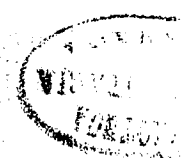

181

B. a. S.
10

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
2

Mittlerer Nachschub	
No.	29
103	

M^o del Collegio de S. Tommaso de' Martiri de' Tronada N. 10. 173 B^o

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE

S I V E
DE BONONIENSIS ECCLESIAE
ADMINISTRATI O N E

Auctore
GABRIELE PALÆOTO
S. R. E. CARDINALI

Continet hic Liber non solum præcipuas, ac necessarias Episcopalis officij functiones, sed etiam continuatam quandam praxim Bononiensis Ecclesiae gubernandæ, Ex Sacri Tridentini Concilij Decretis.

OPVS SEPTEM PARTIBVS DISTRIBUTVM.

Ad vsum Cleri, Populique Bononiensis.

CVM PRIVILEGIO, ET SVPERIORVM PERMISSV.

Apud Iulium Burchionum, & Ioannem Angelum Ruffinellum.

ROMAE, Excudebat Aloysius Zannettus. M D LXXXXIIII.

C L E M E N S P A P A V I I I .

Ad futuram rei memoriam .

V M sicut accepimus dilecti filij Iulius Bur-
chionus, & Ioannes Angelus Ruffinellus
in Alma Vrbe nostra Bibliopolæ, de licentia,
ac consensu Venerabilis Fratris nostri Ga-
brielis Episcopi Sabinensis Cardinalis Palæot-
ti nuncupati, opus ab eodem Gabriele Episco-
po Cardinale compositum, Archiepiscopale
Bononiense, siue de Ecclesiæ Bononiensis ad-
ministracione typis cudifacere intendant, sed
vereantur, ne postquam in lucem prodierit, alij etiam ex alieno labore
lucrum quærentes, illud ipsum opus in eorum damnum, & præiudi-
cium imprimant, ac propterea nobis humiliter supplicari fecerunt, vt
eorum indemnitati in præmissis opportunè prouidere de benignitate
Apostolica dignaremur. Nos igitur dictos Iulium, & Ioannem An-
gelum specialibus fauoribus, & gratijs prosequi volentes, huiusmodi
supplicationibus inclinati, eisdem Iulio, & Ioanni Angelo, vt decennio
proximo, à primæua dicti Operis impressione computando, durante,
nullus, tam in Alma Vrbe nostra, aut alibi in toto statu Ecclesiastico no-
bis, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ immediatè, vel mediatè subiecto, quàm
vbicunque in tota Italia opus prædictum, quòd vt accepimus, iam à
Magistro Sacri Palatij nostri fuit approbatum, aut illius partem aliquam
sine speciali dictorum Iulij, & Ioannis Angeli, aut eorum hæredum, &
successorum, vel ab eis causam habentium, licentia imprimere, vel ab
alijs sine huiusmodi licentia impressum vendere, seu venale habere, vel
proponere valeat auctoritate Apostolica tenore præsentium, concedi-
mus, & indulgemus. Inhibentes propterea vniuersis, & singulis vtrius-
que sexus Christi fidelibus, præsertim librorum Impressoribus, & Bi-
bliopolis, ne in Vrbe videlicet, aut alibi in statu Ecclesiastico prædicto
sub quingentorum ducatorum auri de Camera, pro vna prædictæ Ca-
meræ; pro alia accusatori, ac Iudici exequenti; ac pro reliqua tertijs
partibus, eidem Iulio, & Ioanni Angelo, vel eorum hæredibus, & suc-
cessoribus, aut ab eis causam habentibus applicandis, nec non amissionis

librorum, & typorum omnium eisdem Iulio, & Ioanni Angelo, vel eorum hæredibus, & successoribus, aut ab eis causam habentibus pariter applicandis. Alibi verò vbiunque in tota Italia commorantes, sub excommunicationis latæ sententiæ eo ipso incurrendis pœnis decennio prædicto durante, opus prædictum, aut aliquid ipsorum quomodocunque, aut qualitercunque sine speciali prædictorum Iulij, & Ioannis Angeli, aut causam habentium licentia imprimere, vel ab alijs, præterquam de licentia huiusmodi, impressa habere, tenere, vendere, vel venalia proponere audeant, seu præsumant. Mandantes propterea dilectis filijs nostris, & Apostolicæ Sedis de latere Legatis, Vicelegatis, Præsidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs Iustitiæ ministris, necnon quibuscunque locorum Ordinarijs; quatenus quicunque ipsorum, & quotiescunque pro parte dictorum Iulij, & Ioannis Angeli, aut ab eis causam habentium fuerint requisiti; eis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes, pœnas prædictas in contrauenientes irremissibiliter exequantur. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac statutis, & consuetudinibus etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & literis Apostolicis in contrarium præmissorum, quomodolibet concessis, confirmatis, & approbatis, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem, vt præsentium transumptis etiam impressis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, ac sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem quæ ipsismet præsentibus in Iudicio, & extra fides adhibeatur. Datum Romæ, Apud Sanctum Marcum, sub Annulo Piscatoris die iij. Augusti M. D. LXXXIII. Pontificatus Nostri Anno Tertio.

M. Vestrinus Barbianus.

G A B R I E L

P A L A E O T V S

SANCTAE ROM. ECCL. CARD.

Et Bononiæ Archiepiscopus:

CLERO, POPVLOQVE EIVSDEM CIVITATIS,
ET DIOECESIS.

X quo tempore placuit Pio Quinto felicitis recordationis, Bononiensis Ecclesiæ administrationi nos præficere, atque gregis istius ad æterna pascua ducendi nobis curam committere: agnouimus altera ex parte eximiam erga nos summi Dei benignitatem, quæ tam præclaram occasionem, spatiosumq. campum in eius gloriam proficiendi, atque ciuium nostrorum salutis consulendi præbuisset: Ex altera verò parte, cum tanto oneri impa-

res essemus, vidimus detegendi infirmitatem nostram, & manifestandi omnibus, quàm parum vsu valeamus, ostium sine dubio magnum aperiri.

Cum tamen nobiscum cogitaremus, vocationis huius nostræ auctorem illum extitisse, per quem infirmi robur suscipiunt, & qui administrat semen seminanti, & spiritum bonum dat petentibus se; singulari illius freti auxilio, animum sumpsimus ad ea, quæ curæ nostræ crederentur, summo studio, atque animi ardore amplectenda. Sperantes per eiusdem gratiam nos, ipsa non modo officij assiduitate, sed omni etiam, quam vires nostræ paterentur, industria, quantum de vestra salute solliciti essemus, atque ex animo vobis prodesse cuperemus, non obscure declaratos.

Nostris, filij charissimi, quo primum tempore Episcopi renuntiati fuimus, nullam ferè nos moram interposuisse, quin ad desponsatæ nobis Ecclesiæ complexum, pastoralisque illius curæ functiones obeundas, properaremus: cumque singulari Dei benignitate nobis licuerit, viginti quinque ferè annorum spatio apud vos libenti animo permanere,

varia

varia interim munia, pro tenui virili nostra, ex ipsius Episcopalis officij ratione exercentibus, erat sanè illud animo prorsus defixum, reliquum peregrinationis nostræ cursum vobiscum absolueret.

Factum est tamen, ut cum superioribus annis inter sex seniores Cardinales summo Pontifici assistentes, ex vetere Sanctæ Romanæ Ecclesiæ instituto, cooptati essemus, & Sedi Apostolicæ operam nostram qualemcunque nauare iuberemur; inde vitæ nostræ cursum mutare coacti simus; ita ut modo in Vrbe, modo Bononiæ, quantum oporteret, permittente summo Pontifice, ex eo tempore nobis fuerit commorandum.

Verùm cum multa, & graua incommoda animo nostro sæpè obuersarentur, quæ ex Pastorum absentia, gregi solent imminere; cognouimus simul etiam, eò acriorem à nobis sollicitudinem adhibendam, mentisque assiduam, ut ita dicamus, residentiam præstandam omnino esse. Sed & amplius cogitantibus nobis hanc vigilantiam haud vsquequaque, cum paulò longior est absentia, solere sufficere; placuit eximia Gregorij xiiij. fel. me. sapientiæ, ad vberiore Ecclesiæ utilitatem, gregisque totius

oioq

❖ 3

sola-

solatiū, eum nobis Coadiutorem in Archiepiscopali munere adiungere; cuius virtus, & disciplina ipsimet non ignota, vobis pariter (Dilectissimi) ob veterem eiusdem in ista Ciuitate, & Diœcesi consuetudinem, diu spectata, atque explorata esset.

Nos verò, præter hæc, optantes, absentiam hanc ipsam ampliore aliquo, ac diuturniore fructu, qui non solum ad vos, sed ad posteros etiam vestros, Deo aspirante esset peruenturus, compensare; de multorum prudentum virorum consilio, opus hoc nobis in præsentem edendum esse existimauimus. Nam cum multa olim ex Tridentini Concilij decretis, ad mores restituendos, pietatemque inducendam, à nobis olim constituta, ob temporis longinquitatem, ac varietatem, non ita plenè omnibus cognita, sparsimque disiecta iacere animaduertemus; ac nouissimè superioribus mensibus Bononiam reuersi, vt quæ oportet, plenius constitueremus, idem ex Synodo Diœcesana tunc habita, & ex clericorum scrutinio deprehendissemus; iudicauimus, totam hanc Episcopalis muneris molem, paulò diligentius esse euoluendam, atque in sua capita, certumque ordinem cuncta digerenda; & quæ
potio.

potiora essent, & vtiliora, siue aliàs tradita, siue postea adiecta, recentiusque excogitata, nunc in vnum colligenda, ac certo volumine quasi in promptuario includenda; vt eadem literis mandata, quocumque tempore, siue me absente, siue præsentem, siue etiam, quando Deo placuerit, è vita sublato, mentis nostræ sensum vniuersis patefactum, omni ex parte relinquerent.

Quod quidem cum in primis ad muneris mei rationem, ac tranquilliorē conscientie meæ statum pertinere visum fuerit, tum etiam Cleri, & Populi nostri vsui appositum valde futurum existimaui; cum hinc, quasi à nobis ipsis, ea quæ in rem eorum erunt, Canonici, Parochi, Presbyteri, Clerici, Moniales, tum Magistratus, Patresfamilias, Mercatores, Artifices, & reliqui cuiuscunque ordinis haurire commode valeant.

Amplius verò Archiepiscopis etiam, & successoribus nostris, & ijs præsertim, qui fortè aliunde oriundi huic administrationi aliquando præficientur, eadem non inutilia fore iudicauimus: quandoquidem, sicut qui per alienas prouincias, ignotaque loca peregrinaturi, solent ducem aliquem itineris sibi libenter adsciscere: Sic illi, qui morum, institutorumque hu-

ius Ecclesiæ minus interdum periti erunt, non leui, vt speramus, sibi commodo futurum esse intelligent, has qualescunque disciplinæ nostræ semitas, sibi ante oculos propositas habere; quibus ad muneris sui metam non solum facilius dirigantur, sed etiam cura aliqua, & molestia, noua quotidie promulgandi decreta, liberentur. Fit enim persæpe, vt non secus ac valentia corpora pharmacorum multitudine exagitantur: sic populi, legum copia, ac varietate opprimantur.

Hæc sunt (Dilectissimi) quæ vobis pro pastoralis nostri officio, dum in Vrbe apud Sedem Apostolicam detinemur, significanda esse duximus; cupientes consilia hæc vestris rationibus salutaria euadere, atque omnipotenti Deo in primis probata esse; rogantes eundem patrem misericordiarum, vt cælestem vobis suam benedictionem impartiat; atque post breuis huius æui curriculum, nos simul in æterna secum patria coniungere dignetur, vbi sempiterna cum eo gloria perfruamur, eiusdem gratia, & benignitate, qui viuit, & regnat in sæcula. Valete in Domino. Ex Vrbe Roma. Die xxv. Nouembris M. D. LXXXIII.

GABRIEL CARDINALIS PALAEOTVS

ALPHONSO PALAEOTO

BONONIENSIS ECCLESIAE COADIUTORI.

IN Episcopalis officij gubernatione, præter virtutis, ac doctrinæ commendationem in Præsule necessariam; cum singularis quædam, & propria vniuscuiusque Prouinciæ, Regionis, Ecclesiæ, loci notitia, ac præsertim populi illius cognitio requiratur, qui pastorali disciplina excolendus est: visum fuit nobis, pro muneris nostri ratione, ea quæ longo annorum spatio, vsus ipse in Bononien. dicecesi nos docuit, ne fortè cum ætatis nostræ occasione præterlabantur, nunc quoad tempus patitur, ad diuturniorem Ecclesiæ nostræ fructum, literis commendare.

Quæ quidem vt plenius innotescant, ac tenacius animis inhæreant, existimauimus ex re esse, nonnulla de hac Episcopalis officij origine, necessitate, difficultatibus, & fine, paulo altius à primordijs attingere; cum principia naturam cuiusque rei maximè aperiant, & homini ratione prædito consentaneum valde censeatur, rerum quas gesturus est, causas prius inuestigare; ne alioquin ea, quæ illi proponuntur imitanda, quasi oculis clausis, atque auctoritate magis, seu consuetudine, quàm ratione, & scientia amplexus fuisse videatur.

Quibus accedit, quòd cum permulta, & magna impedimenta, ac variæ perturbationes in administratione Episcopali se frequenter ingerant, quæ Episcopos nonnullos fortasse in medio cursu deterrere possent; hoc quoque ad Ecclesiæ nostræ vtilitatem pertinere duximus, si ea, cum cautionibus, quas his difficultatibus, seu omnino tollendis, seu saltem moderandis conducere experti sumus, in vnum, quantum rei natura patitur, summam colligerentur; vt Bononiæ Archiepiscopus (si hunc nostrum laborem aliqua ex parte vtilem existimauerit) vno propemodum aspectu, ante oculos habere possit, quis sibi finis statuendus, quæ media tenenda, quæ præsidia sectanda, quæ pericula metuenda, vnde auxilia petenda, & alia huiusmodi, ad id quod præ manibus habet officium, sanctè, salubriterque exequendū.

Nec verò quisquam fortasse existimet, ad hæc ipsa initia Episcopalis muneris respiciens, simulque eas instructiones, seu præcepta animaduertens, quæ in aliis operis huius partibus subsequuntur, propositum id nobis fuisse, vt perfectum aliquem Episcopum formare conaremur, cui muneris sui exercendi

cepti rationem indicarem; non enim id facultatis, aut consilij nostri vllatenus unquam fuit, qui id tantum egimus, vt ea quæ ad propriam Bononienfis Ecclesiæ administrationem spectant, ac populo nobis commisso fructum aliquem afferre posse, & successoribus etiam nostris, vt saltem facilius meliora adderent, vsui futura esse iudicauimus, hoc libro complecteremur.

Cum igitur tot annorum cursus, quibus Ecclesiæ Bononien. præsumimus, assiduaque in ea consuetudo, atque in Diocesi visitanda frequentia, tum anniuersariæ synodi, crebrique cum Canonicis, Clericis, Parochis, Monialium monasterijs, ac permultis sodalitatibus, & collegijs congressus, plurima oculis, & auribus nostris subiecerint, quæ alioquin ignota fuissent: existimauimus hoc præcipuè tempore, quo absentia maiorem vigilandi curam nobis adiunxit, eadem literis mandare: non tam vt hæc tibi Coadiutori nostro (quamuis optimè Episcopalibus functionibus instructo) notiora, & magis in promptu redderentur; quàm vt tuo hæc studio, & vigilantia, in mores Cleri, & Populi Bononiensis facilius, & suauius inducerentur; atque ad Reuerendissimos etiam alios successores nostros (si ita res eo tempore illis postulare visa fuerit) quasi per manus tradita, propagarentur.

Quod fanè, vt eò commodius, ac vberius assequeremur, negocium dedimus Augustino Bruno familiari nostro, qui nobiscum diù in Synodis, Congregationibus, ac Visitationibus versatus fuit: vt ex multiplici decretorum, institutionum, sermonum, aliarumq. formularum congerie, diuersis temporibus à nobis edita, ea quæ potiora essent, ac rebus præsentibus magis accommodata, seligeret; latineque reddita, atque, vbi opus esset, adnotationibus etiam illustrata, ordine, perspicuè, distincteque emitteret, pro vt ex iis quæ sequentur, non obscurum futurum esse in Domino confidimus.

Quæ quidem omnia qualiacumque sint, cum ad Ecclesiæ nostræ tantum fuerint vtilitatem conscripta; non erit mihi idcirco excusatio aliqua adhibenda, si minus perfectè vniuersa, quæ in hoc genere afferri poterant, fuerim complexus; aut si ab aliorum Episcoporum administratione, qui diuersa ratione munus suum magno cum fructu, ac nominis sui existimatione obire solent, nostra hæc nonnihil discrepare inuenta fuerint; non enim eadem pharmaca iisdem morbis vbique locorum sunt salutaria. Itaque legimus in historiis Ecclesiasticis per multa viuendi instituta, olim etiam florente Ecclesiastica disciplina, pro regionum varietate, aliter atque aliter sine offensione obseruata fuisse. Nos igitur rationem gubernandi alias Ecclesias, suorum Præfulum sapientiæ, & dexteritati relinquentes, ac memores, quòd sapiens dixit, ATTENDE TIBI satis esse duximus, si nobis id assequi licuerit, vt Ecclesiæ Bononien. cuius curam gerimus, & Deo sumus rationem reddituri, aliqua ex parte non inutiles hac scriptione fuisse iudicemur.

Quibus conatibus, vt incrementum det Deus, atque cælesti sua gratia aspirare dignetur, optamus tam tuis, quàm charissimorum filiorum nostrorum precibus, piisque actionibus, accedente gloriosæ eius genitricis intercessione, ab eiusdem misericordia auxilium impetrari. Vale in Domino.

AUGUSTINVS BRVNVS

I V R. V T R. D O C T.

A D L E C T O R E M:

De ratione ordinis in toto hoc Collectionis opere obseruati.

VRAM hanc ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino meo Cardinali Archiepiscopo mihi iniunctam, nonnulla colligendi, atque in ordinem redigendi, quæ Illustrissima Amplitudo sua decreuerat, & promulgauerat, à primo ferè tempore, quo Bononien. Ecclesiam ad hunc vsque diem administrauit; quamuis viribus meis imparem, ea tamen qua decuit humilitate, & reuerentia, ac læto in primis animo suscepi; sciens me operam meam qualemcunque, nulla in re aptius, aut vtilius collocare posse, quàm in eius iussis exequendis, quæ semper ad Dei gloriam, & commune bonum excogitari, ac dirigi, experientia ipsa comprobauit.

Huius autem Collectionis causæ cum plurimæ se obtulerint, tum verò illa necessaria quodammodo visa est; quoniam cum aliàs, ipso Illustrissimo Archiepiscopo quasi inscio, plura in librum quendam qui inscribitur, Episcopale Bononien. Ciuitatis, & Diocesis, congesta confusè admodum fuerint, & per multorum manus, non solum Bononiæ, sed etiam alibi ferrentur; nunc eadem ad congruentem methodum disposita, multisq. aliis etiam postea adiectis, quæ idem Illustrissimus Archiepiscopus denuo sancjuit, aut reformauit, quemadmodum necessitas, & occasio postulabat, locupletata, atque in lucem edita, facilius in posterum à Parochis, & Clero legi poterunt, & ab omnibus maiori studio seruari.

Et si verò hæc omnia ab Illustrissimo Archiepiscopo partim latino, partim vulgari sermone, prout rerum, & personarum conditioni consentaneum erat, varijs temporibus fuerint prolata; tamen ad ampliorem Ecclesiæ Archiepiscopalis Bononiensis dignitatem, tum ad aptiorem rerum Ecclesiasticarum tractationem, denique ad maiorem vtilitatem Academiae Bononiensis,

niensis, ad quam multæ exteræ nationes, studiorum causa confluunt; placuit eidem Illustrissimo Domino, vt vniuersa latino, quo Ecclesia Romana vtitur, eloquio ederentur: cum facile sit Parochis Ciuitatis, & Diœcesis Bononiens. eadem, vbi opus erit, in popularem sermonem vertere, atque ad ipsius populi captum conformare.

Similiter quamuis ex ipsis pleraque, prius quàm antiquissima Ecclesia Bononiensis, Archiepiscopali dignitate à Gregorio XIII. fel. record. insigniretur, ab eodem Illustrissimo Cardinali Episcopo confecta fuerint, in longo Episcopalis administrationis suæ progressu; tamen ne hoc Episcopi, & Archiepiscopi nomine multis in locis sæpius repetito, lectori ambiguitas aliqua oboriretur, Collectionis huius præsens tempus tantummodo spectantes, non autem præteritarum rerum, quæ in ea continentur, promulgationem; Archiepiscopi nomine, vt plurimum vtendum esse censuimus.

Cum autem in titulis, aut alijs in locis, Fides, Sacramenta, & reliqua huiusmodi nominari contigerit; consilij Illustrissimi Archiepiscopi fuit, vt non tamquam de fide, de baptismo, de confirmatione, aliisque Sacramentis hic ex proposito agendum sit, ea referantur, sed aliqua tantum colligantur, quæ praxim indicant illorum administrandorum, ab Illustrissimo eodem Archiepiscopo, olim populi sui vsui accommodatam, & varijs instructionibus, editis, formulisque conceptam, prout contingentium casuum necessitas suis temporibus requirebat.

Sed antequam ad operis ingressum accedatur, de rerum, quæ sequuntur, tractandarum ratione, & de ijs distinguendis, atque locis suis aptè distribuendis, paucis lector videtur præmonendus; ne ordo, qui ad intelligentiam excogitatus est, obscuritatem, & difficultatem pariat; cum ea vt plurimum obscura, & difficiliora reddantur, quorum causas, & rationes ignoramus.

Itaque primum sciendum est, in hoc ordine instituendo, sacra Concilia, & aliquot grauissimos Christianæ disciplinæ libros, viam præmonstrasse; simplicem verò stylum, ac planum de industria quæsitum fuisse, relicta methodo scholasticæ disciplinæ. Data est tamen opera, cum opus fuit, vt res rei, quantum fieri posset, conduceretur; rationesque afferrentur, quibus, & de rerum continuatione, & de ipsis rebus, quæ traduntur, lector instrui possit.

Porro hæc ordinis est ratio, vt totum opus in septem partes diuidatur.

...

PRIMA PARS.

HAEC est caput reliquarum partium, quo nisi rectè constituto, cæteræ partes aptè cohærere minime possunt: nam in ea Illustrissimus Archiepiscopus complexus est generales animaduersiones, & theoriæ præcepta; quibus totum corpus, quasi compagibus colligatum, aptius, & facilius sua membra exercere possit. Continet autem plura capita, & præcipua ipsorum argumenta hæc sunt.

Cap.

1. *Quod humana conditionis imbecillitas, indiget alterius gubernatione, tum quoad corpus, tum quoad animam.*
2. *Leges scriptas satis non esse ad regendos homines, sed viuæ vnius voce eos indigere, qui cæteris præsit.*
3. *Potestatem secularem non sufficere ad gubernandum, dirigendumque hominem ad debitum, & vltimum finem; sed necessario requiri Episcopalem.*
4. *De institutione Episcopalis officij, & quisnam primus inceperit hoc munus administrare.*
5. *De aliorum Episcoporum successione, atque eorum potestate.*
6. *De præcipuis Episcopalis muneris obligationibus, atque difficultatibus; ac primum de ijs, quæ ad causam efficientem, siue ad personam Prælati spectant.*
7. *De secunda difficultate, proficiscente à causa, quæ dicitur instrumentalis, per quam Episcopalis potestas est exercenda.*
8. *De tertia difficultate Episcopalis officij, quæ à causa materiali proficiscitur.*
9. *De quarta difficultate, quæ ad causam pertinet formalem, dum Episcopus populi vitam bonis perficere moribus contendit.*
10. *De quinta difficultate, quæ ex causa finali oritur.*
11. *Excusationes nullas Episcopo suffragari, vbi suscepto à se munere qua oportet fide, & diligentia non respondet.*
12. *Superiores muneris Episcopalis difficultates examinantur, atque ostenditur eas eiusmodi non esse, quin possint superari.*
13. *Oportere Episcopum præcipua quadam capita sibi in animo designare, ad vtilem officij sui administrationem.*
14. *Quis debeat Episcopo propositus esse finis in suo munere.*
15. *Quæ media, quæue rationes Episcopo ineunda sint, vt officio suo bene perfungatur.*

De vir-

- 16 De virtutibus, seu earum officijs, quæ potissimum in Episcopo requiruntur, ut benè Ecclesiam suam administret.
- 17 Quodnam sit illud virtutis, aut officij studium, in quo debeas Episcopus præcipuè elaborare.
- 18 An Episcopalis vigilantia aliquo extrinsecus præsidio ad pleniorum eius fructum indigeat.
- 19 An Episcopalis officij sollicitudo terminum aliquem admittat, ultra quem non sit amplius Episcopo vigilandum.
- 20 Vigilantiam ab Episcopo potissimum erga se ipsum, & res proprias exercendam, tum in vita, tum in morte, ut munus suum saluari sine concludat.
- 21 Epilogus, quo concluditur, quid maximè Episcopo sit procurandum, ad pastoralem curam non solum vigili sollicitudine, sed etiam cum iucunditate exercendam.

SECUNDA PARS.

POST hæc theoriæ præcepta ab Illustrissimo Archiepiscopo tradita, incipit ipsa Collectio, quæ ad praxim, ut supra dictum est, spectat. Cumque primum Christiani hominis fundamentum sit fides, & accedentem ad Deum oporteat credere, quia est, & quod inquirentium se remunerator sit, visum est ab ijs, quæ ad fidem pertinent, exordium esse, atque idcirco in ea collocabuntur hæ res præcipuæ.

Cap.

1. De his quæ pertinent ad professionem fidei, & qui teneantur eam emittere.
2. Forma iuramenti professionis fidei.
3. Institutio Doctrina Christiana.
4. Monitiones, & formulæ plures ad eisdem Doctrina usum in Civitate Bononia.
5. Ordo servandus in Diocesi Bononiensi in eadem Doctrina Christiana edocenda.
6. De prædicatione Verbi Dei.
7. Institutio generalis pro prædicatoribus Verbi Dei.
8. Monitiones ad eosdem pro monialibus.
9. Formulæ aliarum monitionum pro prædicatoribus tempore Adventus, Quadragesimæ, & cæ.

Sermo-

10. Sermones duo pontificales Illustrissimi Card. Archiepiscopi.
11. Plura ad Sanctum Officium Inquisitionis spectantia.
12. De Societate Sanctissimi Nominis Dei, ad tollendas blasphemias, & periuria.

TERTIA PARS.

QUIA fidei adiuncta sunt Sacramenta, quæ si fructuose sumantur, eam gratia, & charitate informant; ideo post fidem, ad Sacramentorum administrationem, atque alia ad ipsa Sacramenta spectantia erit progrediendum, & distinctè ponenda plurima, tum ad Parochos administrantes, tum ad eos, quibus Sacramenta administrantur, pertinentia: videlicet.

Cap.

1. De Sacramento Baptismi.
2. De Sacramento Confirmationis.
3. De Sacramento Pœnitentiæ.
4. De Sacramento Eucharistiæ.
5. De Sacramento Ordinis.
6. De Sacramento Matrimonij.
7. De Sacramento extremae Vnctionis.

In his sunt Instructiones ad Parochos, Ritus administrationis, exempla Monitionum ad Parochorum usum. Sermones nonnulli Illustrissimi Archiepiscopi, & plura alia.

QUARTA PARS.

POST Sacramenta, quoniam in Ecclesijs ipsa asseruantur, seu administrantur; plura ad ipsas Ecclesias pertinentia tractanda occurrent, quæ omnia huc non afferemus, sed quædam insigniora tantum: quæ verò ob multiplicatam librum augere nimium visa sunt, omittentur. In hac autem parte collocabuntur hæ res præcipuæ.

Cap.

1. De Synodo Diocesana.
2. Concilium Provinciale primum Bononiense.
3. Translationes quatuor sacrarum Reliquiarum.

De Sa-

4. De sacris Imaginibus.

5. De Sanctæ Orationis usu multiplici.

6. De Iubilæo Anni Sancti ubi processiones, & peregrinationes insignes afferuntur.

In his omnibus comprehenduntur plura etiam alia, quæ ad cultum Ecclesiarum pertinent: & suis locis nonnulli Sermones Illustrissimi Cardinalis Archiep. sunt interiecti.

QVINTA PARS.

ECCLESIIIS vt plurimum, piorum locorum, atque operum institutiones adiunguntur; atque idcirco hoc loco subsequuntur alia de huiusmodi pijs locis, & operibus in Ciuitate, & Diœcesi Bononiensi institutis, aut reformatis distinctè recensenda: nempe

Cap.

1. De Clericis Seminarij Bononiensis.
2. De Conuictoribus eiusdem.
3. De Clericis interuenientibus Ecclesia Metropolitana.
4. De Congregatione Perseuerantia.
5. De Congregatione Oratorij in eadem Ecclesia Metropolitana.
6. De Congregatione casuum Conscientiæ.
7. De Congregatione pro cæremonijs sacris obseruandis.
8. De Hospitalibus.
9. De Congregatione Infirmariorum.
10. De prouisionibus circa eleemosynas colligendas & distribuendas.
11. De congregatione pro regimine domus Cathecumeni.
12. De Congregationibus extraordinarijs, & illa præsertim quæ instituta sunt ab Illustrissimo Archiepiscopo dum instaret periculis.

S E X.

S E X T A P A R S.

HIS omnibus positis, vt decretis, præceptisque debita statuantur obedientia, cum necessaria sit alicuius Magistratus auctoritas; ideoque plurimum ministrorum opera requiratur, in hac parte de Tribunali, seu foro Ecclesiastico; eius ministris, aliisque rebus ad ipsius curam spectantibus plura proponentur, veluti.

Cap.

1. Regula generales de administratione fori Archiepiscopalis ad Vicarium pertinentes.
2. Constitutiones fori Archiep. ubi de Notarijs, alijsq. ministris.
3. Taxa mercedum eiusdem fori.
4. Congregatio pro regimine eiusdem fori Archiepiscopalis.
5. Congregatio Reformationis; ubi plura Edicta, prouisiones, decreta, & instructiones ad varias res pertinentes.
6. Congregatio pro œconomia Archiepiscopali.
7. De Visitatione, tam ipsius Illustrissimi Card. Archiep. quam aliorum Visitatorum ab eo deputatorum.

S E P T I M A P A R S.

Quemadmodum initium dedit huic toti collectioni prima illa pars, quæ præcepta continet, quibus instruitur Episcopus; ita etiam æquum erat, vt postrema pars, instructiones ad varios status hominum complecteretur, quas Illustrissimus Archiepiscopus sermonibus, tum solemnibus, tum priuatis populo suo præbere solitus fuit; quæ quidem praxis Bononiensi Ciuitati præsertim necessaria est, in qua Archiepiscopo multiplicis conditionis homines, & exteri etiam sunt regendi. Continet igitur hæc septima pars quindecim Sermones ex plurimis excerptos, videlicet.

Cap.

1. Ad Clerum uniuersum Ciuitatis, & Diœcesis Bononiensis.
2. Ad Canonicos, & Capitulum Metropolitana Ecclesia.
3. Ad generalem Congregationem Archipresbyterorum Diœcesis Bononiensis.

Ad Pa-

- 4 *Ad Parochos Civitatis Bononiensis.*
- 5 *Ad presbyteros non curatos, de sacro Missæ celebrando.*
- 6 *Ad Senatores, & Magistratus qui administrant Rempubl. cã.*
- 7 *Ad Doctores, & publicos Gymnasij lectores.*
- 8 *Ad Medicæ artis professores.*
- 9 *Ad Scholares Academia Bononiensis.*
- 10 *Ad Societatem studiosorum Perseuerantia.*
- 11 *Ad Optimates & Primarios Urbis Bononiæ viros.*
- 12 *Ad Advocatos & Patronos causarum.*
- 13 *Ad disceptantes litibus in iudicio.*
- 14 *Ad Moniales triplici voto obstrictas.*
- 15 *Ad diversorum Ordinum s̄tatus simul collectos.*

Huic septimæ parti finem imponet catalogus Episcoporum Bononiensium à Carolo Sigonio Historico gravissimo, iussu eiusdem Archiepiscopi diligenter collectus. Itemq. catalogus Martyrum, Confessorum, Beatorum, & Beatarum Bononiensium.

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE

Siue

DE BONONIENSIS ECCLESIAE

ADMINISTRATIONE

Pars Prima.

INDEX OMNIUM CAPITULORUM

quæ in hac prima parte continentur.

Cap.

- 1 An humana natura indigeat alterius gubernatione, tum quoad corpus, tum quoad animam.
- 2 An leges scriptæ sufficiant ad regendos homines: vel potius viva unus vox requiratur, qui cæteris præsit.
- 3 An præter secularem potestatem necessaria sit Episcopalis, ad gubernandum dirigendumque hominem, ad debitum & ultimum finem.
- 4 De institutione Episcopalis officij: & quisnam primus inceperit hoc munus administrare.
- 5 De aliorum Episcoporum successione, atque eorum potestate.
- 6 De præcipuis Episcopalis muneris obligationibus, & difficultatibus: ac primum de ijs, quæ ad causam efficientem, siue ad personam Prælati pertinent.
- 7 De secunda difficultate proficiscente à causa, quæ dicitur instrumentalis, per quam Episcopalis potestas est exercenda.
- 8 De tertia difficultate Episcopalis officij, quæ à causa materiali proficiscitur.
- 9 De quarta difficultate, quæ ad causam formalem pertinet, dum Episcopus populi vitam bonis perficere moribus contendit.

De quin-

- 10 De quinta difficultate, quæ ex causa finali oritur.
- 11 An excusationes aliquæ Episcopo suffragentur, vt suscepto à se muneri, qua oportet fide, & diligentia non respondeat.
- 12 An difficultates muneris Episcopalis sint eiusmodi, vt superari non facile possint.
- 13 Oportere Episcopum, præcipua quædam capita sibi in animo defigere, ad vtilem officij sui administrationem.
- 14 Quis debeat Episcopo propositus esse finis in suo munere.
- 15 Quæ media, quæue rationes Episcopo ineundæ sint, vt officio suo bene perfungatur.
- 16 Quæ virtutes, seu virtutum officia ex multorum sententia potissimum in Episcopo requirantur, vt bene ecclesiam suam administret.
- 17 Quodnam sit illud virtutis, aut officij studium, in quo debeat Episcopus præcipuè elaborare.
- 18 An Episcopalis vigilantia aliquo extrinsecus præsidio, ad pleniorum eius fructum, indigeat.
- 19 An Episcopalis officij sollicitudo, terminum aliquem admittat, vltra quem non sit amplius Episcopo vigilandum.
- 20 Vigilantiam ab Episcopo potissimum erga se ipsum, & res proprias exercendam, tum in vita, tum in morte, vt munus suum saluari sine concludat.
- 21 Epilogus, quo concluditur; quid maxime Episcopo sit procurandum, ad pastorem curam non solum vigili sollicitudine, sed etiam cum iucunditate exercendam.

AN HUMANATA NATURA
indigeat alterius gubernatione, tum quo ad corpus, tum
quo ad animam. Cap. I.

N vniuerso hoc opere, licet ea tantum, quæ ad Bononiensis Ecclesiæ administrationem pertinent, complecti nobis sit propositum: quia tamen muneris huius principia, ac fundamenta, omni Episcopali gubernationi cõmunia sunt; quæ nisi in primis patefiat, possent cursum ad reliqua minus planum reddere. Ideo nemini mirum esse debet, si à generalibus officij huius primordijs, hac prima parte exordium esse duximus, cum id materiæ pertractandæ ratio, immo & necessitas ipsa postulare videatur. Et eo magis, quod cum in operis huius progressu, ea præcipuè quæ ad praxim spectant, nobis persequi sit constitutum; propterea quod eadē vsu ipso satis populo nostro accommodata, & salutaria esse deprehēdimus; expedit maxime vnumquemque intelligere, hæc non euentu quodam, aut arbitrio olim à nobis excogitata, sed à suis principijs per legitimas semitas in hominum mores induc̃ta fuisse.

Incipimus igitur ab Episcopi nomine, quod cum græcum esse constet, & speculatorem, siue inspectorem, aut obseruatorem, & quod dicimus superintendentem significet^a, varijs ideo vitæ institutis olim à gentilibus auctoribus attributum fuisse legitur. Vnde Arcadius Iurisconsultus recensens munera personalia ait^b: *Episcopi qui præsunt panis, & ceteris venalibus rebus, quæ Ciuitatum populis ad quotidianum victum vsui sunt, personarum muneribus funguntur.* Et Cicero scribit^c: *Vale me Pompeius esse, quem tota hæc Cæpana, & maritima ora habeat ἐπιτοροπον, ad quem delectus, & summa negotij referatur.* Hodie verò vocabulum istud factum est quodammodo proprium Christianæ Religionis, veteri penè sensu obseruato: Ecclesiasticumq; significat mu-

nus, quod in gubernandis ex diuinæ legis præscripto, & canonum disciplina populis, atque animarum cura administranda positum est, prout omnes norunt.

Cuius quidem officij, cū multiplices functiones in præsentia nobis explicandæ sint: posset aliquis existimare, argumenti huius tractationem non admodum esse necessariam. Neque enim euidenter aliqua se prodit ratio, cur teneantur homines aliorum subesse gubernationi: immo cum rerum omnium potestatem Deus, & procuracionem habeat, regatq; sua prouidentia etiam auiculas, & formicas; non videtur potestate alia, & curatione nobis opus esse: & si quando aliud imperium fortè desideraretur, sibi quisque deberet imperare; cum mente ideo præditus sit homo, vt seipsum tueri, & regere queat.

Verum quoniam res secus se habet, atque est perspicuum, nõ solum alterius imperijs homines vt plurimum contineri debere, verum etiam Episcopali oportere eos potestate regi; ideo priusquam Episcoporum officij partes explicentur, hunc locum, qui subditos populos respicit, confirmari necesse est: vt cum intellectum fuerit, genus humanum, ob maximas illius utilitates, in Præsulū cura, & tutela esse oportere; eò facilius subditi, cognoscentes hanc subiectionem sibi maxime salutarē esse, permoueantur, ac vehementius incitentur ad Præsules audiendos, & ad parendum eis summa cum alacritate, cum in rem suam, atque utilitatem, totum hoc negocium verti perspiciant. Episcopi item eò libentius animum inducant ad munus hoc suscipiendum, cum viderint tantum ex eo fructum posse proficisci.

Multa enim argumenta afferunt, tum philosophi solo naturæ lumine ducti, tum Christiani, fidei etiam splendore illustrari, varia ratiocinantes, ac demum

a. S. Aug. de
ciu. Dei lib.
19. c. 19.

b. in l. fin. de
muner. &
honor.

c. Cicero. lib.
7. ad Atti-
cū. epist. 10.

inter se conuenientes, necessarium esse in vita degenda, hominum multitudinē alicuius gubernationi, atq; imperio subesse. Illi^a rationis ducti lumine considerarunt, quemadmodum omnia animantium genera varios à natura motus, instinctusq; habent, tum ad viuendum, tum ad tuendum se ipsa: cum alia syluas incolant, alia montes, alia valles, in aquis alia degant, solitaria alia, alia cum vno tantum, alia cum pluribus congregata habitent. Sic à conditore sapientissimo Deo esse prouisum, vt creatus homo præ alijs omnibus in societate viueret, ac cœtus, conciliaq; hominum coleret; idq; non solum ob voluptatem, quam societas ipsa, ac consuetudo inuicem affert: sed præcipuè, quod mutuis indigeant homines auxilijs.

Nam, vt ait Sæctus Basilus^b: *Natura nostra nihil est tam peculiare, quam mutua inter nos communicatio, mutuaq; alijs aliorum opera indigentia.* Quod quidem quadruplici de causa factum esse aiunt ipsimet philosophi, qui naturam hominis infirmam, atque imbecillam considerant, licet lapsam è statu innocentie non agnoscant. Primò propter alimoniam, & victum. Secundò ob vestitum, & tectum. Tertio ratione disciplinæ. Quartò præsidii causa, vt incolumis ab aliorum iniuria homo protegatur.

Quod enim ad primum attinet, & corpus ipsum respicit: cum nudi homines nascantur, infirmi, & delicati, non possunt cibis quibuslibet rudibus, & agrestibus tantum sustentari: sed sæpè elaborato indigent alimento, atque industria aliqua purgato, & decocto, vt humanæ naturæ, quæ ita constituta est, conueniat^c; cumq; cibos omnes per se homo quærere sibi nequeat, ideo aliorum opem, atque artificiorum varietatem desiderat.

De secundo, notum est, illum vestitus tegumento omnino indigere, quod priusquam vsui sit, manu, & arte multorum parandum est: indiget etiam suppellectili, domesticoque instrumento, atque inter cætera tecto, & habitatio-

ne, nam absque his sustentare se ille nequit; sed præterea mūdari illum corpore oportet, lauari, medicamina fumere, calefieri, refici, atque alijs huiusmodi instaurari, quæ omnia aliorum labore, & industria comparantur. Vnde S. Gregorius Nyssenus scripsit: *Nemo solus sibi ipsi ad vniuersa sufficere potest*^d.

Tertio maximè omnium necessaria est ei disciplina vitæ: hanc enim potissimum ob rem homini est sermo datus: vt alij alios edocerent, informarentq; moribus: ac quid iustum, aut iniustum, quid malum, bonumue habendum esset, instruerentur^e.

Quarto, post illa omnia comparata, cum varia deinde se incommoda, & necessitates obijciant, quæ hominem his perfrui impediunt; ideo eò magis fuit illi aliorum societas adhibenda: vt essent, qui ab illo arcerent iniurias, ac vim inimicorum propulsarent, atque illum in eius necessitatibus adiuuarent^f.

Hoc igitur posito fundamento, dixerunt sapientes, consequens esse, hominum vniuersitatem præstanti aliquorum auctoritate, & potestate egere, qua communi vtilitati prospiceretur: cum enim singuli homines longè inter se differant, ac plerique rudes sint, & imperiti, leues, & imbecilli, statum suum tueri non possunt, si ab optimatum cura deserantur^g. Vnde Salomon dixit^h: *Vbi non est Gubernator, populus corruet.* Et in Exodoⁱ: *Prouide de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, qui iudicent populum omni tempore.*

Videmus enim, cum Deus admirabilem hanc mundi machinam condidit, non omnibus rebus idem genus, non eandem vim, ac potestatem indidisse; sed differre inter se eas voluisse, aut materia, aut forma, aut qualitate, ac proprietate, seu etiam vtilitate; vt hac varietate, rerumq; discrimine, illustrior ipsius sapientia, ac vniuersitatis ordo, & perfectio eniteret^k. Atque hac ratione, mirabilique dissimilitudine magnarum rerum, & paruarum, æqualium, atque inæqualium,

a. Arist. Politic. lib. 1. c. 2. Cic. de offici. lib. 1.

b. In Regul. fufus disp. satis. Inter. reg. 3.

c. Plin. in proam. lib. 9. nat. hist.

d. Lib. 1. Phil. Joseph. c. 2.

e. Polit. lib. 1. cap. 2. Xenophon. de diff. et fac. Socr. lib. 1. c. 4.

f. Aegid. de regim. Prin. cip. lib. 2. par. 1. c. 1.

g. Polit. 1. c. 2. S. Tho. de regim. Prin. cip. lib. 1. c. 1. & contra Gē. lib. 3. c. 81.

h. Prou. 11. i. Exo. 18.

k. S. Tho. 2. 1. par. 9. 47. art. 7. c. 2.

parium, & imparium, omniumq; inter se proportionē conuenientium, ita terrestria omnia, ac elementa, & ipsum etiā cælum, cæteraq; vniuersa disposuit, & moderatus est; vt mentes nostræ hæc intuentes, admiratione afficiantur: animaduertentes superiora fuisse instituta, vnde inferiora penderent; ac minora maioribus, imbecilliora robustioribus sic supposita fuisse; vt hæc in illorum vtilitatem, & adiumentum se exercerent; sicq; connexa, & cōsociata omnia permanerent^a.

Quare si nexus hic ita à natura in rebus etiam imperfectioribus fuit institutus; æquum erat, in parte illa totius vniuersi, quæ cæterarum præstantissima est, multo magis obseruari. Vnde dubitare neminem oportet, quin hominum quæuis societas eximiam aliquam potestatem requirat, qua regatur, ac tueatur statum suum.

Nam cum creata omnia sint, vt conseruentur, sinemq; assequantur pro suo quodque genere: hoc auxilio, ac præsidio conuentus hominum carerent, nisi essent, qui præpositi cæteris, toto pectore vniuersitatis procurationem susciperent, eiusq; salutem ad officium suum propriè pertinere arbitrarentur. Hæc philosophi, ac sapientes viri, naturæ lumine ducti attigerunt.

Verùm Christiani, multo sublimius hæc omnia perpenderunt, vt potè qui superna cognitione, ac disciplina, quam sanctissimæ fidei attulit lux, rerum primordia cognouerunt: ac præter communem illam generis humani cōditionem, quam diximus postulare, homines ab alijs regi (propter scilicet socialem vitam, quæ multos diu continere non posset, nisi aliquis omnibus præsideret, qui bonum commune eis procuraret) intellexerunt etiam, aliam longè maiorem necessitatē accedere, à primorum parentum culpa ortam: qui cum à creatore suo defecissent^b; propter inobediētiam, ipsorum mens, quæ Deo subiecta esse debuit; & sensus, qui ad inseruendum rationi creati fuerant, iustitia originali labefactata calcitrarunt: ac vo-

luntatem ad illicita trahentes, velut vinculis soluti, hominem licentia, turbis, ac tumultu sollicitarunt. Itaque cū nimia facilitate sua, protoplastus in has miseras, ærumnasq; inciderit; quemadmodū ex Aethiope nascitur Aethiops, sic ille filios sui similes, quoad naturam labem, procreauit; atque humani generis vniuersitatem transfuso semine propagatam vitians, illam congrui ordinis, debitæque subiectionis norma destitutam, ac expoliatam reliquit.

Quapropter viribus internis debilitatis, ac languescentibus, factum est; vt sensus, & cogitatio humani cordis, quæ in malum prona sunt ab adolescentia sua^c, indiguerint, præsertim in communi societate viuendi, alicuius cordationis, & prudentioris viri opera, & auxilio; qui publica, legitimaq; auctoritate his spiritalibus damnis prospiceret; cœtusq; hominum in gratuita Dei subiectione continere curaret; eosque Ecclesiasticis legibus regeret, & suppliciorum metu à scelerum noxa auocaret; quemadmodum ijs, qui rem suam gerere, patrimoniumq; administrare non possunt, à legibus curatores dantur.

Ita præter singularem opem, & maximum præsidium, quod Præsules suo regimine afferunt: præbet etiam populis hæc potestas testimonium, ac argumentum primæuæ arrogantie, & procacitatis. Deinde verò ex eo intelligunt, se fræno, verberibus, disciplinaq; egere: faciliè enim præcipientes ruerent, nisi Magistratum ope, quasi manu à Deo informata, sustentarentur.

Nam vt S. Chrysostomus ait^d: *Talē hominum natura est, vt si quando peccans non refranatur, sed secure agit, ulterius procedat, & in præceps feratur.*

Hac quoque ratione agnoscent homines imperitiam suam, temeritatem, infirmas vires: submitunt animos, Deum metuere discunt: qui perenni misericordia sua motus, non cessat pro eorum meritis, ac prout opus est, communicare illis modò bonos Magistratus,

a. Cic. lib. 2. de Natur. Deorum. Minusius i. Octauio. S. Th. in 1. q. 22. art. 2. c. 3.

b. S. Thom. 1. 2. q. 82. artic. 3.

d. Homi. 26. in Genes.

stratus, qui eos demulceant, & conso-
lentur: modo seueros, ac duros, qui in
eos animaduertant, poeniq. coerceat:
alios acres, & vehementes, qui eos ex-
timulent: alios sedatos, qui pacem, &
quietem inter illos tueantur: lumineq.
Præsules suo collustrat, ac vigorem eis
addit, vt idonei sint, qui ad summum
bonum populos ducant: populos verò,
vt per eorum obsequia, & obseruantia
erga Magistratus, vitam aternam pro-
mereantur.

Quod igitur obijciebatur, diuinam
prouidentiam satis esse ad homines re-
gendos. Hoc loco respondere solent fa-
cri Theologi^a, mundi quidem guber-
nationem à diuina prouidentia pende-
re, qua Deus omnia ad suum quodq. fi-
nem dirigit, ac ducit: verum quoad exe-
quenda administrationis huius opera,
ipse vt bonitatem suam creaturis à se
conditis vberius impartiat, vult eas-
met ipsas tamquam discipulas à se edo-
ctas, loco causarum, quæ secundæ dicitur,
& instrumentorum ad id electorum
esse: cum hæc peculiaris cura, atque
exequutio hominibus commissa, eius
æternæ, vniuersaliq. prouidentia mini-
mè aduerfetur.

Atque hinc refellitur, quod secundo
est obiectum loco, sibi quemque tuen-
do, ac regendo satis esse, nihilq. præte-
rea desiderari.

Nam respondetur, quod etsi rationa-
lis anima naturaliter quodammodo ca-
pax est gratiæ, & charitatis^b, & homo
quandam habet à natura ad virtutem
propensionem^c; virtutis tamen perfe-
ctionem adipiscitur per alterius disci-
plinam^d: quoniam virtutis perfectio in
eo primum sita est, vt homines ab illicitis
retrahat delectationibus, ad quas cū
ipsi sint maximè proni, præsertim iuue-
nes, idcirco Prælatorum indigent præ-
sidio: vt accedentibus ingenitis nature
ad bonum igniculis, tum virtutum exē-
plis, tum denique, quod caput est,
diuini muneris beneficentia, in dies ma-
gis ad proficiendum in virtutum curri-
culo incitentur.

Impij verò, atque in scelera proclis-

ues, quibus emendandis nullatenus co-
hortationes sufficiunt^e; legum sanctio-
nibus à sceleribus perpetrandis cohi-
beantur, ac poenæ metu resipiscere in-
cipientes, Prælulum ipsorum exemplo,
ac doctrina, ad virtutem animum con-
uertant, Deo auxiliante: sine quo ne-
que, qui plantat, est aliquid, neque
qui rigat.

An leges scriptæ sufficiant ad re-
gendos homines: vel potius vi-
ua vnius vox requiratur,
qui cæteris præsit.

Cap. II.

Vanuis supra declaratum fuerit,
ad homines in officio continen-
dos, & quò oportet dirigendos, neces-
sariam esse præstantiorem aliquam au-
toritatem, quæ illos moderetur; adhuc
tamen non satis explicatū relinquitur,
cuiusmodi debeat censerī hæc auctori-
tas; an ea scilicet, quæ scriptis legibus:
an quæ viua voce constat; itemq. si vi-
ua voce, an debeat tunc plurium simul
collektorum, an vnius tantum, vel Prin-
cipis, vel Prælati hæc esse iurisdictio, &
potestas.

Nam quod ad leges scriptas attinet,
cum illæ nullo affectu de rebus humanis
decernant, non prece, non pretio cor-
rumpi queant, & ad ius, æquitatemq.
immobiliter dirigantur^f: videtur aliqui-
bus, illarum præsidio, hominum neces-
sitati abundè consuli posse, absque al-
terius Iudicis, Magistratus, Principis,
seu Prælati etiam interuentu.

Quod si eadem auctoritas, viua po-
tius voce sumenda esset; tunc aiunt, sa-
lubrius multò fore, eam plurium, gra-
uium, prudentumq. virorum imperio
inniti, quàm vnius tantum Magistratus;
eo quòd quæ plurium iudicio, & con-
silio decernuntur, salubriora multo, ac
solidiora euadere solent^g: cum plus
videant, vt dici solet, oculi, quàm
oculus, difficiliusq. sit multos errare,
quàm vnum^h.

Nos tamen, quibus id ostendere est
propo-

e. c. non fru-
str. 23 q. 5
S. Chryso-
st. in epist. ad
Ro. hon. 23

f. Arist. lib. 1
Rhet. c. 1. &
S. Tho. 1. 2
q. 95. art. 1
ad 2. vbi
Medina.

f. Arist. lib. 1
Rhet. c. 1.
& lib. 3.
Pol. c. 11.

g. c. fin. dist.
20.

h. L. ambium.
c. de repud.
c. effose. 1.
q. 1.

propositum, ad dirigendos Christianos
populos in viam salutis æternæ, Epi-
scopalem auctoritatem maximè suffra-
gari: nec aptius, aut commodius, iuxta
communes traditiones, eorum necessi-
tatis consuli posse: hoc capite demō-
strare curabimus, nec leges scriptas suf-
ficere; nec plurium virorum imperium,
imperio vnius comparandum esse; tam
in ciuium procurandis commodis, quàm
propulsandis periculis, ac damnis, quæ
eisdem assidue impendent.

Nam primum, quod ad leges scriptas
attinet, tamen si non negamus eas, quæ
iustæ sunt, atque ad ciuitatum vsum ac-
commodatæ, magnam rebus publicis
vtilitatem afferre; immò quo pluribus
possunt rerum euentibus prospicere, ac
pauciora arbitrio iudicis relinquere, eò
maiori laude dignas censerī^a: non ta-
men ideo sequitur, illas populorum vsui
sufficere; tum quòd multa incidere pos-
sunt, quæ legibus non sint comprehen-
sa, propter multiplicem humanarum
actionum conditionem, & maximam, &
infinitam rerum, quæ conringunt varie-
tatem: ex quibus factorum species mu-
tantur, nec scripto vllò satis compre-
hendi possunt^b; tum quòd leges ipsæ,
quantumuis bonæ, atque egregiæ, stabi-
litem suam, seu normam, ac vim ne-
queunt immutabilem perpetuò tueri;
sed pro casuum, rerumque discrimine
ad publicam vtilitatem, rationis regu-
la sunt aliter, atque aliter dirigendæ.

Quòd si nunquā à scripto ad id, quod
bonum, & æquum est, atque quod præ-
senti rerum statui conducit, inflecteren-
tur; inuolabilis hæc regula, atque rigi-
da nimis seueritas, perniciem rebus af-
ferret^c. Earum ergo moderatio, Magi-
stratum prudentiæ, atque æquitati est
permittenda.

Denique parum leges profunt, vel
potius sunt inutiles, nisi eas Magistra-
tus auctoritas sanciat, interpretetur, &
exequatur, vires illis, ac vitam mini-
strans; vt veluti animantia, motum
exerceant, ac munere perfungantur
suo^d.

Vnde consequens est; ad leges sa-

a. Arist. lib. 1
Rhet. c. 1. &
S. Tho. 1. 2
q. 95. art. 1
ad 2. vbi
Medina.

b. L. non pos-
sunt. ff. de
legibus. &
Arist. Ethic.
lib. 5. c. 10.
& Polit. 3.
c. 7. & 11.

c. Ethic. li. 5.
c. 10. in fin.

d. L. 2. S. post
orig. ff. de
orig. iur.

pienter latas, legem aliam animatam,
quæ Magistratus auctoritate nitatur,
adiungi oportere, qui ad communem
vtilitatem omnia referat. Rectè enim
Cicero^e: *Magistratus hæc est vis, vt præ-
sit, præscribatque recta, & vtilia, & con-
iuncta cum legibus: vt enim Magistrati-
bus leges, ita populo præsent Magistatus:
vereque dici potest, Magistratum legem esse
loquentem: legem autem, mutum esse Ma-
gistratum.*

Quòd verò hæc auctoritas, & rerum,
ac populorum administratio non mul-
tis æqualiter se habentibus, sed vnifit
committenda, sapientum sententia co-
probatur^f.

Cū enim ciuitates regere nihil aliud
sit, quàm subditos ad debitum finem di-
rigere; cumque finis in eo potissimum
consistat, vt multitudo ad vnitatem
quandam redigatur, quæ pax dicitur^g:
vnde Apostolus ad Ephesios scribit^h:
*soliciti seruare vnitatem spiritus in vin-
culo pacis.* Quòd etiam Plato affirmat,
dum aitⁱ: *Nihil ciuitati melius, vtilius-
què esse, quàm id quod ipsam coniungit, &
vnam efficit;* Sequitur, facilius esse per
vnum multa in vnū copulari, quàm per
plures: vnus enim vnitatem per se fa-
cit, quod plures non possunt, nisi per
accidens, vnitatem, vt aiunt, ordinis, vel
aggregationis^k: ita vt sit necesse prius
multos in vnum coire, deinde per eos
vnitatem in alijs procreari.

Hæc uerò circuitio nequaquam est
necessaria, quando vnus tantum con-
iunctionis huius auctor esse debet: eo
semper posito, in utraque administran-
di ratione, publica in primis comoda,
non priuata spectanda esse^l. Idque e-
tiam ex fine gubernationis patet^m, qui
est pax: pax enim, & unitas subditorum,
est finis regentis.

Quòd quidem in animantibus etiam,
quæ inter se congregantur, usu uenire
videmus: quibus natura vnum Ducem,
quem sequantur, præponit. Quòd exē-
plo apum, & gruum, cæterorumq; eius-
modi animalium omnes confirmant.
Nam, ut dicunt S. Cyprianus, & Mi-
nutiusⁿ: *Rex vnus est in apibus; & Dux*

e. In lib. de
leg. 3.

f. Plat. de Re-
gno, non lo-
gè à fin.
Isocr. in ora-
tione, quæ
inscribitur
Nicocles.

g. S. Th. con-
tra Gent. lib. 4. c. 76

h. Ad Ephes.
for. 4.

i. Plato li. 5.
de republ.

k. S. Th. in 3
part. 9. 2. q.
art. 1.

l. S. Th. de
Regim. Pri.
lib. 1. c. 2.
m. S. Th. in
1. p. 9. 103
artic. 3. &
lib. 4. contr.
Gent. c. 76.

n. S. Cyprian.
tract. de
Idol. vanit.
& Minu-
tius Fel. in
Othauo.

a. S. Tho. in
1. part. q.
2. art. 3.
& lib. 3. cō-
tra Gent.
cap. 77.

b. S. Augu.
lib. 3. de
prædestin.
sanct. c. 5.
& S. Tho.
1. 2. q. 113.
art. 10.

c. S. Ioann.
Dama. lib.
3. de fide
Orthodoxa
c. 14. in fi.
S. Augu. in
Psal. 57. in
princ.

d. Clemens A-
lex. lib. 1.
Pedag. per
209.

a. Epist. 4. ad Rustic. mo nash.

vnus in gregibus; & in armentis Rector vnus, Et S. Hieron. 2: Grues vnā sequuntur ordine literato, Imperator vnus, Index vnus Prouincia. Roma, vbi condita est, duos fratres simul habere Reges non potuit, & parricidio dedicatur. Et paulo post: In nauis vnus gubernator: in domo, vnus dominus; in quamuis grandi exercitu, vnus signum expectatur.

b. S. Dionys. c. vii. de diuin. nomem.

Præterea, vt docti philosophantur b, non est multitudo, quæ non sit vnus particeps; sed id quidem, quod multa est partibus, toto vnum est: quod multa est accidentibus, vnum est subiecto: quodque multa est numero, vel potest esse, vnum est specie: & quod multa est formis, genere vnum est.

c. Arist. 2. de Cal. tex. 35

In cælorum itidem vniuersitate, a primo mobili ducuntur inferiores c. In corporibus mixtis, vnum semper elementum est, elementarique qualitas præpollens. In multitudine membrorum, vnum cor cætera mouet d. Potentiarum animæ vna est princeps, nempe ratio e, Denique ut ait Apostol. f: vnus

e. s. Aug. l. 2 de liber. ar. bir. c. 3.

Spiritus, vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptisma, vnus Deus, & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis. Cuius exemplo etiam si nullæ aliæ se offerrent rationes, dubium non est, quin rerum humanarum administratio, quando penes vnum sunt omnia, longe melior, potiorque sit habenda g.

g. S. Cyria. Tract. 4. de Idol. vanis. August. de Anco. 9. 35 art. 8.

Quod verò dubitari posse videbatur, vnus imperium minus stabile esse, quàm multorum: plusque periculi habere, quòd facilius errare possit, & corrumpi vnus, quàm multi: plusque multi videant, quàm vnus: ac multorum consilia, quàm vnus prudentiora esse soleant.

Respondetur, quodocunque non alius finis huic vni, quàm illis multis sit propositus, videlicet cõmune bonum: tunc securum esse, vt hic vnus, qui aliorum omnium Dux erit, ac Princeps; cum prudentiam ad res gerendas, pro vt debet, adhibeat, multos sapientes viros, probos, magnoque præditos rerum vsu, in consilio sit habiturus, quos

curarum, ac negotiorum participes efficiet; ita vt dici queat, eum multis assidue oculis, multis auribus, & manibus vsurum esse.

h. Xenophon. li. 8. de Pædia. Cyri.

Nam Reges, inquit Xenophon h, multis oculis vident, & multis auribus audiunt. Qua ratione adeo cèlebitur virtute cæteris anteire, vt multorum instar sit habendus. Vnde nec quisquam turpe sibi esse ducet, ei singularem habere honorem, eumque reuereri, atque ei soli tanquam plurimorum in se collectas virtutes referenti obedire. Itaque non facile corrumpetur, nec deprauabitur, cum ei Reipublicæ utilitas, præ omnibus, semper ante oculos proposita sit.

Ex quibus ea, quæ initio obijciebantur, nunc satis soluta relinquuntur.

An præter secularem potestatem, necessaria sit Episcopalis, ad gubernandum, dirigendūq; hominem, ad debitum & vltimum finem. Cap. III.

VM iam demonstratum sit, humanum genus imperijs regi oportere, neque ad id satis esse leges scriptas: sed animatam præterea requiri legem, eamque vnus auctoris, ac Principijs magis quàm complurium esse debere; restat, vt id quod maximè ad rem facit, explicetur: vtrum secularis potestas sufficiat ad gubernandum, dirigendumque hominem, ad debitum & vltimum finem, vel necessario requiratur altera superior, & eminentior, quæ sit Episcopalis.

i. ad Rom. 7.

Possent enim forte alicui prima fronte videri, seculare imperium per se sufficiens esse. Nam sicuti lex membrorum est i, quæ repugnat legi mentis nostræ; & concupiscentia appetitus sensitiui præcipua portio k est illa, quæ cum conceperit, parit peccatum l, & à qua ortum ducunt omnes prauæ affectiones, quibus caro concupiscit aduersum spiritum m, quærens quæ sua sunt, non quæ Christi;

k. s. Tho 1. 2 q. 30. art. 1. l. Iacob. c. 1.

m. ad Gal. 4. 5.

Christi; & propterea quando corpus ratione temperatur, sensusque aptè componuntur, tunc mens in diuino obsequio facile continetur. Sic cum sæcularis potestas versetur tota, in moderandis illicitis sensuum illecebris, & in refræmandis concupiscentiæ prauis affectibus, vt hominis actiones cum æquitate, ac iustitia conformentur, satis hoc esse videtur, ad interiorem hominem cum Deo vltimo fine nostro coniungendum.

Præterea, cum regnum cælorum vnū sit, vnus Deus omnium Dominus, vnus vniuersorum hominum vltimus finis, vnus deniq; legum omnium sit scopus, nempe ad vnā veritatis agnitionem homines perducere: satis etiam ad gubernandos homines, eosque in finem suum dirigendos, vna imperialis potestas censerit potest, absque vlla alia Episcopali.

Nos tamen fidei orthodoxæ documentis instructi, omnino asserimus, secularem huiusmodi potestatem per se solam minus sufficere: & vnum hunc, quicumque tandem sit, siue Princeps, siue Rex, aut Monarcha, ac quantaui sapientia, & potentia cæteros omnes antecellat, qui tamen potestate tantum politica, seu temporali fungatur, ea omnia Christiano populo minimè præstare posse, quæ illi ad eius finem sunt necessaria: quod sic ostenditur.

n. S. Th. in 1. 2. q. 66. ar. 11. c. 1. & 6. ad 3.

Nam cum causæ nequeant potiores, quàm ipsæ sunt effectus gignere a, ciuilibus potestas in eo tantum versatur, quod ad præsentis vitæ morales actiones, & commoditates pertinet; idque ciuilibus est felicitas, huius scilicet vitæ finibus circumscripita. Sed homines qui ad Dei imaginē, & similitudinem cõditi sunt b, finem longè præstantiorem sequuntur, ipsam nempe beatam Dei visionem, quæ vires humanas, atque adeo naturam superat: ideoque ductu supernaturali indigent, quo summum hunc finem adipiscantur c.

o. Genes. 1.

p. S. Th. 2. 2. q. 5. art. 5.

Quòd si hic vnus esset homini propositus finis, vitæ commoda consecrari, ac tueri: sat ei fuisset ad valetudinē curan-

dam medicorum auxilium: ad rem familiarem administrandam, Oeconomi cura, & diligentia: ad cognitionem aliquam physicæ veritatis, doctoris disciplina: ad mores vtcunque informandos, sapientis magisterium: atque itidem ad cætera vitæ humanæ præsidia, & ornamenta, iusti Principis imperiū. Verum cum homo sublimiorem finem spectet, summi nempe boni in cælesti patria adeptionem, sublimioribus etiā indiget auxilijs d.

d. S. Aug. lib. 5. hypog. & lib. de spir. & litera. c. 27. & seq. & S. Th. 1. 2. q. 109. art. 5. vbi Medicina concl. 1. & 5.

Quare cum temporalis Principis gubernatio ad hunc finem e non dirigatur, eadem etiam minimè poterit subiecto sibi populo ea media suppeditare, quibus ad illum finem perueniat. Vnde sequitur, ab alio hæc petenda esse, qui minister sit potior, atque perfectior. Nam vt rectè admonent sapientes, rerum adipiscendarum via, & ratio ex fine spectanda est, oportetque media congruam cum fine proportionem semper habere f.

e. Caiet 2. 2. q. 67. art. 2. Abbat in præf. Decret. nu. 15. Sander. de visib. Monar. lib. 2. c. 1.

Nec verò quisquam offendatur, quasi imminuamus excelsam Principum, Regumque auctoritatem, ac potestatem, paruique eas utilitates pendamus, quæ è iusto illorum imperio existunt. Vt enim medicamenta quædam salutaria quidem dicuntur, sed imperfecta: eo quòd licet ægroto opem ferant, valetudinem tamen non omnino restituant: quædam verò bona, & perfecta sunt, quod vires redintegrent, valetudinifque firmitatem præstent. Sic cum hominibus in hac vita multa sint necessaria, vt penitus iusti, sanctique efficiantur; Deus, pro summa prouidentia sua, varia potestatum, & officiorum munera dispersit, vt per ea homo aliorum opere adiutus expurgeretur, & ad perfectum finem consequendum perducat.

f. S. Thom. 1. 2. q. 96. art. 1.

Nam cum ille è duabus substantijs sit compositus: quarum altera corporea est, altera spiritalis: altera caduca, & fluxa: altera incorruptibilis, & immortalis, per quā homo fit capax bonorum æternorum, & diuinorum, quæ superant omnem naturæ facultatem; propterea

pterea Deus præter res terrenas, quibus corporis necessitatibus abunde cōsuluit; volens etiam diuina quædam, & cælestia bona ad animarum salutem transferre; constituit, vt non promiscue, sed per certas personas, & proprias quædam causas, earumdem cælestium rerum ministeria conferrentur, quas ipse peculiari ratione sibi delegit.

Hinc factum est, vt duplicem potestatem in hoc mundo præscriperit: vnâ temporalem, quæ ad bona mortalis huius vitæ dirigeretur: alteram spiritua-lem, quæ addicta, & occupata esset in distribuendis illis supernaturalibus gratijs, quæ animam in hac vita beare, & tandem ad cælestia regna possent trans-ferre.

a. I. ad Tim.
6. 3.

Itaque temporalia bona, iusto, sapien- tique Principum, ac Magistratum se- cularium imperio commissa sunt, qui in Republica essent iustitiæ, pacisque cus- todes; moresque exteriores hominum disciplina formarent, & ad politicam viuendi rationem deducere niterentur: quod indicat Apost. ^a dum iubet orare pro Regibus, vt quietam & trāquillam vitam agamus.

Altera pars spiritualis, & æterna, gradu altiore, præstantioreque consi- stens, & secularem, ac politicam sub se continens, potestati Ecclesiasticæ potis- simum tradita est: vt diuino cultu hu- manum genus imbueretur, summumque adipisceretur bonum. hincque quosdā ordine, & charactere spirituali, & in- deletibili voluit esse singulariter insigni- tos, qui à rerum infimarum, fluxarum- que semoti, & ob sacram vnctionem ad hoc fungēdum munus longē aptiores, id studerent: atque omni ex parte fata- gerent, vt exquisitis studiis, sanctisque exercitationibus, ad veram erga Deum religionem, iustitiam, & charitatem, populum, quoad fieri posset, informa- rent: vnde ei vltimi finis expeditior via muniretur.

Quæ quidem cum S. Chrysoftomus egregiè in quadam homilia sua fuerit complexus, nolumus eius verba præter-

mittere, quæ ita se habent ^b: *Rex, inquit, ea quæ sunt in terris, sortitus est ad- ministranda; ceterum Sacerdotij ius è calo descendit; quæcumque ligaueris super ter- ram, erunt ligata & in calo (& paulo post) Regi ea, quæ hic sunt, commissa sunt, Sa- cerdoti cælestia: Regi corpora cōcredita sunt, Sacerdoti anima: Rex maculas corporum remittit, Sacerdos autem maculas peccatorū: Ille cogit, hic exhortatur: Ille necessitate, hic consilio: Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia: Ille bellum gerit cum Bar- baris, Sacerdoti bellum est cum demonibus. Maior hic principatus, propterea Rex caput submittit manui Sacerdotis, & ubique in veteri scriptura Sacerdotes inungebant Re- ges.*

Quamobrem non est profectò dubi- tandum, quin populi ex magistratibus secularibus innumerabiles vtilitates ca- piant, non solum in externis rebus ad vitam tuendam necessariis; sed etiam quòd illos, suppliciorum comminatione, ac metu, à scelere, iniuriaque ab- sterrent, vt sensuum illecebris refræna- tis, virtuti conuenienter viuant. Quo fit, vt remotis per potestatem secula- rem, prauorum affectuum externis im- pedimentis, morbisque vitiorum extrin- secus sublatis: tunc hoc aditu patefa- cto, facilius sit ecclesiastico Præsuli ad cælestia pascua gregem ducere, & sub- ditorum mentes diuino amore inflam- mare.

Quare S. Chrysoftomus ^c. *Si vis vi- dere discrimen, quantum absit Rex à Sa- cerdote: Expende, inquit, modum pote- statis vtrique tradita, & videbis Sacer- dotem multo sublimius Rege sedentem.*

Quamquam enim nobis admirandus vide- tur thronus Regius, ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus est: tamen rerum ter- renarum administrationem sortitus est, nec ultra potestatem hanc præterea quidquam habet auctoritatis. Verum Sacerdoti thro- nus in calis collocatus est, & de cælestibus negotijs pronuntiandi habet auctoritatem; cum Sacerdotium à supernis descendat, eius- que vinculum animam contingat, atque ad calos usque peruadat.

Ex quibus satis colligitur, secularem pote-

b. S. Chrysof.
hom. 4. de
ver. Isa.

c. Homil. 5.
de verb. Isa.

potestatem ecclesiasticæ esse inseruien- tem, ac quasi subministrantem. Quem- admodum enim qui egregius Philoso- phus est futurus, literarum doctrina prius imbuatur oportet, deinde Rhetor- um disciplinis, tum præceptis Diale- ctices, ac demum Philosophiæ institu- tis; sic ad vitæ Christianæ fastigium vt quis perueniat, opus est, vt per inferio- res gradus politicos, secularis eum po- testas deducat. Inde verò Ecclesiastici magistratus imperio, & ope, idem cæ- teros superiores omnes charitatis, & virtutum supernaturalium ordines con- scēdat. Atque, vt qui nauim construit, eam parat, concinnat, ac statum eius componit: gubernator autem cursum dirigit, ac eam in portum feliciter sub- ducit; ita seruit Ecclesiastico Politicus: iste enim populum pacis, iustitiæque stu- dijs, & honestis moribus institutum, quasi politam materiam vel tabulam primis lineamentis adumbratam illi tradit, vt in ea imaginem pingens, e- gregijs hanc fidei, & spei coloribus, & auro charitatis tanquam Dei minister exornet, manumque vltimam imponat, prout officii sibi à Domino traditi ratio exigit: & quæ virtutum moralium ornamenta Politicus, tanquam finem in suis subditis habebat; ea tanquam media Ecclesiasticus assumit, vt illos instrumentis spiritalibus, quæ sui sunt muneris, ac gubernationis propria, ad æternam salutem, & gloriam extollere conetur. Quod quidem etiam omnibus artibus commune esse solet, quarum a- liæ aliis subordinantur ^a.

a. Aristot. 7.
Ethic. cap. 1.
S. Tho. in 1.
q. 1. art. 2.

Hæ autem inter Politicum, & Eccle- siasticum principatum differentiæ, à fi- nium, quos sibi vterque proponit diuer- sitate, & subordinata quadam subie- ctione haud dubiè promanant; tametsi alter alteri ad proprium finem adipi- scendum, aliquid conferre, atque auxi- liari videatur, nempè Politicus vt sub- ministrans, Ecclesiasticus vt dirigens.

b. Ceter. 2. 2.
q. 63. art. 2.

Nam cum gubernatori Reipubl. hoc maximè propositum sit, vt exteriorem inter homines pacem bonumque publi- cum tueatur ^b, atque ad eum finem pro-

bis populum moribus exornari studeat: operamque etiam dare contendat, vt is bonus, integer, rectus, ac iustus mora- liter euadat, quo ad externas, ac poli- ticas actiones: tamen hæc eo tantum consilio Politicus exequitur, vt finem practicum, & operabilem, quæ est feli- citas politica, adipiscatur, qui quidem finis proprius muneris sui est.

Itaque grauioribus peccatis supplicia proponit, quòd ea communem tran- quillitatem perturbare possint, leuiora autem dissimulat, & patitur; itemque multa fert, quasi nihil publicæ pacis in- terfit, committantur an non ^c, nec sub- tiliter perscrutatur, quo quæque res consilio fiant ^d. Illa enim omnia finem ad quem ipse pergit, non tollunt; quie- tem nempè publicam, & huius vitæ bona.

c. S. Tho. 1.
2. q. 91. ar.
tic. 9.
d. S. Th. 1. 2.
q. 100. ar.
1. 6. 9.

Quo circa qui contra Regem insur- git, damnatione dignus est, vt potè qui tranquillitatem, & pacem communem dissoluat, vt inquit S. Ignatius ^e. At Ecclesiasticus, cui propositum est, ho- mines ad claram & æternam Dei visio- nem, & fruitionem ducere ^f, cum sciat in illam felicissimam patriam nihil co- inquinatum ingredi, omniaque deli- cta, & vitia inde ablegari: de eo sem- per ac vigilanter laborat, vt populus quoad fieri potest, ab omni culparum macula, tum grauium, tum leuium pu- rus sit.

e. S. Ignat. ad
Smirnenf.
epist. 7.

f. S. Thom.
par. 3. q. 8.
ar. 6. in cor.
& ad 2. et
3.

Et quoniam bonis operibus palmam hanc assequimur, non fert ignauiam, ac socordiam, ipsasque hominum actio- nes, quas Græci ἀδιαφόρους quasi indif- ferentes, & secundum speciem promi- scuas vocant, ille sciens, cum ad singu- lares res exercendas rediguntur, non amplius rationem indifferentium habe- re; sed si his homo benè vtitur, seruat- que ea omnia, quæ recta ratio postulat, tunc bonas esse: si autem non seruat, tunc malas reddi; ideo diligenter curat quicquid geritur, debitæ rationi esse conforme: quinimo cum ipsemet intel- ligat, ad Regnum Dei aspirandum esse interna perfectione animorum, & con- siliorum nostrorum, quæ factorum om- nium

a. s. Aug. in lib. de natu. r. a. & gratia. c. 26. circa finem. s. Tho. 1. 2. q. 109. art. 9.

nium bonitatem à Deo hauriunt : in hoc potissimum versatur studio, vt facta hominum ab infusa per Dei gratiam bonitate, tanquam à purissimo fronte orientur^a.

Tantum autem hoc puritatis, ac perfectionis studium Christianæ animæ inferendi debet Præsuli cordi esse : illiusque adeò se oportet præbere sollicitum, propter vndique impendentia pericula; vt si in Republica permissu secularium magistratum, quædam impunè fieri possint, quæ ratio ostendat cursum ad cælestem felicitatem impeditura, aut retardatura esse, Præsul ecclesiasticus auctoritate diuinitus ei data intercedat, corrigat, hominemque ab eo dimoueat, q. fini quoquo modo repugnat æterno.

b. Arist. Eth. 1. 6. 1.

Vt ergo dux belli^b, opifici frænorum imperat, & armorum fabro, vt hac, illaue ratione instrumenta ista conficiantur, quatenus ea belli, præliorumque vsui futura sint, quorum potestas penes ipsum est : ita cum Politici officium, officio Ecclesiastico subditum, ac subordinatum sit, nihil aliud ille, rectam administrandi rationem sequens, spectare debet, nihilque aliud exequi, nisi vt populum aptum reddat, ad eam suscipiendam formam, quam Ecclesiasticus Dux ad æternæ vitæ bona perfruenda ei præstituet. Cuius rei aperta ratio inde colligitur, quòd scilicet nullo ex loco melius, aut aprius intelligi potest, quam ex diuina lege, tanquam cæterarum omnium certa, & tutissima regula, quænam sit disciplina, qua populus instrui debeat : tum vt affectionum, ac sensuum effrænes motus, & impetus reprimat : tum ne à curriculo Christianæ vitæ, & felicitatis æternæ vnquam aberrat.

Ex quo sequitur, vt à solo Prælato doctrina hæc potissimum petenda sit : cuius proprium hoc munus est, diuinam legem interpretari, & per actus Hierarchicos finem æternum populo sibi subiecto ostendere, ad quem cursus sit dirigendus.

Ipsè igitur, cuius ars architectonica est, & ad quem spectant omnia vitæ humanæ officia, ac ministeria ad scopum

sibi propositum perducere, cum edoctus sit, quid in quibuscunque rebus gerendis salutem afferat, debet omnibus magistratibus, officisque inferioribus normam statuere, qua eum ducem sequentes, tanquam cælestem magnetem, ad Ecclesiasticam quasi Cynoluram affiduo spectent : ita muneribus fungentes suis, ne fini repugnent summo, ad quem Christiani omnes contendere debemus.

Quod vt perfectius ab eodem Ecclesiastico fiat, ac sine vlla Republicæ perturbatione, cælestem insuper adhibet auctoritatem, quæ illi in foro interiore à Deo concessa est : vbi sacratissimo silentio ea omnia expenduntur, ac prouidentur, quæ animam exonerare, & vt in cælum feratur, subleuare possunt.

Quapropter præclara illa Gelasij Papæ ad Anastasium Imperatorem sententia celebrari solet, qua dicitur : *Duo sunt Imperator Auguste, quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas : in quibus tanto grauius pondus est Sacerdotum, quanto etiam pro ipsis Regibus hominum in diuino sunt reddituri examine rationem.* Et Sanctus etiam Ambrosius respondit^d : *Honor & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adequari ; si Regum fulgore compares, & Principum diademat, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares.* Et sicuti S. Chrysost.^e & Nazianzenus^f asserunt, quantum cælum terra pretiosius est, quantumque anima corpori, spiritus carni, diuina humanis præstant ; tantum Episcoporum principatus omnia ciuilia Regna, & potestates antecellit, & quanta est differètia inter Solem & Lunam, tanta inter Sacerdotium, & Imperium ; cum ex hoc ad terrenum, & præcticum tantum quoddam æternæ quietis, & pacis bonum ; ex illo ad intelligibile æternum, & supernaturale, quæ est sanctæ Trinitatis visio, & fruitio introducatur.

Quæ omnia eò magis memorabili illo Còstantini Imperatoris exemplo illustrantur,

c. c. duo sum. dist. 96.

d. s. Ambros. de dignit. sacerdot. c. 2.

e. lib. 3. de secerdot. s. in Orat. 17. ad Cin. N. e. rianz. Cardinal. Parm. de Hæresib. no stri temp. ris lib. 1.

f. c. solit. de maio. & o. be.

a. Greg. 7. in lib. 4. regist. epist. 2.

b. In Còc. Parisien. sub Ludouic. & Lothario lib. 3. c. 8. & in Conc. Aquisgrã. 2. sub Ludouico Pio p. 4. c. 5.

strantur, qui in Concilio Nicæno vltimum locum post Episcopos omnes sibi sumpsit, quod inter cæteros Greg. vii. pont. max. clarè testatur^a. Quin cum apud eundem Constantinum nonnulli Episcopi de alijs Episcopis conquererentur, ille respondit : *Deus constituit vos Sacerdotes, & potestatem vobis dedit de vobis quoque iudicandi ; & ideo nos à vobis retere iudicamur, vos autem non potestis ab hominibus iudicari*^b.

Quod verò initio obieciatur, ad còtinendam mentem in Dei obsequio, ne in hoc, vel illud peccatum labatur, satis esse, sensuum impetus ratione moderari. Respondemus, præter alia multa quæ adduci possent, beatitudinem, quæ supernaturalis est, & humane naturæ finis, nequaquam posse ab homine, nisi per supernaturalia media comparari : siquidem certum est, agentis facultatem, atque eius instrumenta proportionem cum medijs, & sine habere debere. Quare cum Magistratus secularis non possit nisi ea, quæ inferiora sunt tractare, & perficere ; indiget homo ad beatitudinem quæ humanas vires excedit, assequendam, necessariò illis supernaturalibus auxilijs, quæ nobis ab ipsomet Deo concessa sunt. Inter quæ primum obtinet locum Episcopalis ordo, seu potestas, sine qua nullum sacramentum perfici, hoc est, solemnem ecclesiæ ritum, administrari potest^c.

c. Aegid. Re. trañ. de re nica. Papat. 6. 9. par. 2.

Non obstat item quod dicebatur, non plures, sed vnum tantum rerum gubernationi aptiorem videri : nam cum homo constet corpore, & anima, duplex ei etiam quodammodo finis còstitutus est. Alter qui dicitur practicus, & naturalis, qui est tranquillus, ac pacificus conuictus, ac societas, quem quidem adipiscitur per actiones rectas, atque iusto officio congruentes, quæ morales dicuntur. Alter speculatiuus vocatur, ac supernaturalis, qui in sola Dei visione, ac fruitione consistit, ad quem perueniendi cursus per opera còstitutus est, quæ diuina gratia sint informata.

Idcirco, vt ad priorè illum naturalè finem dirigeretur, indiguit rectore, & gubernatore propriæ illi naturæ confor-

mi, qui est magistratus secularis. At verò, vt institueretur ad alterum illum eminentiorem finem, ita vt eum obrinere posset, fuit illi opus superiore potestate, per quam ad eum deduceretur, quæ est Episcopalis. Ex quo constat expediens maxime fuisse, vt vnus Deus ad hos non quidem omnino diuersos, sed subordinatos fines humanæ huius naturæ fragilitati, atque imperfectioni consulere, duplicis quodammodo pædagogi præsidio, ac disciplina : quorum alter vocatur magistratus secularis, alter magistratus Episcopalis.

De Institutione Episcopalis officij : & quisnam primus incepit hoc munus administrare.

Cap. III.

Qostquam Episcopalis gubernationis necessitas superioribus capitibus satis còmode varijs rónibus, & argumentis patefacta fuisse videtur : operæpretium duximus, nunc subiicere, quisnam primus ille Dux, seu antesignanus fuerit, cui vniuersi orbis conditor, huius spiritualis militiæ onus imposuerit. Siquidem de rerum gerendarum aut grauitate, aut tenuitate solet nõ leue iudiciũ fieri, ab illorum virorum conditio- ne, qui rebus iisdem initio præficiuntur ; simili enim ferè argumèto vtitur Apost. ad Hæbr. dum ait^d : *Intuemini quantus sit hic, cui decimas dedit de præcipuis Abrahamæ Patriarcha.* Et s. Bernar.^e magnificat aduentum Dñi à còditione personæ Christi, dicens primo loco cū Apost. stupente, & admirate : *Intuemini & vos, quantus sit iste qui ingreditur.* Sic & Orig.^f eleganter Ruben, & Gad historiam, à præstantia, & nobilitate auctoris commendat.

d. s. Paul. ad Hebr. c. 7.

e. S. Bernar. de aduentu Domini sermo. 1.

f. Orig. in lib. Numer. homil. 26.

Opinabitur igitur forte aliquis, Episcopale officium nunquam inceperit, nullumque habiturum finem ; tum quòd Apostolus asserat^g, sacerdotium Christi esse æternum, secundum illud psal- mi h : *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum.* Quod

g. ad. Heb. 7.

h. Psal. 109

b autem

autem æternum est, caret omni successione, nec principium, aut finem admittit: tum, quod præfiguratum fuisse idem Apostolus dicit in Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia, nullum neque initium dierum, neque finem habente.

Attamen si quis ex seculorum decursu, veteres inuestiget rerum origines; reperiet post primos homines cõditos, populis regēdis præstantes aliquos virtute viros omni ætate præfectos fuisse, qui illos ad huius Episcopalis muneris, & officii figuram, ac similitudinem, quatenus ea ferebant tempora, moderarentur, & gubernarent.

Nam ut omittamus, in lege naturæ hoc ad primogenitos filios pertinuisse, qui gerebant officium Sacerdotum^a, & propterea fruebantur prærogatiua duplicatæ portionis^b: legimus, modò Patriarchis munus hoc mandatum, modò Prophetis, modò ipsis Sacerdotibus, aliisque ministris huiusmodi, qui gentes erudirent, corrigerent, & in obseruantia, disciplina, obsequioque diuino continerent,

Sic enim dictum olim fuit ad Abraham^c: *Vade in terram visionis*. Sic ad Moysen^d: *Veni & mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum*. Sic ad Ierem.^e *Ecce dedi verba mea in ore tuo, ecce constitui te hodie super gentes, & super regna: ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes.*

Verum quia per aliquot seculorum ætates, homines caligine errorum miserabiliter obtenebrati fuere, & à recto itinere diu aberrarunt, propter primorum parentum infelicem labem, quæ se in genus vniuersum hominum effudit, prout Apostolus ad Romanos scribens ait^f: *Per vnus delictum in omnes homines in condemnationē*. Ideo tantas tenebras exigua hæc illorum sacerdotum, seu ministrorum lux non poterat dispellere: cumque scelera, flagitiaque gliscerent, non destiterunt pij, sincerique Diuinæ Maiestatis cultores, ad diuinam misericordiam mœstas emittere voces, de quibus apud Isaiam^g: *Emitte agnum Domine dominatorem terra*. Et: *Mitte*

quem missurus es. Et illas: Vide afflictionem populi tui. Et: Veni ad liberandum nos Domine Deus virtutum.

Si quidem, ut tantis miseris finis statueretur, planè agnoscebant humana auxilia satis non esse; sed oportere aliquem è cælo demitti, qui Pontifex secundum ordinem Melchisedech factus, in viam reduceret populos, eosque mansuefaceret: ac genus humanum peccatorum exitum vinculis, in verum iter virtutis, iustitiæque reuocaret.

Quare exactis iis annorū spatiis, quibus melius homines ægritudinem suam, ac superni auxilii necessitatē intelligere potuerunt; placuit infinitæ clementiæ Dei nostri, è cælo in terras vnigenitū Filium suū mittere, qui ipsemet officium Põtificis generi humano tam optabile, tamque necessarium susciperet: quod nec initio, nec medio temporis, ut ait s. Bernardus, sed cum magis congruum foret, superueniente plenitudine temporis, ab eius prouidentia effectum estⁱ.

Hoc igitur Episcopale officium, de quo nobis est institutus sermo, cum partim ad Præsulem, qui cæteris præest, partim ad eos, qui illius reguntur imperio, referatur: certum est, felicissimum Domini nostri Aduentum abundè vtrisque prospexisse.

Ipsè siquidem vti Legislator^k, & Magister ea omnia tum præcepit, tum docuit, tum exemplo suo monstrauit, quæ satis esse possunt, ad vniuersos Præpositos instruendos, ut modo ostendimus: idem etiam æterno patri, ut homo subiectus, atque in aliorum auxilium à cælo demissus, talem se gessit, omnibus ministrando; ut suo subditos vniuersos doceret exemplo, quàm alacriter, promptèquè Præsulum suorum iussa exciperet, & exequi deberent.

Nam et si aduentus iste ad eò nouus, & admirandus, necessarius simpliciter non fuerit, quasi absolutæ Domini potestati alia infinita auxilia ad salutem hominū restituendā defuerint: summæ tamen eius sapientiæ, iustitiæ, ac misericordiæ nullum aliud cõuenientius^l visum fuit, ad primæuum chirographū delendum, cælique fores hominibus aperendum,

dum, quàm hoc ipsum, de quo loquimur; ut scilicet, ipsemet Deus munus id subiret, infirmam humanitatem nostram induens, atque in terram descendens, ut inter homines nasceretur, viueret, exteriora quæque pateretur mala; ac demum cruci suffixus, mortem turpissimam subiens, ad gloriosam, & immortalem vitam nos reuocaret.

Cuius mysterij cum variæ, insignesque rationes à sacris Theologis afferantur^a: nos tamen vna tantum in præsententi erimus, quæ proposito nostro maximè conuenit, eaque est: quod cum sacratissimum istud salutis nostræ præsidium, ita esset ab æterna sapientia prouisum, ut in primis quidem tanquam proprium, ac præcipuum Christi Redemptoris beneficium ab hominibus agnosceretur^b, quos ille hac ratione summo iustitiæ rigore à peccatis liberasset; præterea etiam, ut hoc tanquam pharmacum salutare singulis esset applicandū, qui sacratissime eius passioni, per fidem, charitatem, & sacramenta communicarent. Propterea, cum ægro ad sanitatem recuperandam non sufficiat solum sumere medicamentum ex artis præscripto; sed etiam opus sit, eundem moderari sibi in cibo, ac victus ratione, tum etiam reliquis medici præceptis obedire. nam ut s. August. ait^c: *ipse se interimit, qui medici præcepta obseruare non vult*. Hinc sequebatur, difficile valdè, & periculosum esse, in re de qua agitur, id consequi; quoniam laborantem populū veralatebat sui ipsius medendi ratio, & quo pacto hæc sibi salutaria pocula essent haurienda: deinde existimare potuit, pleraque ex iis, quæ illi præcipiebantur, esse vel superuacanea, vel ad obseruandum nimis molesta, quippe qui nullum tantarum rerum vsum haberet.

Quemadmodum igitur amans, ac peritus medicus, non satis habet singulari industria, & labore medicamenta tēperasse, quæ valerudini ægroti opè ferant: sed etiam illi vult adfiteri, ut eum instruat, quo pacto pharmacum ei sit sumendum, quæ victus ratio ei sit obseruanda, quod genus ciborum sectandū,

quod fugiendum, quæ suscipiendæ corporis exercitationes, cæteraque huiusmodi, quibus medicinæ vis adiuuetur, quæ alioquin inutilis, aut fortè noxia redderetur. Sic^d cælestis noster Medicus, cum prospiceret medicinæ vtilitatem, si ipse in terras non venisset, eamque vulneribus, plagisque nostris homo factus non applicasset, magna ex parte inutilem euasuram, propter ingenium hominis durum, morosum, & contumax; voluit pro eximia pietate sua, exemplum sanctissimæ vitæ suæ cum medicina coniungere, ut ab utroque mundus perfectam salutem adipisceretur, sicut dicit s. Leo^e: *Nisi esset verus Deus, non afferret remedium: nisi esset uerus homo, non præberet exemplum*. Et s. Augustin.^f *Ut non solum doctrinæ auxilio, & gratiæ; sed etiam exemplo suo, ad studium sanctitatis accenderet: ut nos non solum præcipientem dominum, sed etiam exemplo suo, ad virtutis fastigia prouocantem, maiore alacritate sequeremur*. Quod ipsum per Oseam est expressum, cum ait^g: *Et ego quasi nutritus Ephraim, portabam eos in brachijs meis: & nescierunt, quòd curarem eos. In funiculis Adam trahā eos, in vinculis charitatis: & ero eis quasi exaltas iugum super maxillas eorum: & declinaui ad eum, ut vesceretur*.

Itaque se nobis salutis auctorem præbuit, doctorem, medicum, ut ex viuus eius exemplis sapienter homo se quauis in re instruere, ac mores suos componere disceret: ac quo pacto tum in loquendo, tum in tacendo se gerere deberet, ab eo edoceret; & quomodo vten dum amicis, quomodo inimicis, quomodo maioribus, quomodo minoribus: quid in ærumnis tum propriis, tum alienis agendū: quid in secundis, vel aduersis rebus, in iniuriis, fame, siti, pauperie, cæterisque huiusmodi: tum etiam ut sanctissimæ vitæ suæ exemplo nos doceret, modò patientiam, modo sobrietatē, modo constantiam, tum fortitudinem, tum prudentiam, sinceritatem, iustitiam, zelum Dei, & despicientiam humanarum rerum, omniumque maximè charitatem, cæteras denique omnes virtutes amplecti^h. Idque ut essemus,

^a S. Hier. ep. 126. ad Enagriū. & gloss. & Lyran. in illud Gen. 27 & vestibus Esau. S. Tho. 1. 2. q. 103. art. 1. ad 2. b. Gloss. c. quæ periculosum 7. q. 1.

^c Gen. c. 22. d. Exod. c. 30. e. Ierem. c. 2.

^f ad Ro. c. 5. & S. Cyril. Alex. cont. Iul. lib. 8. respon. 3. incip. Adiecit enim.

^g Isai. c. 16.

^h Exod. 4.

ⁱ S. Ber. ser. 1 de Aduent. & S. Tho. in 3. q. 1. art. 5 & 6.

^k Conc. Trid. sess. 6. can. 21.

^l S. Iren. lib. 3. c. 20. S. Damasc. lib. 3. fidei orthod. c. 1.

^a Quos refert sanctus Thomas in 3. p. 7. 46. art. 3. & 5.

^b S. Tho. in 3. part. 9. 48. art. 4. 5. & 9. 49. art. 1. in re spon.

^c S. August. in c. 3. in 5. Ionn. irat. 12.

^d Granat. in Symb. lib. 1. cap. 1.

^e In 1. ser. de Nativ. f. S. August. sermo. de tē pore.

^g Osee. c. 11.

in quouis rerum statu, periculo, trepidatione, in quouis rerum motu, ac progressu perfectè edocti, quid vel appetendum, vel loquendum, vel agendum, vel patiendum esset: vt fide illuminati, gratia purgati, & charitate perfecti, integram sanitatem consequeremur, quæ deinde nobis cælestem beatitudinem afferret.

Hæc summa est Episcopalis officij, de quo differere institimus: quod eò potissimum spectat, vt non solum regenerentur homines per Baptismum; reficiantur, & recreentur per Eucharistiam; purgentur, per pœnitentiam; roborentur, per extremam vnctionem; multiplicentur, & propagentur per coniugium; confirmentur sacrochrismate, ad profitendam intrepidè fidem; & ordine instituatur, ac perficiantur ad vsum potestatis spiritualis, per Hierarchicos Ecclesiæ gradus, accedentibus tandem Episcopi prædicationibus.

Quoniam autem munus hoc summo perè arduum est, maximique momenti, Deus proprium filium suum, ac Redemptorem nostrum primum id subire voluit; vt Ecclesia Catholica ab eodem instituta, exemplar perfectissimum haberet^a, quod cæteri tam Præsules, quàm subditi imitarentur. Hincque sæpè ipse met sancto ore suo, in sacro Euangelio id monet dicens^b: *Ego sum pastor bonus: ego cognosco oues meas, & cognoscunt me mea: ego animam meam pono pro ouibus meis*. Et alibi^c: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis*. Eundemque sensum sæpè inculcarunt sancti viri dicentes^d: *Omniem Domini nostri actionem, nostram esse instructionem: eumque nobis reliquisse exemplum, vt sequamur vestigia eius*. Et S. Gregor. ait^e: *Ipsa acta Domini præcepta esse; quia dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus, innotescit*.

Ex his ergo manifestum relinquitur, vsque à mundi primordio, cum primum homines à Dei obedientia descuerunt, ac per generationem suam ipsorum sobolem propagarunt; sicuti nunquam defuerunt sacrificia aliqua, seu oblatio-

nes, quibus peccata per fidem Mediatoris potestatem expiarerentur, & sic in Dei gratiam homines restituerentur; ita semper aliquos extitisse, qui pastorale officium adumbrarent, ac populum doctrina in primis, & exemplo erudirent. Post legem verò scriptam, fuisse Moysen primum ad hoc munus à Deo delectum, tum alios Prophetas, & Sacerdotes, qui illi successerunt. Inde lege Euangelica Saluatorem nostrum Christum Deum, & hominem excellentius multò, atque perfectius præ alijs Pontificem à Deo Patre institutum, ita Episcopales functiones admirabili virtute administrasse; vt hoc idem officium in Christiana Republica continua Præsulum successione duraturum reliquerit^h.

Nec obstat quod initio adducebatur: fatemur siquidem Christi sacerdotium fuisse æternum, tum quoad remedium, quia saluandi per ipsum sempiternam vitam consequuntur; tum quoad personam offerentem, quia est verus, & æternus Dei filius: tum quoad rem oblatam, quia eadem res est offerens, & oblata, idem sacerdos, & hostia: tum quoad effectum oblationis, quæ est gratia, & alia bona spiritualia in vita sempiterna perficienda, prout à sacris Doct. est declaratumⁱ.

Non obstat etiam quod secundo loco obiiciebatur de Melchisedech, cuius nec pater, nec mater in sacris literis commemoratur; non quia re vera parentibus caruerit, sed quia in eo præfiguratus fuit Christus, qui licet patrem verè secundum diuinitatem habuerit, & matrem secundum humanitatem: quia tamen, prout fuit homo, caruit patre; & prout Deus, caruit matre; ideo dicitur Sacerdos in æternum, sine initio, & sine fine, eo ordine, & modo, quo fuit præsignatus in Melchisedech^k.

f. Genes. 4.
Iren. lib. 4.
c. 34.
S. Th. 1. 2.
q. 103. art. 2.

g. Ps. 98. &
Dion. Areo
pag. de eccl.
Hierar. c. 9.

h. Psal. 44.
Pro patribus
tuis na
uic. &
S. Irenæus
lib. 3. c. 3.
& lib. 4. c.
43. cum an
nos.

i. Aegid. R. B.
tract. de Re
mun. papat.
cap. 17.

k. Aegid. R. B.
loco supra.

De aliorum Episcoporum successione, atque eorum potestate.

Cap. V.

EXposita iam necessitate, qua tenetur, qui in populo sunt, maioribus subesse, & eximia vtilitate, quæ à superiorum potestate in eos deriuatur; cum clarum reddatur, summam officij eorum qui subditi sunt, eo potissimum contineri, vt præsulibus libenter pareant, seque ab iis regi benignè patiantur^a: itemque cum ostensum fuerit, tam Præsulis officium, quàm populorum obedientiam, Christum Dominum exemplo suo docuisse: nunc opus à nobis præcipuè institutum aggrediemur; vt de Episcoporum, qui populis præfunt, officio, atque animarum curatione differamus. Id autem caput bipartitum est; primum enim de illorum successione; deinde de eorum potestate, ac dignitate agemus.

Quod ad primum attinet: quemadmodum in veteri lege sapienter populus in duos ordines distributus fuit: quorum alter ciuilibus officiis inferuiret, vt delicta rei familiari, seu publicæ administrandæ, tum rebus militiæ, agriculturæ, opificiis, cæterisque huiusmodi, quæ vitam hanc instruunt, atque ornant. Alter esset diuino cultui deditus, sacrificiis, templo, interpretationi legis, diuinis laudibus, cæterisque actibus religiosis. Sic etiam Christus dominus noster tempore gratiæ, rationem eandem conseruauit^b, quamuis sublimioribus mysteriis sociatam, ac mediis longè præstantioribus, ac venerabilioribus munitam.

Quare corporei coniugij exèplo, olim ad sobolem procreandam ab eo instituti, & deinde per gratiam sanctificati, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubili vnitate confirmaret, coniugesq. ad prolem generandam consecraret, vt cæli hæredes, filii per baptismum abluendi nascerentur: Voluit quoque hos, qui diuino cultui dicandi erant,

per Episcopum sacro, & spiritali, quasi connubio deuinctum, solemnibus cæremonijs, legitimaq. manuum impositione initiari, ac veluti prolem Ecclesiasticam propagari, qua sanctæ ipsius ecclesiæ, successione perpetua feruirent. Ad quod satis pertinere potest, quod S. Augustinus tradit dicens^c: *Nec illi, qui virginitatem Deo vouent, sine nuptijs sunt; nam & ipsi continent ad nuptias cum tota ecclesia, in quibus nuptijs sponsus est Christus*. Quocirca postquam ipse summam auctoritatem illam exercens, quam Theologi excellentiæ potestatem vocant^d, nullo certo extrinsecus signo præfinitam, vel postquam cælestibus manibus suis episcopos instituit^e, iisque Principem S. Petrum Apostolum præfecit: stabilita simul ratio est, quæ in legitima ministrorum ecclesiasticorum successione seruaretur: sancitūque, ne quisquam absque hac auctoritate, tam sublime, formidandumq. officium sponte inuaderet: sed vnusquisq. per initiationem ordinum, veluti diuina inspiratione vocatus, adhibitis ritibus, orationibus, cæterisque præparationibus, quæ sunt regulis ecclesiasticis definitæ, tunc demum ab ipsis episcopis, eorumq. successoribus admitteretur, ac probaretur: cæteri qui ab ecclesiastica potestate ritè ordinati non essent, neutiquam vt legitimi ministri haberentur.

Quam quidem episcoporum successione perpetuam in Ecclesia à Christo Domino institutam fuisse, solent sacri Doct. deducere tum ex verbis eiusdem dicentis^f: *Ego uobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*: tum ex Apostolo Paulo, cum ait^g: *Et ipse dedit quosdam quidam Apostolos, quosdam autem prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores, & Doctores, ad consummationem sæculi, in opus ministerij, in adificationem Corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*.

Itaque hoc ordinis Sacramentum ex ipsa vocis allusione aliqui dictum uolunt, quod rectè, & ordine, certa que singulari norma, ac mensura dispensetur.

a. S. Th. in 3.
par. 9. 1. ar.
tic. 2.

b. Ioann. 10.

c. Ioan. 13.

d. 2. Petr. 2.

e. S. Greg. ho.
mil. 17. in
Euang.

c. S. Aug. in
S. Ioan. tra.
ct. 9.

d. S. Th. in
addi. 3. p.
q. 19. art. 2.

e. S. Aug. in
S. Ioan. tra.
ct. 124. et
in c. ita Do
minur 19.
diff.

f. S. Math.
c. 28. in fi.

g. ad Eph. 4.

Qui autem illum recipiunt, clerici dicuntur, ut potè in partem, hæreditatem, sortemque Domini vocati^h.

Præterea, ut in hominis corpore varia membra, variaque eorum officia sunt; ita iussit Deus, ac Redemptor noster in sancta Ecclesia, quæ mysticum eius corpus vocatur, graduum & functionum Ecclesiasticarum esse varietatem: quæ ideo à sacro Concilio dicitur ordinatissima dispositio^a: ut ex hac distinctione, graduumque diuersitate, multò præclariùs sapiëntia diuina eluceret, validiusque auxilium humanæ infirmitati importaretur: vix enim vnus tantum minister quantumuis industrius, & ne vix quidem, potuisset omnia munia, ac mysteria sacra, quæ in Ecclesia Dei sunt necessaria, obire^b. Quamobrem cum omnia hæc officia, pro suo quodque gradu, ad consecrationem sanctissimæ Eucharistiæ respiciant^c, quæ S. Dionysius *τὸ μυστήριον τῆς εὐχαριστίας* appellat^d, id est mysterium mysteriorum, vel Sacramentum Sacramentorum; Sacerdotium institutum est omnium ordinum caput & finis: hincque consecrationis Eucharistiæ potestas omnis sacerdoti est tradita.

Cum verò, præter has potestates, in Dei Ecclesia maior adhuc auctoritas necessaria esset in actibus hierarchicis, quoad mysticum fidelium corpus, quæ illos tueretur, instrueret, regeret, moderaretur, & ad cælestem beatitudinem dirigeret, & ne vnquam in Ecclesia ministri deessent: sed eos ut decet ipsa consecratione institueret, ac prædicatione instrueret; sapienter ab eo dignitas, & auctoritas, quæ Episcopalis dicitur, constituta est: cui tum inferiores ministri, tum ipsi etiam sacerdotes parerent. Atque ut in bellis gerendis, omnibus militiæ ordinibus Dux vnus præficatur; ita sacerdotum vnus Princeps legitur, & consecraturisque appellatur Episcopus^e ceteris sacerdotibus^f potestate superior, qui hæc ob causam non solum veste vitur cum alijs Ecclesiasticis ministris communi: sed alijs etiam ornamentis, quæ maiorè eius auctoritatem ostendunt, alijs in functionibus, ad quas simplex sacerdotum

potestas minimè extenditur.

Iraque Episcopalis auctoritas, ut caput secundum explanemus, bipartita est; potestas enim est vel ordinis, vel iurisdictionis. Ordinis ea est facultas, ut sciat, & possit omnia Sacramenta conferre, Chrisma consecrare, Prædicationis munus exercere, alios ordinare, ad Eucharistiam sumendam præparare, & sacerdotes creare. Finis verò vnus est illi cum sacerdotibus communis, qui est sanctæ Eucharistiæ consecratio^g, & offerre Domino verum Sacrificium, in quo vniuersi presbyteri pares sunt: quandoquidem eorum auctoritas à Deo ipso pendet, estque eiusmodi, ut cuius potestati humanæ præcellat: ob quam rē modo Angeli, modo Dij in terra vocantur, ut ait S. Gregorius^h. Episcopalis tamen Ordinis potestas ad hunc Eucharistiæ consecrandæ, & offerendæ finem non ita proximè ordinatur, ac sacerdotium: sed remotius, quatenus hoc perficit, & potestatem consecrandi per sacerdotum institutionem confert^h.

Iurisdictionis autem potestas ad mysticum fidelium corpus spectat, quibus toto orbe terrarum diffusis, oportuit pro locorum amplitudine, Regnorumque frequentia, illis assignari Antistites, ac Præfectos: quorum alij maiorem, alij minorem iurisdictionis potestatem ad leges condendas, excommunicationes ferendas, & alia iudicia ecclesiastica exercenda haberent, pro ut necessitas, aut utilitas postulare videbatur. Hoc igitur administrationis genus in ecclesia militanti receptum, ostendunt sacri Doctores instar triumphantis ecclesiæ esse indutum: quæ cum varijs ordinibus distincta sit, Archangelorum, Thronorum, Principatum, reliquorumque cælestium Spirituum, similis ordinum distinctio in militanti ecclesia conueniebat, ut hæc ecclesiastica Hierarchia, quatenus fieri posset, illius cælestis imaginem referret.

Quinimo distributio hæc graduum, ac ministeriorum ita accepta, probataque fuit: ut quemadmodum in seculari ordine sunt multæ vniuersitates,

tes, ac collegia, quorum alia in alijs insunt: (ex multis enim hominibus, exempli gratia, constat domus; ex multis domibus fit vicus; ex multis vicibus constatur ciuitas; ex pluribus ciuitatibus constituuntur regna; & ex regnis monarchiaⁱ: adeo quòd vnaquæque vniuersitas suos habet Præfectos, seu Potestates, quibus obtèperat); ita olim ad spiritualement fidelium gubernationem Parochiæ institutæ sunt; ex multis Parochijs, plerisque in locis, Plebanatus, siue Archipresbyteratus, & qui alibi Decanatus vocantur; multis verò Archipresbyteris, plebiumque Rectoribus Episcopi præfecti fuerunt; Episcopis, Archiepiscopis; Archiepiscopis, Patriarchæ; Patriarchis denique Papalis dignitas tanquam omnium eminentissima præposita fuit, atque in graduum omnium posita fastigio, ut suprema illius in omnem gregem Christianum, cunctosque eius gradus, ac ordines potestas haberetur.

Nam sicut necesse est, vbi peculiaria officia sunt, & certæ administrationes ad communem vtilitatem institutæ, potestatem aliquam vniuersalem præcellere, quæ cæteras omnes regat: & ex qua cæteras pendeant, ad tuendam pacem, concordiam, vnitatem^a. Sic cum vniuersa Ecclesia corpus vnum sit, hæc vniuersalis, summaque auctoritas à Domino nostro Iesu Christo in sancto Petro Apostolorum Principe collocata est: hunc Vicarium suum in terris reliquit, ac post eum successores eius in Pontificatu, & gubernatione ecclesiæ suæ; ita ut in eo plenitudo omnis potestatis Ecclesiasticæ vigeret, & perpetuo constans permaneret, quam ipse alijs Ecclesiasticis gradibus communicaret, ac distribueret, prout iudicaret populorum vtilitati, fideliumque ædificationi conducere^b. Ut enim in corpore naturali per maiores in minores venas alimenta dispensantur; ita ab vno, qui in Ecclesia apicem tenet, in singulas vrbes, & dioceses, ut à capite, per membra maiora, vel minora, influxus charismatum descendit^c.

Vt etiam eò melius, quæ vniuerso Christiano populo opus sunt provideantur, utque perturbatio omnis, & confusio tolleretur, multis abhinc seculis præscripti sunt fines, distinctæque ecclesiæ horum Præfuli administrationi subiectæ^d: ut cum ex fidelibus aliquis crearetur Episcopus, illico sciret quatenus facultas sua, iurisdictioneque porrigeretur; vni illi tantum qui caput omnium vniuersale esset, omnimoda, plenaque seruata auctoritate, ac potestate, in inferiores omnes gradus, & ecclesias nullis finibus circumscripita, nullaque exceptione, aut distinctione in ijs, quibus Christo successit, aut quæ Christus dominus illi donauit, restricta.

Iraque sicuti Sol, & homo in generatione hominis se habent, quorum vtrūque cum sit agens principale; Sol tamē vt causa vniuersalis, homo verò, vt causa particularis censetur^e. Eodem modo, licet non quoad omnia, in Ecclesiastico ordine, solent diiudicari Papa, & quilibet Episcopus^f: siquidem vtrique illorum conuenit animarum cura, tanquam agentibus principalibus; sed Papæ, vt vniuersali agenti: Episcopo autem, vt particulari, & quatenus capitis vniuersalis adiutor est, vocatus in partem sollicitudinis^g: atque illa in provincia, aut diocesi, ac ea iurisdictionis potestate, quæ iuxta sacros Canones illi data est, ad gubernandos populos, ducentosque in felicitatem æternam,

Plebanis etiam, Archipresbyteris, & Parochijs^h animarum cura tributa est, quæ tamen non gerunt, vt agentia principalia, & perficientia: sed vt secundaria, & tanquam finem alienum adiuuantia. Quandoquidem sunt Episcoporum in animarum cura adiutores tantum, & cooperarij, atque in Sacramentis alijs quibus administrandis, & populis diuina lege erudiendis auxiliarij, pro ea quæ vnicuique eorum data potestas est. Cum enim ad absolutam, & perfectam animarum curam requiratur collatio omnium Sacramentorum Ecclesiæ, Parochus autem aliquam Sacramentorum partem nequeat perficere, neque multa alia

h. c. clericus, 12. q. 1.

3. Cœc. Trid. sess. 23. c. 2.

b. c. singulari 89. dist.

e. Cœc. Trid. sess. 23. c. 1. & can. 1.

d. S. Dionys. Areopag. de eccl. hierar. cap. 5.

2. 2.

e. Alphos. de cast. contra hæres. ver. Episcopi.

f. Sotus in 4. sen. dist. 24. q. 2. art. 2. & 3. & ad 1. & 2.

g. S. Gre. lib. 4. epist. 31. seu c. 75.

h. Sotus vbi supra.

1. Arist. Polit. lib. 1. c. 1. & 2.

d. 80. dist. per totum, & c. provincia. 99. dist.

e. Aristotel. Physic. lib. 2. tex. 26.

f. Caieta. 2. 2. q. 184. art. 8. ver. quoad 1.

g. c. decreto 2. q. 6. S. Leo epist. 84. c. 1.

h. Caieta. 2. 2. q. 184. art. 6. & 8.

a. S. Thom. cont. Gent. lib. 4. cap. 76. in fi. August. de Anc. de poest. eccl. q. 71. art. 4.

b. S. Leo epist. 84. ad Anast.

c. e. ita Dominus 19. dist.

alia quæ sacramentis deseruiunt peragere; quippe qui non potest clericum ordinare; nec Chrisma ad Baptismum necessarium conficere; nec Confirmationis sacramentum ministrare; nec calicem ad Eucharistiæ usum consecrare; nec oleum ad extremam unctionem perficere; nec ecclesias Christi sponsas, & in quibus animarum cura exercetur, consecrare; nec prædicationis officium, tanquam propriæ ordinationis suæ actum exercere, aut mandare; quæ tamen omnia ab Episcopo ex vi suæ institutionis efficiuntur, & perficiuntur. Idcirco animarum cura propriè tantum Episcopo tanquam agenti principali, & fini primario incumbere dicitur; alijs autem inferioribus curatis, non nisi vt agentibus secundarijs, & vt causis coadiuuantibus adscribi.

Hæc summam satis sint de successione, & de auctoritate Episcopalis dignitatis.

De præcipuis Episcopalis muneris obligationibus, atque difficultatibus; ac primum de ijs, quæ ad causam efficientem, siue ad personam Prælati spectant.
Cap. VI.

POST enarratam institutionem, successionem, ac potestatem Episcopalis officij, primū omnium conuenit ante oculos Episcopi ponere, quæ sint eiusdem officij onera, quibusque difficultatibus inuolui solet, ac impediri; vt facilius deinde pateat aditus ad modos indicandos, quibus eadem explicentur, atque tollantur.

Quamuis autem ex ijs, quæ supra, tum de huius dignitatis necessitate, tum de auctoris præstantia, qui primus vexilla huius militiæ explicuit, disseruimus, intelligi satis possit, quam sublimi gradu munus hoc sit collocatum; ac proinde quam arctis obligationibus, & grauibus difficultatibus sit circumseptum, cum labores, & pericula rebus arduis se ad-

iangant. Tamen, sicut qui ad maris litus accedit, quamuis longè, lateque parentem aquarum amplitudinem videat, & vndarum sibi mutuo succedentium concursum; non tamen eius aspectus in profundos maris gurgites penetrat, non latentia sub vndis saxa contuetur, non marina monstra, non flexuosos sinus, nec ventorum procellas, nec piratarum insidias, aliaue impendentia pericula collustrat; ita non vno obtutu possunt omnia officij Episcopalis tum munia, tum incommoda, ac difficultates conspici.

Quocirca operæpretium videtur, vt regionis huius latè patentes campos, à longe saltem detegere conemur, & loca explorare, proximaque; litora omnia attingere contēdamus: vt qui iter hoc ingressuri sunt, procul saltem imminetia pericula prospicientes, tempestinè sibi caueant, tutiusque; itineri se committere possint.

Quoniam autem intelligimus, non omnino posse nos omnia, quæ infesta, asperaque, & impedita loca sint, demonstrare: propterea quod, vt sanctus ille dixit: *Difficultates Episcoporum omnes recensere, nihil aliud est, quam maris altitudinem emetiri*; ideo animaduertentes huiusmodi impedimenta, atque incommoda per varia auctorum volumina sparsim vagari: nec certo aliquo (quem nouerimus) collecta loco, facile se Episcopis, quibus hæc scire expedit, ostendere; imo multa tanquam occultiora seorsum delitescere; alia verò postea temporum malitia emeruisse: existimauimus, non inutiliter nos laboraturos, si diuina ope potius, quam proprijs viribus freti, nodos administrationis huius colligere, eosque certo aliquo ordine quantum licebit, dirigere conaremur; vt saltem ea, quæ potiora sunt, tanquam in tabula, Præfulum oculis exponerentur.

Itaque ad clariorem intelligentiam, summam illorum ad quinque causas redigendam duximus: quæ à multis, efficiens, instrumentalis, materialis, formalis, & finalis appellantur; non quidem, vt hæc scholastico more, aut valde

subtiliter accipiamus: sed tantum ad comodiorem explicationem, hæc ita partientes, vt ad ea tanquam præcipua huius molis fundamenta, reliqua omnia impedimenta referantur.

Igitur à prima causa exordietes, quæ efficiens dicitur, Episcopi ipsius personam attingit; dicimus magna ratione, Episcopum in sacris literis, à sanctisq. Patribus varijs titulis, seu nominibus appellari; quæ prout de diuinis nominibus dicitur, non vt synonyma, sed vt maxime disincta, ac secundum varias rationes accipiuntur: ac proinde multiplicè illius sollicitudinem, officijque varietatē, ac magnitudinem ostendunt.

Nam Præco dicitur; vt *annunciet populo scelera eorum*, prout Isaias dixit. Dicitur Pastor; vt oues pascat verbo, & exemplo, & sacramentis: ponatque, si id necessitas exegerit, animam suam pro ouibus suis. *Sal terra*; vt condiat aliorum mores sapientissimis institutis, ac præceptis. *Lucerna super candelabrum posita*; vt omnibus luceat probitatis, & doctrinæ radijs. Habet officium Ducis, vt rectum iter subditis ostendat: nec (quod verendum est) cæcus cæco ducatur præbeat, atque ambo in foueam cadant. Medici, vt norit attemperare vinum oleo in curandis vulneribus, Militis armati, Custodis, Leonis, Angeli, & aliorum, quæ à Sancto Gregorio enumerantur: vt sua insuperabili potestate dæmonum impetus infringat; & in summa, quot sunt necessitates hominum, tot ferè nomina attributa sunt Episcopis, ex earum similitudine, vt norint se totidem officia obtinere: quæ ne singula persequamur, cum se in omnes ferè causas, actiones, tempora, personas, ac diocesis suæ necessitates effundant: nunc quædam tantum in vniuersum quidem, sed distinctè magis, quoad eius fieri potest, attingemus: ex quibus clariùs, grauius quod ei impedit pondus, perspici queat.

Ac primum quidem à persona illius incipiemus, quæ omnes curæ suæ subiectos doctrina, & ex emplo cum expurgare, ac perficere debeat: oportet eam om-

ni non solum mortifero vitio, sed illius etiam suspitione prorsus carere. Nam, vt notum est; *Cuius vita despicitur, fieri vix potest, vt etiam prædicatione non condemnatur*; cum scriptum sit: *Ab immundo, quis mundabitur*. Et ideo Apostolus Paulus, verus Episcoporum formator, ad Timotheum scribens dicebat: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, non violentum, non percussorem, non litigiosum, non cupidum*. Et ad Titum idem inculcat, cum ait: *Oportet Episcopum sine crimine esse, non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucricupidum*.

Nec hoc satis est: sed hanc etiam innocentiam, eo quo decet modo, in familia, ac domo sua, quæ veluti pars sui ipsius censetur, æquè præstare debet. Cuius rei exemplo est Heli, qui quamuis bonus esset, tamen Deo, quod in maximis filiorum sceleribus coniueret, probatus non est.

Cum autem vitij hæc sit natura (præcipuè quando in locum eminentem serpit, qui tanquam specula omnium oculis proponitur) vt faciliè, quamuis leue sit, alterum inficiat, atque exiguo momento, vel totas ciuitates corrumpat, sicuti paucillum veneni potest liquorè multum magno infusum vase inficere; propterea nemo non videt, quam arduum, ac difficile sit hoc Episcopo ab hoc morbo vniuersam familiam integram, atque incorruptam seruare.

Quinimò, cum illius domus ad exemplum omnibus debeat esse constituta, non satis erit domesticos, & familiares eius vniuersos à quibusuis sordibus, & maculis integros esse: sed & cætera omnia, quæ in eius domo sunt, quæ ibi exercetur, nihil prorsus redolere, quod aliorum oculos, aut aures possit offendere: nam vt olim Carthagin. Concilio, & nouissimè in Tridentino cautum est: *Episcopi, modesta suppellectili, mensa, ac frugali victu contenti, caueant ne in tota eius domo aliquid appareat, quod non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat*; præsertim cum populus in his perscrutandis nimium perspicax, atque

S. Thom. & Caiet. 2. 2. q. 184. ar. 8. ad 4.

S. Tho. in 1. q. 13. ar. 4.

Isai. 58. c. si restor 43. dist.

S. Io. 10. c. Ne pro defectu de elect.

S. Mat. 5.

S. Mat. 5.

S. To Chrysof. lib. 6. de sacer.

post irrationem ver. item si quis de renunc. c. cum sit de etate, & qualis.

disciplina 45. dist.

S. Gregor. Nazian. in earmine ad episcopos.

Arist. 2. Physic.

S. Gregor. Nazian. in apolo. ante medium & ibi Elias.

Eccles. 34.

1. Timoth. c. 3.

ad Titum c. 1.

legant. 37. dist. c. licet Heli de simon.

Reg. c. 2 et s. Ephra. in de Heli.

S. Chrysof. lib. 3. et 6. de Sacerd. auctor oper. imperf. homil. 38. in S. Mat.

Concil. 4. c. 15.

Sess. 25. c. 1. de reform.

S. Greg. Nazian. in ora. in presentia 150. Episcoporum habita, & quæ est 32.

atque oculatus esse soleat.

Sed præterea nec satis est huiusmodi culpis, ac suspicionibus Episcopum caruisse: sed etiam oportet eum omnibus virtutibus ornatum esse; quas Apostolus ad Timotheum, & Titum scribens commemorat^a: videlicet, fide, spe, charitate, humilitate, veritate, sinceritate, honestate, atque alijs, quibus non illæ tantum continentur, quæ regendis ouibus in salutem sunt necessariae, verum etiam modus quidam easdem illas virtutes multo sublimius, perfectiusque à Prælati, quàm à cæteris hominibus obtinendi, & exequendi pro ordinis sui præstantia, ac status dignitate, & perfectione.

Sed præter ipsas virtutes omnibus communes, alias etiam in eo elucere necesse est, quæ dignitatis Episcopalis sunt propriae: sapientia in regendo, in erudiendo doctrina, in audiendo patientia, iustitia ad corrigendum, mansuetudo ad ignoscendum, vigilantia ad providendum, ad exequendum sollicitudo, zelus animarum in conquirendis, comparandisque ijs, quæ ad earum salutem sunt necessaria, aliæq. innumera- biles penè virtutes^b: vt eius mens quasi publicum horreum sit, omnium bonorum comætu ad communem vtilitatem refertum: ac veluti institoris officina, margaritis, gemmis, omniq. pretiosarum vestium genere abundè instructa: vt singulis è populo non solum necessaria ministrare, verum etiam quæcumque ad cultum, & ornamentum pertinent, addere possit.

Ac demum, vt compendium quoddam meritorum, ac veluti balsamum aromatizans omnis virtutis, ac bonitatis mixtione conflatum, ita se publicè prodat; vt quæcunque populo inciderint, siue sint res iucundæ, aut aduersæ, siue lætæ, aut tristes, seu morbi, lues publica, persecutio, damna vel rei familiaris, vel honoris, ac status, aliq. humanæ vitæ casus; & denique quicquid graue contigerit, de quo dubitari possit, quæ ratio ineunda, quæuè cautio adhibenda sit: tunc vnusquisque possit in Præsulem suum

oculos conijcere; ab eoque veram in omnibus petere disciplinam, rectamque rerum gerendarum rationem. Ob id enim docet S. Paulus Timotheum, his verbis^c: *Esto exemplum fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate*. Et S. Petrus^d: *Forma facti gregis, ex animo*.

Verum quia longum esset nimis, ac ferè infinitum, alia sigillatim recensere, quæ in Episcopo, ob singularem status sui perfectionem, & summam oneris grauitatem requiruntur. duplicem illam potestatem alibi etiam a nobis significatam repetemus, qua eum sacri canones præditum esse sæpè monent: alteram, quæ dicitur ordinis: alteram, quæ dicitur iurisdictionis.

Nam illa, quæ ordinis dicitur, cum duas partes habeat, vna quæ ad Sacerdotium pertinet, secunda quæ in Episcopalis functionibus versatur. Quod ad primam attinet, nempè, panem & vinum supernaturali auctoritate transubstantiare; Patri æterno sacrificium viuificum offerre; hominum peccata dimittere, aut retinere, quod tamen sine ordinis Sacerdotalis iurisdictione non fit; inter Deum, & homines mediator esse: cæteraque eiusmodi, quæ simul, nec Angelis, nec Arcangelis, nec vlli alteri naturæ, quàm humanæ concessa sunt^e: hæc proculdubio talem, tãtamque in eo, qui eiusmodi munera est suscepturus, puritatem, sanctitatem, ac religionem requirunt, ac si è terris elatus, cum ipsis cælorum virtutibus versaretur.

Alteram ordinis functionem propria Episcopi est, clericalem militiam ad sanctas functiones ordinare; indelebili caractere ecclesiasticos milites signare; consecrare virgines Dei sponas; & ad diuinum cultum Ecclesias, Altaria, Calices, Olea, cæteraque omnia Pontificalia ministeria, tãquam hierarcham administrare. Quænam igitur lingua, quæ verba, quæ manus, qui spiritus, ac vita desiderantur, vt ille dignè exequatur tam alta, veneranda, atque tremenda mysteria?

Iurisdictionis verò potestas, multo latius

tius patet, ac ferè periculosius geritur. Nam cum eius officium sit, leges ecclesiasticas condere, vota relaxare, indulgentias conferre, excommunicationis vinculo nunc ligare, nunc soluere, sacram scripturam explanare, hisque omnibus populum sibi subiectum perficere; ponendum id tanquam necessarium videtur, eum iam omni virtutum ornamento circumseptum, veram ac solidam adeptum esse perfectionem, quæ eum instructissimum omnibus reddat. Vnde in septima Synodo dicitur: *Definimus omnem, qui ad Episcopatus prouehendus est gradum, modis omnibus psalterium nosse; & vt in promptu habeat, & non transitorie tam sacros canones, & Sanctum Euangelium, quàm diuini Apostoli librum, & omnem diuinam scripturam, & docere populum sibi commissum*^a. Et S. Augustinus referens multa Sacerdotibus necessaria ad discendum, cum dicat: *Si unum ex ijs omnibus defuerit, Sacerdotis nomen vix in eo constabit*^b; quo magis in Episcopo hoc erit præcipuè necessarium?

Oportet etiam inter cætera, vt nota sint ei, quoad fieri potest, & prudens administrationis ratio postulat, omnia populi curæ eius subiecti vitia, defectus, incommoda; sciat quibus rebus opus sit, perinde ac si non solum apud eundem populum, sed ferè in eisdem domibus natus, atque educatus esset, ac cum singulis diuturnus ipsi vsus, & consuetudo intercessisset.

Nam cum muneris eius obligatio, non tantum eum bonum, ac probum esse requirat, sed amplius etiam (huius enim rei causa summum hoc munus institutum est) per eum bonos alios fieri; inde efficitur, vt quemadmodum morbi cognitio anteire curationem debet, cum dicat S. August: *Si tu erubescens vulnera tegere tua volueris, medicus non curabit*^c. Ita oportet ad sanitatem animæ subditorum procurandam, eius vitia, & mala nosse; & corruptelas, quibus obfusa, oppressaque est, expurgare: alioquin, quemadmodum si quis horologium videat, quod horas perperam designet, culpam præcipuam in eum conferet, cui

ius curæ, & custodiæ commissum est; sic errata populorum Rectori attribuuntur, nam ipsius erat, eos in officio continere. Quod quàm difficile ac arduum sit, non indiget probatione, cum euident sit in frequentibus vrbibus, ac in diœcesi paulò ampliore, perpaucos admodum esse præ reliqua multitudine, qui è facie dignoscantur, nedum vt omnium peccata, non dicam secreta, sed etiam publica, quæ tamen Pastoralis correctione indigent, cognita haberi possint.

Ad quæ clarius dignoscenda, satis erit in præsens, ea commemorare pericula, quæ adijisse se sanctus ipsemet Paulus affirmat, dicēs^d: *Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere &c.* Quæ cum itidem Antistiti, de quo agimus, imminere possint: ex ijs consideret quæso, qua industria, qua cautione, vigilantia, sollicitudine sibi opus sit. Cuius rei egregium exemplum S. Gregorius^e Nazianzenus affert, Episcopum cum ijs comparans, qui in pendulo, præcelsoque fune ambulant, quibus haud tutum est huc, vel illuc inclinare, quod vel exiguum momentum non paruam ruinam facere possit.

Iam verò his, quæ exposita sunt, aliud accedit, quod longe ab alijs officiorum generibus, quæ in actione consistunt, & relatiua dicuntur, diuersum est: veluti magistri, ac discipuli, patris, & filij, domini, & serui; in his enim alter vicem amborum subire non potest, sed vtriusque distincti sunt actus, & officia; veluti medicus medicamentum præscribit, ægrotus sumit, Rex subditis imperat, illi parent. Episcopi autem huiusmodi est munus, vt licet persona eius sit multum diuersa à populo suo, attamè omnia quæcumque ferè alijs præcipit, ipsum eadè exequi oporteat. Nam vulgare illud est, & in prouerbum ferè transit: *Patere legem, quam ipse tuleris*^f. Et Claudianus præclare scripsit^g: *In comune iubes si quid, censens uè tenendum, Primus iussa subi, tunc obseruantior equi Fit populus: nec ferre vetat, cū viderit ipsum Auctorem parere sibi.*

Ieiunia alijs indicit, defungi illis ipsemet

a. 1. ad Tim. mor. cap. 3. 1. ad Tit. c. 1.

b. Multa apud Grammaticum. dist. 37. & 38.

c. S. Aug. 4. dist. 1. q. 5. ar. 7.

a. c. Omnes 38. dist.

b. c. Quæ ipsi. dist. 38. l. no. par. 6. c. 22.

c. S. Aug. in Psal. 31.

d. 2. ad Cor. rim. 11.

e. In Apologetico 1.

f. c. cum omnes de con. sit.

g. Claud. de quarto con. sul. Honorij. Cic. lib. 3. de legib. Plin. in Pa. negr. Lin. lib. 26.

femet debet; vult alios largiri pauperibus, vult celebrari missas, iniurias condonari, vitari ignauiam, & murmurationem, leges vetantes luxum seruari; ipse præire debet, ipse idem iuris in se, familiamque suam statuere; exemplo denique suo præcepta omnia sancire, & confirmare. Ex his intelligi potest, oportere ipsum, cuius est præcipere populis opera bona, atque à malis, & prauis illos reuocare; harum omnium actionum quasi curriculo esse perfunctum, vt ordinis, locique sui muneri respondeat.

Postremò ne longiores simus, restat, vt in memoriam redigamus veterum cæremoniarum, arcanorumque sacramentorum mysteria, tum sacrarum vntionum, benedictionum cælestium ritus, quos in Episcoporum consecratione Ecclesia sancta obseruat^a. Nam ea cõsecratio cum sit spiritualis coniugij, quod Episcopus cū fidelissima sua sponsa contrahit, solemnis celebratio; in more veteri est positum, consuetudineque ecclesie, vt hæ cælestes nuptiæ maximo apparatu altissimorum mysteriorum, religiosissimorumq. rituum exornentur: in quibus significatio est fidei, vigilantie, doctrinæ, grauitatis, honestatis, fortitudinis, charitatis; quæ nouus sponsus sanctissimis verbis, solemni voto, ac iurifurandi religione ante altare, sacrasque Imagines Deo benedicto spondet, inspectante populo, & Reuerendissimis aliquot Præfultibus auctoribus, ipsam accipientibus sponsonem. Quæ sanè actio, si bene æstimetur, memoriaque, & mente recolatur, satis superque est, ad declarandam eius oneris, quod suscipit

Episcopus magnitudinem, difficultatem, & grauitatē; ne cætera, quæ plurima essent, sigillatim recensamus,

De secunda difficultate proficiente a causa, qua dicitur instrumentalis, per quam Episcopalis potestas est exercenda. Cap. VII.

AETERVM ponamus modò Episcopum, tum perfectè scire, tum cumulatè præstare posse quæcunque in munere suo obeundo sunt personæ suæ necessaria: alia nihilominus adhuc restat difficultas superioribus haud fortasse leuior: eaq. ex instrumentis oritur, quibus in hoc eodem munere est vtendū: ea siquidem si accommodata non sunt ad destinatum opus, omnem perire laborem, vniuersamq. fructus spem irritâ fieri necesse est. Sculptor, faber, opifices cæteri, sint quantumuis egregij, artisq. suæ periti, nisi tamen scalprum, forcipem, limam, aliaq. instrumenta apta operi, quod præ manibus habent, antea compararint, frustra eorum industria, & opera impendetur.

Episcopi verò cum sit officium, obduratos vitiorum multitudine, atque asperos hominum mores expolire, malitiæq. æruginem ab eis abstergere, vt notum est ex verbis Apostoli ad Timotheum dicentis^b: *Argue, obsecra, increpa, opportune, importune.* Quod & Innocentij Tertij decreto cautum est^c, & Tridentino Concilio sæpè repetitum^d. Idcirco id instrumentorum vsu, quæ ad munus sibi propositum exequendū idonea sint, eum adipisci oportet: cum alioquin incommoda multa, eorum occasione, aut vitio oriantur; siue quòd non sufficiant operi vniuerso, siue quòd nonnunquam minus apta, & accommodata ad illud perficiendum: sunt enim obruta, vel fragilia, vel ad id, quod agitur, minus idonea.

Quamobrem, cum horum instrumentorum duplex sit genus: alterum proximum, quo per se ipse Episcopus vtitur; alterū remotum, in quo exercèdo opera vtitur

vtitur aliorum, in vtriusque sine dubio magnæ difficultates existunt. Cum enim quæ proximè hærent Præfultis instrumenta, bipartita sint; altera ad dicendum, altera ad agendum accommodata; illa ad sacras conciones, ad doctrinam salutarem, qua imbuantur populi, ad priuata item colloquia pertinent; ista ad exempla vitæ spectant, atque ad actiones quotidie manantes ab ipso Episcopo. In vtriusque igitur dubium nõ est, vel propter magnum numerum populi, cui hæc inferuūt, vel propter alias causas, ea necessariis muneribus sufficere nequaquam posse.

Nam si de eo genere loquamur, quod in verbis positum est, & in iis præsertim, quæ in consecrationibus adhibentur, vbi cælorum virtutes adsunt, vt ait S. Chrysostomus^a; quantam quæso attentionem, vigilantiam, venerationem præstari oportet, ne quid per imprudentiam, aut inconsiderationem, aut irreuerentiam peccetur? ac ne vlla quidem litera à præscripta forma præmittatur? nam tum ob hanc, tum alias ob causas mysteria hæc tremenda à sanctis Patribus appellantur^b. Qui verò ad populum dicturi sunt, quam prudentiam, industriam, facultatem afferre debent, vt aptè, & vtiliter exprimant quæcunque oportet; cum triplex in prædicando verbo Dei, vt ait S. Nazianzenus^c, difficultas versari soleat, videlicet intellectus, sermonis, & auditoris? sed hæc loco suo copiosius explicabuntur.

Verum vt demus nihil vtroque errari; quis non videt in vrbe, ac diocesi vel mediocri, vix exiguum multitudinis partem, Antistitis vocem audire posse? siue ille in Sacerdotij functionibus, siue in administratione Sacramentorū, aut in sacris concionibus, priuatim, ac quotidianis sermonibus occupetur? Itaq; licet is parochias assiduè obeat, & vniuersam perlustret diocesim, Pontificalia opera exequendo, docendo, monendo, præcipiendo omnibus, & quoad fieri potest nunquam ab hoc opere cessando; tamen vix multis annis hæc completur periodus; & præterea

plerique dum hæc fiunt, ipsi non inter-sunt; nonnulli etiam haud satis intelligunt, quæ dicuntur.

Quòd si pro viua voce, quæ in omnium aures peruenire non potest, scribat ad populum Episcopus patoralem epistolam, aut alium quempiam sermonem mittat, ne hoc quidem ex sententia procedit: propterea quòd plerique literas nesciunt, ac breuis epistola, vel sermo transmissus, parum prodest, præ innumerabilium rerum mole, quibus populum informari oportuerat; longæ verò literæ tædium afferūt, earumque subrepat obliuio, nisi quotidie ferè in memoriam redigantur: vnde & molestæ sunt, neque omnia quæ necessaria sunt, complectuntur.

Huc accedit, quòd cum Antistitis mens haud omnibus nota esse possit; proclive est, vt eius actiones, quantumuis in speciem probæ, ad varias, ac multiplices trahantur interpretationes: ita vt non nisi multorum spatio annorum, ac postquam diuturno vsu constiterit, perpetua laudabilium illius actuum series, sibi ipsa in omnibus rebus consentiens, incipiat populus de Antistite suo bene existimare; propterea quòd antea idem desidia, siue imprudentia, aut præcipitatione nonnunquam lapsus fuerit, ac virtutis imagine, & simulatione circumuentus errarit. Siquidem vt ait S. Augustus^d: *Omnibus virtutibus quadam vitia quodammodo sunt vicina: nec veritate, sed quadam specie fallente similia: sicuti prudentiæ non temeritas, & imprudentiæ, sed astutiæ: & alia huiusmodi e.*

Cæterum ex instrumentis paulo remotioribus, quæ ad secundum genus pertinere diximus, quibus Præfult per alios vtitur, maior etiam difficultas videtur existere. Nam cum ipse Canonico- rum ordine fretus, aut Parochorum, siue Monachorum, siue Theologorum, aut Iurisperitorum, siue etiam Magistratuū, Patrum familiæ, aut aliorum, quibus aliqua s officij sui partes mādant; maximè confidit, populos vel sermone, ac doctrina, vel vitæ exemplorumq. disciplina posse imbuere; nemo non videt

^a. Seevlon. in Epist. or. 4. de cõsec. Episc.

^a. S. Chrys. lib. 6. de sac. cerd.

^b. S. Chrysost. lib. 3. de sac. cerd.

^c. S. Nazian. oratio. 26. S. Chrysost. lib. 5. de sac. cerd.

^b. 2. ad Tim. math. 4.

^c. c. quælibet, & qui do. li. 2. d. accus.

^d. Sess. 6. c. 1. de re form.

^d. S. Aug. cõtra Iulian. lib. 4. c. 3. tom 7.

^e. Idem pulchre docet. S. Greg. in pastor. par. 2. c. 9.

illum armis, ac machinis instructum esse, parum ad arcem expugnandam accommodatis. Hic enim ipsius exercitus est, hi milites ad hoc facinus aggredendum; atque utinam interdum non magis inde detrimentum caperet, quam adiumentum, & commodum: præterquam quod huiusmodi administri in urbibus plurimū degunt, ac sibi ipsis quantumque viuunt: unde remanent reliqui in populo penè destituti præsidio, vna cum vniuersa diocesi longè latèque patente, cui tantummodo pauci parochiarum Rectores, ijque sæpe nec literis, nec prudentia satis exculi opitulatur,

Etsi verò magnus numerus, alacritasque ministrorum ita suppetat Episcopo, vt vniuersæ multitudini sufficiant; grauissima tamen difficultas subest in omni instrumentorum vsu, siue ad verba spectes, siue ad facta præstanda: vtraque enim hæc, adeo præstantem, atque peritam vtentis artificis manum desiderant, ad opus ipsum cum laude, & fructu perficiendum, vt tanto muneri perquam rari homines pro dignitate respondere possint. Videmus opifices instrumenta diuersa parata habere, quæ ad opus sibi propositum sint accommodata: quare alia ad sculpturam marmoris vsui sunt, alia ad ligna dolanda, aliorum vsus in vestibus puniceo colore, aut purpureo, aut hyacinthino inficiendis, aliorum item ad textrinam staminis, aurei, ferici; denique, vt concludamus, perspicuum est vniuersis instrumentum perquam aptum esse debere materiæ, ad quam adhibetur.

Verum instrumenta, quibus vti Episcopus debet ad officium suum exercendum, quod est Dei veram cognitionem, & amorem verbo, & exemplo humanis mentibus inferere, multiplicia, ac ferè innumerabilia sunt; idque propter varietatem, instabilitatemque humane nature: exempli causa, iracundiæ furor quamuis eandem ob causam concitatus, alia ratione sedandus est in patritio viro, alia in plebeio, seu in sacerdote, aut bellicorum ordinum ductore. Quod s. Greg. sæpe monet, cum dicat: *Aliter adiuuandi sunt*

inopes, atque aliter locupletes, aliter mansueti, aliter iracundi; & sic de aliis loquitur: moderanda sæpè auaritia est, libido, ingluuies, arrogantia, cæteraque huiusmodi vitia, quæ pro ingeniorum humanorum discrimine, ac locorum, seu consuetudinis, prauorumque habituum diuersitate, curationem variam desiderant: erga nonnullos adhibenda reprehensio, atque obiurgatio: erga alios mansuetudo ac lenitas; cum scribat S. Nazianz. *Vtendum aliquoties pedo, vt plurimum autem fistula.* Quod Elias Cretensis ibi exponit: *Sæpè doctrina, rarò obiurgationibus agendum;* immò eidem homini, nunc facilitate, & clementia plus proficitur; nunc acerbitate, ac terrore.

Hæc verò omnia, quæ iam exposuimus, leuia profecto sunt, & exigua præ hac prope inextricabili, quæ sequitur, difficultate: qua res eò adducitur, vt nihil profici, nihil vllò consilio quodammodo perfici posse videatur. Nam quamuis ea instrumentorum copia præsto sit, quæ omnium morborum curationi satis esse possit, simulque medicus in eorundem vsu, prudentia, ac scientia valeat singulari; attamen multa accidere possunt, quæ vim huiusmodi instrumentorum impediunt, ita vt artifex propositum sibi finem minus consequi valeat. Qua in re vnicum afferamus exemplum.

Fac statuarium velle scalprum ferreum in lanam defigere ad statuas exculpendas, ac fabrefaciendas; quàm ridiculè omnem operam perdet? illa si quidem natura sua ita cedit, vt nec leuem mallei ictum sustineat, sed statim elabatur, ac succumbat. Sic humana voluntas cum à Deo libera, sui que arbitrii condita sit, ita vt nullis vinculis possit astringi, sed adiuuante quidè Dei gratia excitari; eo ipso tempore, quo tibi eam retinere visus fueris, statim more auis euolat, aliòque se confert, eatenus vt nullo verborum apparatu, nulla operationum vi, nullis bonorum exemplorum copijs eam expugnare, ac in potestatem redigere valeas. Quin ne

b. S. Greg. in pastor. admonit. 20, 21, 22, 23, & seq.
c. S. Naz. in apolog. 5, postrema causa.

a. S. Isid. lib. de consuetudinibus mundi.

b. Epist. 53. aduersus iugilani. prope finem.

c. S. Aug. in lib. de honest. tom. 9.

d. S. Aug. lib. 5. de ciuit. Dei c. 19.

d. c. quatuor 12. q. 2.

Difficul. Episc. à causa instrumentali. Cap. VII.

miraculis quidem necessariò ducitur: sed poterit tantummodo allici, & inuitari, ac consilijs instrui, præceptisq. dirigi, & vrgeri, sed non omnino compelli.

Quid? quod eadem sæpè instrumenta, quæ tum vi sua, tum impetu, ac vehementissimo impellentis conatu videbantur vel saxa, ferrumque emollire posse; in ipso operis actu sæpè ita mutantur, vt momento temporis vim illam omnem concidisse, ac perijisse dixeris? eo quòd, vel imbecilla est eorum natura, vel vtentis manus minus firma; veluti ijs accidit, qui interdum ducti charitate, alteri prodesse student: nam si id parum consideratè aggrediantur, subita instrumentorum facta mutatione, ea quæ charitatis officia instituta erant, confestim in tetra libidinis aculeos conuersa sentiuntur: & animas, quas Christo lucrifacere sibi initio proposuerant, in æternam damnationem secum miserimè trahunt.

Vnde Sanctus Isidorus ait: *Contra serpentem positus, non eris diu illesus; & prope ignem consistens ferreus licet sis, combureris.* Et Sanctus Hieronymus: *Nulla securitas vicino serpente dormire: potest fieri, vt me non mordeat; tamen potest fieri, vt aliquando me mordeat:* quò etiam vergunt quæ eleganter, & copiose scripsit S. Augustinus.

Sed præter hæc, aliud est instrumenti genus; cuius, quod inanimatum sit, vsus, tanquam à sola Episcopi voluntate pendens, mirifice deberet Episcopi munus adiuuare, eumque apud populum maxime commendabilem reddere; sæpe tamen id illum in oculis ciuium suorum culpabilem, atque odiosum reddit. Hi sunt fructus ecclesiastici, ac redditus, & proventus bonorum mensæ Episcopalis.

Nam cum hi olim Episcopis fuerint permitti, tum ad seipos, & eorum familiam sustentandam, tum ad ecclesiæ fabricam, ad hospitalitatem seruandam, ad pauperes subleuandos, atque ad alia pia opera, quæ illorum status, & pastoralis cura exposcere vi-

detur; difficile est tamen, ne in eorum vsu grauiter ab Episcopo aliquando peccetur: non solum quòd hæc distributionis ratio, prout oportet minime obseruatur; sed etiam quòd magnum est periculum, magna est difficultas, vt pecuniæ ab ipsis hominibus, qui prudentes habentur, qua decet Christiana mensura exerceantur.

Aut enim in ijs erogandis nimium parci, & tenaces sunt: aut nimium profusi, & prodigi; aut etiam, quamuis in eorum vsu moderati essent, adhuc tamen non earum rerum comparandarum delectum habent, quibus præcipue opus esset. Etenim nosse pecunia vti, quomodo, quando, atque vbi oportet, non leue, sed magnum est negocium: prospicere namque quid domui suæ magis, minusue necessarium, quid augendum, quid minuendum, quantum in vitæ huius subsidijs, in supellectili, in apparatu, alijsque domesticis rebus sit infumendum; quæ portio elemosynis, ecclesiæ fabricis, ac pijs operibus sit applicanda; quid inter pauperes sit distribuendum, & qui sint hi vere pauperes, ne consanguinitatis, aut beneuolentiæ affectu præuaricemur, & alia huiusmodi: indigent hæc omnia magna prudentia, magna circumspectione, ac rerum vsu. Cumque hæc singulis diebus, ac ferè horis deliberanda sese offerant Episcopo, qui bonorum istorum non est omnino, atque ad arbitrium dominus, sed is à quo in nouissimo

die singulorum erit ratio reposcenda; propterea quantum hinc sollicitudinis, & periculi quotidie Episcopo impendat, quisque potest intelligere.

e. Manarr. lib. de red. di. ecclesiast. q. 1. monis. 21. qui asserit hæc esse comunem opin.

a. S. Greg. in pastor. p. 3. admonit. 3. & seq.

De tertia difficultate Episcopalis officij, quæ a causa materiali proficiscitur.
Cap. VIII.

Superiore difficultate leuior ea non est, quæ ex materia hoc in munere exercenda nascitur. Nā cum versetur hæc in actionibus hominū regendis, atque in suum finem adducendis; idque tum per ordinis, tum per iurisdictionis potestatem, de qua ante actum fuit; ita vasta, dispersa, atque pene inscrutabilis res est, vt sana mens, summoque acumine, & alacritate prædita, quantumuis sollicita, atque ingenti etiam adhibito conatu, se immensa tam ardui, atque impediti itineris spatia metiri posse, interdum quodammodo desperet.

Quod vt melius intelligatur, sciendū est, hominem pro actuum suorum bonitate, vel malitia, aut in cælum tandem ascendere, aut in inferni barathrum præcipitari: quod satis notum est, ex variis sacræ scripturæ locis; cum apud sanctū Ioannem legatur ^a: *Procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.* Et apud Apostolum ^b: *Vt referat unusquisque propria corporis pro vt gessit, siue bonum, siue malum.* Quo fit, vt industria, ac vigilantia pastoralis in eo maxime enitere debeat ^c; vt consilia, factaque omnia populi sibi cōmissi, quoad fieri potest, eiusmodi sint, quæ recta illum ad præmia ducant æterna. Plurimum enim res hæc in vtranque partem momenti habet, cum hæc ipsa operum siue bonorum, siue malorum conditio ea sit, quæ lancem in libra positā vel deprimit, vel attollit.

Quare vt hoc Præsul expleat munus, assidue eum studere oportet, vt has operationes penitus peripectas, notasque habeat. Cum enim, vt ita dicam, nemo ad fluminis ripam peruenire possit, nisi hoc perangusto, arduoque operationū calle, accedente Domini gratia, qui ope-

ratur in nobis velle, & perficere ^d. Ideo opus est imbecillitati nostræ, vt sit qui manum porrigat, quique viam, vt euentur pericula, quæ plurima, & grauissima sunt, sternat, ac muniat: idque eò magis, quòd satis non est ad beatitudinem assequendam, ea quæ fiunt, non mala esse, aut secundum speciem indifferencia; verum vt grata, & accepta sint Deo, bona esse oportet: nec solum bonitate morali, sed meritoria etiam, & quæ ex charitate sit profecta ^e: hæc enim sola est iusti ponderis moneta, quæ in Regno cælorum proba habetur.

His positis, quàm vasta, ac nullo septa termino prodit se materia? quàm amplus campus, quàm lata regio, quàm profundum pelagus offertur? quisnam Regiæ domus œconomus, si intelligeret sibi commissa esse quæcunque etiam minima, quæ in quibuscunque palatij illius cubiculis, recessibus, atque angulis latent; ita vt singula vsque ad ampullam vitream, ac sedile essent restituenda; non sibi ipsi diffideret, non timeret, huiusmodique prouinciam non recusaret? fac nunc ex omnibus hominum gradibus, qui maxime quieti, tranquillique habeantur, vnum proponi, ex illoque gradu vnū dumtaxat hominem seligi, cuius cura, & salus vni curatori ea lege committatur, vt illius incolumitatem in se recipiat; tum considerentur omnia ad eum instruendum, promouendum, adiuuandum, ac tuendum necessaria; & quàm varia, multipliciaque illa sint pericula, quæ illi quotidie imminet: certe si res diligenter perpenditur, vix ad salutarē vnus hominis gubernationem vnus custos erit satis. Deinde ad hunc ipsum adiungantur cæteri eiusdem gradus homines, qui erunt, verbi gratia, ducenti, quingenti, mille, & amplius, & omnes hi priori tantū vni illi custodi subiiciantur: quidnam ille secum reputabit? Sed fac alios homines alterius gradus, seu conditionis lōgè difficilioris, prioribus accedere, atque omnes simul gubernandos vnico illi custodi tradi. Deniq; omnium vrbis, ac dioecesis hominum,

^d. *Apost. ad philippen. 2.*

^e. *S. Thom. 3 p. 7. 89. art. 4. q. 9.*

senum, iuuenum quotquot sunt ordines, gradus, conditiones, status quasi turmatim recenseantur, canonicorum videlicet, parochorum, beneficiariorum, clericorum, monachorum, ac sanctimonialium virginum; his addantur magistratus, iurisperiti, medici, professores disciplinarum omnium, & scholastici, & milites, & negociatores, institores, opifices, vrbici homines, rusticani, qui mariti sunt, qui cœlibes, vel vidui, parentes, eorumque liberi, viri, fœminæ, tum nobilitas, & plebs, & locupletes, & pauperes, ac tenuiores, ægri, valentes, cæteri denique propemodum innumerabiles; hacque lustratione peracta, meditetur secum quisque quantum sit horum omnium facta præstare, diligentissimamque eorum curā suscipere ^a.

Nam vel in ipso negotij limine, cum desudare, atque anxium maxime reddi necesse est; ita vt illud in Episcopos quadrare videatur, quod dicit Regius Psaltes ^b: *Descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis: ascendant vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat.* Hinc S. Augustinus tempore ordinationis suæ, horum laborum, & periculorum præsciens, se lachrymas fudisse testatur ^c; & Sancti quamplurimi hoc Episcopale munus vel recusarunt, vel inuiti susceperunt: quorum creberrima in vitis sanctorum extāt exempla ^d, & nos etiam ætate nostra multos non defuisse nouimus: ex quibus vnum tantum attingemus, qui cum ecclesiæ omnium ferè aliarum opulentissimæ, ac nobilissimæ gubernacula constantissimè recusauerit, multorum poterit esse aliorum instar.

Is fuit Ioannes Hurtado ordinis Dominicanæ, prout certissima clarissimorū virorum adhuc viuentium fide accepimus, & in historia generali S. Dominici legimus ^e, cui cum Archiepiscopatum Toletanū Carolus V. Imperator secretò designasset: eiq; tum precibus, tum lachrymis, ac omni deniq; conatu obfistenti indutias Imperator ad meliùs deliberandum indulisset, persistit vir

egregius constantissimè in priore proposito: cuius animi magnitudinem, stabilemque omnino sententiam, ac minimè fucatam, sed Deo addictam Imperator admiratus, iussit illum tuto animo esse, quem iam libertate donabat. Tum ille summa perfusus lætitia, nouum munus à Cæsare postulauit, vt scilicet nemini, se viuente, quod ab eo gestum fuerat, patefaceret. Quod Cæsar fidelissimè præstitit; sed eo vita deinde functo, alijs minimè occultandum, ad reliquorum exemplum, esse putauit.

Verum ad hæc aliud accedit non leue incommodum, quod est, ipsius materiæ genus, partim durum admodum, & intractabile, & ob ingenia hominum, prauosque, & inueteratos habitus præfractum, & contumax; partim ita fragile, & molle, vt vix, & ne vix quidem sine graui admodum, atque ingenti periculo tangi possit: non enim his actionibus virorum solum facta cōprehenduntur; sed etiam fœminarum, virginum, viduarum, sanctimonialium, quæ instituendæ sunt, & consolandæ, adiuuandæ, visitandæ. Qua ex materia sepè Sathan non leuem rei suæ bene gerendæ occasionem captat, laqueosque periculi plenos, & infidias parat incautis medicis animarum ^f. Vnde Sapiēs in Ecclesiaste, loquens de muliere inquit ^g: *Laqueus venatorum est, & sagena cor eius, vincula sunt manus illius.* Et in Prouer. dicitur ^h: *Multos vulneratos detecit, & fortissimi quique interfecti sunt ab illa.* Et propterea S. Hieronymus scribit ⁱ: *Fœmina conscientiam secum pariter habitantis exurit.* Et rursus: *Fœmina nomen tuum nouerint, vultum nesciant.*

Quid? quod aliud est materiæ genus, quod cum ante oculos Episcopi versari assidue soleat, & splendere maximè, atque illius labores, ac vigilias insigniores reddere: nihilominus tamen occasionem potius frequenter affert, aut periclitandi, aut existimationem illius apud alios minuendi,

Hi sunt propinqui, & consanguinei, quos Episcopus apud se nutriens, quæcunque etiam honesta ratione siue charitatis,

^a. *S. Ioan. 5.*

^b. *2. Cor. 5. S. August. de verb. Apost. serm. 19. 20.*

^c. *S. Greg. in pastor. par. 2. c. 3. cum seq. S. Naz. orat. 33. in laudibus Heronis. vbi Elias & in Iabico 15.*

^a. *S. Naz. in apolog. ver. At verò homin. vbi Elias.*

^b. *Psalm. 106.*

^c. *Epist. 147.*

^d. *Plura apud Suriū 3 lib. de vit. sanct.*

^e. *In 2. lib. 2. par. histor. gene. Hern. de castillo cap. 26. fol. 202.*

^f. *S. Bernar. serm. 65. in Cant. Cantic.*

^g. *Eccles. 7.*

^h. *Prouer. 7.*

ⁱ. *S. Hier. in epist. ad Nepotian. et ad Oceanū. & ad Geront. & ad Gaudent. & habetur in c. hospitiorū 32. dist.*

ritatis, seu fidelitatis, seu institutionis, seu adiumenti ab ijs in munere suo suscipiendi, id fieri videatur: longa tamē seculorum multorum experientia docuit, detrimenta multa in Ecclesiam Dei ab ijs inuecta fuisse: siue quia non eos ipsi mores induant, quos Episcopus alijs prædicat: siue quia beneuolentia, & charitas pastorum, quæ in gregem suum congrua quadam proportione distribuenda erat, à cognatis, vt plurimū absorbeatur.

Vnde Concilium Tridentinum, post Apostolorum canones, multaque veterum summorum Pontificum, & sacrarum Synodorum decreta, huiusmodi verba protulit^a: *Omnino verò eis interdicat, ne ex redditibus Ecclesiæ consanguineos, familiaresue suos augere studeant, cum & Apostolorum canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint, ijs, vt pauperibus distribuunt: eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa: immo quàm maximè potest, eos sancta Synodus monet, vt omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosq. carnis affectum, vnde multorum malorum in Ecclesia Seminarium extat, penitus deponant.*

Hincque Chalcedonenſi Concilio olim constitutum legimus, vt Episcopis adessent œconomi, qui gubernarent bona temporalia Ecclesiæ, & sine quorum testimonio res Ecclesiæ non distribuerentur^b; nosque etiam ætate nostra sapientes Episcopos floruisse scimus, qui ad auertendam omnem huiusmodi suspicionem, prohibuerunt omnino cōsanguineos suos, se in Episcopalia negotia quocunque prætextu ingerere; nouitque amplius Bononienſis populus, quatuor œconomos, iam pridem ab Archiepiscopo suo constitutos, quorum consilio, & diligentia, omnes Archiepiscopalis mensæ rationes administratæ fuerunt; de quorum instituto, & gubernatione loco suo infra latius agetur^c.

Huic difficultati alia proxima est, quæ pariter ex rebus domesticis oritur, Nam cum Carthaginenſi Conci-

lio olim cautum fuerit^d, vt Episcopi non solum modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint: sed etiam in reliquo vitæ genere, ac tota domo caueant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat: idemque multis alijs subinde Concilijs^e, ac demum Tridentino fuerit definitum, vt scilicet ex Episcopali domo tāquam virtutum promptuario, ciues omnes exempla modestiæ, puritatis, sobrietatis, ac temperantiæ sumerent; vsu tamen sæpe venit, vel nimia Præsulum facilitate, vel inueterata multorum, qui hoc neglexerunt licentia; vt vnde morum disciplina muniri debuisset, inde luxus altioribus fuerit radicibus confirmatus.

Et amplius qui familiam habitu clericali, vestituque longiore, & grauiore vtentem, ac maximè dignam Præsulum Ecclesiasticorum consortio alere debuissent, prout olim etiam in Concilio Lateranenſi sapiēter decretū fuit^f; in aliquibus tamen eorum aulis, non clericorum Deo seruentium formam, sed militarium potius, ac nullam disciplinæ clericalis speciem præferentiū hominum, publicè omnium oculis exhiberent.

Inest præterea huic materiæ alia non minor incommoditas, ob varietatem rerum penè inenarrabilem. Nam aliarum materia artium, vniuersum vt plurimum est, cum complectatur vel aurum, vel argentum, vel marmor, aut ferrum, lutum, lignum, lanam, cæteraque, quibus elaborandis; multò ante ea parantur, quibus est opus. Verùm nostra hæc materies, non solum in multiplici rerum varietate, earumque sæpè inter se contrariarum consistit; veluti in luctu, & lætitia, bello, & pace, vita, morte, cælo, inferis; sed etiam ipsi Antistiti varia, grauiaque discrimina sæpè affert, in quibus ipsum tum sua, tum aliorum causa, attentum, & perspicacem esse necesse est.

d. Conc. Carthagin. 4. c. 15.

e. Tolet. 3. canon 7. A. Aug. Epist. tom. lib. 4. tit. 29. 30.

f. In Bulla Reformationis curie Leonis X. P. 1. Man.

Vbi enim hoc studio contendit, vt aliorum facta moderetur, adoriuntur eum sæpè malignæ infectiones, & obtreptiones, & maledicta, circumuentiones, fraudes^a, tum assentatores, & æmuli, aliaque aduersa, quæ eum dies, noctesque exercent, nec arma ponere patiūtur, quibus eum instructum assiduè esse oportet, quasi singulari certamine pugnaturum.

Et quando etiam his difficultatibus omnibus superandis expedita ratio inueniretur, ita vt feliciter sibi hoc negotium procedere Antistes arbitraretur; adhuc tanta est fallacia rei, de qua agitur, torque obscuræ insidiæ plerumque latent, vt tunc maximè verendi sint laquei, atque oculi aperiendi, ne decipiatur.

Dum enim propter populi genuflexiones, ac venerationem quandam, tum publicè, tum priuatim adhibitam Præsulī; propter obseruantiam, obsequia, plaususque hominum; propter laudes, sermones honorificos, epistolas, librorumque inscriptiones exquisitis titulis, ac proœmijs ornatas, & silentium verecundum, & alia eiusmodi popularia officia, quibus Præsul colitur; facile is persuadere sibi potest, se aliquid laude dignum nauasse, ac profecisse: tum sæpe illa omnia ad tempus, atque in speciem à populo ficta deteguntur; atque ita his laqueis ipsemet captus, vanitatisque retribus miserabiliter implicatus, dum alijs operam suam prodesse putat, eadem in illius perniciem momentovertitur.

Vnde S. Fulgentius in Epistola quadam ait: *Spirituales Dei famulos, & famulas à damone ita expugnari, vt si eos rebus noxijs, mortiferisque non vincat, talibus remedijs occidat.* Et S. Augustinus^b: *Vitia cætera in peccatis: superbia verò, etiam in rectè factis timenda est; ne illa, quæ laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.*

a. Exempla sunt in vit. ss. Athana. Hilar. Christi. & Naz. & aliorum.

De quarta difficultate, quæ ad causam perinet formalem, dum Episcopus populi vitam bonis perficere moribus contendit.
Cap. IX.

DFFICIVM eius, qui gubernandas animas suscepit, duabus potissimum in rebus absq; dubio versari notum est; cum debeat tum vitia euellere, tum animos hominum virtutibus excolere, iuxta illud quod dictum est ad Ierem. 1. *Constitu te, vt euellas, & destruas, adifices, & plantes;* de quo latè S. Gregorius in apologetico.

Ex quo duplici officio nascitur ea forma, quam populis Antistitem præbere oportet. Sic pictor è tabula cortice primum detracto, incisuras, nodosque tollit, atque alia, quæ tabulam deformant, eam post expolire nititur, tum lineas ducit, & adumbrat imaginem, ac demum coloribus exornat. Sic statuarius è solido marmore superuacanea, & quæcunque aliena operi sunt, demit, vt reliquam materiam ex sententia conformet in statuam prophetæ, martyris, confessoris, regis: etenim tum demum, quam animo conceperat, formam dicitur expressisse.

Consimilis ab Antistite desideratur informatio populorum: vt eos expurgent vitiorum, atque errorum quasi corticibus, maculisque absterſis elimet, atque expoliat: tum Christianis virtutibus exornet, quibus Deo grati, acceptique sint; hoc verò negotium adeò difficile, & arduum est, vt vires ex se humanas vincat, ac supernaturalem, diuinamque opem haud dubie exposcat.

Nam cum humana natura, postquam peccato originali fuit corrupta, eodem etiam per Baptismi sacramentum deleta, ad varios adhuc errores, ac vitia sit propensa, fomite adhuc permanente, qui ad peccatum iugiter homines inclinat: si

a. Seb. 25. c. 1. de reformatione.

b. Conc. Chalcedon. c. 25. et c. quia in quibusdam dist. 89.

c. Infra par. 6. pag. 481.

c. Ierem. 1.

nat: si Episcopus quærat gregem suum eò perducere, vt vitijs, morbisque animorum perpetuo obstitat, ijsque omni se exuat: nihil aliud videtur conari, quàm illis persuadere, oportere eos præsentia cõtemnere bona, vt futuris æternisque potiantur; inuisibilia magis diligere, quàm visibilia & caduca; virtutum denique sequi viam laboriosam, impeditam, atque asperam; sensuum autem voluptates aspernari.

Item vt risui antepoñant fletum, ieiunium epulis, somno vigilias, vitæ cõmodis paupertatem, ac ærumnas & labores amplectantur; quod profectò nihil aliud est, quàm summo animi conatu tentare, vt homines adhuc his mortalibus vinculis implicati, vitam quodammodo viuant Angelorum, vt s. Hieronimus ait^a aduersus Ruffinum; quod quàm vires excedat nostras, nisi eæ diuino fulciantur auxilio, nemo non videt.

Sed ponamus etiam ad Episcopum non pertinere in tam sublime perfectionis fastigium homines excitare: verum ei satis esse, si eos instituat virtutibus, quibus vires nostræ non ita dispares esse videntur; attamen adhuc difficile adeo hoc est, adeo laboriosum, vt prudentiam singularem, iugemque attentionem, ac diligentiam requirat.

Nam cum virtus moralis, & intellectualis inter duo extrema, vt inter Scyllam, atque Charybdim posita sit^b, quorum vtrumque vix dici potest quàm sit perniciosum; cumque facta hominum quamplurima sint, maximèque differant inter se, & in genere, quod aiunt, moris, ex leui rei alicuius mutatione varientur; cum *malum*, vt ait sanctus Dionysius^c, ex singulis defectibus oriatur: & *bonum ex integra causa constet*. Ideo in Episcopali administratione, quæ in hac multiplici varietate versatur, non satis sunt vniuersa quædam præcepta, norma que communis, ad præstanda hominum facta conuenientia virtuti.

Noui enim identidem oriuntur casus, ex quibus argumenta vtramque in partem afferri possunt, rationi in speciem

consentanea: neque ij casus deliberandi spatium dant, sed cogunt consilium puncto temporis. capi: ac Præsuli, ne erret, ea ipsa luce est opus, quam dominus promisit suis datum iri à Spiritu sancto, cum dixit: *Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*; vt scilicet in his nouis rerum euentis subitis, ac dubijs scient, quid eos facere oporteret.

Iam verò, quæ exposuimus eò difficiliora sunt, atque impeditiora, quòd satis non est, hæc officia virtutum obijfse, multorumque, atque etiam maioris partis animos informasse ad iustitiam; & ad pietatem: sed oportet, vt vnumquemque eadem pastoralis vigilantia atque industria complectatur, neminique omnino desit, siue sint viri, siue mulieres, siue docti, siue indocti, aut de media plebe quicumque, vt ait s. Chrysostomus^d.

Nec enim tuta conscientia conquiescere potest Episcopus, si quem è multis millibus ob negligentiam prætermiserit, nec eum ad benè agendum instituerit; quod satis ex Euangelici pastoris parabola, qui è centum ouibus amisit vnam, intelligi potest, multisque præterea auctoritatibus, argumentisque confirmatur.

Difficultas autem hæc cumulat, quòd simul atque Antistes prouinciam hanc capeffit, in eum armantur infernæ cohortes, dirumque fœdus, cum mundi, carnisque potentia ineunt: vt omni ope consilia Præsulis frangant, & in eum sæpè eos concitent, quos spirituali causæ adesse oportuerat.

Iraque fallaci specie vtilitatis, amicos instigant, & propinquos, familiares, proceres, magistratus, & interdum Sacerdotes ipsos sibi adiungunt, ad debilitandos Antistitis conatus, qui ab ipsis non solum clam, sed etiam sæpè palam oppugnantur.

Incidit demùm nodus valde insignis, difficilimusq; ad expediendum; ex quo intelligitur, superioribus etiam difficultatibus expugnatis, parùm tamen profici in imbuendis hominum animis virtutum disciplina.

Quæuis

Quæuis enim materia, postquam formam accepit, eam retinet, nec per se temerè identidem mutat. Quod in statuis perspicitur, in vasis, in fictilibus operibus, aut marmoreis, æneis, ligneis: perdurant enim manente integra materia ipsa. Animus verò humanus, necnon liber, atque sui arbitrij, quæ insita fuerint, ac impressa plerumque non tenet, mutaturque arbitrato suo in dies, atque horas singulas: & vt verbis^a s. Job vtat: *Numquam in eodem statu permanet. Vnde appellatur à s. Iacobo^b: Inconstans in omnibus vijs suis.*

Quamobrem qui hodie bonus est, cras improbus euadet, hodie iustus, cras iniustus, violentus, rapax: nec tam multæ metamorphoses à poetis finguntur, quàm multæ existunt in cogitationibus, ac voluntatibus hominum, quæ singulis sæpè momentis mutantur, nec diù sui sunt similes. Nam vt ait propheta^c: *Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est: ex quo sequitur, vt labor huius institutionis identidem repetendus, atque sæpè inchoandus sit, ideoq; rectè ab illo dictum fuit, omnium rerum laboriosissimum esse, animis præesse.*

De Quinta difficultate, quæ ex causa finali oritur. Cap. X.

IS, quæ exposita sunt, alia potissima difficultas adiungitur, omniumque maxima: respicit enim finem, & ad metam ipsam dirigitur, hancque ob causam appellatus est finis, causa causarum, quòd ad eum cæteræ causæ referantur. Cum euentus, ac finis in bello non respondet, frustra multæ copiarum conuenerunt, frustra collectus exercitus, commeatus, armaque prouisa.

Quamobrem cum hoc Episcopo sit propositum, vt suæ, subditorumq; æternæ consulat salutis; diligenter ei confi-

derandum est, num cum hoc officium aggreditur, feliciter hic sibi finis cessurus sit.

Illud quidem vulgò iactari solet, finem artis in artificis non esse potestate, sed eum tantum debere officium suum implere, & diligentem nauare operam ad eum finem consequendum, Sic in medici facultate non est, ægris bonam valetudinem præstare^d, sed eos ex artis præceptis curare: nec orator profitetur se auditori persuasurum esse quid velit, sed ad persuadendum accommodatè dicturum^e: item in alijs artibus, quæ coniecturales appellatur, satis est operam dare, viasque, & rationes operis inire, vt destinatum finem assequamur: tamen in hoc tanti momenti negotio, sapientis est, priusquam id subeat, omnia perpendere, æstimareque difficultates, & incommoda, vt procul dispiciat, quem sperare exitum possit.

Eoque magis, quòd cum multæ viæ sint, quas ingredi fideles possunt, & in religione christiana progrediētes, summum bonum adipisci: immò cuiusque ordinis, ac loci homines, diuites, pauperes, docti, indocti, in vrbe, aut in diocesi degentes, idonei sint ad Regnum cælorum capeffendum; modò pro se quisque, proque ratione vitæ, ac instituti sui viam rectam insistant, Christianisque fungantur officijs: quod late S. Nazianzenus^f & Chrysost. variis in locis persecuti sunt. Homo sanus atque intelligens, debet vires in primis suas metiri; & è multis vijs, quæ se in tanto ordinum numero, mundique magnitudine offerunt, considerare, quænam sibi accommodatior sit, faciliior, & melior, eamque sine dubitatione inire.

Qua animaduersione primum habitata, Episcopi munus quale sit, cogitare debet, quæque tum facultates suppetant, tum difficultates officiant; ne fortè, cum exiguæ staturæ sit, gigantum in duat arma, quæ tum in cursu, tum in prælio, impedimento sint: cum in his permulti decipiantur, ea tentantes, quæ sunt supra vires. Vnde S. Nazianzenus de

a. S. Hiero. in apolog. contra Ruff. li. 2. sub fine.

b. S. Tho. 1. 2. q. 64. ar. 1.

c. S. Dionys. de dim. no. min. cap. 4.

d. S. Chrysost. mil. 34. ad Hebr.

a. Job. 14.

b. S. Iac. c. 1. Gregorius li. 9. mora. cap. 22.

c. Thren. c. 1.

d. Arist. lib. 1. Retho. c. 1. Alex. aphro. l. 2. q. c. 16.

e. Cic. in prin. cip. 1. libri de inuentio.

f. S. Nazianzenus orat. 26. S. Chrysost. ad Philip. hom. 12.

nus de his loquens dicebat: *Quid in celum prouolas, cum pedes sis? quid turrim extruis, cum ys rebus careas, quæ ad eam perficiendam requiruntur? quid ipse quoque manu aquam metiris, & celum palmo, terramque onerata pugillo, elementa magna, & eiusmodi, ut ea Creator solus dimetiri possit?*

Ac si id diu, multumque meditabitur, cõperiet fortasse, hoc onere vix vllum aliud esse grauius, nec pondus aliquod maius isto, quod alteram libræ lancem statim deprimit, præsertim quando in altera nullum meritorum, ac virtutum pòdus huic par, aut æquale opponi potest.

Nec enim satis est, bonum eum, ac probum virum esse; & quod ad priuatam vitam attinet, virtute eum fulgere, Deumque metuere: sed hoc ei præterea incumbit, vt in pastorali officio, & sibi, & alijs, salutem afferat, atque in eo optatos progressus, euentusq; secundos ipse habere valeat. Quemadmodum dux, cui tuenda arx commissa est, non satis habet, prælia fortiter inire, cū hoste acriter conflagere singulari certamine, si res ita ferat, magnis viribus dimicare: nec enim ea satis profunt, si arci propugnandæ non sufficit, mandatoque muneri superesse non potest.

Vnde .s. Hieronymus scribens Oceano ait: *Futurus pastor ecclesiæ talis eligatur, ad cuius comparationem, recte grex ceteri nominentur.* Et S. Nazianzenus affirmat, non sufficere illi, qui alios ad virtutem erudire parat, vt se ab omni peccati labe purum conferuet, nisi alios longe antecellat virtute. Et ibi Elias Cretenis, quod Antistitis est, nõ solum turpia vitare, sed virtutis suæ præstantia multitudinem erudire.

Cum itaque Præsuli cura, custodiaq; totius populi imposita sit à Deo, non solum vt homini Christiano, & fideli, sed vt Episcopo, pastorique Ecclesiastico: hoc est ei curriculum emetiendum, hoc tuendum munus. Et quamuis doctus ipse sit sapiens, sobrius, castus, mansuetus, religiosus, & singularem ob pietatem idoneus ad conuertendos infideles, & ad martyrium subeundum paratus: tamen si monastica huiusmodi vir-

tutes possent etiam inueniri in eo, qui adhuc ad publicum hoc Episcopale officium aptus non sit; cauendum illi maxime erit, ne se huic luctæ committat, quæ virum non sit suarum; & in qua, cum finem non adipiscitur suum, miserime ruat, & præcipitetur. vnde sapienter scriptum fuit, neminem esse qui Episcopatum appeteret, si sciret quid ageret.

Quis enim sanus, & sobrius, cum perspexerit vix se ferendis oneribus suis sufficere, aliena quoque onera libenti animo suscipiat? quis cum vix reddendis domesticis rationibus suis se parem agnoscat, in publicis, vel alienis sponte operam profiteatur? quisnam æger, suorumque vulnerum curandorum non satis peritus, alterius morbis mederi aggrediatur? quis vastum, ac profundum dispiciens mare culparum, miseriarumque publicarum, confestim in litus non subducatur nauim, Deoque agat gratias, quod ab illis periculis absit?

Quamobrem recte .s. Greg. Nazianz. scripsit: *Nemo sapiens lato animo creatur Episcopus, si quis pericula, & supplicia ei proposita consideret; atque adeo frustra videri potest, ac reprehensione dignus; qui cum viam ingredi possit complanatam, & expeditam, sponte se in locum angustum, periculosumque redegerit.* Quod sanctus Chrysostomus latè persequitur inter cætera dicens: *Miror si potest saluari aliquis Rectorum; post tantam enim comminationem, quam negligentia videmus illatam, video aliquos etiam concurrere, & precipitare semetipsos in tantam molem, ac difficultatem regiminis.* Quo etiam spectat, quod ab auctore magni nominis scriptum legimus: *O vertigo morum pessima; ad quod olim consueuerant, & deberent cogi homines, inde nunc retrahi non possunt.*

Quocirca monumentis Ecclesiasticis est proditum, multos sapientes viros; mentisque diuinitus illustratæ, cum prospiceret insuperabiles difficultates huius adipiscendi finis; omni conatu, & ope, hoc onus subterfugisse, aliamque optasse vitæ rationem;

e. s. Chryso. in epist. ad Tit. hom. 1.

f. In Apolog. & S. Chry. lib. 3. & 6. de sacerdot.

g. S. Chryso. ad Hebr. homil. 34.

h. Petrar. de remed. viri usque fortuna. lib. 1. Dialog. 109.

An excusationes aliqua Episcopo suffragentur, vt suscepto a se muneri, qua oportet fide & diligentia non respondeat. Cap. XI.

EX ijs, quæ ante differuimus, cum Episcopalis prouincia tum difficilis, tum periculosa, maximèq; formidabilis esse ostendatur; non sine causa admirari permulti solent, tam magnum esse eorum numerum, qui facile adducantur, vt eiusmodi oneribus sese sponte subijcere contendant. Nam cum hi ipsi vt plurimum, & literis eruditi sint, & præstanti ingenio ornat; non potest non oriri admiratio, cur hoc in negotio adeo faciles sint, atque inconsiderati; vix enim credibile videtur, tam magnum hominum, & egregium chorum precipitare sese, ac sponte in exitium ruere.

Atqui non inficiamur sanè rem hanc, & admiratione dignam esse, & miseratione; cum re vera tale hoc officium sit, quale exposuimus, ac longe etiam grauius: non enim quantis implicetur incommodis, quot sit periculis circumseptum, satis à nobis explicatum est, cum non omnia figillatim atque plene commemorari possint; quod etiam ex scriptis sanctorum Patrum tum Græcorum, tum latinorū perspici potest: qui dum hoc tractant argumentum, adeo inculcant auribus nostris huius officii magnitudinem ac pondus, vt vix verbis vllis exitum ista exaggerandi inuenire queant.

Verum, his etiam demptis auctoritatibus, res ipsa, vsus, experimentum satis esse possunt ad hæc iudicanda, quæ nec idcirco desiderant longiorem disputationem. Vnde operæ pretium potius esse videretur, certam periculosa adeo huius cupiditatis originem explorare, ad cautiore saltem homines in po-

sterum reddendos, quod tamen valde difficile esse existimatur: nisi quod receptum illud crebra hominum opinione videtur accidere omnino hac in re, vt in plerisque alijs; vt scilicet homines frequenter specie recti decipiatur: quæ enim formam quandam honesti, faciemque decori habere videntur, ea animos hominum alliciunt, nec quæ introrsum occuluntur, introspisci, ac peruideri sinunt.

Nam cum Episcopatus, amplissimus honor sit, quo quis longe cæteris hominibus antecellere existimatur: adeo infitus est aliquorum mētibus, honorum, potestatumque affectus, vt inde multo magis, quam ferrum magnete ducantur: ideoque hac esca illecti, & capti, ea non attendunt incommoda, & pericula, quæ honoribus adiuncta sunt. Si verò postquam se mari commiserunt, quod tranquillum, ac placidum videbatur, tempestates cientur, & procellæ, quibus conscientia, salutisque æternæ nauigium periclitetur; tunc perfugia quædam obiter eis oblata sequuntur, eorum more, qui cum merguntur aquis, fragilem tabulam, quæ ad manum sit, comprehendunt, nihiloque secius cum ea gurgite obruantur.

Nunc igitur, vt filium illud orationis pertexamus, quod antea communis Præsulum vtilitatis causa, sumus exorssi; missas interim excusationes eas faciemus, quas nonnulli possunt de proprijs ecclesijs suis afferre, de quibus nostrum non est iudicare; sed de multorum tantum rationibus, quæ minimè iustæ sunt, vniuerse loquemur: vt consulamus scilicet iis, qui administrationis huius mole oppressi, sequè ad scopulos periculose allidentes, culpa tamen vacare se arbitrantur; & ideo remedia ea minime parant, quæ oporteret.

Nam argumētari nonnulli interdum solent, non se electione propria, tantum abest vt ambitione, ad hanc accessisse prouinciam, nec eam affectasse: sed à Sede Apostolica se inuitatos, ac prorsus ignaros ad hoc munus gerendum vocatos fuisse, cum priuatam vitam

b. S. Chryso. homil. 1. in ep. ad Tit. Origin. in 4. Et. 1. 2. in S. Matth.

e. S. Blasius epist. 61. S. Nazian. in apolog. 1. & in laud. S. Blasii. S. Chryso. de sacerdot. & in ep. ad Timot. & ad Titum. S. Ambr. lib. de sacerdot. S. Greg. lib. pastoral. S. Bernard. lib. 2. de cõsider.

a. S. Hier. in orat. de moder. in di. sp. adhib.

b. S. Hier. in Aggei c. 2. ubi id probat. ex scripturis noui et veteris testamenti.

c. Hier. Epist. 3. Oceano.

d. S. Gregor. Naz. apol. 4.

degerent, ea gauderent, ac in ea æquissimo animo persequerentur fuissent, nisi à maioribus suis, in quorum essent potestate, sibi fuisset hoc impositum munus. Itaque sibi videntur abesse à culpa, cum initio caruerint cupiditate.

*a. S. Chrys. di
siu hom. 34*
His copiose .s. Ioannes Chrysost. ^a respondet, ostendens nullum illos habere refugium, quando res malè tractauerint: licet multo seuerius illi sint puniendi, qui cum studio, & ambitione hæc procurauerint.

Neque enim Saul affectauit regnum, sed cum à Propheta ad rerum administrationem vocaretur, refugiebat dicens: *Nunquid non filius Iemini ego sum, de minima tribu Israel, & cognatio mea nouissima inter omnes familias de Tribu Benjamin* ^b? Neque tamen ei causæ illæ ad excusationem profuerunt, cum susceptum munus tandem malè gessit.

b. I. Reg. c. 9.
Moyfes quoque, & si iustus, id tamen conatus est, ne Dux Israelitici populi crearetur: atque ita visus est tergiversari, vt propemodum in Dei inciderit offensionem: non tamen eum defendit recusatio sua tunc, quando deliquit ad contradictionis aquas ^c.

c. Num. 20.
Nec Iudas, cum à Salvatore nostro electus, atque in Apostolicum Collegium ascitus, factusque subsidiorum vitæ dispensator fuisset, habuit tamen veniam scelerum, quibus se infeliciter contaminauit; alioquin his excusationibus facile omne crimen in Deum, in quem nulla potest cadere culpa, torqueretur; quem Episcopus tanto auctus honore, tanta dignitate amplificatus, eò magis debuit omni obseruantia, pietate, & cultu prosequi, eiusque præcepta, & imperia diligentissime exhaurire. Nam vt ait sanctus Gregorius ^d: *Cum augetur dona, rationes etiam crescunt donorum.*

*d. S. Greg. ho
mil. 9. in E-
uang.*
ALII cum se officio deesse intelligant, causam fortasse in alterum conferre posse putant: dicentes, vim sibi ab amicis factam, à propinquis, à proceribus, qui eos induxerunt, & coegerunt iugum illud subire.

*e. S. Io. Chrys.
lib. de sacer
dot. 3. c. 6.*
His, præter responsionem modo relata, replicat S. Chrysostomus ^e, nemi-

nem, licet ei vis adhibita sit, redimere ædificandam domum, nisi sit architectus: nec se ægros curaturum profiteri, nisi sit medicus: nec exercitum ducere, qui nec miles quidem sit: nec gubernare nauim mercibus onustam, nisi nauclerus, & gubernandi arte diù sit eruditus: siquidem impendens ob artis inscientiam periculum, solet vnumquemque à suscipiendo sibi ignoto munere deterere.

Quòd si in paruis rebus, fugacibus, & caducis illi nullis precibus vincuntur, nec spe, nec vi illata, nec vlla importunitate, & fatigatione adiguntur: quanto accuratius seruandum id erit in arduo isto salutis animarum negotio, quarum apud summum illud cœleste tribunal exacta est reddenda ratio?

Quinimo, inquit idem Sanctus, accedere potest, vt qui illos in adeptione Episcopatus acriter iuuerint, existimatione virtutis, & facultatis alienæ decepti fuerint, ita vt fortasse venia illi sint. At qui infirmitatem nouit viri suarum, consciusque imperitiæ suæ, & imbellicitatis, quò se verat, non habet; documentum potius stultitiæ suæ dat, qui sine alis in cœlum subuolare nitatur, ac sine nauigio mare transmittere.

ALII excusationem fortasse afferent, quòd à magistratibus, aut à senatu in suo perfungendo munere impediti sint, eamque ob rem destiterint, laxati que habent liberam potestatem fecerint populo; vt quo se ferret impetus, illuc posset se corripere furens equus.

His, commiseratione sanè dignis, parū ea causa suffragatur, si alioquin munus suum neglexerint, ac deseruerint. Quando enim quæso auditum est, agricolam, si in fundo vineam torrens inundarit, aut grandinis calamitas segete afflixerit, residuum verò illæsum, atque integrum permanserit, eum non hanc partem coluisse, neque custodisse? auget ipse potius studium suum, industriam, operam, diligentiam in ijs excolendis, & colligendis, quæ violata non sunt, vt perditorum fructuum damna cõpenset.

Eodem

Eodem exemplo haud par est, Antistitem si præpeditus in aliqua parte officij sui fuerit, & non magna fortasse, cætera negligere quæ integra sunt, quæ que multis partibus ea superant, quæ perturbata, aut conculcata fuerunt. Immo in his studium suum eò magis incitare debet, vt, cum palam animus eius, & mens fuerit perspecta, morigerò deinceps, faciliorque populo, & magistratibus vtatur, sequè ei omnes libentius committant.

ALIORVM defensio posset esse interdum, si eueniret, quod auertat Deus, vt populus proteruus, & contumax non cederet remedijs, atque in dies magis exasperaretur: ideoque Antistes, cum materiam videret renitentem, ac duram; & cui nihil sanctum, nihil bonum imprimi vlla ratione posset: tædio fessus, à labore, ac diligentia destiteret, cum omnem industriam suam frustra consumi, ac perire iudicaret: in eamque descenderet sententiam, quædã tantum à se munera esse præstada, nempe Pontificales missas celebrare, cleri ordinationes habere, ius per Vicarium dicere, & nihil à se præterea requiri.

His respondemus, Episcopos, patres appellari, medicos, pastores, duces populorum; quibus nominibus, quam subierint prouinciam significatur: rem illis esse cum ægris, cum imbecillis, cum ijs, qui nihil, aut parum certe vident; qui, si diuina monita, rationemque ducem sequerentur, non nimis egerent gubernationibus, non potestatibus, non Præfectorum ope, aut regimine.

In mentem itaque Antisti veniat, bonum medicum ac benignum, quo magis ægrum videt phreneticum esse, qui floccos legat, stragula conscindat, medicamenta que stultè effundat in ipsum medicum; eò magis casum ægroti miserari, atque inde vere intelligere, suam tum maximè desiderari operam. Filiorum itidem procacitas & contumacia, viscerum paternorum misericordiam commouet, vigilantiamque excitat, nedum progeniem suam deserendam esse putet.

Putabunt alij fati id sibi esse perfugij, si omnes quas debent officij sui partes, in procuranda ecclesia non expleat; quòd dicant sibi cū clero, aut magistratibus lites intercedere, aut ecclesiam ministrorum penuria, nimisue oneribus vrgeri, siue calamitates publicas, aliaue grauia incommoda grauari: ex quibus cum in tot molestiis sine fructu assidue versari se prospiciant, quotidie magis ad sarcinam illam parum humeris suis æquam deponendam, animum suum inflectant.

His in memoriam redigimus, sine labore præmium, sine certamine victoriã non obtineri: stadium hoc Episcopale, non nisi pulueris, sudoris, luctus, & crucis esse: brachio, viribus, robore, ac fortitudine negocium indigere, cum peruulgatum illud omnium aures personet: *Estote fortes in bello, & accipietis regnum aternũ.*

Non negamus siquidem, eas posse aliquando causas existere; ob quas & liceret, & expediret Episcopo operam suam vno inutilem in loco, alio trãsferre; sed cum id nisi consulto, probanteque summo Pontifice nullatenus sit permisum; & facile sit dæmoni causas Antistiti infirmo subiicere, quas libenter captet, qui vult, vt veteri prouerbio dicitur, discedere ab amico. Propterea mō nemus antea ab Episcopo consciētiam suam in consilium vocandam esse; an per eum stet, quominus suscepto muneri respondeat: quid illum præcipuè impellat, vt se inde abdicare cupiat: quæ sint bonorum Episcoporum in huiusmodi rebus exempla: & quale secuturum sit in die nouissimo iudicium.

Quibus omnibus tanquam in trutina libratis, atque cum decreto Innocentii tertii collatis ^a; tū demum re tota integre, & fideliter cum summo Pontifice communicata, ab eodem vt Christi Vicario, qua decet reuerentia, & humilitate deliberationem expectet; ac benigna aure tanquam à cœlesti oraculo, quid sibi faciendum sit, accipiat, atque exequatur.

*a. c. Nisi est
pridem, de
renunt.*

An difficultates muneris Episcopalis sint eiusmodi, ut superari non facile possint.

Cap. XII.

DICET aliquis: si huius officij magnitudini nulla par virtus, atque industria inueniri potest; cur grauissimum onus in vita hominum inductum est, quod sustinere nemo queat? Ergo quoniam necesse est, imperiis homines regi; iis qui rerum potiuntur, naufragia importabuntur, ac ruinæ? tantusne præsulum numerus, qui post Domini in terras aduentum extiterunt, his vndis obrutus est, nec portum quisquam eorum tenere potuit? leges ergo de iis rebus feruntur, quæ in nostra potestate non sunt? si detrimentum tantopere imminet, tamque dubius est, ac positus in incerto secundus euentus; sapientis esse non videtur, adeo anceps certamen subire; ad res enim gerendas viri prudentes aggrediuntur, dignitatis suæ, atque utilitatis causa, non vt in exitium ruant.

Itaque nonnullis videri posset, frustra à nobis hoc argumentum pluribus verbis explicari, frustra que in eo tempus, & operam poni.

Verum Christianorum operum non huiusmodi natura est, non ita à sanctis Patribus instituti sumus, nec scribendi consilium hoc nostrum fuit.

Quare vt res tota clariùs percipiatur, vtque felicius nos reliquæ disputationi vela demus, priusquam longius progrediamur, esse canendum receptui putamus, vt militari deinde more copias, ordinesque recenseamus: constatque omnibus, non idcirco has à nobis expositas esse difficultates, vt hostium exercitus, opibusque exploratis, animi nostrorum cadant, atque ab hoc egregio, ac præclaro facinore aggrediendo deterreantur; sed vt cautiore sint, & circumspectiores; vtque in hoc suscipièdo munere, prouiso

commeatu, & armis, prospèctisque incommodis, ac difficultatibus, paratiores sint ad obstitendum, ad inuadendum, & confligendum animosiores.

Propterea quòd ea pericula, quæ in prouiso nos incessunt, existunt plerumque, vt ait Sanctus Gregorius, grauiora, magisque perturbant: incommoda verò prouisa aut euitantur, aut minus graua, molestaquè in nos incurant.

Quamobrem hoc potissimum fundamentum ponatur, quod scholæ omnes tum philosophorum, tum Christianorum probant; sapientissimum Deum, cum rem quamque condit, eique propriam dat formam, ea omnia adiungere, quæ ei rei ad se tuendam, & ad munus suum exequendum necessaria sunt; atque in tanto numero, varietateque animalium terrestrium, tum aquatiliū, nulum adeò exiguum, minutumque esse, quod ijs facultatibus omnibus, quæ ei sunt opus, instructum non sit.

Itaque nec api, nec formicæ, nec vlli tenuissimo insecto quicquā deest, quod ei pro suæ naturæ modulo conueniat.

Quare cum conditus homo sit, cæterarum rerum quæ sub cælo sunt dominus, vt latè sanctus Chrysostomus quodam in loco persequitur: credibile non est, ei qui tantopere excellat, quique ad imaginem, & similitudinem diuinam sit creatus, Deum ea non tribuisse, quæ ipsi congruerent. Quod inter cæteros sanctus Ambrosius affirmat his verbis: *Adhibita enim semper est vniuersis hominibus quedam superna mensura doctrinæ; quæ etsi parciore, occultiorisque gratia fuit; sufficit tamen, sicut Dominus indicauit, quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.*

Quinimmo cum cæteræ animantes ad certum, præscriptumque finem naturæ, & vitæ suæ creatæ sint, vt videlicet breui temporis spatio defungerentur, ac tandem interirent: hominem voluit esse felicitatis veræ compotem; quæ cum genus omne bonorum complectatur, quippe quæ dicitur status omnium bonorum aggregatione perfectus, nec huius vitæ terminis, aut inferioris mundi

mundi regione definita, aut comprehensa sit; sequitur vt illa homini cum Deo, sacroque sanctorum spiritu cœtu, in cælis æternū fruenda relinquatur.

Cumque nemini datum sit, vt beatus nascatur, propterea quòd beatitudo perpetua, & increata, solius Dei propria est: homini verò concedatur, vt eam per rectè facta, virtutumque merita possit adipisci: summæ sapientiæ placuit, varia hominibus officiorum genera præscribere, pro cuiusque ætate, genere, ordine; quibus quisque officijs, diuino iuuante auxilio, exequendis, sacrorumque mandatorum obseruatione, in alia vita felicitatis ipsius particeps fieri promereretur, atque in perpetuum summo bono gauderet.

Cum autem & finis hic, ad quem homo spectat, & facultates eæ, quibus finem consequitur, vires humanas à natura tributas superent, saltem quoad operandi modum, qui debet esse cum charitate coniunctus, vt norunt eruditi; cumque homo principia tantum habeat, sibi in ortu post corruptelam generis assignata, quibus non potest nisi res breues, angustas, ac definitas operari; ideo maiore omnino auxilio, sublimioreque indiget ope, ad tam excelsas res comparandas; cum præsertim etiam in ipsis naturæ muneribus valde languescat, ac propter culpam generis humani communem, se non mediocriter labefactatum ostendat: quæ communis Theologorum sententia est, hominem scilicet ex peccato expoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalibus.

Quamobrem placitum est Domini nostri infinitæ prouidentia, & clementia, adiuuare nos ope sua, vbi debilitatæ vires nostræ sunt, gratiamque, & spiritum suum nobis impartiri: quem haurientes, ac facultatem ab eo concipientes, ad ea idonei efficeremur, quibus sola hominis natura defungi non potest. Vnde nobis idem accidit, quod ferro, quod cum durum sit natura, frigidum, atque obscurum; vim tamen ignis, in quem mittitur, adeò concipit,

vt lucidum fiat, & molle, & calidum, & licet ferrum permaneat, agat tamen, calefaciat, vtrique ignis intar.

Quapropter quando multi Episcopales actus ante commemorati fuerunt, quos humana natura exequi non posse videtur; respondetur, ita quidem esse, si humanas vires naturæ finibus metiamur, atque si hæc viribus suis se obire homo ipse confidat: sin verò ad gratiam respiciamus à Deo promissam, & ad internū quendam spiritum, seu Episcopalem feruorem, multis iam Præsulibus hac in administratione liberaliter impertitam: non solum possibile negocium hoc euadit, sed etiam facile; cum gubernationis nostræ vela tam prospero flamine, tamque efficaci pandamus.

Quòd si dicas graue admodum esse, eam subire prouinciam, quæ non à viribus nostris, sed ab externa ope pendeat, quæ & suppetere nobis potest, & non suppetere; hoc responsum sit, satis dici id nos posse ex sapientum virorum sententia, quod per alios possumus, & quod aliorum gratia, & commendatione, vt amicorum, aut consanguineorum, aut vicinorum, aliorumue necessariorum, ac beneuolorum adipisci valeamus.

Deinde ab eo pignus habemus, qui fallere non potest, qui fore est pollicitus, vt ab eo vocatis, hocque officium ritè, & ex diuinæ legis præscriptione capeffentibus, diligentiamque adhibentibus, quæ ab homine diuina ope suffulso præstari potest, nunquam ipse desit; sed ea omnia, quibus est opus, cumulatè suppeditet. Quod s. Chrysost. sic explicat dicens: *Nisi vehementer pigri, negligentesque fuerimus, sed quacumque ad nos pertinent simul attulerimus, & in his, quæ ignoramus, manum porriget Deus: si verò nihil eorum, quæ nostra sunt potestatis conferre voluerimus, non certè illius potiemur auxilio.*

Verum nos illud ampliùs addimus; quod cæteri Doctores affirmant. sicubi aliquando officio nostro defuerimus, fore tamen, vt ille nobis misericorditer adsit, modò delictum fateamur, atque

d 2 opem

a. S. Th. in 1
par. 9. 26.
art. 1. & 9.
62, art. 4.

a. Arist. 1. 2.
de celo 11.
50. & ibi
S. Tho. 1. 1.
13. & lib. 4.
de par. animal. c. 10.
Xenophon.
de auct. &
fact. Socr.
lib. 1.
Minutianus
Of. 1.
S. Th. in 1.
p. 9. 91. art.
116. 3.

b. S. Th. in 1
p. 2. 9. 109.
art. 2. 3. 4.
ubi Caiet.
& Med.

b. S. Chrysost.
1. in ser. c. 11.
iii. Quomodo
primo homo.
S. Gra. 1. 1.
lib. de crea.
homin. c. 4.
c. S. Ambro.
li. 2. de voc.
gen. c. 5.

c. S. Th. 1. 2.
c. 85. art. 1.
& 3.

d. Boet. de cō-
solat. lib. 3.
prosa. 2.

d. Ethic. lib. 3.
c. 3.
S. Tho. 1. 2.
9. 109. art. 4.
ad 2.

e. S. Chrysost.
hom. 26. ad
Rom.

opem ab eo simul cum venia humiliter petamus; tunc enim & lapsos erigit, & quæ commissa sunt magno cum utilitatis fructu redintegrat^a. Immò & pro desiderijs Episcopū coronat, quando per eum non stetit, & mercedem etiam ex impijs tribuit, quos conuertere non potuit.

Et si forte dices, cum à Domino cætera animalia motus suos, & impetus habeant, & vim insitam, & facultates, quibus finem assequantur suum^b; multo id magis homini nobilissimo omnium animanti oportuisse concedi, in hoc præsertim Episcopali tam difficili, tamque necessario munere ad genus humanum regendum.

Ad hoc, præter ea, quæ ante sunt exposita, responderi potest; quod quamuis non omnes facultates in hominem passim, ac sine discrimine effusæ sint; non propterea illiberalitas Domini, aut inclementia est coarguenda: quinimmo multo sese maiorem, ac præstantiorem in hoc ipso prodidit eius prouidentia, & rerum nostrarum cura. Etenim cum creaturam, ac figmentum suum ipse nosset, eiusque simul peruicaciam, negligentiam, arrogantiam, ingratumque animum; voluit ob maximas hominis utilitates, eundem non solum in fine assequendo, sed etiam in medijs, quæ ad eundem ducunt, à cœlesti misericordia pendere, quam Deus poscenti subministraret; vt paupertas submissum, humilemque redderet, incommoda, ac difficultates sollicitarent, pericula acuerent; vtque ipse sibi diffusus, Dei auxilium continenter imploraret, acceptorumque beneficiorum memoriam seruaret^c.

b. S. Th. in 1. part. 2. q. 83. art. 1. q. 16 art. 2. ad 2. q. 46. art. 4. ad 2.

Si postremò obijcies, conditionem hominis futuram fuisse meliorem, si operibus suis per se ipse defungi potuisset, ac sine aliena ope officia sua exequi. Hoc sit responsum; Cum factum aliquid potest, altero opitulante perfectius euadere, quàm si quis per se aliquid faceret; id vtique, quod est præstantius, anteponendum est, licet alius adiuuerit; Quemadmodū si quis in bra-

chio vulnus acceperit, idque fuerit ita curatum à medicis, vt validius redditum fuerit alterius brachio, cuius manus à primo ortu debilis, medicorum nunquam desiderarit auxilium^d.

Possimus hic multorum exempla numerare, quibus cum insuperabiles difficultates se ostenderent, multisque frustra tentatis remedijs, oneri fortè succumbere viderentur; ad cæleste auxilium confugisse constat, indeque veluti à morte ad vitam conualuisse, quod de Vgone Gratianopolitano Episcopo literis traditum est, qui cum vsque initio administrationis suæ aduersis rebus fuisset conflictatus, populiq; sui proteruia penè confectus, suis iam viribus diffusus, ad orationis vim, & assiduitatem sese conuertit: ex quo tempore populum suum mirabiliter immutatum, sibi que obsequentem expertus est, ac fructuosè inde Ecclesiam, gregemq; suum fuit moderatus.

Quod & alijs quampluribus summo Dei beneficio contigisse nouimus, quibus cum nihil ferè in Episcopali onere ad votum succederet, atque ad quandā veluti desperationem redacti obrorpererēt; postea, re secum accuratius expensa, tanquam superno lumine de cœlo tacti; cogitantes indignum nimis, ignauumque censeri posse, prouinciam à summo omnium Imperatore sibi creditam, & demandatam, non strenue quantum in se esset, etiam vsque ad mortis periculum administrasse: momento sententiam mutarunt, ac ingenti laborandi, certandi, ac vigilandi studio accensi, eandem libentissime, ac saluberrime sunt amplexi.

Atque ex his facile colligi potest responsio ad ea omnia, quæ initio fuerunt obiecta, siquidem illa respiciunt naturā hominis diuino auxilio destitutam.

Quoniam tamen hæ ipsæ responsiones, vt sunt verissimæ, atq; ad eximèdos omnes scrupulos, qui in huius administrationis ingressu se obijcere possunt, efficacissimæ; sic vnum illud, quod vniuersarū rerum caput est, tanquam indubitatum ponunt; videlicet, non oportere Præ-

d. Arist. 2. de Cel. tex. 64 S. Th. in 1. p. 2. q. 77. art. 1162.

Sur tom. 1. in eius vit.

sulem accuratam illam diligentiam, ac vigilantiam vllatenus prætermittere, quæ muneri huic omnino maximo obeundo, perfungendoque est adhibenda: Propterea restat nunc, vt quæ præcipuæ sunt, ac peculiare huius officij functiones, quavè ratione sint obeunda, vt Episcopali muneri, ac dignitati respondeant, subinde persequi conemur.

Oportere Episcopum præcipua quadam capita sibi in animo defigere, ad vtilem officij sui administrationem.
Cap. XIII.

ETERNA Domini Nostri sapientia, cum hoc quasi diuino munere hominem donasset, vt cum cæteræ animantes finis sui rationem non norint, alienoque potius impulsu, quàm proprio suo motu concitentur^a, rationem mentemque homini dederit: volueritque eum arbitrii sui esse^b; atque ad ea, quæ sibi magis probarentur, voluntatem suam liberè applicare.

a. S. Th. 1. 2. q. 1. art. 2.

b. Clem. Alex. in Strom. lib. 1. c. 4. in fin.

Cumque eum adeo infeliciter cecidisse videret, atque errorum tenebris sic obsitum, vt se ipsum miserabiliter in dies præcipitatum, ac semper magis perditum iret; eum pro immensa sua in genus humanum charitate, atque clementia, haud passus est Deus, ita diu relicto iacere: sed ei manum porrexit, & cæleste auxilium suum ei obtulit, modò opem illam ipse agnosceret, eaq; per gratiæ suæ auxilium vti vellet.

In quo diuina prouidentia (sicuti in vniuersum assolet in suis erga homines operibus) tum iustitiam adhibuit, tum misericordiam.

Iustitia fuit, quòd comprimente diabolo sub peccati iugo hominem, conanteque totis viribus eundem perdere; Deus iustè voluit libertatem homini conseruare, qua liceret illi rectè arbitrio suo vtenti, & diuinæ gratiæ coo-

peranti, ab huiusmodi tyrannide eripi, & aduersus diabolum triumphare.

Misericordia, quòd ei per gratiam vires addidit, atque illum auxilijs ad gloriam æternam assequendam corroborauit.

Itaque cum eo tacitum quoddam pactum ex misericordia, & benignitate sua, qua hominem ad se ipsum ordinavit videtur inijsse^c; nempe præter munera interiora illi à se communicata, quibus homo bona aliqua moralia sectari, malaque euitare valeret: amplius etiam se effecturum, vt sua illum gratia præueniret, ac concomitaretur, qua mens illius ad rectè, pieque viuendum adduceretur; dummodò his ille donis excitatus, atque illectus, sese ad hæc diuina beneficia agnosceda, & accipienda per eius gratiam compararet^d: omnique conatu huiusmodi gratiæ collaborans, illa tum interna, tum externa instrumenta adhiberet, quæ in sua essent potestate: ita vt nihil omitteret, quod à se proficisci posse conspiceret.

c. S. August. lib. 3. de Trin.

d. Clem. Alex. in Strom. lib. 5.

Et quoniam varijs solent se homines operationibus implicare; voluit, ne inutiliter laborarent, & certiore possent operum suorum fructum expectare, singulos varijs illis actionum generibus occupari, quæ ad illum vitæ statum pertinerent; quem ab eis electum ipse ad æternam salutem consequendam sua summa, ac vniuersali prouidentia cuiuslibet in hoc sæculo assignasset^e: addiditque, si quando vel morbo, vel paupertate, vel quolibet alio iusto impedimento in muneribus suis perfungendis præpedirentur homines^f, se voluntate ipsorum, ac studio æque delectatum iri, ac si opere ipso illa præstitissent; proindeque vberrima, ac beatissima proposuit præmia hominum operibus, quasi non gratuita dona, sed proprijs illorum viribus parta fuissent: cum tamen diuino potissimum præsidio fuerint absoluta; siquidem, vt sæpe affirmat S. Augustinus^g, omnipotens Deus sua coronat dona, cum nostra remunerat opera.

e. 1. Cor. 7. et 1. Luc. c. 16. Redde rationem vili.

f. c. magna pietate per nis. dist. 1. et ibi gloss.

g. S. Aug. de gratia, c. 6. lib. 1. c. 6. c. 7. c. in psal. 102.

Si igitur in presentia queratur, quid in tanta negotiorum, & curarum mole facere Episcopum oporteat, quæve partes illius sint, ut diuinam hanc gratiam tanto Christi beneficio promeritam, ad omnia pro dignitate, & cum fructu exercenda, abunde acquirat.

Respondetur, id in Episcopalibus functionibus, propriisq. huius administrationis muneribus præcipue esse positum, quæ infra locis suis, quoad eius fieri poterit, exponuntur. Atque hi actus, cum circa singularia versentur, dubitandum non est, ut eò felicius, fructuosiusq. procedant, à sublimiori origine, stabiliorique fundamento aliquo duci debere; non secus ac in disciplinis conclusiones à bene constitutis principiis proficiscuntur.

Itaque necessarium in primis esse iudicauimus, quædam in vniuersum documenta, communiaque præcepta persequi, quæ veluti axiomata sint, ac potissima principia, quibus innixa hæc Episcopalis officij ædificatio surgat: deinde positis his solidis fundamentis, ad singulares, & magis præcipuas actiones Episcopales, quatenus vltimo ipso vtilius exerceri possint, descendere; quod loco suo explicabimus.

NUNC igitur licet circa præceptiones quasdam generales versari debeamus; non est tamen nobis in animo ea commemorare, quæ Christianorum omnium communia esse solent: qualia sunt decem diuina præcepta, atque Ecclesie Sanctæ constitutiones, quæ ab omnibus obseruari debent: quale & illud est, Deum vniuersorum gubernatorem, ac prouidentissimum administratorem, suū cuique munus, & statum fini æterno adipsicando congruentem assignasse, cuius sit exacturus certo tempore rationem; tum illud, quemadmodum nemo in familia sua quemquam ferret, qui dominicis rebus, rationibusque neglectis, gereret aliena negotia; ita neminem debere occupationibus, quæ ad se prorsus non pertinent, distineri, quamuis multo ei potiores viderentur.

Præterea quæcunque talia sint,

quorum rationem reddere non teneamur, uel ad diuinam gratiam comparandam nihil conferunt; illa quodammodo aduentitia nobis censenda, atque ad culpabilem potius curiositatem pertinere: quæ verò ad statum nostrum spectant, ea verè propria, atque à Deo imperata, & necessario bene à nobis gerenda esse; immo si omittantur, aut perperam agantur, eorum nos in nouissimo die cogruendos esse.

HÆC igitur quamuis bona, sanctaque præcepta, quia tamen ad alios quoque pertinent, nos in presentia omitemus; sicut & illud, quod tamquam firmum supponimus, Episcopum videlicet, de quo agimus, debere ad hunc honorem ritè, canonicèque esse vocatum; nec sibi conscium esse vllius criminis, aut impedimenti, quod illum ex sacrorum Doctorum sententia ab illo officio gerendo prohibeat: hoc enim nisi sit positum, longius progredi vix possumus.

Quare ut ad ea veniamus axiomata, quæ huius administrationis propria sunt: in primis dicimus, Episcopum debere eam de muneris huius dignitate existimationem in animo suo concipere, quam Sanctorum Patrum decreta nobis præscripserunt; nempe nullum aliud hoc ipso præstantius, atque honorificentius inueniri posse; cum ipse ad id officium adhibeatur, cuius perfungendi causa Redemptor ipsemet noster Dei filius è cælo descendit in terram. Vnde idem ad Apostolos dicebat: *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Et S. Petrus Christum vocat pastorem, & Episcopum animarum nostrarum.

Tum institutos non esse Episcopatus, vtilitatis, & commodi Episcoporum causa, vel eius propinquorum, aut familiarium, sed ob vtilitates populorum; cum certum sit, ecclesiam non erectam, nec inuentam propter Episcopum, sed Episcopum propter ecclesiam: ideoque Saluator noster sæpe monuit, venisse se in terras non ministrari, sed ministrare; eiusque ministerij exemplum nobis

c. S. Anton.
part. 2. tit.
3. c. 3. s. 4.

d. S. Ioan. 20

c. I. Petr. 2.

f. Act. c. 20.
& Caiet. de
auctor. Pa
pe tract. 2
2. c. 8.
S. S. Math.
c. 20.

nobis reliquit. Et ab Apostolo scriptum est: *Cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, ut plures lucrificerem.*

Cum igitur ministri, ac serui propriū sit laborare, durare, sudare, ac perferre: Sic sollicitudines capeffat Antistes oportet, tanquam muneri suo intima ratione coniunctas: hincq. sibi persuadeat, ne triquam à laboribus, & incommodis abhorrendum esse.

Cogitandum præterea ei est, Episcopales redditus sibi assignatos tanquam officij debite gerendi stipendia, ut id quam diligentissimè exequatur; ut se se populis totum præbeat, eos audiat, ferat, doceat, ijs medeatur, opituletur, prospiciat; atque ijs omni ratione opportune, & importunè proficit: alioqui enim militis eius esset similis, qui cum stipendia capiat, ignauus ociari cuperet, vnde iure mereretur exauctorari.

Præterea oportet, ut secum meditetur, duplex coniugium ab eo in susceptione gradus contractum fuisse: primum per consecrationem, cum ecclesia vniuersali; secundum cum ecclesia in particulari, cui tanquam sponsus assignatus fuit; & ideo quæcunque palam ante altare Domini consecratori suo, tanquam Dei ministro fuit professus, alijs presentibus Episcopis, Cleroq. ac Populo vniuerso, esse obseruanda: ac fidem, qua se astrinxit, & quam iureiurando firmavit, esse præstandam.

Ad hæc sicuti mulier generosa dicitur facta quasi nauis institoris; sic officium suum instar nauis esse, quæ onera omnium, ac sarcinas comportet: utque Cæcias ventus nubes contrahit, cæliq. tristitiam, ac obscuritatē ad se reuocat, serenitatem verò alijs cæli partibus relinquit, & infert; Sic oportere Episcopum pro munere suo libenter aliorum incommoda, miseras, calamitates ad se referre, sibiq. ipsi adiungere; subditis verò subuenire, lætitiā afferre, eos consolari, hortari, satiq. quoad potest, omnibus facere.

Deniq. animaduertere debet, Saluatorem nostrum, ut huius naturam officij paucis verbis exponeret, Pastoris

boni similitudine vsus; hacque voce complexum esse perpetuam quandam vigilantiam, diligentiam, assiduitatem, prouidentiam, fortitudinem, item & studium, ac zelum, & prudentiam, immensamq. in gregem commissum charitatē, adeo etiam, ut eius salutem Episcopus, si necesse sit, anteponat suæ.

Hæc igitur erunt Episcopo in vniuersum, antequam ad particulares functiones aggrediatur, mente concipiendæ; atque ut indubitata principia sibi proponenda, ac sæpius consideranda, tanquam solida quædam administrationis Episcopalis fundamenta. Nam alia, quæ tanquam instrumenta ab eo exercenda, muneris Episcopalis progressum respiciunt, atque ad finem, quo contendendum est, spectant; distinctè, prout materia ipsa suggeret, suo loco non prætermittentur.

Quis debeat Episcopo propositus esse finis in suo munere.

Cap. XIV.

POST QUAM ea, quæ ante exposita sunt, in Episcopi mente fixa hæserint; finem sui muneris ante oculos sibi ponat oportet: eius enim cognitio, huius viæ caput est atque initium; cum præsertim eo maxime sapiens atque insipiens differant: quod sapiens consilia omnia, factaq. sua ad certum finem refert; stultus verò inconsulto ac temerè agit, nec prospicit, quem exitum sit res habitura.

Cum igitur in quavis arte, ac disciplina, ut eam rectè exequamur, hæc finis consideratio cum primis necessaria sit: procul dubio in administratione Episcopali, quæ ars artium est, multo magis hæc est cogitatio suscipienda.

Quamobrem constituendū nunc est, quam ad metam curriculum hoc dirigatur: ut viæ, rationesq. omnes ineanatur, quibus eo perueniri possit.

Verum quoniam videtur omnis ars, discipli-

e. S. Io. c. 10.

f. S. Aug. de
verb. Domi
ni. ser. 49.
& 50.

S. Tho. 1.
2. 2. q. 13. ar.
1. c. 6. ad 1.

b. c. non est
ne culpa. de
regul. iur.
S. Tho. 2. 2.
q. 167. ar.
1. c. 1.

S. c. cum sit
de etat. &
qual.

disciplinaq. Christiana bifariā, quod ad finem spectat, considerari posse: prius enim finis est ille omnium Christianorum, omniumq. ordinum communis; ut in omnibus, quæ aguntur vel cogitantur, gloria Dei, eiusque gratia spectetur; alter verò est finis, qui vniuscuiusque artis, operisq. proprius, siue in docendi labore sit positus, vel in repub. administranda, vel in agendis causis, vel in alia quavis arte: qui quidem finis, si cum illo superiori conferatur, medium potius, quo ad alterum illum perueniamus, existimari potest.

Idcirco nobis in præsentis consilium non est, de priori illo fine, sed de posteriori differere: priorem enim tanquam certum, & firmatum, qui præcipue in omni actione concipi debet, alia disputatione non indigere ponimus.

Quærimus igitur, quinam administrationis Episcopalis verus, proprius, ac legitimus finis sit. Paucis autem verbis definiri potest, finem hunc Episcopalem alium non esse, quam commissos populos doctrina, & exemplo ad Deum dirigere: atque Moyse exemplo, è tenebris Aegypti, idest huius sæculi caligine eripere, & ad cælestem promissionis terram traducantur.

Verum hic animaduertendum est; quamuis enim in aliis artibus differre interdum videatur finis operis, à fine operantis, & vterque nonnunquam sit licitus, veluti, si musicus iusto quæstu ducatur, cum finis operis oblectatio sit; in Episcopali tamen munere secus est, in quo aliud spectare non debet Episcopus, quam quod suæ administrationis natura requirit.

Quod quidem in medium afferimus, propterea quòd aliqui interdum officium Episcopale capeffere poterunt eo quidem animo, ut id Christiano more, ac sine labe vlla exequantur, utquæ interim Dei gloriæ, populorumq. utilitati seruiant: sed fortasse non in eo defixus illorum est animus, ut se gregi pascendo mancipient: nec præcipuum eorum consilium est, in Episcoporum ordine perseuerare, Episcopalemq. finem se-

qui: sed aliò potius respiciunt, ut scilicet illud munus tanquam gradum ad ampliores honores obtinendos exercent; vel aliquot annos in eo dignitatis ornamento degant, ut res domesticas interim costabulant; siue ut pericula aliqua, ac persecutiones ad tempus effugiant, seque in Episcopium, tanquam in tutiorem portum recipiant. De quibus S. Augustinus ait: *Sunt homines, qui ex occasione euangelizant, quærentes ab hominibus commoda sua, siue pecuniaria, siue honorum, vel laudis humana; & Euangelizantes, non tam salutem eius quærunt, cui annunciant, quam commodum suum.*

His igitur sacrarum literarum in mentem redigenda est sententia; quæ docet, mercenarios eos potius, quam pastores esse, cum quærant quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi; nec dicuntur per semitam Euangelicam incedere, immo ab Apostoli exemplo longè discedere; qui dicebat, se non quærere quod sibi vtile esset, sed quod multis, ut salui fierent. Vnde & à vero aberrant sine, ad quem Episcopale munus institutum fuit: quod inde perspicitur potest, quia finis propter seipsum, non ob vllam aliam rem ipso fine inferiorem, principaliter quæritur; ipsi verò Episcopalem dignitatem suscipiunt, ut per eam ad terrena potius, quam ad cælestia perueniant.

At Philosophus: *Qui furatur, inquit, ut mæchetur, magis est mæchus, quam fur.* Cum autem Episcopo propositum sit, sicuti antè explicatum est, operari diuino cultui, & honori; plebisq. sibi commissæ salutem procurare; qui alio consilio hoc officium aggrediuntur, tamen ad id legitime vocati sint, asseuerari potest, eis non Dei, cælestisq. spiritus munere fores patuisse: sed in hoc solum inuectos esse nulla alia, quam propriæ utilitatis, vel ambitionis subducta ratione. Quod quidem grauissimum esse peccatum Doctores affirmant.

Nec enim Deum propter Deum quærunt, sed commoda sequuntur sua, consiliaq. secularia capiunt, nec cogitant pro salute gregis vitam ponere, sed per gregis occasionem, sibi obliquo valde animo

animo consulere.

Ex quo intelligitur, huiusmodi homines mercenarios potius, quam veros esse pastores: & eos non per verum ostium, hoc est, per Christi semitam, & Spiritus sancti disciplinam intrare.

Ex hoc autem plerumque fit, ut nonnullorum Episcoporum studia languescant, parumque viuida facta sint, Episcopaliaq. ipsi munia non satis feruide amplectantur; verum sæpe incerti sint, ac nutabundi, modoq. cupiant ab illo munere desistere, modò id mutare: nonnunquam ad alia adhiberi velint, aut secessum ad tempus quærant, aut alijs denique negocijs ab Episcopali cura remotissimis se totos tradant.

Idque propterea illis accidit, quòd non satis mente perceperint, vnam hæc certam, stabilemque suam vocationem esse debere, nec verum finem sibi proposuerint: qui cum rei cardo sit, ac veluti totius nauigij clauus; ipsi errabundi, ac palantes, quid aliud, quam miserandum naufragium expectare possunt? nisi errore saltem cognito, in viam redeant, certioraque consilia capiant: & facta sua ad eum scopum dirigant, qui boni, ac fidelis Episcopi proprius esse debet.

Quæ media, quæ rationes Episcopo ineunda sint, ut officio suo bene perfungatur.
Cap. XV.

EX ijs, quæ modò disseruimus, satis constare omnibus potest, oportere Episcopum sibi inprimis certum, propriumque finem præstitueri, ad quem studia, conatusq. suos omnes dirigat, ac tanquam sagittarius tela omnia sua intendat: alioquin hoc prætermisso, nec sibi huiusmodi sine, ut oportet, in mente sua immobiliter defixo; tantum abest, ut is veri Pastoris munus implere valeat, ut potius omnem operam, & sollicitudinē

inaniter ferè impèdat: ac se huius tam sanctæ, & metuendæ administrationis præuaricatore, apud diuinam Maiestatem constituat.

Verum demus nunc, finem istum optimè illi stabilitum fuisse: adhuc tamen ad ea, quæ requiruntur præstanda, hoc non sufficere in confesso est: nisi media illa ab eodem adhibeantur, & semitæ illæ certæ, ac tutæ ab eo ineantur, quibus ipse ad finem possit omnino peruenire.

Quinimo hoc ipsum caput, quod ad media spectat, eò magis difficile, & periculosum altero illo priore censerit solet: quòd finis in vnaquaque arte, ac disciplina certus omnino est, & cum artis ipsius natura coniunctus: quem admodum medici finis sanare est, oratoris persuadere, naucleri ad portum appellere, quod omnibus notum est.

At verò, quæ certa sint media, ac instrumenta, quibus eæ artes finem adipiscantur, non solum apud multos varium, obscurumque existit, sed etiã specie ipsa plerumq. instrumenta illa homines fallunt; nec omnibus, ut tractentur, sunt obuia, aut facilia.

Quod quidem in hoc Episcopali munere maxime constat; cuius finis cum planè certus sit; media tamen ad eum consequendum valde sunt varia, ac multiplicia; ampliusque id difficultatis habent, quòd non satis est ea, quæ idonea, commodaque sint, perspecta habere; sed præterea in ijs, quæ meliora, & aptiora sunt, talis notitia est necessaria, ut quis ex ipsis delectus ad res gerendas sit habendus, facile constare possit.

Si igitur quæramus, quas præcipue inire rationes, quæ remedia adhibere debeat Episcopus, ut finem assequatur, & muneri suo rectè, & laudabiliter respondeat: dicet fortasse aliquis, caput esse, dare operam, ut populus suus diuina præcepta obseruet, cum scriptum sit: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

Verum hic aduertendum est; cum enim homines tum ob naturæ corruptæ labem, atque imperfectionem, tum ob prauos habitus, peruersaq. aliorum ex-

h. 1. Cor. 10.

c. S. Aug. de verb. Dom. ser. 49. & 50.

d. In epist. 1. ad Corin. 6. 10.

e. Ethic. libi 5. cap. 2.

f. Caiet. 2. 2. q. 185. ar. 1. Sol. de iust. lib. 10. q. 5. ar. 6. Nauar. m. scil. de ora. c. 36. & in Manual. c. 25. nu. 117 & seq.

b. S. Tho. 2. 2. q. 141. ar. 6. ad 1.

pla, & hostis humani generis fraudes, sint contumaces, ac refractarij, nec facile obediant; quæritur in præsentia à nobis, quomodo Præful eos in viam veram inducere queat.

Et si quis responderet, duas esse regias vias, sæpè à prophetis commemoratas; alteram scilicet declinare à malo, alteram facere bonum; videtur replicari posse, in easdem nos difficultates reuolui: necesse enim est, vt intelligatur, qua ratione, & via, quæ facillima sit, tum vitia impugnentur, tum virtutes parentur.

Quamobrem, cū necessarium videatur, si quis efficaciter prodesse velit, ad particulares aliquas, maximeq. accommodas vias descendere; veremur nū vlla certa, ac generalis regula præscribi possit, quo vsu ipso singularia omnia appositè, salubriterq. cōplectatur; verum licere tantum ex communibus, & notioribus quibusdam principijs, conclusiones quasdam, longo rerum experimento probatas, diligentiq. studio humanis actionibus accommodatas, tum ad vitia euellenda, tum ad virtutes inferendas opportunè deducere.

Nam, quemadmodum si quis medicum rogaret, quibus medicaminibus humani morbi curari queant; responderet medicus, adeò multiplicem esse morborum varietatem, atque innumerabiles penè eorum causas; vt nisi ante corporis illius exponatur temperamentum, quod varium esse potest; & simul egrotationis, qua corpus id laborat, causa, effectus, symptomata; nō possint certa remedia ad eius curationē præscribi. Vnde præstâtissimorum medicorum libris, Græcorum, Arabum, Latinorum, bibliothecæ refertæ sunt, quibus libris singulorum morborum plurima traduntur remedia. Quantò magis in Episcopali munere id euenire necesse est, cum ei sublit vitorum, & miseriarū humanarum ingēs, ac penè imperscrutabilis series? quæ cum à peccato originali, tanquā à prima radice promanet, hinc vniuersum genus humanū multipliciter inquinatum, ac labefactatum existit.

Quorū aliqua cum S. Paulus enumerare cœpisset, scribēs ad Galatas^b, & dixisset: *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, cōtentiones, emulationes, ira;* tum longioris enumerationis quasi tædiū reformidans substitit, atque ex his cætera intelligi voluit.

Inde mirum videri non debet, si in tam immensa miseriarum, atque afflictionum mole, explicari distinctè non possit certa vna ratio, aut methodus præscribi, qua ab Episcopo sit progrediendum.

Quod quidem cum ex multiplici rerū varietate proficiatur, quæ in praxi ipsa nequeunt certis vllis limitibus, ac præsidijs circumscribi, ac muniri: non negamus tamen ex communi ingenitæ nobis rationis thesauro, atque generalibus quibusdā practicæ rationis principijs, tanquam receptis vniuersaliter legibus, notitiam plurimam in homines deriuari, ad bonitatis pulchritudinem, prauitatisq. turpitudinē dignoscendam; quo lumine præeunte, adiectaq. hominis industria, virtutum moralium habitus possint comparari, ad ea, quæ honesta sunt, amplectenda, ac ad vitia profliganda.

Quapropter cū quærat, quid Episcopū præstare oporteat, vt officio suo bene fungatur, ac laboranti populo, cū res se offert, salubriter subuenire valeat. Responderi poterit, debere eum copiosam, atque omni virtutū genere instructam officinam, in suo pectore reconditam habere; ex qua quæcunque vsus exposcet, salutariter queat depromere, atq; indigentibus ministrare.

Cuius rei, præter ea, quæ ante descriuimus, aperta causa est. Cum enim Præfuli non solum quæ sibi ipsi bona desunt supplenda, sed etiam totius populi vitia corrigēda sint; nam debitor est, vt aliàs diximus, sapientibus, insipientibus, doctis, atque indoctis, diuitibus, pauperibus, iuuenibus, senibus; itē militibus, negotiatoribus, rusticanis, mœstis, ac lætis, valētibus, & male habentibus;

habētibus; cuius deniq; hominū generi, atque ordini; adeo vt cū Diuo Paulo^a omnia omnibus fieri debeat, vt Christum tam sibi, quàm aliis lucrifaciat: hoc ille, non nisi plurimarum virtutum choro circumseptus, præstare potest.

Quamobrem varia pro hominum incommodis, ærumnis, ac necessitatibus indita fuisse Episcopis nomina, supra significauimus^b: nempe vt horum vocabulorum varietate indicaretur, pro multiplici subditorum indigentia, & necessitate, diuersa esse remedia adhibenda: & à Præfule, tamquam à superiore, & sereno cælo diffundendum esse vberissimum rorem, quo omne hominum sibi subiectorum genus, in oppidis, in agris, in montibus, in syluis, atque in vallibus irrigetur.

Videmus salem, qui cætera condire debet, salissimum esse: & ignem, qui corpora frigida calefacit, calidissimū: & mel, quo cibos dulces facimus, dulcissimum esse oportere. Episcopum ergo, qui ex populo sibi subiecto vitia omnia euellere, & virtutes singulas Deo iuuante inferere tenetur; cum ille alios sanctos efficere debeat, sanctissimum esse, & in virtutum omnium officio exercitatissimum conspici debere, necesse est.

Quod quidem cum obtinere sit difficillimum, ac præter singularem Dei gratiam maximo labore, ac intento studio indigeat: non desunt tamen sanctorum Patrum monumenta, quæ nos, quibus gradibus ad hanc virtutum arcem sit ascendendum, erudiant^c; & imitationis exempla, ex B. Antonij sententia, non ab vno tantum, sed à pluribus, pro virtutum ratione, quibus singuli præditi sunt, haurienda proponant: cum in vno sapientia, in alio sanctitas, in alio iustitia, in alio patientia, quam intueamur & æmulemur, effulgeat^d. Ita vt Episcopus tamquam apis prudentissima, ex florente rerum expectandarum varietate, ad virtutes decerpendas, & spiritualia mella condenda adiuuetur.

Verum quoniam his ita in vniuer-

sum prolatis, aut difficultatis magnitudine lector obrueretur, aut eorum vltus fatis explicari fortasse non posset; nunc vt certius aliquid, & salubrius, quod Pastores in munere suo adiuuare possit, depromamus, id in sequenti capite tractandum referuamus.

Quæ virtutes, seu virtutum officia, ex multorum sententia potissimum in Episcopo requirantur, vt bene Ecclesiam suam administret.
Cap. XVI.

Is positis, quæ supra commemorata sunt, oportere scilicet Episcopum, in omni fere virtutum genere versatum esse, vt ijs, cum opus sit, ad subditorum vtilitatem vtatur: superuacaneum videtur amplius quærere, quænam in Episcopo virtutes maximè desiderentur.

Verumtamen, cum perspiciamus quemvis opificem vniuersali cognitione eorum instrumentorum contentum non esse, quæ ministerio suo vsui sint; sed id etiam diligenter studere, vt practice intelligat, quæ potissimum ex illis, instrumenta sint ad opus, quod profitetur faciendum necessaria; multò magis obseruandum hoc est in administratione Episcopali tam varia, tam ampla, tam multiplici, ac difficili opere implicata.

Quemadmodum enim in thesauro Regio, pretiosarum rerum omnium copia refertissimo, plurimum interest, margaritas illas, ac gemmas, quæ cæteris æstimatione præstant, ab alijs distinguere, ac penitus cognitatas habere, propter maximas, quas afferre possunt vtilitates: sic negari non potest, quædam esse virtutum, atque officiorum genera, quorum vsus negotijs pluribus communicari, atque vtilitas efficacius prodesse consuevit.

Quam ob causam in alijs quoque vi-

a. 1. ad Cor. c. 9.

b. Sup. pag. 16.

c. Ioan. Cas. lib. 4. de instr. remunt. c. 39.

d. Ioan. Cas. lib. 5. de Spi. gastri. cap. 4.

a. S. Tho. 2. 2. in prolo. Arist. Ethic. lib. 2. c. 7.

ta institutis graues olim auctores accuratè differere contenderunt, quid in vnoquoque vitæ genere maximè omnium esset estimandum: veluti in Principe, in Duce belli, in Oratore, in classis maritimæ Præfecto; & Apostolus ipse ad Philippen. ait: *Ut probetis, quæ sint potiora.* Hoc autem in re proposita eò magis necessarium est, quòd sapientium hominum de ea sententiæ inter se differunt.

2. ad Philip. c. 1.

Quamuis enim inter omnes constet, omnium virtutum chorum vt supra diximus, Episcopo cõuenire; tamen quibus virtutibus primæ partes deferendæ sint, non quidem ex propria earum vi, nec vt inter se comparatis, sed tanquã ad Episcopalem functionè relatis, non potest facile explicari.

NAM iudicabunt nonnulli, in bono Episcopo nullo pacto deficere debere sanctitatem vitæ, prudentiam, fortitudinem, diligentiam, scientiam, atque alia multa, quæ nõ solum præcepti, sed etiam consilij sunt, à sacris Theologis latius explicata. Quorum sententia & si absolutè loquendo, cum veritate consentiat; attamen dubitationi nostræ minime respondet: satis enim scimus in Episcopo non multas, sed omnes virtutes in vnum conuenire oportere: verum id nosse in præsentia studemus, quænam inter cæteras, maximè optanda videatur. Quemadmodum ad symphoniam cū multiplices sonos adhiberi oporteat, in ijs tamen quis ceteris antecellat, dubitari non incongruenter potest.

b. S. Tho. in opusc. 18. de perfect. vit. spir. c. 26. 17. & seq.

Quamobrem in re proposita, cum plurimum referat nosse quid primo, quid secundo, quid uè postremo loco sit habendum; sanè qui plures simul virtutes coniungit, non solum dubitationi non satisfacit, sed maiorem etiã forsitan implicat difficultatem, cū virtutes alias oppido necessarias prætermittat: vbi enim in exemplo proximè relato est humilitas? vbi iustitia? vbi misericordia? vbi sobrietas, mansuetudo, aliæq. plurimæ, quas in subiecto sibi populo Episcopum inferere oportet?

ALII ergo strictim ad id, quod quaeritur, fortè respondebunt; inter alias Episcopales virtutes, charitatem extollendam; quæ sceptrum in choro virtutum, tanquam Regina tenet, cæterasq. vt comites secum ducit, & pedissequas: siquidem vbicunque illa sedem ponit, nullam patitur virtutem otiosam, & ignauam permanere: & ad quem se applicuit hospitem, ei stimulos admouet, & ad officia sancta, cunctaq. ea obeunda munia eum impellit, quæ ad gregem vtiliter pascendum requiruntur.

c. S. Tho. 2. 2. q. 123. art. 6.

Hanc sententiam negare non possumus ad veritatem satis accedere, propterea quòd charitas fundamentum est, & finis, & forma cæterarum virtutum; ac sine ea, nec vllum opus conuenienter virtutis exequimur, nec Dei gratiã promeremur. Verum si res attentè consideretur, licet ea tam necessaria sit, vt nullus ad Episcopatum aptus existimaridebeat, qui charitate apertè caret; animaduertetur opinor, virtutem hanc minimè posse, tanquam potissimum Episcopalis functionis, de qua agitur, medium, aut ministerium poni.

d. S. Tho. 2. 2. q. 23. art. 8.

Cum enim non quæ virtus secundum se ceteris præmineat, sed quæ Episcopali functioni exercendæ sit potior, inquiremus: certè charitatem, & si natura sua præstâtissimam cognoscimus, & in Episcopo maxime necessariã, ad ordinis functiones absque culpa peragendas: non tamen videtur illi in administratione Episcopalis iurisdictionis primus locus tribuendus; cum nonnullos videamus summa charitate, & iuuandi studio, ac zelo præstantes, qui tamen ad regendos populos non admodum idonei sunt; nec tractare hominum mores, aut ingenia sciunt, nec discrimen etiam habere norunt cuiusque generis, atque ordinis virorum, & nulla interdum exculsi sunt doctrina: immo nec ad familiarem sermonem satis habiles inveniuntur, nedum ad conciones publicè habendas faciendi, aut vlla ex parte accommodati.

c. S. Tho. 2. 2. q. 63. art. 2. vbi Cassia.

f. Cassia. 2. 1. q. 47. art. 11.

ALII

ALII hoc decus in prudentia collocabunt, considerantes eam ad finem propositum semper respicere, vialque omnes, & opportunitates nosse: iisque, prout commodum est, pro tempore, ac pro personis vti; vnde dicent, Antistitem hac virtute insignitum, posse cum omni hominum genere, quicquid accidat, opportune gerere, eoque ad vitam æternam perducere.

a. S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 5.

Et sanè propior veritati hæc sententia videri potest; quòd virtus hæc longe, lateque patens, in omnesq. res quoquo versus deducta præfulgeat, ac præcellat; hominemque egregiorum factorum conuenientia, appetendarum rerum rectitudine, ac varietate exornet.

Attamen eadem sententia nimis fortasse generatim, & vniuersè res ipsas complectitur: nec sigillatim, quòd morum disciplina in primis exposcit, ad proprias cuiusque rei partes, minutosque numeros descendit: cum in negotiis valde lubricum sit, incertum, & fallax, quid agas, & quousque progrediaris, & quando, quomodouè rem capeffas. In ipso enim rerum vflu procliue est falli, & labi, & frustra niti: ad exequendum item omnia plerunque difficillima sunt, quibus prudentia non sufficit; eo maximè, quòd illa sic in vniuersum considerata, cum sedem in intellectu habeat, respicit præcipuè quæ agenda sunt, quatenus rationem veritatis continent, ad quorum cognitionem intellectum practicum, vt subest appetitui recto, dirigit: verum non eadem præcipuè considerat, prout rationem boni habent, quòd est appetitiuæ potentia obiectum; nec ipsam appetendi vim per bonarum actionum fines ducit.

b. S. Tho. 2. 2. q. 47. art. 5. in resp. ad 3.

c. S. Tho. 1. 2. q. 60. art. 1. ad 1. & 2. 2. q. 47. art. 3.

Nos autem in præsentia inuestigamus, quæ virtus præcipue sit Episcopo necessaria, non solum, vt is cognoscat, quæ sibi in suo munere præstanda sunt; verum etiam vt illa benè, quoad omnes circumstantias, & rationes, vt oportet, agar, & exequatur, quòd prudentia limites excedit. Si quæ tamen ad pru-

dentiam spectantia sint illi præcipue necessaria, infra suo loco attingentur.

a. in c. 17.

ALII hanc palmam tribuent scientiæ; cum dici soleat, duplum, quàm alij, vident, qui literas didicerunt; & præferunt, quia cum Episcopi instituti sint, vt lucis radijs, ignorantia tenebras ab hominibus pellant, atque eis veritatis lumen ostendant; vnde Saluator dixit: *Vos estis lux mundi*: Quomodo scientia, & doctrina non erit in primis Episcopo necessaria ad populos erudiendos? Nam vt idem Saluator ait: *Si lumen quod in te est, tenebrae sint, ipse tenebrae quante erunt?*

b. S. Mart. 5.

c. S. Mart. 6.

Verum non dubitamus nos scientiã & cognitionem in Episcopo quàm maximè requiri; cum debeat ille doctor esse veritatis, ex ignorantia autem plurima mala proficiscantur; Sed id quaerimus, an hæc præcipuo sit loco habenda, cum hodiè in regionibus præfertim catholicis Principibus subiectis, homines non tam imperitia, quàm malitia, cupiditate, luxuque pereant; & cum etiam in plurimis ciuitatibus, populi, afflictione magis, oppressione, ac victus necessitate, quàm diuini verbi inopia laborent: vnde indigent larga potius manu, ac pietate, quàm sermonis magisterio adiuuari: Nam, vt ait sanctus Gregorius: *egentis animum prædicantis sermo non penetrat, si hunc apud eius animum misericordiae manus non commendat*; & nos illam virtutem, non quam loci necessitas, sed quam muneris Episcopalis natura potissimum requirit, indagamus.

d. S. Greg. 2. par. pastor. tal. c. 11.

e. S. Greg. in 1 par. pastor. tal. c. 10.

ALII in sanctæ orationis præsidio, positum hoc esse dicent, per quam non solum ipse Episcopus magis virtute perficitur, ac cum Deo cõiungitur: verum etiam toti gregi suo mirificè proficit, varia illi gratiarum dona, ac diuini spiritus illustrationè impetrans: quòd compluribus exēplis constat, veluti Moysis, què cum Deo tractare solitum fuisse legimus; atque ea, quæ populo vsui erant, salubriter obtinuisse; & S. Valerii Episcopi, qui Vincentio diacono suo pastoralia munia multa permittebat, referua-

f. Exod. c. 4. 16. & seq.

c ta sibi

ta sibi orationis meditatione, qua ouium suarum salutem iugiter Domino commendabat s.

g. In vit. 5. Valerian. apud Suri- um, Tom. 1.

Verum Episcopalis vitæ munus, cū omnium sit perfectissimum, non orationis tantum, aut meditationis, sed actionis etiam auxilio inniti debet; ac vtriusque ope veluti mixtum, & compositum, modo hac in re, modo in illa, prout munus ipsum postulat, se exercens, summum quid, ac perfectum complecti; exēplo Domini Saluatoris nostri^h, qui orationem ita colebat; vt minime tamen ea, quæ ad homines in fidei doctrina, & virtutum actionibus instituendos erant necessaria, relinqueret; nec instructionis, admonitionis, doctrinæ, exemplique sui magisterium populo præbere vllatenus prætermitteretⁱ.

h. S. Th. 2. 2. q. 188. ar. 6. Caiet. 2. 2. q. 102. ar. 1.

i. S. Tho. in 3. p. 7. 2. 1. q. 40. ar. 1. ad 2. q. 3.

Ex quo sequitur, vt quamuis orationis præsidium à vero Episcopo numquā, præsertim in necessitatibus sit dimittendum; id tamen potius tanquam mediū ad munus suum exequendum adhiberi debeat, quàm vt in eo constituat finem; cum Episcopi præcipuus scopus sit vitia emendare, vitæ disciplinam introducere, clerum, & populum reformare, atque omnes in portum salutis verbo, & exemplo perducere; cuius rei perfectius consequendæ causa, cum ipse vires suas infirmas agnoscat, ad fontem gratiarum humili, feruentique oratione videt esse recurrendum.

ALII sunt, qui præcipuam Episcopi operam in sui abnegatione, ac mortificatione sensuum ponendam putent; atque ideo in ieiunijs, in pœnitentijs, in cordis compunctionibus, in ministrandis sacramentis, in celebrandis processionibus, in lectione librorum spiritualium, in pijs colloquijs, aliisque huiusmodi actionibus, frequenter versandū; confidentes, cum ipsi per hæc instrumenta, à Deo spiritum, deuotionem, patientiam, lacrymarum donum, atque humilitatem hauserint; facile futurum, vt eadem quoque in alios transfundat, ac populum suum ad perfectam quandam vitæ rationem perducant.

Verum cum varii sint hominum status, & vocationes, dubium nō est, aliud vitæ genus ab Anachorita, siue à Monacho, aliud ab Episcopo, cui pascendi gregis, instruendique populi cura committitur, requirendum esse. Quamuis enim Episcopus, qui perfectionis statū merito profitetur, niti debeat, vt ascendat omnium virtutum verticem; non tamen illi eadem semper via est illuc progrediendum, sed variandum iter, prout Episcopatum functionum ratio videbitur postulare. Quid enim, si interim sacræ cum ordinationes, visitationes, conciones, correctiones, conciliationes, congregationes, cæteraque eiusmodi, illius operam accersant? Vtique videre Episcopum contemplantem, & spirituales libros legentem, audireque suspiria ex imo pectore trahentem, atque in Oratorio psalmos canentē, quo tempore luxu populus dissiuit, dies festi negliguntur, cleri disciplina dissoluitur, monialium regula conculcatur, nullus crapulæ, libidini, aut blasphemij modus statuitur, non potest sapientes viros, & boni publici amatores non valde offendere; ita vt suspicari possint hoc esse tentare Deum^k, & sursum, deorsumque omnia voluere. Quod quidē ex amoris proprii radice sæpè emergit, qui ea quærit proponere, in quibus plus suauitatis, minus laboris inest, specie quadā maioris vtilitatis, atque augmenti spiritus: siquidem vsus ipse docet, in contemplando, meditando, ac spiritualia huiusmodi exercendo, cessare strepitum, ac cum silentio, & solitudine quietem magnam afferri: cum vicissim in moribus reformandis, vitijs debellandis, ac disciplina instituenda, necesse sit apprehendere arma, scutum, gladium, & bellum, perpetuoque vociferari, obiurgare, comminari, certare, ac in molestissima arena deludare.

k. S. Th. 2. 2. q. 47. ar. 1. q. 2.

ALII censent summam Episcopatum virtutum ad vitæ integritatem, atque innocentiam esse referendam, cum hoc à Concilio perpetuum quoddam prædicandi genus dicatur^l, quo populus continenter instruitur, & ad

l. S. Sep. 25. de refor. c. 1.

san-

sanctas operationes excitatur. Quod quidem nemo pariter negabit, in Episcopo esse summopere necessarium; cū homines, malint exempla, quàm verba^a. Et Abimelech Rex cum ligna cederet, & portaret, dicebat suis^b: *Quod me vidistis facere, cito facite*. Quod & Saluator ipse præcepit dicens^c: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in calis est*.

a. Laetan. lib. 3. diu. restit. b. Iudi. 9. c. S. Math. c. 5.

Verum neque hoc implet omnino eas partes, quæ plurimis locis præcipue sunt necessariae: ad vitia siquidem profliganda, atque inueteratam hominum improbitatem, quæ frequenter dominatur, coercendam; opus est censura, seueritate, atque publico vindictæ exemplo, non sola vitæ sanctitate.

Præterea, si sola Episcopali disciplina simus contenti, milites, nautæ, sanctimoniales, rustici, qui in agris, & syluis degunt, infirmi, qui in lecto decumbunt, artifices in officinis assidui, pueri, puellæque parum vti que proficiunt; qui vel absentes nequeunt exempla Episcopi intueri; vel propter dissimile vitæ institutum, nihil ea ad se ipsos putant pertinere.

ALII existimant eleemosynæ, hospitalitatis, & beneficentiæ laudem in Prælato præcipue fulgere debere; cum nihil sit, quod æquè amabilem illum populo reddat, ac subueniendi, beneque de alijs merendi studium. Vulgus siquidem vix putat alios esse bonos, quàm beneficos; vnde in prouerbijs dicitur^c: *Victoriam, & honorem accipiet, qui dat munera*. Et Dominus noster cum signa multa fecisset, dixit^d: *Quæritis me, non quia vidistis signa; sed quia māducastis ex panibus, & saturati estis*. Vnde iudicio populi, hoc benignitatis opus, euangelizandi officio, & exemplo vitæ, ac ferè miraculorum operationi præcellere existimatur.

c. Provi. 22.

d. S. Ioan. 6.

Verum sicuti maxime insignem hæc laudem esse prudens nemo negabit, atque hinc populos maximè ædificari; sic certum est, nō hac virtute ea præcipue contineri, quæ Episcopali officio ne-

cessaria sunt: cum hæc ad corporis potius sustentationem, quàm ad spiritum nutriendum pertineat; nec ex sola eleemosyna, mores, disciplina, aut vitæ sanctitas in populos inuehantur.

Adde quod multi sunt Episcopi, quorum virtutibus, vt ille dixit, obstat res angusta domi; ita vt cum vix possint, obtinere ecclesiæ suæ fructus, dignitatem suam tueri; eō minus alijs subleuandis, ecclesijs instaurandis, collegiis erigendis, puellis dotandis, orphanis nutriendis, aliisque eiusmodi operibus amplectendis, quæ ab Episcopo desiderari solent, sufficere possunt.

Quo loco illud obiter omittendum non videtur, quod ad eleemosynas attingit, vt eo magis ad eas erogandas Episcopus excitetur, valde diuersam illius, & secularium virorum, qui eas largiuntur, rationem esse; cum Episcopus ad fructus Ecclesiasticos in vsu eis præscriptos distribuendos, iustitiæ potius, quàm charitatis vinculo adstringatur. Siquidem cum inter Episcopum, & ecclesiam sacrum coniugium contrahatur; censetur ecclesia, redditus mensæ Episcopalis, loco dotis ad ferenda onera matrimonij Episcopo assignare; inter quæ dubiū non est, portionem eam quæ ad eleemosynas, hospitalitatem, & fabricas ædificiorum pertinet, inter potissima contineri.

Hodie tamen ideo hæc Episcoporum pietas, & benignitas, quādo ab iis exercetur, plausum hunc popularem videtur fuisse adeptæ, quod nimia forte cupiditate hominum res terrenas accumulandi, adeo multorum visceribus defixa esse conspicitur, dum quærunt etiā quod aliorum est, in rem propriam vertere; vt si quis Ecclesiasticos fructus in vsu sacris cōstitutionibus præscriptos conferre gaudeat: is tamquam rem miram, & insolitam gerens, ab omnibus celebretur; tametī ad id iure officij, & ex muneris necessitate teneatur.

Quapropter si res suis ponderibus examinetur, animaduertetur; tantum abesse, vt eleemosynæ studium, primarium inter laudes Episcopi possit lo-

cum occupare; ut potius tamquam opus cum Episcopalis redditibus indissolubiliter coniunctum, ac vi sua annexum haberi debeat; sicuti est Episcopali officio annexum, horas canonicas celebrare, sacrificium offerre, populo benedicere, choro interesse, cum canonicis de rebus agendis deliberare, & alia huiusmodi obire, quæ propria sunt Episcopalis administrationis, & sine quibus Episcopale munus vix posset consistere.

Ex quo sequitur, ut quavis in Episcopo multa integritatis, prudentiæ, & religionis exempla fulgerent; nec ille populos à vitiis abducere, ad probos, & Christianos mores incitare, & denique concionari, visitare, & in cæteris munus suum præstare non desineret. Verum in hac parte, quæ ad distribuendos redditus, ac pauperes subleuandos pertinet, lentus nimis, nec fidelis dispensator inueniretur; sed potius ad rem familiarem amplificandam, & splendidiorum reddendam intentus, existimaret se Episcopali officio satisfacere, si tantum partem aliquam tenuiorem pauperibus largiretur, & reliqua sibi, propinquisque suis referuaret: aut etiam aceruum pecuniarum congerere studeret, ad pium aliquod opus instituendum, cuius partus numquam in lucem exiret; is sanè longe à semita aberraret, atque hoc vno capite tum charitatis, tum iustitiæ officium peruerteret; hincque cætera omnia in eo languescere ostenderet, cum dici solet: *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.*

Ex his igitur, quæ commemorauimus, satis colligere possumus; virtutes illas, quæ dignitate, aut amplitudine cæteris præstare solent, in Episcopali tamen munere haud tales sæpe censerentur; eo quod in hoc negotio illæ præ cæteris æstimandæ videntur, quarum crebrior in regendo populo est usus, maiorque erga subditos utilitas, atque in curandis animabus necessitas.

Quod quidem satis etiam ex duplici illa potestate liquere potest, quæ Episcopo attributa est, Ordinis videlicet, & Iurisdictionis. Nam illa, quæ Ordinis appellatur, dubium non est, præstantiorem

quidem esse ex genere suo, maiorisque dignitatis; sed simul diffitebitur nemo, faciliorem etiam eius esse administrationem; propterea quod terminos præscriptos habet, in quibus versari debet, tum materiam, formam, ritus, certaque, & statas cæremonias, quas sine errore sequi licet.

At verò Iurisdictionis potestas, quavis in rebus inferioris dignitatis exerceatur, certum tamen est, illius usum multo frequentiore esse; ac si ita loqui licet, longè utiliore populis, ac magis necessarium videri; quando sacramentales functiones Episcopales aliunde interdum, et ab alienis Episcopis extra diocesim hauriri possunt; cum Iurisdictionis non, nisi eodem in loco, ac ciuitate, seu diocesi, possit administrari.

Accedit, quod eadem Iurisdictionis potestas multò se difficiliorem, ac periculosiorem ostendit, quippe quæ in regendis animis, hominumque moribus tractandis, ac multiplicibus negocijs gerendis versatur; quibus haud potest certa, perpetuaque regula, quæ ad iustum, ac debitum finem nos perducatur, præstinari: vnde humanas vires quodam modo excedere, atque à quadam particulari Dei ope, ut nobis feliciter succedat, pendere censetur.

Itaque, cum superiores virtutes scopum, quem quærimus, non satis attingant; & in generalibus potius rerum præceptionibus, atque adiumentis versari videantur, nec ad singula, pro ut opus est, descendant; ideo existimabunt aliqui, hoc quod potissimum est Episcopalis administrationis, non tam positum esse in virtutum habitibus, quam in externis aliquot actibus, siue particularibus quibusdam officiis, quæ ex virtutibus illis tamquam ex fontibus emanant; quæque si, ut oportet, enucleentur, certius intelligi poterit, quæ potissimæ actiones ei suscipiendæ sint, qui pastoralem curam dignè, rectèque gerere exoptet.

Exempli causa, censebunt aliqui, hoc quod dicitur præcipuum Episcopi officium, in Residentia esse positum, & in eo quod

co quod is gregi suo assidue adsit. Verum qui rectius ratiocinabitur, dicet, hoc quidem tanquam principium omnino necessarium huius muneris exercendi esse; & tanquam basim pastoralis administrationis, sine qua in extruendo ædificio inutiliter laboraretur, esse ponendam. Nam quis dubitat, ut inquit ille, quod ianitor ad ianuam, villicus ad villam, gubernator nauis ad gubernaculum, præceptor ad scholam, & alij ad sua munera sedere debeant? alioquin qui non residet (cum aliò eum non abducunt præscriptæ à sacro Concilio causæ) ostendit se sponsum non esse, sed peregrinum; non patrem, sed extraneum; non pascentem oves, sed seipsum; non ædificantem, sed ferè destruentem.

Veruntamen non hinc ideo summam totius rei pendere constat: neque hoc vno cætera, quæ plurima, & necessaria sunt, vno pacto concludi. Quid enim si residentia hæc præsentiam potius corporis assiduam, quam mentis sollicitudinem, & charitatis studium declarat? Quid si habitas in Ecclesia sua Episcopus, in eadem, cum concionandi tempus instat, obmutescat? Quid si de sceleribus profligandis, de virtutibus disseminandis, de subleuanda inopia, de disciplina restituenda, de blasphemis, de aleatoribus, de luxu, & de obscenitate ableganda, nihil, aut parum laboret? Quid si in eius Ecclesia, nec seminarium erectum, nec præbenda theologalis, aut Pœnitentiaria instituta, non Synodus diocesana quotannis habeatur, non Confirmationis Sacramentum in locis remotioribus ministratur? immo nec diocesis ipsa, nisi perraro, & non integre visitetur? & quæ alia præcipuè à Tridentino Concilio præcepta fuerunt, lentè admodum in usum inducantur? Siue cum crassa admodum in plurimis diocesis Parochorum imperitia deprahèdatur; nulla tamen industria adhibeatur, ut lectio Theologalis habeatur, vel ut casus conscientiarum examinentur, siue ut Congregationes aliquot, quæ aptiore fieri potest ratio-

ne, ad eos instruendos instituantur, seu alia huiusmodi ad illorum fructum subsidia excogitentur? Hic certè nudum potius nomen, ac simulacrum Episcopi in otio, & desidia; quam veri pastoris formam, quæ cum zelo, ac sollicitudine coniuncta esse debet, omnibus referet.

ALII hoc Visitationis officio tribuunt, cum legant Dominum iussisse pastoribus, ut diligenter agnoscant vultum pecoris sui, suosque greges considerent^a; quod quidem est, morbos, pericula, ac necessitates eorum perspectas habere: id autem fit non in vno loco consistendo, sed huc illuc circumeundo. Vnde scriptum est: *Posui uos, ut eatis, & fructum afferatis*^b. Qua ex re certum est, innumera beneficia proficisci. Siquidem per visitationem, Basilicæ instauratur, dierum festorum cultus restituitur, tenuiorum oppressiones arcetur, dissidia componuntur, concubinarij corriguntur, blasphemiarum, ludi illiciti, periuria profligantur, plurimaque mala alioquin ignota, pernicioseque serpentina deteguntur, atque eliminantur: vnde & dici solet, quod oculus domini pinguem facit equum^c.

Et si verò magnum, lateque patens hoc est beneficium, non tamen præcipuum potest affirmari; nisi cum iis adiumentis omnibus sit coniunctum, quæ rei, quæ inuisitur, postulat necessitas: sicuti non satis est, medicum accedere ad ægrotos, morbosque eorum scrutari, nisi salutare illis afferat medicinas. Præterea, vbi latæ sunt dioceses, plurimorumque oppidorum spatia sunt peragrandia, non sufficit multorum mensuram, atque annorum interdum circuitus, ut Episcopi præsentia omnibus possit se exhibere, quo tempore necesse est, ciuitates, ac frequentiora loca Præsulis aspectu interim destitui.

ALII dicent, iam declarasse Concilium Tridentinum, prædicationis munus, Episcoporum præcipuum esse^d.

Sed quoniam non hoc ita iis mandatur, ut si impediti sint, non possint alios etiã in Ecclesia sua substituere; ideo non hoc certam illam personalem

a. Proverb. c. 27.

b. S. Jo. 15.

c. Arist. lib. 1. acon. c. 6.

d. Sess. 24. c. 4.

obligationem exigit, de qua nos agimus. Præterea, ut hæc ipsa prædicatio fructum, quæ debet salutarem populo afferat & multa circumspici postulat, quæ alibi commodius explicabuntur. Quibus & illud accedit, quod cum per pauci admodum, præ innumera civium, ac diocesanorum multitudine, ad conciones Episcoporum soleant convenire; non potest censeris Episcopalis administratio in hoc potissimum versari, quod nec millesimam gregis sui partem complectitur.

ALII in Vicario Episcopali accurato, prudente, erudito, integro, laborisq. studio colloatum esse dicent, ad quem omnium aditus pateat; qui controuersias, difficultatesq. libenter, ac breuiter componat; & cætera quæ necessaria sunt, ad vsum populi promulgari, atque obseruari publica auctoritate procuret.

Verum si hoc plena, ut dici solet, manu accipiatur, nihil utique aliud erit, quam sarcinam totam pastoralis oneris in humeros Vicarij transferre, atq; Episcopo solas Sacramentales functiones referuare; qua quidem re quid potest alienius, aut indignius excogitari? nõ enim opus erat, tot virtutes ab Apostolo requiri in Episcopo, quas ad Timotheum, & Titum commemorat, si sufficeret, Vicarium eas habere.

Quod si eam tantum partem, quæ ad lites, & controuersias sæculi pertinet, Vicario deferendam esse quis dicat; tantum abest, ut hoc capite præcipuum Episcopi munus nitatur; ut imò secundum aliquorum explicationem ^a Apostolus monuerit ^b, ut ad iudicia componenda, illi qui contemptibiles essent, in ecclesia constituerentur; cum populus ad huiusmodi iudicia potius despicienda, quam ad illa per lites, appellationes, & sententias persequenda instruendus esset. Vnde & Ietro Moyfi genero suo hoc consiliũ dedit ^c, ut causarum secularium definitiones inferioris ordinis hominibus delegaret: ipse verò sublimioribus rebus, quæ ad Deũ pertineret, ac populum sanctitate per-

ficerent, operam daret.

Quæ tamen nos obiter hic attingenda duximus, ex veterum potius temporum consuetudine, quam quod hoc in numero illi hodie, qui hoc Vicarij officio præclare multis in Ecclesijs funguntur, sint habendi; quandoquidem eorũ officium sacris canonibus sit probatum ^d: & non tantum dirimendis litibus, & controuersijs iudicialibus sit necessarium; sed disciplinæ etiam ecclesiasticæ in populos inducendæ, delictis coercendis, moribusque reformandis mirificè sit salutare. vnde eorum complures magno Ecclesiæ Dei vsui esse scimus, atque multos etiam, ob eorum operam in hoc munere bene nauatam, ad ecclesiasticas dignitates summa eorum laude sæpe vocatos fuisse.

ALII summam negocij in beneficijs, officijsque, pro cuiusque meritis rectè distribuendis positam esse putabunt: cum hinc populus summoperè ædificetur, vbi nec cõanguinitas, nec familiaritas, nec cõmendatio, nec priuata cuiusquam erga quemquam affectio, sibi locum præripit. Quod sanè negari nõ potest, quin magna dignum sit laude, multis præsertim in locis, quibus distributua, quam vocant, iustitia, nimium affectui amoris, odij, ac cupiditatis succubit: sed tamen, quid hinc cum vitijs abolendis, libidine exterminanda, disciplina restituenda, inopia iuuanda, cæterisq. rebus necessarijs in populum inuehendis, commune erit?

ALII oportere dicent Episcopum facilem ad se aditum, omnibus horis cuiusque præbere, officiosis verbis cunctos excipere, nec permittere, quæquã à conspectu suo tristè discedere.

Quod quidem licet commẽdemus, dum salua veritate, & officio, ac æquitatis lege præstari possit; tamen si id vulgari multorum sensu accipiatur, qui verba officiosa profundenda putant, ne quisquam ab illis tristis discedat, aut inuolucra permiscenda, ne res expressè negari videatur; sed petentis

a. In par. 2. pag. 33.

a. S. Bernar. lib. 1. de cõsiderat. Disp. Cathol. in ep. 1. ad Corin. c. 6. art. 6. Haymon in d. epist. c. 6.

b. 1. ad Cor. cap. 6.

c. 1. ad Cor. cap. 6.

d. In Decretal. in tit. de off. Vic.

tentis animus interim demulceatur (exemplo Cottæ, qui ut scribit Cicero ^e, cum esset egregius ambitionis artifex, cuiusque petenti operam suam, eam liberaliter pollicebatur, quod multa euenire soleant, ne quis ea utatur). Nos certè huiusmodi morè Episcopo non satis dignum putamus: & quemadmodum in illo affabilitatem, mansuetudinem, atque omnem in loquendo suauitatem commendamus; sic nunquam veritati fucum fieri, aut quæquam eius verbis illudi debere admonemus: videntes Episcoporum Dominum, vbi res postulauit, apertè discipulis respondisse: *Nescitis quid petatis.*

ALII præcipuum Episcopi munus in eo versari contendunt, ut sodalitia, hospitalia, captiuorum vincula, ægrotantium domicilia, pauperum contubernia, omniumque ordinum domicilia lustret, omnibus subueniat; denique austeritate, abstinencia, ieiunijs, vigilijs, commodorumque despicientia, atque assiduis corporis laboribus, sui ipsius exemplum vniuersis præbeat.

Hoc autem, si rectè res tota perpendatur, nihil ferè aliud est, quam angelicum hominem è cælo delapsum proponere; nec interim dubitationi initio propositæ omnino satisfacere, sed superioribus adhuc difficultatibus inuolui.

QVARE in hac sententiarum varietate, cum certum, & determinatum nihil præscribi posse videatur; nolimus prætermittere, videri prima facie, totam hanc molem ad tria potissimum capita redigi posse, quibus vniuersa Episcopalis administratio contineatur.

Siquidem hominum actiones, quædam Deum ipsum, quædam proximum, quædam nos ipsos respiciunt: & propterea magnum hinc posse videtur adiumentum ab Episcopo percipi, si singulas actiones ad tria hæc capita, ac veluti fines, dirigere nouerit.

Nam ad Deum pertinent, oratio, pia meditatio, chori frequentatio, missarum celebratio, sacramentorum administratio, piorum librorum lectio, ec-

clesiarum cultus, atque alia deuotionis opera.

Ad proximum, verbi diuini prædicatio, librorum spiritualium conscriptio, & promulgatio, elemosynarum largitio, hospitalitas, visitatio, cleri disciplina, monialium gubernatio, confessorum, & prædicatorum probatorum distributio: tum omnes auscultare, & iuuare, lites & iurgia componere, familiam benè gubernare; & quod in primis refert, bonos honoribus, ecclesiasticisque prouentibus, & præmijs augere: malos supplicio per Vicarios suos coercere, ac iustitiam omnibus æque administrare.

Ad seipsum spectat, vitæ exemplum bonis operibus præbere, charitate, patientia, fortitudine, labore, assiduitate; seipsum formam gregis alijs proponere, per ieiunia, vigilijs, modestiam, affabilitatem, ac contemptum commodorum; denique seipsum omnibus omnia facere, ut omnes lucrifaciat.

Verum, hac enumeratione plurimarum simul virtutum, in priores relabimur difficultates; quando nos, ea præ cæteris inuestigamus, & quærimus, quæ præ alijs, Episcopo vsui futura sint. Quod quidem nec paucis includi, nec præfiniri potest, si id respiciamus, quod ad populi vtilitatem quocunque loco, aut tempore possit esse accommodatum.

Nam exempli causa, in vrbe, ac diocesi, quæ inops sit, & bellis, vel pestilentia afflictæ, vtilior est liberalitas, ac benignitas, quam in ædibus sacris assidue versari, aut quàm corpus afflictare. Vbi hæreses gliscunt, populique improvidi sunt, ac leues, crebræ conciones habendæ sunt ab Episcopo. Vbi factionibus, seditionibus, discordiis laboratur; pacificam personam illum suscipere oportet, ac in rixis, contentionibusque sedandis occupari. Sicubi autem luxus, turpisque voluptas, & lasciuia, honestatem, & castitatem euertunt, alijs remedijs incumbendum est. Sic pro cætera disciplinæ, ac morum labe, quæ vel hic, vel illic inoluerit, operæ diligentia

e. Cicero de petiti. Cons. Sal.

gentiaque sua consilia Episcopus poterit explicare.

Quapropter quarendum aliud est, quod apertius difficultates sedare queat; ac in quo verè, & propriè Episcopale officium inspecta solum illius natura, non alia quavis aut loci, aut temporis, siue emergentis necessitatis ratione, frequentius versari debeat, ut id paulò clariùs, & concludentiùs vniuersis aperiatur.

Quodnam sit illud virtutis, aut officii studium, in quo debeat Episcopus precipue elaborare. Cap. XVII.

POST varias, ac multiplices de Episcopalis officij virtutibus sententias, cum nihil vsque adeò certum, ac probatum inde colligatur, quod difficultates sedare, caputque ipsum Episcopalis virtutis attingere videatur; superest nunc, ut pro tenui facultate nostra, quid illud sit summum, quod cæteris præest, & in quo præcipue Episcopi industria, ut eò perueniat, elaborare debeat, explicemus. Qua in re non aliam nobis responsonem afferendam esse existimamus, quàm eam, quæ ex ipsius Episcopi nomine facile deprehendi potest.

Nam quamuis hodie secundum ecclesiasticum usum, nomen hoc videatur factum esse dignitatis; tamen siue veterem huius vocabuli sensum apud auctores Ethnicos intueamur, siue eum etiam, qui in sacris literis reperitur; animaduertemus, hoc nomine, munus quoddam vbique significatum fuisse, quod in inspiciendo, seu speculando, vel obseruando, atque inuigilando versatur.

Vnde Plutarchus inueniens, dijs opera omnia siue bona, siue mala cognita esse, inquit: Θεοὶ γενῶν ἐπίσκοποι, καὶ πονηρῶν ἕργων. Et Sophocles narrans, quoddam constitutos fuisse inspectores, ne quis defunctum inhumaret, eos vocat τῶν νεκρῶ ἐπισκόποις. Quo nomine quidam

etiam erant Magistratus in Attica, Episcopi appellati, qui mittebantur ad iudicandum in oppida, quæ sub imperio, ac ditione Atheniensium erant. Et alij apud Indos, qui renunciarent Regi, quid in vnaqueque regione fieret. Qui etiam apud Persas dicebantur, Βασιλεὺς ὀφθαλμοῦ, quasi oculi Regis. Sic apud Græcos, qui rebus aliquibus moderandis, & iudicandis adhibebantur, Episcopi dicebantur: Vnde illud Leonidæ epigramma.

τῶν ἀγῶν ὁ νομὸς Μόριχος τὸν ἐπίσκοπον ἐρῆσαι σ' αἰπολίῳν ὁ δόκιμον φύλαχα. (Μῶν) Sic etiam populorum præfides, qui & ἀρμοῦσαι; & sacrarum virginum custodes hoc eodem nomine soliti sunt appellari.

Apud Romanos quoque varia hoc nomine huiusmodi officia significata fuisse, supra attigimus. Et erant Episcopi rei pecuniaræ, & totius rei familiaris. Et Cicero appellat Phaselum Episcopium, idest nauem exploratoriam; quæ Cæsar, & Liuius speculatoria nauigia vocant.

Sic igitur & Christiana religio, cum præstantissimum quoddam officium, quod summam vigilantiam, perennemque sollicitudinem requirit, significare vellet, hoc Episcopi nomen ei indidit; eum indicans, cui gubernatio populi, curaque animarum cuiuspiam ciuitatis, ac diœcesis commissa est.

Quæ vox etiam pascendi verbo, seu visitandi, vel prouidendi, aut curam, ac sollicitudinem omnem gerendi, solet communis esse. Hinc S. Petrus in Epistola sua dicebat: ποιμένατι ἐπισκοποῦντες, idest, si ita loqui licet: Pascite Episcopantes; & communis versio ait: Pascite prouidentes. Et rursus in alia epistola ait: Δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς, idest, Glorificent Deum in die visitationis. Et S. Paulus in epistola ad Hebræos ait: ἐπισκοποῦντες μὴ τις ὑπερῶν δὲ τοῦ χεῖροσ τῶ θεοῦ: latine, Inuigilantes, siue curato agentes, ne quis desit gratia Dei.

Ex quibus perspicere licet, potissimum Episcopi studium, officium, industriamque versari debere in eximia quadam, perpetuaque vigilantia, & custodia

a. Schol. Aristoph. in auliss. b. Arria. lib. 8. Histor. Plut. in Cæmillo, in Pericles, in Dioma.

c. Cæli. Rhodig. lib. 18. c. 3.

d. sup. in c. 1.

e. Plutarch.

f. Cic. ad Attic. lib. 14. epist. 12. g. Cæsar. lib. 4. bel. gal. Liuius lib. 4. bel. pun.

h. S. Petri. epist. 1. 65.

i. 1. S. Petri. cap. 2.

k. ad Hebr. cap. 12.

dia gregis Dominici: quem pastor, tanquam ex edita specula circumspiciat, obseruet; & tanquam ante oculos præsentem vbique habeat, ut ei salutariter prospiciat.

Quod quidem ex varijs etiam sacrarum literarum locis clare dignoscimus, in quibus hæc vigilantia, & sollicitudo ab Episcopis præcipue requiritur. Nam in actibus Apostolorum dicitur: Attēdite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei. Et paulo post: Propter quod uigilate &c. Et Apostolus: Tu vero uigila, in omnibus labora, ministerium tuum imple. Et ad Romanos, postquam officia singulis ecclesie gradibus conuenientia enumerauit, Episcopo tribuit præ omnibus nominatim sollicitudinē, dicens: Qui præest in sollicitudine. Et ad Philipenses ait, quod Timotheus sincera affectione sollicitus erat pro illis. Et ad Hebræos: Obedite præpositis uestris, ipsi enim peruigilant pro animabus uestris. Et Iudas in epistola, omnem sollicitudinem habere se dicit scribendi fidelibus, de communi eorum salute: præter locum illum insignem Salomonis: Fili mi, si sponderis pro amico tuo, illaqueatus es uerbis oris tui: fac ergo quod dico: discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ: eruere quasi damula de manu, & quasi auis de manu aucupis. Et quod Iacob dicebat: Die noctuque astuurgebar, & gelu; fugiebatque somnus ab oculis meis. Et apud Hieremiam legitur: Quid tu uides Hieremia? uirgam uigilantem ego uideo. Et apud Ezechielem describuntur animalia illa, quæ totum corpus plenum oculis habebant; indicantia attentionem, & circumspeditionem, maximè necessariam.

Hincque & apud Aegyptios in uertice sceptri oculus pingebatur, quo Principis vigilantiam, & potestatem significarent; & in ædium sacrarum uentibus, Leones effingi solebant, qui sacerdotum ostenderet vigilantiam: & notum est, quod de gruibus nocturno tempore excubias habentibus, ab auctori-

bus ad Magistratus, & ad Principes relatum est.

Quibus auctoritatibus, placet locum disertissimi auctoris attexere; qui ostendens, quàm necessaria sit in omnibus uitæ muneribus diligentia, solertia, ac sollicitudo; locum nobis euidentissimè argumentandi relinquit, eò maiorem; atque arctiorem animi curam, in hoc Episcopali munere postulari. Dicit enim: Nunquam bonus colonus erit, qui non fuerit gnauus & industrius, & rusticarum rerum studio uehementer incensus: sic etiam qui pecuniam faciunt, nisi fuerint in ea diligentes, & attentissimi, minimum cerè fructum ex ea curatione percipient: opifices item, qui non de multa nocte uigilauerint, neque tota mente operi, cuius artificium tenent, incubuerint; quid possunt efficere, quod sit in eo genere, aliquo precio, & aestimatione dignum? Quid mercator ignauus? an magnum aliquod lucrum facere aliquando poterit? Quid miles, si segnis extiterit? quam laudem foris, & strenui uiri consequetur? Iam uerò tota laus Imperatoris in mira celeritate, & uigilantia posita est. Nisi enim uigilauerit, & laborauerit, & aciem mentis in omnes casus intenderit, nunquam sibi magnum decus, & gloriam comparabit. Quid dicam de studijs artium maximarum, in quibus nemo unquam progressus est, sine singulari studio, diligentia, & alacritate? In diligentia igitur, omnium artium, disciplinarum, & officiorum laus, & (ut ita dicam) uita consistit. Si enim diligentiam remoueris, iacebunt omnia: & quasi consopita, in tenebris, & caligine detestescunt. Est enim otium, inertia, & lentitudo, tacitum quoddam uenenum, quo paulatim omnes uirtutes infectæ languent, & laudes intereunt, & artes omnes præclaræ in obliuionem adducuntur.

Si ergo nihil in rebus omnibus, quod in genere suo præclarum sit, sine industria, & perenni studio comparatur; quid de hoc ipso munere dicemus, quod hic potissimum nomen suum, ac uocabulum sortitum est? Nam, ut ait S. Hieronymus, loquens de clerico: Clericus qui seruit Ecclesie, interpretetur primo uocabulum suum; & nominis definitione prælatatur

a. Act. 20.

b. 2. Tim. 4.

c. ad Rom. 12.

d. ad Phil. 2.

e. ad Heb. 13.

f. Iud. Epist. Cathol.

g. Prou. 6.

h. Genes. 31.

i. Hier. c. 1.

k. Hier. c. 1.

l. Pier Valere. de nos. hierogly. lib. 33. ver. moderator. & lib. 1. de uis. Leo.

m. Hier. Oserius lib. de instit. Regia.

n. Epist. 2. ad Nepotianum.

nitatur esse, quod dicitur. Sic Episcopus ut respondeat nomini quod gerit, totus in eo esse debet, ut vigilet, ut pascat, ut exploret, ac quod vulgo dicitur, superintendat gregi Christi. Vnde apud Ezechielem scriptum est ^a: *Fili hominis speculatorem dedi te domui Israel*. Nam sicuti qui urbem ab hostibus tueri volunt, muros sublimes, aut turre conscendunt, vnde infestos prædonum incursus speculantur; & sicuti natura, corporibus animantium oculos statuit in capite, qui membra dirigerent, quasi ab oculis, aliorum incolumitas pendeat membrorum ^b. Sic in ecclesia Episcopus est instar oculorum, qui excelso loco positus plura prospicit, quam cætera multitudo: hincque aliorum ipse actiones salubriter mouere debet.

Sed quid plura? cum ipse Saluator noster in hunc mundum veniens, pastoris sibi nomen præcipuè vindicauerit ^c; ut hanc multiplicem prouidentiam, ac vigilantiam curam ostenderet; cum veri pastoris sit, vndique prospicere; die, noctuque cauere; nec tam suæ salutis, quam ouium rationem habere; & suo periculo ac labore, illarum tutelæ, & quieti prospicere ^d. Ideoque admitti non solet pastoris excusatio, si lupo oues comedat, & ille dicat se ignorasse.

Quòd si alicui videretur, tam accurata vigilantia necessaria tantum esse, in quibusdam clarissimis, ac celeberrimis Ecclesijs, quæ vel hæreticis, vel infidelibus finitimæ sunt: & ad quas aduenæ plurimi confluunt, & mercatores; seu vbi variarum gentium sunt commercia, & Ecclesiæ potestas tum spiritualis, tum secularis, ac cætera, quæ perplexam administrationem, difficilem, ac turbulentam reddunt, propter multiplices controuersias, fraudes, periuria, flagitia, calamitates, & ærumnas, aliosque casus, qui velut vndarum fluctus, sibi muro succedunt, ac tanquam in perpetuo maris æstu, alij ex aliis identidem oriuntur; adeo ut incommodis semper occurrendum sit; quod in alijs Ecclesijs non contingit,

quæ harum vexationum expertes, & immunes sunt.

Respondetur, duobus modis hanc vigilantiam considerari posse, sicuti duplex quodammodo veri pastoris officium.

Alterum enim est, gregem à latronibus, à lupis, à serpentibus, atque immanibus belluis incolumem tueri, ne ab illis diripiatur, aut deuoretur ^e; sicuti illis contingit, qui in Africa, in Ponto, in iugis alpium, alijsque huiusmodi regionibus versantur; & hac sane sollicitudine, ac molestia, alij non æquè vexari solent, qui in locis cultioribus, atque amœnioribus pascendi operam suam exercent.

Alterum est, ut curent gregem paucis salutaribus enutriri; ut ipse lætus, ac pinguis reddatur; fœtus plurimos edat; lana ex eo mollis, ac munda tondeatur; & quanta maxima ex eo utilitas, ac fructus tempore suo percipiatur; quod quidem pastoribus omnibus, quacunque in regione habitent, commune esse censetur.

Sic negari non potest, multas esse, in signioresque ecclesias, in quibus exterior illa à latronibus, & lupis defensio, multò magis est necessaria; cum eæ difficultatibus magnis, ac periculis, ex variarum nationum negotiationibus implicentur; & ideo cum illis maiora impendeant discrimina, ob populi multitudinem, diffidia, tumultus, & noua quæ quotidie pullulant, multiplicium curarum germina; maiorem etiam solertiam, pastorisque prouidentiam requirunt.

Verumtamen non ideo Episcopus, cui minor ecclesia, & tranquillior, atque à negociorum turbulètia remotior delata est, ab altera illa sollicitudine interiore solutus est, quæ illi perpetuò incumbit; ut scilicet populum suum bonis operibus pinguem, sanctisque actionibus florentem, ac gratum Deo reddat: ad quod exequendum magna studij contentio, indefessaque cura requiritur, quæ omnibus Episcopis, omnibusque ecclesijs, quantumuis exigua

guæ sint, non potest non esse communis.

Nemo enim est Præsul, qui non varia hominum genera, varioque ordines regendos susceperit, ut notissimum est, viros, fœminas, clericos, laicos, iuuenes, senes, pauperes, diuites, ægros, incolumes, opifices, nobiles, rusticos, ciues, doctos, indoctos, & denique omnium studiorum, ordinumque varietatem. vnde satis hinc constare potest, quanta sit illi circumspèctio necessaria, quanta vigilantia, ac perpetua sollicitudo adhibenda; cum illius sit, ut ait S. Dionysius ^a: *purgare, illuminare, & perficere populum*.

Quare nihil est, quòd Præsul fretus aut populi sui bonitate, mansuetudine, ac mutua inter se beneuolentia, seu veteribus, ac probatis ecclesiæ suæ institutis, existimet diligentiam suam facillè posse remitti: aut etiam videns clerum sibi ad nutum obediètem, ciues edicta custodientes, vniuersum populum obsequentem: ille ideo, quasi in tuto sint omnia, sibi non amplius, valde laborandum existimet; & propterea meliorem temporis partem in rebus ad ecclesiam non pertinentibus occupet: aut etiam ad maiorem grauitatem, se à conspectu populi sui crebrius subducere debere sibi persuadeat; plurimum enim hac cogitatione, & vsu ipso falleretur.

Quemadmodum enim horologia quædam semel moderata, cum videantur cursum per se absque magno opificis labore tenere; parua tamen aliqua resticula, orbiculouè emoto, vel ob tempestatis mutationes, vel ob ventos, ac imbres, statim intemperie laborant, nec horas tempore stato designant; idque non alijs impedimentis, sed opifici potissimum, aut moderatori, vitio datur. Sic cum vsque adeò peruersa sit hominum natura, ut ægrè eam polsis vllò disciplinæ genere moderari; non oportet Præsulem in tam lubrica, periculique plena re, sibi securitatem polliceri, & à vigilantia desistere.

Nam, ut ait S. Hieron. ^b: *Quomodo qui aduerso flumine lembum trahit, si remi-*

serit manus, statim retrahitur, & fluentibus aquis, quo non vult, ducitur; sic humana conditio, si paululum se remiserit, discit fragilitatem suam. Et aqua subdusta ab igne, illico refrigeratur, quòd huiusmodi eius natura sit; & terra si à cultu aliquantisper deferatur, inutiles herbas, & noxias, ac sentes, & spinas gignit. Sic cum hominum natura in malum sit prona, non desunt vbique locorum quæ conuellenda sint vitia; & prauitas, ac corruptela gliscens, quæ sit comprimenda: immo omnibus in rebus noua semper sunt auxilia tum spiritualia, tum temporalia molienda; ita ut dubitandum non sit, quin materia vbi que affluat, & abundet, in qua Præsulis studium, diligentia, industriaque consumatur.

Qua de re, ferenda nullo pacto Præsulum illorum excusatio videtur, qui rerum specie decepti, quandoque affirmant, in ecclesijs suis adeò quæta omnia, ac pacata inueniri, ut sibi nihil superesse videatur, in quo laborandum, aut tempus vtiliter occupandum, aut operam suam cum fructu ponendam putent; ideoque tanquam otiosis, & qui nobile ingenium suum splendidiùs exercere cuperent, sibi meritò indulgendum, si alias sedes quærere, aliove industriam suam transferre exoptent.

Istis utique, qui hoc interdum morbo laborarent, supernum lumen maxime est implorandum, ut officii sui vim, & pondus agnoscant: nec illi satisfieri vllatenus sibi persuadeant, eo tantum nomine, quòd boni ipsi sint, & sceleris omnis expertes: sed præterea oportere, ut alios quoque sibi subditos, Dei gratia suffragante, bonos faciant.

Ideoque cum Saluator noster dixisset Apostolis ^c: *Non uos elegistis me, sed ego elegi uos*; adnotauit S. Cyrillus, hoc ad pastores referri, qui debent alios quærere; nec expectare, ut illi ad eos domum accedant, cum ab eodem Salvatore dictum fuerit: *Posui uos, ut ca-*

tis, & fructum afferatis. Sicuti enim pædagogo non sufficit videre discipulos frequentantes gymnasi-

a. 3. Ezech.

b. Galen. li. 8 de vsu par. sap. 5.

c. S. Io. c. 20.

d. Gran. in Conc. tom 2 post Pascha conc. 1.

e. Chryso. hom. 57. in Genes.

a. S. Dion. de eccl. Hier. c. 1. & sequ.

b. In lib. 3. aduers. Pelag. sub præcip.

c. S. Io. c. 15 s. Cyrill. lib. 10. c. 21. in sanct. Ioan.

sum: sed ut ait S. Chrysoſt. scrutatur prouentum, rationem exigit ab eis, & disciplinam eorum examinat, ut amplius proficiant. Sic multò magis sollicitus esse debet Prælatùs, quomodo diuinus cultus à clericis obeatur; fructus ecclesiastici in quos vsus distribuuntur; quæ piarum causarum ratio habeatur; quæ pauperum cura; quæ vltimarum voluntatum executio; quam diligentiam patres familiàs in filiis rectè instituendis, & quam cautionem in matrimonij fide non violanda adhibeant; quis dierum festorum cultus sit in populo; quomodo sanctæ Ecclesiæ præcepta ab ancillis, plebeis, rusticisque obseruentur: item cætera ad salutem necessaria, quemadmodum vniuersis tradantur, atque in ijs exerceantur.

Vnde & in vita Caroli Borromæi Cardinalis tituli Sanctæ Praxedis, qui verum fuit exemplar nostri temporis Episcoporum, legitur^a: cum Episcopus quidam ad eum scribens significasset, sibi parum esse negocij, eum vocem illam ut Episcopo prorsus indignam, & turpem, grauibus ad eum literis datis, acriter, latèque reprehendisse.

Quod quidem inde accidisse potuit, quia cum negocia, quæ Episcopo incumbunt, duplicis sint generis: alia ad instantiam, ut dicitur partis, & alia quæ exurgunt ex officio; priora veteri more ut plurimum, Vicario committi solent, nec laborem ferè vllum tribuunt Episcopo: posteriora verò cum voluntaria potius videantur, à multis negliguntur, quia nemo est, qui ea vrgeat, cum tamè in pastoralis cura, præcipua hæc ferè sint. Ex quo sequitur discrimen vitæ Episcopalis; nam ij qui negligunt ea quæ ipsi vocant ex officio, in otio fere languescunt: alij verò qui hæc amplectuntur, pro ut muneris sui est, cum sint & plurima, & frequentissima, obruti quotidie negocijs deprehenduntur, & vix respirandi spatium habent; proptereaque scripsit S. Augustinus^b, Episcopali munere nihil iucundius, & optabilius esse, si perfunctorie res agatur;

nihil verò laboriosius, aut periculosius, si sedulo, & fideliter exerceatur.

Hinc igitur legimus, Episcopos multos omni ferè ætate extirpasse, qui non agnoscentes debitam pastoralis curæ exercendæ rationem, permanebant in ecclesia sua tamquam in tranquilla statione, omnibus prorsus animi curis soluti; externa quidem specie nullam populo offensionem dantes, quoniam pacifice viuebant, frequentabant ecclesiam, celebrabant missæ sacrificium, ali quas erogabant eleemosynas, ausculta-bant grauiora, si qua ad eos deferebantur iurgia, & pontificalia munia obibant: Cæterum reliquam omnem sollicitudinem in Vicarium suum transferebant, nihil omnino laborantes, quid mulierû luxus; quid impudicitia; quid avaritia; quid ingluuies; quid mentiendi seges secum ferret; quid plurima, quæ populorum mores corrumpunt. Verum ijdem suam industriam, aut in fruèda quiete, aut libris inutilibus legendis, aut voluminibus conscribendis, quæ nihil cum Episcopo habent commune, (nam librorum qui ad rem pertinent compositio, est quædam prædicationis), aut auro congerendo, aut viridarijs conferendis, aut ædificiis struendis, aut Principum gratiis fouendis, eorumque internuntijs excipiendis, aut alijs superuacaneis rebus defigebant: vera, ac fideli animarum cura omni ferè ex parte aut derelicta, aut saltè intermissa. Quibus verendum est, ne illud obuenerit, quod S. Chrysoſtomus scripsit, dum ait^c: *Non arbitror inter Episcopos multos esse, qui salui fiant; & paulo post: sed multo plures, qui pereant: non tam proprij peccatis, quam alienis, quæ non curauerunt.*

Quanto prudentius ab eo factum fuit Antistite, quem & nos nouimus magnæ sanè prudentiæ, probitatis, atque excelsi animi: qui ecclesiam nactus populi frequentia, nobilitate, diuitiis, ingeniorum acumine, ac negociorum varietate affluentem: statim intellexit, quò amplior, quò splendidior, atque insignior sibi sedes obrigisset, eò minus sibi seden-

sedendi, ac quiescendi locum dari, sed eo maiora, & grauiora vndique functioni suæ intendi certamina. Idcircoque tanquam sibi in sublime esset cacumen elatus, vnde ingentes aduersus se ventorum turbines hinc, & illinc irruere prospiceret: Sic multiplices procellas à Canonicis, à Regularibus, à sanctimonialibus, à consanguineis, à familiaribus, à diuitibus, à pauperibus, ac tandem à Doctoribus, à nobilibus, atque alijs insignibus viris, ad quos turmatim populus aduersus Episcopum, illiusque decreta conflueret, imminere agnoscebat. Quæ omnia eò etiam vehementiora quotidie sibi deprehensa fuisse, ille, quem dupliciter collegam habebamus, in familiaribus inter nos colloquijs, sæpè affirmavit: subdens, ex quò die mirram induit pastorem, numquã se amplius tranquillitatem vllam degustasse; quamuis diuina eum nunquam deseruerit clementia, quæ eum nullius gratia, blanditijs, aut importunitate vnumquam præcipitari, aut ab officio labi permisisset.

Qui igitur hæc non cognoscit, non sanè ille intelligit, sibi non corruptibilibus auro, vel argento, sed precioso sanguine Christi Domini animas redemptas, creditas fuisse^a. Non agnoscit muneris sibi commissi honorificentiam, & dignitatem, qui prouinciam eandem suscepit, quam Saluator ipse de cælo descendens, administrare voluit, dicens: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos*^b. Non legit Apostolos, ad eò sollicitos fuisse salutis aliorum, ut circumierint villas, oppida, & deserta locorû, quò pluribus proficerent. Non memor est parabolæ illius pastoris, qui vna oue perdita, longè profectus est, ut eam tantum recuperaret. Non videt denique sibi rationem arctissimam tam præclari, insignisque huius muneris in die nouissimo, non solum eorum, quæ commisit, sed etiam quæ omisit, reddendam esse: & quæcumque alia, quæ sint extra officium, quod iustinet, tanquam aliena & nihil ad se pertinentia, posse præmitti, & debere quodammodo contemni.

Quapropter si Episcopus hæc omnia consideraret, & præterea populi sui mores attente intueretur, & quàm modica inter eos veritas, honestas, patientia, probitas, innocentia, sanctitas, ac mansuetudo viget; vicissim verò, quàm latè arrogantia, libido, mendacium, inuidia, fraus, avaritia, atque iniquitas domineretur; eo ipso culpam suam, atque ignauiam agnosceret: cum, ut dicitur in Prouerbijs^c: *Vbi plurima segetes, ibi manifesta est fortitudo bonis.* Et alibi^d: *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam uiri stulti: & ecce totum replerant urtica, & operuerant superficiem eius spina, & maceria lapidum destructa erat.*

Quamobrem nemo existimet vigilantiã hanc, quam, ut potissimam Episcopalis officij partem requirimus, in meditando potius, quàm in agendo positam; cum immo si attente consideretur, negociosissima sit, quippe quæ omnia quæcumque commentatur, & intelligit, ad se ipsam refert, & totam virtutum familiam ad opus, & laborem suo tempore incitat: nec quiescit vnquam, donec omnium officia exciter, eademque fructuosè occupatas detineat.

Vnde id ad prudentiam dicitur pertinere, cuius actus principalis est præcipere, & à ratione speculatiua ad practica descendere^e; non secus ac qui in naui præ oculis habet maritimam pixidem, seu cynosuram: qui cum sedere, ac conquiescere videatur: eius tamen prudenti imperio cæteri omnes obtemperant, & summa contentione virium, in hoc incumbunt, ut naui ipsa feliciter ad portum perducatur.

Huiusmodi ergo esse debet Episcopalis vigilantia, quæ assiduò exploret, consideret, ac obseruet quæcumque tum pericula impendentia, tum præfidia, & adiumenta communis commodi, & quicquid denique necessarium est: neque vnquam è manibus deponat lucidum hoc speculû, quod perspicuam omnis rerum status imaginem ei referat; non tamen in hac rerum contemplatione conquiescat, sed ad agendum

^a In vita Caroli Borromæi Cardinalis tituli Sanctæ Praxedis, à Generali Clerico S. Pauli de collati conscripta lib. 1. c. 5.

^b S. Augustini in ep. 147. ad Valerianum ante oia 49. dist.

^c S. Chrysoſtomi hom. 2. in Act. Apost.

^a Epist. S. Petri 1. c. 1.

^b S. 2o. c. 20.

^c Prou. c. 14. d. Prou. c. 24.

^e S. Th. 2. 2. q. 17. art. 8. & 9.

dum seipsam excitet, atque vrgeat: alios item suscitet, extimulet, & quid agendum sit præcipiat, ac in viam dirigat: vt pro rebus, & occasionibus oblati, suam quisque operam, ac diligentiam in commune conferat.

Huc enim pertinet parabola illa Euangelica de zizania, quam inimicus superfeminavit, dum dormirent homines. Quod ad pastores non vigilantes super gregem suum, nec eum, vt oportet, custodientes, maximè referri traditum est.

Hoc & mystica illa Ezechielis animantia oculis vndique plena significant^b, quæ vigilantiam summam omnibus in rebus, omni loco, & tempore necessariam designant^c. Hoc Apostolus de semetipso clarè confirmat, dum ait, sibi incumbere sollicitudinem omnium ecclesiarum^d.

Hoc, & S. Augustinus in libro de moribus Ecclesiæ^e, & in libro de pastoribus efficaciter monet, dum excubias acres, atque diligentissimam vigilantiam necessariam esse docet: sine qua gregis salus à laqueis, insidijs, fraudibus, ac periculis tuta esse minime potest. Hanc sollicitudinem sancti patres, antiqua concilia, summorumq; Pontificum constitutiones, literarum monimentis, ne singula referamus, testatam nobis læpissime, & evidentissime reliquerunt^f. Hoc denique, & sacri Theologi pluribus argumentis declararunt: recensentes non solum virtutes illas, prudentiæ, quæ est Episcopali muneri adeo necessaria, adiunctas quoquomodo, veluti solertiã, prouidentiam, circumpectionem, cautionem, sollicitudinem, atque alias huiusmodi; sed etiam contraria illis vitia, veluti inconsiderationem, socordiam, negligentiam, imprudentiam maxime detestantes^h.

Quòd si quis replicaret, non conuenire Episcopo vigilantiam hanc, quæ idem est cum sollicitudineⁱ.

Primum quia sollicitudo reddit hominem inquietum^k, cum auferat somnum, vt in Ecclesiastico legitur^l; & quiescere hominem non patitur, vt de

Damasco ait Ierem.^m ac turbet pacem cordis; ad quam amplectendam nos Apostolus monet dicensⁿ: *Vt ea, quæ pacis sunt, sectemur, eo quòd in pace vocauit nos Deus*; quem etiam rogat: *vt repleat nos gaudio, & pace* P.

Deinde quia sollicitudinem hanc prohibuisse videtur Saluator noster, dum ait discipulis suis: *Nolite solliciti esse, dicentes, quid māducabimus, aut bibemus, aut quo operiemur; hæc enim omnia gentes inquirunt: & nolite solliciti esse in crastinum; crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi, sufficit diei malitia sua.*

Tum quia hæc sollicitudo, quamuis etiam laudabilis esset, nequaquam tamen ab Episcopo præstari posse videtur eo modo, quo opus esset; in magna præsertim ciuitate, populoque frequente, ac varijs in locis, per oppida, per agros, per montesque disperso. Nam quis tot oculos, tot pedes, tot manus habere possit, vt singula loca peragrarè, nedum eorum, qui ibidem habitant, rationem habere valeat? Quid ergo proderit torqueri Episcopum hac sollicitudine, & vigilatìa, quæ nõ suffragetur?

Dicendum erit, hæc minime obstat veræ illi, & Christianæ sollicitudini, quæ frequens in sacris literis est, & à Doctoribus communi calculo probatissima refertur.

Nam quod primum obijciebatur, ex sollicitudine induci turbationem quandam mentis, quæ inquietum reddit cor.

Respondetur, cum hæc sollicitudo ad prudentiam spectet, oportere illam cum ratione coniunctam esse, ab eaque normam, quo pacto exercenda sit, accipere. Quandoquidè cum materia, in qua prudentia versatur, sint singulares actiones, quæ quotidie contingunt: non potest in his adeo firma, & certa præscribi regula; vt mens omnino tãquam in portu tranquillitatis conuiescat, ac omnis prorsus sollicitudo ab animo tollatur^q.

Verum quoties hæc sollicitudo intrarationis fines continetur, ita vt in ijs rebus, quas oportet, & quando oportet, & quomodo oportet, exercatur; licet hinc cogitatio suspendi,

m. Ierem. 49
n. ad Rom. 4
41.
o. 1. ad Cor. 7
p. ad Rom. 15

q. s. Th. 2. 2.
9. 47. ar. 9
ad 2.
ubi Caiet.
9. 49. ar.
11. c. 3. ar. 4.
11. c. 5. ar. 4.

In quo præcipuè Epif. laborandū. Cap. XVII. 63

& quomodo agitari videatur: quia tamen hoc ad finem pacis, & charitatis, & aliorum salutis dirigitur, ad virtutem pertinet^a, quod est laudandum; sicuti, & docere, & magistratum gere. & leges promulgare, & alij virtutum moralium actus; qui licet motum quandam quieti contrarium inducere videantur, sunt tamen maximè commendandi^b: sicuti etiam vicissim nulla de re prorsus sollicitum esse, aut in quibus non oportet mente laborare, in vitio ponuntur^c.

Non obstat secundum, quia illud pertinet ad sollicitudinem rerum temporalium, quæ tripliciter, vt ait S. Thom. potest esse illicita: videlicet, cum temporalia, tamquam finis, quærentur; siue cum nimium in iis studium collocatur, ita vt à spiritualibus homo distrahatur; siue etiam cum immodicus surgit timor, ne debita peracta diligentia, necessaria adhuc deficiant^d. Vnde quod dixit Philosophus^e, ad magnanimum pertinere, pigrum esse, & ociosum; non accipitur, quia nullius rei debeat esse sollicitus: sed quia in iis confidit, quibus confidendum est, nec de alijs præter rem, & tanquam superuacaneis sollicitus est^f. Et propterea cum opus laudabile debitam requirat temporis opportunitatem, iuxta illud Ecclesiastici^g: *omni negotio tempus est, & opportunitas*; sollicitudo, de qua agimus, tunc etiã non commendanda, sed damnanda esset, quæ non suo tempore, sed alieno, & in rebus indignioribus exerceretur^h.

Non obstat tertium. Nam satis scimus vnus Episcopi oculos omnia lustrare non posse; sed constat etiam eiusdem vigilantiam, ac sollicitudinem, si vt oportet exerceatur, ac ferueat; sic posse aliorum operam sibi in auxilium excitare, ut ipse complurium oculis, auribus, & pedibus adiutus, omnibus valeat locis prospicere. Hinc scimus ideo institutos Parochos, qui essent Episcoporum coadiutores; tum etiam adhibitos sæpe esse presbyteros, clericos, itemque pios alios viros, pro grauiorum casuum frequentia, qui varia in loca, Episcopi

nomine, distributi præsto essent afflictis, & laborantibus: quod olim præcipuum erat Diaconorum munus, vt ex Epistola Clementis patet: ac per eos, & presbyteros subministrabantur necessaria, vt ex canone Apostolorum colligitur. Et in nobilissima vrbe Parisiorum accepimus, solitos fuisse Curiones denunciare in æde sacra, & frequenti cœtu, morbo laborantes, qui illorum salutem precibus, & subsidijs fidelium commendentⁱ.

Sed amplius memoratur Episcopus Vaurenſis, insignis admodum Præsul omni pastoralis genere officij, qui cum nihil ad instituendum assiduo, docendum, cohortandumque populum præmitteret, quamplures etiam eximios viros sibi adiunxerat, qui eum iuuarèt, & inter cæteros Theologum, qui docendi laborem interdum leuaret; Iurisperitum, qui controuersias componeret; Medicum, qui pauperes curaret; duos Diaconos, qui ei lites grauiores, morbos, & acerbiores ciuium casus deferrent; alios, qui rebus necessarijs inopes iuarent; & cum his frequentes sermones habebat, hosque fratres, & comilitones appellabat^k.

Ex his concludimus, debere Episcopum hanc sibi vigilantiam comitem habere, quæ superintendencia vocatur^l; vt aliàs diximus: quod Apostolus inuit, cum ait^m: *instantia quotidiana*, Græce, ἡ ἐπιτοπία μου ἡμερῶν, ἡ μὲν ἡμερῶν πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, id est, *quæ mihi quotidie incumbit cura omnium ecclesiarum*ⁿ. Ex quo sequitur, aliarum virtutum actiones, ab hac suo tempore excitatas, ad officium exurgere debere; & sicuti is, qui fidibus canit, modò hanc impellit, modò illam, prout artis ratio postulat; idque attendit præcipue, vt contentus respondeat, nec vlla ferè chorda est, quæ perpetuò sileat, aut cesset; sed si intempestiue aliqua ciceretur, symphonia potius pertubaretur: ita ad vsu, & officium, vt supra dictum est, paratæ debent esse omnes virtutum actiones; sed tunc tantum in opus prodire, cum à vigilantia excitatur, atque à sollicitudi-

a. Gran. tom. 4. off. Epiph. concione 1.
b. Ezech. c. 1.
c. s. Greg. in Ezech. ho. 7.
d. 2. ad Cor. c. 21.
e. s. Aug. lib. 1. c. 24.
f. Clem. ep. 4. Euari. ep. 2. S. Prosper de vita aff. & contēpl. lib. 1. c. 21.
g. Greg. lib. 1. in Ezech. homil. 12. Conc. Aquil. gran. c. 12. 34. Anton. Aug. in lib. Epiton. tur. Pont. lib. 4. tit. 57. de Vigilant. Episc.
h. s. Th. 2. 2. 9. 49. ar. 4. 6. 7. 9. ar. 9.
i. s. Th. 2. 2. 9. 53. ar. 54.
k. s. Th. 2. 2. 9. 47. ar. 9.
l. Isidor. lib. 10. etymol. c. 18.
m. Eccles. 31.

i. Remund. Russ. in Mo. lineum fol. 438.
k. Remund. Russ. in Mo. lin. fol. 443.
l. s. Aug. lib. 19. de Cuit. Dei c. 19.
m. 2. ad Cor. c. 11.
n. s. Amb. & Haymon. 1616

ne ad munus necessarium diriguntur; non secus ac militum acies instructa ad nutum Ducis praelium aggreditur; & quod ille praecipit, se conuertit, aut regreditur, aut consistit.

Quod si quis obijciat, conclusum fuisse superius, prouidentiam non esse praecipuam Episcopalis administrationis virtutem, & tamen nunc à nobis primū locum sollicitudini deferri, quae prudentiae pars est, aut ad eam spectat.

Respondemus, cum prudentia generalis quaedam sit virtus, multas sub se species, & partes complectens; & nos inquiramus, quanam specialis illa sit virtus; quae praeter omnibus est maximè necessaria Episcopo; non videri responsionem illam sufficere, si quis communem illam & vniuersalem virtutem esse pronūciat, quae prudentia vocatur: non enim vbi de specie, vel parte aliqua inquirenda agitur, generis, siue totius propositio, aut responsio satisfacit: praeterquam quod, cum prudentia versetur in medijs eligendis, quae sunt ad finem; parum, aut nihil Episcopalem administrationem iuuaret prudentiae praesidium, si praesto non esset vigilantia, quae omnia debita executioni mandaret. Alioquin cum prudentia, non ad contemplandum, sed ad operandū sit instituta: quid proderit eam, quod optimum sit, reperisse, si nihil tandem efficiat? Quid enim excellentissimus in bello dux, aut peritissimus in mari nauta, seu medicus in re medica versatissimus, vtilitatis afferent, si quae illi consulunt, & praecipunt, nemo sit qui exequatur?

Quemadmodum igitur non satis est, audire legem Dei, nisi exequaris ea, quae ipsa lex praecipit; nam vt scriptum est: *non auditores legis iusti sunt apud Deū, sed factores iustificabuntur.* Ita non satis est Episcopo, si prudentiam sibi adiunctam habeat, qua discernat agenda, nisi vigilantiam, & sollicitudinem simul adhibeat; vt ea, quae maturè considerauit, & prudenter decreuit, rectè perficiantur, & diligenter obseruentur.

Et si alicui arduum nimis, ac difficile videretur, hanc sollicitudinem, & vigi-

lantiam à nobis requisitam praestare, quae cum assiduo, & grauissimo labore coniuncta est: memor ille sit, eum qui ad Episcopatum vocatur, ad artem artium, & laborem laborum vocari, nec esse seruum maiorem Domino suo; immo proprium, ac naturale serui esse, vt laboret, patiatur, & seruiat. In quo tamen si bene laboret, iucunditatem maximam, & fructum experietur, vt inferius declarabimus.

An Episcopalis Vigilantia aliquo extrinsecus praesidio, ad pleniorum eius fructum indigeat. Cap. XVIII.

HOC vigilantiae studium, quod diximus in pastoralis munere in primis esse necessarium, posset aliquis fortasse existimare, nullum ferè aliud extrinsecus praesidium postulare, sed totum quodammodo in Episcopi voluntate positum esse; perinde ac si omnia, quae sunt prospicienda, sponte ei sese offerre soleant, quandoconque in hanc cogitationem animum suum acriter intenderit. Siquidem cum eiusdem sit auctoris, tum formam, tum facultates tribuere, quibus ipsa consistat, atque à contrarijs praeseruetur; dubitandum non videtur, cum Episcopali ipsa dignitate ea omnia intima quadam, & propria virtute concurrere, quae adiuuandae eius vigilantiae sunt necessaria, nec alijs exterioribus auxilijs indigere, praeterquam apud Deum orationibus, qui per Isaiam Episcopis promisit: *Ponam vniuersos filios tuos doctos à Domino.* Et Saluator noster loquens de Spiritu sancto, quem daturus erat Apostolis, quorum vices gerunt Episcopi, dixit: *Ille docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia, quaecunque dixerit vobis.* Quo loco glos. ait: *docebit vos, vt sciatis; & sug-*

& suggeret, vt velitis. Et rursus de Episcopis dictum fuit apud Sanctum Ioannem: *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed unctio eius docet vos de omnibus.* Ex quo sequi videtur, frustra alia praesidia ab Episcopo extrinsecus assumenda esse, quibus vigilantia pastoralis, vel conseruetur, vel augeatur.

Veruntamen non ita se res habet. Nam sicuti qui in verticem montis ascendit, quod crebrius circumspicit, & diutius aciem oculorum huc illuc deflectit, eò plures illi recessus, conualles, sinusque se aperiunt: Sic Episcopalis curae exercitium novos quotidieprehendit casus, & grauiore indies detegit morbos, quibus medendum est; propterea magna haec obseruatione, multiplici cautione, ac varijs aduentitijs indiget subsidijs.

Præterea vigilantia ipsa, cum ad prudentiam pertineat, ac vt ait S. Augustinus, posita sit in excubijs, atque diligentissima custodia, ne subrepente paulatim mala suasionem fallamur, ideo dirigi maxime indiget, & auxilijs aliquibus externis munienda est; quorum aliqua res ipsas, & negocia agenda respiciunt; alia ad personas pertinent, quarum opera adhibenda est; alia quasi mixta, quae ingentia possunt commoda afferre, ac multipliciter administrationi consulere.

Etenim Episcopus tam excelso ministerio praefectus, non omnia potest solus cognoscere, atque examinare, seu debito cursu dirigere; sed quaedam ab eo sunt seligenda, quae magis vrgeant, ac propter eorum grauitatem, vel dignitatem sibi praecipuum Episcopi iudicium, & cognitionem poscant: quaedam cum alijs sunt communicanda: quaedam Vicario Episcopali, aut alijs ministris, more maiorum, iuxta sui generis naturam deleganda: quaedam denique variè pro eorum conditione, ac temporum, & personarum ratione tractanda, atque explicanda.

In his igitur omnibus animaduertendis, metiendis, ac distribuendis, cum vigilantiae studium, ac industria maxime

fit necessaria, ne in iis dignoscendis, atque seligendis fallamur; ideo nonnulla hic subiicienda esse duximus, vt haec vigilantia eo plenior, fructuosior, ac diuturnior reddatur.

Nam vt à primo exordiamur, multi interdum inueniuntur, qui libenter laborant, vix somnum capiunt, nec vquam conuiescunt: & tamen si hanc eorum vigilantiam excutias, & obserues, videbis eam minutioribus magis rebus, quam alijs grauioribus, & magis necessarijs distineri. In causa id est, quod partiri exactè tempus non norunt: nec negocia suis ponderibus expendere, nec potioribus, vt oportet, rebus locū dare: quemadmodū si mercator aut in Aegyptum, aut in orientis oras trajiciens, seque ingenti maris periculo committens, omissa pretiosarum mercium negotiatione, ex qua magnum lucrum facere poterat, totus in rebus nullius ferè pretii coemendis, & transuehendis occupetur. Sic Episcopus multiplici circumseptus magnarum curarum mole, aduertere animum, quam maximè debet, ne iis omissis, quae dignitate praestant, alijs leuioribus se inuolui, in ipsaque tempus conteri patiatur.

Et quoniam negocia, quae Episcopo incumbunt, adeo sunt multa, adeo varia, adeo graua, vt ex altera parte singula amplecti illum, tempus non permittat, nec semper omnia praeter oculis habere, aut omnium meminisse possit.

Ex altera verò, satis longum tempus vnicuique est, vt dicunt Sapientes, si bene id collocetur: & qui illud partiri nouit, instar multorum hominum habetur, & breuiora omnia reddit ordo, & ratio, & modus; propterea in optatis nobis maximè fuisset, posse normam aliquam constituere, qua vigilantiae huic subueniretur, & Episcopi opera multis implicita laboribus, maiori cum fructu exerceretur.

Attamen cum difficile admodum, & ferè super humanas vires esse agnoscamus, ob innumera rerum accidentia, multas circumstantias, multiplicesque varietates,

rates, certam aliquam regulam præscribere, quæ seligendis rebus seruiat, quibus se Episcopus primum tradere debeat: item decernere, quæ horarum spatia his, vel illis rebus sint attribuenda; siue quæ causarum genera potiora cæteris sint celsenda, ac Episcopi ipsius cognitioni referuanda; & cætera vicarijs, & ministris commitenda; multa que alia in eiusmodi negotijs valde perplexa, & ambigua se exhibeant.

Nos in præsentia, vniuersè loquendo quantum materia hæc patitur, & vt saltem alijs ad meliora cogitanda aditum aperiamus; duximus pro imbecillitate nostrâ, quosdam gradus esse attingendos; ne Episcopi successores nostri, si ita eis videbitur, in tempore negocijs agendis debito, dispertiendo, tam crasse aliquando aberrant, dum in ijs laborant, quibus minus deberent; & putantes, quod dicitur in proverbio, se aurum in manibus tenere, carbonem esse deprehendant.

In primis igitur id tanquam solidum fundamentum in pastorali ædificio construendo ab Episcopo ponendum esse docuimus; vt nihil ei vnquam in omni vita, nisi bene, prudenter, vtiliterque positum effluat, cum & verbi otiosi ei rationem reddendam esse sacrum Evangelium doceat. Verum in ordine retinendo, atque horarum spatio quibusque assignando, maxima prudentia, & sollicitudine vti debet; cum hic industria, sollicitudo, maiorisque lucri faciendi studium dignosci possit: tamen hæc quæ discenda sunt, non adeò certa, & perpetua regula queant præscribi; quin interdum necessitatis, maiorisue utilitatis compendio postulante, aliter atque aliter debeant obseruari.

Itaque ab his exordiendo, quæ propriæ vitæ necessitatem respiciunt, siue ad animam, siue ad corporis salutem pertineant; dubium non est, si ex ordinata quadam regula loquamur, illis in primis satisfaciendum videri. Nam quod ad orationem, meditationem, diuina officia, oblationes, suiq; ipsius emendationem, & considerationem spectat;

quis dubitat eas horas assignandas, quæ alias res præueniant, aut saltem ab alijs non absumantur? Nam qui multis seruire querit, cur sibi in primis non seruiat? qui alios lucrifacere studet, cur seipsū negligat? *Qui sibi, vt in ecclesiastico dicitur^a; nequam est, cui bonus erit?* Et quoniam multa hoc argumēto à S. Bernardo tractata præclare leguntur^b; qui docet non esse bonum rerum æstimatorē, qui sapit, nec considerat; ideo satis sit, hæc attigisse. Quæ verò ad corpusculi huius fragilitatem tuendam, atque incolumitatem iuuandam pertinent, ita vt necessarijs laboribus, vigilijs, grauibusque Episcopatus ponderibus possit superesse, ex prudenti medicorum disciplina obseruari debere, perspicuum satis omnibus est.

Nunc post hæc quatenus res patietur impleta, repetendum illud, quod supra attigimus, esse censemus: cætera omnia horarū spatia vtiliter ab Episcopo esse impendenda; primum quidem in Episcopalis curæ administratione, quantum necessarium sit, eo ordine, qui infra subiicietur: tum postea Episcopalis munij peractis, in rebus alijs, quibus eadem cura propius possit adiuuari: veluti in literarum studijs, colloquijs, alijsuè exercitationibus huiusmodi: adeò vt nihil ei non bene collocatum, & Episcopali occupatione dignum excidat. Sed sicut mercatores nullam sibi pecuniam inanem, aut artem otiosam esse sustinent; sed tempus computant, & ad calculos exactè redigunt: Ita & multo magis Episcopus qui in arte artium, & scientia scientiarum versatur, quæ est hominem regere, animal omnium maxime varium, & multiplex^c, contendere toto animi conatu debet, vt nihil quod spirituali subditorum salutem vtile, & fructuosum esse possit, prætermittat; ita vt quod in recreationem etiam honestam infumi tempus aliquando postularet, id non aliter, quàm ad maiores vires corporis acquirendas, quibus fructuosius inde exercere, & laborare homo valeat, impendendum esse sacri Doctores tradant^d.

Hoc

Hoc ita constituto, nihil scilicet temporis frustra ab Episcopo absumendū, sed totum fructuosè occupandum: subdimus, si tempus quod ei indulgetur eiusmodi est, vt rebus omnibus, quæ ad eius curam pertinent, agendis possit superesse; non putamus Episcopum in has angustias redigendum esse, vt valde sollicitus sit, quo tempore hoc, vel illud conficiatur; aut quid prius, vel posterius geratur; nisi euidentem admodum ratio aliter omnino persuaderet. Verum vbi spatium non sufficit rebus omnibus, quæ instant, exhauriendis; hic nostra exurgit difficultas, hic industriæ vires sunt exercendæ; ac valde cauendum, ne cum tempore nihil sit pretiosius, nos quod maioribus rebus dandum esset, id ad minora transferamus: sicut enim culpa non careret paterfamilias, cui cū in magna domo multa ad familiæ conseruationem, & splendorem curanda essent; ille operam suam in leuioribus quibusdam contereret, quæ ab atrijs suis seruis geri possunt. Sic Episcopus nisi hunc in rebus delectum habeat, vt prius magis necessaria aggrediatur, & deinde, si spatium temporis superfit, gradatim ad ea, quæ inferiorem locum tenent, descendat; procurans vt totum horarum spatium non solum sollicitè; & vigilanter; sed etiam maxime vtiliter expendat: vix populi, & sapientum virorum reprehensionem poterit euitare.

Et vt propius ad rem accedamus, quando negocia publica cum priuaris, aut quæ ad plures cum iis, quæ ad paucos, siue etiam quæ paucorum sunt, cū iis quæ ad vnum tantum pertinent, concurrunt; tunc ex genere suo publica priuatis, communia singularibus, maiora minoribus, quæ multorum sunt, pauciorum vtilitati anteponenda esse minime dubitandum videtur, cum illa fructum maiorem possint afferre. Si quidem, *bonum gentis*, vt ille dixit, *diuinius est, quàm bonum vnius hominis*. Quare tunc ad singularia descendendum est, quando communibus fuerit satisfactum.

Qua in re Episcopos, qui latam ditionem habent, cautos valde esse oportet;

ne nimium attentis rebus singularibus, ac priuaris, tempus generalibus, & publicis necessarium præripiant: cūque totum diei spatium audiendis aliquorum contentionibus, aut querimonis, aut literis rerum familiarium legendis, aut litibus tenuioribus terminandis insumpserint^a, existiment se satis muneris suo fecisse; habentes quidem zelum Dei, sed non secundum scientiã, cum intelligere debuerint, non satis esse illis totum tempus, quod eis à vitæ necessitatibus relinquatur, occupationibus etiam honestis traduxisse; verū amplius oportere, vt illa præ cæteris eligant gerenda, tractanda, & expedienda, quæ necessitate, aut vtilitate alijs præstant. Non negamus tamen eam interdum contingere posse rerum, aut locorum, aut temporum conditionem, vt id, quod vi sua, ac natura præstare alijs solet, cedat inferioribus, quæ eo momento magis vrgeant; sicuti dici solet, philosophari per se melius esse, quàm locupletari; verum eo tempore, quo quis necessitatem patitur, secus tunc habendum esse, prout ab Aristotele, & sacris Doctoribus traditum est^b.

Quando etiam rerum singularium multitudo conflueret, sapientis erit, ea quæ ex genere suo necessaria videtur, voluntarijs anteferre; alioquin id esset ordinem iustitiæ inuertere, quæ exigit, vt ea prius fiant, quæ sunt obligationis, inde alia, quæ sunt arbitrij: quod Samuel propheta significauit dicens: *Melior est obedientia, quàm victima*; obedientia enim præcipitur, victima consulitur. Quo errore implicari solent illi, qui pietatis specie Episcopalia munera intermittunt, quando scilicet tempus esset visitare ecclesias, hospitalia, infirmos, cum canonicis agere, congregationes parochorum habere, aduenientes ex dioecesi excipere, de Ecclesiarū statu inquirere, atque alia huiusmodi gerere: ipsi tamen ad alia quamuis pia, & honesta, non tamen adeo tunc necessaria se transferunt.

Pariter etiam quando spiritualia cū temporalibus concurrunt, nec temporis angustia

a. Eccles. c. 14

b. S. Bernar. lib. 1. de cōsiderat. c. 2.

a. S. Bernar. lib. 1. de cōsiderat.

b. Aristot. Eth. lib. 8. S. Thom. 1. 2. q. 7. vbi Caiet. & 2. 2. q. 1. 4. art. 2. vbi idē Caiet. & art. 5.

c. S. Maria. in Apolog.

d. S. Maria. orat. in Ma.

angustiae Episcopum vtrisque aequae vacare patiuntur; nam illa prius amplectenda censerentur, quae ex genere suo, nisi res aliter quandoque prout supra dictum est, postularerent, sunt meliora; atque inter multa alia spiritualia, ea praecipienda, quae potiora sunt; cum scriptum sit: *Aemulamini charismata meliora.*

Quibus quidem alia multa praeterea subiungi possent, si nobis haec ex proposito agere constitutum fuisset; sed quoniam in hoc argumentum obiter potius incidimus; & materia prudentiae, ut dicitur in Ethicis^a, sunt singularia contingentia, in quibus actiones hominum versantur, nec exactam eandem omnia cognitionem postulant^b; propterea haec Episcopali solertia, ac circumspeditione cum peritorum consilio examinanda relinquimus; quamvis deinceps etiam ea, quae actionibus aliquot congruentia videbuntur, ubi locus postulabit, attingere non praetermittimus, illam Sancti Gregorij Nazianz. sententiam in memoriam redigentes: *Ordo colatur, rebus praecatur; robur enim in se est, perpetuusque roboris custos.*

Post haec quae ad tempus partiendum, ac res pro earum conditione distribuendas, ac cognoscendas pertinent; diximus superius, vigilantiam Episcopi ex multiplici cum alijs, atque alijs personis communicatione longe fructuosior reddi: Nam cum non omnia per se ipsum possit Episcopus, alij necessario ad discendum sunt in partem muneris, & oneris, ut sociatis laboribus, omnia quoad eius fieri potest, salubriter, atque ordine constituantur. Hi sunt consiliarii, & reliqui administratores, qui vel a iure tributi sunt Episcopo, vel ab eo sponte electi. Tributi sunt canonici, alij sunt voluntarii. Ac quod ad canonicos spectat, scimus magna ratione sacros canones insignium virorum collegium, quod capituli, & quod canonicorum caeterus vocatum est, ei adiunxisse, qui illi perpetuo adsisterent, atque eius consiliarii, & assessores haberentur: immo tanta essent inter se societate coniuncti, ut vnum veluti corpus constituerent,

cuius Episcopus caput, illi vero membra essent, sibi ipsis pro inuicem in dioecesis gubernatione, & animarum salute solliciti: adeo ut si quid patitur vnum membrum, compatiantur omnia membra; & si gloriatur vnum membrum, commode gaudeant omnia membra. Et in summa ut Episcopus, huius tamquam ecclesiae senatus, in rebus plurimis gerendis, non solum consilium, sed etiam quandoque consensum adhibere deberet, quod quidem clare in libro Decretalium constitutum est^d.

Quapropter, cum summi Pontifices, & sacri canones, ad ecclesiarum dignitatem, & utilitatem iuuandam, hos ipsos canonicos veluti coadiutores Episcoporum delegerint; quos etiam Tridentinum Concilium, magistros in Theologia, seu doctores, aut licentiatos in iure canonico saltem ex dimidia parte esse optavit^e, ut eo aptiores consilij dandis, ac negocijs Episcopalibus iuandis essent: non parum certe ille Episcopus tum officio suo, tum ecclesiae gravitati, & commode deesset, qui in rebus, quibus oportet, aut consilium, aut consensum canonicorum suorum praetermitteret. Sicuti vicissim Capitula illa canonicorum non bene audirent, qui cum subleuandae Episcoporum sollicitudini intenti esse deberent, lites potius excitare, atque Ecclesiam turbare controuersiis non desinerent. Quibus magnis incommodis ut occurratur, & ne sit schisma in corpore: paternae erit Episcoporum prudentiae, & pietatis, nihil prorsus praetermittere, ut haec dissidia quacunque ratione, & quamprimum de medio tollantur, ac plane extinguantur, in posterumque christiana charitas inter eos ad populorum etiam aedificationem coalescat.

Praeter canonicos autem primarios Episcopi consiliarios, ad vigilantiam illius eo magis excitandam, & fulciendam, poterit prodesse plurimum, si habuerit etiam selectos aliquot viros ad manum paratos, quorum non solum consilia, & monita libenter audiat; sed etiam eorum opera, & auxilio in his,

vel

vel alijs negocijs pro eorum peritia, atque rerum usu utatur; cum alij in sedandis iurgijs, extinguendisque inimicitijs; alij in renuntiandis, quae orirentur, tumultibus, iisque componendis; alij in clericorum disciplina; alij in dioecesis negocijs; alij in rebus domesticis; & alij in liio officiorum genere valere possint.

Quanta vero hinc utilitas soleat provenire, non est necesse multa congregare; cum propria vniuscuiusque imbecillitas satis oes admonere possit, quam facile & frequenter proprio iudicio labi soleant, nisi alterius praesidio tamquam baculo nitantur; quod & sacrae litterae sepius nos docent, dicentes: *Ne inuitaris prudentia tua, & audiens sapiens, sapientior erit, & alia huiusmodi.* Inter quae etiam celebre est illud Salomonis verbum, qui cum plurimum saperet, non verebatur tamen de se ipso dicere: *Ego paruulus sum, & nesciens egressus, & introitum meum, & alia huiusmodi;* vnde illud: *Ibi salus, ubi multa consilia.* Itaque ad vigilantiam hanc dirigendam, ac uendam, dilatandam, & stabiliendam; maxime intererit, Episcopum crebro cum delectis viris sensum suum, & quae instant negotia, libenter communicare.

Aliud quoque sequitur, quod vigilantiam augere, atque turrioribus muni re praesidijs solet, nempe ut Episcopus faciles ad se aditus vniuersis esse patiatur; affabilitatem cum dignitate coniunctam in alloquendo, & audiendo retineat: pateant aures eius querelis omnium; nullius inopiam, aut orbitatem contemnat; neminemque permittat non modo ab ullo communi, & populari accessu, sed ne a cubiculo quidem suo vniquam excludi; immo quoad eius fieri potest, curet tristem neminem aliqua forte domesticorum suorum acerbitate, atque parum facili, & comi natura durius inde dimitti. Multi enim sunt, qui aut opera Episcopi indigent, aut publicae rei causa aliquid ei indicare contendunt, quos ingressu ad eum prohibere inhumanum, ac rebus publicis dannosum, compertum est. Vnde scimus veteres etiam Principes, qui sapientiae nomine floruerunt, id summopere curas-

se, ut ciuium ad se accessus non impedirentur, sed aperta omnibus fores palterent: aut in magnis occupationibus epistolae, libelli, syngraphae, aut alia huiusmodi de scripto transmitterentur: sic de Octauiano Augusto Imperatore legitur, qui tanta comitate aduentum desideria excipiebat, ut quendam iococorripuerit, quod sibi libellum porrigere dubitaret, quasi elephantum stipem. De Tito etiam scribitur, eum vltro alios adhortatum esse, ut peterent pro vt velarent. Et Adrianum eos detestatum esse, qui sibi hanc voluptatem humanitatis cum infirmis etiam colloquendi, quasi seruantis fastigium Principis in-

uiderent^f. Quare si praeter hanc facultatem ad eum aduendi omnibus quotidie concessam, certas etiam horas Episcopus publico quodammodo auditorio decretas, & assignatas haberet, ut facilius quibuscunque ad eum nullo internuncio, aut interprete pateret ingressus; eo vberius communi ciuium desiderio, ac publicae utilitati consultum iri, non est dubitandum.

Postremo omittere nolumus, magnam vigilantiae promouendae praesidium ex vita, & rebus gestis sanctorum Patrum deriuari solere, si ad ea respiciamus, quae ipsi in eorum administrationibus, ut vitia expellerent, virtutes insererent, Dei timorem disseminarent, ac populum omnem aedificarent, magno studio, atque industria obseruari contenderunt.

Caetera, quae ad eandem vigilantiam exsuscitandam, atque exercendam pertinere solent; cum varia pro temporis, regionis, & personarum conditione se offerre possint, atque apud multos etiam exploratorum industriam in usu esse sciamus, qui excubias perpetuas in Ciuitatibus, & Dioecibus agere non desinant: ea nos tum locorum necessitati, tum Episcoporum circumspeditioni, ac prudentiae examinanda relinquimus. Illud subiicientes, quo plenius Episcopalis vigilantia his, & similibus alijs externis praesidijs adiuuabitur, eo vberiores inde fructus laudem celebriorem esse percipiendam.

Nec

a. Ethic. lib. 1. c. 3. & 7.

b. S. Tho. 2. 2. q. 47. ar. 9. ad 2.

c. S. Gregor. Nazianz. Orat. de moderatione in disputat. adhibenda.

d. iii. de his quae fi. a praelat. & cit. de his quae fi. a maistr. pat.

e. Sep. 24. 12.

a. Eccles. 6. et Prouerb. 1. cap. 1.

b. Reg. 3. c. 3.

c. Prou. c. 11.

d. Suet. in Aug. c. 53.

e. Suet. in Tit. c. 4.

f. Spartian. in Adriano. c. 5.

Nec obstat ea, quæ principio obiciuntur; Nam ad primum respondemus, quod cum actiones, in quibus vigilantia Episcopi versatur, sint penè innumera; & quamplurimis varietatibus subiectæ, quæ ab vno homine satis cognosci, aut examinari nequeunt: nec modico tempore, sed diuturno indigent; ideo opus est homini, non solum aliorum consiliis adiuuari, & singula in diuersa tempora partiti, sed etiam externis auxiliis muniri, ad præcipiendum, cauendum, circumspiciendum, inquirendum, & cognoscendum de iis omnibus, quæ animarum saluti erunt eò etiam utiliora, quò Episcopo ipsi perspectiora, & maturiora, ita vt cum vigilantia sit docilitas coniuncta.^a

Ad secundum respondetur, Deum omnia disponere suauiter; & rebus creatis tamquam instrumentis ita vti, vt suos cursus eas agere sinat; atque ea, quæ sunt gratiæ, perficiant quidem naturam, sed eam non inuertant, aut immutent: ideo quamuis hominem ad Episcopalem dignitatem adsciscat, & illi elargiatur ea omnia, quæ interiorum vim, ac essentialem perfectionem attingunt illius ordinis; hominis tamen ingenium relinquit secundum naturam propriam vires operari: cumque in rebus agendis facile idem labi possit, idcirco vult eundem externis auxiliis muniri, & subleuari; ita vt si homo sibi ipsi non deficiat, sed vigilantia suæ industriam addat, non sit illi diuina bonitas defutura. Quod verò ad Christi promissionem attinet, cum sit illa affirmatiua, dicunt Doctores eam ad congruam, & necessarium tempus referendam.^b

Ad tertium respondetur, auctoritates illas intelligi collectivè vt aiunt; scilicet vt Spiritus sancti vnctio suffragetur Ecclesiæ in vniuersum, non autem singulis eiusdem Ecclesiæ seorsum sumptis: siquidem Spiritus, & vnctio Dei viuificat hoc corpus Ecclesiæ primo, & per se, & necessario, si totum coniunctum respicimus; non autem si singula membra diuisum intueamur, vt à sacris Theologis latius explicatū est,

An Episcopalis Officii sollicitudo terminum aliquem admittat, ultra quem non sit amplius Episcopo vigilandum.

Cap. XIX.

CVM post disputationem de singulis Episcopalis virtutibus absolutam, conclusum fuerit, vigilantia studium omnium maxime esse necessarium; cum ea sit tamquam vallis latissima, iugis montium circumseptæ, quæ vniuersos vndique curarum, ac sollicitudinum riuos sinu suo excipiat: subindeque ea adiecta fuerint præsidia, quibus hæc vigilantia foueri, atque muniri præcipuè soleat; arbitrabitur fortasse aliquis, sicuti in omnibus vitæ actionibus sua sunt initia, progressiones, & fines: aliud est tempus seminandi, aliud metendi, aliud frumentum in horreum condendi: item aliud tempus ingrediendi mare, aliud nauigandi, aliud ad portum appellendi; immo natura ipsa post diurnos corporis motus, nocturnam animalibus quietem largita est, nec arcus semper contentus sustinetur,^d & omnia denique laxationem, ac cessationem aliquam expetunt. Sic in pastoralis cura finem aliquem post exhaustos labores constituendum, quo tandem conualescat, & fructum præteritorum laborum cum maturitate percipiat. Videmus enim peregrinos post longa terrarum spatia emensa, difficilesque viarum anfractus superatos, gaudere tandem se in patriam peruenisse, vbi optata quiete potantur. Sic mercator transactis maris procellis, piratarumque incursionibus, lætatur deinceps se in portum appulisse, vbi tranquillitate fruatur: Sic agricola post multiplices labores, atque angustias exhaustas, exultat denique, quod præteritorum metat fructum incommo-
dorum.

Adde, quòd qui ab Episcopo perpetuam hanc vigilantiam vsque ad extremum

mum vitæ requirendam putaret, is propriam quodammodo hominis conditionem ignorare, & re ab eius natura alienam exigere videretur; quippe qui cum in intelligendo sit varius, & in apprehendendo mobilis, nulli potest rei perpetuo amore inhærere: hoc enim solius est Angeli, qui absque ratiocinatione res apprehendit, & illis apprehensis immobiliter per dilectionem inhæret. Quare cum hominis naturæ non conueniat in eodem proposito semper persistere, non videtur hæc sollicitudo ab Episcopo, omnibus diebus vitæ suæ exigenda.

Et eo magis, quia postquam Episcopus vitiorum radices ex populorum animis, vt Dei minister euulsi, ac virtutum semina illis inseuit, ex quibus fructus oriantur; non videtur tamquam victoriam adeptus, re bene gesta, amplius ad labores, & sudores compellendus.

Hæc sunt, quæ dubium facere possunt, si superficie tenus res prospiciatur: at verò si accuratius, atque attentius cuncta examinetur, facile animaduertetur, Episcopalem vigilantiam, nullum in hac vita mortali terminum agnoscere, atque ideo hac etiã de causa iure optimo, artem artium appellari, quòd molestia, difficultate, ac perpetuitate omnes alias superet.

Quemadmodum igitur morbi quidam sunt, non tam acerbitate, quam diuturnitate molesti; & ideo si vtroque laborent consuetu, omnium acerrimi esse iudicantur; quippe quibus præter languorem, adempta etiam incolumitatis spes esse videatur. Sic pastoralis curæ non solum summum pondus in vniuersis illis difficultatibus, ac spinarum aculeis versatur, quas supra enumerauimus; & quibus vigili custodia dies, noctesquè occurrendum est; sed etiam id secum adiunctum onus habet, vt hæc sollicitudo vsque ad extremum vitæ spiritum sibi sit continuanda, nec vllò vquam tempore intermittenda.

Huius rei ea est ratio, quòd cum susceptum à Præsule officium in eo sit positum, vt commissos sibi populos in cælestem patriam, quoad per ipsum fieri

potest introducat, iter hoc non nisi per arctum virtutis callem confici potest: virtus autem, cum vitiorum acie vtrinque obsideatur, vix suos limites tueri potest, quin hostes irrumpant, nisi suis diligenter se copijs instruat; idcirco numquam dimittendæ excubiæ, numquam relaxanda custodia. Hincque dici solet, Christianæ victoriæ neruos non in principijs, nec in progressibus, sed in perseverantia, quæ finem vsque completitur, consistere; præsertim quòd noui quotidie, insidiosque prædones emergunt, qui magno labore quæsitæ, puncto temporis eripiunt; & propterea dictum illud fuit: *Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit.*

Hac etiam de causa dicitur Dominus sibi sumpsisse pastoris nomen, non solum ob curam, & vigilantiam; sed etiam vt assiduitatem, & iugem curam nobis referret, in hoc munere necessariam; cum ceteræ artes, siue officia habeant vices suas, & veluti inducias, quibus vacent à labore; pastor autem nullum tempus, quo custodiam remittat: adeò vt vel ipsa nocte tunc maxime oporteat eum vigilare, propter clandestinas luporum insidias, quod pastorum in nocte Natiuitatis Domini nobis exemplum declarat.^b Et Iacob etiam apud gregem suum fecisse legitur.^c

Vnde satis non est, sæpius populos instruxisse, admonuisse, docuisse, ac disciplinam frequenter in eorum animos inieuisse; nisi hic eorum ager eadem industria perpetuò ad extremum vsque vitæ articulum excolatur: sicuti enim nec inter hostium agmina, satis est aliquando prælio vicisse, arcem aliquam expugnasse, trophæum etiam erexisse; nisi quod bello partum est, liceat perpetua quadam, ac secura pace retinere: Sic pariter in re nostra adeò multiplici, ac incerta, constans id esse debet, nunquam arma esse ponenda, nunquam receptui canendum: sed in acie semper standum, ob recentis alicuius, qui in horas singulas excitari potest tumultus, aut nouæ seditionis suspicionem.

Accedit, quòd cum sitiens filiorum salu-

a. S. Tho. 2. 2. q. 49. art. 3.

b. Dom. Ban. 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 3.

c. Dom. Ban. 1. 2. q. 1. art. 10. dub. 3. de res. ad 3.

d. 10. Cass. collat. 24. de mortif. c. 22.

a. Grac. cœ. 1. in Domini 2. post pascha.

b. S. Luc. 21. c. Genes. 31.

salutis pater, non satis habeat, eos à virtutibus vulgaribus reuocasse, ac virtutibus etiã multis exornasse; sed quotidie magis eos spiritualibus donis augere, & locupletare cupiat; cū scriptum sciat: *Qui iustus est, iustificetur adhuc; & sanctus, sanctificetur adhuc*^a: non potest illius mens igne charitatis accensa, conquietescere; nisi in dies ampliore eos studeat virtutum thesauro cumulare, & ad fastigium perfectionis perducere.

Quin etiam maiorē in progressu Episcopalis administrationis, quā in principio vigilantia, ac sollicitudinem adhibendā esse, ex eo satis constat, ut ait S. Chrysostr. quod homo etiã si fuerit omnium pigerrimus, quando negociū aliquod est aggressurus, plurima initio utitur diligentia, donec animi vigor, alacritas, & vires integræ sunt ac recētes, ad id, quod propositū est, facile conficiendum. Cæterum ubi maior vię pars nobis peracta est, iamque alacritatis vigor emarcuit, viresque nostræ defecerunt, nec aliud superest, quā ut decidamus; tūc nobis adhortationis, & doctrinæ baculus est porrigendus, ne in fine, ut ait Propheta, corrūpamur: tūc n. diabolus spirat vehementius; & quæ ad modum piratæ, qui mare nauigiis infestum reddunt, non ubi primū conspexerint naues è portu soluētes, vacuas inuadunt, (quid enim fructus caperent, si inanē demergerent?) sed onustas, mercibusq. ac sarcinis graues adoriuntur. Ira sceleratus ac versutissimus dæmon, simul atq. vidit aliquos multa collegisse, videlicet ieiunia, preces, eleemosynas, castitatem, reliquasq. virtutes omnes; ubi videt nauigiū nostrum esse plenum preciosis pietatis lapidibus, tūc irrumpit, vndiq. thesaurū perfodiens, ut in ipsis portus ostiis scaphā demergat, iamq. nudos nos ad eū portū deiiciat^b.

Quod si alicui arduū nimis, ac difficile videretur, hęc sollicitudinem, & vigilantiam ab Episcopo requisitā præstare, quæ cum assiduo, & grauissimo labore cōiuncta est. Fuit aliàs respōsum, eū qui ad Episcopatum vocatur, ad laborum arcem, atq. ad difficultatum fasti-

giū assumi: proindeq. mercedē sempiternam, à cælesti Domino ei referendam; cum scriptum sit: *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ*^b.

Verū, quoniam dum in hoc corporis tabernaculo sumus, quod miseris, afflictionibus, & summa imbecillitate suapte natura, absque aliis laboribus refertum est; si oneremur hoc alio curæ saxo, quod assiduē usque ad peregrinationis nostræ exitum, miserēque sit voluendum, vix ad id, naturæ infirmæ vires sustinendum, pares esse poterunt; nam, *quod alterna caret requie, ut ille dixit, durabile non est*.

Propterea ad condiendos hos labores, mollienda sique has sollicitudines, ingens præsidium, thesauri magni loco, ex sanctorum patrum sententia in ultimo capite, quod sigillum huius operis erit, reseruandum duximus: quo inuitus, ac recreatus, Episcopi animus, possit arduos hos, ac perpetuos labores non solum cum alacritate, sed etiam cum iucunditate, suffragante speciali Dei auxilio, superare.

His igitur non obstat primum. Nā pastoralis curæ ratio ab aliis artibus valde est diuersa, dum cæterarum finis ab iis, quæ in hoc mundo posita sunt, quodammodo dependeat. At Episcopo animarum salus proposita est, quæ in futura cælesti gloria demū absoluitur: ideo dum homo in terris peregrinatur à Domino, dum mundi illecebris, infirmitate naturæ, dæmonisque tentationibus miserè diuexatur; non debet Episcopus ipsius hominis custos, & præses, aliquid de pastoralis sollicitudine, ac vigilantia remittere, sed eum quotidie magis incitare: siquidem ut vulgatum est: *non progredi in uia uitæ, regredi est*.

Ad secundum dicitur: perseverantiā cum sit virtus^e inter duo extrema constitutam esse: alterum, quæ pertinacia, seu obstinatio dicitur, quæ immobilitatem ostendit in rebus rationi repugnantibus: alterum, quæ dicitur mollicies, quæ deficit, ac retrocedit ab eo, quod oportet^f. Nos igitur de perseverantia nunc agere, quæ in eo persistit,

Vigilantia Episcopi erga seipsum. Cap. XX. 73

fit, quod fini obtinendo congruum est.

Ad tertium respondetur, hominem prauitate fomitis, quem à corrupta natura contraxit, adeo ad scelerum vepres, & spinas producendas procliuem esse; ut quamuis vitiorum radices euellere, & virtutum semina inferere studuerit; adhuc tamen, si in earum cultu omni vigilantia non permaneat, facillimum sit omnia relabi. Quapropter operis inchoati infirmitas postulat, ut manus numquam ab ea amoueat, sed per continuatas virtutum actiones, ad finem usque perducatur.

Vigilantiam ab Episcopo erga se ipsum, & res proprias in primis exercendam, tum in uia, tum

in morte, ut minus suum

salutari fine concludat.

Cap. XX.

VAM necessaria sit assidua vigilantia erga gregem, ut eum Pastor ad æterna pascua possit perducere, cum satis, ut opinor, fuerit supra demonstratum; non obscure insequitur, illam multo magis ab Episcopo erga se ipsum, & res proprias omnino esse suscipiendam. Nam ut omittamus, eam esse hominum aliquando proteruitatem, & duritiem; ut cum Præsulē viderint sui ipsius negligentem, & rerum suarum quodammodo oblitum, vix possint sibi persuadere, eundem erga subditos æquē inconsideratum, & somnolentum non esse; ac si quid ab eo vitiositer erga gregem suum factum est, id potius in speciem laudabilis consuetudinis retinendæ, quā pastoralis zelo, aut cura gestum fuisse.

Illud certè per se satis evidens est, absurdum maximè videri, alienis in rebus aliquem prouidum, cautumq. censeret, qui in propriis negligens, remissusque deprehendatur; & quod dici solet, *Hominem alijs sapere, sibi ipsi desipere*.

Itaque quoniam hæc pars, quæ ad vigilantia erga se ipsum, & res proprias spectat, nisi in primis necessaria Episcopo ostendatur, posset superiora omnia valdè imperfecta, aut dubia relinquere: operæ pretiū esse duximus, paulo diligentius in ijs esse nobis immorandum, quæ Episcopum tum ratione propriæ personæ, tum in administratione domesticarum rerum præstare oportet.

Quod igitur ad se ipsum spectat, cū ille sit in statu perfectionis, ut sæpè dictum est; quis dubitat eum, attentè vigilare debere, non solum ut careat grauioribus omnibus vitijs, & culpis, quæ legibus multantur; sed ut ab alijs etiam leuioribus delictis absit; quæ licet hominum vulgo vix cerni, aut curari soleant, Episcopali tamen dignitati non paruam inurunt notam? cuiusmodi sunt, subita iracundia, pertinacia, impatientia, curiositas, animi elatio, multiloquium, tenacitas, commensationes, exquisiti apparatus, & alia huiusmodi, quæ ab eo diligenter cauenda sunt: sicuti, & aucupia, venationes^a, ludicris rebus, ac profanis spectaculis interesse, quæ iure etiã ciuili prohibēt^b. Nam ut aliàs etiam supra attigimus, cum debeat Præsul forma esse gregis, aliorumque sordes quascumque abstergere (nihil enim inquinatum ingreditur regnum cælorū) quomodo hoc ab eo qui mundari indiget, aptè præstari poterit?

Post hæc notum est, eundem etiam omnibus interioribus, exterioribusque virtutibus ita affluere debere, ut quicquid sit, quod ab eo geratur, siue cum Magistratibus, alijsq. excelso loco positis viris, siue cū inferioribus, priuatisque hominibus, de rebus tã grauioribus, quā tenuioribus; ille tãquam omnium oculis expositus, semper in hoc præcipuā det operam, ut sui similis ubique deprehendatur; ac testatam vniuersis relinquat suam pietatē, prudentiam, ac animi sinceritatem. Et quemadmodū sancto illo viro IOB in hominum conspectum prodeunte, omnes relictis rebus leuioribus, gestus suos componebant,

g ac mo-

c. Apocalyp. c. 10.

d. Medin. 1. 2. q. 109. art. 10.

e. S. Zm. serm. 2. de purif. S. Gregor. homil. 3. in Ezech. S. Tho. 2. 2. q. 24. art. 6. arg. 3. f. S. Tho. 2. 2. ar. 137. art. 1. g. S. Tho. 2. 2. q. 138. ar. 1. & 2.

2. Apoc. 22.

b. S. Chry. soff. homil. 3. de verb. Isaie. vide Domine.

a. c. 1. & 2. de cler. venato. c. 1. & 2. dist. 34. cap. non oportet. 1. 2. de consecr. dist. 5. c. c. Agathen. can. 35.

b. S. interdicimus, ad hoc. de sanctissimis Episcopis.

ac modestiam præ se ferebant, illumq. adeo reuerentur, vt dicat ipse: *Vi- debant me iuuenes, & abscondebantur: & senes assurgentes stabant; Principes cessabant loqui, & digitum superponebant ori suo.* Sic virtutes Episcopi, omnibus vtilitatem, omnibus exemplum, omnibus admirationem, ipsi autem Episcopo summum in Domino decus, & splendorem afferre debent.

Amplius excubandum illi in eo erit, vt res proprias, ac domesticas prudenter admodum, ac debita cum moderazione administret. Id quoniam valde difficile, lubricumque esse solet, cum videamus multos magno consilio in aliis gubernandis præditos; in familiaribus tamen suis causis, parùm circumspicere, & maiore, quàm decet licentia, nonnunquam se gerere.

Idcirco optimùm esse ducimus, vetus Oeconomorùm institutum ab Episcopo obseruari, quod eum ab omni praua avaritiæ, tum in vetitos vsus erogandi pecuniã suspitione, facile liberum, atque immunem reddere poterit; cum eorum sit, fructus, & prouentus mensæ Episcopalis debita ratione distribuere; vnde Oeconomi propriè dispensatores vocati fuerunt.

Quod quidem & iuuabit maxime Episcopum, ad vindicandam in omne tempus Ecclesiam suam ab importuna Collectorum exactione; cum huiusmodi munus institutum fuisse ob malè congestas clericorùm opes, nec obseruatos ab ijs veterum synodorum canones, historia ecclesiastica restetur.

Hoc igitur, quoniam plurimum ad Præfulis existimationem solet pertinere, cum populus diligens sit satis, atque adeo curiosus in rebus domus illius interioribus perscrutandis; ex quibus iudicium etiam de reliquis eius actionibus, totoque vitæ statu facere consuevit, ac propterea ab Episcopo magni fit faciendum. Ideo nos de hac Oeconomia inferius loco suo latius agendum esse duximus.

Præter hæc etiam, quæ ad oconomos pertinent, sunt alia quædam Episcopali domui valde congruentia, quæ

Præfulis vigilantiam maxime testatam faciunt, & dignitati eius non leue afferunt ornamentum. Vt enim in palatio Principis nõ vulgaria omnia admittuntur ob loci maiestatem, quædam etiam insigniora ibidem requiruntur non alijs cõmunia: sic maxime decet, vt quæ in domo Episcopali oculis omnium patent, nihil indecorum, aut indignum repræsentent: alia præterea se se spectantibus offerant, quæ Præfulis sollicitudinem, atque in omnes partes circumspicentem, ac perfectionem ostendat.

Vnde, vt omittamus, quæ in eius ædibus ad domesticos vsus Episcopo ipsi, ac familiæ suæ, hospitibusque recipiendis necessaria censerentur; vtique si totum illius domicilium ita loci situ, ac fabricæ dispositione distributum inueniretur, vt propria exercendis Episcopalis actionibus constituta loca cernerentur; veluti celebrandis Congregationibus, clericis examinandis, disputationibus casuum conscientie habendis, clero conuocando, Parochis alloquendis, aliisque huiusmodi functionibus Episcopalis obeundis: dubium non est, quin afferrent hæc ipsa rebus suis peragendis magnam tum commoditatem, tum dignitatem.

Præcipuè verò omittere nolumus, quod nos maximè referre putamus: vt scilicet locus illustris extruatur ad orientem æstiuum in Bibliothecæ vsu; in qua variarum facultatum libri, & præsertim qui ad sacram Theologiam, usque omne Pontificium pertinent, abundè inueniantur; quo patere aditus clericis omnibus, & præsertim pauperibus possit, ad disciplinas hauriendas: certo custode, ac Bibliothecario constituto, qui præter congruum stipendium, & annuos aliquos redditus constituendos, ad tuendam, & augendam quotannis librorum copiam; probatas habeat constitutiones, ad officium suum recte, & sapienter administrandum.

Hoc aut loco necesse nõ arbitramur tum reutilitatem, tum pastorem, quæ hinc fulgebit, pietatem, ac vigilantiam pluribus commemorare. Nam quod ad opus ipsum attinet, quæ vtior supel-

f. l. quicumq. l. sine. l. b. s. l. c. de op. publ. l. fin. c. de off. rector. prou. l. i. c. de palat. & dom. domi. lib. 11. & l. si. c. de pre. post. sac. cab. lib. 12.

g. Vir. lib. 1. c. 4. ar. chis. s. s.

lior supellex, thesaurusvè pretiosior relinqui Ecclesie, cleroque vniuerso potest, hac in vnum collecta ingenti clarorum authorum comparata copia? ex quibus lepra à lepra dignosci, errorum tenebræ dispelli, dæmonum insidie propulsari, pestilentes hæreses reuinci, Catholica doctrina propagari, mores instaurari, ac veritatis luce omnium mens illustrari possit? Episcopalis verò officij, quid magis proprium excogitari potest, quàm vt Præfulus, præter concionandi munus, quod per se, & alios populo suo præstare tenetur, ad eum instituendum in lege Domini; præter etiam publicos magistros, quos erudiendo clero in liberalibus artibus, ac in sacris literis adhibere debet; copiosam etiam ad publica commoda Bibliothecam instruere curet, vnde possint illi, quibus opus est, scientias haurire, ac necessitati suæ consulere?

Quemadmodum enim solent Principes publica quædam armamenta ad vsus belli parata habere: ita Bibliothecæ librorum varietate refertæ, tanquàm munitiones quædam adornandæ erunt, vbi clerici instruuntur, exerceantur, ac præparentur, ad pugnandum aduersus mundi insidias, atque inuisibiles hostes debellandos. Hoc fecisse Hierosolymis Alexandrum eius Urbis Episcopum restatur Eusebius. Hoc idem & Constantinopoli apud Sanctam Sophiam seruatū fuisse scribit Nycephorus, vt alia exëpla multa celeberrimarum Bibliothecarum, quæ nota sūt, omittamus.

Atque hæc quidem omnia, quamuis multum referant, ad declarandum assiduum Episcopi in quibuscunque rebus suis prouidentie studium; quia tamen pertinent hæc potius ad præsentis vitæ rationem, atque ad illam administrationem, quæ Præfuli, donec superstes est, à Deo conceditur.

Ideo superest nunc altera pars Episcopalis istius vigilantie, quæ in illud tempus propriè porrigitur, quando ex hoc sæculo Præfulus est in aliud migraturus. quod cum longè diuturnius sit, pe-

riculosèq; in hac re errare valeat; ideo cautiorem etiam multo, atque accuratorem videtur sollicitudinem illius postulare.

Cur enim tam frequenter Saluator noster in sacro Euangelio nos monuit: *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus ueniet.* Et iterum: *Vigilate, ne scitis quando dominus domus ueniat.* Et postea: *Quod autem uobis dico, omni-*

bus dico, Vigilate. Certe tam crebra repetitio huius vigilantie, indicat amplius; aliquid à nobis requiri, quàm vt ijs bonis cõtenti simus, quæ præsentè hanc solam vitam respiciunt. Nã quamuis hæc ipsa nobis in futuro sæculo sint profutura, quia reddet unicuique Deus secundum opera sua; sunt tamen alia etiam bona, quæ intuitu præcipuè futuræ vitæ, in ipso quoque mortis articulo institui, & testamento relinqui possunt.

Itaque vigilare nos iubet, & maxime sollicitos esse aduenientis nouissimi diei, quoniam omnem spem ille aufert; amplius proficiendi, tam ratione præsentis vitæ, quàm futuræ; tanta enim est summi Dei erga nos benignitas, vt quibus diuitias, & bona temporalia ad uitæ huius vsus contulit; concesserit etiam eadem post mortem posse prodesse ad redemptionem animæ, si tamen ad eum finem à nobis directa fuerint, vt eorum auxilio, eos nobis amicos cõparemus, qui nos cum defecerimus, recipiant in æterna tabernacula.

Hinc scripsit Saluianus Episcopus Massiliensis, quem Eucherius virum sanctum, & doctrina eminentem, & Genadius magistrum Episcoporum sui temporis, & alij eundem tamquam nouum Hieremiam appellant, iibros quatuor nomine Timothei Episcopi ad Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam; quibus fideles monent, hortatur, & urget, ne thesaurizent sibi thesauros in terra, sed thesaurizent thesauros in cœlo; eo quod

b. Conc. Chal. sed. c. 26. Or. c. quia. Dist. 39.

c. S. Hier. in 9. 6. ad Al. g. s. s. Or. Iansen. in concor. eni. c. 95.

d. Caf. Bar. anal. eccl. tom. 5. an. 397. p. 42.

e. in par. 6. c. pag. 481.

a. lib. 6. c. 15 histor. eccl. l. Niceph. l. 5. c. 14.

b. lib. 1. c. 1. Or. lib. 5. c. 14.

c. S. Math. cap. 24.

d. S. Math. c. 25.

e. S. Luc. c. 12.

f. S. Marc. cap. 13.

g. in fr. eiusd. cap.

h. S. Math. cap. 16.

i. S. Luc. c. 16.

k. Eucher. in pref. ad lib. de quest. uet. ac non. test.

l. Genad. in lib. de illu. str. scriptor.

m. l. c. f. Bar. Tom. 5. an. nal. pag.

n. 251. E. & pag. 510.

o. D. E.

simus precarij tantū possessores rerū, quibus hic fruimur, quas licet nobis Dei beneficio in cælestes diuitias commutare.

Indeq. inuehitur grauitur in eos, qui tam præclaram occasionem lucrādi regnum æternum, sibi oblatam non agnoscētes; sicut in vita rebus terrenis vsquequaque affixi fuerunt, sic eundem stultum affectum & in morte retinent: nec quæ possunt bona, curant Ecclesiis, aut pauperibus, aut pijs operibus relinquere; sed ea tantum sæcularibus minimè merentibus, nec indigentibus, eo solo titulo dimittunt, quod cognati morientis fuerint, hacque vana ambitione decepti, misere depereunt.

Immo deplorat maxime sui temporis corruptelam, quæ presbyteros, & quod feralius esse dicit, Episcopos etiā inuaserat; vt moribundi de carne, & sanguine, plus quàm de animæ suæ quiete cogitarent: subdens inter graues, atque mortiferos exitialis pestilentia morbos, quos antiquissimi serpentis inuidia profuderat, nullum acerbiorē hoc ipso conspici, qui fructu misericordia fideles etiam expoliabat: atque ab hoc initio librum primum suum exorditur, posteaq; in alijs sequentibus hoc idem argumentum pie admodum, admirabiliterque exaggerat.

Cuius verbis moniti, cum sciamus eandem sententiā ab alijs quoque veteribus sanctis Patribus valdè celebratam fuisse, hortantibus singulos, vt alijs hæredibus Christum cohæredem omnino ascribant. Immo quo pluribus sunt pignoribus onerati, eò largiores dispertiant elemosynas; non potuimus hac occasione, qua de vigilantia agimus, hoc ipsum extremum tempus Episcopis in memoriam non redigere: quo nullum aliud ad hanc vigilantiam patefaciendam, atq; illustrandā magis opportunū, magis salubre, aut necessariū expectari potest; Nam vt dici solet, *Sapientia in exitu eanitur.*

Quid igitur, dicat aliquis, Episcopo faciendum erit, vt vigilantiam hanc salutare, ac sui ipsius, & rerum suarum custodiam sibi præ omnibus alijs, curā

fuisse testetur? Scilicet prætermittis alijs multis, quæ sancti viri ad instructionem fidelium omnium scripta reliquerunt: monentes eos varijs rationibus, & exemplis, vt thesaurizent sibi, dum tempus eis suppetit, thesauros in cælo, non iram in nouissimis diebus.

Nos quia de Episcopis præcipuè loquimur, & fructibus eorum Ecclesiasticis, non possumus non supra memorati authoris sententiā referre, qui cum multa præclare dixisset aduersus quorūdam sæcularium hominum ex hac vita decedentiū socordiā, ac somnolentiā, quos parū sollicitos extremo tēpore de iis esse ostenderet, quæ animæ suæ maxime salutaria esse poterant: mox subdit eisdē vsq; adeo esse agnationū, & affinitatum laqueis, ac cōtinuandæ familiæ inani studio irretitos; vt alios etiam antea ignotos, & extraneos, hoc ridiculo consanguinitatis cōmento, sibi adoptiuos, & hæredes facere nō vererētur.

Indeq. addit, illos qui antea erāt extranei, in extremis fieri solitos propinquos, ac qui nunquā introducti fuerunt in affectū, tunc repente introduci in testamentum. Et postea: *Superest, inquit, de Sacerdotibus, & ministris Dei dicere, licet superfluum sit: quoniam, quicquid de alijs omnibus dictum est, magis absque dubio ad eos pertinet, qui exemplo omnibus esse debet; & quos utique antestare cæteris oportet deuotione, quanto antestant omnibus dignitate; cum illos, qui sacri altaris suggestu eminent, tantū excellere oporteat merito, quantum gradu.*

Quoniā igitur idē author valdè absurdum, ac detestādum esse censeret, clericos Dei ministros in extremo vitæ suæ positos, & virium tenuitate cōfectos; cū videant non amplius ieiunia, non peregrinationes, nō carnis macerationē, nō diuinorū celebrationē, nō visitationes infirmorū, non alia deniq; eiusmodi pia opera sibi migrantibus ex hoc sæculo prodesse posse; cur saltem pias elemosynas non amplectantur, quæ illis suffragandi vim plurimam habeant.

Quærit, ac inuestigare cōtendit, unde nam hæc infanija proueniat; vt ipsi

d. Saluian. lib. 2. Iouin. Molan. de pijs testam. c. 39.

quodammodo se ipsos exhærent, vt propinquos hæredes faciant, concludit, hoc non nisi ab incredulitate proficisci; quia non credunt homines, quod *stabilimus omnes*, vt ait Apostolus, *ante tribunal Christi, vt unusquisque referat pro ut gessit, siue bonum siue malum*: non metuunt pœnas, aut futura supplicia: non ea, quæ Deus ingratis minatus est. Alioquin qui scirent nihil sibi cōiunctius, aut charius esse debere animæ suæ, & qui crederent, eos qui vtuntur hoc mundo, debere esse tantquam non vtentes, quoniam præterit figura huius mundi; non certè ita desiperent, vt quod monstri genus etiā à prudentibus sæculi habitum fuit, ipsi melius alijs, quàm sibi esse vellēt; nec tam anxie, tamq. pertinaciter in hoc suo affectu inhærent, vt istos suos consanguineos in visceribus cordis vsq; adeo defixos, in perniciem suam retinerent, quod ab alijs etiam sanctis Patribus improbatum fuisse legimus.

An ergo cōsanguineos, domesticos, amicosq; ab Episcopis negligēdos, aut deferendos esse dicimus? minime verò (inquit ille) qui fatemur amandos etiam inimicos, atque omnibus benefaciendum; sed nihil omnino Deo anteponendum, quem supra omnia amare debemus; & ideo qua decet ratione, & consilio hæc omnia esse perficienda.

Quòd si rursus hic quærat, cur hoc periculum clericis, aut Episcopis intendimus, qui cum in morte, bonorum ecclesiasticorum vsuarii tantum esse dicuntur, minime ad eos debet hæc sollicitudo pertinere, quinam sibi hæredes, coniuncti ne, an alij sint successuri?

Respondemus non esse nobis nunc propositū de personis ecclesiasticis agere, quæ intestatæ decedunt; quorum bona, seu fructus, ad quos debeant pertinere, satis constitutionibus Apostolicis, canonumque iure definitum, atq; à Doct. varijs in locis est explicatum. Tantum id monemus, vt quicquid iure, atque incolumi conscientia se facere posse ad hunc finem putent, id Theologorum adhibito consilio, in salutem animæ suæ vertere non prætermittant.

Verum si facultas episcopis testandi à sede Apostolica permessa fuisset, vt sæpè fieri solet, aut iusto alio titulo id sibi licere ipsi confidunt; tunc vigilantiam illorum maximè necessariam esse arbitramur; ac quod Massiliensis Episcopus iam pridem præmonuit, id sibi omni cautione, & fide seruandum esse statuunt; nec patiantur in fructibus, quos ab Ecclesia sua sibi prouenisse conspiciunt, & quod vt Christi patrimonium obtinent, alios etiam consanguineos, præsertim non indigentes, vlla ratione à se anteponi; cum & vetus olim Ecclesiæ consuetudo fuerit, vt quæ sita ab Episcopo ex bonis Ecclesiæ, eidem Ecclesiæ cederent, nec in alios quouis titulo transferri ipsi Episcop. facultas esset.

Quare maxime deplorandam hanc in Christiano orbe calamitatē pij oēs hodie censent, vt scilicet Ecclesiæ multæ, quæ fabricis, ornamentis, bibliothecis, ministris, atque alijs subsidijs indigent, à Præsulibus suis extremo hoc vitæ tempore tamquam destitutæ, & obliuioni prorsus traditæ relinquuntur; atque ad propinquos per eorum testamenta fructus Ecclesiastici transferantur, cum hoc sit veluti onus quoddam semper fructibus illius annexum, vt in pios vsus, non prophanos distribuatur.

Quare cum præter sanctorum, & veterum multorum exemplum, qui in testamentorum suorum tabulis, ecclesias suas omnibus alijs prætulerunt, ætate etiam nostra, per Dei gratiam, Antistites aliquos viros clarissimos summa eorum cum laude, bona sua pijs locis reliquisse, palam notum sit; propterea non desinunt ex altera parte, satis mirari quamplures, cum videant hunc carnis affectum erga cognatos in multis Ecclesijs tam latè serpere, vt etiam qui alijs in rebus verè bonos se pastores, & Episcopos præbent, dum crebras habent ad populū conciones, ieiunant, strenuè pro Ecclesia laborant, sacrificant frequenter, ouesq; sibi commissas prouide pascunt, easque magno, atque forti animo regunt; in hac tamen erga consanguineos mollitie, & teneritudine indecorè nimis, ac perditè labuntur,

a. Saluian. lib. 3.

b. ad Rom. 14.

c. 1. Cor. 7.

d. S. Basili. homil. 7. S. Hieron. tra. Iouin. circa si. & epist. 10. S. Sixtus lib. de castitate. S. Aug. in psal. 108.

e. Saluian. lib. 1.

f. gloss. c. præfenti. de off. ordin. in 6. Rota in an. sig. 41. de probat.

g. c. ad hæc de testam. vbi gloss. & Doct. & Host. sum. de panis. & remis. S. confitēdū Nicol. de Pbal. tra. Etar. de suc. est. ab intest. in 2. par. S. finit. 14.

h. Cap. ceteri secundum. de præben. c. cum ex. co. de elat. in 6.

i. Cef. Bar. comen. anal. 5. an. 394.

k. e. vobis. c. quattuor. c. concessio. & c. de re. ditibus 12. q. 2. N. nar. de vob. dit. Eccl. q. 1. mon. 40. & 48. & 7. 2. monit. 13. & 7. 3. monit. 2.

l. S. Gregor. Nazianz. apud Cef. Baronium. tom. 5. pag. 685. & Briston. in lib. de for. mul. pagin. 760. & sequent. vbi Testamentum S. Remigii. Hado uindi episcopi & apud Molā. de pijs test. cap. 2. 1.

a. S. Chrisof. hom. de gratijs reddēd. tom. 5. S. Hierony. epist. 3. ad Iulian. & ep. 150. q. 1. ad Edibiz. & S. Aug. i. psal. 48. ep. in tract. de decem chor. dis. c. 12.

b. S. Cypri in serm. de or. pare. & e. laus.

tur; quod & Tridentino Concilio gra-
uiter interdictum fuisse scimus ^a.

Nec ad rem valde pertinet, quod
testandi facultates amplis admodum,
latèque patentibus verbis sint conce-
ptæ: quoniam non alia solet summo-
rum Pontificum in ijs concedendis ef-
se sententia, quàm vt illarum vsus sit in
ædificationem, non destructionem ^b. Et
quod dicebat Apostolus ^c: *Omnia in vo-
bis honestè, & secundum ordinem fiant*;
Propterea sicuti magnum erit Episcopi
in illius exitu vigilantia argumentum,
si in testando ecclesiæ suæ necessitatem
rebus alijs omnibus anteferendam esse
censuerit: Sic nõ negant sapiètes, quin
clericorum Ecclesiæ seruientium ino-
piæ, familiaribus benè de ecclesia me-
ritis, alijs probis viris, qui pro Ecclesia
laborauerint, propinquis secundum eo-
rum statum, indigentibus, Monialibus,
Hospitalibus, alijsue locis pijs,
non possit, & debeat benignè cõsulere:
cũ ita & charitas illius magis dilatur,
& in vtilitatem animæ testatis, debeat
huiusmodi dispositio largius redũdare.

Quare vt finem faciamus, cum alia,
quæ ad rectam, & piam testandi ratio-
nem pertinent, ab alijs tradita legantur
^d; nec nos nisi occasione tantum hu-
ius vigilantia, hæc fuerimus ingressi; nõ
lumus postremo vnum præmittere,
quod huius erga res proprias vigilan-
tia studium, tamquam vitæ, & mortis
nexu iunctum, eò euidentius omnibus
declarabit. Illud autem est, quod olim
Isaias propheta dixit ad Ezechiam ^e:
Dispone domui tue, quia morieris. Quæ
verba solent à pijs, spiritualibusque vi-
ris ad salutarem admodum meditatio-
nem transferri, tripliciter domum hæc
interpretantibus. Primo pro domo hac
exteriore complectente familiam, quã
Deus vniciq. secundũ statum suũ re-
gendam assignauit, vt illi rectè, & sapiè-
ter iuxta sacros canones, prouideatur.

Secunda est domus, quæ interior, &
conscientiæ dicitur, vt eadem ita expur-
getur, ne quid supersit, quod hominem
redarguat; sed ea pura, mũda, nitidaq.
custodiatur, ita vt cum Apostolo dice-
re liceat ^f: *Gloria nostra hæc est, testimo-
nium nostræ conscientia*. Tertia est domus
cœlestis, Regia magni Dei, vbi sunt mã-
siones multæ, illis præparatæ à constitu-
tione mundi, qui per illius gratiam, &
bona opera, in eas recipi merebun-
tur.

Quamuis igitur triplicis istius do-
mus præparatio sit omnibus necessaria;
cum tamen in præsentia de prima tan-
tum nobis sit sermõ, quæ ad bona hæc
terrena rectè, & prudenter distribuenda
pertinet; admonendi videntur nobis
Episcopi, cũ quibus modo agimus; vt
quamdiu integris sunt sensibus, & re-
cto valent iudicio, illud quod facien-
dum illis erit sapientum Præsulum mo-
re, ne differat de die in diem, nec mor-
tis aduenturæ horam expectent, quæ
plerumq. homines decipit, atq. incau-
tos opprimit. Præsertim cum videamus
aliquando nõnullos re vera tenaces, &
plus nimio ad rem attetos, qui magnas
opes coaceruat: putantq. se officio suo
satisfacere, si cum eas toto vitæ spatio
penè integras conseruarint, tempore
mortis, cum amplius eis frui non pos-
sunt, eas in alios conferre deliberent.
Hi proculdubio melius multo, ac tu-
tius salutis suæ consulerent, si nego-
cium hoc præ omnibus grauissimum, in
extremum tempus non disse-

rent, memores quod ait
Apostolus ^g. *Dum tempus
habemus, ope-
remur bo-
num.*

*Epilogus, quo concluditur, quid
maxime Episcopo sit procuran-
dum, ad pastorem curam non
solum vigili sollicitudine, sed eti-
am cum iucunditate exercen-
dam. Cap. XXI.*

ROST commemoratas multi-
plices virtutes, quibus Epi-
scopum fulgere oportet, tum
ingentia pericula, difficultates, & in-
commoda, quæ eum iugiter comitan-
tur; ac denique excelsum vigilantia
studium, quod nunquam est intermit-
tendum, sed perpetuo vsque ad ta-
bernaculi huius depositionem retinen-
dum; posset aliquis, cum hæc tam gra-
uia, tam onerosa, atque adeo exquisita
esse iudicer, vt vires quodammodo hu-
manas superent, secum forte existima-
re, ad ideam potius quandam Episco-
pali perfectionis exprimendam, à no-
bis ea congesta fuisse, quàm vt verè
in mores nostros induci possint, propter
humanæ naturæ fragilitatem: sicuti o-
lim, qui Rempublicam, aut oratorem,
aut architectum omnibus numeris ab-
solutum literis effinxerunt, non id egis-
se videntur, quod talem omnino ali-
quem facile inter homines inueniri
posse putarent, qui easdem virtutes
referret ^a: sed vt imaginem saltem,
ac formam illius designarent, qualis
scilicet esse deberet, aut qualem illi
esse cuperent. Alioquin si hæc ipsa, quæ
memorauimus, contendamus nos, non
ad speciem à nobis traditam, sed quòd
ita Episcopalis muneris necessitas, per-
fectæquè illius administrationis ratio
omnino exigat: suspicari illi fortasse po-
terunt, paucos futuros, qui ad hunc
gradum vocati, rerum magnitudine il-
lis obiecta, non terreantur: ac diffi-
cultate obeundi huius muneris confracti,
animum in medio etiam itineris cur-
su non despondeant, ex quo totius hu-
ius conatus nostri fructus planè amitte-
retur.

Vt igitur animi nostri sensum eò cla-
rius aperiamus, dicimus primùm hoc
minimè nobis consilij vnquam fuisse, vt
hæc ad speciem traderemus, & quasi
formam quandam futuri Episcopi effin-
geremus. Verùm vt in operis huius ini-
tio præfati sumus, hæc Coadiutori, &
Successoribus nostris conscribenda du-
ximus: cum quibus sincere, & serio, nec
sane aliter, erat agendum. Deinde cer-
tum est, quod & omnibus facilè patere
potest, quæcunque ferè à nobis hic col-
lecta fuerunt, ea vel ex sacris Euange-
lij, & Apostolorum Epistolis, vel ex
sanctorum patrum monumentis; quæ ex
ipsius veritatis fontibus hausta, maxi-
mum apud nos pondus habere debent,
excepta fuisse.

At verò veteres auctores, qui libro-
rum suorum argumenta ad quandam
perfectionis imaginem tractanda sum-
pserunt, nulla vrgebat necessitas, illa
sic persequendi, quæ legibus nondum
fuerant præcepta: sed ipsi ea potius suo
arbitrio complexi fuerunt, quàm vt in
certam intuerentur virtutum præscri-
ptionem, cui constanter hærerent. No-
bis autem in ijs tantum versari proposi-
tum fuit, quæ religio, quæ charitas, iu-
stitia, ac disseminandi diuini timoris ze-
lus, commissasque oues in cœlestia atria
perducendi munus, ab Episcopo postu-
labat.

Quòd si dicatur humani corporis te-
nuitatem non posse tantam ministerij
molem sustinere, nec tot assiduis oneri-
bus, atque angustijs respondere; ideo-
que si hæc obseruare velit, facile futu-
rum, vt præ nimio pondere in medio
concidat cursu, ac metam ipsam mini-
me attingere valeat.

Respondemus, non deesse clarorum
multorum Episcoporum exempla, qui
viam Christiano populo, in hoc regen-
do munere salubriter monstrarunt; ac
qui totos se huic pastorali curæ ad lucrifaciendas
animas addicentes, læti, & exultantes,
itineris huius semitam feliciter transegerunt.

Et si replicetur hoc singulari, & extra-
ordinaria Dei gratia, aliquibus quan-
doque

^a. Sess. 25. c.
1. de refor.

^b. Io. Molan,
de pijs test.
cap. 40. &
Nauar. de
redd. Be-
nes. q. 3. mo-
ni. 6. n. 3.

^c. I. Cor. 14.

^d. Elironde-
Er. morien.
c. 10. Io. Po-
lant. meth.
iuuan. c. 3.
Io. Mol. de
pijs test. cap.
47. & seq.
Nauar. de
redd. Ben.
q. 3. mon. 6.
n. 3. Henr.
Ryspen lib.
de medis.
mort. c. 12.

^e. Isaias. c.
38.

^f. 2. ad Co-
rimth. 1.

^g. Ad Galat.
cap. 9.

^a. Cic. 1. de
Oratore, &
in Oratore
ad Brutum.
Quinti. lib.
2. c. 10.

doque, sed paucis, & perraro concessum fuisse, ad quorum summas virtutes, non ita licet alijs aspirare.

Respondemus, quod si humanam ipsam imbecillitatem inspiciamus, quæ æstu perturbationum assidue concutitur, in multis errat, in plurimis labitur, in omnibus fere deficit: verum id est, & evidens, sanctorum nos cælestem illam viuendi normam imitari, ne dum assequi minime posse. At si ad immensas illas diuini auxiliij opes, quibus animas piorum pastorum abunde ditat misericors Deus, animum aduerterimus; omnia illos tantis suffultos præsidij, & intelligere, & prouidere, & præstare posse facile confitebimur.

Quod si hæc etiam subsidia sibi Episcopus quandoque sua culpa, & desidia deesse animaduertet; non tamé ideo spe deiici debet, sed potius memorare, clementissimum Deum, qui cognoscit figmentum nostrum, humanæ fragilitati compati solere, cum miserationes sint supra omnia opera eius. Vnde eiusdem benignitate fretus, tamen quotidie ruit, quotidie etiam spe veniæ exurgere potest, & debet, ac virtutem in ipsa infirmitate perficere.

Sed & amplius minime nobis omitendum putauimus, quædam à Patribus sanctis, pastoralis veluti testamento nobis commendata, magno futura præsidio, & solatio Episcopis, in omnibus laboribus, vigilijs, angustijs, ac dæmonis insidijs, & dolis profigandis.

Illud autem est, quod agnoscetes illi, quantum soleant labores, & difficultates, quæ humano ingenio molestæ sunt, molliri, ac subleuari, vbi mens hominis se ad eas suscipiendas inclinatione aliqua deflectit: idcirco in re proposta censuerunt, satis non esse, Episcopum supra memoratas sedulitatis, ac diligentia rationes mente complexum fuisse, siue quicquid pastoralis est muneris, ex librorum traditionibus, aut Episcoporum exemplis didicisse: sed oportere hæc omnia proficisci ab interno quodam spiritu, ac paterno dirigi affectu, qui in eius actus omnes assidue in-

fluat, quos tanquam spiritualium aromatum suauitate pastoralis condiat studio: vt scilicet eius consilia, factaque, non solum cum pietate, prudentia, vigilantia coniuncta sint, sed etiam viuicandam vim, & ardentem feruorem habeant, quem SPIRITVM EPISCOPALEM vocamus. Et hunc significasse videtur Angelus *, cum Episcopum Ephesinum propter multa bona illius opera laudans, vehementer tamen eundem reprehendit, quod charitatem primam reliquerit, hoc est, ex communi interpretatione b, antiquum charitatis in operando feruorem.

Debet nempe Antistes, quoad eius fieri potest, studium omne suum in hoc munere ponere, mentemque in eo defigere: atque id non solum libenter, sed etiam singulari voluntate, & cupiditate amplecti: ac sibi vnâ persuadere, sicuti non alij ex arboribus syluestribus fructus colliguntur, quam aut syluestres, quales ingenta eorum vis fert, aut suauiores alij, quos infra in ijs aliunde germina parturiunt: Sic in pastoralis agrio, nisi exciso humani affectus oleastro, SPIRITVM adificat Antistes EPISCOPALEM, fieri nunquam posse, vt veri, ac proprii Episcopales ab eo fructus expectentur. Hoc verò adepto, dubitandum non est, quin Præsul non solum quamplurima videat, sentiat, confideret, prouideat, quæ quempiam alium, quâ tumlibet perspicacem, ac solertem fugerent; sed etiam gregi omnino sit intentus, atque mente quieta sit, ac tranquilla, & læta, cum in eo officio occupatum se totum videat, quod Deus ipsi commisit, in eoque, vt proprio, ipsum in hac vita perpetuo exerceri voluit.

Itaque, sicut ex deuotionis actu, quo se ipsum quis Deo integre subdit, oriri solet spiritualis quædam mentis lætitia, per quam aduersa omnia facilia redduntur c; ita qui Episcopale munus spiritu hoc interiori administrat, eximiam lætitiæ voluptatem capit, quod id cum virtute coniunctissimum sit, ac Deo gratissimum; quodque talentum id habeat, certumque, & vberimum pecu-

a. Apoc. 2.

b. Cel. 7. non. in. 4. 146. 62.

c. S. Th. 2. 2. q. 82. art. 3. vbi Cast.

peculium, ex quo speret se amplissimos, iucundissimosque æternæ felicitatis, & gloriæ fructus percepturum. Quamobrem cum in eo perfecte, & cum feruore obeundo penitus mentem suam, & voluntatem, & studium collocet; alienas ab instituto suo occupationes omnes, oblectamenta, cogitationes, confabulationes deuitat: & si qui alieni à proposito suo nuntij rerum nouarum afferantur, si quæ incidant necessitudines, & clientelæ, aut si qua alicuius disciplina studia sibi haud esse accommodata cognoscat; illa omnia fabri exemplo, qui officinam non alijs patitur occupari instrumentis, quam iis, quæ ad artem faciunt, repudiat, ac prætermittit. Hincque etiam id sequitur; vt quod antea sibi pondus, & iugum censebatur, nunc inuicium cedat adiuuentum; sitque illi, vt ait S. Bernard. *Onus exonerans, ac sicut penna auium, quæ ferunt, in quibus feruntur* a.

a. S. Bernard. epist. 72.

Hæc autem ideo commemoramus, ne quis forte existimet, in pastoralis munere satis esse, magnarum virtutum thesaurum, veluti probitatis, religionis, industriæ, prudentiæ, ac quam supra expressimus, vigilantia, cum labore assiduo coniunctæ, adhibuisse; nisi præterea cum iis animum hunc, & pectus Episcopale coniungat, quod ad gubernandas animas in primis est necessariû, ac cæteras omnes dotes copulet; & ad huius finis metam dirigat, vt scilicet utiliter pascatur commissus grex. Quandoquidém extitisse aliquos olim legimus, qui gestirēt satis officio suo facere, quique pastoralis procurationis solitudine tangerentur: at simul sponte agnoscerent, & faterentur, animum suum eò propensum non esse, nec se huiusmodi administrationis feruore, & spiritu duci, quod valde suscepti operis progressum impedit, vt S. Greg. ait b. Nam vt in prouerbis scribitur c: *Qui mollis, & dissolutus in opere suo fuerit, frater est suæ operæ dissipantis*; siquidem dum iste proposita initio subditis bona non perficit; etiam, quæ cæpta fuerunt, conuellit. Vnde dici potest, Euangelicum salem huic defuisse, parumque ad alios iuuan-

b. S. Greg. in past. admonit. 35. v. at contra ad monendi. c. 18. c. prouerb. 18.

dos eundem vsui esse; quoniam id quod gerendum est, nisi sollicita intentione crescat, eo ipso etiam, quod fuerat bene gestû, decrescere censetur d. Et ideo quamuis hic Synodos habeat, decreta promulget, visitet Diocesim, ordinationes celebret, hospitalia erigat, eleemosynas largiatur, aliisque officiis defungatur: sibi tamen, & aliis non multum prodest, cum destituatur hoc spiritu, & affectu interiore, qui veluti anima est, ac vera forma Episcopalis. Quæ postquam introrsum radices egit, pastorales fructus assidue profert: quæque si absit, non solum delectationem illam minuit, quæ munus suum ex quodam mentis habitu exercentes comitari solet e: sed etiam impedit, ne id ipsum, quod agitur, ita perfectè, & ad viuum exprimatur, prout ea perfici solent, quæ ex animo geruntur; quod quidem in alijs etiam actionibus vsu venire videmus; Quare clarissimum quendam pictorè, & sculptorè f, cum sacras quasdam imagines à quodâ religioso viro g, miro religionis affectu pietas vidisset, dixisse accepimus: iste bonus vir pingebat corde, ita vt interiorē deuotionē, ac pietatem foris etiam penicillo representaret, quod ego nequaquam efficere possem, quippe qui non adeò bene affectum cor me habere sentiam.

d. S. Greg. sup.

e. Arist. 2. Ethic. c. 3.

f. Michael Aug. Bonarot. g. Fr. To. Angel. Domini.

Quod si obiiceret aliquis, immo Episcopale ministerium non in interiore mentis habitu: sed in exterioribus actibus, veluti prædicando, visitando, corrigendo, gubernandoque consistere: & ideo interiorē illam animi propensionem non ita necessariam esse, vt sine illa pastorale munus rectè, & ex dignitate possit exerceri. Præterea quando eadem omnino exigeretur, tunc eam in hominis non esse potestate, sed à diuinæ gratiæ beneplacito pendere. Nam, vt Christus Dominus dixit: *Spiritus ubi vult spirat h: & diuisiones gratiarum illius sunt, qui diuidit singulis, pro ut vult k; distribuitque dona unicuique, secundum mensuram donationis sue l.* Vnde cum non eundem omnibus spiritum largiatur, sed huic vnum, & alteri alium: si Episcopus hunc,

h. 1. Ioa. c. 3.

i. 1. Cor. 12.

l. Ephes. c. 4.

hunc, quem dicimus Episcopalem spiritum non possideat, iuste videri eum esse excusandum.

Respondemus Episcoporum statum, qui summæ est perfectionis, nõ tantum exigere, quod alijs etiam muneribus, & vitæ actionibus est commune; vt scilicet Deo in primis placere, eiusq. gratiã habere cupiamus, iuxta illud Apostoli: *Omnia quæcumque facitis, ex animo operamini.* Et illud: *sive manducatis, sive bibitis, omnia in gloriam Dei facite:* verum etiam, vt illius functio, quæ omniũ operosissima, ac laboriosissima est, pro dignitate exerceatur, & ad finem vsque consummetur. Qua in re nemo diffitebitur, opus esse hoc interiori spiritu, ac mēris ardenti conatu, qui leniat, ac suauiores reddat omnes labores: ita vt melius, ac facilius possit Episcopus in suo munere versari. Immo similem quodãmodo affectum ad quæcumque etiam alia opera obeunda maximè prodesse, philosophi pariter affirmant; siquidem Aristoteles *ἐπιθυμίας* appellat^a quandam naturæ bonitatem, seu dispositionẽ ad aliquid operis agendum; cum inter homines, varij ad varia cõspiciantur apti, & quodãmodo nati, vnde etiam aliqui virtutes quasdam naturales suo modo dixerunt, quia ingenium ad eas valde propensum gerunt, & quasi gustũ in eis tractandis sentiunt^b. Quod si naturalis dispositio, & inclinatio in actionibus moralibus, & politicis, & quibuscũque alijs tantam vim habent, vt præclare à multis scriptum est^c; in donis quoque supernaturalibus à spiritu Dei infusis, multo maiorem inesse, sine vlla dubitatione est affirmandum^d.

Nec obstat, quod huiusmodi propen-

sio diuinitus potius concedi, quàm propria virtute comparari videatur. Nam si hæc in primis à Deo gratia petatur, qui dixit: *Petite, & dabitur vobis.* Et paulo post: *Quanto magis pater uester decalo dabit spiritum bonum petentibus se?*^e

Et præterea si diligens, quantum in homine est, conatus adhibeatur, non tam arduum erit, quin possit obtineri. Etenim, quod dixit Saluator apud S. Mattheum^f in illa parabola: *Quod Deus dedit unicuique secundum propriam uirtutem,* exponere solent Doct. pro dispositione, seu conatu accipientis gratiam; videlicet quod præcedente hominis ad Deũ conuersione, tanto magis homo disponitur, & habilis redditur ad dona gratiæ suscipienda^g; quo maiore conatu, & affectu feruentiore operatur. Quam dispositionem, seu conatum præuenit Spiritus sanctus mouens mentem hominis plus, vel minus secundum suam voluntatem. Vnde Apostolus dicit^h: *Qui dignos nos fecit in partem seruis sanctorum in lumine.* Nam mysticus ille paterfamilias Deus agnoscens seruos suos à se pendere, considerat deinde singulorum vires, & industriam à se motam; ac cum omnia suauiter disponat secundum diuersitatem huiusmodi industriæ, ac motionis plus, vel minus eis largiri soletⁱ. Siquidem sedulo conati exercere vires naturæ, Spiritus sanctus, qui prius

eas mouit, opitulatur, & succurrit semper; iuxta illud^k: *Deus dabit spiritum bonum petentibus se.*

FINIS PRIMÆ PARTIS.

ARCHIE-

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE

Siue

DE BONONIENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATIONE

GABRIELIS CARDINALIS PALAEOTI PARS SECVNDA.

Quæ spectat ad fidem, Doctrinam Christianam, & Prædicationem Verbi Dei.

I N D E X

RERVM PRAECIPVARVM

Quæ in hac secunda Parte continentur.

DE his, quæ pertinent ad Professionem Fidei; & qui teneantur eam emittere.
Forma Iuramenti Professionis Fidei.
Institutio Doctrinæ Christianæ.
Monitiones, & formulæ plures, ad eiusdem Doctrinæ vsum in Ciuitate Bononiæ.
Ordo seruandus in Diocesi Bononiensi, in eadem Doctrina Christiana edocenda.
De prædicatione verbi Dei.

A 2 Institu-

Institutio generalis pro Prædicatoribus Verbi Dei.

Monitiones ad eosdem pro Monialibus.

Formulæ aliarum Monitionum pro Prædicatoribus Verbi Dei, tempore Aduentus, Quadragesimæ, &c.

Sermones duo Pontificales Illustrissimi Cardinalis Archiepiscopi.

Illura ad sanctum officium Inquisitionis spectantia.

De Societate sanctissimi Nominis Dei, ad tollendas blasphemias, & periuria.

PARS SECUNDA

DE IIS QVAE AD DOCTRINAM

FIDEI EDOCENDAM, ET

EXERCENDAM PERTINENT.

COLLE-
CTOR.

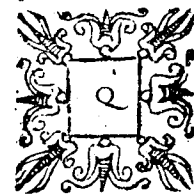

*H*ÆC secunda Pars, quæ ad Doctrinam Fidei spectat, quamvis vi sua late pateat, & tamquam speculum sine macula omnibus in rebus ante oculos haberi, & ubique circumferri debeat: attamen mirabitur nemo, si paucis capitibus, præcipuarum quarundam rerum ad regimen Bononiensis Ecclesie spectantium, à nobis hoc loco comprehensa fuerit; cum per Dei gratiam, Bononiensis populus ita sit in veræ pietatis cultu, & veteribus sanctæ Fidei documentis, à priscis usque seculis, inuiolabili, ac perpetua sinceritate institutus, ut alij potius ab eo exemplum petere, quàm ille pluribus hac de re præceptis, aut legibus indigere videatur. Vnde sicuti bene valenti corpori nullis exquisitis pharmacis est opus, sed sola salubris victus ratio sufficere consuevit, ad bonam valetudinem tuendam; idem curauit Illustrissimus Archiepiscopus in Clero, Populoq. Bononiensi fieri: neque ideo hæc alias præceptiones afferemus, quòd ad Religionem attinet, sed quadam tantum quæ à Concilio Tridentino sancita ille in usum præcipuè inducenda, atque exercenda mandauit.

DE PROFESSIONE
FIDEI.

Tabella eorum qui Professionem Fidei emittere debent in Ciuitate, & Diœcesi Bononiensi Officij, quod gerunt, ratione.

VI obtinent Canonatus, aut Dignitates, non solum coram Illustrissimo Archiepiscopo, seu eius Vicario generali, sed etiã in Capitulo, licet exempto, quoties prouisi fuerint.

Item Parochi, & quicumque beneficia consecuti sunt curam animarum habentia, intra duos menses, à die possessionis adeptæ coram Archiepiscopo, seu eius generali Vicario, quoties prouisi fuerint, aut

Tum ceteri omnes beneficia Ecclesiastica habentes, aut ad Presbyteratum promoti, qui Synodo Diœcesanæ interesse debent, in eadem Synodo, & quandoque ad beneficia admissi fuerint: qua de re Notarius authenticum conficiat instrumentum.

Quicumq. ad Magisterij sacre Theologiæ, seu Doctoratus tam Canonum, atque Legum, quàm Artium suscipiendâ insignia accesserint, in manibus Illustrissimi Archiepiscopi, siue eius Vicecancellarij, quæ pro laurea obtinenda adierint: & amplius ad medicam facultatem promouendi iurare debebunt, se Bullam Pij V. fel. mem. de infirmis visitandis plenè obseruatuos.

Item ludimagistri, seu præceptores, & alij quicumq.; licet non in publicis gymnasijs, sed alibi vbilibet publicè, vel priuatim doceant, & quascumque artes, seu facultates, Grammaticam, Musicam, Arithmetricam, Geometriam, aut huiusmodi alia discipulis tradant.

FORMA IVRAMENTI PRO
FESSIONIS FIDEI

Ex Bulla Pij III. Pont. Max.

EGO N. firma fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet.

Credo in vnum Deum patrem Omnipotentem, factorem cæli, & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in vnum Dominum Iesum Christum, Filium Dei vnigenitum, & ex patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis: & incarnatus est de spiritu sancto ex Maria Virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos, & mortuos, cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum dominum, & viuificantem, qui ex Patre, Filioque procedit: qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et vniam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi sæculi. Amen.

Apostolicas, & ecclesiasticas traditiones, reliquasque eiusdem Ecclesie obseruationes, & constitutiones firmissime admitto, & amplector.

Item sacram Scripturam, iuxta eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta mater Ecclesia, cuius est iudicare de vero sensu, & interpretatione sacram

Scripturarum, admitto; nec eam vnquam, nisi iuxta vnanimem cõsensum patrum, accipiam, & interpretabor.

Profiteor quoque septem esse verè, & proprie Sacramenta nouæ legis, a Iesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria; scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque gratiam conferre; & ex his, Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse.

Receptos quoque, & approbatos Ecclesie catholice ritus, in supradictorum omnium Sacramentorum solemnè administratione recipio, & admitto.

Omnia, & singula, quæ de peccato originali, & de iustificatione in Sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio.

Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium, pro viuis, & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistie Sacramento esse vere, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, vnà cum anima, & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, fierique conuersionem totius substantie panis in corpus, & totius substantie vini in sanguinem: quam conuersionem catholica Ecclesia Transubstantiationem appellat: Fateor etiam sub altera tantum specie, totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.

Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis iuari:

Similiter, & Sanctos vnà cum Christo regnantes venerandos, atque inuocandos esse: eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas.

Firmissimè assero imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam.

Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in ecclesia relictam fuisse, illarum-

rumque vsum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo.

Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram agnisco: Romanoque Pontifici beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Iesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac iuro.

Cætera item omnia à sacris Canonibus, & Oecumenicis Concilijs, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor. simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, & reiectas, & anathematizatas, ego pariter damno, reijcio, & anathematizo.

Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo saluus esse potest, quam in præsentis sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram, & inuiolatam, vsque ad extremum vitæ spiritum, constantissimè (Deo adiuuante) retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit curaturum:

EGO idem N. spondeo, voueo, ac iuro, Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangelia.

DE DOCTRINA
CHRISTIANA.

Summarium eorum quæ pertinet ad scholas & disciplinam Doctrinæ Christianæ Bononiæ tradenda.

INSTITUTA fuit Bononiæ ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo Congregatio, siue sodalitas vna virorum, altera mulierum pietate, & charitate præstantium, quorum præcipuus finis est, vt ip-

forum opera, & labore, Christianæ fidei præcepta pueri, & puellæ edoceantur; quæ quidem Congregatio multis Priuilegijs, & Indulgentijs a Pio V. & Greg. XIII. fuit insignita, quæ in ipso initio libelli Doctrinæ Christianæ hic referuntur.

Vtrique Sodalitati, tã virorum, quam mulierum Illustrissimus Archiepiscopus particulares regulas, & statuta præscripsit, ne fructus, qui inde colliguntur vberim, cum ordine caruissent, minuerentur. in quibus quidem officia cuiuslibet distincta, eorumque functiones diligenter declarantur, & typis edita Bononiæ publice sunt exposita.

Cum autem Bononia in quatuor sit distributa Regiones, seu, vt vocant, Quarta, in eorum singulis quinque Ecclesie pro puerorum Scholis, totidemque pro puellis sunt deputatæ: illarum tamen quælibet ita alia alij proxima, vt operarij, seu ministri promptiores sint pro huic labori commodius perferendo. Quadraginta igitur scholæ sunt, in quas distribuuntur pueri omnes, & puellæ Ciuitatis, XIII. annum minime excedentes.

Vt recte huiusmodi Scholæ regantur quolibet anno, ex toto generalis Congregationis corpore, Rector eligitur, cui duodecim socij tribuuntur, atque hi omnes vnà omnibus scholis præsent, quas frequenter visitant, & cum occasio postulat, secretas etiam Congregationes celebrant, in quibus de ipsarum statu, & progressu diligenter agunt.

Singulis Scholis præfunt Præfectus vnus; sex magistri; sex alij qui submagistri appellantur; duo silentarij, qui silentium indicunt, sedendi ordinem præscribunt &c. Ianitor vnus, qui modeste ingredi, & egredi pueros curat. &c.

Idem est in scholis puellarum ordo, eadem Officialium nomina, & munera mulierum, quæ scholas administrant.

Quare sexcenti, & amplius sunt, qui operi Doctrinæ inseruiunt quolibet Dominico die, tam mares, quam feminæ.

Pueri & puellæ Dominicis diebus statim à prandio, campanæ ictibus, ad scholas sibi assignatas conuocantur, in quibus

8 De Bonon. Eccl. Admin. Pars. II.

bus Officiales singuli sua munera exercent.

Exercitatio scholæ duabus horis perfitur. ea vero est, in recitatione lectionum, in repetitionibus, in disputationibus assignatis à Præfectis, in Interrogationibus, & responsionibus super doctrina Christiana, in spiritualium laudum aliquo cōcentu, in quorundam præmiorum distributione ijs qui melius sese habuerint, vt sunt imagines sacræ, coronæ, aliaque similia, quibus ad discendum pueri animantur; atque huiusmodi exercitatio scholarum communi oratione semper inchoatur, & concluditur.

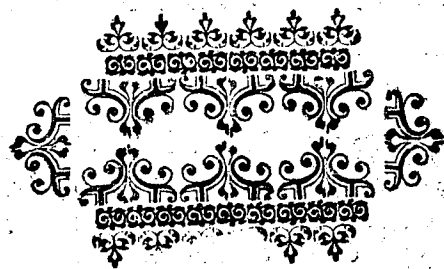
Singulis Dominicis diebus, completa doctrinæ exercitatione post vesperas, quibus omnes interfuerūt, Rector Congregationis generalis, & reliqui duodecim Officiales, vnà cū Præfectis, Magistris, alijsque ministris particularibus scholarum, ad ædem diuæ Lucie conuenire solent, vbi simul congregati, de administratione scholarum agunt, de fructu, de diligentia puerorum, & quilibet Præfectus præsertim refert numerū puerorum, qui eo die suæ scholæ interfuerunt, Secretarius verò Congregationis illum in scriptis adnotat.

Eidem Congregationi interfunt, Ianiatores scholarum puellarū, qui viri sunt pij, & ætate graues, qui loco Præfectarum, pariter de puellarum scholis Congregationem admonent. atque hoc modo non solum constat totus omnino numerus puerorum & puellarum, sed etiam fructus, & necessitates scholarum manifestantur.

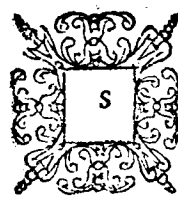
Congregantur etiam singulis mensibus mulieres Officiales maiores eiusdem Congregationis videlicet, illa quæ Rectoris munere fungitur, & duodecim alia, quæ quolibet anno mutantur, & similiter reliquæ, quæ vocantur minores Officiales Scholarum, vt præfectæ, magistræ &c. ea verò, quæ remedio aliquo indigere vident, ad Congregationem hominum referunt, quorum est exquirere, vbi opus sit, remedia, operis stabilimentum, atque incrementum.

Porro Illustrissimus Archiepiscopus singulis annis nō minus saltem, quàm semel, singulas scholas visitare solet; atque vt plurimum, nisi maiora impedimenta aliud requirāt, visitatio inchoatur prima Dominica post festum S. Petronij, & ante solennitatem Natiuitatis Dominicæ absoluitur. antequam visitatio inchoetur, Rector, & socij de Congregationis, & scholarum statu, & necessitate illum diligenter admonent, vt paratior pastorem curam in sanctissimum illud institutum iuuandum conferre possit.

Cum ad visitationem accedit, adfunt præcipui ministri Congregationis, & alij etiā illius Scholæ, quā visitat, vbi sedet in editiore aliquo ad id parato loco, & breuem sermonē habet, de grauitate, & necessitate illius ministerij, de debito puerorum, seu puellarum in eius exercitatione officio, monetque omnes paterne, atque incitat ad ipsum amplectendum, & prosequendum. Tum audit aliquam breuem disputationem Doctrinæ Christianæ; postmodum aliquem interrogari ex improviso, se præsentem, iubet; Demum secreto alloquitur illius scholæ ministros, a quibus edoceri petit, de fructu operis, de frequentia puerorum, de assiduitate aliorum ministrorum, deque alijs rebus, quibus ipse postea pro sua pastorali cura, & sollicitudine prospicere debet;

COLLECTOR.

SEQUITUR libellus Doctrina Christiana: quam quidem Illustrissimus Archiepiscopus sanctissimis Concilij Tridentini Decretis inherens, non solum vulgari sermone conscriptam in vulgus edendam curauit ad puerorum, & puellarum ingenia diuinis præceptis excolenda; verum etiam Constitutionem illam Concilij Lateranensis sub Leone X. celebrati in usum reuocandam sibi esse censuit, vt præter eiusdem Doctrinæ Christianæ scholas Bononia erectas, eadem Doctrina in scholis etiam Grammatica, & Rhetorica latinè à Præceptoribus tradere-tur, atque explanaretur. Porro hic libellus duplex est, alter, qui doctrina parua vulgò appellatur, ad incipientes, & rudiores instruendos, alter, qui Doctrina maior dicitur, explanationibus illustrata, quæ pro uelutioribus tradi solet.

DOCTRINA CHRISTIANA

Quæ parua dicitur, pro rudioribus & incipientibus, ad usum Ciu. & Dioec. Bonon. iussu Illustris. Cardinalis Palæoti Archiepiscopi, edita.

Decretum Concilij Lateranensis sub Leone X. Sessione IX.

CVM omnis aetas ab adolescentia prona sit ad malum, & à teneris assuefieri ad bonum, magni sit operis, & effectus: statuimus, & ordinamus, vt magistri scholarum, & præceptores, pueros suos, siue adolescentes nedum in Grammatica, & Rhetorica, ac ceteris huiusmodi, audire, & instruere debeant; verum etiam docere teneantur ea, quæ ad religionem pertinent, vt sunt præcepta diuina, articuli fidei, sacri hymni, & psalmi, & sanctorum vitæ, diebusq. festiuis nihil aliud eos docere possint, quàm in rebus ad religionem, & bonos mores pertinentibus, eosq. in illis instruere, hortari, & cogere (in quantum possint) teneantur; vt nedum ad Missas, sed etiam ad Vesperas, diuinæ Officia audienda, ad Ecclesias accedant, & similiter ad prædicationes, & sermones audiendos impellant, nihilq. contra bonos mores, aut quod ad impietatem inducat, eis legere possint.

Decretum Concilij Tridentini sub Pio III. Pont. Max. Sessione 24. cap. 4.

EPISCOPI pueros, saltem Dominicis, & alijs festiuis diebus, in singulis parochijs fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum, & parentes diligentes ab ijs, ad quos spectabit, doceri curabunt, & si opus sit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellent, non obstantibus priuilegijs, & consuetudinibus.

Ex Litteris Pii V. Pont. Max.

VNIVERSOS, & singulos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque Ecclesiarum prælatos, & locorum quorumcumque Ordinarios vbilibet constitutos, præsentem & futuros rogamus, & hortamur, attentè eis, ac eorum in spiritualibus, & temporalibus Vicarijs, seu officialibus generalibus, per Apostolica scripta mandâtes, quatenus hoc opus sanctissimum toto peccore amplectentes, aliquas ecclesias in suis ciuitatibus, & diocessibus respectiue, seu loca honesta, in quibus præfati infantes, & pueri ad audiendum Doctrinam Christianam conuenire possint, deputent, & viros ad id idoneos, vira, & moribus approbatos, qui diebus saltem dominicis eosdem infantes, & pueros, ac alias personas diuinæ legis expertes, in articulis fidei, & præceptis sanctæ matris Ecclesiæ instruant, & confirmant

firment, eligant; & tot societates seu confraternitates, quot ad hoc sanctissimum opus exercendum eis opportuna videbuntur, inibi auctoritate nostra erigant, & instituant. Nos enim, ut promptius, & alacrius ad hanc curam subeundam omnes Christi fideles alliciantur, & eò libentius curam ipsam suscipiant, quò ex hoc dono cælestis gratiæ conspexerint se vberius refectos; De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Petri, & Pauli, Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus vere poenitentibus, & confessis, seu statutis à iure temporibus firmum confitendi propositum habentibus, qui in aliquâ dictarum societatum, seu confraternitatum vbilibet constitutarum intrauerint, & adscripti fuerint; illis videlicet, qui tam alios docuerint, quam qui ab alijs in articulis Fidei, & præceptis Ecclesiæ huiusmodi instructi fuerint, quotiescunque in præfato sanctissimo exercitio se occupauerint, quadraginta dies de iniunctis eis poenitentibus, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, misericorditer in Domino relaxamus; præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Ceterum, quia difficile foret præsentibus litteras ad singula quæque loca, in quibus de eis fides forsan facienda foret, deferri; volumus, quòd ipsarum transumptis manu publici Notarij subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, in iudicio, & extra, vbi opus fuerit, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die. vi. Octobris. M. D. LXVII. Pontificatus nostri anno secundo.

Ex Litteris Gregorii XIII. Pont. Maximi.

M itaque, sicuti nuper accepimus, dudum fel. rec. PIVS PAPA. V. prædecessor noster per suas litteras omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus tunc expressis, qui essent decripti in

Societatibus, seu Confraternitatibus ad pueros, & alios Christi fideles rudes in bonis moribus, & Doctrina Christiana erudiendos in quocumque loco deputatis seu deputandis, ac pueros, & Christi fideles rudes huiusmodi in præmissis bene instruerent, & qui ab eis instruerentur in eisdem certis diebus, & temporibus tunc expressis, quadraginta dies de iniunctis eis poenitentibus Apostolica auctoritate relaxauerit, prout in dictis litteris, quas idem prædecessor perpetuò valere decreuit, plenius continetur. Nos tam pium, & numquam satis laudandum opus amplioribus etiam gratijs, & spiritualibus muneribus prosequi volentes, dictos quadraginta dies, ad centum dies, auctoritate Apostolica, tenore præsentium extēdimus, & ampliamus, ita quòd personæ supradictæ præmissa adimplendo, non solum dictos quadraginta dies, sed centum dies Indulgentiæ præfatis diebus, & temporibus, ut præfertur, in totum consequantur, & consequi possint. Præsentibus perpetuis futuris temporibus duraturis. Volumus autem, ut præsentium transumptis manu alicuius Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius in dignitate Ecclesiastica constituti munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis originalibus litteris adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Dat. Romæ apud Sanctum Marcum, sub annulo Piscatoris, Die. xxi. Octobris, millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Pontificatus nostri anno primo.

Ex Litteris Gregorii XIII. Pont. Maximi.

M MIBVS, & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus Ciuitatis, & Diocesis Bononiensis, verè poenitentibus, & confessis, qui in eadem Doctrinæ Christianæ Congregatione tempore publicationis præsentium litterarum descripti reperientur, & in die, quo in ea se adscribi fecerint, ut debitam in ea præstent operam; necnon qui semel in anno in aliquo die, per Cardinalem præscribendo, ac etiam in

mortis

mortis articulo cuiuslibet ipsorum plenariam omnium, & singulorum peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus, & elargimur; Quicumque verò de prædictis Doctrinam Christianam docuerit, seu docenti coadiutor extiterit, ipsis centum dies: Patribus autem, ac matribus, & aliis personis filios, ac filias, ad ipsam Doctrinam Christianam ediscendam mittentibus, ac quibusuis orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam, pro sanctæ matris Ecclesiæ exaltatione, ac hæresum extirpatione, & huius laudabilis operæ conseruatione, & augmento deuotè recitando, etiam dies centum: ac prætera illis, qui diebus festis, in eorum scholis, Rectori ipsius Congregationis rationem reddent, & sermonem à suo patre spirituali habendum audiuerint, centum pariter dies de iniunctis eis, seu aliàs quomodolibet debitis poenitentibus, harum serie, relaxamus. Contrariis non obstantibus quibuscumque. Dat. Romæ apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris. Die. vi. Iunii. M. D. LXXVI. Pont. Nostri Anno Quinto.

D E M Sanctissimus D. N. Papa Gregorius per litteras suas sub Dat. Tusculi, Anno Incarnationis dominicæ millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, sexto Kal. Iunii, anno quinto, concessit omnibus, & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, qui in dictam Confraternitatem Doctrinæ Christianæ ex nunc deinceps intrauerint, in eorum ingressu huiusmodi (quotiescunque peccata sua confessi fuerint, & sacram communionem receperint) decem annos, & totidem quadragenas de iniunctis eis poenitentibus.

Item concessit dictis Confratribus vtriusque sexus, si confessi fuerint, & receperint sacram communionem, decem annos, & totidem quadragenas bis in anno.

Item concessit dictis Confratribus descriptis, & describendis centum annos indulgentiæ, quotiescunque in hu-

iusmodi sancto exercitio se occupauerint.

Item dictis Confratribus, quotiescunque se in vnum congregauerint, & de rebus ad promotionem, & felicem successum institutionis puerorum in Doctrina pertractauerint, centum dies de iniunctis eis, seu aliàs quomodolibet debitis poenitentibus, in Domino misericorditer relaxauit.

Item dictis Confratribus, qui singulis annis semel iuxta determinationem, & prouidam ordinationem suorum superiorum, vere poenitentes, & confessi sacram Communionem receperint, necnon eisdem similiter contritis, & poenitentibus pro tempore decedentibus, in cuiuslibet eorum mortis articulo plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concessit, & elargitus est. Dictis litteris perpetuis futuris temporibus duraturis.

De Signo Crucis.

M. Vobis est signum Christiani?
D. Signum sanctæ Crucis, quod fit dicendo; in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

De oratione Dominica.

M. Quæ est Oratio Dominica?
D. Pater noster, septem continens petitiones.
M. Eas recita.
D. 1. Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum.
2. Adueniat regnum tuum.
3. Fiat voluntas tua, sicut in cælo, & in terra.
4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.
5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.
6. Et ne nos inducas in tentationem.
7. Sed libera nos a malo. Amen.

De

De Salutatione Angelica .

M. Quae est Saluatio Angelica?

D. Aue Maria , diuifa in tres partes.

- 1 Aue Maria gratia plena , Dominus tecum .
- 2 Benedicta tu in mulieribus , & benedictus fructus ventris tui Iesus .
- 3 Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus , nunc & in hora mortis nostrae . Amen .

De Articulis Fidei .

M. Quot sunt Articuli fidei?

D. Duodecim .

M. Qui

- D. 1. Credo in Deum , patrem omnipotentem , creatorem caeli , & terrae .
- 2 Et in Iesum Christum filium eius unicum , Dominum nostrum .
- 3 Qui conceptus est de Spiritu sancto , natus ex Maria Virgine .
- 4 Passus sub Pontio Pilato , crucifixus , mortuus , & sepultus .
- 5 Descendit ad inferos , tertia die resurrexit a mortuis .
- 6 Ascendit ad caelos , sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis .
- 7 Inde venturus est iudicare viuos , & mortuos .
- 8 Credo in Spiritum sanctum .
- 9 Sanctam Ecclesiam Catholicam , Sanctorum communionem .
- 10 Remissionem peccatorum .
- 11 Carnis resurrectionem .
- 12 Vitam aeternam . Amen .

De Septem Sacramentis Ecclesiae .

M. Ad consequendum finem , quem fides proponit , quid tandem est necessarium?

D. Sacramenta , quae sunt septem , id est .

- 1 Baptismus . 5 Extrema vnctio .
- 2 Confirmatio . 6 Ordo Sacer .
- 3 Eucharistia . 7 Matrimonium .
- 4 Poenitentia .

De decem Praeceptis .

M. Vt caelestem patriam consequamur , quid est agendum ?

- D. Diuina praeccepta obseruanda , quae sunt decem , & habentur Exo. xx.
- 1 Non habebis Deos alienos coram me .

2 Non assumes nomen Dei tui in vanum .

3 Memento , vt diem Sabbathi sanctifices .

4 Honora patrem tuum , & matrem tuam , vt sis longaeuus super terram .

5 Non occides .

6 Non moechaberis .

7 Non furtum facies .

8 Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium .

9 Non concupisces domum proximi tui .

10 Non desiderabis uxorem eius , non seruum , non ancillam , non bouem , non asinum , neque omnia , quae illius sunt .

De praecceptis Ecclesiae .

M. Quot sunt Ecclesiae praeccepta?

D. Multa , sed praecipua , quinque .

- 1 Vt omnibus Dominicis , & festis diebus rei diuinae , quae missa dicitur , intersis .
- 2 Ieiunium statis diebus adhibeas .
- 3 Decimas soluas .
- 4 Semel saltem in anno peccatis tuis confitendis te expies .
- 5 In Dominica Resurrectionis Eucharistiam accipias .

De peccatis capitalibus .

M. Quot sunt peccata capitalia?

D. Septem .

- 1 Superbia . 5 Gula .
- 2 Auaritia . 6 Inuidia .
- 3 Luxuria . 7 Accidia .
- 4 Ira .

De virtutibus quae peccatis capitalibus aduersantur .

M. Quot sunt virtutes peccatis capitalibus aduersantes?

D. Septem .

1 Humilitas .	}	Aduersantes.	Superbiae .
2 Liberalitas .			Auaritiae .
3 Castitas .			Luxuriae .
4 Patientia .			Irae .
5 Abstinencia .			Gulae .
6 Amor Proximi .			Inuidiae .
7 Diligentia spiritualis .			Accidiae .

De

De donis Spiritus sancti .

M. Quot sunt dona Spiritus sancti?

D. Septem .

- 1 Donum Sapientiae . 5 Scientiae .
- 2 Intellectus . 6 Pietatis .
- 3 Consilij . 7 Timoris .
- 4 Fortitudinis .

De operibus Misericordiae .

M. Quot in partes opera misericordiae diuiduntur?

D. In duas .

M. Cedo , quas ?

D. Corporis , & Spiritus .

M. Quam multa sunt , quae corpus attingunt?

D. Septem .

M. Quae .

- D. 1. Cibum suppeditare esurientibus .
- 2 Potum sitientibus .
- 3 Nudis amictum .
- 4 Captiuis libertatem .
- 5 Morbo laborantes inuisere .
- 6 Hospitio peregrinos recipere .
- 7 Mortuos sepulturae mandare .

De operibus Misericordiae spiritualibus .

M. Quot sunt opera misericordiae spiritualia?

D. Septem .

M. Quae ?

- D. 1. Bonum consilium dare .
- 2 Corrigere peccantes .
- 3 Docere rudes .
- 4 Consolari moerentes .
- 5 Condonare iniurias .
- 6 Orare pro viuis , & mortuis .
- 7 Ferre aliena errata .

De Virtutibus Theologicis .

M. Quot sunt virtutes Theologicae?

D. Tres .

- 1. Fides . 2. Spes . 3. Charitas .

De Virtutibus Cardinalibus .

M. Quot sunt virtutes Cardinales?

D. Quatuor .

- 1 Prudentia . 3 Fortitudo .
- 2 Iustitia . 4 Temperantia .

De Corporis sensibus .

M. Quot sunt corporis sensus?

D. Quinque .

- 1 Visus . 4 Gustus .
- 2 Auditus . 5 Tactus .
- 3 Odoratus .

De animae potentijs .

M. Quot sunt potentiae animae?

D. Tres .

- 1 Intellectus . 3 Voluntas .
- 2 Memoria .

De diebus ieiuniorum .

M. Quot sunt dies Ieiunij?

D. Tota Quadragesima , diebus Dominicis exceptis .

Quatuor Anni tempora , nempe Vere , prima hebdomada Quadragesimae .

Aestate , in hebdomada Pentecostes .

Autumno , primi dies sequentes festum sanctae Crucis in mense Septembri .

Hyeme , post festum Diuae Luciae , Ieiunatur quarta , sexta feria , & sabbatho .

De vigilijs ex praeccepto Ecclesiae obseruandis .

M. Quot sunt vigiliae , ex praeccepto Ecclesiae obseruandae?

D. Vigilia Natiuitatis domini nostri Iesu Christi .

Pentecostes .

Assumptionis gloriosae Virginis .

Omnium sanctorum Apostolorum , praeterquam sanctorum Iacobi , Philippi , & Ioannis Euangelistae .

Natiuitatis S. Ioannis Baptistae .

Sancti Laurentij , & Festi Omnium Sanctorum .

De festis diebus ex praeccepto Ecclesiae obseruandis .

M. Qui sunt dies Festi celebrandi?

D. Natiuitas D. N. Iesu Christi .

Circumcisio eiusdem , Festum D. Stephani .

D. Ioannis Euangelistae .

Epiphania Domini .

Pascha resurrectionis cum duobus sequentibus diebus .

Inuentio sanctae Crucis .

Solemnitas corporis D. N. Iesu Christi .

Natiuitas , Annunciatio , Assumptio , & Purificatio Beatae Virginis Mariae .

Natiuitas sancti Ioannis Baptistae .

Omnes festi dies duodecim Apostolorū.
Sancti Laurentij.
Sancti Michaelis in mense Septembris.
Omnium Sanctorum.
Omnes dies Dominici, alijq; festi dies,
quos in suis Dioccesibus Episcopi ser-
uari iusserint.

De festis mobilibus.

M. *Quæ sunt festa, quæ dicuntur mobilia?*
D. Aduentus Domini,
Dominica Septuagesimæ, Sexagesimæ,
Quinquagesimæ, & Quadragesimæ.
Dies cinerum,
Pascha,
Ascensio Domini.
Pentecoste,
Dominica Sanctæ Trinitatis.
Sollemnitas Corporis Christi.

De fructibus Spiritus sancti.

M. *Quot sunt fructus Spiritus sancti?*
D. Duodecim.
1 Charitas. 7 Benignitas.
2 Gaudium. 8 Manfuetudo.
3 Pax. 9 Fides,
4 Patientia. 10 Modestia,
5 Longanimitas. 11 Continentia.
6 Bonitas. 12 Castitas.

De Statibus Ecclesiæ.

M. *Quot sunt status Ecclesiæ?*
D. Tres.
1 Virginum.
2 Continentium,
3 Coniugatorum.

De Mysterijs Rosarij.

M. *Quot sunt mysteria Rosarij?*
D. Quindecim, eaq. tripartita, in my-
steria videlicet Gaudij, Doloris, &
Gloriæ,
M. *Quæ sunt Gaudij?*
D. 1. Cum Angelus Virgini nunciauit,
fore vt conciperet filium Dei.
2 Cum beata Virgo visitauit S. Elifa-
beth.
3 Cum peperit filium suum Christum
benedictum.
4 Cum eum obtulit in templo.
5 Cum eum, post tres dies, in medio
doctorum inuenit,
M. *Quæ Doloris?*
D. 1. Cum Christus orauit in horto.

2 Cum fuit flagellatus ad columnam.
3 Cum corona spinea redimitus,
4 Cum Crucem pertulit in Galuarie
montem.
6 Cum Cruci fuit affixus.
M. *Quæ Gloriæ?*
D. 1. Cum Christus triumphans, & glo-
riosus surrexit.
2 Cum in Cælum ascendit.
3 Cum emisit Spiritum sanctum in
Apostolos.
4 Cum ipsa beata Virgo assumpta fuit
in cælum.
5 Cum fuit coronata super omnes
Angelos, & Beatos.

De Quatuor Nouissimis.

M. *Quot sunt hominis nouissima?*
D. Quatuor.
1 Mors. 3 Infernus.
2 Iudicium. 4 Paradisus.

De examine conscientiæ.

M. *Examinaturus conscientiam, quid agis?*
D. Primum generaliter peccata confi-
teor, dicendo.
Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Ma-
riæ semper Virgini, beato Michaeli
Archangelo, beato Ioanni Baptistæ,
sanctis Apostolis Petro, & Paulo, &
omnibus Sanctis; quia peccaui nimis
cogitatione, verbo, & opere, mea cul-
pa, mea maxima culpa. Ideo precor
beatam Mariam semper Virginem,
beatum Michaelem Archangelum,
beatum Ioannem Baptistam, sanctos
Apostolos Petrum, & Paulum, & om-
nes Sanctos orare pro me ad Domi-
num Deum nostrum.
2 Deinde, gratias ago Deo, de omni-
bus beneficijs acceptis, præcipue ve-
rò illius diei.
3 Tum precor, vt illustret, & iuuet ad
agnoscenda, & detestanda peccata.
4 Exigo rationem ab anima mea de
omnibus peccatis, quibus eo die
Deum offendi, siue cogitationibus,
verbis, operibus, aut omissione, ea
præcipue animaduertens, ad quæ pro-
cliuiorem me sentio.
5 Peto humiliter veniam omnium pec-
catorum meorum,
6 Statuo ex animo in posterum ea ca-
uere

DOCTRINA
CHRISTIANA.

*Explicationib. illustrata, quæ ma-
ior dicitur, ad vsum Ciui. et Dice-
ces. Bonon. iussu Ill. Card. Pa-
lotti Archiepiscopi edita.*

P A R S P R I M A.

Declaratio de nomine Christiani.
Cap. I.

M. *Audatus sit Iesus Christus.*
D. Semper laudatus sit.
M. *Es ne tu Christianus?*
D. Sum beneficio IESV Christi
Domini nostri.
M. *Vnde dicitur hoc nomen, Christianus?*
D. A Christo, quod est profiteri fidem
Iesu Christi.
M. *Qua dignitate afficitur, qui sit Christia-
nus?*
D. Efficitur filius Dei, frater Christi,
hæres cæli, omnibusque aliis mune-
ribus cumulatur, dummodo sit sanus,
& viuum membrum Christi.
M. *Quis verò est Iesus Christus Dominus
noster?*
D. Verus Deus, & verus homo.
M. *Vt est verus Deus?*
D. Quia verus, & vnicus filius est Dei
Patris omnipotentis.
M. *Vt est verus homo?*
D. Quia verus, & vnicus filius est glo-
riose Virginis Mariæ.
M. *Quid sibi vult hoc nomen, Christianus?*
D. Significat vnctum affluentissima gra-
tia Spiritus sancti, vt verum Regem
super oēs Reges, & vt verum Melsiã.
M. *Iesus porrò quid significat?*
D. Saluatorem.
M. *Cur verò vocatur Saluator?*
D. Quoniam salutem attulit, pretiosissi-
mo suo sanguine redimens nos, & li-
berans à Dæmone, à peccato, & mor-
te æterna.

uere, & confiteri, dicendo ad extre-
mum ter: Pater noster, & Aue Ma-
ria, Credo, & Salue Regina.

De Benedictione Mensæ.

M. *CVm accumbis, quid agis?*
D. Precor in hunc modum.
Benedic Domine nos, & hæc tua do-
na, quæ de tua largitate sumus sum-
pturi, per Christum dominum no-
strum. Amen.
Pater noster. Aue Maria.
M. *Postquam accubisti, quid ais?*
D. Dico hanc precationem.
Agimus tibi gratias omnipotens
Deus, pro vniuersis beneficijs tuis,
qui viuis, & regnas in secula seculo-
rum. Amen.
Pater noster. Aue Maria.
Dominus det nobis suam sanctam pa-
cem. Amen.

De Salue Regina.

M. *Pater salutationem Angelicam, ha-
bes aliam precationem ad veneran-
dam beatam Virginem?*
D. Imò hæc, in quatuor partes diuisam.
1 Salue Regina, mater misericordie, vi-
ta, dulcedo, & spes nostra salue.
2 Ad te clamamus exules filij Eux, ad
te suspiramus, gementes, & flêtes in
hac lachrymarum valle.
3 Eia ergo Aduocata nostra, illos tuos
misericordes oculos ad nos con-
uerte.
4 Et Iesum benedictum fructum ven-
tris tui, nobis post hoc exilium osten-
de, ò clemens, ò pia, ò dulcis virgo
Maria. Dignare me laudare te, virgo
sacrata. Da mihi virtutem cõtra ho-
stes tuos. Amen.

De oratione ad Angelum
custodem.

M. *VT Angelicus custodia nos committa-
mus, quid dicendum?*
D. Hæc adhibenda precatio est.
Angele Dei, qui custos es mei, me ti-
bi commissum pietate superna, ho-
die illumina, custodi, rege, & guber-
na. Amen.

F I N I S.

M. Cur Dominus noster Iesus Christus de Cælo in terram descendit?

D. Ut eriperet nos de potestate diaboli, & viam muniret in cælum.

M. Ut verò liberavit ab hoste?

D. Mortē oppetens pro nobis in Cruce.

M. Ut viam docuit ad Cælum?

D. Prædicans, & docens suam sanctam doctrinam.

M. Quæ est hæc Doctrina?

D. Quam Iesus Christus Dominus noster nos per se primùm re, & verbis; deinde per Apostolos suos, & per sanctam Ecclesiam, docuit.

De Signo Sanctæ Crucis. Cap. II.

M. Exordientes igitur, dic mihi, quo signo distinguntur Christiani ab omnibus infidelibus?

D. Signo sanctæ Crucis; quod fit, inuocando sanctissimam Trinitatem, sic dicendo: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

M. Quid significat hoc signum?

D. Sanctissimam Trinitatem. Incarnationem Iesu Christi. eius passionem, & mortem.

M. Quid sibi vult sanctissima Trinitatis nomen?

D. Significat tres personas diuinas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum; quæ vnus tantum sunt Deus.

M. Cur primùm admouetur capiti manus, dū dicitur: In nomine Patris?

D. Ut significetur, Patrem æternum esse principium Filij, & Spiritus sancti.

M. Cur verò ventri, cum dicitur: & Filij?

D. Ad significandum, Filium esse genitum ex Patre.

M. Cur ab vno humero, ad alterum ducitur manus, dicendo, & Spiritus sancti?

D. Ut indicetur, Spiritum sanctum amorem esse procedentē à Patre, & Filio.

M. Dic, quo modo signum Crucis significat mysterium sanctissimæ Incarnationis Iesu Christi?

D. Primùm enim tangendo caput, dum dicimus, In nomine Patris, significamus Christum dominum nostrum venisse à Patre: Deinde admouēdo manum ventri, dum dicimus, & Filij, si-

gnificamus, Filium humanā carnem in vtero Mariæ virginis induisse. Denique ducendo manum à sinistro humero ad dextrum, dicendo, & Spiritus sancti, ad supplicium Crucis, & inde transisse ad gloriam, & dexteram Dei Patris omnipotentis.

M. Cur obfirmamus nos hoc signo?

D. Ut profiteamur nos esse Christianos, & testificemur, p̄ Crucē Iesu Christi nos esse saluatos, & redēptos, denique per ipsā omnia nos bona assequutos.

M. Quid proficit in nobis signum sanctæ Crucis?

D. Præbet vires spiritus aduersus Dæmonem, illum à nobis abigendo.

M. Quando adhibendū nobis est hoc signum?

D. Quoties aliquid inchoamus, cū versamur in aliquo periculo, cum tentamur: præcipuè verò mane, lecto surgentes, domo exeuntes, ecclesiam ingredienti, sumendo cibum, eundo cubitum; alijs quoque horis, & locis, quò frequentius possumus.

M. Cur toties, & ad initia omnium actorum?

D. Ut muniamur, & roboremur aduersus hostes, qui vbique, & omnibus horis tendunt nobis insidias; atque ut omnes nostræ actiones referantur ad honorem, & gloriam Dei; denique, ut sæpius passionem, & mortem Christi commemoremus.

De Oratione Dominica. Cap. III.

M. Quid vero agendum, ut quæ iustè optamus, à Deo obtineamus?

D. Utilis ad hoc in primis, & efficax est Oratio.

M. Quid est Oratio?

D. Est excitatio mentis in Deum, & petitio eorū, quæ spectant ad salutem.

M. Quæ cæteris Orationibus est præstantior?

D. Oratio Dominica.

M. Cur ita?

D. Quia instituta à Iesu Christo Domino nostro vero Deo, & ab eo tradita suis discipulis; quia etiā in ea petuntur quæ præcipuè petenda sunt.

M. Quot petitiones continet?

D. Septem.

M. Ex-

M. Explica mihi primam petitionem.

D. Prima bipertita est, cōtinet enim breuem hanc inuocationem: Pater noster, qui es in Cælis. Deinde verò petitionem, idest, Sanctificetur nomen tuum.

M. Quò spectat mihi prima pars?

D. Ad prouocandum Deum ad amorem, & benevolentiam, dum eum Patrem nostrū cælestem appellamus, & recolimus summū illud beneficium, quo per Christū nos sibi filios adoptauit, & hæredes regni cælestis effecit.

M. Quid continet prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?

D. Iustum, & pium desiderium verorum Dei filiorum, optantium honorem, & gloriam Diuinæ Maiestatis, & vt agnoscat, honoretur, colatur ab omnibus rebus creatis.

M. Quid in secunda petimus. Adueniat regnum tuum?

D. Petimus regnum gratiæ eius in hac vita, hoc est, vt Deus habitet, & regnet in nobis per gratiam, in altera porrò vita per gloriam.

M. Quid in tertia postulamus. Fiat voluntas tua?

D. Auxilium gratiæ eius, vt integrè, sincerè, hilariter eius volūtati obsequamur in terra, vt Beati omnes in cælo.

M. Quid in quarta. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

D. Petimus omnia necessaria ad sustentandā vitam tum corporis per alimentum corporis, tum spiritus per spiritualia; nimirum per verbum Dei, per sacramenta sanctæ Ecclesiæ, maximè verò per sanctam Eucharistiam.

M. Quid optamus in quinta. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris?

D. Misericordiam, & veniam à clementissimo Patre nostro Deo, de omnibus peccatis nostris, parati item nos eius amore ignoscere omnibus inimicis nostris.

M. Quid postulamus in sexta cum dicimus. Et ne nos inducas in tentationem?

D. Postulamus iuuari, & Diuina virtute sustentari, ne vilo modo tentationi-

bus Dæmonis, Mundi, & Carnis succumbentes, peccato consentiamus.

M. Quid tandem septima, & vltima. Sed libera nos à malo?

D. Precamur liberari ab omnibus malis, & miserijs huius vitæ, tum animæ tum corporis; vt peccato, & omni alio impedimēto liberi, Dei volūtati obsequamur, ad gloriam eius Diuinæ Maiestatis, & nostram salutem.

M. Cur ad finem additur. Amen?

D. Ad confirmationem omnium doctorū: vox enim illa Hebræa valet idem latinè, quod, sic fiat, ita sit.

De Salutatione Angelica. Cap. III.

M. Post Orationem Dominicam, quæ Oratio præstantior, & nobilior?

D. Saluatio Angelica.

M. Quis huius Orationis auctor?

D. Primæ partis Angelus, cum sic gloriosam Virginem salutauit. Ave gratia plena, Dominus tecum.

Alterius sancta Elisabertha, cum dixit: Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui, Iesus.

Tertiæ Ecclesia, illius videlicet. Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus nunc, & in hora mortis nostræ. Amen.

M. Cur dicitur Ave Maria?

D. Ut salutemus, & veneremur sanctissimā Dei Matrem, Cæli reginam, Matrem gratiæ, & misericordiæ, Matrem nostram, & Aduocatam pro nobis apud suum Filium, illiusque patrocinium imploremus.

M. Quid prodest huiusmodi salutatione vti?

D. Reuocat primùm nobis in mentem gratiam, & salutarem memoriam ipsius sanctissimæ Virginis, & Incarnationis Domini. Deinde monet, vt eius gratiam, & patrocinium apud Deum procuremus.

M. Quid præterea colligimus ex hac Oratione?

D. Singularia priuilegia, & laudes incomparabiles Beatissimæ Virginis. Esse videlicet plenam gratiæ, & omnibus donis & virtutibus.

Esse benedictā præ cæteris mulieribus.

B 3 Esse

Esse matrē Regis Regum, Christi Dei,
& Domini nostri.

Esse eandem Virginem, & Matrem.

De Symbolo Fidei Apostolico.
Cap. V.

M. Quid tenetur credere Christianus?
D. Quid totum, quod Symbolo
Apostolorum continetur.

M. Quid illo continetur?

D. Summa eorum, quæ credit, & profi-
teretur Sancta Catholica Ecclesia Ro-
mana, & quisque Christianus crede-
re, & profiteri debet, estque in duo-
decim articulos distinctum.

M. Omnes hi articuli conueniunt ne Patri?

D. Minimè. primus namque Patri, vt
Creatori, reliqui sex Filio, vt Re-
demptori, quinque Spiritui sancto,
vt Sanctificatori.

*M. Quid indicat primus articulus. Credo
in Deum Patrem omnipotentem creato-
rem cali & terra?*

D. Primam Trinitatis personam, id est
Patrem cælestem, & æternum, cui
nihil impossibile, nec difficile factu,
qui ex nihilo Cælum, terram, & om-
nia visibilia, & inuisibilia creauit, as-
siduè conseruat, & sua summa boni-
tate, & sapientia moderatur.

*M. Secundus articulus. Et in Iesum Chri-
stum Filium eius, vnicum Dominum no-
strum, quem sensum habet?*

D. Ostendit secundam Trinitatis perso-
nam, Iesum Christum Filium Dei na-
turalem, & vnicum, ab æterno ex
Patre genitum, Dominum, & Re-
demptorem nostrum; qui nos perdi-
tos suo sanguine, & morte redemit,
& reparauit pro sua infinita miseri-
cordia, & charitate.

*M. Quid credendum proponit tertius arti-
culus. Qui conceptus est de Spiritu san-
cto, natus ex Maria virgine?*

D. Proponit altissimum mysterium Do-
minicæ Incarnationis, ipse enim Dei
Filius de Cælo descendens, naturam
humanam modo singulari, & admi-
rabili assumpsit, si quidem conceptus
est sine Patre, virtute Spiritus san-

cti, & natus ex Maria Virgine imma-
culata.

*M. Quid docet nos quartus. Passus est sub
Pontio Pilato Crucifixus, mortuus & se-
pultus?*

D. Mysterium humanæ Redemptionis,
& liberationis per sanctissimam Do-
mini nostri passionem, qui secundum
humanitatem, quamuis sine peccato,
& innocentissimus, tum, cum præses
erat Pilatus, acerbissimè pro nobis
omnibus cruci affixus, verè mortuus
est, atque sepultus.

*M. Quinto articulo. Descendit ad inferos,
tertia die resurrexit à mortuis, quid cre-
dendum proponitur?*

D. Mysterium Christi Resurrectionis,
qui secundum animam cum descen-
disset in limbum ad liberandos san-
ctos Patres, tertia à morte die, rece-
pto, vi sua, proprio corpore, reuixit.

*M. Quid continet sextus. Ascendit ad Cæ-
los, sedet ad dexteram Dei Patris om-
nipotentis?*

D. Mysterium gloriosæ Assumptionis
Christi, qui, peracto Redemptionis
nostræ opere, transiit ex hoc mun-
do ad Patrem, & virtute sua glorio-
sus, & triumphans conscendit in Cæ-
lū supra omnes res creatas in æqua-
litate paternæ gloriæ collocatus.

*M. Quid septimo continetur. Inde ventu-
rus est iudicare vivos, & mortuos?*

D. Extremum Iudicium, quo Christus
alio visibili aduentu suo omnes bo-
nos, ac malos iudicabit, & vnicuique
reddet secundum opera eius.

*M. Quid indicat octauus. Credo in Spiri-
tum Sanctum?*

D. Tertiam in Trinitate personā, id est,
Spiritum sanctum, qui procedens à
Patre & Filio, verus est & æternus
Deus, vnā cū Patre, & Filio regnans,
ac perinde, pari cum illis adoratio-
ne colitur.

*M. Quid nonus. Sanctam Ecclesiam Ca-
tholicam, sanctorum communionem?*

D. Docet nos, Ecclesiam esse Congre-
gationem fidelium, quæ vnā est fide,
doctrina, & sacramentis sancta, id
est, mundata sanctissimo Christi iui-
capitis,

capitis, & sponsi sanguine: Catholi-
ca, id est, vniuersalis, per omnes mun-
di partes diffusa, omnes omnino fi-
deles cōprehendens. In qua sit com-
munio, & participatio Sanctorum;
cum enim fideles vnus corporis
membra sint, dum gratia potiuntur,
in vicem participes sunt omnium me-
ritorum, & Orationum eius.

*M. Quid ostendit decimus. Credo remissio-
nem peccatorum?*

D. Remissionem docet peccatorum,
quantumuis grauium, & multorum,
esse tantum in Ecclesia Catholica
ex meritis Christi, quæ à Spiritu fan-
cto illis tantum confertur, qui ritè
vtuntur Sacramentis.

*M. Quid sibi vult, undecimus. Credo carnis
resurrectionem?*

D. Affirmat resurrectionem carnis fu-
turam extremo die, cum omnes bo-
ni, & mali à mortuis excitati sisten-
tur ad Christi Tribunal, vt iudicen-
tur, & recipiat quisque, prout se ges-
sit in corpore bene, vel male.

*M. Quid duodecimo, & ultimo articulo pro-
ponitur. Credo vitam æternam?*

D. Vita æterna, vt certo sciamus post
hanc vitam aliam esse longè ab hac
diuersam, verè vitam, beatam, ac
sempiternam, quam Christus fidelibus,
& obedientibus sibi promisit,
vt contra incredulis, & inobedienti-
bus parauit supplicium, & æternam
mortem in Inferno.

De Septem Ecclesiæ Sacramentis.
Cap. VI.

*M. Si tu es Christianus, & Dei filius
per Iesu Christi gratiam, age dic,
quomodo hoc es consequutus?*

D. Per Baptismi sacramentum.

M. Quid est Sacramentum?

D. Est signum quoddam externum gra-
tiæ interioris, & inuisibilis, quam
Deus per ipsum in animam infundit,
à Christo institutum, vt remedium
contra peccatum.

M. Quid est Baptismus?

D. Est ablutio corporis exterior facta

sub forma præscripta verborum.

M. Quid est Chrisma?

D. Est signatio hominis baptizati in
fronte facta ab Episcopo ad robo-
randum hominem in fide.

M. Quid est Eucharistia, siue Communio.

D. Est realis præsentia corporis, & san-
guinis Christi sub speciebus panis,
& vini.

M. Quid est Pœnitentia, vel confessio?

D. Est conuersio hominis peccatoris ad
Deum, qua ex animo odit peccatum,
cum proposito deinceps non pec-
candi.

*M. Quid est Extrema vnctio, siue Oleum
sanctum?*

D. Est Sacramentum, vnctionis infir-
morum, ad salutem animæ, & cor-
poris.

M. Quid est Ordo sacer.

D. Est Signaculum quoddam in quo po-
testas spiritualis traditur ordinato,
& officium.

M. Quid est Matrimonium?

D. Est viri mulierisque coniunctio ma-
ritalis inter legitimas personas, in-
diuiduam vitæ consuetudinem reti-
nens.

Finis prima Partis.

PARS SECVNDA.

DOCTRINAE

CHRISTIANAE

MAIORIS.

De decem Dei Præceptis.

Cap. VII.

*M. Videt ager Christianus,
vt rectè vivat?*

D. Obseruabit legem
Dei.

M. Quæ est lex Dei?

D. Eius præcepta, quæ olim à Deo Mo-
si in monte Sina data fuerunt, postre-
mo à

- mo à Christo Domino nostro in Euangelio confirmata.
- M. Quid sibi vult præceptum Dei?*
D. Significat legem à Deo latam, quæ violatores eius peccato obstringit, & poenæ item æternæ.
- M. Quid mandat Deus in primo præcepto?*
D. Vt vnum Deum propria illi vni adoratione colamus, & amemus: omnem infidelitatem, hæresim, superstitionem, magiam, omnem denique impiam sectam detestantes.
- M. Quid vetat Deus secundo præcepto?*
D. Ne iuretur, ac nomen Domini temere vsurpetur, idest, ne sine veritate, ac necessitate: ne blasphemetur Deus, nec Sancti; quoniam est grauissimum peccatum; & ne vota, & Deo promissa violentur.
- M. Quid tertio præcipitur?*
D. Vt Dominicus dies sanctificetur, & omnis alius dies, quem Ecclesia obseruari præcepit, ne quod scilicet opus vetitum eo die fiat; sed vt, deuotatis in primis peccatis, occupetur homo in audiendis Diuinis Officijs, Missis, Concionibus, & alijs pijs vacet operibus.
- M. Quid iubetur quarto?*
D. Vt reuerentiamur, & colamus parentes, illorum iustis iussis obtemperemus, necessaria illis suppeditemus: hoc verò præcepto continentur superiores omnes Ecclesiastici, ac seculares.
- M. Quid prohibet quintum præceptum?*
D. Ne quis per se, aut per alium factò, aut animo, occidat, aut lædat proximum suum, nec in corpore, nec in anima, præbendo illi occasionem peccandi.
- M. Quid vetat sextum?*
D. Adulterium, fornicationem, omnemque impurum, & illegitimum carnalem actum, quidquid denique repugnat honestati, tam verbis, quam factis.
- M. Quid prohibetur septimo?*
D. Ne villo iniquo modo auferatur, aut retineatur alienum, contra domini voluntatem: quod accidit in furto,

- rapina, vsura, & alijs iniustis lucris
- M. Quid præcipitur octauo?*
D. Ne falsum testimonium aduersus quemquam proferatur, nec falsò accusetur proximus, nec lædatur eius fama, nec villo modo mentiamur, detractionem, & detractores deuitantes.
- M. Quid fit duobus extremis, nono, & decimo?*
D. Prohibetur quoduis desiderium, aut consensus adulterij, & omnis turpitudinis: cupiditas item rapiendi, & retinendi alienum; nec enim desiderare licet, quod facere non licet.

De Præceptis Ecclesiæ.
 Cap. VIII.

- M. Præcepta Dei præcepta, sunt ne alia?*
D. Sunt præcepta Ecclesiæ, cui obtemperare nos vult Christus, vt sibi ipsi, dicens: Qui vos audit, me audit.
- M. Quæ ratio audiendi Missam?*
D. Attentè, & religiosè est audienda, meditatio passionem Domini nostri, quæ in ea repræsentatur, & æterno Patri offertur in remissionem nostrorum peccatorum.
- M. Quo modo ieiunatur?*
D. Primum, abstinendo à peccatis; deinde à comedendis carnibus, ouis, lactariis, & semel in die vescendo.
- M. Cur institutum est Ieiunium?*
D. Ad subigendam carnem, vitia expugnanda, puritatem animi, & virtutes consequendas.
- M. Decimas soluere, qui, & quibus tenentur?*
D. Ecclesiæ, vel Ecclesiasticis personis illi tenentur soluere decimas, qui consueuerunt, quos ad id, mortali peccato proposito, adigit Ecclesia.
- M. Quæ ratio recte consistendi?*
D. Cum dolore, & contritione, ac proposito non iterandi peccata, confiteri sacerdoti integrè, & verecundè, satisfactionemque iniunctam exequi.
- M. Quæ ratio restè percipiendi sanctissimam Eucharistiam?*
D. Pri-

- D.** Hæc quinque essent cogitanda.
- Primum**, quis ille sit, quem sumpturus est; est enim Deus, ad cuius nutum, Cælum, Terra, Infernus, omnia contremiscunt, omnium Dominus.
- Secundum**. Venire in hospitium creaturæ egentis, vilis, miserabilis, quæq. illi fuit inimica.
- Tertium**. Idq. non ex nostris meritis, nec quod vlla ex parte nostri indigeat; sed pro sua tantum misericordia, & pietate.
- Quartum**. Venire cum gloria suæ diuinitatis, & comitatu totius Paradisi, vt Patrem, ad nos complectendos, vt sponsum, ad nos locupletandos, vt pastorem, ad nos sua ipsius carne pascendos.
- Quintum**. Seipsum tradere in omnem nostrum vsum, corpus in cibum, animam in redemptionem, omnia opera in meritum.
- M. Quid ageres, si Sacerdos plures tibi particulas porrigeret?*
D. Sumerem omnes, æque enim est sumere plures, ac vnam, vnam, ac plures.
- M. Purificatio, quam post Communionem sumunt laici, est ne Sanguis Christi?*
D. Nequaquam, sed purum vinum, nec necesse est illam sumere; sed consuevit sumi, ad abluendum os, & alijs iustis de causis.
- M. Quid in nobis efficit hæc Communio?*
D. Affirmant Doctores, hunc diuinum cibum efficere in animis nostris spiritualiter ea omnia, quæ corporalis cibus naturaliter efficit in corporibus. Vitam enim spiritualemente conseruat, gustum internum recreat, vires supernaturales reficit, reparat vires debilitatas, roborat aduersus dæmonis tentationes, perducitq. hominè ad suam perfectionem, nisi per nos steterit.
- M. Quid agendum est post sacram Communionem?*
D. Gratia Deo agendæ sunt de tanto beneficio, rogandus, vt cor nostrum totum possideat. dies pijs exercitationibus, piorum librorum lectione, aut alijs

pietatis operibus transigendus. a loquacitate abstinendum, custodiendus omni diligentia pretiosus Domini corporis thesaurus, pro sancta Ecclesia, ac propinquis viuis, & defunctis orandum. ita denique vita instituenda, vt cælestem hunc, & suavissimum Dominum intimis visceribus recipere mereamur.

M. Quæ ratione discenda litteræ?

D. Non ad avaritiam, & inanem gloriam, sed vt creatorē nostrum agnoscamus, & colamus, nosq. ipsos, & finem nostrum, viamq., qua ad eum peruenitur. Curandumq., vt & præceptores, viros bonos habeamus, & castos libros audiamus, & legamus.

M. Quæ ratio Conciones audiendi?

D. Concio sacra audienda est ad Dei gloriam, & nostram salutem, eoq. consilio, vt & vitia detestemur, & vitam corrigamus.

De septem Peccatis Mortalibus. Cap. IX.

M. EST ne utilis cognitio peccatorum?

D. Sanè, vt deuites, non vt sequaris.

M. Quid est peccatum?

D. Est cogitatum, dictum, aut factum contra, aut præter legem Dei.

M. Quot sunt genera peccatorum?

D. Tria,

Primum. Originale, cum quo nascimur Dæmonis filij, propter Adæ peccatum.

Secundum. Veniale, quod feruorem Charitatis remittit, & ad Mortale præparat.

Tertium. Mortale, quod mortem affert animæ, gratia priuat, mortificat merita, excludit a gloria, & obligat pœnis Inferni.

M. Quæ ratio delendi peccata?

D. Originale, & quodcunque aliud peccatum Baptismo tollitur.

Veniale deletur quouis Sacramento, Oratione, aqua benedicta, quouis charitatis actu, eleemosyna.

Mortale per pœnitentiæ sacramentum, seu confessionem.

M. Quid est Superbia?

D. Est immoderatus appetitus propriæ excellentiæ.

M. Quid est Auaritia?

D. Inordinatus appetitus facultatum.

M. Quid est Luxuria?

D. Inordinatus appetitus impuræ voluptatis.

M. Quid est Gula?

D. Inordinatus appetitus cibi, & potus.

M. Quid est Ira?

D. Inordinatus appetitus vindictæ.

M. Quid est Inuidia?

D. Est tristitia de alieno bono, gaudium de malo.

M. Quid est Accidia?

D. Est remissi animi languor ad bene operandum, ex quo necessaria ad salutem omittuntur.

De Septem Donis Spiritus Sancti. Cap. X.

M. Quid modo consequimur dona Spiritus Sancti?

D. Largitur ea Dominus Deus ijs, qui vitant peccata, obseruant eius præcepta, & eo ipso admittuntur ad gratiam.

M. Quæ eorum est vis?

D. Vt reddant nos promptos, & faciles in vsu virtutum, & vt finamus nos sua uiter agi à Spiritu sancto, & vt muniant nos spiritualibus armis contra tentationes, & mundi pericula.

M. Quid est Sapientia?

D. Donum est Spiritus sancti, quo, sublata in altum mente a rebus terrenis, & fragilibus, contemplamur æterna, æternam scilicet veritatem, Deum amando, & gustando eum, in quo omne bonum consistit.

M. Quid est Intellectus?

D. Est Spiritus sancti donum, animæ nostræ infusum, quo veritatem fidei, & diuinorum mysteriorum intelligimus, quam alioqui naturali lumine intelligere non possumus.

M. Quid

M. Quid est Consilium?

D. Est Spiritus sancti donum infusum, quo dirigimur in rebus obscuris ad ea cognoscenda, quæ agere debeamus, ad Dei gloriam, & nostram, proximiq. salutem.

M. Quid est Fortitudo?

D. Donum a Spiritu sancto infusum, quo roboramur ad vitanda quæcunque pericula, & aduersa omnia toleranda, quò tandem finem nostrum, & beatitudinem consequamur.

M. Quid est Scientia?

D. Spiritus sancti donum, quo rectè de rebus iudicamus, & quomodo illis uti debeamus ad vltimum finem, qui Deus est, edocemur.

M. Quid est Pietas?

D. Donum Spiritus sancti, quo colimus, & amamus Deum, & Sanctos, pieq. erga proximum propter Deum afficimur.

M. Quid est Timor Dei?

D. Spiritus sancti donum, quo veremur offendere Deum, ac proximum ob Dei amorem, quo a malo retrahimur, & ad bonum incitatur.

De Operibus Misericordiæ. Cap. XI.

M. Quæ opera præstare homo potest ad salutem consequendam?

D. Opera misericordiæ.

M. Quid est Misericordiæ?

D. Est alienæ miseriæ compassio, qua ad opitulandum eorum necessitatibus compellimur.

M. Quæ summa est operum Misericordiæ?

D. Vt, quemadmodum ait Apostolus, alter alterius onera portet, in quo consistit impletio legis Christi.

M. Unde ducunt originem?

D. Primum, a lumine naturali, deinde à Christo Iesu, qui ea comprobauit, & mandauit.

De Theologicis Virtutibus. Cap. XII.

M. Quid est Virtus?

D. Est habitus bonus animæ no-

stræ, quo bene viuitur, iuxta rectæ rationis præscriptum, & diuinum præceptum.

M. Quot genera virtutum reperiuntur?

D. Duo, Theologicarum, seu infusarum; Cardinalium, seu moralium.

M. Cur Theologica dicuntur?

D. Quia Deum respiciunt.

M. Cur infusæ?

D. Quia eas nostris viribus parare non possumus, sed à Deo ad finem supernaturalem, quæ est Beatitudo, infunduntur.

M. Quid est Fides?

D. Est virtus à Deo infusa menti nostræ, qua credimus quidquid Deus reuelauit, vt nobis Ecclesia proponit, & iubet credere.

M. Quid est Spes?

D. Virtus à Deo infusa, per quam certam fiducia eterne vitæ bona ex Dei gratia, & cooperatione nostrorum bonorum operum expectamus, primum quidem ad Dei gloriam, deinde verò ad nostram beatitudinem.

M. Quid est Charitas?

D. Est virtus diuinitus infusa, alijs duabus virtutibus præstantior, qua Deum propter se, supraq. omnia, proximum verò, vt nos ipsos ex Dei amore diligimus.

M. Quot sunt Charitatis præcepta?

D. Duo; primum, amare Deum ex toto corde, ex tota mente, ex tota anima, ex omnibus viribus.

Alterum, amare proximum, vt seipsum, illi scilicet optando gratiam, gloriam, & alia bona ipsi vtilia.

De Virtutibus Cardinalibus. Cap. XIII.

M. Præter has, sunt ne aliæ virtutes?

D. Sunt sanè, & dicuntur acquisite; quoniam nostro studio, Dei tamen gratia adiuti, eas comparamus, inter quas, præcipuæ Cardinales appellantur, licet etiam reperiuntur istæ morales virtutes, infusæ in viro iusto.

M. Quid est Prudentia?

D. Est virtus, quæ, quid expetendum, quid

quid fugiendum homini sit, ostendit.

M. Quid iustitia?

D. Virtus, qua suum cuique tribuitur.

M. Quid Temperantia?

D. Est virtus, quæ voluptates carnis, ratione moderatur.

M. Quid Fortitudo?

D. Est virtus, qua vsque ad mortem aduersa omnia fortiter, & constanter perferuntur.

De septem Virtutibus, Septem peccatis mortalibus oppositis.

Cap. XIII.

M. Quid sunt virtutes morales præter quatuor præcipuas iam dictas?

D. Septem, quæ aduertantur septem peccatis mortalibus, quibus ipsa peccata vitari possunt.

M. Quid est humilitas?

D. Virtus est, qua homo maioribus se subijcit, & cum opus est, etiam æqualibus, & inferioribus, non sibi, sed Deo tantum confidens.

M. Quid Liberalitas?

D. Est virtus, qua iuxta rectam rationem, moderatè facultates nostras dispensamus.

M. Quid est Castitas?

D. Est virtus, per quam immoderatos carnis motus domamus, & compescimus.

M. Quid est Patientia?

D. Virtus est, per quam cum quadam animi tranquillitate iniurias, & res aduersas ex amore Dei perferimus.

M. Quid est Abstinencia?

D. Est virtus, qua immoderatum cibi, & potus appetitum reprimimus.

M. Quid est Amor proximi?

D. Est virtus, qua proximo optamus ea bona, quæ nobis ipsis vellemus, & de eius malis, vt nostris, dolemus.

M. Quid est spiritualis Diligentia?

D. Est virtus, per quam faciliè, & promptè spiritualia opera exercemus, ad Dei gloriam, & nostram salutem.

De corporis sensibus.

Cap. XV.

M. Quid modo sensibus corporis uti debemus?

D. Semper rectè, ad præscriptum rationis, & Legis diuinæ, in quorum custodia summa adhibenda est diligentia; sunt enim quasi fenestræ, per quas peccatum, atque adeo mors ad animam penetrat.

De Salue Regina.

Cap. XVI.

M. Ad omnium conclusionem, tenes ne ullam Orationem ad Beatam Virginem, præter Salutationem Angelicam?

D. Imò verò, & dicitur. Salue Regina.

M. Quid in ea continetur?

D. Quatuor capita, cum sua conclusione.

Primum habet salutationem gloriosæ Virginis, plenam amoris in eam, & eius celebrationis.

Alterum. Enarrationem miseriarum nostrarum, plenam commiserationis.

Tertium. Implorationem auxilij in hac vita.

Quartum. Precationem pro obtinenda eius intercessione in hora mortis, & ad consequendam salutem.

M. Explica primam partem.

D. Nempe in prima parte, confugientes ad Dei Matrem, vt ad singulare perfugium, eam salutamus, & laudamus, vt pietatis fontem; & eam, quæ regni filij eius misericordiam amplè hæreditauit, itaque mediatrix est vitæ, & salutis nostræ, dum nobis veniam impetrat, eaque est nostra consolatio, & spes post Christum.

M. Quid sit in secunda?

D. Offerimus illi nostras ardentes preces, & gemitus, lugentes, & dolentes miseriam nostram, in quam propter peccatum primorum parentum incidimus, vt infelices. Eux filij, originis

ginis nostræ calamitatis, dum in hac mundi lachrymarum valle, plena miseriarum exulamus à patria, ad eam, vt aduocatam nostram, accurrentes.

M. Quid in tertia?

D. Oramus, & supplicamus, vt nostri misereatur, & pie intueatur, & vt aduocata, & mediatrix apud Deum, auxilium impetret, vt tot huius vitæ periculis euadamus, & ad portum, patriamq. cælestem perducat.

M. Quid petitur in quarta?

D. Obsecramus, vt in hora mortis nobis adesse velit, & ad conspectum suauissimi fructus ventris sui Iesus nos perducere dignetur, & post diuturnam relegationem in hanc calamitosissimam vitam, in die iudicij securi illi sistamur, isque nobis placatus vitam donet æternam.

Concludimus denique illam esse ipsam clementiam, pietatem, & suauitatem; precantes vt oret pro nobis, dignoque efficiat, vt eam semper celebrare possimus; vires præbeat ad subigendos eius, nostrosq. hostes, vt tandem salutem, & gloriam cælestem consequamur.

F I N I S.

FORMVLA MONITIONVM,

Quibus à magistris scholarum Doctrinæ Christianæ accendi solent pueri, ad bene viuendum: quæ item iussu Illustrissimi D. Archiepiscopi in scholis distribuuntur, & affiguntur.

Fili mi auscultate sermones meos & ad eloquia mea inclina aurē tuam. Prouer. 4.

Illi charissimi cū à Deo creati sitis, vt vitia fugientes, & virtutes amplectētes, ad æternæ gloriæ possessionē acquirendam vos comparetis, animaduertite diligenter hæc, quæ, vt iuuante Deo, voti vestri com-

potes efficiamini, vobis commemorantur.

Cum mane lecto surgitis.

*S*ignate statim vos signo sanctæ Crucis. *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.*

Deinde genuaflectite ante piam imaginem, atque in honorem S. Trinitatis ter Pater noster, & Aue Maria, Credo in Deum, & sequentem orationē deuote recitate.

Domine Deus omnipotens, qui ad principium huius diei nos peruenire fecisti, tua nos hodie salua virtute, vt in hac die ad nullum declinemus peccatum, sed semper ad tuam iustitiam faciendam nostra procedant eloquia, dirigantur cogitationes & opera, per Christum Dominum nostrum. Amen.

Commendate vos, vestrasq. totius futuri diei actiones Angelo vestro custodi. *Angele Dei, qui custos es mei, me tibi commissum pietate superna, hodie illumina, custodi, rege, & gubernare. Amen.*

Deo Omnipotenti de omnibus acceptis beneficijs gratias agite, quod creati estis; quod redempti, quod cōseruati quodq. si recte vixeritis ex ipsius Dei promissione æternam vitam consequemini.

His pietatis officiis expletis, & quoad Christianum decet, deuote potius quàm sensualiter expoliti, ad parentes vestros, seu Superiores reuerenter accedite, ab iisq. quid eo die agendum vobis sit, accipite.

Quibuscunque vero actionibus vestris signū crucis præmittite, eoque illas dirigite, vt ad Dei gloriam, & animarum vestrarum salutem succedant.

Cum domo exitis.

*H*inc Psalmi versiculū deuoto corde, & elato ad Deū spiritu recitate. *Vias tuas Domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me.*

In primis verò, nisi violenter aliquo negotio cogamini, Querite regnū Dei, & sacro Missæ sacrificio adeste.

In Ecclesiam introeuntes hac sacra prece Deum flectite.

C

Introibo

Inroibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.

Ingressi in Ecclesiã aqua benedicta vos aspergite.

Asperges me Domine byssopo, & mundabor; lauabis me, & super niuem dealbabor.

Ante sanctissimæ Eucharistiæ altare genuflexi orate, ijsq. Ecclesiæ sanctæ verbis illam salutate.

Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per sanctam Crucem tuam redemisti mundum.

Quibus orationem Dominicam, & salutationem Angelicam quinquies aut septies adiungite.

Cum sacratissimum nomen Iesu, aut Virginis sanctissimæ Mariæ audietis, caput aperientes, & inclinantes, Christianã Redemptori nostro, eiusq. genitrici debitã reuerentiã exhibete.

Eodemq. modo sacras imagines per vrbem incedentes colite.

Si Archiepiscopum vestrum aliquo in loco obuium offenderis, genuflectite, & illo actu, qui ad Dei honorẽ præcipue dirigitur, benedictionẽ petite.

Necnon etiam reliquos Ecclesiæ ministros, & Superiores Ciuitatis in honore habete, tanquã ministros Dei, primaq. loca semper illis, ceu maioribus cedite.

In quotidiana conuersatione.

EOrũ qui aliquo vitio inquinati sunt consuetudinẽ diligenter vitate, cũ ijs tantũ agite à quibus Christianæ vitæ exempla colligere possitis, atq. ita agite, vt & ipsi à vobis in Domino ædificati discedant.

Sacerdotem eligite, cui semel saltem in mense peccata confiteamini.

Ludos omnes fugite, qui minus honesti habentur; & tantum abest vt recreent, vt potius infamiæ notam inurant.

A mendacijs omnibus etiam leuioribus vos abstinete.

A verbis quæ à Christiana pietate abhorreant, omnino caute.

Nec crucem sanctam, nec ipsam fidem in iuramenta adducite, sed responsa

vestra sint, est, est, non, non: mendaciũ fugite, veritatem puram omnibus rebus præferentes.

Cum seniores, seu alios superiores alloquuturi estis, reuerenter vt decet, ad eos accedite, sermonesq. vestri sint humilitate, & modestia pleni, breues & verecundi, ita vt oculos potius humili defixos habeatis, quàm elatos, aut huc, atque illuc circumgestos.

Eos omnes qui vos reprehendent, aut monebunt, quamuis humilis fortunæ sint amate, ipsiq. gratias agite.

Pauperes Domini libenter audite, iuuate; cum poteritis, omnẽq. ignominia pro viribus ab eis auertite. sunt enim redempti Christi sanguine, & fratres vestri, quos ipse Redemptor noster tanti facit, vt hoc præcipuo capite iustus Iudex sit contra damnatos sententiam laturus, nudus eram, & non operuistis me, &c. Ite maledicti in ignem æternum.

Parentibus vestris, alijsq. quibus obtinere debetis, dicto audientes estote, & ipsorum mandata libenter accipite, & perficite.

Sericas vestes, aliaq. nimis elaborata indumenta, aut ornãmẽta reijcite, quæ Christianæ disciplinæ, & modestiæ nõ sunt cõsentanea, sed ea adhibete, quæ nobilitatẽ Christianis morib. cõiũgãt.

Coronam Beatæ Virginis frequenter in manibus habete, & singulis diebus deuote illam recitate.

Si qua vobis accommodabuntur, ea quamprimum socijs reddite, antequam à vobis eadem repetantur.

In diebus festis.

Totũ opus vestrũ sit in diuinis officijs, sacris cõcionibus audiendis, precibusq. Deo effundendis, alijsq. huiusmodi Christianis exercitationibus.

Iis diebus caute, ne sacro Missæ sacrificio interesse prætermittatis, cui semper genibus flexis adeste, post sacerdotem; & surgite tantum Euangelij tempore, orate semper, colloquia; omniaq. profana, vbi ipsa diuinitas presentia sacramentali existit euitate.

In Eccle-

In Ecclesijs ita manete, vt deuotionis aliquod specimen semper præbeat, officium beatæ Virginis, libellos spirituales, doctrinam Christianam, cum tempus abundat, semper præ manibus habentes.

Campanæ ictu moniti statim omnia relinquite, à parentibus, & superioribus veniam petite; ad scholã doctrinã pergitis sic parati, vt bonos & Christianos discipulos deest; quò vt perueneritis, ea omnia perficite, quæ à Præfctis, Magistris, alijsq. ministris vobis demonstrantur.

Nihil verò prorsus vobiscum afferat, quod non ad illam sanctam exercitacionem pertineat, cui eo tempore, sine villo impedimento, aut mentis agitatione vobis vacandum est.

Domum redeuntes.

Modeste incedite, sine strepitu, sine tumultu, & vanis colloquijs; & reditum vestrum, quauis re impediẽtes, pro viribus, sed tamen humaniter, dimittite.

Si à quopiam iniuria, aut aliquo superbo respõso afficiamini, paciẽter proximi illius errorem ferte, apud vosmet ipsos illum excusate, nullum vobis scandalum huiusmodi res pariat, nullaque alia sint verba, præter ea Christiano homine digna, Dominus parcat tibi, &c.

In domum vestram ingressi parentes seu Superiores, omnesque alios, qui aderunt reuerenter salutate; quod idem humanitatis officium nullo modo prætermittite, si qui ad vos visendos, aut alloquendos accedant.

Si quis pauper ad domos vestras pro eleemosyna consequenda se se conferrat, eum amplectimini, & maiores vestros, siue parentes, aut Dominos rogate, vt Dei memores, illum adiuuent.

Si quos fratres, aut sorores vobis minores habetis, docete illos fidei nostræ rudimenta, & curate vt quotidie orationem Dominicam, salutationẽ Angelicam, & symbolum Apostolorũ recitẽt.

Parentibus vestris, aut alijs qui vobis præerunt, à scholis redeuntes quicquid à Magistris exceperitis, renuntiabit, vt id memoriæ mandare diligentius possitis, iisque ob progressus vestros solatio sitis.

vt id memoriæ mandare diligentius possitis, iisque ob progressus vestros solatio sitis.

Cum ad mensam ibitis.

Late manus, & ante omnia benedicite, hoc modo.

Benedicite. In. Dominus. Benedic Domine nos, & hæc tua dona, quæ de tua largitate sumus sumpturi. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Pater noster &c. Ave Maria &c.

Ad mensam sedete ijs in locis, quæ vobis assignabuntur modeste & humiliter: cibis, & vino parce, & temperate vimini. Et in Deo potius omnium bonorum largitore, quàm in patinis animarum habere.

Post mensam gratias Deo agite. *Agimus tibi gratias omnipotens Deus pro vniuersis beneficijs tuis, Qui vinit & regnas in secula seculorum. Amen. Pater noster, &c. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos, &c.*

Dominus det nobis suam pacem. Amen. Postmodum surgite, & aperto capite adeste, & prostratè omnibus dicto, ad vestra negotia secedite, ne tẽpus contẽtatis, & imparati ad scholas accedatis.

Cum datur signum salutationis Angelicæ.

Vicunque id audietis, genua flectite, & deuote hoc modo orate.

Angelus Domini nunciauit Maria, & concepit de spiritu sancto. Ave Maria. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Ave Maria &c. Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Ave Maria &c.

Cum itis dormitum.

Antequàm cubitum eatis, de alijs omnibus actionibus vestris, ab ijs, qui vobis præerunt, siue parentes ii sint, siue alii, veniam petite.

In cubiculum ingredientibus, sancto crucis signo vos signate, aqua benedicta aspergite, & ante sacram imaginem genuflectite.

AD eò humillimo cordis affectu petite, ut parcat vobis peccata vestra illo diè commissa, & de acceptis beneficijs gratias agite.

Ter, Pater noster, & Ave Maria recitate. Deinde, Confiteor: postmodum has preces adhibete.

Salua nos Domine vigilantes, custodi nos dormientes, ut vigilemus cum Christo, & requiescāmus in pace. Oremus.

Vista quasumus Domine habitationem istā, & omnes insidias inimici ab ea longe repelle. Angeli tui sancti habitent in ea, qui nos in pace custodiant, & benedictio tua sit super nos semper. Per Christū Dominū &c. Angele Dei, qui custos es mei, me tibi commisit pietate superna, hac nocte illumina, custodi, rege, & gubernā. Amen. Benedicat, & custodiat nos omnipotēs & misericors dominus, pater, & filius, & spiritus sanctus. Amen.

F O R M V L A A L I A R V M
quarundam Monitionum ad Patres Matresq. familiās præsertim spectantium, quæ pro Christianæ doctrinæ vsu, atque eorū officio, pro tempore ijs in memoriam redigi solent.

PARENTES erudite filios vestros, & curate à pueritia illorū, ut beatos post vos illos relinquantis, apprehendite virgā discipline, ipsa enim fugat stultitiā, quæ colligata est in corde puerorum.

Facebant omnia negotia, procul sint reliquæ omnes occupationes, quibus filij vestri impediri possint, quominus Christianæ Doctrinæ lectioni diligenter vacent, & ipsius scholas sollicitè frequentent, ad quas eos ducere velut ad pabula salutis vobis non est erubescendum, ne cum erubescatis Dominum Deum nostrum in hoc mundo, erubescat vos ille in alio: sed potius eos debetis hortari, præire, quærere, atque interesse: hoc enim est initium sapientiæ, unde timor Domini, atque omnes virtutes quasi ab inexausto fonte effluunt.

Cum verò vestrum sit familiam vestram regere, & non solum filios, sed & seruos in Christiana disciplina conseruare, illis præire opere, atque exemplo, ut Dominum Deum nostrum sequantur, ipsum timeant, ipsiusq. mandata custodiant, & non turbentur, & vos veluti pastores sequantur: scitote quòd peruigilare debetis, quasi rationem pro animabus subditorum, vel seruorum vestrorum reddituri.

Vana mulierū ornamenta, reliquasq. omnes pompas, quibus in sacro Baptismi fonte renunciaastis, auertite ne in familia vestra, hoc quasi incendio, non solum corporalia, sed etiam spiritualia bona sensim absumantur.

Curate diligenter ut in domibus vestris ab omnibus Ecclesiæ Sanctæ præcepta, & sacra institutiones obseruentur, ieiuniorum, festorum dierum, diuinorum officiorum: Missæ sacro omnes intersint, orationibus frequentes adsint, Absint ludi, absint saltationes, & choreæ, absint vagationes per Ciuitatem, & reliquæ huiusmodi vanitates, sed debitus cultus reddatur Deo, & ipsius Sanctis, præsertim illis diebus, qui eorum nomini dedicati sunt, & quibus ipsorum obseruatio ab Ecclesia iubetur.

Efficite ut omnes, & singuli in vestra familia quolibet mense conuenteantur, & communicent.

Iurgia & discordias, quæ inter seruos, siue alios domesticos vestros à demone zizania superfeminante, proficisci facile possunt, dirimite, & Christiana charitate placate perturbatos: discordiæ verò autores, postquam à vobis moniti fuerint, neque respiscant, à vestris domibus excludite.

Coniugalis sacramenti memores, caste, & sanctè viuite, ut Dominus benedicat semini vestro, & multiplicet in vobis gratiæ suæ dona.

Libros profanos, imagines lasciuas, & reliqua omnia quæ Christianæ pietati repugnant, à domibus vestris amouete.

Nil nisi pium, & Christianam pietatem redolens in cubiculis, in atrijs in
omni

omni demum parte domus vestræ, pictum, insculptumue appareat.

Orationi quotidianæ ab Illustrissimo Archiepiscopo vobis præscriptæ deuote vnà cum tota vestra familia vacate; & repugnantes, seu spernentes, ne eorū malo exemplo cæteri inficiantur, vel ut intersint efficite, vel à domibus vestris arcete; reliquis verò orationibus, quæ per Ciuitatem haberi solent, frequentes adeste.

Cum quis ex vestra familia ægrotat, siue filius ille sit, siue seruus, primum medicum, hoc est Parochū, qui animam curet, exquirite; & corporalem salutem quantum in vobis est, omni charitate, & studio procurate.

Ditiores in domibus vestris ægrotos curate, ut charitatis opus expleatis: qui vero tenuiores opes habetis, ad hospitalia deducite, visitate, & aliqua elemosyna loca illa pia iuuate.

Blasphamos, aleatores, superstitiosos, aliosq. enormibus vitijs inquinatos, si emendationem recusent, ut castigentur efficite, atque a domibus vestris, ut pestem effugate.

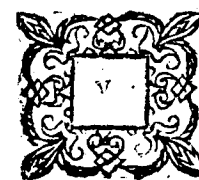
In prosperis rebus aduersarum mementote, ne ijs efferamini, aut Dei obliuiscamini: in tribulationibus vero ad eum confugite, qui post tempestatem tranquillum facit, & post lachrymatio-

nem, & fletum exultationem infundit, bonum enim vobis quia vos humiliat; & corripit Dominus quos diligit; & quasi Pater in filijs complacet sibi.

Prohibete ne quis in domibus vestris proximo suo detrahat, otiosos sermones vitate, de Superioribus vestris debita reuerentia agite; neminem iniuria vel leui afficite; seruis vestris lusus, & vana colloquia prohibete, ut vnusquisque eorum sine Dei offensione suo muneri diligenter vacet.

Hæc agere, hæc meditari, in his totos vos esse cupit pro vestrarum familiarum recto regimine Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus vester, ad ea vos hortatur, atque inflammat, huius Concionatorū sacrorum finis est, aliorumq. ministrorum, qui sunt ad vestrarum animarum custodiam ab illo constituti; atque iccirco ut assidue ante oculos vobis obuersetur summa quædam totius officij vestri, rerumq. illarum, quas vel præcipue agere, vel à quibus præcipue cauere debetis, in domibus vestris, paginam hanc veluti notulam quotidiani vestri negotij affixam quilibet vestrum teneat, ijsq. qui eam non intelligunt, aut legere ignorant, Christiana charitate, declaret. Dat. Bononiæ in Arch. Pal. &c. N. Vic. Gener.

COLLE-
CTOR,

T diligentiore cura adeo sanctum opus omnibus adminiculis fulciatur, præter ea quæ hæcenus attulimus, solet Illustrissimus Archiepiscopus illud sæpius commendare, tum in frequenti visitatione scholarum, ipsoque sermone, tum etiam literis, seu chirographis prout necessitas postulat: formula verò harum litterarum sunt, quæ sequuntur.

F O R M V L A E
LITTERARVM QVIBVS IVSSV
Illustr.^m Archiep. Doctr. Christianæ scholæ commendari solent.

Ad Predicatores verbi Dei.

REVER. Pater. Cum nihil magis in Domino cupiat Illustrissimus D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus no-

ster, ac scholarum Doctrinæ Christianæ, quæ ab eo passim in Ciuitatis, & diocesis huius parochiis creata sunt, progressus, atque incrementum; cumq. nulla re magis, & efficacius sanctū hoc semen crescere possit, quàm vestris hortationibus, & monitis, quæ in ipsis sacrarum concionum actionibus, quasi sagittæ in manu potentum corda scindere, & ad Deum conuertere, ipso iuuante, poterunt. Idcirco idem Illustrissimus D.

Archiepiscopus enixe postulat à Reuerentia V. vt in suis concionibus frequenter tam sancti operis mentionem faciat, illiusq. fructus manifestet, horteturq. vt cum maxime patres, matrefque, vt filios, & filias ad scholas diligenter mittere curent. homines vero quoscumque, & mulieres, qui huic operi sancto iuuando aptos se esse intelligēt, vt ad Confratrum Doctrinæ Christianæ numerum adscribi se postulent; atque omnibus Reueren. Vestra indulgentias explicabit, easq. præsertim quæ a Sanctissimo D.N. Gregorio XIII. tam Confratribus, quam scholaribus Doctrinæ sunt concessæ. Bene valeat in Domino Bonon. &c.

Ad Confessarios tam seculares quam Regulares.

Ruer. Pater. Vt ex omni parte Doctrinæ Christianæ fundamenta quæ iacta sunt in pluribus scholis ab Illustrissimo Archiepiscopo in hac Ciuitate deputatis in perfectum crescant ædificium, cupit Amplit. S. Illustrissima, & à Reuerentia Vestra enixe petit, vt diligentissime quoscumque pœnitentes vtriusq. sexus qui R. vestræ cōfitebuntur, interroget an omnia præstēt vt eorum filii ad doctrinæ Christianæ scholas accedant, prout idem Illustrissimus D. Archiepiscopus statuit, & præcepit; quod si aliquos negligentiores R. V. hac in re se gerere viderit, valde eorum conscientiam oneret, quamque seuera ratio illis à Deo requirenda sit, toto affectu, & spiritu ostendat, eaque exempla quæ aptiora erunt quibusq. magis moueri, atque accendi poterunt adducat. Eos autem qui ex confraternitate Doctrinæ erunt, hortabitur vehementer, vt ad opus suū hac in re bene exercendum totis viribus incumbant. Bene valeat in Domino.

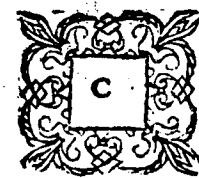
Ad Officiales societatum Spiritualium.

Magnifici Domini. Cum destinata fuerint pluribus ab hinc annis in Ciuitatis huius Ecclesiis plures scholæ Doctrinæ Christianæ, ex quibus experientia ipsa docet, quāti fructus iuuante Deo colligantur, atque in dies expectentur; cupit Illustrissimus D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus noster, vt non solum ipsæ scholæ ab eo erectæ ijs regulis & ordine regantur, & conferuentur, quem ipse ijs præscripsit, quoque in præsentiarum vtuntur: verum etiam, vt scholæ aliæ, quoad eius fieri poterit, alijs etiam in Ecclesijs instituantur. Quapropter, vt messis quantitatis, operariorum multitudo sufficiat, postulat à DD. VV. idem Illustrissimus D. paterneq. eas hortatur, vt conuocatis suæ societatis hominib. ab ijs requirant, vt Doctrinæ Scholas suo labore iuuet, ex ijsq. seligant quos magis aptos iudicabunt, & eos ad hoc sanctum munus exercendum mittant; quorum nomina, cognomina, & Parochias ad nos referent, vt eorum opera vti possimus, in cuius laboris præmium, & maiorem animarum utilitatem, sciant DD. VV. summos Pontifices Indulgentiarum thesaurus ditissimos elargiri. Bene valeant in Domino.

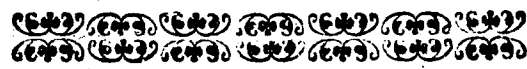
Ad Officiales Societatis Sanctissimi Corporis Christi.

Ouentur ReCTOR, & Officiales Societatis Sanctissimi Corporis Domini, quorum est eleemosynas Societatis pauperibus distribuere, vt in ipsa eleemosynarum distributione sollicitè hortentur Patres, Matresq. familiās, vt filios, & filias ad Doctrinæ Christianæ scholas mittant stans diebus, & horis ab Illustrissimo D. Archiepiscopo deputatis. Quod si fecerint, proptius eleemosynis succurrentur, sin minus tamquam inobedientes, & præcipuū hoc Christiane vitæ subsidiū negligētes, eleemosynis priuabuntur. Dat Bononiæ.

COLLECTOR.

Cum in Diœcesi Bononiensi pluribus locis deesse possint aliquando Operarij, & ministri Scholarum Doctrina Christiana, prout in Ciuitate constituti sunt: Illustrissimus Archiepiscopus, locorum, atque hominum rudiorum rationem habens, Parochus Diœcesis hunc, qui sequitur, eiusdem Doctrina Christiana edocenda ordinem præscripsit. In Oppidis tamen, seu Terris, vbi commode id fieri potuit, prædictas Societates, & scholas quemadmodum in Ciuitate sunt, erigi curauit.

O R D O

SERVANDVS A PAROCHIS
Diœcesis Bononiensis in Doctrina
Christiana edocenda.

Parochi omnes, & singuli Diœcesis Bononiensis Doctrinæ Christianæ Congregationis regulas præ manibus habeat assidue, iuxta quas actiones suas dirigere in primis conentur.

Doctrinam ipsam Christianam, tum maiorem, hoc est eam, quæ explicationes habet, tum minorem in Italicū sermonem versas, prout Bononiæ typis datae sunt, similiter habeat, iisque, prout illis videbitur, & pro ingeniorum, quæ eruditi sunt, aptitudine vtantur.

Accedant ad singulas domos vnà cū Massario loci siue Communis, & in tabella describant omnes tā mares, quam foeminas, tum minores, tum grandiores natu, quibus opus erit Christianam Doctrinam discere: notent vero in eadem tabella nomina, cognomina, parentes eorum, nomen loci, siue agri, aut fundi quem incolunt, & Domini, cui seruiunt; tabellamq. huiusmodi affigant in Ecclesia, vt à Visitatoribus, & reliquis omnibus legi commode possit.

Singulos publice, & priuatim admonebunt, vt stans diebus ad doctrinæ Christianæ scholas conueniant, ad quod idē & ipsi infra Missarum sollempnia, & Prædicatores, cum aderunt, eo spiritu quem a Deo maiorem impetrare studebunt, non desinant hortari.

Diebus festis statim à prandio cam-

panæ maioris ictibus pueros, reliquosq. omnes, qui interesse debent conuocent ad Doctrinam.

Ad eorum aduentum præsto sint, & moneant, vt aqua benedicta sese aspergant, ante altare genuflectant, orientq. & ad sua loca sine strepitu quilibet se recipiat.

Cunctis vero ex ordine sedentibus, Curatus suo officio fungatur, & ad præscriptum ipsius libelli Doctrinæ Christianæ se conformet.

Quoniam autem plerumq. villici, eorumq. filij legere nesciunt, hos Sanctæ Crucis signo se munire, Pater noster, Ave Maria, Credo, & Decem Præcepta legis diligenter doceat; & reliquos, qui legere sciunt, Doctrinam ipsam totam docere non prætermittat.

Quod si ea sit puerorum multitudo, vt Parochus ipsis instruendis sufficere nequeat; Officiales, & homines Sodalitatum Sanctissimi Corporis Christi cuiuslibet Ecclesiæ Diœcesis Bonon. ea charitate, quam inter ceteros ipso nomine Sodalitatis profitentur, distribuunt sibi inuicem docendi, & Curatum iuuandi onera iis horis, quæ eidē doctrinæ Christianæ erunt assignata.

At Curatus operis necessitatem, fructum, Indulgentias declarare opportunè nunquam desinat, vt magis quilibet ad illud iuuandum inflammetur. Porrò Indulgentias, quæ ipsius doctrinæ Christianæ initio adiectæ sunt, publice in suis Ecclesijs affigat, atque explicet.

Confecta Christianæ Doctrinæ exercitatione Vesperas celebrabit, quib. vt oēs intersint perficere conetur. illudq. præsertim animaduertat, vt parū temporis in exercitatione absumatur, quod tamen necessarium est, impendar. cum plerisque

plerisque eorum qui ad Doctrinam veniunt, ad agros, ad greges, atque ad alias rusticas negotiationes sit revertendum.

Catalogum cuiuslibet scholæ puerorum, ceterorumque, qui ad eam conueniunt, eorumque qui opus adiuuant, quilibet Curatus ad Archiepiscopalem Cancellariam referat: erit enim postmodum Visitatorum munus illud sæpius examinare, & deficientes adnotare, vt facilius remedia comparentur.

Visitatoribus ipsis, & Vicarijs foraneis præcipitur, vt diligenter super huius Ordinis obseruatione animaduertant, & de omnibus Illustrissimum Archiepiscopum frequenter admoneant
Dat. Bonon. &c. N. Vic. Gener.

CAV T I O

PRO IIS QUI INDIGENT

instrui, vt recte sciant, & recte pronuntient Pater noster, Aue Maria, Credo, & Decem præcepta legis.

VA MVI S omni cura, & sollicitudine curauerit Illustrissimus D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus, vt fidei nostre rudimenta, à quorum scientia, & exercitatione fidelium salus pendet, communitur, & per ciuitatem, & per Diocesim, tum in scholis doctrinæ Christianæ, tum alijs in locis assidue pueris imprimantur, tamen cum fieri possit, vt aliqui supersint non solū pueri, aut adolescentuli vtriusque sexus, sed etiam viri, & foeminae ætate ingrauescentes, qui Pater noster, Aue Maria, Credo, & decem præcepta adhuc non recte sciunt, aut nō bene pronuntiant, de nouo remedio, ex officio cogitans, vt tanto malo cum diligentia occurratur, statuit vt præter ea, quæ ad hoc vsque tēpus hac in re prouisa sunt, iuxta consuetudinem antiquam Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, & decreta patrum & Conciliorum, à parochis, confessorijs, & scholarum Doctrinæ Magistris di-

ligentior ratio habeatur huiusmodi hominum, qui aut ingenij hebetudine, aut etate, totam doctrinam Christianam discere nequeunt, & præcipua illa fidei capita consequenter ignorant.

Quapropter de mandato ipsius Illustrissimi Archiepiscopi, vt magis eadem quatuor ad manus omnium sint, in separato folio imprimi iussimus; omnibusque, & singulis parochis Ciuitatis & Diocesis Bononien. præcipimus, vt sæper infra missarum solemnities populo denuntient, vt distincte discant eadem quatuor capita in separato folio descripta, moneantque nisi ea recitent firmiter in Confessionibus, à sacramentis tamquam indignos arcendos fore.

Præcipimus item iisdem parochis, & Confessorijs, secularibus, & regularibus quibuscunque Ciuitatis, & Diocesis nostræ, vt antequam poenitentes, quos ipsi rudiores esse animaduertent in sacris confessionibus audiant, eadē quatuor distincte ab ijs recitari iubeant; in reconciliationibus vero saltē Credo non præmittant: qua in re eorundem Parochorum, & Confessoriorum conscientias oneramus, eorumque iudicio huiusmodi diligentiam commendamus, vt vbi opus sit, eam adhibere non desināt, vbi vero id necessarium non esse intelligant, dicta Confessione generali, vt solent, poenitentes audiant.

Quod si quempiam reperirent, qui ea nesciat, pro prima vice tantum illum absoluant, eam illi poenitentiam iniungentes, inter eas, quæ satisfactoriæ sunt, vt ea addiscat, tempusque opportunum suo arbitrio illi assignent; quod etiam urgentibus de causis aliquibus prorogare poterunt. quod si idem iterum ad Confessiones, & reconciliations reuertatur, & eadem quatuor adhuc ignoret, si in ciuitate erit, ad poenitentiariorum parochis, & confessorijs remittatur: si in diocesi, ad sacramenta non admittatur, sine plebani expressa licentia pro prima vice, postquam à Confessorijs reijciatur; pro secunda vice necessaria sit Illustrissimi Archiepiscopi licentia ad quem, siue ad nos, iisdem curati, & plebani

bani, eorum nomina transmittere curabunt, quod si ita incapaces & rudes sint, vt nullo modo erudiri possint, ne illo sacramento omnino priuentur, iniuncta illi poenitentia, debitum hoc in aliud opus pium commutent.

Atque vt facilius huiusmodi homines hæc quatuor doceri possint, atque vno eodemque tempore de ipsorum sensu, & intelligentia instruantur, præcipimus omnibus Curatis, vt diebus festis inter missarum solemnities, vel ad vesperras, vel alio tempore quo frequentior populus ad Ecclesiam conuenit, clara voce, & distincte, recitent eadem quatuor scilicet Pater noster, Aue Maria, Credo, & decem præcepta: quod si omnia simul recitare non possunt, vnum vel aliud eorum non omittant, pro temporis opportunitate, hortenturque omnes qui aderunt, vt vnā cum Curato eadem exprimant, qui modo vnā, modo aliam partem prædictorum iuxta Catechismum, aliosque probatos autores declarare studebit.

Præcipimus item iisdem Curatis, vt in matrimoniorum contractione in prima denuntiatione, quæ in Ecclesia fiet, contrahentes moneant, quod ad matrimonium celebrandum non admittentur, nisi prius eadem quatuor recitabunt: quod idem obseruabunt in ijs etiam qui in Baptismo, aut chrismate patrini erunt, atque etiam cum ijs, qui ad idem chrismatis sacramentum accedent, qui omnes prædicta omnia recitare tenebuntur. Quod si omnino incapaces sint, non iccirco repellantur a sanctis sacramentis, id quod Curati prudentiæ, & consilio relinquatur deliberandum.

Confessoriorum verò erit præcipuum munus, patribus, matribusque, familijs, alijsque, qui familijs præsent graues poenitentias imponere, quos negligentes hac in re repperint, vt omnes qui in eorum familia sunt, quatuor hæc saltem optime sciant, aliquemque magis idoneum, qui ea doceat alios in vnaquaque familia deputent. Datum Bononiæ in Archiep. pal. &c. N. Vic. Gener.

DE PRAEDICATIONE
VERBI DEI.COLLE-
CTOR.

DIICIENDA hic sunt ea, quæ ad Prædicationem Verbi Dei pertinent; ipsa enim etiam præcipue versatur in doctrina fidei edocenda, atque exercenda, quæ huic primæ parti adscripta est.

Ponemus verò primum generalem Instructionem, quæ sequitur; quæ quidem ad particularem Diocesis Bononiensis usum ab Illustrissimo Archiepiscopo edita fuit. Et quamuis videri aliquibus forasse possit, exordium hoc potius à Ciuitate ipsa, eiusque Concionatoribus sumendum fuisse; tamen cum isti sint viri excellentes, & approbati qui in oculis ipsius Archiepiscopi prædicationis munus obeunt & in Metropolitana Ecclesia sui specimen quotannis præbere solent, vix sunt non indigere huiusmodi minutioribus documentis, a quibus tamen multa ipsi quoque ad se transferre possunt. Neque verò prætermittuntur necessaria quedam Monitiones Aduentus, & Quadragesimæ tempore, quarum formulas, & particularem etiam instructionem pro Concionatoribus sanctimonialium, post hanc generalem hic infra collocabimus. Demum locum tribuimus exemplo ipsi sermonum Illustrissimi Archiepiscopi post cognitās regulas, quas ipse alijs Concionatoribus tradidit. Verum hac in re aliqua prius nosse debet lector.

Nam ita Illustrissimus Archiepiscopus hoc munere perfungi solitus est, vt se non obstringat singulis diebus festis, aut alijs continuatis temporibus ad sermones populo præmeditados habendos. Cum enim Ecclesia Bonon. Dei benignitate, multis affluat, usque insignibus Concionatoribus, Theologis, Parochis, alijsque disciplinarum magistris, qui nomine quodammodo Archie-

piscopi

piscopi ipsius assidue predicare, instruere, & docere populum solent, & Civitas ipsa, & Diocesis se in summa fidei puritate perpetuo continuerit; ipse negotiorum mole prae-gravatus, in Archiepiscopales curas quotidie urgentes, quae ad rectum regimen spectant, sibi interim incumbendum esse existimavit; cum populus ille disciplina, & reformationibus potius, quam dogmaticis traditionibus Archiepiscopi ore proponendis indigeat. Si enim pro dignitate loqui velit, & in animis auditorum proficere, non exiguum temporis spatium illi aliquando esset insu-mendum, cum ea quae dicenda sunt, non communia, aut commodato accepta, sed illius temporis, loci, personarum, & actionis quae instat, propria, & ad id quod agitur instituta esse debeant, ampliusq. ordine aliquo, ac facilitate congrua preparata; id quod non nisi meditatione graui praecunte, atque attentione non exigua vix obtineri potest, & plurimam temporis partem sibi vendicat. Nam si id obiter quodammodo, & ex tempore agatur, Bononia praesertim ubi auditores, ut plurimum periti, & clarissimis concionatoribus assueti esse solent, verendum fortasse esset, ne populi frequentia etiam in ipsius Archiepiscopi oculis interdum esset desideranda.

Quare medium quoddam iter tenens ille, praeter solennes dies, quibus Pontificalia sacra ab eo de more aguntur, & praeter alias etiam insigniores celebritates, quibus sermones ad maiorem grauitatem latine conceptos habere solitus est, modo ad Canonicos, & Ecclesiasticos viros, modo ad Magistratus, modo ad publicos Gymnasiorum Professores, siue ad Aduocatos, Medicos, causarum Patronos, Scholares, aliosue litterarum studiosos, Notarios, Artificum societates aliosq. huiusmodi, quibus & sacram Eucharistiam publice eodem die ministrat, non omittit tunc etiam, cum parochiales Ecclesias, cum sodalitates, societatesue spirituales, aliae Collegia, & Moniales visitat, tam Civitatis, quam Diocesis, aut pro tempore aliae se occasiones idoneas, atque honestas offerunt, eodem ipsos spirituali cibo, ac sermone, communi tamen idiomate depascere, & eo quidem frequentius in Diocesi, quo illius incolis non adeo crebro Pastoris sui & praesentia, & colloquy, & consuetudine frui licet.

Quod quidem concionandi institutum, cum non eodem semper amictu ab eo exercentur, sed modo Pontificali, modo sacerdotali, siue etiam quotidiano suo habitu obeatur; & nunc ex suggestu, aliove superiore loco, nunc apud Altare, aut alibi pro commodiore locorum ratione sermones ab eo habeantur: nos ne nimis simus, hac, & alia per multa persequi noluimus, sed tantum operae precium nos facturos esse putauimus, si formulas ipsas cum se res offeret sermonum aliquot, diuersis temporibus, & occasionibus ab eo habiturum, tanquam modulum quendam, & exemplar in hac Collectione suis locis inferamus, ex quibus caetera quae omittuntur, conijci facilius possint.

INSTRVCTIO

Pro ijs omnibus, qui admissi, & approbati concionabuntur in Oppidis, Castris, seu Terris, & alijs locis Diocesis Bononien.

Dignitas atque officium Praedicatoris.

 Vicunque ad praedicationis munus admittitur, tria potissimum considerate debet, nempe personam quam sustinet, opus quod tractat, finem quo labores suos dirigit.

Nam si de persona agamus, intelli-

get ille profecto, Dei se omnipotentis esse nuntium, & Prophetarum, Apostolorum, aliorumq. Sanctorum, atque adeo ipsius Christi Domini nostri in hoc ministerio vices gerere, qui praedicauit, & docuit.

Si vero opus ipsum examinemus, eo nihil grauius, nihil excellentius reperimus, cum caelestis hic nuntius, aeternas res assidue pertractare, diuinae prouidentiae consilia hominibus aperire, ea quae populo suo Deus pollicitus est declarare, & fidei sanctae veritatem manifestare debeat.

Quid autem eo fine dignius, aut nobilius? qui totus ad Dei gloriam, atque honorem dirigitur, cuius in caelo meta est, ad quod demum pulsa ab hominum mentibus

mentibus errorum caligine, eiectis peccatorum tenebris, inducta luce Christi fideles perducantur?

Vita Praedicatoris.

Considerata igitur huius ministerij magnitudine ex his, aliisque rationibus quae plurimae sunt, longaue argumentorum atq. auctoritatum serie corroborari possunt; illud in primis Praedicatori sacro curandum est, ut vitae integritate rei quam profitetur, respondeat, & quidquid ore profert, factis exprimat, ita ut disciplina & moribus exemplum afferat praxis eorum, quae theoricè docuit, nullaque in re à se ipso discrepet, caueatque ab eo, quod praesertim Diuus Paulus admonet, ne cum alijs praedicauerit, ipse reprobus efficiatur; nequaquam vero id vnquam illi obijciatur, dicunt, & non faciunt. Quae ut facilius assequatur, quae sequuntur diligenter animaduertat.

Eo habitu, quem illi vel regularis Ordo, cui addictus est, vel Clericalis, & Ecclesiastica disciplina praescribit, modesto semper, & vbique vtatur: ita ut in cubiculo, domi, forisque quasi cum suis superioribus semper tractaturus, degat & reperiatur.

Deuotionem non solum interiore animi affectu custodiat, sed etiam in exterioribus omnibus actionibus praeseferat.

Quare caeremoniarum in primis sacrarum sit peritus, grauius incedat, praesertim cum in ecclesia sacra officia illi obeunda erunt, eandemque grauitatem summa diligentia seruare curet, in Missae sacrificij oblatione: cum Iesu nomen audiet, aut proferet, caput Deo humiliet atque aperiat; ante sanctissimum Eucharistiae Sacramentum siue accedens, siue praetergrediens genuflectat; idem faciat cum in Ecclesiam ingreditur, oretque insuper aliquantulum; ante sacras reliquias similiter oret; sacras item imagines vbique veneretur. per loca alia sacra incedens, ut puta, per coemeteria, semper aliquo pietatis signo vtatur, preces aliquas recitet, & demum omnes a-

ctiones suas, ad deuotionem ita componat, ut ex omnibus fideles edificentur.

Neque solum haec omnia, & reliqua his similia quae ad deuotionem pertinent ipsemet praestare debet, sed etiam totis viribus curare, ut populus ille, cui verbum Dei praedicat, eadem sollicitè & pie exequatur, atque iccirco illum de iisdem moneat, negligentes horretur, corrigat paterna charitate, ut animas Deo lucretur, atque alia pietatis opera, his iactis fundamentis, facilius erigere possit.

Secularium familiaritatem, & consuetudinè omnino vitabit, nisi de rebus ad ipsorum salutem pertinentibus cum ipsis agere debeat: in cubiculo, aut Ecclesia sit, ibi commoretur, solitudinem amet; tunc vero aut oret, aut meditetur, aut aliud agat ad munus suum spectans.

Conuiuia omnia penitus recuset, ad nullius domum conuiuandi, aut colloquendi gratia accedat, nisi id opus sit, ut aliquod spirituale negotium conficiat, qua occasione astrictus, aut à Curato, aut ab aliquo seniore ex confratribus sanctissimi Sacramenti comitatus, quo vocatur, sese conferat, ibique ea modestia, & temperantia vtatur, ut ex illius negotii tractatione, fructus capiat, & meliorem indies opinionem de ipso populo concipiat.

Si ad aliquod sacrum officium celebrandum, aut in alia Ecclesia concionandum inuitabitur, cum id muneris sine praecipui officii sui prauidicio exequi poterit, libenter atque humiliter illud amplectatur.

Atque dum huiusmodi viam peragit, cum à colloquio abstinere potest sine proximi offensione, coronam Beatæ Virginis deuote recitet, aut librum aliquè spiritualem in manibus habeat, quem pro temporis, & loci opportunitate legat.

Exemplo sit alijs sacerdotibus quomodo sacra mysteria pertractare debeant; atq. iccirco in ipsis quosdam abusus effugiat, in quos incidere solent praesertim simplices quidam, atque rudiores homines, neque solum in sancto Missae sacrificio, aliisque Sacramentis, sed etiam

etiam in exequiis & funeralibus, aliisque huiusmodi rebus sacris eos delere conetur.

Si licentiam obtinuerit confessiones audiendi, caueat ne hoc in munere exercendo pecuniam, aut dona accipiat. In reliquis verò ea, quæ de Confessariis constituta sunt, ad vnguem seruet.

Neque in Concionibus, neque alijs in locis, aut actionibus, se ipsum commendet ad eleemosynam aliquam percipiendam; quòd si aliquid illi colligendum sit quotidiano vsui necessarium, id Curato præmonito, modeste, & prudenter agat.

Neminem extra illam parochiam in qua prædicat, neque vllum aliud pium opus, præter ea, quæ in eadem parochia auxilio indigent, non consentientibus ijs, qui ad hoc ab Archiepiscopo deputati sunt, commendat.

Cum presbyteris, & Curatis locorum in charitate viuat, vt remota omni suspicione, verba, atque opera ab optima voluntate profecta censeantur.

Quomodo ad prædicandum comparare se debeat.

IN primis meditetur assidue prædicationis vtilitatem, dignitatem, atque eminentiam; non vt inani gloria sese extollat, quòd ad hoc munus sit electus, sed vt maiori humilitate à Deo petat vires, quæ ad pondus sustinendum sufficiant, quòd maiores difficultates, atque impedimenta in eo esse intelliget. Prædicatoris enim est vitia extirpare, & virtutes plantare; contendere vt homines mortales terrena quæ vident, despiciant, cælestia verò quæ non vident, concupiscant: eos ita instituere, vt penitus rationi sensus subiaceat, caroque spiritui seruiat, indeque nouæ cogitationes, noua verba, noua denique viuendi ratio proficiatur. Quæ omnia quemadmodum inuicem contraria sunt, & mortalis homo terrenarum rerum facilius quàm cælestium, natura sic dictante, amorem nutrit, ita etiam singulari indigent stu-

dio, vt in æqua libræ lance posita, oculis mortalium verum, fictumque earum pondus indicent.

Quapropter sacer hic minister verbi Dei ab ipso Deo lumen, & robur ante omnia postulare, & orationi instare debet, quæ erit non solum primum, præcipuumque prædicationis fundamentum, sed continuum instrumentum quo spiritualis huius ædificii materiã querat, congerat, & in vsum conuertat.

In qua quidem pareat præcepto sapientis, qui docet orationem faciendam esse cum agnitione propriæ imbecillitatis, ad impetrandam à Domino sapientiam, quæ cum omnibus necessaria sit, potissimum tamen ijs qui regunt, aut docent, incerta est enim humana sapientia.

Orationem verò huiusmodi paulo ante concionem illamque ardentissimam præmittere debet.

Post illud studium quod satis illi erit ad concionem comparandam, sacros auctores legendos, atque ea quæ magis necessaria esse iudicauerit annotanda, sese colliget, earumque omnium rerum substantiam, atque ordinem in memoriã referet, cui tamen non ita fidat, vt magis Deo sibi confidendum esse non existimet, qui dabit virtutem labijs, & spiritum ardentem verbis euangelizantis veritatem.

Memoriæ, doctrinæ, atque eloquentiæ ostentationem omnino effugiat, sed is tantum ipsius finis sit, vt animas fidelium Deo lucrifaciat, non autem populi plausus, nomenue, aut famam querat, aut spectet: mercedem enim à Christo cuius est minister, atque operarius debet expectare.

Vt autem alios commoueat, curet ipse prius commotus ad prædicandum accedere: quare ea de quibus acturus est, ita secum cogitet, quasi ad se ipsum omnia pertineant, affectusque omnes propriæ menti prius imprimat, vt in fidelium cordibus recte insculpantur; sibi que persuadeat; quòd si frigidus erit numquam alios calefaciet. sique immunus, numquam alios emundabit.

Ratio

Ratio in Prædicatione adhibenda.

Quamuis omnibus in locis eadem esse debeat Prædicatoris doctrina, qua fidelium animæ ad salutis æternæ portum dirigantur, nauigationis pericula ostendantur, & vitari doceantur, iterque demum quantum fieri potest, tutum reddatur; tamen quemadmodum Medicus in curandis corporum morbis, habita cuiusque naturæ ratione, an infirma, seu satis ad morbos propensa, siue robusta sit considerat, & pro corporum constitutione, remedia solet exquirere, atque adhibere; sic etiam prædicator verba, sententias, comparationes, aliasque sacræ concionis partes, temporibus, locis, atque ipsis auditoribus accommodare debet.

De multis enim in Ciuitate agere poterit, quæ in villis, siue alijs diocesis locis importuna sunt, nullumque fructum parere poterunt. Ille igitur qui ad loca diocesis mittitur, quorum incolæ sunt, vt plurimum literarum ignari, & in quotidianis corporum laboribus versantur, ad eorum captum atque intelligentiam, concionem omnem texere debet; neque ita prædicationis ministerio fungi, vt ad exercitationem, aut ostentationem (vt plurimi faciunt) concionis recitator existat, & quæ ab alijs composita sunt memoriter referat; sed vt iuuat dumtaxat, eaque omnia relinquens, quæ simplicium hominum mentem implicare possent, inutilia prorsus, & non mediocri detrimentum allatura; cibum sacræ doctrinæ porrigat simplicem, coque tantum condimento, quod ipsis conueniat, & digestionem spiritualem potius facilem reddat, quàm impediatur.

Quapropter quædam exempla concionibus intextet, quæ rusticæ vitæ magis apposita videbuntur, quæ non solum faciliorem sacrarum rerum intelligentiam reddant, sed etiam quotidianæ vitæ praxi maxime conueniant, eaque vt plurimum ex sacris euangelijs colligantur.

gere poterit: vt puta, de Vineâ, de Semine, de Torculari, de Grano sinapis, de Zizania, de Thesauro abscondito in agro, de Gallina congregante pullos suos, de Arbore ficus, de Separatione ouium ab hœdis, de Vino nouo in vasibus veteribus, de Pastore & mercenario, aliaque his similia, præter quæ multa etiam ex psalmis, ex Prophetis, aliisque sacris doctoribus excipere poterit, atque in hunc qui sequitur, vel alium meliorem modum concioni applicare.

Agriculturam diuini regiminis esse imaginem quandam, Deus enim ad instar coloni, qui falce spinas refecat, inutileque ramos euellit & simul fructuosas arbores colit, bonis præmia, malis poenas constituit.

Vt arbores a fructibus ipsis dignoscuntur, ita homines ab operibus diiudicantur.

Quemadmodum frumento commixtum est lolium, ita probitati improbitas sæpe adiungitur.

Vt linum aquis maceratum, candidum atque humano vsui vtile redditur, ita homines tribulationibus agitati, si eas patienter ferant, meliores euadunt.

Doctrina Sancta, & Christiana documenta, prauos hominum mores corrigunt, & naturam ad mala propensam, ad bene viuendum trahunt: non secus ac incultus ager, spinisq. omni ex parte horrens operarii industria cultus, foecundus efficitur.

Euellendæ sunt a cordibus hominum prauæ cogitationes, verba inania, omniaque vitia quæ virtutum incrementa impediunt, vt solet bonus colonus in messe spinas, herbasque alias, quæ frumenta suffocant, extirpare.

Quemadmodum in vite, aut arbore foliorum densitatem, aut proceritatem præcipue non laudamus, sed fructuositatem, & fructus abundantiam; ita a bonis operibus commendandi sunt homines, non a nobilitate, aut corporis specie, aut gradus excellentia.

Quemadmodum glacies, & niues frumentis vtilitatem maximam afferunt,

D quia

quia intempestiuam luxuriam impediunt, & earum causa radices tenacius terræ visceribus adhærere solent; vitesque iccirco putantur, vt maiorem vuarum copiam reddant; sic tribulationes, & angustia efficiunt, vt homo sese colligat, & efficacius in virtute proficiat: atque aduersitatum falx, rerum humanarum superfuitates resecat, redditq. animas in bonis operibus fecundiores.

His itaque, quasi luminibus, conciones aspergat Concionator, quibus sacrae literæ, & sacri Doctores vndique redundant.

A vanis verò disputationibus, atque inutilibus quæstionibus absteineat, caueatque, ne hæreticorum argumenta afferat, sed simplici, non autem fucato dicendi modo, & sincero mentis affectu, puram, catholicam, facilemque doctrinam populum edoceat, cui nullæ apocryphæ historiæ, reuelationes, aut fabulæ commisceantur; miracula incerta, vana vaticinia, nouæ allegoriæ aut interpretationes, figuræ, vt vocant, Cabalisticæ prorsus vitentur, nihilque demum in hoc sacro ministerio adhibeatur, quod non ab Ecclesia Sancta sit approbatum, plenumque sententiis, explicationibus, rationibus, argumentis certis, solidisque sanctorum Patrum auctoritatibus, omni ex parte, consentientibus.

Quæ in Prædicatione tractanda sunt.

Evangelia ad verborum sensum in primis explicabit, vt ipsorum historiam rectè omnes capiant, & dum eam explicat, paratæque concionis telam contexit, quædam annectere curabit opportunè, quæ ad vitæ institutionem, moreque pertineant, & si commodè fieri possit nulla concio concludatur, in qua caput ali-

quod obiter non tractetur, & ad propositum inducatur, siue orationis Dominicæ, siue salutationis Angelicæ, siue symboli Apostolorum, siue decalogi, prout a catechismo Romano docetur.

Atque vt certiore aliquam regulam habeat, qua in concionibus utatur, modum quem B. Franciscus suis prædicatoribus præscripsit, communiter sequi poterit, qui quidem ab aliis etiam sanctis vitis commendari solet; hoc est, vt sacer prædicator quatuor præcipue in rebus versetur, in vitiis, in virtutibus, in pœna, in præmio; quibus quatuor quasi rotis tota concionis moles ad metam perducatur. nam in primis duabus rebus Christianæ iustitiæ in hac mortali vita, summa tota versatur, quæ in eo est, vt vitemus malum, & faciamus bonum, in reliquis autem futuræ vitæ status consistit, in qua vel de pœnis, vel de præmiis secundum vniuscuiusque merita agitur.

Quare à vitiis illi exordiendum erit, quæ prius eradicari omnino debent, vt virtutes inferantur. eodemque hoc ordine vt plurimum vti poterit in vnaquaque materia pertractanda, quem etiam in Hieremia propheta obseruamus, vbi ipsorum colorum exemplum se qui possumus, qui antequam vites, aut arbores plantent, aut agros seminent spinas, & inutiles arbores extirpant, terramque idoneam reddunt, quo sine impedimenti semina, & radices nutrire possit.

Iccirco prædicator a vitiis, vt dictum est, generaliter inchoans, de his quæ sequuntur aget.

Contra peccata.

Peccatum separat a gratia Dei, cælesti gloria priuat, æternæ mortis reos facit &c.

Illud

Illud in primis conari debet fidelis toto vitæ suæ tempore, vt peccatum tanquam perniciosissimum, teterrimumque humani generis hostem longe arceat.

Diuitiæ amittendæ, honores mundani spernendi, ac reiiciendi, vita ipsa profundenda potius, quàm mortale peccatum committendum: peccatores iræ filii, diaboli mancipia, æterno demum igne cruciabuntur.

Ne in grauiora peccata, aut mortalia incidamus, non solum cauendum nobis est a leuioribus, vt a venialibus; verum etiam occasiones omnes effugiendæ, quæ nos ad cadendum ob humanam fragilitatem nimium pronos in præceptis mittere facile possunt. eæ vero præsertim sunt in conuiujs, in conuenticulis in choreis, in ludis, & ante omnia in perniciosorum hominum consuetudine, quæ ita fugere debet ille qui ad salutem aspirat, vt corporalem valetudinem curans, cæli aspirationem grauem ac pestilentem fugit, temperationem autem amat, & quærit.

Quia verò infinitus est peccatorum numerus quibus Deus offenditur, cum ea non solum operibus, sed etiam verbis, & cogitationibus committantur. Nos nunc prætermitemus ea, quæ cuiusvis conditionis hominibus sunt communia, veluti septem peccata mortalia, periuria, blasphemias, detractioes, odia, homicidia, proditioes, & similia, cum de his abunde satis Christiani auctores agant, pateatq. Prædicatori facilis aditus, quo per amplum plurius argumentorum campum vagari possit ad ea detestanda, atque ipsorum turpitudinem, perniciemque exprimendam, & in omnibus odium erga ipsa concitandum.

Sed reperiuntur quædam particularia peccata, quæ magis propria esse solent villicotum, aliorumque hominum qui extra Ciuitatem degunt, quæ fortasse vt plurimum à Prædicatoribus ignorantur. Iccirco cum maximam utilitatem parere soleat, si in ea oppor-

noti

tune inuehat Concionator; à Curato loci, vbi prædicat, de iis edoceri studeat. Cumque verbi Dei seminari sciendum sit quid euellendum, quid amputandum, quid penitus eradicandum, vt fructus vberiores a sacra prædicatione colligat; huiusmodi peccatorum quædam hic recensebimus, quorum alia mortalia sunt, alia venialia; neque iccirco omnibus locis, aut personis communia censeri debent, sed varie Diaboli opera & sollicitè diffeminata, vt his cognitis, in animis fidelium opportuna cultura adhibeatur, & nusquam ipsius callidi hostis artes locum habeant, sed omnino iuuant Deo euanescent.

Abusus, & vitia Rusticorum.

Aequam omnium censuum seu proventuum portionem dominis non soluunt, eoque prætextu se excusant, nempe, quod grauiores sint conditiones, quàm ipsi ferre possint, aut quod portio illa quæ sibi reliqua est, non sufficiat ad eos alendos, qui Domini possessionem colere debent.

In alienos agros & prata, equos, siue boues, siue alia animalia depastum ire permittunt, seu deducunt.

Decimas & primitias quas suis Curatis debent, minime soluunt.

Arbusta, furculos, plantas ab alienis possessionibus tollunt, quas aut vendant, aut in propria loca transferant.

Neque agros fodiunt, neque arane opportune, neque sulcos, vt opus est dirigunt; sed intempestiuæ arborum sunt amputationes, atque vitium, & alia multa quæ ad eorum curam spectant, vel ea negligentè exactantur, vel omnino negligunt, sepibus aut fossis, loca, prout tenentur, non circundant, non ea demum hie

D

2

quæ

quæ requiritur. Dominorum bona administrant, pactaq. cum ijs stabilita non seruant.

Cum peracto locationis tempore ab vna possessione ad aliam sese transferunt, sepes dirumpunt, aut incendunt, valuas tollunt, & plurima alia damna, præsertim in veteris conductoris contemptum, solent committere.

Diuersis superstitionibus vtuntur non solum in filiorum procreatione & partu, sed etiam cum agros seminant, aut alia ad agrorum culturam pertinentia exercent, cum de tempestate dubitant, cum ægrotant, cum animalia in morbos incidunt, cum lineos pannos abluunt, cum panem excoquunt, cum bombyces nutriunt, cum aliquid sibi ablatum est, vt furem sciant, cum defuncti ad sepulturam efferuntur, &c. quæ quidem separatim habentur in eo libello qui iussu Illustrissimi Archiepiscopi de superstitionibus, editus est.

Cœmeteria, sacraque loca extra Ecclesias, vt tenentur, neque claudunt, neque prohibent, quominus animalia in ea introducantur.

Ad tempus, & plus æquo vendunt, aliaq. illicita, atque vsuraria pacta contrahunt.

Qui possessiones conducunt, tantum abest vt eas tamquam proprias diligenter colant, vt etiam locationis fine appropinquante, eas deuastent, & depopulentur.

Non pudet eos locis, seu bonis Ecclesiarum vti, æque, ac si ipsorum Domini essent; iis enim vt plurimum pro transitu vtuntur, neque id solum sufficit, sed in iisdem sua animalia pascere, ab ijs vimina, farmenta, furculos, atque adeo arbores ipsas eripere non erubescunt.

Sponsus eo die quo sponsam ducere debet, ante cum affinibus conuiuatur, quam Missa sacro interfit, & benedictionem a sacerdote accipiat.

A Ciuitate discedentes ruralibus

curribus vestiti, aut ad Ciuitatem eisdem currus deducunt, cum alius alij per viam locum cedere nequaquam velit, a concertatione, & controuersia, ad iniuriosa verba, sæpius etiam ad verbera, & sanguinis profusionem, sine causa venire solent.

Multi sunt qui vicinos explorationibus atque accusationibus affligere non cessant, hancq. artem præcipue profitentur, qua victum sibi comparant.

Pueros ab aliorum domibus, siue possessionibus, lignis, fructibus, vuis, alijsue rebus onustos redire vident, quos tamen non reprehendunt, aut corrigunt, quamuis illud manifestò furtum esse sciant.

Cum quis Massarij munere fungitur, ea quæ partienda sunt, non pro æquitate, sed pro amicitia tantummodo, & benevolentia ratione partitur.

Plures die Sabbathi in honorem Beatæ Virginis panem conficere nolunt, iisdemque religio est boues iungere in eiusdem Domine nostræ vigilijs, qui tamen in eius festis, ipsiq. Dominicis diebus, neque ab ijs, neque alijs rebus quas illis Sancta Ro. Ecclesia prohibet, abstinere solent.

Colloquia habere audent in ipsis Ecclesijs, siue in ipsarum atrijs, & Curatos, siue alios presbyteros in suis domibus, aut canonicalibus ædibus degentes impudenter adeunt, atque immodeste perturbant.

Armati aliqui ad Ecclesiam conueniunt, in eamque arma quælibet inferunt.

Si quid iis agendum est, quod ad Commune spectet, & campanæ signis indigent, vt sæpius accidere solet, Curato non admonito quamlibet ob causam campanis Ecclesiarum vtuntur.

Diebus festis, nulla habita præcepti Ecclesiarum ratione, nullaque eos cogente causa laboribus suis vacant, neque si necessitas vrgeat, a Curato laborandi licentiam petunt.

Non ea qua decet reuerentia Ecclesias adire, atque in ijs esse solent: sed aut rident, aut perstrepunt, aut altaribus immodeste incumbunt, aut inter presbyterorum cancellos, aut sæpe extra Ecclesiam apud ipsam ianuam commorantur, dum sacrum missæ sacrificium celebratur.

Toti Missæ sacrificio genuflexi, non interfunt, & ante benedictionem sacerdotis discedunt.

Orationem Dominicam, salutationem angelicam, symbolum Apostolorum, & Decalogum ignorant nonnulli.

Filios, filiasq. ad doctrinæ Christianæ scholam non mittunt: quos neque Missæ, neque Vesperis diebus festis adesse curant.

Ad societatem Sanctissimi Corporis Christi adscribi negligunt, ipsosq. Confrares spernunt, atque irridunt.

Creaturis Dei animantibus, ijsque omnibus rebus, quæ ijs sese offerunt, quæ ue præ manibus habent, & sæpius etiam filijs ipsis maledicunt.

Consuetudinibus inhonestis vtuntur, verbaq. obscœna proferunt.

Mendaces sunt multi, periuri, & fraudibus in venditione aut emptione proximum circumueniunt.

Profitentur se indomitos esse, & minimam ob causam, aut offensionis suspensionem, ad homicidia prouere, odiaque, simultates, atque inimicitias contrahunt, fouent, & sæpius accendunt.

Prohibitos ludos, choreasq. & procurant, & prouehunt.

Sacerdotes neque seculares neque regulares eo qui eos decet in honore non habent, sed potius aspernantur; omniaq. eorum gesta norant, & vituperant; idemq. de magistratu temporali agere solent.

Ciuiibus inuidet, atque ijs obtrectant, cupiuntq. ipsorum statum, quem suo meliorem esse existimant, deteriorem effici.

Quod a malo abstinere non sufficit, sed necesse sit bene agere.

Post vitiorum reprehensionem docebit Concionator populum non solum à malo abstinendum esse, & peccata omnia fugienda, verum etiam ad se præsertim Christi fideles omnes teneri, vt bene agant, & bonis operibus ad cælum iter sibi comparent; cum scriptum sit, omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur; & ideo ad singulas virtutes vitijs, & peccatis superius enumeratis oppositas, sanctorum exemplis, & auctoritatibus eos excitabit, & declarare conabitur, quam facile sit volenti, cum virtute agere.

Circa querelas pauperum.

Cum vero sæpius pauperes humili conditione nati, atque vt plurimum in eo statu constituti, vt necessitate maxima astringantur, & perpetuis laboribus subijciantur, vt viuant, facile suadente Diabolo ad dubitandum de diuina prouidentia induci possint, atque à Deo destitutos sese esse, & tamquam illegitimos filios tractari conquerantur, non solum quia suos labores atque incommoda, ex aliorum quiete & commodis metiuntur: sed etiam quia hac ipsa causa quod literarum sint ignari, neque sanctis exercitationibus vacare possint, sibi iter ad cælum præcludi existiment: Sacri prædicatoris præcipue partes erunt, huiusmodi homines in Christiano officio continere, in fiducia Dei roborare, qui

non est acceptator hominum, & præter plurimas rationes atque argumenta, quibus hoc

loco vti poterit, hæc quæ sequuntur proponet, atque amplificabit.

Rationes quibus lamenta pauperum sedari poterunt.

D eum vnum Patrem omnium, qui est super omnes, & in omnibus nobis, æquè cunctos à se creatos diligere, qui illius legi obtemperent; sacratissimumque Christi Iesu sanguinem pro omnibus fidelibus æquè effusum esse, atque ideo æquè omnes ad salutem aspirare posse.

Quemadmodum corpus pluribus membris constat, quæ tamen omnia ad corporis regimen, & conseruationem creata sunt, ita tamen vt singula suo muneri satisfaciunt; sic in Ecclesia necesse fuit constitui varios status, gradus, atque officia hominum, quæ omnia totius Ecclesie corpori inseruiant, cuius caput est Christus saluator noster.

Deum è cælo in mundum venisse, vt saluum faceret genus humanum, atque animas cælesti & immortalis gloria ditaret, non autem caducis, & mortalibus mundi diuitijs expleret: eamque esse causam, vt varijs status hominum ab eius prouidentia sint constituti, quæ tantummodo cuiuscunque spirituales salutem respicit, non temporalem. Quare si quis pauper, aut diues est; si quis nobilis aut ignobilis; si quis doctus, aut indoctus; diuitias, inopiam, nobilitatem, ignobilitatem, doctrinam, ignorantiam, omniaque demum à diuina prouidentia effici, & permitti sciat ad cuiusque animæ profectum; & salutem, sic etiam bonus Paterfamilias filijs eas artes exercendas distribuit, quibus eos aptiores fore existimat, quamuis aliæ mechanicæ sint, aliæ liberales, vt iuuet, non autem vt noceat.

Paupertatem, aut ignorantiam cuiusvis hominis, diuinæ prouidentie præcipuum quoddam esse signum, atque instrumentum, quo Deus tamquam medicus ægrotas animas pro varietate morborum curare solet;

quod si aliqui inopia vexantur, id à diuina prouidentia factum est, quæ optime nouit huiusmodi pauperum malos affectus, & æternæ mortis periculum in quod inciderent, si ijs commodis vti possent, quibus iccirco paterne eos priuat, vt æternæ salutis incolumes restituantur.

Quemadmodum vestis nimis ampla, aut longior quàm vsus postulet, aut pede maius calceamentum ambulanti impediunt, ita etiam plus æquo diues difficile admodum iter ad cælum conficit: sæpius enim offendit, sæpius cadit: paupertas vero tamquam vehiculum est, quo in hoc peregrinationis nostræ itinere, laxitudinis atque impedimentorum omnium pericula superamus.

Si labores, ærumnæ, molestiæ, ipsaque paupertas, detrimento essent mortalibus, ea à Christo Domino nostro minime commendarentur, dum ait. Qui vult venire post me, tollat crucem suam &c. cuius exemplum Apostoli ardenti pietate, & constanti fortitudine usque ad mortem persecuti sunt, & reliqui sancti viri, qui per ea ad cælum ascenderunt, ad quæ etiam amplectenda ipsa sacra litera tam sæpe nos hortantur.

Priscos illos Romanæ Reipub. conditores, non eos quidem solum agricultura oblectatos fuisse, eamque inter duas artes honore dignas recepisse, verum etiam ab Hebræis secundum legem à Deo sibi præscriptam, lucrum quod è terræ cultu percipitur, inter omnia honestissimum esse habitum, vt pote quod humana parit industria, eiusque vsura, quamuis licita, maior est reliquis omnibus.

Præter laudes, quibus sacra litera agriculturam extollunt, referat quoque plurima exempla Patriarcharum, Prophetarum, aliorumque Sanctorum Patrum qui pastores erant, quos in ipsis agris omnipotenti Deo alloqui placebat, vt sunt Abel, Noe, Abraham,

ham, Jacob, Moyfes, Dauid, Amos, aliique, &c.

Opera omnia ad quæ perficienda labor est necessarius, siue agricultura ea sit, siue ars alia quælibet mechanica, cum ad præscriptum Christiane legis in Dei gratia exercentur, & satisfactoria sunt pro peccatis, & meritoria pro fidelium animis, idque inter cæteros testatur Paulus Apostolus, dum proprijs manibus, nocte, dieque sæpius se laborasse scribit.

Rerum penuriam, abundantiam, pluiam, siccitatem, ventos, tempestates, fluminum inundationes, atque alia huiusmodi à Deo mitti, vt excitemur ad bene agendum, ipsumque præcipuum Dominum rerum omnium agnoscamus, atque ad ipsum cõuertamur in toto corde nostro, effundamusque cor nostrum coram ipso, à quo tribulationum nostrarum remedia expectare debemus.

Quia verò ex eo præsertim pendent spirituales fructus, quos Concionator à rusticis colligere studet, nempe, vt intelligant & sentiant verè, per paupertatem, & labores viam ad cælum faciliorem comparari, eorum vocationem esse, vt in sudore vultus sui vescantur pane suo: quemadmodum aliorum est vocatio, vt doceant, aliorum vt peregrinentur, aliorum vt prædicent, omnes tamen his tanquam instrumentis cælestis patriæ aditum sibi aperiant. Iccirco in qualibet concione curare debet, vt hæc opportune inserat, repetat, exaggeret, rationibus, argumentis, atque exemplis corroboret, quæ à Psalmorum, Prophetarum, & sacrorum Doctorum auctoritatibus haurire poterit, quibus ij non solum aliquo solatio afficiantur, sed ad amplectendam libèri animo inopiam, perferendosque labores inflammantur, quibus tanquam tuto nauigio fructus mundi huius superare possint, atque ad æternæ foelicitatis portum peruenire.

Quod in quolibet hominum status opera meritoria esse possunt.

I Taque declarabit illis Concionator, ad quid vnusquisque eorum teneatur, & præter diuina præcepta quæ cum ceteris communia sunt, omnes & singulos ad ea, quæ ad suam priuatam conditionem, & vocationem pertinent teneri ostendet. Nam aliud est Curati munus, aliud Doctoris, aliud Militis, aliud Mercatoris, aliud denique rustici. Cumque vnusquisque teneatur ad illud recte exequendum, Deoque rationem reddendam de officij sui administratione, qui ad illud magis eum vocare voluit, quàm aliud opus eidem exercendum præbere. hinc fit, vt quæcunque in ea vocatione, si in gratia existat, conficit, terram fodiat, aret, seminet, comedat, aut alia quæcunque peragat, quibus Deus non offendatur, virtutes euadant, & opera meritoria efficiantur.

Quicquid igitur agit villicus, siue rus colat, siue Ciuitatè adeat, siue quid vendat, aut emat, siue ad pistrinum pergat, siue gregem pascat, siue domum instruat, aut alijs cuiuscunque generis rebus vacet, dum in gratia existens ita iis vacat, vt Christianum virum decet, & ad Sanctæ Romanæ Ecclesie præcepta sese conformat, iis omnibus tanquam medijs ad vitam æternam promerendam, adiuuari potest.

Quia verò, hac in re, exempla aliorum hominum, qui rusticam vitam egerunt, commouere vehementer solent; Concionator eorum aliqua, quæ magis ad rem facièt adducere curabit, quæ ex sacris literis, sanctisque Patribus colligere poterit, vt illud est, quod Cassianus refert de quodam rustico, qui nullum vnquam opus inchoabat, aut perficiebat, quin aut Deo illud commendaret, aut gratias ageret; terræque fructus non ante sibi adsumebat, quàm Deo illorum primitias daret, nec vnquam boues per aliorum agros deducebat, quin os illis obturaret, ne arboribus, aut scementi detrimentum afferrent, eaque demum

demū fuit vitæ innocentia, vt sola præsentia Dæmonem ab obfesso corpore expelleret. Climacus etiam aliud exemplum affert cuiusdam, qui dum res coquebat. quotidiano victui necessarias, illo ignis intuitu, æterni ignis memoriâ renouabat, illumque assidue meditabatur, & monachis tanquam Dei ministris summa patientia & hilaritate inseruiebat. Legimus quoque in sanctorum Patrum vitis tres quosdam sanctos viros adeo pie, & patienter artem suam exercuisse, vt Abbati Paphnutio qui heremum multos iam ante annos incolebat, à Deo fuerint præpositi.

Quia verò in eo præsertim res est, vt edoceantur qua ratione vti debeant, vt eorum opera Deo sint accepta, & mercedem æternam mereantur: iccirco curabit concionator eos his, quæ sequuntur, documentis instruere.

Qua ratione rusticorum labores, atque opera meritoria efficiantur.

CAueant in primis ne à gratia Dei sint alieni, sed à peccato mortali liberi, quod quasi venenum mortiferum bona opera perimit. Quapropter cum quis peccauerit, statim sine mora peccatum confiteri deberet, aut certe contrito corde, & confitendi proposito dolere, ne interim quicquid operatur, sit à Dei gratia alienum, & nihil inde apud Deum mereatur.

In omnibus operibus suis, ille præcipuus sit ipsius finis, vt Deo placeat, atque ad Dei gloriâ omnia dirigat, quâuis etiam ex ijs temporale lucrum sperare possit: sibi que persuadeat, bonum exitum, atque incrementum omne à Deo prouenturum, licet suus etiam labor, atque industria requiratur.

Antes sine opera, quæ tractabit, à legibus permittantur, eiusque sint conditionis, vt ex eorum exercitatione animæ salus in discrimen non afferatur.

Necesse est vt ad ea, quæ agit sit idoneus, cum multa ad seculares perti-

tineant, quæ non ad religiosos spectant, item alia sint hominum propria, non autem mulierum, plura etiam ciuium, non autem rusticorum, sic etiam incolarum Comitatus Bononiensis, non autem exterorum, aut aduenarum.

Tempus est animaduertendum, vt à lege permittatur, nam diebus festis laborare non licet, nisi ijs casibus, quos inferius explicabimus.

Locus quoque considerandus, ne huiusmodi opera in alienis locis, neque publicis neque priuatis sine dominorum permisso, neque in Ecclesijs, claustris, cœmeterijs, alijsuè sacris locis exercentur.

De modo etiam cogitandum est, non enim sufficit rem bonam facere, nisi ea qua decet ratione, & modo fiat.

Quapropter omnia opera fieri oportet integre, & rectè, sine mendacijs, fraudibus, iuramentis, detractionibus, inuidia, vfura, obscœnis verbis, & cogitationibus, omnia denique mala pro viribus euitentur.

De dierum festorum obseruatione.

PRæterea instruere debet rusticos Concionator, quid dierum festorum obseruatio postulet, atque ad eam efficacibus verbis & rationibus eos inflammare, cum hoc modo Deus præscripserit nobis cultum, quem a nobis requirit, quiq; illi debetur. vt per eum etiam nos sanctificemus: quia verò rudes illi homines præceptum hoc præcipue ignorant, aut negligunt, de quatuor his præsertim capitibus, quæ sequuntur admoneri poterunt.

Deus quotidie a nobis colendus est, verum vt quotidianis nostris necessitatibus consulamus, ab illius prouidentia constituti sunt dies, quos in operibus & laboribus mundi licet transigere, sic tamen vt legi suæ non repugnent, sed integros festos dies sibi referuauit, quibus alia opera seruilia cessare debent, soliq; Deo vacandum est.

Præci-

Præcipuum opus seruile est peccatum, a quo omni tempore abstinere debemus, sed præcipue in festis diebus, quibus insuper peccandi occasiones diligentius sunt nobis effugiendæ.

Festis diebus omnia mechanica opera prohibentur, præter ea, quæ in edicto super festorum obseruatione promulgato excipiuntur, quod edictum Concionator legere non prætermittet, populoq; declarare.

Cum vrgente aliquo casu aut necessitate villico laborandum est, ad Parochum accedat, ab eoq; antequam opus incipiat, laborandi licentiam perat; id quod si statim agere non potest, saltem post confectum opus exequatur: Parochus autem licentiam concedet ea benedictione, aut commutatione, quæ conscientia suæ magis satisfactura videbitur.

Quibus rebus occupati dies festos transigere debeant rustici.

NON solum diebus festis a peccatis, & seruilibus operibus est abstinendum, sed ijs relictis, spiritualia opera, atq; exercitationes sunt amplectendæ, cū ad hoc vnum dies festi in Ecclesia Dei sint instituti, vt Deus glorificetur, & animæ fidelium in Dei gratia recreentur. De hoc igitur inter cætera diligenter Concionator suum populum admonebit, docebitq; quàm arcto obligationis vinculo, ex omni parte vnusquisque teneatur, ad dies illos Deo dicatos cum spiritali fructu, atq; vtilitate totos pro viribus transigendos. Sed quia hac in re multi nonnullas excusationes afferre solent, quasi vero nihil agendum reperiant, vbi se occupent, nisi ludos, saltationes, conuiuia, aliaq; ab huiusmodi cultu penitus aliena. iccirco admoneri debent, atque instrui, modestas animi relaxationes ab Ecclesia permissas, & ijs circumstantiis quæ Christianum virum decent adhibitas minime prohiberi; ita tamen adhibendas, vt animus

quasi peregrinus longo itinere fatigatus paululum quiescat, & postmodum fortior ad spiritualia opera redeat profequenda. Pauca vero quædam quæ sequuntur huc attulimus, vt eorum exemplo præcipue festorum dierum exercitationes declarentur.

Sacro missæ sacrificio ab introitu vsque ad finem intersint, itemq; litanis, concioni, Vesperis, doctrinæ Christianæ & processionibus, cum celebrantur.

Orent plus solito, tum domi, tum in Ecclesia: coronâ, & rosarium, itemq; si legere sciant, officium Beatæ Virginis, & septem psalmos pœnitentiales, aut alias orationes pro cuiusq; deuotione attentè recitare poterunt, atque aliquem ex familia legentem domi vitas sanctorum Patrum, historias sanctorum, aut alium quælibet spiritualem librum, audiant, cui lectioni tota familia præsens sit.

Visitent agrotos in domibus, aut hospitalibus commorantes; pauperes elemosynis, & consilio iuuent, & consolentur.

Cum officialibus, seu ministris societatis sanctissimi corporis Christi agant de rebus, quæ ad ipsius rectam administrationem, atque incrementum pertinent, eosque qui in eam adscripti non sunt, hortentur vt adscribi curent.

Ecclesias, atque Oratoria, cappellas, deuotas imagines, quæ in illo Communi erunt deuotè visitent; quolibet in sacro loco genuflectant, orent, aqua benedicta se aspergant.

Peccata confiteantur, communicent, atque aliquod singulare deuotionis & pœnitentiæ specimen Deo præbeant in honorem sacri illius diei, & præsertim pro fidelibus defunctis.

Vnâ cum officialibus ijs quorum id muneris erit, pro pauperibus Communis illius, puellis maritandis, carceratorum auxilio, mancipiorum liberatione, siue pro aliis quibuscumque pijs operibus ab Illustrissimo Archiepiscopo commédatis elemosynas colligere curent.

Pueros ad Doctrinam Christianam inuitent; illi sancto ministerio iuuando pro viribus assistant.

Si quid

Si quid accideret Parocho, in quo ipsorum opera egeat ad Ecclesiam exorandam, aut aliud quidpiam simile agendum, illi in charitate inferuiant.

Vnà cum alijs Communis hominibus ad id deputatis explorent, an in vijs, cauponis, aut alijs in locis prohibiti lusufu exercentur, aut alia publica peccata committantur, siq. poterunt, hæc mala delere conentur, sin minus ea ad Superiores deferant.

Paces tractent, lites componant, differentias concordent, de quibus inquirent, & certiores fieri curent.

Interdum cum tota familia, ad Ecclesiam Archipresbyteralem se conferant, eam inuisant, sacras reliquias venerentur, & Stationum indulgentias consequi studeant.

Spiritualibus colloquijs intersint, vbi ea habebuntur, atque ex ijs doctrinam sanctam haurire, & recte operari discant.

De Patribus familias, de familia gubernatione, alijsq. virtutibus.

PRæter hæc, quæ hætenus pro Concionatoris instructione hac in re attulimus, id quoque animaduertendum existimauimus, vt Patres familias admo neat, qua obligatione teneantur ad rationem reddendam Deo totius familie cui ipsi præfunt, cuiq. opere, & exemplo ipsi præire debent. Qua in re hæc illis quæ exempli gratia hic adnotauimus, frequenter, & opportune in memoriam reuocare poterunt.

Cum quis è lecto surgit genuflectat ac oret ante sacram imaginem, quæ in cuiusq. cubiculo esse debet, offeratque Deo omnia, quæ eo die peraget, vt eius Maiestati sint accepta. Idem agat quotidie vesperti, antequam cubitum eat, & simul examen conscientie faciat, atque veniam omnium peccatorum a Deo efflagitet, bonorum operum eidem omnium bonorum largitori gratias agens.

Nihil incipiat, nisi se primum signo sanctæ crucis muniat. si ea quæ agere debet magni momenti erunt, adiciat etiã preces ad Deum, quæ operi ipsi præmittantur, vtaturq. Parochi, vel alicuius religiosi viri consilio.

Vasculum in quo aqua benedicta asferuetur vnusquisque in suo cubiculo habeat, cumque ingreditur, exit lecto, surgit, aut cubitum vadit, semper eiusdem sacre aquæ rore sese aspergat.

Habeat vnusquisque etiam imagines illas cereas sacras, quæ Agnus Dei appellantur, similiter coronas, & grana benedicta, & indulgentiarum notam: quòd si iis caret, aut ea habere non possit aliunde; si ad Archiepiscopales ædes accesserit & nostros ministros de ijs requisierit, quantum satis erit ad familie suæ usum obtinebit; superstitionas verò res, scripta, aut alia huiusmodi relinquat omnino, ne uè aliud secum habere curet, nisi quod a suo parochio approbetur.

Semper mensæ signo crucis benedicat, & antequam accumbat Orationis Dominicæ, & salutationis Angelicæ deuotam recitationem cibo præmittat. idemq. faciat post mensam, vt Deo gratias agat.

Quotidie vesperti orationem communem cum tota familia faciat, multis ab hinc annis ab Illustrissimo Archiepiscopo institutam, & Paterfamilias, nisi quis clericus adsit, ea confecta, omnes aqua benedicta aspergat.

Vnusquisque quotidie, si poterit Missæ deuote intersit.

Primo cuiuslibet mensis Dominico die communicet, prout ex præcepto statutorum societatis sanctissimi Sacramenti tenetur, si est ex Confratribus.

Itemq. singulis festis diebus ex antiquo Ecclesie sanctæ instituto inter Missæ solemnias Deo aliquid piè offerat.

Coronam vnusquisque habeat, eamque semper secum ferat, quam cum peragros, aut alia loca incedit recitare poterit, dum vrgentibus occupationibus non detinetur.

Velato

Velato capite mulieres ad Ecclesias accedant, atque in ijs honeste, & sancte versentur.

Festum diem illius Sancti, cui parochialis Ecclesia dedicata est, deuote colant, & sanctificent, in vigilia eiusdem ieiunent, & in festo communicent.

In matrimonijs contrahendis, pueris baptizandis, aut confirmandis ea omnia seruent, quæ aliàs his de rebus præscripta sunt, quæ si nesciant, à Parocho doceri curent.

Dum aliquod opus tractant manibus, siue arent, siue seminent, siue aliquid simile agant, mentem cogitationibus pijs applicent, adque Dei gloriam omnia dirigant, atque in ipso laboris opere interdum genuflectant, & breuiter orent, hac enim ratione laboris molestiam minuent, & plurimum apud Deum merebuntur.

Dum gradiuntur, iter faciunt, aut aliud quidpiam agunt, meminerint, se ab Angelo sibi assignato custodiri, qui eos comitatur, verba, cogitationes, & gressus numerat; cogitent demum in omnibus actionibus suis vbique Deum adesse, atque omnium operum esse animaduersorem, iustissimumque iudicem.

Doctrinam Christianam omnes in vnaquaque domo sciant; aut nescientes discant.

Cum campanæ pulsantur tempestatum tempore, si fieri poterit, ad Ecclesiam confugiant, ibique orent; sin minus domi, aut in loco vbi aderunt, id efficere non præmittant, meminerintque fulgurum, & coruscationum, igniumque, qui iudicij diem præcedent.

Itemque cum signum dabitur Communionis ad infirmos afferendæ, ipsi Patres familias sanctissimum Sacramentum candela accensa comitentur; quod si is agere non possit, aliquem ex domesticis, aut familiaribus suis mitat, qui huic debito officio satisfaciat.

Blasphemos, obscenos, homicidas, latrones, non communicantes, proximo iniuriam non remittentes, Doctrinæ Christianæ fundamenta ignorantes, alijsque huiusmodi enormibus crimini-

bus notatos, domi suæ nequaquam esse permittant.

Consuetudines verò bonas, sanctasque obseruari, non autem prætermitteri curent, nempe domum benedicendi palmas, siue oliuarum benedictos ramos, & benedictas etiam candelas ad Christianos vsus asseruandi: placentas, & fructus agrorum, & alia huiusmodi benedicendi, &c.

De pœnis, quæ a Deo dantur in hoc mortalis uitæ curriculo.

HAC in re Concionator totis viribus inniti debet, nam ad salutis adeptionem plurimum facit, idque hoc modo agere poterit.

Si fames, rerum omnium egestas, imbres, tempestates, fluminum eruptiones, incendia, ædificiorum ruinæ, hominum, atque animalium interitus, aliaque huiusmodi fera, atque insolita accidant, quibus homines vt cum maxime affligi solent; doceat Concionator, ea volente Deo, ob bonum aliquod nostrum euenire, atque iccirco verè mala non esse, ad instar culpæ, quæ à Deo proficisci non potest: in his verò malis pœnæ, bonos esse effectus agnoscimus, & salutaria remedia ad animarum salutem. Nam hæc, & similia ad hoc probandum argumenta, ex sacrorum auctorum libris colligi poterunt, exempli gratia.

Vt minor pœna sit nostrorum peccatorum: nam quicumque legem offendit, iure offensionis satisfacere tenetur; idè cum plurima, & quotidiana scelera nostra grauissime puniri mereantur, placet Diuinæ misericordiæ, vt pro minore nostro malo in hac mortali vita potius castigemur, dum castigationem patienter, atq. humiliter feramus, ne post mortem multò grauiori pœna muldemur.

Quia omnes pœnæ, quibus olim Deus mundum afficiebat vt castigaretur, per Iesu Christi Domini nostri passionem, si ijs vt sciamus, conuertuntur in exercitationem ad æternam gloriam consequendam

dam, atq. ideo ijs frænantur appetitus, vanitates eraduntur, pafsiones mortificantur, suntque ad instar medicinæ, quæ quidem licet amara sit, salutem tamen operatur.

Iis homines stimulat magis, magisque virtutibus efflorescunt, meritisque cumulantur; fortitudo, patientia, mundi spretus, mansuetudo, humilitas, alięque plurimæ virtutes excitantur, quæ sine hoc perpeffionis stimulo languerent, atque in tenebris delitescerent.

Non ea peiora damna nostra sunt, cum grandine messes expilantur, aut glacie vites exsiccantur, aut ventis fructus, arboresque concutiuntur, atque euelluntur; sed ea damna magis timenda sunt, cum post huiusmodi res, quæ à Deo mittuntur, vt excitemur ad bene agendum, in malis operibus perseueramus, nec vitam in melius commutamus.

De pœnis quæ mortem consequuntur.

QUOD ad pœnas futuri seculi attingit, referet Concionator breuitatem, fragilitatem, & miseriam humanæ vitæ: in memoriam reuocabit, quàm incerta sit mortis hora, quàm tremendum tribunal, ac iudicium, ante quod anima statim atque ex hac vita discesserit sistenda est, vbi de cogitationibus, verbis, atque operibus quibuscunque arctissima ratio est reddenda. Quia verò huiusmodi res plurimum affectus commouere solent, iccirco diuersa ad ipsas spectantia commemorari poterunt, & præsertim ea quæ sequuntur.

Ea quæ morientem, atque expirantem circumstant, mortisque ipsius horror, & pericula.

Quàm incertus sit futuri de nobis iudicij exitus.

Ea de quibus rationem reddituri sumus ab eo die, quo rationis vsum habere cœpimus, vsque ad vltimum vitæ spiritum.

Iudicis seueritas, & iustitia.

Qualitas pœnarum, & tormento-

rum inferni, quæ malis præparata sunt.

Aeternitas ipsorum, ita vt nunquam vlllo tempore minui possint.

Quapropter excitatos huiusmodi sermone Concionator ad pœnitentiam hortabitur, quæ sola Dei gratiam conciliare potest, atque ea omnia, quæ superius breuiter attigimus auertere, cum enim quæsierimus Dominum Deum nostrum, inueniemus eum in tota tribulatione animæ nostræ.

De bonorum præmijs, & mercede.

Reliquum esset, vt huc afferremus quæ à Concionatore tractanda etiam sunt de bonorum præmijs, & mercede. Nam etiam si Christianus vir pro nihilo habeat terrena hæc omnia tanquam momentanea, atque incerta, verum ad æterna bona mentis oculos attollat; tamen Pater ille misericordiarum bona opera etiam in hac mortali vita recognoscere solet, in qua futuræ immortalis quandam quasi arrham accipimus, dum supernaturali lumine illustrati, spiritali tranquillitate fruimur, & in spe futuræ vitæ æternæ læti, in Dei gratia breues hęc mortalitatis vitæ dies traducimus, & temporalibus etiam bonis, si ita animarum nostrarum saluti expediat, à diuina clementia augemur. Quia verò perfecta fœlicitas non est in his terrenis mundi gaudijs, sed in cælis vbi beati ijs bonis cumulati sunt, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: ideo Concionator hæc, & similia in medium afferre poterit.

Amplitudinem, atque inenarrabilem gloriam Paradisi.

Angelorum, & spirituum beatorum fœlicissimam societatem, & consuetudinem.

Dotes, quibus gloriosa corpora exornabuntur.

Summi boni, qui Deus trinus, & vnus est, præsentiam, visionem, & fruitionem sempiternam.

Aeter-

Aeternitatem, quæ his omnibus bonis adiungeretur in secula seculorum.

Hæc verò, & alia plurima excipiet Concionator à sacris auctoribus, inter quos pater Ludouicus Granatensis illi vsui esse poterit in eo opere, quod meditationum conscripsit.

Hac itaque ratione opus suum Deo

COLLECTOR.

PRÆTER instructionem hanc generalem, ad Concionatores omnes pertinentem, cum particulares quædam res tractare debeant illi, qui Sanctimonialium prædicationi destinari solent; ijs etiam, quæ infra ponuntur, præceptis, eorum laboribus, vt se-
lubriores sint, vberioresque fructus pariant, consultum est ab Illustrissimo Archiepiscopo

MONITIONES QUÆDAM ad Concionatores pertinentes, qui Sanctimonialibus Ciuitatis, & Diocesis Bonon. verbum Dei prædicant.

QUAMVIS arbitremur sacros Concionatores, qui à nobis Sanctimonialibus Ciuitatis, & Diocesis nostræ destinabuntur, in timore Domini, qui initium est sapientiæ, ambulaturos, nihilque penitus spectaturos, nisi Dei ipsius gloriam, & animarum salutem; eamque prudentiam, & circumspectionem adhibuituros, quæ rebus, quas pertractant, temporibus, locis, personisque sit consentanea. Nihilominus vt in hoc sacro munere nihil ijs desit auxilii, quod à nostra cura, atque sollicitudine proficisci possit, æquum esse duximus, vt eos de quibusdam, ad huius ministerii præcipuas quædam partes spectantibus, admoneremus.

De disciplina Predicatoris.

TAM priuata, quàm publica colloquia cum Monialibus omnino evitare studeant.

Caueant ne literas vnquam, aut ad Moniales scribant, aut ab ijs accipiant, à muneribus item dandis, aut recipiendis omnino abstineant, sed elemosyna

iuuante rite implebit, quod faxit ille, qui dat verbum euangelizantibus virtute multa, vt hoc sacro prædicationis ministerio, animæ fidelium è laqueis venantis inimici ereptæ, ad salutem perueniant sempiternam.

Dat. Bonon. in Archiep. Pal. &c.

illa sint contenti, quæ a Monasterio sibi impertietur, quam quidem eo animo accipiant, vt etiam si ea careant, ad Dei gloriam labores omnes se suscepisse, ex animo profiteantur.

Concio habeatur ex suggestu antecrates Altaris maioris Ecclesiæ, ianua semper clausa, nemineque præsentem, nisi eo, ad quem Confessiones audire pertinet, omnibus alijs, tam maribus, quàm fœminis omnino exclusis.

Nullo vnquam tempore comedant, aut cibum sumant in locis intra septa Monasterii constitutis, neque in cubiculis Cappellanorum Monasterii, aut Confessoriorum.

De Prædicatione ipsa.

QUOD attinet ad ea, de quibus agere debent, hæc ipsis sint generalia quædam documenta.

Vt scilicet difficiles quæstiones fugiant, eaque omnia, quæ extra instituta monialium esse intelligent. Sacrum Euangelium moraliter, & simpliciter exponant, ad virtutes hortentur, vitiaque insectentur.

In concione exemplis abundare current Sanctorum præcipue eius Ordinis, vbi prædicabunt. nam si ad Moniales Ordinis Diui Dominici conciones habebunt, Sanctæ Catherinæ Senensis exempla opportuna erunt, & similiter Sanctæ Claræ, si cum alijs ordinis minorum, aut huiusmodi.

E Quoad

Quoad fieri poterit, curabunt illius Monasterij, vbi prædicandi munus exercent, regulas intelligere, vt eas opportune declarent, laudēt, aut eas allegent etiam, quasi omnium auctoritatum conclusionem & vinculum, quo ad aliquod bonū agendum moniales astringuntur.

Totis viribus curent, vt in primis, Monialibus explicent accurate quali, quàmq. arcto vinculo teneantur ad tria vota; quàm certæ, quàmque magnæ impendeant pœnæ ijs, quæ huiusmodi vota frangunt: qualia vero quantaque sint præmia obseruantium, nempe tam pœnæ, quàm præmia sempiterna.

Ad particularem verò vniuscuiusque voti tractationem accedant, & modò obedientiam, modò castitatem, modò paupertatem in concione prosequantur.

De Obedientiæ voto.

NAM de obedientia quoties illis agendum erit, præter essentielles res ad ipsam spectantes, hæc, & quæ sequuntur, attingere poterunt.

Cum quid à superioribus iubetur, suffurationem, seu murmurationem, rem perniciosissimam, esse euitandam.

Superiorum mandatis nihil replicandum, illorum executionem nullatenus differendam, aut impediendam: cauendum verò omnino esse, ne illa penitus negligant, aut aspernentur; meminerintque sententiæ Dei dicentis, En propono in conspectu vestro hodie benedictionem, & maledictionem: si obedieritis, benedictionem: maledictionem, si non obedieritis.

Doceant præter peccatum, & voti fractionem, adesse publicum, aut priuatum quoque scandalum.

Doceant etiam, quæcunque à præfectis, siue alijs ministris, aut superioribus mandantur Monialibus, animarum salutem, bonum publicum, honorem & dignitatem monasterij spectare.

Quia verò prima duo præcepta ad quæ obligantur moniales, ab ipsis ordi-

nis seu Religionis institutis & regulis, ea sunt, quæ à Christo Domino nostro toti humano generi mandantur, vt diligamus Deum ex toto corde nostro, tota mente nostra, totisq. viribus nostris, & proximum nostrum, vt nosmetipsos; ideo ostendere ijs curabit Concionator, perfectiore modo ad illas pertinere, vt id exequantur, præter ea, ad quæ Euangelica lege tenentur.

Quapropter ostendat quantopere ijs fugienda sint multa, quæ charitati erga Deum, atque erga proximum repugnant, præsertim verò non solum simultates, atque odia, sed etiam altercationes, detractiones, suspiciones, vana & extra tempus colloquia, temeraria iudicia & similia: ideo hortetur eas valde, vt charitatem fraternitatis inuicem diligentes colant.

Actate grauiore reuerentur, à quibus viuendi nomam, & documenta libenter accipiant, & requirant: corrigique suos defectus, iuxta regularum præscriptionem, æquo animo patiantur.

De Castitatis voto.

SAEPissime etiam de castitate sermones, aut digressiones ad rem, quam tractant accommodatas, in concione misceat: illud enim alterum Votum est, quod ex omni parte amplificare, atq. extollere poterit Concionator.

In primis vero declaret maiestatem, omnipotentiam, & pulchritudinem illius, cui desponsatae sunt, vt beata Agnes dicebat. *Ipsi sum desponsata, cui Angeli seruiunt, cuius pulchritudinem sol, & luna mirantur.*

In hac autem huiusmodi pulchritudinis exaggeratione, ea circumspeditione, sententiis, verbisque vtatur, quæ castas aures, castumque argumentum decent, profana omnia penitus euitans, nihilque quod humanam fragilitatem sapiat comisceat.

Cum verò castitas non solum sit intrinseca, sed etiam extrinsecus dignosca-

gnoscat (quod attinet ad eam, quæ in animo sedem habet, à qua etiam corporis castitas nascitur) edocebit Concionator puritatem cogitationum, atque ab omni carnis affectu alienationem propriam esse debere monialium. Atque hoc sane ipsis facile succedet, si cuiuscunque generis vana colloquia euitabunt, non solum inter claustra, sed etiam ad crates, cum consanguineis, tam maribus, quàm foeminis, quos etiam aspicere, atque audire non curent; fugiant quoque illorum aspectum, qui ob Monasterij necessitates, in illud ingredi possunt, neminemque alio plus ament, quàm diuina charitas, & Ecclesiæ sanctæ præcepta permittunt.

Hortabitur vt symphonias, cantusq; omnis generis fugiant, præter eos, qui in diuinis officijs superiorum permisso adhiberi iubentur. Itemque caueant à profanorum librorum lectione, quæ mentes earum, moresque labefactant: ea verò est poetarum, comœdiarum, fabularum, & similium, ex quibus qualia, quantaque damna castitatis internæ viribus afferantur, Concionator diligenter enarret, & declaret.

De castitate verò externa; ostendet pariter ipsam multum in gestu, & actione corporis consistere; curent igitur, vt ita in ijs sese gerant, vt oculorum motu, incessus grauitate, vestium modesto cultu, ostendant sese Deo dicatas esse, non dæmoni: tempus vero quo nihil pretiosius est, minime consumant, sese præter modum expolientes. Speculorum verò vsum damnabit apud illas, quarum speculum Crux esse debet; damnabit etiam picturas vanis quibusdam adinventionibus fucatas, ostendetque Sanctorum imagines, quas in cubiculis ad venerationis memoriam habere debent, ita pietas esse oportere, vt nullius viri, aut mulieris, quam ipsæ fortasse nouerint, effigiem referant: indurasque, non autem nudas esse debere.

Inuehetur verò contra eas, quæ comas nutriunt, declarabitque quid si-

gnificet virginalis ille faciei cultus ab Ecclesia præscriptus, & quam ob rem velari moniales ab Ecclesia constitutum sit.

Admonebit, quàm diligenter inuigilare debent, quantoque studio laborare, vt pretiosum castitatis thesaurum custodiant, exempla sanctarum virginum, & Martyrum adducet, hortabiturque ad orationem, ieiunium sacramenta, sacras & spirituales lectiones, honestas deuotasque occupationes, quibus, sponso caelesti dicatam margaritam asseruare poterunt.

De paupertatis voto.

NEQVE verò paupertatem, & communis victus consuetudinem, rationibus atque argumentis, quæ ex ipsa re & sacris Doctoribus elicere poterit, Concionator exaggerare desinet; quin illud Monialibus persuadere conabitur, vt proprietatem omnem non solum effectu, sed etiam ipso affectu animi exuant; quod si quid ad vsum quotidianum illis conceditur, id humana fragilitati à superioribus permillum esse censeant, communibus enim vestibus, communi victu, in communi loco ad id deputato, ad præscriptum, normamque sui ordinis, & Monasterij institutionem vti debent, si huic voto ex omni parte satisfacere velint.

Hac etiam in re repetet frequenter Concionator bona Monasterij, ad communem vsum Monialium, non autem ad particularia alienorum, siue ipsarum Monialium, quæ ea administrant, commoda, atque vtilitatem esse conseruanda.

Cum verò huiusmodi sacra paupertas ad spiritum sese extendat, eas inflammare conabitur, vt viliora Monasterij munera, atque officia non solum oblata libenter amplectantur, sed cupiant, & à superioribus petant, pannos abluere, culinam instruere, agrotis

inferre, & similia, quæ magnarum mulierum exemplis comprobati poterunt. ut sunt quæ leguntur de S. Elizabeth Regina Vngarie, quæ quidem submodi exempla non solum ad commendam vestros communis maxime faciunt, sed etiam ad castitatis confirmationem. atque in militaris professionis exercituum pariter inuicem.

Docent quædam de pietate, seu virtutis communis, non hæc tempora solum solum spectare, sed etiam in quibusdam spiritibus, sacrisque actibus eandem commendationem esse afferendam, singularitatesque omnes penitus fugiendas, ut in omnes M. S. & c. inuenerunt. de ut peculiaris hæc de re, seu M. S. in affectu orationem cum alijs horum affigere faciunt, ut congregare in cubiculo, aut prius in oris, & similia. nam ratio omnium bonorum operum, quæ ex istis procedunt profunt, inuicemque est obedientia charitati communitate, quæ virtus, operumque communitatem, ut de prædictis, postulat, & præcipit.

De claustrum.

Quia vero quædam sunt quæ respiciunt vitam supernarum bonorum observationem, nempe castitas, oratio, & silentium.

Quod ad primam virtutem ostendit efficacibus argumentis commendatur, quantum ea commode afferat ad salutem animarum consequendam per eam enim virtus una vobis obsequium Martialis dum à mundo claudere vultis, restatque hoc loco numerorum sanctorum exempla, quæ cum genus eligerunt, & acutissimis claustris se inuicem, alius enim speluncas, alius cava, alius cubacula, alius ipsa vincta, quibus columnis alligantur sponte elegit. Idcirco à Monialibus acutissimi eorum modo claustrum custodiendum esse ostendat, neque ad portas, neque ad rotas, & fenestras alloquutionum accedendum, neque hac in re superiorum reformationem expectandam esse, sed sponte &

ex animo quæcumque ad claustrum pertinent exequenda. Quæ eandem claustrum custodia non solum ipsi Monialibus maximo est profectus, sed etiam non Civitati, quæ ab eorum exemplo in Domino edificabitur, cum hac ratione declarant, & manifestant, veram claustrum mentem solum ambunt, et nescit, vultus, aut spiritus inuicem, sed in se tota virtute compositione, quæ hoc, atque illud vagari in quibusdam exemplis, ostendit.

De oratione.

Quod ad secundam virtutem, quod est oratio, commendatur quæ in cubito haberi solet, hoc est in cubito claustrum, ut ad eam frequenter, diligenter, & sedulo die, nocteque conueniat bonis temporibus, & locis accedendum, ut eius virtus maxime ostendat, nempe gratiam & diffidit, ut Angelus qui spiritus vultus, & laudantes Deum afficiant, aditurque ista inuicem, placet, non autem eandem virtutem per claustrum, aut in bonis claustrum, atque in hac re adhibet Commendatur omnia rationeque quibus magis commendatur poterunt.

Commendatur etiam de oratione commendatur, ut inuicem, & inuicem, aut præsertim adhibere debent inuicem, & claustrum, simulque eo tempore quod voluntis, & penitentiam adhibebunt, tunc eo magis orationi publice & private inuicem debent.

De silentio.

Potest enim etiam silentium, quod Commendatur ut cum maxime extollet, ac laudabit, neque ad illud claustrum, cum virtutibus exhorabitur, est enim obedientia filius, & castitatis cultus, neque solum in omnibus locis, quæ ad se inuicem, custodiendum est inuicem, illius,

libus, sed præcipue in choro, in dormitorio, in refectorio, in Capitulo, in locis laborum, alijsque locis vbi congregari solent.

Quod si silentium non custodire, est præter religionis regulam, & præcepta; contra eandem magis est vanus sermo, aut malus, qui quamuis ad plura extendatur; de quibus concionator agere poterit, tamen id potissimum curabit, ut ostendat, & probet, peccare eas, quæ facta, & verba vana ad se non spectantia aliarum referunt; Nam quemadmodum bene merentur apud Deum, si corrigant se inuicem in charitate fraterna, & in necessarijs occasionibus superiores mo neant de ijs rebus, quæ correctione, aut reformatione indigent; sic peccant quæ aut in spretum, aut odio, vel simultatibus adductæ, vel alijs huiusmodi malas ob causas, defectus Sororum, & leuia etiam errata diuulgant, præsertim secularibus. Similiter peccant, quæ errores in Monasterio commissos, penitentiafue à superioribus impositas reuelant, cum ad eos, qui huiusmodi res relatas audiunt, non pertineat in Moniales animaduertere, easque corrigere, aut castigare.

Præter hæc omnia, quæ hucusque breuiter attigimus, hæc quæ sequuntur, ijs rebus quæ in concionibus tractantur, sapissime, & assidue si fieri poterit, inferre, deque ijs consulto in aliqua con-

cione plenè Prædicator agere poterit:

- De passione Christi Domini nostri.
- De Beatissima Virgine.
- De vita Sancti, seu sanctæ titularis monasterij.
- De imitatione sanctorum.
- De præterita vitæ penitentia.
- Quàm difficilis sit emendatio peccatoris, qui in peccatis habitum fecerit, & consenescat, atque in quàm periculoso vitæ statu sit.

Quod Religiosi cum Dæmoni obstinate inseruiunt, difficilius quàm alii emendari possint, peioresque sint alijs peccatoribus, quàmque graue, seu erumque Iudicium illis impendat.

De beneficiis à Deo acceptis, & præsertim de vocatione ad religionem.

De vanitate, miseris, & contemptu terrenarum rerum.

- De morte.
- De Iudicio.
- De Inferni poenis.
- De Paradisi gloria.
- De Purgatorii poenis.
- De foelicitate eorum, qui Deo fideliter inseruiunt.
- De vita solitaria.
- De humilitate.
- De virginitate.
- De patientia.
- De perseverantia in bonis operibus.
- De meditatione, &c. huiusmodi.

Dat. Bonon. N. Vicar. Gen.

COLLEGTOR.

V M in dies multa accidant, quæ præter supradicta documenta Concionatores non ignorare debeant, & ijs denuncianda, commendanda, siue damnanda sint: particularibus quibusdam scriptis impressis, quæ ipsis quolibet anno distribuuntur, ante Aduentum, & Quadragesimam, & alijs etiam infra annum temporibus, admoneri solent, quorum hic formulam unam, aut alteram subiungemus.

QVAEDAM QVAE PRAECIPUE prædicatores verbi Dei in Ciuitate, & Diocesi Bonon. tractare debent in Aduentu Domini.

REVERENDE Pater, Ad verbiores ex concionibus fru-

ctus colligendos, Hæc capita in suis concionibus Reuerentia vestra frequenter exaggerabit in hoc sacro aduentus Domini tempore.

Quod ex sacrorum indumentorum mutatione facta in Ecclesia Dei colligat populus, dimittendas etiam esse vanas, & luxum vnde quaque redundantes vestes, sumendasque ad exemplum Ecclesie eas, quæ penitentiam, contritionem,

nem, & dolores referentes, modestiam Christianam præferant; de quo præsertim mulieres R. vestra admonebit.

Omnes verò hortabitur, vt aliquos sibi dies infra hebdomadam assumant, quibus aut ieiuent hoc tempore, aut saltem aliquo modo à qualitate, & quantitate cibi abstineant.

Patres, Matresque familias inflammat ad Doctrinæ Christianæ opus studiose, atque alacriter prosequendum, atque adiuuandum; filios vero vt assidui Doctrinæ scholas adeant, in ijsque proficere studeant.

Quòd multæ mulieres ad societatem doctrinæ sunt adscriptæ, sed ab incæpto cursu defecerunt: perseverantes R. V. laudabit, cæteras animabit, atque indulgentiarum thesauros, qui ijs parati sunt in memoriam reuocabit.

Orationem vespertinam commendabit enixe omnibus, vt ad eam frequenter & assidue cõueniant eo ordine qui ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo est præscriptus, præsertim hisce temporibus calamitosissimis, quibus diuino auxilio summopere indigemus.

Moneat populum, ne spiritualibus, aut temporalibus Superioribus, & ministris detrahat, cum rerum quæ ab ijs fiunt, aut mandantur, causam, originem, & alia ignoret, sed quicquid ab ijs statuitur in bonam partem accipere debeat.

Vt dies festos colant, & sanctificent, præsertim vero ij, qui nobiles, & diuites sunt sanctius huic cultui vacent totis atque integris festis diebus, quorum dignitatem, & excellentiam sæpius declaret, cum multi tempore tantum pluuio ad conciones ire soleant.

Vt mulieres ijsdem diebus præsertim vanitates fugiant; ne per vias curribus vestæ vagentur, aut deambulent, aut è fenestris, siue in ipsis domorum vestibulis, & portæ limine scàndalum transeuntibus pariant.

Vt ad orationem festorum dierum frequentes, & deuote conueniant, cui

singulis diebus festis binæ destinatæ sunt Ecclesiæ, alia pro viris, alia pro mulieribus. Ostendat quantas gratias Deo agere deberent hanc vnam ob causam, occasionis scilicet, quam habent, cum spirituali lucro indulgentiarum, dies illos ad Dei gloriam transigendi.

Circumstantia temporis huius pericula sæpius, & in qualibet si fieri possit Concione, commemoret, vt iccirco ad bene viuendum vnusquisque sese comparet.

Hortetur, vt eleemosynas largiantur Congregationi infirmorum, quam Ill. D. Cardinalis Archiepiscopus instituit, vt mala omnia Deus auertere dignetur, & semper in charitate Domini, in promptu sint ægrotis remedia victus, & reliqua: cum plurimos inopes, & quotidiano victu summopere indigere videamus.

Adiciat insuper multos religiosos viros sese obtulisse, vt ægrotorum curam habeant, eisdemque spirituales medelas exhibeant; eo verò magis diuites ad eleemosynas elargiendas, promptos esse debere, ostendant.

Hortetur vt ad oratorium, quod singulis diebus in Ecclesia Cathedrali habetur conueniant, præsertim vero nobiles, qui in otio sunt. Item ad lectionem casuum conscientie quæ habetur feria quinta, & sexta, cum ea sit utilis etiam mercatoribus, aliisque omnibus, ob errata in quæ incurrunt graua quotidie, quæ tamen ipsi leuia esse existimant.

Vt fugiant lusus, choreas, conuenticula, quæ pluribus in locis, & quod peius est diebus festis noctu fieri solent maximo animarum detrimento.

Hæc R. vestra opportunè exaggeret, amplifcet, deprimat, & quod in Domino prætenditur, argumentorum, rationum, atque exemplorum viribus, in animis fidelium imprimere conetur.

Dat. Bonon. N. Vic. Gen.

ALIA FORMVLA EORVM DE quibus Concionatores in Quadragesima, prout ratio temporis exposulat, præmoneri solent.

REVER. Pater. In hoc tempore sacro, quo à Deo verè poenitentibus copiosi gratiarum fontes aperiri solent, curet R. vestra ita munus suum, quod præcipuum est, ipsique ieiunio summopere coniunctum, explere, vt sementem verbi Dei faciens, fructus inde quàm vberimos colligat. Quare instructionem illam Illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi iussu editam, quamuis ad Diocesanos prædicatores directæ sit, præ manibus tamen habeat, atque ad eam mores, & vitam componere studeat, cæteraque excipere, quæ magis ad rem suam facere arbitrabitur.

Præterea, quæ sequuntur, opportune, & frequenter concioni inserere non præmittat.

Quòd ad ieiunium quadragesimæ tenentur omnes, qui possunt ieiunare post xxi. annum; illudque seruari debet ex præscripto Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, sin minus, peccatum mortale committitur:

Quòd in licentijs petendis, & extrahendis, recte conscientias examinent, an verè indigeant cibo, qui sit præter quadragesimale ieiunium, nam neminem alium fallat quàm seipsum, qui fraudem hac in re adhibet.

Quòd eleemosynæ eo tempore præsertim largius exhibeantur, quæque proprio sensui demuntur, pauperibus distribuantur.

Quòd mulieres velato capite Ecclesias adeant, in ijsque modestè versentur, & eo potissimum ieiunij tempore sericas vestes, aliaque vana ornamenta dimittant.

Dies festi sanctificentur integri.

Conciones sacræ, & pomeridiani ser-

mones in Ecclesijs frequententur.

Lusus, choreæ, aliaque huiusmodi Diaboli inuenta aboleantur.

Confessiones non vterius protrahantur.

Quòd expediens sit confessarios non quolibet anno mutare: nam, veluti medici, naturam morbi non agnoscetes, opportuna remedia afferre minime possunt.

Quàm arcto vinculo teneantur hæreticos publicare, eosque qui libris vtuntur prohibitis ad Archiepiscopales ministros deferre.

Insuper reprehendat R. vestra eos, qui lasciuas imagines in domibus habent, librosque etiam minus honestos, aut vanos legere delectantur.

Sæpius agat de temporis omnium rerum preciosissimi iactura, otioque omnium malorum origine.

De cultu, qui debetur Ecclesijs ab omnibus, qui ad eas accedunt.

De obligatione, qua tenentur Patrefamilias ad bene domus suas regendas; quantorum malorum causam afferant, qui huic rei diligenter suam operam non deferunt.

De obligatione, qua inter ceteros astringuntur nobiles viri, & ij præsertim qui sunt diuites, ad Christum non erubescendum, sed præ aliis exemplum præbendum, bene agendi, recteque viuendi.

Item de morte, & iudicio R. V. frequenter agat.

Inuehat in eos qui bona Ecclesiastica vsurparunt, aut alienarunt; atque in eos qui pia legata non soluunt, eosque excommunicationis vinculo teneri, ostendat.

Mulieres hortetur, vt cum sacras reliquias solemniter per Ciuitatem deferri videat, è curribus, quibus vehuntur, descendant, easque deuotè ad Ecclesiam comitentur, nisi vrgenti admodum causa impediatur. quod officium si Sanctis debetur, eo magis Sancto Spiritus Christo Domino, cum ad infirmos sanctissimum viaticum Eucharistia deferri viderint, præstare teneantur.

Doceat

Doceat quoque quantorum malorum causa sit obrectatio: præsertim verò cum Superiorum facta vellicantur; quin potius ipsorum præceptis prompte obediendum esse ostendat.

Moneat omnes, in Ecclesia Cathedrali statis diebus lectionem casuum conscientiaè haberi; vt non solum Ecclesiasticis viris, sed etiam secularibus, & mercatoribus consulatur.

Singulis quoque diebus sermones in Oratorio Confessionis haberi nunciet, quibus vt omnes interesse curent, suadere conetur. reliqua Reuerentiaè vestra zelo commemoranda relinquuntur.

Dat. Bononiae in Archiepiscopali Palatio &c.

FORMVLA BREVIS INSTRUCTIONIS, quæ quibuscunque Concionatoribus Diocesis Bononiensis præberi solet, quo tempore ad prædicationis munus exequendum sese conferunt, benedictione ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo prius obtenta,

REVER. Pater. Quamvis in eo libello qui anno. 1578. Iussu Illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi nostri editus fuit, vbi de vestro prædicationis munere plenius agitur, quid in ea fugiendum, quid totis viribus contendendum sit, liquido appareat; tamen præter ea, quæ ibi habentur, pauca hæc etiam adijcienda, & in memoriam reuocanda R. vestra, eodem Archiepiscopo sic mandate, duximus, vt rectius, & facilius tantum ministerium adimpleatur.

Curet in primis R. vestra, vt libellum illum præ manibus frequenter habeat: atque vt de hac re certiores simus, cum, vt benedictionem, & licentiam accipiat, ad Archiepiscopum, aut ipso absente, ad nos accedet, prædictum libellum, nisi necessitas aliqua impedit, ostendet; vt hoc modo omnem ne-

gligentia, seu cuiusvis causæ inanis suspicionem effugiat. Instructionem verò hanc, & licentiam in ipsius calce adiectam à Curato illius Ecclesiæ vbi prædicabit, subscriptam ad nos referet. Quòd si quis in his rebus, quas illi præscribimus deficiet, aut quæ sui muneris sunt & illi præcipimus, non obseruabit, ad conciones in posterum in Ciuitate, & Diocesi Bonon. non admittetur. Parochi verò, quorum culpa id eueniet, pœnis arbitrio nostro reseruatis punientur.

Ea verò quæ R. V. curare debet, sunt quæ sequuntur.

In primis, vt hoc officium præstet ad charitatis munus explendum, populorumque saluti consulendum.

Quapropter caueat, ne inter Concionem, siue in domibus priuatorum hominum, alijsue in locis, quauis ratione & prætextu, eleemosynas petat, sed expensis quotidiani victus, illisque eleemosynis, quæ sibi offerentur, acquiescat.

Mandamus tamen Massario societatis Sanctissimi Sacramenti, & Massario Communis, vt a duobus, qui aptiores erunt eiusdem Societatis Confratribus sociati, quærant ab hominibus loci, vbi prædicatio habebitur, eleemosynas, quæ Concionatori postea tribuentur, qui poterit, si ita videbitur magis expedire, semel populum admonere eleemosynas pro se colligendi curam esse demandatâ Massarijs, vt supra dictum est.

Quæcunque eleemosynæ causa R. V. tribuentur, cuiuscunque generis ea sint, neque per se vendat, neque vendi palam ab alijs, si præsertim id scandalo esset, permittat.

Qui Concionatores ad confessionem admissi erunt, Parocho licentiam a nobis hac de re obtentam ostendent, eiq. in hoc munere suffragabuntur quoties opus erit. Quòd si accidat, vt pœnitentiæ sint iniungendæ restitutionis pecuniariæ, vel aliarum rerum: vel pœnitentiæ gratia, pro missarum celebratione, eleemosynæ largiendæ, caueant omnino, ne huiusmodi pecunias, aut res a pœnitente sibi tribui curent, aut ullo modo permittant,

In Ec-

In Ecclesiæ Canonicalibus ædibus cum Parocho, neque alibi nobis inficiis cohabitabunt, vbi ita mores, vitæque rationem instituent, vt sancta conuersatione, & exemplo non minus doceant, quàm verbis, & prædicatione.

Illustrissimum D. Cardinalem Archiepiscopum, aut Archiepiscopales ministros literis admonere studeant interdum de statu fidelium, quibus verbum Dei ministrant, deque alijs, quæ aliqua prouisione indigere poterunt; postea verò quàm confecto prædicationis munere reuertentur, eundem Illustrissimum Dominum conuenient, & de omnibus coràm certiore facere curabunt.

Hæc sunt de quibus R. V. admonitam esse volumus, Bene valeat in Domino.

FORMVLA TESTIMONII
a Curato de Concionatore
perhibendi.

REGO. N. Parochus Ecclesiæ . . . testor R. Patrem . . . Concionatorem . . . in hoc loco . . . omnes ordines qui hac instructione continetur seruasse; In quorum fidem præsentis literas mea manu subscripsi, & meo sigillo muniui. Die . . . Men. . . An. . .

FORMVLA LICENTIAE
concedendæ Concionatori-
bus Diocesis Bo-
noniensis.

REVERENDO. N. qui ad prædicationem verbi Dei, moribus doctrinaque approbatus est a nobis (seu eius superioribus, vt nobis per patentes ipsius literas constat) licentiam concedimus, vt hoc tantum quadragesimali tempore huius anni . . . vsque ad octauam paschæ inclusiue prædicationis munere fungatur, & confessiones audire possit, dum tamen supra

scriptis ordinibus pareat. Quare illum enixe in Domino Reuerendis Parochis, & fidelibus diocesis nostræ commendamus. Dat. Bonon. in Archiepiscopali Palatio die.

N. Vic. Gener.

FORMVLA LITERARVM
quæ ad Curatos Diocesis Bonon. scribi solent, cum Concionatores ad ea loca mittuntur.

REVER. Paroche. Destinavit Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus noster R. Patrem N. qui in ista plebe .N. hoc quadragesimæ futuræ tempore verbum Dei prædicet. Quæ de re præmonendam R. vestram censuimus, vt de ea populum suum certiore faciat, atque ad audiendas deuote, & frequenter conciones incitare, simulque opportune ea, quæ ad ipsum concionatorem excipiendum necessaria sunt, comparare possit. Consignauimus illi instructionem Illustrissimi Archiepiscopi iussu editam, & ipsius etiam sigillo communiuimus, vt ab vtrisque vestrum quæcunque vobis in ea præcipiuntur, aut in Domino admonentur, inuiolabiliter seruentur. Curate vt vestri omnes labores ad Dei gloriam, & populorum salutem dirigantur; atque vnâ animarum remedia, toto hoc præsertim sacro ieiunij tempore, exquirite. si quid verò accidet, in quo nostra opera, ac consilio indigeatis, ad nos scribite. Bene valete in Domino

QAM-

COLLE-
TOR.

QUAMVIS consilij nostri minimè sit, sermones referre, quos in solemnibus præcipuis diebus, & sanctorum celebritatibus, alijsq. etiam temporibus habuit ad populum Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus, (nam amplum nimis volumen occuparent) sed potius aliquos tantum ex ijs, quos ipse ad certas actiones dirigere solitus est, veluti in sacramentorum administratione, aut morum reformatione, seu cum nouum aliquod opus religiosum instituendum est, seu cum Clerum, Societates, vel Collegia alloquitur, aut alijs huiusmodi pastoralibus muneribus ipso sermone perfungitur. Tamen in hac secunda parte, cum de Prædicatoribus Verbi Dei multa iam allata fuerint, visum est duos saltem ex plurimis eiusdem Archiepiscopi sermonibus hic collocare, qui in Pontificali actione solemniter habiti fuerint. Inter ceteros autem se nobis obtulerunt, vnus in die festo Sancti Petri Apostolorum Principis, qui titulus est Metropolitana Basilica Bononiensis, & alter in die festo Sancti Petronij, quæ Ecclesia est insignis Collegiata Episcopi, Patroni, & Protectoris Bononiæ. harum enim Ecclesiarum dignitas, & Patronorum solemnitas memoria postulare videbatur, vt præcipuam aliquam illorum mentionem faceremus.

SERMO PONTIFICALIS
in die Sancti Petri Apostoli
in Metropolitana
Ecclesia.

Quem dicunt homines esse filium hominis? Alij Ioannem Baptistam: Alij Eliam: Alij Hieremiam, aut vnum ex prophetis: Vos autem, quem me esse dicitis? S. Matth. Cap. xvi.

POSTQVAM aliàs hoc ipso die, qui beato Petro Apostolorum Principi, huiusque Ecclesiæ nostræ patrono consecratus est, multa a nobis de præclarissimis eius laudibus, rebusque gestis commemorata fuerunt; existimauimus sacri Euangelij verba, quæ in præsentis eius solemnitate à sancta Ecclesia leguntur, nobis nunc persequenda esse, ea præsertim in parte, qua Dominus Saluator noster cum eodem Petro, atque alijs Apostolis loquens, exemplum nobis vitæ, sermonisque nostri in quotidianis actionibus, & familiari consuetudine dirigendi, reliquum esse voluit, dum ait, *Quem dicunt homines esse filium hominis? vos autem quem me esse dicitis?*

Verùm antequam hæc aggrediamur, verba nonnulla, quæ in ipso Euangelij limine occurrunt, explicanda esse videntur, ex quibus aditus ad reliqua, quæ sequuntur, facilius patefiet. Nam cum Christus Dominus Apostolos suos interroget, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* posset aliquis dubitare, idem ne sit appellari hominem, & appellari filium hominis, an verò potius hæc sint diuersa, & quomodo sint accipienda, quod quidem varijs scripturæ locis consideratis, difficultatem aliquam afferre potest.

In primis enim legitur in ^a Psalmo. *Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quia reputas eum?* quo loco ex illa dictione, *Aut*, adnotauit Sanctus ^b Augustinus multum hæc inter se differre, cum omnis filius hominis dicatur homo, quamuis non omnis homo filius hominis dici possit; Adam, inquit ille, quippe homo fuit, sed non filius hominis; Hincque subdit, illos, qui ferunt imaginem terreni hominis, hominum nomine significari; qui vero imaginem cælestis, hominis filios appellari; ita vt homo dicatur verus, homo ille, de quo Apostolus; ^c *At filius hominis, nouus veluti homo dicatur, ex vetere quidem genitus, sed spiritualis vitæ nouitate, & morum emendatione veluti in alium translatus.*

Verùm

Verùm vt nos non negamus, eo in psalmo distingui homines à filijs hominum; sic in alijs scripturæ locis, hæc interdum confundi, & promiscue accipi certum est; atque vt homines dicunt, de quibus Apostolus, *non ne homines estis, & secundum hominem ambulatis?* sic etiam filios hominum eodem sensu sumi, prout in psalmo ^a *veruntamen vani filij hominum, & in alio ^b psalmo, filij hominum vsquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?* & rursus in alio psalmo ^c, *Nolite confidere in principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus.*

^a Ps. 16.

^b Ps. 4.

^c Ps. 145.

^d S. Hier. in Eccl. c. 9.

^e S. Hilar. in Ps. 53.

^f Orig. hom. 1. in Ezechiel.

^g Pint. in Ezechiel c. 2. Hier. 22.

^h Ezech. c. 2. Hier. 3.6.

ⁱ Ps. 48.

Sanctus igitur Hieronymus ^d, S. Hilarius ^e, Origenes ^f, & alij tradiderunt ^g, filios hominum vocari Hebraica phrasi homines ab Adam profusos, & ex humo originem trahentes, ad quos Hieremias est sermo ille, *terra, terra, terra, audi &c.* Qua ratione Christus Dominus saluator noster se filium hominis frequentissime, vt nostis, solet appellare, vt hoc nomine veritatem naturæ suæ ab Adam profectæ, quæ calamitatibus esset obnoxia, ostenderet, & se cum Deo esset; infirmitates tamen nostras sibi adsciuisse, & languores, ac dolores nostros vere in se transtulisse declararet. hincque & prophetæ nonnulli, & præsertim Ezech. ^h in prophetijs suis, sæpe filius hominis vocatur ea ratione, vt aiunt sacri doctores, vt admoneretur, quàmuis ad illum excellentem prophetici vaticinij gradum esset euectus, non ideo tamen insolesceret, aut ambularet in magnis, & mirabilibus super se, sed memor esset se filium hominis, idest obscurum, abiectumque, esse, ex eorumque numero, quos Latini terræ filios vocant; & David inquit ⁱ, *quique terrigenæ, & filij hominum;* hincque nos discamus, si quando nobis Deus charismata sua, donum sapientiæ, linguarum, prophetiæ, miraculorum, aliaue quæcumque beneficia singulariter impartiri dignatur; ne more eorum, qui cum sunt gratiosi apud Principes sæculi, statim alios despiciere, & inani fastu solent intumescere, nos quoque his efferamur, sed eò magis deiciamus nos, dicentes nobiscum, quid ha-

bes quod non accepisti? & si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? quid aliud est homo, quàm vanitati similis, cuius dies, sicut vmbra prætereunt? quid aliud fumus, quàm sicut fœnum testorum, quod priusquam euellatur exaruit? quid aliud quàm spiritus vadens, & non rediens? & vmbra fœnium, vt Græcus ille dixit.

Hoc igitur loco, filius hominis non aliud, quàm humanitatis infirmitati significat subiectam, ac si Christus diceret, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* illum scilicet Messiam venturum; sic enim denotat articulus Græcè appositus, illum inquam qui cum sit filius Dei ab æterno, voluit tamen in tempore filius hominis fieri, & humanæ, infirmæque carni hypostaticè vniri.

Nunc ad Euangelij mysteria pergamus, nam ex hac interrogatione, *quem dicunt homines esse filium hominis?* opportunum nobis se offert argumentum ad commune quoddam vitium corrigendum, quo laborare vehementer Ciuitas nostra solet. Nouimus complures esse, qui pruritu quodam aliorum facta inquirendi, & res nouas curiosè indagandi, quotidie quid literæ ex vrbe afferant, quid ex Bizantio, quid ex Belgio sollicitè quærere student; hocque primum singulis diebus videtur eis esse negotium, scrutari, si quid noui in ciuitate nostra acciderit, quanti fundum ille emerit, lautè ne in conuiuio illi sint epulati, quid soli in angulo nonnulli sint collocuti, quid in foro heri actum fuerit, quæ & qualis sit huius, vel illius vita, & alia huiusmodi.

Nos cum vsus venit, publicè, priuatimque, hoc hominum genus monere non desinimus, ne se alienis curis implicent, sed sibi ipsis, domique suæ vacent, partes has esse magistratum, & eorum qui publica funguntur auctoritate, tanquam ex sublimiore specula omnia circumspicere, ciuium mores, rerum euenta, Principumque consilia, quoad eius fieri potest, perspecta habere: vt vigilantia sua incommodis occurrere, & subitos casus prudentia anteuertere, ac populi incolu-

S. Greg. Nanzian. pulchre in carmine. De itineribus vite.

incolumitatem vigili solertia tueri possint; ad reliquos verò cogitationem hanc minimè pertinere; non enim vacat, vt scripsit ille, ^a ocium ad istas ineptias, ingens negotium nobis in manibus est, mors sequitur, fugit vita, aduersus hæc instruamur; *odisti* ait propheta ^b *observantes vanitates superuacue.*

^c *Plut. arc. de curijs.*

^d *Hom. vlt. in 1. ad Corin. b.*

Hinc Locrensiū legibus multa in eos animaduersum fuisse legimus, ^c qui rogassent numquid noui; rectè S. Chrysostomus, ^d si Deus, inquit, mandasset nobis, vt percunctaremur facta aliorum, & mores aliorum discuteremus, & quid noui accideret sollicitè indagaremus, vnusquisque diceret, rem nimis difficilem Deus nobis præscripsit, quis sum ego, qui possim aliorum vitam inquirere? ignoro quid illi admiserint.

At cum omni hac curiositate nos Deus liberauerit, vltro tamen nos totos in eam proijcimus, & nihil vnquam ex ea proficimus, nec emendamur, & cum ille dixerit, *Attende tibi*, nos alijs vacamus; perinde ac illi, qui malè oculis affecti, vident res longe positas, & quæ prope sunt, minimè intuentur.

Hic forte dicet aliquis, quorsum hæc? aut quid commune cum Euangelio nostro? Attendite quæso; nam dum hæc charissimorum filiorum nostrorum auribus frequenter inculcamus, atque eò cautius esse vitanda monemus, quo minus se eo nomine vnquam homines peccare existimant, nec vnquam audimus aliquem, qui conscientiam suam tanta temporis profusione, inanisque curæ sollicitudine morderi sentiat, præter innumera alia, quæ ex hac curiositate priuatum, publicèque incommoda, & mala inuehuntur; hæc inquam dum dicimus, grauitèrque hunc errorem detestamur; tum illi confugiunt ad præsens Euangelium, quo saluator noster sciscitari videtur, quem dicunt homines esse filium hominis? si enim ille, aiunt, non alia de causâ discipulos suos interrogat, nisi vt quid dicant alij, perspectum habeat; cur, inquit, non licebit nobis non malitiosè, nec in alicuius fraudem, sed bona fide, ac veritatis cognoscendæ cau-

sa, cuius Deus auctor est, multa disquirere, ex quibus etiam fructum in tempore opportuno comparemus?

Succurrit mihi quod scribit Irenæus ^e *in lib. 1. c. 11.* interdum accidere, vt regiam imaginem ex pretiosis gemmis a sapiente artifice compositam, nequior artifex soluat, atque gemmas illas, in serpentis, lupine figuram conuertat; Quis hoc videns non indignetur, acerbèque ferat, tam præclaram materiam, vnde imago regia effulgebat, in tetram speciem, humanæque naturæ inuisam, translata fuisse? sic multi sunt in Christiana Republica huiusmodi artifices, qui Dei eloquia ad impia dogmata deflectunt, atque diuinæ legis patrocinium ad cupiditates suas, vitæque licentiam tuendam adhiberè moliuntur.

Illud igitur in Euangelio nostro primum animaduertendum est, Saluatorem nostrum hic de se ipso, non de aliorum rebus quærere, quod maximum prudentiæ, & humilitatis argumentum est; idcircoque nobis ad imitationem reliquit, vt meminerimus sapientis esse, alios de moribus, vitæque suæ actionibus consulere, vt si quid perperam actum est, corrigatur: si quid prouidentum, ex aliorum sententia rectius deliberetur: *Interroga*, inquit Propheta ^f *patrem tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi;* sic olim Moyses vir regius, & diuinis virtutibus excultus, socerum suum Iethro, virum sibi meritis, & auctoritate longè inferiorem, libenter auscultabat.

Scrutari igitur ab alijs non vicinorum facta, non exterorum negotia, sed ea quæ ad nos pertinent, & vitæ nostræ informandæ prodesse possunt, hoc longè saluberrimum est, & Christiani hominis sapientia dignum. S. Basilius in præclara illa Hom. *Attende tibi*, vehementer nos adhortatur, vt oculos ad nos ipsos reflectamus, ac conscientiam nostræ fores ingressi, illius latebras excutiamus, nobiscum meditates, cur a Deo procreati, cur in hac valle lachrymarum positi, quid hic agamus, quò peregrinemur, quis tandem exitus tot laborum,

rum, curarum, miseriarumque nostrarum sit futurus.

Verùm accidit nobis, inquit Clem. Alex. quod mulieribus solet, quæ speculum abijciunt, quòd turpitudinem suam, orisque foeditatem nequeunt sustinere; sic homines multi, cum se ipsos intueri, & prioris vitæ improbitatem, conscientiaque suæ sordes explorare incipiunt, tot illis se foedæ imagines, tot periuria, tot fraudes, tot maledicta, tam densa denique flagitiorum phalanx eis occurrit, & tamquam sepulchrum patens, plenum amaritudine, & dolo, sic prodit se cor eorum, vt scelerum atrocitate deterriti, atque horrore perculsi, cum intus federe nequeant, foras exiliant, & tamquam intestino bello victi, proprijsque sedibus ignauia eiecti, alienos fines peragrarè incipiunt.

Vtinam qui pondus hoc tam salutaris cogitationis ferre non possunt, ab his saltem Saluatoris nostri verbis exemplum hodie sumerent, vt alios in consilium adhiberent; non enim semper crimen est ignorare ^a, sed nolle discere vbi oportet: non indoctum esse, sed doctrinam despiciere; non, reprehendi, sed non emendari; nec tam noxium est cadere, quàm non erigi, neque ita malum peccare, sicuti nolle corrigi.

Discat igitur Parochus qui animarum curam gerit, aliquos sibi viros non auribus prurientes, sed graues, prudentes, ac Deum timentes deligere, a quibus interdum quærat, quem dicunt homines esse suum Parochum? an pecuniæ cupidum? an libidine diffusentem? an gregis sui parum amantem? an eum, qui de fuga cogitet, si Epidemiarum morbus accedat? oblitus se pastorem esse, qui animam suam pro ouibus ponere debeat, atque filiorum salutem vitæ propriæ discrimine redimere.

Itidem paterfamilias interdum, à viris non fictis exploret, quem dicunt homines esse me in familia mea? an eum qui debita famulis, mercenarijsque stipendia differam? an eum, qui domum meam lusoribus, aleatoribus, otiosisque hominibus aperiam? an eum qui

vxorem, filias, neptesue tanquam theatrales feminas se populo spectandas exhibere permittam? & aperto capite, oreque impudenti, in sanctam Dei Ecclesiam ingredi? an eum qui vespertinam orationem quotidie in familia mea haberi præmittam? an eum, qui obscenas imagines, impurosque libellos domi meæ apparere patiar? an eum, qui sicarios, impudicos, blasphemosque in ædibus meis alam?

Pariter qui senator est, qui doctor, qui mercator, qui iudex? an iustitiam diligit vultus eius? an dextera eius repleta sit muneribus? sic qui alio quolibet munere fungitur, sui ipsius rationem exquirere, alios de se ipso frequenter interrogare non desinat, vt sibi proficiat, ac reliquos exemplo suo ædificet.

Sicut enim cognitione propria sui ipsius nihil est difficilius, ita nihil ea potest inueniri salubrius. Difficultatem cognoscendi se ipsum, aiunt Doct. ex illo inter cetera sacrae scripturae loco euidenter deprehendi, quòd cum Adam rerum omnium infusam notitiam haberet, cunctisq. ac singulis creaturis nomen adeò appositum indidisset, vt quod cuique rei nomen tribuisset, hoc esset proprium illius: sibi ipsi tamen peculiare nomen imponere, non æquè valuit; sed Dei ope ac ministerio indiguit, qui illum suo vocabulo insigniret. Ex quo colligimus facilius multo esse, quarumcunque aliarum rerum, quàm sui ipsius cognitionem consequi.

Quòd & philosophi non leuiter adumbrarunt, dicentes, ex cognitione sensibiliū, ea quæ sunt extra hominē, ac quæ primo consideranda intellectui proponuntur, reuocari, & reduci intellectum in notitiam sui proprii actus; hincque, vt iidem aiunt, ascendendo, ac reflectendo supra se, cognoscere indirectè se ipsum, adeo quòd faciliori negotio omnia, quæ extra nos sunt, dignosci possunt ab vnoquoque, quàm quæ intra nos, cum anima, qua sumus, viuimus, & intelligimus, nequeat vi propria, qualis est, per phantasmata repræsentari.

Cæterum quòd huiusmodi cognitio sit ad

^a S. Chrysost. hom. de feruore repræh.

^f Deut. 32.

S. Thom. in 1. q. 86. art. 1. & 7. 87. art. 1.

fit ad salutem maximè necessaria, inde constat^a, quia ubi quis se imperfecti- bus repletur, atque ignorantia, & cæcitate circumfusum, ac in medio laqueorum positum animaduertit, ad diuinam misericordiam implorandam ardentius inflammatur. Hinc Dauid, *Scientia tua confortata est ex me, & non potero ad eam*. Et de S. Francisco legitur, integram nocte orando, & contemplando consumpsisse, his paucis verbis cum Deo agendo, *Quis sum ego, & quis es tu?* Et de S. Apostolo Petro sunt, qui scribant, nunquã illum se ita salubriter cognouisse, quã cum lauante Christo eius pedes dixit, *Tu mihi lauas pedes?* Imò non aliunde hominem adeò perfectè, nec tam vtiliter diuinæ Maiestatis cognitionem haurire, quã ex notitia sui ipsius. Ad hanc igitur in Euangelio Christus nos adhortatur, cū de se ipso interrogans discipulos ait, *Quem dicunt homines esse filium hominis? Et vos quem me esse dicitis?*

Hæcque demum est cognitio illa, ad quam Christiana mens debet aspirare, non quæ in cuiuslibet veritatis inquisitione vagentur, sed quæ nobis gradum ad summam veritatem muniat, ac status illius conditioni, quem a Deo nacti sumus, congruat; alioquin vana est cognitio, vana est scientia illa, quæ se in nuda quadam audiendi, disquirendi, sciendi, oblectatione sistit, & quæ quæsitæ, & inuenta, nihil ideo vitæ tuæ proficit.

Sed, & illud accedit, quod præcipuum est, quòd scilicet quemadmodum Saluatoris nostri petitio ad ea, quæ fidei, & religionis sunt, in primis pertinet; sic debent Prælati, & Parochi, quibus animarum salus commissa est, de fide subditorum diligenter ante omnia scrutari, quoniam eorum rationem sunt reddituri; explorare etiam errores, si qui fortasse rudibus mentibus inhærent, vt quid de religione orthodoxa, quid de Sacramentis, quid de Christo, populus sibi commissus sentiat, planè perspectū habeant; vt errores, si quos inuenerint, destruant, & dispergant, veritatem verò muniant, & confirmant.

Sic monentur ceteri cuiuscunque or-

dinis viri, in rebus quibuslibet, negotiisue gerendis, vt ad probitatem, religionemque illius, cum quo sibi res futura sit, in primis respiciant; si filiam pater sit collocaturus, id primum Saluatoris more sciscitetur, quem dicunt homines esse illum, cui filiam meam cupio despondere? cuius religionis? cuius fidei? cuius probitatis? cuius continentia? an perambulet in innocetia cordis sui? si societatem cum alio initurus, an integræ sit conscientia? an res illi benè parta? an defecerit de corde eius vsura, & dolus? an proponat ante oculos suos rem iniustam? Si operas alicuius sis conducturus, prior illa sit interrogatio, quem dicunt homines hunc esse, an detrahat secretò proximo suo? an bonis moribus fulgeat? an fidem seruare, an dies festos colere, an Deum timere nouerit?

Quòd si quis obijceret, non videri vitiosum, perquirere facta aliorum, cum vnicuique mandauerit Deus de proximo suo^b, & quia naturaliter concupiscit anima hominis res cognoscere^c, quod quidem potius ad virtutem illam pertinere videtur, quæ studiositas a Theologis appellatur^d, ad quam Salomon nos inuitat, cum ait^e, *Stude sapientia filii mi, & laxifica cor meum, vt possis respondere*.

Posset dici, quòd aliorum facta scrutari ad propriam, vel ad aliorum vtilitatem ex regula charitatis, est laudabile, dicente Apostolo^f, *Considerate vos inuicem: in prouocationem charitatis, & bonorum operum*. hinc differunt curiosus, & studiosus; quòd ille de ijs quærendis sollicitus est, quæ non oportet, aut quando non decet, aut quæ muneri suo non congruunt, aut varijs alijs modis a Theologis damnatis^g, studiosus vero ea diligenter perquirat, quæ ad Deum ordinantur, aut animo nutriendo proficere possunt^h, quòd & in præsentī Euangelio admonemur illis verbis, *Quem dicunt homines, esse filiū hominis?*

Verum quid ad hæc respondent discipuli? alij dicunt Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij Hieremiam, aut vnum ex Prophetis: Omitto hoc loco S. Hieronymi expositionem, quæ legitur in Breuiario; nos ad spiritua-

^b Eccl. 17.

^c Lib. 1. Mo-
saph. 1.
prima

^d S. Thom. 2. 2. q. 166. art. 1. c. 2.
^e Prou. 17.

^f ad Heb. 10.

^g S. Thom. 2. 2. q. 167. art. 1. in consilij.

^h S. Thom. 2. 2. q. 167. art. 1. ad 3.

lem sensum transeuntes, dicimus hodie in Christiano populo multos inueniri, qui in Christi beneficijs interpretandis ita errent, pro vt illi in Christo ipso dignoscendo lapsi fuerunt.

Quemadmodum enim illi, tot signa videntes, & certissima diuinitatis argumenta, totque veterum prophetarum oracula in eo conuenire agnoscentes, debuissent vnanimis dicere; hic est verè Christus, venite adoremus, & procidamus ante eum; illi tamen omisso Christo, alios potius Christo inferiores prætulere. Sic hodie cum grassante in alijs ciuitatibus pestilentia, urbemque, & agros nostros minimè attingente, hoc summæ Dei clementia acceptum ferendum esset, quo miserante hæc flagella auertuntur; quot sunt tamen, qui hoc cæli potius constitutioni, aut humanæ vigilantia adscribant? si pace, atque tranquillitate, si annonæ fertilitate, si aeris salubritate fruimur, quã multi hæc in alios auctores magis, quã in Deum ipsum referunt?

Quòd optimorum hodie magistratum sapientia regimur; quòd ciuium concordia fouemur; quòd immanes hinc exulant hæreses; quòd litterarum studia, bonæque artes a clarissimis, & doctissimis ducibus, & magistris quotidie prouehuntur; quid aliud hæc sunt, quã Dei munera, qui de præparato habitaculo suo respexit super terram nostram? & tamen nos ingrati, nos perditī, nos infortunati, adhuc eum vt bonorum omnium fontem non agnosci- mus, non illi gratias agimus, non illius misericordiam in æternum cantamus.

Sunt alij etiam, qui Hebræorum populum in eò imitantur; nam cum præsentem, atque ante oculos Christum positum haberent, Messiam tamen futurum expectabant, nec præsentem complectebantur. Sic hodie isti nolunt se ei præsentī adiungere, eiusque beneficijs iuari, maluntque venturum tem-

pus, posterioresque dies expectare; differunt sacramenta, salutare ipsius medicinas, sacratissimamque Eucharistiam, ubi Christus ipse verè præsens est, in aliud tempus protrahunt.

Rursus Hebræi videntes Christum mortali carne indutum, humilem, pauperem, abiectum, non credebant esse Christum, & decipiebantur. Sic hodie multi cum vident inopes, afflictos, & bonis spoliatos, calamitatibusque pressos, auertunt se ab eis, nec eos consuetudine sua dignos putant: falluntur ij amictus specie, existimant in splendore, opibus, ac potentia, regnum Christi situm esse, ad hæc omni studio feruntur; at ille amat tenuitatem, habitat cum simplicibus, atque in sinu inopum requiescit; nam, *tibi derelictus est pauper, oculi eius in pauperem respiciunt*, ait propheta^a, & *stitit a dextris pauperis*^b, & *cum simplicibus sermocinatio eius*^c.

Sed pergit deinde Dominus discipulos interrogare, *Vos autem quem me esse dicitis?* perinde ac si diceret, quicquid alii de me sentiant, quicquid ipsi agant, parum ad vos pertinet; nam si sic volo eum manere, quid ad te, alibi dixit Saluator idem; *Vos, vos ipsi quid dicitis?* a vobis erit vestri ipsorum ratio reddenda, vos vestra curate, vos rem vestram agite, nam illi fortasse aut imperitia, aut simplicitate, aut errore labi potuerunt; sed vos qui ab alijs seiuncti estis, quibus datum fuit nosse mysterium regni Dei, qui tantum superni luminis estis adepti, qui toties a Deo moniti, & excitati estis, quid tandem dicitis? nonne nostis quòd cui multum datum est, multum quæretur ab eo?

Existimate nunc, Dilectissimi, Dominum nostrum ita vos interrogantem, *Vos quem me esse dicitis?* Dudum mores, instituta, disciplinamque vestram obseruauit; & quoniam hæc video longe a præceptis meis abhorre, nondum factis videmini me cognitum habere: qui enim fieri potest, si me nosceretis, quis sim, quid iubeam, quid a vobis exigam, vt tam pugnancia consiliis meis

^a Ps. 9.

^b Psal. 108.

^c Prouerb. 3.

Malach. 1. studia teneretis? si ego pater vester, vbi honor meus? si Deus vester, vbi timor meus? lachrymas, pœnitentiamque, & carnis afflictionem ab illis requiro, qui regno meo potituri sint; quomodo vos incontinentia, luxu, iocis, in anique mollitie oblectamini? Ecce, quomodo diem festum Petri Apostoli, quem Ecclesiæ meæ præfeci, cui tradidi claves regni cœlorum, vos hodie celebratis? quæ sunt hæc vanitatis spectacula, quæ inania equorum certamina, quæ in illius honorem adhibetis? hocine est illius memoriam colere, aut in cœlo regnantem venerari? legistis ne vnquam illum dum viueret, aut alios sanctos, dilectosque meos, huiusmodi ludos, otiosaque spectacula frequentasse? cur scriptum est, *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Domini nostri inuocabimus. non in fortitudine equi voluntatem habebit?*

Quem me esse dicitis? quem me existimatis? an Deum voluptatis? an Epicurum aliquem? an Apostolos meos vestri similes, qui fabulis istis, ludicrisque imaginibus oblectentur? an ignoratis regnum cœlorum vim pati, & arctam esse viam, quæ eò perducit, & per tormenta, angustias, & crucem eò contendendum esse? sicut hodie videtis hunc ipsum beatum Petrum inuerso in terram capite cruci suffixum fuisse? miseri, quæ est ista dementia, aut tanta potius animi peruersitas? vixisse Apostolum Petrum in plagis, & calamitatibus, & vos illius crucem, risu, iocis, facetijsque prosequi?

Auertat Deus, pro eximia sua clementia, ne aliquando hæc nobis obijciantur, & qui habitat in cœlis, irideat nos, & Dominus subfannet nos; & si spectacula hæc prioribus sæculis ad rudem plebem exhilarandam instituta sunt, abscedant ab his saltem qui saniores sunt consilio; nam Sanctus Augustinus inquit^b, quòd Deos colere, qui ludis delectentur, simile furoris est, Varronemque accusat, qui singulos Deos singulis vitæ muneribus, ac ne-

cessitatibus præfecerit, & nullum inter hos Deum retulerit, a quo vita æterna poscenda esset, propter quam vnam nos proprie Christiani sumus.

Quibus ex rebus, cum euidenter ad-moneamur, tam multa esse in hac breui vita, quæ nobis cogitanda, curanda, atque agenda incumbunt, si ad æternam patriam cupimus peruenire; idcirco cætera omnia, quæ ad rem nostram non pertinent omittenda prorsus, ac procul abijcienda esse, exemploque hodierni Euangelij illud nobis antiquissimum esse debere, vt de filio hominis, Christo scilicet Salvatore nostro, atque eius regno nostri sint sermones, nostræque petitiones, qui nobis æternam suam gratiam largiri dignetur.

SERMO PONTIFICALIS
in die Sancti Petronij, in Eccle-
sia insigni eiusdem sancti
Episcopi, & Patroni
Ciuitatis Bo-
noniæ.

Ego sum Pastor bonus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ. S. Ioan. Cap. X.

HIC dies Bononiensi populo nostro lætissimus, & celeberrimus, qui beato Petronio patri, pastori, patronoque nostro facer, & solēnis est, iure à nobis exigit, Dilectissimi, ea sanctæ venerationis studia, ac veræ religionis officia, quæ pietati illius acceptiora speremus, atque eiusdem erga nos gratiâ, & patrociniū validius confirmatura. Opportunum verò nobis affert argumentum, quod in hodierno Euangelio de boni pastoris officio legitur.

Quam-

Quamuis enim de se ipso Christus Dominus noster ea verba pronunciauerit, cum tamen ille exemplum se omnibus ad imitandum proposuerit, omniaque ab eo tradita ad nostram doctrinam sint conscripta; dubium non est, hæc boni pastoris officia, quæ miro ordine hic designantur, cæteris quoque pastoribus præscripta esse voluisse, vt hinc veram pascendi rationem, ac disciplinam pastores omnes ediscerent: quâ cum sanctus Episcopus noster Perronius in administranda olim hac Ciuitate mirabiliter, foeliciterque expresserit, reliquum est, vt nos filij eius studiosissimi paternis vestigijs incedentes, ad illius exempla mores nostros componere, atque eandem pastoris imaginem, quantum infirmitari licet nostræ, aliqua ex parte referre studeamus.

Hoc verò, vt eò clariùs, & faciliùs consequi valeamus, verba ipsa Euangelij, quæ huc pertinent, distinctim persequi conabimur, cum, mira verborum breuitate, sensuumque foecunditate, quatuor illas causas complectantur, quas sapientes solent, in argumento aliquo accuratè tractando, subtili quadam methodo obseruare.

Nam in primis hic persona describitur, cuius officium est pascere, cum ait, *Ego sum pastor bonus*; quod quidem ad causam, quam efficientem vocant, refertur. Tum rationem pascendi indicat, quam in hoc munere præstare debet, cum inquit, *Cognosco*; quod ad causam formalem pertinet. Tertio, materiam ipsam designat, in qua pastoris officium versatur, cum dicit, *Oves meas*; quæ causa materialis vocari solet. Tandem, ad quem finem munus hoc pascendi institutum fuerit, declarat, cum subdit, *Et cognoscunt me meæ*; quæ causa finalis appellatur; vt cognoscamus finem Christiani pastoris eò spectare, vt Deo hæreamus, illi seruiamus, & cælesti illius gloria perfruamur. Quod S. Ioan. ait, *hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum &c.*

Quare à prima exordientes, quæ causam efficientem attingit, dum ait, *Ego*

sum pastor bonus, declarandum in primis illud occurrit, quid pastoris nomine contineatur: siquidem multiplex illius sensus est, & vnus quidem proprius, omnibusque notissimus, nempe eorum qui pascendi pecoris ministerium exercet: alter verò tranilatus, ad eos pertinens; qui gubernandi alios munere funguntur, & hoc etiam dupliciter. nam sicut in iure pontificio alij dicuntur Legati facti, siue missi, qui scilicet a summis Pontificibus ad negocia graua mittuntur, ad certum locum, & ad certum tempus: alij dicuntur Legati nati, quæ legationem quandam habent innatam; & ingenitam alicui dignitati, & pridem a lege institutam, non ab villo aut Principe, aut homine tunc demandatam.

Ita duplex dicitur hoc pastorum genus: alij qui facti sunt, & iurisdictionem spiritualem, siue temporalem, aut vtramque in alios exercent; quemadmodum est summus Pontifex pastor vniuersalis Ecclesiæ, non natus, sed factus suffragio Cardinalium; Archiepiscopi, Episcopi omnes facti a summo Pontifice; Parochi qui exercent curam animarum, facti & ipsi pastores per concursum, & approbationem Ordinarij; Reges, Principes, Magistratus, sunt & ipsi pastores facti, vnde antiquitus vocabantur Græcè ποιμένες: Sic hodie non absimili ratione Abbates, Præfecti monasteriorum, Patres familias, doctores qui publice docet, Capita sodalitarum, Magistri artium, & alij huiusmodi dicuntur pastores facti, quoniam suscipientes illud munus, obligant se fideliter gubernare, seu instruere eos, qui sibi subiecti sunt, de quibus nos in præsentibus non sumus loquuturi, cum crebræ eorum officijs conciones publicè audiri soleant.

Alij verò sunt Pastores, quos natos vocamus, quoniam a Deo ipso, nullo hominum ministerio intercedente fuerunt olim instituti, exemplo Legatorum, quos supra memorauimus. Etenim vnusquisque nostrum cum primum in hanc lucem editus est, atque hanc præ-

^b S. Aug. de Ciuit. Dei li. 7. cap. 9.

S. Ioan. c. 17.

præstantissimam dignitatem est adeptus, quod sit homo creatus ad imaginem, & similitudinem Dei, eo ipso, altera ei hæc accedit pastoralis amplitudo, quæ hominis dignitati, & naturæ insita est, innata, & intus radicibus defixa; ita ut si vtrumque hoc Pastoris officium sit inter se conferendum, apertè vnusquisque videat, alteram pascendi rationem intrinsecus genitam, alteram extrinsecus profectam, alteram à natura prodeuntem, atque hominis vitam perpetuò comitantem, alteram vt vocant accidentalem, incertam, ac mutationi, temporisque vicissitudini obnoxiam.

Et si quæras quis tandem sit iste pastor, & quis sit grex, qui illi pascendus committitur. Respondemus: Cum anima in homine regium quiddam, & diuinum referat, non existimandum est, eam solam, & nudam in humano corpore relictam esse, nullo sociatam comitatu, nulla circumseptam familia, & nullis roboratam præsidijs; veluti, si quis Regem videret in regali folio positum, diademate fulgentem, ac scepro insignem, cæterum omnibus destitutum famulis, nullis satellitibus communitum, & omni familia orbatum, non responderet certè id Regiæ dignitati. Superna igitur sapientia, quæ homini animam diuinitus impressit, magnam illi etiam familiam, aut militiam potius adiunxit, cuius præsidio vteretur. Itaque cum summum, quod est in anima hominis, sit ratio, fungitur hæc pastoris loco, ad ipsamque pertinet ius regendi, moderandi, coercendi, corrigendi, & reliqua omnia obeundi, quæ pascendi vocabulo continentur.

Et rursus, si quæras, quænam illa sint, quæ gubernatione indigent. Respondemus plurima ea, & innumera esse; Triplex enim cuique nostrum grex custodiendus traditus est, distinctus tribus illis honorum generibus, quæ vocantur bona animi, bona corporis, & bona externa.

Duo ex his greges ouili corporis no-

stri includuntur, tertius extra ouile vagatur quidem, non longe tamen ab oculo pastoris diuertit. Ratio ipsa, vt dicebamus, cum clauum teneat, ac principatum gerat, præsidet toti huic familiæ, inuigilareque assiduo huic gregi custodiendo debet, qui varius est, multiplex, lubricus, difficilis, præceps, & contumax.

Hinc S. Basilus in quadam homilia inquit, *aliud nos sumus, aliud sunt nosera, aliud quæ extra nos, nos sumus (quodam dicendi modo) id quod ratione constat, & intelligentia nostra, sunt alia siue animi, siue corporis, quæ nobis commissa sunt, sicuti affectiones gaudia, tristitia, timor, spes, vis concupiscendi, vis irascendi, sensus exteriores, & interiores: extra nos sunt alia quæ postea accesserunt, veluti diuitia, dignitates, amicitia, opes, disciplina, artes. Videtis, dilectissimi, quam stultè decipiantur ij, qui existimant magnam partem hominum ab omni onere, & sollicitudine curandi, & gubernandi solutam esse?*

Quòd si alicui absurdum videatur, eundem esse hominem, qui pascit, & qui pascitur; cum inter agentem, & patientem debeat esse discrimen, sicut & inter diligentem, & eum qui diligitur;

Huic respondendum est, quòd homo est quid compositum ex duplici substantia, anima, & corpore, spiritu, & carne, cumque ex his diuersæ actiones orientur, ista diuersa principia tamquam diuersa agentia quodammodo distinguunt concretum hoc hominis in duplicem hominem, quorum alter interior ab Apostolo appellatur, qui innititur rationi, alter exterior, qui ad sensum, & corpus pertinet: & ideo ad Romanos scribens^b, dicebat, *condelector legi Dei secundum interiorem hominem, & ad Corinthios aiebat, licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem.* hincque videmus, quòd dilectio, quamuis ad alterum pertinere videatur, tamen propriè nos ipsos quoque complectitur, imò mandatum est nobis, *dilige proximum tuum sicut te ipsum.*

Idem

Idem in misericordia responsum est à sapiente, cum ait, *miserere anima tuæ placens Deo*, idem in iustitia inuenimus, cuius munus est, vt quod Deo, quod proximo, & quod nobis debetur tribuamus. hæc autem omnia siue metaphoricè, siue latiore loquendi modo vsurpentur, manant tamen ab eadem ratione, quòd scilicet homo dicitur geminus esse, vt S. Basil. scribit, & sacri Theologi appellauerunt portionem superiorem, & portionem inferiorem.

Verùm non satis est scire nos esse pastores, nisi & illud intelligamus, debere esse nos bonos pastores, ob id enim ait Euāgelium, *Ego sum pastor bonus*, hinc Zacharias propheta; *O pastor, & idolum relinquens gregem.* vocat pastorem, & idolum simul; quomodo? quoniam multi sunt pastores nomine, verè autem & intus sunt idola, & simulacra muta: quemadmodum olim in Aegypto erant extructa templa magnifica, & in sublime elata, columnis pretiosis exornata, & miro opere exædificata, ita vt homines ea extrinsecus spectantes raperentur in admirationem, quòd si quis ea ingrediebatur, inueniebat deinde murem, aut selem, aut crocodilum, aut simiam, siue canem in sublimi ara positum omnibus spectaculo, & venerationi esse. quid stultius, & monstro magis simile? sic homines multi splendore intumescens, apparatu magno effulgent, circumfusa est illis multitudo, existimes illos graues & spectabiles esse viros, & pastores bonos, qui gubernacula teneant, at si intus eorum penetralia inspexeris, nihil inuenias, nisi idolum manufactum: ac simulacrum mutum nullius admodum rei sollicitum, & monstrum quoddam naturæ.

Proptereaque Philo ille hebraeus à S. Hieronymo summopere commendatus scribebat, alios dici pastores gregis, alios pecuarios, siue pastores brutorum; inquit enim ipse, ex vna radice animæ, duas pullulare stirpes in homine, in altera, rationem sedem suam figere, alteram in multos ramos diffundi, vnde sensus, affectiones, cupiditates, &

alia huiusmodi proficiscuntur Vbi igitur homo rationis ministerio non vtitur, hæc multitudo quotidie magis insoluit, fit petulantior, & totum soluit gregis ordinem, & tandem in bruta exit. Qua ex re fit, vt miser homo, qui intus hæc monstra alit, nec ratione ea coercet, sed delinitus blanditijs minime virilibus, indulget omnia sensibus, & fræna relaxat, nunc libidini, nunc crapulæ, nunc ambitioni, modò iracundiæ, modò auaritiæ, brutorum pastor procul dubio redditus sit; alit enim non pecus humile, & foecundum, sed immanes belluas, vrsos, lupos, onocrotalos, struthiones, leones, & viperas, nec in illius ouili quidquam, præter hæc monstra inuenias, & ferarum portenta; ob id ait idem auctor, sanctos illos patres Moysen, Iacob, & alios, qui pastores erant, Deo adè placuisse, non quòd illum gregem, vellere tantum, & lacte vberem in montibus pascere, sed quia primum nouerant se ipsos pascere, & mentis accie, lumen sensibus præferre.

Sequitur verbum, *Cognosco*, quod diximus superius, rationem pascendi nobis indicare, atque ad causam formalem referri; quod cum dupliciter sumi possit; vno modo pro vt solam cognitionem significat, quæ ad vnum intellectum pertinet: alio modo pro cognitione affectiua, quæ voluntatem, & amorem complectitur, videndum est nunc de qua cognitione hic Dominus loquatur.

Cognitio, pro vt ad solum intellectum spectat, videtur esse apprehensio quædam alicuius obiecti, quod percipi possit; quæ cognitio triplex est, animalis, rationalis, & supernaturalis. Est animalis, quæ sensu percipitur. Rationalis, quæ ratione, & intelligentia consequimur. Supernaturalis autem, quæ superno, & infuso Dei lumine per fidem nobis communicatur, de qua in Euangelio Dominus, cum ait, *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis, non reuelauit tibi, sed pater meus qui in calis est.* Et S. Petrus Apostolus, *Non voluntate humana est allata prophetia, sed spiritu sancto inspirante, locuti sunt Dei homines.*

Hunc

a S. Th. 1. q. 79. art. 9.

Ioan. 10. Zachar. 11.

a S. Basil. hom. 11. de iibi.

S. Th. 2. 2. q. 58 art. 2.

b Rom. 7.

c 2. Corinti. 4.

Philo in lib. de agricultis va & in lib. de sacrific. Ab. & co.

S. Th. 2. 2. q. 47. art. 7. & 8.

S. Th. 2. 2. q. 72. art. 3.

Hunc triplicem intelligendi gradum significauit nobis Ezechiel propheta ^a, cum eum describit, qui transiturus fluuium, aquam sensit attingere talos, vltius progressus, vidit eam ascendere vsque ad genu, sed nec ibi sistens, cum longius prouheretur, ad renes vsque ea peruenit, ita vt amplius non posset fluuius vado trajici. Idem designauit nobis Saluator in parabola Eunuchi apud S. Matth: nam dicens ^b, *sunt Eunuchi qui de Matris utero sic nati sunt*, cognitionem ostendit naturalem; *sunt Eunuchi qui facti sunt ab hominibus*, ostendit rationalem; *sunt Eunuchi, qui se ipsos castrauerunt propter regnum caelorum*, hoc ad cognitionem caelestem pertinet, vt S. Io. Chrysof. declarauit ^c.

Veniamus nunc ad alteram illam affectiuam cognitionem, quae uoluntatem amplectitur, quam diximus esse necessariam bono pastori, eò quod humana omnis perfectio duobus tamquam summis cardinibus nititur, quod est, scire, & uelle. Nec quemquam moueat, quod tertium omitti videatur, hoc est posse; nam qui plenè uult, potest etiam, aut si impediatur, est ei uoluntas pro facto. Sic Iurisconf. in conditionibus arbitrarijs inquirunt, *Vbi impedimentum superuenit, quominus impleas, quod optabas, tunc conditioni atisfactum censeri* ^d.

Verùm illud potius quærendum est, cur accedere debeat uoluntatis affectio, seu approbatio ad cognitionem intellectus, quæ iam præcessit.

Responsio clara est, nam intellectus est tamquam medium, & uoluntas tamquam finis, ideo parum est in medijs laborare, nisi ad finem perueniamus; sicuti Architectus, qui totus esset in materia, & cæmentis colligendis, ac præparandis, & numquam ædificium erigeret, utriusque ridendus esset. Sic multi hodie stultè labuntur, qui studiis literarum dant operam, vt sciant tantum, & ibi consistunt, præposterèque nimium agunt, sumentes medium pro fine; non enim Christiani legunt ob id solum libros, vt nota habeant ea, quæ in ijs continentur, sicuti historias Græcorum, &

Romanorum, sed vt ad ea afficiantur, quæ legerint, & uirtutes libris comprehensas ueritate colant, & uitia procul abijciant. Hincque sanctus Franciscus, cuius etiam hodie memoriam colimus, dicere solebat, *Tantum scio, quantum operor*, Vnde concludemus, bono pastori non satis esse intellectus acie rem cognoscere, nisi & uiliter eandem uelit exequi.

Quod si quis fortè petat, quare Christus rationem promerendi in actu uoluntatis gratia eleuato potius locauerit, quàm in intellectu; siquidem, amore, & charitate sanxit, vt caelestem patriam emeremus.

Responderi potest; quod homines in intelligendo sæpè sunt inter se inæquales, si facultas naturalis sola consideretur, cum aliqui rudes, aliqui perspicaces acumine intellectus inueniantur. imò Angeli in intelligendo longè omnes homines præcellant; in uoluntatis autem affectu, seu in amando, si sermo fiat de amore diuino à charitate producto, ualemus Angelis esse æquales. imò datur ex nostro genere beatissima Virgo, quæ in hoc omnes Angelos transcendit: propterea placuit Domino, promerendi rationem in uoluntatis actu, si tamen adsint alia requisita, constituere.

Et si rursus illud se alicui obijciat, quod lex Christiana contemplatiuam vitam maximè commendat, quæ tamen in ueritatis consideratione posita est.

Respondemus; illam non quidem in eo sitam, vt nudè in meditando conquiescat, sed vt inde magis diligat Deum, & data occasione ea præstet extrinsecus, quæ dilectioni illi congruant: sic David propheta, *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde meo*. Ex quo sequitur, quod cùm Dominus dixerit, *cognosco Oues meas*, significauit nobis in hac cognitione affectiua, & in uero amore, quo quis se & sua in Deum ordinat, includi cæteras omnes actiones ad curam ouium necessarias; unde & alibi pro regula constituitur, *Dilige*, quia qui uere diligit, & omnia sua in Deum refert, nihil agere potest, quod Deo displiceat, cum omnia

nia ad Deum, tamquam finem, redigantur.

Sequuntur uerba illa, *Oues meas*, quæ est tertia pars, quam diximus initio ad causam materialem referri, cum ostendat res illas, quibus cognoscendis debet se bonus pastor uiliter occupare. Vnde cum dicit, *oues*, duo principaliter demonstrat: unum est, quod ea, quæ pascenda sunt, eiusmodi sunt, vt sibi ipsi subiecta esse debeant, & talia, quæ illius gubernationem pati, & admittere debeant, atque illi subesse, non præesse; quo in numero sunt ea, quæ dicuntur bona animi: bona corporis: & bona externa; quæ quidem rationi subiecta esse debent tanquam oues mansuetæ, quæ huc, & illuc ad pastorem uoluntatem deducuntur: non uero tanquam lupi, aut leones, qui in pastorem irruant, totumque gregem lacerent, & dispergant. Nam cum hæc omnia tamquam instrumenta homini à Deo data sint, vt obtemperent rationi, & ab ea regantur, & gubernentur, cum non propter se, sed propter utilitatem animæ, creatæ fuerint; idcirco hinc facile colligere quisque potest, an bonus sit pastor, atque has oues sibi in custodiam traditas tamquam oues mansuetas in officio contineat, an uero ab ijs se transuersum potius agi patiatur, & non rationi, sed sensibus magis blandiatur.

Qua in re cum latum nobis spatium, ampliusque loquendi campus se posset offerre, non paritur tempus, vt in eo longius digrediamur; cum præsertim uult quisque, si conscientia suæ pene-

tralia ingredi uelit, satis perspicere possit, cuiusmodi familiam alat, an eam cui leges, & imperium ipse præscribat: an eam potius, à qua se uinci, & abduci patiatur.

Cum etiam ait, *Meas*, clarè indicat, bono pastori non esse laborandum in ijs rebus, quæ ad se non pertinent, sed in proprijs, & quæ curæ suæ, ac gubernationi commissæ fuerunt, ex quibus uidelicet potest fructum capere, cum à proprio grege utilitas in pastorem proueniat, ab alieno autem, non nisi incommoda, & damna oriuntur. Vnde imprudentia, & stultitia eorum notatur, qui curiosè aliena inuestigantes, proprii muneris obliuiscuntur, cuius rationem Deo reddituri sunt.

Vltimum illud est, quod dicitur. *Et cognoscunt me meæ*, quod quidem respicit finalem causam, vt aliàs diximus, breuiterque à nobis concludi potest: quod sicuti animæ finis est Deus, nec uoluntas hominis in alia re potest conquiescere, nisi in Deo ipso; ita finis aliarum rerum, siue sint intra nos, siue extra nos, in eo tantum situs esse debet, vt inseruiat animæ nostræ, fideliter propter Deum, cum illa propter Deum fuerit creata. Vnde huc cuncta dirigenda, & ad eiusdem utilitatem omnia referenda, qui vnus, & præcipuus finis esse debet omnium hominum. Quod quidem Deus uobis omnibus, qui hic adestis, largiatur per infinitam misericordiam suam.

NONNVLVA ALIA, QVAE
AD FIDEI PRAESIDIUM, EX
SANCTI OFFICII INSTITVTO,
PERTINENT.

COLLECTOR.

OST illa, quæ ad fidei prædicationem magis facere uidebantur, hic collocanda censuimus, quæ ad eiusdem puritatem custodiendam pertinent; quæ præsertim ea sunt, quæ in Inquisitionis Sanctæ Tribunalis versantur, ut falsa doctrina, superstitiones, blasphemias, aliaque omnia, quæ illam polluere possunt, arceantur. Atque ut à doctrina falsa (quæ à librorum lectione præsertim proficiscitur) contagione, Bononiensis Civitas,

& Dio-

& Diœcesis tuta sit, Indicem ante omnia librorum prohibitorum Illustrissimus Archiepiscopus in omnibus bibliothecis in conspectu omnium versari, & apud omnes Curatos esse iussit; & edicta alia plura de libris promulgavit, ex quibus quadam hic subiiciuntur.

Indicem verò ipsum, & rationem, officia, seu precum libellos expurgandi, hic inferere superuacaneum esse duximus; cum propediem Romæ auctoritate Apostolica sit edendus. Index, ad quem huius generis omnia erunt conformanda, Atque idè in Edictis etiam qua sequuntur, siquid fortasse diuersum ab eo inueniretur, quod Romæ aut iam constitutum sit, aut deinceps constituetur, illud omne ad eandem formam ut redigatur, Illustrissimus Archiepiscopus omnino sentit, & restatum esse uoluit.

EDICTVM NE QVIS IN
Ciuitate & Diœcesi Bonon. habeat, legat, vendat, emat, seu accommodet cuiuscunque generis libros prohibitos.

Quidque in hac re à Typographis seruandum sit.

INTER cæteras sacri Concilij Constitutiones, ea apprime utilis, & necessaria sanctæ Ecclesiæ Catholicæ fuit, qua librorum lectioni consultum est; ex quibus si directa ad orthodoxæ fidei normam doctrina sit, virtutes hominum animis inseruntur; sin verò praua, non solum vitiorum omnium pestis illabatur, sed etiam impio, & lethali hæresis morbo inficiuntur.

Quapropter, ut non solum sacri Concilij decreta, sed etiam quæ speciatim à Pio iiii. fel. record. Summo Pontifice de libris prohibitis sancita sunt, quæq; à Pio V. & reliquis Summis Pontificibus in ipso Indice comprehensa, omnino seruentur in Ciuitate, & Diœcesi Bononien. utque clariùs appareat, atque omnibus & singulis innotescat, quid in hac re sibi agendum sit, ne quis in ea ignorantiam excusationis loco obiciat, per præsens publicum Edictum omnibus, & singulis infrascripta mandamus.

In primis omnes & singuli impressores, seu Typographi, aut bibliopolæ, seu librarii in sua quisque officina Indicem librorum prohibitorum habeant, qui in conspectu omnium esse possit.

Omnes & singuli Impressores, seu Ty-

pographi, siue libros, siue quinternos, siue folium imprimant in hac ciuitate & Diœcesi Bononien. infra terminum trium dierum proximè futurorū; atque ii, qui huic arti operam nauate volent, antequam eam incipiant, teneantur coram nobis, aut R. Inquiretore, nostrisue ministris comparere, suumque nomen, cognomen, patriam, & signum illud quod officinæ præfixum est, atque exemplar omnium, & singulorum characterū quibus vtuntur, aut vti volūt afferre, neque præter eos, quos indicabunt, alios retinere, aut adhibere possint.

Nullus verò Impressor, siue Typographus imprimat libros, seu quinternos, aut folia cuiuscunque generis, etiam si versum tantummodo continerent, quin priùs in scriptis in ipso originali facultatem obtinuerit à nobis, & R. P. Inquiretore, seu nostris ministris.

Nemo insuper opus vllum edi curet, aut etiam manu scriptum diuulget, nisi priùs nobis aut iisdem Inquiretore, & ministris assignarit copiam, quæ ab ipsis retinebitur, à quibus, vel edendi, vel promulgandi licentiam in scriptis vt supra obtinebit.

Facultates autem huiusmodi in quolibet libro siue impresso, siue manu scripto appareant in ipsius initio, sciantque omnes licentias, & examina huiusmodi & reliqua quæ in hac re efficientur, à ministris, quorum id munus erit, gratis fieri.

Item mandamus omnibus, & singulis bibliopolis, iisue qui exercent, aut exercere volunt artem vendendi, & emendi libros in hac Ciuitate, vt similiter infra terminum trium dierum consignent in scriptis suum nomen, cognomen, & officinæ

officinæ signum; & infra terminum. xv. dierū proxime futurorum, ipsorum quilibet faciat, & assignet nobis, aut R. P. Inquiretore, seu nostro Vicario Inuentarium omnium librorum, quos ad præsens habet. eorum verò quos in posterum accipiet, infra terminum trium dierum ab ipso die, quo eos receperit. Inuentarium autem ipsius Bibliopolæ manu sit subscriptum, & apud nostros ministros afferuabitur: cui aliud simile ipsi Bibliopolæ in suis officinis, nostra vel Inquiretoris, aut Vicarij sui manu signatum identidem habere curent; neque alios libros vendant, præter eos, quos in inuentariis descriptos assignauerint.

Item prohibentur bibliopolæ, alique omnes cuiuscunque generis, gradus, & conditionis, ne vendere audeant, donec, comodare, habere, legere genus aliud quod librorum prohibitorum, aut scripta prohibita cuiusuis tituli, materiæ, & authoris, absque legitima, & expressa licentia in scriptis, vt supra.

Item ne quis aliam artem exercens præter librariam, quam etiam officina aperta profiteantur, vendat, aut ad vendendum habeat libros, aut aliud impressorum foliorum genus, exceptis iis, quibus à nobis, seu ab Inquiretore, seu alijs deputatis officialibus, pro bono publico licentia concedetur.

Ne Hebræi librorum aliquod genus emant, aut vendant cuiuscunque generis, sine expressa in scriptis licentia, vt supra.

Item præcipitur ne quis publicanus siue doganarius eiusdem Ciuitatis, extra doganam dimittere possit, neque dimittat quodlibet genus librorum quouis instante, sine eadem licentia in scriptis. Quicumque verò libros in Ciuitatem afferri curabunt, qui Datio, seu Doganæ non consignentur, eos statim nobis denunciare teneantur, nemoque huiusmodi libros antequam denunciarentur, & licentia in scriptis obtenta sit, habere, vendere comodare possit.

Quod si quis moriens, cuiuscunque generis libros relinquat, defuncti hæredes, & testamenti executores teneantur

statim eorum librorum indicem nobis consignare, neq. ijs ante vtantur, quam licentiam in scriptis obtinuerint vt supra.

Præter autem pœnas quæ iniunguntur ijs, qui huic edicto non parebunt, in Concilio lateranensi, Tridentino & Indice Romano expressas, omnes, & singuli hac in re delinquentes, quingentorum aureorum solutione, qui pijs locis distribuentur, ipsorumque librorum amissione, alijsque etiam corporalibus pœnis ad arbitrium nostrum & R. Patris Inquiretoris multabuntur, quin etiam ij, qui delinquentem aliquem accusabunt, accusationis precium consequentur, & non manifestabuntur. Dat. Bonon. N. Vicarius Gen.

REFORMATIO Pro causis sancti Officij Inquisitionis.

Et denunciationibus siue accusationibus malefactorum, aliorumque impiorum hominum.

Et rationis seruandæ in venditione, & impressione librorum.

Quomodo tractari debeant causas ad sanctum Officium pertinentes.

VICVNQVE sine Iudicij Tribunalis sancti Officij licentia, contra sacrorum canonum constitutiones, in graue suarum animarum præiudicium admonent eos, qui inquiri debent, aut eos, qui iam in carceribus sancti Officij, siue Curia Archiepiscopalis reperiuntur, de delictorum, super quibus inquiri debent, qualitate, & probationibus sancti Officij, deque modo, quo vt debent examinibus responsuri, pro complicitibus reorum in iis delictis habebuntur, & contra ipsos procedetur pœnis, quæ à sacris canonibus præscribuntur, aliisque

aliisque secundum personarum qualita-
tem arbitrio nostro reseruatis.

Pœnis etiam arbitrio nostro reserua-
ris, & declarandis punientur quicunque
cuiusvis gradus & conditionis sint, pie-
tatis, consanguinitatis, aut quouis alio
prætextu, audebunt, contra easdem sa-
crorum Canonum sanctiones loqui pro
defensione carceratorum, aut inquisito-
rum ad instantiâ S. Officii, eosque in iu-
dicio, vel extra defendere, aut commen-
dare, nisi prius licentiam in scriptis à no-
bis obtinuerint.

Nemini verò liceat quo statu huius-
modi reorum causæ sint inuestigare, aut
à votis Consultorum San. Officii quid
in iis decretum sit exquirere, seu quouis
modo perferuari. Prohibemusq. ne quis
cuiuscunque gradus & conditionis, ali-
quem ex iis qui consultiua vota habent
in Sancto Officio alloqui audeat de hu-
iusmodi rebus, aut ipsorum sententiam
explorare, sub pœnis, quæ à sacris Cano-
nibus & Apostolicis constitutionibus su-
per hoc promulgatis, & promulgandis
proponuntur, aliisque arbitrio nostro re-
seruatis.

Et sub iisdem pœnis curent DD. Do-
ctores Theologi, Canonistæ, & Legistæ,
qui à nobis requirentur, vt in causis San-
cti Officii suum votum præsentent: vt pun-
cta, motiua, scripta, informationes, a-
liaque huiusmodi secretissimo loco fide-
liter custodiant, ne ad aliorum manus
villo modo perueniant; caueant item ne
cui verbis, nutibus, aut chirographis, a-
lioue scripto, sua, aut aliorum vota ex-
tra Congregationem Sancti Officii ape-
riant, aut quouis modo indicent.

Qui igitur vota daturi sunt, ij eligan-
tur, qui doctrina, ætate, probitate vitæ,
atque integritate sint præstantes: eorum
vero electio penes R. P. Inquis. & R. Vi-
carium nostrum erit: quorum etiam mu-
nus erit Procuratorem vnum constitue-
re, qui Sancti Officii causas agat, & de-
fendat; itemque alterum, qui reos con-
uentos in Sancto Officio similiter defen-
dat, ipsorumque causas pariter agat.
Vnusquisque verò, tam hi procuratores,
quàm reliqui in Congregationem San-

cti Officii admissi, ita de hoc negotio,
quod est maximum agant, vt charitatis
officio omnino, atque ex animo satisfacere
conentur, frequentes Congregationi-
bus ad sint, nisi legitimis impedimen-
tis teneantur, & res sancti Officii eo ze-
lo pertractent, quem decet destinatos
ad opus fidei sanctæ Apostolicæ Roma-
næ promouendum.

*Ordinationes contra Ma-
gos, Maleficos, &
Superstitiosos.*

AD præscriptum sacrorum Cano-
num, & Apostolicarum constitu-
tionum illiusque præsertim, quam Six-
tus V. fel. recor. Pont. Max. fecit; omni-
bus & singulis vtriusque sexus cuiuscun-
que gradus & conditionis sint: Præcipi-
mus & mandamus, vt statim atque præ-
sentium tenor ad eorum aures peruene-
rit, si quos Maleficos, seu Maleficas, Ma-
gos, aut Magas nouerint, aut vllibi esse
sciuerint in Ciuitate, & Diœcesi Bonon.
aliosue qui in casibus dictæ Bullæ com-
prehendantur, illos, illasue ad nos de-
ferant sub pœnis in eadem comprehen-
sis, aliisque arbitrio nostro reseruatis,
pro excessuum qualitate.

Qui verò huiusmodi pessimum ho-
minum genus sciens celarit, neque de-
tulerit, vt supra dictum est, vt extirpen-
tur; tanquam complices delictorum, &
fautores ipsorum habebuntur, & punien-
tur, prout sacri Canones, & Bullæ Apo-
stolicæ diuersis temporibus super hoc
emanatæ statuerunt.

Item sub iisdem pœnis, aliisque arbi-
trio nostro reseruatis, omnes, & singuli te-
neantur reuelare, & denunciare Sancto
Inquisitionis officio, si quos in Ciuitate
hac, & Diœcesi Idololatrias nouerint,
fortilegos, aut alios etiam, qui ad male-
ficia, & fortilegia sanctissimis sacra-
mentis, aut rebus sacris nefarie abu-
tuntur.

Quod si quis huiusmodi libros forti-
legiorum, maleficiorum, aut necroman-
tiæ habeat, infra terminum quindecim
die-

dierum, ab huius edicti publicatione in-
cipiendorum eos denunciare, & confi-
gnare Sancto Inquisitionis officio te-
neatur, iisdem, quæ supra, constitutis
pœnis.

*Circa Typographos, & Bibliopolas
ordinationes alia.*

EDICTUM infra scriptum bibliopolæ
& Typographi omnes & singuli
obseruare teneantur, sub pœnis quæ in
eo continentur.

Cumq. in primo Edicto illud inter cæ-
tera præceptum sit, ne quis Typographus
imprimere possit cuiuscunque generis
scripta, carmina, epistolas, aut alia
quamuis minima, nisi prius approbata
fuerint à nobis, & à R. Inquisitore, no-
stroque Vicario subscripta, illud idem
confirmamus: & insuper notum facimus
eos omnes & singulos, qui aliquid impri-
ment sine supradictis subscriptionibus,
& approbationibus, aut impressa opera
cuiuscunque generis diuulgabunt, abs-
que publicetur, subijciendos ijs pœnis
quæ in Edicto super hoc promulgato ha-
bentur, aliisque arbitrio nostro reserua-
tis.

Quia verò multis aliquid imprimen-
di facultas à nobis negatur, vt pote
quod indignum, aut inutile esse existi-
metur, atque ij alibi illud idem impri-
mi curant, quod postea Bononiæ ven-
dunt & diuulgant: ideo mandamus sub
pœnis in eodē Edicto contentis, ne quis
huiusmodi opera quæ à nobis Bononiæ
imprimi concessum non fuit, nec in Ciui-
tate, nec in Diœcesi vendere, aut diuul-
gare audeat.

Mandamus item omnibus & singulis
bibliopolis, Typographis, aut alijs qui
vendendi artem profitentur, ne vendant
libros nouos, literas, carmina, aut aliud
quippiam quod in Ciuitatem ab alijs
quibuscunque locis impressum afferat-
tur, nisi prius à nobis nostrisue ministris,
& R. P. Inquisitore reuifum & approba-
tum fuerit, sub pœnis iisdem sacrorum Ca-
nonū, alijsq. nostro arbitrio reseruatis.

Item sub pœnis in infra scripto Edicto
contentis, grauioribusque etiam arbi-
trio nostro reseruatis præcipimus, &
mandamus, ne quis libros aliunde adue-
ctos, aut de nouo impressos, cuiuscun-
que generis sint, possit vendere, nisi prius
à nobis aut à nostris ministris ad id de-
stinatis recogniti, adijciantur Indici, qui
in Sanctæ Inquisitionis Officio asserua-
tur.

Cum vero Bibliopolarum nonnulli
suspensos libros in suis officinis aut do-
mibus habere intelligatur, ab hære-
ticis compositos, licet in ijs de fide non
agatur, eosque neque etiam deleto au-
ctorum nomine hæreticorum, sine licen-
tia vendant. Ideo mandamus ne quis
huiusmodi libros apud se habeat, aut
vendat nisi prius à nobis nostrisque mi-
nistris, & R. Patre Inquisitore licentia
in scriptis impetrata, deletis prius ta-
men hæreticorum auctorum nomini-
bus, sub pœnis nostro arbitrio reserua-
tis vt supra.

Sub iisdem pœnis & grauioribus etiã
prout nos iudicabimus, nemini liceat ne-
que ad Conuiuia per Ciuitatem & Diœ-
cesim Bonon. neque ad Monasteria, aut
Conuentus, libros, historias, aut mira-
cula vendenda afferre, aut vllibi vende-
re, nisi vt supra prius omnia reuifua fue-
rint, & signata.

*Edictum generale pertinens ad Bi-
bliopolas, & Typographos
Ciuitatis, & Diœcesis
Bononiensis.*

VT Ex omni parte, quantum fieri
potest, animarum saluti consula-
tur in ijs rebus quæ ad librorum impres-
sionem, seu venditionem pertinent, ne
à prohibitorum librorum doctrina, & le-
ctione inficiantur, ex qua ipsa hæresis
in Ecclesia Dei grassari potissimum cœ-
pit.

Iccirco renouamus in primis, & in
præsenti Edicto pro renouatis, & expres-
sis haberi volumus, quæ de hac re Bi-
bliopolis, & Typographis præcepimus in
alijs

aliis nostris edictis, & præsertim in eo quod anno 1566. die 19. Aprilis promulgauimus, quod impressum affigi in omnibus Bibliothecis, & Typographiis Ciuitatis & Diœcesis nostre, & omnia ac singula, quæ in eo habentur, exacte obseruari iubemus sub pœnis in eo contentis, aliisque etiam arbitrio nostro reseruatis.

Præterea, ne quid vnquam imprimitur, aut diuulgetur in hac Ciuitate, & Diœcesi, quod contra Sanctam Romanam Catholicam Ecclesiam, aut negligentiam, seu malitiam, aut ignorantiam sapiat; mandamus omnibus, & singulis Typographis, atque ijs pariter qui libros, aut alia quæuis scripta, sua, vel aliena imprimi volent, vt ea nullo modo recipiant, aut de ijs imprimendis agant, nisi opus illud, cuiuscunq; generis sit, foliis, numero annotato simul colligatum, ita vt nullum aliud folium post reuisionem inseri possit, aut demi, aut commutari, titulo præposito, si liber sit, præfationibus, aliisque prout cum impressum erit, diuulgari debebit, R. P. Inquisitori & nostro Inquisitionis Vicario prius consignetur, & recte examinatum restitatur.

Quia R. P. Inquisitor, nosterque Vicarius, vt plurimum grauioribus negotiis impediuntur, quo minus huiusmodi reuisionibus, & correctionibus vacare possint: idoneos homines ad id deputauimus, quorum erit diligenter examinare libros, opera, seu alia scripta quæ imprimi debebunt vt supra; quod si huiusmodi deputati subscribent ijs operibus, seu scriptis, fidemque facient, in ijs nihil contineri quod de hæresi aliquo modo suspectum sit, aut scandalum parere possit, contra Principes, aut alios, seu contra bonos mores, tunc & nos etiam approbamus, & subscribemus: nihilque omnino sine approbatione & subscriptione nostra, aut Inquisitoris, aut Vicarii nostri imprimatur.

Post operis, libri, aut cuiusuis scripti impressionem, præcipimus Typographis, vt illius originale, & copiam impressam Nostro Vicario, & Patri Inquisitori cō-

signent, qui eam cum originali quam primum conferri curabunt: quod si eam cum ipso originali concordare repererint subscribent, copiam collatam esse & concordare, quam Typographo restituent. Non autem ante opus impressum vendatur, aut diuulgetur, quam huiusmodi copiam sic subscriptam à prædictis Vicario, & Inquisitore Typographus acceperit, eamque diligenter afferuabit. Originale verò penes supradictos Inquisitorem & Vicarium afferuari volumus.

Item mandamus omnibus & singulis Bibliopolis, aut aliis quibuscunque librorum venditoribus, vt siue libros vendant domi, siue in bibliothecis, siue in plateis, aut viis, aut alibi, vt eidem Edicto quod supra nominauimus, tam in consignatione indicis librorum quos habent, quam in aliis rebus omnino pareant, idemque Edictum loco, vbi ab omnibus legi possit, affigant.

Volumus autem tam à bibliopolis, quam à Typographis omnibus, & singulis in manibus ipsorum Vicarii, & Inquisitoris, formale iuramentum ad Sancta Dei Euangelia præstari quolibet anno, se neque vendidisse, aut impressisse, neque vendituros, aut impressuros libros, qui ab eisdem Vicario, & Inquisitore approbati non fuerint.

Quia verò aut mortis causa, aut aliis casibus venduntur interdum bibliothecæ integræ Doctorum, siue aliorum hominum particularium. Præcipimus, & mandamus omnibus & singulis, qui huiusmodi bibliothecas penes se habent, ne eas vendendas proponant, nisi prius indice assignato Inquisitori, & Vicario prædictis, ab eisdem approbati libri illi fuerint; neque aliquis eos emat, nisi ante huiusmodi approbationem, & licentiam in scriptis in manibus venditoris viderit.

Quæ omnia, & singula supradicta inuiolabiliter obseruari iubemus, sub pœna excommunicationis ad sacrorum Canonum præscriptum proposita; & etiam

etiam sub pœna solutionis scutorum centum locis piis applicandorum, & amissionis librorum, & prohibitionis, ne delinquens, artem Impressoriam seu librariam imposterum exerceat: nouerintque præterea contrafacientes, & in-

obedientes contra se actum iri, tantum contra Hæreticorum fautores, eisdemque pœnis ac illi sunt, se fore subiectos, vt iidem sacri canones præcipiunt. Dat. Bonon. In Archiep. palatio, die &c. N. Vicarius Gen.

COLLECTOR.

RAETER ea, quæ attulimus de hac fidei tuenda parte, quæ tum in librorum, tum in impiorum hominum sancta inquisitione, & castigatione versatur; adiecimus etiam nonnulla contra perfidos Iudæos. nam etsi hodie ob summam benignitatem Clementis VIII. Pont. Max. Iudæis Bononia habitare, aut merces exercere, sub grauius pœnis est interdictum; quia tamen non vbique in Diœcesi Bononiensi adhuc sunt illis prohibita commercia, & quia etiam vile est, has Apostolicarum Constitutionum cautiones, & prouisiones nosse, quas Illustrissimus Archiepiscopus superioribus annis adhibuit, ideo earum summarium subijcere visum fuit.

SUMMARIVM APOSTOLICARUM constitutionum Pauli Papæ iij. & Pij Papæ V. circa Iudæorum viuendi modum.

CVM Ad notitiam deuenisset Pauli Papæ iij. Fel. recor. Iudæos Romæ, & in nonnullis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ ciuitatibus, terris, & locis, in id insolentię prorupisse, vt non solum mixtim cum Christianis, & prope eorum Ecclesias, nulla intercedente habitus distinctione cohabitare, verum etiam domos in nobilioribus Ciuitatum, Terrarum, & locorum, in quibus degunt, viis & plateis conducere, & bona stabilia comparare & possidere, ac nutrices & ancillas, aliosque seruientes Christianos mercenarios habere, & diuersa alia in ignominiam, & contemptum Christiani nominis perpetrare præsumant; cumque ipsi Iudæi tolerentur ab Ecclesia Romana in testimonium verę fidei Christianæ, & ad hoc vt sedis Apostolicæ pietate & benignitate allecti, errores suos tandem recognoscant, & ad verum Catholicæ fidei lumen peruenire satagant; & propterea conueniat, vt quamdiu in eorum erroribus persistunt, effectu operis recognoscant se seruos esse, Christianos verò liberos per Iesum Christum Domi-

num nostrum: iccirco volens Sanctitas sua in præmissis salubriter prouidere, statuit, & decreuit.

Vt Iudæi tam Romæ, quam in quibusuis aliis Romanæ Ecclesiæ Ciuitatibus & Terris, in vno & eodem, ac si ille capax non fuerit, in duobus aut tribus, vel tot quot satis sint contiguus, & ab habitationibus Christianorum penitus seiscitis vicis, ad quos vnus tantum ingressus pateat, & quibus solum vnus exitus detur, omnino habitent.

Synagogam vnicam habeant in Terris in quibus permanent, nec aliam de nouo construere possint; quinimo omnes eorum synagogæ, præter vnam tantum, demoliantur, & deuantentur.

Bona immobilia possidere non possint; quod si qua ad præsens possideant, infra tempus eis per Magistratus præfigendum, Christianis vendant.

Vt pro Iudæis vbique dignoscantur, masculi biretum, foeminae verò aliud signum patens, ita vt nullo modo cellari, aut abscondi possit, glauci coloris palam deferre teneantur, & astricti sint: nec super non delatione bireti, aut alterius signi huiusmodi, quouis prætextu excusari, aut per Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Camerarium, aut Cameræ Apostolicæ Clericos, seu alias illi præsidentes personas, aut sedis Apostolicæ legatos, seu eorum Vicelegatos

quouis modo dispensari, aut absolui possint.

Nutrices, seu ancillas, aut alios vtriusque sexus seruitutes Christianos habere, vel eorum infantes per mulieres Christianas lactari, aut nutriri facere non possint.

Dominicis vel aliis de præcepto Ecclesiæ festis diebus in publico non laborent, aut laborari faciant, aut Christianos quoquomodo grauent.

Contractus fictos, seu simulatos cum Christianis celebrare, aut cum ipsis ludere, aut comedere, vel familiaritatem seu conuersationem habere, nullatenus præsumant.

In libris rationum, & computorum, quæ cum Christianis pro tempore habent, alijs quàm latinis literis, & alio quam vulgari Italico sermone uti non possint; & si vtantur, libri huiusmodi contra Christianos nullam fidem faciant.

Sola arte strazzariæ, seu cenciariæ, vt vulgo dicitur, contenti sint; nec aliquam aliam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum vsui humano necessariorum facere possint.

Ex eis qui medici fuerint, etiam vocati, & rogati ad curam Christianorum accedere, aut illi interesse nequeant.

Nec se à pauperibus Christianis Dominos, alioue honoris titulo vocari patiantur.

Menses in eorum rationibus, & computis, ex triginta diebus completis omnino conficiant, & dies qui ad numerum triginta non ascenderint, non pro mensibus integris, sed solum pro tot diebus, quot in effectu fuerint computentur; & iuxta ipsorum dierum numerum, & non ad rationem integri mensis eorum credita exigant.

Pignora eis pro cautione pecuniarum suarum pro tempore consignata, nisi transactis prius à die, quo illa eis data fuerint, decem & octo integris mensibus, vendere nequeant, & postquam menses prædicti effluxerint, si ipsi Iudæi pignora huiusmodi vendiderint, omnem pecuniam, quæ eorum credito superauere-

rit Domino pignorum consignare teneantur.

Statuta Ciuitatum, Terrarum, & locorum, in quibus pro tempore habitauerint, fauorem Christianorum concernentia inuolabiliter obseruent.

Si circa præmissa in aliquo quomodolibet defecerint, iuxta qualitatem delicti, etiam tanquam rebelles, & criminis læsæ maiestatis rei puniantur.

Reuocantur à Summo Pontifice in hac constitutione omnes alia constitutiones, ordinationes, & priuilegia Apostolica à quouis Summo Pontifice, aut Apostolicis legatis in fauorem Iudæorum quomodolibet concessa.

Sub Dat. Romæ apud S. Marcum anno 1555. prid. Id. Iul. Pontif. sui anno primo.

Pius V. fel. record. eandem Pauli 4. Constitutionem confirmavit, voluitque inuolabiliter obseruari tanquam legem perpetuam, non solum in Ciuitatibus, terris, & locis sedi Apostolicæ subiectis, sed etiam in alijs omnibus ciuitatibus terris, locisque cuiusuis dominij sint, aut habeantur.

Declarat colorem bireti, & signum quod Hebræi tam masculi, quàm feminae ferant vt supra, non glaucum, sed croceum esse debere.

Insuper mandat Sanctitas sua in virtute Sanctæ obedientiæ omnibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis & Episcopis, vt in sua quisque Ciuitate, & Diœcesi, constitutiones has promulgari faciant, & obseruari curent; rogatq; Principes omnes seculares, aliosque Dominos, aut Magistratus temporales, vt in harum rerum obseruatione, & cura, suam opem prædictis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, atque Episcopis præstent, & inobedientes puniant, etiam temporalibus pœnis.

Postremo reuocat Sanctitas sua priuilegia quæcunque, literas Apostolicas, & indulta à fel. recor. Pio Papa iiii. etiam consistorialiter, & per viam legis generalis, & per virtutem contractus stipulati, etiam obiurgantissimam & onero-

nerosissimam causam in fauorem Iudæorum concessa contra prædictam constitutionem Pauli iiii. &c. vt in prædicta constitutione Pii V. sub dat. &c.

Hæc omnia ad plenioram obserua-

tionem, & omnium & singulorum notitiam, lecta & promulgata fuerunt, à publico & consueto loco Palatii Magistratus Bonon die, mense, anno & c. N. Vicar. Gener.

COLLECTOR.

RELIQVVM est, vt hic adijciamus ea, quæ contra periuros, & Blasphemos, qui impietatis, & infidelitatis quodammodo argui possunt, in Ciuitate, & Diœcesi Bononia pronisa sunt ab Illustrissimo D. Archiepiscopo. Ea verò cum ad assiduam ministrorum diligentiam, & curam pertineant: & pro temporum & casuum ratione, ac inter conciones, & inter confessiones plurima eis remedia adhibeantur, vt detestandum hoc vitium penitus eradiceatur: ea huc referre superuacaneum visum fuit. Ponemus autem tantummodo Summarium Bullæ Pij V. quod Edicti more, & de publico loco legi, & promulgari consuetum est, & per Ciuitatem, & Diœcesim affigi; vt omnes intelligant quibus pœnis coerceri debeant, ij qui tantum scelus committere audebunt.

EDICTVM EX CONSTITUTIONE Pij Papæ Quinti contra Blasphemos.

Abolendum nefarium, & execrabile blasphemæ scelus, quod in antiqua lege Deus morte puniri mandat, Sanctitas sua innouat statuta Leonis X. in nouissimo Lateranensi Concilio.

Decernit, vt quicumque laicus Deum, & Dominum nostrum Iesum Christum, vel gloriosam Virginem Mariam eius genitricem expresse blasphemauerit, pro prima vice pœnam viginti quinque Ducatorum incurrat: pro secunda pœna duplicetur: pro tertia ceterum Ducatos soluat, & ignominia notatus exilio mulctetur.

Qui plebeius fuerit, nec erit soluendo, pro prima vice, manibus post tergum ligatis, ante fores Ecclesiæ constituatur per diem integrum: pro secunda sustigetur: pro tertia lingua ei perforetur, & mittatur ad triremes.

Clericus blasphemans, pro prima vice fructibus vnus anni omnium & quorumcunque beneficiorum suorum: pro secunda beneficiis ipsis priuetur: pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur.

Quod si Clericus nullum obtinuerit beneficium, pœna pecuniaria, vel corporali pro prima vice puniatur: pro secunda carceribus mancipetur: pro ter-

tia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur.

Quicumque reliquos Sanctos blasphemauerit, pro qualitate blasphemæ, atque personæ, arbitrio Iudicis puniatur.

Mulctæ autem pecuniariæ applicabuntur pro duabus partibus locis pijs, arbitrio Ordinariorum; pro tertia accusatori, qui delinquentes detulerit.

Atque vt huius delicti notitia facilius habeatur, vult Sanctitas sua, quod in singulis casibus non solum per accusationem & inquisitionem, sed etiam ad simplicem & secretam denunciationem, procedatur per quoscunque Iudices competentes, tam ratione delicti, quàm personarum; ita quod inter eos locus sit præuentioni.

Monet præterea omnes & singulos, vt solum Dei timorem præ oculis habentes, & non alia animi praua affectione ducti, culpabiles tantum deferant, innocentes non vexent. Quod si aliqui ex calumnia aliquos denunciassent comperiti fuerint, eos ad pœnas talionis teneri vult & mandat.

In quorum executionem, Illustris. D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus Bononiensis & Princeps, ex præscripto, & mandato Sanctitatis suæ, diligentissime incumbet. delinquentes verò cuiuscunque gradus, & conditionis grauius, & seuerius puniendos fore nouerint. N. Vicar. Gener.

COLLE-
CTOR.

VM Episcopi sit munus, non tantum gregem sibi commissum errantem, & a spiri-
tuali custodia alienum pœnis mulctare; sed etiam ante entem, ne aliquo modo extra
disciplinam vagetur, & manum porrigere ne in peccata incidat. Idcirco Illustrissimus
D. Cardinalis Sodalitatem Sanctissimi Nominis Dei in Ciuitate Bononien. erigere curauit,
quæ ad omnia Diœcesis loca extenditur: cuius prima institutio eò in primis spectauit, ut eius
Confratres, periuria, & blasphemias, exemplo, monitionibus, alijsque pijs artibus tollere pro-
fiterentur. Hæc autem Sodalitas cum in Italia, Romæ primum erecta fuerit in Ecclesia Sanctæ
Mariæ supra Minervam Ordinis Sancti Dominici, in qua regulas habet, & Statuta priuile-
gijs Summorum Pontificum confirmata; hæc nos huic libro non inferemus, ad quæ Confraterni-
tas eadem Bononiæ instituta sese conformat, sed quadam tantummodo, ab ysdem generali-
bus Statutis excerpta, ut inde quanti fructus & colligantur, & expectentur appareat, & ad
eam promouendam fideles omnes accendantur, hic addere volumus.

EX REGVLIS SEV
Statutis Sodalitatis Sanctissi-
mi nominis Dei in Ciuitate
Bononiæ erectæ.

Quæ in Archiepiscopali Palatio Con-
gregatur bis in hebdomada.

SINGVLI qui sunt in hanc
Sodalitatem adscripti, summo
studio, summaque diligentia
cauere debent, ne Sanctissi-
mum Dei nomen, ac Sanctorum eius, va-
nè ac profanè commemorent: & quò
tutius hoc assequi possint, abstineant
omnino à iureiurando, nisi quando ne-
cessitas, fraterna charitas, vel legitima
superioris auctoritas illud exigat, iux-
ta id quod scriptum est, *Dico vobis, non
iurare omnino: & sit sermo vester, est est,
non non.* Sed si contingat quempiam
absque vlla legitima causa iuramento
vti, ipsemet sibi peccati sui pœnam im-
ponat, aliquid in elemosynam ero-
gando, vel Dominicam orationem cum
salutatione Angelica recitando, vt hoc
quasi fræno coerceatur, ne iterum in
idem peccatum incurrat. At si quis ex
Confratribus dictæ Sodalitatis, Sanctissi-
mo Dei nomini, vel Beatissimæ Virgi-
nis, aut quorumuis sanctorum iniuriam
dicat, debet is qui deliquit, eodem

die (si commode possit) ad Ecclesiam
se conferre, ibique genibus flexis ve-
niam sui sceleris à Deo humiliter pete-
re, ternis vicibus orationem Domini-
cam, & salutationem Angelicam piè, ac
deuotè pronuntiando, & aliquid elee-
mosynæ in arculam ad hoc paratam con-
iiciendo.

Patresfamilias, qui sunt ex hac so-
dalitate, seuerè præcipiant filiis, cæte-
risque, quorum curam gerunt, ne vanè,
& absque debita reuerentia veneran-
dum Dei nomen vsurpent: & quos in
hoc errare compererint, moneant pri-
mum, & castigent, vt tandem hoc vi-
tium detestabile eradicetur, & euella-
tur omnino è domibus ipsorum. Ac si
alium quempiam, cui ipsi non præsent,
blasphemantem audierint, aut temerè
& inconsideratè iurantem, debent eum,
si se profuturos credant, omni mode-
stia, ac mansuetudine adhibita, quo-
ties opus fuerit, fraterna correctione
monere: ita vt semper aliquis inter ip-
sos reperiatur, qui honoris nominis Dei
cupidum se, ac defensores exhibeat.

Solent dicti confratres sacro Domi-
nicæ Circumcisionis die, sacramentali
peccatorum confessione expiati, ad
Sanctissimum Eucharistiæ Sacramen-
tum accedere, refectique illo cœle-
sti cibo, quanta possunt maxima solem-
nitate, celebrare festum illum diem

glo-

gloriosi nominis Iesu: solent prætere a
singulorum mensium secundis Domini-
cis diebus, Ecclesiam ab ipsis electam
adire; & antequam solemniter sacrum
Missæ officium peragatur, vnà omnes in-
teresse Missæ priuatæ; deinde verò sin-
guli pro sua quisque voluntate, ac facul-
tate, elargiri aliquid, quod in altaris or-
natum, & diuini cultus necessarias res in-
sumitur.

*Indulgentia, quas Pius IIII.
Pius V. & Gregorius XIII.
Pontifices Maximi, huic Con-
fraternitati concesserunt.*

Singulis Confratribus, qui verè con-
triti, & sacramentaliter confessi,
festo Circumcisionis Saluatoris nostri
die, sacrosanctum Corporis Christi sa-
cramentum sumperint, & in totum, vel
pro parte præsentibus fuerint festiuitati so-
litæ dicto die celebrari, plenaria om-
nium peccatorum Indulgentia concedi-
tur; instar illius quæ anno Iubilæi con-
cedi solet visitantibus Ecclesias Urbis
Romæ, tam intra, quàm extra ipsius mœ-
nia sitas; idque singulis annis conse-
quentur, quibus dictæ celebritatis die
ca omnia, quæ diximus, præstabunt.

Ijs etiam Confratribus, qui singulo-
rum mensium primo Dominico die ade-
runt Missæ illi priuatæ, cui interesse de-
bent, quoties id fecerint, decem anno-
rum indulgentia conceditur.

Ijs qui modeste, & cum charitate mo-
nebunt eos, qui temere iurant, vel alio
quocunque modo sanctum Dei nomen
blasphemant, quoties id egerint, cen-
tum dies indulgentur.

Et vnique verbi Dei Conciona-
tori, seculari, vel cuiusuis ordinis regu-
lari, qui Christi fideles dehorrabitur
a pessimis iurandi consuetudinibus, &
ad huius Sodalitatis regulam ample-
ctendam hortabitur, decem anni.

Atque, vt prædicti Confratres facilius

Deo adiuuante, dictæ plenariæ Indul-
gentiæ participes fiant, permittitur eo-
rum singulis, vt pro dicta Circumcisi-
onis festiuitate eligant sibi in Confessa-
rios, quoscunque volent sacerdotes ido-
neos, siue seculares, siue cuiuscunque or-
dinis regulares, per Ordinarios locorum
approbatos; qui auditis diligenter illo-
rum confessionibus, facultatem habeant
absoluendi ab omnibus censuris, & pœ-
nis, & a quacunque excommunicatione
etiam maiore, quauis de causa, vel occa-
sione lata, atque imposita; & relaxandi
quæcunque iuramenta, saluo tamen iu-
re, ac interesse aliorum; prætere absol-
uendi ab omnibus peccatis quantumuis
turpibus, grauibus, & enormibus, etiam-
si locorum Episcopis, vel sedi Apóstoli-
cæ reseruata fuerint, illis tamen exce-
ptis, quæ continentur in Bulla Cœnæ
Domini. Possunt etiam hi Confessarij in
alia pietatis opera commutare ipsorum
vota quæcunque, his tantum exceptis,
nempe peregrinationis in Hierusalem,
visitandi Basilicas Beatorum Apostolo-
rum Petri & Pauli ad Urbem, ac Sancti
Iacobi in Compostella: demptis etiam
votis castitatis, & religionis. Licet præ-
tere dictis Confratribus, non obstante
quocunque interdicto, publicè celebra-
re primo anni die prædictum Circumci-
sionis festum, ac Missam illam priuatam
singulis mensibus primo die Dominico,
& funeralia solemnia, si quis eorum de-
cedat ex hac vita: vt latius continetur
in Bulla plumbata Pij Papæ IV. quæ da-
ta fuit anno Dominicæ incarnationis
M. D. LXIII. die 12. Aprilis, & in ipsius
Breue aperto eiusdem mensis die xiiij.
confecto.

Ad hæc Pius Papa V. per quasdam ip-
sius literas in forma Breuis, datas die xxj
Iunij anno M. D. LXXI. statuit, ne præ-
dicta priuilegia, & indulgentiæ commu-
nicari possint, neque huiusmodi Sodalita-
tes fundari, nisi in Ecclesijs ordinis
Prædicatorum, in locis vbi dictæ Eccle-
siæ reperiuntur; vel vbi illæ non sint, ad
has Sodalitates instituendas, necessa-
riò adhibeatur consensus dicti ordinis;
cuius opera Sodalitas hæc fundata, &

supra

supra commemoratis indulgentijs, ac privilegijs aucta est.

Gregorius quoque Papa XIII. confirmans omnes prædictas Indulgentias a suis prædecessoribus concessas, Indulgentiam plenariam elargitur singulis Christi fidem in eius Ecclesia profitentibus, qui post sacramentalem absolutionem sumptu sanctissimo Altaris Sacramento, curabunt se conscribendos in hanc Confraternitatem, quæ est in Ecclesia Beatæ Mariæ super Mineruam in Vrbe; & hanc eandem indulgentiam concedit singulis Confratribus in articulo mortis constitutis, vt constat per ipsius Breue datum die ix. Iulij anno .1580.

Præterea, vt Sanctissimi nominis Dei cultus augetur, idem Pontifex Missam, quæ a dictis Confratribus prima die Dominica cuiusque mensis celebrari solebat, transtulit in sequentem diem Dominicam, vel aliam, si legitimum obster impedimentum; cui Missæ qui aderunt ex Confratribus; eandem decem annorum indulgentiam consequentur, quam Pius III. concessit.

Porrò ijs Confratribus & Sororibus, qui processioni dicta secunda die Dominica ab ipsis celebrandæ præsentibus fuerint, verè poenitentes, & confessi, &c. quemadmodum fieri solet a Sodalitate sanctissimi Rosarij, concessit idem Gregorius plenariam peccatorum indulgentiam, vt patet per ipsius literas datas die v. Septembris anno M.D.LXXX.

Insuper, vt vnusquisque magis incitetur ad cultum sanctissimi nominis Dei, & erga hanc Sodalitatem magis afficiatur, concessit, vt Kalendis Ianuariis (quo die præcipuum festum huius Sodalitatis celebratur) omnes ij Christi fideles Indulgentiâ plenariam consequantur, qui verè contriti, & in Sacramentali confessione a peccatis absoluti, sumptoque reuerenter sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, piè, deuotèque visitauerint capellam in honorem Sanctissimi Nominis Dei fundatam in templo Sanctæ Mariæ super Mineruam Romæ, vt constat per quoddam Breue datum die. xxix. Decemb. M.D.LXXIX.

Idem Gregorius Papa XIII. in alio Breui, quod incipit, Ex pastoralis officij &c. Datum Romæ die xxi. Decemb. anno Domini M.D.LXXXI. Pontificatus sui vndecimo, Declarauit hanc Confraternitatem pertinere ad ordinem Prædicatorum, ita vt de facultate superiorum eiusdem Ordinis, & non aliàs possit institui, communicari, & celebrari in alijs Ecclesijs, & hoc virtute Breuis sanctæ mem. Pij V. dicto Prædicatorum ordini concessi, sub dat. Romæ die xxi. Iunii anno MDLXXI, Pontificatus sui anno sexto. Quæ verò ante dictum Breue fundatæ erant Confraternitates in alijs Ecclesijs extra dictum ordinem, idem Gregorius remanere in suo vigore declarauit, ex verbis dispositiuis dicti Breuis Pij V. quæ ad præterita, nõ ad futura determinantur.

Idem sanctæ mem. Gregorius XIII. in alio Breui, quod incipit, Altas fel. recor. Pius Papa IV. Concessit Confratribus huius Sodalitatis in prouincijs Hispaniæ, nunc & pro tempore existentibus, vt indulgentiam, quam dictus Pius IV. concesserat ijs tantum, qui in ipso die Circumcisionis Domini peccata sua confiterentur, & sacram Eucharistiam sumerent, consequi etiam possent illi, qui per tres dies ante dictum Circumcisionis festum hæc facerent. Nam crescente Confratrum numero, visum est, non deberi ad vnus diei spatium, indulgentiam prædictam coarctari.

Privilegium eiusdem Sodalitatis Bononiæ.

Pius Papa V. concedit Confratribus, & sororibus Sodalitatis sanctissimi nominis Dei Bononiæ, vt qualibet secunda Dominica mensis in loco solito congregati Missæ sacrum audientes, eandem Indulgentiam consequantur, quæ prima Dominica mensis a Pio Papa iiii. fuit concessa, hoc est decem annorum.

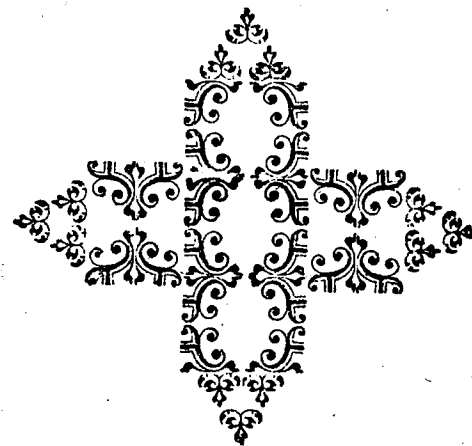
Privile-

Privilegium Reuer. P. Generalis Ordinis S. Dominici, vt apparet ex eius literis Bononia datis die iij. Octob. M.D.LXVII. incipien. Vestra deuotionis.

lis Ordinis S. Dominici omnibus, & singulis, qui in Sodalitatem sanctissimi Nominis DEI, Bononiæ adscribentur, concedit participationem omnium orationum, & bonorum operum, quæ quotidie fiunt in toto Ordine Sancti Dominici.

Reuereud. Pater Frater Vincencius Iustinianus Magister genera-

F I N I S S E C V N D A E
P A R T I S.

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE

SIVE DE BONONIENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATIONE.

GABRIELIS CARDINALIS PALAEOTI P A R S T E R T I A

Quæ ad sancta Sacramenta pertinet.

COLLE-
CTOR.

TERTIAM hanc partem, quæ ad Sacramentorum administrationem pertinet, cogitauerat antea Illustrissimus Archiepiscopus minimè attingere; cum sciret pridem à summis Pontificibus in Vrbe Roma mandatum fuisse selectis aliquot Theologicae professionis viris, ut Rituale Romanum integrum, & absolutum, ad vniuersarum Ecclesiarum usum conficerent, atque in lucem ederent. Verùm cum deinde laborem hunc illorum longè nimis protrahi, opus verò hoc quotidie instare, atque à Parochis frequenter efflagitari animaduerteter; visum fuit Illustrissimæ D. suæ, re cum eruditis multis, & sapientibus communicata, Ecclesia Bononiensi, illiusque Parochis, hoc qualecunque auxilium interim non auferre, sed singulorum Sacramentorum praxim, eorundem peritorum consilio probatam, illis scripto assignare. Hoc tamen animi proposito, ut cum Deo lagiente, Rituale Romanum, Sedis Apostolicae auctoritate suo tempore perfectum, & emissum fuerit; tunc si qua in hoc Archiepiscopali Bononiensi diuersa fortasse ab illo inuenientur, ea statim ad illius normam, & præscriptionem debeant conformari.

Ceterum hoc ordine in singulis sacramentis vtemur; ut primum cuiuslibet Instructio generalis ad Parochos præmittatur, ex pluribus selecta ab eodem Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo promulgatis; deinde afferatur ipsius administrationis Ritus, & forma; Tum unicuique Sacramento sermo vnus eiusdem Archiepiscopi adijciatur, in quo post cognitam usum, & administrationis rationem: ipsius etiam Sacramenti dignitas, & utilitas dignoscatur; & Parochi, ceterique omnes ad Sacramentum illud, de quo agitur, vel diligentius colendum, vel sanctius recipendum inflammari possint.

INDEX

INDEX
RERVM PRAECIPVARVM
QVAE IN HAC TERTIA PARTE
CONTINENTVR.

DE Sacramento Baptismi:

De Sacramento Confirmationis.

De Sacramento Pœnitentiæ.

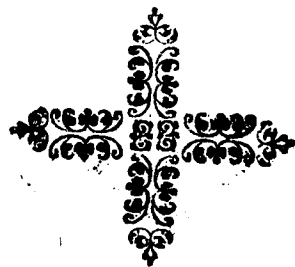
De Sacramento Eucharistiæ.

De Sacramento Ordinis.

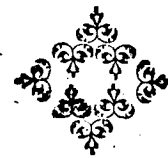
De Sacramento Matrimonij.

De Sacramento extremæ Vnctionis.

In his sunt, Instructiones ad Parochos, Ritus administrationis, exempla Monitionum ad Parochorum vsum. Sermones nonnulli Illustrs. Archiepisc. & plura alia.

DE SACRAMENTO
BAPTISMI.

COLLE-
CTOR.

VNC ad singula Sacramenta descendentes, atque a Baptismo inchoantes, lectorem admonitum volumus, ex antiquissimo instituto unum tantummodo Baptistrium in Metropolitana Ecclesia Bononiæ positum, non solum Ciuitati, sed etiam ipsius suburbij vsui olim fuisse. Verùm Illustrissimus Archiepiscopus animaduertens, hæc suburbia ad tria ferè millia passuum ab vrbe produci, multaque ob loci distantiam contingere posse pericula, quo minus hoc Sacramentum opportunè administraretur; idcirco unicuique suburbio fontem unum Baptistrialem assignauit. In Diœcesi uerò Bononiensi, quæ latè satis patet, cum non in qualibet Parochiali Ecclesia Baptismus asseruaretur, sed tantum in Ecclesiis Archipresbyteralibus; idem Archiepiscopus, nonnullis etiam Parochialibus Ecclesiis Baptistria distribuit, quas ob locorum interualla, aliasuè difficultates ijs indigere perspexit.

INSTRUCTIO

DE SACRAMENTO
BAPTISMI.

Ad Parochos Ciuitatis, &
& Diœcesis Bonon.

*Præcipua quadam pertinentia ad
personam Parochi, qui Baptis-
mi est minister.*

INTER ea, quæ curare debet Parochus, qui Bononiæ, aut in Diœcesi Bonon. Baptismi administrandi munere fungitur, illud est præcipuum, vt suas partes esse existimet, non solum hoc Sacramentum iuxta synodalia Constitutionum, & Illustrissimi Archiepiscopi Visitationis decreta asseruare, ac debito cultu custodire, iuxtaque præscriptos ritus illud administrare; sed etiam cum sciat, a se per hoc sacramentum, æternæ salutis ianuam illi, quem baptizat, referari;

eam, quam alijs aperit, cauendum esse, ne sibi ipsi, ob peccatorum sordes, occludat.

Quemadmodum enim sacerdotali ministerio a Deo dignatus est, electusque vt animas pascat, & sanctissimi illius lauacri regenerationis, & renouationis Spiritus sancti sit minister; ita etiam eandem didissimæ ipsius puritati respondere tenetur ijs virtutibus, quæ in Sacerdote ad tam sanctum munus exercendum vocato requiruntur.

Atque iccirco sancta Mater Ecclesia tot præmittit in omnium Sacramentorum administratione sacros apparatus, atque in hoc præsertim tot contra peccata protestationes adhibet; vt non quocunque modo, sed cum debitæ reuerentiæ cultu, sancta Ecclesiæ Sacramentum suscipienda, tum administranda esse ostendat.

Quare Sacerdos assidue, & illo præsertim tempore, quo ad baptizandum vocatur, mentem erigat, spiritumque colligat, quidque sibi agendum sit, deuoto mentis intuitu, circumspeciat; ne se tanquam de cælo missum nuncium pacisque conciliatorem inter Deum, & baptizandum, vt sacro illo ministerio

H filium

filium iræ, & in iniquitatibus conceptum, Dei filium, & hæredem Iesu Christi, secundum spem vitæ æternæ efficiat. Sic enim agnoscat operis præstantissimi, quod præ manibus habet, dignitatem; atque fieri vix vnquam poterit, vt maculatus, immaculati Agni munera perficere audeat, sentiens præsertim illam vocem in cordis auribus personantem: *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne forte percutiat eos.*

Hanc autem mentis puritatem in se facile nutriat Sacerdos, tum attenda eorum librorum lectione, in quibus catholica de hoc sacramento doctrina vberrius traditur; tum morum, affectuumque suorum quotidiana reformatione; ita vt cesset in eo non solum quæstus, sed etiam omnis terreni lucri cogitatio in eo administrando; nulla leuitas, aut vanitas, aut aliud quidpiam indecorum in eo appareat; diligentiam, & assiduitatem suam in hoc onere ferendo à nemine desiderari patiatur, & nunquam bis vocari, vel per Ciuitatem, aut alia Diœcesis loca perquiri: nulla vana colloquia cum ijs, qui præsentibus aderunt misceat; sed in contemplatione ministerij, quod peragit, sit ita defixus, vt oculi, manus, incessus, & omnis exterior corporis motus, interiorẽ piæ deuotionis affectum comitentur.

Præcipua quedam curanda a Parocho in ipsa Baptismi administratione.

Vocatus igitur Parochus ad hoc Sacramentum administrandum, statim, & sine vlla cunctatione ad Ecclesiam se conferre debebit; indutusque superpelliceo, & stola ad Ecclesiæ ianuam consistat, vbi ante omnia ab illis, qui infantem ad Baptismum deferunt, querat de nomine infanti imponendo: qui sint Patrini: an infans domi ob casum aliquem fuerit Baptizatus.

Quod ad Infantis nomen attinet, si-

cuti Christiani a Christo dicuntur, ita æquum censetur, vt ipsi a Christi militibus, qui sancti fuerunt, nomina sua ducant, non autem ab infidelibus, aut gentilibus, qui Christum non agnouerunt; nec ab alijs etiam denominationibus, quæ cum religione non sunt coniunctæ, veluti familiarum titulis, seu alijs euentibus, inanibusque actionibus; quæ potius Idololatrias, obscœnitates, immanitatesque referre solent, quàm illam sanctitatem, quam in Baptismo induere profiteamur. Ideo iuxta sacrorum Canonum, & Conciliorum præscriptum Parochus, si nomen infantis non esse sancti alicuius animaduertat, moneat placide illum deferentes, vt omisso illo, aliud nomen inquirent, & pronuncient, quod Sancti, vel Sanctæ alicuius sit cuius vitam, pro viribus imitari conetur, & cuius intercessione in cælis apud Deum vti possit; cum benorint, quot, quantisque periculis, & calamitatibus humana vita sit obnoxia, quantumque indigeamus assiduo Sanctorum patrocinio.

Quod autem spectat ad Patrinos; animaduertat item Parochus, an illi qui hoc onus suscepturi accesserunt, admitti possint: hoc est, an sint baptizati, an Confirmati, an Catholici, an sanæ mentis, an bonæ famæ, an eodem anno in Paschate confessi fuerint, & sanctissimam Eucharistiam sumpserint, an Doctrinam Christianam sciant; itemque excommunicatos, interdictos, facinorosos, & criminosos, ab infantis susceptione arcebit.

Patrinus vnus tantum sit, vel vna Matrinx, aut ad summum vnus Patrinus, & vna Matrinx simul infantem teneant, nunquam verò plures. ij tamen non sint Clerici in sacris constituti, siue seculares, siue regulares, sine licentia. Neque maritus ipse coniugis suæ filiũ suscipiat, licet filius ex alio viro sit genitus; neque vxor filium viri sui.

Postquam Patrinos, seu Matrinas defectibus, qui illos iuxta sacros Canones inhabiles reddunt, carere, eosque idoneos esse ad tenendum illum qui baptizan-

Nomen quod infanti imponendum est.

Patrini seu Matrinx.

S. Th. 3. p. 9. 67. art. 4. in corp.

Baptismus in casu necessitatis.

ptizandus est cognouerit Parochus; eos de his, quæ sequuntur admonebit.

Primo affinitatem, seu cognationem spiritualem in illa sacra regeneratione contrahi inter ipsos, & baptizatum, eiusque Patrem, & Matrem; atque idcirco matrimonium inter ipsos omnino prohiberi.

Deinde doceat breuiter onus, cui se subiiciunt, grauissimum esse: nempe, vt sint perpetui fidei iussores illorum, quos suscipiunt: spondeantque pro ipsis Deo, illos nec a fide, nec a lege male viuendo declinatos. quare sciant se teneri ad ipsos in viam domini dirigendos, & orationem Dominicam, salutationem Angelicam, symbolum Apostolorum, aliaque ad Christianam doctrinam pertinentia, eosdem edocendos; pro vt sacri Doctores declarant.

Tum moneat Parochus eosdem Patrinos, vt depositis armis, & Matrinas aliasque mulieres, vt velato sint capite, atque humili deuotione, profana omnia excludant, & genuflexi debitam erga hoc Sacramentum reuerentiam testentur.

Querere insuper debet Parochus, & scire, an casu aliquo, ita postulante necessitate, infans domi baptizatus fuerit.

Quod si eum baptizatum esse compert, querat adhuc, a quo sit baptizatus: tum qua materia, & qua forma, & an ea omnia peracta sint, quæ in hoc sacramento in casu periculi mortis extrà Ecclesiam administrando requiruntur, & quæ hic inferius breuiter adnotantur.

Si verò Parochus in periculo mortis Sacramentum rite perfectum, & baptizatum infantem esse viderit, nequaquam iterum baptizabit, alioquin in irregularitatem incideret; sed alias solennitates, & caremonias ab Ecclesia fieri consuetas explebit, hoc est, eos omnes exorcismos recitabit, eaque omnia faciet, quæ in fine huius instructionis adiectus Ritus administrandi baptismi edocet, incipiens ab ijs verbis.

Quid petis ab Ecclesia Dei, vsque ad ea verba. N. Credis in Deum exclusiue; & reliqua prætermittet vsque ad ea verba, Pax tecum inclusiue; post quæ dicet orationem, Deus omnipotens sempiternus Deus &cet. vt infra, cum reliquis, quæ sequuntur, de veste, & lampade.

Si verò infans non fuerit baptizatus, persequatur sacerdos munus suum, iuxta ritum, atque ordinem administrandi Sacramentum baptismi, incipiens. *Quid petis ab Ecclesia Dei, vsque ad finem.*

Præcipua quedam curanda a Parocho cum continget extra Ecclesiam Baptismum administrari.

Præter supradicta, quæ a Parocho diligenter curanda sunt, circa Baptismum in Ecclesijs administrandum, in quibus fons baptismalis asseruatur; cum sæpe accidat, ob imminens aliquod mortis periculum, vt infans extra Ecclesiam, domi vbi nascitur, aut alibi baptizari debeat, non solum Parochus scire tenetur ea, quæ modo subiiciuntur; sed etiam vterius, in id maxime illi incumbendum est, vt eadem & fideles tam mares, quàm foeminae rectè intelligant; atque ideo sumpta in Confessionibus audiendis occasione, aut etiam ex professo in prædicatione Verbi Dei, sæpius quolibet anno, obstetrices, patres, matresque familias, aliosque doceat, quomodo hoc casu gerere se debeant, vt infantis periclitantis animæ salutem tueantur, & Baptismus ritè administretur.

Sciendum itaque primum est illi, & edocendum, quæ materia in baptismo ex diuina institutione requiratur, quæque prohibeatur.

Debet enim esse aqua naturalis, pura omnino, mundaque, & sincera, abs-

que mixtione alicuius materiae, quae soluat speciem.

S. Th. 3. p. 9. art. 4.

Prohibetur verò omnis aqua mixta, & arte facta, aut per distillationem a rosis, aut alijs floribus, herbis, rebusve cuiusvis generis extracta, aut expressa: & ipsa etiam saliva, & cetera, quae verae aquae speciem non habent.

Forma baptismi.

Ratio baptizandi, ubi necessitas postulat, extra Ecclesiam, ea est, ut aliquo vasculo, aut alio instrumento, quod si desit, ipsa etiam manu, ter aqua super caput infantis effundatur, atque effundens ipse, non alius, hæc expressè verba, quae sunt baptismi forma, pronunciet. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.*

Quae verba utrum vulgari, an latino sermone proferantur, nihil interest, dum distinctè, & intelligibili voce sint prolata: & qui baptizat, certo baptizandi animo ea proferat, & id facere intendat, quod à sancta matre Ecclesia in huius Sacramenti administratione intenditur.

Ita tamen hæc verba distribuantur, ut cum prima vice aqua effunditur, baptizans dicat, *Ego te baptizo in nomine Patris*, secunda vice dicat, *Et Filij*, tertia vice dicat, *Et Spiritus sancti. Amen.*

Qui baptizare possunt extra Ecclesiam.

Doceat insuper Parochus grauter peccare obstetrices, & alium quempiam qui domi, vel alibi extra Ecclesiam baptizet, nisi maximo urgente necessitatis casu, hoc est, cum probabiliter dubitari poterit, Infantem baptizandum evidenti mortis periculo subiaceret, antequam ad Ecclesiam deferatur.

In eo verò casu doceat habendam esse rationem personarum, quae baptizare possunt, ita ut si nullus vir adsit, obstetrix ipsa, aut ea deficiente, alia quævis mulier baptizet. si adsit secularis vir, qui baptizandi formam novit, illi obstetrix, & aliae omnes foeminae munus hoc exequendum relinquunt: si Clericus, aut Sacerdos, is seculari, tam mulieri, quam viro, ut æquum

est praferatur in Baptismi administratione.

Quod si repentinus sit casus, & tam vrgens mortis periculum, ut nemo adsit alius, praeter patrem, matremque Infantis; eorum alter in extremo huiusmodi necessitatis articulo baptizare non prohibetur, dum tamen postea Confessario id quamprimum denunciet, qui in quibusdam rebus, quae requiri possent, eius conscientiae consulere debebit.

Quamvis autem casus periculi mortis varij esse possint, tamen ex his paucis, qui sequuntur, faciliè Parochus colliget regulam in ceteris observandam.

Aliquetenus periculum mortis in Baptismo extra Ecclesiam.

Infans in ventre matris baptizari non potest, sed expectandum est, ut quamvis ipsa etiam Mater mortis eidem periculo succumbat, aut totus, aut aliqua ipsius Infantis pars, quae viva existat, è ventre prodeat.

Si infans totus prodierit, & postquam natus fuerit, vrgentis mortis periculum, baptizetur ea materia, formaque adhibita, prout superius dictum est.

Si infans antequam totus è ventre prodeat in periculo mortis fuerit, & capite tantum extra ventrem appareat, baptizari in capite debet, adhibita materia, & forma ut supra.

Si infans prius manu, aut pede, vel alia aliqua minima parte corporis, veluti digito, de ventre prodire inceperit, & in evidenti mortis periculo versetur, antequam reliqua membra de matris ventre exeant, illicò super illam partem, quae prodierit, aqua effundatur, adhibita forma ut supra, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.* idem verò si viuis postea totus prodierit, & mortis periculum adhuc instet, ut cautiùs, & tutiùs cum eo agatur, baptizandus est statim in capite ijs verbis conditionalibus, *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.*

Si du-

Si dubitetur, an infans, cuius pars e ventre prodijt, viuis sit, an mortuus, baptizari debet conditionalibus verbis, *Si non est mortuus, ego te baptizo in nomine Patris, & filij, & Spiritus sancti. Amen.*

Expositi verò infantes, alijque, quorum certa scientia non habetur, an sint baptizati, vrgente mortis periculo iisdem conditionalibus verbis baptizari debent, *Si non est baptizatus, ego te baptizo &c.* eandemque formam adhibere debebit sacerdos, etiam si non adsit periculum mortis in ipsa Ecclesia, ad quam huiusmodi infans expositus, baptizandus afferatur.

lestis Regni hæredem factam, Deo gratias agant, & a Parocho sacra benedictione purificentur.

Animaduertat insuper diligenter, ut superstitionibus, fortilegijs, aliisque aduersarii nostri nequissimi artibus occurratur, ne siquid falsi, in Baptismi administratione, a se iuxta ritum Ecclesiae benedicti superferit, aut candelæ etiam ipsæ, intortitiæ, aut alia huiusmodi, extra Ecclesiam asportentur.

De libro Baptizatorum.

Habeat demum Parochus librum, in quo nil aliud describatur, nisi nomina & cognomina tam baptizatorum, & eorum parentum, quam patrinorum, pariterque dies, mensis, & annus, in hanc quae sequitur formam. qui quidem libri quotannis renouentur, & diligentissime asseruentur.

Quaedam admonenda a Parocho de Baptismi administratione.

Antequam verò dimittat sacerdos patrilinos, matrinasque, obstetrices, aliasque mulieres, & omnes, quicumque ad Baptismum suscipiendum, infantem sunt comitati, eos moneat, incertam esse hominum vitam, neque vlli scientiam datam esse, ut sciat quandiu modo natus infans sit victurus. Quare ne aliquo casu contingat, ut infanti hoc regenerationis antidoto subueniri non possit, curent, ut statim atque partus editus est, si fieri potest, ad Ecclesiam deferatur, ibique baptizetur, & fidelium coetui adscribatur.

Studeat etiam ut, postquam domum baptizatum infantem retulerint, patrem, matremque Infantis, ipsamque nutricem moneant, ut caueant omnino, ne illum in lecto teneant, ob suffocationis, & oppressionis periculum, donec ipse infans annum integrum saltem persolverit.

Moneant etiam puerperas, ut exacto puerperii tempore, quamprimum se ad Ecclesiam conferant, in qua tum ob periculum mortis, a quo a diuina bonitate libertatae sunt, tum ob prolem ca-

Liber Baptizatorum in Ecclesia Archipresbyterali siue Parochiali Sancti. N. pro anno

Die . . . Mense . . . anno . . .

Ego N. Archipresbyter, siue Rector, siue Cappellanus Ecclesiae Sancti. N. baptizavi. N. filium. N. & N. (hic ponantur parentum cognomina, & loca ubi habitant) secundum ritum, & praescriptum Sanctae Romanae Ecclesiae: Patrinus, & Matrinx fuerunt N. & N. (hic ponantur cognomina Patrinæ, & Matrinx &c.)

Quod si infans spurius, & illegitimus fuerit, & parentes cognosci nolint scribatur.

Ego. N. & cet. ut supra. baptizavi N. filium parentum ignotorum, secundum ritum, &c. ut supra.

H 3

Quod.

Quod si domi baptizatus ad exorcismum fuerit allatus, adnotentur nomina patrinatorum, qui in exorcismo eum tenuerunt, in hanc formam.

Fuit baptizatus, & susceptus. N. filius & N. &c. secundum ritum, &c. vt supra, quem ego N. &c. exorcizauit, & fuerunt Patrini N. & N. (*hic ponantur eorum cognomina ut supra*) qui ad exorcismum tantum eum tenuerunt. Dat. Bonon. in Archiepiscopali Palatio.

RITVS ADMINISTRANDI
SACRAMENTVM
BAPTISMI.

In primis Sacerdos ad ianuam Ecclesie indutus cotta, & stola albi coloris, intellecto nomine baptizandi foris manentis, exquirat a Patrino, aut a Matrino, quidnam ab Ecclesia petat dicens.

Sacerdos. Quid petis ab Ecclesia Dei?

Patrinus. Fidem.

Sacerdos. Fides quid tibi prestat?

Patrinus. Vitam aeternam.

Sacerdos. Si vis habere vitam aeternam, serua mandata. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus visceribus tuis; & proximum tuum sicut teipsum.

Item insufflet in faciem eius, & dicat.

Exi ab eo, spiritus immunde, & da locum Spiritui sancto paraclito.

Adiuratio.

Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam; & da honorem Deo vivo, & vero: & da honorem Iesu Christo eius filio, & Spiritui sancto; & recede ab hoc famulo Dei N. quia ipsum sibi Deus noster, & Dominus Iesus Christus, ad suam sanctam gratiam, & benedictionem, fontemque Baptismatis dono vocare dignatus est; vt per hoc signum

sanctae Crucis, quod nos eius frontida * mus, tu maledicte diabole nunquam audeas violare. Per eum, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & seculum per ignem. R. Amen.

Hic sacerdos imponat manum super caput eius, & dicat.

Omnipotens sempiternus Deus, pater Domini nostri Iesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N. quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es; omnem caecitatem mentis, & cordis ab eo expelle, disrumpe omnes laqueos Sathanæ, quibus fuerat alligatus; aperi ei domine ianuam pietatis tuæ, vt sale sapientiae tuæ imbutus, omnium cupiditatum foetore careat, & ad suauem odorem praecceptorum tuorum latus tibi in Ecclesia tua deseruiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus efficiatur accedere ad gratiam, Baptismi tui percepta medicina. Per eundem Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Tunc sacerdos capiat de sale benedicto, & ponat in os eius dicens.

N. Accipe sal sapientiae. quod propitiatione sit tibi in vitam aeternam. Amen. R. Pax tecum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. Deus patrum nostrorum: Deus vniuersorum, conditor veritatis, te suppliciter exoramus, vt hunc famulum tuum respicere digneris propitius; vt hoc primum pabulum salis gustantem non diutius esurire permittas, quominus cibo repleatur caelesti; quatenus sit semper diuino Spiritu feruens: spe gaudens: tuo semper nomini seruiens: & perduc eum Domine, quaesumus, ad nouae regenerationis lauacrum: vt cum fidelibus tuis promissionum tuarum aeterna praemia consequi mereatur. Per Christum Dominum nostrum.

R. Amen.

Deinde

Deinde signet illum signo Crucis cum pollice in fronte, dicens.

qui eum defert, & introducat illum in Ecclesiam, dicens;

Signo tibi frontem * vt suscipias Crucem Domini.

In auribus.

Signo tibi aures *, vt audias diuina praecpta.

In Naribus.

Signo tibi nares * vt odorem suauitatis sentias.

In ore.

Signo tibi os * vt loquaris verba vitae.

In pectore.

Signo tibi pectus * vt credas in Deum.

In scapulis.

Signo tibi scapulas * vt suscipias iugum seruitutis eius.

In toto pectore.

Signo te totum * in nomine Patris * & Filij * & Spiritus sancti: vt habeas vitam aeternam, & viuas in saecula saeculorum. Amen.

Oremus. Preces nostras, quaesumus Domine, clementer exaudi, & hunc electum Crucis Dominicae *. N.

Hic fiat signum Crucis super totum puerum vel puellam, a capite ad pedes, & a brachio sinistro ad dextrum.

cuius impressione signamus, virtute custodi: vt magnitudinis tuae rudimenta seruans, per custodia mandatorum tuorum, ad regenerationis gloriam peruenire mereatur. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.

Deinde sacerdos, pollice, accepto proprio sputo tangit ei aures, & nares, & tangendo utramque aurem dicat.

Epheta. quod est adaperire, & tangendo nares dicat.

In odorem suauitatis *subdens.* Tu autem effugare Diabole: approquabit enim regnum Dei.

Hic peractis sacerdos imponat extremam partem stola baptizando, si sit adultus, vel adulta: vel si minor, et

N. Ingredere in sanctam Ecclesiam Dei, vt accipias benedictionem a Domino Iesu Christo,

Et postquam Ecclesiam ingressi fuerint, Patrini, vel Matrino statuat eum super pauimentum Ecclesiae propè baptisterium; & tam sacerdos, quam baptizandus; vel eius Patrini, aut Matrino dicat super eum uoce intelligibili, orationem Dominicam. Videlicet.

Pater noster qui es &c.

Item salutationem Angelicam.

Aue Maria gratia plena, &c.

Item Symbolum fidei.

Credo in Deum patrem omnipotentem, &c.

Item Decem praecpta Dei.

Vnum cole Deum. Nec iures uana per ipsum. Sabbathata sanctifices. Habeas in honore parentes. Non occisor eris. Fur. Moechus. Testis iniquus. Alterius nuptam. Nec rem cupies alienam.

Posthac eleuetur infans e pauimento per Patrimum, vel Matrimum, & ad sacrum fontem deferatur: tuncque sacerdos interroget eum dicens.

N. Abrenuncias Sathanæ?

R. Abrenuncio.

Et omnibus pompis eius?

R. Abrenuncio.

Et omnibus operibus eius?

R. Abrenuncio.

His dictis, pollice, Oleo catechumenorum intincto, baptizandum in pectore, & inter scapulas ungat in modum Crucis, dicens.

Ego te linio oleo salutis in Christo * Iesu Domino nostro, vt habeas vitam aeternam Amen. *Et statim tergat unctiones cum linteo, vel bombice, qui post Baptismum statim in sacrarum comburetur, & postea interroget eum dicens.*

N. Credis in Deum Patrem omnipotentem, creatorē celi & terrae? R. Credo. Credis,

Credis, & in Iesum Christum filium eius unicum, Dominum nostrum, natum, & passum? *Resp.* Credo.

Credis & in Spiritum sanctum: sanctam Ecclesiam Catholicam: Sanctorum Communionem: remissionem peccatorum: carnis resurrectionem: & vitam æternam? *Resp.* Credo.

Et expresso nomine baptizandi dicat sacerdos.

N. Vis baptizari? *Resp.* Volo.

Tunc Patrinus, vel Matrina teneat eum super sacro fonte, & sacerdos baptizet eum, dicens.

Ego te baptizo, in nomine Patris & & infundat aquam semel.

Et Filij & infundat aquam secundo.

Et Spiritus sancti & Amen. & infundat aquam tertio.

Deinde sacerdos pollicem tingat in sacro Chrismate: & faciat signum Crucis in uertice capitis baptizati: & dicat.

Pax tecum. Resp. & cum spiritu tuo.

Oremus. Deus omnipotens, pater Domini nostri Iesu Christi, qui te regeneravit ex aqua, & spiritu sancto: qui que dedit tibi peccatorum omnium remissionem, ipse te liniat &

hic linat in uertice in modum Crucis.

Chrismate salutis, In Christo Iesu Domino nostro, in vitam æternam. Amen.

Et statim tergat cum linteolo, vel bombyce, quæ in sacrario comburatur.

Deinde sacerdos ponat linteam album super caput baptizati: & si adultus est, induat eum albis uestibus, dicens.

Accipe vestem candidam, sanctam, & immaculatam, quam perferas ante tribunal Domini nostri Iesu Christi, ut habeas vitam æternam. Amen.

Demum dat ei candelam accensam dicens,

Accipe lampadem ardentem, & irre-

prehensibilem, & custodi Baptismum tuum, ut cum Dominus noster aduenit ad nuptias, possis ei occurrere una cum sanctis, & electis Dei, in aula cælesti. Amen.

Vade in pace. & Dominus sit tecum.

Benedictio Salis.

Oremus. Benedic & omnipotens Deus hanc creaturam salis tua benedictione cælesti; & in nomine Domini nostri Iesu Christi & virtute spiritus sancti & ad e fugandum inimicum; quem tu Domine sanctificando, sancti & fices; benedicendo, bene & dicas: fiatque omnibus accipientibus perfecta medicina, permanens in visceribus eorum, in nomine Domini nostri Iesu Christi. Qui venturus est iudicare viuos & mortuos, & sæculum per ignem.

S E R M O

D E B A P T I S M I
S A C R A M E N T O .

In Sabbato magno Paschæ, aut Pentecostes, cum conuenit Clerus ad benedictionem Fontis.

ISI quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest introire in Regnum Dei. S. Ioan. cap. 3.

Sacrosanctum istud Catholicæ Ecclesiæ institutum priscis vsque temporibus pia fidelium traditione, perpetuæque obseruatione ad nos perductum, ut hoc ipso die, qui Dominicæ Resurrectionis, aut Pentecostes celebritatem præcedit, inter multas, ac religiosas benedictiones, quæ intra atrium Ecclesiæ fiunt, hæc sacri Fontis consecratio accersitis Parochis, adstanteque Clero solemniter perficeretur; admonent nos (Dilectissimi) ut vobiscum nonnulla, ac cum ijs præsertim, quos in animarum curatione socios, atque ministros habemus, de singulari hoc Dei benefici-

beneficio agamus, quod per Baptismi lauacrum nobis collatum est, proindeque de summa cautione, ac vigilantia à nobis adhibenda vos moneamus, ne illi; qui fidei, pastoralique curæ nostræ sunt commissi, minus forte instructi, tanti muneris fructum aliquando amittant.

Notum in primis illud est, cum nos ex præuaricatione primorum parentum nostrorum filij iræ nasceremur, placuisse Deo, per infinitam misericordiam suam unigenitum filium suum è cælo in terras demittere, qui merito sacratissimæ suæ passionis nos à Sathanæ faucibus erueret, atque ad salutem æternam obtinendam, aditum nobis aperiret. Cum igitur ille septem sacramenta tanquam præcipuos, ac necessarios ad spirituale incolumitatem gradus, per quos vitæ nostræ cursum dirigeremus reliquisset, statuit inter cæteros, hanc sacri Baptismatis ablutionem, aliorum omnium initium esse, qui ideo ianua salutis, regeneratio vitæ, fundamentumque Christianæ sobolis appellaretur.

Hic autem Baptismus cum certa materia, & forma à Christo instituta, sacrifque alijs multis ritibus, ac cæremonijs ab Ecclesia præceptis conficiatur, quas partim oculis modò conspexistis, atque auribus percepistis, partim in Sacro Tridentino Concilio, & Catechismo Romano expressas habemus, non est opus pluribus nos ea de re in præsentem agere; præsertim cum in Præfatione huius Sacramenti, & in libro Rituali qui in Vrbe auctoritate apostolica edendus expectatur, omnia quæ antequàm ad Baptismum accedatur præparanda: & quæ tempore ipso quo administratur, adhibenda sunt, erunt comprehensa; quæ à vobis diligenter perlegenda, studioseque ut obseruentur, procuranda erunt, ne in tanta re præstanda, erroris aliquid, aut labis, aut periculi quouis modo adueniat.

Nunc igitur ad ea potius nos conuertimus, quæ post susceptum Baptismum ex Sanctæ Ecclesiæ instituto diligentissime cauenda, ac prospicienda sunt, non solum, ne summum hoc Dei beneficium

inane, & irritum reddatur; sed etiam ne aliquis error vos ipsos, & fideles plurimos grauibus implicet reatibus, ac tanquam diuinæ transgressores legis suppliciis addicat æternis.

Tres enim sunt hominum gradus, siue hominum genera, qui ex hac Baptismalis Sacramenti administratione, qui fons salutis existit, vitio suo propriam aliquando perniciem hauriunt.

Hi sunt primùm pastores animarum Episcopi, Parochi, aut alij eiusmodi, quibus hæc administratio commissa est.

Sunt deinde illi, qui Patrini dicuntur, cõpatres, seu commatres appellatæ, qui infantem ex sacro fonte suscipiunt.

Sunt tertio vniuersi illi, qui hoc Baptismi lauacro abluti fuerunt, qui quidè omnes cum ea fortasse minime præstent, quæ eorum munus, ac sponsio Deo facta omnino postulat, non possunt non graui apud eundem scelere obstringi.

Quod igitur ad eos pertinet, quibus hæc administratio credita est, qui (nisi aliter necessitas compellat) Sacerdotes esse debent, quo in numero omnes ferè nos sumus, qui hic consistimus; manifestum est tripliciter peccare posse, Primùm in actu ipso Baptismi administrandi, quod aliàs attigimus, & præsertim si ipsi mortali culpa inquinati, extracausam necessitatis baptizent, cum ipsi tamquam instrumenta animata ad opus hoc sanctum, & ordini suo annexum exercendum adhibeantur, imo & ad effectum internum gratiæ, non ut causa principalis, sed ministerialiter ut aiunt, concurrant; oportet, eos à lethali immunditia, & sorde procul abesse.

Secundum est genus eorum, qui ex vetustissima Catholicæ Ecclesiæ consuetudine olim susceptores, siue sponsores, aut fideiuffores, nunc communi vocabulo Patrini vocantur, quorum meminuit S. August. sæpe, & veteres Sancti Patres, imo ab ipsis Apostolorum temporibus Sanctus Dionysius Arcopagita eorum mentionem facit. ^b

Vocantur autem his nominibus, non tanquam ob titulum nudum honoris, aut cæremoniæ gratia, ut fortasse quidam

^a S. Thom. par. 3. q. 64. art. 6. ad 3.

^b Dionys. de Cal. Hierar. cap. 6.

dam nostris temporibus ineptè nimis existimant, sed propter officium, & onus, quod suscipiunt circa infantem baptizatum: sicut enim postquam infans natus est, nutrice, & pedagogo indiget, a quibus educetur, ac erudiat; ita qui per Baptismum regenerantur, ac vitam spiritualem vivere incipiunt, necesse habent aliquibus committi, a quibus Christianæ Religionis præcepta haurire debeant; unde tanquam sponsores promissione facta Deo obligant se, quantum in ipsis est, curaturos, & effecturos, ut infantulus in Christo adolescat, atque ei seruiat in sanctitate, & iustitia omnibus diebus vitæ suæ.

Quod quidem clarè constat ex verbis sancti Dionysij, qui verba ipsa sponsoris exprimens ait. ^b Spondeo puerum me inducturum cum ad sacram intelligentiam peruenerit sedulis adhortationibus meis, ut profiteatur peragatque diuina, quæ pollicetur. & Sanctus Augustinus inquit ^c. Debēt eos admonere, ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. & ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicam eos doceant, Decalogum etiam; & quæ sunt prima Religionis Christianæ rudimenta.

Cuius quidem obligationis, & muneris ut hi magis memores sint, Ecclesia pronuntiauit, inter Paternos, & Baptizatum cognationem quandam spiritualem contrahit; tum, ut eos vehementius ament; tum, ut exemplo Parentum thesaurizent illis, tanquam filiis omne spirituale bonum.

Cum igitur hodie nudum tantum huius functionis nomē relictum videatur, & isti susceptores non solum ea, quæ solennibus verbis polliciti sunt, re ipsa non præstent, sed etiam nec se vlllo ad id obstrictos vinculo recordentur; imo nec filios ipsos progrediente ætate, ut plurimum ex facie dignoscant, nec quo loco habitent, quam disciplinam profiteantur prorsus sciant, & cum eos videant in peccata labi, non satagant eos admonere, sed penè quantum ad hoc pertinet, pro desertis, ac derelictis habeant.

Nostrum est (fratres carissimi) qui Curatorum officium gerimus, hæc sæpe illis in memoriam reuocare, ac eorum negligentiam, atque incuriam, quantum in nobis est corrigere, & supplere. Quamuis enim ob multiplicia huius muneris nostri onera, atque impedimenta tantum temporis non supersit, ut priuatam illam curam pueros in fide erudiendi, suscipere possimus, & ideo instituti hi Patrini fuerint, qui spirituales filios perpetuo commendatos haberēt, seque illis duces in Christiana disciplina præberent: attamen postquam obliuionem hanc omnium ferè mentes, tam arcte obfedissemus; non debemus vllatenus prætermittere, quin saltem sermonibus ad populum, tum communibus, tum peculiaribus, vbi se occasio offert, & sacris etiam Confessionibus, tam graue & necessarium eorum munus in vltimū reuocare, atque auribus frequenter inculcare non studeamus; cum tanquam pastores ouium nobis creditarum, semper de earum profectu quærere, & vnde sterilitas in earum animis oriatur, explorare debeamus.

Tertium genus personarum omnes, quotquot hic sumus complectitur: nemo enim nostrum est, qui ex summa Dei benignitate, cum paruuli essemus, per Baptismi Sacramentum non fuerimus effecti filii Dei, & ad hæreditatem Regni Cælestis vocati, abrenuntiantes Sathanæ, & pompis illius: qui cum deinde ad annos illos perducti fuerimus, quibus rationis vltimū adepti sumus, fidelius, & feruentius Christo seruire debeamus, ac promissionem nostram factis, atque exemplis vitæ cōprobare: (ò summam miseriam, & deplorandam calamitatem) in grauiore quotidiè ipsius offensiones, & legis illius transgressiones prolapsi fuimus, ita ut post Sacramentalem illam Baptismi regenerationem, rursus spirituali aliâ renouatione indigeamus, ad quam toties nos Apostolus Paulus adhortatur dicens ^d, *Renouamini spiritu mentis vestre, & induite nouum hominem, & rursus ^e, Expoliantes veterem hominem cum actibus suis,*

suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agnitionem secundum imaginem, eius, qui creauit illum. De vtraque Gregorius Nissenus ^a loquens ait, Regenerationem intellige eam, quæ cogitatione cernitur, oculis non videtur: non enim vere (quemadmodum Hæbreus ille Nicodemus dixit, atque crassius intellexerat) senex mutatur in puerum, sed inquinatus malis moribus, & inueteratus vitæ sordibus morum mutatione, diuina gratia accedente, ad innocentiam, sicut infans redigitur, ac in nouam vitam reformatur, ex signisque operum nouus homo ostenditur. Exempli gratia, erat prius homo proteruus, auarus, sacrilegus, intemperans; nunc modestus, castus, iustus, liberalis, timensque Deum deprehenditur. Quod & Sanctus Chrysostomus ^b egregie declarans ait. Non existimes, cum de veteri homine, & nouo, scriptura loquitur, agi de substantiæ mutatione; nam quo ad substantiam nulla fit mutatio, nec substantiæ discrimen est inter Christianum hominem, & infidelem; inter iustum, & peccatorem. verum idem subiectum in substantia manet, immutatio verò fit circa accidens, sicuti cum vnum sit corpus, indumenta verò duo sunt, vnum quod exuitur, alterum quod induitur, deponitur enim vitium, & assumitur virtus, vnde sicuti ex vitio vetus homo dicebatur, ita nunc ex virtute adscita, nouus homo appellatur, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.

Quod si quæratur, quæ ratio, aut quis modus incundus sit ad hanc renouatio-

nem spiritualem consequendam, certe constabit, eandem ab exemplari regenerationis spiritualis esse petendam: cum hæ renouationes similitudinem quandam inter se habeant. Nam sicut in illa baptismali, quædam præparationes requiruntur, sic & in pœnitentiæ opus est præparatione, & conscientiæ excussione; ibi signantur membra, in quibus sensus vigent, ut frons, aures, nares, os, & pectus; hic similiter opus est signari tanquam sigillo, & claudi organa sensuum, ne amplius attrahant contagionem diabolicam; insuper, sicut per Baptismum homo gratiam adeptus, fit alter, & ex filio iræ adoptatur in filium Dei, & ex carne fit spiritus, iuxta illud apud S. Iohannem ^c *Quod natum est ex carne caro est, & quod natum est ex spiritu spiritus est: ita per hanc pœnitentiæ reformationem homo fit alter, & qui antea seruebat cupiditatibus, & sensui, nunc seruit spiritui, & rationi, atque ita ad similitudinem prioris regenerationis baptismalis exercet nouam hanc vitam, quæ fructus cælestes, & Deo dignos parit.*

Quapropter, ut ait Sanctus Ambrosius. Recognoscamus, fratres, genus nostrum, & recordemur promissi Deo facti, renuntians Diabolo, & operibus eius, mundo, & luxuriæ eius, & quam vestem albam, & candidam initio sumpsimus, eam inuiolatam seruemus, & præcipue nos etiam, cum aliorum ductores, & custodes simus in hoc mundo constituti, curemus, ut vitæ in primis exemplo alios in cælestem Patriam perducamus.

^a Lib. de Baptismo.

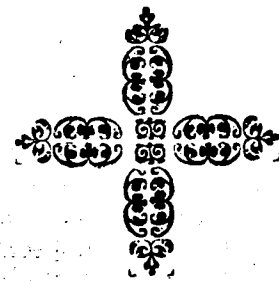
^b Homil. iij. ad Eph.

^c Iohann. iij.

^a Catech. Roman. de Sac. Baptismi c. 6.

^b S. Dionysij de cap. 3.

^c Aug. serm. 163. & in c. res ante omnia de cōuers. dist. 4.

DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

COLLECTOR

SACRAMENTVM hoc Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus in Ciuitate quidem Bononiæ singulis annis, secunda, & tertia feria post Dominicam Pentecostes, & duabus etiam Dominicis proximè sequentibus; in Diocesi verò, quolibet tempore, & loco, dum ipse personalem Visitationem peragit, administrare solet; cuius ministerij dignitati, & sanctitati, ut ex omni parte, reuerentia, cultusque respondeant, hæc quæ adijciemus, ab eodem Archiepiscopo sunt prouisa.

Sequens autem Indictio, atque Ordo Ecclesiarum, exempli causa positus est, non enim eadem quotannis Ecclesie secernuntur, sed ita commutantur, prout quælibet loca hoc ministerio magis indigere videntur.

INDICTIO
ADMINISTRATIONIS
SACRAMENTI
CONFIRMATIONIS.
In Ciuitate Bononiensi.

SACRAMENTVM fit omnibus & singulis Parochis Ciuitatis Bononiensis ceterisque quibuscumque in eadem Ciuitate commorantibus, Illustrissimum, & Reuerentissimum D. Gabr. Cardinalem Palæotum Archiepiscopum hoc anno . . . Sacramentum Chrismatis iuxta ritum sanctæ Rom. Eccl. administraturum quatuor diebus, qui infra adnotabuntur. Atque ut commodius, & facilius vnusquisque ad illud accedere possit, ijs quatuor diebus administrationis huius Sacramenti, quatuor etiam regiones seu quarteria, in quæ tota Ciuitas est distributa, sunt assignata, & in quolibet quarterio, in iis Ecclesiis, quæ magis aptæ visæ sunt, S. Amplitudo Illustrissima hoc munere fungetur in hunc qui sequitur ordinem.

Quia verò accedentes ad sacramenta, mundos ab omni labe esse decet; iccirco eiusdem Illustrissimi, & Reuerentissimi D. Cardinalis Archiepiscopi iussu in memoriam reuocatur omnibus, qui ad hoc Sacramentum accedent, prius, non solum confirmandi, sed etiam Patrini, & Matrini peccata sua confiteantur.

Caueant verò Patrini, & Matrinx, ne minores septem annis sint illi, quos suscipiunt; & reliqua quæ in Instructione, quæ quotannis de huius sacramenti administratione affigitur, & nuper affixa, & promulgata est, omnia penitus feruent, atque animaduertant. Dat. Bon.

Ordo.

Ecclesiarum Parochialium, dierumque quibus hæc sacra actio celebrabitur.

Prima dies Chrismatis erit secunda feria post Pentecosten videlicet die . . .

Administrabitur ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo in parochiali Ecclesia S. Proculi.

Parochiæ autem quæ ad eam conuenire debent, hæc sunt, videlicet.

- Sancti Andreae Scholarum.
- Sanctæ Barbaræ.
- Sanctæ Catherinæ de Saragozza.
- SS. Cosmæ, & Damiani.
- S. Iacobi de Carbonesijs.
- S. Io. Baptistæ Caestinatorum.
- S. Mametis.
- S. Mariæ de Moradellis.
- S. Martini de Cruce Sanctorum.
- S. Matthæi de Piscarijs.
- S. Siluestri.
- S. Margaritæ.
- S. Mariæ de Baroncella.
- S. Mariæ de Cararijs.

S. Sil-

- S. Saluatoris.
- S. Michaelis Archangeli.
- S. Michaelis de Mercato.

Secunda dies Chrismatis erit, feria tertia post Pentecosten hoc anno etc.

Administrabitur autem in Ecclesia parochiali sancti Martini maioris. Parochiæ, quæ ad eam conuenire debent, hæc sunt quæ sequuntur.

- S. Benedicti.
- S. Cecilia.
- S. Donati.
- SS. Iacobi, & Philippi de Plateijs.
- S. Laurentij de Guerinis.
- S. Sigismundi.
- S. Vitalis.
- S. Mariæ Magdalene.
- S. Mariæ maioris.
- S. Mariæ de Mascarella.
- S. Martini maioris.
- S. Nicolai de arboribus.
- S. Petri maioris.
- S. Thomæ de mercato.

Tertia dies Chrismatis erit Dominica Sanctissima Trinitatis, hoc anno etc.

Administrabitur in Ecclesia parochiali sancti Blasij. Parochiæ, quæ ad eam conuenire debent, sunt sequentes.

- S. Agathæ.
- S. Bartholomæi de Porta.
- S. Blasij.
- S. Christina de fundatia.
- S. Lucia.
- S. Mariæ de Carrobio.
- S. Michaelis de Leprosetis.
- S. Thomæ de Braina.
- S. Catherinæ de via maiori.
- S. Ioannis in monte.
- S. Iuliani.
- S. Leonardi.
- S. Mariæ de Ceriola.
- S. Mariæ de Masone.
- S. Stephani.

S. Sil-

Quarta dies Chrismatis erit Dominica infra Octauam corporis Christi, hoc anno etc.

Administrabitur in Ecclesia Parochiali sancti Gregorij. Sequentes autem Parochiæ ad eam conuenire debent, videlicet.

- S. Antonini.
- S. Barbatiani.
- S. Christina de Predela.
- S. Columbani.
- SS. Gernasij, & Protasij.
- S. Georgij.
- S. Nicolai de porta steria.
- SS. Petri, & Marcellini.
- S. Prosperi.
- S. Gregory.
- S. Isaia.
- S. Laurentij de porta steria.
- S. Mariæ de charitate.
- S. Marini.
- SS. Naboris, & Felicis.
- S. Proculi.
- S. Sebastiani.

INSTRVCTIO

Ad Parochos Ciuitatis & Diocesis Bononiensis, de ijs, quæ curare debent in sacri Chrismatis administratione ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo habenda.

Quædam preparanda a Parochis ante constitutum Confirmationis diem.

Postquam Parochus de constituto die Chrismatis administrandi, ex Illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi Indictione admonitus fuerit; ijs diebus, qui sacram hanc actionem præcedent, eos omnes, qui confirmandi sunt in sua parochia perquirere debet; & non solum ipsos separatim, sed etiam vniuersum populum, suæ curæ, & custodiæ spiritali commissum, inter Missarum solemniam diligenter edocere ea omnia, quæ

I que

quæ ad sacramentū hoc rite administrā dum, & recipiendū pertinere intelliget.

Quapropter et si hæc Instructio per Ciuitatem, & Diocēsim in quibuslibet Ecclesijs parochialibus, alijsque publicis locis affixa erit, & ab ipsis etiā Concionatoribus iussu eiusdem Illustrissimi Archiepiscopi diuulgata; non tamen ipse Parochus suo muneri, hac in re, vlla ex parte desit; sed illam pariter inter Missarum solemnias legere, & declarare non prætermittat.

Atque ut paratiores fideles ad hoc Sacramentum se conferre possint, illiusque sanctitatem, vtilitatem, & necessitatem, recte expendere; ex Romano Catechismo, alijsque Ecclesiasticis auctoribus colligere curet quædam præcipua ipsius capita, doceatque opportunè, quàm necessaria sit huius doctrina sacramenti; declaret nomen ipsum Confirmationis, ipsiusque vim; aperiat, quid inter Baptismum, & Confirmationem interfit; quæ sit eius materia, quæ forma; quis minister esse debeat; quos effectus pariat, aliaque huiusmodi, quæ tanquam incitamenta erunt, ut ipsi fideles eo præsertim tempore intelligentes se Christi milites fieri, ardentiore animo, totisq. viribus ad dimicandum contra humani generis hostem, & contra peccata toto suæ vitæ tempore, se comparent.

Et quia per hoc sacramentum Spiritus sancti gratia, in corda fidelium infunditur, horretur in primis Parochus confirmandos, ut eorum vnusquisque, si sint in idonea ætate, per sanctam confessionem illa purificet, & munda eiusdem sancti Spiritus vasa, templaque efficiat.

Hortetur insuper, ut si fieri potest ad illud recipiendum ieiuni accedant, aut saltem parcam & sobriam corporis refectioem adhibeant, comestiones vero, & crapulam tanti sacramenti sanctitati maximè repugnantem effugiant.

Moneat, curetq. ut tam Confirmandi quàm patrini in parochialem Ecclesiā hora, dieque præstituta conueniant; vnde ad illam Ecclesiam eundem erit, in qua Chrisma administrabitur, deuote;

& processionis ritu, crucis vexillo præcedente, eoque ordine, ut mares à foeminis segregentur, tam inter eundem, quàm in ipsa Ecclesia; & prius mares, quàm foeminae ad Confirmationem recipiendam accedant. Demum horretur ut quisquis ad hoc sacramentum accedit, siue pater sit, siue confirmandus, modestè, & reuerenter deposito omni armorum genere eò se conferat, mulieres verò uel atq. capite sint, eamque pietatis, & religionis speciem præferant, quæ huius mysterij celebrationi à deuoto præsertim foemineo sexu debetur.

Quaedam animaduertenda de Confirmandis ipsis.

Cum sacramentum hoc character imprimat, atque ipsum iterari sit nefas: qui semel eo confirmati fuerint, caueant ne illud iterum recipiant.

Quod si quis confirmatum se esse ignoret, aut non meminerit, de hoc certior fieri diligentissime studeat, à parētibus, aut affinibus, alijsue, quos id scire posse existimet.

Si verò nec ab ijs aliquid certi accipere potuerit, tunc re prius cum Illustrissimo Archiepiscopo comunicata, illius consilium sequatur.

Nemo siue mas, siue foemina ad Confirmationem recipiendam adducatur, qui annis septem minor sit natus, ut aliqua ex parte illius sacramenti vim intelligere possit, cumq. adoleuerit, se illud percepisse reminiscatur.

Nemo item adducatur, aut ad idem Sacramentum accedat, quin sit ex Ciuitate, aut Diocēsi Bononiensi; nisi legitimam aliquam ob causam, quam Illustrissimo Archiepiscopo proponat, ut illa cognita antequam confirmetur, ab eodem vel admitti, vel dimitti possit.

Confirmandi verò omnes & singuli fasciam albam, mundamque secum afferant, qua post Confirmationem receptam, sacra illa vinctio, donec exiccet, alligari debet. postmodum autem à fronte ablatam igni comburendam tradent, & per aliquot dies à capitis ablutione abstinebunt.

Affe-

Afferant etiam schedulam ipsorum parochorum subscriptione cōmunitam, in qua nomina, & cognomina ipsorum confirmandorum, item Patris, Matrisque eorundem, & Patrini seu Matrinx, & Parochiæ in qua habitant, descripta sint, in hanc quæ sequitur formam.

Die Mens. Ann.

N. ætatis annorum filius, vel filia N. & N. in Parochia sancti . N. Chrismatis Sacramento confirmari petit. Patrini erit N. siue Matrinx erit N. ex Parochia S. N.

Ego N. Parochus S. N. manu propria .

Quaedam animaduertenda de Patrini, seu Matrinx.

In hoc Sacramento Patrini, siue Matrinx, necessarius est; vnus tamen, aut vna tantum; neque enim admittuntur Patrini, & Matrinx simul, quemadmodum in Sacramento Baptismi. Eorum verò est, de gerendo aduersus principem tenebrarum bello, confirmatos instruere, & non solum spirituali, sed etiam temporalis ope, vbi necesse sit, pro viribus iuuare: atque iccirco antiquissimi ritus obseruatio illa mystica est, ut Patrini, siue Matrinx dextra confirmandum teneat, quem Episcopo offert; aut si iam adultus sit, pedem suum super dexterum Patrini, siue Matrinx ponat; nempe ut intelligat, se ad id vsque tempus imbecillum spiritualibus viribus fuisse, neque aduersus sathanam fortiter pugnare potuisse, nisi per hoc Sacramentum confirmaretur, & sustentaretur.

Patrini & Matrinx, maiores nati esse debent ipsis confirmandis, ut officio suo erga eos quos suscipiunt, melius satisfacere possint; neque verò omnino minores sint sexdecim annis, nisi necessitate aliqua, aut casu maxime urgente, minores esse tolerari debeat.

Viri pueros, foeminae puellas suscipere in hoc Sacramento debebunt.

Iisdemque eodem die duos, aut tres ad summum pueros, puellamque suscipere licebit, non autem plures.

De libro Confirmatorum a Parocho asseruando.

Habeat vnusquisque Parochus librum, qui nulli alij vsui inferuiat, nisi ut in eo describantur nomina, & cognomina Confirmatorum, Patrumque, & Matrum, Parochiæ in qua habitant, item similiter patrinarum, seu Matrinxarum, nec non ipsius Episcopi administrantis; Tum, dies, mensis, & annus, & nomen ipsius Ecclesiæ in quo Chrisma fuit administratum, in hanc formam.

Liber Confirmatorum sacramento Chrismatis Parochiæ S. N.

Die . . . Mens. Ann.

N. ætatis annorum filius N. & N. ex parochia S. N. Chrismatis sacramento fuit confirmatus ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. Cardinali Palæoto Archiepiscopo Bononiæ. Patrini seu Matrinx fuit. N. ex parochia S. N. administratum verò fuit hoc Sacramentum in Ecclesia Parochiali, S. N.

Post Confirmationem receptam eueret Parochus, ut nemo ab Ecclesia recedat, nisi urgente aliquo casu, antequam benedictio ab Illustrissimo Archiepiscopo de more sit data.

Bonon Dat. in Archiep. &c.

COLLECTOR.

VAMVIS ea quæ ad hoc Sacramentum administrandum pertinent superius satis comprehensa videantur; tamen quia in Diocēsi non ita aliquando hæc perspecta sunt, quemadmodum eiusdem Sacramenti dignitas exposceret; præter, ea quæ supra dicta sunt, quæ vnusquisque Parochus diligenter cognita habere studebit, visum etiam fuit Ordinem, qui sequitur, ab Illustrissimo Archiepiscopo in Diocēsi adhiberi solitum hic inserere.

FORMVLA LITERARVM
quibus monentur Parochi Diœcesis,
cum in aliqua ipsius Ecclesia Archi-
presbyterali Illustrissimus Ar-
chiepiscopus Confirma-
tionem est admini-
straturus.

R Archipresbyter. Illustrissimus D.
Cardinalis Archiepiscopus se
conferet, iuuante Deo, ad istam
Ecclesiam Archipresbyteralem S. N.
die. . . Mens. . . . ut præcipue sacramen-
tum Confirmationis administret in to-
to isto Plebanatu, ijs omnibus, qui ad-
huc non sunt Confirmati. Quare Reue-
rentia vestra his diebus, qui ante diem
ipsum Confirmationis administrandæ
superfunt, ad illam fideles omni studio
côparare contendat, curetque ut vnus-
quisq. Parochus instructione de hac re
ab eodem Illustrissimo Archiepiscopo
promulgatam habeat, & quicquid in ea
præcipitur, seu monetur, diligenter per-
ficiat; tum de illa populo declaranda in-
ter Missarum solemnias, tum de populo
ad reuerentiam, & deuotionem excitan-
do erga hoc Sacramentum: item de Con-
firmandis, de Patrinis, de schedulis, de
libro Confirmatorum, de sermone Illu-
strissimi Archiepiscopi audiendo, alijs-
que omnibus, quæ in eadem Instructione
pleniùs habentur.

Ceterùm Illustrissimum D. Archiepi-
scopum Reuerentia vestra excipere de-
bebit consuetis Ecclesiæ ceremoniis in
sua Archipresbyterali Ecclesia, omnia-
que ita parata habere, ut statim atque
Illustrissima Ampl. sua istuc peruenerit,
quæcumque ad hoc sacramentum admi-
nistrandum pertinent, ritè exequi possit.
Bene ualeat in Domino. Bononiæ. &c.

N. Visitator Generalis.

ORDO SERVANDVS
à Parochis Diœcesis Bonon.
cum in aliqua ipsius Ecclesia
sacramentum Confirmitio-
nis administrabitur.

Proprium quidem Parochi vnuscu-
iusque munus esse debet, ut fideles
sue custodiæ commissos, diligenter in-
struat, qua ratione sese comparare de-
beant ad sancta Ecclesiæ sacramenta
cum spirituali fructu recipienda. Ve-
rùm si in omnium sacramentorum ad-
ministracione hoc illi curandum est, in
sacramento Cōfirmationis maiori quo-
dam studio, & diligentia idem perficere
debet. Nam ob populi frequentiam, &
multitudinem difficile admodum est, ut
eo quo decet ordine, & pia recipien-
tium ipsorum deuotione, nisi prius rectè
instruantur, hoc sacramentum admini-
strari possit.

Quapropter ut Parochi Diœcesis Bo-
nonien. suum munus hac in re rite ex-
pleant, ante Illustrissimi D. Cardinalis
Archiepiscopi aduentum, hæc quæ se-
quuntur, diligenter omnino persequi
conentur.

Instructionem illam generalem ha-
beant ab Illustrissimo D. Archiepisco-
po editam: ad quam non solum sese ac-
commodare studebunt, sed etiam illam
ipso die quo Chrisma administrari de-
bet, ante ipsam administrationem, popu-
lo clara voce legent.

Cum certus illis dies prænunciatus
erit Confirmationis habendæ, Domi-
nica, quæ diem illum præcedit, inter
missarum solemnias propulo illam indi-
cant; hortenturque ut quicumque siue
mares, siue fœminæ, siue adulti, siue pue-
ri in ætate ramen idonea constituti non
minores septem annis, qui hoc sacra-
mento confirmati non fuerint, se ad il-
lud recipiendum deuotè comparent:
atque iccirco infra terminum trium die-
rum omnes, & singulos eorum ad se
venire iubeant: quorum nomen, cog-
nomen, Patris item, & Matris eo-
rum describant, ut hac descriptione

con-

conditionem, & numerum confirman-
dorum scire possint.

Nonnullis diebus ante diem Confir-
mationis, populum edoceant de sacra-
mèti huius sanctitate, vi, & dignitate, in
concionibus, seu sermonibus quos ha-
bebunt, & iuxta doctrinam Catechis-
mi, & sanctiones S. Concilij Tridentini
quantum utilitatis afferat fidelibus de-
clarent.

Moneant confirmandos, de Patrinor-
um, & Matrinarum in hoc sacramento
munere, & obligatione: maresque à Pa-
trinis, fœminas autem à Matrinis tenen-
das doceant.

Eo die, qui confirmationem præce-
dit à prandio, & post salutationem An-
gelicam, Vesperis solemnibus campanarum
sonitu, illius administrationem prænun-
cient, ut omnes & singuli, eo tempore
quod superest diligentius se præparent,
& ad Ecclesiam constituta hora, se con-
ferre non prætermittant.

Si Sacramentum hoc mane admini-
strari poterit, quod in primis optat Illu-
strissimus Dominus Archiepiscopus,
moneant Parochi, ut vnusquisq; ieiunus
ad illud accedat. Quòd si necesse sit à
prandio illud administrari, moneant et-
iam, atque hortentur, ut vnusquisque
eo die quo maiori fieri poterit sobrieta-
ti, & abstinentiæ det operam.

Ipso die Chrismatum parochi, qui ad
aliã Ecclesiam ubi Chrisma administra-
tur, confirmandos ducere debebunt, cu-
rent ut deuote, & bini procedant; crux
& vexillum à Clerico, seu ab aliquo ex
Confratribus Sanctissimi Sacramenti,
qui sacco indutus sit anteferantur; & pa-
rochi etiam stola, & superpelliceo ami-
cti incedant.

Curent insuper iidem, ut confecta sa-
cra ministerii huius actione, post datam
ab administrante benedictione, eodem
quo dictum est ordine, & deuotione sub
suis quisque vexillis ad parochias suas
reuertantur: deuotè psallentes, & Deo
gratias agentes, quòd in fide cōfirmati
fortiores etiam contra diaboli insidias
per Spiritus Sancti gratiam sunt effecti.

Dat. Bononiæ. &c.

Sermo Illustrissimi Archiepiscopi
de Sacramento Confirmationis
Pentecostes tempore.

*Deus, qui hodierna die corda fide-
lium sancti Spiritus illustratio-
ne docuisti, da nobis in eodem
spiritu recta sapere, & de eius
semper consolatione gaudere.*

A Nimaduertimus Dilectissimi, ora-
tionem hanc, quæ in diuinis huius
diei officiis à S. Ecclesia nobis proponi-
tur, antiqua Sanctorum patrum pietate, sic
semper exceptam, & celebratam fuisse;
ut non solum his ipsis diebus, quibus sa-
crum Chrisma Christiano populo mini-
stratur, sed etiã aliis quoque temporibus,
cum opus aliquod graue aggrediendum
esset, semper ex veteris disciplinæ insti-
tuto, huius ipsius orationis patrociniũ,
inuocato Spiritu sancto, præmitteretur.
Nos igitur hodie, tum ad Sacramen-
tum Confirmationis digniùs ministran-
dum, tum ad Pentecostes celebritatem
sanctiùs colendam, tum deniq; ad fidei
nostræ studium pleniùs excitandum, op-
portunum duximus, eodem sancto Spiri-
tu nobis fauente, & vestris nos precibus
adiuuantibus, nonnulla ad eiusdem ora-
tionis explicationem, cum vestris cha-
ritatibus communicare.

Deus, qui corda fidelium. Notum est vo-
bis Dilectissimi, solemnitatem illam ho-
die in Christiano populo celebrari, quæ
olim *Pentecostes* appellata est, à numero
dierum quinquaginta, quibus post egres-
sũ ex Aegypto lex Hebraico populo da-
ta fuit; siue festum hebdomadarum dicta
est, à septem hebdomadis transactis post
primitias Deo oblatas, & messem iam
peractam, ut in Leuitico, & Deutero-
nomio legitur. Hodie quoque duplex
nomen retinet, nã & *Pentecostes* vocatur
à quinquaginta diebus elapsis post Dñi
resurrectionem, & dicitur festum S. Spiri-
tus ob mysteriũ, quod in eo agitur, dum
memoria S. Spūs qui hoc die in disci-
pulos delapsus est, a nobis celebratur.

Cuius quidem solenitatis quanta sit

dignitas & amplitudo, facile inde patere potest, si mysterij quod in præsentia agitur, maiestatem, cum reliquis celebratibus conferamus. Nam cum finis alijs rebus, quæ ad finem tendunt, longè sit nobilior & præstantior, constat utiq. vniuersam Saluatoris nostri in redimendo homine operam, & sollicitudinem, labores, vigilias, ieiunia, afflictiones, passionem denique, & Crucis supplicium huc pertinuisse, ut Spiritum Sanctum in fideles demitteret: huc totius peregrinationis suæ à Cœlo in terras descensum: & rursus à terris in Cœlum cursum semper tetendisse; ut cœlesti spiritu corda fidelium illustrarentur; quod ipsemet sapias contestatus est dicens ^a, *Expedit vobis, ut ego vadam, nam si non abiero, paraclitus non veniet ad vos.* Quibus verbis hoc tanquam summum, præcipuumq. actionum suarum omnium fundamentum esse indicauit, ut scilicet Spiritus Sancti gratiam in fideles demitteret, quasi ea non adueniente, cætera omnia parum essent nobis profutura, tantusq; laborum apparatus frustra quodammodo fuisset ab eo susceptus. Et ideo sapius hoc idè repetijt, ^b *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, cum autem uenerit Spiritus Paraclitus, docebit uos omnem ueritatem.* & rursus, *Vado uobis parare locum* ^c. Et apud S. Lucam ^d, *Sedete in Ciuitate, donec induamini uirtute ex alto.* & in actibus Apostolorum cū ait ^e, *Accipietis uirtutem Spiritus Sancti superuenientis in uos.* & cum præcepit eis, *ab Hierosolimis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris.* Quæ omnia, & alia huiusmodi ostendunt nobis summam necessitatem, ut hic Spiritus Sanctus in corda fidelium transmitteretur, prout hodie factum est. Quamuis enim prioribus etiam antea seculis, orbis terrarum Spiritus Sancti gratia non caruerit; hodie tamen pleno, effusoque cornu, ille diuitiarum suarū opes fidelibus deprompsit. Olim fuerunt illæ frugum primitiæ, hodie uberrima messis ex cœlesti campo demessa fuit, atque in horreum Apost. transfusa, ut S. Chrost. f. S. Leo, & alij sacri Doctores h. attestātur.

Merito igitur S. Ecclesia hac oratione summum hoc, & singulare Spiritus Sancti commemorans beneficium, simul & illius fructum admirabilem, ac præstantissimum recenset, qui hodie Christiano populo ex hac superna gratia collatus fuit, & ille est, qui in principio illius refertur, dum ait, *Deus qui hodierna die corda fidelium Sancti Spiritus illustratione docuisti.* Quamuis enim multiplex sit gratia, plurimæque sint dona, atque innumerabilia subsidia, quæ ab eo in homines proficiscuntur, cum & Isaias septem recenset ¹, & S. Apostolus diuisiones gratiarum memoret ^k, attamen in hac breui oratione visum est Sanctæ Ecclesiæ id præcipuè attingere, quod maxime esset insigne, potissimumque mortales iuuare solet. Id autem est, *docere corda fidelium Sancti Spiritus illustratione.* Quibus verbis duo continentur eximia; primum est opus ipsum, quod est *docere corda fidelium*: secundum est ratio, & modus docendi, qui est *per viam illustrationis.*

Quoad primum, quod est docere corda fidelium, illud verbum, *Corda*, duo nobis innuit, quæ in homine sunt præcipua, & quibus ab alijs animantibus maxime differt, intellectus scilicet, & uoluntas, id enim uerbum, *Corda*, modo intellectum indicat, pro ut in psal. ¹ *In toto corde meo exquisiui te.* Et in Deuter. ^m *Ne obliuiscaris uerborum, & ne excidant de corde tuo:* modo etiam uoluntatem ostendit prout in Deuter. ⁿ *Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo.*

Cum igitur utrumq. absolute in præsentia oratione proferatur, admonemur à Spiritu Sancto doceri, simul intellectum, & uoluntatem; Quod quidem magnum Dei munus est, quoniam aliæ disciplinæ, quæ à mundo docentur, ea tantum præstare solent, quæ ab hominibus lumine naturali, atque humana industria percipi possunt, nec ad ea perueniunt, ex quibus salutem, ac æternæ gloriæ præmia possumus haurire: ideoque inanes admodum, ac parum fructuosæ redduntur, cum dicat Hierem. ^o *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed*

in hoc gloriatur, scire, & nosse me. & Apostolus Paulus de iisdem loquens ait ², *quod euauerunt in cogitationibus suis, existimantes enim se sapientes esse, stulti facti sunt.* At uero Spiritus Sanctus docet nos intelligere, quæ supernaturalia sūt, & cælestem beatitudinem attingunt.

De uoluntate uero certum est, res illas quæ ab hominibus docentur, in uoluntatem vires non habere, nec ad cordis affectum necessariò pertingere. Nam leges humanæ, aut præcepta hominum, circa exteriora tantum, & quæ eorum oculis subiecta sunt, versantur, non interiora compellunt; hinc fit, ut quæ aliqui legendo, audiendo, scribendo percipiunt, non tamen eadem intimo corde tueantur; sicuti etiam omnes qui Deum ipsum aliqua ex parte intelligunt, non tamen iisdem omnino timent Deum, aut diligunt; cum dixerit Apostolus ^b, *quod Philosophi Deum cognouerunt, sed non ut Deum glorificauerunt,* propterea quòd eorum doctrina in corde illorum minimè erat defixa, cum hoc proprium sit Spiritus sancti, ut intimos sensus afficiat, uoluntatem penetret, atque studium illius, quem docet, totum ad se rapiat, & conuertat. Hinc dicebat psal. ^c *Lex Domini immaculata conuertens animas.*

Quare ad uerbum *Corda*, additur, *fidelium*, non tantum, ut intelligamus hoc fidelium, & Christianorum esse priuilegium, quibus hanc doctrinam Spiritus sanctus uoluit communicare; sed etiam ut agnoscamus, eam fidelibus omnibus conferri cuiuscunque gradus, ac generis sint, quoniam diues est Dominus in omnes, qui inuocant eum.

Sed maior adhuc, & mirabilior illius gratia, & misericordia ostenditur in modo docendi, quem ait Oratio nostra, esse per uiam *illustrationis*; Quod ut clariùs intelligamus, sciendum est, duobus modis solere homines consequi rerum cognitionem: altero, discendo ab hominibus, uel propria industria res inueniendo, quæ dicitur doctrina humana, uel acquisita: altero, intelligendo diuino lumine, & supernaturali luce, quæ doctrina per se infusa, seu diuina appel-

latur. Vnde hæc differentia non pendet à rebus quæ discuntur, aut à materia in qua homines cognitionem suam exercent, quoniam possunt res ipsæ terrenæ esse, & tamen earum cognitio diuina uocari; sicuti est creatio mundi, fabricatio hominis, & resurrectio corporum, quorum materia licet ad res corporeas pertineat, cognitio tamen superna est. Et rursus poterit cognitio aliqua ad Deum ascendere, quæ tamen diuina non dicitur, sicut intelligere Deum unum esse, & incorporeum, & æternum, & causam uniuersalem omnium rerum. Nam hoc lumine naturali, & humana cogitatione comprehendi potest, quod ideo Paulus Apostolus appellauit manifestum Dei, quoniam & Gentilibus notum fuit ^d.

Oritur uero hæc differentia a principio unde hæc doctrina deriuat; siquidem ea quæ principium accipit ab hominibus, humana dicitur scientia, siue acquisita: at quæ principium à solo Deo sumit, illa diuina, seu infusa per se appellatur: unde aliqui priorem illam, Doctrinam rerum, eo quòd ab ipsis rebus per instrumenta sensuū oritur: hanc uero secundam, Doctrinam uocis nuncuparunt, quoniam hæc à Spiritu sancto descendit, quæ per internam reuelationem, quæ est Spiritus sancti locutio, & per externam Ecclesiæ uocem exprimitur, de quo dictum illud in Sapientia accipiunt ^e, *Spiritus Domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet uocis.* Aiunt enim Spiritum cælestem illum esse, qui docet hanc scientiam uocis, quæ alio nomine dicitur *scientia fidei*; Fides enim, ut ait Apostolus, est ex auditu, & auditus per uerbum Dei. Nec obstat, quòd Theologia in scholis addiscatur, & doctrina Christiana in Ecclesijs doceatur, nam ut modò diximus, attenditur principium eius, quod ex hominum inuentione non est; sed ex sola Dei reuelatione. Ijs enim omnibus, quæ Ecclesia nobis credenda proponit, ideo assentimur, quia a Spiritu sancto reuelata sunt, & eatenus hæc cognitio supernaturalis dicitur, de qua ait S. Petrus ^f.

Non uoluntate humana allata est ali-

a S. Ioan. 16

b S. Ioan. 16

c S. Ioan. 14. d. cap. 24.

e Act. 1.

f S. Chri. Ioh. in Act. Apostolorum homil. 4.

g S. Leo serm. 2. de Pentec.

h S. Thom. 2. 2. q. 106. art. 4.

i Isai. 4. 11.

k 1. ad Cor. 12.

l psal. 118.

m Deuter. 4.

n Deuter. 6.

o Hierem. 9.

d ad Rom. 1.

e Sap. 1.

f 2. Pet. 1.

est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.
 Et Baruch Propheta ², *Hic est Deus noster, hic adinuenit omnem viam discipline, & tradidit eam Jacob puero suo.* Et eadem est, quam fides tradit, quæ literis nequam primùm prodita, & conscripta inuenitur, sed à cœlo in homines per reuelationem primùm infusa, deinde per instrumentum vocis manifestata, ac per scripturam tradita, & demum ab vno in alium per traditionem deducta fuit.

Quare eadem fidei doctrina, quam nos Christiani profiteamur, ab initio mundi semper fuit, per Spiritus sancti illuminationem in mentes fidelium demissa, tam & si post filij Dei in carne aduentum, maioribus eiusdem diuini Spiritus donis fuerit exornata. Nam ipse Christus quæ vidit, & audiuit a Patre, nostræ salutis maxime necessaria, nota fecit Apostolis; ut hi qui Ecclesiam repræsentabant, diuino Spiritu illustrati, quæ credenda essent Christianis omnibus proponerent. Vnde merito hæc ipsa scientia vocis, cum totum cor imbuat, tam speculatiua, quam practica eminenter à Theologis dicitur, ut quæ non modò Deum docentem, & vera reuelantem considerat: sed ad eundem tanquam ad finem vltimum, actiones omnes nostras dirigendas esse docet: & sic intellectum superno lumine ad diuina contemplanda illustrat, ut voluntatem credilibus omnibus obsequentem, & secundum fidei regulas operantem efficiat ^b, tantumque distat ab altera illa scientia rerum, quantum distat cælestia à terrenis, æterna à caducis, solida ab infirmis, magna à paruis. Duplex huius scientiæ differentia ex Genesi vtcunq. etiam colligi potest, nam primi parentes cum scientia vocis a Deo ornati fuissent, dixissetque Adam ^c, *Vocem tuam Domine audiui in Paradiso*, postea ea relicta deflexerunt ad scientiam rerum, quæ sensu tanguntur, & visu percipiuntur, & cum vidissent lignum ad vescendum suauem, atque aspectu delectabile, passi sunt se astu serpentis persuaderi ad illa amplectenda, quæ oculis cernebant: & priore

scientia vocis aliquantulum remissa, ac debilitata, à rerum æternarum accenso per charitatem amore, miserabiliter decedere ^c. Hæc est igitur superna illa doctrina, quam Sancti Patres, maioresque nostri ob progenitorum nostrorum præuaricationem; cum se vasta demersos caligine agnoscerent, ardentibus quotidie votis à Deo efflagitabant dicentes, *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: illustra faciem tuam super seruum tuum: doce me iustificationes tuas: mitte Domine doctorem iustitiæ in lucem gentium.* Hodie post Christi aduentum cum illam Spiritus sanctus fidelibus abundè infundat, quantùm hoc est donum? quam singularis hæc gratia? Videte verò Dilectissimi quàm mirabiliter modus docendi cum ipsa doctrina consentiat; ait enim, quòd docet illustrando corda fidelium: quibus verbis duo innuit. Primum est, quòd modus acquirendi hanc diuinam disciplinam, non est assiduum studium, aut multorum librorum varia lectio, sed vna Spiritus sancti sola mentium nostrarum, ut vocant Doctores Ecclesiastici irradiatio. Quamuis enim necessaria ferè semper sint exteriora aliqua instrumenta, quibus homines suauiter inducantur ad suscipiendam de nouo fidem, vel etiam ad distinctè credendum, quæ credenda sunt; ipsa tamen Spiritus sancti interior illuminatio, est illa, quæ sola, & principaliter intellectum nostrum excitat, ad præbendum firmum rebus omnibus, quæ credendæ sunt, assensum: ac voluntatem ad humile obsequium ijs ministrandum inclinat. Vnde Apostolus dicebat ^d. *Gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam cum accepissetis a nobis uerbum Dei, non accepistis illud ut uerbum hominum, sed sicut uerè est uerbum Dei, qui operatur in nobis quæ credidistis.* Secundum est, quòd verbis illis innuitur, neminem ab hac doctrina excipi, dummodo sit fidelis, hoc est luce fidei se a Spiritu sancto irradiari permittat. Nam cum vetus illud sit, nullam artem sine literis, sine interprete percipi posse; si hæc doctrina à nobis more aliarum

*Baruch 2.2
9. 4. art. 5.
dub. 2. in 109
ad 4.*

*d. 1. ad Theof.
sal. 2.*

scientiarum, aut rerum fuisset addiscenda, dixissent mulieres, dixissent rustici, quomodo nobiscum agetur, qui rudes sumus, qui literas nescimus? quomodo nos, qui prima elementa non tenemus, ad scientiarum cognitionem peruenimus? potuissent etiam alij dicere, nobis emendi libros, aut vacandi studijs præ egestate facultas non datur, & alij alia multa obijcere. Ut igitur agnosceretur, hoc munus diuinum esse, quòd omnibus communicatur, & à quo nullus excluditur, nec mulier, nec rusticus, nec miles, nec mercator; sed quicumque seruus, liber, græcus, barbarus, scythæ, facili admodum ratione, & breui via, ac ferè momento, sine vigilijs, disputationibus, aut syllogismis admitti potest; excogitauit æterna prouidentia dignam suam misericordiam viam, qua solus sufficeret Spiritus sancti afflatus, & cælestis roris illius irrigatio, quæ momento mentem illustrat, cælestiumque replet mysteriorum cognitione: modò nos velimus, modò ei mentem nostram subiiciamus, atque cum muneris huius auctorem, largitoremque agnoscamus: quæ omnia iuuante Deo præstat homo.

Post hæc cum Sancta Ecclesia summum hoc, præclarissimumque Dei in fideles beneficiū commemorauerit, duo precibus suis concipit, quibus maximè nos indigere agnoscit, ne alioquin irritum, aut inane hoc cæleste munus erga homines euadat. Quæ verò hæc sunt? primum, *da nobis in eodem Spiritu recta sapere.* quæ verba possent fortasse aliquibus superuacanea videri; nam si sancta Ecclesia iam confitetur, hominum corda à Spiritu sancto fuisse illustrata, quid opus est petere, ut det nobis in eodem Spiritu recta sapere, cum id iam consecuti esse censeamur? Verum si res attentè expendatur, longè aliter profus se habere comperietur. Cum enim ad scientiam aliquam, aut disciplinam perfectè adipiscendam duo requirantur; vnum quòd ad præceptorem spectat, ut ille scientiam, quam vult alijs tradere, bene norit, ac alijs discendam facili, perspicua, breuique methodo propone-

re velit, & valeat: alterum est, quòd ad discipulos pertinet, nempe ut ij sint, qui tradita à doctore percipiant, & retineant; & subinde vsu ipso impleant. si quidem videmus in eadem academia quamuis vnus sit doctor præstantissimus in explicando, docendo, atque instruendo, non tamen omnes discipulos æquè instrui, atque æquè proficere; cum inueniantur aliqui tardiores ingenio, aliqui studijs non ita dediti, nonnulli qui laborem recusant, alij qui leui negotio à scribendo, legendouè distrahantur. Vnde in magna quandoque discipulorum vniuersitate, per pauci ad bonam frugem perueniunt. cuius quidem rei non certè præceptor in culpa est, qui omnium ingenia aptus est informare, mentes erudire, atque ignorantie tenebras expellere; sed discipulorum inertia, tarditas, aut vitium, qui doctoris virtuti non respondent, nec prout æquum erat, proficere contendunt. Itaque Sancta Ecclesia agnoscens, quamuis Spiritus sanctus roris sui vbertatem ad Deum cognoscendum, atque ad eundem amandum, atque colendum in omnes effundat; posse tamen aliquos ad eam suscipiendam, aut susceptam minus debite exercendam sibi ipsis impedimenta accersere, aut certè oblata non auertere, quid agit? rogat, *ut det illis in eodem Spiritu recta sapere*; sicut enim Sol exorians sereno cælo, omnia vndiq. claro lumine collustrat; si quis tamen se in antro abscondat, siue oculos claudat, aut cortinam luminibus suis prætendat, minimè fulgoris illius splendore potietur: sic Spiritus sancti gratia hodie fidelibus quibuscunque è cælo demittitur, omnium corda pulsat, sequè mulieribus, rudibus, operariis, atque de media etiã plebe quibuscunque exhibet: si quis tamen aut negligat, aut certè qua debet voluntate, ac mentis alacritate eam non suscipiat, hic cum magna dignus sit miseratione, cupit mater nostra Ecclesia, ipsi quacunque potest ratione subuenire; hincque rogat Dei benignitatem, *ut det illi in eodem Spiritu recta sapere*; quòd est, ut illum adiuet, eique facultatem

*Baruch 2.
2. 9. 4. art. 2.
9. 4. art. 4.
dub. 2.*

Gen. 3.

tatem

tatem Præbeat, vt quibus illum myste-
rijs Deus illustrauit, in ijs det illum verè
& cum merito proficere, quod est, *recta
sapere*, vt scilicet non solum recti specie,
nullatenus decipiatur, sed etiam vt ea-
dem *recta* qua oportet ratione, & cogni-
ta habeat, & exequatur. Sicut enim re-
ctam lineam vocamus, quæ à puncto ad
punctum breuissimo spatio dirigitur, nec
huc, vel illuc deflectitur; sic *recta sapere*
dicuntur homines, vbi res ad quem v-
sum conditæ, actiones ad quem finem
sint institutæ, artes & disciplinæ ob
quam causam in homines inductæ, planè
intelligunt, atque ad eum scopum ea
omnia perducere conantur. Hoc quo-
niam maximi admodum momenti est, in
ijsque aberrare valdè periculosum, ac
saluti nostræ noxium deprehenditur,
imo plurima errorum pars, quibus homi-
nes circumaguntur, ex hoc fonte ma-
nat: ideo hoc præcipuè petit sancta Ec-
clesia, vt hodie corda fidelium ab hac
cæcitate liberentur. Si enim satis, super-
que scirent homines ad quem finem di-
uinitæ, honores, valetudo, scientia, in-
genium, filiorum soboles, aliaque hu-
iusmodi essent a Deo permittæ; nõ ad e-
dè præpostere multa agerentur, nec rerum
vmbra pro ipsis rebus confectarentur.
Ille magistratum suscipit, ille vxorem
ducit, ille militiæ dat nomen, ille Eccle-
siæ adscribitur, & plerunque ad propriũ
non collinant finem, nec recta sapiunt.
Nobilis est: tunc recta sapiens, si tibi fi-
xum, immotumque in animo manserit,
nobilitatem hanc ad Dei gloriam esse
exercendam; aut quò alijs dignitate præ-
stas, sic cæteros moribus, & religione
præcellas; aut quò alijs clarior & illu-
strior, eò te in Ecclesijs frequentior,
in pijs operibus alacriorem, in sacris
concionibus audiendis, in ieiunijs ob-
eundis, in pauperibus visitandis prom-
ptiorem te debere esse intelligas. Es pa-
terfamilias: tunc te recta sapere pertua-
sum habe, si noueris qua de causa Deus
patresfamilias in terris esse constitue-
rit, nempe vt præeant illis, quibus præ-
sunt, exemplo, & virtute, vt admoneant,
vt erudiant eos in via Domini, & non

erubescant Pastoris officio fungi; ac cū
eos pastores familiæ suæ Deus consti-
tuerit, laudent sæpè familiam, & si mor-
bosum pecus inuenerint, caula extru-
dant. Doctor es, tunc recta sapiens, si
doctrinam tuam non vtilitate, sed ho-
nestate metiaris: si scientiam tuam ita
composueris, vt à conscientia non se-
iungas: & si alia nosti, te ipsum prius co-
gnoscas, & sic in reliquis. Quæ sursum
sunt ergo, oportet sapere, id est vt infe-
riora hæc ad cælestia semper rediga-
mus.

Alterum est, quod supra diximus po-
stulari à sancta Ecclesia in fidelium gra-
tiam, & auxilium, *vt de diuini Spiritus
semper consolatione gaudeant*, quod ma-
ximè pertinet ad præsentis mysterii Sa-
cramentum, quod hodie ministrandum
est. Sancta enim Ecclesia cum suos sa-
cro chrismate tanquam athletas ad in-
eunda certamina pro Christi gloria in-
ungat, vt aduersis non terreantur, peri-
cula non expauescant, sed Spiritus san-
cti robore confirmati, inuicti stent ad-
uersus persecutiones, & mundi calami-
tates; agnoscens simul humanis hæc vi-
ribus minimè præstari posse, nisi cum
suauitate, & consolatione aliqua mi-
sceantur isti conflictus; quid agit? pe-
tit vt quicquid acturi sunt, quamuis du-
rum, triste, & acerbum, id libenti ani-
mo, hilariquè voluntate suscipiant,
beatitudinis fruendæ spe recreati, om-
ne gaudium existimantes in varias ten-
tationes incidere, & ardua quæque pro
Dei nomine sustinere. Quod vt illis
feliciter succedat, postulat *ut in eodem
Spiritu & sapiant & gaudeant*, id est vt ab
eodem Spiritu ducti, ad eundem fi-
nem, vt ei placeant, & eo fruantur, om-
nia sua dirigant: iuxta illud Principis
Apostolorum ^a *credentes autem exultatis
letitia inenarrabili, & glorificata, repor-
tantes finem fidei vestre, salutem anima-
rum vestrarum*. Multi enim recta no-
runt, & his gaudent, sed non vt in
Domino oblectentur. Vnde (vt diximus)
Hieremias monebat ^b, *Non gloriatur sa-
piens in sapientia sua, nec fortis in for-
titudine sua, nec diues in diuitijs suis, sed
in hoc*

in hoc gloriatur scire, & nosse me. Huc
igitur omnia nostra sunt referenda, huc
dirigenda, atque in hoc Spiritu omnia
meditanda, omniaquè peragenda, si ve-
ra in hoc mundo scientia florere, atque

æterna in altero felicitate frui opta-
mus, gratia & misericordia Domini
nostri Iesu Christi, qui cum patre, & spi-
ritu sancto viuit & regnat in secula se-
culorum. Amen.

DE SACRAMENTO

PŒNITENTIÆ.

COLLE-
TOR.

VAMVIS in sacramentis recensendis, Pœnitentiæ sacramentum post Eucharis-
tiam poni soleat, prout sacrum Concilium Tridentinum, & Catechismus Ro-
manus ostendunt; tamen nos in hoc libro, qui directus est ad praxim, præmittemus
sacramentum Pœnitentiæ: nam antequam Christianus vir ad sanctissimam Eu-
charistiam accedat, confiteri eum oportet peccata sua; & quemadmodum ait Apostolus, probet
prius se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

Hunc autem ordinem in hoc Sacramento adhibebimus. primum enim ponentur Articuli,
super quibus examinari debent Bononia, quicumque sacerdotes ad huius Sacramenti admini-
strationem admitti petunt.

Deinde adijcetur summarium Bullæ in cœna Domini, & Tabella casuum, quorum Illustris-
simus Archiepiscopus absolutionem sibi reseruauit: nec non Ritus absolutionis à S. Romana
Ecclesia Confessarijs præscriptus.

Tum vt admissi, atque approbati facilius munere suo perfungantur, pauca quedam moni-
tiones subnectentur, seu potius ipsarum formula: quæ pro tempore ipsis ab Illustrissimo Ar-
chiepiscopo præberi solent.

Et quoniam idem Archiepiscopus in sua Metropolitana Ecclesia Collegium Pœnitentiario-
rum erexit (præter Canonicum ipsum Pœnitentiarium maiorem, ex Capitulo eiusdem Me-
tropolitana constitutum) ad quos Archiepiscopaliū casuum præsertim absolutio pertinet, deo
nonnulla etiam capita ab ijs obseruanda subiiciemus.

Ad hæc collocabitur hoc eodem loco modus adhiberi solitus in Congregationibus casuum Con-
scientiæ, ab Illustrissimo Archiepiscopo tam in Ciuitate, quam in Diœcesi institutis.

Demum ea quæ in hoc Sacramento collegimus, concludentur sermone vno eiusdem Illu-
strissimi Archiepiscopi, qui inter plures magis huic loco conuenire videbatur.

Si qua autem fortasse quispiam desiderabit, quæ speciatim ad Parochos pertinere possent,
ea in Constitutionibus Synodalibus reperiet; præterquam quod ad pœnitentium ipsorum in-
structionem, plures libelli, Archiepiscopi iussu, Bononia editi sunt, in quibus recte confitendi
regula traduntur.

Nulla uerò hic instructio præmittitur, ut supra factum est, quia ex sequentibus Articulis,
examine præmissis, & approbatione eorum qui ad hoc Sacramentum ministrandum admittuntur,
iam ea, quæ sui muneris sunt a Confessarijs intelligi, & ad pœnitentium salutem, ijs
facile uti posse existimandum est.

Sciât tamen lector, quamuis sequentes Articuli plura capita complectantur, non tamen circa
super eorum singulis ad examen accedentes interrogari: sed cum illi deputari solent ab Il-
lustrissimo Archiepiscopo examinatores, qui circumspectione, & prudentia, non minus quam
doctrina, & scientia præstant, ipsis plura capita eiusmodi proponuntur, ex quibus pro cuius-
que examinandi conditione, illa eligant, quæ sibi magis accommodata, & ab eo quem exami-
nant præcipuè requirenda esse videantur.

articuli

articuli

ARTICVLI

Super quibus examinabuntur qui ad sacramentum Pœnitentiæ ministrandum admittentur in Ciuitate, & Diœcesi Bononiæ.

Præter alias res scitu necessarias, de quibus ex tempore interrogabuntur, iuxta sacrum Tridentinum Concilium, & Catechismum Romanum.

De sacramento Pœnitentiæ in genere.

- 1 quem finem instituta sint Sacramenta nouæ legis à Christo Iesu, & præsertim hoc sacramentum Pœnitentiæ.
- 2 An sacramentum Pœnitentiæ habeat illa tria, scilicet materiam, formam, & ministrum prout cætera Sacramenta, & quænam ea sint.
- 3 An per sacramentum Pœnitentiæ deleatur omnis culpa, & poena integre, aut quomodo.

De Confessore ministro sacramenti Pœnitentiæ.

- 1 Quæ conditiones requirantur in Confessore ministro sacramenti Pœnitentiæ.
- 2 In quo differat potestas Ordinis, à potestate Iurisdictionis.
- 3 An casu aliquo possit non sacerdos hoc Sacramentum ministrare.
- 4 Quæ scientia in ministris requiratur.
- 5 Quæ Regula sint ad discernendum peccatum mortale à veniali.

- 6 Quæ bonitas in Confessore de necessitate requiratur.
- 7 An Confessor in mortali existens, audiendo confessiones, peccet, etiamsi subditus tunc velit confiteri.
- 8 An excommunicatus possit esse minister sacramenti.
- 9 An debeant interrogari pœnitentes de peccatis, & quando, quomodo, seu quo ordine.

De Contritione.

- 1 Quæ dispositio requiratur necessariò ex parte pœnitentis.
- 2 In quo differant contritio, & attritio.
- 3 Quomodo cognoscat quis probabiliter se habere contritionem, vel attritionem, & quibus medijs obtineri possint.
- 4 An contritio sit aliquando in præcepto, & quando.
- 5 An debeat quis conteri distinctè de singulis peccatis, vel satis sit de omnibus conteri in communi, & quo tempore hoc sit faciendum.
- 6 An formale propositum cauendi à peccato in futurum, sit de necessitate Contritionis.
- 7 Quæ peccandi occasio est illa, quæ pœnitens necessariò relinquere tenetur.

De Confessione.

- 1 An Confessio generalis totius vitæ suæ sit necessaria ante mortem, vel saltem maximè utilis, & omnibus commendanda; & an possit in ea quis omittere aliquod peccatum aliàs confessum.
- 2 Quæ peccata sint confitenda de necessitate, & quæ de congruitate, & cum quibus circumstantijs.
- 3 Quomodo differant circumstantiæ mutantur speciem, ab his quæ aggrauant.
- 4 Quibus

- 4 Quibus casibus teneatur quis statim confiteri, quibus iterare confessionem, & quæ perfecta Confessio dicatur.
- 5 An aliquod peccatum possit à pœnitente celari, & Confessori non exprimi.

- 5 Quæ absolutio sit præstanda ijs, qui in confessione (quæ vulgo reconciliatio dicitur) nullum peccatum exprimunt.
- 6 Quomodo sint absoluendi in articulo mortis qui confiteri nequeunt, sed signa contritionis solum ostendunt.
- 7 An absoluendi, qui in idem peccatum sæpius confessum incidunt.
- 8 An aliqua cautio sit petenda à pœnitente ante absolutionem, & in quibus casibus.

De Satisfactione.

- 1 Quæ Valis, & quanta pœnitentia debeat à Sacerdote iniungi pœnitenti, & an ab eius arbitrio pendeat, aut aliter.
- 2 Ad implendam satisfactionem sacramentalem, quæ requirantur: & quot modis satisfacere possimus: & quid operetur hæc satisfactio.
- 3 An Confessor possit commutare, vel tollere pœnitentiam iniunctam ab alio Confessore.
- 4 In quo differat restitutio, à satisfactione sacramentali.
- 5 An per opera alijs debita possit fieri satisfactio.
- 6 Quid efficiant Indulgentiæ ad hanc sacramentalem satisfactionem.

De sigillo.

- 1 Quomodo differat sigillum secreti, a sigillo confessionis.
- 2 An huiusmodi sigillum sit de necessitate confessionis.
- 3 An illa quæ sciuntur in confessione præter peccata, cadant sub sigillo confessionis.
- 4 An liceat detegere peccata in confessione audita, quæ publica sunt, aut saltem non nominando personam, sed in communi.
- 5 An peccet mortaliter reuelans ea, quæ sibi dicta sunt extra confessionem sub conditione, vt teneret ea sub sigillo confessionis.
- 6 An aliquo casu possit confessum peccatum reuelari.
- 7 An dans pœnitentiam publicam pro peccato in confessione audito, dicatur reuelare confessionem.
- 8 Quas pœnas incurrat huiusmodi sigilli fractor.
- 9 Quæ cadant sub sigillum secreti, & an omnis secreti detectio sit mortalis.
- 10 An quod occultum est, vel secreta scitur, reuelari debeat ad præceptum iudicis.

De Absolutione.

- 1 Quæ verborum forma in absolutione requiratur de essentia, & quæ de congruitate: & quis ordo seruandus, tam in absoluendo à peccatis, quàm ab excommunicatione, aut ab irregularitate.
- 2 Qui sint casus reseruati Papæ, & qui Episcopo; & an quiuis Confessor absoluens in aliquo ex illis peccet mortaliter: & similiter absoluens aliquem contra propriam opinionem, aut quem videat absque contritione debita.
- 3 An quilibet pœnitens absolui possit, & quolibet loco, & quolibet tempore.
- 4 An habens auctoritatem absoluendi à casibus, possit absolueri à censuris.

De Restitutione.

- 1 An peccans contra charitatem debitam proximo, vt qui

- ei in necessitate posito non subuenit, vel ad peccatū illum inducit, teneatur ad aliquam restitutionem.
- 2 An consentiens in damno dato, teneatur ex æquo restituere, ac teneatur qui damnum dedit.
- 3 Qui sunt illi nouem modi, quibus quis dicitur consentire delinquenti.
- 4 An confessor qui per ignorantiam, vel negligētiam absoluit aliquem ante restitutionem, maneat obligatus ad restituendum.
- 5 An qui furatus est rem aliquam & illam habet, satis ei sit quod restituat æquiualens.
- 6 An locans rem furatam, debeat restituere pretium locationis vero domino.
- 7 Qui pro committendo aliquo peccato pretium suscepit, an illud restituere teneatur.
- 8 Quæ causæ non restituentem, a peccato excusant.
- 9 Bonorum incertorū restitutio, quomodo facienda.
- 10 Infamans proximum de delicto vero, an restituere teneatur, & quomodo.

De usura.

- 1 Quid sit usura, & in quibus rebus consistat.
- 2 Pro re accommodata aliquid ultra sortem accipere, an sit usura.
- 3 Quod dicatur iustum pretium rei venditæ.
- 4 An donare aliquid, vt reddatur duplum si moriatur ante tale tempus, sit licitum.
- 5 Quomodo in pacto de retrouendendo committatur usura.
- 6 Quid est cambium, & quæ cambia sint licita.
- 7 Societatis contractus quid, & quis licitus, & vt talis ineundus.
- 8 Quis vsarius dicatur manifestus, & a quo absoluendus.

- 9 Vendere rem carius credito, quam numerata pecunia, an sit usura.
- 10 In quo differant lucrum cessans, & damnum emergens.
- 11 An pro pecunia dotali, liceat fructus aliquos accipere.

De Simonia.

- 1 Simonia quid sit, & quotuplex.
- 2 An conferens beneficium indigno ob consanguinitatem, amicitiam, vel preces sit simoniacus.
- 3 Quomodo dignoscetur, qui inseruit alicui prælato pro beneficio obtinendo, an sit simoniacus: & quomodo per munus a manu, a lingua, & ab obsequio committatur simonia.
- 4 Quis simoniacus sit ipso iure suspensus, vel excommunicatus.

De censuris.

- 1 Quot sint censuræ ecclesiasticæ.
- 2 Quid sit excommunicatio maior, & quæ minor.
- 3 Quot sint irregularitatis species.
- 4 An Confessarius tempore Iubilei possit cum irregulari dispensare.

Summarium Bullæ in Coena Domini S.D.N. Clementis VIII. Pont. Max. an. 1593.

Excommunicantur, & anathematizantur.

- 1 HAERETICI cuiuscunque sectæ: eorundem fautores, libros legentes, tenentes, aut imprimentes, & schismatici.
- 2 Appellantes a Pontifice ad futurum Concilium, eorumque fautores.
- 3 Piratæ, atque eorum receptatores, & fautores.

4 Qui

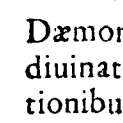
- 4 Qui naufragorum Christianorum cuiuscunque generis bona, etiam in littoribus inuenta surripuerint.
- 5 Imponentes noua pedagagia, & gabellas, vel eas augentes, vel augeri prohibita exigentes.
- 6 Falsificantes literas Apostolicas, aut supplicationes a quocunque auctoritatē habente signatas; aut falsò fabricantes literas apostolicas.
- 7 Deferentes arma, & alia vsui bellico idonea ad Turcas, vel alios Christiani nominis inimicos. Et ad Reipublicæ Christianæ statum pertinentia, ipsdem in damnum Christianorum nunciantes.
- 8 Impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria Romam conuehūt.
- 9 Qui ad sedem apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, sua aut aliorum opera læserint; & qui sine iurisdictione in Curia commorantes vexauerint.
- 10 Qui Romipetas, ac peregrinos etiā in vrbe morantes, vel abeuntes læserint.
- 11 Qui nocuerint sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & alijs Prælati.
- 12 Qui per se, vel per alios lædunt recurrentes in suis negotijs ad Romanam Curiam.
- 13 Qui appellant a grauamine, vel futura executione literarum apostolicarum ad laicam potestatem.
- 14 Quicunque executionem literarum apostolicarum, aut aliarum expeditionum impediunt: & prohibent accedentes ad gratias impetrandas.
- 15 Iudices seculares, qui personas ecclesiasticas trahunt ad sua tribuna lia, per quæ Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.
- 16 Impedientes Prælatos, ne sua iurisdictione vtantur. Quique illorum, & delegatorum iudicia eludentes, ad cancellarias recurrunt, aut contra illos decernunt, præstantq. auxilium.

- 17 Usurpantes sedis apostolicæ, & quaruncunque ecclesiarum Iurisdictiones, vel fructus etiam sequestrantes.
- 18 Imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aut eorum fructibus.
- 19 Iudices seculares, qui se interponūt in causis capitalibus, seu criminalibus, cōtra Ecclesiasticas personas.
- 20 Occupantes bona, aut Terras Ecclesiæ Romanæ, & in illis supremam iurisdictionem usurpantes.

In eadem Bulla hæc præterea continentur.

- 1 Quod absolutio summo Pontifici reseruatur.
- 2 Quod absoluere præsumentes excommunicantur.
- 3 Quod Papæ absolutio non comprehendit eos, qui à præmissis non destiterint.
- 4 Quod quicunque audiunt confessiones, apud se eandem Bullam habeant.

Casus Archiepiscopales, quos Illustriss. & Reuerendissim. D. Card. Palæotus Bononiæ Archiepiscopus sibi reseruauit. anno &c.

- 1 OS in primis, qui sunt excommunicati excommunicatione maiori.
- 2 Dæmones: & scienter maleficijs, diuinationibus, aut alijs superstitionibus, quæ graue peccatum mortale ingerunt, vtentes.
- 3 Blasphemiam, aut opprobriosa verba in Deum, vel Beatam Virginiem ex consuetudine, vel in aliquorum præsentia, non ex iracundia, cum scandalo proferentes.
- 4 Ignominiosa verba, aut minas grauiore, seu contumelias in illos Sacerdotes publice effundentes, qui pro eorum officio eos Episcopali foro, vti criminosos, & præceptis

K 2 eccle-

- ecclesiæ inobedientes, & contumaces denunciauerint, seu eos monuerint.
- 5 Contra Sanctimonialia, vel earum monasteria, seu seculares, quæ in monialium claustra educantur, per seipfos, siue per literas, siue per internuncios, obsecrantes, aut graua crimina molientes.
- 6 Detinentes bona ecclesiastica indubitè in damnum ecclesiarum.
- 7 Eos, qui in iudicio, in graue proximi damnum, falsum testimonium dixerint, vel scripturas publicas falsificauerint.
- 8 Homicidium, vel membri alicuius abscissionem per se, vel per alios perpetrantes, siue consilium, aut auxilium dantes; & abortum procurantes, si ad hæc sequatur effectus.
- 9 Incendarios domorum, frugum, aut aliarum rerum similium ex proposito: vel consilium, & auxilium ad id præstantes.
- 10 Stuprantes Virginem sub promissione matrimonij, vel qui post sponsalia coram testibus cum vna muliere contracta, & post manum sponsæ tactam, ac colloquia cum ea habita, matrimoniū cum alia ineunt, nulla causa legitimè probata ab Illustrissimo Episcopo, aut eius Vicario.
- 11 Incestum in primo, vel secundo gradu, aut bestialitatem committentes, aut crimen sodomiticum cum masculis, vel feminis exercentes.
- 12 Patrem, aut matrem per se, vel alios verberantes, seu eis opprobria graua in multorum conspectu inferentes.
- 13 Eos, qui non obtenta in scriptis facultate à deputatis, Quadragesimam soluunt; aut qui licentias indubitè, & dolose concefferint; vel eos qui scientes iustam non habere causam, easdem extorquent.
- 14 Eos, qui pijs legatis satisfacere neglexerint; Item Notarios illa malitiosè non denunciantes.

- 15 Eos, qui de iure, vel consuetudine decimas, vel primitias soluere tenentur, & non soluant.
- 17 Eos, qui sacrilegium commiserunt.
- 18 Eos qui Matrimonium clandestinum contraxerunt, non seruata forma Concilij Tridentini.

Prohibetur quibuscumq; omnis facultas in his absoluendi, præterquam in mortis articulo, quacumque licentia concessa non obstante.

Debent tamen Confessarij monere pœnitentès huiusmodi in mortis articulo ab aliquo horum casuum absolutos, quòd si superuixerint, tenentur adire aliquem ex pœnitentiariis, aut alium cui ab Illustrissimo Archiepiscopo hæc absoluendi facultas demandata sit, atque illius iussa excipere super ijs casibus, in quos incurrerunt.

Prohibetur item quibuscumque Confessariis, quibus etiam data fuerit facultas absoluendi in casibus reseruatis, ne quis ipsorum audeat, sese quoquomodo intromittere in restitutione bonorū in eertorum, quæ summam scutorum trium excedat, abtq; speciali Illustrissimi Episcopi facultate.

Animaduertant quoque, ne vota cuiuscumque sint generis permurent, vel dispentent; nec etiam cum incestuosis coniugatis, quo ad debiti petitionem; cum hæc ad solum Episcopum iure pertineant.

Notificatur præterea omnibus curam animarū exercentibus, quòd de mandato Sanctissimi tenentur penes se habere Bullam in Coena Domini, illamque semel saltem in anno eorum Populis publicare: quam publicationem simili modo de his nostris casibus reseruatis facere curabunt. Dat. Bonon. &c.

RITVS SERVANDVS
in absolute pœnitentium.
Sacerdos postquam dixerit.

Misereatur tui omnipotens Deus, &c.
Extendens manum de more, super caput confitentis dicat.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius mihi concessa, absoluo te in primis à vinculo excommunicationis in quantum possum, & tu indiges. Item eadem auctoritate absoluo te ab omnibus peccatis tuis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

Postea sublata manu dicat.

Passio Domini nostri Iesu Christi, & merita Beatæ Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

Nonnulla, quæ Confessarij admissi atque approbati in Ciuitate, & Diocesi Bonon. in suo munere exercendo curare debent.

Qicumque Sacerdos ad Confessiones fidelium audiendas admissus, atque approbatus fuerit, non nisi licentia in scriptis ab Illustrissimo Archiepiscopo obtenta, hoc sacro munere fungatur.

Habeat Bullam in Coena Domini, Casusque Archiepiscopales reseruatos, à quibus caueat sine speciali licentia, aut priuilegio ne quemquam absoluat, nisi in articulo mortis constitutos;

In huius ministerii functione, præcipue honorem Dei, & animarum salutem ante oculos sibi statuat, neque aut elemosinarum, aut lucri, aut terreni alicuius commodi causa, ad illud exercendum adducatur.

Atque ut non solum crimine, sed etiam ipsa criminis suspicionem carcat,

nihil vnquam in Confessione, aut Confessionis occasione petat à pœnitente: quamuis charitatis, aut pii alicuius operis prætextu.

Eleemosynas pœnitentibus iniunctas, neque sibi, nec suæ Ecclesiæ applicet; sed pœnitentis arbitrio, siue Ecclesiis, siue locis pijs applicandas relinquat.

Confessiones in Ecclesia non audiat, nisi sit superpelliceo, & stola indutus, atque iis in locis, quæ ipsis audiendis constituta sunt, videlicet in Confessionalibus ad id paratis.

Neque mulierum confessiones in Ecclesia audiat vnquam noctu, hoc est post occasum, aut ante ortum solis.

Ad confessionem non admittat easdem mulieres, nisi velato sint capite, & debitam honesto habitu reuerentiæ, atque humilitatem erga hoc sacramentum præferant: similiter nec viros, nisi habitu modesto & decenti, deposito quocumque armorum genere ad illud accedant.

Cetera quæ in hoc munere exercendo sibi necessaria sunt, ex Tabella, quæ pro temporum varietate, & casuum necessitate ad eos mitti solet, cognoscere poterit, omniaque in Congregationibus inter se conferre, atque examinare; & adhibita summa diligentia perspicere curet. Dat. Bononiæ in Archiep. Pal.

De Pœnitentiarijs in Ecclesia metropolitana constitutis.

Præter ea, quæ omnibus, & singulis Confessariis in Vrbe, & Diocesi Bononien. præscripta sunt; quæ omnibus communia esse debent, Illustrissimus Archiepiscopus nonnulla præcipue Pœnitentiariis metropolitanæ Ecclesiæ in memoriam reuocat, ut diligentius munus suum exequi conentur.

Qui igitur ex ipsis nominatim ad hoc munus exercendum singulis hebdomadis deputati erunt; non prætermittent summo mane primæ Missæ signo audito statim ad metropolitanam Ecclesiam accedere, vbi vsque ad horam Nonam

permanebunt. A prandio verò similiter reuertentur statim, & nonnisi celebratis Vesperis discedent, quamuis nullus omnino pœnitens adesset.

Diebus festis, ferijs sextis, & in solemnitate præsertim Paschali, & Natiuitatis Domini per aliquot dies ante, in eadem Metropolitana omnes ad confessiones audiendas diligenter parati erunt.

Singuli ipsorum quotidie Missam celebrare curabunt in iis Metropolitana Ecclesiæ altaribus, quæ iis à Sacrista assignabuntur, neque ob Missæ celebrationem elemosynam à Tabularia, aut aliunde perquirant.

Ex ipsis verò, qui idonei erunt in Oratorii spirituali exercitatione, sermones habere debent iis diebus, qui illis præseribentur.

Decimoquinto quoque die, & sæpius etiam, si id occasio postulabit, omnes vnà coram Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo congregabuntur, ibique agent de grauioribus casibus, aliisque necessariis rebus, quas in Confessionibus animaduertent, consultatione, aut aliquo remedio indigere.

Facultas eorum est absoluendi ab omnibus casibus Illustrissimo Archiepiscopo reseruat, præter casum primum ad hæreticos, & libros prohibitos pertinentem, & præter alios casus reseruat, quorum absolutio separatim maiori pœnitentiario committetur.

Dat. Bonon. in Archiepiscopali. &c.

Licentia pro Confessarijs Secularibus.

G Abr. Card. Palæot. Archiepiscopus Bononiæ &c. Dilecto nobis N. presentium tenore, tibi per examinatores nostros idoneo reperto, & per nos approbato, ut in Ecclesia nostra N. Confessiones fidelium audire, & pœnitentes absoluere valeas (præterquam à casibus, & censuris nobis reseruat) facultatem concedimus, & impartimur. Te in Domino admonentes, ut que præsertim huius sacramenti administratione per sacros Canones sancita, vel à nobis ordinata fuerint, attentè perlegas, accurateque obserues. In quorum fide, &c. Dat. Bonon. Archiepisc. adibus. Die Mensis Anni

Dat. Bononiæ ex Archiepiscopali adibus. Die Mensis Anni

Licentia pro Confessarijs Regularibus.

G Abr. Card. Palæot. Archiepiscopus Bononiæ &c. Dilecto nobis N. presentium tenore, tibi à tuo superiore nobis legitime presentato, & per nos approbato, ut in Ciuitate & Diœcesi nostra in Ecclesia Monasterij seu conuentus ordinis tui, ubi habitas, & in aliis item Ecclesijs, quæ non sunt ordinis tui, dum tamen admoncas prius Parochia Curatum, Confessiones fidelium audire, & pœnitentes absoluere valeas (præterquam à casibus, & censuris nobis reseruat, & priuilegio tibi non concessis) facultatem concedimus, & impartimur. Te in Domino admonentes, ut que pro recta huius sacramenti administratione, per sacros Canones sancita, vel à nobis ordinata fuerint, attentè perlegas, accurateque obserues. In quorum fide, &c. Dat. Bonon. Archiepisc. adibus. Die Mensis Anni

Licentia pro Confessarijs Monialium.

G Abriel Card. Palæotus Archiepiscopus Bononiæ &c. Licentiam concedimus Tibi N. per examinatores nostros idoneo reperto, & per nos approbato, ut in Ecclesia, & monasterio S. N. Confessiones monialium audire, & secularium etiã, si quæ in eodem monasterio erunt, easque absoluere valeas, præterquam à casibus, & censuris nobis reseruat, a quibus absoluendi facultatem, cum opus erit, tibi impartimur.

In clausuram Monasterij nõ ingredieris, nisi Cotta, & Stola indutus, ut administres tantummodo sancta Sacramenta pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremae Vnctionis, & spiritualem opem agonizantibus præstes: quibus casibus semper tuo hoc munere perfunderis sociatus à duabus ex senioribus monialibus, quæ cum confessiones audis, te etiam videre possint, licet non audire. In Cauere ne te Monasterij, aut monialis alicuius quibuscumq. negocijs immisceas, nec ad crates aut rotas colloquaris, nisi ut tantummodo peractæ quæ Ecclesiæ cultui, & diuinarum officiorum celebrationi, aut sacramen-

torum administrationi sunt necessaria. Vocatus tamen ut aliquod des spirituale consilium, id effice ad crases quæ clausa sint, presentesque adsint moniales auscultatrices, & non aliter sub pœna arbitrio nostro &c.

Te vero in Domino admonemus, ut quæ pro recta huius sacramenti pœnitentiæ administratione per sacros canones &cet. ut supra. In quorum &c. Dat. Bononiæ.

DE CONGREGATIONIBVS CASVVM CONSCIENTIÆ BONONIAE HABENDIS.

COLLECTOR. **VO**NIAM ex casuum conscientie cognitione, & frequenti examine præcipue pendet sacramenti pœnitentiæ rectè administrandi ratio; ut huic quoque parti sedulo prospiceret Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus, & clerus urbis, & Diœcesis Bononiæ utili huic exercitationi facilius se tradere posset, constituit iam pridem, & Synodorum Diœcesanarum decretis etiam sanciuit, ut omnes Parochi & sacerdotes, præsertim confessorij munus obeuntes, Congregationibus casuum conscientie ab eodem Archiepiscopo institutis singulis mensibus interesse debeant. Quarum quidem Congregationum ordo sequens est.

Ratio adhiberi solita in congregationibus casuum conscientie.

Habentur Congregationes casuum conscientie quolibet mense in Archiepiscopali Palatio, coram Illustriss. Archiepiscopo.

TRES casus proponuntur a Magistro Theologiæ ordinario pro fessore ad id deputato in praxi occurrentes ea forma, quæ inferius subiicitur: qui typis editi, adnotato etiam mense . . . die. & hora congregationis futuræ distribuuntur, ita ut aliquot ante congregationem diebus a Parochis, aliisque qui congregari debent, legi possint, & diligenter examinari.

Stata die, congregatis omnibus, inuocataque sancti Spiritus gratia pronunciantur à Notario nomina parochorum aliorumque qui interesse debent, ne absentes ignorentur, sed iniunctam negligentiam pœnam subeant: quæ postea alicui loco pio aut monasterio applicatur.

Posthæc Illustrissimus Archiepiscopus siquid ante monendum est, grauitè, & paucis admonet: Deinde ex pixide, in qua continentur nomina eorum descripta qui in congregatione adsunt, extrahuntur aliquot, qui ad propositos casus sunt responsuri, & magister cæremoniarum alta voce dicit, ad primum casum respondeat. N. parochus ecclesiæ sancti N. & N. parochus, seu confessorius &cet. & sic in reliquis casibus. Nominatus assurgit, & detecto capite votum suum, vel in scriptis, vel memoriter latinè profert, ceteris omnibus silentibus. Quod si alicui occurrit aliquid in quo à sententia illius qui respondit, discrepet, aut de quo aliqua dubitatio oriatur. petit ab Illustr. Archiepiscopo licentiam ijs quæ dicta sunt, aliqua obijciendi, seu subiungendi; quæ concessa, ille votum suum explicat. Tuncque magister Theologiæ qui præfens est, uti omnium casuum definitor, & cuius est nodos soluere, probat, quæ à Doctoribus sèfus explanare, quid de ijs omnibus sentiendum sit concludit. Sicque gratijs Deo peractis, & benedictione ab Illustrissimo Archiepiscopo data, Congregatio dimittitur.

SEQUEN-

COLLE-
CTOR.

S QV ENTEM hanc formulam casuum conscientia huiusmodi congrega-
tionum asserimus, ut exempli loco sit. nam prater librum unum iam editum, in
quo a Reuer. Patre Magistro Ludouico Lusitano Ordinis Heremitarum Sancti
Augustini, sacra Theologiae annos plures Bononia professore ordinario, uiroque in
primis erudito, & dictis Congregationibus casuum Conscientia profecto, non solum casus, quos
ipse exquirebat, & proponebat, sed etiam eorum solutiones colliguntur: alius liber propo-
diem de iisdem casibus, Illustrissimi Archiepiscopi iussu edendus expectatur.

Feria Die Mensis

Hora erit Congregatio in Pa-
latio Archiepiscopali omnium
Curatorum, ac Pœnitentiario-
rum Ciuitatis Bonon. in qua pro-
ponentur infra scripti tres casus
Conscientiæ examinandi, & de-
cidendi.

*Qui autem erunt legitime impedi-
ti mittant eodem die excusatio-
nem suam etc. Poena absen-
tium sine legitima causa appli-
cata est Monasterio .N.*

S Ebastianus mercator, cum in con-
suetudine sit eorū, qui ferici mer-
caturam exercent, si illud vendunt in
magna copia, non nisi expectato uen-
dūt pretio, & maiori notabiliter, quàm
præsenti pecunia vendi minutim solet,
eidem consuetudini diu adhæsit, & hoc
anno quo in aptando & contexendo fe-
rico plus consumpsit, quàm numerata
pecunia valeat, dat illud alijs credito
pro precio, quo spectata solutione emi-
inter mercatores consuevit, vt saltem
expensas factas lucretur, nunc facto si-
bi scrupulo de usura, Curatum consulit.

Quæritur an talis mercatorum con-
suetudo sit usuraria, & quid Sebastiano
sit à Curato respondendum.

M Artinus petijt à Nobili elee-
mosinam scutorum decem, ad
subueniendum mulieri pauperi, cuius
nomen illi expresit: quam summam se
daturum libenter simplici solo verbo
premisit Nobilis. Transactis tamen ali-
quot diebus mittit tria dumtaxat scuta
ad Martinum, dicens illa sufficere pro
dicta paupere, vt qui alijs debeat etiam
subuenire; sed Martinus conqueritur
intra se, quòd verbum sibi datum non
seruauerit.

Quæritur, an Nobilis ex sola illa sim-
plici promissione teneatur in conscien-
tia ad danda illa decem scuta.

F Ranciscus in extremo vitæ posi-
tus, antequàm animam efflet, què-
dam sibi familiaritate coniunctum uo-
cat, ei que ad aurem data quadam cla-
ui imponit, vt reddito ultimo spiritu ca-
psam consignatam aperiat, & omnes
quas in sacculo inuenit pecunias clā
accipiat, partemque vnā in proprios
vsus, alteram in eleemosinam pro cele-
brandis diuinis officiis pro anima illius
expendar. qua re facta, clauique in pu-
teum proiecta, hæredes Francisci, qui
sciebant magnam in capsula illa includi
viuente Patre pecuniarum copiam, nec
clauem inuenientes, addubitant de fur-
to, & excommunicationem publicari fa-
ciunt, contra illum qui accepit, retinet,
vel quamcunque notitiam de dictis pe-
cuniis habet: Franciscus optimæ con-
scientiæ uir, ad confessorem accedit.

Quæritur an Frânciscus qui pecunias
accepit, & retinet, si eas non reuelet, in
excommunicationem incidat, & quid illi
sit consulendum.

IN DIOE-

COLLE-
CTOR.

COLLE-
CTOR.

N Diœcesi Bonon. cum maiore quadam diligentia uendum esset Illustrissimo Ar-
chiepiscopo, vt congregationes casuum conscientia instituerentur, & haberentur:
parochi enim, aliique sacerdotes, qui ipsis interesse tenentur, Bononiā se transferre non
possunt, ob locorum interualla, & uiarum incommoda; ideo Archiepiscopus huius-
modi congregationibus in Diœcesi erectis, ut inde fructus uberiores percipiantur, his quæ se-
quuntur regulis consulit. Sciendum tamen est, eas in Plebanatus esse distinctas, ita ut Ar-
chipresbyter, & parochi, aliique sacerdotes, & confessarij uni plebanatui subiecti, congrega-
tionem vnā complectantur. Itaque quot Plebanatus sunt in Diœcesi Bononia, totidem con-
gregationes singulis mensibus habentur. Archipresbyteri autem est, munera in congregatio-
nibus obsecunda distriouere.

De Congregationibus casuum con-
scientiæ in Diœcesi habendis.

V Nusquisque Archipresbyter Ple-
banus, vel eius Vicarius apud se
habeat librum amplioris, & compe-
tentis formæ, cuius hæc sit inscriptio,
videlicet.

Liber resolutionum casuum conscien-
tiæ, quæ fiunt singulis mensibus iussu Il-
lustrissimi Archiepiscopi nostri in con-
gregatione Plebanatus. N.

In sequenti pagina annotentur nomi-
na, & cognomina primò Archipresby-
teri, deinde lectoris casuum conscien-
tiæ; postmodum singulorum Rectorum,
& aliorum curatorum, & quoruncun-
que sacerdotum, & clericorum sacris
ordinibus initiatorum in finibus eiusdē
Plebanatus, vel congregationis habi-
tantium, (subiungendo) Qui omnes con-
gregationi casuum conscientia hora, &
loco constituendis interesse debeant,
sub poena librarum quatuor boneno-
rum, nisi legitime impediti infra tres
dies saltem miserint excusationem.

Lector casuum in prima habenda
congregatione, casus in scriptis propo-
nat discutiendos in sequenti, schedula
vnicuique consignata, vt omnes absque
vlla excusatione interroganti lectori re-
spondere possint parati, si non latine, sal-
tem vulgari sermone, & si non memori-
ter, saltem ex scripto.

Ante congregationem cantetur, vel
saltem submissa voce dicatur missa con-
uentualis, cui omnes superpelliceis in-
duti, iuxta alias decreta, religiosè in-
ter sint.

In principio congregationis preces
consuetæ præmittantur ab Archipres-
bytero, cui semper primus in congre-
gatione locus tribuatur.

Postmodum à lectore, seu ab eo cui
id ex ordine contigerit, proponentur
casus, qui aliquot ante diebus à magi-
stro Theologiae, ad Diœcesanorum sa-
cerdotum captum accommodati, & mis-
si ad Archipresbyteros, & ab iisdem di-
strubuti parochis suæ congregationis,
singulorum responsionibus discutiētur;
vel si tempus id non patiat, responde-
bunt tantum ij, qui à lectore nomina-
buntur.

Quibus expeditis, si quid erit in ha-
bita lectione adnotandum, vel explicā-
dum, lector id diligenter præstabit. po-
stea resolutionem propositorum casuum
in medium afferet confirmatam rationi-
bus, & auctoritatibus, quæ ex doctori-
bus, & summis desumptæ sint: quorum
omnium exemplar descriptum, & sua
manu subscriptum, Archipresbytero sta-
tim completa congregatione ad depu-
tatum Bononiæ ab Illustrissimo Archie-
piscopo, transmittendum consignabit,
in hanc formam videlicet.

Die . . . mensis . . . anni . . .
Habita est congregatio casuum con-
scientiæ Plebanatus. N. in parochiali
ecclesia

Ecclesia sancti N. cui omnes interfue-
runt, exceptis Reuer. D. N . . .

Rector. S. N. . . . misit ex-
cusationem, in qua asseruit se esse legi-
timo impedimento detentum .

Reuer. D. N. . . Curatus .
nullam, aut non idoneam
excusationem misit. Et sic procedatur
in singulis adnotandis .

Super propositis casibus, & discussis
Reueren. D. N. lector, huiusmodi ver-
bo, & scripto attulit solutionem .

Ad primum & cet. Ad secundum & c.
Ad tertium & cet.

Quibus expeditis, gratijsque de mo-
re peractis, promulgatisq; & consigna-
tis vniciuique in scriptis casibus in se-
quenti congregatione discutiendis, ha-
benda à R. D. N. . . sub die . . .
mensis . . . anni . . .
vnusquisque recessit in pace .

Vt tutius responsionibus adhibitis
ad casus discussos inhærere omnes pos-
sint, Reuerendo Patri Theologo depu-
tato approbanda, emendanda, vel corri-
genda eadem solutionum exemplaria
Archipresbyter hoc ordine curabit de-
ferri. In prima congregatione Archi-
presbyterali in principio Quadragesi-
mæ fieri solita, tria, quatuorue exem-
plaria solutionum in suis præhabitis
congregationibus casuum discussorum
Illustrissimo D. Archiepiscopo consi-
gnabit, Scriba adnotante. in sequenti
verò synodo, alia item exemplaria,
eodem ordine consignanda deferet, &
priora emendata, ac subscripta à dicto
Reuerendo P. Theologo recipiet, & as-
feruabit, legenda, ac notificanda pos-
tea omnibus suæ congregationis; & sic
in sequentibus fiet, eaque omnia præ-
fertim si quæ emendata fuerint promul-
get omnibus in sequenti prima congrega-
tione.

Et vt in libro resolutionum casuum
conscientiæ nihil reperitur erroris, Ar-
chipresbyteri partes erunt, eadem ex-
plaria correctâ, ac subscripta ab eodem
R. P. Theologo describere, ac fideliter
trâsferre intelligibili caractere, sub hæc
verborum formula. Die & c. & vt supra .

Librum sub hac forma descriptum, se-
mel in anno ad synodum in Archipres-
byterali congregatione mēsis Octobris
teneatur Illustrissimo D. consignare .

Si quando hyemalis temporis impor-
tunitate alicubi congregationes prædi-
ctæ singulis mētib; haberi non possent,
Archipresbyter & lector eas in commo-
dius tempus poterit differre, dummodo
tot resolutionum exemplaria consignē-
tur, & tot congregationes habitæ ex or-
dine præscripto præbeantur, quot men-
ses intercesserint, nec minus duodecim
quolibet anno habeantur. Dat. Bonon.
N. Vicar. Gener.

SERMO ILLUSTRISSIMI
Cardinalis Archiepiscopi
De sacramento Pœnitentiæ .

In quo prima eius pars, quæ con-
tritic est, examinatur .

*Pœnitentiam agite, appropinqua-
bit enim Regnum Cælorum
S. Matt. cap. 4.*

NTER cætera humanæ sa-
lutis subsidia, quæ nobis à san-
ctâ Ecclesia proponuntur, il-
lud frequenter commemorari
scimus Dilectissimi, quod ad pœniten-
tiæ sacramentum pertinet, adeo vniuer-
sis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus,
tam nobilibus, quàm ignobilibus, doctis
atque indoctis, ac ceteris quibuscunque
necessarium, ob summam humanæ natu-
ræ fragilitatem, vt prima Præcursoris
S. Ioannis Baptistæ vox inter homines
illa erupisse legatur, qua pœnitentiæ vir-
tutem prædicabat . Et S. Petrus in acti-
bus Apostolicis, & S. Paulus in Episto-
lis suis sæpe idem repetierint; imò Chris-
tus Dominus hanc pœnitentiæ necessi-
tatem clarè protulerit, cum dixit, *Nisi
pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis* .
Vnde à sancta Tridentina Synodo illud
dictum est . *Sacramentum pœnitentiæ non
secus lapsis post Baptismum, ac Baptismum non-
dum regeneratis ad salutem necessarium esse.*
Cum

Cum verò hæc pœnitentia triplici
gradu constet, contritione, confessione,
& satisfactione, atque inter has partes
contritio primum locum, & ordine, &
fructu contineat; cū illa per se salutē pa-
rere interdum apta sit; Ideo de ea nunc
nobis agendum esse paulò diligentius
constituimus, cætera in aliud tempus
referuantes; si quidem ex Theologorū
libris, quos Summas appellant, eadem
facilius hauriri possunt. Quare de ne-
cessitate contritionis primum differe-
mus. Tum qua ratione illam consequi,
mentibusque nostris alere, & fouere pos-
simus. Denique quo tempore hoc præ-
cipuè præstare ualeamus. Quæ quamuis
in Tridentino Concilio, & Catechis-
mo Rom. atque apud alios multos gra-
ues Theologos præclarè tradita fuisse
non ignoremus; tamen pro officij no-
stri munere ab ijs nonnulla; quæ aptio-
ra videbuntur defuentes, atque pro
ut opportunum erit, adijcientes: operâ
dabimus, ut quæ necessaria sunt, vobis-
cum communicemus, mētēque vestras
vera doctrina, solidaque pietate, ac di-
sciplina (Deo adi uante) instructas re-
linquamus.

Quod igitur ad primum attinet, cum
contritio, vt Concilio Tridentino de-
finitum est, sit animi dolor, ac detestatio
propter Deum de peccato commisso, cum pro-
posito non peccandi de cætero, hocque con-
tritionis nomen ad significandam uim
doloris, qua affici debemus, impositū
sit, ducta similitudine à rebus corpo-
reis, quæ minutatim saxo, aut duriori
aliqua materia confringuntur; Vnde &
compunctio cordis dicitur, quòd sicuti
ferro tumida vlcera secantur ad effun-
dendum inclusum virus; sic & intima co-
gitatione, & deploratione scelerum ad-
missorum, quibus Deum offendimus
cor nostrum conscindatur. Propterea
antequam ad alia pergamus, occurren-
dum nobis uideatur infirmorum nonnul-
lorum perplexitati, qui ita secum ali-
quando mente reuoluunt. Cur Christus
Dominus noster in mundum uenit? cer-
tè, vt audiret gemitus compeditorum, & sol-
ueret filios interceptorum, hincque in tym-

bolo dicimus. *Qui propter nos homines, &
propter nostram salutem descendit de cælis,
& incarnatus est. & quotidie ait Eccle-
sia, Agnus Dei qui tollis peccata mundi. &
clamat David, In iustitia tua libera me. & Psal. 306
& Apostolus, Delens quod aduersus nos
erat chirographum decreti. Cur ergo aiūt, ad coloss.
adhuc nobis hæc contritio necessaria? & cap. 2.
Cur tot ieiunia, vigiliæ, carnisque mace-
rationes ad expianda peccata requiran-
tur? Cur conscientia nobis tam sæpe
examinanda? perinde ac si pro nobis il-
le non satisfecisset, nosque illius sangui-
ne redempti non fuisset? Videmus
venerabilem illum senem Simeonem,
qui erat vir iustus, & timoratus, vt nar-
rat Sæctus Lucas postquam infans Do-
minus noster in templo fuit præsentat-
us, illa verba spiritu sancto plena pro-
nunciasset, *Nunc dimittis seruum tuum Do-
mine secundum uerbum tuum in pace: Quia
uiderunt oculi mei salutare tuum.* Si salus
ipse nostra est, quid contritione ad salu-
tem egemus?*

His querimoniis respondendum est,
fallaces esse has Demonis voces, qui
nos quotidie variis artibus quærit elu-
dere. *Sex enim millia annorum iam pe-
nè compleuntur, vt ait S. Cyprianus, ex
qua hominem Diabolus impugnat. Omnia
genera tentandi, & artes, atque insidias de-
ciendi usu ipso uetustatis didicit. Si impa-
raturum inuenerit militem Christi, si rudem, si
non sollicitum, ac toto corde uigilantem, cir-
cumuenit nescium, fallit incautum, decipit
imperitum.*

Hinc dicebat Sanctus Augustinus in
libro de Pastoribus, *Abiit ut dicamus
uobis: Fruite ut uultis, securi estote, Deus
neminem perdit, tantummodo fidem chri-
stianam tenete: non perdit ille, quod rede-
mit: non perdet, pro quibus sanguinem suū
fudit: & si spectaculis uolueritis oblectare ani-
mos uestros, ite: quid mali est? & festa illa
quæ celebrantur per uniuersas Ciuitates in la-
titia conuiuientium, & publicis mensis se ip-
sos, ut putant, iucundantium, re uera magis
perdentium, ite, celebrate: Magna est Dei
misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate
uos rosas antequam marcescant; In domo Dei
uestri quando uolueritis conuiuamini, imple-
mini*

a Granna.
11 1. Concio.
in fi. ubi de
pœnit. S. An-
tonin in S. S.
p. 3. tit. 14.
6. 17. & seq.

b Sef. 14. 2. 4

c Catechif.
Rom. de pœ-
nit. sac. c. 5.

d S. Matth.
1. & S. Luc.
6. 3.

e S. Luc. 11.

f Sef. 14. 11.

d in præfa.
lib. ad For-
sunatum de
exhort. mar-
tyr.

e Tom. 9. c. 7
3. pa. 1096.

mini cibo, & uino cum uestris: ad hoc enim data est ista creatura, ut ea perfruarini, non enim impijs, & paganis eam dedit Deus, & uobis eam non dedit. Hæc si dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores: et si sint quidam, qui nos sentiant hæc dicentes, non rectè sapere, paucos offendimus, sed multitudinem conciliamus. Quod si fecerimus, nõ uerba Dei, non uerba Christi dicentes, sed nostra: erimus pastores nosmetipsos pascentes, non oues.

Quod si dicas, nonne Christus liberauit nos, & multam pro nobis exoluit? Respondemus hoc non ob stare, quod minus opera nostra, ipso etiam fauente facta, requirantur, ut ea nobis applicentur. Ille enim tanquam peritissimus medicus ueram nobis inuenit, & præbuit medicinam ad sanandas infirmitates nostras, præscripsit nobis rationem illius sumendæ, & uulneribus nostris eam applicandæ, ac simul certam uiuendi regulam à nobis diuino auxilio adhibendam, ut eadem nobis esset salutaris;

Vnde Sanctus Paulus dicit ^a, *Quem proposuit nobis Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Et Sanctus Iohannes ^b, *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt &c.* Et in Cantico Zachariae ^c *Ut liberati seruiamus illi in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris.*

& quod ait Apostolus ^d, *quæ secundum Deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur.* Ideo necesse est: ut nos ipsi hæc ex latere Christi deriuantia, & profluentia remedia infirmitatibus nostris applicemus: Vnde Sanctus Chrysostomus ^e super illis uerbis, *Exiuit sanguis, & aqua, hinc ait mysteria ortu habuerunt, ut quoties ad ea accedat, tanquam ab ipso latere hauriens fontem aquæ salientis in uitam æternam, accedas.* quemadmodum cum in platea fons aquæ perennis omnibus expositus est, ad quem licet cuique accedere, & sitim suam extinguere; uerum qui illi non appropinquant, nullum ex ea fructum capiunt; propterea Prophe-

ta dicebat ^f, *Sitientes uenite ad aquas.* Et rursum, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris &c.* Vnde inexcusabiles prorsus ij sunt, quibus cum remedia in prom-

tu pateant, illi ea quodammodo negligunt. Et propterea Hieremias clama-^{h Hier. 8.} bat ^h, *Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filie populi mei?* Sed accidit istis pro ut uafrijs, ac ignauis quibusdã, qui cum infirmi sint, & pleni scabie, & sordibus, malunt tamen per uias, & cõpita cum dedecore iacere, ut libertate illa, ac licentia furandi, & vociferandi temere potiantur, quàm se se in hospitalia ad eos sanandos instituta transferre. Et Sanctus Augustinus fatetur se antequam lumẽ fidei haussisset, solitum dicere ⁱ, *Da mihi Domine continentiam, sed noli modo, malebam enim eam expleri, quàm*

extingui. Et si adhuc aliquis obiiceret, si Christus potuit nos efficaciter à peccatis liberare, tamque facile illi fuisset salutem nostram operari absque nobis, quàm cū nobis: imo sapientissimus ipse medicus longe aptius, & perfectius remedia nostris uulneribus adhibere nouisset & potuisset, quàm ipsi nos ualeamus: cur ergo sicut nos creauit sine nobis, noluit pariter nos saluare sine nobis?

Respondendum est, Dei amorem erga humanum genus hac in re magno pre elucere, qui ut hominum honori confuleret, uoluit quodammodo si ira loqui licet, de suo detrahere: si enim ipse nobis nihil cooperantibus totum id quod ad salutem nostram spectat, effecisset, omnis laus & gloria beatitudinis à nobis adeptæ, in ipsum solum redundasset, omniaque diuinæ liberalitati accepta referrentur, nihilque hominum meritis tributum fuisset. Ne igitur hoc homines honore priuaret, uoluit, ut quæ sua sunt dona, nostra essent merita, & gratia quæ gratis ab ipso animæ nostræ infunditur, vsui nobis ad merendũ proficeret, & tanquam exuberantia passionis suæ remedia, non sine nostro consensu, si de adultis loquamur, uulneribus nostris applicarentur, ut sic foelicitatis æternæ præmium, & hominum meritis comparatum, & diuina simul benignitate largitum diceretur ^l: sicut enim qui pugnando cum Turcis Rege præeunte,

equos,

quos, armameta, exuiasque illorum diripit, maiori laude, & honore est dignus, quàm si sola Principis liberalitate, eadem illi dono data fuissent, quia hoc Principis tantum munificentiam celebrat; illud militis etiam uirtutem testatur: Sic beatitudinis præmium bonis operibus nostris promereri, multo gloriosius est homini, quàm si diuina omnipotentia nihil nobis adnitentibus, aut cooperantibus totum illud nobis collatum fuisset.

Quare merita nostra, nostræque satisfactiones nullatenus Christi Redemptoris merita, eiusque passionis amplissimam satisfactionem obscurant, aut diminuunt, imo magis commendant, & illustriorem reddunt; nam præeunte illius gratia, ac tanquam causa uniuersali præcipuè operante, nostræ qualescunque vires eo duce subsequuntur, & vim ac robur suscipiunt, prout sacræ literæ testantur. Hincque manifestum facimus, nos, quod iustitiæ est, delicta nostra contra nos ipsos vindicare, pœnam pro ipsis debitam persoluentes, & simul nos Christi crucem libenter amplecti, abnegantes nos ipsos, & carnem spiritui rebellem mortificantes ^a.

^a Medicin. in 2. 2. g. 87. art. 6.

Igitur, ut ad rem nostram redeamus, cum sacramenta nobis tanquam certa, & saluberrima pharmaca sint tradita, inter quæ pœnitentia post Baptismum insignem locum habet, & contritio tanquam pars illius præcipua censetur; mirum non est, si ad eam tot Prophetarum, Apostolorum, sanctorumque uocibus, imo Saluatoris ipsius explicitis uerbis excitamur. Nam cum tanta sit naturæ nostræ imbecillitas, quantam unusquisque quotidie in se ipso experitur, quid proderat nobis semel etiam redemptos, & liberatos fuisse, si cum adeo procliues simus ad peccandum, & relabendum, nobis remedium non relinquebatur, quo liceret nobis resurgere, & rursum in Dei gratiam reuerti?

^b Epist. 64. ad Pamac. & Ocean.

Hinc sanctus Hieronymus eam ^b, secundam post naufragium tabulam ap-

pellauit, quod sicuti submersa in pelago nauis, superest tantum secundæ tabulæ perfugium, quo se nauta, & cæteri recipient; sic Christiano homini, post scelera, in gehennam addicto, superest pœnitentiæ subsidium, quo ualeat in gratiam restitui, & incolumitatem suam tueri, & in foelicitatis æternæ portum deduci.

Cognita iam contritionis necessitate, nunc uidendum est, quod secundo loco proposuimus, quomodo hæc contritio sit à nobis concipienda, ne eius imagine interdum decipiamur: & existimantes nos thesaurum, quod delictur, possidere, carbones inanes fouere deprehendamus. Si quidem multa sunt in rebus humanis, ut omnes nouimus, quæ uera non sunt, & tamen ita composita, ut uera uideantur, & ueritatis speciem quandam referant. Est enim moneta uera, & falsa: sunt ueræ, & adulterinæ margaritæ; sic etiam in moribus est uera, & falsa iustitia, uera & falsa religio, uera & ficta humilitas, & dilectio, & pœnitentia, & contritio de qua agimus; Hinc Propheta ait ^c. *Dixerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei, cor autem eorum re-*

^c Psal. 77.

etum non erat cum eo, nec fideles habitati sunt in testamento eius: Cuius rei egregium exemplum, quod ad rem nostram pertinet, extat in sacris literis Dauidis, & Saulis: uterque enim cum peccasset, hanc uocem protulit, peccauimus, & tamen quia Dauid ex animo, & uerè id pronuntiauit, Dominus transtulit peccatum eius, & dixit ei, Non morieris: At cum alter non ea, qua oportebat animi summisione, & proposito id ageret, effecit, ut Samueli pro eo preces fundenti, iratus Dominus dixerit, usquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum?

^d 1. Reg. 16.

Quoniam uerò multum interest hæc nota habere, ne alioquin homines in re propria, & adeo necessaria decipiantur, signa quædam attingenda duximus, ex quibus facile erit internoscere uera ne, an ficta fuerit eorum contritio.

L Nam

Nam veluti si quis graui corporis morbo laborans, potionem sibi à medico præscriptam sumpsisset, & tamen post, nihil melius se haberet, sed eadem febre, siti, corporis debilitate affligeretur: nemo utique diceret salutarem illi medicinam fuisse, quæ nihil de morbi molestiis ademisset. Sic cum sacramentum poenitentiae, cuius præcipua pars censetur contritio, sit tanquam salutare pharmacum, quo noxij peccatorum mores ab anima pelluntur, ac diuinæ gratiæ auxilium restituitur; si videamus poenitentem remisisse nihil de consuetudine sua viuendi licentia, nihil de solito peierandi, maledicendi, fornicandi, ac detrahendi instituto immutasse, eundemque omnino ac antea erat, permanere; nemo utique, certò argumentabitur, veram illam, & salutarem contritionis medicinam fuisse. Et quamuis ex inueterata consuetudine, atque naturæ humanæ fragilitate id accidere poterit, quòd scilicet præcesserit quidem vera contritio, sed tamen postea nouo scelere perpetrato deposita, & immutata fuerit: quo fit, vt hoc quod supra attingimus, non sit necessarium veræ contritionis argumentum; attamen non immeritò, nec impudenter quis diiudicabit eum, qui tam facile, & tam subito in priora peccata relapsus sit, habuisse conditionale potius, quàm absolutum propositum à peccatis abstinendi^a, nec spiritum Domini, aut lumen aliquod diuinæ gratiæ hausisse. Nam vt ait S. Augustinus^b, *Si poenitens es, poenitet te, si poenitet te, noli facere: si adhuc facis, poenitens non es.* Et Isidorus^c, *irrisor* inquit, *& non vere poenitens est, qui adhuc agit quod poeniteat.* Et in Ecclesiastico dicitur^d, *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Nam sicut canis, qui reuertitur ad uomitum, vt dicitur in prouerbij^e, *sic imprudens qui iterat stultitiam suam.*

Quid igitur, dicet aliquis, ad hanc veram contritionem, quæ fructum afferat consequendam, est necessarium?

Primum illud quidem, vt peccator di-

ligenter conscientiae suæ penetralia ingrediatur, & quomodo ea se habeat magno studio scrutetur, & inuestiget quidnam singulis diebus sibi cogitatio, seu loquendo, aut operando occurrerit, quod eiusmodi sit, vt scrupulum aliquè afferat, mentemque suam mordeat. Nam si plerunque vicinorum tuorum mores, & crimina adeò studiosè perquiris, vt nihil te eorum latere velis, Imo quid dixi vicinorum? Nam quod in tota vrbe geritur, quod apud Gallos, apud Hispanos, Polonos, Germanos, & ferè quod in Aegypto, Constantino- poli, & extremis etiam insulis tractatur, id quotidie còpertum habere cupis; & quomodo deinde id quod in domo interiore tua fit, id quod apud te ipsum agitur, cognoscere prætermittis? certè qui eiusmodi sunt, nullam excusationis causam habent, sed eò magis miserabilem inertiam, sui que ipsius obliuionem ita patefaciunt, vt animæ suæ nullam ferè rationem habere, quin nec omnipotentem Deum reuereri, nec tremendum eius iudicium vllatenus formidare dignoscantur.

Facta igitur hac diligenti exploratione, poenitentem oportet præterita quidem peccata gemere, & deslere, & veniam eorum humiliter petere; in posterum verò sibi firmum propositum statuens, ea amplius non admittere; sed ab ijs, cæterisque, quibus Deum offendere possit, omnino abstinere: atque in summa peccatum super omnia detestari, Deum verò super omnia diligere: memorans secum id maxime quod vterque Apostolus scripsit Petrus quidem, dum ait^f, *Melius illis fuerat viam veritatis non nosse, quàm post agnitam retrocedere ab eo, quod illis traditum est sancto mandato;* Paulus verò cum scripsit^g, *si quæ destruxi, iterum hæc ædifico, prauaricatorem me consti-*

Neminem verò terreat quòd nimis difficile ei fortè videatur, ita ob patrata scelera ingemiscere, detestari, eaque toto animi affectu deplorare: Nam si consideres

sideres quot bona, quantam felicitatem peccando amiseris, in quot supplicia te miserè præcipitaueris, nullum inuenies lugendi finem. Si vidua mortuo marito, aut mater extincto filio, totas noctes excruciat cor suum; quàm modica illa iactura est, præ hac suprema, & immortalis omnium bonorum, quæ est Dei ipsius amissio? Hoc David agnoscens dicebat^a, *Exitus aquarum deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam.* Sed quando etiam infirmitas nostra non illud nobis odium in peccatum, & eam lachrymarum vim suppeditaret, quæ optanda esset; ad Deum misericordiae fontem recurrendum est, qui nobis hunc spiritum largiatur: Hieremiam imitantes, qui dicebat^b, *Conuerte me Domine, & conuertar:* Sic David etiam petebat dicens^c, *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Illud tamen memorantes: cum huiusmodi precibus, id quoque adiungendum esse, quod nos pro virili nostra præstare possumus. Nam & si Deus nos tanquam dormientes sæpe excitet, conantes tamen & laborantes maxime adiuuat, exemplo Prophetæ qui dicebat^d, *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine anime meae, & alibi^e, Lauabo per singulas noctes lectulum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo.* Et alibi^f, *Tota die contristatus ingrediebar, cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.*

Nec quisquam dubitet, hoc ipsum etiam conari, superegredi quodammodo facultatem nostram; Nam Dominus ad id etiam vires largitur, ita vt cum nos illud promouere, & aggredi studeamus, tunc ipse nobiscum operari non desinat; Vnde satis nos posse id facere dicimur, quod eius auxilio possumus; Hincque per Zachariam dicebat^g, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et per Hieremiam^h, *Si conuerteris, conuertam te;* Ex quo fluxit præclara illa sententia S. Augustiniⁱ, *Domine da quod iubes, & iube quod vis.* Quod tamen intelligendum est, vt non languidè quod no-

strarum virium est, sed tota animi contentione exequi studeamus, cum in Deuteronomio legatur^k, *Cum quaesieris Dominum, inuenies eum, si tamen quaesieris eum in toto corde tuo, & tota tribulatione anime tue.*

Hoc verò nec etiam ita accipiendum est, quasi oporteat hunc animi dolorem sensibilem esse, & cum exterioribus lachrymis coniunctum. Nam id nimis durum in quibusdam corporis constitutionibus deprehenderetur, quæ lachrymas non emittunt; vnde cum ab homine ea non exigantur, quæ eorum naturæ repugnent: satis erit si dolor hic rationalem tantum animæ partem afficiat, sentiatque homo se Deum rebus omnibus anteferre tanquam summum bonum; & vicissim peccatum, quod est summum malum, præ ceteris huius seculi rebus, odisse.

Rursus etiam quamuis dolor, non potissimum ex Dei amore, sed potius ob suppliciorum metum excitaretur, ita vt veram rationem contritionis non attingat, qui potius attritio dicenda esset; non tamen ideo peccator à spe salutis, & consequendæ veniæ excidat, si voluntatem peccandi excludat cum spe veniæ vt Tridentino concilio declaratum est^l, quoniam iste dolor, ad verum Dei amorem & gratiam in sacramento disponit, vnde virtute sacramenti peccator ex attrito contritus redditur.

Supereff quod tertio loco propositum est, quo scilicet tempore hæc contritio sit ineunda, quod quidem nullam prorsus pati deberet dubitationem, nisi nos praua hominum consuetudo doceret, hic quoque quamplures frequenter labi, qui peccatis grauibus onerati, differunt ad sacræ hebdomadæ dies, ijs se subleuare, cum tamen Salomon dicat^m, *Non tardes conuerti ad Dominum tuum, nec differas de die in diem, subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Cum igitur tria sint tempora ad id agendum, præsens, futurum, ac morti proximum, non videtur multis agendum de illis, qui expectant appropinquantem mortem;

^a Sol. in 4. dist. 18. q. 3. art. 3.

^b S. August. 1. quinquag. homil. 41.

^c Isidor. de sum. bon. lib. 2. c. 16.

^d Eccl. c. 34.

^e Prouerb. c. 26.

^a Psal. 6.

^b Hier. 32.

^c Psal. 50.

^d Isai. c. 38.

^e Psal. 6.

^f Psal. 37.

^g Zach. c. 2.

^h Hier. c. 15.

ⁱ Confess. lib. 20. c. 29. & seq.

^k Deuter. 4.

^l Sess. 14. c. 4.

^m Eccl. 5.

cum hoc ipso satis ij cæcitatem suam ostendant, habentes ante oculos plurimorum exempla, quibus tam repentinâ viderunt exitus sui falcem ingruisse, sicque sensus eorum omnes subito obrutos fuisse, vt nec respirandi spatiû eis fuerit permiffum, iuxta illud: Cum fatigatus desinis contemnere, contemneris. Quare negocium illud, quo nullum maius est, reteruare in tempus tam incertum, & tam periculosum, quis non dicat magnæ esse imprudentiæ, & infaniæ argumentum? præsertim cum Isaias admoneat, *Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum, dum propè est.* De illis verò, qui non quidem extremum illud tempus, sed futurum expectant, quòd commodius, quàm præsens illis futurum esse existiment. quid dicemus? cogitent illi quæso exemplum quod S. Chrysof. affert commune satis omnibus præsertim nobilibus viris, qui

si fortè in aliquem corporis morbum incidierint, nulla interposita mora medicos conuocant, pecuniam profundunt, & cetera quæ recuperandæ corporis sanitati adiumento esse possint, omni diligentia conquirunt. At verò ijdem, cum animam ita quandoque vulneratam sentiant, vt omnino sit in perpetuum incendium, nisi ei poenitentia remedio occurrant, præcipitatura; adhuc tamen cunctantur, & procrastinantur, ac si parùm ea res ad ipsos pertineret. Quid igitur agendum est? quod in Ecclesiaste dicitur, *Mane semina, & vespere, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud, & si vtrumque, melius erit.* Itaque quod Ecclesia hisce diebus frequenter repetit, *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis,* curemus, ne incassum dictum sit, sed & nunc, & postea etiam, ac frequenter repetere, & exercere studeamus.

DE SANCTISSIMO SACRAMENTO E V C H A R I S T I A E.

COLLECTOR.

L V R I M A sunt, quæ Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus, de sanctissimo sacramento Eucharistiæ rite custodiendo, atque administrando decreuit in sua Bononiensi Ecclesia. Verùm nos vt huc afferantur, quæ magis ad instituti nostri rationem facere videntur, paucis tantum capitibus ea complectemur; Primum de sacra communione in ecclesia habenda; deinde de eadem ad infirmos deferenda; tum de processionibus, quæ in honorem sanctissimi Sacramenti celebrantur. quorum omnium corollarium erit sermo eiusdem Illustrissimi Archiepiscopi, hoc argumento ex multis excerptus. Initium autem omnibus faciet summarium Bullæ Pauli Papæ ij. super erectione societatum Corporis Christi, non solû quia ab ipsa, tanquam à fonte emanant plura ad sanctissima Eucharistiæ cultû pertinentia, sed etiam quia illi innixus Archiepiscopus easdem societates in Ciuitate, & Diœcesi Bononiæ frequentissimas erexit, usq. regulas præscripsit, in quibus, præter Sacramenti cultû, & bonum ipsarum societatum regimen, elemosyna, pia opera, pluraquè alia, quæ ad Christianam disciplinæ incrementum faciunt, eisdem iniunguntur. Quas quidem regulas integras hic collocauimus, ad maiorem omnium instructionem, cum in ipsis etiam communionis infirmorum, & processionum ritus explicentur. Omittimus verò hic ea, quæ ad sanctum Missæ sacrificium spectant, nam superuacaneum esse existimauimus illa hic inserere, quæ assidue præ manibus sacerdotum sunt, in Missali Romano, atque in eius rubricis, præter Catechismum, & Doctorum summas, plene tractata, & declarata continentur. Accedit quòd cum Illustrissimus Archiepiscopus Præfectos caeremoniarum sacris, atque earum examinatores instituerit, tum in Ciuitate, tum in Diœcesi, nulli sacerdoti ad Missæ sacrificium celebrandum aditus patet, quin prius fuerit diligenter examinatus, atque approbatus.

Quin

Quin amplius ad maiorem sacerdotum utilitatem, voluit iam pridem Illustrissimus Archiepiscopus, vt Bononiæ de hac re nonnulli libelli ederentur, qui commodiores essent sacerdotum vsui; inter ceteros verò, Ioannes de lapide Carthusiensis, in quo libello ipsi sacerdotes exactè admodum instruuntur, & plures etiam dubitationes, varique casus circa celebrationem Missarum occurrentes soluantur, atque explicantur; item valuit, vt rubrica ipsa Missalis Romani, quò rudioribus sacerdotibus prospiceretur, vulgari sermone edita, & in separato libello collecta imprimerentur. Quæ de cultu, & custodia sanctissime Eucharistiæ, hoc loco non asinguntur, ea lector infra, ubi de Visitatione agetur, reperire poterit.

Summarium Bullæ Pauli Papæ III. sub Dat. Romæ die 30. Nouembris 1539. super erectione Societatis sacratissimi Corporis Domini nostri Iesu Christi.

Indulgentiæ & Priuilegia.

VPIENS sanctitas sua vt quæcumque in honorem, & venerationem sanctissimi Sacramenti à pia fidelium deuotione adhibentur, perpetuis futuris temporibus essent duratura, & sacratissimum Christi corpus in Ecclesijs asseruari, & administrari, atque ad communionem infirmorum deferri eo cultu, qui illi debetur: mandat in eadem Bulla, vt in quibuslibet ecclesijs parochialibus non solum Vrbs Romæ, sed etiam vbilibet existentibus, instituat sodalitas, siue societas, tam virorum, quàm mulierum, sub inuocatione sacratissimi corporis Christi.

- 3 Cappellani, & ministri societatis eadem Indulgentias societatis consequuntur.
- 4 Confratres ijdem vtriusque sexus, quemcunque presbyterum secularem, vel regularem, etiam in mortis articulo, etiam si mors tunc non subsequeretur, in suum possint eligere confessorem, qui eorum confessionibus diligenter auditis, eos ab omnibus peccatis; criminibus, excessibus, & delictis quantuncunquè grauib, & enormibus, etiam sedi apostolicæ & locorum Ordinarijs reseruatis, præterquam à contentis in literis in die coenæ Domini legi solitis, ter in vita absolueret, & eis poenitentiam salutarem iniungere possint.
- 5 Confratres ijdem vtriusque sexus, ac eorum singuli associantes sanctissimum Sacramentum per se, vel impediti per alios, centum annos Indulgentiæ consequuntur.
- 6 Mulieres domi cum campanæ signi audiunt, flexis genibus dicendo semel orationem Dominicam, & salutationem Angelicam, eandem Indulgentiam obtinent.
- 7 Confratres vtriusque sexus, qui quolibet sexta feria cuiuslibet hebdomadæ totius anni, Ecclesiam aut altare, vbi erit sanctissimum Sacramentum deuorè visitauerint, decem annos, & totidem quadragenas indulgentiæ consequentur.

- 1 Quibus confratribus societatis huiusmodi, ac eorum singulis dat, & concedit omnia, & singula priuilegia, indulta, exemptiones, libertates, immunitates, indulgentias etiam plenarias, & peccatorum remissiones, ac alias gratias spiritaliales, & temporales: à quocunquè summo Pontifice Romano concessas, & concedendas confratribus Imaginis Saluatoris ad sancta sanctorum, & aliarum Ecclesiarum & locorum vrbs, prout plenius in dicta Bulla continetur.
- 2 Confratres vtriusque sexus, & eorum singuli in ingressu, & ter in vita confessi, & sacramento recepto,

L 3

Quæ

Quadam ad qua obligantur ex eadem Bulla Confratres huiusmodi societatis.

1. Confratres vtriusque sexus singulis hebdomadis quinquies orationem Dominicam, & salutationem Angelicam recitent.
2. Confratrem infirmum visitent, & ad confessionem, communionemque adhortentur.
3. Per se, vel impediti per alios, facibus accensis associet Sacramentū.
4. In eleuatione corporis Christi in Missa solemnī, quæ singulis mensibus in vna Dominica celebratur, faces accensas habeant.
5. Procurent Sacramentum honorifice accensis lampadibus, die noctuque conseruari.
6. Curati ad communionem infirmorum conuocent Confratres signo campanæ.
7. Rectores parochialium ecclesiarum tenentur obseruare statuta eiusdem societatis.

RITVS ADMINISTRANDI sacram Eucharistiæ in ecclesia.

MNIBVS adstantibus hinc inde, genibus flexis, in locis præparatis pro frequentia communicantiū, iubeat sacerdos, eos per se ipsos, vel secum, aut cum ministro, generalem confessionem dicere: videlicet,

Confiteor Deo omnipotenti, &c.

Postquam confessionem, ipse dicat.

Misereatur vestri &c.

Indulgentiam, absolutionem &c.

Deinde ad Altare genuflectens se conuertat, & accepto manu sinistra vasculo ad id apposito, aut patena cum corpore Domini nostri Iesu Christi, particulam vnā dextera manu eleuet, & ad populum conuersus, eam illi adorandā ostendat, dicens. *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi, & hortetur*

communicantes, vt pectus percutientes dicant deuote, *Domine non sum dignus, vt intres sub testum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea,* vel materna lingua.

Signor, io non son degno, che tu entri nella casa mia: ma di la tua santa parola, & sara salua l'anima mia.

Quibus verbis iterum, ac tertio dictis, incipiat sacras particulas distribuere, suppositam illis semper patenam, aut sacramenti vasculum habens: signans vnumquenque in modam crucis, ac singulis dicens, *Corpus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuā in vitam æternam. Amen.*

Duo autem ministri ante sacerdotem mappam extensam sub patena, vel vase sacramenti teneant, & alius subsequatur cum vino albo, non in calice, sed vase vitreo, aut ex alia materia confecto, cū mappa candida ad abstergendū ora communicantiū. Quod si clerici haberi non poterunt, hoc officium præstabunt viri pij & modesti, & præcipue confratres corporis Christi suis induti cappis.

Item in Paschate Resurrectionis, quo tempore ex instituto sanctæ Romanæ Ecclesiæ omnes tenentur qui sunt apti, recipere hoc venerabile Eucharistiæ sacramentum, Parochus prouideat, vt fideliter distribuatur communicatis chi rographa, vt postea iuxta normam suam discernat communicatos, à non communicatis, vt supra dictum fuit; cōmunionē absoluta, reuertatur ad Altare, atque sanctissimo Christi corpore, si adhuc superferuerit, in medio altaris deposito, & adorato dicat.

V. Panem cali dedit eis.

R. Panem Angelorum manducauit homo.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. *Deus qui nobis sub Sacramento mirabili passionis tue memoriam reliquisti: tribue quesumus: ita nos corporis, & sanguinis tui sacra mysteria venerari, vt redemptio nis tue fructum in nobis iugiter sentiamus. Qui uiuis & regnas in secula seculorū. Amē.*

Tempore

Tempore Paschali.

Oratio.

Oremus. *Spiritum nobis Domine tua charitatis infunde, ut quos sacramentis paschalis satisti: tua facias pietate concordēs. Per Christum nostrum. Amen.*

Deinde reposito sacramento in tabernaculo, & facta ei reuerentia, uertens se ad communicatos dicat.

Pax, & benedictio Dei omnipotentis, Patris, & filij, & spiritus sancti, descendat super uos, & maneat semper. Amen.

COLLE-
G TOR,

AE. quæ sequuntur Regula Sodalitatum sanctissimi Corporis Christi erectarum ab Illustriss. Archiepiscopo tam in Ciuitate, quam in Diocesi Bonon. in quinque partes distributa sunt, & simplici sermone conscripta, ut facilius ab ijs, cum quibus agitur percipi possint.

In prima igitur parte agitur de officialibus Sodalitatis.

In 2 de Confratribus, eorumque disciplina.

In 3 de processionibus sanctissimi Sacramenti.

In 4 de ordine deferendi illud ad infirmos.

In 5 de Visitatione pauperum infirmorum, & elemosynis colligendis, ac distribuendis.

Regularum sanctissimi corporis Christi Prima pars.

De officialibus. Cap. I.

In qualibet Parochiali, seu alia Ecclesia ubi Confraternitas sanctissimi corporis Christi erit, liber comparetur, in quo à secretario describantur nomina, & cognomina Confratrum omnium, qui quidem liber numero parochianorū, & confratrum sufficere possit; & in eius parte describantur item ab eodem secretario nomina, & cognomina Confratrum defunctorum, quiq; in dies ex hac mortali vita migrabunt. Præterea in ipsa ecclesia in loco conspicuo tabella affixa sit, ubi eadem nomina, & cognomina ex vna parte hominū, ex altera verò mulierum, distinctè annotentur.

Cap. II.

Vt bono regimini Sodalitatis consulatur, eligantur aliqui pij, & religiosi viri, inter quos varia munera ad certum tempus distribuuntur: qui tamen non ante ea gerere incipient, quàm deuotè communicent, vt ipsis Deus noram viam in qua ambulent, facere dignetur.

Rector vnus, Prior vnus, Massarius vnus, Depositarius vnus, Secretarius vnus, Visitatores pauperum infirmorum duo, Custos vnus pariter eligantur.

Neque tamen hæc regula sit perpetua, nec hic numerus adeo ad vnguem præscriptus, vt neque augeri, neque minui possit, si pro qualitate temporum, locorum, & personarum, illum vel minui, vel augeri melius esse iudicetur. Quod si occasio non vrgeat, hic numerus neque excedatur, neque minuatür:

Cap. III.

Quælibet harum Sodalitatum deputabit tres, aut quatuor ex Confratribus pios, & prudentes, & auctoritate inter ceteros aliqua insigniores, qui vnā cum Parocho, ex toto Confraternitatis Corpore eos, quos magis idoneos esse existimabunt, eligant ad quædam, quæ grauiora officia censentur exercenda. hunc autem numerum in tres classes, seu capsulas distinguunt; in vna ponent nomina eorum, qui sibi videntur Rectoris munere fungi posse; in altera eorum, qui Priores, & Massarij eligentur; in tertia eorū qui Visitatores esse debent. quæ quidem deputatio ad triennium durabit. reliqui verò officiales, veluti Depositarius, Secretarius, & Custos, siue Guar-
dianus,

dianus, alijque, per suffragia secreta fo-
dalitatis eligentur.

Cap. IIII.

Officia Rectoris, Prioris, & Massarij ad sex menses durabunt. extrahen-
tur autem primis Dominicis mensium
Maij, & Nouembris. officium visitato-
rum ad duos menses durabit. nemo ve-
rò officialium electus, nisi eum legiti-
mis impedimentis detineri constet, re-
cuset officia. Quod si aliquis absens à
Dioecesi, cuius absentia in mensem pro-
duci posset, extraheretur: alius ipsius
loco extrahatur. sed si post officium in-
coeptum, aliquo etiam legitimo impe-
dimento officialem detineri continge-
ret, alius in ipsius locum, durante impe-
dimento, substituitur.

Cap. V.

Rectoris officium erit præesse toti Con-
fraternitati, & curare, vt alij officiales
omni diligentia, & charitate suis fungā-
tur officiis. Ad ipsum pertinebit saltem
semel quolibet mense omnes Confra-
tres in loco ad id deputato congrega-
re, ibique de rebus ad rectam admini-
strationem pertinentibus agere.

Cap. VI.

Prioris officium erit, vt Rectori assi-
stat, ipsum Consiliis adiuet in iis om-
nibus quæ accident. Rectore verò ab-
sente, ipsius loco, et muneri succedat.

Cap. VII.

Massarii officium erit custodire, atq;
augere sua industria, & pro viribus, om-
nia bona sodalitatibus: eleemosynas ho-
neste procurare, vt expensis satisfieri pos-
sit. ipse scripturas omnes & libros ser-
uabit; pecunias verò, aliasque res mobi-
les, quæ in eleemosynam sodalitati da-
buntur, accipiet; quas res nullo modo
vendere possit, vt inde pecuniam con-

flet, nisi admonito, & concedente Re-
ctore, et Priore. Consignabit autè præ-
dictas pecunias, resque omnes in elec-
mosynam acceptas Depositario, prius
in libro ad id parato, omnibus annota-
tis. In fine administrationis suæ, ratio-
nem ipsius nouis officialibus reddere
debebit; qui si ipse recte se gesserit, scri-
bant in libro computorum acceptila-
tionem quam iidem officiales noui pro-
pria manu subscribant.

Cap. VIII.

Depositarii officium erit custodire
pro deposito pecunias omnes, aliasque
res mobiles, quæ in eleemosynam soda-
litati datæ sunt, sibi à Massario confi-
gnatas, quæ omnia in suo libro dilige-
ter annotabit. Soluet etiam pecunias
eleemosynis coaceruatas cuiusque solu-
endæ erunt, per chirographa, quæ Re-
ctoris, & Massarii manu subscripta esse
debeant; item pecunias pauperibus
distribuendas, quarum quidem chiro-
grapha sufficiet subscribi à Parocho,
& à quouis ex officialibus, qui si scri-
bere ignoret, pro eo alius officialis sub-
scribet. apud eundem Depositariū con-
seruabitur capsula eleemosynarum So-
cietatis, quæ duabus clauibus claudet-
tur, quarum vnâ Parochus, aliam Re-
ctor habebit, neque eleemosynæ à ca-
psula extrahentur, nisi præsentibus Pa-
rocho, Rectore, Massario, atque ipso
Depositario.

Cap. IX.

Secretarii officium erit, in libro, seu vt
uocant Matricula, describere nomina
& cognomina eorū, qui indies Confra-
ternitati aggregabuntur, mulierū quidè
in vna libri parte, hominū verò in alia,
eorundemque qui indies morientur.
Annotabit etiam omnia Confraternita-
tis scrutinia, extractionem, & electionem
officialium, aliaque his similia.

Cap.

Cap. X.

Visitatorum officium erit, vnâ cū Pa-
rocho inquirere pauperum infirmorum
parochiæ necessitates, eosque iuuare,
præsertim verò eos, qui ex numero Con-
fratrum erunt, quibus diligentius, vt par-
est, prospicere debebunt. Non ante
verò eleemosynam cuiquam largiantur,
quàm eum sacramentum confessionis
suscepisse constet, aut in sequenti die
confiteatur. Examinabunt diligenter
necessitates ipsorum pauperum, & ma-
gna charitate, & circūspeditione iuxta
personarum conditionem eleemosynas
distribuent: Qua in re ipsorum conscien-
tia oneratur, ne supra societatis vires
eleemosynæ impertiantur; sed pauperi-
bus, pro cuiusque necessitate, & pro vi-
ribus consulatur. Quòd si iis videbitur,
vti poterunt uisitatorum opera alicuius
piæ, probæque mulieris ex confraterni-
tate ipsa mulierum, quæ pauperum infir-
marū uisitationis munere perfungatur.

Cap. XI.

Custodis officium erit, de mandato
Rectoris, aut Curati, conuocare Con-
fratres, vexillum in processionibus præ-
ferre, quolibet Sabbatho eleemosynas,
aut alio quolibet die, qui illi à Superio-
ribus præscribetur, hostiarum per totam
parochiam cum capsula quærere; intor-
tita Confratribus distribuere, cum pro-
cessio celebranda, aut sacramentum ad
infirmos deferendum erit: in reditu ad
Ecclesiam eadem colligere, & afferua-
re, atque in aliis rebus necessariis Con-
fraternitati inseruire. Qui quidem, pa-
tèta mercede, compensabitur.

Secunda pars regularum.

De Confratribus, ipsorum officijs,
de quibus ijs, quæ tam à Curato, quàm
ab ipsis circa Sanctissimum Sa-
cramentum sunt obseruanda.

Cap. I.

VICINQUE in Confra-
ternitatem aggregari volu-
erit, in charitate Domini acci-
pietur, dummodo de ipsius

bonis moribus, & vita constet; neque
excludentur, nisi publici peccatores, vt
delictet, Usurarii, Concubinarij, Blas-
phemi, & hisce similes.

Ratio adhibenda ab iis qui admitti
volent, hæc erit. Parochum adibunt,
ipsique suam voluntatem aperient. Pa-
rochus verò vnâ cum Priore diligenter
certior fieri curabit de ipsius qualitate,
sique ipsū ad Cōfratrum numerum ad-
scribi posse, ex conscientia cognoscet
eum breuiter, & dilucide edocebit
omnia, quæ Confratres obseruare tenen-
tur, præsertim verò admonebit de plen-
naria indulgentia à Paulo Papa terti-
cōcessa omnibus & singulis, qui eo die
quo societatem ingrediuntur peccata
sua confitebuntur, hortabitur vt eam
consequi curet præuis confessione,
communione, & aliqua voluntaria, &
omnino libera eleemosyna, quæ operū
bonorum societatis incremento appli-
cabitur.

Cap. 2.

Omnes & singuli Confratres quolibet
mense in memoriam Passionis Do-
mini nostri Iesu Christi, ante sanctissimum
Sacramentum genuflexi, deuotè recita-
re teneantur quinquies orationem Do-
minicam, & salutationem Angelicam,
& singulis hebdomadis item genufle-
xi, vbicunque sese commoditas offerret,
eandem orationem quinquies dicent,
quòd si quis stato tēpore interdum eam
dicere obliuisceretur, huiusmodi dese-
ctum ante communionem supplebit.

Cap. 3.

Præter Paschale tempus, quo omnes
Christi fideles communicare tenentur,
curent Confratres, vt qualibet prima
Dominica mensis communicent, aut sal-
tem in festis Pentecostes, Corporis Do-
mini, Assumptionis B. Virginis, Omnium
Sanctorum, & Natiuitatis Domini.

Cap. 4.

Monentur pariter quicumque Con-
fratres, vt si poterunt, quotidie Missæ
sacro

sacro deuote interfint; sique non poterunt, ad Ecclesiam saltem sese conferant, ibique sanctissimum sacramentum reuenter, & deuote adorent.

Cap. 5.

Item interfint omnes & singuli eorum, nisi legitimis impedimentis detineantur, processioibus quæ singulis mensibus habebuntur, & communionibus infirmorum, cum ad eos deferretur sacramentum: nam pro qualibet vice centum annos indulgentiæ consequentur: mulieres uero si ijs domo exire non licebit, cum signum communionis audient, genuflexæ quinquies Pater noster, & Aue Maria deuote dicant, eandemque indulgentiam consequentur.

Cap. 6.

Moriens aliquo ex Confratribus, Parochus signo Campanis dato, docebit officiales societatis nomen, & cognomen defuncti, defunctæ uero: confratres uero pro ipsius anima quinquies Pater noster, & Aue Maria dicent, eumque dum effertur ad sepulturam comitabuntur. Quod si ita pauper existat, ut nihil reliquerit pro exequiis celebrandis, gratis à confratribus sepeliatur. Parochus post mortem defuncti cõfratris, Missam defunctorum pro ipsius anima celebrabit.

Item quolibet anno die tertio Nouembris, aut alio commodiore, idem Parochus celebrabit Missam pro omnibus confratribus defunctis. Confratres uero omnes, & singuli eodem die pro eisdem quinquies Pater, & Aue Maria dicant, & si poterunt etiam sacro Missæ interesse non desinant.

Cap. 7.

Quilibet eorum pro lampadibus, candelis, seu intortitiis ad sanctissimi Corporis Domini cultum spectantibus, in die ipsius solemnitate, aut alio commodiore tempore, offerat intortitium album; quod si id agere obinopiam non possit,

aliquam ad libitum eleemosynam largiatur.

Cap. 8.

Cum Societati aliquid dono datum erit, aut testamento relictum, siue in agris, siue in domibus, siue in redditibus illud consistat: si summam 25. aureorum excedat, Parochus, & Rector societatis infra quindecim dies omnia huiusmodi Archiepiscopo denuntient; à quo de iis, quæ illi agenda erunt admonebuntur. Atque ubi commode fieri poterit, habeat societas cubiculum, sine Parochi damno, ecclesiæ coniunctum, in quod conueniant tractaturi cõfratres de rebus societatis, & in eo scripturæ, aliaque huiusmodi asseruentur.

Cap. 9.

Quod attinet ad expensas, quæ fieri debent pro necessitatibus societatis, Parochus facultatem habebit unà cum Rectore, Priore, & Massario quasdam pecunias minoris summæ in confraternitatis usum erogare, qui præ oculis habeant ex una parte societatis opum tenuitatem, ex altera ipsius necessitates rectè animaduertant; expensæ tamen grauioris summæ nequaquam fiant, nisi sciente, & consentiente toto societatis corpore: & eo casu vota per scrutinium accipiantur.

Cap. 10.

Sanctissimum sacramentum super altari maiore in tabernaculo decenter ornato asseruabitur; quodque dignius & ornatius erit, eò gratiorem cõfratres suâ operam ipsi Deo, qui ibi adest & colitur futuram sciant; die uero nocturne semper lampas una saltem accensa coram ipso luceat.

Cap. 11.

Qualibet societas habeat vexillum unum, umbellam unam, lanternam magnam unam, & campanulam ad sanctissimum

simum Sacramentum maiore cultu ad infirmos deferendum.

Cap. 12.

Vt omnis dissensio tollatur, quæ possit accidere inter Parochum, & ipsam confraternitatem circa paramenta, aliaque ornamenta pro cultu sanctissimi Sacramenti à confraternitate exquisita, aut confecta: declaratur ea esse, & fore ipsius confraternitatis, non ecclesiæ; quæ tamen ab ipsa confraternitate consignetur per inuentarium Parochi, qui ea custodiat & asseruet, iisque utatur cum opus erit, habita ipsorum ratione. Quod ad ceram attinet, & eleemosynas pecuniarum, aliaque huiusmodi: ea confraternitatum officiales, ut supra dictum est, custodiant.

Cap. 13.

In omnibus, & singulis præcipuis cuiuslibet anni festis, Parochus promulget indulgentias, & priuilegia societati concessa, quæ habentur in Bulla Pauli Papæ tertii; atque pie & sollicitè hortetur populum ad ea consequenda: atque ut in confratrum numerum unusquisque adscribi curet, tanti thesauri proposito munere inflammare conetur.

Cap. 14.

Confratres tamen monitos se sciant, priuilegia, & indulgentias se nequaquam consecuturos, nisi his regulis pareant. Atque ut nemo sese excusare possit ignorantia nomine, præcipitur, ut libellus harum regularum in singulis ecclesiis, ubi societates erectæ sunt, publicè in omnium conspectu constituatur, ut ab omnibus legi possit: Eundemque omnes confratres in suis domibus habeant, & sæpius legere studeant.

Cap. 15.

Vt semper certus personarum numerus sanctissimum Sacramentum comite-

tur, quolibet mense à generali scrutinio extrahentur saltem decem homines, & decem mulieres, qui quotiescumque campanæ signum pro communionem deferenda audient, statim ad ecclesiam ibunt, ut sanctissimum Sacramentum comitentur, lumina ferant, & umbellam, aliaque peragant, quæ tam sancto erga Redemptorem nostrum obsequio debentur. quod si quis præpeditus venire non posset, alium suo loco mittet eorum confratrum qui extrahentur.

Quilibet autem Curatus statuet aliquod signum communionis infirmorum, quod à populo percipiatur.

Cap. 16.

Pro communionem infirmorum semper asseruetur in parochia, in aliqua arca à Massario custodienda, is intortitorum numerus, qui cuiuslibet societati conueniet pro ipsius amplitudine, siue tenuitate. Et pro iis casibus, in quibus periculum est in mora, consignentur curato quatuor intortitia societatis: ut cum opus erit, cum iis sacramentum ad infirmos deferatur.

Cap. 17.

Feria quinta in cœna Domini, quicunque legitimis impedimentis non detinentur, Missæ sanctissimi Sacramenti interfint, & intortitia aut candelas ferant, illudque ad Sepulchrum deuotè comitentur. Idem agant feria 6. in Parasceue. Curabit uero Rector, ut nullus omnino confratrum his diebus huic sacro muneri desit, & omnes, & singuli ad sanctissimum Christi corpus, eo qui ab hominibus, præ illa summa Maiestate, proficisci potest, honore prosequendum inuitentur.

Tertia pars.

De processionibus sanctissimi Sacramenti.

Cap. 1.

VM à sancta ecclesia institutum sit, ut processiones sanctissimi Sacramenti quorannis solemniter ad id

ad id destinato tempore, post octauam Pentecostes celebrentur: hæc confraternitates, quæ ad cultum sanctissimi corporis Domini potissimum erectæ sunt, ijs præcipuè diebus, frequentia, intortijs, luminibus, thuribulis, aliisque pijs ornamentis, atq; apparatus easdem processiones decorare studeant.

Atque in ciuitate quidem confraternitates in ipsa erectæ solennitatem ipsâ corporis Christi, eo quo decet maiore cultu, prosequi curent.

In Diœcesi verò, eodem solemnitatis prædictæ die, eadem confraternitates in ipsa erectæ, suam singulæ processionem faciant in singulis parochiis, in quibus institutæ sunt.

In octaua autem eiusdem solemnitatis in ciuitate processiones habeantur per ipsius quarteria, ab iis tantum parochiis, quas Illustriss. Archiepiscopus singulis annis præscribet: hæc processiones comitabuntur aliæ confraternitates parochiarum eiusdem quarterii in quo habentur.

Cap. II.

Infra annum singulis mensibus confraternitates has processiones celebrabunt in unaquaque parochia, aut ecclesia in qua erectæ sunt, prima Dominica cuiuslibet mensis, aut aliis dominicis diebus pro ecclesiarum commoditate; dum modò quolibet mense eas celebrent; eo cultu, & veneratione, vt sanctissimum Sacramentum in illo breui processionis spatio, siue in ecclesia fiat, ob pluuiam, aut aliud temporis impedimentum, siue fiat extra ecclesiam, præter solitum maiore luminum numero, reuerenter, & deuotè deferatur.

Cap. III.

Ordo seruandus in processibus hic erit. Antequam processio inchoetur, curatus & officiales, quæ sit habenda, deliberabunt; uicorumque, & uiarum incolæ, & confratres ipsi in iis habitantes duobus, aut tribus ante diebus admone-

buntur, vt viæ abstergi atque exornari possint. Parochus verò ecclesiam ipsâ, quantum fieri poterit, & apparatu, & luminaribus summi Dei triumphatis idoneum in quod recipiatur domicilium reddere conetur.

Cap. IIII.

Officiales legitimis causis non detenti diligentia omnes anteire studeant, vt processionibus intersint, & frequens ad eas populus, præsertim verò confratres accedant.

Cap. V.

Diebus dominicis quibus processiones celebrabuntur custos in ecclesia mensam tapete instructam præparet. in qua sit polubrum, in quod elemosynarum pecuniæ coniciantur. ad eam verò mensam sedebunt Prior, Massarius, & Secretarius, vt eos annotent qui in confraternitatem adscribi volent.

Atque in eadem mensa parata item erunt intortitia, & candelæ aliæque huiusmodi quæ ad processionem pertinet.

Cap. VI.

In ecclesiis in quibus plures missæ celebrari solent, & ad quas frequentior populus accedit; Sacerdos qui primam Missam celebrabit duas hostias consecrabit, unam ipse sumet, alteram in tabernaculo portatili reponet, quod in eminenti loco, ornato, & luminaribus undique circumdato in eodem altari collocabitur; vt populo meditationis, & orationis aliqua præbeat occasio, processio uerò hac præparatione maiori deuotione celebretur.

Cap. VII.

Hora competenti celebrabitur Missa cum oratione. *Deus qui sub sacramento mirabili*; quod si commode solemniter celebrari, & concini, nõ posset summissa uoce dicetur.

Cap.

Cap. 8.

Postquam Sacerdos communicauit, custos intortitia, & luminaria distribuet ad processionis usum parata, eo ordine qui qualitati personarum sit congruus.

Celebrata Missa Sacerdos planeta deposita, induet pluuiale, & supra pluuiale circum humeros velum sericum imponet. Quod si locus in diœcesi tanta inopia laboret, vt pluuiale non adsit, superpelliceo, & stola, veloque item serico quod superpelliceo imponet utatur. Interim vero Confratres umbellam parent, & processionem incipiant.

Cap. 9.

Indutus Sacerdos, vt supra dictum est benedicet incensum, & postquam reuerenter sanctissimum Sacramentum adorauerit, atque thurificauerit, paruulum illud tabernaculum ubi repositum inter manus accipiet, & conuersus ad populum genuflexum, illud ei adorandum præbebit. Interim cantores incipient hymnum, *Pange lingua gloriosi*. Chorus sequetur, *Corporis mysterium* &c.

Cap. 10.

Confecto primo hymni versu, processio inchoetur, & hymnum cantores prosequantur: ij verò quibus hæc cura demandabitur, studeant vt ordinate procedant omnes bini, aperto capite qui possunt, præsertim verò ij, qui umbellam ferunt, quique sanctissimo Sacramento sunt propinquiore, viri à mulieribus separati, quæ post Sacramentum, & post viros deuotè subsequantur. Officiales & alij digniores qui intersunt, umbellæ proximi, quorum aliqui cantores circumstant, qui immediatè Sacerdotem præcedant, & concinant sequentes hymn. *Pange lingua gloriosi* &c. vel hymn. *Verbum supernum prodiens* &c.

Cap. 11.

In reditu ad ecclesiam ijdem hymni aut alij, prout cantoribus videbitur, concinantur: cumque ad altare peruentum fuerit, clerus in duos choros diuidatur, & genuflexi omnes humiliter sanctissimum Sacramentum adorent, quod Sa-

cerdos super altari reponet, & genuflexus etiam ipse adoret, & thurificet. Interea verò chori concinant hæc hymni partem, hoc est. *Verbum caro panem* &c. & reliqua, vsque ad finem hymni.

Quo peracto duo clerici dicant.

Ps. Panem de calo præstitisti eis.

Et chorus respondeat.

R. Omne delectamentum in se habentem.

Tum sacerdos dicet.

Ps. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. *Deus qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuæ memoriam reliquisti: tribue quesumus, ita nos corporis & sanguinis tui sacra mysteria venerari: vt redemptionis tuæ fructum, in nobis iugiter sentiamus.*

Qui uiuis &c.

Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo.

Et duo clerici dicent.

Benedicamus Domino,

& totus chorus respondebit.

Deo gratias.

Cap. 12.

Postremo clericus vnus alta voce dicet. *Iube domne benedicere.*

Et Sacerdos conuersus ad populum cum sanctissimo Sacramento signum crucis formans dicet.

Ille uos benedicat qui sine fine uiuit & regnat.

Quarta pars.

De ordine deferendi ad infirmos sanctissimum Sacramentum.

Cap. 1.

Parochus cum delaturus est sanctissimum Sacramentum ad aliquem infirmum, præcedenti die uespere, campanæ aliquot ictibus admonebit populum: & is qui societatem conuocare debet, Confratres ad id deputatos inuitabit, eosque de communionem admonet, nomenq. infirmi docebit.

Cap. 2.

Mane hora competenti campanæ aliquot ictibus signum iterum dabit populo, communionem esse deferendam; cumque ad Ecclesiam conuenerint personæ ne-

M cessariæ

cessariæ, custos distribuet intortitia & candelas, quæ ordine, & sine strepitu accendantur.

Cap. 3.

Tum Sacerdos indutus cotta, stola alba, & pluuiiali, si illud adsit, veloque ferico humeros circumtectus ad altare accedet, & genuflexus paululum orabit, deinde duas paruulas hostias accipiet: quarum vna ad communionem infirmi vtetur, altera vt in reditu ad Ecclesiam deferatur: quod tamen intelligi debet in ciuitate, & oppidis Diœcesis amplioribus; nam in villis, alijsque locis minoribus sufficet vnam hostiam tantum afferre, aut totidem quot erunt infirmi, qui communicare debent. Custos vero paratam habeat umbellam, & eam gestandam confratribus, vt supra deputatis tradat.

Cap. 4.

Vbi poterit, Sacerdos societur à duobus Clericis, qui superpelliceis induti sint, quorum vnus laternam præferet, alius vas aquæ benedictæ, campanulam, & librum Cathecuminum.

Cap. 5.

Animaduerrant tam curatus, quàm reliqui officiales, curentque diligenter vt sanctissimum Sacramentum omni reuerentia & humilitate, viri & mulieres comitentur, vt supra dictum est: omnesque aliquem psalmum, aut orationes recitantes pro infirmi salute spirituali, & corporali ad Deum preces effundant.

Cap. 6.

Sacerdos & clerici, qui eum comitantur inter eundem & redeundum psalmum Miserere mei Deus, aliosue psalmos, aut hymnos summiffa voce dicent.

Cap. 7.

Cum peruentum erit ad ædes infirmi, in cubiculo vbi ipse erit, dicat Sacerdos *pax huic domui*, clerici autem respondeant, *Et omnibus habitantibus in ea*. Deposito reuerenter sanctissimo Sacramentum super altari ad hoc parato, atque ornato duobus saltem luminaribus accensis, Aspergat Sacerdos infirmum, reliquosque adstantes aqua benedicta dicens. *Asperges me Domine hyssopo &c.*

Tum dicet psalmum *Miserere mei Deus* integrum, aut ipsius partem, prout ipsi vt debetur, repetetque antiphonam prædictam. *Asperges me Domine &c.*

Cap. 8.

Tum Sacerdos sequentes hos versus, & orationes dicet.

V. Saluum fac seruum tuum.
R. Deus meus sperantem in te.
V. Mitte ei Domine auxilium de sancto.
R. Et de Syon tuere eum.
V. Nihil proficiat inimicus in eo.
R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.
V. Esto ei Domine turris fortitudinis.
R. A facie inimici.
V. Domine exaudi orationem meam.
R. Et clamor meus ad te veniat.
V. Dominus uobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.
 Oremus. *Deus infirmitatis humane singulare presidium, auxilij tui super infirmum famulum tuum, ostende uirtutem: ut ope misericordie tue adiutus, Ecclesie tue sancte incolumis representari mereatur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.*

Cap. 9.

Faciat infirmus, nisi ægritudinis angustijs prematur, generalem confessionem dicens,

Confiteor Deo Patri Omnipotenti &c.
 aut adstantes ipsius loco dicant.

Tum Sacerdos dicat.

Misereatur tui &c.
Indulgentiam, absolutionem &c.

Dominus noster Iesus, Christus qui dixit discipulis suis, quacunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in celis: & quacunque solueritis super terram, erunt soluta & in celis: de quorum numero quamuis indignos nos esse uoluit, ipse te absoluat per ministerium nostrum ab omnibus peccatis tuis, quacunque cogitatione, locutione, operatione negligenter egisti, & à nexibus peccatorum absolutum perducere dignetur ad regna celorum, qui cum Deo patre, & Spiritu sancto, uiuit, & regnat in secula seculorum. Amen.

Cap. 10.

His peractis accipiat Sacerdos in manibus reuerenter sanctissimum Sacramentum, terque dicat latino seu vulgari sermone.

Domine

Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabitur anima mea.

Dumque communionem præbebit, dicat.

Accipe frater, viaticum corporis Domini nostri Iesu Christi, qui te custodiat ab hoste maligno, & perducatur in uitam æternam, Amē.
 Tum faciat ablutionem digitorum cum uino aut aqua, eamque pro purificatione infirmo tribuat.

Cap. 11.

Postea dicet.

V. Domine exaudi orationem meam.
R. Et clamor meus ad te ueniat.
V. Dominus uobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.
 Oremus. *Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus, te fideliter deprecamur: ut accipienti fratri nostro sanctum Domini nostri Iesu Christi filij tui corpus: tam corpori, quàm animæ profit ad remedium sempiternum. Amen.*
 Tum iterum aspergat omnes aqua benedicta dicens.
V. Dominus uobiscum.
R. Et cum spiritu tuo.
 Oremus. *Exaudi nos Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus: & mittere digneris sanctum Angelum tuum de celis, qui custodiat, foueat, protegat, uisitet, atque defendat omnes habitantes in hoc habitaculo. Per Christum Dominum nostrum. Amen.*

Cap. 12.

Postremo accepto reuerenter in manibus tabernaculo sanctissimi Sacramenti, eodem ordine ad Ecclesiam reuertetur, quo discessit; ad quam postquam peruenerit, super altare Sacramentum reponet: & ipse genuflexus illud adorabit; Deinde conuersus ad populum Indulgentiam pronuntiabit centum annorum ijs concessam, qui huic deuoto adesse solent officio, recitetque prædictam orationem Sacramenti *Deus qui nobis sub Sacramento &c.* Qua peracta, accepto tabernaculo, vbi Sacramentum asseruatur, conuersus iterum ad populum, eidem benedicat dicens.

Benedictio Dei Patris omnipotentis &c.
 In Diœcesi in ijs locis, vbi duplices ho-

stia non deferentur, vt supra dictum est, indulgentia denunciari poterit, aut in ipsa Ecclesia, antequam ad infirmum accedatur, aut in ipsis ædibus infirmi post communionem, prout commodius erit.

Quinta pars.

De pauperum custodia, alijsque Parochiæ necessitatibus.

Cap. 1.

Mnem diligentiam Parochus vnâ cum uisitoribus adhibebit, vt pauperes infirmi inuisantur, confiteantur peccata sua, & communicent cum opus erit; quique paupertatis onere prementur, eleemosynis prout cuiusque necessitas requiret, adiuuentur.

Cap. 2.

Quælibet sodalitas Medicum habebit pium, & religiosum virum, qui etiam si fieri poterit, ex numero Confratrum sit, qui gratis & in charitate Christi, pauperes inuisat, eorumque ægritudinibus præsto sit.

Cap. 3.

Diebus festis, præsertim illis, quos magis solènter Ecclesia celebrat, officiales diligentiores sint in eleemosynis colligendis, quæ ad pauperum infirmorum necessitatem subleuandam, erunt distribuendæ.

Cap. 4.

Hi quibus eleemosynas quærendi cura demandabitur, quolibet Sabbatho, aut alio, qui decerneretur, die, Capsulam à depositario societatis sibi dari curabunt, atque in ea per Parochiam eleemosynas quærentes, illas accipient. Quo pio quæstu perfecto, eandem capsulam depositario consignabunt.

Alia capsula in vnaquaque Ecclesia ad hunc usum affigetur, cum titulo huiusmodi, literis maiusculis conscripto. *Eleemosyna pro pauperibus parochiæ.* Eaque duabus clauibus custodietur, vt supra in cap. 8. primæ partis dictum est.

M 2

Cap.

Cap. 5.

Si in aliqua Parochia magnus pauperum numerus reperitur, quibus subveniendis eleemosynæ societatis non sufficerent, Confratres post adhibitam pro uiribus diligentiam, de hac necessitate Illustrissimum D. Cardinalem Archiepiscopum admonebunt, qui opportuna remedia ad eos iuuandos exquiret.

Cap. 6.

Cæterum ut dissensiones omnes effugiantur, & Pax Domini sit inter eos, qui pacatoris, & mediatoris Dei & homi-

nū, corpus sacratissimum venerari præ ceteris, & colere profitentur: si quid dubium acciderit, in harum regularum intelligentia, ipsarum declarationem ad Illustriss. Archiepiscopū spectare sciāt, aut ad ipsius Vicarium: ad quē in quouis euentu, confugere debebunt.

Si qua vero sodalitas, præter has regulas, aliis insuper regulis se indigere uideat, earum adnotet capita, sed nõ ante, illas in usum conuertat, quàm ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo, aut eius Vicario cognoscantur, & ab ipsis facultas in scriptis eas promulgandi, iisque utendi proficiatur. Dat. Bonon. &c.

COLLE-
CTOR.

VT in metropolitana Ecclesia, quæ reliquis exemplo esse debet, sanctissimum Sacramentum dignius colatur, atque administratur: Illustrissimus Archiepiscopus indulgentias quæ sequuntur, à Summo Pontifice obtinuit: atque ornatui Cappella, atque indumentorum sacerdotalium suppellectili, adiecto hoc spirituali premio, ex hac parte consulere curauit.

INDVLTENTIAE quæ à Sanctissimo D.N. Gregorio XIII. conceduntur Sodalitati mulierum spiritualium, penes quas cura est mantilium, mapparum, luminum, aliarumq. rerū necessariarum pro sacello sanctissimæ Communionis in Ecclesia cathedrali sancti Petri Bononiæ.

QVOTIES simul congregabuntur, ut de sodalitatibus aliqua re agant, quæ ad eiusdem sacelli beneficium pertineat, centum dies indulgentiæ consequentur.

Quoties contrita, & confessæ in eodē sacello communicabunt, quinque annos, & totidem quadragenas indulgentiæ similiter consequentur.

Qualibet Dominica tertia mensis, & singulis festis Beatæ Virginis si communicauerint, itidem indulgentia decem annorum, & totidem quadragenarum, expœnitentijs illis impostis, aut alijs debitis, iisdem conceditur.

In mortis articulo post cõfessionem, & communionem, plenariam indulgentiam, & remissionem omnium peccatorum suorum singulæ earum acquirunt.

Item quicumque tam viri, quàm mulieres opus hoc ad honorem corporis Domini nostri Iesu Christi quocumque modo promouere curabunt, quoties id agent, centum dies, sique tertia Dominica cuiuslibet mensis, & in festis B. Virginis sacram Eucharistiam sument in eodem sacello, septem annos, & totidem quadragenas, in alijs verò diebus si idem agent, annū pœnitentiæ sibi iniunctarum, aut quouis alio modo debitarum indulgentiæ consequentur.

Hortamur igitur omnes Christi fideles, ut tam utili, nobilique obsequio diligenter vacent, quod tam certa præmia bonis seruis proponit.

Sacerdos in sacello horis consuetis deputatus adest, qui in sodalitatem adscribi uolentes, in librum referet. Dat. Bonon. &c.

Sermo Illustr. Card. Archiepiscopi
De sacramento Eucharistiæ.

Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantum dic uerbo, & sanabitur anima mea. S. Matth. Cap. 8.

AEC sunt uerba, ut nostis Dilectissimi, quæ in uniuersa Ecclesia Dei solet unusquisque fidelis, cum ad sacram Eucharistiæ mensam accessurus est, aut ore, aut intimo saltem corde proferre: sumpta ex Centurionis responso apud sanctum Matthæum. Quæ cum inter omnia sacri Euangelij uerba, pro ueteris catholice Ecclesiæ instituto, excerpta fuerint, quibus christianus populus cælestem hunc cibum sumpturus ueretur, dubitandum non est ea maximis mysterijs, atque altissimo sensu referta esse, immo uidentes nos, ea antiquissimis usque temporibus in usu fuisse, cum Origenes^a mille, & trecentorum annorum author, & sanctus Chrysostomus^b eorum mentionem faciant: nec huius instituti initium satis reperitur; non obscure id nobis argumento esse potest, traditionem hanc Apostolicam extitisse, cum scribat sanctus Augustinus^c. *Multa non inueniuntur in Apostolorum literis, neque in concilijs posteriorum, & tamen quia custodiuntur per uniuersam Ecclesiam, non nisi ab Apostolis tradita & commendata creduntur.* Et rursus^d. *Quod uniuersa tenet Ecclesia, neque à concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum, rectissime creditur.* Quod & S. Leo confirmat dicens^e, *Dubitandum non est quicquid ab ecclesia in deuotionis consuetudinem retentum est, de traditione apostolica, & sancti spiritus prodire doctrina.*

^a Orig. in homil. 5. in diuersis.

^b S. Chrysost. in missa graeca, & in homil. in dominicam nonam.

^c S. Aug. lib. de baptis. contra donatist. lib. 2. c. 7.

^d S. Aug. li. 4. de baptis. contra donatist. 4. r. 24.

^e S. Leo ser. 3. de Pent.

Quapropter nos in præsentem, uobis Dilectissimi, panem hunc sanctissimum administraturi, opportunum esse existimauimus, hæc ipsa uerba paulo diligentius, prout nobis licebit Dei gratia, uobis explicare.

Domine non sum dignus, ut intres, &c. His uerbis, quatuor præclarissimas uirtutes contineri animaduertimus, quibus anima nostra cupiens se Deo per sacram Eucharistiæ susceptionem, & communionem coniungere, contendit exornari, ut tamquam quadriga in cœlum feratur; hincq. rectè dici possit, *Et quadrigæ tuæ saluatio*^f. Quæ sunt religio, humilitas, fides, & prudentia.

Primo uerbo quo ait, *Domine*, ostenditur magna Religio; nam religio ut ait S. Thom. 8 est uirtus, per quam tribuitur Deo tanquam uero principio, & finem rerum omnium, debitus cultus & honor, & per quam effectus subiicit se causæ suæ, eamque reueretur; estque hæc uirtus dignitate proxima theologalibus, quamuis ipsæ præcedant, eo quod illæ Deum unum rectè, & nullo intercedente medio respiciunt, sed religio Dei cultū, & uenerationem intuetur^h. Idcirco inter omnes uirtutes morales, primum locum obtinet religio, solaq; dicitur propriè homines ab animalibus brutis distinguere: nam tam et si loqui, ridere, ratiocinari, intelligere, uidentur ea esse, quibus differunt homines à beluis. nihilominus, ut scribit Lactantiusⁱ, *In brutis etiam imago quædam intelligentiæ, prudentiæ, uigilantiæ, & scientiæ detegitur. Nam nidos struere, mollire cubilia: & in alterum diem reponere, quod multa animalia faciunt, nonnullius fortasse, inquit Quintilianus, rationis est*^k. Verum deuotio, Dei contemplatio, oratio, & alia quæ ad religionem spectant^l, propria & peculiaris sunt hominis. Vnde cum laudandus quispiam est, ob hoc præcipuè uidetur commendandus: imo dempta religione, cæteræ uirtutes morales tamquam capite destitutæ, tenues admodum, imperfectæ, & nullius ferè momenti deprehenduntur^m.

Sed quomodo hoc uerbo *Religio* indicatur? Quoniam uocans eum Dominum, tribuit illi uerum honorem & cultum, cum eum ut Dominum agnoscat, & cõfiteatur. Et si diceret, nonne hoc nomen & hominibus defertur? nonne quotidie dicimus, Dominus N. & Dominus N.

M 3 nonne

^f Abac. c. 3.

^g S. Th. 2. 2. q. 81.

^h S. Th. 2. 2. q. 81.

ⁱ Lact. lib. de ira Dei. c. 7.

^k Quint. lib. 2. cap. 16. Plutarc. in opuscul. An bruta animalia &c.

^l S. Th. 2. 2. q. 82.

^m S. Th. 2. 2. q. 81. ar. 6.

28. Jo. c. 20. nonne dixit Magdalena ^a, *Domine si tu sustulisti eum, dicito mihi*, cum crederet eum esse hortulanum? Et in psalmo de Ioseph dicitur ^b, *Constituit eum Dominum domus sue*. Et Samaritana nesciens, Christum esse Deum, cum quo loquebatur, dicebat ^c, *Domine da mihi hanc aquam*.

Ad hæc respondendum est, hanc vocem *Dominus*, & *Dominium* multipliciter accipi ^d; propriè verò, ac potiori ut dicitur sensu, Deo soli congruere, in cuius manu sunt omnes fines terræ, & qui potest de rebus omnibus arbitrio suo statuere ^e, quibus nullatenus ipse indiget, iuxta illud psalm. *f. Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam honorum meorum non eges*. Et sic dixit Gedeon, cum populus cœpisset eum nominare Dominum, non inquit *ego dominabor vestri, sed dominabitur vestri Dominus*. Hincque adnotavit sanctus Augustinus ^g, quod in principio Genesis cum nominatus esset *Deus*, deinde in secundo cap. nominatus fuit *Dominus*, cum ait, *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis*. Cur hoc? Quia Deus initio non curavit tribuere sibi hoc nomen Domini, sed post creatum hominem cui dixit, *Dominamini bestijs terræ*. Tunc ne existimaret homo se ipsum verum Dominum esse, sed potius intelligeret se dominio maiori alterius esse subiectum, ideo tunc Deus nominavit se Dominum, quod & Apostolus ad Colossenses innuit, dum ait ^h, *Domini quod iustum est, servis prestare, scientes quod & vos Dominum habetis in cælo*.

Nō sum dignus ut intres sub tectum meum. His verbis dubium non est, alteram virtutem significari, quæ Humilitas vocatur, dum reprimit se ipsum, ne feratur in ea, quæ sunt supra se, propriamque utilitatem agnoscit ⁱ. Vnde dixit Ananias Regi. *Quid est, ut veniat Dominus meus Rex ad servum suum?* Et sanctus Bernardus. *Quis sum ego, quis es tu?* cum alijs huiusmodi multis, quæ omnibus nota sunt.

Verum duplex hic oritur difficultas. Prima, quia cū dicat Apost. *Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, et bibit*.

videtur hic qui ad communionem accedit dicens, *Domine non sum dignus*, semet ipsum excludere; nec sufficit respondere, hunc quidem dignum esse, sed humilitatis causa ita ab eo proferri; Nam cum humilitas sit virtus, non potest cum mendacio convenire, quod semper vitium est, dicente sancto Augustino ^l. *Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator, mentiendo efficeris*. Quod si verè ille se indignum sentit, & talem se profert, tunc Apostoli verba qui dixit, *Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, & bibit*, eum ab hac sacra mensa rejciunt.

Ut tollatur hæc prima difficultas, animadvertendum est, hæc duo non contraria, sed diuersa esse: aliud enim sonat dignum non esse, aliud indignum esse: sicut aliud est Antonium non doctum esse, aliud Antonium indoctum esse; ad obtinendum beneficium multas in clerico concurrere oportet virtutes, veluti doctrinam, probitatem, castitatem, & multis etiam vitiiis eum carere opus est, quod non sit sicarius, latro, simoniacus, &c.

Ille igitur cui virtutes deficient, dicitur non dignus beneficio, quia quæ requisita & necessaria sunt, minime obtinet. Verum qui flagitiis erit inquinatus, dicitur indignus beneficio, quoniã illis sordibus est fœdatus, quæ eum inhabilem beneficio reddunt.

Ex quo colligimus hanc particulam *INDIGNE*, quæ priuatiua dicitur, multo maiore vim, quàm *NON DIGNE*, quæ negatiua est, continere: quoniam negatiua ut dici solet, nihil ponit in esse; sed priuatiua vitium, impedimentumue ali-quod subesse indicat.

Quod ergo attinet ad propositum, homo indignus non potest communionem fumere, quia iudicium sibi manducat, & bibit: illeque indignus dicitur, qui sibi conscius est peccati mortalis, aut alicuius defectus capitalis, & hic ex verbis Apostoli arcèdus est à sacra mensa. Ille aut qui nō est dignus, videlicet qui ijs virtutibus, & animi dotibus, quas deberet & cuperet, non intelligit se præditum, sed

^a 28. Jo. c. 20.
^b Psal. 104
^c 28. Jo. c. 4.
^d 25. Ambros. lib. 1. de fide c. 5. et S. Th. in 1. q. 96. art. 4.
^e S. Thom. in 1. q. 108. art. 5. ad 2.
^f Psal. 15.
^g S. Aug. in Genes. ad litteram lib. 8. cap. 11.
^h ad Coloss. cap. 4.
ⁱ S. Th. 2. 2. q. 161. art. 1. & seq.

15. Aug. de verb. A. post. ser. 31.

c. 1. de firm. in ord. facien.

a S. Thom. 2. 2. q. 184. art. 2.

b in lib. de Eccles. digni. 9. 53.

sed tamen non sentit conscientiam peccato mortali oneratam, quod charitati repugnat, hic nō est à communionem prohibendus ^a.

Et si replices Apostolum scribere, *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat*. Respondetur, satis dici probationem factam, vbi peccati mortalis conscientia aliquem non mordet, quod solū gratiam diuinam aufert, & hominem ab illa separat. siquidem non agit nobiscum Deus, ut iudex nimium acer & seuerus, vel ut cauillosus aduocatus, qui pium propositum nostrum nolit agnoscere, cū dicat S. Augustinus ^b. *Qui peccandi de cætero voluntatem non habet, confessione peccati facta, accedat ad Eucharistiam intrepidus*. & quemadmodum medicus transactio febris paroxismo, infirmo præbet cibum, quamuis adhuc aliquo languore laboranti, ne alioquin debilitate confectus deficiat. Sic peccati mortalis æstu præterlapso, atque ab anima expulso, non est peccator ab hac mensa repellendus, ut possit diuina gratia augeri.

Altera est difficultas quomodo hæc verba *non sum dignus*, testificentur humilitatem illius. Nam, aut hæc verba sunt vera, aut falsa: si sunt vera, hæc est alia virtus diuersa ab humilitate, quæ veritas appellatur, ut mox ostendemus; si sunt falsa, non potest esse humilitas, quæ est virtus, excluditque omne mendacium, ut modò diximus.

Hic animadvertendum est, cum humilitate nihil concurrere planè debere, quod verum non sit; sed tamen quando id quod profertur, verū omnino est, tunc veritatis oriri virtutem, quæ ab humilitate diuersa est. Exēpli causa. Vult Princeps aliquem præficere classi maritimæ aduersus Turcas: hic respondet se minime aptum esse, cum nec triremes gubernarit, nec milites vnquam duxerit. Alius vocatur ad Magistratum suscipiendū, populosque moderandos: ille ait, se vitam suam semper in otio, aut literis traduxisse, nec Ciuitatis illius, aut populorum notitiam vllam habere: Vtique hæc non est humilitas, sed legitima excusatio, & veritas.

Quid igitur opus est, ut quod proferatur, & cū humilitate, & veritate sit coniunctum? Nempe ut proprii aliqui defectus detegantur, ex quorum cognitione inter infirmos, & abiectos suo quodam more se ipsum censeat ^c, sicuti Abraam dixit. *Loquar ad Dominum meum, cum sim puluis, & cinis*. Hæc autem propriarum culparum manifestatio tunc maxime est humilitatis signum, cum oblata excellē alicuius rei obtinendæ occasione, ille affectum proprium temperat, atque appetitum cohibet, ne immoderate in eam tendat. Multi enim sunt, qui generalia quædam tempore minus opportuno de se ipsis confiteri, & prædicare solent, veluti se non ualere nec literis, nec prudentia, nec animi magnitudine, aut diligentia; & tamen cum de adipiscendo aliquo honoris gradu, aut pinguis ecclesiæ vacatione agitur, illi tunc obliti vrbana, & verbis profusæ illius humilitatis, alijs se præferri, & priorem locum obtinere cotendunt.

Non sic hodie facit Centurio, sed quo tempore indiget auxilio Saluatoris, ille se non dignum cognoscit, qui cū in domum suam recipiat, simulque nonnulla de se ipso profert, quibus morum ac vitæ suæ vitia, & quàm parum Saluatoris gratiam mereatur, apertissimè testatur. Isteq. loquendi modus proprias culpas verè, & humiliter aperiendi, à Christiano non repellitur; sed potius commendatur, eo quod adeo homines radice superbiæ sunt infecti, adeoque propriæ excellentiæ studium in ijs vigere solet: ut quamuis confiteri se non dignum & abiectum, nihil aliud sit, quàm illud aperire, quod verum est; nihilominus Dei benignitas tanta est, ut hoc ipsum loco virtutis, & meriti magni accipiat, sicut ait S. Chrysostomus ^d. *Peccatorem se agnoscere, licet non sit humilitatis sed sani iudicij: hæc tamen submissio tantum potest, ut ex peccatoribus iustos faciat*.

Ut igitur Centurio eo quia dixit, *non sum dignus ut intres sub tectum meum*, propterea dignus factus est, & admirationi super omnes Iudæos habitus; Ita nos ut digne sanctissimum Eucharistiæ sacramentum

c S. Th. 2. 2. q. 161. art. 1. ad primam.

d Homil. 38. ad pop. Antioch.

mentum suscipiamus, non dignos ad illud suscipiendum nos iudicemus; confitendo enim quod non nostris viribus, sed præuia Dei gratia saluemur, & humiliando nos ipsos ante Dei maiestatem, aptos nos iudicat Deus huic suo muneri, & beneficentiæ: Sic & Paulus dicens ^b, *Non sum dignus vocari Apostolus, & magnus Apostolus, & orbis Doctor est nuncupatus.* Itidem & Ioannes dicens ^c, *Non sum dignus soluere corrigiam calceamenti Christi, non solum effectus est amicus sponsi, sed & eandem manum, quam esse calceamento dixit indignam, super caput suum Christus extulit, quia nihil Deo tam gratum est, quam cum homo semetipsum cum extremis peccatoribus cupit connumerare, hoc siquidem totius sapientia est principium, ut idem S. Chry. affirmat ^d.*

Tertia est virtus, quæ Fides appellatur, quæ ex illis verbis dignoscitur cum ait, *sed tantum dico verbo &c.* quæ virtus differt à religione, altiusque ascendit. religio enim respicit cultum Dei, at fides ipsum Deum, fides attingit finem, sed religio versatur circa ea, quæ tendunt in finem, suntque propinquiora fini ^e. Hanc fidem dubitandum non est, fuisse admodum insignem, & excelsam non solum ex parte, ut aiunt obiecti, quæ est prima veritas vnica, & maxime simplex: sed etiam ex parte subiecti, quia à nullo edoctus, ipsam Christi diuinitatem explicitè credidit, & confessus est ^f. Quod & Saluator noster testatur dum ait, *Non inueni tantam fidem in Israel.*

Verum hinc etiam non leuis oritur difficultas, quoniam in hoc eodem cap. sancti Matthei, quo narratur factum Centurionis, refertur & miraculum illud, cum sanatus fuit leprosus, qui dixerat *Domine si vis, potes me mundare.* quæ verba innuunt, multo maiorem illius fidem, quam Centurionis fuisse. siquidem cum leprosus dicat, *Si vis, potes me mundare;* hæc verba *SI VIS,* referunt se ad puram, & intimam Saluatoris voluntatem. Centurio autem non tantum illius voluntati fiderè videtur, sed amplius petere aliquid extrinsecus præter voluntatem, nempe *ut dicat verbo.*

Ad hoc respondemus, hæc verba Centurionis mysticè significare fidem Incarnationis, atque profundum illud mysterium seculis absconditum attingere uerbi incarnati; de quo psal. *Misit uerbum suum, & sanauit eos:* perinde ac si Centurio dixisset, seruus meus iam iam moritur secundum naturæ cursum; sed tu qui uerbum es æterni patris, per quod facta sunt omnia, potes à te ipso uerbo, largiri ei uitam, cum dicat sanctus Ioannes, *Deus erat uerbum,* Et paulo post, *quod factum est in ipso, uita erat.* Potest & hoc uirtutè sacramentorum innuere, de quibus scriptum est, *accedat uerbum ad elementum, & fiat sacramentum, quod & ad transubstantiationem Eucharistiæ referri potest, quæ uirtute uerbi conficitur.*

Responderi etiam potest, quod si utriusque confessionem inspiciamus, maior quidem uidetur fuisse leprosi, quam Centurionis fides. ille enim solum actum interioris voluntatis satis esse ad sanandum confessus est; iste præterea efflagitauit, ut diceret uerbo, idest secundum phrasim Hebraicam ^h, ut imperaret: qui quidem imperandi actus, tamen ad rationem potissimum pertinet; attamen cum ad agendum aliquid ordinatur, habet hoc ipsum externi non nihil adiunctum, quippe monitionem, vel denuntiationem uerbis expressam ⁱ.

At si amborum personas, quales fuerint, diligenter expendamus, fides Centurionis multo præstantior apparebit. Leprosus siquidem uti Iudæus, sacras traditiones edoctus, sacerdotum & parentum monitis instructus, & in scripturis sacris forsan uersatus, multa de Christo Messia scire potuit, quæ Centurio, & uniuersa Gentilitas penitus ignorauit. Non igitur Centurionis fides simpliciter, & absolutè, sed secundum proportionem quandam, & personarum inter se collationem, maior est existimanda. Sic uidua illa plus omnibus diuitibus in gazophylacium misisse dicitur, quamuis non nisi duo minuta cõtrulerit, inspecta scilicet quantitate proportionali, non absoluta. Sic in modico sermone sapientiæ, plus laudatur rusticus, quam

in ma-

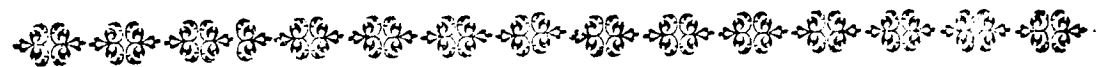
in magno philosophus: & plus est puero ferre quinque pondo, quam viro ferri ferre viginti.

Quarta est uirtus, quam Centurionis sermo attingit, quæ dicitur prudentia, dum ait, *& sanabitur puer meus:* siquidem prudentia ab eo maxime dignoscitur, propter quod aliquid petitur, qui finis est petitionis; cum oporteat rem, quæ postulatur debita quadam proportione, & dignitati Regis à quo petitur, & propriæ necessitati respondere. Si quis enim à Principe maximo, & opulentissimo res leues, ueluti poma, aut amphoram uini efflagitaret, ridendus uelique esset, qui rem adedò leuem, ac cunctis ferè obuiam petisset: Centurio autem ea postulat, quæ magna sunt, & ab aliis æquè præstari nequeunt, uidelicet serui sanitatem: non solum corporis, sed etiã animæ, quæ præ omnibus æstimanda est, quæque incorruptibilis est, & perpetua. Hincque sancta Ecclesia solet expressum hæc uerba ad salutem animæ transferre, dicēs, *Et sanabitur anima mea.* Ostenditur etiam prudentia in tempore, quando ingrediente Domino Capernaum, illico accedit ad eum Centurio, nec occasionem amittit: ut hinc discamus, ubi merendi se offert oportunitas, minime cunctandum esse, quin Christo nos exhibeamus.

Nunc ex his quæso, Dilectissimi, nobiscum meditemur; si hic Centurio militiam exercens, tanta religione ducitur, ut sic agat; quid à Doctore, aut Clerico debemus expectare, cum ad sacram Eucharistiam accedit? si ille cum gentilis esset, tantam humilitatem uis-

Christo professus est; quanto maiorem Christianus sumpto eodem Christo intra se realiter, & sacramentaliter, debet exercere? Si hic tantam unius serui curam suscipit; quid nobis erga nos ipsos à morte peccati, ad gratiæ uitam restituendos, agendum erit? Si corporis sanitatem tanta is amplectitur diligentia; quanta pro animæ salute, quæ in corporis Christi communionem recipitur, erit industria impendenda? Si tanta fide ille accenditur, qui tunc primum Saluatorem aduenisse audit; quid in eo requiratur, qui cum lacte, fidei doctrinam suxit, totoque uitæ suæ cursu sancta eius sacramenta amplexus est, & nunc sacramentorum omnium auctore intra se assumit? Si adeo se sollicitum oblata sibi tunc opportunitate ostendit ille, ut alia præ hoc uno dimitteret; quid non Christianus conari, quid non aggredi, quid non præ omnibus rebus curare debet, ut dum tempus sacræ communionis instat, ad eam diligenter se præparet, & aditum sibi ad æternam salutem, ac cæleste Dei regnum fatagat aperire?

Hæc quæso Dilectissimi cogitantes, confundamur, erubescamus, atque arrogantiæ alas demittamus: cum à gentili, & Centurione, tam apertè his dotibus nos superari uideamus; & quod grauius est, sæpe in nobis nudum Christianorum nomen, relinqui agnoscamus. Vnde nunc illius exemplo, nouo uirtutum, & mutandæ uitæ proposito nos induamus, ut cum fructu ad cæleste hoc conuiuium accedamus, cuius uirtute illustrati, & roborati, in Dei gratiam restituamur, & cum eo perpetua pace potiamur.

DE SACRAMENTO ORDINIS.

COLLE-
STOR.

HIC ea quæ ad sacramentum Ordinis pertinent, collocabuntur. in cuius administratione, ut quacunquè à sacris Canonibus, & Tridentino Concilio præcipiuntur, iuxta Romani Pontificalis regulas ritè perfici possint; Illustrissimus Archiepiscopus huic qui sequitur, modum seruandum esse cõsult. Primum enim Edictum proponitur: deinde instruantur Parochi, quomodo se gerere debeant in denunciationibus, literis testimonialibus, & alijs

alijs, quæ sui muneris sunt, erga ordinandos præstandis. Tum alio Edicto dies, locus examinis, & ratio ab examinatore servanda promulgatur. Demum processio Clericorum indicitur Ordinationibus præmittenda, & post habitas Ordinationes, functiones ordinum præscribuntur. Quæ omnia suis locis disponemus, & ijs finem faciet sermo Illustrissimi Archiepiscopi, ex pluribus in hac functione ab eo habitis, excerptus.

E D I C T V M

De sacris Ordinationibus.

IN T E R noui Testamenti sacramenta, dignitas, & necessitas Ordinis tanta est, vt quemadmodum in Catechismo Romano legitur, sine illo alia Sacramenta partim confici, aut administrari nullo modo queant, partim solemnem ceremoniam, & religioso quodam ritu, ac cultu carere videantur. Vnde quod dignius est munus, & ministerium quod in hoc Sacramento confertur, eò diligentius in illo versandum est, dicente Apostolo, *Nemini cito manus imposueris*; & curandum, vt ea quæ requiritur vitæ sanctitas, doctrina, fides, & prudentia eluceat in illis, qui ad Ecclesiasticam militiam adscribi possunt.

Quare vt paratiores Deo iuuante, & præmissis ijs omnibus, quæ à sacris Canonibus, & concilio Tridentino præcipiuntur accedant, quicumque petent ad Ordines admitti in Vrbe Bononiæ, hoc publico Edicto, vniuersi, & singuli admonentur, generales Clericorum ordinationes in Ecclesia metropolitana, intra Missarum solemniam ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Cardinali Palæoto Archiepiscopo celebratum iri, die Sabbathi post . . . quæ erit dies. . . Mens. . . præsentis anni . . .

Omnes igitur, & singuli incolæ Ciuitatis, & Diocesis Bonon. seculares ad primam tonsuram initiandi, aut ad minores, vel maiores ordines promoueri cupientes, ante vnum mensem præcedentem dictas Ordinationes, nomina, & cognomina sua describi faciant per. N. Notarium Curie Archiepiscopalis, ab eodem Illustrissimo Archiepiscopo ad

id deputatum, ac deinde se præsentent coram RR. DD. N. N. N. & N. examinatore pariter ab eodem Illustrissimo Archiepiscopo deputatis, in loco, die, & hora, quæ illis significabuntur; accedantque muniti omnibus ijs testimonijs, facultatibus, seu licentijs, & si opus erit, dispensationibus, ac cæteris quæ in instructione ab Illustrissimo Archiepiscopo promulgata plenius continentur.

Regulares verò quorumuis Ordinum Bononiæ commorantes, ipsi etiam ante mensem, vt supra, faciant nomina sua per eundem Notarium describi, & se præsentent coram eisdem RR. DD. examinatore, ac illis ostendant licentiam authenticam suorum superiorum, & fidem de ætate probatam ab Ordinario loci, vbi baptizati fuerint: item de vita, moribus, alijsque per prædictos RR. DD. examinatores videndis, & recognoscendis.

Exteri autem tam seculares, quam regulares Feria secunda, & tertia præcedentibus diem sacrarum Ordinationum, videlicet die . . . mensis . . . se præsentent coram eisdem RR. DD. deputatis examinatore cum suorum Ordinariorum literis dimissorijs, in quibus testimonium sit de ætate, & approbatione eorundem ab iisdem suis Ordinarijs facta.

Quibus omnibus & singulis notum sit, quòd elapso dictorum dierum termino, nemo vltèrius admittetur.

Datum Bononiæ in Archiepiscopali Palatio &c.

N. Vicarius Gen.

N. Notarius Cur. Arch. de mand.

IN-

INSTRVCTIO.

Ad Parochos Ciuitatis & Diocesis Bononiæ.

De sacris Ordinationibus.

Præparanda à Parocho pro sacris ordinationibus.

VA M V I S illa quæ in sacris Canonibus, Concilio Tridentino, Catechismo, & ipso Pontificali Romano præcipiuntur, seu traduntur de sacramento Ordinis ritè administrando, & recipiendo, accuratè legisse & cognita habere debeant, nõ solum quicumque ad ordines siue minores siue maiores Bononiæ promoueri postulant; sed etiam ipsi Parochi, quorum opera in primis vtendum est Illustrissimo Archiepiscopo in eiusdem sacramenti administratione, vt denunciations fiat in Ecclesia, & alia plura parentur, & perficiantur: tamen vt non solum nihil prætermittatur eorum, quæ ad huius sacre functionis grauitatem pertinet, sed etiã quantum fieri poterit Illustrissimi Archiepiscopi pastoralis officio & sollicitudini, diligentiam quoque suam ipsi parochi adiungant, hæc quæ sequuntur animaduertere, & præstare studebunt.

Vnusquisque igitur Parochus tam Vrbe, quam Diocesis Bononiæ, antequam sacrarum Ordinationum dies constitutus adueniat, scire curabit, an in sua Parochia aliqui sint, qui ad ordines promoueri desiderent: quod vbi cognouerit, sui numeris erit, diligenter eos admonere, ne reddituum, dignitatum Ecclesiasticarum, aut quietis, & ocij causa ad ordines se conferat, sed tantum vt Deo in perfectiore vitæ statu inseruiant, & in vinea Domini laborantes, animarum salutem totis viribus, totoque vitæ tempore procurent. Quare attente legant libellum pro eorum commodiore vsu separatim editum ex Pontificali Romano iussu Illustrissimi Archiepiscopi ad ordinationes sacras pertinentem, vt rectè discant ipsarum sacros ritus, & ceremonias; legant pariter Tabellas ab eodem Archiepiscopo promulgatas eorū, quæ obstant ordinandis, & eorum, quæ requi-

runtur: tum etiam functionum, quæ vnicuique Ordini præscribuntur, ab ipsis postquã promoti erūt, exercenda; vt hac lectione, & cognitione adhibita, oneris, quod suscepturi sunt, grauitatem rectius intelligant, atque ad illud cum spiritali fructu perferendum toto animo se accingant, viresque à Deo humiliter, atque assidue exposcere non desinant.

Quamprimum autem id curare Parochi debebunt, vt intra Missarum solemniam, eo tempore quo frequentior populus aderit, ordinandos denuncient ad altare. Formula autem denunciationis hæc erit.

Cum à sacro Concilio Tridentino decretum sit, vt nominibus, ac desiderio eorum, qui volent promoueri publicè in Ecclesia propositis, Parochus de ipsorum ordinandorum natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis inquirat, & literas testimoniales ipsam inquisitionem continentes, ad ipsum Episcopum transmittat. Ideo ego. N. Parochus Ecclesiæ sancti N. de mandato Illustrissimi & Reuerendissimi D. Gabrielis Car. Palæoti Archiepiscopi denuncio. N. qui ad Ordinem. N. admitti petit. Itè denuncio. N. Itè denuncio. N. qui ad. N. ordinè admitti similiter petūt, & sic de singulis, si plures fuerint: pronūciando eorum nomina, & cognomina, & locum habitationis, & Parochiæ ipsius, & ordines ad quos promouendi sunt. Hortor igitur omnes & singulos, qui hic adsunt, aut ad quos huius rei notitia peruenerit, vt si aliquod cognoscūt canonicum impedimentum, quominus iisdem superius denunciati promoueri possint ad prædictos Ordines, christiana charitate ducti, me de omnibus certiores faciant.

Audiat verò attentè vnusquisque impedimenta, quæ à me nunc legentur, & promulgabuntur, quòd si quis ea melius percipere voluerit, me ipsum conueniat, qui vbi opus erit, iussu Illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi quæcumque occurrent teneor explicare.

Prohibetur igitur à sacris Canonibus

Denunciatio à Parocho facienda.

bus & concilij, ne ad Ordines admitti possint.

Vsu rationis carentes,

Illegitimi.

Non confirmati.

Irregulares.

Excommunicati.

Suspensi.

Interdicti.

Heretici, aut de fide suspecti.

Hereticorum filij, quorum parentes in heresi mortui sunt, & etiam ipsorum nepotes, usque ad secundam generationem, per lineam tamen masculinam descendentes, aut usque ad primam per lineam femininam.

Apostatae.

Neophyti.

Simoniaci publici.

Vsurarij publici.

Condemnati periurij causa.

Obligati curia.

Infames.

Homicidae, vel mutilantes, aut qui homicidio, seu mutilationi causam dederunt.

Milites qui bello interfuerunt, ubi mors hominum successit.

Qui in foro seculari, criminalibus officijs sunt perfuncti, aut actibus criminalibus subscripserunt, aut interfuerunt, ex quibus sententia sanguinis euenerit.

Solemniter poenitentes.

Bigami.

Coniugati, exceptis ijs quorum coniuges in sacra claustra monialium se repperint, ibique professionem emisserint.

A spiritibus immundis uexati.

Morbo caduco obnoxij.

Hermaphrodyte.

Notabiliter deformes, & defectu aliquo corporis manifesto notati.

Membris capti.

Ratiocinijs obligati.

Serui, siue mancipia.

Peregrini ignoti.

Officio aliquo infami, & sordido perfuncti.

Promoti per saltum, relicto minori ordine, maiore suscepto;

Promoti furtim, hoc est qui ab uno ordine ad alium, uel extra tempora, uel ante legitimam aetatem, illegitime transferunt, uel sine dimissorialibus literis sunt ordinati.

Uterius sciat vnusquisque vestrum, quod ad primam tonsuram ordinandi non admittentur minores septem annis.

Ad reliquos minores ordines promouendi, sint maiores, ita ut idonei esse possint munerum functioni, ad quae obligantur.

Ad subdiaconatum ante 22. ad Diaconatum ante 23. ad Presbyteratum ante 25. nemo ut ordinetur accedat.

Neque nisi talaribus vestibus indati singuli accedant; & coronam in capitis vertice, prout cuique ordini ab ecclesia sancta praescribitur, habeant.

Qui demum non confessi fuerunt peccata sua, ut maiori puritate Ecclesiasticae militiae insignia suscipere possint, & sacram Eucharistiam sumere, non admittentur.

Post denunciationem eo modo, ut supra dictum est factam, sciscitari amplius Parochus, atque inuestigare curabit omnia per se ipse; quibus recte cognitis, & conscientiae suae securitatem ante oculos habens, tunc testimoniales literas a se subscripserit, & signatas consignabit illis, quos denunciavit, in hanc quae sequitur formam.

Ego N. Parochus Ecclesiae S. N. (atque hic exprimat si in Ciuitate sit, an in Dioecesi) admonitus de Ordinationibus sacris habendis ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. Cardinali Palaeo Archiepiscopo Bononiae, & recte perspectis omnibus, quae ab ipsius illustrissima Ampl. tum in edictis, tum in institutionibus, tum etiam in Congregationibus praecipua sunt, seu admonita, denunciaui in Ecclesia intra Missarum solemniam N. ex parochia mea, qui ad ordinem N. promoueri cupit & postulat, & de natalibus, de vita, & moribus ipsius certior fieri curauit, eumque idoneum esse existimo, quatenus ex cognitis intelligere potui, qui ad praedictum ordinem admittatur. fidemque facio, illum sapientius infra annum sacram confessionem, & communionem frequentare solitum fuisse, & me, ac reliquos Doctrinae Christianae ministros sua opera, & assi-

Littere testimoniales Parochi.

assiduitate iuasse (vel ad Christianae doctrinae scholam venire solitum esse, si minor sit.) In quorum fidem &c. mea manu subscripsi, & sigillo ecclesiae meae parochialis muniui. Dat. in aedibus parochialis ecclesiae S. N.

Quod si alicuius difficultatis impedimentum obesse videat, illud ante Ordinationis diem Illustriss. Archiep. significet, neque testimoniales literas ante conficiat, quam ab eodem Illustriss. D. quid sibi agendum sit, acceperit.

Munus etiam erit parochi, ut faciliorem reddat cuicumque fidei accessum ad ordines, neque postmodum, cum examini subicietur, literarum testimonialium aliquo defectu, seu subscriptionis, seu sigilli, seu cuiuscunque rei requisitae, repellatur, illum admonere de huiusmodi testimonialibus literis; ut quantum fieri possit, formulis hic adiectis illas similes secum asferre non praetermittat.

Litterae testimoniales Ordinum susceptorum.

Formulae variae litterarum testimonialium.

Gabriel Palaeotus S. R. E. &c. omnibus & singulis praesentes literas in specturis fidem facimus, & attestamur; quod die . . . quae fuit feria . . . mens. Anni . . . In ecclesia nostra metropolitana Bono. inter Missarum solemniam, & ad praescriptum sacrorum canonum, & concilij Tridentini N. examinatum, idoneum repperit, & approbatum, visis testimonialibus literis de praecedenti ordine suscepto, de vita & moribus, aliisque requisitis ad ordinem N. rite promouimus, eique ecclesiam sancti N. in qua functiones ad hunc ordinem spectantes exercent, assignauimus. In quorum fide &c. Dat. &c. N. notarius Curiae Archiep. de mand.

Litterae testimoniales functionum exercitarum.

Ego N. Archipresbyter, siue Rector, &c. ecclesiae collegiatae vel parochialis &c. S. N. praesentibus lite-

ris testor, R. Dominum N. promotum Bononiae ab Illustrissimo Cardinale Archiepiscopo ad N. Ordinem, & meae ecclesiae consignatum, ut in ea eiusdem suscepti ordinis functiones exerceret ad praescriptum eiusdem Illustrissimi Archiepiscopi; praedictas functiones singulis diebus dominicis, festisque in eadem mea ecclesia exercuisse. In quorum fidem &c. praesentes mea manu subscripsi, & sigillo ecclesiae praedictae muniui die mense an.

N. &c.

Forma testimonij ludimagistrorum pro ijs qui ad minores ordines promoueri volunt.

Ego N. qui approbatus, & emissa professione fidei grammaticam (seu aliam scientiam) doceo publice (vel priuatim in aedibus Domini N.) in parochia sancti N. fidem facio N. qui ad ordinem N. admitti petit, meum gymnasium modeste frequentare solitum fuisse, bonae indolis esse, bonis moribus praeditum, Christiane educatum, & in literis satis proficientem. In quorum &c.

Formula litterarum testimonialium de titulo patrimonij.

Cum ego N. notarius publicus ciuitatis Bonon. in actis meis habeam plura iura Domini N. Ex quibus constat illum habere patrimonium, & pacifice possidere redditum quadraginta annuorum scutorum, quod consistit in . . . (seu plus non autem minus). rogauique me notarium praedictum idem Dominus N. ut de hoc illi testimoniales literas conficerem, cum ut asserit, ad Ordines ecclesiasticos cupiat promoueri, cautionemque idoneam praestiterit praedictum redditum annuum nunquam alienandi; propterea per praesentes literas fidem facio, & attestor haec omnia ita se habere ut supradixi, & eas meo solito signo, meaque propria manu roborauit, die men anni

N. Literae

Literæ dimissoriales, quæ requiruntur pro ijs, qui cum non sint ex ciuitate, aut diœcesi, Bononiæ Ordines suscipere volent.

N. Episcopus &c. Vt à quocunque catholico Antistite gratiam, & communionem sedis Apostolicæ habente, ad ordinem. N. statutis à iure temporibus promoueri valeas, eidem Antistiti præfatum Ordinem conferendi, tibi. illū recipiendi licentiam, præsentiu tenore concedimus, & impartimur: attentis examine, & approbatione iuxta decretum sacri concilii Tridentini de te facta. Dat. N. Episcopus.

Formula dimissoriæ pro ijs, qui sunt Ciuitatis, aut diœcesis Bononiæ & sunt absentes, atque ab alio Episcopo ordinari volunt.

GAbriel &c. Vt à quocunque catholico Antistite gratiam & communionem Sedis Apostolicæ habente, ad ordinem. N. statutis à iure temporibus promoueri valeas, eidem Antistiti præfatum ordinem conferendi, tibi. illū recipiendi licentiam tenore præsentiu concedimus, & impartimur: attendita tua à nobis absentia; ac probitatis, & morum testimonio, quod te absente accepimus. seruatis tamen ab eodem Antistite sacri Tridentini concilii super hoc decretis, circa examen de te faciendum, approbationem legitimam, & interstitia, & reliqua quæ requiruntur, & ab eodem sacro concilio, & constit. Sixti V. præcipiuntur. Dat. Bonon.

N. notarius de mand.

FORMULA EDICTI
pro examine Ordinandorum.

Scient omnes & singuli tam minores quam maiores Ordines suscepturi, & ad illos promoueri cupientes, Illustrissimum & Reuerendissimum D. Cardinalem Palæotum Archiepiscopum Bononiæ, Feria quæ erit huius mensis Sabba-

tho, & Feria sequentibus, & sic in qualibet hebdomada diebus prædictis, vsque ad diem celebrationis sacrarum Ordinationum, in Archiepiscopali palatio ad præscriptum sacri concilii Tridentini, adscitis Sacerdotibus, & aliis prudentibus viris peritis diuinæ legis, & in ecclesiasticis functionibus exercitatis, examen Ordinandorum habiturum.

Quapropter quicunque ad Ordines promoueri voluerint, hora & diebus prædictis adsint personaliter, & examine subiiciant, nam non nisi examinati, & approbati ad Ordines admittentur.

Dat. Bonon.
N. Vic. Gener.

INSTRUCTIO

pro RR. Deputatis ad eos examinandos, qui ad ordines admitti petunt.

FEVER. Deputati ad examinandos eos, qui ad Ordines siue minores, siue maiores promoueri petent, hac proxima Ordinationum die, proposita sibi ante oculos Dei gloria. Ecclesie sanctæ utilitate, Fidei incremento, & eorum spiritualem salutem, quos examinat, demptisq. omnibus humanorum affectuum obstaculis, ea persequi curabunt summo studio, ac diligentia, quæ ab Illustriss. D. Card. Archiep. in hac pagina illis in memoriam reuocantur, & præcipiuntur.

Antequam ad examen articulorum veniant, inquirent ab eo qui ad examen accessit hæc quæ sequuntur.

Quo nomine vocetur.

Cuius sit.

Si Bononiensis, aut Diœcesanus, cuius sit Parochiæ, aut Plebanatus.

An literas habeat Parochi, in quibus testetur de denunciatione facta, de natalibus, de vita, & moribus, quod debitis temporibus confessus fuerit, & communicauerit, quod doctrinæ Christianæ scholas frequentauerit.

An si ad minores ordines promouendus est,

dus est, habeat literas à magistro scholæ in qua educatur, aut instituitur, similiter de vita, & moribus testimonium afferentes.

Si beneficium habet aliquod, quale sit, cuius redditus; an bullas habeat, quas ostēdat, aut saltem legitimam fidē.

Si beneficium non habet, & ad titulū patrimonij promoueri petit; quod habeat patrimonium, & an literas testimoniales patrimonij, quod non sit minus quadraginta annuis scutis.

Si ordini alicui initiatus fuerit; an habeat literas testimoniales authenticas, manu & sigillo Episcopi munitas, ordinum susceptorum.

An ab ultimo ordine quem suscepit, ad eum, quem nunc petit debitum intercesserit interstitium.

Si Regularis sit Bononiæ, aut in Diœcesi commorans; an licentiā habeat suorum superiorum, in qua testimonium sit de vita, & moribus, & fides de ætate probata ab Ordinario loci, vbi baptizatus fuit. & an similiter habeat testimoniales literas ordinis suscepti, si ad aliū ordinem promotus est.

Si sit exterus tam secularis, quam regularis, an habeat literas dimissorias sui Ordinarij, in quibus appareat, ab eo fuisse approbatum, & præcepta à concilio Tridentino seruata esse; & an similiter habeat literas suscepti ordinis, si in aliquo ordine sit constitutus.

His omnibus breuiter cognitis, ad examen ipsum veniet iuxta decretum sacri concilii Tridentini. in quo quidem examine nullæ regulæ, nullique articuli ipsi ab Illustrissimo Archiepiscopo præscribuntur; tum quia iuxta variam examinandorum conditionē, ætatem, & professionem nō potest vniformis omnibus examinandi norma constitui, sed hoc potius examinatorum prudentiæ, & cir-

cumspectioni relinquendum est; tum etiam ne forte existiment examinandi, se de iis tantum interrogandos fore, & circa alia quandoque scitu necessaria minime laborandum; tum denique quia ex ipsis decretis Tridentini concilii idoneam examinis formam Examinatores colligere poterunt.

Nam vt habetur in sess. 23. c. 4. Prima tonsura non initientur qui sacramentū Confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & scribere nesciant; quapropter hi diligenter super doctrina Christiana, quæ parua dicitur, examinandi erunt.

Et in ead. sess. c. 12. Minores ordines iis qui saltem latinam linguam intelligant, per temporum interstitia conferantur, vt accuratius quantum sit huius disciplinæ pondus, possint edoceri &c.

Et in ead. sess. c. 13. Subdiaconi & Diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus ordinibus iam probati, & literis, & iis quæ ad ordinem exercendum pertinent instructi &c.

Et in ead. sess. c. 14. Qui ad presbyteratus ordinem assumuntur, ij sint, qui ad populum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ministranda sacramenta, diligenti examine præcedente comprobentur &c.

Itaque RR. examinatores dum hoc munere perfunguntur, eiusdem Concilii Tridentini sanctiones pro viribus seruari contentur, & in vnoquoque ordine, quod ipsum Concilium spectauit diligenter animaduertant, ne Theologicos articulos, aut alia grauiora, extra ordinū ministeria examini immisceant; vicissim etiam nihil eorum prætermittant, quæ in vnoquoque ordine ad iustam eorum approbationem requiri videntur.

Dat. Bonon. &c.
N. Vic. Gen.

COLLECTOR.

PRÆTER ea, quæ a sacro Concilio Tridentino præcipiuntur, circa habilitatem, & titulos ordinandorum, cum particularem facultatem habuerit Illustriss. Archiepisc. aliquos ad usum Cathedralis ordinandi; non nisi quibusdam conditionibus præmissis, quamuis raro pauci quidam sint promoti, eos admittendos esse existimans, ipsis etiam sequentia hæc capita examinanda constituit.

N 2

REQUI-

REQUIRENDA ET EXAMINANDA in ijs, qui petunt initiari sacris ordinibus ad vsum Cathedralis ecclesie.

QVI petent admitti ad vsum Cathedralis, consignent in scriptis nomen, & cognomē, doceantq. similiter in scriptis, cuius parochie sint, quoque loco Ciuitatis ad præsens habitent vt de eorum vita, moribus, statu & conditione diligenter inquiri possit ab ijs, qui ad id ab Illustr. D. Card. Archiepiscopo sunt deputati. qui inter cetera de iis quæ sequuntur inquirent.

De ætate, parentibus, eorumq. conditione, ac paupertate.

An aliquo canonico impedimento teneantur, quominus ad ordines promoueri possint: prout habetur in instructione sacramenti Ordinis.

Considerabunt aspectum, formam corporis, quod morbis non sit obnoxium, aut affectum: ipse verò aspectus modestiam & bonos mores præ se ferat.

Doceri curabunt de eorum erga res ecclesiasticas ad illud vsque tempus pro pensione, de deuotione; an Confessiones, & vbi eas frequentent.

Cum quibus commorentur & versentur ad præsens, & cum quibus olim versati fuerint.

Quibus literis præditi sint: atque iccirco hac in re præsertim eos examinēt, aliquodque thema conficiendum ex improprio illis proponant.

Idem agent in cantu, & scribēdi caractere.

Neminem admittent, quin prius idoneum repererint, easque condiciones habere, quæ ad reliquos ordines suscipiendos requiruntur.

Diligenti hac facta inquisitione, atque examine peracto, in quo idonei iudicati sint. Sciant tamen insuper deputati non admittendos ad vsum Cathedralis, nisi eos qui prius saltem per sex menses continuos ipsi Cathedrali inseruierint, om-

nibus Dominicis, festisque diebus, tam Officii diuini, quam Cōcionum, aut missarum tempore, qui quidem sex menses probationis loco habebuntur.

Neque similiter aliquem admittent, qui in scholis Doctrinæ Christianæ frequenter versatus non fuerit; qua de re fidem à petentibus admitti, sibi consignari facient, ab officialibus societatis doctrinæ Christianæ subscriptam, & sigillo ipsius munitam.

Item quicumque ad vsum Cathedralis admitti voluerit, per integrum annum ante, saltem semel quolibet mense confiteri, & communicare solitus sit, eoque Confessario vsus sit, qui sibi assignatus ab Archiep. fuerit. Postea verò quàm admissi erunt; atque ad alios etiam ordines promoti, monentur vt non præmittant saltem decimoquinto quoque die cōfiteri, & communicare; qua de re fidem seu testimonium afferent, & consignabunt, cum ad alium ordinem promoueri petent.

Teneantur item Oratorio inseruire, atque in eo iis muneribus, atque officiis perfungi, ad quæ idonei existimabuntur, quæque sibi præscribentur à superioribus ipsius Oratorii: cumque ad ordinem recipiendum accedēt, habeant pariter fidem in scriptis, qua ipsorum opera cōprobetur ab Officialibus congregationis Oratorii. Neque interesse præmittant congregationi casuum conscientie, quæ quolibet mense coram Illustriss. D. Archiepiscopo habetur.

Atque vt nullus error, aut negligentia in ea seruitute Ecclesiastica, ad quam, vt huc vsque præmoniti sunt, tenentur, accidat; à punctatore qui item ad id ab Illustr. Archiep. deputatus est, quolibet die, quo ad Ecclesiam accedēt, & inseruiant sua nomina notari curent, tam mane, quàm à prandio.

Postquam ad sacrum presbyteratus ordinem peruenerint, teneantur iisdem perfungi muneribus in Choro Cathedralis, in Oratorio, in scholis Doctrinæ Christianæ, & aliis quæ Illustriss. D. Archiep. videbuntur. Neque Bononia iis abesse liceat, nisi spatio dierum quindecim, obtenta

Ego .N. manu propria.

Idemq. scribent in alio libro, qui apud Reuer. Archipresbyterum Cathedralis afferuabitur. Dat. Bonon. in Archiepisc. Pal.

N. Vic. Gener.

Formula edicti pro processione, ante sacras ordinationes habenda.

Mnibus & singulis ad ordines promouendis, approbatis & admissis notificetur, & intimetur, quatenus feria sexta proxime futura, quæ erit 21. huius mensis .N. hora Completorij, conuenire debeant in Ecclesiam metropolitanam Bonon. superpelliceis induti, & interesse processioni post Completorium habendæ; nec non sermoni post processionem ab Illustrissimo & Reuerendissimo D. Cardinale Archiepiscopo similiter habendo. Qui verò huic edicto non parebunt, tam seculares, quàm regulares, quamuis fuerint iam examinati & approbati, ad ordines recipiendos non admittentur.

Dat. Bonon.

N. Vic. Gener.

obrenta prius licentia ab eius Illustriss. Amplit. & consignato nomine, & die discessus Sacriste Cathedralis, Quæ obseruabunt penitus quousque ab Illustrissimo Archiep. alicuius Ecclesie administrationi præficiantur, in qua postea residere teneantur.

Cum admissi erunt ad vsum Cathedralis, accedant ad Sacristam Cathedralis, & in libro, qui ad id deputatus est, & à Sacrista cōseruatur, sua nomina describēt propria manu in hanc formam.

Ego .N. vt obediam mādato Illustriss. & Reuerendiss. Domini D. Cardin. Palæoti Archiep. Bonon. qui me admittere dignatus est ad vsum Cathedralis, ad ordines suscipiendos; polliceor me seruatorem omnia, quæ ab ipso mihi mandata sunt. quapropter & Cathedrali inseruiam, & Doctrinæ Christianæ scholis, & Oratorio Cathedralis meam operam impendā. Quòd si inobediens ero, quod Deus auertat, cuicumque correctioni, & poenitentiae subiacerem me velle profiteor, quæ ab eius Illustrissima Amplitudine mihi imponetur. In quorum fidem præsentem mea manu scripsi, & subscripsi. die . . . anno

COLLESTOR.

I sequentes functiones à quibuscumque ordinatis diligentius exercendæ accipiantur, sciendum est lectori, hoc ordine ab Illustriss. Archiepisc. eas distribui solere; nam completa Missa, perfectisq. sacris Ordinationibus statim Notarius indicit omnibus ordinatis, ne discedant, antequam ab Illustriss. Archiepisc. benedictionem accipiant. qui quidem depositis pontificalibus indumentis, sumptaque cappa, & sedens sub umbella ad id parata, recipit omnes ordinatos ad osculum pacis, singulisq. functionum harum pagellas distribuit, ab assistentibus Canonicis sibi porrectus: Sic ordinati dimittuntur.

FUNCTIONES

quibus vacare debebunt ijs, qui ad ordines promouebuntur, in ecclesijs, quæ ipsis assignabuntur.

Pro Ordinibus minoribus.

N habitu clericali, & tonsura incedant. si sint ex ciuitate, confiteantur peccata sua singulis mēsis confessario in metropolitana; si Diocesani, alij ad id deputato, & communicent saltem

solemnioribus festis diebus, Deo, Beatæ quæ Virgini dicatis.

In Ecclesijs, quæ ipsis assignabuntur, munus ipsorum erit curare, ne quis sacris altaribus corpore, aut brachijs incumbat; aut loco, vbi baptismus afferuatur, aut ipsi vasi aquæ benedictæ aliquo modo innixus, eam reuerentiam, quæ sacris rebus debetur, religiose nõ præster.

Curabunt etiam vt tam mares, quàm foemina genibus flexis, excepto Euangelij tempore, quo assurgendum est, integro Missæ sacrificio intersint.

Item ne quis mendicus Ecclesiam obbeat, eleemosynas quærens; qui autem capsulis utitur, eas non in cappellis, dum missæ celebrantur, sed ad ianuam Ecclesie quærant.

Vt mulieres in Ecclesijs velato capite, honestè coram Deo maneant.

Ne baiuli, vinitores, alijue, quibusuis rebus onusti per Ecclesiam transeant.

Ne quis in ecclesia dormiat, aut obstrepat, aut deambulet, aut aliud agat, quod domui Dei non conueniat.

Ne quis in ecclesia habeat sclopos, aut arma hastata.

Canes, excommunicatos, interdictos, & insanos extra ecclesiam mitti curent.

Verrant ecclesiam saltem singulis hebdomadis, die Sabbathi. Altaria itè mundent.

Festis diebus ad eas ecclesias accedant, quibus à congregatione Doctrinæ Christianæ destinati erunt, ibique in ea edocenda ijs muneribus fungantur, quæ sibi à superioribus assignabuntur.

Sacerdotibus tam missam, quam alia diuina officia celebrantibus inferuiant; & præsertim dum sacra communio habebitur, præter sint in ijs Ecclesijs, quæ ipsis item præscribentur.

Candelabra, & thuribula ferent, ecclesias claudent & aperient, lectiones recitabunt, aliaque facient, quæ pro vsu ecclesiarum in quibus inferuiunt, illis facienda constituentur.

Parochiæ suæ processioibus intererunt, tam in ciuitate, quam in Diocesi, & præsertim in ijs, quæ quolibet mense in honorem sanctissimæ Eucharistiæ habentur: itemque aliis omnibus processioibus, ad quas clerus conuenire solet.

Pro Ordinibus sacris Subdiac-natus, & Diaconatus.

Singulis mensibus semel saltem confitebuntur, & communicabunt: sciantque maximè decere, si diebus Dominicis & solemnibus, cum altari ministrauerint, sacram communionem percipiant.

Canent Epistolam, & Euangelium,

cum opus erit in ea ecclesia, quæ ipsis assignabitur.

Lectionem casuum conscientie in Cathedrali audient, & congregationibus eorundem casuum singulis mensibus fieri solitis præsentent erunt; sermonibusque, qui festis diebus habebuntur, cum à sui muneris functionibus non detinentur, frequentes aderunt.

Singulis mensibus in ecclesijs sibi assignatis, processionem sanctissimi Sacramenti superpelliceis induti comitantur: omnesque alias processiones publicas, ad quas clerus conuenire solet.

Item ijs functionibus ordinum minorum vacabunt, quæ præter has generales, vnicuique ipsorum particulariter præscribentur.

Doctrinæ Christianæ tempore similiter, vt supra dictum est, docentes adiuuabunt.

Pro Ordine sacro Sacerdotali.

Cum Bononiæ sit triplex Sacerdotum genus, qui ex ciuitate ipsa sunt: videlicet eorum, qui ad titulum parochie: eorum, qui ad simplex beneficium: & eorum, qui ad titulū patrimonij sunt ordinati. Quod ad primum genus attinet, tenentur ea omnia in munere sacerdotali præstare, quæ parochis a sacro concilio Tridentino præscribuntur. De secundo autem genere; hi celebrare debent in ea ecclesia toties, & ijs diebus, qui illis, vel à testamentis, vel ab institutione beneficii quod possident, vel ab Illustriss. Archiep. iniunguntur. De tertio vero genere; hi superpelliceis induti diebus festis ad Ecclesiam metropolitana nam conuenire debent, ibique missæ conuentuali, seu maiori interesse, aliisque diuinis officiis, & illis functionibus insuper vacare, quæ ijs sigillatim assignabuntur. Cumque aliquo legitimo impedimento detinebantur, quominus hæc agere possint, à Præfeto Chori, impedimenti causa explicata, absentie licentiam petent.

In Diocesi autè eadem omnia obseruanda sunt, & metropolitanæ loco, ordinati

ad titulū patrimonij, in Ecclesijs Archiepiscopales, aut ipsis parochijs, alijue, quibus ab Illustrissimo Archiepiscopo destinabuntur, & quibus subiiciuntur, sacerdotales illas functiones exercebunt.

Exteri ad sui Episcopi iussa se conformabunt.

Omnes verò, & singuli tam Ciuitatis, quam Diocesis, processionibus, & casuum conscientie lectionibus interesse non prætermittent. Dat. Bonon.

Sermo Illustr. Card. Archiepiscopi De sacramento Ordinis.

Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua.

s. Luc. 13.

ACROS ordines, vobis dilectissimi, die crastina Deo iuante administraturi, nonnulla antea de eorum ratione, & instituto vos admonendos duximus: vt rei magnitudinem, munerisque celsitudinem attentius expendentes, omnipotenti Deo vota iteretis: ne temerè fortè, aut humanis studiis ducti, ijs vos ministerijs intrudere queratis, quæ vitæ sanctitate, fide, castitate, doctrina, ac prudentia sustinere nequeatis.

Sermonis verò nostri argumentum ex eo Euangelio sumimus, quod eodem tempore, cum solemnia hæc à nobis agentur, in sacro Missæ recitabitur. Illius verba hæc sunt, *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua.*

Cupio in primis Dilectissimi, id vos intelligere, præsentem parabolam, quæ a sacris doctoribus tum ad synagogam Iudæorum, tum ad christianorum gentem, tum ad alia hominum vitæ instituta referri solet, non incommodè quoque illis congruere, qui ecclesiasticis ordinibus initiari cupiunt. In ea enim fit mentio vineæ, & arborum, & plantationis; Quæ omnia huic ipsi Ordinationi optime conueniunt.

Vineæ nomen, vt hinc exordiamur multiplex esse solet, sed quod ad rem nostram pertinet, triplicem vineam videtur sacræ literæ Domino Deo attribueri, exemplo fortasse Salomonis Regis, qui tres domos sibi dicitur ædificasse; alteram in Hierusalem, quam 13. annorum spatio perfecit; alteram in saltu Libani; tertiam, quam domunculam vocauit, in qua sedebat ad iudicandum, vt legitur in lib. Regum. Sic Salomon noster & pacificus Rex triplicem vineam videtur habuisse; alteram latissime patentem, quæ vbique terrarum diffunditur, vt S. Irenæus interpretatur, explicans illa verba, *plantauit Dominus vineam;* ait enim *vineam Domini esse vniuersum humanum genus,* exemplo Davidis, cum ait, *meus est orbis terra, & plenitudo eius.* Altera est illius vinea, quæ fidelè tantum populum, & Christianam Rempublicam continet, de qua legitur, *vineam de Aegypto transtulisti, & plantasti eam.* & rursum, *vineam quam plantauit dextera tua.* Tertia est vinea constans solo illo sacro & pingui, vbi ecclesiastica munia exercetur, vt legitur, *hæc est vinea domini sabaoth.*

Hac igitur vinea sanctuarium domini continetur, & quicquid ad sacrificia, expiationes, arcana mysteria, sacros ritus, diuinumque cultum pertinet; cuius olim colendæ, & gubernandæ cura Leuiticæ Tribui commissa fuit, quæ ideo appellata est *populus peculiaris Domini;* & quem Dominus elegit in hereditatem sibi, quod leuiticè à reliquis segregati, vni Deo colendo vacarent, vt sæpius in restam veteri legimus. Hæc est igitur vinea sanctuarij, in qua Salomonis exemplo, sedent sacerdotes ad iudicandum inter lepram & lepram, & ad ligandum & soluendum, & mandata Domini annuntianda. Hæc illa est, quæ hodie ad institutum nostrum pertinet; nam sicuri à Domino selecta fuit, vt esset cæteris cultior, splendidior & fructuosior; sic indiget arboribus conferi, coli, augeri, & exornari.

Isti igitur qui in hanc vineam admittuntur, eleganti quadam similitudine; arbores appellantur. Quod nomen nos admo-

b. 3. Reg. 7.

c. 5. Iren. li. 4. c. 70.

d. ps. 79.

e. psal. 79.

Isai. 5.

g. Deuter. 7.

ps. 32.

h. Num. 18.

& Deuter. 18.

Deuter. 17.

admonet, magnam præstantiam, ac præcellentem quandam vim in ijs requiri. Nam sicuti in viridariis magnorū Principum, non vulgares quælibet arbores, aut plantæ conferuntur; sed peregrinæ, excelsæ, quæ aspectu admirabiles, viriditate conspicuæ, & fructu sint iucundissimæ. Sic in hanc Domini vineam non vulgares homines admittuntur, non laici, non rudes, non corpore vitiati, non flagitiosi, non infamia laborantes: sed clerici tantum vitæ probitate, castitate, modestia, doctrina, atque innocentia florentes.

Præterea sicuti viridaria huiusmodi, & vineæ, non vno arborum genere, sed mira varietate fructuum distinguuntur. vnde aliæ sicut nouellæ plantationes in iuuentute sua, aliæ succrescentes, aliæ solidiores, aliæ vetustiores conspiciuntur; sic in sanctuario Domini varij sunt ordines, gradatimque à minoribus ad maiores fit progressio, ex quibus hierarchia ecclesiastica constituitur.

Omnes verò ideo arbores nominantur, vt à plantis, & virgultis differant, quæ humi iacent, aut modicum se attollunt; at arborū istarum est, in altum moribus, ac virtutibus crescere, ita ut luceant coram hominibus earum opera.

Addamus & illud, quod à Theophylacto, & S. Ambrosio adnotatum fuit, arborum fici hic expressam esse, quod ea folia habeat subaspera, amara, & duriora. Quæ quidem nobis notas quasdam Dominicæ illius arboris indicant, quam pretiosissimo suo cruore perfudit; vt hinc intelligamus, eos qui in hac vinea se exercere debent, ad labores, pænitentiam, carnisque mortificationem paratos esse oportere, vt arboris huius vestigium aliquod in eis referatur.

Plantatam &c. non satis est arborem esse huius vineæ, nisi & plantata fuerit; nam sicuti arbores non solent temerè esse positæ, aut huc, illuc proiectæ, sed suis locis & ordine dispositæ. Sic clerici non debent se temere huic sacramento inferre, atque arroganter vineam Domini ingredi; sed oportet eos esse plantatos ab Episcopo per legitimam manuum

impositionem, atque ad illud munus electos & vocatos à Domino tamquam Aaron, alioqui *omnis plantatio, quam non plantauit pater celestis, eradicabitur*.

Itaque hæc plantatio non solum legitimam vocationem arguit, sed etiam monet omnes, vt tamquam plantati, suis permaneant locis, nec ecclesias quibus sunt adscripti, deserant: sed tamquam iurati milites, stationem tueantur suam.

Præterea indicat hæc plantatio, debere eos radicibus altè defixos esse, nam vt dicitur in psalmo, *plantasti radices eius, & impleta est terra*. Ideoque vsu venire quotidie videmus, vt qui per humilitatis gradus, & pænitentiam se ipsos exinaniant: tunc fide, ac patientia roborati aduersus ventorum impetum, & tempestates huius seculi, immobiles permaneant. Qui verò superficie tenus locum occupant, nec terræ viscera ingrediuntur; illi ad quoslibet flatum mundi statim deiiciuntur, ac rerum humanarum varietate perpetuò iactantur, vnde legitur, *adulterina planta non dabunt radices altas*.

Quæ hucusque à nobis dicta sunt, ad conditiones eorum pertinent, qui vineam hanc Domini introire volunt.

Nunc alia sequuntur, quæ ad Dominum ipsum spectant, ait enim, *venit Dominus querens fructum, & non inuenit*.

Et uenit dominus, non obliuiscitur Dominus rei suæ; stulte, qui plantauit aurem non audiet, aut qui sinxit oculum, non considerat? existimasti quod ero tui similis, arguam te, & statuam contra faciem tuam. Venit ergo, & plerumque media nocte sicut fur, cum somno oppressi, quiduis aliud cogitamus.

Querens, diligenter explorans, examinans omnes cogitationes, sermones, actiones, an verè clericali huic ordinationi respondeant.

Fructum &c. Hoc caput est rei; nā cur plantatur arbor? vtique vt ferat fructum: Non satis est, si tibi blandiaris, de elegantia tua, de nobilitate, de opibus, de magnificentia domus, de magniloquentia sermonis, & dicendi copia, Dominus querit fructum. non laudatur arbor à proceritate,

ceritate nec à foliorum magnitudine, nec ab umbra, nec à viriditate, nisi fructus respondeant: videre arborem redundantem frondibus, & ramis, aut luxuriantem pampinis, & caulibus, cæterum fructibus planè sterilem & vacuam, oculos quidem oblectabit, sed mœrore dominum afficiet; Sic clericus qui Ecclesiæ sit inutilis, qui nil nisi vana consilia, & folia rerum mundi cogitet, Deo minime gratus erit, dicente Dauide, *non in fortitudine equi voluntatem habebit, nec in tibys viri beneplacitum, & Hierem. non gloriatur sapiens in sapientia sua, &c.*

Sed & illud animaduertendum, non satis esse, si quis se à crimine tueri velit, quod nec furti, nec homicidij, nec adulterij, nec periurij, aut alterius delicti arguatur: nam præterea dominus querit fructum, & si quis operarium conducit, non id ab eo tantum exigit, ne ei perfidus sit, aut rem domini perdat, sed vt facultates augeat, & lucretur: ostendite igitur fructum.

Et si quæras, qualis debeat fructus esse; Respondeo, quod sicut cum plantatur arbor pomi, expectatur ab eo fructus pomorum, & à ficu ficuū, & ab olea oliuarum; sic à clericis ij fructus expectantur, qui eorum ordini respondeant. Hinc functiones institutæ, quibus se quisque exerceat, quæ nil aliud quàm fructus sunt plantationum illarum, & arbusculorum. Idcirco memores estote, quotquot hic adestis, à vobis in primis quæredum huiusmodi fructum, & oportere vos necessariò præscriptas vobis functiones accurate præstare. Et sicut in arbore non satis est, si in vno, aut altero tantum ramo fructus hi proueniant: sed vndique eum pomis contactum, & onustum, & præpōdere inclinatum spectare oportet. Sic caute, ne existimetis satis vos muneri vestro fecisse, si aliquo tantum tempore, aut aliqua tantum in re ministerium vestrum obeatis: non enim bonæ arboris speciem tunc referetis, vnde Apostolus inquit, *Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes*.

Sed & illud addit, *querens fructum in illa, non extra illam*. Non sufficit, si quis

cū parochus sit, aliena negocia vtiliter tractet, aut libros præter muneris sui institutum conscribat; aut si Canonicus se litibus aliorum procuradis, aut causis agendis fructus edere affirmet. sunt. n. hi fructus, si tamè fructus sunt, nō in illa vinea sed extra eam. Quid mihi, parochum illum esse iuris doctorem? optimum cytharæcedum? aut facundum Rhetorem? si parochi munus non obit, si in illa vinea Ecclesiæ suæ fructus non edit?

Dicit etiam in illa, vt sint fructus præfentes, & quotidiani; nam multi satis sibi consultum putant, quod olim laborauerint, & magna vt illis videtur, gesserint. Non hæc tibi immunitatem tribuunt: vide, an nunc in illa te exerceas; oportet semper orare, & nunquam deficere, sic semper operari, donec dies est.

Et si dicas, arbores non quouis tempore fructus ferunt, sed certa tantum anni parte. Dicimus autumnum nostrum, siue æstiuum tempus messi nostræ faciendæ, aut fructibus colligendis opportunum, esse hoc breue spatium vitæ, quod nobis diuina bonitas largitur, *Dum lucem habetis in lucem credite, vt sily lucis sitis*; Veniet nox, quando nemo potest operari: Tempus quiescendi, non est huius, sed futuri seculi. Sic enim in apocal. legitur, *amodo requiescent à laboribus suis*.

Dixit ad cultorem vineæ, *ecce anni tres sunt, ex quo uenio querens fructum*.

Hæc quoque verba recte applicari possunt clericis, quibus hæc vinea domini committenda est, vt videant quā diligentia, & quā seueritate cum ijs sit Dominus acturus; nam conscientia cuiusque, est loco Domini monentis cultores, vt dicitur in Cant. *Posuerunt me custodem in vineis*. Itaque interior conscientia stimulis animam pungit, ac verberat quotidie, vt tandem excitata, non languescat amplius, sed elaboret, ac inuigilet in opus domini, qui minatur magna ista, ac horrida voce, *ecce iam tres anni sunt*.

Ait vero, *ecce tres anni sunt, vt ostendat tempus perfectum, quod constat principio, medio, & fine: aut potest hoc trionij tempus alia mystice significare, quæ à san-*

a Math. c. 1
b ad cap. 13
Lucæ

b Timoth. 4.

b ad Hebræ. 5.

a Ps. 79.

b Sap. 4.

a Ps. 93.
b Ps. 49.

c 1. Thessal. 5.

c ad Coloss. 2.

d Luc. 18.

e Ioan. 12.
f Ioan. 9.

g Apocalip. 14.

Cant. c. 1.

S. Chryso. tom. 5. hom. in illud Ap. cum autem subiecit.

à sanctis Patribus traduntur.

Succide illam, ut quid terram occupat? ecce hic argumentum evidentissimum, quàm grauer ferat dominus ignauia, & languorem hominum; non hic obijcit illis flagitia, non ebrietatem, non libidinem, non auaritiam, sed tantum socordiam, & somnolentiam.

Vt quid terram occupat? Græcè dicitur, *ἵνα πὶ τὴν γῆν καταρτῆ?* vt quid terram otiosam reddit? vt quid inutilis est? sibi tantum viuit, sibi crescit, sibi succum haurit ex terra? Videte quæso; arbores fatiue & frugiferæ ita sunt procreatæ, vt humorẽ hauriant radicibus à terra, quem ipse in ramos, folia, virgulta, trũcum, corticem, ac singulas alias partès transmittunt; vt inde tamquam corporis mēbra nutriantur, ac corroborentur. Cæterum quod humoris superest, id in poma, & fructus, ad aliorum vtilitatem cōuertitur: quòd si nullos habeant fructus, tunc tamquã steriles, & inutiles exciduntur.

Sic à clericis exigitur, vt prouentus beneficiorum, pro victus sui ratione, & dignitatis conseruatione sibi tueantur; at quod amplius superest, id in aliorum vsum erogetur, ac egenis, viduis, tenuioribusque laborantibus ministretur.

Sic enim B. Clemens Papa, & D. Petri discipulus inquit, *Clericum, ea quæ ex decimis, & primitijs sibi dantur, rectè dispensare debere orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus, quippe qui habeat Deum harum rerum rationem reposcentem.* & sanctus Bernardus affirmat *de Clerico. Quicquid præter necessarium uictum, & simplicem uestitum de Altario retinet, tuum nõ est, rapina est, sacrilegium est.*

At ille respondens dicit illi, Domine dimitte illam, & hoc anno, usque dum fodiã circa illam, & mittã stercora. Hæc verba admonent vos, quam rationem posthac inire debeatis, aut quem vitæ cursum in posterum persequi, vt dignos vos Ecclesiastico munere præbeatis. Nam vt rem ad praxim redigamus, reputate nunc animo; à vobis peti; quid hoc loco agitis? quid postulatis? utique sic à vobis responsum iri existimandum est: petimus ad vteriores gradus promoueri.

Ad hanc petitionem quid posset Archiepiscopus respondere? certè parum dissimile ab eo quod Dominus vineæ dixit cultoribus, videlicet. *Ecce iam aliquot anni sunt, ex quibus uenio quærens fructum, & non inuenio, succide illam, ut quid terram occupat?* Sic Archiepiscopus; ecce iam pridem plantaui vineam meam, posui in ea varias arborum species, aliquos constitui lectores, alios exorcistas, alios subdiaconos, alios Diaconos, & deniq. singulis suum locum, suas functiones, suos gradus minores, & maiores assignaui; expectabam vt suos quisque ferret fructus, qui ad maturitatẽ peruenirent, & populorum domos, ac familias bonorum operum suorum exemplo pasceret. Nunc longe secus agnosce, & folia tantum, inutilesq. ramos inuenio, Vt quid ergo terram occupant? cur non nouas potius arbores conferimus, quibus pinguescant spetiosa deserti, & exultatione colles accingantur?

Hæc si à nobis obijcerentur, videntur aliqui posse exurgere exemplo huius agricolæ dicentes, *Domine dimitte nos aliquandiu etiam vt fodiamus, & mittamus stercora, idest, vt nos exerceamus, ac per patientiam, vigilantiam, & continentiam laborantes, optimos sanctitatis fructus afferamus.* Nam & Christus Dominus Petro quærenti, an peccatori agnoscenti socordiam suam, cupietique præteritam vitam emendare, esset ignoscendum; respondit ei dimittendum *non solum septies, sed septuagies septies,* apposuitque statim parabolam debitoris decem millium talentorum, cuius Dominus misertus fuit: vt significaret durante hac mortali vita, nullum esse præfixum temporis terminum, in quo homo emendari à peccatis suis non possit; & amplius, in quo ipse peccatorem à via praua conuersum sinu misericordiæ suæ excipere non sit paratus.

Attamen licet hoc verum sit, non est illud omittendum, hunc vineæ cultorem non petijse tempus sibi nudè tantum prorogari, sed addidisse, *usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora,* quod quidem admonet nos, Dilectissimi,

mi, si quid proficere optatis, eam in posterum curam, & sollicitudinem vobis adhibendam esse, quæ præteriti temporis iacturam, & ariditatem assidua fatigatione, pœnitentiæq. fructu cōpenset.

Quo loco agnoscite quæso infinitam Dei misericordiam, qui sicut ex immundo stercore vineis, atque agris fertilitatẽ inuehi largitur: sic ex peccatis hominũ, quæ nil aliud sunt, quàm sterces dæmonum, & sordes putridæ inferni, si per pœnitentiam corrigantur, & contritionis aratro conscindantur, sletusque ri-

uis irrigentur; sperandum est inde fertilitatis eam pinguedinem deriuandam, ex qua fœcundi sanctitatis fructus sint expectandi.

Quapropter ne tam optabilem occasionem amittaris, studete quamprimum priorem vitam detestantes, alios vos in hac Domini vinea ostendere, per fructus bonorum operum, vt in præsentī vita ædificationem omnibus afferatis, & in futura æternam Dei gloriam consequamini; gratia, & benignitate D. Nostri Iesu Christi. Qui vos &c.

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

COLLECTOR.

D Sacramenta ritè administranda, & recipienda, cum præcipuum Parochorum munus esse debeat, vt plura non solum præsent in ipsa administratione, sed opportunè doceant, inquirant, animaduertant. Ideo in hoc etiam sacramento Matrimonij Parochi instruendi visi sunt Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo, atque ita dirigendi, vt non solum sui muneris necessarias partes nullo modo prætermittant; sed etiam pastorali quadam sollicitudine, & diligentia vrentes, Christianæ discipline semina cultis iam sua opera fidelium animis, cum spe fructus commendare possint. Quapropter post generalem instructionẽ, nonnulla etiam adijciuntur, quæ Parochis materiam suppeditare poterunt, ad Matrimonij reuerentiam in populis imprimendam, & ipsius præstantiam declarandam.

INSTRUCTIO.

ad Parochos Ciuitatis, & Diocesis Bononiæ.

De sacramento Matrimonij.

Quædam a Parocho de Matrimonio infra annum præstanda.

QUO plures ad hominum prauitatem irreperunt abusus in Matrimonij sacramentum, eò diligentiorẽ curam adhibere debent parochi, vt ea qua decet sanctitate, & reuerentia, seruatique ijs omnibus, quæ à sacris canonibus, & concilijs præcipiuntur, ritè celebretur. solet enim nequissimus humani generis hostis diabolus, illis præsertim sanctis Christianæ religionis institutis conari, vt fallaciæ, & laquei adiungantur, in quibus humana fragilitas in carnalibus desiderijs potiùs occupatur, quàm in spiri-

tualibus fructibus colligendis. Quapropter parochus non eo tantum tempore, quo de Matrimonio aliquo agitur, fideles illos, qui sanctè coniungi petunt, huius sacramenti præstantiam, & quæ ad illud ritè celebrandum requiruntur, edocere debet; sed etiam populum vniuersum suæ custodiæ commissũ, sæpiùs infra annum, in concionibus, & in confessionibus, opportunè sumpto aliquo argumento, declarare studebit plura, quæ ad doctrinam huius sacramenti pertinent, eaque ex Catechismo, alijsque sacris auctoribus hauriet, nec non ex libello Illustrissimi Archiepiscopi iussu edito, & pluribus monitionibus ad hoc facientibus referto. videlicet quas ob causas Matrimonium à Deo institutum sit, quo sine inuendum; quàm actum sit ipsius vinculum, vt nullo diuortio dissolui possit: quæ sint eius indissolubilis vinculi bona, ac vtilitates: quæ sunt munia viri, & vxoris officia, aliaque similia

lib. 2. c. 28 de apostolicis consuetudinibus.

S. Bernar. in epistola 2.

mod. in c.

lia, quæ fideles excitare possunt, ut mentis oculos terrenarum rerum somno grauat, ad mysteria in hoc sacramento inclusa considerata attollant; neque opes, voluptates, & commoda tantum spectent; sed ante omnia, Dei honorem, & gloriam, suarumque animarum salutem, in eo intueantur, & cupiant.

Præterea pluries, quod optaret vehementer Illustrissimus Archiepiscopus, & saltem bis singulis annis, hoc est, in festo Natalis Domini, & in festo Paschatis, unusquisque parochus Ciuitatis & diocesis huius, non prætermittat intra Missarum solemnia populo promulgare decretum sacri concilij Tridentini de denunciationibus: illudque vel eiusdem argumentum, hoc vel simili modo explicare.

Sacrum concilium Tridentinum animaduertens prohibitiones clandestinorum matrimoniorum olim à sacris canonibus factas, propter hominum inobedientiam non prodesse: & graua peccata perpendens, quæ ex iisdem clandestinis coniugijs ortum habent; præcipit, ut antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parochus, tribus continuis festiuis diebus, in ecclesia, inter Missarum solemnia publice denunciatur, inter quos Matrimonium sit contrahendum. Quibus denunciationibus factis si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem Matrimonij in facie ecclesie procedatur, ubi parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, coram duobus, vel tribus testibus, eos coniugat in matrimonium, iuxta receptum vniuscuiusque Prouinciæ ritum. similiter qui aliter, quam presente parochus, vel alio sacerdote de ipsius parochi, seu ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus, matrimonium contrahere attemptabunt; eos sancta Synodus, ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiusmodi contractus irritos, & nullos esse decernit.

Declarabit item parochus impedimenta canonica, ob quæ Matrimonium contrahere non licet, & contractum di-

rimitur, & inualidum redditur. Quintum etiam grauissimum peccatum esse ostendet, cum huiusmodi impedimentorum aliquod noscitur, neque iccirco reuelatur. Itemque cum sponsi, etiam si aliquod impedimentum esse animaduertunt, tamen matrimonium contrahunt, absque dispensatione.

Docebit etiam, separari omnino debere, & spe dispensationis consequendæ carere, quicumque intra gradus prohibitos, aut contrahere matrimonium præsumpserit, aut quod peius est, consummare.

Explicabit demum, quàm nefarium sit, Matrimonij libertatem violare; & ideo abstinendum esse parentibus, ne vi filios, aut filias ad matrimonium inuitò inuadendum cogant. Temporales autem Domini, ac Magistratus caueant omnino, ne quempiam, siue mas sit, siue foemina, sub eorum iurisdictione degentem, minis, aut pœnis adigant inuitum, ad Matrimonium aliquod contrahendum, cum præcipiat sacrum concilium Tridentinum omnibus cuiuscumque gradus, & conditionis existant, sub anathematis pœna, quâ ipso facto incurrant, ne quouis modo, directè vel indirectè, Domini subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quominus liberè matrimonia contrahantur: sicuti grauioribus pœnis illis inflixit, qui raptum committere ausi fuerint.

Quaedam curanda a Parochis, cum proxime insit Matrimonij celebratio.

CVM de aliquo Matrimonio contrahendo in sua parochia Curatus certior fiet, antequam ad primam denunciationem veniat, hæc quæ sequuntur, præstanda sibi esse meminerit.

Quamuis matrimonia à filiis familias, sine consensu parentum contracta, irrita minimè sint; & parentum consensus ea rata, vel irrita facere non possit, dum modo libero contrahentium ipsorum consensu facta sint. Tamen cum honestissimum videatur, & rationi summo opere consentaneum, ut filij familias in re-

tam

tam graui, consiliis, & uoluntati parentum subiaceant, propterea unusquisque parochus diligenter inquirat hunc consensum, tam inter sponsum, & sponsam, quàm inter propinquiores consanguineos, & præsertim ipsorum parentes, si sint filii familias: quod si quid difficultatis cõperiet, admonito prius Illustriss. Archiepiscopo, seu eius Vicario, eiusque responso accepto, ad denunciationem progredietur.

Quæret etiam, an matrimonium facturi, doctrinam Christianam sciant, aut saltem *Pater noster*, *Aue Maria*, *Credo*, & *Decalogum*. Quod si uterque ea nesciat, aut eorum alter: moneat illos, se nõ ante ad tertiam denunciationem venturum, quàm illa ab ipsis rectè memoria teneri, & intelligi perspexerit.

Inquiret insuper de eorum ætate; nam eos tantum qui in ætate legitima sint constituti, denunciare debet, ita ut sponsus 14. saltem annos sit natus, sponsa, verò 12.

Item de patria; nam exteros nequam denunciabit, nisi eorum conditionem nouerit legitimo in scriptis testimonio, quod alium virum, vel uxorem non habeant, & quod omni impedimento canonico matrimonij careant.

Item an eo anno in Paschali solemnitate confessi fuerint, & sacram Eucharistiam sumpserint; nam si id non cõstet, à denunciatione abstinere debet.

Si quis cælibem se esse affirmet, & de matrimonio contrahendo agat; Parochus item ab eo denunciando cauebit, nisi doceatur legitimo in scriptis testimonio, vel nusquam alibi matrimonium ab eo contractum fuisse, vel priorem virum, seu uxorem ipsius obiisse.

Quoad eos verò qui vagantur, & incertas habent sedes: caueat Parochus, ne illorum matrimonijs interfit, nisi prius diligentem inquisitionem fecerit, & re ad Illustriss. Archiepiscopum delata, ab eo licentiam matrimonia huiusmodi celebrandi, obtinerit.

Cauebit item Parochus à denunciatione earum, quæ interim educantur in monasteriis monialium.

Nec nõ inquirat necesse est, an aliqua intercedat impedimenta, quominus contrahere possint. Quod si ex publica fama, aut per vnum saltè testè aliquod impedimentum esse cognouerit, à matrimonio denunciando desistat; si verò sponsi ipsi, aut alii eorum nomine instent, ut denunciations fiat, Parochus illas face re non incipiat, donec admonuerit Illustriss. Archiepiscopum, & ab eo licentiam obtinuerit. In his igitur, aut aliis huiusmodi casibus, in quibus aliqua existere possit difficultas; siue etiam cum dubitatur, in qua parochia debeat fieri denuntiatio, Parochus ab eodem Illustriss. Archiepiscopo, quid sibi agendum sit, accipere debet.

Postquam igitur Parochus cognouerit ex omnibus præmissis, matrimonium denunciari posse, admoneat diligenter sponsum, seu sponsam, seu vtrunque eorum, si ambo in sua parochia sunt. Primum, ut se ad sanctissimam Eucharistiam deuotè suscipiendam cõparent, cum matrimonio celebrabitur, & benedicetur.

Quia verò grauius peccaret, quicumque ante celebrationem, & benedictionem ad actum cõsumationis matrimonij accederet; idcirco Parochus hortabitur non solum sponfos, sed etiã ipsorum parentes, aut alios, quibus est eorum cura tradita, ut si in eadem domo sunt, ad eum tandem omnem peccati occasionem, eos separatim habitare faciãt. Si verò in diuersis domicilijs habitant, colloquia inter eos honesta, & de die: ac non aliter, quàm in aliquorum præsentia admittantur, omniq; inhonestorum actuũ, & peccandi libertate, & occasione priuentur: donec per huius sacramenti virtutem, quæ inhonesta tunc essent, honesta, & licita perficiantur; præsertim cū si aut per denunciations, aut alias ob causas impedimentum aliquod detegi possit, sponsa, quæ nimis liberè cum sponso versata fuisset, magnam honoris iacturam faceret, si matrimonij contractio impediretur. Quod eò diligentius obseruandum est, quò efficaciores hortationes à sacro conc. Trid. ad id adhibentur.

Moneat etiam Parochus sponsam, ne

O vitiosa

vitiosa verecundia, aut praua consuetudine adducta, dum denunciations fiunt, diebus festis Missæ sacro interesse prætermittat; quod si ad parochiam ubi matrimonium denunciatur, ire noluerit, in alia ecclesia Missam audiat.

Quadam curanda a Parochis in denunciationibus.

His vt supra à Parocho peractis, ad denunciations ipsas veniat tribus cõtinuis festiuis diebus, ex conc. Trid. decretis in ecclesia faciendas: formula autem qua in iis uti debebit, sequens erit.

Notum sit omnibus quod N. filius. N. ex parochia. s. N. contracturus est matrimonium cum N. filia. N. parochia. s. N. atq. ideo si quis sciat aliquod intercedere inter ipsos impedimentum consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, quæ à baptismo, et confirmatione nascitur, aut cuiusvis canonice prohibitionis, ob quam Matrimonium contrahere nõ possint, neq; debeant, certiore faciat me Parochum, aut Illustriss. D. Card. Archiepiscopum, siue eius Vicarium generalem.

Neq; verò statim atq; denunciations tres factæ erunt, nisi tẽporis angustis præmatur, siue instantis Aduetus tempore, siue Quadragesimæ, ad matrimonij celebrationẽ parochus procedere debet; sed trium, uel duorum saltem dierum spatium interijcere, vt liceat vnicuique de impedimentis cogitare, eaq; aperire.

Quod si Parochus à temporis breuitate vrgeri se videat, seu alias ob necessitatis causas: in secunda denunciatione populum de hoc admoneat, nuncietq; statim post tertiam denunciationem Matrimonium esse in facie ecclesiæ celebrandum.

Sed non ideo celebratio diutius protrahenda est: quin vt omnis scandali, & peccati occasio tollatur, quæ ob nimiam moram à malitiosè impredientibus proficisci posset: contrahentes ad præscriptum synodaliũ decretorum, infra duos menses ad summum, Matrimonium celebrare teneantur; quod si post ultimã denunciationem, duo menses elapsi erunt, & Matrimonium non erit celebratum, parochus ad celebrationem amplius nõ procedet, nisi prius admonito Illustriss.

Archiepiscopo, & licentia in scriptis ab eo, vel generali eius Vicario obtenta.

Si autem aliqua probabilis suspicio oriatur, vt denunciando Matrimonium, aliqua impedimẽta malitiosè struatur; eo casu Parochus Illustriss. Archiepisc. moneat, qui illi quid agendum sit præscribet; quod si ipse iussu vna, aut altera denunciatio omittenda esset ad cuitanda scandala, curet idẽ Parochus, vt in acta fori Archiepiscopalis totum id referatur; ne Matrimonium huiusmodi ob impedimentum quodcumque falsum, & per calumniam inuentum, villo vnquã tempore inualidum censeatur.

Quadam curanda a Parochis in celebratione, & benedictione Matrimonij.

Post tres denunciations factas in ecclesia parochiali, cui tam spõsus, quàm sponsa subditi erunt, nisi aliquod impedimẽtum contigerit, elapsis, vt supra dictum fuit, tribus, aut duobus diebus ab vltima denunciatione, parochus ad Matrimonij celebrationem procedet.

Cum autem sponsus in una parochia, & spõsa in alia habitabit: Parochus spõsæ, ad quem pertinet matrimonij celebratio, non ante hanc faciet, quàm habeat fidem parochi, ab eodem subscriptam, & ecclesiæ parochialis sigillo munitam de sponso, in hac videlicet forma.

Die . men. . . ann.

Testor ego. N. Parochus. S. N. a me denunciatiũ fuisse in mea ecclesia predicta intra missarum solemnia Matrimonium contrahendum inter N. ex mea parochia, & N. ex parochia. s. N. tribus infra scriptis festiuis diebus, hoc est prima denunciatio facta fuit die. .

2. die. . 3. die. . neque aliquod impedimẽtum cognitum est, quo minus matrimonium celebrari possit. In quorum fidem. &c.

Ego N. Parochus, &c.

Quæ quidem testimonia seruet parochus sponsæ simul alligata in separato loco, & in librum matrimoniorum scripto etiam referat.

Idemque seruetur, cum contrahentes erunt diuersarum diocesium: hoc est, vt prius fides habeatur authentica ab Ordinario

inario sponsi, quæ nullum impedimentum intercedere, & denunciations omnes factas fuisse testetur.

Cum autem ecclesia sit locus proprius, ubi sacramentum hoc administrari debet; quia etiam separatim à benedictione, matrimonium celebrari potest, & benedictio fieri diuersis diebus, si quando ob legitimam aliquam causam euenerit, vt separatim à benedictione Matrimonium celebrari debeat: tunc Parochus sponsæ, conuenientibus sponsis ad suam ecclesiam, præsentibus testibus, & aliis qui interesse debebunt, Missam celebrabit.

Deinde deposito manipulo, & planeta, sumptoque pluuiali benedictionem anuli faciet, iuxta formam hic subiuctã: tum breuem sermonem habebit: quo peracto, cinget sponso colla candido aliquo velo, ad instar stolæ accommodato, & eos matrimonio iunget dicens. *N. placet ne tibi accipere per uerba de presenti. N. hic presentem in tuam legitimam uxorem, prout mandat sancta Mater ecclesia? & sponsus respondebit distinctè, & intelligibili uoce. Placet.*

Deinde conuertat se ad sponsam, & interroget pariter. *N. placet ne tibi accipere per uerba de presenti in tuum legitimum maritum. N. hic presentem, prout mandat sancta mater ecclesia? Et sponsa similiter respondebit distinctè, & intelligibili uoce. Placet.*

Quibus responsis, & mutuo consensu acceptis, Parochus tunc subiungat.

Ego. N. Parochus huius ecclesiæ. s. N. vos. N. & N. in matrimonium coniungo, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.

Sed cum simul, & celebratio Matrimonij, & benedictio sponso facienda erit, tunc postquam sponsi ad ecclesiam venerint, aderuntque testes idonei, alijque ut supra.

Parochus pluuiali indutus, benedictet anulo iuxta sequentem formam. Postea iunget eos Matrimonio; tum dicet Missam, uel pro sponso & sponsa, seu aliam festi occurrentis, prout rubricæ Missalis indicabunt.

Animaduertat tamen Parochus, ne

ullo unquam tempore benedictionem faciat in secundis nuptijs, seu Matrimonio, quamuis contrahentium aliquis; siue mas, siue foemina numquam antea coniugatus fuerit: Tunc enim sufficet, ut tantummodo celebretur matrimonium. Neque item primis ipsis nuptijs benedictet, temporibus à sacro Concilio prohibitis, hoc est, à prima Dominica aduentus usque ad Epiphaniam inclusiue, & à feria quarta cinerum, usque ad octauam Paschatis resurrectionis inclusiue, sub pœnis & censuris à sacris canonibus iniunctis:

Hæc uerò omnia, tam benedictionẽ, quàm celebrationem per se ipse præstare curabit, nisi legitimo impedimento detentus fuerit: quo casu id muneris ob eundem committet sacerdoti approbato in administratione sacramentorum, qui referat postea fideliter nomina contrahentium, & testium, ut in libro ad id deputato omnia adnotentur.

Benedictio anuli.

V. Adiutorium nostrum in nomine Domini. R. Qui fecit cælum, & terram. V. Domine exaudi orationem. R. Et clamor meus ad te ueniat. V. Dominus uobiscum. R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. *Bene & dic quasumus Domine anulum hunc, quem nos in nomine tuo bene & dicimus, ut qui eum portauerint, in tua pace consistant, & in tua uoluntate permanent, & in amore tuo uiuant, & senescant, & multiplicentur in longitudine dierum. per Christum Dominum nostrum. R. Amen.*

Oremus. *Creator, & conseruator humani generis: dator gratiæ spiritualis: conditor aeternæ salutis. tu Domine emittere digneris spiritum sanctum tuum Paraclitum de cælis, & tuam sanctam bene & dictionem super hunc anulum, ut isti pariter armati uirtute caelesti, tuæque protectione defensi, bene & dictionis tuæ munus percipiant in uitã aeternã. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.*

Quibus deuote dictis sacerdos aspergat anulum aqua benedicta, illumque sponso consignet, qui eum accipiens,

statim in dextræ manus anulari, hoc est quarto digito sponsæ, illum ponat dicens. *In nomine Patris, & filij, &c.*

De libro Matrimoniorum.

Vnusquisque Parochus librum habeat matrimoniorum, sigillo Illustriss. Archiepiscopi signatum, in quo describat nomina, & cognomina contrahentium, & testium qui præsentibus matrimonio fuerunt, diem, mensem, & annum contracti matrimonij, in hanc quæ sequitur formam.

Si verò permittente parochus alius sacerdos matrimonium celebret in eiusdem parochi ecclesia, huiusmodi licentiam concessam prædicto sacerdoti in eundem librum referat.

Forma obseruanda à Parochis in describendis Matrimonijs, in libris ad id deputatis.

Ego N. Rector Parochialis Ecclesia S. N. fide facio, me tribus diebus festiuis continuis, videlicet primo die . . . mensis . . . anni . . . secundo die . . . mensis . . . anni . . . tertio die . . . mensis . . . anni . . . in ecclesia Parochiali s. N. inter missarum solemnias publice denunciasse Matrimonium inter A. & B. nulloque legitimo opposito impedimento, ac viro, & muliere a me interrogatis, eorumque mutuo consensu intellecto, Matrimonium inter dictos A. & B. in faciem Ecclesia, iuxta formam Tridētini concilij die . . . mensis . . . anni . . . in dicta ecclesia S. N. fuisse legitime celebratum, præsentibus N. & N. & N. testibus &c.

Ego N. Rector parochialis ecclesia S. N. manu propria.

Frequentiore populo parochi omnes, & singuli, festo die inter missarum solemnias, eum de hoc ordine circa Matrimonium Illustriss. Archiepiscopi iussu edito, & promulgato admonebunt; atque idcirco, qui nubere volunt, aut filios, filiasque in Matrimonium collocare, sollicitè hæc legant, aut sibi lecta audiant; ut melius quid sibi sit agendum constituent, & Matrimonia sine Dei offensione, cumque æternæ salutis acquisitione celebrentur. Dat. Bonon. &c.

N. Vic. G en.

Argumenta quædam circa nonnullas res domesticas ad mulieres pertinentia, quæ Parochi ad maiorem earum perfectionem attingere poterunt ante Matrimonij celebrationem.

Sponsa quæ se ingenuam, atque adeo Christianam esse profiteretur, primò sponsalium esse reminiscatur, aditum atque ingressum ad sanctum Matrimonij sacramentum: quod à Deo concessum est humano generi, quo tanquam medio ad diuinam gratiam consequendam, & peccata fugienda utamur. Quare quæadmodum si medicina, quæ ad corporis salutem adhibetur, febrem augeat, morbum esse grauem, & periculosum indicat. Ita etiam cum à sponsalibus, & Matrimonio occasione sponsæ sumunt, qua peccata augeantur, manifestè suarum animarum lethale periculum ostendunt.

Verum quia nonnullæ fortasse aliarum exemplo adductæ insciæ errant, ne ullo ignorantia prætextu excusari possint, Parochi monitionibus hisce uti poterunt, quas etiam pro cuiusque captu declarare, & magis amplificare studebunt.

In primis igitur ostendant, non solum parèdum omnino esse Pragmaticæ, quæ super pompis est edita; sed etiam in ijs rebus, quæ in illa permittuntur, modestia Christiana vtendum.

Nullum ornamentorum genus, quæ lasciuiam, aut petulantiam ostendant, adhibendum est; nam ea valde à Tertulliano, Clemente Alexandrino, Cipriano, Hieronymo, Chrysostomo, Augustino, aliisque pluribus ecclesiæ Doctoribus damnantur, ad quorum consiliū & sententiam, mores nostros componere deberemus.

Feria sexta, quæ Christi Domini Nostræ passioni dicata est, & cæteris ieiunij diebus, vestes dimittendæ essent, quæ colore lætitiæ indicant: & sumendæ aliæ, quæ deuotionis, & pænitentia signum ostendunt.

Nō nisi velato capite mulieribus in ecclesiis est ingrediendū, ex Apost. & ex Lini Pōt. decretis, vt Deo reuerentiā se perhibere ostendat: honoremque angelis, & sanctis,

& sanctis, quos in ecclesia venerantur.

Quin potius reliquis etiam in locis; si mulier non sit velato capite, sed aperto; non præferat eam modestiam, & verecundiam, à qua vbique sociari deberet: imo alios ad credendum potius adducit, ipse quoque animum ad instar capitis liberum, & vagum nimis esse.

Quia Deus eò diligentior rationem ab ijs sibi reddi peret anteactæ vitæ: quò nobilitate, auctoritate, diuitijs, aliisque humanæ vitæ commodis, cæteris præstiterunt. Idcirco memores erunt huiusmodi mulieres, ad se spectare, vt exemplo in Christiana modestia colenda, alias omnes antecellant.

Si iure damnatur illæ, quæ facile noua ornamentorum genera cōsectantur; eò maiori nota dignæ censendæ sunt illæ, quæ huiusmodi ornamenta adinueniunt, & de Pragmaticæ lege aliquo modo frægēda, aut fallēda assidue cogitant.

Diebus festis sacro Missæ sacrificio integre, & attente interesse, atque ad ecclesiam diuinorum tempore, non quando alij ad domicilia reuertuntur, se conferre, dignum nobilitate Christiana censendum est: ad easque ecclesias accedere, vbi spiritu magis collecto ad Deū piæ, & deuotæ preces effundi possint. Quare tempus illud matutinum, quod in superfluo ornatu expenditur, dici non potest, quantum detrimentum spiritui afferat, cū vanitatis id sit obsequiū, & deuotionis feruorē magnopere impediatur.

Reliquis etiā diuini officij partibus in ecclesia, videlicet vespere, completorio, & orationi publicæ, nisi impediantur, intersint; conciones etiam, & sermones qui habebuntur, frequenter audiāt. Reliquum sacri illius diei transigant in spiritualibus exercitationibus: doctrinæ Christianæ scholas adeant: puellas ipsam edoceant: visitent ægrotas, & præcipue pauperes parochiæ: aliquas interdū ecclesias, ad quas frequentior accessus aliarum non sit, adeant deuotionis causa: in aliquas mulierum piarum congregationes adscribi curent, vt puta congregationis puellarum Baracani, puellarum S. Marthæ, Hospitalis mendicantiū, & hu-

ijsmodi; atque iisdem diebus festis modò vnū, modò alium horum piorum locorum visitent; à pijs matronis sociatæ eleemosinas quarant, pro pauperibus, monasterijs, atque in huiusmodi Christianis exercitationibus diem totum sanctè, & piè occupent. Quo peracto, domum sese recipiant: ad plateas non accedant: deambulationes, aut vagationes effugiant: aliaque omnia vitent, quæ nō decent eos dies, quos Deus Dñs noster suo cultui dedicauit.

Cōfiteantur sæpius peccata sua, & sacratissimū Christi corpus sumant saltem in solemnibus Ecclesiæ festiuitatibus; & qualibet prima Dominica mensis comitentur processionem sanctissimi sacramenti suæ parochiæ: vtanturque alijs deuotis exercitationibus, quæ ab ipsarum spirituali patre, ijs præscribentur.

Decet plurimum, mulierem solam curru vectam aspici, sed decet eā ab aliis quibus matronis grauibus semper sociari: Atque sponsæ laudari solent, maxime illæ, quæ pro floribus & fertis, B. Virginis rosariū, aut officiū gestare, in vfu habent.

Si diuina bonitas sponsas filiis augeri cōcedat, meminisse debent, eò magis se obstringi, vt in virtutibus crescāt, memoria illud repetentes, quòd dolor partus, signū est ingratiitudinis nostræ: eòque Dei beneficium in illas collatum magis æstimandum, quòd maius mortis periculū fuit, quòd parturiētes euaserūt. Ideo cōparent se ad benedictionem à sacerdote in Ecclesia accipiendā, gratiasque Deo agendas, fugiantque vanū illud spectaculum luxus, pomparum, cubilium delitiose, & nimis vanè instructorum, aliarumque rerum similibus, quæ à grati erga Deum animi significatione nimis abhorrent.

Domus non vanos, non lasciuos, a quibus omnino abstineant, sed spirituales libros habere curent; inter quos legere poterunt eos, qui Illustriss. Archiepiscopi iussu sunt editi. prauarum enim cogitationum seminaria sunt illi; hi vero bonarum, ex quibus fructus colligere licet vberimos Christianæ disciplinae.

Matronæ, seu matres familias, seu quæ aliquo consanguinitatis gradu sponsas attingunt, sciant ad se pertinere præci-

pue, vt spōsæ de his oībus admoneātur, & instruuntur, quæ hac pagina continentur; quòd si sponsas inobedientes reperiant, ab earum consuetudine, si non possint eas corripere, & emendare, se disungant; plurisque faciant Dei gratiam, quam muliebres earum rationes, atque

argumenta. nam si cum sponsis, vano habitu, & immodesto indutis aspiciantur, credent omnes, prouectæ iam ætatis feminas, sponfarum vanitati assentiri, atque vt de se temerariè fortasse iudicetur, occasionem præbebunt, præsertim si spirituales vitam profiteantur.

COLLECTOR.

N hoc Matrimonij sacramento, cum à Parochis ipsis ferè semper administrari soleat, admonendus est lector, editum iam pridem fuisse Illustrissimi Archiepiscopi studio, ac paterna erga suos operarios, & ministros sollicitudine, libellum ad usum Parochorum Ciuitatis, & Diœcesis Bononia, in quo præter cetera ad hoc sacramentum spectantia, collectæ sunt breues instructiones, seu monitiones, pro varia hominum conditione, & statu consecræ: vt Parochi in matrimonij celebratione materiam habeant ad manus in unum congestam, unde plura, quæ magis idonea videbuntur, ad reuerentiam erga Matrimonium excitandam, facile sumere, & cum dignitate proferre possint. Quare nos ex eo libello tria aut quatuor exempla hic adiicienda esse censuimus, ne huiusmodi consilium pastoralis cura in hoc opere omnino desideraretur.

Exempla aliquot Instructionum, seu monitionum collecta, quibus Parochi uti poterunt, in Matrimonij celebratione.

Exemplum. I.

De præstantia, & fructibus Matrimonij.

*V*IVS deprauati seculi malitia, hominumque vanitas eò usque pro cessit, & suafore diabolo iniquitatis omnis auctore, in nuptias & Matrimonia tot abusus sunt inducti (filij fratresque in Domino dilecti) vt quamuis hoc Sacramentum eã ob causam sacramentum esse non desinat, & in suo vigore permaneat; oculis tamen mentis nostræ, adeò mundanæ ineptiæ, & stultitiæ inuentionibus adumbratum, & circūseptum appareat, vt vix quod in eo diuinum est, dignosci possit. Eodem modo sæpius accidit, vt licet arbor preciosissimis fructibus onusta sit, frondium tamen, ramorumque copia luxurians, atque ijs celans fructuum aspectum, viatorem transeuntem non in fructuum, quos non videt, desiderium; sed in fron-

dium, quas tantum conspicit, admirationem rapiat. Sanctum Matrimonium arbor est; fructus ipsius sunt, fides, proles, sacramentum; viatores nos sumus; sed frondes, ludi sunt, & mundani ritus, qui tanta licentia excreuerunt, vt si iam petas à quibusdam hominibus honestæ etiam conditionis, quid sit Matrimonium; frondes pro fructibus accipientes, respondebunt, nihil aliud esse, nisi choreas, symphonias, & conuiuia, quæ inter se affines, & vicini celebrant. O insanam hominum mentem, o corruptos mores. Audite exclamantem Sanctum Ioannem Chrysostomum ^{a in cap. 4. Epist. ad Co. 11. mih.} *Nuptiæ res preciosa & nobis, & externis videntur; verum perfectis nuptiis tot ridicula sequuntur, quot mox audietis, choreæ, tibia, verba, & turpes cantilena, ebrietates, bacchanalia, & multa diaboli moles inducitur.*

Congruebant hæc omnia fortasse nuptiis ethnicorum; sed nos, qui Christianam fidem profiteamur, ea ethnico fastui, vt ait s. Gregorius Nazianzenus relinquere debemus, meminisseque quòd quemadmodum nullus honor adhibetur aduenienti Principi, si viæ, & palatia hostis alicuius sui insignibus exornentur: ita nulla proportione adhibita Christum excludit in sacramento Matrimonij, qui vt illum honorificè excipiat, vritur sym-

phonij,

phonij, choreisque, ebrietatibus, & crapulis, quæ tamen vnusquisque scit esse ipsius sathanæ insignia, atque ornamenta.

Verum credite mihi, huiusmodi res nihil prorsus ab eo factum iri, qui ad multo maiores & digniores, mentis acie conuertet: atque (vt à vobis nunc perfici cupio fili, & filia in Domino dilecti) maximum esse hoc Matrimonij sacramentum cogitabit, ob grauissimas causas introductum; plurimis bonis spiritualibus præter temporalia refertum, arctissimis vinculis colligatum.

Enimvero magni momenti rem esse nuptias existimandum est, quando tam digna, & tam frequens de ipsis mentio fit in sacris literis. Ab Adam usque ad Christum sæpissimè matrimonia afferuntur. nunc ipsius Adam, nunc Abraham, nunc Isaac, nunc Dauidis, nunc Assueri, aliorumque plurium. In noua lege statim à matrimonio incipitur. Cum esset desponsata Mater &c. Primum Christi miraculū, in nuptiis fuit in Cana Galileæ; Inter Christi parabolas, plerasque à nuptiis deductas legimus. Atque adeo Biblia sacra statim in initio de nuptiis agunt. Non est bonum hominem esse solum. & in eisdem terminatur in Apocalypsi. Venerunt nuptiæ Agni.

Quinimo matrimonij præstantia ex eo maxime apparet, quòd ipse Deus, statim atque mundum creauit, illud instituire voluit, & dicens, *Crescite & multiplicamini*, effecit vt Adam postea conquereretur, & subijceret; *Quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna?*

Atque etiam, vt testatur sacrosanctū Tridentinum concilium, non solum Deus Matrimonium instituit, sed etiam illud indissolubili quodam modo cōstringere voluit, cum scriptum sit. *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Quo vno argumento tum Matrimonij dignitas valde illuxit: tum aliud insuper decus additum est solidius. nam meminisse debetis filij, illud inter sacramenta ecclesiæ connumerari.

Antequam pretio inestimabili sanguinis Domini nostri redimeretur Orbis, censebatur quidem Matrimonium esse contractus ciuilis, res politica & bona, atque inter ethnicos in honore, & reuerentia etiam habebatur, sed non erat sacramentum.

At post Christi mortem, inter Christianos sacramentum hoc magnum est, vt ait Apost. Paulus, indissolubile, tum Deitatis cū humanitate hypostaticam vnionem, tum Christi cum ecclesia cumulatissimam charitate coniunctionem significans.

Annon igitur intelligitis filij, maximam iniuriam Christo tanti sacramenti institutori vos facturos esse, nisi ea, quæ illi debetur deuotione, ad ipsum celebrandū accedatis & de illo cogitatis? Si Baptisum, si Confirmationem, si Ordines sacros, si extremam Vnctionem suscipere deberetis; si ad sanctam confessionem, & Eucharistiam accedere; nemini dubium est, quin omni deuotionis affectu id agere conaremini. Sed hoc etiam, sacramentum est, Dilectissimi, vt illa sunt, & magnū id quidem in ecclesia Dei, vt diximus. Quis ergo non deplorat præsentis status conditionem, cum nequaquam de sacramenti huius magnitudine cogitetur, sed ad illud tanquam ad ludū, & oblectationis causam, & voluptatis fomentum accedatur, & omnia in summi Dei offensionem conuertantur?

Vtinam verò saltem Matrimonij causas cogitemus, nam quod in eo celebrando Christianos viros decet efficeremus. Prima est, mutuuum auxilium in laboribus, & incommodis humanæ vitæ sustinendis; quod præsertim habent, qui Matrimonio sunt collocati. altera est necessitas generis humani propagandi. tertia, quæ post primi parentis nostri peccatum existit, est vt humanæ continentia aliquod remedium mortalibus existat.

Ex qua re fit, vt quamuis adsit desiderium prolis relinquendæ, & corporalis pulchritudinis perfruendæ, aut consanguinitatis aliquo vinculo, familiam illustrandi,

lustrandi, & ditandi; hæc omnia post illa tria, tanquam accidentia adhæreant; & non vt principaliter intenta: quibus tamen diuina misericordia non offenditur, dummodo præcipue ad illius institutionis causas, cogitationes nostræ dirigantur, neque accedatur ad hoc sacramentum effrenatæ libidinis, aut voluptatis intuitu, vt mali faciunt, sed maxima animi intentione & mente pura illius magnitudo consideretur, quod à Deo constitutum sit ad humanæ vitæ subsidium, ad humanæ generationis conseruationem, & demum ad animarum nostrarum salutem.

Tria bona etiam ab eo oriuntur, quæ sunt *fides, proles, & sacramentum*, vt Theologi affirmant. *Fides* illa est, quam nemo vestrum vnquam violare debet, sed in ea hic coram Deo præstita, vsque ad extremum vitæ spiritum, dum coniuncti estis perseuerare. *Proles* etiam maximum bonum est, non solum quoad filiorum procreationem, sed quoad educationem, *Sacramentum*, vinculum illud est Matrimonij, quod est diuina lege indissolubile.

Quibus tribus capitibus longiore oratione declaratis, nisi temporis angustiis premeremur, facile esset vt vestra deuotio etiam vehementius accenderetur. Verum ego ad hos contrahentes, qui ad hoc sacramentum accedunt, præsertim sermonem meum traducens; quàm arcta obligatione coniungantur, & quàm magna in posterum pericula illis imminèbunt, vt cautiores sint, & Dei auxilium assidue implorent, paucis referam.

Magnum illud est, Fili, & Filia charissimi; Hodie vos quidquid habetis, reciprocè donatis. Tu filia mox non eris amplius tuæ potestatis. Tu fili, & totus in huius puellæ potestatem transibis: nã quoad corpora scriptum est: *sicut mulier corporis sui potestatem non habet, sed vir; sic vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Quod vero ad animos, Deus tantum amore vobis præferendus est, & ea quæ Dei sunt, & ad Deum spectant. ceterum vniuscuiusque vestrum volun-

tas ea esse debet, vt quod velit vnus, velit alter: communia enim debent esse omnia: & consortes appellamini, vt fors vnus sit & alterius; cor vnum, sicut & caro vna.

Distincta tamen erunt officia. Et quemadmodum viri erit, regere, & iungere; ita vxoris erit, mandata viri diligenter exequi, eique parere. neque iccirco hic imperij & obedientiæ terminus efficit, vt hoc vinculum non sit potius coniugij, quàm seruitutis. De costa Adæ mulier ædificata est, non de pede, vt ostendatur par societas, non vilis subiectio.

Verum succurrit mihi nunc, vt ponderem, vnde accidat, vt cum contractu rerum temporalium celebramus, tot tantisque clausulis, tantaque solemnitate vtamur; cum verò sponsi se ipsos adinuicem donant, tanta adest negligentia, & incuria, vt nihil de huius rei grauitate penitus cogitetur.

Atque id eò magis animaduertendū est, filij charissimi, cum hic nequaquam vt in aliis sacramentis, de vnus animæ detrimento agatur, sed de rerum omnium periculo. Si vni animæ tantum consulendum esset, & ab ea vna pericula auertenda, magnum sanè esset; Sed in hoc sacramento illud insuper accidit, vt si non rectè seruetur, præter coniugum animas, omnia etiam alia in præceptis ruat. O rem metuendam.

Rogate Dilectissimi, Deum benedictū toto cordis affectu pro his vtrisque, qui quò maiore sacramenti vinculo colligantur, eò grauiori discrimini subijciuntur, animæ, facultatum, honoris, sanitatis, & quietis, toto reliquo eorum vitæ tempore. Si in timore Dei ambulabunt, gratiæ incrementum accipient, bene valebunt, filios sanctè educabunt, honestè viuent, & in pace sanctissima huius breuis vitæ dies concludent.

Quòd si è contrario Deum non timebunt, peccatis animam interficient, Dei iram in se prouocabunt, in assidua altercatione & lite, sine quiete, sine li-

hono-

honoris amissione vitam viuent in hoc seculo morti postponendam; atque in alio seculo, quid nisi æternos cruciatus expectare poterunt? En igitur filij ante oculos vobis proposita est rei ipsius, ad quam acceditis magnitudo, causæ, bona, obligationes, & pericula. Quæ Deum precor, vt ita animas vestras commouere possint, vt si hoc ipso tempore deuotionem illam, quæ requiritur non haberetis, ea accendami, & ad sacramentum hoc omni mentis puritate accedatis.

In nuptijs Cana Galileæ adfuisse Saluatorem nostrum, & Beatissimam Virginem Dominam nostram, atque ibi sex hydrias aquæ in vinum ab ipso Salvatore magno miraculo commutatas legimus. Filij mei, sex illæ hydriæ nuptiales assimilari possunt quinque exterioribus sensibus, & sexta sensui communi interiori. hi sensus pleni aqua appellari debent, quoties in peccatis sunt obuoluti. Si in hac Matrimonij sancti coniunctione, oculi vestri magis mortales res concupiscant, quàm deceat, en hydriæ plenæ aqua sunt, & anima à sacramenti huius enarratis bonis, & fructibus aliena efficitur. Cauete ne aqua in vobis permaneat: rogate Deum, vt si aqua est, in vinum, in gratiam conuertatur; petite hoc in vestris nuptijs à Christo Domino, & Virgine sanctissima. Tu fili mi ad Saluatorem confuge, tu filia ad misericordiarum matrem. Vtrique verò ad vtrumque, simul ipsos inuocate, in ipsis confidite, eo animo, vt Christianè, & piè, & vnanimiter viuere in posterum debeatis. Et iam respondentes iis verbis, quibus iuxta ritum sanctæ ecclesiæ ego ipse vos interrogabo, parate vos ad accipiendam in hoc Matrimonij

sacramento Dei gratiam, &
illius gloriæ, & felicitatis
arrham, quam
vobis à Deo
& cu-
pio, & precor sempiternam.

Exemplum secundum.

Cum timore Dei ad Matrimonium esse accedendum.

ANTE QVAM ad hoc sacramentum recipiendum accedatis, erigite vos ad altissima mysteria consideranda, dilectissimi, atque ita de carnali coniugio cogitate, vt spirituale in primis omnibus rebus anteferatis. Scitis quid in historia Thobiæ sanctissimi viri, in sacris literis legitur: quòd si fortasse non ita rectè nunc reminiscimini, en illam vobis affero, attente me audite.

In Ciuitate Mediæ Rages appellata degebant Raguel, & Anna longæui coniuges, vnicaque filiam Saram ipsis oculis chariorem toto vitæ suæ cursu à Deo obtinuerant; felices illi quidem hærede, nisi infelicissimi ob eiusdem filiæ atroces, atque inauditos euentus fuissent, vt sterilis Anna appellari potius cuperet, quàm mater filiæ funestissimæ. Nã vt in sacris literis habetur, tradita fuerat septem viris, & dæmonium nomine Asmodæus occiderat eos, mox vt ingressi fuissent ad eam. Tradita fuerat septem viris, hoc est nupserant ei septem viri, hoc est in conuiujs, in choreis, in festis ad coniugale thorum introierat; verum statim atque vir vxori appropinquabat, en vobis Asmodæus ille crudelissimo mortis genere virum vita priuabat.

Huiusmodi nuptias septies Sara celebrauerat, septies ad coniugale thorum accesserat, septies uiros defunctos sepelierat, septies lachrymas, gemitus, & eiulatus, coniugalium gaudiorum loco effuderat. Accidit autem, vt adulescens Thobias ab angelo Raphael comitatus, iussu senis patris sui Thobiæ ad eandem ciuitatem Rages perueniret, atque eiusdem Raguelis hospitio vsus fuerit, hortante angelo his verbis, est hic Raguel nomine, vir propinquus de Tribu tua, & hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum, neque

fœminam

foeminam vllam habet, præter eam. Tibi debetur omnis substantia eius, & oportet eam te accipere vxorē. Quibus nuptiarum infelicitum mandatis auditis Thobias, nouerat enim præteritos casus, atque à ciuibus ipsis fortasse intellexerat, expauit; & Audio inquit quia tradita est septem viris, & mortui sunt, quia dæmonium occidit eos. Totis viribus adolescēs exterritus conabatur tantum infelicitatis coniugium reuicere; sed angelus Domini adolescentis timorem expellere prosequatur; & *falleris inquit fili, mortui quidem Sara sunt septem illi viri, sed huiusmodi mors, atque eorum pœna ab aliena culpa non est effecta, innocens enim est Sara puella, ipsi ob immoderatam libidinem damnatum, mortemque sibi peperere. Audi igitur me, & ostendam tibi quibus praualeere potest dæmonium.* Hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se, & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Illi septem viri in sancto Matrimonio contrahendo, nil aliud præ oculis habuerunt, præter effrænam libidinem, atque iccirco perierunt. Quod si tu è contrario, Deum in hoc sacramento spectabis: Deique gloria & voluntas, tuus finis erit, feliciter nubes, feliciter tam sancto vinculo colligaberis: id quod ita accidit, vt in ipso textu in quo alia plura de huiusmodi felicitate adiiciuntur, legere potestis. Sed ego vt ad rem veniam, oro vos, dilectissimi, vt in hac historia non solum exteriorem ipsius euentum, sed etiam interiorem sensum degustetis; ex eo enim profectò intelligetis quantum intersit, inter eos qui sanctè ad hoc sacramentum accedunt, & eos qui vno tantum carnis intuitu matrimonium exquirunt. Septem illi Saræ viri vnum dæmonem habuerat à quo suffocabatur, sed ego vobis dico, vnumquemque fidelem, qui ad instar illorum nubit, eoque sine, quem angelus, vt audistis, obiecit, atque expressit, septem dæmones sui interfectores fortè habiturum. Quia quemadmodum peccatum vnum mortale ad aliud trahit;

atque ab eo in alia suo pondere miserè præcipitantur homines, nisi statim per diuinam gratiam subleuetur. Ita etiam talis sponsus in septem peccata mortalia facile est vt incidat, quorum quodlibet omnes inferni fauces secum affert. Matrimonium sacramentum est, quod nobis gratiā confert, atque ideo in præceptis tuit, qui illud à peccato stimulatus contrahit. Inter causas enim, ob quas Matrimonium institutum est, post primi parentis lapsum, præcipua illa est, vt sit quasi incontinentiæ, & fragilitatis humanæ remedium. Quare videte nunc, an ob incontinentiam exercendam Matrimonium contrahi æquum sit. Atque ideo dicit angelus, eos male agere, qui excludunt à se Deum, & libidini vacant: quarum duarum rerum, quæ ab angelo dicuntur Matrimonio obstare, (quando postrema à vobis intelligi debet, atq. in hoc loco de ea agere turpe esset, cum piæ linguæ & cogitationi omnino repugnet, & ideo illam missam faciamus) prima etiam satis per se patet. vobis, si in hoc Matrimonio Deum excluditis; si hoc principaliter agitis ob vnam diuitiarum intentionem, si ob pulchritudinem viuientis quodammodo cadaveris; si ob ambitiosam sanguinis, & affinitatis coniunctionem; Deum non queritis sed ob turpem, illicitam, aut aliam intentionem Deum excluditis. Atque vt ad sermonis huius finem perueniamus, ex altera parte oportet vt amor vester sit eiusmodi, vt si coniuges non essetis, alter alteri non placeret; ex altera verò parte, vt ad hoc adducamini, vt incommoda solitudinis euitetis, vt filios habeatis, & educetis in timore, & lege Domini, atque incontinentiam fugiatis, sin minus semper Deum excluditis, & dæmonium occidet vos.

Prosequitur inde angelus, præcepta tradit adolescenti Thobiæ, docetq. quæ ratione se ad Matrimonium comparare debeat: hoc est oratione, ieiunio & ceteris, quæ omnia ego percurrem, nisi temporis premerer angustiis; sed quando ad eam diem, eamque horam peruenimus, qua vos comparatos iam esse arbitror, atque

atque ad ipsam Matrimonij formam accedendum est; hoc vnum tantum modo subiiciam, quod debetis, cum timore Domini hoc sancto vinculo colligari, vno tantum diuinæ bonitatis intuitu: atque ita enim vobiscum statuete, hanc esse maximam omnium rerum, quas toto vitæ vestræ curriculo peragere debetis: cuius quies, tranquillitas, atque vestrum bonum ab hac vna pendet. cogitate periculum, cui vos subditis. quod si nunc longa meditatione id assequi non potestis, colligite vos metipsos, & breui mentis ictu, magno animi feruore, cælum penetrare, & dicite. Ecce nos Deus noster, ecce seruos tuos, creaturas tuas, filios tuos, ad illud Matrimonium accedimus, quod tu proprio ore constituisti; tua prouidentia factum est, vt ambo alter alteri vix cogniti, nunc effici debeamus tanquam corpus vnum, & anima vna; concede nobis Domine dulcissime, vt hoc vinculo colligemur in pace perfecta, in tuo sancto timore, & in tuæ legis obedientia, sitque hoc Matrimonium ita felix, vt fuit illud adolescentis Thobiæ, & Virginis Saræ. Amen.

Exemplum tertium.

De dignitate, & institutione Matrimonij.

SACRAMENTVM hoc, charissimi, quod summa Dei gloria, angelorum lætitia, fidelium consolatione, in hoc sacro templo, cum sacerdotali benedictione nunc celebraturi estis; adeo altum est, sanctisque refertum mysterijs, adeo gratum æterno Patri, vt S. Paulus patientibus verbis *illud magnum Sacramentum* appellarit. Et sane si mentis oculis ipsius magnitudinem, & nobilitatem intuemini; verba Apostoli à Deo processisse existimabitis, cum ait, *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in christo, & in ecclesia.*

Sacramenta omnia magna sunt, & magnos, admirabileisque effectus in no-

bis pariunt, sed quatuor sacramenta præcipuas quasdam ob causas, & per excellentiam, magna appellantur: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, & Matrimonium. Baptismus quidē magnus dicitur ob effectus magnitudinē, nam Deo renascimur. Confirmatio magna dicitur, ob ministri magnitudinem, qui solus debet esse Episcopus. Eucharistia magna dicitur, ob rei quam continet, magnitudinē; Christus enim ipse est, Deus & homo, omnesque cum eo cælestium diuitiarum thesauri. Matrimonium magnum dicitur, ob rei quam significat magnitudinem: ea est enim vnio Christi cū ecclesia, cū Deus homo factus est. Hinc fit, vt quemadmodum Christus in incarnatione tanquam homo visus est à Patre abesse dicens, *exiui à Patre, & veni in mundum*, & visus est relinquere matrem hoc est synagogam dicēs, *reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam.* sic etiam vult hanc vnionem coniugalem, tam efficacem esse & potentem, vt per eam pater, & mater relinquatur. Scimus omnes, naturale vinculum magis adstringere, quam voluntarium. Naturale vinculum est capitis & corporis, quod dissolui nequit, nisi corporis interitu: voluntarium vinculum est duorum amicorū, quod leuissimam quamque ob causam dissolui potest; attamen in hoc sacramento voluntarium vinculum tam efficax est, ut ipso naturali arctius sit, atque indissolubile. An ignoratis naturalem vnionem esse patris, & filij; voluntariam uerò esse mariti, & coniugis? quamuis autem (ò diuinam bonitatem) liberum sit, & voluntarium matrimonij vinculum, naturale tamen vinculum ita superat: atque excellit, ut parentes relinqui interdum debeant, ut unà sint coniuges.

Nil igitur mirum uobis uideri debet, Deum Dominum nostrum, & uerbis, & re ipsa magnitudinem, & uirtutem huius sacramenti semper ostendisse. Prætereo Matrimonij antiquitatem; institutum enim est in ipsis mundi nascentis incunabulis, ab ore Dei. *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* omitto loci dignitatem, unde originem sumpsit; qui

qui fuit paradifus ipfe; non hic ago de tempore, quo institutum est: fuit enim in ipfo innocentia: ftatu; non recenseo institutionis caufam, quæ fuit vt humana fpecies conferuaretur, fine qua nullus Deo cultus in terris à mortalibus præberi poterat: taceo quòd vniuerfale fit omnium gentium generi. Illud vnum dicam, quòd cum Matrimonium duos ftatus habuerit, hoc est naturæ, & legis. Christus in ftatu gratiæ illud instituit verum sacramentum, illud ea vi, atque efficacia roborauit, vt ij qui nubunt, sacramentali gratia fanctificari poffint. In ftatu naturæ nonne ex facris literis collegistis, chariffimi, Abraham patriarchæ follicitudinem de Ifaac Matrimonio iungendo? mulierem enim eligit, feruum mittit, in fonte reperit, signum præbet. neque verò hæc omnia tam follicite gerebantur, nisi vt summa cum maturitate, & prudentia tantum Sacramentum in illis præfiguratum tractaretur. Nonne legistis etiam, vix Ifaac benedixiffe filium suum Iacob, cum statim præcepit, ne coniugem acciperet in Canaam, sed acciperet in Mesopotamiam? quid illa diligentia? quid illi successus? dum ad Matrimonium contrahendum proficifcitur, videt in somnis scalam ftantem super terram, & cacumen illius tangens calos; angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes. vt edoceremur matrimonium contrahi quidem in terris, sed in cælis ratum etiam haberi. Atque iccirco quatuordecim annis feruiuit Iacob, vt ad finem perueniret illius mystici cum Rachele Matrimonij. Sed in ftatu legis quàm frequenter Deus de Matrimonio loquebatur? quot leges de ipfo fanciuit? quàm vilis sterilitas habebatur, quàm preciosa fœcunditas? Verum postquam gratiæ tempus aduenit, elegit sibi Deus matrem Virginem quidem, sed desponsatam, voluitque ex legitimo Matrimonio procreatus existimari, vt hoc sacramentum à se instituendum approbaret. Natus inde, & circumcisus, & baptizatus, in prima illa concione, quam habuit super montem, matrimonium confirmauit, legemque re-

puj damnauit, cumque ab eo quæretur, si licet homini dimittere uxorem suam, negauit licere, allegans quod scriptum est in Genesi, quod Deus coniunxit, homo non separet.

In ipfo postmodum miraculorum ingressu, primum fuit illud dum nuptiæ celebrabantur, neque vnquam ad conuiuia, cum matre, & discipulis proficifcitur, nisi nuptiarum tempore. O uim, o uinculum, o potentiam Matrimonij. Quam ob causam factum esse existimatis, chariffimi, ut Deus in hunc mundum uenturus eligeret sibi matrem Virginem perfecto Matrimonio desponsatam? eam nempe ob causam id factum est, ut instauratione generis humani ruine responderet. quæ admodum enim in ruina, quæ propter peccatum Adam accidit, prima mulier uirgo fuit & nupta. Ita etiam in redemptione, & liberatione à peccato, Maria Virgo fuit, & sponsa, atque hoc modo Matrimonij dignitatem, & excellentiam ab ipfo Christo redemptore nostro accipimus. Quid plura? Christus Dei filius, cum nobis indicare uellet mirabile suæ incarnationis mysterium, non nisi matrimonij, & nuptiarum nomine illud detexit dicens. *Simile est regnum calorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo &c.* en dignitas, en maiestas sacramenti huius, chariffimi, ad quod nunc vos accedere uultis: en documenta quibus instruimini, quomodo erga uestras mulieres, vos gerere debeatis. Sicut in incarnatione filij Dei duæ sunt naturæ; ita in hoc uestro Matrimonio duæ sunt personæ: & sicut hæc duæ naturæ in vna tantum persona erant; sic in hoc Matrimonio hæc duæ personæ sint vnus uoluntatis, & intentionis: sicut in Christo, qui est principium, duæ illæ naturæ sunt unitæ sine vlla confusione; sic in uobis vna caro est, & principium vnum in generatione filiorum. ita enim intelliguntur uerba illa, *erunt duo in carne una*. Sicut Christus id quod assumpsit, nunquam dimisit; ita nec uos, filii, unquam disiungi debetis; sicut diuina natura semper humanæ coniuncta fuit, ita tu sponse numquam sponsam tuam derelinquere debes. Si-

cut

cut Christus suam dilectam sponsam ecclesiam amauit, ita maritus suam diligere curet. Sicut Christus pluris quodammodo uisus est facere ecclesiam, quàm seipsum, animam suam dans pro ouibus suis; Ita maritus propriæ uitæ, coniugis bonum, & honorem anteferre debet. Sicut Christus potius spirituali ecclesiæ bono vacabat, quàm temporali; sic maritus curet, vt coniux spiritualibus donis potius exornata sit, quàm corporalibus. Sicut Christus uoluit, vt ecclesia spõsa sua ab interiori pulchritudine magis laudaretur, quàm ab exteriori, vt ex ijs uerbis colligitur, *Nigra sum, sed formosa filie Hierusalem*; ita maritus in cõiuge potius animæ, quàm corporis amet pulchritudinem. O uos beatos filij chariffimi, si cogitaretis, quid matrimonium celebrantes referatis, atque incarnationem Christi filij Dei à uobis referri intelligeretis. quanto timore, quanta reuerentia, ad hoc Sacramentum accederetis? profecto multos ante dies peccata uestra confiteremini: pompas dimitteretis, tanquam huic sacramento parum conuenientes: orationibus, & ieiunijs vacaretis: crapulas, expensarum illuuiem tanquam pelagus voracissimum uitaretis: cum timore, & tremore ad nuptiale thorum accederetis: diuitias spirituales, non corporales: uirtutum nobilitatem, non sanguinis exquiretetur.

Quare Sacramentum hoc magnum est in Christo, & in ecclesia. Omnia sacramenta à Christo instituta sunt, Baptismus dum in Iordane à Ioanne Baptista Dominus noster baptizari uoluit. Confirmatio dum imponitur pueris manus. Sacerdos dum Apostolis dixit, *Hoc facite in meam cõmemorationem*. Eucharistia dum in *suprema nocte cæna*, vt canit ecclesia, *recumbens cum fratribus, obseruata lege plene, cibus in legalibus, cibum turbae duodenæ, se dat suis manibus*. Pœnitentia dicens, *Accipite spiritum sanctum, quorum remisissetis peccata, remittuntur eis*. extrema unctio, dum mittit Apostolos, qui infirmos uingant. Matrimonium autem

cum ipse inuenerit in ratione cõtractus inceptum, & in suo antiquissimæ originis usu esse, non modò pro rato illud habuit uerbis, præsentia honorauit, primo miraculo illustrauit; sed & sacramentum gratiæ effectiuum, instrumentum illud instituit, cum vnioni inter se, & ecclesiam assimilauit. Sacramentum itaque hoc magnum est. Baptismus abstergit peccata, Confirmatio contra diaboli insidias roborat, Eucharistia Christo per modum spiritualis cibi nos unct; Pœnitentia iustificat, Ordo sacer doctrinæ radiis illuminat, Extrema unctio ad futuram uitam præparat; sed Matrimonium multiplicat homines, cælum ditat, implet angelorum sedes, operatur pacem in terris, facit unum cor in duobus corporibus. O sanctum, & potens sacramentum, *Sacramentum inquam hoc magnum est*.

Baptismus est ianua ad ecclesiam; Confirmatio uires præbet fidelibus cum diabolo certantibus; Eucharistia uictoriam parit; Pœnitentia spirituali uita suscitatur; Sacerdos diuina ministrat. Extrema unctio tutum exitum reddit; sed Matrimonio Christi militia nouis militibus, Christi domus nouis filijs, Christi regnum nouis incolis augetur. *Sacramentum igitur hoc magnum est*. Scitis chariffimi, uirtutes gradus esse, quibus ad cælum ascenditur. *Ibunt iusti de uirtute in uirtutem &c.* Virtutes in medio consistunt, ita ut extrema omnia sint uitiosa; nam crapulari, gulæ peccatum est: nihil omnino comedere, similiter peccatum est: itaque temperantia uirtus est. annon igitur scitis Matrimonium ad temperantiam institutum esse? Baptismus fidem tribuit, Confirmatio spem, Eucharistia charitatem, Pœnitentia iustitiam, extrema unctio fortitudinem, Matrimonium temperantiam, quæ omnium uirtutum decus est, atque ornamentum, et contra carnis concupiscentiam propugnaculum. Sanctus Paulus conqueritur dicens, *Caro concupiscit aduersus spiritum*, & paulo post, *Infelix ego homo, quis liberabit me de corpore mortis huius?*

P

ex car-

ex carne enim tanquam omnium peccatorum seminario, mala omnia pullulant, quæ humano generi ruinam pariunt. At verò en vobis malorum remedium, Matrimonium, quod contra carnem institutum est. Baptismus contra originale peccatum. Pœnitentia contra mortale actuale. Extrema vnctio contra veniale. Ordo sacer contra ignorantiam. Eucharistia contra malitiam. Confirmatio contra fragilitatem. Matrimonium vt carnis concupiscentia temperetur. Profectò, *Sacramentum hoc magnum est*, atque ita sentietis, & affirmabitis, si magnitudinem quoque suorum effectuum considerabitis, inter quos est perpetuitas. Cum enim homo semper in se ipso viuere non possit, viuit in filijs, quos ex legitimo Matrimonio suscipit; nam in adulterijs non viuit, quia sine honore suscipiuntur filij, neque vita est illa, vbi honor deficit.

Pythagoram dicere solitum perhibet auctores, cum pater sui successorem relinquit, atque hæredem filium; patrem mortuum appellari non posse, sed in filio rursus adulescere; nonne ad hoc omnia naturali desiderio tenentur? ira vt bruta animantia, ipsæque plantæ, atque arbores antequam fructus edant, femina creent ad perpetuitatem? Præterea coniugati homines maiori auctoritate, atque existimatione pollere videbantur priscis illis temporibus, quàm innupti, qui nullam tunc poterant administrationem obtinere. Quot verò reconciliationes à Matrimonij procifiscuntur? an parùm illud est, multos sæpe nubere noluisse, quibus in temporalibus bonis inimici ipsi succedunt? id quod nubentibus non accidit. Quid verò insuper iucundius est, quàm honesto amata coniugis amore frui posse, qui illum ipsum parentum superat? quid gratius, quàm omnes animi sensus coniugi patefacere? quid vtilius, quàm domesticarum rerum, diligentissimam gubernationem habere? quid rutiùs, quàm fidelissima custodia temporalium bonorum, quæ non seruo-

rum, non ancillarum curæ committis gaudere? quid salubrius, quàm in ægritudinibus, leuamen, solatium, & curationem habere? scis quid scriptum sit? *Vbi non est mulier, ingemiscit ager*. Certè charissimi sacramentum hoc ex omni parte magnum est, atque vt magnum accipi, venerari, & considerari debet.

Verùm vt hæc omnia, quæ de ipsius magnitudine diximus, breuiter concludamus: respicite anulum, qui à sponso sponsæ datur: atque ex eo, quid hoc sancto vinculo colligati obseruare inuicem debetis, edificite. Anulus digito conuenire debet, qui eo exornatur: ita vt neque minor, neque maior existat.

Hæc autem proportio sit inter sponsum & sponsam, atque ambo existiment se æquales esse in fidei præstitæ custodia. Anulus vt plurimum aureus est, atque vt aurum cetera metalla nobilitate, & pretio antecellit; sic amor coniugalis ceteros omnes huius vitæ amores superare debet, etiam illum, qui inter parentes & filios esse solet. Anulus est circularis figuræ, vbi neque principium, neque finis reperitur; sic coniugalis amor perpetuus esse debet, ut nunquam finem sciat. Anulus in quarto manus digito ponitur, qui anularis appellatur, vbi vena quædam esse dicitur, quæ ad cor dirigitur; vt sciatis amorem vestrum, non fictum aut simulatum, sed sincerum & verum omnino esse debere.

Hæc omnia attentè considerantes dilectissimi, inuicem vos perpetuò diligetis, & mutuus amor uester in hac mortali uita inceptus, in immortalitatem perdurabit; ad quam uos perducere dignetur dominus Deus, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui sit semper laus, honor, potestas, & imperium. Per infinita seculorum secula, Amen.

Exemplum quartum.

Quam arctum sit Matrimonij vinculum.

VANTO reuerentiæ, religionis, & pietatis affectu celebrandum sit hoc Matrimonij sacramentum, charissimi, superuacaneum est, vt longa oratione explicare conemur, ijs præsertim, qui se verè Christianos esse profitentur. Etenim illud vnum scire sufficit, nempe Deum ipsius auctorem extitisse, cum in terrestri paradiso primos nostros parentes hoc contractus vinculo coniunxit, ijsque benedixit: & Christum Dominum nostrum illud inter septem ecclesiæ sacramenta collocasse, atque instituisse, sua præsentia decorasse, & tanquam manifestum suæ coniunctionis cum ecclesia sancta signum reliquisse; de qua quidem coniunctione scribens Paulus ad Ephes. dixit *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & ecclesia*. Enim verò Deus in Matrimonij institutione tam necessaria, & multas ob causas vtili, iucunda, salutari, & omni honestate cumulata, suam erga genus humanum eximiam munificentiam, & bonitatem declarare voluit.

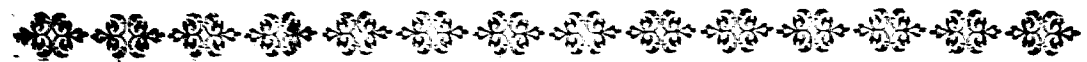
Nō erat bonum hominem esse solū, si species multiplicari debebant; quemadmodū vniuersi creati orbis perfectio poscebat. Ideo dixit Deus *faciamus ei adiutorium simile sibi*, cum quo fideli, & constanti consuetudine vtatur. Quid enim suauius, aut iucundius, quàm similem sibi simili frui? quid amicis, cum sint duo in carne vna? Quòd si vera amicitia non nisi inter duos consistere potest, qualis erit illa duorum, qui vnum sunt? Dixit Adam, *hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*, & dixit Dominus, *Itaque iam non sunt duo, sed vna caro*. Magnus profectò est naturalis amor parentum erga filios, & filiorum erga parentes, & inuicem ille, quo fratres sororesque colligantur: sed multo maior, & potētior ille est, quem Deus coniugatorum cordi impressit, singularis enim, atque vnicus est,

cui naturalem amorem omnino oportet cedere, dicēte Domino, *propter hoc dimittet homo patrem, & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna*. Hinc patet huius coniunctionis à Deo laudata, & præcepta honestas, atque adeo fides reciproca, amorq. qui inter virū & vxorē intercedere debet, elucescit; cū vterque eorū non sui iuris sit, sed confortis, neque quicquā vnus de se statuere possit, nisi altero consentiente, iuxta illud Pauli, *mulier sui corporis potestatem non habeat, sed vir; similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier*.

Cū itaque vos charissimi huius sancti Sacramenti virtute in vnā, eandemq. re cōueri debeatis, curate, vt cordi, & memoriæ insculptam illam eiusdem Apostoli sententiā habeatis, *Nemo unquā carnē suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam*. Quare sit hæc vestra cōiunctio, non vt libidini vacetis, sed vt eius ardores restinguatis, & fœcunda prole multiplicetis, iuxta Domini præceptū, imitātes in hoc matrimonio sanctos illos coniuges Sarā & Thobiam, qui timorē Domini rebus omnibus præferentes, non ante ad Matrimonij actū accesserunt, quàm per tres dies assidue orarint. Ita & sponus ad Deum toto affectu conuersus dicere debet, Domine tu scis, quia nō luxuriæ causa accipio sororem meam cōiugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorū. Sit hæc vestra cōiunctio pacis, & charitatis plena, atque indissolubilis, quemadmodum indissolubile est Christi cum ecclesia matrimoniū: nō enim decet, vt vllō vnquam tēpore separentur ij, quos Deus coniunxit. Huius igitur viux fidei intuitu, quòd à Deo hæc coniunctio vestra fiat, & constanti voluntate sancta ecclesiæ præcepta, & matrimonij leges seruandi, filiosque procreandi, in quibus benedicatur nomen Domini in secula seculorum. Quæro primum à te .N. an velis accipere in tuam legitimam vxorem .N. quemadmodum præcipit sancta apostolica ecclesia Romana: (quo respondente sic, quærat ab ea) placet ne tibi accipere in tuum legitimum coniu-

coniugem &c.) qua respondente verbo vel nutu quod sic: Sacerdos accipiens manum dexteram mulieris, itidem & viri, per anuli subarrationem eos con-

jugat dicens) & ego uos coniungo in Matrimonium, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen.

DE SACRAMENTO

EXTREMAE VNCTIONIS.

COLLE-
CTOR.

M hoc Sacramentum sit tanquam ceterorum sigillum, & totius Christianae vitae consummationum, ut ait sacrum Tridentinum concilium; idcirco curanda sunt multa a parochis erga aegrotos, antequam administraretur, ut animae fidelium, breui illo itinere quod superest spatio, ad salutis portum tuto dirigantur. Quare de uisitatione infirmorum plura constituit Illustrissimus Archiepiscopus, ut idem iuuentur, non solum spiritali subsidio, sed etiam, ubi opus est, ipsis elemosynis; necnon ad hoc charitatis officium utilius exercendum, Congregationem instituit Bononiae plurimum piarum virorum, atque ipsemet ubi opus est, ad infirmos uisitandos accedere non praetermittit, curatque ut omnibus impedimentis, quantum fieri potest, sublatis, animae in cursu suo rectè ad Dominum confirmetur. In diocesi uero Sodalitatem sanctissimi Corporis Christi hoc idem mandauit exequendum. Sed hoc loco, quae ad Parochorum munus praecipue attinent, ut instituti nostri est, tantummodo afferemus.

Et primum cautionem qua preuisum est, ut infirmi à parochis uisitari possint, collocauimus. Deinde instructionem, in qua multa continentur, tum preparanda à parochis ante huius sacramenti administrationem, tum perficienda in ipsa administratione, & ritu ab ecclesia sancta praescripto. Ad haec uisus est locus ualde idoneus, ut quae de funeralibus tam in urbe, quam in diocesi Bononiensi idem Illustrissimus Archiepiscopus constituit, subiiceremus. Postremo ex pluribus exemplis instructionum, seu monitionum, quae adhiberi possunt à parochis in exequijs, & funeralibus, ad eorundem commodiorem usum, aliquot etiam afferemus.

CAVTIO

ut curati suo officio satisfaciant in uisitatione fidelium infirmorum.

*Q*UONIAM aegroti fideles. plerumque morbo oppressi, aut demonia artibus iactati, siue alias ob causas, summo animarum periculo, à suis Parochis uisitari recusant: quin potius saepe ipsi affines, aut domestici Parochos impiè nimium impediunt, quo minus hoc pio, & necessario uisitationis officio perfungantur; unde se-

quitur, infirmos interdum sine sacramentorum praesidio, aliisque spiritalibus auxiliis posse decedere; aut Parochos de aegritudine admonitos tantum in tanta morte infirmorum, munus suum opportunè praestare non posse:

Idcirco Illustrissimus & Reuerendissimus D. Gabriel S.R.E. Cardinalis Palaeotus Archiepiscopus Bononiae, eiusmodi fidelium animarum incommoda, & pericula totis uiribus auertere cupiens, haec quae sequatur constituenda, & praecipienda esse existimauit, & tam in ciuitate, quam in diocesi à Parochis, atque ab alijs quibuscunque ad quos pertinent, obseruanda mandauit.

De mandato igitur Illustr. amplitud. suae praecipitur, ut quemadmodum aegrotus peccata confiteri tenetur, & medici uisitare prohibetur, elapso trium dierum termino, nisi confessus fuerit, iuxta Bullam Pij V. felicitis record. ita etiam per idem tempus moneatur parochus de huiusmodi aegritudine; & fides seu testimoniū subscriptum à sacerdote, cui aegrotus confessus erit, subscribatur etiā à Parocho: ut hinc illum monitum fuisse appareat, si minus prohibetur medicis, ne infirmum uisitent, sub poenis, quae in dicta constitutione continentur.

Præcipitur etiam omnibus, & singulis Parochis, ut statim atque sciuerint, ut supradictum est, aliquem ex sua parochia aegrotare, cuiuscunque conditionis, aut status ille sit, siue mas, siue foemina, siue diues, siue pauper, siue iuuenis, siue senex; illum uisitent, & uisitationem replicent saepius, aut rarius, prout ex conscientia opus esse existimabunt; quod si aegritudo leuis erit, ita ut medici curatione non indigeat, tunc non teneantur per se ipsi uisitare, nisi ab ipso aegrotato, vel domesticis accersiti fuerint, aut charitas id eis suaserit.

Si uero medico aegrotus indigeret, sed ob inopiam illum aduocare non posset, (quamuis medici à nobis deputati in singulis regionibus, seu quarterijs ciuitatis, praesertim huic charitatis officio deesse non deberent) tunc Parochus aegrotum grauitè laborare intelligens, etiam non uocatus illum uisitare teneatur; & medicum etiam adducere, si possit; aut nobis statim significare, ut infirmi saluti Illustrissimus Archiep. succurrat. idque fiat eo tempore, iisque horis, quibus infirmi quieti minus molestiae afferatur, prout medici, aut assistentes iudicabunt.

Cum autem Parochi uisitabunt infirmas mulieres, aut ipsarum confessiones audient, id agant omni ea circumspectione, qua suspicio quaelibet prorsus amoueat.

Quia uero finis Parochi ille potissimum esse debet in huiusmodi uisitationibus, ut animae aegroti consulat, eamque ad salutis portum dirigat; idcirco ante

omnia cum aegrotato agat de sanctorum sacramentorum perceptione, hortans eum omni studio, & charitate, ut ad ea se selemparet, & pijs rationibus, atque exemplis insuper illum in patientia constantem, atque in spe diuinæ retributionis fortem, firmumque reddere conabitur.

Et quamuis omnia sacramenta, & extremam Vnctionem etiam aegrotus receperit, ipsiusque anima iam Deo commendata fuerit; Parochus tamen illum quibusdam horis diurnis, & nocturnis, prout necessitas postulabit, uisitare non desinat; illumque in eo periculoso transitu pijs colloquijs, exemplis, aliisque spiritalibus adminiculis iuuare studebit.

Cauebit autem ne in huiusmodi colloquijs, misceat quidpiam, quod particularè aliquam commendationem sapiat, quod ad elemosynam erogandam attinet; eoque minus se ipsum commendabit, sed admonet aegrotum, dum sanus mente est, ut disponat domui suae, testamentum condar, nisi condiderit; commendabit uero hospitalia, monasteria, pauperes suae, aut alterius parochiae, societate sacramenti, loca pia, publica opera generaliter, in quibus nullus priuatus sit respectus: cum pro aegroti spiritali salute omnia facienda sint, omnisque temporalium rerum tractatio, nisi necessitas urgeat, procul esse debeat.

Atqui Parochorum omnium conscientias oneramus, si ut laborem uident, aut alia qualibet causa adducti, huiusmodi uisitationes praetermittent, & munus hac ex parte boni, & fidelis parochi non adimplebunt.

Utque pium hoc officium fidelium saluti adeo necessarium, & à sacrorum conciliorum decretis olim praescriptum, facilius, & utilius executioni mandetur. praecipimus omnibus & singulis, tam ecclesiasticis quam secularibus, patribus, matribus, filiis, uxoribus, uiris, fratribus, cognatis, agnatis, domesticis, seruis, familiaribus, assistentibus, atque omnibus alijs personis cuiuscunque gradus, & conditionis, siue qui domini sint domus, ubi infirmus erit, siue ipsum quomodolibet apud se habeant, aut aliter hoc ad illos spectet, sub poenis arbitrio nostro reseruat, pro

personarū qualitate; ne quāuis infirmus visitari nolle, parochum aut alium sacerdotē parochi nomine visitantē impediant, ne munus suum expleat, visitet, hortetur, consoletur in Domino, sacramenta administret, aliisque remediis spiritualibus utatur, ut supradictum est, quæ ad salutem animæ illius magis accommodata esse videbuntur.

Omnibus etiam supradictis, singulisq. eorum prohibetur, ne si ægrotus secretò alloqui parochum volet, aliud uē cū eo agere pro dispositione rerum suarum, illum quauis ratione impedire audeant.

Quòd si accidat, ut parochus aliqua ex causa rationabili, ab infirmo, aut propinquis, siue domus ipsis Dominis recusaretur, ita ut illum visitare non possit, eo casu teneatur idem parochus, & etiam dominus domus, siue alius qui infirmi curam gerat, statim nos de hoc certiores facere, ut alium idoneum sacerdotem parochi illius loco, ad huiusmodi infirmum visitandum mittere possimus, sub iisdem pœnis quæ supra, arbitrio nostro reseruat. Dat. Bonon. &c.

N. Vic. Gener.

INSTRVCTIO

ad Parochos ciuitatis, & diœcesis Bonon. de Sacramento extremæ vnctionis administrando.

Quædam preparanda a Parocho ante huius sacramenti administrationem.

SI in omnibus sacramentis recipiendis magna præparatio, & diligentia adhibenda est, in hoc sanè, quod in extremo peregrinationis humanæ curriculo administratur, eò magis necesse est à parochis omnia pietatis officia exerceri, ut fideles ex hac mortali vita migrantes, in illo mo-

mento, unde pendet æternitas, contra diaboli tunc præsertim quærentis quem deuoret insidias, roborentur.

Quare ut Parochus in anima, quæ suæ custodiæ commendata est, sui muneris partes has facile exequi possit, ea quæ sequuntur diligenter, & accurate animaduertere, & præstare debet.

Atque in primis, ne in vanum laboret, quod Deus auerrat. & spiritualemente agrū bene cultum, & ad recipiendum sanctorum sacramentorum semen, huiusquæ præsertim, quotiescunque Deo placuerit, idoneum reperiat; in hoc illi incumbendum est, ut quemadmodum in alijs sacramentis admonitus fuit; ita in hoc, ipsius institutionem, utilitates, fructus, atque efficaciam, sumpta inter Missarum solemnia, aut alia loquendi ad populum occasione, infra annum fidelibus explanare conetur.

Deinde quæ de infirmis visitandis præcepta sunt, omni studio perficiat: non solum ut extrema vnctio suo tempore adhiberi possit; sed etiam ut sacro viatico corporis Domini nostri Iesu Christi infirmus antea reficiatur.

Tum curet, ut infirmus sanctæ ecclesiæ adminiculis suffultus, Cruce, aqua benedicta, sacris & cereis etiam imaginibus, quas Agnus Dei vocant, ceterisque rebus, quæ Christianum illum esse ostendant, contra diaboli tentationes fortior reddatur, atque in diuina voluntate libentiùs acquiescat: nec mens distrahatur, sed tota in passione Domini, sacrisque alijs mysteriis defixa, se ad hoc sacramentum percipiendum omni deuotione comparat.

Quod ut melius præstare possit Parochus, præter librum Catechismi, ex quo doctrina huius sacramenti, & alia plura colliguntur, habeat etiam libellum, qui inscribitur, Methodus ad eos iuuandos qui moriuntur, auctore R. P. Ioanne Polanco Theologo societatis Iesu, editum Bononiæ iussu Illustrissimi Archiepiscopi, ad faciliorem usum suæ ciuitatis, & diœcesis; in quo libello colligit, pro vniuscuiusque infirmi statu varia remedia, ex complurium

plurium doctorum, ac piorum scriptis excerpta, ad quæ se conformare studebit.

Quibus præbenda sit extrema vnctio.

Quia sacramentum hoc exeuntium appellatur, hoc est eorum, qui ex hac vita discedunt, non idcirco omnibus hominibus, cum mortales sint, æque est ad ministrandum, sed nosse debet parochus conditionem, statumque infirmorū antequam illud administret, casusque examinare, ex quibus illos hac sacra vnctio ne seu muniri posse, seu priuari debere existimabit.

Sacramentum enim hoc nõ nisi adultis præbendum est, & ijs infirmis, qui iam peccata sua sint confessi, & communicauerint, atque in probabili mortis periculo existant. illud autem periculum mortis esse intelligitur, cum aut medici, aut alij cõmuniter dubitant, ne ægrotus moriatur; quamuis postea incolumis eaderet.

Si verò aliquo casu infirmus sacramentis supradictis muniri, aut fortasse nec illa petere potuerit: Extrema vnctio tamen illi danda est, dummodo in infirmo poenitentia signa agnoscantur, præsertim si antea vitam piè vixerit, & sanctæ ecclesiæ præcepta seruauerit: quo casu ipsi affines, & consanguinei, infirmi nomine extremam vnctionem petent.

Animaduertendum est, ne vique ad extremum vitæ spiritum huius sacramenti administratio prorogetur; nam licet in mortis periculo illud sit conferendum, tamen vbi ad temporis huius opportunitatem ad vnguem sese aptare non poterunt, potius præueniendum est, ut piè, & deuotè recipiatur, quàm morandum cum periculo, ne anima sine hoc salutari auxilio, ab hac mortali vita discedat, aut illud quodammodo absque deuotione, & sine sensu recipiatur.

Cæci, muti, surdi, & membris attracti, licet nunquam his sensibus uti poterint; tamen cum peccatum essentialiter in voluntate sit, quæ & visum, & ser-

monem, aliosque sensus expetere poterat illicito sibi sine proposito; ideo etiã ipsi, quemadmodum alij hoc sacramentum indigent, atque eo muniri sunt. Si verò quis aliquo membro careret, pars propinquior illi membro est vngenda.

Si infirmus dum vngitur deficiat, & moriatur, vltimus non procedatur: uerum si aliquis casus accidat, quo illum viuum esse, aut mortuum dubitetur, hac conditione vngatur. *Si es uiuus, per istam sanctam vnctionem &c.*

Si quid repete accidat, aut ob ipsam ægritudinē, aut aliam ob causam, quod vnctionem hanc sacram impediatur, ita ut infirmus vngi nõ possit nisi alligetur: peragantur quæ necessaria sunt ad ipsū vngendum, licet casus ille extra infirmitatem euenierit, dummodo sacra vnctio aliquo dilucido intervallo aliàs ab egroto sit actū, vel virtute petita.

Quod attinet ad eos, qui prohibentur hac sacra vnctione, veluti stultos, pueros minores, & rationis vsus expertes, aliosque huiusmodi prohibitionis casus, eos parochus à Doctoribus summis, rectè percipere studebit, eosque etiam in congregationibus casuum conscientia tractare, cum opus erit, ut nequaquã animo suspensus, sed omnino tutus hoc sacramentum ritè administrare possit.

Ratio seruanda a Parocho in hoc sacramento ad infirmos deferendo.

Vt extrema vnctio ad infirmos commodius, & decentius deferri possit, habeat parochus sacculum sericum coloris violacei, crucis signo exornatum. cordulis hinc inde aptatis, ut collo illud appendat, in quo sacculo chothyla, seu scatula lignea, vbi vasculum sit olei sancti, prout in visitationibus ab Illustriss. Archiepiscopo dictum est, claudatur: & sic cum opus erit, asseruatū, ne unquam casu aliquo cadere possit vasculum, illud ad infirmos deferret. Ferat insuper thecam in qua pannus lineus, & reliqua reponantur, quibus in vnctione infirmi uti debet: hoc est tot globuli bambacis

ba cis, aut stuppæ lineæ, quot sunt corporis partes, quæ vnguntur, nempe septem pro masculis, sex verò pro fœminis. quos peracta sacra vnctione collectos, & in panno lineo inuolutos, atq; in eandem thecam inclusos, ad ecclesiam referret, comburet, cineresque in sacrarium mittet.

Non nisi superpelliceo, & stola indutus parochus hoc sacramentum vnquam deferat; præcedat illum saltem clericus vnus superpelliceo item indutus, teneatque manu dextra Crucem sine hasta, vt moris est, sinistra verò vasculum cum aqua benedicta, & aspersorio; atque dū defertur hoc sacramentum, in itinere psal. *Miserere mei Deus*, deuotè recitetur.

Ritus adhibendus a Parocho in ingressu, & benedictione domus infirmi.

Ingressus cum hoc sacramento, prout supra dictum est, parochus domum infirmi, primùm illi pacem domini annunciet, dicens, *Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea*, deinde postquam peruenit ad ipsum infirmi cubiculum, deposito sacro oleo super mensam ad id paratam, ad instar altaris, cum candela saltem vna benedicta accensa, & aliqua Crucifixi, & beatissimæ Virginis imagine, ad sequentem benedictionem procedat.

V. Aditorium nostrum in nomine domini.

R. Qui fecit calum, & terram.

V. Dominus nobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus. *Introeat Domine Iesu Christe, domum hanc sub nostræ humilitatis ingressu æterna felicitas: diuina prosperitas: serena letitia: charitas fructuosa: sanitas sempiterna: effugiat ex hoc loco accessus demonum; adsint angeli pacis, donec hanc deferat effugata discordia. Magnifica super nos nomē sanctum tuum Domine, & bene & dic nostræ conuersationi, & sanctifica nostræ humilitatis ingressum, qui sanctus, & pius es, & permanes cum Deo Patre, & Spiritu sancto in secula seculorum. Amen.*

Oremus. *Et deprecemur Dominum nostrum Iesum Christum, vt benedicendo bene*

dicat hoc tabernaculum, & omnes habitantes in eo, & det eis angelum bonum custodē, & faciat eos sibi seruire, ad considerandum mirabilia de lege sua, auertat ab eis omnes contrarias potestates: eripiat eos ab omni formidine, & ab omni perturbatione, ac sanos in hoc tabernaculo custodire dignetur: qui cum Patre, & Spiritu sancto uiuit, & regnat in secula seculorum. R. Amen.

Oremus. *Exaudi nos Domine sancte, Pater omnipotens, æterne Deus: & mittere dignare sanctum Angelum tuum de cælis, qui custodiat, foueat, protegat, atq; defendat omnes habitantes in hoc habitaculo: Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.*

Quibus precibus dictis idem parochus ante oculos infirmi, crucifixi Domini nostri Iesu Christi imaginem ponens, & incipiens, antiphonam. *Asperges me Domine hyssopo, & prosequens psalmum integrum Miserere mei Deus*, atque antiphonam, circumstantes aqua benedicta aspergat.

Præstanda a Parocho antequam ad sacram unctionem ueniat, præsertim in postrema infirmi absolutione.

Hac sancta benedictione præmissa parochus ad infirmum accedet, eumque benignè salutabit, ab eoque petet ante omnia, an cupiat sacram vnctionem, an sponte illam flagitet; hortabiturque ipsum ad eam tanta fide, & deuotione suscipiendam, quanta olim infirmi ab apostolis solebant eandem accipere: nam speranda primùm est per eam animæ salus: deinde si ita expediet, & Deo placuerit, salus etiam corporis expectanda. atque hic alia huiusmodi breuiter parochus de hoc sacramento prosequetur, vt deuotionis feruor, tunc præcipue in infirmo vehementior exciteretur.

Inter cetera autem eum interrogabit, an confessus fuerit, & sacram Eucharistiam sumperit: sique aliquo peccato conscientiam adhuc oneratam sentiat, hortabitur, vt eam rectè examinare, & sacramentali reconciliatione purgare curet: quòd si nullius mortalis peccati remini-

remiscitur, tum confessionem generalem præmittat, si eam recitare poterit: sin minus intrinsecus doleat, & semetipsum coram Deo, quem offendit accuset, veniamque de præteritis peccatis humiliter petat, cupiatque locum, tempusque poenitentię, & plenæ satisfactionis: quibus peractis parochus ad absolutionem ueniat.

Quòd si infirmus *Confiteor* nullo modo recitare poterit neque latine, neque vulgari sermone, Parochus cum clerico, & circumstantibus illud dicet, atque postea ad absolutionem, vt supra dictum est, ueniet.

Quia verò multi fideles morientes, ad aliquas confraternitates indulgentiarum priuilegijs auctas, sunt adscripti, aut ab Episcopo seu ipso parochus, aliquod à summo Pontifice benedictum granum habent: eo casu, quia huiusmodi grana iam concessa indulgentiâ impartuntur, dummodo ferantur, aut aliqua preces dicantur, prout in forma ipsarum indulgentiarum continetur. Ideo parochus eo casu indulgentiam ipse tribuere non debet, sed tantummodo ad instar orationis, iam concessas indulgentias applicabit dicens. *Indulgentiam plenariam, absolutionem, remissionem omnium peccatorum a sanctiss. D. N. Papa concessam quibuscumque granum hoc etiam in articulo mortis super se habentibus, & retinentibus, tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus, qui uiuit, & regnat in secula seculorum.* aut verba immutando iuxta formam à summo Pontifice traditam in ipsarum indulgentiarum largitione.

Quod si quispiam facultatem, & auctoritatem habeat indulgentias concedendi in articulo mortis, prout quibusdam religiosorum ordinibus est à summo Pontifice concessum, aut si episcopus auctoritate sua ordinaria, aut apostolico indulto eam concedere posset, aliumuè suo nomine mitteret, qui eam infirmo impertiret, tunc mutanda erunt verba hoc modo. *Ego auctoritate sedis apostolica, &c.* aut *Ego auctoritate Reuerendiss. D. mei. &c.* aut alio modo. *concedo tibi indulgentiâ, & plenariam remissionem*

peccatorum tuorum &c. indulgentiam tot annorum, aut dierum &c. secundum facultatem mihi concessam in nomine Patris, & filij, & spiritus sancti. Amen.

His peractis si tempus ita postulet, admodum utile erit contra dæmonis insidias, infirmum ad protestandum inducere, prout infra.

Quòd omnino se diuinæ voluntati subiicit, quam fieri a Deo precatur, sicut in cælo, & in terra, præcipue verò in semetipso.

Quòd nunquam ab ea fide, ne latum quidem vnguem aberrare intelligit, in qua apostoli, & martyres gloriosè permanserunt.

Quòd omni suorum meritorum præsumptione posthabita, se ipsum coram Deo peccatorem ingratißimum accusat, & constituit.

Quòd non iccirco de infinita Dei misericordia desperat, sed in ipsius sacratissima passione conquiescit.

Quòd à diuina clementia suorum omnium peccatorum remissionem expectat, si aut oblitus, aut alio modo aliquod peccatum in confessionibus silentio præterierit.

Præterea parochus diuersa puncta attingere poterit, prout infirmi status, & conditio postulare videbitur: si odio aliquem profecutus fuerit, parcat ex toto corde dicens *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. &c.* Si proximum offendit, a Deo veniam precetur, atque ab ipso proximo, si potest. Si grauissimorum peccatorum cæno obuolutus vixerit, spem illi excitet parochus exemplo sanctorum, qui ex inimicis Dei, amici facti sunt, postquam conuersi sunt ad eum in toto corde suo: atque his argumentis opportunè animū fluctuantem, in fide, spe, & charitate roborare conetur.

Ritus adhibendus a Parocho in extrema unctione administranda

Sciat in primis parochus, in hoc sacramento administrando, prout in alijs, requiri in administrante actualē intentionem

tionem illud conferendi, dum infirmum vngit, aut saltem virtualemente exprimentaque esse verba deprecatoria, quæ sunt huius sacramenti forma, eodem tempore quo ipsæ vnctiones fiunt, & nunquam verba ipsa formalia anteposenda, aut postponenda.

Porro optimum erit, si parochus curabit, vt ipso sacræ vnctionis tempore circumstantes fideles, septem psalmos, litanias, coronam, aliasque preces deo te Deo fundant.

Tunc verò ipse accepto reuerenter sacri olei vasculo, candela vt supradictum est, accensa, incipiet sacram vnctionem, eamque profectur hoc modo.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oremus, Omnipotens sempiternus Deus, qui per beatum Apostolum tuum Iacobum inducere presbyteros ecclesie, & ungere oleo infirmos præcepisti: præsta quasumus: ut digneris per manus nostras hunc famulum tuum: uel hanc famulam tuam, de oleo sanctificato ungere, & bene & dicere, & quod fideliter postulantes exterius amplectimur: hic interiorius spiritualiter diuina tua uirtus inuisibiliter operetur. Per Christum Dominum nostrum. *R. Amen.*

Postea imponens manus super caput infirmi dicat absoluo te.

In nomine Patris, & filii, & spiritus sancti amen, Extinguatur in te omnis virtus diaboli, per impositionem manuum nostrarum: imò per inuocationem omnium sanctorum Angelorum: Archangelorum: Patriarcharum: Apostolorum: Martirum: Confessorum: Virginum: atque simul omnium Sanctorum. R. Amen.

Post hoc intincto pollice in oleo infirmorum, faciat de ipso in corpore ægri signum Crucis in sex locis ad minus dicens,

Et primo ad oculos videlicet.

Per istam sanctam vnctionem & suam pijsimam misericordiam parcat tibi Dominus, quicquid oculorū uitio deliquisti. R. amē

Minister uero, uel ipse sacerdos tergat locū inunctū cum stupa reponens.

in uase mundo, & sic faciat postquamlibet vnctionem.

Ad aures.

Per istam sanctam vnctionem & suam pijsimam misericordiam parcat tibi Dominus, quicquid aurium uitio deliquisti. R. amē.

Ad os.

Per istam sanctam vnctionem & suam pijsimam misericordiam parcat tibi Dominus, quicquid oris uel lingue uitio deliquisti. R. amen.

Ad manus.

Per istam sanctam vnctionem & suam pijsimam misericordiam parcat tibi Dominus, quicquid manuum uel tactus uitio deliquisti. R. amen.

Ad pedes, supra collum.

Per istam sanctam vnctionem & suam pijsimam misericordiam parcat tibi Dominus, quicquid pedum, uel incessus uitio deliquisti. R. amen.

Postea ad lumbos, siue renes.

In masculis solum, si ipsi sacerdoti uidebitur.

Per istam sanctam vnctionem & suam pijsimam misericordiam parcat tibi Dominus, quicquid lumborum siue renum uitio deliquisti. R. amen.

Si infirmus membris aut partibus illis careat, quæ sancto hoc oleo ungi debent, propinquiores illi partes ungentur, & sic de singulis, quamuis huiusmodi defectus à natiuitate perpetuo extiterint.

Sacerdotis manus secundum frequentiore ecclesie usum exterius ungi poterunt; non interiorius uidelicet in palma, in qua ungi solent.

Cuiuslibet parti quæ ungeretur, accommodabit parochus formam supradictam, neque aliud in ea mutabit, nisi partis ungentis nomen, quam statim, atque iniuncta erit parato globulo bambacis, aut stuppæ lineæ absterget.

Si accidat ut parochus, dum hoc sacramentum administrat, deficiat, antequam vnctionem perfecerit. alij sacerdoti, quod reliquū est perficiendum erit, neque tamen vnctione iam facta iterabit.

Imò

Imò si parochus aliquo impedimento detentus hoc sacramentum infirmo administrare non poterit, tunc quilibet alius sacerdos, qui tamen religiosus non sit, huic necessitati subuenire debet. Religioso enim absque parochi licentia illud administrare, sub poena excommunicationis est prohibitum.

Præstanda a Parocho post sacram vnctionem.

Absoluta infirmi vnctione, & septem psalmis, seu precibus vt supra à circumstantibus recitatis, parochus profectur dicens.

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster. Secreto.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos a malo.

V. Saluum fac seruum tuum.

R. Deus meus sperantem in te.

V. Mitte ei Domine auxilium de sancto

R. & de Syon tuere eum.

V. Esto ei Domine turris fortitudinis.

R. A facie inimici.

V. Nihil proficiat inimicus in eo.

R. Et filius iniquitatis non apponat nocere ei.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te ueniat.

V. Dominus uobiscum,

R. & cum spiritu tuo.

Oremus. Domine Deus, qui per beatum Iacobum Apostolum locutus es dicens: infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros ecclesie, & orent super eum; ungentes oleo sancto in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Cura quasumus Redemptor noster gratia spiritus sancti languores istius infirmi, uel infirmæ. Et sana sua uulnera, eiusque dimitte peccata, atque dolores cunctos cordis, & corporis ab eo, uel ea expelle: & plenam ei interiorius sanitatem misericorditer redde: ut ope misericordie tue restitutus uel restituta, ad pristina reparetur officia. Per Christum Dominum nostrum. *R. Amen.*

Oremus. Respice quasumus Domine famulum tuum, uel famulam tuam, infirmitate sui corporis laborantem: & animam resoue, quam creasti: ut castigationibus emendatus,

uel emendata, continuo se sentiat tua medicina saluatum, uel saluatam. Per Christum Dominum nostrum. *R. Amen.*

Oremus. Domine sancte, Pater omnipotens, æternæ Deus, qui benedictionis tue gratiam agris infundendo corporibus, facturam tuam multiplici pietate custodis: ad inuocationem tui nominis benignus assiste, ut famulum tuum (uel famulam tuam) ab agritudine liberatum, (uel liberatam) & sanitati donatum (uel donatam) dextera tua potentia erigas; uirtute confirmes: potestate tuearis: sanctisq; altaribus tuis cum omni desiderata prosperitate restit uas. Per Christum Dominum nostrum. *R. Amen.*

Dominus Iesus Christus apud te sit, ut te defendat: intra te sit, ut te reficiat: circa te sit, ut te conseruet: ante te sit, ut te deducat: post te sit, ut te custodiat: super te sit, ut te benedicat. qui cum Deo Patre, & spiritu sancto uiuit, & regnat in secula seculorū. *R. Amen.*

Post hæc parochus panis medulla lababit manus: præcipue uero digitum vnctum, inde uero ablutionis aquam in sacrarium ubi fieri poterit, sin minus in igne conijci curabit.

Crucem aliquam ante infirmum statuet; eumque postea sollicitè uisitare non desinet, ut animam illam hortationibus, aliisque spiritualibus auxilijs muniat, quam aduersarius noster diabolus eo præsertim tempore deuorare querit: atque iccirco sæpe cum ipso de morte ager, quamuis hac cõmemoratione molestia affici posset: nam tunc temporis de summa rerum agitur, deque eo momento, unde penderet æternitas. estq; maxime animaduertendum, ne imparatus, & sine mortis cogitatione decedat. ager ite cum illo de merito passionis Domini nostri Iesu Christi, eumque in fide, & spe confirmare contendet, dicente domino. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ.*

Hortabitur illum enixe, ut omnibus huius sæculi cogitationibus reiectis, ad cælum mentem erigat, quæ patria est nostra sempiterna: ubi hæreditas, quæ nobis paratur, est Deus ipse: quare scriptum est, *Beati mortui qui in Domino moriuntur.*

Hac occasione eo hortationum libello, qui

lo, qui de visitatione infirmorum est editus iussu Illustrissimi Archiepiscopi: sacerdotali etiam, aliisque spiritualibus libris uti poterit.

Postquam infirmus vnctus fuerit, curabit parochus multorum sanctorum exemplis, ut in ipsius cubiculo assidue aliqui sacerdotes assistant, aut saltem alij pii fideles, qui continuam orationem ad Deum pro ipso habeant. Quin potius quilibet Christianus uir tanti periculi tempore, eò feruentius suæ charitatis signa præbere debet, quò tunc maior est auxilij necessitas. ita ut semper aliquis ad infirmum accedat, ad ipsum sedeat, eum alloquatur, opportune hortetur, ne vnquam demonis tentationibus consentiat, omnes nequissimi hostis blanditias rejiciat, Dei misericordie confidat, & ipsum ex animo assidue inuocare nõ prætermittat.

Quòd si casu infirmum titubare videat, atque aliqua tentatione vehementius agitari: quænam tentatio esse possit, prudenter ex colloquijs, & oculis ipsis, motuque infirmi explorare, & contra eam, illum passionis Christi memoria fortè, & constantem reddere studebit, atque iccirco aliquis intermissis spatijs *passionis Domini nostri Iesu Christi* alta voce legere poterit, *et symbolum fidei.*

Curabit parochus, ut post sacramentum vnctionem candela benedicta accensa relinquatur ad caput infirmi; sicque superperpelliceo, prout venit ad hoc sacramentum administrandum indutus, crucem clerico deferente, ut supra dictum est, ita reuertatur ad ecclesiam.

Procedente verò vterius aegritudine, ac infirmo iam agonizante, parochus illi animam commendabit, candela benedicta accensa signabit, aqua benedicta asperget, ijsque precibus utetur, eoque ordine ac ritu, qui in fine Breuiarij præscribuntur.

Dat. Bonon. in Archiep. Pal. &c.

N. Vic. Gen.

O R D O

SEVPRACTICA

super funeralibus, iussu Illustriss. & Reuerendiss. Card. Palæoti Archiepiscopi Bononiæ edita.

Et per Breue Gregorij 13. pontificis maximi fel. recor. confirmata, & promulgata. anno 1573. die 13. Ianuarij.

VAMVIS ipsa exequiarum, & funerum actio, nil nisi hominum fragilitatem, corruptionem & miseriam representet, atque omnibus spectantibus futuræ mortis memoriã renouare deberet, cuius horam, aut momentum nemo scit nisi Deus: tamen eo usque processit diaboli iniqui malitia, ut eo etiam tempore non solum pompæ excessus, & diuitiarum ostentationes hominum animis inserere præsumperit; sed etiam debitæ eleemosynæ in animarum suffragium constitutæ auxilio, eosdè auaritiæ obice impedire contendat. Quapropter pastorali sollicitudine adductus Illustriss. & Reuerend. D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus, in Ciuitate Bononiæ certam omnium funerum, et exequiarum rationem sequentibus decretis præscribere voluit, quæ nemini prætergredi liceat sub pœnis, quæ in fine explicabuntur.

In singulorum morte cuiuscunq; status, & conditionis ij sint, tam homines, quàm mulieres, campanæ in nulla ciuitatis ecclesiã pulsantur icibus, neque sepultura, neque exequiarum causa.

Neque signum *Salutationis Angelicæ* detur cuiusuis morte succedente, aut campanæ extese pulsantur, dum defunctus effertur ad sepulturam, nisi in parochiali ecclesiã defuncti, & in eã ecclesiã ubi defunctus sepeliendus est, in ecclesiã cathedrali, aut s. Petronij, cum consortia, aut capitula ipsarum ecclesiarum defunctum ad sepulturam comitabuntur.

In deducendo funere, non accedant ad

ad comitandum defuncti corpus; nisi consortium vnum, aut ecclesiæ cathedralis, aut collegiatae .s. Petronij. vnus ordo fratrum, siue monachorum illius ecclesiæ, vbi defunctus sepeliendus est; vna tantum confraternitas spiritualis laicorum, itemque capitulum ecclesiæ cathedralis, aut sancti Petronij, si tamen ad vnam ex his ecclesiis defunctus efferatur.

Permittitur tamen, ut præter supradictos inuitari possint orphani, alijq; pauperes piorum locorum, atque vnus tantum ordo ex iis fratribus, qui nihil in comune habent: & præterea sodalitas Sacramenti, quæ inuitanda semper præsupponitur.

Cum ex consortijs nullum inuitabitur; tunc parochus inuitabit decem ad summum sacerdotes; si consortium accedat, tunc sex sacerdotes inuitabit.

Si defunctus fuerit in dignitate ecclesiastica, aut in aliquo magistratu constitutus, seu collegii doctor: permittitur ut præter supradictos ordines, inuitari etiam possit vnum ex duobus capitulis siue .s. Petri, siue .s. Petronij.

Quæcunque intortitia, siue candelæ distribuentur capitulis, consortijs, ordinibus fratrum, confraternitatibus laicorum, sint ex cæra crocei coloris conflata: isque numerus, eaque ratio in distributione adhibeatur, qui infra præscribitur. Orphanis tamen, pauperibus, hospitalibus, & monasterijs, eleemosynam vnusquisque arbitrato suo elargiri poterit.

Defuncti non nisi de die ad sepulturam efferantur: nunquam verò per plateam maiorem, nisi sint ex magistratu: sed via breuiore ad ecclesiam, vbi sepeliendi sunt, exportentur; neque intortitia vigesimum numerum excedant, præter ea quæ erunt capituli .s. Petri, siue .s. Petronij cum inuitabuntur.

Hæredes defuncti, neminem lugubribus vestibus indutum, ad illum comitandum mittant, aut circa feretrum esse iubeant, nisi tamen defunctus doctor fuerit, cui quatuor tantummodo ita induti assistere, eumq; comitari permittuntur.

In ecclesijs neq; alibi nulla insignia defuncti, funeris causa affigantur, neq; cenotaphia erigantur: sed feretrum super mensa aliquo nigro panno ornata deponatur; cui permittitur affigi ad summum quatuor tantum paginas, in quibus insignia familiæ defuncti sint depicta: octo autem, si defunctus est ex magistratu: quæ paginæ, siue insignia peracto officio, siue anniuersario tollantur: similiter verò quatuor tantum intortitia circa feretrum accendantur communiter: octo autem pro ijs, qui in aliqua dignitate, seu magistratu diem suum obierunt.

Deposita, seu sepultura prohibentur in parietibus ecclesiæ fieri, & multo magis arcæ, in quibus corpora defunctorum recondi olim solita fuerunt.

Aduenæ in his constitutionibus non comprehenduntur.

Orationes funebres in ecclesijs exequiarum tempore non habeantur, nisi obtenta ab Illustr. Archiep. facultate.

Quid eleemosynæ causa pro funeralibus dandum est.

Capitulo cathedralis li. 15; & cuiusq; canonico intortitium lib. 3. ad summum, & tres fasciculi candelarum.

Mansionariis, & cappellanis ecclesiæ Cathedralis li. 5; & cuiusque mansionario præterea intortitium vnum lib. vnus cum dimidia, & duo fasciculi candelarum: cuiusque cappellano candelarum decem, & vnus fasciculus candelarum.

Campanario pro *Aue Maria*, & longa pulsatione li. 4. cum dimidia, si campanam maiorem pulsauerit; si maiorem li. 2. & 24. candelæ, prout consuetum est ex antiquis, & solitis eius regalijis.

Sacristiæ intortitium vnum lib. vnus & dimidia, & 40. candelæ,

Cruci capitulari intortitium vnum librarum trium.

Cruci mansionariorum intortitium vnum lib. vnus & dimidia.

Pro responsorijs candelæ 24. Capitulo .s. Petronij li. 12. cuiusq; canonico intortitium vnum lib. 3. ad

sum-

summum, & tres fasciculi candelarū. Mansionarijs, & cappellanis in simul li. 4. & cuicunque mansionario intortitium unum lib. unius cum dimidio, & duo fasciculi. & singulis capellanis candelarum decem, & vnus fasciculus candelarum.

Singulis clericis fasciculus vnus.

Campanario pro *Aue Maria*, & longa pulsatione li. 4. cum dimidia, si campanam maiorem pulsauerit. si minorem li. 2. & 24. candelæ, quæ sunt ipsius solitæ regaliæ.

Sacristiæ intortitium libræ vnus cū dimidio, & 24. candelæ.

Cruci capitulari intortitium vnum librarum trium.

Cruci mansionariorum intortitium vnum lib. vnus cum dimidia.

Pro Responsorijs 24. candelæ.

Confortio. s. Petri quando procedit sine capitulo li. 5. Singulis autē ex confortio fasciculus vnus, Præposito duo fasciculi candelarum consignentur. Singulis clericis fasciculus vnus.

Pro campana li. 2.

Sacristiæ candelæ 40.

Cruci candelæ 20.

Pro responsorijs candelæ, 24.

Confortio, s. Petronii li. 4. pro cunctis solitis eiusdē ecclesiæ cappellanis, & reliqua vt de confortio. s. Petri dictum est, intelligantur.

Parocho, & presbyteris, quos ipse inuitarit, distribuatur solita pecuniæ eleemosyna, vniciq. autem presbytero insuper fasciculus vnus candelarum, parocho verò intortitium vnum, sexaginta candelæ, & sol. 12. pro campana.

Societati sacramenti intortitium vnum, quod ipsius sit societatis, non autem cuiuspiam sodalis: particulariter illi qui inuitat, sol. 7. illi qui crucem præfert duo fasciculi candelarum.

Fratribus conuentualibus pro ipsorum regula, siue ordine li. 2. & intortitium vnum; viginti candelæ pro sacristia; viginti pro cruce; quadraginta pro responsorijs, & pro hebdomadario; fasciculus verò singulis fratribus defunctum

comitantibus.

Pro *Aue Maria* in singulis ecclesijs, tertia pars minus solito soluatur, & pro longa pulsatione, exceptis iis ecclesijs, quibus sol. 12. solui solent, quibus iidem soluantur.

Fratribus pauperibus singulis, qui nihil in cōmune possident, & defunctū comitabūtur fasciculus: neq. præscribitur charitati hæredum eleemosinarū ceterarū terminus, veluti pecuniæ, tritici, farinæ, aut aliarum huiusmodi rerū. Quòd si defunctus ad ipsorum ecclesiam deferatur, idem etiam in reliquis habeant, quod supra de cōuentualibus dictū est.

Cōfratribus, siue sodalibus cōfraternitatum singulis fasciculus; pro vexillo candelæ 40. & nihil vltra. Illi, qui inuitat sol. 7. cruci intortitium vnum; illi qui crucem, & alijs etiam, qui defunctum deferunt, qui plures octo non sint, eorū singulis 20. candelæ: presbytero, custodi, priori, sacristæ, duobus intonatoribus duo fasciculi in singulos distribuuntur, similiter cantoribus si aderunt.

Hæc tria tantum loca pia crucem deferre possunt, & habere faculam vnā pro cruce, & viginti candelas, præter id quod eleemosynæ gratia illis dabitur. s. Bartholomæus: Mendicantes. Magdalena: alia loca pia, & hospitalia eleemosynam quidem, quæ illis dabitur, accipere poterunt cum inuitabuntur, sed crucem deferre non possunt.

Fasciculi candelarum singuli constant octo candelis, quarum candelarum singulæ non excedant pretium duorum quadrantum.

Observanda a Deputatis super funeralibus.

Deputatorum, siue electorum in singulis regionibus, siue quarterijs ciuitatis præcipuum munus sit, vt eos, qui in quarterijs morientur, sepeliri curent.

Cum aliquis sepeliendus est, nihil statuet, nec ad defuncti domum accedent, nisi præsentem parocho, cum quo ea quæ necessaria erunt, deliberabunt.

Vnusquisq;

Vnusquisque ipsorum apud se habeat has constitutiones de funeralibus, nequē quidquam contra eas dicant, aut faciant, sed iuxta eas omnino omnia peragant.

Item habeat eorum vnusquisq; apud se cathalogum locorum piorum ciuitatis, quibus eleemosyna distribuitur, vt defuncti affinibus illū ostendere possint: qui eligent ea loca, quæ sibi magis placebunt. prohibenturq; dicti deputati, quominus nec per se ipsos, nec per alios directe, vel indirecte proponere possint hunc, vel illū piū locum: neq; hanc ob causam munera, quamuis exigua; neq; eleemosynam, aut alia quæuis regalia ab ipsis locis pijs, sub infra scriptis poenis accipere possint; & insuper delinquētes officio priuabuntur. Quòd si negligentes erunt in suo munere obeundo, parochi Illustriss. Archiepiscopi admonerent, qui negligentum loco, alios deputabit.

Curent vt eleemosynæ non in Ecclesijs distribuatur, ad vitandos strepitus, & tumultus: sed in ipsa defuncti domo, siue inter transeundum ante ipsam, dum ad efferendum defunctū acceditur, aut alibi; dummodo omnia sine confusione fiant. declaratur tamen, eos omnes qui sunt inuitati, debere post acceptā eleemosynam, defuncti corpus ad sepulturam comitari.

Præcipitur pariter, vt si aliquo casu necessario accidat, vt de distributione eleemosynarum in ecclesijs sit agendum, in quibus defuncti sepeliuntur: de iis nequaquā in ecclesijs agāt, sed in sacristia aut claustro, aut ædibus canonicalibus.

Item vt deputati pro sua mercede nihil vterius accipere possint, nisi id quod consuetum est; neq; in intortitijs, aut candelis accipiendis, aut alijs dandis, huius pragmaticæ ordinem prætergrediantur.

Item vt eorum nemo in lauandis defunctis, aut sepulturis aperiendis det operam, neque lucri alicuius particeps fieri possit cum iis, ad quos huiusmodi officium spectat.

Si alicui ex deputatis cura mandabi-

tur cæram ab officina aromataria accipiendi: teneatur eius diligentem rationem in scriptis habere, numerū & pondus intortitorum describens: quam expeditis exequijs, defuncti affinibus referat. idemq; agat circa alias eleemosynas distributas frumēti, panis, & huiusmodi rerum. Quòd si defuncti hæredes eandē curam alicui domestico demandare voluerint, deputati caueant, ne in distributionem, aut emptionem eiusmodi se ingerāt: firma tamē semper manēte pragmatica in portionibus, vt supradictum est, tam cæram, quam aliarum rerū.

Eorum munus erit, vt ij omnes, qui ad exequias inuitati sūt, statis horis accedant: meminerintq; in sepeliēdis pauperibus, vt ipsi etiam Christiana charitate vtantur, idque gratis efficiant, aut minore qua fieri potest impensa.

Quicumque huic pragmaticæ non paruierit, si ecclesiastica persona sit, suspensionis à diuinis poenam incurret. affines verò defuncti tribus mensibus ab ingressu ecclesiæ prohibebuntur: alij ministri quicumq; exequiarum. 25. aureos solutis locis pijs applicandos, alijsq; poenis arbitrio Illustriss. D. Archiep. subiiciuntur.

Dat. Bonon. &c.

BREVE SANCTISS. D. N.

Gregorij Papæ. 13. in quo supradicta pragmatica confirmatur.

REGORIVS PP. xij. Ad futurā rei memoriā. Iustum maxime, & equū censuimus, vt ea quæ ad vrbium nobis subiectarum, & præcipuè patriæ nostræ Bononiæ, cuius periucunda nobis est recordatio, publicam vtilitatem, & commodum statuta sunt, per nos approbentur, & apostolica auctoritate confirmentur. Accepimus nuper dilectum filium nostrum Alexandrum tit. s. Mariæ in via presbyterum Card. Sfortiam nuncupatum, tunc ciuitatis Bonon. apostolicæ sedis de latere legatum, vnā cum dilectis filiis Antianis, Consul. & Vexill. iust. ac Magistratu 40. virorum reformatorum status libertatis eiusdem ciuitatis, per publicè propositum de mense

Q 2 Octob.

Octob. proxime elapsi edictum, sub quibusdam pœnis, ne ciuitas prædicta in virorum, ac mulierum ornatu, conuiuioq; faciendis, ingenti sumptu exhauriretur: Dilectum verò filium nostrum Gabrielem tit. SS. Ioan. & Pauli presbyterum Card. Palæotum vocatū Bonon. ecclesiæ præfulem, simili de causa morum, & ad præcedendum maximè grauibus impensis, quæ in pompa funeris deducenda, mortuorumque exequijs celebrandis, in eadem ciuitate fiebant, aliqua constituisse, & ordinasse, prout in eorum edictis, & super illis confectis publicis scripturis latius explicatur. Nos igitur, ne ciuitatum nostrarum opes parùm vtilibus, & inanis pompis consumantur, cum illæ inter præcipua ciuitatum commoda enumerentur, prouidere volentes, ac dictorum edictorum seu statutorum feriè, ac si de verbo ad verbum præsentibus infererentur, pro sufficienter expressis habentes: Motu proprio, & ex certa scientia: omnia, & singula in dictis edictis, & statutis, etiam quoad pœnas per cõtrafacientes incurrendas contenta, apostolica auctoritate approbamus, & confirmamus, illisque perpetuæ, & inuolabilis firmitatis, tamquam ad publicam vtilitatem editis, robur adiicimus; suppletes omnes, & singulos iuris, & facti defectus, si qui forsitan interuenerint in eisdem. Mandantes omnibus & singulis pro tempore sedis apostolicæ de latere Legatis, Vicelegatis, & Gubernatoribus, ceterisque ad quos spectat, vt edicta prædicta, & in eis cõtenta quæcunq;, præsentium nostrarum literarum maxime auctoritate suffulti, ab omnibus cuiuscunque dignitatis gradus, & nobilitatis existentibus, omnino obseruari faciant. Decernentes præsentis literas, & in eis contenta quæcunq;, nullo vnquam tempore de subreptionis, & obreptionis vitio, aut intentionis, vel alio quouis defectu notari, redargui, vel impugnari, sed semper validas, & efficaces existere, suosq; plenarios effectus sortiri; sicque per quoscunq; iudices, & cõmissarios, ac S. R. E. Cardinales, necnon causarum palatij aposto. Auditores, sublata eis, & eorum

cuiilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari, & definiri debere; ac irritum, & inane quicquid secus super his à quocunq; quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Contrariis quibuscunque nõ obstantibus. Dat. Ro. apud S. Petrũ. sub annulo Piscatoris. die 7. Ian. 1573. Pontificatus nostri anno primo.

Cas. Glorierius.

Publicat. Bonon. die 13. Ian. 1573.

Apud acta Ludouici Astesani. Not. Cur. Archiep. Bononiæ.

ORDO SEV

REFORMATIO

quorundam abusu in funeralia introductorum post prædictæ pragmaticæ editionem, iussu Illustriss. Cardinalis Archiepiscopi. die 28. Septemb. 1581. promulgata.

VM Illustriss. & Reuerendiss. D. Card. Palæotus Archiepiscopus Bononiæ intellexerit, temporis progressu post editam à se Funeralium pragmaticam, plures abusus in eam introductos fuisse, iussit eos diligenter inquiri, deque iisdem admonitus, his in super nouis cõstitutionibus, illis occurrendum esse existimauit. Quare præter supradictam pragmaticam, hæc etiam obseruari præcipit omnibus, & singulis clericis secularibus, & regularibus, sodalitatibus, locis piis, laicis, aliisque omnibus cuiuscunque gradus, & conditionis ij sint, sub pœnis, quæ in prædicta pragmatica continentur, aliisque ipsius arbitrio reseruatis.

Præcipitur itaq;, cum quispiam ex ciuibus Bonon. aut diocesani extra ciuitatem, vel dioecesim decederet, vt in nulla ecclesia, Aue Maria, pulsetur, nisi defunctus

defunctus esset in dignitate ecclesiastica, aut in magistratu constitutus, aut ex collegio doctorum, vt in pragmatica habetur: atque hoc casu affines, & hæredes defuncti, exequias celebrare possint in ea ecclesia, quæ sibi magis placeat.

Cum aliquod ex Capitulis aut metropolitana ecclesiæ, aut collegiata s. Petronij iturum est ad aliquod funerale; animaduertat, vt nõ admittantur clerici, qui saltem festis diebus superpelliceis induti, eisdem ecclesiis non inseruiat, sint que ætatis idoneæ, atque habitu decenti & clericali vtantur.

Cum experientia doceat, sæpius tumultus oriri ob confratrias, quæ ad funeralia inuitantur; mandamus, vt sub ipsarum vexillis ad eas non accedant, nisi qui in ijs descripti verè sint, & frequentes ipsarum exercitationibus, & muneribus vacant; omnesque cõfratres operata facie procedant. neque prædictæ cõfraternitates plures tribus vicibus eos, qui feretrum portant mutare possint, nisi cum ob itineris longitudinè, à nobis licetiam obtinebunt, vt quater etiam, & quinquies si opus sit mutantur. Confratres verò sint numero 60. neque excedant: quòd si defunctus erit in dignitate ecclesiastica, aut in magistratu constitutus, aliquasquè alias præeminentias habeat; conceditur, vt centum tantummodo esse possint. Atqui in pueris ad funeralia deducendis, seruent confratriæ regulas, & statuta. si qua verò erit ipsarum, quæ statuta non habeat: pueros non deducat, nisi quindecim annos nati sint, iique in prædicto numero comprehendi debeant.

Præterea mandamus, vt in posterum nequè hæredes defuncti, neque confratriæ, neque alii quicunque funeralium ministri inuitent musicos, aut cantores,

nisi cum aliqua vrgente causa à nobis licentiam obtinebunt: eoque casu musici plures, quàm duodecim esse non possint: neque eo casu tubis, buccinis, aliisue huiusmodi instrumentis vtantur.

Quia verò ob multorum clericorum moram, tum secularium, tum regularium, siue confratriarum, qui statis horis non adsunt ad defunctum efferendum, oritur non exigua confusio, vt & ad noctem funus, contra pragmaticam protrahatur: quod nec decet ecclesiasticas illas personas, quæ diutius expectant. Ideo expresse præcipimus, vt omnes, & singuli statis horis simul conuenire debeant, sub suis quique vexillis, & crucibus, in locum vbi defunctus erit, vt sepeliri possit ante vigesimam quartam horam. Atque præcipimus etiam omnibus inuitatis, vt modeste, & grauitè in hac ipsa actione se habentes, & deuotionem præferentes in psalmodum recitatione, aliisque omnibus rebus: quamuis candelas habuerint, defuncti corpus vsque ad ecclesiam, vbi sepeliendus est, comitari teneantur.

Item vt prospiciatur abusus, qui accidit in cæræ distributione; mandamus defuncti hæredibus, aliisque ministris funeralium, siue exequiarum, vt in omnibus pragmaticæ pareant, sub pœnis in eadem comminatis. tolerabitur tamen, vt cum crocei coloris cæra haberi non possit, quæ sufficiat, albã adhibeant.

Quòd si quis prædictæ pragmaticæ, Breui apostolico, & huic reformationi aliqua ex parte nõ parebit, sciat se præter supradictas pœnas, aliis etiã nostro arbitrio reseruatis fore mulctandum, pro qualitate casuum, & personarum delinquentium.

Dat. Bonon. in Archiep. Pal.
N. Vic. Gen.

COLLE-
CTOR.

VM in Visitationibus diœcesis plures uanitates atq. abusus reperti fuerint, in exequiarum siue funeralium celebratione, propterea Illustr. D. Card. Archiep. ut certiores huius christiani ritus regulas in populis rudioribus constitueret, mandauit à cõgregatione Archipresbyterorum, & uisitorum, ea omnia diligenter discuti, & scripto tradi; qua ab Amp. sua Illustriss. postea etiam examinata & approbata, ut nemo ignorantia excusationem obgeret, in hanc qua sequitur formã, edi uoluit, qua minuitiões etiã quasq; res ad parochos, populosque rectius instruendos latè complecteretur.

O R D O

seruandus circa funeralia, exequias,
& anniuersaria mortuorum,
in dioecesi Bononiæ.

QUAM accepta semper fuerit Deo creatori nostro illorū pietas, qui defunctos ritè sepelire conſueuerunt, optimè reſtantur ſacræ literæ, & exempla ſanctorum hominum, qui hæc ob cauſam ab eccleſia magnopere commendantur; quæ iccirco non ſolū hoc pietatis opus inter cætera chriſtianiæ charitatis officia referri voluit: verūm ex antiquiſſima ſanctorum Patrum traditione plura ſtatuit, de conſecratione cœmeteriorum, de pſalmis, & orationibus dicendis, de comitatu ad ſepulturam, de luminariis, de thure, alijsq; ritibus in eo obſeruandis. In quorum uſu, cum non nihil inter ſe differre repertæ ſint eccleſiæ dioceſis Bononiæ, prout etiã ex viſitationibus perſonaliter habitis ab eodem Illuſtriſſi Archiepiſcopo, & ex his quæ plebani, & viſitatores admonuerunt, ſatis conſtare potuit; varias enim ſuperſtitiones, quæ temporis lōgitudine in illis exortę ſunt, illis admilcent; ideò de mandato eiusdem Illuſtriſſimi Archiepiſcopi, hæc quæ ſequuntur, Curati dioceſis diligenter animaduertere, atque obſeruare debebunt.

Quid obſeruandum ſit, dum corpus defuncti in eadem domo eſt ubi diem ſuum obiit.

Monentur in primis parochi, vt ea quæ maiori poterunt diligentia utantur, & ad præſcriptum ſuperiorum ordinū Illuſtriſſi Archiepiſcopi, interſint cui libet ex ſua parochia fideli morienti, iſſque omnibus pareant, quæ de ſacramento extreme vñtionis adminiſtrando ab eodem Illuſtriſſi Archiepiſcopo ſunt mandata.

Postquam anima à corpore diſceſſit, dicit parochus ſequentes preces.
Subuenite ſancti Dei, occurrite Angeli Domini: ſuſcipientes animam eius: offerentes eam in conſpectu altiſſimi.

R. Suſcipiat te Chriſtus qui uocauit te: & in ſinu Abraham Angeli deducant te.

V. Suſcipientes animam &c.

R. Requiem æternam dona ei Domine, & lux perpetua luceat ei.

V. Offerentes eam &c.

Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter.

V. Et ne nos inducas in tentationem.

R. Sed libera nos à malo.

V. Requiem æternam dona ei domine.

R. Et lux perpetua luceat ei.

V. A porta inferi.

R. Erue Domine animam eius.

V. Requeſcat in pace.

R. Amen.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te ueniat.

V. Dominus uobiscum.

R. Et cum ſpiritu tuo.

Oratio.

Oremus. *Tibi Domine commendamus animam famuli tui (uel famule tue) ut defunctus (uel defuncta) ſeculo tibi uiuat; & quæ per fragilitatem humanæ conuerſationis peccata commiſit: tu uenia miſericordiſſimæ pietatis abſterge. Per Chriſtum Dominum noſtrum. R. amen.*

Oremus. *Commendamus tibi Domine animam famuli tui (uel famule tue) in manibus ſanctorum Abraham, Isaac, & Iacob, & omnium Patriarcharum. Commendamus tibi Domine animam famuli tui (uel famule tue) in manibus ſanctorum Petri, & Pauli, & Ioannis, & omnium Apoſtolorum. Commendamus tibi Domine animam famuli tui (uel famule tue) in manibus ſanctorum Stephani, & Laurentij, & Blaſij: & omnium ſanctorum martyrum. Comendamus tibi Domine animam famuli (uel famule tue) in manibus ſanctorum Silueſtri, Martini, & Petronij, & omnium confessorum, Comendamus tibi*

tibi Domine animam famuli tui (uel famule tue) in manibus ſanctorum Benedicti, Egidij, Antonij, & omnium ſanctorum monachorum. Comendamus tibi Domine animam famuli tui (uel famule tue) in manibus ſanctarum Virginum Mariæ matris Domini, Agnetis, Cecilie, & Catherinæ, & omnium Virginum tuarum. Commendamus in manus tuas Domine ſpiritum famuli tui (uel famule tue) ne princeps ei noceat tenebrarum; ſed tu Domine miſericorditer eum (uel eam) protegas in ſecula ſeculorum. R. Amen.

Et aſperget corpus aqua benediſta: quod precibus diſtis abluui, & indui curabit, eo ſanè modo, quo in ſepulturam immittendum eſt.

Corpus deinde ſuper aliqua tabula, ſeu menſa, panno laneo, ſeu lineo, aut alio ſtragali genere cooperta, prout vniuſcuiusque opes erunt, modoſto tamen, deponetur: eique infra manus ſupra pectus ſignum Crucis ligneum, aut alterius materiæ, aut crucifixi imago aptabitur; quæ niſi domi ſit, ab eccleſia ſtatim omnino afferatur; cumque ob eccleſiæ diſtantiam, aut temporis qualitatem, tunc id fieri non poſſet: vtendum erit pagina aliqua, in qua crux designata ſit, aut cruce ex duobus lignis vtcunque colligatis efficta.

Accendantur duo intortitia, ſeu candelæ crocei coloris, niſi huius coloris copia ibi deſit: vnumque ad caput, & aliud ad pedes defuncti in duobus candelabris ſtatuantur.

Hæc autem intortitia ſocietas ſanctiſſimi Sacramenti poſtea accipiet, ſi hæredes defuncti pauperes non erunt. Si autem cura haberi non poſſit, ſaltem lampades accenſæ teneantur: cum plurimum deceat, vt chriſtianum cadauer, dum ſupra terram eſt, luminibus, quæ lumen æternum, qui Chriſtus eſt, præſignant, aſſocietur.

His peractis monito Parocho, ſi ipſe rebus ſupradictis omnibus præſtandis præſens eſſe fortalle non potuerit, campanæ ictibus ter Aue Maria pulſabitur: ita tamen vt breuiter pulſetur, & à ſigno ſalutationis Angelicæ, quod lōgius eſſe debet, aliquantulum differat.

Eo enim ſigno excitantur fideles ad genuſtendendum, & Deum pro anima defuncti exorandum. Reliqua autem ſigna, quæ campanæ ictibus dari ſolent, omittantur: idemque non ſolum pro maribus, ſed etiam pro fœminis defunctis obſeruetur.

Si qui affines, aut conſanguinei erūt defuncti, qui ipſius obitum ignorent, illum ipſis Parochus denunciuet, vt pro ipſius anima Deum orent: atque, vt par eſt, cadauer ad ſepulturam cum deuotione comitentur.

Parochus per ſchedulam affixam cruci, quæ ad oſtium eccleſiæ apponetur, manifeſtabit defuncti nomen, & ſepulturæ locum, & horam qua erit ſepeliendus. atque eum ſacerdotum numerum inuitabit, quem defuncti hæredes poſtulant: idque tempus funeri præſignatur, quod ſufficiat, vt ſuper defuncti corpus, quemadmodum antiquo, ſanctiſſimoq; ritu fieri conſueuit, totū officium defunctorum recitetur, ſacerdotesque opportunè ad ſuas eccleſias reuertari poſſint.

De ratione ſeruanda in deferendo defuncti corpore ad ſepulturam.

SACERDOTES inuitati ad eccleſiam ſe conferent. & appropinquante funeris hora, campanæ iterum ſignum dabitur, vt populus conueniat. tum cruce præcedente, procedent clerici, & ſacerdotes ſuperpelliceo induti, & pileo clericali: neque galerum ferant, niſi pluuia, aut alia incommoditas vrgeat: poſt hos populus ſubſequetur, prius mares. poſt fœminæ deuote incedentes, & coronas in manibus habentes: in eoquè itinere, & comitatu Deum exorent pro defuncti, vel defunctæ illius anima, ſequere idem mortis iter breui proſecuturos eſſe meminerint. illud verò præcipue animaduertatur à Parocho, ne efferatur ad ſepulturam defunctus ante ortum, aut poſt occaſum ſolis; & poſt ipſius expirationem

per id temporis spatium expectetur, ob varios casus, qui accidere possunt, quo illum verè defunctum esse constet.

Postquam sacerdotes, & reliquis committatur appropinquauerint domui defuncti, mittat Parochus aliquem virum aliqua auctoritate præditum, qui prudenter iubeat, lugentes, & exclamantes silere, ne Sacerdotum officia sacra impediatur. ingressus postea Parochus, & alij sacerdotes, dicent Responsorium cum oratione pro defuncto, iuxta Rituale, super defuncti corpore, antequàm illud domo efferatur.

Pietatis officium est veteri, sanctaque consuetudine approbatum, vt defunctorum corpora ab ipsis hominibus deferantur, atque ideo cauendum, ne huiusmodi pius vsus aboleatur, sed posito cadauere in feretro, quod aliquo panno, aut linteo contegatur, hominum humeris ad ecclesiam feratur: exceptis tamen illis locis, in quibus ob viarum difficultatem, aut alia incommoda id perfici non posset. Laici tamen laicos portent, & clerici clericos, similiterque sacerdotes tantummodo à Sacerdotibus efferantur: hoc què charitatis munere vnusquisque libenter, & in charitate Christi Domini fungatur.

Si defuncti heredes non inopes erunt, de proprio ceram, atque alia ad funerale pertinentia portabunt. Si inopes omnino erunt, duo intortitia accommodabit ijs societas Sacramenti: quorum alterum ad caput, alterum ad pedes cadaueris accensum sit, donec sepeliatur: quibus etiam ad defunctum efferendum vtentur, excepto casu, quo imber aut tēpestas aliqua oboriretur: nam tunc laterna sufficet, si intortitia ferri non possunt.

In efferendo defunctum ad sepulturam crux præcedet, postea clerici, alijque sacerdotes, tum laterna, aut intortitia circa cadauer, & cadauer ipsum ab hominibus, vt supra dictum est, delatum: post cadauer prosequuntur funus vsque ad ecclesiam affines defuncti, alijque: & homines præcedent mulieres ipsas.

Dum disceditur à defuncti domo, inci-

piant sacerdotes, & clerici laudes pro defunctis: eas canentes eo mœlto tono, quo ecclesia vtitur, aut deuotè alta voce sine cantu pronunciantes: quibus absoluris, si tempus erit, dicent psalmos graduales, quibus in fine addēt *Requiem æternam*.

Curabit Parochus, vt in numero intortitorum, & candelarum, & aliarum huiusmodi rerum ad funeris pompam spectantium, non excedatur quantitas, quæ conuenire magis videbitur, & in diœcesi Bononienli adhiberi solita est. neuè quouis casu diuitiarum defuncti, aut hæredum immutetur; sed tunc parandum erit prouisioni funeralium factè in ciuitate ipsa Bononiæ, & à Gregorio XIII. fcl. rec. per Breue confirmatæ.

Quid agendum sit, postquam corpus defuncti ad Ecclesiam delatum est, ut sepeliatur.

Postquam defuncti corpus ad ecclesiam delatum erit, in ipsius medio, & in loco iam parato, & aliquantulum elato, cum duobus, aut quatuor ad summum intortitijs siue luminibus consistetur.

Tunc sacerdotes & clerici, ad chorum sese conferent, vbi dicent matutinum mortuorum, & canent saltem primum nocturnum, si tempus feret. quòd si non feret, reliqua duo nocturna sine cantu recitabunt, dumquè celebratur officium hoc, si matutinum tempus erit Missæ plures dicentur, vt sacerdotes interim expediantur, & populus maiori deuotione officio intersit.

Absolutis nocturnis cantabitur Missa: & sacerdotes collectæ tempore genescent omnes, ad præscriptum Missalis Romani.

Vbi solet aliqua oblatio elemosynarum colligi à defuncti cōsanguineis, id tolerari poterit, dummodo id modeste fiat, neque sacerdos celebrans ab altari discedat.

Dicta præfatione, si videbitur, sacerdotes canere poterunt Litanias, seu si

numc-

numerus ad cantum non sufficiat, eas alta voce recitabunt: ita tamen breuitati consulentes, vt ex omnibus sanctorum Ordinibus, duobus tantum inuocatis, verbi gratia *S. Petre. S. Paule. omnes SS. Apostoli, & euangelista &c.* & similiter reliqua prosequantur vsque ad finem; cui breuitati iccirco consultum est, vt sacerdos qui Missam cantat, cum peruenierit ad *Pater noster*. non impediatur à cantoribus.

Peracta Missæ celebratione, Sacerdos qui celebrauit, deposita planeta, sumet pluuiiale nigrum, aut violaceum: quod si non aderit, sine planeta, indutus alba, amictu, stola, & manipulo; ab altari vnà cum Sacerdotibus, & clericis cum thuribulo, nauicula, uase aquæ benedictæ, quæ deferant clerici, omnesquè candelam accensam in manibus gestent, ad corpus defuncti accedet, dicentque vnà inter eundem *De profundis clamauit &c.* cum antiphona *Si iniquitates*, quam ipse Sacerdos, qui celebrauit intonet: cumque ad corpus peruenerint, circumstent omnes de more, dicatque Sacerdos. *Non intres in iudicium &c.* aspergatque corpus aqua benedicta, & thurificet, vt habetur in Rituali.

Post hæc deferetur corpus ad sepulturam, siue ea sit in ecclesia, siue in cæmeterio, ibique deponetur sine strepitu, & tumultu: sed ea religione, & pietate, quæ christiano huic sancto ritui congrua est.

Parochi caueant, ne in ecclesijs habeant venales sepulturas: curabuntque vt pauperes miserabiles gratis sepeliantur: atque illi elemosynæ acquiescant, quæ sibi dabitur, iuxta constitutiones Archiepiscopales, nihilq. vterius querant. elemosynæ verò non in ecclesia distribuantur, sed alibi, ad rumores, seu strepitus vitandos.

Deposito corpore, reuertentur omnes eodem ordine ad altare, dicentes, *De profundis*, & orationem pro sacerdotibus, & benefactoribus defunctis. Postea imposito silentio, & omnibus sedentibus, Parochus sermonem breuem habebit: populo atque vti poterit, si vide-

bitur eo libello, qui iussu Illustrissimi D. Archiepiscopi editus est; in quo habentur sermones funerales ad id apti, & hanc ob causam confecti: vt facilius aliquid in hac re dicere possit quislibet Parochus, ad excitandum in Christianidelibus ea occasione, deuotionem, spiritum, & timorem Domini. vbi autem sermones haberi solent infra missam solemniam, consuetudine locorum seruabit, & sermonem intra Missam habebit. Si funus ducendum erit à prandio, idem omnino qui supradictus est, ordo seruabitur: exceptis ijs, quæ ad Missam attinent.

A prandio verò in ijs ecclesijs, quæ pluuiali ad funus apto carebunt, Sacerdos qui officium faciet, induet superpelliceum, & desuper stolam: & dicentur tria nocturna officij mortuorum, saltem recitanda, si cani non possent, & sermo in fine habeatur, & reliqua omnia perficiantur, vt supra dictum est.

Alia quedam in exequiis, & in anniuersarijs seruanda.

Officia mortuorum nunquam celebrentur diebus festis, neque post elapsam tertiam dominicam Quadragesimæ vsque ad tempus paschale. Septimæ verò si faciendæ erunt, fiant intra tres septem, aut ad summum quindecim dies, prout in ciuitate cōsuetum est. Eo die, quo officium mortuorum ducendum erit, postquam sacerdotes in chorum conuenerint cum superpelliceis vt supra, canent nocturnum ferie currentis, omittentes inuitatorium *Regem cui omnia viuunt &c.* & psalm. *Canite exultemus*: sed ab ipsa antiphona supradicti nocturni incipient.

Dicto nocturno, celebrabitur Missa solemniter, & breuis habeatur sermo ante offertorium, vt supra dictum est, prout populi frequentia, & temporis commodum requirit: tum clerici, & sacerdotes omnes candelam in manibus accensam ferentes, & psalmum *De profundis &c.* dicentes, ad locum pro exequijs in media ecclesia paratum procedent.

cedent, aut ad sepulturam ipsam, vbi sint duo luminaria ad minus, siue ad summum quatuor accensa. ibique consistent, thuribulo, nauicula, & vase aquæ benedictæ paratis. vt supra.

Sacerdos qui celebravit indutus nigro pluuiali si aderit, de more vnâ cum alijs sacerdotibus, postquam concinerint vnum. Responsorium mortuorum ad libitum, aspergent aqua benedicta tumulum, & thurificabunt. postea sacerdos dicet alta voce *Pater noster*, reliquum summissa voce prosequuntur omnes vsque ad *ne nos inducas* &c. ceteraq. omnino peraget, quæ habentur in sacerdotali: concludens omnia hoc modo *Requiescant in pace.* Ex ceteri respondebunt. *Amen.*

Dum in chorum redeunt, dicent iterum *De profundis* &c. vt supra dictum est de exequijs ipsi cadaveri faciendis; nemo autem exequiarum tempore ex sacerdotibus, aut clericis discedat, nisi aliqua necessitate adductus: atque eo casu facultatem discedendi petat à Plebano aut Visitatore si aderunt: si verò vtrique aberunt, à Parochò ipso loci, vbi officium celebratur.

Plurimum deceret, vt sacerdotes & clerici eod. die, quo officium celebratur, ab eorum charitate, quorù nomine fit anniversarium quodammodo cogerentur ad se, ipsorum sumptu, corporali cibo reficiendum. in ædibus tamen canonicalibus seu Parochi, non alibi, si id accidat prandere debebunt, quòd si exequiarum patroni facilius adducantur ad id agendum in proprijs domibus, vt sacerdotum illo comitatu, affines, alijque solatio in Domino afficiantur, non prohibetur: ea tamen modestia vtantur omnes, & præsertim ecclesiastici, quæ decet locum, congruit personis, quæ ab iis exemplum sumere debent, & est consentanea memorie mortuorum, quam paulò ante reuoluerunt; atque iocirco curent, vt mensa benedicatur, vt clericus aliquis legat librum aliquem spirituales, ab initio prandij vsque ad finem, neque post prandium habeantur colloquia nisi de rebus spiritualibus, hoc est de breui-

tate vitæ, de vanitate mundi huius, de ratione recte viuendi, & similibus, prout magis expedire videbitur.

Quilibet verò sacerdos modestè accipiat illam elemosynam, quæ à prædictis exequiarum patronis sibi assignabitur: & quamuis exigua sit, taceat: & verbis, & factis exemplum, atque ædificationem illis relinquere studeat.

Si in alio dicecesis loco, alius ritus exequiarum erit ab hoc ordine diuersus, qui tamen laudabilis sit, & si nunc prohiberetur, populum perturbare posset; Parochus adhibito Plebani cõsilio, de eo Illustrissimum Archiepiscopum admonere debebit, qui huiusmodi ritus qualitate cognita, decerneret quod in Domino ad gregis sui salutem magis proficere arbitrabitur.

Sequuntur quidam abusus & superstitiones ab Archipresbyteris, & Visitatoribus delati, in quos populi rudiores dicecesis incidunt: quique ideo hic collecti sunt, vt Parochi in concionibus, & in confessionibus pro viribus, illos prohibere, atque arcere conentur.

NE iugum super infirmo agonizante ponatur, aut recta domus aperiantur, vt facilius expiret.

Ne sub eiusdem agonizantis capite, duos tres, aut plures lapilli abscondantur: cum confessus fortasse fuerit, se toto vitæ suæ tempore totidem confinium terminos amouisse.

Ne signa, quæ pro defunctis, campana dari solent, differant: siue defunctus sit mas, siue foemina: sed tam pro mari, quam pro foemina eadem dentur.

Ne existiment opus esse, vt ad inuitados consanguineos, seu alios ad funus prosequendum, mittantur duo simul, non autem vnus sufficiat, ea superstitione adducti, ne scilicet si vnus mittatur tantum, aliquis in eadem domo eo anno sit moriturus: neque præterea si vnus

mittatur

mittatur illi panis vllus dandus erit.

Ne paschali careo vtantur, vt ardeat ad caput defuncti dum domi est.

Ne prohibeant Crucem in defuncti domum inferri, eo etiam inani timore adducti, ne aliquis eo anno in eadem domo moriatur.

Ne obstrepant manibus, clamorosque gemitus emittant: neque domi, neque in ecclesia pheretrum indignè circumdantes, & multa ridicula circumstantibus narrantes.

Ne funiculum alligent pheretrum, aut defuncti ipsius pedi, vt qui conueniunt pro ipsius anima *Pater noster* & *Aue Maria* recitent, quæ nodis funiculo adiectis numerant, & signant, atque dum in sepulturam mittitur defunctus, super ipsius corpore eundem funiculum reponunt, torumq. illud spirituale auxilium ab eo defuncto secum afferri dicunt.

Ne senior, aut propinquior affinis extinguat lumen, quod ad caput defuncti esse solet: illud inaniter arbitrans, eo anno hac ratione neminem alium in ea domo esse moriturum.

Ne candelæ plures pheretrum, aut alibi accensæ affigantur: sed eo tantum, qui supradictus est honore, cadaver afficiatur.

Ne cum cadaver domo effertur, aut in ipsa ecclesia, dum sepeliri debet, illud candelis accensis mares, & foeminae affines, & consanguinei signent, aut vnus eorum communi nomine; neque mulieres domi, mares verò in Ecclesia id faciant.

Ne cum cadaver ob ecclesiæ distantiam curru vehendum est, boues quanti valeant prius æstimentur, ne macrescant; neque mulieribus solum, non autem maribus hanc ob causam ipsius custodia assignetur.

Ne postquam cadaver ad sepulturam delatum fuerit, defuncti lectum in quatuor angulis lauent, ab eoque plumas aliquas extrahant.

Ne pecuniæ loco in ecclesia ad elemosynam Parochi fabas distribuant, quamuis postea pecuniam etiam erogent.

Ne in ingressu, aut egressu ecclesiæ, portas, aut vias etiã affines commutent: per eadem qua ingressus est defunctus, egrediendum sibi non esse existimantes.

Ne super defuncti sepultura ligones, aliaue rustica instrumenta in modum crucis ponant.

Ne in ipso sepeliendi actu super defuncti corpus terram emittant ea cogitatione, vt eo anno non moriantur, aut timores nocturnos effugiant, aut ipsius defuncti obliuiscantur.

Ne mulier sanguine propinquior defuncto, in offertorio Missæ, sacerdoti celebranti, aut altari ipsi offerat cistellam, in qua septem panes, septem candelæ septem denarij stultè poni solent.

Ne affines ecclesiam adire recusent ante septimas, nam ipsæ ad multos dies interdum prorogantur.

Ne affines dum septimarum officium celebratur, in ecclesia sedeant, quamuis sacerdotes genuflectant ad collectam, & stent ad euangelium: sed ipsis etiam est genuflectendum, & standum est pro vt in Missalis rubricis continetur.

Deniq. si alii abusus, aut indecentiæ, seu superstitiones, quæ hic non describuntur, alicubi essent, aut in posterum nascerentur; Parochi, aut Plebani de omnibus ijs Illustriss. D. Archiepisc. admonerent, vt ab ipso in ijs extirpandis opportuna remedia adhiberi possint.

Dat. Bonon. in Archiep. Palatio.

N. Vic. Gener. de mandato.

COLLECTOR.

COLLECTOR. *LIBRVS* est ab Illustriss. Archiep. pastoralis cura libellus ad usum Parochorum, in quo collecta sunt exempla plura Instructionum, seu monitionum, quas ipsi populi in exequiarum celebratione, præbere debent; horum aliquot, personis Parochorum ad captum populorum suorum accommodatos, simplices potius, ac pios, non subtiliter elaboratos, vt eo utiliores essent, hic inseruimus, ne libellum integrum afferremus, neque illa prætermisses, collectionis huius operi ex hac parte defuisse videremur.

Exem-

Exemplum primum

Monitionū habēdarum in Funeralib.

Quomodo excusari possit, qui propinquorum, aliorumq. quos diligit, mortem dolet.

Egari minimè potest, charissimi, triste, & lugubre admodum spectaculum illud esse, cum cadauer intuemur exangue, immobile, foetidum, escamque paulo post vermibus futurum, quod paulo ante animatum, nobile, agile, & ad omnia operanda idoneum videbamus. Quare non ea seueritate vobiscum agimus, vt peccato, aut vitio, hos animi motus vestros, sensusq. adscribamus; homines enim sumus, & ab humana natura, & dolor, & lachrymæ proficiscuntur; cuius rei nobis exemplo sunt plures sanctissimi viri, quos in sacris literis, amicorum, & propinquorū mortem doluisse, & plorasse legimus. Verùm sanè admonitos vos esse volumus, dolore, & lachrymis, moderationis & christianæ disciplinæ modum excedentibus, non exiguam culpæ, & vituperationis notam inuri. nam aliter se gerere debet christianus vir, qui gratiæ spiritū habet, aliter infidelis, qui naturali tantū lumine illustratur. Quare s. Paulus ad Thessalon. scribens dixit. *Nolo vos ignorare de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent.* Quibus verbis, non accusat Apostolus moderatū luctum, sed immoderatū illorū scilicet qui Ethnicorum more, certa resurrectionis mortuorū fide carentiū, quasi eorum, quos deplorant animæ vnā cum corporibus moriantur, & desperata sit omnis futuræ salutis expectatio, tundūt pectora, genas lamiant, crines scindunt, vlulatibus, vocibusque infandis aures omniū implent. Ea verò omnia, & in antiqua præsertim lege prohibebantur, & apud christianos, iis christianæ pietatis officiis maxime repugnāt, quæ debentur propinquis, & amicis, qui sic Deo volente, in cuius manu est vita, & mors, ab hac vita ad aliam emigrarunt, vbi bono-

rum operū suorum præmia reportabūt.

Nolite igitur Christiani viri, amplius plorare, ob huius charissimi vestri mortē, sicut & ceteri, qui spem non habēt. si enim speratis illum in die nouissimo surrecturum, & visurū Deum Saluatorē nostrū, eiusq. misericordia iuuante sempiterna gloria fruiturū: non solū vobis lachrymæ cohibēdæ sunt, sed potius lætandum, quòd ex hac lachrymarū valle, ex hoc tetro carcere, vbi nulla quies, vbi nulla tranquillitas, sed perpetui dolores, vt experimini, in dies succedunt, sanctis ecclesiæ sacramentis armatus, oleoq. sancto vnctus, quod reliquum, si quid erat, peccatorū pondus ademit, à vobis etiam sacris Missarū officiis adiutus decesserit, & ad portū ad quem omnes tendimus, in hac mortali peregrinatione præcursor noster peruenerit. Agite igitur diuinæ maiestati gratias, & dicite. *Sicut Domino placuit, ita factum est. Sit nomen Domini benedictū. Fiat voluntas tua Domine sicut in celo & in terra.* Quia verò mirabilia iudicia Dei mortales ignoramus, nescimusq. an huius defuncti anima in Purgatorij igne alicuius peccati poenā solutura sit, oremus Deū Dominū nostrum, non solum hodie, sed quotidie, vt faciat illi secundum multitudinē miserationum suarum, eamq. ab iis poenis liberatam, in æternam gloriam introducere dignetur. Amen.

Exemplum secundum

Quod nobis lætandum potius sit, quam dolendum ob mortem amicorum nostrorum.

Si pia mente, eaquē charitate, quæ verè Christianū virum decet, de morte cogitent mortales homines, proculdubio in ipsius cogitatione, atque adeo in hoc ipso defuncti intuitu, à lachrymis, & lamētis abstinerent, & dolorē omnem cū spiritali lætitia commutarent. Mors enim nihil aliud est, nisi à seruitute, ab exilio, à carcere, à cathenis, à morte ipsa liberatio: dum qui moritur, in Domino moriatur.

riatur. Verùm dira, & truculenta mors videtur ijs, qui contemplationis oculos nunquam ad cælum eleuant; sed brutorum more, cæci in terreno hoc caducarum voluptatum cœno volutantur; quos ethnicis illis potius similes esse existimandum est, qui animam mortalem esse affirmabant, quàm dignos, qui Christiano nomine appellentur: cum se credere ostendant, post hanc mortalem vitam, nullā aliam à Deo nobis esse constitutam; sed tantum his temporalibus bonis desiniri, ac terminari. Ex ethnicis tamen multi sapientes altius se attollentes, dum hominis statum considerarent, naturali quadam ratione additi, nascente homine plorabant, moriente gaudebant. Quæ quidem res quamuis aliquam inhumanitatis speciem, & naturæ ipsi repugnantem conditionem præferre videatur; nihilominus neque à natura, neque à Christiana disciplina, & sacris ecclesiæ cæremoniis longe abest. Nam vix in auras hæc editi sumus, cum lachrymæ ante omnia, vagitus, & plurima alia incommoda nobis præstò sunt, loco risus, & lætitiæ. ex quo patet non ad vitam nasci nos, sed ad mortem: cum curriculum hoc, quod nos vitam appellamus, ad mortem continuò, tanquam ad metam dirigatur, omnium laborum, & miseriarum genere cumulatissimum. Quòd autem sancta ecclesia læteretur in morte fidelium, indicant dies festi in honorem sanctorum instituti; quibus edocemur, non in ingressu vitæ mortalis nostræ: sed in egressu, ad æternam gloriæ possessionem adipiscendam, vitam nostram esse constitutam. Quod paucis verbis Salomon ostendit dicens. *Melior est dies mortis, quàm dies natiuitatis.* Et S. Ioannes Apost. *Beatos mortuos appellat, qui in Domino moriuntur.* Neque iccirco mirum est si s. Propheta Dauid conquirebatur ijs verbis. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est.* Atque ita etiam Apostolus Paulus. *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Plurima sunt exempla, quæ huc asserre possemus, etiā Ethnicorū: ex quibus in morte fidelium

nobis in Domino lætandum potius, quàm dolendum agnosceretis. Sed video lachrymas vestras, Dei gratia mediante, stetit, & gemitus compressos esse. Nā noscitis certè, charissimi, quod nam nostrum munus sit in defuncti memoria: illa præsertim dulcissima, & lætissima Christi Domini nostri voce moniti: qui vt consolaretur nos in doloribus nostris, cum mors accidit propinquorum, aut amicorum, dicebat viduæ illi Naim. *Noli flere, noli flere.* Quis verò ab hac consolatione certa gaudia non expectet, cum à veritatis ore proficiscatur, & à Domino dominantium, nostroque ipso Redemptore sit prolata? Non igitur tristari debetis, charissimi, cum quis vestrum diem suum obit Christianis præsidij munitus: Confessionis, & Communionis sacramentis reffectus: Oleo sancto roboratus. Nam huiusmodi transitus, est à morte ad vitam, à tenebris ad lucem, ab exilio ad patriam, à peregrinatione ad portum: & demum ab assiduis, quibus vndique cingimur procellis, periculisque, ad æternam tranquillitatem, & securitatem. Cum autem iuxta fidei Christianæ documenta fieri possit, vt anima adhuc purgari magis debeat, vt quasi aurum igne examinatum ab omni labe omnino mundata ad cælum ascendat: Compatimini, & lætamini in Domino; illum assidue rogantes, vt defuncti ipsius animam, meritis Passionis Domini nostri Iesu Christi, in æternis gaudijs suscipere dignetur. Amen.

Exemplum tertium

Qua ratione possumus, & debemus defunctorum animas adiuvare.

ILLVD præcipuum natura sic dictante homines propriū habent, vt ijs humanis miserijs potissimū compatiantur, quas sibi etiam communes esse intelligunt. R cumque

cunque mors inter cetera, hominum sit maxime propria, dicente Apostolo, *statutum est hominibus semel mori*. Quis adeo inhumanus, ferusque erit, ut defunctis pro viribus suffragari non studeat, ut ipse etiam Deo iuvante, quod auxilium vivens præstat, in eodem casu defunctus assequatur.

Quatuor sunt ea, quibus defunctis magno auxilio esse possumus, in conspectu Dei acceptissima, atque in sacris literis nobis manifestata.

Primum est, ut ipsorum corpora sepeliamus: eaque ad sepulturam comitemur, eo ritu, qui à sancta ecclesia præscriptur. Ita etiam admonerat Ezechiel ille .s. Propheta. *Fili in mortuum produc lachrymas, nec despicias sepulturam illius. Quasi verò illud dicere voluerit: lachrymæ tuæ super defunctum temperatæ sint & modestæ: atque in eo sepeliendo Christianæ pietatis adhibe officium, quod quidem quàm gratum sit diuinæ Maiestati, legimus in Thobia, ubi Angelus ita ait. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Vnde colligitur hinc potissimum factum esse, ut à Dei benignitate tot gratiarum muneribus ditaretur. Non igitur Christiano viro derelinquendum est huiusmodi charitatis, & præcipuæ pietatis officium mortuos sepeliendi, eosque ad sepulturam deducendi: sed illud potius omni studio amplectendum est.*

Alterum caput, quo fidelibus defunctis auxilio esse possumus, ad ea pertinet, quibus maximè indigent illorum animæ, quæ in purgatorio igne detinentur. Id verò sanctæ Indulgentiæ præstant, quæ inter preciosos thesauros computantur, qui à sanguine Christi ad nos emanarunt cum ipsius Domini nostri, sanctorumque suorum merita in ipsis efficiant veluti ecclesiæ suæ sponsæ dotē ditissimā, & supellectilem copiosissimam, ab auctoritate summi Pontificis fidelibus applicata.

Tertiū est eleemosyna, quam ex nostris propriis rebus, aut pecunijs, bonif-

que, debita ratione acquisitis exhibemus: & cū ab ipsis defunctis, legato, aut testamento mandata est. nā statim vnusquisque vir timēs Deū, eam ad ipsorum beneficiū erogare tenetur. Hoc exemplū est fortissimi illius Ducis Machabei qui collatione facta xij. millia drachmas argēti misit Hierosolymā offerri pro peccatis mortuorum sacrificium. Hinc dicat omnes eleemosyna defunctos iuvari: & præter auxiliū, quod per eam pauperibus impertitur, peccata etiam, sicuti ignis ardens aqua extinguitur, per illam deleri crimina reprimi, & talibus hostijs Deum promereri.

Postremū est oratio sancta, quæ, ut ait D. August. tantæ est efficaciam, ut vel omnē penitus pœnam deleat animarum in Purgatorio existentium, aut saltē minuat, ut facilius ferri possit. præcipua verò est illa, quæ in sancto missæ sacrificio Deo offertur, de quo tam multa mirabilia à sanctis Doctoribus scribuntur: & inter cetera refert s. Gregor. in Dialogis, animam defuncti monachi post Missæ sacrificiū oblatum, statim à Purgatorii pœnis liberatam, & gloriosam apparuisse.

Vnusquisque igitur vestrum, charissimi sollicitè de defunctorum hoc auxilio laboret: non solū charitatis ratione, sed etiam propriæ utilitatis; nam animæ illæ postquam vestris pijs officijs, indulgentiis, eleemosynis, orationibus ad cælum euolauerint: ibi pro vobis Deum Dominum nostrum assidue exorabunt, qui liberet vos ab omni malo, & omne bonū tribuat vobis in cælesti patria. Amen.

Exemplum quartum

De duplici morte animæ, & corporis. Et quod deflenda nobis est mors animæ potius, quàm corporis.

MORS, quæ nil aliud est, nisi animæ à corpore discessus, & se-iunctio; primo aspectu tetra videtur, atque horribilis, ut ipsi etiam in hoc exanimi caduere contemplari possumus, charissimi, quod non nisi metum omnibus incutit, cum quale
nunc

nunc illud est, tales nos futuros esse prænunciet, & admoneat. Hæc tamen, quam aspiciamus, mors est corporis; neque verò ob mortem animæ, quæ longè præstat corpore, vnquam perturbamur, & timemus. nam & ipsa anima peccati causa misere moritur: cum turpitudinis, & deformitatis aspectum præferens, à quo diuini oculi præsertim abhorrent: omnem pulchritudinem per peccatum amisit: omnemque diuinæ gratiæ ornatum, quæ ipsa vita est, & ipsa pulchritudo. Quòd si hisce oculis mortuam animam intueri nobis liceret, quemadmodum mortuum corpus aspiciamus: obstuperemus, horreremus, & lachrymarum fonte maderemus, nihil est extincto corpore oculis nostris flebilis: nihil est extincta anima horribilius. Illud & si dolentes mortales aspiciamus, ab Angelis tamē, & à Deo, cum inter electos est anima, summa lætitia aspicitur. Ab hac & Deus ipse, & Angeli, & sancti, ipsiq. iusti omnes auertunt oculos, tanquam à rerum omnium turpissima, & foetidissima. Itaque vtraque mors corporis, atque animæ horribilis est; sed multo horribilior animæ, quàm corporis; cum præsertim à peccato veniat, quo nil turpius, nil tristius, nil magis metuendum reperiri potest; ita ut etiā corporalis mortis causa extiterit, dicente Apostolo. *Per vnum hominem peccatum, & per peccatum mors.*

Si igitur tot lachrymis, gemitibus, stertibusque prosequimur corporis mortem: Quis dabit capiti nostro aquam, & oculis nostris fontem lachrymarum, & plorabimus die, ac nocte animæ mortem?

Hoc vnum reliquum est solatium, charissimi. Etenim mortuo corpore nullum est remedium ut resurgat, nisi diuino miraculo, aut in die nouissimo carnis resurrectionis. Nam inquit Apostolus, *si Christus resurrexit, & nos resurgemus*: sed facilis, certa que medicina à Dei misericordia animæ mortuæ in peccatis parata est, ut resurgat, cum voluerit. hæc verò in sanctis ecclesiæ sacramentis versatur, dum anima corpori est coniuncta; & præterea, defuncto etiam corpore,

cum animæ, quæ in purgatorio igne patiuntur, non viæ quodammodo appellari possint (cum beata vita, & gloria careant, toto eo tempore, quo pœnis illis sunt addicte) ipsis etiam parata sunt suffragia ad eas leuandas, & ad æternam vitam perducendas: quæ sunt vigilia, ieiunia, peregrinationes, eleemosynæ, orationes, Missarum celebrationes: cuius sancti sacrificij tanta vis est, ut nequaquam eam assequi mentē possumus. Quare parcite lachrymis; charissimi, dum de corporis morte agitis: plorate autem cum de morte animæ cogitatis; & curate, ut vos viuentes anima præsertim in Dei gratia constituta, auxilia, & suffragia huiusmodi defunctis vestris impertiamini, ea fide, quàm beatus Iob profitebatur. *Scio quòd Redemptor meus viuit: & in nouissimo die de terra surrecturus sum: & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Quem visurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei conspiciuntur sunt. Reposita est hæc spes mea in sinu meo.*

Exemplum quintum

Quod mortem dolere non debeamus.

DEVS hominem creauit ad imaginem, & similitudinem suam: illumque in hac lachrymarum valle esse voluit, nō ut in his fugacibus, & fragilibus creaturis suam spem collocaret, aut se hic tanquam in perpetua sede futurum cogitaret. præsens enim seculum, ut sacræ literæ testantur, finis noster non est. Verum, ut tanquam peregrinus, & aduena huius mortalis vitæ curriculum conficiat. nam, ut ait Apostolus. *Non habemus hic ciuitatem permanentem, sed futuram inquirimus.* & alibi de iustis loquens. *Non estis (inquit) hospites, & aduena, sed estis ciues sancti, & domestici Dei.* Itaque sic illi peregrinandum est, ut hoc itinere ad ciuitatem

tem permanentem perueniat, & animæ in illo felici tempore carnis Resurrectionis, corporis ipsius gloriam acquirat. Hinc factum est, vt omnipotenti Deo placuerit (licet ijs, qui in mundi fluxis delicijs sunt inuoluti, aliter cæci sentiant) aliquod tanquam mediũ concedere, ad æternam fœlicitatem assequendam, quod mors ipsa est: quæ ad instar pontis super hoc humanarum miseriarum rapidissimo torrente exadificati, fidelibus iter præbet ab hoc loco domicilio, ad cælestem Hierusalem. Nemini igitur, charissimi, dolendum est ob mortem amicorum, aut propinquorum, præsertim verò huius dilectissimi .N. cum per mortem ab hoc terribilissimo carcere ad æternam vitam traducamur; imò verò mortem ipsam cum vita commutemus. Quòd si quiescunt defuncti, quid nobis aliud plorandum est? *Modicum plora super mortuum, quia requiescit* Ecclesiastes dicit. & Ioannes Apostolus. *Amodo (inquit) iam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis.*

Altera ratio est cur mortem dolere non debeamus, quia à Deo, qui vitæ, & mortis dominus est, cõstituta fuit; à quo nil nisi bonũ proficisci potest, quod animabus nostris vtile sit, ipsi verò gloriosum. Summo enim beneficio nos affecit post primi illius parentis nostri peccatum, cum nos morti subiecit; ueh enim nobis si immortales in hoc miseriarum pelago permansissemus: æternæ enim quoque erant hæc miserix: æterna hæc mala, quibus vndique premimur, sed pietissimus Dominus statuit hominibus semel mori, vt æterna, & immortalia bona consequeremur. hæc uoluntas Dei fuit, hæc misericordia, eaque & ore & corde nobis pronuntianda sunt, quæ beatus Iob dicebat. *Ita Domino placuit, sic factum est, Sit nomen Domini benedictum.*

Alia etiam ratio est: quia mors omnibus uiuentibus est communis, dicente propheta, *Quis est homo qui uiuit, & non videbit mortem?* Quali uerò dicat nemo est qui uiuit, & non uidebit mor-

tem. siue ille diues sit, siue pauper & mendicus, siue nobilis, siue ignobilis: quinimo (mors ut ait poeta ille) licet ethnicus, qui idem agnoscebat, æquo pullat pede pauperum tabernas, Regumque turres.

Omnibus igitur moriendum est, charissimi. quid profunt lachrymæ? quid singultus? quid gemitus? quid intensus animi dolor? omnibus inquam moriendum est. Hoc animis uestris statutum proponite, nulla esse arma, nullas artes, quæ mortem uenientem impedire, aut retardare possint. Itaque quotiescunque illa uenit, eam æquo animo, & à Deo accipite: dicentes cum Dauid, cum illi mors filij nunciaretur. *nunquid potero eum reuocare amplius? ego uadam magis ad eum, ille uerò non reuertetur ad me.* Quare lachrymarũ loco preces ad Deum effundite: ut cum uos etiam ibitis, illum in æterna gloria uiuentem reperiatis, eademque gloria simul fruamini in secula seculorum. Amen.

Exemplum sextum

Quod lachrymæ pro peccatis effundenda sunt, non pro defunctis.

DVM uos desætes uideo, uestris questus audio, atque in ore, in oculis maximi doloris sensus, quo ob huius .N. dilecti amici uestri mortem affecti estis animaduerto; ego etiam humanæ conditionis, & naturæ particeps compator, & doleo. Verum cum ad Christiani uiri munus animum adijcio, facere non possum quin uehementiùs doleam, atque in nostram cœcitatem ardentius inueham: cum, his lachrymis, quas effundimus, cælo quodammodo uim inferre possimus, ut nobis aperiatur, easque in hunc uanum usum adhibemus, & proijcimus, defunctum hominem desentes. Gratissimæ enim sunt lachrymæ nostræ Deo, ut sint nobis panis die, ac nocte; ut potum cum fletu misceamus: ut ijs lauemus lectum nostrum: & stratum nostrum rigemus à facie

facie iræ indignationis suæ propter peccata nostra, quæ fecimus nos; sic enim appellat *beatos* Dominus *eos qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* hinc igitur lachrymarum nostrarum fontes emanare debent: vt scindamus corda, non uerimenta nostra: cogitantes, quia peccantes, ut ait Apostolus rursus crucifigimus in nobis filium Dei. nonne hæc est maxima lachrymarũ causa charissimi? nonne si aliò conuertantur lachrymæ, rei quodammodo mortis ipsius effici-mur? an plorandi occasio deficit? quot enim crucifigentes filium Dei reperiuntur? Imitamini, imitamini sanctissimos illos Dei seruos. Iob qui offerebat holocausta dicens, *ne forte peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus suis.* hic finis uestri luctus esse debet, ne forte peccaueritis uos, aut filij, aut fratres uestri, adulterij, & homicidij, ita etiam plorabat Dauid peccatum perpetratum. Sic Ezechias, qui fleuit fletu magno, & audiuit Dominus orationẽ ipsius, & uidit lachrymas ipsius, & sanauit illum. Quare cum peccatum, hominum fragilitati adeo facile sit, & aduersarius noster diabolus circumeat, quærens quem deuoret, hæc humana imbecillitas à primi parentis peccato, tanquam à capite in membra descendens, lugenda est potius, quàm corporalis mors, per quam à peccatis, quibus diuinam maiestatem offendimus, liberamur: & in Domino

morientes, beati effici-mur. peccata uestra idcirco charissimi, & peccata aliorum omnium uiuentium potius deplorare, gemitibus uestris quiescentes defunctos nolite contristari. nam quemadmodum offenderetur dormiens amicus, aut affinis uester longo itinere defessus, si uestris uocibus, & tumultu, quiete illa & somno carere cogeret. ita etiam in Christo dormientes, & quiescentes, post huius vitæ mortalis curriculum plurimis periculis, & angustijs obnoxium, summis laboribus decursum, ab huiusmodi lachrymis, & ploratu offendendi, piè existimandum est.

Atque hanc ob causam sancta ecclesia, vt de hac fidelium in Domino defunctorũ quiete & somno, potius quàm morte nos faciat certiores, locum sepulchrorum appellat cœmeterium, quod Græcum uocabulum est, & latine redditum, significat dormitorium. Ideo quum anima huius .N. amici, & propinqui uestri ex hac uita ad aliam emigrarit, dormiente corpore usque ad diem nouissimam resurrectionis uniuersæ carnis, luctus, & lachrymæ nobis prorsus relinquendæ sunt. quòd si aliqua effundendæ, eas in peccatorum penitentiam conuertamus, vt uniuscuiusque nostrum, qui hic adsumus, aliorumque fidelium animæ in Abrahamæ patris sinum recipi mereantur.

Præter superiora Exempla poterunt etiam Parochi pro funerum uarietate, & personarum conditione, quæ ibi aderunt, ex alijs quoque pijs auctoribus multa desumere, quæ eorũ iudicio aptiora uidebuntur. Et si qui nobiles funeribus interfuerint, quod facile euenire potest ætatis tempore cū rura incolunt. Expediet ad eos interdũ sermonẽ conuertere, eisque ostendere: in morte nullum esse diuitiarum, & nobilitatis discrimen: æque omnes obire: curandum igitur esse nobilibus, & diuitibus, vt quò maioribus commodis in hac uita perfruantur: eò diligentius sibi caueat, & uenturam mortem meditentur: in cuius articulo nemo est quin recte uixisse, & Dei præceptis paruissse uoluerit: timeant tremendam illam Saluatoris nostri sententiam de difficultatibus, quæ diuitibus obstant, quominus ad gloriam iter suum dirigant: exemplo cameli, qui per acus foramen ingredi non potest: exemplo illius diuitis qui Lazarũ pauperẽ spernebat & in inferno sepultus est, paupere in sinu Abrahamæ excepto: & similibus, quæ parochi opportune afferant: & præsentent ad eleemosynas, aliaque bona opera excitent ac stimulent.

Ad hæc ut huiusmodi res uehementius

tius fidelium animis infigantur, & mortis memoria assidue uigeat: per quam peccata, cum Dei gratia euitantur, Parochi in promptu habeant non solum sententias multas ex sacris auctoribus selectas; sed cum exempla plurimū possint apud rudiores præsertim, illorum suæ pellectilem sibi comparare curent, quæ quidem necessaria est; nam frequentissimus ipsorum usus esse potest, & utilissimus etiam in priuatis colloquijs. qualia sunt plura, quæ inter ceteros Io. Climacus affert de memo. mor. grad. 6. *Monachus quidam* inquit ille *Aegyptius mihi narravit, quod cum in intimo cordis memoriam mortis penitus fixisset, uellerquæ aliquando necessitate urgente, carnis huius luto solatis aliquid indulgere, ab huiusmodi memoria uelut à quodam iudice prohibitus sit; quodque mirabilis est, cum uehementer uellet hanc memoriam repellere a se, non potuerit.*

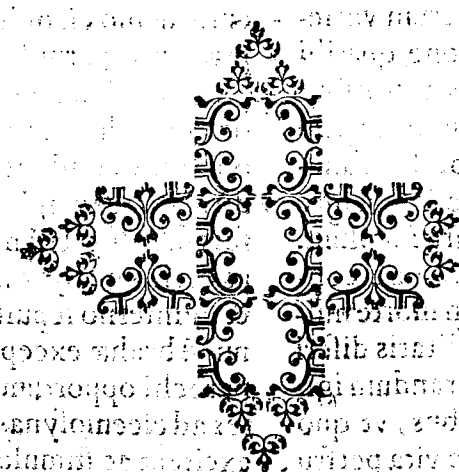
Et idem auctor, alius, inquit, quidam huic iuxta commanens, qui Tholas dicitur, ex huiusmodi saepe cogitatione repente obstupescibat, & animo deficiens, uelut insensibilis fiebat; repertusque à fratribus nonnunquam ut qui ferè efflasset animam, baiulabatur ab eis. Et alibi idem auctor tremèdum aliud affert exemplum. *Non omitam etiam, ait,*

solitarii illius, qui in Choreb habitabat referre historiam. Hic cum diutius negligentissimè uixisset, nullamque animæ suæ curam penitus haberet, morbo tandem comprehensus ad extrema deductus est; cumque iam perfectè corpore migrasset, post unam horam in se ipsum rediit, orauitque nos omnes, ut inde protinus abscederemus: & cellula aditu lapidibus obstructo permansit intus annis. 12; nulli omnino cuiquam loquens: nec aliud quidquam, præter panem, & aquam degustans. sedens autem, ea tantum quæ in excessu uiderat, attonitus uoluebat, atque adeo fixo in his semper erat cogitatu, ut nunquam iam uultum immutaret: sed semper sic attonitus perdurās, uim lachrymarum feruentium tacitus profunderet. Cum uero iam morti esset proximus, rupto, & patefacto aditu ingressi sumus. Cumque ab illo doctrina uerbum supplices inquireremus, hoc ab illo tantummodo audiuius; Ignoscite mihi. nemo qui re uera mortis memoriā agnouerit, peccare unquam poterit.

Demum parochi tunc in his populo suo cum spiritali fructu explicandis, se diligentes exhibebunt, si ut ait D. Gregorius, sanctorum virorum exemplo, breuitatem uitæ indefinenter aspicient, & quasi quotidie morientes, uiuent.

Dat. Bonon. &c.

FINIS TERTIAE PARTIS.

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE

SIVE

DE BONONIENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATIONE

GABRIELIS CARDINALIS PALAEO TI

PARS QUARTA

Quæ ad Ecclesias pertinet.

COLLECTOR.

AGNOSCENS Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus ecclesias suas varijs admodum auxilijs, tam in constructione ad earum dignitatem accommodata, quam in sacro earum cultu, aut etiam congruenti ornatu in dies indigere posse; quibus in uisitatione earum sapius facta, certa, & perfectæ regula ob locorum inopiam, temporum conditionem; aliaque multa incommoda, ab eodem non sunt præfinita; sed tantum per modum, ut dicitur, provisionis, ysaem interim est consultum; Idcirco cum in Archiepiscopali hoc libro plenior aliqua, & uniuersalis formulæ iure desiderari uideretur, quæ & Cathedralis ecclesie, & aliarum etiam, non solum rebus necessarijs, uerum decori quoque, atque ornamentis, pro uniuersiusque conditione possit satisfieri: constituerat iam in hac quarta parte ea uniuersa sigillatim complecti, quæ huc pertinerent: ut non solum præpositi, parochi, alijque ecclesiarum rectores, sacras illas quibus ipsi præsunt ades, ad huiusmodi regulas conformare studeant; sed etiam ipse populus Bononiensis, hac ipsa simul collecta legens, eademque animo plenius contemplans, ab hoc insigni domus dei decore excitatus, eò melius accenderetur ad ecclesias erigendas, ornandas, & locupletandas: unde tot præclara bona, & diuinarum gratiarum fontes, in Dei gloriam, atque animarum salutem deriuantur.

Veruntamen re accuratius excogitata, cum ad hæc omnia pro dignitate tractanda, præsens uolumen rebus alijs necessarijs explicandis assignatum, commodè non sufficeret; placuit eidem Illustrissimo Archiepiscopo argumentum hoc de ecclesijs, & earum cultu, quatenus ea in uniuersum considerantur, in alium locum, tempusque reuocare, ipsisque proprium commentarium destinare; cuius nos indicis summarium tantummodo, in lectoris gratiam (cui nostrum hoc consilium fore ut probetur, existimamus) hic adscribere uoluimus. Nam cum multi clarissimi, religiosissimique auctores in hoc ipso argumento magna cum laude fuerint uersati, censuit Illustrissimus Archiepiscopus ab ijs ea desumens, quæ rei nostræ congruere possunt, alia quamplura huic fortasse Archiepiscopatu peculiariter necessaria, adiungere. Vnde uniuersum hoc opus non paucioribus, quam partibus quinque comprehendendi posse iudicauit.

Prima

Summarium rerum, quæ ad Ecclesias, earum cultum, atque
ornamenta pertinent.

PRIMA PARS ad sacra ædis adificationem, structuram, eiusque formam pertinebit: subinde-
quæ reliquæ eius partes, quæ materiales dicuntur, adnectentur: veluti presbyterium, siue
chorus, confessio, siue martyrium, nauis, & loca usaria ad multas functiones, ad concio-
nandum, ad baptisterium, ad eucharistiam, ad confessiones, ad organum. cappella, sacri-
stia, cæmeterium, turris campanilis, capitulum, ades canonicales, & alia huiusmodi.

SECUNDA pars ager de rebus sacris, quæ necessaria sunt in ecclesia, hoc est de custodia sa-
cramentorum, de sacris Reliquiis, de sanctorum imaginibus, de aqua benedicta, de altari-
bus, de tota suppellectili ecclesiastica.

TERTIA pars explicabit quæ ad ministros ecclesiarum attinent, qui sunt dignitates, & Cano-
nici, Mansionarij, Cappellani, beneficiati, alij Clerici minores, sacrista, magister chori,
magister cantus, magister caeremoniarum, organista, cantores, hebdomadarij, & alij.

QUARTA pars continebit res quæ aguntur, seu ministrantur in ecclesia, ueluti sacramenta,
Missa sacrificium, cappellas solemnes, diuina officia, sacram orationem, conciones, proces-
siones, oblationes, caeremonias, synodorum celebrationes, & reliquæ eiusdem generis.

QUINTA pars ager de functionibus episcopalibus, quales sunt, Consecrationes ecclesiarum,
altarium, cæmeteriorum, varia benedictiones Pontificales, sacra ordinationes, confirma-
tionis administratio, & alia similia.

Itaque ex rudi hoc exemplo satis lector colligere poterit non posse singula hac, breui tracta-
tione, & nimis contracta, pro rerum de quibus agendum est maiestate comprehendere: satius-
quæ fore (quod in animo est Illustrissimæ Archiepiscopi) ea omnia in separatam librum ex
proposuo diffusè, & plenè tractari.

Nunc tantum rursus nonnulla ex sacris his rebus insignioribus hic recensere, quæ præ-
cis ipsa (quod nostrum præcipue institutum est) Illustrissimam Amplitudinem suam in Me-
tropolitana ecclesia non quidem raris frequentis, sed suo tempore magis necessaria, & utilia
fuisse docuit. Quare à Synodo Diocesana incipiemus, deinde alia, prout opportunitas erit,
& pars ista quarta capere poteris, loco suo subiiciemus.

RERVM PRÆCIPVARVM
QVAE IN HAC QVARTA PARTE
CONTINENTVR.

DE Synodo Diocesana.

Concilium primum Prouinciale Bononicense.

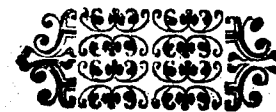
Translationes quatuor solemnes sacrarum Re-
liquiarum.

De sacris imaginibus.

De sanctæ Orationis vsu multiplici.

De Iubilæo Anni Sancti; vbi processiones,
& peregrinationes insignes afferuntur.

In his omnibus comprehéduntur plura etiam
alia, quæ ad cultum ecclesiarum pertinent.
& suis locis nonnulli sermones Illustrissimi
Cardinalis Archiepiscopi sunt interiecti.

DE SYNODO DIOECESANA

INSTITVTVM Illustrissimæ Archiepiscopi fuit, singulis annis, quæ admodum à sacro Concilio Tridentino præcipitur, synodum Diocesanam habere: & illud anni tempus in hac functione eligere (hoc est infra octauam Pentecostes) quo impediri minus parochi possint, ceterique Diocesani Clerici, & ob dierum longitudinem, eodem die plura simul negotia expediri. Eam vero, vnius diei spatio, vix plurimum absoluit, ne ecclesie parochorum presentia diutius careant. aliquando tamen ob negotiorum multiplicem uarietatem, eandem synodum ad duos dies producere solet. Quod si nec id temporis spatium sufficiat (quod per raro admodum accidit) eam ad tres ad summum dies prorogare consuevit. Itaque hic nos collocabimus primo formam adhiberi solitam in synodis vnius diei. Deinde alteram duorum dierum. Tum tertiam, quæ trium dierum spatio consicitur. Quæ autem præmittuntur ipsi synodali actioni communita esse solent tribus eisdem synodorum generibus.

Quædam quæ præmittuntur, & curantur ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo ante Synodi Diocesane celebrationem.

FORMVLA LITERARVM, ad Plebanos seu Archipresbyteros, & Visitatores, de Synodi diocesane celebratione.

REVER. Archipresbyter. Cui Illustrissimæ D. Cardinalis Archiepiscopus noster Diocesane synodum sit celebraturus die prore ex ipsius Indictione de more promulgata, & affixa, quæ etiam in ipso calendario impressa, intelligere potuistis: ut hæc sancta actio perficiatur ad laudem Dei, omni studio, & diligentia, & fidelium animarum auxiliis in synodo facilius exquiri, & proponi possint: placuit eidem Illustrissimo D. Archiepiscopo, ob pastoralis sui muneris sollicitudinem, ut præter publicam Indictionem vos, qui in partem eiusdem sollicitudinis estis vocati, particularibus hæc literis admoneremini: ut nonnulla quæ à vestra cura proficisci debent, sedulo præparare

possitis, & Illustrissimæ Amplissimi suæ significare.

Quapropter, cum primùm hæc literas acceperit R. Vestra, opportunum diem aliquem eliget, quo parochos istius Plebanatus in ipsam ecclesiam Archipresbyteralem congregabit, eisque literas nostras hæc communicabit.

Deinde vna omnes, & singuli separatim, remoto penitus omni terreno affectu, statim ecclesiarum vestrarum considerate: & quæ illis, ad amplificandum diuinum cultum, ac populis vestris, ad eorum salutem necessaria sunt, adnotate, & statim ad Illustrissimum Archiepiscopum literis consignata transmittite: quibus quidem literis cupit amplè Illustrissimæ, ut non solum abusus corrigendos complectamini, sed etiam remedia ad id vobis bene visis explicetis.

Examinanda autem vobis potissimum pro præsentis synodo hæc erunt videlicet.

De obseruatione decretorum synodi superioris anni.

De obseruatione decretorum Visitationis.

De cultu ecclesiarum.

De ecclesiarum reparatione.

De residentia sacerdotum, qui ad eam tenentur.

De predicatione Verbi Dei.

De doctrina Christiana.

De sa-

De sacramentorum administratione, & receptione.

De congregationibus casuum conscientie.

De dierum festorum sanctificatione.

De visitatione infirmorum.

De eleemosynis.

De locis pios, & hospitalibus.

De disciplina Cleri, & moribus laicorum.

Quod si quid forte de fide suspectum inueniretur, id primis renuntiate.

Interim verò hoc toto tempore, quod vsque ad destinatam synodi diem superest; postulat à vobis enixè Illustrissimus Archiepiscopus, ut nò solum vos feruentioribus precibus & frequentioribus, salutarem à Deo finem, synodo humiliter postere nò desinat: & semel saltem qualibet hebdomada, Missam sancti Spiritus celebretis; sed inter eadem Missarum solemniam populo vestro ostendentes synodalis actionis necessitatem, & vtilitatem: eum ad illam pariter Domino deuotè commendandam, ut felicè progressum habeat, verbo hortemini, atque exemplo exciteris. Qui vos exaudire dignetur. Datum Bon. &c. N. Vicarius Generalis.

INDICTIO

Synodi diocesane Bonon. ad diem . . mens . . . ann. . . .

II. **A**BR. S. R. E. Card. Palæotus Archiep. Bonon. & Princeps. Cui pro nostri Archiepiscopalis officij munere, & antiquorum, & in sacri Concilij Tridentini editorum canonum obseruatione, ad moderandos mores, corrigendos excessus, controuersias componendas, aliaquæ à sacris canonibus permessa, singulis annis diocesane synodum habere debeamus; Curatos omnes nostræ diocesis iam pridem per literas ad singulos Plebanos, & Visitatores scriptas euocari, ac de nonnullis in dicta Synodo pertractandis, edoceri curauimus.

Vt igitur alijs etiam omnibus cuiuscunque ordinis clericis, qui canonum

iure, vel ecclesiasticis sanctionibus, vel Tridentini concilij decreto, vel consuetudine, aliaquæ ratione Synodo prædictæ interesse debent, nota sit huiusmodi celebratio, ne cui ignorantiam rei excusare liceat. Vniuersos, & singulos prædictos per hoc nostrum Edictum, quod ad loca solita affigi, & promulgari iussimus, monemus in Domino, eisdemquæ in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub pœnis sacrorum canonum à iure constitutis, omninò iubemus: ut præstituta illa die, quæ erit summo mane ad Synodum prædictam, quam in nostra Archiepiscopali Ecclesia celebrabimus, conueniant: indequæ ne cuiquæ discedere liceat, nisi impetrata à nobis facultate, sub dictis pœnis: ut ope Dei, atque auxilio, ea pertractemus, ac promulgemus, quæ ad animarum salutem, clerique disciplinam, & diuini cultus incrementum, totiusque diocesis reformationem, pro temporum ratione pertinere, ac spectare censebimus.

Ad sint autem omnes scrutinio habendo, ex veteri sacrorum canonum more: ac ad ea fideliter, & pro conscientia sua responsuri, de quibus interrogabuntur: atque ad hæc omnia peragenda, ea habitus honestate accedant, quæ clericis huius Ecclesiæ, ex ordinibus iam publicatis præscripta est, cum superpelliceis mundis, & alijs requisitis, prout latius in dictis ordinibus continetur. In Quorum fidem, &c.

Dat. Bonon. in Archiepisc. Palatio. N. Vicarius Generalis.

EDICTVM

eorum, quæ obseruanda erunt à clero ciuitatis, & diocesis Bononiæ.

In celebratione Synodi diocesane, quæ habebitur die mensis hoc anno

PRAETER illa, quæ Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Gabrielis Card. Palæoti Archiepiscopi Bononiæ, & Principis.

cipis literis, & monitionibus vniuerso clero ciuitatis, & diœcesis Bononiæ mandata, & repetita fuerunt; vt omnes, & singuli ab eisdem literis, & monitionibus præscripta præparare, & secum deferre, Synodoquè interesse debeant: Nunc instate die huius Synodalis actionis, vt eò plenius norint, quid sibi hoc ipso tempore sit agendum. De mandato eiusdem Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Archiepiscopi, hæc insuper quæ sequuntur, significare vniuerso clero huius ciuitatis, & diœcesis, eademque præcipere volumus.

Summo mane eodem die . . . mensis . . . in metropolitanam Ecclesiam conueniant, eo habitu, siue indumento, eoque cultu corporis, qui deceat Ecclesiasticos viros, ad iuuantiam non minus exemplo, quam opere hanc sacram, & veteri Ecclesiæ sanctæ ritu obseruatam actionem. Itaque vestes habeant vsque ad talos demissas: superpellicea munda: bireta, non autem pileos; coronam in capite, quæ appareat, & ordinibus Ecclesiasticis congruentem: barbam, & capillos modestè compositos: & cætera quæ in alijs synodalibus constitutionibus decreta sunt, vt muneris, & status Ecclesiastici grauitatem, & sanctitatem in omni re præferant.

Neque verò solum externum decorem profiteantur, sed etiam interioris hominis munditiam secum adiunctam habeant: ita vt Sacerdotes ad Missam celebrandam, cæteri ad sacram Eucharistiam percipiendam, præparati accedant.

Post celebratam Missam, peractaque Synodales cœremonias, statim atque sanctum Crucis vexillum progredi incipiet, eorum quisque illud sequatur eo ordine, qui ijs præscribetur à magistro cœremoniarum: idque ita perficere curent, vt religiosam deuotionem incessu etiam ipso declarent.

Caveant ne manus rebus vllis implicatas habeant, ijsquè nihil aliud, præter coronam beatæ Virginis, aut Rosarium, & Breuiarium gestent; in

quo Psalmos, & Hymnos qui in processione musicis concentibus canentur, legant, & deuotè recitent; memores, sacras Processiones esse publicum quendam sanctum, ac vocalem in Ecclesia Dei, orandi ritum, qui procedendo fit: in quo clerus, tanquam ductor exercitus, debet alijs exemplo, sanctitate, zeloquè diuini amoris antecire, & prælucere.

Abstineant etiam ab omnibus tractatibus, colloquijs, & spectandi curiositate; atque vbicunque, omni cordis distractione fugata, curent, vt collectum in Deo spiritum secum gerant.

Postquam ad Ecclesiam reuersi fuerint, in locis sibi assignatis, sine strepitu, & tumultu sedeant; omnes vniiformi Spiritu Deum rogantes, vt synodalem actionem suæ gratiæ fauore prosequi dignetur; atque attentè totum animum adijciant ad ea audienda, quæ proponuntur, & ea quæ synodalis ritus postulat peragenda, quæque ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo sancientur, obseruanda.

PRECES DICENDAE.

In Processione, in Ecclesia, & in tota synodali actione.

Præter eas, quas vnusquisque ad deuotionis libitum, ad Deum piè, sanctèquè effundere poterit,

Hymnus.

Veni Creator spiritus.

Oratio.

Deus qui corda fidelium, &c.

Canticum Zachariæ.

Benedictus Dominus Deus Israel.

Psalmi,

Magnus Dominus, & laudabilis nimis.

psalm. 47.

Exur.

Exurgat Deus. 67.

Fundamenta eius in montibus sanctis. 86.

Cantate Domino Canticum nouum. 95.

Cantate Domino canticum nouum. 97.

Benedic anima mea Domino. 102. & 103.

Memento Domine David. 131.

Septem Psalmi Pœnitentiales.

Psalmi Graduales.

Preces effundendæ.

Pro sanctissimo Domino Nostro Papa. Pro omnium Principum Christianorū felicitate, ad Ecclesiæ Catholicæ incrementum.

Pro omni gradu Ecclesiæ.

Pro Romani Imperii victoria cōtra Turcarum feritatem, aliorumquè fidei hostium impietatem.

Pro Regni Galliæ Catholica instauratione, & Christianissimi Regis, ac S. Ecclesiæ filii prospera electione.

Pro totius Ecclesiæ tranquillitate.

Pro Illustriss. Archiepiscopo nostro, Reuerendissimo illius Coadiutore, ceterisque ministris Archiepiscopalibus.

Pro huius Synodalis Actionis spirituali fructu.

Pro Bononiensis Ciuitatis, diœcesis, & Prouinciæ religione, pace, iustitia, honestate, innocentia, & incolumitate.

Ad Gloriosam Dei matrem, Virginemquè MARIAM, beatos Apostolos Petrum, & Paulum, in quorum honorem Metropolitana hæc ecclesia est cōsecrata; ad sanctos huius Ciuitatis Protectores S. Petronium, S. Proculum, S. Dominicum, S. Franciscum, vt suo nobis patrocinio diuinæ auxilium gratiæ perpetuò tueantur. Dat. &c.

N. Vic. Gen. de mand.

PROMVLGATIO ORATIONIS

Quadraginta horarum, synodi diœcesanæ tempore habendæ.

Die . . . mensis . . .

4 Illustrissimus & Reuerend. D. Gabriel S.R.E. Cardinalis Palæotus Archiep. Bononiæ, eo tēpore quo Synodus diœcesana celebrabitur, cupiens vt

ab vtriusq; sexus Christi fidelibus, eiusdē synodi spirituales progressus in Domino adiuuentur, orationē quadraginta horarum in Metropolitana Basilica in loco, qui Confessio appellatur, habendam constituit, feria . . . quæ erit dies . . . ad quam vt omnes & singuli frequentes conueniant, ibique suppliciter pijs, & deuotis precibus à Deo cœleste lumē, & gratiarum munera, tam eidem Illustriss. Archiepiscopo, quam vniuerso Clero exposcere non prætermittant, enixè in Domino flagitat, atq; hortatur.

Datum Bononiæ &c.

O R D O

Seruari solitus ab Illustriss. Card. Archiepiscopo in celebratione Synodi diœcesanæ.

5 **A**Ntequam synodus inchoetur, quatuor, aut quinque dies integros infumit Illustriss. Archiep. in Parochis, alijsq; ex clero audiēdis, qui aduenerunt. plures verò ex Archipresbyteris, seu plebanis, alijsq. in Refectorio, quod in Archiepiscopalibus ædiibus ab ipso pridē institutum est, religiosa disciplina quotidie excipit. In quo nō solum corpus modesto cibo vescitur, sed etiā animus toto eo refectiois corporalis tempore, spirituali lectione pascitur.

6 Proponitur insuper Tabella, & præcipuè in loco Audientiæ & Tribunalis affigitur, in qua præter secretarium synodi, syndicū, Magistrum cœremoniarum & alios qui particularia in synodo exercere munera solent; nomina deputatorum quorundam officialium, quibus indigere magis possunt clerici, promulgantur in hanc formam.

Admod. Reuerendus Dominus. N. Vicarius generalis, vnà cum Reuerendo Domino N. & N. &c. audient querelas, si quæ defuerentur, & absentium excusationes in loco . . . hora . . . quotidie hoc Synodi tempore . . . Promotor erit. N. Syndicus erit N. Secretarius erit. N. Magister cœrem. N. Notarij sunt N. & N. ijdemque Curia Archiepiscopalis, &c.

S De

De synodo quæ unius diei tantum actione perficitur.

7 Illustrissimus D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus summo manē Cappam Pontificalem indutus, ab uniuerso clero ciuitatis, & diœcesis, qui ad eum deducendum in Archiepiscopales ædes cum Cruce, superpelli- ceis, almutijs, alijsq. cōsuetis pro uniu- cuiusquē gradu, & conditione ecclesia- sticis indumentis conuenit, comitatus, processionis ritu ad Ecclesiam pergit.

8 Eam ingressus, aqua benedicta cle- rum, vt moris est aspergit;

9 Genuflexus ante sanctissimum Sacra- mentum in faldistorio ad id parato, pau- lulum orat.

10 Accedit ad altare maius, vbi in alio faldistorio sub umbella similiter parato sedet.

11 Clero interim loca à Magistro cæ- remoniæ, alijsquē deputatis assi- gnantur.

12 Postea Illustriss. Archiep. surgens in- cipit Tertiam: & reliqua tam ab ipso, quàm ab aliis ministris peraguntur, quæ in pontificali Romano, de Missa solem- ni pontificali habentur.

13 Missa verò de spiritu sancto, non ta- men solemnis, quia tempus non pati- tur, sed plana celebratur ab Illustrissi- mo Archiepiscopo.

14 Intra cuius solemnia, post euange- lium habetur concio breuis ab aliquo canonico Metropolitanæ, seu alio ex clero ad id deputato; & Archiep. in fi- ne Missæ præbet clero sacram commun- ionem.

15 Expleta Missa idē Illustrissimus Ar- chiepiscopus, planetam exuit, pluuiale sumit. incipit antiphonam *Exaudi nos*, & reliqua prosequitur prout in Pontifi- cali, in Ordine ad synodum celebran- dam: hoc est psalm, *Saluum me fac Deus*, orationem *Adsumus*, orationem *omni- potens*, litanias, Orationem *Da quæsu- mus*, & Euangelium vt. in lib. Pontif.

16 Post hæc Illustriss. Archiep. intonat, *Veni Creator spiritus*, vt ibidem.

17 Hymno hoc dicto, sedente eodem Archiepiscopo, incipit processio cleri hoc ordine.

18 Præfertur crux, quam bini prosequū- tur. primū cleri minoribus ordi- nibus initiati; deinde subdiaconi; tum diaconi; Ad hoc Plebani & Visitatores, quorum singulos prout vocantur à Ma- gistro cæremoniæ, antecedunt cura- ti & clerus sui plebanatus.

Sequuntur hos Præpositi, Priores, Ab- bates, & nobiles ciuitatis.

His succedit clerus collegiatæ infi- gnis sancti Petronij sub sua cruce, cum alijs.

Demum prosequitur clerus Metro- politanæ Basilicæ sancti Petri similiter sub sua cruce.

Post quem progreditur Illustrissimus Archiep. præcedente ante canonicos cruce Archiep. indutus ipse Pontifica- li habitu, vna cum assistentibus, alijsquē ministris similiter paratis.

19 Processione peracta, reuersisq; omni- bus ad ecclesiam Metropolitanam, & se- dentibus in suis locis, Illustrissimus Ar- chiepiscopali pluuiali & stola indutus cum mitra sedens in faldistorio ante medium altaris habet sermonem.

20 Postmodum R. Archid. ad eundē Ar- chiep. accedens, genuflexus accipit de- creta concilij Tridentini, & alta voce è suggestu legit. Decretum de synodo celebranda, incipiens.

Provincialia Concilia vsq; ibi Quare, & à vers. Synodi quoque &c. vsque in finem. sess. 24. c. 2.

21 Tum legit sequentia decreta. Decretum quod nulli præiudicetur in sedendo in præsentī Synodo.

NOS Gabriel Palæotus S. Romanæ Ec- clesie Cardinalis Archiepiscopus Bono- niæ & Princeps, statuimus, et decernimus, si cui in hanc Synodum admissio contigerit suo loco non incedere, uel non sedere, aut alium quempiam actum in eo gerere; non ideo cui- quam ius acquiri, aut acquisitum esse, nihil- quē de huiusmodi iure, aut possessione de- trahi, sed omnia in eodem statu permanere, in quo

in quo ante hanc diœcesanam synodum repe- riebantur.

Idem Archidiaconus legit dicens. Decretum de querelis, & excusatio- nibus audiendis.

22 **S**Tatuimus itē & decernimus, ne singu- lorum causæ, grauiorum rerum cursum impediunt, aut retardent; vt si qui erunt, qui accusationes, & querelas deferre volue- rint, aut etiam absentium excusationes, ad nos missas, eas exponant RR. DD. N. N. & N. quos ad id iudices deputauimus.

Idem Archidiaconus legit dicens. Decretum vt præsentēs in synodo sua nomina describi curent.

23 **I**tem vt eos qui ob contumaciā, aut ne- gligentiam huic synodo non interfue- runt facilius cognoscamus, ipsosq; pœnis à sa- cris canonibus iniunctis subijciamus. Præci- pimus, & monemus omnes & singulos, qui in hac synodo iure interfuerunt, vt infra biduum proximum nomina sua ab eiusdem synodi Notarijs deputatis describi curent.

Caveant tamen vicarij temporales & cap- pellani, ne se nomine rectorum ecclesiarum, quarum ipsi curam gerunt, synodo interesse Notarijs asserant: nisi eorum procuratores sint, atque mandata, & excusationes ad de- putatos iudices detulerint.

Tunc vnus ex Notarijs pronun- ciabit alta voce dicens.

24 **M**onentur omnes, qui synodo prace- denti non interfuerunt, & ij qui post synodum præcedentem beneficia eccle- siastica obtinuerunt, vt nomina sua hodie de- ferant ad nos Notarios deputatos, vt die cra- stina vocari possint.

Post hæc Archidiaconus prosequitur legens & dicens.

Decretum de professione fidei ex concilio Trid. sessione 25. cap. 2.

25 **C**ogit temporum calamitas, & in- ualescentium heresum malitia. & quæ sequuntur vsquē ad v. ad hæc. Deinde idem Archidiaconus dicit.

Nos Gabriel S. R. Ecclesie Cardinalis Pa- læotus Archiep. Bononia, & Princeps, vt huiusmodi decretum debite executioni man- detur, precipimus & mandamus vobis omni- bus & singulis hic presentibus, qui ab ante- cedentis synodi celebratione beneficia ecclesia- stica obtinuerunt, quorum nomina statim per Notarios synodales publicabuntur; vobis et- iam qui à superioris anni synodo absentes, ea quæ in decreto nuper lecto habentur, non adimpleuistis, ut mox ad nos accedatis, & professionem fidei in manibus nostris emit- tatis.

Notarij tunc dicunt. Accedant qui beneficia ecclesiastica obti- nentes præcedenti synodo non interfuerunt, & qui post synodum eandem præcedentem beneficia Ecclesia obtinuerunt.

Notarij eos nominatim singulos vo- cant. qui omnes genuflexi ante Illu- strissimum Archiepiscopum, vno alta voce prælegente, & cæteris ad verbum, quæ ipse prælegit, alta voce repeten- tibus, professionem faciunt. & singuli post lectam formam professionis fidei, in manibus eiusdem Archiepiscopi iu- ramentum emittunt.

26 Peracta professione fidei, idem Ar- chidiaconus prosequitur legens, alia decreta videlicet.

Decretum sacri concilij Tridentini de Residentia sub Paulo 3. sessio- ne 6. cap. 1.

26 **E**adem sacrosancta Synodus, eiusdem Præsidentibus Apostolica sedis &c. vsque in finem.

Idē Archidiaconus prosequitur dicens. Decretum sacri concilij Tridentini de Residentia sub Pio IV. sess. 23. cap. 1.

Cum præcepto diuino mandatum sit om- nibus, quibus animarum cura commis- sa est, oues suas agnoscere. vsque in finem.

Tum si quæ alia decreta amplius vi- debuntur, aliqua occasione, ex eodem sacro Concilio afferenda, aut cōstitutio- nes Apost. post decretum de residen- tia, locus esse solet, vt promulgentur.

27 Progreditur verò idem Archidiaconus ad reliqua, his præmissis hoc modo.

Hac sunt nonnulla decreta reformationis, condita ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Domino Gabriele S. R. E. Cardinali Palæoto Archiepiscopo Bononiense, & Principe, ad usum presentis Synodi: que mandant omnibus & singulis, qui eidem synodo interesse tenentur, ut ea suscipiant, ac apud se retineant, & obseruent: atque ab alijs etiam, ad quos pertinent, obseruari studeant.

Et sic promulgantur illa decreta, que pro illa synodo sunt ab Illustriss. & Reuerendiss. Card. Archiep. condita.

28 Quibus expletis idem Archidiaconus prosequitur, & legit.

Decretum sacri concilij Tridentini, de eligendis examinadoribus ad parochiales ecclesias, sessione 24. cap. 18.

Expedit &c. vsque ibi. *Statuit sancta synodus.* additur versus. *Examinadores, vsque ad versus, peracto.*

Tum subiungit.

N O S Igitur Gabriel &c.

Hoc decretum exequi cupientes, proponimus vobis.

RR. N. N. N. N.

Qui nominatim promulgantur.

Placent ne vobis?

Secretarius autem accipit vota à synodo, & dicit, si quis est cui non placeant, assurgat, & ad Illustrissimum Archiepiscopum accedat.

Tunc illi qui denunciati sunt examinadores, & presentes adsunt singuli vocati à magistro cæremoniarum, & deducti, in manibus Illustrissimi Archiepiscopi iuramentum præstât in hunc modum.

Ego, N. deputatus in presente synoda examinador eorum qui eligentur ad parochiales ecclesias, iuro me fideliter hoc examinandi munere perfuncturum, reiecto omni humano respectu, ita me Deus adiuet, & hæc sancta Dei euangelia.

29 Sequitur verò idem lector è suggestu, & legit.

Decretum sacri concilij Tridentini de eligendis quibus committantur cause, sess. 25. capite decimo.

Quoniam ob malitiosam &c. vsque ad

uersum admonet.

Postea subiungit Constitutionem Bonifacij octaui.

Statutam &c. vsque ad uersum: *cum verò.*

sequitur Archidiaconus.

Nos igitur Gabriel Sanctæ Romanæ Ecclesie Cardinalis Palæotus etc. ut prædictæ constitutiones executioni mandentur, deputamus, et nominamus.

Reuerendos. DD. & ... & ...

Canonicos &c.

30 Sequitur idem lector.

Vetus etiam est consuetudo sacris introducta decretis, ut in omnibus diocesanis synodis aliquot viri spectati, et probati deligantur, qui testes synodales appellantur, qui diligenter animaduertant, an aliquid in Ciuitate, & diocesi corrigendum, emendandumque sit, cognitumque ad nos, aut Vicarium nostrum, quotiescunque opus fuerit fideliter refert, ut scientes spirituales necessitates, et agritudines, facilius remedia comparare possimus.

Ideo nos probatum hoc institutum secuti, debuimus, et huic officio proponimus eos, quos in hac schedula adnotauimus, quorumque nomina minime diuulgandi esse censuimus, ut maiore diligentia, & libertate huic muneri vacare possint.

31 His peractis R. D. N. lector descendit de suggestu, & ad locum suum reuertitur.

Vnus autem ex Notariis tunc statim assurgens dicit alta voce.

A sacris Canonibus statutum est, ut cathedralicum in honorem Cathedrae principalis à singulis ecclesiarum curatarum Rectoribus in synodo Episcopo præbeatur. Idcirco monentur omnes & singuli parochi, ut huic Metropolitanae ecclesie eiusque Cathedrae hunc honorem deferant, & depositatio Archiepiscopi solitum cathedralicum persoluant.

32 Tunc idem Notarius prosequens dicit.

Omnes & singuli illi qui huic diocesanæ Synodo interesse debent, nominatim nunc vocati respondeant, Adsum.

Et sic ordine nominabit omnes, & singulos.

33. Post-

33 Postmodum R. D. Promotor accusabit contumaciam absentium in hanc formam.

Illustrissime & Reuerendissime Domine.

CV M aliqui huius diocæsis clerici, qui huic synodo interesse debebant, adeo vel negligentes, vel contumaces fuerint, ut ad synodum venire omiserint, neque ad se excusandum de iusto impedimento nuntium miserint, Idcirco pro officij mei necessitate ego N. huius synodi promotor fiscalis eorum contumaciã accusando, insto apud Illustrissimam Dominationem vestram ut ad reliquos iuris gradus procedi velit, & committi citationem ad valuas huius ecclesie affigendã iubeatq. ut omnes ij, qui huic synodo non interfuerunt, nec nomina sua ad notarios detulerunt, neque se quam ob rem non adfuerint excusarunt, die mens. . . . corã Illustrissima Dominatione vestra compareant, ad videndum se uti negligentes & contumaces puniri, iuxta formam iuris, & factorum canonum.

Illustriss. D. dicit, *Admittimus & committimus.* & Notarij rogabunt.

34 Deinde Promotor instat ut finis imponatur synodo, in hunc modum.

Ego N. huius synodi diocæsanæ ab Illustriss. D. meo Cardinali Archiepiscopo Promotor deputatus, ex officio meo, cum videam omnia quæ ad Synodi celebrationem ex præscripto sacri Concilij Tridentini requiruntur, in præfenti synodo esse confecta, & decreta, insto apud eundem Illustrissimum Archiepiscopum, ut eadem synodus terminetur, & clerus omnis dimittatur ad suas Ecclesias, & munera obeunda, ad quæ tenetur, & à decretis synodi huius præcipuè obstringitur.

Archiepiscopus respondet.

Cum gratiarum actione finis Synodo imponatur.

35 Tunc idem promotor instat, ut de præ-

missis omnibus publicum in actis Archiepij Archiepiscopalis conficiatur, & asseruetur instrumentum à Notarijs pro synodo deputatis.

Qui Illustrissimus iubet fieri. dicens, *Committimus, & mandamus.*

36 His peractis fiunt Acclamations, quæ quidem sunt in separatis paginis impressæ, & singulis ex clero distributæ, & earum exemplar hic infra adijcietur.

37 Quibus expletis Illustrissimus Archiepiscopus genuflexus & omnes alij simul incipit, *Te Deum laudamus*, cuius primo versu dicto, surgent omnes, & hymnum prosequuntur. ipse verò Archiep. sine mitra stabit versus ad Altare vsq. ad finem.

38 Quo peracto stans similiter dicit: *¶ Ostende nobis domine misericordiã tuã. R. Et salutare tuum da nobis.*

Oremus. *Exaudi quæsumus domine &c.* ut in libro Pontificali.

39 Deinde benedicit solemniter.

Sit nomen Domini benedictum &c.

Et promulgatur à Magistro cæremoniarum, ut moris est, Indulgentia.

40 Quibus peractis Archidiaconus stas iuxta Illustrissimum Archiepiscopum dicit alta voce.

Recedamus cū pace; & respondent oēs. In nomine Christi.

41 Et reuertitur Archiepiscopus depositis pontificalibus indumentis, & sumpta cappa, cum capitulo & clero metropolitana ad palatium præcedente cruce, & ipso Capitulo &c.

A prandio.

42 Illustrissimus Archiepiscopus totum diem transigit in audiendis Plebanis, & Parochis, alijsquæ qui audiri volunt; & eorum singulos alloquitur, antequam dimittat. interea dum in ecclesia Metropolitana scrutinium synodale à deputatis præfectis scrutinijs, seu examinadoribus habetur: de quo inferius.

43 Fit etiam congregatio eorum, qui in diœcesi legunt casus conscientiae coram R. D. Theologo ad id deputato.

44 Fit quoque alia congregatio eorum qui praefecti sunt caeremonijs sacris coram alio R. qui ad id ab Illustriss. Archiep. deputatus est.

De Synodo quae duorum dierum actione perficitur.

Prima dies.

OMnia quoad apparatus, officiales, indictiones, literas, caeremonias, Missam pontificalem, orationes, litanias, processionem, & reliqua fiunt, vt supra dictum fuit in ordine synodi vnus diei, à numero 1. & sequentibus, vsque ad numerum, 19. inclusiuè.

Missam tamen Pontificalis celebratur solemniter, non plana.

Ad offertorium praebetur Cathedra-
ticum, de quo supra, num. 31.

Post processionem, indutus pluuiali, & mitra, sedet ante medium Altaris Illustrissimus Archiepiscopus: & habet sermonem, vt supra num. 19.

Post sermonem leguntur decreta. vt supra, hoc est.

Quod nulli prauidetur in sedendo.

De querelis, & excusationibus audiendis.

Vt praesentes in synodo sua nomina describere curent.

De professione fidei, quae emittitur vt s.

De residentia ex conc. Trid. & cet. vt supra, vsque ad numerum 26. inclusiuè.

Et perficitur haec prima sessio cum instantia promotoris, & benedictione solemniter Illustrissimi Archiepiscopi, vt supra num. 34. & 38. Et intimatur publice omnibus sequens sessio secunda, cum decreto super hoc condito Illustrissimi Archiepiscopi, vt infra in Synodo trium dierum in prima die.

A prandio.

Fit scrutinium, & fiunt Congregationes casuum conscientiae, & caeremoniarum.

& Illustriss. Archiep. audit ad se accedentes, quorum singulos, aduocat, atque alloquitur. vt supra n. 42. 43. & 44.

Secunda dies.

Venit ad Ecclesiam Illustrissimus Archiep. indutus cappa, comitatus à clero &c. vt supra dictum fuit in synodo vnus diei num. 7. 8. 9.

Genuflexus super faldistorio audit Missam sacram, quod ab aliquo Canonico celebratur: & tota pariter synodus eidem interest.

Non fit processio.

Post Euangelium fit concio è suggestu. vt supra num. 14.

Perfecta Missae celebratione Illustrissimus Archiepiscopus sumit pluuiale & mitram, ac ad altare genuflexus dicit.

Veni Creator Spiritus &c. vt supra num. 15. & 16.

Quibus peractis ab Illustrissimo Archiepiscopo habetur sermo.

Post sermonem leguntur, Decreta.

De eligendis examinadoribus ad Parochiales. deputantur examinadores, qui iurant. vt supra num. 28.

De eligendis quibus committantur causae: & deputantur, & nominantur huiusmodi iudices. vt supra num. 29.

De eligendis testibus synodalibus, vt ibidem. num. 30.

Demum decreta quae sunt condita ab Illustrissimo Archiepiscopo pro illa synodo promulgantur.

Nominantur omnes qui synodo interesse debent. vt supra num. 32.

Accusatur contumacia absentium, vt supra num. 33.

Concluditur, & perficitur, vt supra dictum est in fine synodi vnus diei à num. 34. vsque ad num. 40. inclusiuè.

A prandio.

Fit scrutinium, & fiunt congregationes casuum conscientiae, & caeremoniarum. & Illustrissimus alloquitur singulos Parochos, aliosque ex clero, & dimittit: vt supra num. 42. 43. 44.

De

De Synodo, quae trium dierum actione perficitur.

Prima dies.

OMNIA quoad apparatus, officiales, indictiones, literas, caeremonias, ac Missam Pontificalem, orationes, litanias & reliqua, fiunt vt supra in synodo vnus diei à nu. 1. vsque ad nu. 19. inclusiuè.

Ad offertorium in Missa praebetur Cathedra-
ticum, de quo supra nu. 31.

Processione peracta, habitoque sermone ab Illustrissimo Archiepiscopo, vt supra num. 19. Perficiuntur omnia, quae habentur à num. 20. vsque ad nu. 24. inclusiuè.

Post quae Archidiaconus prosequitur legens nonnullas monitiones ad clerum, ex sacris doctoribus excerptas, & ad id paratas. Quibus lectis, ultimo loco promulgat infra scriptum decretum, post instantiam promotoris, vt continuetur synodus, quousque perfecta sit.

Decretum intimationis sequentis sessionis.

Nos Gabriel &c. vt supra, statuimus, & mandamus proximam sessionem die craftina, iuuante Deo, hora . . . hoc eodem loco celebrandam esse, eamque indicimus vniuerso clero ciuitatis, & diœcesis nostrae.

His expeditis, Archidiaconus reuertitur ad locum suum, & Promotor rursum instat, vt supra nu. 35.

Demum Illustrissimus Archiepiscopus solemniter benedicit, & sessionem primam dimittit; Pontificalia verò indumenta exuens, sumit cappam, & reuertitur comitatus, vt supra nu. 41.

A prandio.

Ea fiunt quae supra nu. 42. 43. 44.

Secunda die Synodi mane.

Illustrissimus Archiepiscopus ad Ecclesiam Metropolitanam se confert

vt supra num. 7. vsque ad num. 10.

Ipse non celebrat Missam Pontificalem, ne longior actio sit, quam temporis angustiae pariuntur.

Celebrat Canonice metropolitana solemniter: praesens adest Archiepiscopus sub umbella ad id parata, & cappa pontificali indutus.

Post Euangelium in medio Missae habetur concio ab aliquo Canonico, vt supra num. 14.

Peracta Missa Illustriss. Archiep. induit pluuiale, atque cum assistentibus pariter indutis ad altare procedit; vbi prosequitur omnia, quae sunt in Pontificali libro, de ordine synodi celebrandae in secunda die, vsque ad hymnum, *Veni creator Spiritus* inclusiuè.

Processio non fit secunda die.

His expletis Illustrissimus Archiepiscopus habet sermonem ad clerum.

Post quem accedit ad eum Archipresbyter, siue alius deputatus Canonice metropolitanae, & genuflexus accipit librum decretorum, ascendit suggestum, vbi illa alta voce legit, eo ordine, qui supra à nu. 25. vsque ad numerum 27. inclusiuè.

Post haec instat promotor, vt continuetur synodus, & legitur ab eodem lectore decretum Illustriss. Archiep. de intimatione futurae sessionis: & reliqua fiunt pro fine secundae illius sessionis, quae supra dicta sunt in prima die. & sic absoluitur.

A prandio.

Ea fiunt quae supra nu. 42. 43. 44.

Tertia die Synodi mane.

OMnia fiunt prout in secunda die, vsque ad sermonem Illustriss. Archiepiscopi, mutatis tamen antiphonis, & psalmis, aliisque prout in Pontificali libro habentur de ordine synodi celebrandae in tertia die.

Post sermonem Illustrissimi Archiepiscopi aliquis Canonice metropolitanae deputatus, accipiens ab eodem Archie-

Archiepiscopo decreta promulganda, ea è suggestu legit alta voce, eo ordine, & modo qui supra in synodo vnus diei, à nu. 28. vsque ad num. 33. inclusiuè.

Et reliqua perficiuntur pro fine illius sessionis, & synodi; quæ ibidem dicuntur à nu. 34. vsque ad nu. 36. inclusiuè, & synodus dimittitur.

A prandio.

Omnia fiunt quæ supra num. 42. 43. 44.

Forma Acclamationum, quæ haberi solent in fine synodi diocesanæ, tam vnus, & duorum, quàm triu dierum.

ARCHIDIACONVS, genuflexis omnibus ex Clero, stans in loco vbi afficit ante altare, & stante similiter Illustris.

Archiepiscopo, reliquisque ministris, dicit.

Archid. V. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: ipsi omnis laus, honor, & gloria in secula seculorum.

Clerus *R.* Amen, Amen, Amen.

Archid. V. Beatissimo Domino nostro N. sanctæ Catholicæ ecclesiæ summo Pontifici, fidei Christianæ vbique gentium incrementum, & fructus quàm vberissimi: verè pietatis, & disciplinæ obedientia: omnium populorum pax vera, & diuturna prosperitas.

Clerus *R.* Exaudire digneris nos famulos tuos quæsumus Domine Deus noster, & quem Pastorem ecclesiæ tuæ præesse voluisti, diuissime, & felicissime conserva; mitte illi auxilium de sancto, ut eo gubernante gentes omnes illuminentur: & quæ dispersæ sunt, ad tui nominis confessionem perducantur.

Archid. V. Illustrissimo & Reuerendissimo D. Cardinali Palæoto Archiepiscopo nostro vigilantia super gregem hunc, constantia in labo-

ribus pro ipsius custodia perferendis, salus animæ, & corporis,

Clerus *R.* Dominus conseruet eum, & benedictionibus suis, gratiaque salutaribus eum cumulare dignetur.

Archid. V. Principibus christianis Catholicæ religionis zelus, iustitiæ & pacis osculum, & fecunditas, & contra hostes fidei Christianæ victoria.

Clerus *R.* Rex Regum, & Domine Dominantium, terrenos Principes oculis tuæ misericordiæ propitiis respice; concede ut sint omnes catholicæ fidei, iustitiæ, & pacis conseruatores: hos custodi, & fac illos hostium nostrorum exterminatores.

Archid. V. Huic vrbique, & Diocesi Bononiæ tranquillitas, salus, & diuinarum gratiarum abundantia.

Clerus *R.* Benedic domine filios tuos, & esto in circuitu populi tui ex hoc nunc, & vsque in seculum.

Archid. V. Decretorum huius Diocesanæ synodi obseruationem salutarem, omnes qui adsumus vnanimi voto à Deo bonorum omnium largitore humiliter imploremus, intercedente Deipara Virgine Maria Domina nostra, cum beatis apostolis Petro, & Paulo, & beatis Petronio, Dominico, Francisco, Proculo, huius almæ ciuitatis protectoribus, & omnibus sanctis.

Clerus *R.* Fiat. Fiat. Amen. Amen.

A prandio,

Fiunt cōgregationes, vt nu. 42. 43. 44. Scrutinium absoluitur. Illustr. Archiep. alloquitur præfectos scrutinij, & ab ijs accipit, quid præfeti remedio indigeat, siquid fortasse ipsi animaduertent: vt antequam clerus dimittatur, eos quorum interest, alloqui possit. Singulos verò archipresbyteros, & visitatores secretò eodem die monet de ijs, quæ tunc eius Amplitudini in memoriam reuocanda seu præcipienda videntur magis necessaria, ad rectum diocesis regimè: & in scriptis præcipua rerum capita iisdem tradit. sicque eos dimittit in nomine Domini.

DE

DE SCRVTINIO IN SYNODO DIOECESANA HABENDO.

COLLECTOR.

*F*UIT Scrutinij, siue examinis huiusmodi vsus maximè probatus, & in synodis plurimum receptus, & commendatus. non solum quia hinc totius gregis sui status (ad quem perscrutandum in primis synodi quotannis celebrantur) unicuique Episcopo, tanquam in speculo, vno aspectu cognoscendus proponitur; sed etiam quia, cum hinc intelligere possint Pastores, quibus auxilijs oues indigeant; necessitatibus, atque incommodis tum clericorum, tum populorum facilius subuenitur; & præcipuè parochorum, qui sunt cooperarij Episcopi in vinea Domini.

Quapropter Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus, tam salutarem, atque opportunam iuuanda ecclesiæ suæ rationem nullo modo sibi prætermittendam esse existimans, Scrutinium etiam ipse in suis synodis Diocesanis instituit, idque ad infra scripta capita redegit: relinquuntur tamen Examinatorum prudentiæ dyudicandum, quæ debeant ab vnoquoque scrutari; ydemque ad cuiusque conditionem, statum, & necessitatem se accommodare curabunt: vt ex instructione breui, quæ ad eos pertinet, & in fine Tabellæ scrutinij habetur, colligere poterunt.

Ceterum, ne ob cleri multitudinem confusio in hac actione oriatur, hoc ordine Illustrissimus Archiepiscopus uti solet. Primum enim seliguntur præfeti scrutinij siue examinatores: quos sunt Plebanatus diocesis, & regiones seu quarteria Ciuitatis Bononiæ; hi veò sunt viri graues, prouecti ætatis, Doctores, Theologi, Canonici metropolitana, & S. Petronij, & religiosi prout Illustrissimo Archiepiscopo expedire magis videtur. Eos pridie diei actionis synodalis ipse simul congregatos in Archiepiscopalibus adibus graui sermone alloqui solet, hortarique ad munus hoc summa diligentia, et secreti custodia explendum, singulisque eorum distribuit paginam siue Tabellam scrutinij, vt se comparent. Tum seliguntur in ipsa ecclesia metropolitana tot cappella, quot sunt examinatores, & unicuique loco affigitur schedula manu scriptis literis conscripta in hanc formam:

R. D. N. præfetus scrutinij pro plebanatu S. N. & Parochijs ss. N. N. N. & c. seu, pro Quarterio Portæ. N. & Parochijs. ss. N. N. N. & c.

& sic vnusquisque parochus, siue rector ecclesiarum, siue clericus statim scit, quo loco examini se subicere debeat, & a quo præfeto sit examinandus. Porro examinatores ipsa die synodi a prandio statim ad ecclesiam metropolitanam se conferunt, & vnusquisque ad mensam ad id paratam in cappella sibi assignata sedet. ipse interrogat ad præscriptum Tabellæ scrutinij; & clericus aliquis examen scribit.

TABELLA SCRVTINII

Synodi diocesanæ Bononiensis.

*S*CIANT clerici singuli, qui synodo interesse debent, præter ea, quæ pro ratione gradus, & muneris vniuscuiusque, ante dimissionem synodi facere, aut scripto denunciare debebunt, iuxta Illustrissimi Archiepiscopi constitutiones; se quoq.

à Præfets Scrutinij de iis, quæ sequuntur, diligenter interrogandos esse; non vt delicta puniantur, nec vt contra examinatos procedatur; non enim huiusmodi hoc examen est, sed vt abusus, de quibus inquiritur, emendetur; & ecclesiasticæ reformationi prouideatur; & quæ emendatione non indigent, dignoscantur, atque approbentur. onerata grauitè eorum conscientia, nisi fideliter ad ea responderint.

Quapro-

Quapropter die . . . hora . . . se conferant ad ecclesiam metropolitana: ubique huic sancto examini coram præfecto deputato suæ parochiæ, in spiritu humilitatis, & zeli domus Dei se subiiciant, qui eorum mentes illuminare, & linguam in veritatem dirigere dirigetur.

De ecclesia, & canonicis adibus.

Cap. 1.

- 1 **Q**uo in loco sit ecclesia. quo titulo possideatur, & quo sancti nomine appelletur.
- 2 An sit consecrata, & cui Plebanatus subiecta.
- 3 An intus sit benè dealbata, & extra rubro colore undique tincta, & ante ostium habeat imaginem sancti titularis.
- 4 An Cæmeterium habeat consecratum, & quomodo custoditur.
- 5 An sub ea ecclesia sint oratoria: quot sint, & qualia.
- 6 An habeat domum canonicalem, & congruam.
- 7 An fuerit satisfactum omnibus ordinationibus factis in uisitatione, tam quoad ecclesiam, & domum canonicalem, quam quoad alia.

De rebus sacris, quæ sunt in ecclesia, & eius suppellectile: siue in domo canonicali.

Cap. 2.

- 1 **D**e sacramento Eucharistiæ & eius custodia: & an habeant omnia ad ipsam requisita.
- 2 An ecclesia habeat baptisterium, & in qua parte ecclesie sit positum, & quomodo custodiat.
- 3 An intra ecclesiam sint cappelle: quis sit earum numerus: & qualiter dotata sint, & quibus oneribus, & an istis satisfiat.
- 4 An lampas perpetuo ardeat ante sacram Eucharistiæ.

- 5 An sint ibi reliquiæ, & quales, quomodo custoditæ: & quando publicè ostendantur, & qua cæremonia.
- 6 An sanctorum imagines sint integra, & in loco honorifico depictæ.
- 7 An aqua benedicta renouetur, & quoties.
- 8 An in ecclesia sit locus ad concionandum, & ad confessiones audiendas.
- 9 An ecclesia habeat necessariam suppellectilem pro cultu, & administratione sacramentorum. de quibus singulis breuiter interrogentur.
- 10 An præter sacra indumenta, sint duo saltem superpellicea: unum pro presbytero, & alterum pro clerico, qui ei inseruiat, integra & munda.
- 11 An habeant aliquem alium ornatum ad usum ecclesie pro diebus solemnibus.
- 12 An hæc omnia paramenta, & alia custodiantur in sacristia in loco separato & decenti, cum clauis & alijs necessarijs.
- 13 An præter Missale, Breuiarium, & Calendarium, habeant etiam libros in synodis, & uisitationibus mandatos: & præcipuè sacrum Concilium Tridentinum, & catechismum Romanum, Rituale sacramentorum, librum nuper impressum Archiepiscopale Bonon. librum ordinationum uisitationis: librum ubi scribuntur matrimonia: & alium ubi scribuntur confirmati: & alium ubi scribuntur baptizati, & omnes animæ curæ suæ commissæ, cum sigillo Illustrissimi Archiepiscopi, & subscriptione secretarij Illustriss. Dominationis suæ.
- 14 An sigillum habeant propriæ ecclesie.
- 15 An domus Canonialis habeat suppellectilem necessariam à prædecessore suo relictam, seu ab illo auctam.
- 16 An inuentarium omnium bonorum immobilium, & mobilium, quæ pertinent tam ad ecclesiam, quam ad domum canonicalem, transmississent ad Vicarium generalem.
- 17 An habeant vestes sacerdotales nigras demissas usque ad talos, quibus utantur in ciuitate & in parochia: & alia breuiores pro itinere faciend.

De personis ad usum ecclesiæ necessarijs, siue subiectis eidem parochiæ, siue quæ habitant in domo canonicali.

Cap. 3.

- 1 **A**n præter ipsum Parochum, sit alius sacerdos, vel clericus, qui eum adiuet in administratione sacramentorum.
 - 2 An secum habitent aliqui in familia, & qui: & si mulier aliqua, an id factum sit, obtenta licentia in scriptis, & à quo tempore hanc renouauerit.
 - 3 Quot sint numero mares, & feminae, quæ subsunt parochiæ eius.
 - 4 Quam pia populi in ecclesijs conuersatio: & an arma prohibita ad eas deferantur.
 - 5 An in parochia sint publicè peccantes, concubinarij, blasphemij, superstitiosi, dies festos non obseruantes: non communicati in die paschatis, vel alij cum scandalo notabili uiuentes.
 - 6 An in populo sint aliqua prauæ consuetudines, vel superstitiones.
 - 7 An sit aliquis magister scholæ, qui non fecerit professionem fidei, aut qui sit de fide suspectus, vel habeat libros prohibitos, & quam diligentiam in hac re scienda adhibuerit Parochus.
 - 8 An in parochia sit medicus, qui fecerit professionem fidei, & qui in uisitandis infirmis seruet constitutionem Pij. V.
 - 9 An in ecclesia sua sint canonici, & tunc interrogabitur de numero, de qualitate, de officio, & residentia eorum.
 - 10 Item si alij sint clerici in sua parochia, quaerendum erit breuiter de eorum functionibus, de habitu, de tonsura clericali, de moribus, & in quibus exercitijs occupentur: & præsertim an doctrinam Christianam docendam adiuent, & alia huiusmodi.
- De proprio officio Parochi in functionibus ecclesiasticis, & alijs.

Cap. 4.

- 1 **A**n resideat, & prædicet populo, & quam frequenter.

- 2 An Missam singulis diebus celebret, aut quibus diebus.
- 3 An doctrinam Christianam pueros, & puellas doceat.
- 4 In cura pauperum, & præsertim infirmorum, quam rationem seruet.
- 5 An sacramenta omnia debito ritu ministrantur; & inter cetera, an matrimonium in facie ecclesie, & cum solitis denunciationibus, & debita hora celebretur.
- 6 An aliquis sine sacramentis à vita discesserit, & quam ob causam.
- 7 An prædicatores tempore quadragesimæ ad eius ecclesiam mittantur, & quæ ab Illustrissimo sunt de iis ordinata, seruentur.
- 8 An ieiunia ab ecclesia sancta præcepta, & dies festi obseruentur, & an nundinae, seu mercatus tunc fiant.
- 9 An adsit societas corporis Christi, & an fiant singulis mensibus processiones, & an illa curam gerat pauperum, aut sint aliqui abusus.
- 10 An non communicatos in die paschatis denunciauerit.
- 11 An intersit casibus conscientie: & seruetur mos iam constitutus de huiusmodi congregationibus habendis.
- 12 An habeat sepulturam ad sepeliendos pauperes deputatam: & in sepeliendis mortuis ritum ab Illustrissimo præscriptum seruet.

Ultra hæc si parochus sit Regularis, interrogabitur.

- 1 **A**n habeat licentiam suorum superiorum, & approbationem ab Illustrissimo in scriptis.
- 2 An sit Vicarius perpetuus, aut qualis.
- 3 An in administratione sacramentorum processibus, & alijs actibus, in quibus sacerdotes seculares utuntur superpelliceo, utatur eo ipse etiam semper.
- 4 An Congregationibus, & processibus aliorum sacerdotum adsit.
- 5 An qua a Visitoribus deputatis sunt illi ordinata, adimpleuerit.

De Archipresbyteris Plebium, seu de Visitatoris officio, & alijs.

Cap. 5.

Non modo ab his ea omnia quæ ad parochos spectant, sed hæc etiam speciatim inquirenda erunt.

- 1 An ecclesias omnes suo plebanatu subiectas visitet, quoties, & quando: & an visitationem scriptam transmittat Bononiam.
- 2 An in suo plebanatu sit aliqua ecclesia, seu domus Canonialis reparatione indigens.
- 3 An habeat tabulam cum descriptione, & nominibus omnium ecclesiarum, hospitalium, & piorum locorum sua visitationi subiectorum.
- 4 An habitum Archipresbyteralem in ecclesiasticis functionibus gerat.
- 5 An parochi sui omnes, & Canonici resideant, & visitatoribus obediant.
- 6 An in plebanatu ecclesia diebus festis dua saltem missæ celebrentur.
- 7 An in suo plebanatu sit lector casuum conscientie, & magister caeremoniarum, & quomodo isti munere suo fungantur, & quam frequenter congregationes fiant.
- 8 An Massarij, seu alij officiales societatis corporis Christi rationem dati, & accepti singulis annis illi reddant.
- 9 An aliquis parochus suo plebanatu subiectus à vita discesserit, & ipse inuentariū statim fecerit rerum omnium mobilium, tam ecclesie, quam adium canonicorum, & illud ad Illustrissimum Archiepiscopum miserit.
- 10 An aliquis clericus in suo plebanatu cum publico scandalo uiuat; nec fraternè ab ipso correctus, velit emendari.

De ijs quæ communia sunt Parochis ipsis, & etiam Sacerdotibus alijs, & clericis omnibus.

Cap. 6.

- 1 Quo loco celebrent missam, & quoties: & an pro eorum arbitrio, vel ex

aliquo onere: quod si non sint sacerdotes, in qua ecclesia functiones exercent.

- 2 An frequenter confiteantur, & quibus confessoribus.
- 3 An doctrinam Christianam alios doceant, & in qua ecclesia.
- 4 An accedant ad Congregationes, processiones, lectiones & alia, ubi parochi, & reliqui ecclesiastici congregantur.
- 5 An obediant parochis, & visitatoribus, & magistro caeremoniarum in suis officijs.
- 6 An habeant vestes clericali statui conuenientes, iisque utantur.
- 7 An tonsuram pro ratione ordinis apparentem deferant, necnon barbam praecisam, sicut oportet.
- 8 An per diocesim, aut extra cum iter habent, utantur vestitu adeo producto, ut a secularibus laicis dignosci & distinguipossint.
- 9 An habeant breuiarium cum signaculis, & calendarium presentis anni, & quomodo diuinum officium recitent, & ordinent.
- 10 An cantum ecclesiasticum nouerint, cantantque aliquando in choro cum alijs.
- 12 An omnes, aut saltem qui sunt in sacris habeant ultra concilium Tridentinum & Catechismum, aliquas Summas approbatas, & libros aliquos pios. & hic moneantur de habendo, & sepius legendo librum qui Archiepiscopale Bonon. dicitur.
- 13 An in domo cum mulieribus aliquibus habitent quæ non sint consanguineæ, & absque licentia in scriptis.
- 14 An tabernacula, choreas, ludos, mercatus, publica spectacula, venationes, rixas, factiones, seculariaque negocia a se repellant.
- 15 An operam dent studijs, quibus, & a qua tempore.
- 16 Ad hæc illi qui in ciuitate morantur interrogentur. An sint in Congregatione Perseuerantiae, & Oratorii. An frequentent eas, & exequantur quæ a prefectis iniunguntur. Et an lectioni casuum conscientie in Oratorio intersint.

INSTRV-

Instructio

pro examinatore, siue prefectis Scrutiniij Synodalis.

SINGVLI examinatores, siue prefecti scrutiniij, quamuis varia capita illis inquirenda seu examinanda proponantur: non tamen omnia, & singula ab unoquoque inquirere debent: sed ea tantum, quæ ad cuiusque conditionem, statum, & necessitatem magis accommodata esse existimabunt.

Sciant se teneri ad secretum custodiendum in omnibus, quæ sibi in examine dicuntur; & pariter clericos, aut alios ministros quorum opera utuntur in describendo examine. quapropter curent ut ij sint scribæ huiusmodi, quorum integritati plurimum fidere possint.

Habeant libellum in quo, latino, vel vulgari sermone totum examen annotabunt.

In eo cuiusque examē distincte, & separatim describentur. & cuiusque examini titulus præponatur, in hunc, vel similem modum. *Examen D. N. Archiepiscopi .N. siue, Parochi, siue, Visita-*

toris, prout ipsius munus erit, atque administrationis.

Postquam examinandus accesserit, eum benigne, & humaniter excipiant: & federe, & caput tegere iubeant; moneantque hoc examen non tale esse, ut inquiri velit Illustrissimus Archiepiscopus de delictis alienis, aut eiusdem examinandi defectibus, ut puniantur: sed ut abusus emendentur, & emendationis remedia exquiri possint. Quapropter eum hortabuntur, ut fideliter, & pro conscientia, quam grauer oneratam fore sciat, si secus fecerit, respondere debeat.

Examina breuiter describenda sunt, hoc est simplices ad quæ sita responsiones, negatiuæ, vel affirmatiuæ, aut aliquo modo limitatæ, seu etiam excusationes, aut ea quæ interrogationem aliquo modo declarare possint.

Demum examinatores, & quicumque in hoc tam graui opere illos adiuuabunt, curent, ut ante oculos habeant, quales quantique in Domino fructus ex eorum diligentia, & charitate orientur, ut cognitio defectibus, & spiritualium infirmitatum causa, gregi suo Pastor succurrere, & mederi possit. Dat. &c.

CONCILIVM PROVINCIALE BONON. I.

COLLECTOR.

HOC loco desiderari fortasse a lectore possent ipse Constitutiones Synodi diocesana. Verum quia Illustrissimus Archiepiscopus ad tutiora, & utiliora decreta promulganda, id sibi in primis curandum esse existimauit, ut vultum pecoris sui bene agnosceret, eiusdemque mores perspectos haberet, & quibus cibarijs, quibus medicaminibus, aut subleuationibus indigeret, omnino inuestigaret; quod non nisi crebris visitationibus, colloquijs, tractationibus, multisque repetitis Synodis, quibus singuli audiuntur, eorumque agritudines exquiruntur, perfici potest; Idcirco factum hinc est, ut maturò sibi omnia prius dispicienda esse censuerit, quam decreta stabilia, & perpetua, quæ Synodorum materiam integram complecterentur, promulgare voluerit, quamuis non prætermiserit singulis annis semper quadam magis necessaria in Synodis sancire.

Interim verò cum tempus Concilij sui Prouincialis primi celebrandi aduenerit, existimauit commodè fieri posse, si decreta Prouincia toti applicata, atque in eo concilio a Patrum illorum qui ipsi interfuerunt sapientia, & doctrina accuratè examinata, & Roma a sacra Congregatione Illustrissimorum S. R. E. Cardinalium approbata; eadem ad Ciuitatis, & diocesis suæ usum, quem pro sua experientia, eidem maxime profuturum cernebat, ederentur. Huiusmodi igitur decreta Concilij Prouincialis Bonon. primi hic adiciemus, in quibus omnium fere Synodorum Diocesana compendium continetur. Quod eo magis congruere visum est, quia in hoc libro Archiepiscopali, huius ipsius Archiepiscopalis functionis ab Illustrissimo Archiepiscopo summa diligentia, summoque splendore celebrata, aliqua mentio facienda esse videbatur

T CON.

C O N S T I T V T I O N E S

CONCILII PROVINCIALIS BONON. I.

Celebrati ab Illustriss. et Reuerendis. D. Gabriele Cardinale Palæoto
Archiep. Bonon. primo et principe. anno Domini 1586.

*Ratio presentis Synodi
Prouincialis.*

VO sunt quæ à sacro Tridentino Concilio ad Prouinciales Synodos relata fuerunt. Alterum earum rerum est, quæ nominatim executionem à Metropolitanis, & Synodo requirunt. Alterum generaliter ea tractanda complectitur, quæ pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controuersijs componendis, alijsq. huiusmodi variè possunt singulis Prouinciis, & ecclesijs pro commodo illarum, atque vsu conuenire.

Nos igitur in hac Archiepiscopali prima Synodo nostra, id primum aggrediendū duximus, quod necessitatis erat, nec absq. neglecti officii offensione poterat omitti. Itaque singula ea rerū capita, quæ Trid. Concilii auctoritate expressim nobis mandata erant, totidē de-

cretis fuimus complexi: Reliqua verò, quæ arbitrii potius videbantur, ac prudenti Coepiscoporum iudicio, pro ecclesiarū suarū vsu examinanda, atque implēda relicta fuerunt; ea nos quoq. prioribus materijs quoad eius fieri potuit subiicere, & quatenus Prouincię nostrę ratio postulauit, eisdē subtexere non prætermisimus. Reseruantes in alias subsequentes Synodos, si Deo placuerit, cetera quæ præsens locus, & necessaria propositarū rerū tractatio non ita congruè iis admisceri, & interponi posse patiebatur. Nā & iis, quæ ad sacramentorū ministrationem pertinent, super sedendum censuimus, quòd hæc ex Rituali Romano breui emittendo tutius, ac plenius hauriri poterunt.

Ceterū quidquid à nobis pio, sinceroq. consilio pro muneris nostri necessitate collectū, deliberatumq. fuerit, id summo sanctę Romanę ecclesię iudicio fideliter, reuerenterque subiicimus.

Capita Constitutionum Concilij
Prouincialis Bonon. I.

1 De ijs, quæ ad fidem pertinent.	9 De forma examinis.
2 De ecclesijs, & diuinis officijs.	10 De Vnionibus beneficiorum.
3 De Veneratione, & reliquijs sanctorum, & de sacris Imaginibus.	11 De Seminario.
4 De Indulgentiis, & eleemosynis.	12 De Monialibus.
5 De Concilijs Prouincialibus.	13 De causis & foro ecclesiastico.
6 De Residentia.	14 De Iudicijs, & conseruanda immunitate ecclesiastica.
7 De Visitatione.	15 De locationibus, & alienationibus rerum ecclesiastica.
8 De examine, & collatione beneficiorum per concursum.	16 De concubinato, & meretricibus.

DE IIS QUÆ AD FIDEM PERTINENT.

Verba sacri
Conc. Trid.
Sess. 25, c. 2.

Ræcipit sãcta Synodus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, et omnibus alijs, qui de iure, vel consuetudine in cõcilio Prouinciali interesse debent, vt in ipsa prima synodo Prouinciali post finē præsentis Concilij habenda, ea omnia, & singula etc. Simulq. hæreses omnes à sacris canonibus, et generalibus Concilijs, præsertimque ab hac eadem synodo damnatas publice detestentur, & anathematizent.

INTER ea quæ à sacro Conc. ad Synodos prouinciales vt in vsū inducerentur, relata fuerāt; illud vnū de fidei professione Synodus nostra sibi primo loco deligendū esse proposuit, quod initium, & radix est omniū bonorum operum, & totius spiritualis ædificij fundamentum. Nam cum accedentem ad Deum non solum oporteat credere: sed etiam, vbi opus sit, veram, orthodoxamque fidem palam contestari; idcirco de personis, quæ illam docere, & prædicare: de his, quæ traditam ab alijs suscipere: de his, quæ susceptam palam profiteri debeant: tandemque de propulsandis noxijs venenis, quæ fidem hanc labefactare possent, Synodus nostra, Deo aspirante hæc, quæ sequuntur, ex Trid. Conc. sententia omnib⁹ testata, cõstitutaq. esse decreuit.

Cum igitur sine fide impossibile sit placere Deo, nihil sanè inter homines magis necessarium censi debet, quàm vt hæc ipsa fides rudi, & sitienti salutem populo annuncietur, atque in illius corda inferatur, dicente Dño: *Docete omnes gentes, prædicate Euāgelium omni creaturæ.*

Quapropter studiose admodum, vehementibusque verbis sacrum Concilium in eo elaborauit, vt hæc catholica fides, christianis operibus coniuncta, lectionibus, prædicationibus, aliisque spiritualibus sermonibus frequenter in auribus hominum disseminetur.

De Fide docenda.

PRIMUM itaque nominatim cauit, vt in ecclesijs ab eo enumeratis, Præbenda, quam vacare primum ex quacunque causa contigerit, præterquam ex causa resignationis (cui aliud onus incompatible iniunctum non sit) si nulla antea ad id constituta reperire-

tur, in Theologalem, ad vsum sacre scripturæ interpretandæ erigeretur. Quod quidem Synodus nostra adeò in posterum obseruandum esse decernit, vt quamuis præbenda nihil, præter distributiones haberet, tamen clerico seculari idoneo, & qui per seipsum id munus explicare possit; non autem regulari, præcedente prius per concursum examine, si plures se obtulerint, conferatur.

Quòd si clericus secularis idoneus non reperiatur, collatio quidem differatur, interim verò fructus omnes Priori alicuius monasterij regularium assignentur, qui curet, vt ex sua aliquis familia in sacris literis benè probatus, in Cathedrali Ecclesia sacram scripturam doceat: & quæ fuerint lectori necessaria suppeditet, reliqua in vsu Monasterij cõuertat.

Porrò locū, diē, horam, ac materiam interpretandam Ordinarius ipse arbitrio suo diffinit, dato tamē lectori triū mensium spatio, Iulij, Augusti, & Septembris quibus à docendi munere vacare possit; eoque insuper priuilegio, vt quibus diebus legēdi officium præstiterit, integras distributiones totius eius diei, quamuis absens percipiat. ceteris diebus æquo iure cum alijs canonicis censeatur.

Vbi verò nulla ad id præbenda idonea inueniretur, sacrum Concilium varias rationes, consiliaq. Episcopis capiēda proposuit, ne tā pia, & fructuosa institutio, quouis quæsito colore negligere.

In Monasterijs quoque monachorum vbi commode fieri potest, scripturæ sacre lectionem haberi eodem Concilio sancitum est: ita vt si Abbates negligentes in eo fuerint, ab Ordinarijs tanquam sedis Apostolicæ delegatis, opportunis remedijs compellantur.

In Conuentibus verò aliorum regularium

rium, in quibus vigere studia commodè possunt, sacrae pariter Theologiae lectionem haberi mandauit, assignandam à Capitulis generalibus, vel prouincialibus, ijs, qui digniores Magistri habitus fuerint.

Sed in gymnasijs publicis sacrae scripturae lectionem ad catholicam fidei defensionem, & incrementum, sanæque doctrinae conseruationem, & propagationem instituendam sanxit, neminemque ad huiusmodi lectionis officium admittendum, qui prius ab Episcopo loci, de vita, & moribus, & scientia examinatus, & approbatus non fuerit: quod tamen de lectoribus in claustris monachorum non intelligatur.

Idem etiam & de illis qui Scholasterias obtinent, & de alijs quibus est lectionis, vel doctrinae munus annexum; constituit, ut per se ipsos, si idonei fuerint: alioquin per idoneos substitutos ab Ordinarijs approbandos, in scholis ea, quae expedire Episcopo videbuntur, docere teneantur. & in posterum huiusmodi Scholasteria non nisi idoneis, qui pro se ipsos id munus explere possint, conferantur.

Insuper & illud mandauit, ut festiuis diebus in singulis parochiis illi, ad quos spectat, pueritiam omnem, quae veluti seges ecclesiae est, in fidei rudimentis, & obedientia erga Deum, & parentes diligenter instituant. Quod opus sanctissimum spiritualibus gratiis Pii V. & Gregorii XIII. fel. rec. mirifice adiutum, cum Synodus nostra in dies magis prouehi, & ubique feliciter propagari cupiat, Coepiscopos omnes vehementer in Domino hortatur & monet, ut Christianae doctrinae societatem, summorum Pontificum literis probandam, quam primum erigere, & regulis conuenientibus munire curent. In quam pii, ac Deo seruiendi cupidi viri, mulieresque, & praesertim nobiliores, ac matronae receptae, foeminae edocendo, in praclaro religiosoque opere, laborare contendant.

De Fide predicanda.

Praeter has literarum sacrarum lectiones publicè, priuatimque habendas, sancitum etiam fuit pro fide amplificanda, confirmandisque fidelium animis, apostolicum praedicandi ministerium, atque Euangelicæ veritatis praconium

in ecclesijs de loco superiore, populo exhibendum esse. Cuiusmodi praecipuum hoc munus Trident. concil. ad Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & omnes ecclesiarum Praelatos pertinere cognouerit. Statuit simul, & decreuit, ut hi per se ipsos, si legitimè impediti non fuerint, ad praedicandum populo sanctum Christi Euangelium teneantur. Quod si legitimo impedimento laborent, viros idoneos assumant ad huiusmodi praedicationis officium salubriter exequendum, alioquin districtè subiaceant ultioni.

Itidem Archipresbyteros, Piebanos, Parochos, & quoscumque curam animarum habentes, per se ipsos idem praedicationis munus obire sanxit; quod si legitimè impediti fuerint, diebus saltem dominicis, & festis solemnibus per alios idoneos plebes suas, pro sua, & earum capacitate, pascant salutaribus verbis. alioquin iuxta praescriptum à Concilio Tridentino c. 2. sess. 5. muldentur.

At verò cum publicè huius officii necessitati vix satis vnquam fieri posse, pro populorum utilitate Synodus nostra animaduertat; illud quoque in Prouincia nostra à pia Episcoporum sollicitudine institui vehementer cuperet, ut in Cathedralibus ecclesijs praeter factum Quadragesimae, & Aduentus Dominici tempus, singulis etiam diebus festis, mane sacra Concio ad populum haberetur, ex diuinæ scripturae, & sanctorum Patrum fontibus, ad pietatem, & vitae disciplinam deducta. & post uesperas spiritualis sermo eodem die praesentibus Canonicis, & Clericis non intermitteretur. Huncque sanctum, & religiosum morè, in Collegiatis quoque insignibus obseruari magnoperè optaret.

Et quoniam debitores sumus sapientibus, & insipientibus; quin ubi periculosiores, frequentioresque morbi inualescere solent, eò crebriora, & certiora medicorum remedia expetuntur. Ideo cum illi, qui longius ab urbibus, ac frequentia hominum, in uallibus, syluis, aut montibus morantur; eò magis cognitione uirtutis, disciplinae lege, ac Dei timore egere uideantur. Propterea Ordinarij in prima dioecesana Synodo celebranda, in eodiusè cum plebanis, parochis, uniuersoque

clero

clero suo vrgebunt: ut consilio cum iis initio, praedicatores doctrina, & moribus probati, ac certis documentis ab Ordinario instructi, per diocesim missi distribuantur: ut sciat plebs deuota, ad quem locum confluere, & uerbum Dei, salutisque poculum salubriter haurire possit.

Sicuti verò eorum Concionatorum pietatem, & zelum synodus nostra maxime probat, qui ad timorem Dei, & mandatorum illius obseruationem in animos hominum imprimendam, ac uirtutes extollendas, uitia insectanda, cordaque compungenda, ac vitam populorum reformandam, cum breuitate sermonis se conuertunt. Sic illos grauius arguendos praecipit, qui captiosa haereticorum argumenta, uanasque disputationes simplicibus in fide constantibus temerè proponunt. Quin & laicos quorum non est praedicandi munus, & qui facile labi possunt, ne se concionatores agere, nec ullibi de fide disputare audeant, poenis grauissimis ab Episcopis exequendis interdicat.

Quòd si illud quoque, quod magno cum fructu nonnullis in locis pridem institutum fuit, à singulis quoque coepiscopis nostris reciperetur: ut certis quibusdam feriatis diebus, in loco ab Ordinario designando, hora opportuna post Uesperas, sermones spirituales, ac familiares quaedam collationes ad proximam Christianae uitae formandam, moresque emendandos, atque deuotionem excitandam haberentur, certis tum regulis, tum pertractandi rationibus comprehensi: mirificum ea res in spirituali studio perfectum, atque aedificationem populo esset allatura.

De Fide audienda.

SED quoniam fides est ex auditu, & frustra effunditur sermo, ubi non est qui audiat: nec sufficit illorum, qui docent, aut praedicant, diligentia & assidui-

tas, nisi & audientium illis attentio respondeat. Quinimmo sicut Apostoli mandatum praedicandi à Christo Domino acceperunt, sic & populi praecipuum audiendi habuerunt; scriptum est enim. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? aut quomodo audient sine praedicante?* Idcirco cum mutua haec sint, & utrinque necessaria officia, tam docendi, quam audiendi: nihil frequentius, studiosius, & uehementius, opportunè, & importunè curabunt Pastores omnes, & Confessarii & Sacerdotes, quam ut populum saepe moneant, vrgeant, & pia quadam uicompellant ad sacras conciones, euangelicasque uoces audiendas attentis animis, puro corde, accensoque spiritu: non ut uerba hominum, sed ut eloquia Dei, ex diuino throno sapientiae ad eos caelitus demissa.

Adeoquè illis haec monita inculcare non desinent: ut planè intelligant, non solum teneri omnes scire communiter ea, quae sunt fidei, & uniuersalia iuris praecipua; sed etiam singulos illa, quae ad eorum statum, vel officium spectant. Alioquin peccato omissionis eos obstringi, ac propter neglectam rerum huiusmodi, quas scire debebant ignorantiam, reos habendos fore.

Ad haec pueri, & puellae ut Christianae fidei initijs imbuantur, ad eamque perticipandam diebus Dominicis ad ecclesias constitutas accedant; erit hoc Parochorum, ac Sodalitatis doctrinae Christianae munus praecipuum; subindeque non desinent Episcopi illos, eorumque parentes, & curatores cohortationibus, suasionibusque inuitare: & si opus erit, opportunioribus etiam remedijs incitare, ut teneram illam cuiuscumque ordinis & sexus etatem, ad Parochos in ecclesijs sanctè erudiendam mittant,

Sunt & alii, qui ut in uiam salutis perducantur, vel nolentes tanquam phrenitici ad pharmaca salutaria capienda sunt compellendi. Nam & in quibus locis Iudaei habitant, uelamen errorum in cordibus suis gerentes: isti ut à caecitate mentis, atque animae duritia, ad uer-

Conc. Tri-
sess. 23. c. 18.

Sess. 24. c. 4.

S. Thom. 1. 2.
q. 76. art. 2.
in resp.

Conc. Later.
sub Leone X.
sess. 9. & Tri-
den. sess. 24.
cap. 4.

ritatis lumen reuocetur, erunt statis diebus ad audiendam Dei legem ex Christianorum dogmatum, & Catholicæ ecclesiæ sensu explicandam, certo loco, atque ordine adigendi, iuxta constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ XIII.

Itemque publicæ meretrices foedum corporis sui quæstum facientes, & in sordidis lupanaribus, impuroque vitæ genere, vt in luto iacentes: certis & ipsæ temporibus, sacris adesse concionibus compellantur, aut ipsæ solæ, ceteris re motis, aut à matronis pijs, quarum hæc cura sit comitata; aut etiam si ita Episcopis expedire videbitur, inter ceteras mulieres, quæ concioni interfunt, ipsæ quoque admittantur; vt voce Domini percussæ, quæ confringit cedros, facilius ad cor reuerti, ac pœnitentia suscepta, mutatisque moribus, Deo reconciliari, atque in eius gratiam redire valeant.

De Fide Profitenda.

Post hæc reliquum putauit Synodus nostra, eos commonefacere, qui conceptam fidem verbis confiteri, palamque contestari pro officij sui necessitate coguntur; nam & si quicumque Christi Domini Redemptoris nostri militiam sequuntur, sanctissimamque illius religionem colunt, illi non solum interiore animo firmiter diuinæ illius legi assentiri debeant; sed etiam vbi oporteat, fidem illam omni humano periculo contempto liberè profiteri; nam vt ait Apostolus, *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem*. Sunt tamen nonnulli, quos nulla etiam contemptæ religionis suspitione, nec vlllo bonorum, aut vitæ periculo proposito; sed sola officij quod gerunt ratione, fidei suæ catholicæ publicum dare testimonium oportet.

In primis enim cum sacro concilio constitutum sit sessione 24. capitulo pri-

mo, vt quicumque ad Cathedralis ecclesias fuerit promouendus; post inquisitionem, aut examen de eo adhibitum, fidem suam profiteatur. Idcirco si contigerit vt à Sanctissimo Domino Nostro Papa hac in Prouincia nostra alicui ex coepiscopis nostris recipienda professio fidei à promouendo committatur: curet omnino illam emitti conceptis verbis, atque ea ipsa formula quæ à Pio III. felicis memoriæ fuit præscripta, nullis prorsus verbis additis, detractis, aut mutatis.

Item Archiepiscopi, Episcopique omnes in prima Synodo Prouinciali, in qua ipsi interfuerint, eandem fidem eadem formula conceptam, emittere omnino tenebuntur.

Qui dignitates etiam, aut canonicatus in Cathedralibus ecclesijs obtinent, non solum coram Episcopo, seu eius generali Vicario: sed etiam in Capitulo licet exempto idem facere debent, atque id quoties prouisi fuerint.

Parochi itidem, & quicumque beneficia consecuti sunt curam animarum habentia, intra duos menses à die possessionis adeptæ coram Ordinario, vel eius generali Vicario, quoties ea obtinuerint, idem obseruabunt.

Ceteri omnes siue in præsentem, siue in futurum beneficia ecclesiastica habituri, & qui in Synodo diocesana conuenire debent, in eadem Synodo, quæ primo quoque tempore celebrabitur, ad eiusdem formulæ præscriptum, fidem profitebuntur; alioquin pœnis à sacro Concilio constitutis multabuntur.

Quicumque etiam ad Magisterij sacre Theologiæ, seu Doctoratus, tam canonum & legum, quàm artium insignia suscipienda accesserint, in manibus Ordinarij, siue prioris Collegij, quem pro laurea obtinenda adierint, eandem fidem profiteri tenebuntur. Et amplius ad medicam facultatem promouendi, iurare debent se Bullam Pij Papæ V. felicis memoriæ *De infr-* *nis visitandis*, plenè obseruatu-
 Bullæ Pij III. incip. In sacrosancta & incip. Inuidia &c.

Qui

Qui verò publice alios docendi munus in vniuersitatibus, aut Academij cuiuscunque facultatis, & scientiæ profitentur, cum aliorum ingenia doctrinis exornare studeant; eò diligentior ab illis erit religionis suæ ratio exigenda: vt purus, intactusque sanæ doctrinæ liquor in audientium aures, ab illis instilletur.

Itaque omnes post emissam semel fidei professionem, initio etiam cuiuslibet anni, solemnem iuramento coram iis ad quos pertinet, se ad institutum concilij Trid. seruandum obstringent.

Promittentes insuper illi qui philosophiam, metaphisicam, aut alias huiusmodi disciplinas publice docent, si quædo eos ex illius facultatis initijs, quam tradunt, quædam proponere auditoribus contigerit, quæ cum catholicæ religionis veritate nõ consentiant: se post conclusiones suorum auctorum explicatas, simul veritatem orthodoxæ fidei manifestam facturos: atque omni studio, & conatu contraria argumenta confuturos, iuxta ea quæ in Lateranen. conc. à Leone X. difinita fuerunt.

Sed & ludi magistri, Præceptores, Pedagogi, & alii quicumque, licet non in publicis gymnasijs, sed alibi vbilibet publicè, vel priuatim in proprijs domibus, suis expensis doceant, & quascunque artes, seu facultates, grammaticam, musicam, arithmeticam, geometriam, aut huiusmodi alia discipulis tradant, eandem fidei professionem emittent.

Immo & hi qui prædicandi sibi facultatem, seu benedictionem dari postulabunt, tam seculares, quàm regulares, poterunt si Ordinario videbitur, non ante in eo concionandi munere approbati, quàm illos ex eadem formula Pontificiæ sanctionis fidem emisisse constet.

Quæ omnes fidei professiones in documenta publica à Notario erunt redigenda, testibus adiectis, nullo tamen sumptu profitentium: eaque collecta in archiuio archiepiscopali conseruanda.

De Hæreticis denuntiandis.

Porrò vt hæc catholica fides muretinèta inexpugnabili, hostibus contra irruentibus fortiter obistere valeat, ne uè dormiētibus hominibus inimicus homo Zizania superfeminare facile queat. Idcirco excubandum omnibus Episcopis synodus nostra edicit; vt ea quæ fidelium mentes inficere possunt, longe arceantur; & quæ vitio temporū, atque hominum inuecta sunt, omninò comprimantur, & restinguantur. Quapropter omnibus Parochis præcipit, vt saltem singulis annis edictum *de Hæreticis denuntiandis*, promulgent; & quanti illud sit, tam in confessionibus, quàm alijs omnibus in actibus ostendant. Laudabile quidem in primis esset, si Confraternitatem, cuius præcipuum munus esset hæreticos denuntiare, erigendam curarent, qualem multis in locis magno cum fructu constitutam scimus. Magistratus verò seculares in visceribus Christi hortamur, & obsecramus, vt ne suas partes, cum tanta res postulat, desiderari patiantur.

De Libris prohibitis.

CVM autem ab hæreticorum, & suspectorum auctorum libris venena mortifera ad fidelium perniciem sæpius emanarint, quibus occurrendum omninò est; Impressoribus qui in huius Prouinciæ ciuitatibus prælum habent, sub pœnis concilio vltimo Lateranen. & Tridentino comprehēsis intimamus, & præcipimus, ne quidquam prælo subicere præsumant, quod non ante lectum, probatumque ab Ordinario & Inquisitore fuerit; à quibus etiam licentiã imprimendi in scriptis in principio operis ponendam recipiant.

Sed ne tum quidem statim venale exponant, nisi cum originali collatum, & ab ipso auctore sua manu subscriptum, & Episcopo, vt perpetuò in Archiuio seruetur, oblatum fuerit.

Qui aliter fecerint, tam impressores, quàm

sess. 4. c. vni-
co 7. Sed &
Impressori-
bus.

sess. 25. c. 2.

sess. 3. in Bul-
la quæ incip.
Apostolici re-
giminis.

sess. 24. c. 2.

sess. 25. c. 2.

Bullæ Pij
III. incip.
In sacrosan-
cta & incip.
Inuidia &c.

Bulla Pij V.
quæ incip.
supra gre-
gem.

quam auctores pœnis à iure statutis plectantur. Quod item sancimus de illis, qui libros huiusmodi aliunde allatos temerè venales habent.

Qui verò scienter libros prohibitos retinuerit, contra eum tanquam de hæresi, vel alio crimine suspectum, pro qualitate librorum procedatur.

Illi autem qui ab Episcopis ad libros recipiendos, & probandos, vel reiciendos electi fuerint, diligentissimè munus suum exequantur; & in ijs quæ hæresim apertam, aut probabili argumento suspectam habent, grauius: in ijs verò quæ excusari possunt, prudenter se gerant, ita ut illa quæ sunt contra indicem Pii Quarti omnino repellant.

Postremo si qua erunt, quæ catholicæ fidei lumen, & dignitatem restringere, obscurare, aut quocunque modo lædere possint, qualia sunt impia superstitionum commenta, diuinationes, iudicialiæ artes, & alia ex constitutione sanctissimi D. Nostri Sixti Quinti prohibita, tum blasphemix, periuria, & omnis in sacras literas irreuerentia, idque genus alia sãctis legibus damnata; Episcopi ut ab agro Dominico, quem omni veræ pietatis cultura pinguescere oportet, quam longissime arceantur: pro eximia quam debent sollicitudine, atque paterno gregis sui zelo, propositis etiam grauius pœnis curare nunquam desinēt.

DE DIVINIS OFFICIIS.

Verba sacri Conc. Trid. ex sess. 24. cap. 12.
Cetera quæ ad debitum in diuinis officijs regimen spectant, de quæ congrua in his canendi, seu modulandi ratione, de certa lege in Choro conueniendi, & permanendi, simulque de omnibus ecclesie ministris, quæ necessaria erunt, & si qua huiusmodi; Synodus Prouincialis pro cuiusque Prouincia utilitate, & moribus, certam cuique formulam præscribet.

DIVINA officia ex vetere sanctorum Patrum ritu ad altissimum omnipotentis Dei nomen colendum, atque inuocandum instituta, cum eiusmodi sint: ut pro illarum dignitate, & mysterio, nunquam de his satis decerni possit, propte-

rea sacrum concilium Tridentinū post multa de his sæpè constituta, cetera Prouincialibus synodis opportunè scienda reliquit. Quæ quidem late adeo patere animaduertimus, ut commode nequeat certa, atque vniformis pro varia locorum conditione obseruatio, singulis ecclesijs præscribi. Quapropter potiora tantum, & generalia quædam capita attingenda putauimus; ex quibus facilius deinde aditus ad cetera perfequenda, quibusque Episcopis in suis ecclesijs poterit aperiri.

Inter omnia igitur diuina officia cum summum illud, ac tremendum missæ sacrificium, in quo viuifica hostia Deo offertur, ceteris omnibus præstare dignoscatur; nonnulla in eo præcipuè obseruanda, & commemoranda censuimus; quarum quædam ad personas: quædam ad loca: alia ad tempus: reliqua ad missas ipsas, resque illis adiunctas possunt pertinere.

Quæ ad personas pertinent.

DE personis Episcopos ipsos in primis monemus, ut cum ab eorum exemplo potissima populorum pendeat reformatio: tales se in hac actione omnium præstantissima præbere contendant; ut ex eorum præparatione, reuerentia, pietate, studio, ac celebrandi frequentia, ceteri sacerdotes quid ipsi præstare debeant, facile agnoscant.

Itaque illos in Domino monemus, & cohortamur, diebus etiam non festis crebro sacrum facere in populi præsentia, ad illius ædificationem; in maioribus verò solemnitatibus, aut aliis diebus, quibus ex ecclesiarum suarum instituto id moris esset, ne Pontificales missas omittant, mandamus. Intra quarum solemniam, & sermonem sacrum ab eisdem, aut ab aliis ad id constitutis, si ipsi nequeant, haberi vehementer optamus: ne tam solemnem actio diuini verbi pabulo, quo plebs reficiatur, careat. Reliquis autem diebus festis Episcopos missis conuentualibus, ac Vesperis, & sacris concionibus, si ipsi non concionentur,

Sess. 22. e. de obser. et cult. in celebrat. missæ.

intendunt, interesse summopere cupimus.

EPISCOPORVM exemplo eos, qui Dignitates, seu Canonicatus obtinent, tanquam eiusdem corporis confortes frequenter Missas, in Cathedrali præsertim Ecclesia, celebrare maxime decet: cum interiori cordis munditia, & puritate: exteriori quoque pietatis, ac deuotionis nitorè coniungentes, ut eò magis acceptabile sit Deo illorū sacrificiū.

Tum parochos, ac reliquos sacerdotes ab Ordinarijs approbatos, ne ad hæc diuina mysteria pollutis manibus, cordeque impuro accedant, grauius sacrilegij, caelestisque vindictæ periculo monemus; cum illos oporteat cōscientia diligenter antea excusata, præuentibus, quas oportet precibus, prælectis maturè quæ recitanda erunt, ac necessarijs ceremoniarum ritibus bene cognitis, summa modestia, ac sanctimonia se dignos ministros Dei, ac dispensatores mysteriorum Christi exhibere; non aperto capite, nisi ex dispensatione: nec cum annulo, nisi dignitas suffragetur: nec alio habitu, seu capillitio, aut barba, quam sacerdotalis religio exposcat.

Ceteri verò ignoti, vagique sacerdotes, siue peregrini absque commendatiis literis, nequaquam admittantur: sed nec recenter initiati sacerdotes, nisi Præfecti caeremoniarum testimonio, ad sacra recipiantur.

Huc pertinet illarum quoque personarum ratio, quæ sacerdotibus celebrantibus siue ministrare, siue eorum sacro interesse solent. Nam quod ad ministros attinet, in Pontificalibus Missis præter canonicos, aliosque choro seruientes, tot etiam alios maiorum, minorumue ordinum clericos, ad altare ipsum congruis ornamentis indutos adistere oportet, quot vetere Ecclesiarum ritu institutum est. In aliis verò Conuentualibus Missis tot adsciscendi erunt, quot probata ecclesiarum consuetudo laudabiliter obseruat. At in alijs quæ priuatim habentur Missis, vnus saltè clericus, si eius copia haberi possit, superpelliceo, tala-

rique veste indutus. alioquin laicus clericali, aut disciplinatorum, siue honesto aliquo habitu amictus, sacerdoti celebranti decorè, ac reuerenter inseruiat.

Ab iis verò qui altari non ministrant, sed sacra tantum faciendis intersunt, hæc obseruari vehementer Synodus optat;

Primum ut ad Pontificales Missas magistratus, atque nobiliores Ciuitatum ordines, pro loci cuiusque conditione aduocentur: cum non deceat Præsulem Pontificali illo habitu altissimum sacerdotem in caelesti maiestate Christum Dominum referentem, ac plebem suam Deo conciliare studentem, eique solemniter benedicere cupientem, non nisi magna populi frequentia stipatum hæc mysteria pertractare.

Deinde ut in conuentualibus etiam Missis, quæ diebus festis aguntur: moreantur omnes, qui iustis non arcentur impedimentis, ne eas præsentia sua, ac deuota attentione destituant, cum indignum sit hæc mysteria, quæ ad communem populi deuotionem, ac spirituale fructum solemniter celebrari institutum fuit, à multis tanquam ad se non pertinent, otiose, inutiliterque derelinqui.

Subindeque vnumquemque diligenter instrui à Parochis, & Concionatoribus cupit, de ingenti fructu, qui ex sacro quotidie audiendo percipitur; proptereaque omnibus consulant, ita domesticas suas curas, aliaue negotia disponere, ne quotidiano hoc spiritus careant incremento.

Omnes verò ij, cuiuscunque generis sint, atque ordinis laici, siue viri, siue mulieres per cancellos, & septa ab altari maiori, atque à clericis, ac sacrorum officiorum ministris omnino separentur. In alijs etiam quæ seorsum habentur Missis in Sacellis ecclesiarum, seu Oratorijs, quantum cuiusque loci conditio patietur, idem obseruari mandamus; ut saltem seculares omnes à sacra mensa semoti congruenti spatio distent; ac non stantes, sed genibus positos, qua decet humilitate, atque attentione venerandis adsint mysterijs: viri aperto, mulieres velato, ut est sancitum, capite.

interimque iuxta constitutionem Pii Quinti fel. re: importunæ elemosynarū exactiones, publicæ piorum locorum commendationes, aliaue id genus in tempestiua pietatis subsidia, vnde celebrantium, atque audientium spiritualis feruor obtunditur, procul arceantur.

Quæ ad loca pertinent.

DE locis illud primum obseruetur, vt Pontificales, conuentuales, solemnesque omnes Missæ diebus præsertim festis nõ nisi in altari maiori coram populo celebrentur, nisi forte ex vetere Ecclesiarum ritu, eximiaque populi deuotione, ad aliud etiam altare hæc sacra fieri Episcopus quãdoq. permittet.

Porrò altaria ipsa fixa vbique sint, atque ea forma cõposita, quam Episcopi suis ecclesiis præscribent.

In altaribus verò quæ sub dio, aut etiã sub Porticu ecclesiæ parietibus adiuncto inueniuntur, sacrum fieri non permittant.

Quæ Missæ in altari certo celebrandæ sunt, illæ in alio non celebrentur, nisi in casibus iure permissis, qui ab Episcopo, cum sese res offeret, declarentur.

Quæ ad tempus pertinent.

Quod ad tẽpus attinet, hæc erunt obseruãda. Primum ne Missæ ante auroram celebrentur, nisi aliter necessitas in casibus à iure permissis ab Episcopo probata postulet. Tum verò in ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis Missæ ita distribuãtur, præsertim diebus festis, vt ab aurora vsque ad meridiem frequentes Missæ variis dispositæ altaribus, ad populi commodum nõ defint. Præterea vt præscribantur ab Ordinariis certi dies, quibus Canonici in cathedralibus, & collegiatis ecclesiis conuentualem Missam celebrent.

In Parochialibus etiam ecclesiis præsertim ruri existentibus, vbi alii defunt sacerdotes, curent Parochi se tempori illi accommodare, quo frequentior populus Missæ interesse possit, quacunq.

aliorum importunitate diuersam horã petentium reiecta. Ipsiq. parochi in primis caueant, ne diebus festis suas ecclesias deserant, nisi vrgente aliqua ratione ab Episcopo probanda.

Festis diebus, quo tempore matutina cõcio in quibuslibet ecclesiis habetur, non liceat Canonicis, aut aliis quibuscunque Missas, seu alia diuina officia in eadem ecclesia, quamuis in seiunctis, & seorsum positis facellis celebrare.

In Parochialibus verò ecclesiis non solum idẽ obseruetur, sed etiam caueatur, ne quo tempore Missa, vel sacra cõcio, vel vesperæ habentur, aut in doctrina Christiana pueri erudiuntur, in Oratorijs, seu ecclesiis Confraternitatum sub eadem Parochia positis, aliud officium celebretur, cum animarum curandarum vtilitas id non patiat; nisi Episcopus confratribus ipsis inter eos tantum hæc agi permittat, ianuis ecclesiæ clausis, aliisque nullatenus admissis.

Quæ ad Missarum celebrationem pertinent.

Porrò quod ad missas ipsas celebrandas, atque alia iis adiuncta pertinet, illud in primis Synodus mandat, vt ad ea tollenda, quæ vel auaritia, vel irreuerentia, vel superstitio induxit, cum reliquis rebus à sacro Concilio sancitis, Episcopi omnes toto pectore incumbant, omnemque huius sacri peragendi, ac congrui in eo apparatus adhibendi rationem, ad præscriptum Missalis Romani cum suis rubricis accommodare studeant.

Inter cætera verò in eo diligenter elaborandum monet, vt Missæ Pontificales, quæ omnem requirunt solemnitatem, omni etiam cultu, ornatu, atque disciplina celebrentur.

Tum Missæ conuentuales diebus festis suo etiam non careant apparatu.

Cæteræ conuentuales Missæ singulis diebus hora debita celebrentur; & nunquam propter Missas defunctorum, aut alias votiuas, Missæ diei congruentes omittantur.

In

In Missis verò pro defunctis ea ratio adhibeatur, vt fidelium charitati erga mortuos, quantum fieri potest, satisfiat; sed non tamen ob earum frequentiam locus alijs Missis ex ritu ecclesiæ debitæ præripiatur.

In Missis nouis maiorem aliquem apparatus cum pietate coniunctum adhiberi Synodus non prohibet: ita tamen vt in illis, & in alijs omnibus cessent obambulationes ad indecoros quæstus per ecclesiam: sed tantum liceat celebranti ad altare, ex veteri ecclesiæ ritu elemosynas recipere; cessentq. pariter tripudia, cessent commestationes, ac denique omnia, quæ veram in tanto sacrificio disciplinam perturbare solent.

Quæ ad reliqua diuina officia pertinent.

DE reliquis diuinis officijs, horisque canonicis, cū diuersa sit multis in rebus ecclesiarum conditio, mandat Synodus, vt singuli Episcopi cū duobus canonicis, quorum vnus ab Episcopo, alter à capitulo deligatur, ea omnia quæ ad Chori reformationem, & congruam illorum celebrãdi rationem pertinebunt, saluis concilii Tridentini decretis, in vnum colligere, atque in vsum inducere, in Diocesanaque synodo promulgari curent: atque inter cætera de his quæ sequuntur, ea quæ necessaria erunt, decerni studeant; vt singulis chori officialibus, siue ministris suas partes præscribant, mansionarijs, cappellanis, & reliquis cuiusuis ordinis clericis, præfecto chori, magistro cæremoniarū, punctatori, sacristæ, custodi, seu Thesaurario, magistro cantus, minorum cleri-

corū præceptori, & alijs huiusmodi, pro cuiusque ecclesiæ statu.

Vt in singulis ecclesiis quatenus per earum facultates licebit, non desinãt ornamenta ijs coloribus distincta, quæ festorum dierum, & aliorum temporum varietas exposcit: ac quæ linea sunt, candida, munda, atque integra adhibeantur.

Vt Kalendarium in Cathedrali ecclesia singulis annis ad præscriptum Romani Breuiarij pro certa diuini officij recitandi regula conficiatur, ad cuius normam ceteræ ecclesiæ omnes dirigantur. nec aliud Kalendarium non consentiente Episcopo, ab vlla ecclesia promulgetur.

Vt de supplicationibus, de funeralibus, de confraternitatibus, aliisque huiusmodi pro singularum ecclesiarum ratione, quod opportunum videbitur, decernatur.

Vt secularium deambulationes, confabulationes, & prophanorum quorumuis negociorum tractationes, in Ecclesiis quolibet tempore interdican- tur.

Vt in his quæ ad sacros ritus, veteresque ecclesiæ cæremonias attinent, interim illa obseruentur, quæ in Pontificali, & sacerdotali, alijsque de hac re probatis à Sancta Romana Ecclesia

libris continentur, donec liber

cæremonialis ex Vrbe

Roma prodeat, ad

vsum Episco-

porum,

&

ecclesiarum omnium con-

fectus, qui breui

expecta-

tur.

D E

DE INVOCATIONE VENERATIONE
ET RELIQUIIS SANCTORVM,
ET DE SACRIS IMAGINIBVS,

Perha sacri
Conc. Trid.
sess. 25. c. De
nuoc. venera
tio. de Reliq.

MANDAT Sancta Synodus omnibus Episcopis, & ceteris docendi munus, curamque sustinentibus, vt iuxta catholicæ, & apostolicæ Ecclesiæ vsum à primævis Christianæ religionis temporibus receptum sanctorumq; patrum consensionem, & sacrorum conciliorum decreta, in primis de sanctorum intercessione, inuocatione Reliquiarum honore, & legitimo imaginum vsu, fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos &c. Quòd si aliquis dubius, aut difficilis abusus sit extirpandus, vel omnino aliqua de his rebus grauior quæstio incidat. Episcopus antequam controuersiam dirimat, Metropolitanus, & comprouincialium Episcoporum in Concilio Prouinciali sententiam expectet; ita tamen vt nihil inconsulto Sanctissimo Romano Pontifice, nouum, aut in ecclesia hæctenus inusitatum decernatur.

De veneratione Sanctorum.

GLORIOSAM sanctorum memoriam, quorum vita meritis præclara mors pretiosa in conspectu Domini fuit, à cunctis Christi fidelibus celebrandam esse catholica semper docuit ecclesia; nouissimèque Trid. Concilium ad eò de sacrosancto hoc vetere instituto retinendo, ac propagando, sollicitum se esse ostendit, vt in Prouinciali etiam Concilio de grauioribus nonnullis rebus, quæ in his versari possent, consultatis accurate inter se Patres agere, matureque negocium expendere præcepit: ita vt superstitioso, indecoroque omni illorum cultu à fidelibus sublato sanctorum cum Christo regnantium honor, inuocatio, & veneratio in Christiano populo sincera pietate, ac religione perpetuò efflorescat.

Quapropter mandat synodus nostra Prouincialis omnibus Episcopis, vt diligenter recognitis omnibus ecclesiis, quæ in honorem Sanctorum extructæ in ciuitate, aut in diocesi reperiuntur; ceteros sanctos insigniores, quos prætermisissos, nec peculiare ecclesias habere

compererint, nouis si fieri poterit ecclesiis decorari studeant, aut saltem altaria aliqua in maioribus ecclesiis nominatim in eorum memoriam erigi: ita vt singulis sanctis qui sunt illustriores, & in Breuiario Romano recensentur, si rerum status patietur, sua sint sacra loca assignata; in quibus illorum orationes, auxiliaque implorentur, & dignus eorum gloria cultus peragatur. Aut certe sancti illi, qui insigniore festiuitate à catholica ecclesia celebrari solent, nullo pacto permittantur non propriis ecclesiis, aut oratoriis, siue sacellis, vel altaribus honorari. Quod vt in vsu inducatur, Episcopi omnes pro sua pietate, & prudentia omni studio curabunt.

Ad hæc vt populus ad sanctos illos magis venerandos excitetur, in quorum honorem Parochialis ecclesia fuit instituta, atque eorumdem patrocinio commissa; Optat eadem Synodus, sollicita Pastorum cura & studio, fideles pie, diligenterque moneri; vt quando dies festi sanctorum illorum, qui tutelares Parochiæ illius habentur, aduenerint; à Parochiarum incolis, eorum solemnitates sanctè, religioseque colantur, hæc certa fidu-

ra fiducia illorum intercessionem rebus suis apud Deum omnipotentem eò salubrius adfuturam, quò se illorum gratia & precibus digniores præbuerint. Quin etiam curabunt, illorum imagines tum super ostio Ecclesiæ, tum super altari maiori, loco conspicuo depictas oculis fidelium offerri. Item illorum vitam, insignioresq; eorumdem actiones ab Ecclesia probatas, qua templi illius parte commodius videbitur, coloribus deuote exprimi.

Quemadmodum verò Sanctorum illorum festiuitates, quæ publicè ex vetere Romanæ ecclesiæ instituto, aut locorum consuetudine celebrari solent; omni religionis, venerationisq; cultu, ita obseruari Synodus nostra præcipit; vt & opera seruilia, ceteraq; sacris constitutionibus agi eo tēpore prohibita, omnino inter mittantur. Sic nouos aliquos Sanctos, atque in ecclesia inusitados introduci nequaquam patitur, nisi prius illorum obtenta canonizatione à sede Apostolica.

De Reliquiis certis, & incertis.

QVoniam autem non solum sanctis ipsis in Cælo cum Christo regnantibus venerationem deferri apostolica traditio, & sacrosancta Concilia iubent: sed & eorum reliquias, qui viua Christi membra fuerunt, & per quos beneficia multa à Deo impetrantur, à fidelibus coli sanxit. Id vt diligentius à nobis præstetur, mandat Prouincialis Synodus, vt quisque Episcopus omnes sanctorum reliquias, siue in Ciuitate, siue in Diocesi quamprimum exquiri, & recognosci studeat, ita vt certæ ab incertis, & probatæ ab alijs suboscure omnino separentur: omnesque ordine, nominibusque distinctis diligenti inventario conscriptæ in Archiuio Episcopali excipiantur.

Quòd si nouæ aliquæ effodiantur, ne-

mini liceat, nisi Episcopo recognoscen- te, & approbante illas recipere. qui Theologis, & pijs viris in consilium adhibitis, ea decernat, quæ cum veritate, & pietate congruere iudicabit. Fiat autem omnium quæ probatæ, certæque fuerint, catalogus, cum oratione, & indulgentijs, qui in sacello seu loco vbi illæ repositæ fuerint, affigatur; vt accedentes quasi moneat, quam pie, quamque sanctè pro obtinendis sanctorum suffragijs, & intercessione, ad illorum reliquias venerandas accedere debeant.

De Loco Reliquiarum.

DE loco verò ad illas recipiendas congruente, hæc seruentur: primo minutioribus reliquijs fiant arculæ quædam, aut vascula impensè, vt decet ornata; in quibus condantur, & singulis reliquijs singulæ schedulæ cum sanctorum nominibus adiiciantur; Maioribus autè, vas seu tabernaculum maius, honorificentiusque præparetur, deinde omnia in aliquod decens pro dignitate loci reliquiarium referantur, quod ad id commode factum erit: ita vt certè omnino ab incertis proprio tabernaculo separentur.

Sed quia de loco Ecclesiæ ad reliquias reponendas non satis certa deliberatio, propter dissimilem Ecclesiarum constructionem fieri potest; cuiusque Episcopi prudentiæ referuatum volumus, vt aptum locum, & sanctorum reliquijs seruandis, & venerandis congruentem eligat, ibique reliquiarium cum lapide ponendum curet: ac si fieri possit, omnes Ecclesiæ sua reliquiaria habeat, ad quæ fideles pro poscendis sanctorum suffragijs pie, sanctèque accedant.

De iis autem, quas pia deuotione optare solent multi, vt sibi ius sit eas intra domesticos parietes, siue in Oratoriis asseruare; erit illa cura ab Ordinario suscipienda, vt non alibi quàm loco certo ab eo visitato & probato, & qui oratio-

ni, et diuinis rebus, non aliis vñibus destinatus sit, custodiantur.

De Reliquiis ostendendis.

AT verò cum populo die aliquo solemni ostendendæ erunt; à sacerdote, non aliter nisi fuerit indutus superpelliceo, & stola, & accensis luminibus, & in capsula, in qua sunt, ostendantur.

In Ecclesijs verò Cathedralibus, & insignioribus, in maioribus solemnitatibus laudabile institutum esset, de superiore suggesto ad id præparato, reuerentis Sanctorum nominibus alta voce, cū piâ aliqua adhortatione, eas populo demonstrare, omni quæstus suspicione penitus exclusa.

De Reliquiis non asportandis.

Postremò ne omnino alienari, aut asportari extra urbem, nec in ipsa urbe de ecclesia ad ecclesiam transferri, ut ibi maneant, ab Episcopo permittatur, nisi causa subsit honesta, quæ illius animum iuste moueat. Quòd si permittente ex iusta causa Episcopo, aliquæ ex grandioribus reliquiis ad aliam ecclesiam ad tempus transferantur; id nisi cum processione, & solemnitate tam cū transferuntur, quam cum reportantur, nullo modo fiat.

Quæ verò aliunde in urbem afferuntur, ab Episcopo adhibitis Theologis, & piis viris recognosci debent, vtrū authenticis documentis probentur: vnde allatæ: à quo acceptæ: & quæ, qualesuè sint:

vt pro illarum condicione & magnitudine: vel solemniter, vel priuatim recipiendas decernat.

DE IMAGINIBVS SACRIS.

EX sacris imaginibus Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum sanctorum, cum magnum percipi fructum passim à fidelibus Catholica Ecclesia semper cognouerit, quòd per eas intuentium mentes ad prototypum reuocata, vehementius ad Dei beneficia agnoscenda, ac pietatis studia consecranda, accendantur. synodus nostra ex Tridentini Concilii decreto, abusus omnes, qui in eas irreperunt, diligenter emendari cupiens, omnibus suis Episcopis enixè præcipit, vt eas perlustrari, & animaduerti à piis, peritisquè viris mandantes, quas à sanctorum Patrum instituto abscedere inuenerint, probè accommodari, aut si opus sit, omninò mutari, aut penitus tolli iubeant.

Et in primis ne in Sanctuario Dei prophanæ imagines admittantur, non superstitiosæ, non apocryphæ, non falsæ, non otiosæ; non nouæ, aut insolitæ, non ridiculæ; non monstruosæ, non quæ sanctorum specie, viuientium faciem studiosè representant, non alia huiusmodi quæ à prisca abhorrent disciplina.

Nam de obscœnis, aut lasciuè, procaciterque pictis, siue quæ indecora ostendunt membra: curandum est, vt ne priuatim quidem habeantur; & qui tales in posterū pingere, aut fingere ausus fuerit, tamquam morū corruptor seuerè puniatur. Sed nec humi etiâ sacræ imagines exprimantur, ne conculcentur.

Omnium autem cuiuscunque generis imaginum noua miracula, nisi consultis locorum Episcopis, illaque adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris recognoscentibus, & approbantibus, vt à sacro Tridentino Concilio sancitum est, non recipiantur.

Atque vt eò tutius omnibus huius generis deformitatibus occurratur, optaret vehementer synodus, à singulis Episcopis aliquos rerum Ecclesiasticarū vsu peritos deputari, qui sanctorū, aut sacrorum mysteriorum imagines in posterū pingendas, antequam fidelium

vene-

uenerationi publicè proponantur, accuratè inspicerent, atque ex norma ecclesiastica factas probarent, ac ex Pontificalis libri ritu benedicendas manda-

rent, nominibus etiam sanctorum; aut mysteriorum illorum breuiter adscriptis, quæ obscuriora intuentibus videri possent.

DE INDVLGENTIIS,
ET ELEEMOSYNIS.

*Verba sacri
Conc. Trid.
sess. 25. de In
dulg.*

SACROSANCTA Synodus Indulgentiarum vsum Christiano populo maximè salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum in ecclesia retinendum esse docet, & præcipit, & quæ sequuntur & cet. Abusus verò qui in his irreperunt & cet. omnino abolendos esse &c. Mandat omnibus Episcopis, vt diligenter quisque eos colligat, atque in prima Synodo Prouinciali referat, vt aliorum quoque Episcoporum sententia cogniti, statim ad summum Ro. Pontificem deferantur.

DE Sacris indulgentijs, cum duo sint præcipuè quæ, à Trid. Cōcilio sancita fuerunt: alterum quod ad eas conferendas, salutaremque illarū vsum in Christiano populo retinendum: Alterum quod ad abusus qui irreperunt, corrigendos pertinet; Synodus nostra, de vtrisque illorū, hæc quæ sequuntur, Episcopis Prouinciæ suæ obseruanda decernit.

De Indulgentijs concedendis.

Primùm enim pastoralis officij, & sollicitudinis esse monet, subiectos sibi populos de maximo, atque vberissimo indulgentiarum fructu diligenter erudire: vt eò accuratius studeant intimam animi religione, atque Christianæ pietatis operibus dignos se cælesti hoc thesauro exhibere: cuius dispensatio cum summo Rom. Pontifici diuinitus tradita fuerit, cui licet pro supræmâ potestate modò maiores, modò minores, interdum etiam plenissimas indulgentias, pro locorum, casuumque diuersitate largiri: erunt Episcoporum partes curare, vt Christianus populus eas omni deuotione, atque singularum rerum, quæ in litteris apostolicis madata erunt, obseruatione suscipiat. Itidem eas quæ à Legatis de latere, Nūciis apostolicis, aliis uè auctoritatem habentibus, pro facultate

illis tradita concessæ fuerint, piè, religiosèque recipiat.

Episcopi verò cum ex ordinaria potestate præscriptam facultatem habeant, certos indulgentiarum dies fidelibus conferendi, synodus illos monet, ne illis impertiendis fines constitutos transeant, nec pro temporalium rerum commodo, atque piorum locorum, eleemosynarum colligendarum intuitu præcipuo, tam ingentia dona effundant; sed in primis ad animarum suffragia, poenarumq. relaxationes, atque spiritualem fructum augendum, eas largiantur; tum ne passim illas, aut nimis frequenter concedant, ne ecclesiastica disciplina eneruetur; sed qua decet moderatione, modò perpetuas, modò temporales pro ut rerum status postulauerit, piè, sapienterque distribuant.

De Indulgentijs publicandis.

Quoniam autem multorum sæpè importunitate, ac supplicationibus, ficta pietatis specie, huiusmodi indulgentiæ præter religiosam eas conferentium mentem extorquentur; vnde obtrectationes, & scandala crebrò apud fideles oriuntur; Idcirco Synodus, vt omnibus fraudibus, atq. circumuentiuntium dolis occurratur, statuit nullis prorsus

sus nec Parochis, nec concionatoribus secularibus, nec etiã in eorum ecclesiis, siue in ciuitate, siue in diœcesi licere eas publicare; nisi licetia Ordinarij gratis, & in scriptis præcedente: ita vt nec prætextu priuilegiorum quorumcunq;, nec cõfraternitatũ, aut societatum, quo cunq; nomine nuncupentur, ius cuiquam sit has publicè affigendi, aut aliter populo denunciandi, nisi apostolicæ literæ aliud mandarent: alioquin pro modo culpæ plectantur.

Verũ cum illæ iam impetratæ ad eũ locum delatæ fuerint, in quo promulgari eas oporteat; mandat synodus, vt Episcopo loci, seu eius Vicario in primis exhibeãtur: qui adhibitis duobus ad id idoneis de Capitulo, eas quas fideliter, & præter legitimam subreptionis suspicionem, impetratas fuisse cognouerit, in linguam vulgarem, nihil illis addendo, aut minuendo verti curet: vt distinctim populus, quid meditandum, quid orandum, quis locus visitandus, aut quid omnino agendum pro fructu illarum consequendo clarè admoneatur. In de illas quæ perpetuò, aut ad tempus impetratæ fuerint, in libro ad id nominatim constituto, atque in Archiuio conseruando, diligẽter adnotari præcipiat.

Quas verò Episcopus, seu eius Vicarius legitimè subreptitias esse cognouerit, tunc super illis, quid sibi agendum sit, Sanctissimum D. N. consulat.

Quòd si harum Indulgentiarũ occasione eleemosynæ essent colligendæ, pro redimendis captiuis, aut expeditione contra infideles, aut ad aliorum piorum locorum subuentionem; in his quod à Trid. Conc. præscriptum fuit, nullatenus prætermittatur: vt iisdem duobus de capitulo adhibitis, quæ colligentur subsidia, in certam, & clauibus munitam capsam inferantur: atq; ad destinatum vsum, nulla prorsus accepta mercede, si deliter transferantur.

De Indulg. præteritis reuidentis.

IN illis verò indulgentiis, quæ superioribus temporibus concessa perhi-

centur, illa erit ratio, pro vigilanti Episcoporum sollicitudine, obseruanda: vt quotcunq; in ciuitate, seu diœcesi cõpertæ fuerint, diligenter à prudentibus, peritisque viris deputandis recensentur; & quas inuenerint requirere manus adiutrices ad illas cõsequendas, eas vt abrogatas à fel. rec. Pio Quinto ab ecclesiis, publicisque locis tolli iubeant; quas etiam ex quauis causa concessas à fel. rec. Greg. XIII. etiam expeditionis contra Turcas, si quæ per Nuntios Apostolicæ sedis, vel quæstores deferebãtur, cum aliis facultatibus ipsas indulgẽtias quomodolibet cõcernentibus, cũ à S. D. N. Sixto V. ad eius beneplacitũ suspensæ fuerint, ea ratione, & modo qui in eius Cancellariæ Apost. constitutionibus continetur. Ideo istas durante beneplacito indici, diuulgariuè minime patientur. Et si quos alios abusus in quibuscunq; indulgentijs quomodolibet successisse deprehenderint, ad Prouincialem synodum eos primo quoque tempore deferre non prætermittent.

Ceterum ad fidelium pietatem magis excitandam, eosque ad diuinæ misericordiæ suffragia frequentius imploranda, Episcopalis sollicitudinis munus illud erit, vt sacras omnes indulgentias siue perpetuo, siue ad certum tempus, quod nõdum elapsum fuerit concessas, fidei inuentario exceptas, in libro certo, ad idque nominatim confecto, atque in Archiuio conseruando, sigillatim describi curent, notatis locis, temporibus, ceterisque necessarijs obseruandis; cui inuentario alius præterea accedet libellus, siue tabella in sacristia vnus cuiusque ecclesiæ, aut alio aptiori loco retinenda, vbi peculiare indulgentiæ illius ecclesiæ ad omnium notitiam adnotentur, & conseruentur.

De Altaribus priuilegiatis.

DE altaribus verò, quæ priuilegiata dicuntur, quòd præcipuo gratiarum munere à Summis Pontificibus ita fuerunt insignita, vt quoties aliquis sacer-

sacerdos, siue regularis, siue secularis Missam in eo, siue suo, siue alterius nomine celebrauerit pro anima cuiuscunq; fidelis, quæ Deo in charitate coniuncta ab hac luce migrauerit, eam à pœnis purgatorii, per modum suffragij liberare possit. synodus id maximè cupiens ne pia fidelium vota, quæ hisce salutari bus subsidijs exoptant adiuuari, errore, negligentia, aut vlla alia ratione destituantur, paternam Pastorum vigilantiam excitans, eos monet: vt in singulis ecclesiis Ordinariis subiectis vbi hæc altaria extiterint, liber proprius conseruetur; in quo oblationes omnes ordine describantur, vt præfecti illius Ecclesiæ eorum oblationibus, quæ anteriores fuerint, & subinde aliis ritè satisfieri curẽt; atque eas tantum eleemosynas recipiãt, quibus numerus Missarum respondere possit, nec ex iis quisquam suo destitutus voto, aut fructu relinquatur.

De Eleemosynarum collectoribus.

DE reliquis etiam, qui indulgentias, aut spirituales gratias ad indignos plerumque quæstus diuulgare solent, cum sacrum Tridentinum Concilium quæstorum nomen, & vsum penitus sustulerit, Episcopi quoque in Prouincia nostra eos nullatenus vagari permittent. Quia tamen ad vsum pauperum, siue hospitalium, aut monialium, seu fabricæ Ecclesiarum, aliorumque piorum locorum indigentium necessitatem, pios aliquot viros non deesse oportet, quorũ fidei ministerio eleemosynæ, aut alia charitatis subsidia pauperum nomine petantur, & colligantur: hos minime passim prohibendos, sed christiana charitate certis præsertim in locis intra Diœcesis fines complecten-

dos Synodus docet: dum tamen collectores spectatæ bonitatis, & religionis sint, Episcoporum iudicio probati: quorum in eleemosynis pars nulla sit: quiq; munus tale obeant diligenter ac decenter, sine vlla fraude, sine vlla bonorum offensione, ac scandalo, nec quæstoris vllò modo nomine, sed eleemosynarum collectores simpliciter appellentur. Præterea nullas indulgẽtias diuulgent, nec concionentur, nec sua priuilegia, aut sacras reliquias circumferant, neque imprecationibus, aut minis eleemosynas ab hominibus expriment, aut extorqueant, non campanas, aliaue huiusmodi instrumenta, quæ olim erant quæstorum insignia, ipsi deferant aut pulsent, ad homines excitandos, nec tale quicquam petant tanquam debitum, aut vtitatum, nec vllò artificio, aut specie commemorandæ orationis sancti Antonii, aut alterius sancti; neque imaginem vllam deosculandam deferẽtes, aut alios libros, neque describentes nomina populorum, aut benefactorum, vel alio peruerso more pecunias exquirant; sed simpliciter, piè, ac modeste eleemosynas petant, ad inopiam piorum locorum subleuandam, & accipiant tantum quod sibi spontè offeretur; nec super iis eleemosynis vllam quouis nomine conuentionem faciant etiam in vtilitatem ipsorum piorum locorum: modò ne in ecclesiis, dum peraguntur diuina, queritent, nec orantium deuotionem perturbent: & quicquid talis eleemosynæ nomine collectum fuerit, nullam ad rem aliam, nisi ad vsum eorum, quorum intuitu subsidia petita fuerint, transferantur.

DE SYNODIS PROVINCIALIBVS
ET DIOECESANIS.

Verba sacri
Concilii Trid.
Sess. 24. c. 2.

PROVINCIALIA Concilia sicubi omiffa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controuersijs componendis, alijsq. ex sacris Canonibus permiffis renouentur &c. Ad ea Episcopi omnes, & alij qui de iure, vel consuetudine interesse debent &c. conuenire omnino teneantur. &c. Itidem Episcopi, qui nulli Archiepisc. subijciuntur, aliquem vicinum Metropolitanum semel eligāt, in cuius Synodo Prouinciali cum alijs interesse debeant; & quæ ibi ordinata fuerint, obseruent, ac obseruari faciant.

De inuitandis ad Concilium.

POSTQVAM Tridentina Synodus Prouincialia Concilia quolibet saltem triennio post Octauam Resurrectionis, siue alio cōmōdiore tēpore celebranda esse cōstituit; vsquē adeo vt Metropolitanō legitime impedito, id à Coepiscopo antiquiore præstādum esse iusserit. Synodus nostra magnum diuinæ clementiæ beneficium erga se agnoscens, quæ Prouinciā hanc per Gregorium xij. fel. rec. summum Pontificē Metropolitanico iure exornauerit, subindeque annuente S. D. N. Sixto V. felix initiū huius auctoritatis exercendæ hoc ipso tempore indulserit; idcirco cum partes suas in primis esse intelligat, vt ea quæ de synodis Prouincialibus à Tridēno Concilio sancita fuerunt, diligentissimè in posterum obseruentur; atque ad illa quæ necessaria erunt, Episcopi omnes huius Prouinciæ se opportuniùs possint comparare: certum in præsentī tēpore prouincialis proximæ futuræ synodi cogendæ, atq. aperiendæ statuendum esse censuit, quod incipiet ab hinc triennio in Dom. 3. post Pascha Resurrectionis Domini, idque in hac ipsa Metropolitana Ecclesia; cum nō deceat ei quæ mater aliarum est, nisi iustis admodum impedimentis, in tam insigni, solemniquè actione loca alia præferri.

PORRÒ illius ratio celebrandi hæc erit. Primum per edictum generale, certumque nuntium per duos menses saltem ante destinandum, omnes cōuocabuntur, qui in eo interesse debent, poena canonica apposita, ab eodē Concilio declaranda aduersus eos, qui legitimo impedimento cessante sui copiam nō fecerint. Qui verò impediti fuerint, mittant Procuratorem cum mandato speciali ad iurandum, & suscipiendum decreta, quæ in Concilio statuentur.

Edicti autem forma hæc, vel similis erit

Tenor edicti.

SACROSANCTI Trid. Concilij decreto mandatur, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controuersijs componendis, alijsque ex sacris canonibus permiffis, Prouinciales synodos quolibet triennio celebrari. Cui quidem decreto nos pro nostri Archiepiscopalis officij munere, vt par est, obtemperantes, synodum Prouincialem ad nostram Metropolitanam Basilicam hoc publico edicto euocamus, eidemq. synodo inchoando Dominicam tertiam post proximam sacratissimæ Resurrectionis solemnitate præstituimus. omnesque, & singulos Prouinciæ nostræ Reuerendissimos Episcopos, Metro-

Metropolitanæ ecclesiæ Bonon. suffraganeos, ad ipsam Metropolitanam ecclesiam mane eadem die hic adesse iubemus: ac deinceps alijs consequentibus diebus, donec ad Dei laudem, & gloriam absoluantur.

Ceteris etiam omnibus, & singulis qui possunt, debentvè iure, aut priuilegio, aut consuetudine eidem Prouinciali Concilio interesse, & ad quos id pertinet quavis ratione, illud idem indicimus, ac denunciāmus, ne cuiquam vel rei ignorantiam ad excusationem adhibere, vel se contemptum, neglectumvè dicere liceat.

Quòd si qui eorum, qui debent ad eandem Synodum personaliter accedere non poterunt, procuratores mittant cum sufficienti mandato, qui causam eorum absentia in Synodo ipsa approbandam, seu reiiciendam proponant: alioquin poenas, censurasque illas se subituros esse meminerint, quæ canonicis sanctionibus decretæ sunt.

Atque vt hæc Concilij Prouincialis actio Deo auctore instituat, eiusque lumine dirigatur, ac saluari gratia perficiatur; in eo Reuerendissimorum Coepiscoporum nostrorum, atque fidelium omnium huius Prouinciæ nobis in Domino dilectorum operam, pietatem, ac studium enixè imploramus, vt religiosis, assiduisquè eorum precationibus adiuti, nos in hac sancta conciliarium rerum tractatione, quæ tota ad Dei gloriam, & spirituale huius Prouinciæ fructum intenditur, impleamur agnitione voluntatis eius, in omni sapientia, & intellectu spirituali, & ambulemus dignè, Deo per omnia placentes.

Edictum verò hoc, singularum Ecclesiarum Cathedralium, aliarumquè insignium nostræ Prouinciæ, etiam exemptarum valuis affigi, publicèque proponi mandamus. In quarum rerum omnium fidem, edictum hoc confici, auctoritateque nostra imprimi, & nostro signo muniri, tum nostra etiam manu signatum promulgari voluimus.

Dat. Bonon. in Palatio nostro Archiepisc. die &c. *Gabr. Card. Archiep. Bonon.*

De his qui accedere debent ad Concilium.

PROIINDE ne quis ex ijs, qui in Concilio interesse debent, ignorantiam excusare, aut erroris alicuius prætextu absentiam obtegere possit; Synodus nostra omnibus ad quos pertinet, id testatum esse, atque vniuersos infra scripto decreto commonefactos voluit.

Primum enim Episcopi omnes comprouinciales accedere debebunt.

Tum Abbates eiusdem Prouinciæ populum habentes.

Item Capitula Cathedralium ecclesiarum inuitanda, vt aliquos de eorum capitulo, siue illorum Nuncium mittant.

Episcopi quoque alienæ Prouinciæ, qui nulli antea Metropolitanō subiecti, semel elegerint Metropolitanum Bononiensem, eiusdem prouinciales Synodos continuare debebunt.

Quòd si alij fuerint in eadem Prouincia non solum Abbates, & clerici: sed etiam laici, qui propter publicam, aut priuatam causam, sua interesse putauerint, vt in Concilio audiantur: omnibus his, si tamen specialiter inuitati fuerint laici, licebit ad Concilium accedere, ad mittendique erunt à Patribus, atque illorum querelæ, & propositiones in Concilio examinandæ.

De ratione celebrandi Concilium.

PORRÒ vt ea quæ in Synodo summa maturitate, & vigilantia excutienda, & tractanda erunt, salubriter deliberentur, atque in Dei gloriam, ecclesiarum vtilitatem, fideliumque ædificationem cedant: fient interim in singulis prouinciæ ciuitatibus, præsertim in ecclesia Metropolitana supplicationes, & preces, vt Deus, & Pater luminum, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectū descendit, Patrum ipsorum cordaradijs

sua

suæ lucis perfundat; quibus illustrati, quid dignum, quid rectum, quid expediens, atquæ prouinciæ huius necessitati accommodatū sit, intelligant, sapienterque decernant: vt solida pietatis, ac veteris disciplinæ in tota prouincia fundamenta iaciantur.

De ordine sedendi.

Quæ omnia vt congruenti ordine, rationeque perficiantur, primū quæ in pontificali Romano, de celebratione huius concilij tradita sunt, erunt diligenter obseruanda. Tum ad omnes controuersias tollendas, Episcopis ipsis in concilij confessu loca, non pro dignitate ecclesiarum quas obtinent, sed pro graduum susceptione assignabuntur; quos subsequenter Abbates populum habentes: tum Abbates titulares, vel mitræ usum habentes: tum Monasteriorū, siue Abbatiarum Commendatarij: deinde qui dignitates obtinent: & postremò Cathedralium ecclesiarum procuratores, seruato Episcoporum suorum ordine; nisi tamen omnibus superius relatis ius aliter sedendi ex legitima consuetudine præscriptum esset.

Quando tamen Canonici cathedralis ecclesiæ capitulariter procederent, illi Abbatibus titularibus, & commendatarijs essent præponendi.

Verum & si accideret aliquos loco non suo, aut ordine, quodcumque durante concilio permanere, nulli ob id præiudicium, nullique ius nouum acquisitum esse intelligatur.

De tractandis in Concilio.

Tractanda verò in prouinciali Synodo ea in primis erunt, quæ à Tridentino concilio nominatim agi debere præscripta fuerunt. Tum generaliter alia, quæ ad mores emendandos, excessus corrigendos, controuersiasque componendas pertinent, ex vario ecclesiarum locorum, & temporum usu, atque opportunitate.

Testes etiam Synodales de veteri more erunt decernendi; & decreta de residentia, alterum sub Paulo III. alterum sub Pio III. felicitis recordationis, pleno confessu, totaque prouinciali Synodo audiente recitanda erunt.

De habentibus votum.

Quibus quantum opus erit à patribus excussis, atque pertractatis; tum ex frequentiore illorum sententia, erunt singula terminanda, ita vt Episcopi solum diffiniendi iure vtantur. Reliqui verò Abbates, & commendatarij & Capitulorum procuratores voce tantum consultiua potiantur: qui capitulorum procuratores ad tractatum tantum, vbi de eorum interesse agitur, admittantur. Reliqui nulla in his auctoritate gaudeant, nisi Patres concilij ex causa procuratoribus Episcoporum absentiū, gratificandum duxerint, vt ad votum etiam diffinitiuum eos admitterent.

De subscribendo, & exequendo.

His peractis subscribent decretis à Synodo probatis omnes qui concilio interfuerint, & voti diffinitiuum ius habuerint; indeque post legitimam decretorum omnium promulgationem, quæ publico edicto fiet; sciant vniuersi, constitutionibus illis comprouinciales omnes Episcopos, & alios qui accedere tenentur, item illorum subditos adstrictos esse, pœnis aduersus non obediētes constitutis. Quæ vt efficacius in hominum mores inducantur, partes erunt cuiusque Episcopi in subsequente prouinciali Synodo rationem decretorum, quæ usu recipi curauerit reddere, vicissimque in Synodo sua Diocesana eandem rationem ab omnibus clericis suis, eorū quæ impleuerint exigere, vt quantum in Episcoporum facultate erit, non obscurè doceant, se illorum executionem qua decuit animi alacritate amplexos fuisse.

QVAE AD SYNODVM DIOECESANAM PERTINENT.

De his qui ad synodum Diocesana venire debent.

Cum verò prouincialis Synodi celebratio vsque in tertium annum differatur, interim diocesana singulis annis congregetur. quam si Metropolitanus, vel alius Episcopus legitima causa impeditus, per se cogere, & perficere non poterit, saltem per Procuratorem, aut Vicarium suum generalem, cum mandato sufficiente celebrandam curabit. atque ad hanc, præter subditos, qui adesse compelluntur: Rectores etiam exempti, qui à proximiori Episcopo possunt visitari, si ab eodem inuitati fuerint, accedere teneantur. Quòd si per edictum generale vocati legitimo impedimento cessante non accedant, vel si accesserint, ante finem, licentia non obtenta discedant, arbitrio Ordinarij etiam vsque ad suspensionem officiorum, & beneficiorum mulctari possint.

De tractandis in synodo.

In hac verò Synodo teneantur qui beneficia ecclesiastica obtinent, & ad Synodum conuenire debent, professionem fidei emittere: Hic præterea decreta Concilij prouincialis promulgentur, quæ vnusquisque habere apud se debeat, ne se illorum ignoratione excusare possit. Hic possint Episcopi de Missarum reductione pertractare, vt ijs quæ piè à fidelibus legati titulo relicta sunt, satisfieri commodè possit: ita tamen vt defunctorum ea relinquentium in omnibus commemoratio fiat. Hic præterea sex ad minus examinatores proponantur, qui Synodo satisfaciāt, & ab eadem probentur; vt in concursu qui fit ad ecclesias Parochiales diligenter, & exactè promouēdos iuxta decretū Conc. Trid. examinent. Hic publicentur decreta fel. rec. Pauli III. & Pij III. de Residen-

sess. 6. c. 1.

sess. 23. c. 1.

sess. 24. c. 18.

tia. Postremo tractentur illa, quæ temporis ratione ad cultum diuinū confirmandum, & augendum pertinere videbuntur.

Qua spectant ad publicationem atque executionem Synodi Diocesana.

Synodales vero constitutiones ita promulgari oportet, & ad notitiā totius diocesis perducere, vt vnusquisque clericus eas apud se habeat; & quantum erit in eo, sub pœnis, & censuris ibi contentis diligenter exequatur. Vt autem quæ in Dioc. Synodo acta fuerint, cum ijs quæ in prouinciali erunt diffinita consentiant; Episcopus quisque diocesanae Synodi statuta ad prouinciale Conciliū deferat, ab eo, vel ab alio, cui pars ista à Concilio delegata fuerit, examinanda; & si contra Synodorum, canonumue decreta aliquid irrepsisse compertum fuerit, ad iuris rationem, & ordinem reuocetur.

De Congregationibus.

Nunc illorum occasione quæ de Synodis habendis tradita sunt, cum fructum inde vberimum manare, atque ex frequenti clericorum inter se conuētu, mutuaque laborum, ac meditationū communicatione, disciplinam ecclesiasticā mirificè augeri omnes intelligant; optaret maxime prouincialis hæc Synodus, omnes Episcopos suos in eam curā diligenter incumbere; vt Parochi omnes Ciuitatis singulis mensibus vnum in locum, quem Episcopus designauerit, conueniant: atque sub præfecto ab eodem constituendo, de modo administrandi, & regendi ecclesias: de casibus conscientiarum: de Sacramentorum administratione, & huiusmodi alijs, quæ magis ex re videbuntur, certa lege, & ratione ab his seruanda, inter se tractent.

In diocesi itidem per Plebes, aut Vicarias aliæ congregationes certis temporibus habendæ instituantur: in quibus

de ijs-

de iisdem rebus, & præcipuè de cura animarum, de cultu ecclesiarum, de populorum ædificatione iuuanda, sub alijs

Præfatis, & regulis ab Episcopo assignandis, accuratè, religioseque agantur,

DE RESIDENTIA.

Verba sacri
Conc. Trid.
Sess. 23. c. 1.

Metropolitanum cum Concilio Prouinciali spectabit iudicare de licentijs à se, vel à suffraganeo datis: & videre ne quis eo iure abutatur, & vt poenis canonicis errantes puniantur.

Episcolalis officij recte, vtiliterque exercendi rationem à personali residentia potissimum pendere, eamque veluti basim totius Pastoralis administrationis esse, non modò sanctorum Patrum testimonio, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatū habemus; sed vsu etiam ipso, & euidenti ecclesiarum omnium exemplo adeò cognitum, planèque perspectum, vt ea de re noui quicquam statuere superuacaneum videri possit. Verumtamen quæ humanæ infirmitatis imbecillitas est, cum multi propriæ vineæ colendæ interdum obliui, libentiùs se in alienos campos inferant. Idcirco factum est, vt præcarum vsque legum seueritas grauitè in eos animaduertit, qui à proprijs ecclesijs temere abscederent, nouissimèque sacrosanctum Tridentinum Concilium multiplices poenas iteratis decretis aduersus eos promulgauerit, qui præter causas in eodem Concilio expressas, stationes suas desererent; mandans etiã Metropolitanò, vt in Concilio prouinciali de tota hac re, ac legitimis absentiaë causis iudicet, ne quis facultatibus alioquin permissis abutatur.

De his qui ad Residentiam tenentur.

Quapropter Synodus nostra salutaria hæc sacri Concilij Trid. decreta cunctis Prouinciæ coepiscopis in memoriã reuocans, omnibus & singulis indicit, nemini licere nisi ex præscripto causarum, & temporum, & condi-

tionum in eodem Concilio comprehensarum, vlla ratione sedes suas Episcopales relinquere.

Et quoniam in hoc residendi munere adeo se Tridentinum Concilium studiosum, sollicitumque ostendit; vt post Episcopos ad ecclesias reuocatos, ipsorum pariter vigilantiaë curandum reliquerit, vt reliqui omnes, quibus animarum cura commissa est, in ecclesijs suis maneant. Idcirco Synodus nostra ad Pastorem eorum sollicitudinem pertinere commemorat: non solum Parochos cogere, vt in suis ecclesijs permaneant: sed etiam Abbates, & Commendatarios, aut alios quoscunque, qui aut curam animarum habeant, tametsi in illa Parochia tres, aut quatuor tantum incolæ essent, quos compelli debere statuit in domo parochiali, si idonea sit, habitare: aut si duæ ecclesiæ vnitaë fuerint, in digniori ac frequentiori commorari; Quòd si Canonicatum cum Parochiali obtinuerint, quamuis coadiutorem acceperint, adhuc à Parochia eis abesse non licebit.

De alijs verò quibus non imminet cura animarum, sed tamen alia onera sunt adiuncta, quæ personale ministerium requirunt: ad Episcoporum pariter studium spectabit, vt quisque suo muneri per se ipsum, non per substitutum, cum electa sit personæ industria, satisfaciat. Huiusmodi sunt hi, qui dignitates aut canonicatus obtinent, quorum præsentia, & officio non solum ecclesiæ cultus, diuinaque ministeria, sed etiam Episcopalis ipsa administratio vehementer ornatur, & augetur.

Itaque hi tum in Cathedralibus, tum in Colle-

tum in Collegiatis quibusque ecclesijs etiam non insignibus, nisi tamen istæ nõ insignes Collegiataë, essent rurales prorsus destituta: aut in quibus nunquam antea supra hominum memoriã solitum esset residere: aut adeo tenues redditus esset, vt canonicos nõ habentes aliunde vnde viuerent, alere non possent; singulis horis diuinis officijs attentè, religioseque psallendo sic interesse debent, vt nec statutum vllum (nisi fuerit à sede Apostolica confirmatum) huic fortasse repugnans sanctioni sit obseruandum; sicuti nec constitutio illa, aut immemorabilis consuetudo vires haberet, quæ illos vltra tres menses quolibet anno à choro abesse pateretur. Siquidem nec toti Capitulo ipsi licet, nec vt singulis Canonicis in Capitulo, quæsto villo prætextu, distributiones quotidianas absentibus donare, aut remittere: nec canonicis qui non interfuerint, illas tuta conscientia retinere, adeo vt nec sufficiat, eos in ciuitate commorari, nisi diuinorum tempore choro intersint. Et quando permissis aliquibus casibus liceret Canonicis à choro abesse, non tamen ab Ordinario ferendum erit, vt omnes, aut plurima eorum pars eodem tempore ecclesiam destituat; sed illius & Capituli arbitrio, singulis discedendi à choro facultates proportionabiliter distribuuntur.

Adeoque hoc inferuendi ecclesiæ onus illis incumbet, vt Episcopo pontificali ritu celebranti, & secundum vices suas, aut functionum munera assistere, & Subdiaconi, seu Diaconi officium præstare debeant, dum tamen Episcopus in ciuitate ex ecclesiarum consuetudine, non extra ciuitatem hæc Pontificalia munera obeat.

Canonicus verò, siue Pœnitentiarius, siue Theologalis eo amplius præter cæteros canonicos, & residere, & ecclesiæ interesse debet, vt muneribus proprijs quisque eorum integrè satisfaciat.

Qua de re optandum valde esset, quod præcis olim temporibus ecclesiastica disciplina induxit, vt Canonici prope Cathedralis, collegiataeue ec-

clesias sua domicilia certis conclusa locis, & spatiis, à secularium commercio separata haberent; idem quoque mos aut retineri, aut institui studiosa Episcoporum diligentia posset. Hinc enim & diuino cultui incrementum, & ecclesijs decus, & Episcopis adiumentum, & eisdem Canonicis commodum non medio-cre accederet.

Quæ verò de necessaria Canonicorum residentia dicta fuerunt, ea multo magis ad Mansionarios, seu Cappellanos præbendatos, qui sustinet pondus diei & æstus, pertinere Synodus statuit.

Verum quod pertinet ad eos, qui dignitates obtinent nullas distributiones habentes, vt & ipsi competens ecclesiæ seruitium impleant, arbitrio Ordinarij præscribendum; propterea ipse Ordinarius tertiam partem ex fructibus, & prouentibus quibuscunque illarum dignitatum, in distributiones conuertat, assignandas iuxta decretum Concilij Tridentini.

De Beneficiariis simplicibus.

Præter hæc sunt alia beneficia nulli animarum curæ, aut muneri choro deseruendi obnoxia; ita tamen suæ erectionis initio, siue immemorabili consuetudine, aut alia ratione constituta, vt illorum Rectores assidui in ea ecclesia esse debent, & quædã alia præstare, quæ in eorum foundationibus, vel alijs continentur. Hos igitur cogere debet Episcopus, vt personaliter impleat, quod institutionis beneficii, siue alterius oneris ratio postulat. & propterea Pastoralis vigilantia in eo non segniter versari debet: vt edicto publico perquisitis, diligenterque cognitis omnibus ecclesiasticorum quoruncumque beneficiorum erectionibus, & oneribus, tam ex ipsa foundatione, quàm quacunque alia ex causa prouenientibus, singulos Rectores ad munia sua obeunda compellat.

Sunt item alia beneficia quæ nec clericum, nec populum, nec administrationem, nec peculiare vllum officium habent,

habent, simplicia beneficia vulgò dicta, quæ ex generali consuetudine ecclesiæ, residendi necessitatem Rectoribus non imponunt. Hos nec Synodus nostra inuitos quidem in ijs permanere cogēdos putat; sed tamen quoniam beneficia omnia pro spirituali aliquo seruitio instituta fuerunt, & à pijs fidelium votis, qui ea fundarunt, ac prouentibus auxerunt, maxime alienū fuisse creditur, vt ea ab illorum possessoribus veluti pro derelictis haberentur.

Idcirco non prætermittent Episcopi quando huiusmodi beneficia, seu capellæ, aut altaria necessarijs rebus indigeant, Rectores eorum compellere iuxta loci, & prouentuum conditionem, ad eas supplendas, & testā etiam iuxta canonum decreta, instauranda.

De Rectoribus Altarium, seu Cappellaniarum.

AD hæc sunt in ecclesijs altaria titulis Cappellaniarum, seu alio nomine nuncupata, & certis oneribus subiecta, vt earum Rectores præscriptis diebus Missas per se ipsos celebrare, aut processionibus interesse, aut alia huiusmodi munia obire debeant; quarum rerum obseruatio ad Episcoporum pariter sollicitudinem pertinebit, vt ex foundationis lege impleatur, & quisque assignato titulis suis munere fungatur.

De functionibus Clericorum.

Conc. Trid.
Sess. 23. c. 17

POSTREMÒ sunt sacerdotes & clerici, quibus licet nulla beneficia ecclesiastica fuerint distributa, quo tamen tempore fuerunt illis ab Episcopis in sacra Ordinatione manus impositæ, peculiare etiam eisdem functiones assignatæ fuerunt, certis in ecclesijs, atque ministerijs obeundæ, quas per se ipsos præstare, nec à suis se muneribus tubducere debent.

De Causis excusantibus a Residentia Curatos animarum.

QVÆ superius de Residentiæ assiduitate in ecclesijs præstanda, sancita fuerunt; non tamen adeo durè, strictimque accipiēda esse Synodus declarat, quo minus æquitate suadēte non possint, & debeant temperari. Nam quod ad Episcopos pertinet, Christiana charitate exigente, aut vrgente necessitate, seu debita obedientia, aut euidenti ecclesiæ, vel reipublicæ vtilitate postulante, Tridentinum Concilium eos lege interim solutos esse edixit, dum tamen hæ legitimæ absentiæ causæ in scriptis, illorum ad quos pertinet testimonio, iisque modis, & rationibus probarentur, quæ in eodem Concilio constituta fuerunt.

In Parochis quoque multa possunt se impedimenta offerre, quæ Episcoporum animum iustè queant inducere, vt illos ab eorum ecclesijs, facultate illis scripto concessa, ad tempus abesse patiantur: veluti si Rector infirmitate laboret, nec medicorum, aut aliarum rerum, quæ ad illius curationem sint necessaria, copia in loco vbi ecclesia sita est, haberi possit; Tūc enim charitatis ratio suadebit, vt se ad locum viciniorem, & commodiorem recuperandæ valetudinis causa possit transferre, relicto interim idoneo vicario ab Ordinario approbando, qui eius vicem subeat, cum portione congrua fructuum ex eiusdem ecclesiæ redditibus colligenda.

Aequè ob graues, & non simulatas inimicitias, sed quæ post adeptum beneficium, citra Parochi culpam, Ordinarij iudicio dignoscendam exortę fuerint, permittet illi Episcopus, vt permanentibus inimicijs, vsque ad annum, in alium tutum locum viciniorem commigrare possit, relicto in ecclesia vicario approbando ab Ordinario, cum portione congrua, vt proximè dictum fuit.

Si etiam

Si etiam datus fuisset Parocho Vicarius perpetuus, in quem tota animarum cura, atque administratio legitimè translata fuisset, à parocho abdicata: erit à residentiæ munere excusandus.

Item modicum admodum, ac breue absentiae spatium reuertendi quamprimum animo susceptum, veluti ad duos, aut tres dies non solemnes, nec quo tempore periclitatur infirmi: eiusmodi non erit, vt licentiam in scriptis obtinere oporteat.

Nec illo etiam casu cum Episcopus Parochi opera in visitatione, aliouè diocesis suæ munere, non tamen ultra bimestre spatium, vteretur: relicto tamen ibi Vicario idoneo ab ipso Ordinario approbato.

Quòd si Parochus iusta ex causa discedendi facultatem ab Ordinario suo vsque ad bimestre tempus postularet; recusante Episcopo licebit illi ad Metropolitanum, illius obtinendæ causa confugere, eoquè retinente ad sum. Ro. Pontificem appellare.

De Causis excusantibus Canonicos a Residentia.

HABENT item dignitates, & Canonici legitimas suas causas, ob quas à Chori seruitio excusari possunt; nam si ea fuerint ægritudine correpti, quæ eos domo egredi, aut sine vitæ discrimine in ecclesia permanere non patiantur: solitiq. sint cum rectè valent, ecclesiam frequentare: tunc infirmitatis tempore excusandi erunt. Itidemque qui senio confecti fuerint, aut carcere indebitè inclusi, aut aliàs absentes ex causa à iure permessa.

De inimicijs etiam citra culpam suam susceptis, eadem quæ supra de Parochis decreta sunt, obseruanda erunt; ita vt si omnes fructus in distributionibus quotidianis consistant, eos canonicus deducta tertia parte, alijs loco eius deseruientibus assignanda, sibi possit comparare.

Quòd si haberet ecclesia constitutio-

nes à sede Apostolica confirmatas, quæ permitterēt Dignitatibus, aut Canonici longius absentiae spatium, quam supra decretum fuit, erunt ea quoque obseruanda.

Illi quibus in Cathedrali, Collegiatauè ecclesia munus datum esset exercendi curam animarū: dum in ea actione, curæq. exercitio occupantur, erunt loco interessentium habendi.

Sicuti & Canonicus qui præbendam poenitentialem, aut theologalem obtinet: dum singuli eorum, quæ propria muneris sui sunt, fideliter exercent: portiones fructuum & distributionum, quas alij capiunt, consequetur.

Sed & si Collegiata ecclesiæ ruri essent positæ, & hominū frequentia prorsus destitutæ: siue in quibus ex immemorabili consuetudine nullus residendi mos esset: aut ex quibus adeò tenues prouentus perciperentur, vt sustinendo pro dignitate Canonico aliunde non habenti vnde viueret, non sufficerent: non erunt hi Canonici inuiti ad residendum in ea ecclesia adigendi.

De Pœnis non Residentium.

QUI verò iustis causis non præuentibus, nec facultate sibi à superioribus suis legitimè concessa, ab ecclesiarum suarum statione, quæ sibi ad militandum Deo fuit assignata, discedendum putauerint; ij pro culpæ suæ grauitate magnas sibi pœnas semper cumularunt. Nam aduersus desides Episcopos, quàm seuerè Trid. Concilium animaduertit, satis decreta sub Paulo III. & Pio III. ea de re edita, quæ & in prouincialibus, diocesanisque Synodis legi cautum est, abundè restantur. Quibus & literæ apostolicæ Pii III. & motus proprius Pii Quinti nouis, eos vinculis, ac pœnis obstringentes accesserunt.

De Parochis verò, seu alijs quibuscunque beneficiatis animarum curam habentibus, qui ecclesias suas in sterili quasi viduitate relinquunt; præter ea quæ nominatim Trid. Concilio, & con-

X stitutio.

stitutionibus eorum summorum Pontificum Pii III. & Pii V. continentur: amplius ad eorum contumaciam comprimendam, fuit eorum Ordinariis concessum: ut quo aptiore, atque efficaciore remedio aduersus absentes sibi agendum putauerint, pro modo culpæ, ecclesiarumque auctoritate, eos ad officium suum vrgeret, & compellere non desinat; vsque adeo ut Rector ille, qui olim morosus in residendo fuit, licet elapso bienio, ad restituendum fructus absentia tempore perceptos iure adstringi possit: tamen nec Episcopale edictum, nec monitiones vllæ, aliaue huiusmodi præcessissent; cum satis eos pastoralis officii sui ratio omni diuino, naturali, humanoque iure debeat interpellare.

De vera & fructuosa Residentia.

Verum ne cæco fortasse errore quifquam decipiatur, satisque muneri suo, ac pastoralis officio fecisse putet, si præsentiam tantum corporis assiduam temporibus debitis ecclesiæ suæ præstiterit; Synodus nostra prouincialis cum caput hoc totius negotij præcipuum, grauissimique periculi plenum esse agnoscat; hortandos in primis, accuratissimèque admonendos Coepiscopos suos esse censuit: ut quauis humano iudicio, Ecclesiasticisque sanctionibus tuti, immunisque esse videantur; sciant tamen non eos supremum illud, acerrimumque præpotentis Dei tribunal euasuros, nisi & alia multa cum hac personali residentia coniunxerint, quæ eos non specie tantum, sed verè Episcopos, Pastoresque esse declarent.

Quorum illud primum est, ut ab omnibus ijs criminibus longè absint, quæ Apostolus ad Titum, & Timotheum scribens, cauenda, deuitandaque præcepit; Nam que peruersitas est, unde perfectio nis exempla, salutarisque norma expe-

ctari debuit: inde fastus, auaritiæ, turpitudinisque venena sæpè emanare?

Sed præterea fecundos, iugesque bonorum operum fructus in labore, & sollicitudine eos afferre oportet: ut verum Episcopi officium, non nudum nomen, ac potius simulacrum Episcopi in otio, & desidia referant. Hinc Trident. Concilium diuino præcepto hæc inter cetera illis nominatim mandata esse recensuit: oues suas agnoscere: pro his sacrificium offerre: verbum diuinum prædicare: sacramenta administrare: bonorum omnium operum exemplo pascere: pauperum, miserabiliumque personarum curam paternam gerere: & in cetera munia pastoralia diligenter incumbere.

Quæ tamen nec sufficient ad Episcopale ministerium fideliter implendum, nisi ut ait apostolorum princeps, Episcopi ipsi nõ coactè quasi officii necessitate, & poenarum, seu popularis censuræ metu; sed spontaneè, & forma facti gregis ex animo hæc fuerint amplexi; ita ut non ad quiescendum, nec ad propria commoda, amplioresuè gradus sibi hinc munendos ea exerçant: sed ut purè Dei in primis gloriam, animarumque salutem intima charitate, & sollicitudine querant.

Hæc tum erit vera illa, & pastoralis, ac Christiana residentia, quam Synodus nostra à Coepiscopis suis omnibus ardentè exposcit: & quam per eorum exempla in Parochorum suorum mentibus acriter inseri exoptat; ut hinc vniuersus populus duces, præpositosque suos agnoscens, fideles esse ministros mysteriorum Dei, & diuinæ gratiæ

dispensatores: ad illorum monita salubriter excipienda, virtutesque imitandas, omni studio excite-

tur.

DE VISITATIONE.

Verba Sacri Concilij Tridentini Sess. 24. c. 3.

Metropolitanis etiam post plenè visitatam propriam Diocesim, non visitentur Cathedralis Ecclesiæ, neque Dioceses suorum Comprovincialium, nisi causa cognita, & probata in Concilio prouinciali. Itè si Visitator amplius accipere præsumperit, quàm statutum est; is præter dupli restitutionem intra mensem faciendam, alijs etiam poenis iuxta constitutionem Concilij generalis Lugdunensis quæ incipit, *Exigit*, necnon in Synodo prouinciali arbitrio Synodi absque vlla spe veniæ mulctetur.

Visitatoris munus in Episcopali administratione quàm sit necessarium, quàm latè pateat, quàm attentum animum, perpetuamque sollicitudinem requirat, ex ipso Episcopi nomine constare potest, quod inspectoris, seu speculatoris partes, officiumque demonstrat. Nam cum debitor ille sit sapientibus, & insipientibus, pusillis, & magnis, cumque multa illa sint, ac planè dissimilia, quæ pro locorum, temporum, atque rerum varietate, ab eo præstari debent; mirificè refert præter mentis vigilantiam, corporis etiam sensus, oculos, manusque adhibere, atque in rem præsentem venire, & aspectu cuncta lustrare. Nam quò certius singula tenemus, medicorum more languores omnes sciscitantes, vulneraque ipsa manibus contrectantes, eò salubriora eis remedia adhibemus.

Hæc sacrum Tridentinum Concilium cum animaduertit, ea de toto hoc negotio constituit, & nobis plenius cauenda reliquit, quæ in eius decretis continentur.

Verum cum ipsi cognoscamus, opus hoc eiusmodi esse, ut in omnes se pastoralis curæ partes effundat, ac nihil ferè in toto Episcopali munere inueniri, quod visitationis officium effugiat. Idcirco visum nobis est, hæc quæ breui decreto pro rei magnitudine, ac necessitate, satis comprehendere non possent, ad aliquot generalia capita, veluti in compendium redigere: ut ea ob oculos posita, facilius recognosci, ac sæpius in memoriam possint reuocari,

Quæ ad visitationem personarum pertinent.

In primis igitur sunt personæ, quæ visitationi subijciuntur, & hæ cuiuscunque ferè generis, ordinis, & conditionis: sunt enim Abbates multi, sunt Canonici, sunt Plebani, sunt Parochi, sunt qui beneficia quæcunque obtinent, atque alij qui carent beneficiis ecclesiasticis; sacerdotes, & clerici, de quorum vita, doctrina, & studiis, quid sit indagandum, quid animaduertendum, quid emendandum, optimè Episcopi ipsi pro sua prudentia, spiritualique zelo cognoscere poterunt, cum singula singulis præscribere sit infinitum.

Visitabunt etiam capitula Cathedralium, & Collegiatarum insignium, & aliarum Ecclesiarum, quamuis etiam fuerint exempta à fundatione, dummodo per se ipsos generalem obeant visitationem; alioquin ipsis legitimè impeditis, ab eorum Vicariis poterunt visitari.

Itidem visitabunt Abbatis, Prioratus, & Monasteria commendata, in quibus non viget regularis obseruantia. omnes tamen regulares visitabunt, qui curam habent animarum secularium personarum in his, quæ solam curæ administrationem attingunt. Exceptis regularibus habetibus curam animarum dictarum personarum regularium in illis monasteriis, seu locis, in quibus Abbates generales, aut capita ordinum sedem ordinariam principalem habent, seu in illis in quibus Abbates, aut alij

regularium Superiores iurisdictionem Episcopalem, & temporalem in parochos, & parochianos exercent: Saluo tamen eorum Episcoporum iure, qui maiorem in predictis locis, vel personis iurisdictionem exercent.

In monasterijs, ac alijs beneficijs regularibus commédatis, curatis, vel non curatis, vbi viget obseruantia regularis, prouideant Episcopi paternis admonitionibus: vt eorum regularium superiores, iuxta eorum regularia instituta, debitam viuendi rationem obseruent, & obseruari faciant, & sibi subditos in officio contineant, ac moderentur. Quòd si admoniti intra sex menses eos non visitauerint, vel correxerint, ijdem Episcopi eos visitare possint, & corrigere iuxta eorum instituta.

Conc. Trid.
Sess. 25. c. 9.

Item sanctimonialia, quæ sub regularium cura sunt, in his tantum, quæ ad clausuram pertinent, licebit visitare. Sanctimonialia verò sedi Apostolicæ immediatè subiectas, tam in his quæ clausuræ sunt, quàm quoad cetera omnia, quæ ad veram religiosè viuendi disciplinam spectant, ius erit visitandi, curandique simul, vt tam in ecclesiasticis ministerijs, quàm reliquis vitæ exemplis sanctè, fideliterque muneri suo respondeant.

Ad hæc administratores quoruncumque piorum locorum, quocumque nomine vocentur, tam Ecclesiasticos, quàm laicos visitabit Episcopus: ac liberationes eo non adhibito factæ, illis non proderunt, nisi secus forte in institutione & ordinatione expressè cautum esset, & si ex priuilegio, consuetudine, vel constitutione loci alijs esset reddenda ratio, tunc cum illis etiam adhibeatur Episcopus.

Conc. Trid.
Sess. 25. c. 9.

Item eleemosynarum collectores, cōfratrum sodalitates, cathecumenos, Hebræos si qui erunt, Episcopalis curiæ officiales, custodes carcerum, & alios huiusmodi visitabunt; prouidentes vt omnia rectè administrantur, & ad præscriptum sacri Tridentini Concilij, atq. huius nostræ prouincialis synodi peragantur.

Præterea in visitatione curabunt inquirere, qui nam eo anno non confessi, & non communicati, qui excommunicati, qui ab Ecclesia interditi, qui apostatæ, blasphemæ, vsurarij, fortilegi, concubinarij, matrimonij fœdus violantes, parentibus contumaces, siue alii facinorosi si homines fuerint: quos tum monere, tum emendare non desinent: nunc oleum, nunc vinum infundentes, vt eos in viam salutis perducere, ac Domino lucrari valeant.

Infirmos etiam inopia laborantes, carcere inclusos, expositos, dæmone correptos, alijsue calamitatibus oppressos & visitare, & iuuare, & solari studebunt; omnem operam pro eorum pietate adhibentes, vt qua licebit ratione eorum necessitatibus non solum corporalibus subueniatur: sed etiam vt in eorum animas cælestem salutis rorem paternæ præsentia, verbis, & benedictione infundant. In quibus omnibus ita se gerant, monentes, consulentes, præcipientes, & castigantes, quemadmodum suggerente Domino, christiana illis prudentia, charitas, & sollicitudo dictabit.

Qua ad visitationem locorum pertinent.

DE locorum visitatione minimè dubium est, sacras ædes, atq. pia loca omnia inuisenda esse: & quicquid eorum structuram, situm, ambitumue complectitur, id diligenter curandum, vt decorum, aptumque sit: neque detrimentum aliquod, aut vetustate temporum, aut cæli, perniciosorumue hominum iniuria patiatur.

Visitabit igitur vnusquisque nostræ prouinciæ Episcopus ecclesias omnes in sua diocesi existentes, Cathedralem collegiatis, & alias ecclesias, domus canonicales, ecclesias parochiales, earumque domos, ecclesias quascumque quomodolibet exemptas; Abbatias similiter, Prioratus, Præposituras, in quibus non viget regularis obseruantia,

Mona-

Monasteria commendata perpetuò, vniuersa alijs, vel pijs locis; Oratoria, Hospitalia, loca Sodalitatum, seu Confratrum, Scholas, Montes pietatis, & alia quæcumque pia loca: In quibus omnibus locis ea obseruent, & animaduertant, atque prouideant, quæ mutatione, aut instauratione, aut alio reperient auxilio indigere.

Qua ad visitationem rerum pertinent.

Non solum verò personæ, & loca, sed etiam res ipsæ sunt visitandæ cuiuscumque generis ad ecclesiasticum ius, rationemue pertineant; Nam sacramenta, sacraque eorum vasa, venerabiles sanctorum reliquiæ, ornamenta omnia ad altaris, ecclesiæue vsum, pontificales, sacerdotalesque habitus sacri, & quidquid huius generis est, singula diligentissimè sunt conspicienda, vt religioso cultu omnia asseruentur, & custodiantur: & ne quid desit, quod pro loci qualitate ad Sacramentorum administrationem, diuinorumque officiorum celebrationem necessarium videri possit.

Visitent etiam suppellectilem omnem Ecclesiarum, & domorum canonicalium, redditus quoscumque beneficiorum: inspiciant libros, inuentaria, & archiua diligenter; Idem in hospitalibus, aut alijs pijs locis obseruent, vt suppellectilem omnem, & reddituum libros accuratè recognoscant; illaque præcipiant, & reforment, quæ salubriorem rationem exigere, aut emendatione indigere cognoscant.

Qua ad visitationis tempus pertinent.

Quod pertinet ad visitandi tempus, nihil hoc loco certi præfiniri posse Synodus censet: cum ea sit rerum humanarum vicissitudo, & multiplex necessitas, vt nullo vnquam tempore conquietescere, sed vigilare semper Præsulem oporteat; Ideoq. visitationis tempus prudentis Episcopi iudicio relinquendum putat: modò sit memor, nihil tam vineæ prodesse, quàm domini præsentis oculum, atque diligentiam: & quò sapius gregem suum inuiserit, eò certiorum, vberiorumque fructum ab eo relatum iri.

Et quoniam non omnia per se ipsos, præsertim in lata diocesi, præstare Episcopi possunt; curabunt præter eam, quam multis in locis Archidiaconi, & Archipresbyteri præbere operam in visitando solent, huic muneri viros idoneos pro locorum regionibus distribuere: fideles, qui non fallant: prudentes, qui non fallantur, & qui tamquam vigiles Episcoporum oculi, accuratissima in uestigatione quæ erunt necessaria, pastoribus suis referant.

Cum verò multipliciter de Visitatorum victu, atque expensis olim constitutum fuisse sciamus, Synodus nostra consilium illud valdè probat offerendæ optionis iis, qui visitantur: si malint soluere ius procurationis certa pecunia conuenta & consueta, an verò victualia subministrare; iis adiectis obseruationibus, quæ à Tridentino Concilio præscriptæ fuerunt.

D E

D E E X A M I N E
P E R C O N C U R S V M.

Verba fa-
cri Concil.
Tridentini.
Sess. 24. c. 18.

SI Episcopo, aut Synodo prouinciali pro regionis more, videbitur magis expedire, per edictum etiam publicum vocentur, qui uolent examinari &c. Caueant examinatores, ne quicquam prorsus occasione huius examinis, nec ante, nec post accipiant; alioquin simoniae vitium tam ipsi, quam alij dantes incurrant &c. Et de his omnibus non solum coram Deo, sed etiam in Synodo prouinciali, si opus erit, rationem reddere teneantur &c. Licebit etiam Synodo prouinciali, si qua in supradictis circa examinationis formam addenda, remittendaue esse censuerit, prouidere.

EX omnibus Ecclesiasticis functionibus, cum illa, quae in Sacramentorum administratione, ac morbis animarum curandis versantur, ceteris utilitate, mysterio, ac potestatis vi praestare censeantur; merito sacrum Concilium priusquam huiusmodi munera aliquibus committantur, de illorum meritis diligentius, ac maturius deliberandum duxit. Nam si in secularibus certaminibus, non ijs, qui aut nobilitate, aut diuitijs, aut ornatu splendido antecellunt, palma, brauiumque decerni solet: sed ijs, qui pugna, aut cursu ceteros superarunt; sic in sacra hac, spiritualique militia, non eos belliciosos, aut castrorum praefectos designandos Concilium statuit, qui sponte currentes pugnent, quasi in incertum, ac ueluti aerem verberantes; sed qui collato cum alijs morum, & doctrinae praedio, se illis prudentia, scientia, ac bonitate praestantiores ostenderint. Hinc igitur quamuis sapienter admodum eodem fuerit Concilio sancitum, ut illi ad parochiales Ecclesias tantum admittantur, qui inchoata ante per concursum examine, ceteris digniores fuerint renunciati. Quoniam tamen multa frequenter ad hoc saluberrimum Synodi consilium impe-

diendum, aut implicandum, a nonnullis obtrudi solent; Synodus nostra prouincialis, ut difficultates huiusmodi, seu callida multorum inuenta prorsus amoueantur, haec quae sequuntur, ex eiusdem Tridentini Concilij sententia subiicienda esse decreuit.

De Edicto proponendo.

IN primis enim quoties vacare parochialem aliquam ecclesiam contigerit, tunc mandat habita notitia vacationis parochialis, edictum per Episcopum vel eius Vicarium generalem ad ualvas Cathedralis, & vacantis ecclesiae, alijsque publicis locis, si videbitur, proponi: in eoque omnes conuocari, qui se post decem dies ab affixionis tempore, examini per concursum subiicere uoluerint. hac forma, uidelicet.

Forma

Forma Edicti.

A quibus proponendum.

Vacante parochiali Ecclesia. s. N. nostrae dioecesis, cupientes eidem de idoneo prouidere Rectore, atque sacri Concilij Tridentini decreta pro uiribus Deo adiuuante exequi, tenore praesentium requirimus, & monemus primo, secundo, tertio & peremptorio omnes, & singulos presbyteros, & clericos uolentes ad examen per concursum faciendum se praesentare, ac omnes uolentes clericos ad id aptos nominare, quatenus infra decem dies proximè futuros à die executionis praesentis edicti computandos, debeant in actis notarij infra scripti N. nostrae Curiae describi facere eorum nomina, cognomina, aetate, & patriam: ad effectum, ut de eorum natalibus, uita, moribus, & alijs rebus ad uacantem Ecclesiam gubernandam opportunis, iuxta decreta dicti sacri Concilij inquiri, & transacto constituto tempore examinari possint. In quorum fidem &c. Dat. &c.

De quibus beneficijs edictum sit proponendum per concursum.

Hoc edictum non ad dignitates, canonicatus, aut beneficia simplicia pertinet; nec ad beneficia regularia, quae regularibus conferri consueuerunt: neque ad permutationes beneficiorum: neque ad Ecclesias Iurispatronatus laicorum, nisi aliter in ipsa fundatione cautum existeret. At ubi Ecclesia parochialis Iurispatronatus ecclesiastici fuerit, aut etiam partim ecclesiastici, partim laicorum etiam si pro duabus partibus ad laicos pertineret, & pro una tantum ad ecclesiasticum; erit edictum proponendum, debetque episcopus cum nominatis a patrono ecclesiastico, alios etiam clericos ad concursum admittere, nisi in institutione, aut fundatione aliter cautum esset, tunc enim tantum debet praesentatus examinari citra concursum, & approbari ab Ordinario, etiam si institutioni, & fundationi repugnaret.

SC

Praeterea edictum hoc ab alijs Episcopo inferioribus non est proponendum, nisi omnimodam iurisdictionem Episcopalem haberent, nec alicui subderentur, sed immediatè sedi Apostolicae subiecti essent, ac nullius dioecesis censerentur, propriumque territorium haberent, cum facultate congregandi synodum, quam antea etiam coegisset, & in ea examinatores elegissent. Tunc enim in collatione parochialium, tum edictum, tum alia, quae ab Episcopis seruari debent, erunt & ab ipsis obseruanda.

Quando edictum prorogandum.

Non aliter licebit Episcopo die examinis ad aliud terminum prorogare, nisi qui descripti sunt, legitimo impedimento detenti fuerint, quominus praestituto tempore ad concursum accesserint; siue etiam, si in tempore quidem se obtulerint; sed legitima aliqua causa, ne ad concursum accederent, impediti fuerint, nam tunc poterit Episcopus usque ad alios decem dies terminum prorogare.

At si nullus intra priorem terminum se obtulerit, uel ex accedentibus nullus idoneus repertus fuerit: tunc aliud edictum erit proponendum, cuius termino elapso, si nemo se exhibeat, aut ex oblati nullus idoneus inueniatur: tunc omisso edicto, atque concursu, praecedente tamen examine, alteri beneficium poterit conferri. Non etiam aliud edictum erit necessarium proponere, aut propositum prorogare, si infra terminum, unus tantum se exhibuerit, nam de eo solo periculum erit faciendum.

De uenientibus ad examen.

Porro qui ad examen sunt accessuri, ea quae in edicto constituta sunt ad uingem obseruare debent, ac saltem per tres dies ante examinis faciendi terminum, per se, uel per alios dare nomina, cognomina, aetatem, & patriam: doce-

docereque de natalibus, & moribus, alijsq. necessariis; tum præsentare se in habitu, tonsura, ac totius corporis compositione congruenti, paratosque in primis ad peritiam suam declarandam in legendo, exponendo, respondendo, concionando, atque etiam in cantu firmo si videbitur.

De examinatorebus.

Item examinatores, modò plures pro Ecclesiarum conditione, modò pauciores, non tamen infra tres ab Episcopo conuocentur, qui in Synodo diocæsana ritè sint delecti, & qualitatibus à Tridentino Concilio requisitis præditi: ac præstito iuramento, nihil se prorsus occasione huius examinis ante, vel post accepturos, sub pœnis ab eodem Concilio constitutis. Quos quidem Synodus nostra biduo saltem ante diem examinis, de Ecclesiæ vacantis, atque de examinandorum qualitatibus ab Ordinario admoneri mandat; vt maturius de tota re deliberare possint: cauentes tamè sub pœnis arbitrio Ordinarii infligendis, ne quemquam ex descriptis, a diè, quo editum propositum fuit, edocere de examinibus habendis, vel exercere audeat.

De ratione examinandi.

Nec verò vniformis examinandi ratio illis erit præscribenda: sed pro varia Ecclesiarum conditione, prudenti eorum arbitrio relinquenda, cum ad insigniores Ecclesias per grauiora certamina clericos ascendere æquum esse videatur.

Illud tamen nostra Synodus obseruandum esse ducit, vt cum plures se obtulerint examinandos: illi, qui prius nomina dederint, primi ad examen admittantur; aut, si ita expediat, omnes simul coram examinatorebus conuocentur, vt de vnoquoque coram omnibus periculum fiat; ac si ex re magis videatur, liceat singulis examinatorebus aliquid interrogare, ea semper ratione seruata, vt inter examinandos, quanta fieri poterit æqualitas obseruetur, & super eadem

re, & per easdem interrogationes singuli examinentur, & omnis collusio, siue instructio præcedens amoueat sub peritiam periculo.

Quod quidem & in patronatu laicorum, vbi plures sunt præsentati, erit retinendum. nam & concursus fieri inter ipsos præsentatos tantum, & ex pluribus præsentatis digniorem eligere oportebit. at si vnus tantum fuerit legitime præsentatus, illum quoque subiici examini necesse erit, sed non per concursum.

De votis examinatorebus.

Peracto examine licebit examinatorebus aliqua inter se, de illorum conditionibus, & peritia, seu imperitia in examine cognita, in morem colloquii tractare; certum tamen illorum iudicium, constansque determinatio non à verbis palam prolatis, sed à secreta suffragiorum per albas fabas, & nigras decisione pendebit; Ita tamen, vt nec etiam priuatas illas fermocinationes cuiquam sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda liceat propalare.

Suffragiis detectis, si plures approbati fuerint, in patronatu quidem Ecclesiastico ad patronum spectabit gratificatio, si institutio ad ipsum Episcopum, nõ autem ad inferiorè spectet. In aliis verò eliget Episcopus digniorem ex renuntiatis, nec à reiectione examinatorebis licebit appellare, sed bene à mala electione Episcopi. verum appellatio interim non suspendet executionem.

De collatione beneficiorum, & institutione.

His absolutis collatio Ecclesiæ, & institutio ab eo erit faciendæ, ad quem spectat: & si fuerit beneficium Iuris patronatus Ecclesiastici, quod vacauerit in mense reseruatõ, institutio spectabit ad Papam, facta ei attestacione examinis per concursum, & dignioris ab Episcopo electi.

DE FORMA EXAMINIS FACIENDI.

Verba Sacri
Concilij Tri-
dentini Sess.
24. c. 1.

Mandat Sancta Synodus, vt in prouinciali Synodo per Metropolitanum habenda, præscribatur quibusque locis, & prouincijs propria examinis, seu inquisitionis, aut instructionis faciendæ forma, sanctissimi Rom. Pontificis arbitrio approbanda, quæ magis eisdem locis utilis, atque opportuna esse videbitur.

Qui ad Cathedralium Ecclesiarum administrationem deliguntur, cū ad alios purgandos, & illuminandos, ac perficiendos adhibeantur, ac tanquã præfecti in domo Domini virtutum magnitudine cumulari, ac meritorum ornamentis præter ceteros debeant commendari; summa ratione, singulariq. sapientia sacrosanctum Conciliū tā multa, & tam sæpe de ijs promouendis constituit. Vnde synodus nostra, vt imposito sibi muneri satisfaceret, nõ prætermisisset certam inquisitionis, & examinis de ijs, quæ ad vitæ mores, ac studiorum scientiam pertinerent, rationem conscribere. Verum cum id minime necessarium esse duxerit, propterea quòd in Prouincia nostra hoc inquirendi, & examinandi munus haud exerceri consueuerit. Ideo his prætermisissis, ad ea quæ subsequuntur, erit procedendum.

DE DIGNITATIBVS Ecclesiasticis.

Quoniam post Episcopalem dignitatem alia quoque sunt munera, quæ ecclesiasticis personis, non temere, sed summa maturitate ab Episcopis ipsis deferri debent; congruum esse duxit prouincialis nostra Synodus ad exemplum Tridentini Concilij, his etiam gradibus ad piscendis formulam aliquam instructionis sumendæ adscribere: non vt ad eam præcisè retinendam velit Episcopus ipsos compellere; sed vt hanc, vel aliam commodiorem amplectentes, si ita eis videbitur, tutius conscientiæ suæ, ac pastoralis officio possint satisfacere.

Quapropter à dignitatibus Ecclesiasticis exordientes, cum ob id in Ecclesijs institutæ fuerint, vt per eas tanquam gradu eminentiores, ecclesiastica disciplina conseruari facilius, & augeri commodius possit; Idcirco diligenter curandum erit, vt qui ad eas vocantur, ita reliquis vitæ integritate, & pietatis studio præsentent, vt alijs benè viuendi exemplum præbere, & Episcopos officio atque opera iuuare possint. Vt igitur tales illos in ecclesia sua vnusquisque Episcopus habere possit, ea quæ ad inquisitionem morum, & examen doctrinæ illorum pertinere Synodus arbitrata fuit, vniuersis prouinciæ Coepiscopis proponit.

Quæ ad inquisitionem dignitatum pertinent.

AN sit è legitimo matrimonio natus.

An ætate idoneus ad dignitatem illam obtinendam.

An ordinem habeat requisitum.

An honestæ famæ, & timoratæ conscientiæ publicè habeatur.

An habeat beneficiū aliud incompatible.

Quod vitæ genus exercuerit, quo loco, quibus sociis, & quibus temporum spatiis.

An de hæresi vnquam suspectus, excommunicatus, suspensus, aut publicam pœnitentiam egerit.

An comessationibus, tabernis, venationibus, choreis, aut histrionibus deditus.

An

An sententiam sanguinis dictauerit, scripserit, aut executus sit.

An mulierum suspectarum familiaritatem domi, aut extra domū frequēter.

Quæ ad examen dignitatum pertinent.

Quid sit dignitas ecclesiastica. Ad quem finem sint dignitates in ecclesia institutæ.

Qualis esse debeat, ut dignè quis ad eam admittatur.

Quo animi proposito debet promouendus ad illam accedere.

An tutus sit in conscientia, qui nouit se non benè instructum esse iis, quæ ad sustinendam dignitatem requiruntur.

An vtilius ad salutem animæ suæ esse existimet, obtinere illam dignitatem, aut non obtinere.

Quod si dignitas fuerit habens distributiones, interrogetur.

A quo tempore, & ad quem finem introductæ fuerint in ecclesia distributiones quotidianæ.

Ex pluribus interessentibus choro pari deuotione, quis plus apud Deum mereatur, an qui maiores consequitur distributiones, an qui minores, an qui nullas.

An fructus distributionū possint pro libito eas acquirētis dispensari.

Quod si habeat etiam iurisdictionem, interrogetur.

Quid sit iurisdicō, & quotuplex.

Quæ requirantur ad exercendam legitime iurisdictionem.

In quo differat iurisdicō ecclesiastica à seculari; & vtra sit antiquior, aut præstantior.

Quod si habuerit administrationem, interrogetur.

Quid sit administratio.

In quo differat administratio rerum patrimonialium, & ecclesiasticarum.

An si per negligentiam administrato ris, aut officialium illius, aliquid pereat, teneatur id reficere de suo.

Nūquid si intelligat se minus aptum esse ad dignitatis suæ munera, possit illam tuta conscientia retinere.

Quod si dignitas habuerit curam animarum, tunc interrogetur, prout infra de Parochis.

DE CANONICIS.

Post dignitates, cum Canonicorum ordo veluti ecclesiæ senatus censetur, ideo in iis admittendis, diligens erit ratio ineunda, ut illorum muneri, vitæ integritas, & scientia respondeat.

Quæ ad inquisitionem canonicorum pertinent.

Hæc sumi poterunt ex his, quæ supra de dignitatibus tradita sunt; aliis adiectis, aut mutatis, prout res postulat.

Quæ ad examen canonicorum pertinent.

Quid significet hoc nomen Canonici, & quo tempore proditum sit.

In quo differat canonicus secularis à regulari.

An suscipiens canonicatum ea mente, ut postea renunciet, interim faciat fructus suos.

An horas canonicas omittēs, ad fructuum restitutionem teneatur, etiam si diuinis interfuerit.

An ad consequendas distributiones quotidianas, necesse sit dicere officium diuinum totum in choro, & psallere cū psallentibus.

An percipiēs distributiones dierum, quibus non interfuit, ex amicitia, & gratificatione punctatoris, teneatur ad restitutionem.

An accedens ad ecclesiam propter distributiones consequēdas, aliter non accessurus, sit tutus in conscientia.

Reuelans dicta, aut facta in capitulo, quo peccati genere teneatur.

Quæ

Concilium Prouinciale Bonon. I.

251

Quæ ad examen præbendæ Theologalis pertinent.

Quod si fuerit Canonicatus præbendæ Theologalis, poterunt illi assignari duo puncta ex Magistro sententiarum, & ex Epistolis apostoli Pauli, dato ei competenti interuallo ad respondendum; tum poterit præter ea, quæ supra dicta sunt de examine canonicorū, de his, vel similibus interrogari.

Quid sit Theologia, & an alijs scientijs præstet.

Quæ requirantur in Theologo huius præbendæ, ut dignè possit illam suscipere.

Quæ sit fructuosior, Theologia scholastica, aut positua.

Qua lingua singulæ partes veteris & noui testamēti fuerint initio conscriptæ.

Potestas à Christo tradita beato Petro Principi apostolorum, quomodo tota transeat in Romanos Pontifices eius successores.

Quibus ex locis sacre scripturæ proberur, Spiritum sanctū procedere à filio.

Traditiones, quæ parē habent auctoritatem cum verbo Dei scripto, quæ nam sint: & quibus certis notis deprehendantur.

Quæ ad examen præbendæ Pœnitentialis pertinent.

Quod si fuerit præbenda Pœnitentialis, poterunt ei æquè duo puncta assignari: alterum ex Magistro sententiarum: alterum de casibus conscientiæ, siue ex iure canonico, quod spectet ad praxim: assignato ei congruo ad respondendum spatio, prout supra; tum præter ea, quæ dicta sunt de examine canonicorū, interrogetur de his, vel similibus.

Quid sit pœnitentia, & quot eius partes sint.

Vnde sacramenta ecclesiæ habuerint originem, & ex quo loco scripturæ singula proberur.

Item de vnoquoque sacramento ali-

qua interrogentur, quæ commodiora vibebuntur.

Quid sit Indulgentia, à quo dari possit, & quibus possit.

Quid sit censura, quid excommunicatio, & quot eius species.

Quid Irregularitas, quid Interdictū.

Reseruatō casuum vnde primum inuenta: & quot, qualesuē sint casus iure reseruati.

DE PAROCHIS.

Parochorum munus cum grauissimū sit, quippe quibus animarum cura, & salus hominum committitur; propterea qui ad huiusmodi officium vocatur, vix satis vnquam probare se ipsos idoneos possunt: pro humanæ tamen imbecillitatis ratione, eos saltem tales esse oporteret, quos infrascripta minimè redarguerent.

Quæ ad inquisitionem Parochorum pertinent.

Præter ea, quæ supra tradita sunt, de inquisitione dignitatum, inquiretur etiam.

An legitimæ ætatis, & in sacris ordinibus, & à quo tempore.

An curam animarum vnquam exercuerit, & per quod tempus.

Ad quem præcipuè finem hanc parochiam velit suscipere.

An sit aptus ad prædicandum.

An filios habeat legitimos, & quàm benè eos instruat.

Quomodo pacificus sit domi, & foris. Cuius famæ, conuersationis, familiaritatis, & prudentiæ.

Quæ ad examen Parochorum pertinent.

Quid sit Parochus, & quo primum tempore hoc munus institutum fuerit.

Quibus virtutibus Parochum oporteat esse præditum.

An

An teneatur ad omnia subeunda, quæ spectant ad salutem animæ, & corporis gregis sui.

An doctrinæ Christianæ cognitio sit omnibus necessaria ad salutem.

Inter omnes curæ suæ functiones, quæ nam censeatur esse maioris meriti apud Deum.

An liceat oblationes accipere, etiam ex illicito lucro prouenientes.

An teneatur aliquid pati in victu suo, ut alijs possit subuenire.

De administratione sacramentorum, quæ videbuntur magis necessaria & opportuna.

DE IIS, QUI BENEFICIA simplicia obtinent.

HAec beneficia, quæ simplicia dicuntur, tametsi animarum curam non sustineant; quoniam tamen non ad otium illa quoque instituta fuerunt, sed in Dei honorem, & ad pietatem exercendam: atque ad diuinam clementiam pro peccatis populorum obsecrandam, & suffragijs in salutem benefactorum conciliandam; Idcirco maximè decet, hos etiam quibus hæc deferuntur, tales esse, qui pro ratione illorum beneficiorum sua impleant munia; Itaque hæc quæ sequuntur, inquiri poterunt.

Quæ ad Inquisitionem prædictorū pertinent.

AN legitime natus.
An habeat ætatem, & ordines requisitos,

Quibus moribus, cuius vitæ, pro ratione ætatis suæ.

An alia beneficia habeat, quæ ad vitium sufficiant.

An alia ei obstent, quæ beneficium impediunt obtineri.

Quæ ad examen eorundem.

IN hoc examine, quod spectat ad suum testimonium doctrinæ, non potest certa regula constitui; sed pro qualitate personæ, ætatis, ac beneficij erit quilibet interrogandus.

DE SCRUTINIO.

PRæter ea, quæ in singulorum beneficiorum examine seruanda esse duximus, confert maximè ad Ecclesiasticam disciplinam promouendam, quotannis etiam in diocesana Synodo, clericorum omnium vitam, mores, habitū, functiones compendio quodam recensere: atque in ijs, quæ cuiusque propria sunt, muneris peritiam, atque diligentiam scrutari. Quod sanè inquisitionis genus sæpius repetitum, cum maiores nostri usu ipso saluberrimum comprobauerint; mirificè nos quoque illius rationem Prouinciæ nostræ Episcopis commendamus, in hanc, vel aliam commodiorem, ut illis videbitur, formam.

De habitu.

De domestico victu.

De conuersatione.

De literarum studijs.

De exercitijs spiritualibus.

De proprijs muneribus singulorum quæ videbuntur magis opportuna.

De alijsq. huiusmodi rebus pro personarum, atque officiorum cuiuslibet qualitate, & conditione.

DE VNIO-

DE VNIONIBVS.

Verba Sacri Concilij Tridentini Sess. 24. c. 13.

Voniam pleræque cathedrales Ecclesiæ tam tenuis redditus sunt, & angustæ, ut Episcopali dignitati nullo modo respondeant, neque Ecclesiarum necessitati sufficiant; examinet Concilium Prouinciale, vocatis ijs, quorum interest, ut diligenter expendat, quas propter angustias, tenuitatemque inuicem vnire, vel nouis prouentibus augere expediat. In parochialibus etiam Ecclesijs, quarum fructus æquè ad eodè exigui sunt, ut debitis nequeant oneribus satisfacere; curabit Episcopus, &c. In vnionibus verò quibuslibet, &c.

Eccliarum rectè administrandarum ratio, cum præter Dei cultū, ad populorum salutem in primis dirigatur; prisca sanctorum Patrum pietas in omnem se studiosæ sollicitudinis partem effudit, ut multiplici auxiliorum varietate laborantibus interdum Ecclesijs consuleretur.

Quapropter et si singulis Ecclesijs singulos Rectores præfictos esse veteres sanctiones iubeant, quandoque tamen postulat plebis utilitas, ut quæ antea plures, ac diuersæ erant, nunc in vnū veluti corpus redigantur, ac simul coniectæ pro vna ecclesia habeantur. Quandoque etiam, ut quæ coniectæ, connexæque vnionis vinculo habebantur: nunc dirimantur, singulaque seorsum, tamquam recens erectæ constituantur, & gubernentur.

Quæ omnia cum ab vna tantum ratione publicæ utilitatis adiuvandæ proficiscantur, non possunt inter se pugnantia, sed maximè ad eundem finem consentientia, & coeuntia censeferi.

Quamobrem cum sacrum Tridentinum Concilium hac de re multa constituerit, quædam etiam prouinciali Synodo demandauerit, visum est Episcopis nostris, hæc quæ sequuntur, discernere.

De ratione iuuanda tenuitatis Cathedralium.

Primùm enim mandatur omnibus Coepiscopis, ut in prouinciali quaque Synodo referant singuli statum ecclesiarum suarum, amplitudinem ciuitatis, & diocesis, populorum frequentiam, animarum eis subiectarum numerum, locorum interualla, aduenarum concursum, annuos prouentus, & redditus tam certos, quam incertos: tum onera ordinaria, & extraordinaria ecclesijs suis imminuentia, & si qua huiusmodi alia: ut omnibus simul collatis, certius iudicium de illarum commodis, incommodis fieri possit: & quæ ea tenuitate laborare inuenta fuerint, ut Episcopali dignitati nequeant respondere, de illarum adiuvandarum ratione sapienter synodus possit sanctissimum D.N. consulere.

De aliorum verò beneficiorum vnionibus cum Tridentinum Concilium multa pariter Ordinarijs examinanda, atque implenda proponat; visum est Synodo nostræ Episcopos suos ad ea tutius expedienda, his quæ sequuntur observationibus, & regulis dirigere.

Quæ seruanda in vnionibus.

IN primis enim cum de vnione plurimum beneficiorum conficienda de-

libe-

liberabunt, ad causam eos respicere oportebit, siue paupertatis, siue necessitatis tam ecclesiarum, quam populorum, aut aliam causam iure probatam, quæ huiusmodi unionem omnino exigat. Deinde cum consilio, & consensu Capituli, nisi aliter ex loci, siue ecclesiæ consuetudine receptum esset, & vocatis quorum interest, tota erit res pertractanda.

Illud præterea erit curandum, ne ecclesia illa, quæ vnitur alteri, in diuinis patiatur: sed ita vnio temperetur, vt prior ecclesia sine præiudicio obtinentis illam, debitum non fraudetur obsequijs.

Et quoniam progrediente tempore, ex causis iure permittis, unionem quandoque expedit dissoluere; idcirco cautio erit salutaris, vt in vnione ipsa, vtriusque ecclesiæ bona separatim describantur: vt vnionis rescissione secuta, ius sit vtrique ecclesiæ, ad propria bona absque controuersia reuertendi.

Quæ obstant unionibus beneficiorum.

Hæc quamuis in omnibus, vt ritè, & legitimè fiant, sint adhibenda: non tamen idè illis seruatis, ad omnia beneficia vnienda locum patere existimandum est; nam sunt præterea quædam, quæ generaliter omnibus quorumcunq. beneficiorum unionibus, ne fiant, obstare solent. Primum vbi beneficia sint ad collationem inferiorum spectantia, aut ab Ordinario exempta. Tum vbi duo sint non curata, quæ ambo residentiam requirant. Item si regularibus sint subiecta, siue in aliena diocesi posita, siue si iurispatronatus fuerint; nam sine patronorum consensu non licebit patronatum cum libero vnire, nec vicissim liberum per viam vnionis ad patronatum adiungere, Tridentino Concilio prohibente. Quocumque autem casu beneficia quæ-

cunque ad vitam vnire omnino est interdicitum.

De unionibus parochialium.

DE vnionibus verò parochialium præter supradicta, id quoque diligenter cauendum erit, ne monasterijs vniantur, nec abbatijs, nec dignitatibus, nec præbendis, nec hospitalibus, nec militijs, nec simplicibus vllis beneficiis; sed nec etiam parochialibus, si iurispatronatus fuerint: prout etiam vicissim parochiales ipsas inuitis patronis alijs parochialibus vnire non licebit: nisi forte parochialis, quæ iurispatronatus fuerit, tali inopia, aut difficultate laboret, vt commodè nequeat Rectoris sustentationi, diuini cultus, atque animarum administrationi sufficere; tunc enim non supeditatibus patronis congruam parochiam portionem, licebit illam etiam repugnantibus patronis alteri vnire.

De reuidentis unionibus.

Cæterum quæ vniones antea factæ fuerint, ab Episcopis erunt reuidentæ, non tantum ex facultate à iure communi illis tributa: ex qua licebit illis, eas in casibus iure permittis rescindere; verum etiam ex ea, quam vt delegati Apostolici à Concilio Tridentino consecuti sunt: cuius auctoritate ius illis erit vniones perpetuas quascunque à quadraginta annis citra, vsque ad confirmationem Concilii factas examinare: etiam si ecclesijs regularium, & monasterijs, aut capitulis ecclesiarum, siue hospitalibus, alijsue huiusmodi locis vnitæ fuerint; Compellentes sibi ab illarum possessoribus vnionum titulos ostēdi: & quas per subreptionem, vel obreptionem obtentas fuisse cōpererint,

rerint, ex eiusdem Concilii decreto irritas declarare, ac beneficia ipsa separare; sicuti & alias vniones ex iniustis quibuslibet causis, & aduersus canonicas sanctiones contractas, iuxta regulas supradictas recognoscere, & inualidas retractare.

Quæ verò legitimè factæ inueniētur, in iis curabunt Episcopi, vt quæ onera illis imposita fuerint, impleantur; & quibus animarum cura erit adiuncta, illa laudabiliter, vt decet, peragatur.

DE SEMINARIO.

Verba Sacri Concilij Tridentini sess. 23. c. 18.

SI Cathedralium, & aliarum maiorum Ecclesiarum Prælati, in Seminarij erectione, eiusque conseruatione negligentes fuerint, ac suam portionem soluere detrectauerint, Episcopum Archiepiscopus, Archiepiscopum & superiores synodus Prouincialis acriter corripere, eosque ad omnia supradicta cogere debeat; & vt quamprimum hoc sanctum, & pium opus vbicumque fieri poterit, promoueatur, studiosè curabit.

Si verò in aliqua Prouincia Ecclesiæ tanta paupertate laborent, vt collegium in aliquibus erigi non possit, Synodus Prouincialis curabit, pro regionis more, quæ necessaria videbuntur, & cæt.

Qvanta in clericorum seminario probe instituēdo sit ab omnibus Episcopis diligentia adhibenda, non solum naturalis ratio, & patrum temporalium sollicitudo ostendit, qui in teneram filiorum ætatem doctrinæ semina inserere, eamque virtutum omnium ornamentis excolere contendunt; sed etiam id ex sacro Tridentino Concilio vsq. ad eò liquet: vt inter potissima ad ecclesiasticam disciplinam instaurandam remedia, hoc vnum de Seminarij erectione, vti præstantissimum à sapientissimis illis Patribus habitum fuerit. vnde eò magis Episcoporum nostrorum pietas, & sollicitudo excitari, atque impelli debet, vt nihil laboris, nihil industriæ, aut assiduitatis, in hoc tam præclaro opere struendo prætermittant.

De ratione erigendi Seminarij.

Animaduertimus enim hoc tam à sacrosancto Concilio disciplinæ ecclesiasticæ fructuosum, vel neces-

sarium potius habitum fuisse; vt quamuis aliqua diocesis tanta reddituum Ecclesiasticorum tenuitate laboret vt nec ex illorum contributione, nec ex beneficiorum vnione, seminarium vllatenus possit sustineri; adhuc tamen decreuerit, ex duarum, pluriumuè Cathedraliū Ecclesiarum collatione vnum erigi seminarium, in quod clerici singularum illarum diocesium tot numero admittantur, quot pro ratione fructuum, quæ ab illis conferentur proportionabiliter possint educari.

Et si hoc desit subsidium, vt nullo pacto Seminarium erigi valeat, omnino curandum est in singulis Cathedralibus, vel Collegiatis insignibus magistris scholæ, & cantus delegi, qui gratis doceant clericos habitum & tonsuram clericalem deferentes, ac se instrui cupientes, dum tamen alicui seruiant ecclesiæ.

Quæ beneficia Seminario vniri nequeunt.

Quod autem ab eodem Tridentino Concilio mandatum fuit, vt per beneficiorum vniones Seminariorum necessitati consulatur: illud obseruandum erit, nequaquam iis vniri posse beneficia, quæ personalem residentiam requirunt: qualia sunt parochiæ, canonicatus, & alia huiusmodi. Item nec beneficia, quæ ad collationem inferiorum pertineant, sicuti nec beneficia reseruata, quando post eorum vacationem vnio fieret: nam si ante vacationem vnita fuissent, vnio obtineret.

Quæ beneficia ad contributionem Seminarij teneantur.

Quod etiã de contributione ex aliorum beneficiorum prouentibus faciendâ eodem Concilio decretum fuit, illud quoque ad hospitalia, quæ dantur laicis in titulum, vel administrationem perpetuam pertinet: sicuti & ad confraternitates illas, quæ bona Ecclesiastica possident. Item ad beneficia illa, quæ sũt vnita Regularibus non mendicantibus, siue habentibus priuilegium à sede Apostolica post Tridentinum Conciliũ eis concessum, vt gaudeant omnibus immunitatibus, quibus ipsi mendicantes potiuntur: & ad illa etiã, quæ Hierosolimitani equites possident, nec ad religionem Hierosolimitanã spectant. In quorum tamen omnium supradictorum contributione illud erit obseruandum, vt beneficiorum redditibus prius totum illud detrahatur, quod perpetui oneris causa à Rectore sustinendum est.

Quæ beneficia ad contributionem Seminarij non teneantur.

Ad supradictam verò contributionem ea hospitalia non tenebuntur,

quæ ex bonis laicorum constant, & à laicis administrantur; nec etiã Ecclesiæ tam Cathedrales quàm Collegiatæ, ratione eorum fructuum, qui dari solent interessentibus personaliter diuinis officijs, & consistunt in distributionibus quotidianis; nec ea beneficia, quæ vnita sunt ecclesiis regularium mendicantium, vel habentium post Tridentinum Concilium à sede Apostolica priuilegia, quæ mendicantibus concessa sunt, siue quæ in posterum vniri contigerit.

De disciplina Seminarij.

Quæ quidem omnia cum in singulis prouinciæ nostræ Ecclesiis erunt accuratè obseruanda, tum in eo ab Episcopis maximè elaborandum, quòd cum illa sacri Concilij mens fuerit præcipua, vt clerici isti in morum disciplina, ac literarum studiis erudiantur. Idcirco quod ad mores pertinet, quanta maiori poterunt diligentia curabũt Episcopi, vt per rectores, siue præfectos seminariorum, aliosque probatos præceptores, sic illorum modestia, probitas, ac pietas adiuuetur; vt cum diuerso ab aliis habitu, loco, viuendique instituto educantur; sic etiã ceteris vitæ exemplo, in primisque Dei cultu, ac religione præsent.

Ad literarum verò scientiam, sic eos per studiorum rudimenta tutò perducere quærant: vt in primis rectè scribere, latinè loqui, cantum ecclesiasticum, sacrasque cæremonias discere nõ omittant: aliaque necessaria ad eam cognitionem assequendam, quæ parochorum muneri, atque diocesis utilitati sit profutura, edoceri curent.

De administratione Seminarij.

Porrò cum tota Seminarij administratio ad Episcopum cum cõsilio duorum Canonicorum seniorum, & grauiorum pertinere debeat; sufficiet illo-

illorum consilium ab Episcopo requiri; nam poterit ipse postea pro sua prudentia id sponte statuere, & deliberare, quod magis ex re Ecclesiæ futurum esse censuerit.

Quod & in constitutionibus illis, siue regulis condendis obseruandum erit, quæ ad cuiusq. seminarij vsum, & commodum debebunt Episcopi, consultis prius eisdem Canonicis, ad Tridentini Concilij præscriptum prudenter accommodare: veluti de admittendorum astate, vestitu, lectionibus, exercitationibus, de illorũ præfectis, de quotidiana disciplina, de Cathedrali diebus festis frequentanda, & aliis huiusmodi pro locorum conditione.

Itidem vt ex eodem Concilij decreto crebrò seminaria ab Episcopo, & duobus Canonicis visitentur: & quos ibidem moribus prauis, siue nullius spei, vt proficere debeant, compererint, ab aliorum consortio expellat Episcopus.

De promouendis clericis Seminarij.

Cæterum qui in Seminario instituentur clerici, quamuis ab Episcopis in rebus illorum maximè iuuari, & in concursu etiam examinis ceteris paribus anteferri deceat; non tamen promouere eos ad titulum seminarij in sacra ordinatione licebit, nisi pro vsum & seruitio beneficii, quod seminario vnitum fuerit. Quo casu certi annui redditus huic clerico erunt assignandi, ex quibus ille promotus honestè possit sustentare; ita tamen vt assignatio illa

cesset, cum primùm ille aliunde ad vitam necessaria (vita eius durante) firma permanfura nactus fuerit.

De aliis collegiis clericorum.

Hoc Seminarij exemplo mādatur Synodus nostra omnibus Episcopis, vt quæcunque clericorum collegia, siue consortia quocunque titulo nuncupentur, in eorum diocesis instituta inueniantur; ea quisque Episcopus certis legibus vtiliter dirigere studeat, veteret constitutiones emendet, nouas instituasacris canonibus, ac Concilio Tridentino consentientes, atque singulis collegiis modum congruentem præscribasimul conueniendi, tractandi, & exequendi ipsorum functiones: ita vt emolumenta conferantur tantum obseruantibus constitutiones, atque deseruentibus, iuxta pias testantium voluntates.

Eadem ratione cupit Synodus nostra, vt vnusquisque Episcopus modum exquirat, quo clerici omnes, qui contra Tridentini Concilij normam certo non sunt addicti ministerio, ad alicuius benè instituti, aut de nouo instituendi collegij normam volentes redigantur; vnde illis occasio ad ecclesiastica munia exercenda, publicæquè diocesis utilitati seruiendi præbeat. Quapropter piis eos cohortationibus ac monitis, tum facili commodaque viuendi regula inuitare contendant, vt libenter propositũ vitæ genus professioni,

ac salutis suæ congruens amplectantur.

DE MONIALIBVS.

Verba sa-
cri Conci-
lij Triden-
si. 25. c. 22.

SI quid executioni mandatum non sit circa decreta Monialium, & Regularium, Episcoporum negligentiam Concilia prouincialia suppleant, & coerceant. Regularium verò Capitula prouincialia, & generalia, & in defectum Capitulorum generalium, Concilia prouincialia per deputationem aliquorum eiusdem ordinis prouideant.

Quemadmodum Religiosi, qui ordinis sui regulam verè, fideliterque obseruant, vitam in terris agunt potius angelicam, quàm humanam: & eò propius Deo accedunt, quò disciplinam quam professi sunt, arctius colunt; sic à tramite sui instituti paulatim deflectentes, verendum est ne à perfectionis culmine, ad quod tendere debent, decident, eis propterea meritò exprobrari possit, *filij huius seculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt*: quippe qui lucem derelinquētes, deteriores secularibus in suo vitæ genere iudicentur.

QUAE PERTINENT
AD PVELLAS

in Monasterijs Deo se dicare
cupientes.

De inquisitione facienda.

Hoc ne Sanctimonialibus contingat, cum initium vitæ bonæ sit se ipsum Deo, cuius est totum quod est optimum offerre; optamus valde, vt puellæ quarum Spiritus sanctus cor tetigerit, mundo renuntiantes, quæ retro sunt oblitæ, vnâ petant à Domino, & hanc requirant, vt inhabitent in domo Domini omnibus diebus vitæ suæ; hancque à seculo ad claustra migrationem, & ab imperfecto viuēdi genere, ad perfectum, conuersionem scientes faciant, & volentes, & perseuerantes; non errore ductæ, non vi aut metu coactæ,

non alio, quàm Christo potissimum seruiendi desiderio adductæ.

Propterea cū aliqua puella, aut eius parentes pro ea, petierint illam recipi in quodcunque monasterium sub Ordinariis, siue sub Regularium cura existens, seu aliàs exemptum, dummodo in ciuitate, aut diocesi sit; statuit nostra Synodus, antequam per secreta monialium suffragia, præcedente in primis superioris licētia, acceptetur: vt Episcopus, vel eo absente, vel impedito, eius Vicarius, aut aliquis eorum sumptibus ab eis deputatus, exploret diligenter ipsius puellæ voluntatem, an coacta sit, an seducta, an sciat quid agat: deinde opportunis interrogationibus in loco à se deligendo, ab eadem scrutetur, quo animi proposito, ac sine monasterium ingredi elegerit: an iugum religionis libenter amplectatur: an instructa sit de arcta vitæ monasticæ disciplina: an illius obseruationi totâ se tradere omnino cupiat; nam in vocatione tam sancta, operæ pretium erit de omnibus quæ ad regularia instituta ritè conseruanda pertinent, quascumque ad perfectionis metam aspirantes, optimè edocere.

Quòd si religionem ingressura, ex iis puellis sit, quæ in monasterio propter educationem permanent, antequam admittatur in religionem, semel exire si petierit, permittatur: vt illius voluntas, dum inter suos libera viuit, certior deprehendatur.

DE

De earum acceptatione.

Cognita cuiusque puellæ voluntate, si in monasterio ipsi Episcopo subiecto locus erit, poterunt Curatores monasterij cum eiusdem puellæ parentibus, de congrua eleemosyna suo tempore eroganda agere. Nouitia deinde à monialibus per calculos approbata, non antea religionis habitum suscipiet ad induendum nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, quàm duodecimum suæ ætatis annum expleuerit, (super qua ætate Episcopo dispensare nõ licebit) & per diligentem suimet discussionem, & sacramentalem, seu generalem, si videbitur, confessionem, vetere homine cum actibus suis se se expoliauerit. per id verò temporis spatium, ante monasterij ingressum abstinebit omnino à spectaculis, ludis, & choreis, auertens oculos suos, ne videant vanitatem.

De ingressu & habitu.

Postquam acceptata puella fuerit (si in monasterio ipsi Ordinario subiecto, ob probationem non commorabatur) ad illud deducatur per mensem ante quàm suscipiat habitum, paucis tamen comitata affinibus, & sine vlla pompa, & in monasterio rursus erit examinanda, si ita expedire videbitur. Quòd si constans reperiatur, statò die, inter missarum solemnias, vti moris est, ab ipso Ordinario, seu deputato ab eo, sacris adhibitis benedictionibus, postquam ipsa cælesti cibo refecta fuerit, ad Communionis fenestellam, humiliter, & deuotè recipiet regularem habitum, sibi ab Ordinario, seu ab eo quem Ordinarius deputauerit foris manente oblatum.

De puellis pauperibus.

VT autem Virginibus pauperibus in Domino consulatur, ne ipsis ad religionem properantibus præcludatur aditus, eo quòd eleemosynam æquè ac

opibus affluentiores, monasterio conferre nequeant; optat nostra Synodus, vt cum monasteria ipsis Ordinarijs subiecta bonorum prouentibus iam satis abundauerint, debeant moniales, si quæ earum ex præscripto sui collegij numero decesserit, alteram, & ab ipsis monialibus probandam, absque eleemosyna in demortuæ locum recipere, vel saltem mediocri eleemosyna contentæ sint, æstimata parentum inopia, & qualitate:

QUAE PERTINENT
ad Nouitiatum.

De Magistra Nouitiarum.

In vnoquoque monasterio ipsis Episcopis subiecto, sit nouitiarum magistra, virginali maturitate, prudentia virili, ac religiosa pietate veneranda, cui omnes nouitiæ subsint, & obediant. Huius erit illarum animos ad regulam, & constitutionum normam informare, vt omnium rerum, quas tenentur seruare, rationem addiscant: & in simplici verecundia, decoraque timiditate silendo proficiant: tum lectioni, & orationi instet, horis canonicis intersint: abstinentiis, ieiunijs, ac laboribus, quoad per ætatem, & corporis habitudinem licebit, assuescant: & denique dum seorsum à professis morantur, se ipsas ad claustralis disciplinæ rudimenta percipienda, in summa humilitate, & sanctitate exerceant.

De Rebus mobilibus & alijs ante
professionem.

Quemadmodum verò magnopere optamus, vt monialibus necessaria non desint: sic vehementer dolemus, & improbamus in suppellectili pro nouitijs paranda, tot superflua importune postulari, & exigi, quæ statui paupertatis, quam Deo vouerunt, maxime repugnant. Id ne in posterum fiat, vtque

supellex huiusmodi sit munda, simplex, vniformis, omniaque luxu careant, Synodus nostra distinctè præcipit omnibus monasteriorum Ordinarijs subiectorum præpositis, vt ne à parentibus nouitiarū inter mobilia quidquam ampliùs cælati argenti, aut auri petant, vel spontè oblatum capiant; sed si quid tale in monasterium importatum fuerit, vel quoquo modo peruenerit, statim parentibus nouitiarum restituatur. Quæ verò secus fecerint præter alias arbitrio nostro irrogandas pœnas, illis etiam à Tridentino Concilio constitutis puniantur.

Superiores verò regulares hortamur in Domino, vt id ipsum sentiant, & à sibi subiectis obseruari curent.

Nihil autè ante cuiusque puellæ professionem excepto victu, & vestitu à parentibus, aut puellæ curatoribus monasterio tribuatur, sub pœnis à sacro Concilio Tridentino constitutis; Nec renunciations fiant, & factæ nullum sortiantur effectum, nisi seruata in illis Tridentini Concilij forma. Nam cum per annum nouitiæ probent, ac probentur, vtrique parti tam monasterio, quàm ipsis integrum esse debet, vt sine dispendio suum valeant mutare consilium.

De Professione facienda.

EXacto integro, qui datur, probationis anno, ante mensem præfiniti tēporis, monasteriorum præfectæ, sub pœna ab eodem Concilio Tridentino statuta, Ordinarium, aut eius Vicarium de professione emittenda certiore faciant: vt rursus exploretur eius, quæ profiteri cupit voluntas, an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat.

Qua voluntate explorata, si nouitia decimum sextum suæ ætatis annum expleuerit, poterit admitti ad proficendum, monasterioque errogari debet quicquid elemosynæ nomine promissum fuerit.

QUAE PERTINENT

ad tria vota monialium.

De obedientia.

VEhemèter cupit nostra Synodus, in ea dignissima cogitatione, curaque sanctimoniales omnes suis Episcopis subiectas versari: vt intelligant meliorem esse obedientiam, quàm victimas: & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum. Nam Samuele teste, quasi peccatum ariolandi est, repugnare: & quasi scelus idolatriæ, nolle acquiescere. Voluntariè igitur, & simplici quodam affectu superiorum voluntati pareant sanctimoniales, & non tantum vt voto illi, quo se ad obedientiam obstrinxerunt, satisfaciant; sed vt cæteris exemplo, & ædificationi sint, promptè, & hilariter superiorum mandata accipiant, non ægro animo, aut moesto vultu, siue illa paruipèdentes, quod absit: siue ad ea euertenda, quod deterius esset, & abolenda, importunas etiam ac molestas sæculi intercessionibus aduocantes.

De Castitate.

AB hoc verò sanctissimæ obedientiæ ingressu sternitur via facilis ad alterum castitatis votum conseruandū; illa est veluti fundamētum fortissimum, hæc superædificat super firmam petram. Subijciantes igitur se ipsas moniales iugo suauissimo Creatoris sui: curent vt intra se cogitent, quæ Christi tantum sunt, & quomodo illi placeant sponso æterno, qui septus choreis virginum, est ipse corona virginum, & pascit inter castitatis lilia; igitur conentur vt fortissima sit colluctatio Spiritus aduersus carnem, & diuina gratia quærant stabilire cor suum, castitate succinctæ lumbos mentis suæ, & contra immixtas à demone tentationes, optimis illis præsidij, atque armis, quæ monastica disciplina

disciplina subministrat, orationis, meditationis, sacræ lectionis, & aliarum rerum similium, validioribus in dies ad resistendum viribus se se communiunt, atque præparent.

De Paupertate.

SEd facilius multo moniales id assequuntur, si propriū nec possidebunt, nec appetent; sed ex omni parte amplectentur, & custodient paupertatem, quā vouerunt: quæ veluti totius ædificij religiosi tectum est, quo diabolicæ tempestates, ardores carnis, & mundi insidiæ auertuntur. Quare nos sacri Tridentini Concilij decretis inherentes statuimus, vt post professionem factam, nemini monialium Episcopis subiectarū liceat quidquam bonorum immobiliū, vel mobilium, cuiuscunque qualitatis sint, vel suum dicere, vel tanquam proprium apud se tenere, sub pœna propriarijs imposita: sed quidquid illud fuerit, siue donatum, relictum, & datum, siue etiam suo labore, vel industria partum, totum id monasterii Præpositæ statim tradatur; quæ ex eo monialis ipsius, cuius causa id quæsitum est, necessitati subueniat; reliquum verò in communē vsum monasterii conuertat. Quod vt in posterum obseruetur, curabit Præposita monasterii, vt singulæ moniales quolibet anno, conficiant inuentarium omnium bonorum, quæ illis in vsum relicta sunt, illudque sibi consignari faciat anni cuiuslibet initio: vt inde constet, an præter superiorum licentiam, quidquam retineant.

Quamuis autem ipsa egestas sit nutritrix virtutum, & Christianæ perfectionis decus; quoniam tamen hæc corporis sarcina, nisi necessariis alimentis, & commodis sustentetur, spiritus vigorem facile deprimit, atque eneruat; Idcirco curent Episcopi, vt monasteriorum eis subiectorum facultates quāprimum recensentur: & si quidem par fermè fuerit ratio prouentuum, & expensarum, numerus monialium non augeatur, nisi

aliud manifesta monasterii poposcerit vtilitas.

Sed in vnoquoque monasterio is monialium constituantur, & cōstituis seruetur numerus, qui ex propriis redditibus, aut ex consuetis elemosynis commodè sustentari possit.

Quòd si numerus monialium, facultates & redditus monasterii excedat, non ampliùs aliæ recipiatur, quàm cum elemosyna, quæ suppetat pro expensis totius victus: ita vt monasterium inde non grauetur, nisi alia ordinatio super hoc à Sede Apostolica emanauerit.

QUAE PERTINENT

ad disciplinam Monialium.

De Moribus.

CAeterum quoniam vltra essentialia religionis supradicta vota, obedientiæ, castitatis, & paupertatis (in quorū cultu, & obseruatione perpetuò moniales sunt continendæ) multa quoque sunt tum ad communem vitam, victum, & vestitum, tum ad regularis disciplinæ mores, & peculiaria præcepta pertinentia; quibus illæ si inhæserint cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem, & sollicitè seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis, proculdubio dignè ambulabunt uocatione, qua uocatae sunt.

Propterea statuit nostra Synodus prouincialis, ut omnes Ordinarii iussu regulis, & constitutionibus cuiuslibet monasterii eis subiecti, quæ tam ad ipsas moniales, quàm ad confessarios, & alios ministros spirituales, & temporales spectant, etiam uisitando monasterium: easdem regulas, & constitutiones ad Concilij Tridentini, & Bullarum Summorū Pontificum, ac huius prouincialis Synodi normam redigant, & quoad fieri poterit, à monialibus fideliter obseruari curent.

De deuotione, & spiritualibus auxiliis.

Quæ omnia cum, ob fractas, & debilitatas, peccati labe, vires arbitrij nostri, moniales si ope diuina destituantur, nequaquam præstare, nec superiorum iussis prompte parere, nec carnis motus comprimere, aut terrenas cupiditates reijcere valeant: propterea ad Dei implorandum, quod tantopere necessarium est, auxilium, Ordinarii eas certis constitutionibus inducant, vt saltem singulis mensibus, si non frequentius se se confessionis Sacramento expient, atque sacro Eucharistiæ conuiuio, qua decet pietate reficiant; Sic enim sublatis omnibus ad Deo seruiendum impedimentis, inebriabuntur profectò ab vbertate domus Domini, & torrente voluptatis suæ potabit eas Deus. Vnde libenter iam orationibus uacabunt assiduis, exercebuntur crebris ieiuniis, incumbent deuotis vigiliis, lasciuas vel mundanas auertent picturas & imagines, vitiosos vitabunt libros, voluntarias subibunt corporis castigationes, neque illis quidquã magis curæ erit, quàm vt orationi optima lectio, lectioni virtutis aliquod opus succedat.

De Diuinis Officiis in Choro.

Quæ omnia verò auxilii afferat ad hæc omnia faciliter, & ex animo exequenda, & progrediendum in via Domini, diuinorum officiorum celebratio, religiosi omnes quotidie satis experiuntur: cum hinc deuotionis affectus maximè singulares excitentur, & cælestium donorum thesauri hauriantur.

Itaque moniales Episcopis subiectæ quæ abdicatæ seculo inter claustra Deo uiuere sanctissimè deuouerunt, præfixas diuinis officiis horas nullo modo prætermittant: easq. in deuoto silentio, & medi-

tatione præstolentur, omnesq. ipsius diuini officii partes recitent deuotè, & attentè in choro psallentes; ita ut non cætibus, aures secularium mulcere potius, quàm hymnis, & canticis spiritualibus uacare, & Deo canere ore, & corde uideantur. Et idcirco organa in posterum fieri in ecclesia interiore, præcipit nostra Synodus; optaret autem uehementer, ut quæ iam extructa sunt in exteriori ecclesia, amoueantur, ni grauiore impensæ obstent; alioquin ea ita obstrui mandat, ut monialibus prospectus in ecclesiam minimè pateat.

De Præpositis Monasteriorum.

CVM autem uerus monasteriorum profectus à superiorum disciplina, & vigilantia potissimum pendeat; idcirco electio præpositarum monasteriorum Episcopis subiectorum, quocumque nomine uocentur, canonicè fiat, tam quoad tempus, & locum, quàm quoad personam & modum, iuxta decretum Tridentini Concilij, & Bullam Gregorij XIII. fel. recordat.

Tempus erit quolibet triennio, quo tempore, quæ aliis in proximè elapso triennio præfuerit, rursus præposita non creetur, nisi per aliud triennium dignitate vacauerit.

In huiusmodi electione vota singularium monialium Ordinarius, seu ab eo deputatus alibi non recipiat, quàm in exteriori collocutorio ante fenestellam cancellorum.

Persona eligenda erit non minor annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter uixerit. Quod si his qualitatibus non reperiatur in eodem monasterio, ex alio eiusdem ordinis eligi possit. Si hoc etiam incommodum ei, qui electioni præest, uideatur; ex ijs, quæ in eodem monasterio annum trigessimum exceperint, & quinque saltem annis post professionem

nem rectè uixerint, Episcopo consentiente, eligatur.

Quoad modum, Superior posteaquam de imponendo hoc onere, sine furo, & fallacia, de eodemquè suscipiendo sine prensatione, & cupiditate, grauitè uerba fecerit, & supplicationes octo dierum decreuerit: ipso Scrutinij die, dicta sancti Spiritus oratione, secretò quoad moniales colliget vota earum, adhibitis tamen secum duobus sacerdotibus testibus; & illam præpositam pronunciat, in quam ex eisdem monialibus is suffragiorum numerus conuenerit, qui iuxta singulorum ordinum constitutiones est requisitus. Quod si paria fuerint suffragia, integrum erit ipsi Ordinario siue ab eo deputato, habita ratione utilitatis monasterij, cui maluerit accedere, ita tamen vt singularum eligentium nomina nunquam publicentur.

QUAE PERTINENT ad Clausuram.

Quamuis omnia ad clausuram pertinentia, Episcopi iure ordinario, & tamquam sedis Apostolicæ delegati, in quibuslibet monasterijs siue sub sua, siue sub regularium cura existentibus, siue exemptis, dummodo sint suarum diocesium, per se ipsi animaduertere, visitare, & prouidere possint, & debeant: & totam hanc clausuræ curam, & custodiã ipsorum sollicitudini, & timoratæ conscientiæ, nostra Synodus summopere commendatam relinquat; Tamen quædam præcipua ad ipsas clausuras spectantia hic attingere æquum esse existimauit. Reliqua verò quæ non ita commodè pro locorum diuersitate uniformi constitutione comprehendere possunt, Episcoporum prudentiæ, ac circumspeditioni reseruamus.

De Ostiis.

In primis quoad portas, quælibet monasteriorum ostia per quæ res necessaria importantur, aut uehuntur firmis-

simas sint, & tres habeant ad minus feras, duas interiores, & alteram exteriorem, totidem firmissimis uectibus munitas; ac interiorum quidem ferarum clauas, per diem ostiaria, per noctem uerò monasterij præposita custodiat; exteriorum autem ferarum clauas confectarius, aut alter ab Ordinario, siue superiori regulari, si regularibus monasterium subiectum fuerit, eligendus asseruet.

Ostia non ante solis ortum recludere, sed ante solis occasum omnino occludere necesse est; Ostiariæ uerò nunquam ab ostio discedant, nisi prius occlusa fera, quam vnaquæque earum custodit; neque cuiquã aperiant, ad immittendæ ea quæ per rotas admitti possunt; neque ullum introducant, qui licentiam in scriptis obtentam non ostenderit. Quæ secus fecerint, officio priuentur, & pro modo culpæ, superioris arbitrio grauissimè puniantur.

De Rotis.

Rotæ uerò firmitè obstructæ sint, atque ita angustæ, vt nec infans in ipsis recipi possit.

Rotarum custodes in monasterijs Episcopis subiectis longa non habeant colloquia cum ijs, qui ad ipsas accedunt.

Nihil accipiant præter elemosynas, & alia quæ totius monasterij vsui, & communi necessitati inseruiunt.

Quod si quis literas, siue libros, siue alia pertinentia ad certas moniales afferat; custodes Rotarum antequam ipsa consignent, de ijs monasterij præpositam commonefaciant: cuius esse committere, vt vel reiiciantur, si contra disciplinam rectam monasterij sint: uel accipiantur, si uiderit eadem futura esse usui illius monialis, ad quam mittuntur;

De Cratibus & locis Alloquutoriorum.

Post ostia, non minus muniendæ sunt crates duplicibus cancellis ferreis, palmi spatio ab inuicem distantibus, ita angustis, ut per eos paruula manus immitti nequeat.

Quæ verò crates in alloquutoriis sūt, decet maximè vt habeant à parte interiori laminam orbiculis perforatam, vel obductam: in qua sit iuxta magnitudinem cratis, vel vna, vel duæ fenestellæ vtrinque pedales.

At si quæ crates in ecclesiis monasteriorum reperiantur, inde omnino amoueantur, & loca solido obstruantur muro, ea crate excepta, quæ super altari maiore collocari solet, per quam eleuatio sanctissimi Sacramenti in Missa à monialibus conspici possit; quæ tamen & duplicibus cancellis ferreis munitæ sint, & firmæ, & post eleuationem statim claudantur.

Si quæ etiam crates erunt in cubiculis confessoriorum, omnino eas amoueri præcipit nostra Synodus, & nullatenus permitti.

Eadem prorsus & maior diligentia adhibeatur in alloquutoriis custodiendis. Et quoniam in multiloquio non deest peccatum, ad cohibendos religiosarum sermones, quos cum secularibus habet: constituentur iuxta antiquum, & probatum morem ex senioribus, in vnoquoque monasterio Episcopis subiecto, professis colloquiorum auditrices: quæ colloquiis intersint, & quæ dicuntur audiant, sine quarum præsentia nemini monialium liceat, vel minimum in locis alloquutoriorum loqui; sin minus illis perpetuò priuabuntur.

Ad alloquutoria autem quicumque accedit, licentiam Ordinarii, vel ab eo deputati, quando tamen monasterium ipsi Ordinario subiectum fuerit, scriptam prius obtineat, in qua notetur nomen, dies, mensis, & annus.

Quòd si sine licentia legitima colloqui cum monialibus ipsi Episcopo subiectis quispiam deprehensus fuerit, graues aduersus huiusmodi personas, arbitrio Ordinarii constituendas pœnas subibit.

At mulieres seculares intortis crinibus, & aperto capite, cum luxu & pompa incedentes, quantauis sanguinis propinquitate sibi coniunctas moniales conuenire, & alloqui, quoad poterunt modestè vitabunt; decet enim cum sanctis sanctas esse, & cum religiosis religiosè conuersari.

De locis ad Confessiones audiendas.

Loca item ad confessiones monialium Episcopis subiectarum audiendas in ecclesia deinceps aptari omnino statuit nostra Synodus, neque amplius in cubiculis permitti, sed tolli eos abusus, si qui erunt in hac Prouincia, vt hæc loca nec prandijs, nec diurnæ habitationi, aut nocturnæ, neque vlli rei inseruiant, præterquam huic sanctissimo Pœnitentiæ sacramento, donec fuerint illa in ecclesiam translata, administrando. Quæ verò extra ecclesiam sunt, in ecclesiam transferantur. porro habeant fenestellam in muro inter confessorium, & pœnitentem interiectam, non solù lamina ferrea paruis foraminibus terebrata: sed tela nigra, quæ amoueri nequeat, ad eò tecti, vt se inuicem audire, sed nullo modo aspicere possint.

De Prospectibus.

NE verò detur conquerendi cum Hieremia occasio, quòd mors introierit per fenestras, ad tollendum prospectus, qui procul etiam plurimum obesse solent, aliquis modus adhibeatur, vel transenna apposita, vel specularibus vsque ad easdem dimidias penitus occlusis.

Et quantum iure fieri poterit, prohibeatur, ne ædificia circa monasteria extruenda

De Confessariis, & aliis Sacerdotibus.

Confessarii monasteria nunquam ingrediantur, nisi superpelliceo, & stola ornati, ad ecclesiæ sacramenta ægrotis ministranda.

Sacerdotes caueant ab eodem ingressu ad iusta defunctis persoluenda, cum in exteriori ecclesia id æquè bene perficere possint: & interim honestius sit moniales sepelire fororis cadauer intra septa monasterii. Quocirca ne aliter deinceps fiat, districtè præcipimus.

QUAE PERTINENT ad conuertitas.

Saluator noster qui venit vocare non iustos, sed peccatores ad pœnitentiam, pronuntiata parabola de oue, & drachma perdita, ex gaudio quod in cælo fit super vno peccatore pœnitentiam agente, satis apertè docuit quanti à nobis eorundem peccatorum conuersio sit facienda, & nihil aliud præter animarum lucrum Pastoribus esse consecretandum. Quapropter nostra Synodus perpendens, si famosis mulieribus à vasto luxuriae gurgite penè absorptis, aliquis salutis aditus aperiretur, earum multas fortasse abrepta pœnitentiæ tabula, ad illum properaturas: optat vt in Ciuitatibus huius prouinciæ, in quibus adhuc non extat monasterium conuertitarum, quamprimùm liberalitate etiam Principum, & magistratum, de quorum in hac re pietate plurimum in Domino confidimus, instituat; in ipsum verò non recipiatur aliud mulierum genus, præterquam illæ, quas sordidam vitam egisse constet.

Quæ verò ex his petunt recipi in monasterium, primum per aliquot menses apud aliquam honestissimam mulierem aut alio in loco ad id designato, vtrum firmæ, & constantes permaneant, optimè probentur. Deinde si in sententiâ perstiterint, admittantur in monasterium.

Z Verum

extruenda nimis attollantur, aut in eis fenestras, vel editiora loca fiant, vnde cuncta oculis intuentium pateant; & quæ hæstenu fabricata sunt, obstrui mandent Ordinarij, vel alij superiores: inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis.

*QUAE PERTINENT ad personas, quæ ex necessitate ingrediuntur septa monasteriorum.**De operarijs, & alijs artificibus.*

Inter personas quæ in septa monasteriorum admitti poterunt, sunt artifices, quibus indigent moniales; ii tamen non admittantur nisi urgente necessitate, & obtenta in scriptis licentia: in qua nomen cuiusque adnotetur, annus, mensis, & dies. Hanc verò licentiam concedant superiores iis tantum auxiliarijs, vel artificibus, & alijs huiusmodi, qui honestate morum probentur.

Mercatoribus autem ad merces monialibus diuendendas, & sarcinatoribus ad vestes suendas, postquam cogniti fuerint viri probi, non nugaces, neque garruli, per id temporis spatium, quod necessitas requiret ab itrio Ordinarii, dabuntur licentiæ.

De Medicis.

AT verò vt ægrotis monialibus præsto sint medici, & chirurgi, annuam licentiam illis concedent Ordinarii, siue alij superiores, & deputati: iure iurando illos obstringentes, vt ea tantum munia circa ipsarum curationem fideliter exerceant, quæ ars medica sine detrimento salutis æternæ postulauerit: vtque non misceant colloquia vana, neque se præter necessitatem curationis detineant cum ceteris monialibus, aut domicellis in Monasterio conuiuantibus, sub grauibus pœnis eis infligendis.

Verum ne perperam sacrum induant religionis habitum, commonefiant, sibi post emissam professionem, quam tempore quo earum constitutionibus id cauetur, emittere debent, inde amplius exire nullatenus permissum iri.

QUAE PERTINENT ad Tertiarias.

EX his quae accidunt quotidie, satis liquet sapientissimè aliàs à fel. recor. Gregorio XIII. constitutum fuisse, ne Tertiariae quas vocant, per Ciuitates vagarentur; sed vt cuiusuis ordinis existerent, sub obedientia in suis quaeq. selectis, & ob id septis domiciliis, sublata exuendi spe commorarentur, ad vitam tutius, quam in seculo, religiosiusque ducendam: & quae id obseruare nolent, habitum dimitterent. Idcirco current Episcopi praenominatam Gregorii XIII. constitutionem omnino seruari: neq. huiusmodi Tertiariae in posterum recipiantur, nisi habeant vnde viuunt, habuerintque qualitates iuxta constitutiones ab Ordinario approbatas.

QUAE PERTINENT ad puellas, cupientes Deo seruire extra monasterium, & sine habitu religionis.

Praeter eas quae habitum religionis suscipiunt, sunt & aliae puellae bono spiritu plenae, facultaribus autem quandoque destitutae, aut quibus aliàs consanguineorum societatem deserere non licet, nolunt tamen nubere: sed cupiunt Deo in sancta virginitate, & calibatu in seruire. Harum vt sancto proposito consulatur, optaret Synodus nostra, societatem aliquam in quibuslibet Prouinciae ciuitatibus institui, sub pia matronarum nobilium, ac prudentum custodia, quales nonnullae variis in locis, titulo sanctae Ursulae, seu sanctae Helenae fuerunt institutae; cuperetque maxime, huiusmodi puellas quae bono hoc spiritu ducuntur, certis dirigi regulis, ac piis viuendi rationibus institui, vt in pietate proficerent, & altissi-

mo rectè famularentur. Atque easdem societates nostra Synodus institui cupit etiam pro viduis, quemadmodum alibi sub titulo sanctae Annae.

QUAE PERTINENT ad puellas, quae in monasterijs educantur.

Cum cõcessum sit rectae institutionis gratia, puellas in monasterijs educari quando monasteria solita sint illas recipere; curatores cuiuslibet monasterij Ordinarijs subiecti, quos vulgo Assumptos vocant, priusquam earum aliqua recipiatur, cognoscent quibus parentibus sit nata: num vita & fama integris: cuius aetatis ea sit: an rationis capax: & saltem septennium attingens: vel aliàs magistræ praecipis paritura: an etiã parentes eam inducere in monasterium conentur recreationis potius, aut custodię causa, quod ferendum non est: an vt verè bonis, religiosisque moribus imbuatur. Agent quoque de expensis pro eius victu ante quodlibet trimestre monasterio persoluendis: tum de habitu, & ornatu, qui dum ibi commorabitur totus virginali simplicitate, & puritate redolere debeat.

His ita constitutis, & inter partes conuentis iidemmet curatores per subscriptionis suae notam, superiori testabuntur, cum puellae ingrediendi monasterium licetiam legitimè impartiri posse, si illam puella prius à sede apostolica obrinuerit, conditionesque requisitas adimpleuerit. Post ingressum puella quae absque formula ingrediatur, nusquam egrediatur regressura, nisi infirmitatis causa testimonio in scriptis habito à medico, quod loci, & aeris mutatio illi necessaria, & profutura sit.

Si qua verò ex his puellis diuino spiritu tacta religioni nomen dederit, anteq. suscipiat religionis habitum, semel exire permittatur: vt illius voluntas, dum inter suos libera viuunt, eò certior deprehendatur, vt supra suo loco dictum fuit.

Quae autem à parentibus nuptui in seculo despondebitur, ea quã primum ad suos

suos remittatur, nisi urgente aliqua honesta causa, ad breue tempus nulla mutatione vestimentorum, nec propinquorum visitatione sequuta, ibidem detineretur.

Idem in iis obseruandum erit, quae post vigesimum annum in monasterio adhuc morantes, si interrogatę à superioribus, declarent nolle se habitum suscipere; nam & illae domum erunt remittendae.

Optimè verò puellis istis, & monialibus consultum erit, si ab vna tantum magistra, aetate grandaeva, virtute, ac religione praestanti, in silentio, cum omni humilitate, & subiectione, salutaribus imbuantur praecipis: & fidei rudimenta edoceantur, & in suis operibus exercentur.

In monasterijs seorsum habitabunt, ne monialibus sint oneri, aut impedimento: cubabunt solae: surgent mane cum ceteris, ornantes se cum verecundia, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste preciosa; sed habitu, qui deceat virgines promittentes pietatem per bona opera: quae aequè praestabunt omnia, exceptis ad religionis essentiam pertinentibus, & officiis ab eisdem monialibus iure exequendis, ad quae moniales ipsae tenentur.

DE LOCO INSTITVENDO ad custodiam mulierum diuertentium à maritis.

Quod si in singulis ciuitatibus pia Episcoporum sollicitudine institui certa loca domesticis munita necessitatibus possent: in quae mulieres illae reciperentur, quibus ob maritorum sauitiam, aut turpitudinem, siue aliis iustis ex cau-

sis, minus tutò cum illis licet habitare, quae dotium suarum, aut laborum prouentibus essent educandae: hoc tanquam pius, salutareque consilium Synodus nostra valdè commendaret; vt partim grauibus incommodis, atque ingentibus periculis prospiceretur, quae non tuta cohabitationis probata suspicio plerunque afferre solet; partim etiam mulierum pudori consuleretur, quas legitimam thori separationem obtinentes, seorsum in certo aliquo, ac benè instituto loco, sub honestarum matronarum gubernatione custodiri, non autem propriae vagandi libertati relinqui, aequius longè congruentiusque esset.

Idem & erga puellas illas obseruari vehementer optaret, quae incuria, vel orbitate parentum, oblatam peccandi occasionem declinare negligunt, ac precipites in omnem turpitudinem feruntur: aut ignorantia sui erroris obcaecate, in ipsa turpitudine tanquam derelictae infordescunt. Ad Episcoporum quippe pietatis officium pertinere in primis cõset: vt curent in singulis parochijs ciuitatum ex nobilibus, & probatis foeminis tres, vel quatuor aetate & prudentia maturiores initio cuiusque anni eligendas, quae sollicitam curam gerant, tum recludendi tuto in loco ab eisdem Episcopis praescribendo eas puellas, quarum honestas periclitari solet, tum illas à turpilucro reuocandi, quae minus honestè viuunt, vel denique proiectas in saeam libidine, ad religiosam conuertitarum regulam pijs hortationibus perducere contentant.

DE CAUSIS IN FORO EPISCOPALI.

Verba Sacri
Concilij Tri-
dentini sess.
24. c. 5.

MINORES causæ criminales Episcoporum, in Concilio tantum prouinciali cognoscantur, & terminentur, vel à deputandis per Concilium prouinciale.

De causis Episcoporum.

SI quando acciderit, vt minores causæ Episcoporum ad Concilium prouinciale deferantur; erunt in hunc, qui sequitur modum, & cognoscendæ, & terminandæ. Nam à Patribus in Concilio vnus, aut plures constituentur, qui totam facti seriem quanta poterunt diligentia, fide, atque silentio inuestigent: instructionesque omnes, in acta redactas, atque processum ipsum vsque ad sententiam exclusiue rite confectum, Concilio prouinciali exhibeant: vt tum Patres re maturè perspecta, inuicemque collata, quod iure consentaneum duxerint, diffiniant, & decernant. Quòd si temporis spatium celebrando Concilio præstitutum id nequam patietur, ad Metropolitanam causam remittetur ex iustitiæ legibus terminanda.

De litibus præcidendis.

ET quoniam prouinciali Concilio ea pariter cura mandata est, vt studeat litium anfractus præcidere, & controuersias omnes quanta licebit breuitate, ac compendio dirimere; Ideo vnumquemque Episcopum enixè monet, atque in Domino hortatur: vt adhibitis in consilium aliquot probatæ conscientiæ iurisperitis, pro vsu ecclesiæ suæ, rationem aliquam contrahendarum litium, quoad eius fieri potest salubrem ineat, quam certis, accuratè-

que examinatis constitutionibus comprehensam, nec iuri contrariam, constanter obseruari huius Synodi auctoritate in foro suo præcipiat.

De Appellationibus.

DE appellationibus verò, cum illud statutum sit, vt non admittantur, nisi à diffinitiuâ, vel diffinitiuæ vim habente, & cuius grauamen per appellationem à diffinitiuâ reparari nequeat: si quis tamen, se indebitè longiori tempore carceribus inclusum conquereretur, non poterit Ordinarius non huic appellationi deferre: patieturque processum transferri ad iudicem appellationis: reo tamen in carceribus interim permanente, donec iudex appellationis causa cognita, secus decreuerit.

Illa quoque appellatio, quæ in causa visitationis, & correctionis compilato processu agitata aliquando interponitur, quamuis à iudice sit admittenda; non tamen executionem suspendet, nisi vbi grauamen aliter non possit reparari.

Metropolitanus verò donec iudicium coram Episcopo vertitur, nullatenus poterit ante diffinitiuam sententiâ de grauamine illato cognoscere, licet citra præiudicium cursus illius causæ pendens, id se facere contestaretur; nec ad hunc effectum licebit ei aut inhibere, aut simpliciter Episcopo mandare, vt sibi processus

cessus copia transmittatur expensis etiâ appellantis.

Quòd si contingeret Iudicem à quo rite appellatum fuit in causa criminali, contumacem in exhibendis actis extitisse: partes erunt Iudicis ad quem, reum appellantem à molestijs sibi illatis absolueri, simulque pronunciare sententiam iudicis à quo, cum illius actis si vnquam producantur, irritam & inanem esse; & notarius, si id ipsius culpa euenisse comperit, ab officij administratione arbitrio Ordinarij suspendatur, & ad dupli pœnam quanti ea lis fuerit, inter appellantem, & pauperes loci distribuendam compellatur.

De expensis litium.

NE verò hi qui in Iudicio discerpant, præter litium labores & incommoda, grauioribus quàm decet sumptibus opprimantur, mandat Synodus nostra, vt quisque Episcopus cum peritorum prudentiumque virorum consilio, totam mercedem, expensarumque rationem certa moderatione, ac regula temperare studeat; duasque, si ita videbitur, tabulas in aula publicæ audientiæ affigi mandet: in quarum altera mercedes, siue taxæ omnium ciuiliū causarum minutatim describantur: in altera criminalibus actis mercedes præfigantur: atque ea quæ ex officio, & gratis præferim in pauperum subsidium concedi debent, adiungantur. Præter illa autem quæ ibi præscripta fuerint, nemini ius esse omnes intelligant, quidquam profus, nec sponte oblatum percipere.

Quæ quidem vt fideliter, constanterque obseruanda esse vniuersi intelligant, mandat Synodus, tabellionibus, cancellarijs, alijsuè ad quos pertinet omnibus: vt cum acta exhibituri sunt, adscribant in margine quid, & quantum partes persoluerint, ne vllus fraudi locus relinquatur.

De Notariis.

DE Notarijs verò, eorumuè substitutis deligendis, examinandis, suspendendis, ac reprobandis iuxta Trid. Concilij decreta: & quàm diligentem operam adhibere debeant in actis conscribendis, in originalibus non exhibendis, in testibus examinandis, in documentis publicis conficiendis, in scripturisque extendendis: Tum quoruplices libros pro causarum varietate retinere, quantam fidem in singulis tueri compellantur, quales se erga pauperes præstare debeant, quibusuè pœnis in munere suo delinquentes sint subijciendi; Curabunt singuli Episcopi, vt hæc, & alia huiusmodi ad eorum munus spectantia, per certas, ac multorum benè sentientium consilio probatas constitutiones, ad communem cleri & pauperum vtilitatem ac commodatas, omnibus innotescant.

De Procuratoribus.

DE causidicis quoque, seu procuratoribus causarum, optat vehementer Synodus, illorum munus iuxta aliqua ratione, quam magis Episcopi de peritorum consilio probabunt, ex Ecclesiarum consuetudine, & vtilitate dirigi: vt eorum patrociniū, non ad inuoluendas, protrahendasuè lites: sed ad iustitiam tuendam, bonumque publicum iuuandum, institutum esse omnes agnoscant.

Sed illud præsertim enixè Synodus contendit, vt pauperum, miserabiliumque personarum causas gratis, accuratèque pro Christianæ pietatis officio, tueantur; atque idcirco vehementer exigit ab Episcoporum studio, vt quibus in locis huiusmodi procuratores non sunt, deputentur: & vnoquoque quadrimestri vnus ex illorum numero, qui ab Episcopis probati erunt, coram Ordina-

rio fortè extrahatur, qui causas prædictas fideliter agendas, defendendaque vbi constiterit de aliquorum paupertate, suscipiat.

De Archiuio.

AD hæc, vt perpetuis monumentis quæcunque ad ecclesias, clericorumque statum quomodolibet possunt pertinere, tutò, fideliterquè custodiantur; erit in Episcopali palatio locus aliquis Archiuij titulo constituendus, cum certo fidelique custode, cui scripturæ, & documenta omnia committantur: quæ ea suis locis distincta, proprijsq. materijs distributa, eodem in Archiuio recondet.

Hic facultates omnes ad spirituales actus exercendos conseruabuntur.

Hic sacrarum omnium reliquiarum, atque indulgentiarum, quæ in singulis ecclesijs reperiuntur, catalogus includetur.

Hic legata quæcunque ad pias causas relicta, deferentur.

Hic inuentaria omnia rerum mobiliũ sacrarum, seu ad ecclesiam pertinentium, & immobilium ad quæcunque beneficia spectantium, reponentur.

Hic transumpta authentica omnium bullarum, seu titulorum, abbatiarum, dignitatum, canonicatum, & quoruncunque beneficiorum custodientur.

Hic parochorum libri, in quibus baptizatorum, confirmatorum, contrahentium matrimonia, & defunctorum nomina: item familiarum parochiæ, & animarum omnium, quæ sub eius cura sunt, numerus singulis annis describendus, & iterandus, collocabuntur.

Tum alia quæ vniuscuiusque ecclesiæ ratio, & vtilitas in eodem Archiuio recondenda, & conseruanda esse postulat.

Cum autem in huiusmodi Archiuio magnum ecclesiarum præsidium, ac tutum rerum ipsarum munimentum sit constitutum; ideo illud sæpe ab Episcopis, aut eorum deputatis visitari, ac diligenter de singulis rebus supra traditis inqui-

ri: tum in eos, quos Bullas, inuentaria, aut alia ecclesijs necessaria non detulisse compererint, grauitè animaduerti Synodus nostra, pœnis eorum arbitrio propositis, statuit & decernit.

De Pœnis pecuniariis & mulctis.

Postremo omnibus Vicarijs, & officialibus eadem Synodus in Domino præcipit: vt ipsi emolumentis illis tantum sint contenti, quæ rita conscientia, legitimoque ecclesiarum vsu, nec sacris constitutionibus repugnante, iuste ex tribunalium foro illis licet percipere. Et Episcopi omnes pecuniarias pœnas, siue mulctas quascunque, in ecclesiarum fabricas, quæ magis indiguerint, seu alia pia loca, aut miserabiles personas, re ipsa, integreque erogandas, curent.

Quod vt in maiorem fidelium ædificationem cedat, mandat has omnes pecunias apud eadem sacram, aut Pietatis montem, aut alios idoneos ecclesiæ officiales, aut camerarios, vel syndicos Capituli deponi, atque in libro ab alijs Episcopilibus rationibus seiuncto quicquid à reis, quacunque ratione fuerit exactum, & in quod opus pium collatum fuerit, sigillatim describi: distributionem verò arbitrio quidem Episcoporum permittit, sed adhibito tamen consilio alicuius ex senioribus canonicis ecclesiæ cathedralis, quem quilibet Episcopus elegerit, vt coram Deo, & hominibus Episcopales actiones commendentur.

Tum tertio quoque anno librum huc in prouinciali Synodo cum rationibus dati & accepti, exhiberi mandat: vt à fratribus suis Coepiscopis vnusquisque eorum prudens, atque fidelis dispensator probari mereatur.

DE IUDICIBVS DELEGANDIS.

Verba Sacri
Concilij Tri-
dentini sess.
25. c. 10.

STatuit sancta Synodus, in singulis Concilijs prouincialibus, aut diocesanis, aliquot personas, quæ qualitates habeant iuxta constitutionem Bonifatij viij. quæ incipit, *Statutum*, & alioquin ad id aptas designari, vt præter Ordinarios locorum, ijs etiam posthac causæ ecclesiasticæ, ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegandæ committantur.

AD publicam tranquillitatem, pacemque in populo retinendam, cum illud maximè conferat, ne quisque iure suo spoliatur, quod quidem nõ tantum à legum æquitate, quàm à iudicum qui leges exequentur, pendet integritate; propterea nõ satis esse veteres prudenter existimarunt, certas de dirimendis causis sanctiones edere, nisi & de personis, quæ secundum eas ritè, recteque iudicarent, maturè constituerent.

De modo eligendi Iudices, quibus causa committantur.

Hinc igitur sacrum Concilium animaduertens quanti referret, probos, idoneos, minimequè suspectos iudices controuersijs præfici: ac intelliges propter locorum longinquitatem aliquando causas personis non vsquequaque idoneis, propter non habitam eorũ notitiam, committi: ea de illis delegandis prouinciali Concilio, seu diocelano decernenda reliquit, quæ modo relata fuerunt; quæ vt executioni mandentur, statuit nostra Synodus, vt vnusquisque Episcopus in diocesana synodo, quæ singulis annis habenda erit, non prætermittat tot Ecclesiasticas personas, quot diocesis ratio postularit, & saltem quatuor deligere, quibus posthac causæ Ecclesiasticæ, ac spirituales, & ad forum ecclesiasticum pertinentes delegandæ committantur: ij verò sint iuris canonici doctores, & in aliqua dignitate ecclesiasti-

ca, seu personatu constituti, siue canonici cathedralis Ecclesiæ.

Horum verò nominatio potissimum ad Episcopum in ipsa Synodo pertinet; non ita tamen, quin & cæteri, qui in Synodo interesse debent, alios quoque nominare possint.

Ceterum ijs delectis, atque approbatis, illorum nomina per cancellarium curiæ in loco publico descripta proponentur, vt omnibus innotescant, qui illos sibi iudices decerni optabunt.

De iudicum delegatorum mutatione.

Quod si ex designatis aliquem interim mori, aut dignitate vel canonicatu, suo delicto priuari contigerit, aut ad eum statum redigi, vt dignitatis ecclesiasticæ incapax habeatur, aut à loco vbi causa tractanda est, per longum temporis spatium abesse inceperit; partes erunt Ordinarij cum consilio Capituli (quod tamen consilium sequi nõ compelletur) alium in deficientis locum substituere, vsque ad nouam prouincialem, vel diocesanam synodum. At si is qui tempore delegationis dignitatem, aut canonicatum, aut personatum obtinebat, eum volens, ac rite dimiserit, manebit adhuc iudex competens, causamque prosequi, atque definire poterit, ac si prioris dignitatis munere fungeretur.

Cum verò post delegationem factam, legitima iudicis recusandi causa se par-

ti ob-

ti obtulerit, quæ ab excipiēte probetur, aut aliās notoria sit; tunc iudicabunt reliqui ex designatis, in quos partes conseruerint; nisi secus rescripto cautum esset, cuius forma erit obseruanda: aut in re dubia summus Pontifex consulendus, interimque omnia in suspenso detinenda, ita vt neutri partium tempora labantur.

Quod seculares in causis ecclesiasticis se non immisceant.

Huiusmodi autem nominationes siue electiones in singulis Ecclesijs factas, vnusquisque Episcopus ad summum Pontificem statim transmittere cu-

rabit vt iisdem Apostolica auctoritate causæ delegentur, & delegationes quæcunque aliorum iudicium, alijs quàm his factæ, subreptitiæ censeantur.

De causis terminandis.

Porrò iudices prædicti, eum in procedendo, iudicando, & exequendo stylum obseruabunt, qui sibi à iure communi, siue ex legitima consuetudine permissus est, modò ne aliud fuerit in rescripto delegationis expressum; Interim illud maxime attendentes quod Sacrum Tridentinum Concilium monuit, vt terminandis causis quanta fieri poterit breuitate, studeant.

DE LOCATIONIBVS RERVM ECCLESIASTICARVM.

*Verba Sacri
Concilij Tri-
dentini sess.
23. c. 18.*

Locationes verò rerum ecclesiasticarum etiam auctoritate Apostolica confirmatas, sancta Synodus irritas decernit, quas à triginta annis citra, ad longum tempus, seu vt in nonnullis partibus, ad viginti nouem, seu bis viginti nouem annos, vocant factas: Synodus prouincialis, vel deputandi ab ea, in damnum Ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones contractas fuisse iudicabunt, &c.

Si clericorum ordo suæ conditionis, atque officij memor esset, ac bonorum ecclesiasticorum non dominium, sed administrationem suæ fidei creditam esse agnosceret, proindeque iustam de his disponendi potestatem non eorum arbitrio, sed supremæ summi Pontificis tantum auctoritati reseruaram fuisse intelligeret; nò tot constitutionibus, multiplicatisque pœnis opus fuisset, rerum ecclesiæ alienationem prohiberi, aut iam distractas ad ius, statumque pristinum reuocare.

Quamobrem præter veteres de his sanctiones, sacrum etiam Conciliū Tridentinum hanc partem vti maxime ne-

cessariam, ad conseruandum Christi Domini nostri, & pauperum eius patrimonium, nullatenus prætermittendam putauit, facultate synodis prouincialibus, vel ab eis deputandis relicta, iudicandi in damnum ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones factas esse locationes vllas rerum ecclesiasticarum, etiam auctoritate Apostolica confirmatas: cū

Tridentina synodus illas irritas decreuerit, quæ à triginta annis citra ad longum tempus, seu ad viginti nouem, seu bis viginti nouem annos factæ fuere.

DE

De modo reuidentis locationes rerum ecclesiasticarum.

Hinc igitur Synodus nostra caput illud, quod de locationibus rerum ecclesiasticarum in supra annotato Concilio Tridentini decreto constitutum fuit, exequi cupiens; mandat omnibus Episcopis, vt edicto in Ecclesijs suis proposito, omnibus Ecclesiarum rectoribus præcipiant, quascunque bonorum ecclesiasticorum locationes ad longum tempus, à triginta annis citra, ante Tridentini Concilii confirmationem factas, vt quamprimum exhibeant; easque per duos iurisperitos, et si fieri poterit canonicos Cathedralis, aut alios in ecclesiastica dignitate constitutos, integritate, atque scientia probatos, iubeant recognosci, & diligenter examinari: qui citatis de iure citandis, & si opus fuerit in rem præsentem accedentes, atque reliquis legitimè obseruatis, summarie tamen, & sine strepitu & figura iudicij, quas locationes inuenierint in damnum ecclesiæ, & contra canonicas sanctiones quauis potestate etiam Apostolica contractas fuisse, eas auctoritate prouincialis nostræ synodi iuxta facultatem sacri Tridentini Concilij irritas decernant.

De inuentario rerum ecclesiæ faciendo.

AD hæc, vt Ecclesiarum bona ad diuinum ministerium acquisita conseruentur, mandat synodus nostra omnibus Episcopis prouinciæ, ac rectoribus beneficiorum, quocunque titulo ea possideant, vt intra trium mensium spatium, inuentarium omnium bonorum mobilium, & immobilium, iurium, & actionum fideliter conficiant, quod in archiuo Episcopali sub certo custode, aliisque modis infra declarandis perpetuò retineatur.

Quòd igitur ad mobilia attinet, illa

in inuentarium redigantur, quæ vel sacra, vel ad vsum ecclesiæ destinata, vel ad vsum domus ecclesiæ à prædecessoribus acquisita, atque à præsentis rectore, adepti beneficii tempore, in Ecclesia inuenta fuissent, aut aliàs illius generis rerum fuerint, quas Pius V. foel. rec. in sua constitutione voluit ad ecclesiam pertinere; adeò vt rector nullatenus ea in posterum possit distrahere, aliòue transferre, non obtenta ab Ordinario licentia: quam ille nò aliter concedat, quàm si alias res meliores, aut saltem æquales, in locum amouendarum rector re ipsa substituatur, nisi fortasse iusta aliqua necessitas, nulla rectoris culpa contracta, secus suadeat, quod Episcopi prudentiæ statuendum relinquitur. Huius autem inuentarij traditi exemplum, ab eodem rectore in libro proprio Ecclesiæ, manu sua subscripto conseruetur, vnde illorū successores bonorum omnium ad ecclesiam pertinentium admoneantur.

De bonis verò immobilibus, quod Pontificijs sanctionibus sub excommunicationis, aliisque grauissimis pœnis constitutum est, ne absque Apostolica auctoritate vllò pacto ultra triennium locentur, aut alia ratione alienentur; illud adeò inuolabiliter obseruandum erit: vt etiam alienationes factæ cū clausula, reseruato sedis Apostolicæ beneplacito, irritæ, & inualide censendæ sint, si ante impetratam confirmationem possessio rei ecclesiasticæ alteri tradita fuerit; Quin etiam & rectores ipsi, & possessores, tamquam intrusi, ad pœnas constitutas tenebuntur.

Quod tamen in rerum tenuiorum, licet immobilium alienatione iuxta dispositionem capituli *Terrulas* 12. q. 2. locum non habebit; dummodo causa cognita, & euidente ecclesiæ utilitate compta, eas Ordinarius auctoritate sua probauerit.

De pœnis alienantium bona Ecclesiæ.

VT etiam ecclesiarum indemnitati eò diligentius consulatur, præcipit

capit Synodus nostra, vt in singulis parochialibus ecclesijs inter missarum solēnia in tertia Dominica Quadragesimæ publicetur decretum Concilij Tridentini sess. 22. c. 11. quod incipit, *Si quem clericorum*; idque vulgari sermone, vt ab omnibus intelligi possit: moneantq. rectores quoscumque, qui bona ecclesiarum suarum absque sanctæ sedis Aposto-

licæ assensu, post Concilij promulgationem, ad longum tempus scienter locauerunt, permutauerunt, aut alias alienauerunt, siue aliarum ecclesiarum bona simili ter conduxerunt, aut alienata receperunt: eos omnes pœnis in dicto Concilio propositis subiectos esse, nisi culpam suam impetrato Apostolico assensu emendauerint.

DE CONCVBINATV.

Verba Sacri
Concilij Tri-
dentini Sess.
25. c. 14.

Quam turpe ac clericorum nomine, qui se diuino cultui addixerunt, sit indignum, in impudiciæ fordibus, immundoque concubinato versari, fatis res ipsa communi fidelium omnium offensione, summoque clericalis militiæ dedecore, testatur. Vt igitur ad eam, quam decet continentiam &c. Episcopi quoq. quod absit, si ab huiusmodi crimine non abstinerint; & à synodo prouinciali admoniti se non emendauerint, ipso facto sint suspensi: & si perseuerent, etiam ad sanctissimum Romanum Pontificem ab eadem Synodo deferantur; Qui pro qualitate culpæ, &c.

VT omnis impudiciæ, ac turpitudinis labe diuinis legibus maxime inuisa, à Christiano populo arceatur multa sacrum Concilium Tridentinum contra concubinitum clericorum, tum laicorum grauitè, seuerèque sanxit; quorum ratio vt vniuersis prouincię nostrę hominibus eò plenius innotescat, hæc quæ sequuntur, prouincialis Synodus omnibus promulganda decreuit.

Quæ ad clericos spectant.

IN primis de clericis illud decernit, simplicem etiam incontinentiam, atque fornicationem sacrorum canonum pœna plectendam esse. Aduersus verò eos qui concubinas, aut alias mulieres, de quibus haberi possit suspitio, in domo, vel extra domum detinent, aut cum vna, vel pluribus consuetudinem habere: & modò cum hæc, modò cum illa turpiter versari comperiuntur: in illos ex decretis Tridentinæ synodi animaduertendum esse statuit.

Monitiones verò, quæ super his adhiberi debent, eas declarat non tantum in actu visitationis, sed alijs quoq. temporibus iniungi posse: spatio etiam illo temporis interiecto inter vnā, & alteram monitionem, quod Ordinarius pro arbitrio suo statuet; cui pariter licebit aduersus concubinarios per accusationem, denūciationem, inquisitionem ex officio, vel alio quouis modo sibi bene viso procedere.

At clericus honestatis decorem abiiciens, si primò quidem deliquerit, tam etsi edicta generalia Ordinarii præcessissent: non tamen propriis Concilij Tridentini pœnis, sed alijs à sacris canonibus, vel statutis ecclesiarum impositis condemnabitur.

Quòd si monitus deinde, & quidem speciali monitione secundò deliquerit, tertia parte fructuum, obuentionum, ac prouentuum beneficiorum suorum quorumcunque, tum pensionum, & fructuum etiam præbendæ, quæ à distributionibus distincta sit, ipso facto erit priuatus, non tamen distributionibus quotidianis, quas ratione canonicarum, vel dignita-

tis diuinis interessendo percipit: nisi rursus secundæ etiam monitioni non obediens, & in delicto perseuerans, ab administratione beneficiorum suspendi meruerit; nam tunc cum chori munia, propriaque functiones obire nequeat, amittet etiam distributiones quotidianas.

Quam quidem executionem nulla exemptio, aut appellatio ante, vel post diffinitiuam sententiam suspendere poterit. Quinimo clerici quorum vita in concubinato notorio persistit, ipso iure sicuti veteribus sanctionibus, sic & hodie à diuinis suspensi, atque alijs subiecti pœnis intelligentur.

Quæ omnia, vt vniuersus clericorum ordo facilius cognita habere, ac memoriæ commendare, seque à tam fœdo criminis probro possit abstinere; mandat prouincialis synodus, vt decretum illud Tridentini Concilij sess. 25. c. 14. tum in synodo diocesana, tum in alijs congregationibus clericorum ab ordinario præscribendis, cunctis audientibus ex superiore loco recitetur.

Quæ ad laicos spectant.

DE concubinato verò laicorum cum Tridentino Concilio post trinam monitionem excommunicationis pœna sit constituta, admonet prouincialis Synodus, non ideo tamen alias pœnas iure communi, vel synodalibus decretis inflicta, censeri fuisse abrogatas: nec prohibitum etiam quominus Episcopi alijs quoque aduersus concubinarios rationibus, ac iuris remedijs agere, atque animaduertere possint; sed vbi tantum excommunicationis gladium exercere velint, tunc Tridentini Concilij formam esse obseruandam.

Quod quidem in Ecclesijs parochialibus sæpius inter missarum solemnia pu-

blicè edici synodus nostra mandat: vt crebrò repetitam huius turpitudinis fœditatem, facilius quisque Deo iuuante odisse incipiat: & sanctam, Deo placentem, & cum ratione recta consentientem vitam instituat.

Eadem ratione de alijs quoque grauioribus, atque fœdioribus obicœnitatum laqueis, optaret synodus opportunè populum admoneri: vt quod ipsa ratio per se, eximiaque honestatis forma perditis hominibus persuadere non potest, illud suppliciorum atrocitas, diuinis, humanisque legibus constituta vtilius assequatur.

Quæ ad meretrices spectant.

Meretrices autem quas tanquam sterces in via ab omnibus conculcari sapiens clamat, non modò propè ecclesias, aut monasteria habitare synodus prohibet: verum nec inter alias honestas personas domicilium habere permittit; sed peculiare eis vicos quoad eius fieri poterit ab hominum frequentia remotiores assignandos esse optaret: ita vt ecclesias monialium nunquam ingrediantur, atque habitu ab alijs honestis mulieribus, certo saltem aliquo signo sint distinctæ: quæ etiam singulis mensibus sacris concionibus in ecclesia ab Episcopo designanda, vel ipsæ solæ ceteris remotis, aut etiam si ita Episcopis expedire videbitur, inter ceteras mulieres, quæ concioni intersunt admixtæ, vt supra dictum fuit, interesse compellantur.

Quæ verò coniugio iunctæ mulieres fuerint, iis nequaquam ad meretriciam licentiam aditus permittatur, quamuis etiam pro derelictis à viris suis haberentur: sed ad honestè viuendum pœnis iure constitutis adigantur.

Superiora omnia Synodi huius Prouincialis decreta, recognita, & approbata fuerunt a sacra Congregatione Concilij Tridentini.

HIERONYMVS CARD. MATTHÆIVS.

FINIS CONCILII PROVINCIALIS PRIMI BONON. DE

DE SACRARVM RELIQVIARVM TRANSLATIONIBVS.

COLLE-
CTOR.

INTER precipuas, & insigniores actiones, qua in ecclesiis celebrantur, antiquissima sanctorum patrum traditione fuisse eas legimus, qua in sanctorum reliquijs, à loco minus culto aut ornato, ad honestiorem aut ampliorem defendendis versantur. Eiusmodi verò actiones, cum non ubique, & raro contingant, in ijsque Episcoporum pia sollicitudo maxime eluceat; ideo illas in hac parte collectionis nostra pratermittere nolimus: in qua non omnia ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo instituta, & perfecta coaceruare, sed singularia quaedam tantummodo seligere profitemur.

Sciendum verò est lectori, Illustrissimum Cardinalem Archiepiscopum nunquam nisi necessitate cogente, cum sacra reliquia debito cultu omnino indigerent, aut etiam Magistratu & urbe ipsa efflagitante, atque impellente, huiusmodi Translationes celebrasse; admonito etiam, ubi opus fuit, prius Summo Pontifice, ipsoque annuente.

Quater igitur tantum, a sue administrationis Episcopalis initio in hunc usque diem hoc munere perfunctus est, adhibuitque semper plures congregationes Canoniorum, Theologorum, Doctorum, ipsorumque etiam Senatorum, & nobilium, grauiumque virorum, antequam sacra reliquia à suis sedibus mouerentur.

Qua omnia ex quatuor hisce Translationibus quas hic collocabimus, quaeque varijs caremonijs, varioque apparatu solemniter sunt celebratae, colligere licebit. Prima itaque erit Translatio Sanctorum Vitalis, & Agricolae Bononiensium Martyrum; cuius occasionem, aliaque plura, sequentes literae pastorales edocebunt.

SEQVVTVR QVATVOR TRANSLATIONES

solemniter celebratae ab Illustrissimo Cardinale Palaeoto
Archiep. I. Bonon. Quarum prima est.

Translatio SS. Martyrum Bononiensium Vitalis & Agricolae.
celebrata die 25. Maii 1578.

LITERAE PASTORALES.

GABR. PALAEOT. S. R. E. CARD.

*Sacramentum Regis abscondere
bonum est: opera autem Dei re-
uelare, & confiteri honorificum
est: ego sum Raphael Angelus.*

716. 12.

HIS etiam ego verbis meritò vo-
biscum vtar dilectissimi, quae An-

gelus Domini, dum Tobiae aperit om-
nem gestae rei, & conditionis iuae verita-
tem, pronunciauit.

Placuit sempiternae Dei bonitati, vt
venerandae duorum Sanctorum militum,
atque inuictissimorum Christianae mili-
tiae ducum reliquijs, quae diu ipso permit-
tente oculis mortalium absconditae fue-

rant,

De sacr. Reliquiarum Translationibus. 277

rant, nunc demum in lucem prodirent;
aut potius sua luce tenebras nostras il-
lustrarent: dum quanta Deus fecerit mi-
rabilia sanctis istis reminiscimur: at-
que ad ipsorum imitationem accendi-
mur, qui sanguinem ipsum profunde-
re, & Christi fidem morte ipsa profite-
ri constantissime voluerunt. Hi verò
gloriosi Martyres Vitalis & Agricola fue-
runt: qui Bononiae olim in hos fluctus
mortales editi, Bononiae etiam ad im-
mortalitatis portum peruenerunt: olim
nostri ciues, nunc caelestes: olim familia-
res nostri, nunc facti domestici Dei: olim
in terris martyrio consumpti, nunc in ce-
lo immarcescibilem coronam assequu-
ti, felicissime triumphant: vt vnà cum
eodem Angelo dicendum sit nobis, *Be-
nedicite Deum cali, & coram omnibus viuen-
tibus confitemini ei, quia fecit nobiscum mi-
sericordiam suam.*

Nam si antiqui Patres diuino lumi-
ne illustrati, vt sacrae historiae testan-
tur, tamquam praesidia, & propugnacu-
la quibus in huius corruptis seculi eue-
tibus defenderentur, seruatorum Dei ve-
stes, cineres, aliasque reliquias, à remo-
tissimis terrarum oris, omni cura con-
quirere studebant: quoniam honore af-
ficienda, & qua reuerentia colenda no-
bis erunt haec sacra corpora nostro-
rum ciuium, qui sanguine, natiuitate,
educatione, multisque alijs vinculis
nobiscum colligantur? Si enim dum
ipsi mortalem vitam hic agebant, ijs-
que temporibus, quibus neque prop-
riam salutem tueri poterant, tot cha-
ritatis, & benevolentiae signa quibus-
cumque praebuerunt; quid nunc spe-
randum est, atque expectandum ab ijs,
qui gloria cumulati, in charitate perfe-
cti, omnibusque bonis affluentes, sem-
piterna felicitate perfruuntur?

Non ita hic agemus vobiscum dile-
ctissimi, quasi cultum, & veneratio-
nem, quae sanctorum reliquijs debetur,
vobis persuadere velimus: allo-
quimur enim vos, alloquimur fidelem
populum, in sanctae Ecclesiae gremio
Dei gratia rectè institutum: qui omi-
sa rationum, quae infinitae sunt, curio-

fitate, ecclesiae Catholicae praecipis
acquiescit, & sacrorum Conciliorum au-
thoritati paret: quae semper non solum
sanctorum reliquias colendas, & vene-
randas esse sanxerunt; sed eos omnes,
qui ipsarum honori detrahere aude-
rent, tamquam hostes Dei, & ipsis da-
monibus peiores, anathemate damna-
runt, prout s. Hieronymus ad Vigilanti-
um haereticum scribens, in hanc sen-
tentiam dixit. *Tu audes negare, quod*

e s. Hieron.
aduersus Vi-
gil.

demonos consistuntur?
Verum neque volumus aliquem for-
tasse admirari, aut in suspensio esse,
quod haec sacra corpora diuinorum
operum praclarissima instrumenta, &
Spiritus sancti templa, tot annorum
spacio in humili loco condita, debito
cultu caruerint. Nam quamuis ea vna
ratio illi sufficere deberet, nempe Chri-
stiano viro mirabilia Dei iudicia non
esse perscrutanda: sed ipsius summae pru-
dentiae omnia tribuenda, quae vt ait D.
Augustinus, omnia propriis locis, &
temporibus congruis disponit, abscon-
ditque similiter, ac detegit opera sua:
suorumque sanctorum, diuersis locis,
& temporibus, prout suae gloriae, & ec-
clesiae exaltationi magis expedit. Ta-
men meminerit insuper vnusquisque,
idem etiam alijs temporibus accidisse,
quemadmodum memoriae proditum est
de sacratissimo Crucis ligno, quod per
tot annos à mortalibus ignoratum est,
indeque eo reperto, sacer ipsius Inuen-
tionis dies in ecclesia celebratur; Idem
etiam de corporibus sanctorum Ger-
uasii, & Prothasii legimus, vt scribit s.
Ambrosius, qui ea diuino afflatus mo-
nitu reperiit; Idemque de corpore s.
Stephani protomartyris habemus, cu-
ius inuentionis quotannis similiter me-
moriā colimus.

Atque praeter plura alia Sanctorum
corpora & reliquias, quae post longum
tempus, quo occulta fuerunt, eccle-
siasticae historiae, & Martyrologia reper-
ta fuisse testantur: idem demum acci-
disse scimus, de gloriosissimi Patris,
Pastoris, ac protectoris nostri Petronii
corpore, quod sedente Innocentio I. I.

Aa Pont.

Pont. Max. Episcopo autem Bononiæ Henrico, mirabiliter inuentum, populoque venerandum propositum fuit, vt in ipsius vita, quã vobis editã promulgauimus, vnusquisq. vestrũ legere poterit.

Cum autem aliqui fortasse scire cupiant, qua ratione hæc sacra corpora, de quibus loquimur, Bononiæ in hac ipsa nostra Cathedrali ecclesia reperta fuerint: de hoc aliqua dicenda nobis esse censuimus, ex grauissimis auctoribus excerpta, vt omnem animorum suspensionem deleamus; atque vt omnes pro certo habentes, hæc gloriosa corpora apud nos asseruari: ad ipsorum memoriam piẽ recolendam, maiori deuotionis & pietatis studio excitentur.

Nemini igitur dubium esse debet, quin Imperatoribus Dioclitiano, & Maximiano, decima Christianorum persecutione sæuiente, anno salutis 301. & 302. hi fortissimi fidei sanctæ propugnatores, in hac ipsa Vrbe gloriosi martyrii palmam fuerint adepti. Primus fuit Vitalis Agricolæ seruus, qui vt in breuiario Romano habetur, vario tormentorum genere cruciatus, constanter omnia perferens, in oratione spiritum Deo reddidit. Secundus vero ipse dominus Agricola, qui cum eius supplicium dilatum esset, si forte tormentis serui permotus, Christo vellet renunciare, eius exemplo magis confirmatus est: & cruci affixus, Vitali seruo confors, & socius nobilis Martyrii fuit.

Cumque eorum corpora in horto, seu agro, cui tunc nomen erat, Iudæorum sepulchrum, humata fuissent, atque ibi neglecta iacuissent, vsque ad annum salutis. 393. eo tempore Ambrosius sanctissimus Mediolani Archiepiscopus, Eugenii Imperatoris persecutionem fugiens, Bononiam peruenit: vbi Deo reuelante, thesaurum hunc cælestem absconditum fodit, prout ipse semet testatur in sermone ad Virgines vbi inter cætera sic ait^a. *Ego ad Bononiense inuitatus conuiuium, vbi sancti Martyris celebrata translatio est, apophoreta vobis plena sanctitatis, & gratiæ reseruauit. Martyri nomen Agricola est, cui Vi-*

^a S. Ambr. in exhort. ad Virgines.

talis seruus fuit ante; nunc confors, & collega Martyrii. Sepulti autem erant in Iudæorum solo, inter ipsorum sepulchra: illic Martyris exuias requirebamus tanquam inter spinas rosam legentes. circumfundebamur Iudæis, cum sacræ reliquiæ eueberentur: aderat populus Ecclesiæ cum plausu, & letitia.

Bononia verò idẽ beatissimus præsul, Fauentiam, atque inde Florentiam se conferens, consecrauit ecclesiam, in qua ex his sanctis Reliquiis particulas aliquas reposuit, vt testatur auctor, qui S. Ambrosii vitam describit.

Quare factum est, vt temporis progressu, horum sacrorum corporum celebre nomen in alias etiam partes sese diffuderit, vt refert S. Paulinus Episcopus Nolanus, qui floruit anno salutis. 320. Qui de ipsis in suo poemate sic scribit^b.

„ *Vitalem, Agricolam, Proculumq. Bononia condit,*
„ *Quos iurata fides pietatis in arma vocauit*
„ *Proque salutiferis text: Victoria palmis.*
„ *Corpora transfixos trabalibus inclyta clauis.*

^b S. Paulin. natal. 9.

Anno deinde. 376. vt ait Gregorius Turonensis in historia de gloria Martyrum Episcopus^c quidam Aruernus Numatius appellatus consecraturus ecclesiam misit Bononiam, vt horum corporum aliquas reliquias haberet; Idemq. Gregorius eodẽ in loco plura refert miracula, quibus ea occasione illa apud omnes clariora, atque illustriora euaserunt.

^c Greg. Tur. de Glor. mart. 17. c. 44.

Vsuardus item, qui Martyrologium scripsit anno 700. aliaque etiam Martyrologia, quæ post illum conscripta sunt, & hoc quoque quod quotidie legimus, hæc sacra corpora Bononiæ esse confirmant.

Verum ob temporis iniuriam Ecclesia, vbi ea asseruabantur semidiruta, quæ apud ecclesiam s. Stephani erat, cum non eo, qui par erat, honore colebantur; Martinus, tunc Abbas sancti Stephani, obtenta à Frugerio Episcopo Bonon. facultate, cum consensu Canonico, præmissa oratione, & ieiunio vnã

cum

cũ suis monachis deuotè seruato, anno salutis 1019. die 3. Martij in Confessionem, quam ipse ædificauerat. s. Iohanni Baptistæ dicatam, eadem gloriosa corpora translulit; quemadmodum ex antiquissimo volumine manuscripto constat, quod in sacristia eiusdem ecclesiæ. s. Stephani est: quodque nos ipsi, & vidimus, & legimus, atque etiam palam ostendimus.

In ea Confessione vsque ad annum 1060. permanserunt, quo tempore Iohannes Episcopus Bononiæ maiorem ipsorum partem, vnã cum aliis reliquiis sanctorum Innocentium, & Beati Isidori in Confessionem ecclesiæ nostræ cathedralis translulit: atque in eo altari, quod scitis omnes, semper sanctorum Vitalis, & Agricolæ nomine appellatum fuisse, collocauit. Reliquam verò ipsorum partem in eadem Confessione. s. Iohannis Baptistæ reliquit, vbi ad hoc vsque tempus asseruantur: cuius rei memoria legitur in alio antiquo volumine manuscripto, quod RR. Canonici cathedralis in sua bibliotheca habent: quodque similiter, & vidimus, & legimus, atque etiam palam ostendimus.

In hoc altari ab eo tempore semper fuerunt: quamuis nobis plane id certum non esset, nisi superioribus diebus, cum diuina gratia fauente, ea illic esse cognouimus: quod etiam præsentibus Magistratibus, Senatu, Prælatibus, aliisque nobilibus huius ciuitatis viris demonstrauius, non solum librorum, authenticarum scripturarum, ecclesiæ cathedralis rituum, aliarumque rerum auctoritatibus id comprobantes; sed etiam omnium, qui præsentibus erant, oculis reliquias ipsas offerentes: qui & eas inspexerunt, & deuotè sunt venerati.

Atq. inter cætera sancto timore percussi obstupuerunt omnes, dum integrũ adhuc. s. Vitalis caput illud venerandum intuerentur lineo panno circumuolutum, & sanguine tam recenti viuoque tinctum, vt non dudum eo respersus esse videatur: simulquẽ partem sanguinis illius felicissimi coagulata, clauumquẽ vnũ, quorum meminit. s. Ambrosius di-

mb

cens. Nos legimus Martyris clauos, & multos quidem: & plura fuerunt vulnera, quam membra: collegimus sanguinem triumphalem, & crucis lignum. Quarum rerum omnium authentica documenta, ad posteritatis memoriam confecta, in archiuo Episcopali custodiuntur.

Nunc verò dilectissimi, vt ex officio nostro, Deo omnium bonorum largitori eò gratiores nos exhibeamus, quò preciosior est thesaurus iste, quem nobis credit, & nunc demum aperuit: atque hæc patriæ nostræ lumina, eò quo possumus honore summo prosequamur; statuimus, vt solemnè pompa, publica que supplicatione, quæ dominico Trinitatis die habebitur, hæc sacræ reliquiæ in honestiorem locum, atque in altare sublimius, & ornatius, in ipsa tamen ecclesiæ cathedralis Confessione transferantur.

Sed cum ad huiusmodi translationũ celebritates, ex ecclesiæ sanctæ antiquissimo ritu, ieiunio, oratione, aliisque piis exercitationibus Christi fideles se soleant cõparare; hortamur vos omnes & singulos, dilectissimi: vt ieiunio, quod iis ipsis diebus quatuor temporum ecclesia præcipit, alia etiam sancta opera coniugatis: vestrasque animas ab omni peccati labe purgatas, sanctissimo Eucharistiæ sacramento reficiatis: vt digniores efficiamini, qui intercedentibus sanctissimis Christi martyribus spiritualia, & temporalia etiam munera à gratiarum perenni fonte Deo consequamini; ad quæ peragenda vos vehementius incitare debebunt indulgentiæ, quæ à sanctissimo D. N. Gregorio xiiij. pont. max. has sacras reliquias visitantibus, per apostolicum Breue conceduntur.

Sint itaque iusti hi apud vos in æterna memoria, Deo gratias agite, ipsique accepta referte singularia beneficia, quibus patriam nostram, tot tantisque nominibus augere dignatus est, vt etiã duos nostros hos ciues præclarissimos veluti legatos, & procuratores nostros sibi assistere sit dignatus, qui suas preces pro vestra salute Deo fundere non

A a 2 cessant,

cessant, & contra diaboli insidias vos ad fiduè adiuuare: ad ipsorum patrociniū confugite, ipsorum opem in necessitatibus vestris implorate: in hoc incumbite huius præsertim solemnitate tempore, vt sacrum hunc triumphum non solum morum, sed etiam vestium compositione, & summo deuotionis affectu comite mini: non enim hæc mortalis triumphus, sed immortalis species esse debet: absint arma, absint conuiuia, absint choreæ, absint equitatus: & eorum loco, quæ immortalitati repugnant, lumina ferantur, psalmi concinantur, triumphalis via tapetibus exornetur: aliaque deuotionis signa vbique appareant, quæ tantorum martyrum, patronorumque nostrorum sanctitati, & maiestati respondeant: atque ita vnusquisque se cum ipsis spiritu coniungat, vt post hanc mortalem vitam, vnà cum iisdem, cælestium, æternorumque bonorum particeps effici mereatur. Quod faxit Deus benedictus, qui hæc bona, quæ vobis precamur, & concedere, & indiès augere dignetur.

Datum Bonon. in Episcop. Palat. die xij. Maij. 1578.

Ordo seruatus in Translatione sacrarum reliquiarum sanctorum martyrum Bononiensium Vitalis & Agricolæ.

Excerptus a libello de eadem translatione edito & approbato.

Postquam Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus per literas pastorales, populo suæ ciuitatis, & diocesis, vt ad deuotionem inflammaretur, suum has sacras reliquias transferendi consilium aperuit; vt hæc Translatio quanta maxima fieri posset, solemnitate celebraretur, Congregationem instituit Theologorum, aliorumque eximiorum virorum, cum quibus sæpius conuocatis, de ordine in ea seruando, de recognitione, aliisque rebus ad eam pertinentibus sedulo egit.

Porrò statuit, vt non omnes Bononiæ societates spirituales laycorum, neque omnes regularium ordines inuiterentur: sed quædam tantum, quæ huiusmodi supplicationibus solemnibus interesse vt plurimum solent, atque ijs etiam numerus confratrum, & regularium præscriberetur: vt quicumque accessuri erant, sacris indumentis, aliisque ecclesiasticis ornamentis conspicui celebritatem hanc prosequerentur.

Societates autem quæ inuitatæ sunt, fuere quæ dicuntur *Hospitalis vitæ: sancti Hieronymi: D. nostri Iesu Christi: & Hospitalis s. Mariæ de morte.*

Regulares inuitati fuere *Monachi, qui dicuntur s. Michaelis in Bosco ordinis s. Benedicti montis Oliueti: Canonici regulares s. Saluatoris ordinis s. Augustini: Monachi s. Proculi ordinis s. Benedicti congregationis Casinensis: & Canonici regulares congregationis Lateranensis s. Ioannis in Monte: Præterea Canonici, & Mansionarij collegiati insignis s. Petronij: item Canonici & Mansionarij ecclesiæ ipsius cathedralis.*

His verò omnibus, & singulis, schedulis quibusdam in scriptis, quæ nonnullis ante diebus ad eos missæ fuerunt, quid seruandum ab ijs esset in huius celebris translationis processione ad vnguem præscribebatur.

Inuitauit etiam Illustrissimus Episcopus quosdam propinquiores Episcopos, vt horum sanctorum corporum triumphum comitarentur, prout antiqui moris fuisse, ecclesiasticæ tradunt historiæ: fuerunt verò ij Reuerendissimi episcopi, *Imolæ, Fauentiæ, Ferrariæ, & Vigleuani*, qui Bononiæ proximus erat.

Plures quoque hymnos, antiphonas musica arte componi, in quæ varios choros distribui mandauit, quæ omnia ad Martyres pertinerent: vt quicquid concineretur, huic sanctæ actioni conueniret.

Lumina quoque, thuribula, aliaque ornamenta, in ipsa processione ab omnibus distinctè, & copiosè ferri: vias, ac loca per quæ transire processio debebat, apte, & magnifice exornari: campanas in quibuslibet ecclesijs pulsari, musicæ symphonias varias in quibusdam

dam ecclesias, quæ in processione cursu erant, diligenter aptari iussit: ad quæ singula exequenda idonei viri præpositi fuerunt.

Iter autem decretum fuit, vt sequens esset: ad ecclesiam sanctorum Vitalis, & Agricolæ, quod est monasterium monialium, nè templum ipsorum nomini dedicatum relinqueretur: inde ad S. Stephanum, vbi ipsorum corpora diu fuerunt asseruata; ad S. Petronij, quod templum est Episcopo, & protectori Ciuitatis dicatum: à quo ad Cathedralem reuerterentur,

Inuitauit etiam Magistratus omnes, Senatores, iudices, aliosque nobiles viros, vt frequentissimi sacram illam pompam luminibus & censis prosequerentur.

Exædificauit etiam in ipsa Confessione Cathedralis altare marmoreum insigni ornatu elaboratum, picturisq. exornatum: in cuius medio tumulus conspicuus exurgit marmoreus, in quem reliquæ sunt repositæ, qui laminibus ferreis inauratis circumdatur: quæ sera, pefuloque firmiter occluduntur, & aperiuntur: vt cum ita res postulet, inde extrahi possint, & populo ostendi.

Tumulus autem ille his literis insculptus est.

Ad latus epistolæ.

Sanctorum martyrum Vitalis, & Agricolæ corpora in solo olim iudeorum a sancto Ambrosio diuinitus inuenta, & in sacro loco reposita, post in Confessionem sancti Ioannis Baptistæ, Frugerio Episcopo, translata sunt: quorum reliquæ cum sanctorum Innocentium, ac Beati Isidori in Confessionem huius basilicæ, a Ioanne Episcopo, demum in hoc monumentum a Gabriele Palæoto Cardinali Episcopo, populo inspectante, illata sunt, anno Domini MDLXXVIII.

Ad latus Euangelii.

Vitalis seruus, & Agricola Dominus, sed in glorioso martyrio socij, in persecutione Imperatorum Dioclitiani, & Maximiani ob Iesu Christi nomen Bononia martyrium passi sunt. Quorum Vitalis vario tormentorum genere cruciatus, contemptu vitæ æternam vitam acquisiuit. Agricola dominicum agrum arbori crucis affixus sanguinis effusione irrigauit.

In superiori parte circa ipsum tumulū.

Reliquiæ sanctorum martyrum Vitalis & Agricolæ.

Ad latus epistolæ.

Coronas meruerunt.

Ad latus euangelii.

Viuent in æternum.

In posteriori parte.

Lauerunt stolas suas in sanguine.

Quinque insuper Tabernacula parata sunt, fabricata, & apte ornata, auroque exterius circumtectata interius verò oliferico rubro circumuestita, in quibus reliquæ sacræ reponerentur.

Ad hæc etiam elaboratum est altare portatile, hoc est machina quædam parua quadrata, in singulis cuius angulis columnulæ fornicem sustinebant auratam, aliisque picturis atque ornamentis distinctam: hoc autem altare duobus lignis concinnè factis similiterque auratis, à Sacerdotū humeris ferendū erat.

His omnibus ita paratis promulgauit Illustrissimus D. Cardinalis Palæotus summarium Indulgentiarum perpetuarum, quas concessit Sanctissimus Dominus Noster Gregorius XIII. omnibus fidelibus, qui has sanctas reliquias visitabunt.

Summarium autem hoc est.

Notum sit, a Sanctissimo Domino Nostro Gregorio XIII. Summo Pontifice, vt ex ipsius Breui constat, concedi in perpetuum Indulgentiam plenariam, & omnium peccatorum remissionem omnibus vtriusque sexus Christianis fidelibus, qui contriti, & confessi altare sanctorum martyrum Vitalis, & Agricolæ visitabunt, quod est in Confessione ecclesiæ Cathedralis in die festo ipsorum, a primis Vesperis vsque ad occasum solis prædicti diei: & pro concordia, & vnione Principum Christianorum, extirpatione hæresum, & tranquillitate sanctæ Ecclesiæ Deum exorabunt.

Iis etiam qui deuote idem altare visitabunt, & coram ipso dicent ter orationem Dominicam, & salutationem Angelicam, Deūque similiter precabuntur in festiuitatibus Natalis Domini nostri, Circumcisionis, Epiphaniæ, Paschatis resurrectionis, Ascensionis,

nis, Pentecostes, Corporis Christi, & Omnium sanctorum, septem annos, & septem quadragenas indulgentia idem Summus Pontifex concedit.

Iis verò qui singulis Dominicis diebus, alijsque festiuitatibus ab Ecclesia præceptis toto anni tempore idè altare visitabunt, orantes vt supra, annum indulgentia concedit.

In ferijs autem quicumque illud visitabit orans vt supra, centum dies indulgentia consequetur.

Præterea Illustrissimus & Reuerendissimus Dominus Cardinalis Palæotus Archiepiscopus Bonon. omnibus, & singulis, qui processionem ipsarum Reliquiarum Translationis, quæ habebitur proximo dominica Trinitatis die, luminibus accensis comitabuntur, centum item dies indulgentia largitur.

Dat. Bononia in Archiepisc. Palatio, &c.

Postea Sabbatho qui præcessit huius celebritatis solemnitate, cum Illustrissimus Archiepiscopus ex vetere altari deprompturus esset sacras reliquias, vt eas in Tabernaculis supradictis reponeret, hora xxij. ex palatio in ecclesiam ad altare ipsum se contulit: ibique pluuiale sumens, & mitram, pluribus luminibus accensis, thuribus, alijsque adhibendis præparatis, præsentibus Illustrissimo D. Hieronymo Boncompagno, & RR. Canonicis tam cathedralis, quàm collegiatæ sancti Petronii, pluribus nobiles parochiæ s. Stephani, alijsque honestis viris: præcipuè verò tribus excellentissimis Medicis anatomistis, qui aduocati fuerunt, vt quamlibet ipsarum reliquiarum partem recognoscerent: recitatis quibusdam precibus ex Pontificali desumptis, iussit amoueri superiores lapides marmoreos veteris altaris; & postquàm aperta est arcula, in qua repositæ erant reliquiæ sacræ in quatuor partes distributæ, singulæ earum diligentissimè recognitæ fuerunt, atque ab anatomistis alta voce nominatæ: quas omnes, & singulas Notarius, dum nominabantur annotabat: demumque in tabernaculis supradictis accommodatæ: quorum vnum Illustris-

simus Cardinalis, aliud Reuerendissimus suffraganeus, tria reliqua Canonici in dignitate constituti ferebant, ab eodem Illustrissimo Cardinali è Confessione ad Ecclesiam in hymnis delatæ, & super altare maiori, populo venerandæ expositæ fuerunt.

Nihil hic agetur de ipsius maioris altaris, & reliquo ecclesiæ ornatu, nihil de ipsa Confessione ab eodem magnificentissime extructa, martyrumque historijs, & elogijs exornata, nihil item de populi frequentia, & deuotione: sufficiat dicere, vbiq. aurum, & argentum enituisse: omnes ad reuifendos conciuies suos & rogandos, singulari pietatis affectu confluisse.

Itaque his peractis, oratio statis horis coram sanctis reliquijs habenda distributa est, cui Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus vnà cum Capitulo & Canonicis metropolitana, & sancti Petronij, alijsque sacerdotibus, & nobilibus viris interfuit: qui toto eo tempore, quo sacræ reliquiæ expositæ fuerunt diuersis horis continuato orationis cursu preces ad Deum effuderunt.

Mane verò, qui dies fuit Translationi assignatus, ij omnes qui inuitati fuerant, ad ecclesiã Cathedralem conuenerunt: inter quos præcipui fuere Illustrissimus & Excellentissimus D. Boncompagnus, Illustrissimus D. Hieronymus eius filius, Magistratus omnes, hoc est Reuerendiss. D. Gubernator, Illustr. D. Vexillifer iustitiæ, Potestas, Antiani, Domini Collegiorum, Auditor Turrone, Auditores Rotæ, Senatores, atque nobiles viri; qui omnes, & singuli ad valuas ecclesiæ à Sacerdotibus ad id deputatis, & ad loca in quibus confidendum erat, ducebantur.

Hora autem Missæ illustris. D. Cardinalis ad ecclesiam descendit, quæ comitati sunt Reuerendissimi Episcopi, qui aderant ab eo inuitati, canonici & capitulum cathedralis, aliique plurimi nobiles viri.

In ecclesia postquàm paululum orauit, ad sedem sub umbella pararam perrexit, ibi Pontificalibus indumentis susceptis,

sceptis, pontificalè missam, inchoauit ad præscriptum solemniū cæremoniarum, quæ in Pontificali habentur; silentio prætereo symphonias, concertus, organa, tubas, atque alia, quæ triumphanti speciem præsignabant.

Inter missarum solemnia Illustrissimus Cardinalis paterno sermone gregè suum, ad harum reliquiarum venerationè hortatus est, qui sermo paulò inferius adiicietur. Confecta verò missa processio habita est, innumeris luminibus Reliquias præcedentibus eo ordine, quæ superuacaneum esse duxi huc afferre: cum ex iis, quæ supra diximus, quilibet eum conicere, & solemniissimæ celebritati nihil defuisse existimare possit.

Confecto sacro itinere, reuersisque ad ecclesiam sanctorum reliquijs, quæ semper sub umbella oloferica rubra ad id confecta, Cardinalis ipsius, Episcoporum, aliorumque sacerdotum humeris vicissim delatæ sunt: Illustrissimus Cardinalis eas super altari in Confessione vbi reponendæ erant, populo per totam diem venerandas reliquit: precibusque ex Pontificali dictis, populo benedixit: & ad Episcopales ædes solemniter reuersus, vnà cum Episcopis, Canonicis, alijsque nobiles viris, pauperibus viginti quatuor, quibus mensa ab ipso laute instructa fuit in aula Episcopalis palatii humiliter inferuiuit, prout ex alijs historijs Episcoporum in huiusmodi actionibus fieri solitum esse legimus; post verò gratiarum actionem, eisdem in faculis sericis elemosynam distribuit.

A prandio autem post vesperarum sacram celebrationem, quæ ad noctem vsque ferè protracta est, præsentè populo, reliquisque qui interesse debebant, tabernacula Reliquiarum sanctarum in tumulto, vt supra dictum est, ad id instructo, psallendo, & orando, ab Illustris-

fimo Cardinali sunt reconditæ,
ibique summa fidelium
veneratio-
ne,
& assidua frequentia
asseruan-
tur.

SERMO ILLUSTRISSIMI
Cardinalis Archiepiscopi ha-
bitus inter missarum solemnia
in eadem solempni Translatio-
ne sacrarum Reliquiarum.

*Quæ celebrata est ipso die
Dominico sanctissimæ
Trinitatis.*

VOD hodie publica ciuium
nostrorum lætitia, ac frequen-
ti ordinum omnium in hanc
ecclesiam concursu à nobis

agitur, vt sanctorum martyrum thesauros, olim in ecclesiæ nostræ agro absconditos in lucem hominum proferamus: decuit maxime dilectissimi hoc ipso die, qui sanctissimæ Trinitati sacer est, perfici; nam cum illius maiestati, & gloriæ, ipsi dum viuerent strenue semper militarint: & sanguinis effusione testimonium eidem sanctum, æternumque reddiderint; nemini iustius, quàm huic ipsi celebritati eorum honores, & trophæa debebantur.

Quemadmodum enim operosa ædificii moles, architecti commendat industriam, & libri elegantia auctoris indicat ingenium, & ex picturæ imagine pictoris laus effulget; sic qui martyrum excelsos celebrat triūphos, quid aliud, quàm Deum Patrem, Deum Filium, ac Deum Spiritum sanctum prædicat, & confitetur, qui gloriosus est in sanctis suis, qui custodit omnia ossa eorum, qui protegit eos in tabernaculo suo, & est laudabilis ac mirabilis in omnibus operibus suis?

Legitur in sacris literis: cum olim procederet Salomon regio amictu, factoque inunctus oleo à propheta Nathan, canebat buccina, populus exultabat, ac multitudo acclamabat. *Vivat Rex, Vivat Rex.* Nosque vsu videmus cum Reges terræ ciuitates ingrediuntur, ac solii
sui ma-

fui magnitudinem, excelsamque maiestatem ciuibus ostentare quærunt, solent cohortes militum præmittere, regalia signa ferentes, præeunt proceres, excelsique viri, hi in curribus, & hi in equis; ex quorum fulgore, splendidoque apparatu, quanta sit ipsa Regis dignitas, sublimisque potentia facile omnes agnoscunt. Sic hodie cum celebret sancta ecclesia altissimam, & æternam personarum diuinarum distinctionem, mysterium seculis absconditum, arcanumque immensum, quod non licet homini loqui: Christianum populum erudiens, *ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem in unitate veneretur*; præcurrunt fortissimi hi heroes, ac ciuitatem nostram lustrantes, magnis personant vocibus dicentes *Sanctus, Sanctus, Sanctus. Gloria Deo Patri, gloria Filio, & gloria Spiritui sancto.*

Sed & amplius, circumferunt iidem non solum vestigia, sed imaginem ipsam sanctissimæ Trinitatis, altè olim iisdum viuerent, ac manifeste impressam: & quomodo? Nostis viri doctissimi, à sacris theologis illud traditum esse, in ipso Trinitatis sacramento tres esse personas eiusdem tamen substantiæ, & diuinitatis, *Nam qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus*; habere tamen vnã quanque ex his quasdam non solum proprietates, sed appropriationes dixere, & attributa: ita ab ijs nominata, vt facilius mentis nostræ imbecillitas per eas perfectiones, quæ in creaturis reperiuntur, singulas inter se personas posset internoscere.

Attributa autem hæc, quæ proposito nostro in præsentem seruiunt, tria sunt: quæ vt dicere solemus, ad perficiendam quâlibet actionem requiruntur. Vt enim aliquid omnibus absolutum numeris peragamus, tria omnino sunt necessaria, nec plura, nec pauciora. primum est, vt possimus; alterum, vt sciamus; tertium, vt velimus. Hinc igitur potestas Patri, sapientia Filio, amor, seu voluntas Spiritui sancto delata fuit, quæ quidem sancta ecclesia solet illa oratione complecti, *Deus a quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera* &c. dum enim

ait *sancta desideria*, ecce voluntatem. *recta consilia*, ecce scientiam. *iusta opera*, ecce potestatem.

Cum itaque ij, dum viuerent hæc tria cumulate præstiterint: sequè inter hæc vitæ certamina tales ostenderint, qui possent, & scirent, & vellent pro Christi gloria omnia sustinere, & calicem eius bibere, ac lauare stolas suas in sanguine Agni; quis dubitat, in his minime obscuram Trinitatis eiusdem imaginem enituisse?

Nam cum feruus, cui Vitali nomen fuit, terrenti eum vario tormentorum genere iudici, accinctum fortitudine petus, inuictumque animi robur objiceret; quid aliud, quàm altissimæ Trinitatis signa extollebat, quibus se, & posse omnia Deo operante, & nosse cælestia, eo docete, & velle salutaria eodem inspirante, palam testatum faceret? quid Dominus eius Agricola, quem præeuntis serui supplicium, eò ardentius ad eiusdem diuinæ Trinitatis gloriam illustradam, arrepto Crucis triumpho, eique plurimis clauis afflixus, inflammavit?

Postquam igitur sic magnificauit Dominus facere nobiscum, vt tam præclara hæc lumina olim sub modio latentia, nostro hoc tempore super candelabrum ponerentur: vt omnes, qui ingrediuntur lumen videant; hinc illius exemplo, qui inuenta oue perditã, vel drachma congregatis amicis, & vicinis dixit, *Congratulamini mihi, quia inueni drachmam, quam perdideram*. nos quoque non tantum vniuersum populum nostrum, sed & propinquos ecclesiæ nostræ fratres charissimos, collegas amantissimos, Præsules clarissimos accersendos curauimus: quorum præsentia sacri huius spectaculi dignitas eò magis ornaretur, nosque cum his communis huius gaudij solatia maiora caperemus.

Quoniam autem vt sancti Patres nostri dixerunt, *Sanctorum solemnia tunc maxime colimus, cum eorum vestigia consecramur, veraque martyrum celebratio est operum imitatio*; quid nos dilectissimi præstabimus, vt gaudium nostrum plenum

fit, &

fit, & iucunda, decoraque laudatio? nollem sanè lætis miscere tristitia, aut diei huius hilaritatem aliqua mœroris labe aspergere. Verùm cum mecum cogito, hos ipsos eodem quo nos solo genitos, eodem lacte, cibisque enutritos, eadem ciuitate susceptos, eadem disciplina, patriisque legibus institutos, nobis sanguine, propinquitate, muneribus, familiaritate, atque omni necessitudinis genere coniunctos; cumque eorum fidem, patientiam, charitatem, atque excelsum in perferendis iniurijs & calamitatibus animum, cum præsentibus vitæ nostræ moribus, ac institutis confero: ac quantum à prisca illorum virtute deflexerint contemtor, non potest non animus ingemiscere, ac tristitia impleri cor nostrum. Nunquid enim nos quoque eorum more, quos arguit propheta, accusabimus priora tempora, quæ meliora fuerint, quàm nostra? Absit, non enim Deus acceptator est temporum, aut locorum, aut personarum: sed diues in omnes, qui inuocant nomen eius.

Norunt hi doctissimi, ac Reuerendissimi Patres non cælo, non rerum vicissitudini, non temporum calamitati, non inclinanti seculo, non humanæ infirmitati, non syderibus hæc esse adscribenda; sed intus crimen latere: voluntatem ipsam in culpa esse: ignauiam nostram, languorem nostrum, ac cordis duritiem solam accusandam esse. *Nos declinauimus à semitis tuis Domine, nos peccauimus, nos iniuste egimus, & iniquitatem fecimus.*

Dicite quæso, quæ nobili huius ciuitatis viro erit excusatio, cum inanem fastum suum, & male impensas diuitias, neglectumque Dei cultum, nobilitatis, & maiorum claritatis clypeo velandum putabit? Objiciet illi Deus in die nouissimo hunc ipsum Beatum Agricolam nobilem, clarum, seruis stipatum: qui tamè hæc omnia arbitratus est stercora, vt Christum lucrifaceret. Pauperes itidè, & ignobiles vanis se terguersationibus tuentes, tunc quoque Vitalis serui exemplo arguet. Statuet ille contra faciem nostram, inertiamque nostram hos ipsos

ciues nostros, fratres nostros, & colactaneos nostros.

Quin eò maior noster se torpor, & negligentia prodet, quòd à nobis non corporis cruciatus, aut sanguinis effusio nunc exigitur, cum per Dei gratiam catholicæ religionis sinu foueamur. Verùm sola à nobis peccatorum detestatio, vitæque immutatio requiritur: vt ambulemus in lege Domini, vt memores simus iudiciorum eius, & exerceamur in iustificationibus suis semper: vt cum ille venerit, inueniat nos vigilantes.

Hæc sunt dilectissimi, quæ nos in sacra solemnique hac pompa celebranda præcipue meditari oportet. hæc sunt reliquæ cogitationis, quæ diem festum agere debent Domino; hoc illustres hi athletæ, hoc sacra eorum pignora, hoc pretiosus eorum cruor qualibet purpura clarior, hoc eorum merita, hoc vita, hoc mors, hoc eorum memoria in omnem æternitatem consecrata, suo sibi iure à nobis exposcunt.

Quoniam verò mens nostra terrenarum rerum pondere pressa non facile soler ad hæc cælestia desideria erigi, vos beatissimi spiritus, qui sanguine, fidei veritati subscripsistis, & Euangelium Christi morte iurastis: vos qui tenebras huius mundi in lucem admirabile commutastis: vos qui triumphales coronas promerulistis, hodieque ciues sanctorum, & domestici Dei effecti, cælo felices perfruinini; respicite de excelso sancto populum hunc vobis supplicantem: videte congregatos filios vestros vestræ se pietati, ac patrocínio committentes: ne obliuiscamini dilectæ huius ciuitatis, ac patriæ vestræ, quæ olim vos genuit & educauit, ac ad æternam gloriam prouexit, quam vos sanguine vestro irrigastis, & martyrij honore decorastis; Excipite gratiæ vestræ præsidio, pia clericorum nostrorum obsequia, Magistratus, Senatores, Doctores, legum studiosos, iuuenes, virgines, senes cum iunioribus, ac vniuersam ciuitatè, & diocesim nostram singulari vestra pietate tuemini. Mequè in primis infirmum eorum Antistitem ac ducem penè

cæcum

cæcum cælestibus vestris oculis aspici-
te, diuinumque spiritum nobis concili-
ate, vt pacis studia, castitatem, iusti-
tiam, sanctamque religionem perpetuo
colentes, vestraque virtutum exempla

imitantes: quos ciues, & socios habui-
mus in terris, eosdem & confortes glo-
riæ habere mereamur in cælis, gratia, be-
nignitate, & misericordia Domini nostri
Iesu Christi. Amen.

SECUNDA TRANSLATIO SACRARVM RELIQUIARVM.

Quas Mediolano Illustrissimus Card. Archiep. attulit, videlicet sanctorum
Simpliciani, Ioannis Boni, Menæ, Galdini, Eusebij, & Ambrosij
Archiepiscoporum Mediolani, & Confessorum,
Arderici Episcopi & Confessoris, atque
Naboris, & Felicis Martyrum.

Celebrata ab eodem Illustriss. Archiep. die 29. Iunii. an. 1582.

COLLE-
CTOR.

ILLVSTRISSIMVS Cardinalis Archiepiscopus noster à sanctæ record. Cardi-
nali Carolo Borromæo Archiepiscopo Mediolani inuitatus, vt presens adesset sole-
mni Translationi, quam idem Illustrissimus Cardinalis Borromæus celebravit san-
cti Simpliciani, aliarumque sacrarum reliquiarum; cupiens pio huic officio, ipsique Car-
dinali, quem in primis colebat, satisfacere, Mediolanum se contulit: vbi eodem tempore
& Synodo diœcesana interfuit: & ipsius Archiepiscopi Mediolanensis rogatu sermones, alias-
que functiones Episcopales habuit, tam in metropolitana, quam in alijs ecclesijs.

Translatione vero celebrata, & Synodo peracta idem religiosissimus Cardinalis Borro-
mæus iudicans, magno exemplo fore, si vnâ etiam deuotam peregrinationem conficerent ad
sacram Sydonem, in qua sacratissimi Christi corpus depositum à Cruce inuolutum fuit, que
Augustæ Taurinorum, à Serenissimo & pijsimo Principe Sabaudia Duce asseruatur; ab
eodem utriusque per literas, & certos nuncios inuitati, hoc etiam pietatis munus explerunt:
& Taurini sermones habuerunt, aliaque episcopalis ministerij monumenta præbuerunt.

Cum autem Bononiam reuertendum esset, antequam Archiepiscopus noster discederet Me-
diolano, ex antiquo patrum more, petijt sacras aliquot reliquias ab Archiepiscopo Mediola-
ni, vt eas secum ad suam ecclesiam deferret, eamque, preciosissima dum absuit acquisita
mercede ditaret, atque exornaret; ab eo igitur libentissime nonnullis sacris reliquijs donatus
Bononiam rediens, vt honorificentissime exciperentur, & solemnibus processionibus in eccle-
sia metropolitana collocarentur, perfecit.

Misit itaque primum certos nuncios Bononiam, qui Magistratus, Senatum, & pariter
Clerum de sui aduentus die præmonerent: eosdemque ad hunc sacrum triumphum sanctis,
quorum reliquias affererat, decernendum inuitarent. nec non confratris laycorum omnibus
& regularium Ordinibus, vt ad illum prosequendum parati essent, cum luminibus, sacris in-
ducentis, alijsque ecclesiasticis ornamentis, indicerent.

Omnia ex voto parata sunt, via insigniter decorata, tapetibus stragulisque sericis stra-
ta, frondibus floribusque conspersa. Altaria nonnullis in locis, auro, argentoque, & gemmis
collocata erecta. Umbella serico, auroque contexta a nobilissimis quibusque viris dela-
ta: lumina fuerunt innumera, musici concentus plurimi suis locis distincti, gloriam, qua san-
cti illi in cælis perfruentur, referebant.

Illustrissimus itaque Archiepiscopus in Vigilia sancti Petri prope Bononiam peruenit ad
mille

mille passus, constititque in Ecclesia sancti Michaelis Archangeli de Arcouegio, cuius Rector
est R. D. Ludouicus Nutius I. V. D. qui Illustrissimo Archiepiscopo triginta anni sunt & am-
plius, quibus diligentissime, & fidelissime à secretis inseruit: & tam ecclesiam illam, quam ades
Canonicales, mirifice auxit & ornauit.

Vt autem commodior esset populo ipsarum reliquiarum cultus, & oratio præmittenda; de-
lata fuerunt in aliam ecclesiam, qua dicitur sancti Benedicti ordinis minimorum, & ingre-
dientibus ciuitatem statim ferè se offert. ibi plurimis luminibus circumdata in altari maio-
re per totam noctem adoranda exposita sunt fidelibus, qui frequentissimi confluerunt. Sum-
mo mane diei, qui festus fuit sancti Petri, perrexit Illustrissimus Archiepiscopus ad eandem
ecclesiam sancti Benedicti, vbi adfuerunt Reuerendissimus Gubernator, Magistratus, Senatus,
Doctores, nobiles viri, scholares plurimi; quos, cum Bononia sit publicum Gymnasium, & ex
longinquis locis studiorum causa conueniant ex terra nationes, vt adificentur in Domino, in
huiusmodi solemnibus actionibus Illustrissimus Archiepiscopus aduocare solitus fuit.

Processio à Metropolitana ecclesia, per viam qua dicitur Galeria directa est, ad eandem
ecclesiam sancti Benedicti, vbi Illustrissimus Archiepiscopus vnâ cum ipsdem Reuerendissimo
Gubernatore, Magistratu, alijsque illam religiosè excepit. qua postquam eò usque peruenit,
singuli ante sacras reliquias genuflectentes, eodem itinere ad Metropolitanam ecclesiam de-
uote, & miro ordine, sub suis quique vexillis perrexerunt. Tabernacula verò reliquiarum
ferebantur à Canonicis, sub paratis Umbellis, Illustrissimo Archiepiscopo ceterisque prosequen-
tibus. Ipse autem in ecclesia Metropolitana Pontificalem Missam celebrauit, inter cuius
solemnia sermonem habuit, quem hic ponere libuit, tum quia ad hanc Translationem perti-
net, tum quia in eo, tanquam à patre filijs, itineris, reditusque occasio, & causa ab Illustrissi-
mo Archiepiscopo, suo Clero, populoque Bononiensi pluribus enarratur, & huius Translatio-
nis quodammodo compendium in eodem sermone habetur.

SERMO ILLUSTRISSIMI

Cardinalis Archiepisc. Pro sacris
Reliquijs relatis ex Vrbe Medio-
lani habitus in ecclesia Metro-
politana in die festo s. Petri, cuius ti-
tulo eadem ecclesia est insignita.

QVANTA olim inter Bonon.
Episcopos, & Mediolanenses An-
tistites pietatis, & morum con-
iunctio fuerit, quam religiosa inter eos
familiaritas, ac mutua pastoralium offi-
ciorum communicatio intercesserit, fa-
cile ijs patere potest, qui sanctorum pa-
trum monumenta, & Ecclesiasticæ anti-
quitatis memoriam secum meditentur.

Legimus gloriosum illum, & memo-
rabilem Mediolanensis ecclesiæ pastorem
Ambrosium, quo tempore impium sæ-
uientis tyranni furorem declinabat, Bo-
noniam se recepisse, tuncque pretiosissi-
mum illum ciuibus nostris thesaurum
aperuisse, quo sacra reliquia beatorum
martyrum Vitalis, & Agricola delitesc-

bant, dum eas ex Iudæorum solo, tan-
quam ex spinis rosas eruit: quas post
multa secula, cum in obscuriore loco
iacerent, nos frequentissimo clero po-
puloque huius ciuitatis, solemnibus ritu
transtulimus, superioribus annis, quem-
admodum ipsi memores estis, atque in
huius Metropolitanæ Basilicæ Confes-
sione collocauimus.

Legimus itidem Episcopos nostros
Bonon. non solum ad Mediolanenses Sy-
nodos olim perrexisse: sed eidem etiam
sancto Ambrosio familiares, intimosque
extitisse, ac suam illi operam frequenter
præstitisse. Nam de sancto Eusebio
Bonon. Episcopo sunt qui existunt,
cum ille eximiam s. Ambrosij in admi-
nistranda ecclesia prudentiam, ac solli-
citudinem attente obseruasset, tum mul-
ta illum ex sacris eius institutis in hanc
ciuitatem transfuisse, ac illius exemplo
ecclesias, & monasteria in martyrum
Mediolanensium honorem extruxisse,
atque cum eo etiam Aquileiensi Conci-
lio interfuisse.

Sanctum etiam Felicem, qui Medio-
lanensis

lanensis origine fuit, & eidem S. Ambrosio morienti ministravit, Bononiensem hanc ecclesiam rexisse, satis compertum est.

Sed non ipsos tantum Episcopos Bononienses, sed & vniuersos ciues nostros sanctum hoc benevolentiae foedus complexum fuit; nam & puellae ipsae, ac virgines nostrae, relicto patriae solo Mediolanum properare non verebantur, ut magni illius Archiepiscopi manibus velarentur, ac diuino cultui consecrarentur. Sic enim eundem legimus scribentem, ^a *Quid de Bononiensibus Virginitatibus loquar, quae mundanis se delitijs abdicantes, sacrarium virginitatis incolunt: & relicto parentum hospitio, tendunt in tabernaculis indefessa milites castitatis?*

Haec & alia huiusmodi, quae recensere longum esset, quicumque mente, & cogitatione percurrat, non improbabat opinor consilij nostri rationem, qui maiorum nostrorum vestigia consecretantes, curauimus ex quo primum tempore ad hoc munus Episcopale vocati fuimus, institutam hanc a patribus nostris cum Mediolanensi ecclesia benevolentiam & officiorum coniunctionem, quantum in nobis fuit retinere, sanctaeque tueri.

Hinc factum est, ut cum nuper in ciuitatem illam humaniter accersiti essemus, ut ex veteri sanctae ecclesiae ritu, vna cum alijs Episcopis translationem aliquot sanctorum martyrum, & confessorum solemni pompa concelebraremus: nos occasionem huiusmodi minime praetermittendam arbitrati, dedimus operam, ut dimissa Rauennatensi synodo, cui nos quoque saluis Ecclesiae nostrae priuilegijs, & immunitatibus interfuimus, Mediolanum quamprimum excurreremus: cui conatui, studioque nostro, adeo diuina adfuit clementia, ut longè etiam vota, optataque nostra excesserit; nam post priorem illam magnificentissimè celebratam translationem, alteram etiam paucos post dies fuimus prosequuti; inde innumera propè aliorum martyrum, & sanctorum corpora, quibus ciuitas illa olim maxime floruit, & beatà fuit, tanquam fulgentissima sy-

dera longè pretiosiora gemmis, & illis auri, & argenti thecis, quibus ea condita erant, & contexta, nos oculis nostris lustrauimus, ac pie sumus venerati.

Verum audite quæso, dilectissimi, rem miram; nam dum sacros cineres, & ossa sanctorum, qui vita functi erant, studiosius indagaremus: interim nouum reliquiarum genus intra intimos viuentis hominis sensus conditum, nobis ante oculos versari animaduertimus. Rem penè incredibilem narro, sed omnium oculis expositam; in ipsiusmet Archiepiscopi Mediolanensis, qui Cardinalis sanctae Praxedis dicitur persona, tanquam in elaborato tabernaculo sacrum quiddam, & diuinum latens, ac summam religionem spirans agnoscere nobis videbamur. In eo praeceptorum morum exemplar, in eo sanctitatis, & innocentiae simulacrum, in eo vniuersae virtutis domicilium, in eo vera Episcopalis dignitatis forma mirificè elucebat: vnde vigilantiæ, sollicitudinis, rerum caelestium cupiditatis, humanarum despicientiae, perpetui laboris, insolitae, & admirandae abstinentiae, & inuictae in omni rerum varietate constantiae, noua quotidie nobis exempla proferebat.

Experti id planè sumus, quod Regina Sabae olim accidisse sacrae literae memorant, quae celebri Regis Salomonis gloria permota, cum in illius regiam se contulisset, multò maiora, & insigniora virtutum illius, & sapientiae ornamenta deprehendit, quam quae auribus antea acceperat.

Sic ea est solidae, & verae virtutis vis: ut quò propius illi accesseris, quò fixis oculis eam attentius inspexeris, quò arctius manibus tuis illam contrectaueris: eam splendescere magis, & tanquam flammam altius surgere animaduertas.

Sed nos praclarissimi, & sanctissimi Praesulis merita sole multò clariora, nolimus tenui oratione obscurare, sed silentio potius reuereri.

Nos quidem peregrinorum more, qui nouas in alienis regionibus inuētas merces, aut ignotas arborum, & stirpium formas auidè solent in patriam suam referre;

ferre; optauimus vobis pariter dilectissimi ex peregrinatione nostra non merces breui interituras, nò venales copias ad oculos tantum, aut corpus oblectandum, non opes auro, & argento comparandas; sed supellectilem multò preciosiore, instrumenta longè nobis vtiliora, & in omne tempus aptiora ex sancta Mediolanensi ecclesia reportare.

Afferimus vasa insignia innocentiae, & castitatis, arculam caelestibus margaritis refertam: Afferimus feretrum non lugubre, sed gloriosum: non mortuorum ossibus, sed viuentium in caelis splendore coruscans: afferimus candelabrum lucens in domo Domini, ut qui ingrediuntur, lumen videant.

Solent Imperatores, militariumque exercituum duces, potiti victoria quantes magno cum triumpho ciuitates ingredi, captiuos secū ducentes, ad ostentandam alijs bellicae virtutis suae gloriam, quae contumaces fregerit, rebelles subegerit, ac repugnantes in potestatem redegerit. Nos verò heroum quidem magnorum spolia exultantes nobiscum deferimus: non quae à nobis victa, sed quibus victi sumus: non quibus impereamus, sed quibus nos subijciamus: non quae mancipiorum more conculcemos, sed quibus honorem, & cultum praebemus: non quae ad mores nostros accomodemus, sed quorum exempla imitemur: non quos irrideamus, sed quorum patrocinio nos, liberos, dilectum nobis Clerum, Magistratus, Senatores, Doctores, omnesque omnium ciuium ordines commendemus.

Quae autem haec sint, & quorū sanctorū nomine, ac titulo insignita, quae ipsius Archiepiscopi auctoritate nobis liberaliter tradita, & assignata fuerunt, ex illius diplomate mox cognoscetis.

Tenor litterarum Card. Archiep. Mediolan.

Carolus S. R. E. presb. Card. tituli. s. Praxedis Arciep. Mediolanensis.

O Mni studio instituta amplectimur, quae fidelium pietatem excitat, quaque

ob eam causam sanctissimi Patres nostri adhibuerunt, & illa quidem praesertim, quae in nostra hac ecclesia olim vtitata fuisse accepimus. Id enim aliquando in more positum fuit Episcopis, qui translationis celebritati praesentes adfuerint, aliquid sacrarum reliquiarum, quae translatae essent pia liberalitate concedi.

Nos igitur hoc, quod oblata occasione ad usum reuocare studemus, maiorum nostrorū exemplo adducti, ac praeterea Illustr. Reuerendissimi in Christo Patris & D. D. Card. Palaeoti Episc. Bonon. qui pro eo, quo tenetur amplificandae Ecclesiasticae disciplinae desiderio, ad solemnem S. Simpliciani, aliorumque sanctorum translationem, quam proxime cocelebrauimus, literis nostris inuicatus, amplissima auctoritate sua, & virtutum maximarum quae in eo elucet, splendore illam collustrauit, singulari pietate commoti; & ea quoque recordatione, memoriaque excitati, quod ecclesia Bononiae, cui ille praest, mutuis praecipue charitatis officijs cum hac nostra Mediolanensi, & olim tempore potissimum sancti Patris nostri Ambrosij, & tam nunc maxime coniuncta est, in eam deliberationem venimus: ut eidem religiosissimo Cardinali, Pastori que vigilantissimo Bononiam ad Episcopalem stationem suam redeunti, aliquas sacras reliquias sanctorum, qui in hac nostra Mediolanensi ecclesia praecipue coluntur, nos pie impartiremur. Itaque sancti Simpliciani Archiepiscopi, & confessoris digitem unum de ecclesia eiusdem: sanctorum etiam Archiep. & confessorum, Ioannis Boni, Mona, & Galdini reliquias sacras de Basilica Metropolitana: S. item Arderici Episcopi & confessoris reliquiarum de ecclesia s. Nazarij: Et praeterea beatorum martyrum Naboris, & Felicis reliquias de ecclesia s. Francisci, & reliquiam quoque de sacris cineribus s. Eusebij Archiep. & confessoris ex ecclesia s. Laurentij: ac reliquia item de Dalmatica S. patris, & patroni nostri Ambrosij, ex Basilica Ambrosiana ipsi Illustrissimo Cardinali Palaeoto Episcopo Bononiensi pia largitate donamus, tradimus, impartimur, & concedimus. In cuius rei fidem, ac testimonium has litteras manu nostra, solemni que sigillo Archiepiscopali sancti Ambrosij munimus, atque ob signatus fieri iussimus, earumque monumentum, atque exemplum in Can-

cellaria Archiepisc. afferuari mandauimus.

Dat. Mediolani Idibus Iunij 1582.

Car. Card. tit. S. Praxedis Archiep. Medial.

AVdistis Dilectissimi, quam præclaram nostram cœlestis gratia locupletarunt; sunt enim sacræ reliquæ, vt nostis, ornamenta, thesauri, & præsidia ciuitatum. Celebre quippe est illud, quod in ecclesiastica historia memoratur Leoni Imperatori accidisse, qui cum ab Antiochenis postulasset corpus s. Simeonis stylitæ: fuit illi ab eis respõsum, vrbs nostra mœnibus caret, ideo nos sanctissimũ Simeonis corpus huc traduximus, vt nobis muri, & munimenti loco sit.

Hinc maiores nostros, sanctos illos patres magno id studio, & labore contendisse legimus; vt in aliena loca profecti, partem reliquiarũ, quas ibi inuenissent secum referent: sic sanctam Helenam ex orientis regione reuertentem: sanctum Petronium patrem, & protectorem nostrum ex Hierosolymorum locis redeuntem; s. Ambrosium ex hac ipsa ciuitate discedentem: sic s. Martinum: s. Vldaricum Episcopum Augustanum, & alios quamplures fecisse: sic in translatione s. Zenobij Florentini, & s. Germani Episcopi Altifiodorensis, & aliorum multorum seruatũ fuisse in ecclesiasticis historiis legimus. Quibus transferendis tanta olim solemnitas à religiosa antiquitate adhibita fuit: vt quod in triumphis agimoris fuit, nõnunquam muri ciuitatum perfracti, & mœnia aliqua ex parte fuerint patefacta: vt per ea sacræ reliquæ intra vrbes singulari populorum applausu & lætitia inferrentur.

Quapropter magno nos quoque gaudio perfusos hodie fuisse læsimus, quod celebritatem hanc frequenti ciuium nostrorũ, ac dilectissimorum filiorũ concursu, pijs omniũ studijs, ac non leui religionis significatione exornari cõspeximus.

Sed in eo potissimum diuinæ prouidentia gratias nobis agendas esse cognoscimus, quæ sanctam hanc, venerandamque actionem in eum potissimum incidere

diem voluerit, qui beato Petro ecclesiæ nostræ patrono sacer, & sanctus est. Nã cum ille Apostolorũ princeps, caput ecclesiæ, dominici gregis Pastor, ac omnium ciuitatis, & diœcesis nostræ ecclesiarum præcipuus Dux habeatur; quid iustius erat, quam clarissimo huic Christianæ militiæ Præfecto, cui tradita sunt clauis Regni caelorum, illustres hos athletas sociare; qui diuinis virtutibus instructi, vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adeptique sunt reprobationes?

Qui olim fuerunt Christi Domini membra, Dei viuentis templa, sanctique spiritus vasa & instrumenta. Quorum præconia memoranda, græcorum, latinorumque monumentis fuerunt æternitati pridem consignata.

Auget verò communem hanc lætitiã noua huius loci, in quo confidemus dignitas, nouus hic chori recens extructi decor et amplitudo: qui aduenientes non uos hos Regios hospites, ac caelestes veluti nuncios extraordinario honoris cultu propè lætabundus, ac gestiens excipere, ac reuereri videtur.

Quapropter agnoscamus Dilectissimi, magna Dei beneficia, ac nobiscũ statuamus, grauioris nos culpæ pondere posthac opprimendos, nisi tam singulare munus, insolitæ pietatis officio, benefactorumque magnitudine compẽsemus.

Cur enim existimatis perpetuo Catholico consensu institutum, illis basilicas, & altaria consecrari, vota nuncupari, dies festos, solemnesque indici, & peregrinationes ad eos visendos magnis laboribus, & itineribus suscipi? non solum sanè, vt eos cum Christo regnantes, & sempiterno æuo fruente colamus, & veneremur: verum vt eorum exempla ante oculos perpetuò habeamus, ac mores nostros, ad eorum imitationem effingere studeamus.

Cum verò illi in omni virtutũ genere fuerint præstantissimi, non ea nunc vobis, quæ paulò duriora humanis sensibus videri solent, sequenda proponimus: cum alij perempti, alij exusti, alii præcipitati, alii feris, & leonibus obiecti, alii membratim concisi,

alii

alij inauditis supplicijs fuerint laniati; quamuis enim illi hæc omnia faciliè contempserint, ne tantillum, ac ne momento quidem à Dei obedientia desciscerent; ad hæc tamen vos, Dilectissimi, in præsentem non adigimus, qui in catholica ecclesiæ sinu educati, longe ab his tormentorum periculis abestis; sed solã

vitæ emendationem, diuinorum præceptorum custodiam, fidelemque animi puritatem, quod spiritualis martyrij genus est, paterno cordis affectu exposcimus: quod vobis Deus concedere dignetur, vt vnã cum his gloriosissimis ducibus, in cælo æternos triumphos habere mereamur. Amen.

TERTIA TRANSLATIO SACRORVM CORPORVM.

Sacrorũ Zamæ qui primus, & Faustianiani qui secundus Episc. Bonon. fuit.

*Celebrata ab Illustriss. Card. Archiep. die 4. Maii. an. 1586.
excerpta à libello qui de eadem Translatione tunc
temporis editus fuit, atque approbatus.*

NTER cetera sacra Reliquiarum monumenta, quibus præclare insignita est Bononiensis ciuitas, multis ab hinc seculis, gloriosa coluntur corpora sanctorum Zamæ, & Faustianiani: quorũ ille primus, hic secundus Episcopus Bonon. fuit, quorumque in Martyrologio Romano fit commemoratio: atque in hac ciuitate quotannis dies eorũ festus, ex antiqua traditione, duplici officio celebrari solitus est, nempe s. Zamæ die 24. Ianuarii, s. Faustianiani die 26. Februarii.

Quia verò scitu dignum est, quo tempore hi sancti Pastores floruerint: ante omnia hic adiciemus, quæ de ipsis breuiter attingit Carolus Sigonius in historia de Episcopis Bononiensibus.

Ex libro Caroli Sigonij de Episcopis Bononiensibus.

Imperante Gallieno anno Christi ducentesimo septuagesimo, Zama à S. Dionysio Pontifice ordinatus, Bononiam primus omnium venit: ac benigne à Christianis, qui tum erant exceptus, sede in suburbio posita ad eum, vt fertur, locum, vbi postea ades s. Felicis condita fuit; disciplinam, fidemque Christi inter gentiles quoquo modo potuit propagauit, Mortuus autem creditur ante annum

trecentessimũ cum Confessor vocetur: quia si ad CCCI. spiritum produxisset, sine dubio in persecutione Dioclitiani inter primos excruciatu, sacro Martyris nomine insignitus fuisset. Humatus certe in eodem loco est vbi confedit. Dies eius ab ecclesia IX. Kal. Februarij celebratur.

Anno deinde CCCXII. Constantinus imperator Maxentio Tyranno deleto, Italiam, ac Romam in potestatem adduxit, ac Christianus effectus lucem tandem pacis optatissima attulit. Itaque vt summa erat pietate ornatus, non sacras solum Deo edificari Basilicas iussit, multisque ipse in locis extruxit, sed magno etiam in honore ipsos Basilicarum antistites habuit. Quare vt reliqua ciuitates, sic Bononia quoque sua persecutionis tempestate defuncta, Episcopum sibi ascium. Hic s. Faustianianus fuit, qui reliquias Christianorũ superiore ecclesia naufragio dissipatas indicatur undique collegisse, ac Constantini instituto edificandam Basilicam præparasse. Fieri etiam potest, vt idem synodo Romanae inter centum sexdecim Episcopos interfuerit, quos S. Iulius Pontifex ad confirmandum Nicænum Conciliũ contra Arrium anno CCCXXXVII aduocauit. Situs est autem in eodem monumento, quo s. Zama, quod adhuc ad s. Felicem cum hoc titulo visitur. Hic requiescunt corpora Zamæ primi Episcopi & Faustianiani secundi ciuitatis Bononiæ. Huius memoria agitur III. Kal. Februarij.

Bb 2

lace

Iacebant hæc sacra corpora in marmoreo quodam vetustissimo vase, in cœmeterio ecclesiæ s. Felicis, vt supradictū est, qui locus olim suburbium erat, vbi & Episcopalis ecclesia, & Episcopalis residentia habebatur, nunc verò in corpore ciuitatis includitur, estq. Monasterium Sanctimonialium ordinis s. Claræ.

Quamuis autem Illustriss. Card. Archiepiscopus, multis ab hinc annis ea ad ecclesiam Metropolitanam transferre, atque in altari maiori recondere optauerit; tamen cum adhuc Cappella maior, quam ipse à fundamentis mire edificauit, eo ornatu careret, qui postea ad finem ductus; ædificij amplitudine, ac magnificentia, columnarum, quæ altissimum fornicem sustinent, structura, illustribus picturis, & statuis, auro, atque omni alio præclaro opere, oculis omnium, & admirationem, & oblectationem affert non exiguam; ad hoc vsque tempus hæc solemnitas producta est: vt etiam Episcoporum frequentia, qui ad Concilium prouinciale primum Bononiense celebrandum conuenere, dignius ageretur.

Atque vt dignitati atque ornamento in hac actione fructus etiam spiritualis accederet, obtinuit Illustriss. Archiepiscopus plenariam Indulgentiam, quæ ad maiorem fidelium intelligentiam, summario Breuis vulgari adiuncto impressa, & per urbem affixa fuit.

Indulgentia plenaria in die Translationis sanctorum Zama, & Faustini Episcoporum ciuitate Bononia.

SIXTVS PAPA QVINTVS

Dilecto filio nostro Gabrieli tituli sancti Martini in montibus Presbytero Card. Palæoto nuncupato, ecclesiæ Bonon. Præsuli.

Dilecte fili noster salutem, & Apostolicam benedictionem. Exponi nobis fecisti, quod cum in ciuitate Bononiensi extra

ecclesiam sanctorum Naboris, & Felicis in loco minus decenti, & aperto reperiantur corpora sanctorum Zama primi, & Faustini secundi Episcoporum Bononiæ, cuperes illa ad locum altaris maioris ecclesiæ tue Metropolitanæ Bononiæ, vbi honorificentius custodiri possint, transferre. Quare nos pium hoc circumspeditionis tue desiderium volentes fauore prosequi gratioso, tuis supplicationibus inclinati, tibi dictorum sanctorum corpora inde vbi nunc reperiantur, ad ipsam ecclesiam Metropolitanam ad locum altaris maioris collocanda transferendi, auctoritate apostolica tenore presentium licentiam, & facultatem tribuimus. Atque vt fidelium deuotio erga ipsos sanctos Episcopos, & Confessores magis augeatur, & translatio hæc frequentiori populo fiat, omnibus vtriusque sexus Christi fidelibus verè penitentibus, & confessis, ac sanctissimo Eucharistiæ sacramento refectis, qui solemnem processionem, quæ hac de causa die quarta Maij proxime futuri habebitur, religiosè interfuerint, seu ecclesiam metropolitanam ipsomet die Translationis deuotè vistanterint, & ibi pro Christianorum Principum concordia, ac hæresum extirpatione, sanctæque Matris ecclesiæ exaltatione pijs ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino pro ea vice dumtaxat concedimus, & largimur, Contrarijs non obstantibus quibuscunque. Datum Romæ apud sanctum Petrum, sub anulo Piscatoris die xxij. Aprilis 1586. Pontificatus nostri anno primo.

Io. Baptista Canobius,

Processio incipiens ab ipso loco, vbi sunt sacra corpora progredietur via Porta s. Felicis, & persicietur in Metropolitana ecclesia vbi recondentur.

Quare hortamur omnes, vt nocte, quæ diem Dominicum præcedet, ex antiquo huiusmodi solemnitatum instituto, luminaria in honorem horum sanctorum accensa in fenestris exponant.

Mandamusque omnibus ecclesiarum rectoribus tam regularibus, quàm secularibus, Plebanis

banis, alijsque, quorum est, ecclesiæ ciuitatis huius præesse. Item omnibus, & singulis Sanctimonialium superioribus, vt Sabbatho proximo futuro Vesperis post signum salutationis Angelicæ, cum ecclesiæ Cathedralis campana pulsantur: & ipsi ecclesiarum suarum campanas vno eodemque tempore solemniter diutius pulsari faciant, idemque exequantur toto eo tempore, quo sacra processio habebitur.

Et vnusquisque instructior, quæ sibi peragenda sunt, scire possit: monemus, vt legat Pastorales literas Illustriss. Archiep. de hac Translatione, vulgariter versas & promulgatas. Dat. &c.

N. Vic. de mandato &c.

Præterea ne quid huius triumphus dignitati deesse posset, sed omnia ordine, consilio, atque auctoritate, quæ par erat fierent: munera apparatus, aliarumque rerum ad ipsum pertinentium, Illustrissimus Archiepiscopus Illustr. & Reu. Capitulo ecclesiæ Metropolitanæ distribuit: quod singulari quodam, ardenti-que studio erga sanctos istos Præsules afficiebatur; ita vt alij chori: alij nauium, & corporis totius ecclesiæ: alij sacristiæ; alij viæ ornatui præessent. atque plene particulari instructione in scriptis ab Illustriss. Archiepiscopo, singuli eorum de suo munere admoniti sunt: coram quo etiam in Congregatione admiffi, vnà omnes de hac solemnitate quàm honorificentissimè, & magnificentissime habenda, sapius agebant.

Duobus verò ante mensibus quàm translatio celebraretur, vt Episcopi quo ad eius fieri posset, frequētes Bononiam aduentarent, ad eam sua præsentia honestandam: Illustrissimus Archiepiscopus exemplum etiam à se ipso sumens, qui Mediolanum se contulit, vt Translationi, quam Carolus Borromæus sanctissimus Cardinalis ipse etiam Mediolani Archiep. habuit interesset, annuente summo Pontifice, inuitauit omnes Episcopos ciues Bononienses his, quæ sequuntur, literis.

Ad Episcopos Bononienses literæ Communes.

Reuerendissime D. Sacra corpora sanctorum Zama, & Faustini primi, & secundi Episcoporum huius ecclesiæ Bononiensis, quorum memoria in martyrologium Romanum relata est, & apud nos duplici officio quotannis celebratur, hæctenus humiliori loco prout superiora ferebant tempora, & minus ornato, quàm decet recondita, ad nostram Metropolitanam basilicam transferre, & in maiori altare collocare Deo adiuvante statuimus die 4. proximi mensis Maij. Cum verò Translationes huiusmodi solemnem apparatum, & frequentiam Episcoporum, ac magno concursu fidelium celebrari soleant; id quod & ab Ecclesiastica historia lectione accepimus, & nostris quoque temporibus ab Episcopis grauissimis, & religiosissimis obseruatum esse scimus; nos vt muneri nostro satisfaciamus, & celestium horum patronorum meritis, pro viribus aliqua ex parte respondeamus, Amplitudinem vestram Reuerendissimam ad hunc spiritualem triumphum sua præsentia exornandum, his nostris literis inuitare volumus. Nam cum beatissimi hi nostri Antistites fidei fundamenta in hac Vrbe primi iecerint, & salutaribus illam institutis primi amplificarint: iure suo exigere videntur, vt tum ab vniuersis ciuibus Bononiensibus debitus illis hic Christiana pietatis honor tribuatur: tum verò à nobis Episcopis, qui eos in hac pastorali administratione veluti fortissimos, & sapientissimos duces agnoscimus, potissimum debetur. Quare huiusmodi officium, vt patrie ipsi perhonorificum, & pietate Dominationis vestre Reuerendissima dignissimum, nobisque gratissimum, ab ea vehementer exposcimus. Deus illi gratiam suam copiose largiatur. Dat. Bonon. &c.

Sequuntur nomina Reuerendissimorum Episcoporum, qui fuerunt inuitati ad Translationem sanctorum Zama & Faustini.

Bb 3

Hi au.

Nomina Reuerendissimorum Episcoporum, ad quos literæ missæ sunt.

- ^{mus}
R. D. Marcus Antonius de Marfilij Archiepiscopus Salernitanus.
D. Ludonicus Bèrnuolus Episcopus Tiferri.
D. Christophorus Boncompagnus Archiepiscopus Rauennæ.
D. Alexander Musfortus Episcopus Imolæ.
D. Ioannes Franciscus Canobius Episcopus Foroliuien.
D. Celsus Pafius Episcopus Castrì.
D. Iacobus Masinus Episcopus Signy.
D. Nicolaus Horatius Episc. Catanzari.
D. Georgius Mangiolus Episcopus Auerfa.
D. Alexander Cospus Episc. Bissel.
D. Vincētius Torfaninus Episc. Arimini.
D. Julius Caesar Segnius Episcopus Reatin.
D. Aloysius Marcscottus Episc. Strongoli.
D. Sigismundus Zanettinus Ep. Firman.
D. Io: Antonius de Grassis Ep. Fauentia.
D. Vincentius Casalius Episc. Massæ, & Populonia.
D. Angelus Perutius Episc. Sarsina.

Ex his omnibus venerunt .

Reuer. DD. Episcopi Sarsina, Tiferri, Imolæ, Foroliuien. Castrì, Auerfa, Fauentia, Massa.

Præter hos etiam interfuit .

Reuerend. D. Iacobus Diedus Ep. Crema.

Reliqui ob itinerum difficultatē, & longitudinem, tum alijs grauibus impedimentis detenti, humanissimis literis, & pio in sanctissimos præfules affectu plenis, se venire non posse responderunt.

Sequuntur literæ Pastorales de eadē Translatione, quas Illustrissimus Archiepiscopus vulgari etiam sermone redditas, & à concionatoribus promulgari, & per Urbem affigi voluit, appropinquante ipsius Translationis die: vt græx suus quid esset hæc solemnitas, ab ipso Pastore intelligeret, atque ad eam celebrandam magis inflammaretur.

LITERÆ PASTORALES

Gabriel Palæotus S.R.E. Card. Archiep. I. Bonon.

Vniuersis ciuitatis, & diœcesis nostræ fidelibus.

Salutē in Domino sempiternam.

GLoriosa corpora sanctorum inhabitantis spiritus sancti domicilia, quæ tanquam diuinę potētia, sapientię, & bonitatis certissima pignora, æternaq. monumēta colimus, à nascentis ecclesiæ initijs, apud Christi fideles summo in honore habita fuisse: nō solum insignia populorum illos à priscis vsque tēporibus venerantium exempla, in ecclesiasticis historijs docent, ac templa in ipsorū honore vbiq. diffusa, & per omnes ferè terrarum orbis partes magnificētissimè extructa declarāt; sed etiam in primis illa, quæ mirabiliter Deus in ijs operatur, & cęlestes gratiarum copię, quas intercedentibus eorum meritis humano generi elargitur, quotidie satis, superque testantur.

Hinc antiquissimis ecclesię Catholicę decretis ad eorum sepulchra Missarum sacra instituta, dies eorum festi, vigilia, officia, & ieiunia, vt celebrentur mandata sūt: hinc munera, hinc vota, hinc elemosynæ liberalissime collatæ, hinc longissimæ peregrinationes susceptæ; hinc etiam factum est, vt eadem sanctæ Reliquiæ, quæ ob summam ecclesiæ perturbationem in tenebris diu iacuerant, Deo reuelante in sacris ædibus coli sint cęptæ, plurimæ à nostræ fidei hostium manibus vindicatæ, ad Christianas regiones traductæ: & quæ in minus ornatis, ac splēdidis locis erant, ad templa amplissima ipsis dedicata translata fuerint.

Hæc nos sequuti exempla dilectissimi, sanctorum Zamæ, qui primus, & Faustini, qui secundus Episc. Bononiæ fuit (quorum memoria in martyrologium Romanū relata est, & apud nos duplici officio

officio quotannis celebratur) gloriosas reliquias die quarta proximi mensis Maij, solemnè, quantum nobis licebit pompa, & publica supplicatione ex æde s. Felicis ad Metropolitanam nostrā Basilicam transferre, honestioreque sepulchro, quod sub altari maiori locabitur, exornare statuimus; neque enim sacra sanctaque hæc corpora in sepulchro humiliore, ac minus ornato, quod temporis conditio hætenus ita tulit, in posterum permanere æquum esse existimauimus; quin potius in ipsam Metropolitanam ecclesiam, quæ sedes Episcoporum est, beatissimos Episcopos antesignanos nostros traducendos esse duximus: idque eo præfertim tempore, quo Concilium prouinciale Bononiense primum celebraturi sumus: vt ampliore Episcoporum frequentia, & conuentu, primorum etiam sanctorum Episcoporum Bononiensium translatio decoretur.

Et quoniam promptiores sumus, si ea, quæ fiunt, omnino deberi à nobis intelligimus, & maiori illos honore, & cultu prosequimur, à quibus maiora beneficia accepimus: vos omnes monitos esse volumus, dilectissimi, tam multis nominibus urbem Bononiam à Zama, & Faustiniانو sanctissimis Episcopis obligatam teneri: vt si à quibus Christianū nomen, & dignitatem, & rerum spirituum initia, & progressiones habuimus, ijs omnia deberi putamus, his profectò secundum Deum nos omnia debeamus.

Cum enim Bononia, vt ceteræ Italiæ ciuitates catholicæ religionis lumine carens, in teterrima errorum caligine iaceret, s. Apollinaris B. Petri Apostolorum Principis discipulus ab eodem Episcopus Rauennæ destinatus in Aemilia primus Christum prædicauit: à quo fidei semina quamuis summo pietatis studio sata sparsaq. fuerint; tamen, vt fit in agro quem cultura fertilem, frugiferumq. non fecit, spinis persecutionum suffocata, duritieque infidelitatis conculcata, vel inter paucos radices egerunt, vel dimanantia inter multos tyrannorum crudelitate compressa sunt. Atque ita licet huius sanctif-

fimi discipuli pietas, ac studium, vtilitatis plurimum attulerit, nullus tamen ad nos inde fructus peruenisset, nisi alicui eximia pietatis, & sanctitatis viro fuisset hæc præcipua cura demandata: vt hanc ciuitatem tunc veri insciam, & salutis cognitione destitutā, in vera Christi fide salutaribus suis monitis, ardenti- que prædicatione instrueret.

Atque hic primus fuit S. Zama qui anno Domini 270. à sancto Dyonisio summo Pontifice Episcopus ordinatus huc accessit. Cuius quanta fuerit sollicitudo, quanta charitas, ac in verbo Dei prædicando zelus, & diligētia, fructus, qui consecutus est probe testatur. ab eo enim fidei, & Religionis flamma excitata est: ab eo quasi è Paradiso omnium virtutum flumina proflexerunt: sanctitatisque eius hæredes successerunt, Faustianus ipse, Basilus, Felix, Petronius, Paternianus, Tertullianus, Iucundus, Theodorus, & alij, qui ecclesiam hanc tot spiritualibus donis ornarunt, tot tēplis auxerunt, tot Christo filios, tot sanctorum agmina, vrbisque huius tutissima præsidia, Agem, Hermetem, Caium, Vitalem, Agricolam, Proculum, Bononium, Guarinum & Parisiū pepererunt.

Verum in hoc sanctissimo Episcopo, inter alias virtutes summam patiētiam non possumus summopere non admirari: quippe qui ordinatus Episcopus non tamen intra ciuitatem receptus, missus, non admissus, in suburbio vbi postea sancti Felicis ædes condita fuit, sedem ponere maluit, quàm vacuus discedere; vbi etiam Euangelium, & Christi fidem prædicauit; eiusque pugna non solum fuit foris contra seculi potestates, sed cōtra spiritualia nequitia in cælestibus. Qua in re quantum profecerit, vel ipsa sub Dioclitiano Imperatore, & Maxentio tyranno post ipsius obitum perfectio, multitudine constantissimorum martyrum nobilitata declarauit.

Vbi verò Constantino imperante ecclesiæ pax tandem affulsit, in eius locum s. Faustianus episcopus anno tricentesimo duodecimo successit, à quo intermaxima beneficia duo accepimus singularia;

gularia; vnum est, quod ille tanquam bonus Pastor, dispersum post s. Zamæ transitum, superiore ecclesiæ naufragio, ac longa persecutione, Christianorum gregem vndique collegit, & ad ouile reduxit, ac in fide confirmavit, & custodiuit; alterum est, quod primus ex constitutione religiosi Imper. Constantini Basilicam ædificandam præparauit: & orationis locum primo tempore, quo est in urbem admissus, Deo primus dedicauit. Atque hi duo beatissimi Episcopi sicuti fide, gloria, & successione: ita etiam sepulchro coniuncti fuerunt, quemadmodum ipsa monumenta hodie etiam publica religiosorum, & Senatorum, & aliorum nobilium fide recognita testificantur.

LAVDEMVS igitur dilectissimi viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua: & per eorum vestigia fluxis seculi huius calcatis opibus, ad cælestem gloriam Deo iuuante assequendam nos totis viribus comparemus: quando illos item homines diuinæ tamen gratiæ rore perfusos, tam multa, tamque aspera pertulisse, ac vicisse videamus, vt è contumelia præmium, è tribulatione tranquillitatē, ex ipsa morte vitam elicerent. Quod si hæc præclara illorum exempla verbis tantum commemorata, siue egregij pictoris manu expressa, nos ad imitationem facile posset incitare; quò ampliori nos studio inflammari oportet, cum ipsa eadem corpora, in quibus Deus glorificatus est, oculis præsentia intueamur? Existimate dilectissimi in his sanctissimis Episcopis, Christianæ, & perfectæ vitæ compendium, & exemplar optime expressum esse; illorum fidem, modestiam, continentiam, rerum humanarum despicientiam, pietate summa erga Deum charitate flagrantem, in cunctorum salute retinenda diligentiam, in suo munere tuendo sedulitatem, sic contemplantini: vt pro certo habeatis, illos in primis cupere virtutum istarum effigiem in animis vestris insculptam agnoscere; hoc enim est illorum vitam multis, præclarisque monumentis ad omnem memoriam cō-

mendare: hoc illorum laboribus nostra causa susceptis aliqua ex parte respondere, vt quò illi peruenerunt, iisdem ipsi virtutum gradibus in cælum ascendamus.

In id verò huius præsertim solemnitatis tempore in primis incumbite dilectissimi, vt ad præscriptum literarum sanctissimi D. Nostri, de plenaria Indulgentia Translationem hanc celebrantibus concessa, omnes, & singuli sacra Confessione, & Eucharistia ante expiati, ad supplicationem accedatis: & deuotas preces pro summo Pontifice, pro Christianis Principibus, pro hæresum extirpatione, pro sanctæ matris Ecclesiæ exaltatione, pro Ciuitatis huius, & Prouinciæ salute humiliter effundatis. Quarum precum nonnullas, vt commodiores vobis sint, in libellum congesimus; itemque omnia pietatis, & deuotionis officia præstetis, quibus gloriosissimorum Episcoporum pro vobis intercessionem, apud Deum promereri valeatis.

Vt autem commigrantibus excelsis his ducibus nostris in Metropolitanam Basilicam honorificentior comitatus, cultusque celebrior adiungatur: non solum Prouinciæ nostræ Reuerendissimos Episcopos adesse, sed etiam Reuerendissimos Episcopos Bononienses ciues ex suis ecclesiis conuocandos curauimus: quos quidem pro eorum pietate, si sine gregis sui detrimento licebit, huc libenter accessuros confidimus.

Quòd si illi à suis sedibus non sine itinerum laboribus, atque incommodis huc proficisci contendent, vt debitum huic celebrationi munus impendant; maximè profecto decet, parentum sanctissimorum hanc solemnem memoriam quanta maxima fieri poterit frequentia, & deuotione ab ijs recolere, qui Bononiæ commorantur.

Quapropter Deo fauente constituimus nos ipsi, cum omnibus ecclesiasticis gradibus, qui in hac Ciuitate sunt, triumphum hunc gloriosissimorum Ecclesiæ nostræ Principum solemni apparatu comitari; & iccirco monemus Prælatos, Canonicos, Capitula, Parochos, Clerumque.

Clerumque nostrum vniuersum, vt præstituta die intersint, & lumina accensa præferant, suoque omnes, & singuli loco, ordine, & habitu, (qui sacer sit) incendant; atque ecclesiastico, & pio concentu animis in cælum sublatis, religiose Corporum religiosissimorum translationi, operam suam ædificationis, & reuerentiæ plenam exhibeant.

Quod idem religionis officium ab omnibus pariter regularium Ordinibus & familijs in Domino requirimus.

Confraternitatibus quoque spiritualibus mandamus, vt luminibus item accensis, & psallentes, omnemque pietatē præferentes, Translationis huius solemnitatis ceremonijs sub suis vexillis intersint.

Sanctimonialibus autem, quæ sui holocaustum intra Monasteriorum claustra altissimo dedicarunt, cum huic celebritati interesse nequeant, studiose monemus, vt interiore mentis feruore, deuotisque illam precibus prosequantur.

At verò Illustriss. Senatum, Magistratum, Collegia, omnesque Ciuitatis ordines seculares paterno affectu inuitamus; omnesque, & singulos eorum, vt accensa lumina præferentes, & in spiritu humilitatis orantes, sacram hanc Translationis celebritatem sua presentia exornare velint, vehementer in Domino hortamur, & rogamus.

A matronis item, seu matribus familiaribus, deuotoque omni Ciuitatis foemineo sexu exposcimus, vt earum salutis maxime cupidos Sanctissimos istos Episcopos accensis pariter luminibus, & pijs precibus venerentur, & deuote subsequantur.

Ceterum vniuersos etiam diocesis nostræ populos ad ipsam hanc solemnitatem rite celebrandam, beatissimorumque antistitum sacra Corpora visitanda, & omni cultu, & honore pro viribus afficienda pariter hortamur, vt eo præsertim tempore suam erga hos Pastores suos pietatem, & gratum animum ex omni parte testentur.

Hæc vobis dilectissimi ex officio nostro paterne dicenda, & in memoriam

reuocanda esse existimauimus, ne sacræ huic translationi, ne nouæ Sanctorum solemnitati, recentique sepulchro, vbi condenda sunt, deesse videamur. Quòd si illustrem, si splendidam, si plenam dignitatis, si pietatis officijs ornatam, si Zamæ, & Faustini, qui primi Pontificali auctoritate, & virtute, Evangelii signa nostræ urbis moenibus intulerunt, nostram hanc pietatis, & beneuolentiæ significationem acceptam esse volumus. quæso hæc omnia, quæ vobis ante oculos ponere volumus, diligenter, & deuote perpendentes: curate vt huius celebritatis sanctitati, ea animi puritate, & corporis obsequio respondeatis: vt ad magnificum Translationis apparatus, virtutum etiam perantiplum cultum afferatis.

Proponimus vobis, dilectissimi, candelabra ista lucentia in domo Domini, vt ab eis illuminemini. Proponimus vasa insignia cælestium donorum, & omnium virtutum receptacula vbi omnibus diebus vitæ vestræ habitetis. Proponimus non lugubre feretrum, sed gloriosa Sanctorum trophæa, non mortuorum ossibus, sed viuientium gloria coruscantia: vt illa toto corde amplectamini, illa omni deuotionis affectu prosequamini: sacris illis corporibus diuinum adhuc amorem spirantibus, necessitates vestras patefaciatis, ab ijs auxilia humiliter efflagitetis; non enim illi qui olim in terris positi de vobis adeo solliciti fuerunt, nunc in cælesti patria æterna felicitate perfruentes, Deo vestras preces offerre prætermittent. Ipse verò sanctitatis omnis auctor saluabit vos propter feruos suos, gratia, & benignitate Domini Nostri Iesu Christi. Valere in Domino. Bononiæ die prima Aprilis 1586.

E Arundem literarum exempla missa sunt ad vnumquemque Parochum Ciuitatis huic chirographo coniuncta,

Reueren. &c. Intelliges his literis quanta solemnitate cupiat Illustrissimus D. Archiepiscopus noster sacra corpora sanctorum Lama, & Faustini transferre: multaque alia, quæ ad ipsam Translationem rite faciendam

ciendam faciunt facile percipies. Quare eius non solum Populo denunciare statim curato; sed etiam inter missarum solemniam explicare, paternum Illustrissimi Archiepiscopi desiderium declarare, eundemque populum ad horum Sanctissimorum Præfulum celebrē hunc triumphum luminibus, alijsque ornamentis cohonestandum, Indulgentiamq. plenariam consequendam hortari, atque inflammare, non præmittito.

Tu verò ipse translationis die, planeta decora indutus, cum face accensa ad eam accedito, & cum eadē toto processione itinere procedito, libellumque precum ad id editum habeto. psalmis illis, atque hymnis canendis deuoto corde vacato: ita enim iubet Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus noster. Dat. in Archiep. palat. &c.

N. & N. Canonici deputati.

Similiter eadem exempla missa sunt ad omnes, & singulos Archipresbyteros & Plebanos diœcesis, totidem scilicet quot parochiæ sunt quibus præfunt, quibus ea distribuere debebant; aliæque literæ pariter ijs iunctæ sunt in eundem fere sensum, qui in superioribus habentur, ut ipsi plebani, & Parochi, alijsque diœcesis sacerdotes superpelliceis mundis induti, & lumina in manibus habentes, ad Ciuitatem statim tempore conuenirent, & huic solemnitati ut par erat, ipsi quoque omnino interessent.

Quia verò ipso Translationis die processiones sanctissimi Sacramenti in vnaquaque parochia fieri solent, ideo moniti etiam sunt, ut eas in sequentem Dominicam differrent, & Populum de hoc certiore facerent: assignaretq. vnusquisque eorum ecclesiam, ad quam accederent eodem die, qui ad urbem non venirent Missæ sacrum audituri.

Aliis etiam literis præter supradictas admoniti sunt Parochi suburbiorum, ut vnâ cum populo, à prandio tamen, ne nimia frequentia celebritatis ordo perturbaretur, ad visitandas, & venerandas sacras reliquias, processione more sub suis quique vexillis deuote pergerent.

Eadem quoque exempla missa sunt Monasterijs monialium; ut quam solē-

nitatem corpore proficere non possent, corde, & feruentibus precibus inter sacra claustra proficerentur.

Quia verò magnus est Monasteriorum siue Conuentuum, Societatum spirituum, aliorumque locorum piorum Bononiæ numerus, cum 25. sint Monasteria siue conuentus fratrum, & Monachorum: 32. Sodalitates: loca verò pia veluti Orphanorum, & similia 14. Ideo ne à multitudine oriretur confusio, atque ut ijs, qui processionem comitaturi erant, sacris vestibus, alijsque ornamentis Ecclesiasticis omnes exculti procedere possent, ex ordinibus octo tantum inuitati sunt, qui fuerunt.

Carmelitarum. ecclesia S. Martini.

Seruitarum. ecclesia S. Mariae seruorum.

Heremitarum S. Augustini. Ecclesia S. Iacobi.

Minorum Conuentualium. ecclesia S. Francisci.

Predicatorum. ecclesia S. Dominici.

Montis Oliueti. Ecclesia S. Michaelis in bosco.

Canonici Regulares. ecclesia S. Saluatoris. S. Benedicti. ecclesia S. Proculi.

Canonici regulares Lateranenses. ecclesia S. Ioannis in monte.

Canonici regulares S. Georgij in Alega. Ecclesia S. Gregorij.

Singuli autem Superiores horum ordinum, qui inuitati fuerant, instructione quadam admoniti sunt particulari, ut Monachi, fratres, & canonici, planetis, dalmaticis, & pluuiialibus, alijsque quæ habere possent preciosissima, induti aduenirent, candelabra argentea, thuribula, nauiculas ferrent, facesque accensas in manibus gestarent, musicæque varijs choris triumphum hunc Sanctissimum associarent.

Eodem etiam modo inuitati fuerunt Societates spirituales laycorum, ijsdem literis, & instructionibus admoniti; & præter eas interfuerunt etiã omnes scholæ Doctrinæ Christianæ, quæ infinitum propè numerum paruulorum, paruularumque canentium deuote, & candelas accen-

fas

fas in manibus habentium amplectabatur.

Quoad verò societates spirituales, inuitatæ sunt Societates, quæ vocantur Vitæ, burgi Sancti Petri, Magdalene iuncto loco quodam pio orphanorum, Angelorum. S. Mariæ Guerinorum appellata, S. Iob. S. Francisci. S. Dominici S. Bartholomæi cum orphanis, & Mortis.

Præter hæc omnia libellus precum huic Translationi accommodatarum fuit editus, de quo schedulis per ciuitatem affixis cuncti moniti sunt: ut ex hac parte etiam tantæ celebritati omni deuotione, & dignitate responderetur; qui quidem libellus hic infra adijcietur.

Postremò appropinquante ipso Translationis die, hoc insuper edicto promulgato memoria ipsius renouata est, ut paratior ad illam omnis clerus accederet.

Edictum ut Clerici omnes, alijsque regulares & seculares, qui de ea moniti sunt, conueniant ad processionem Translationis. ss. Episc. Zamæ, & Faustini.

CV M sacra corpora sanctorum Zamæ, & Faustini Bononiæ Episcoporum hoc primi prouincialis Concilij Bononiensis tempore, die quarta proximi mensis Maij ad nostram Metropolitanam Basilicam solemniter transferenda sint, quemadmodum ex publicis Pastoralibus literis de hac re promulgatis, omnes cognoscere potuerunt; Mandamus omnibus, & singulis, canonicis, & capitulis curatis, alijsque sacerdotibus, diaconis, subdiaconis, & clericis quibuscunque nostræ huius ciuitatis, seu diœcesis, commorantibus Bononiæ, ut præstituta die, suo ordine, & loco sub suis crucibus, vel vexillis in habitu sacro solemniter huius Translationis processionem comitentur: videlicet canonici, & capitula pluuiialibus: Mansionarij, & capellani planetis, vel dalmaticis, seu tunicellis: Sacerdotes alijs planetis, Diaconi, Subdiaconi, & clerici dalmaticis, seu tunicellis, vel mundis superpelliceis induti, & accensalumina in manibus ferentes prout in alijs nostris edictis admonimus.

Ita verò, qui secus fecerint, & nostro huic edicto non paruerint, pœnas censurasque nostro arbitrio declarandas incurrant.

Dat. Bonon. in nostro Archiep. pal. &c.

Hæc quæ hæctenus narrata sunt, ad apparatus Translationis pertinent: quæ sequuntur ad ornatum, qui ex præmissa diligentia ortus est, spectare videtur. Sed quid ego hic ecclesiæ metropolitane Bononiensis in ipsa etiam prima Concilij prouincialis celebratione singularia ornamenta ad hanc solemnitatem peritissimorum hominum ingenii exquisita describam? Aut enim lectorem magnificentissimarum rerum commemoratione, quarum ipse frui minime potuit molestia afficerem: aut ipsarum dignitati tenui mea descriptione plurimum detraherem; illic enim quoquo te verteres, habebas quid admirareris, siue altissimam testudinem, tholumque, vbi capella maior est, siue altare ipsum, siue picturas aspiceres. Quod si statuæ Episcoporum Bononiensium, qui in numerum Sanctorum relati sunt, tibi sese obieciabant suis locis in ipsa Ecclesia supra fornices collocatæ, pulchroque ordine distinctæ: si parietes, columnæ auro, argentoque emicantes; quid non sanctum, non magnificum, non sempiterna memoria dignum admirabaris? Omitto etiam viarum ornatum præclarissimum: sufficiat enim illud existimare in hac ciuitate paratum esse à nobilissimis ciuibus, qui diuitijs pietatem ita coniunxerunt: ut si Bononiam appellare solent hospitalem homines, multò magis eam fuisse viderimus, cum suos Præfules sanctissimos quodammodo excepit.

Nunc ad ipsam Translationis actionem veniamus. Sciendum est itaque, ex sacrorum antiquorum rituum consuetudine, has sacras reliquias ter ab Illustrissimo Archiepiscopo recognitas fuisse: R. P. Magistro Ioanne Antonio Florano inquisitore, plerisque ex Magistratibus, Senatu, & Collegiis, alijsque à Ciuitate deputatis, supradictæ societatis officialibus, itemque R. D. Sebastiano Me-

dices

lices Vicario Generali R. D. Alphonso Palæoto Archidiacono Bononiensi, Reu. Canonico pœnitentiario, Canonico theologo, aliisque Canonicis, & Metropolitanæ, & Collegiæ insignis S. Petronii, aliisque doctoribus, medicisque peritis præsertim verò Arancio & Sacco Anatomistis excellentissimis, & notariis ad id vocatis præsentibus.

Prima recognitio facta fuit hoc modo, accessit Illustrissimus D. Archiepiscopus à prandio, ad locum, vbi sanctæ erant reliquiæ, vna cum iis omnibus, quos modò diximus interfuisse. Ingressus Oratorium vbi parata iam erant omnia à Magistro cæremoniarum, aliisque ministris, breuiter habuit sermonem de præstantia horum sanctorum, atque obligatione, qua tenetur Bononiensis ciuitas, ad eos omni cultu venerandos. Tum vna cum ministris, aliisque, accensis facibus accessit ad vas illud, in quo sacræ reliquiæ asseruabantur, quo aperto, Doctor Arancius mandante Illustrissimo Domino ossa omnia publice legit, & super altari enumerata, dum notarius scribebat illa composuit, quæ in duabus arculis ab Illustrissimo Archiepiscopo accommodata sunt, quas sera recte firmata, in vase illo vbi prius erant, idem Illustrissimus Dominus reposuit, quod calce lateribusque etiam munitum est.

Secunda recognitio eodè modo facta fuit; Tertia itè. sed mane sabbatho ipsa translationem præcedente, atq. ex prædictis arculis extractæ in tribus tabernaculis auro, sericoque ornatissimis, quæ ad ea transferenda elaboratæ erant, distributæ sunt, ita vt capita in vno tabernaculo separatim asseruarentur.

A prandio verò eodem die, vna cum Episcopis aliisque ad prædictum Oratorium se contulit Illustrissimus Archiepiscopus, & tabernacula ab Oratorio ad ecclesiam S. Felicis solemniter trās tulit, & super altari collocata dictis pontificalibus Vesperis, Populo per totam sequentem noctem sacra corpora adoranda reliquit.

Processio deinde habita est die dominico prosequente inter cæteros Illu-

strissimo Card. Saluiato Bononiæ Legato, Magistratu, reliquisque eo ordine, quem superius descripsimus, celeberrimo ritu, frequentissimoq. populo, & mira omnium deuotione. Delata sunt tabernacula, sub tribus vmbellis auro contextis, quas sacerdotes parati manibus gestabant; ea verò Illustrissimus Archiepiscopus, aliique Episcopi, & Canonici vicissim in quibusdam feretris auratis accommodata humeris ferebant. omnia concentibus plena erant; atque vt ad Metropolitanam ecclesiam peruentum est, tormentorum bellicorum fragor, tubarum clangor, organorum, vocumque concentus, omnium animos ad æternæ gloriæ, qua hi sancti fruuntur, cogitationem accendebant: demum ab Illustrissimo Archiepiscopo super altari maiore reposita sunt.

Tum Missa ab Illustrissimo Archiepiscopo celebrata est Pontificali more solemniissima, præsentem Illustrissimo Legato, Magistratu, aliisque; & post Euangelium habitus sermo in honorem sacrorum corporum. Peracta Missa depositis indumentis Pontificalibus, postquam discessit Illustrissimus legatus vna cum magistratu, Illustrissimus Archiepiscopus cum Episcopis, Prælatibus, & Canonicis in Palatium se recepit, in cuius aula mensa instructa lautè erat: ibi duodecim pauperibus, quos, & nouis vestibus donauerat accumbentibus humiliter inseruiuit, iisque duodecim crumenas cum elemosyna, postquam comederunt distribuit, & diuisit.

A prandio præsentem item Illustrissimo Legato, Magistratibus aliisque, solemnes Vesperas celebravit, & in sacris reliquiis populo benedixit; tum duæ capsulæ cedrinæ ad id fabrè confectæ, & diligentissime elaboratæ allatæ sunt; in quarum singulis capsula plumbea erat, atque accensis luminibus à tabernaculis depromptæ sunt reliquiæ, omnibus iis qui alijs recognitionibus interfuerunt præsentibus, atque ab Illustris. Archiepiscopo in ipsis capsulis cedrinis compositæ, lamina argentea vnicuique caplu-

capsulæ interius affixa, in qua ita insculptum erat.

Hic asseruatur corpus S. Zama Episcopi primi Bononia ex æde S. Felicis summa celebritate in hanc Metropolitanam ecclesiam translatum, a Gabriele Palæoto Archiepiscopo I. Bononia, in Concilio primo Provinciali die iij. Maii Anno Christi M. D. LXXVI.

Insuper membrana inuolucro plumbeo circumtectæ in singulis capsulis reposita est in qua ita scriptum erat.

Corpus S. Zama, qui anno Christi 270. fuit primus Bononia Episcopus, in hanc Metropolitanam ecclesiam translatus à Gabriele Card. Palæoto Archiep. I. Bono. maxima omnis ordinis, ætatis, sexus, cum ciuitatis, tum diœcesis frequentia, & religione in Concilio primo Provinciali die 4. Maii 1586.

Postremo operculo plumbeo prius à fabro ferrario diligenter compresso, ita vt arcula plumbea neque aperiri, neque extrahi possit, nisi totum opus dissoluatur, clausæ sunt capsulæ cedrinæ, & clauis aptè firmatæ, & ab Illustrissimo Archiepiscopo sub Altare maiori sunt repositæ: ita vt per fenestellam cæcellis auratis firmatam, lampade argentea intus accensa, à quibuscunque aspici possint; & in vnaquaque capsula legatur exterius nomen maiusculis literis exaratum Sancti, cuius reliquiæ in ea sunt, hoc est.

Corpus S. Zama primi Episcopi Bononia.

Corpus S. Faustini secundi Episcopi Bononia.

Atque ita in hunc vsque diem religiose asseruantur, & pie coluntur sanctissima illa Corpora, quorum animæ in cælesti patria, æterna beatitudine perfruuntur.

Sequitur libellus precum, qui ab Illustris. Card. Archiepiscopo pro hac Translatione editus fuit, in quo psalmi, hymni, & orationes extensæ erant ad libitum dicenda. Sed hic, vt voluminis breuitati consulatur, ea solum posita sunt, quæ propria ipsius solemnitate sunt: cætera verò attinguntur tantum.

In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

Hymnus.

De SS. Zama, & Faustiano.

Saluate sancti Ecclesie Bononiensis Presules:

Saluate Patres inclyti,

Et ciuitatis lumina.

Tu Zama primus arduis

Christo gregem laboribus,

Hic comparasti, & pabulo

Sacri educaſti dogmatis.

Mox late in orbe sauit

Extrema persecutio,

Cum grex tenellus obuus

Fuit luporum faucibus.

Sed pace terris reddita,

Faustinianus affuit,

*Qui dissipatos undique
Agnos ouili retulit.*

*Exinde veri numinis
Cultum vigere Felsina
Vidit, crucisque insignia
Et sacra templa surgere.*

*Nos ergo vestra nomina,
Et hac sacrata pignora
Laude, ac honore debito
Pie colentes tollimus.*

*Dum se recens hac Metropolis
Ornare tanto munere
Præstans, eis locum
Honestiorem dedicat.*

*Sic vos, Beati, pergite
Vrbem fauore prosequi,
Benignus hinc ut omnia
Pericla Christus arceat.*

*Nos charitatis mutua,
Pacisque nexu colliget:
Det puritatem cordium,
Det sanitatem corporum.*

*Qui mortis atra vinculis
Virtute fractis propria,
Victor, resurgens imperat
Cum sempiterna gloria, Amen.*

PSALMI TRES
pro commemoratione diuinorum
beneficiorum.

Psalms. 80.

Exultate Deo adiutori nostro: iubilate
Deo Iacob.
sumite psalmum, & date tympanum: psalte-
rium iucundum cum cithara. &c.

Antiphona.

Cum iucunditate exhibitis: & cum gau-
dio deducemini: nam montes, & col-
les exilient, expectantes vos cum gau-
dio. Alleluia.

Psalms. 103.

Benedic anima mea domino: domine
Deus meus, magnificatus es vehemen-
ter.
Confessionem & decorem induisti: amictus
lumine sicut vestimento. &c.

Antiphona.

Ecce efferuntur cum triumpho sacerdo-
tes magni, per quos magnificata sunt
opera Domini, & dederunt nobis
escam in tempore. Alleluia.

Psalms. 144.

Exaltabo te Deus meus Rex: & benedi-
cam nomini tuo in seculum, & in se-
culum seculi.

Per singulos dies benedica mi tibi: & lau-
dabo nomen tuum in seculum, & in seculum
seculi. &c.

Antiphona.

Laudationem Domini loquatur os no-
strum, benedicat omnis caro nomini
sancto eius in seculum, & in seculum
seculi. Alleluia.

℣. Decantauērunt Domine nomen
sanctum tuum. Alleluia.

℞. Et victricem manum tuam lau-
dauerunt pariter. Allel.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui no-
bis famulis tuis innumera tua gratia
dona largiri non desinis: quæsumus clemen-
tiam tuam: ut qui sanctorum Zamae & Fau-
stiniani Confessorum tuorum, atque Pontifi-
cum vita exemplo & prædicatione, te verum
Deum agnouimus: amborum meritis, per viam
salutis gradientes, tibi digne inseruire me-
reamur. Per dominum nostrum, &c.

PSALMI TRES

ad implorandum diuinum
auxilium.

Psalms. 131.

Memento domine David, & omnis
mansuetudinis eius.
Sicut iurauit Domino: votum vouit Deo Ia-
cob. &c.

Antiphona

Antiphona.

Surgite sancti Dei de habitationibus
vestris, loca sanctificate, & plebi be-
nedicite, & nos homines peccatores
in pace custodite. Alleluia.

Psalms 19.

Exaudiat te dominus in die tribulatio-
nis: protegat te nomen Dei Iacob.
Mittat tibi auxilium de sancto: & de
Sion tueatur te. &c.

Antiphona.

Domine tu scis necessitates nostras,
adiuua nos Deus salutaris noster, &
exaudi nos in quacunque die inuo-
cauerimus te, propter sanctos tuos.
Alleluia.

℣. Reddidit illis Dominus merce-
dem laborum suorum, Allel.

℞. Et deduxit illos in via mirabili,
Alleluia.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oremus.

Deus omnium refugium & virtus, po-
puli tui supplicantis preces exaudi:
ut qui in sanctorum tuorum Zamae & Fau-
stiniani solemnitate latamur: perpetua in cæ-
lis cum illis beatitudine perfruamur. Per Do-
minum nostrum Iesum Christum, &c.

Pro Gratiarum actione.

Psalms. 147.

Lauda Hierusalem dominum: lauda
Deum tuum Sion.
Quoniam confortauit seras portarum tua-
rum: benedixit filiis tuis in te. &c.

Antiphona.

Honestauit illos Dominus in laboribus,
& compleuit labores illorum, & cer-

tamen forte dedit illis claritatem æter-
nam. Alleluia.

Canticum trium puerorum.

Danielis. 3.

Benedicite omnia opera domini domi-
no: laudate & superexaltate eum in
secula.
Benedicite angeli Domini Domino: benedi-
te cali Domino. &c.

Antiphona.

In omnibus magnificasti eos Domine,
& honorasti, & non despexisti: in om-
ni tempore, & in omni loco assistens
eis. Alleluia.

Psalms. 148.

Laudate dominum de cælis: laudate eum
in excelsis.
Laudate eum omnes Angeli eius: laudate
eum omnes virtutes eius.

Antiphona:

Ingredimini sancti Dei: præparata est
enim a Domino habitatio sedis ve-
stræ: sed & populus fidelium insequi-
tur iter vestrum, ut oretis pro nobis
maiestatem Domini. Alleluia.

Hymnus ss. Ambrosii, & Augustini.

TE Deum laudamus: te dominum con-
fitemur. &c.
Te æternum Patrem omnis terra venera-
tur. &c.

℣. Amavit eos Dominus, & ornauit
eos, Alleluia.

℞. Stulam gloriæ induit eos, Allel.

℣. Dominus vobiscum.

℞. Et cum spiritu tuo.

Oratio.

Deus, qui in his sacris sanctorum Za-
mae & Faustianiani reliquijs glorifica-

ris, in nos famulos tuos gratiam tuam benedictionis infunde. ut quorum translationem celebramus, eorum precibus transferamur ad consortia beatorum. Per dominum, &c.

LITANIAE.

K *Yrie eleison.
Christe eleison.*

Kyrie eleison.

Christe audi nos.

Christe exaudi nos. &c.

In his litanis inuocabantur praesertim sancti Bonon. ciuitatis & Prouincia protectores, cum precibus & hymnis ut in Breuiario habentur.

Q V A R T A T R A N S L A T I O P L V R I M A R V M R E L I Q V I A R V M.

Sanctorum & sanctarum, Martyrum, Confessorum, & Virginum.

*Celebrata ab Illustriss. Card. Archiep. die 8. Septemb. an. 1593.
ex libello tunc temporis de eadem Translatione edito, &
approbato de prompta.*

Plurimae sanctorum reliquiae, multorum annorum spatio, multoque labore, à Reuerendissimo D. Alphonso Palæoto Bononiae nunc Coadiutore collectae fuerant, ex Vrbe Roma, & variis insignibus Ecclesiis Italiae, auctoritate Summorum pontificum, & Reuerendissimorum Episcoporum, qui illis ecclesiis praerant, à quibus etiam legitimum testimonium authenticumque earum obtentum est.

Hæ verò omnes, tanquam preciosissimus thesaurus, in Oratorio Archiepiscopalis palatii ad id extructo, decenti fati, atque ornato loco diutius sunt asseruatae: vnde eas demum transtulit Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus, ut in digniore loco eas populo publicè venerandas exponeret.

Locum autem digniorem Bononiae eligere non poterat, quàm ipsam Metropolitanam ecclesiam, aut ornatorem, quàm facellum ipsum, quod idem Illustrissimus Archiepiscopus in eadem metropolitana Basilica extruxit.

Dicatum est id beatissimae virginis Mariae, ostro, minio, auroque praefulgens, picturisque eximijs, in quibus ipsius Dominae nostrae sanctissima vita, veteris testamenti mysterijs interiectis, albario opere tam in alta fornice, quam

in ipsis parietibus, celato, inauratoque congruentibus spacijs distincta, fidelium oculis contemplanda offertur. A latere sinistro facelli huius, est cappella maior, hoc est tribunal, ex qua parte, organa aurata, & magna impensa fabricata prospectum habent. A latere dextro ampla fenestra est, ex qua lumen hauritur. Pavimentum est ex marmore ophiti, porphyritico, basalti, parioque tessellati operis. Altare totum est ex marmore pario. In eo duae columnae, quarum bases, & epistylia sunt aenea corinthij operis, coronicem ornatum pulcherrimo sustinent, ex eodem marmore, atque opere confectam.

Curatum verò fuit, ut cum hoc altare Virgini Dei matri dicandum esset, Icon illius, foeminae potius, quàm aliorum pictorum manu, licet insignes omnes essent, pingeretur. In eiusmodi igitur Icone imago mira arte depicta cernitur Beatissimae Virginis inter choros angelorum in nubibus sedentis, & Bononiae quae ei subiecta pariter conspicitur benedicientis. Icon autem ea arte fabricata est, ut in pariete commode condatur, cum reliquiarum, quod sub ipsa asseruatur, est ostendendum: illud verò totum auro nitens loculos reliquiarum aptè diuisos, & chry-

Lanina Fontana Prosperi Fontanae Bononien. pictoris celebris filia.

stallo exornatos habet, aliamque deuotionis insignis imaginem beatissimae virginis in loculorum medio continet, & panno oloferico rubro operitur: hac inscriptione aureis literis praegrandibus adiecta, Corpora Sanctorum in pace sepulta sunt. Ad hæc pro cultu, & ornatu facelli huius, praeter ipsam altaris preciosam supellectilem, dono etiã illi dedit Illustrissimus Archiepiscopus argenteas lampades, quae ante sacras reliquias assiduò elucerent. Totumque facellum, clathris ferreis, aeneisque clauditur.

Porro ecclesia tota aulais, stragulisque, auro & argento contextis ordine pendentibus, magnificentissimam speciem intuentibus ostendebat. Altare maius auro atque argento ditissimum, sub illo amplissimo tribunali, quod statuis picturisque egregiè ornatum Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus à fundamentis erexit, summa maiestate eminebat. Umbellae, faldistoria, aliaque huiusmodi, quae ad pontificalis actionis solemnitatem celeberrimam faciunt, diligentissimè parata, & conspicuo ordine disposita erant. Ianuae, & insigniora Basilicae loca, topiario opere, herbis, & picturis exornata, porticus & ipsae aulais instructae, totaque pariter via, praeciosissimis quibusque ornamentis, quae Bononienies ciues ad pietatem propensissimi, libentissime exposuerunt.

Septem verò ante diebus promulgauit Illustrissimus Archiepiscopus Indulgentiam plenariam, pariterque huius solemnisimae processions edictum: atque ea sunt, quae sequuntur.

C L E M E N S
P A P A VIII.

Vniuersis Christi fidelibus praesentes literas inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum sicut accepimus, venerabilis Frater noster Gabriel Episcopus Sabinensis sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis Palæotus nuncupatus, in Ecclesia

metropolitana Bononiensi unam Cappellam sub inuocatione Assumptionis Beatae Mariae construere, & adificari curauerit: in qua nonnullas sanctorum, seu sanctarum reliquias, in vigilia vel festo natiuitatis Beatae Mariae Virginis, aut alio per eum eligendo die collocare intendit. Nos igitur ut Christi fideles processioni praedictae eò libentius interueniant, quò ex hoc caelestis gratiae donis se uberiorius conspexerint esse refectos: De omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate consisti, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus uere poenitentibus, & confessis, ac sacra communionem refectis, qui processioni praefata in vigilia, vel festo Natiuitatis beatae Mariae, seu alio per dictum Cardinalem in euentum aliquis impediendi eligendo, & deputando die, deuote interfuerint: vel ecclesiam, & cappellam praedictas à vesperis eiusdem vigiliae usque ad occasum solis dictae festiuitatis Natiuitatis beatae Mariae, seu à primis vesperis usque ad occasum solis diei, ut praefertur, deputandi deuote visitauerint: & ibi pra Christianorum Principum concordia, ac haeresum extirpatione, sanctaeque matris ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, Plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus; Praesentibus pro una vice duntaxat valituris. Datum Roma apud sanctum Marcum sub annulo Piscatoris. Die 9. Augusti. M. D. XCIII. Pontificatus nostri anno secundo.

M. Vestrius Barbianus.

EDICTVM de processione solemni Translationis plurimarum sanctarum Reliquiarum, quae celebratur die 8. Septemb. 1594.

Cum constituerit Illustrissimus & Reuerendissimus D. Gabriel S. R. E. Card. Palæotus Archiepiscopus Bononiae, & Princeps, solemni ritu, die festo Natiuitatis gloriosissimae Virginis Dominae nostrae, ad sacellum, quod ipse in Basilica metropoli-

tana exruxit, plurimas sanctorum reliquias transferre: decet maxime, ut quemadmodum clericus ordinis dignitate ceteris precellit, ita etiam in huiusmodi sacris functionibus, frequentia, & deuotione, omnibus sit exemplo; & in hac solemni translatione, eo maiorem praeferat pietatis significationem, quod plura sunt pericula his praesertim temporibus calamitosissimis, ad qua arcenda sanctorum apud Deum intercessione indigemus.

Quare de mandato eiusdem Illustrissimi & Reuerendissimi D. Cardinalis Archiepiscopi praecipimus uniuerso clero urbis huius Bononiae, Capitulis, Parochis, sacerdotibus, clericis quibuscumque omnibus & singulis, ut eadem die Natiuitatis ad uesperas in Basilicam eandem conueniant, superpelliceis mundis induti, faces cereas candidas accensas manibus gestantes, suis quique locis, prout a magistro caeremoniarum distribuuntur, atque huic sacra Translationi interesse, & processionem, musicis concentibus suarum ecclesiarum associati, prosequi non praetermittant, pœnis arbitrio Illustrissimæ & Reuerendissimæ Amplit. suæ reseruatis, quas huic edito non parentes incurrunt.

Dat. Bonon. in Archiep. palatio die 1. Septembr. 1593.

N. Vic. Generalis.

Inuitati præterea sunt similiter plures Regularium ordines, & confratriæ spirituales laicorum: necnon à concionatoribus hæc solemnitatis denunciata, atque inflammatus populus ad eandem omni honore prosequendam.

Atque demum ex voto omnia Deo adiuuante successerunt: 28. erant tabernacula maiora, chrystallo, auro, atque argento exornata, in ipso altari maiori parata, præter alia minora in argenteis uasibus collocata.

Processio miro ordine celebrata est, pulcherrimo apparatu, summa deuotione, innumeris facibus cereis accensis, quas singuli inuitati manibus præferabant. Præter Confratrias spirituales laicorum, aderant Fratres, & Monachi ordinum minorum obseruantia, seruorum, Eremitarum sancti Augustini.

Carmelitarum, Conuentualium sancti Francisci: sancti Dominici. Montis oliueti. Congregationis sancti Saluatoris. sancti Benedicti. Lateranenses. Hi singuli ordines suam umbellam cum duobus tabernaculis reliquiarum deferebant. Post has undecim umbellas sequebantur Capitula, & Clerus, quibus tres alia umbellæ distributæ erant, & alia reliquiarum tabernacula parua, quæ in argenteis uasibus deferebantur. quorum postremus erat Reuerendissimus D. Coadiutor, qui preciosissimum tabernaculum gestabat, in quo de cruce Domini nostri erat. Tum Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus, Illustrissimus Cardinalis Pepulus, qui tunc temporis Bononiae erat, Reuerendissimus D. Octanius Pandinus Vicelegatus, Vexillifer Iustitiæ, Magistratus, Senatus, alique nobiles accensis & ipsi facibus processionem comitabantur. quæ tandem ad Basilicam Metropolitanam unde discesserat redijt, maximo tubarum clangore, plurimis musicorum concentuum choris suis locis distributis, resonantibus organis, campanarum omnium pulsatione, atque adeo ipsorum tormentorum bellicorum plurimis ictibus, ita ut omnia præ lætitiæ gestire viderentur. Atque hoc modo celebritati huic sine imposito, post collocata tabernacula in reliquiario ad id, ut supradictum est parato, & solemnem benedictionem frequentissimo populo ab Illustrissimo Archiepiscopo imperitam, discessum est, ad gloriam Reip. & sanctorum illorum, quorum reliquias iam publice & summa cum deuotione tota Bononien. ciuitas ueneratur & colit.

Libel-

Psalms 149.

Cantate Domino canticum nouum; laus eius in ecclesia sanctorum. &c.

Ad altare postquam in eo repositæ fuerint Reliquiæ.

Y. Exultabunt Sancti in gloria.

R. Latibuntur in cubilibus suis.

Y. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te ueniat.

Y. Dominus uobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Oratio. Oremus.

Deus qui ex omni cooptatione sanctorum, æternum Maiestati tuæ condidit habitaculum: da ædificationi tuæ incrementa cælestia, & præsta: ut quorum hic reliquias pro tuo amore complectimur, eorum semper meritis adiuuemur. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Sequebantur in eodem libello litaniam in eadem Translatione ad libitum dicendam, in quibus inuocabantur Sancti, quorum reliquiarum Translatio hæc est celebrata.

I N D E X

omnium reliquiarum, quarum translatio solemnis superius est relata.

Christi Domini nostri.

De ligno sanctissima Crucis.

De Corona spinea. spina una.

De clauo.

De veste purpurea.

De veste inconsutili.

De uinculis seu funiculis, quibus ad columnam alligatus est.

De spongia.

De ligno Lanceæ.

De praesepio, & aliarum.

Virgi-

Libellus precum ad libitum dicendarum, editus pro eiusdem Translationis solemnitatis; in quo quidem omnia extensa erant, quæ hoc loco, ut breuitati consulatur tantummodo annuentur.

In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Amen.

Christe redemptor omnium, Conserua tuos famulos: Beata semper Virginis Placatus sanctis precibus. Beata quoque agmina &c.

Psalms dicendus cum reliquiæ exeunt ab ecclesia.

Antiph. Cum iucunditate exhibitis: & cum gaudio deducemini: nam montes & colles exilient, expectantes vos cum gaudio, alleluia.

Psalms 8.

Domine Dominus noster: quàm admirabile est nomen tuum in uniuersa terra? &c.

In progressu Processionis.

Antiph. Ambulate sancti Dei, ingredimini in ciuitatem Domini: adificata est enim uobis ecclesia noua, ubi populus adorare debet Maiestatem Domini.

Psalms 33.

Benedicam Dominum in omni tempore: semper laus eius in ore meo. &c.

In regressu ad ecclesiam.

Antiph. Ingedimini sancti Dei, preparata est enim à Domino habitatio sedis uestra: sed & populus fidelis cum gaudio insequitur iter uestrum, ut oretis pro nobis Maiestatem Domini, alleluia.

Virginis sacratissimæ,

De vitta, seu benda,
De velo.
De veste.
De cingulo.

S. Ioannis Baptistæ,

Dens vnus, & particula maxilla,
De sanguine.

Sequitur Index earundem reliquiarum
alphabetico ordine ad maiorem
facilitatem descriptus.

Achatij, qui fuit Dux undecim millium
martyrum, dens vnus.

Adriani martyr. de capite.
Augustini Ep. & Doctoris. pars brachij.
Agricola martyr Bononiensis. de capite.
Aggai martyr Bononiensis dens vnus,
& de crure.

Agapiti martyr. de ossibus.
Alexij confessoris. de pede.
Alberti Confessoris. pars capitis.
Alexandri Papæ & mart. de ossibus.
Ambrosii Episc. & Doctoris. pars brachij.
Andree Apostoli. de scapulis.
Apollinaris. de capite.

Anastasi martyr. }
Antony Abbat. } varia reli-
Antony de Padua confessoris. } quæ

B. Anne Matris Virginis de capite.
Anatolia martyr. de capite.
Agneta Virginis, & martyr. }
Agathe Virginis, & martyr. } varia
Anastasia Virginis, & martyr. } reli-
Apollonia Virginis, & martyr. } quæ

Bartholomæi Apost. pars pedis.
Barnabe Apost. pars cruris.
Benedicti Abbat. de crure.
Bernardini Confess. de pede.
Blasii Episcopi & mart. }
Barbatiani Confessoris. } varia reliquæ
Bonifacii Episcopi. }
Bonaventura Cardinalis }
Barbara Virginis & martyr. de ossi-
bus.

Caj martyr Bononiensis, dens vnus.
Christophori martyr. de scapulis.
Cyraci mart. de capite.
Clementis Papæ & mart. de capite.
Cipriani Episc. & mart. }
Claudy mart. } varia reliquæ
Cornelij mart. }
Crescentij mart. }

Catherina Virginis & martyr. de bra-
chio.
Catherina sororis S. Achatij mart. Velum.
Catherina Senensis. }
Cecilia Virg. & mart. } varia reliquæ
Clara Virginis. }

Dionysii Areopagite. pars maxilla.
Dominici confessoris. de capite.
Dorothea Virg. & martyr. de crure.
Domitilla Virginis. de ossibus.

Eusebii martyr. de ossibus.
Eustachii mart. de capite.
Eufemia Virg. & mart. de ossibus.
Eulalia Virg. & mart. pars cruris.

Fabiani Pap. & martyr. pars capitis.
Felicis Episcopi Bononia. caput integrum.
Felicis & Fortunati mart. de ossibus.
Filippi Apostoli pars cruris, & de bra-
chio.

Floriani mart. pars capitis.
Francisci Confess. de sanguine Stigmat &
de vestibus.

Georgii mart. dens vnus, & de ossibus.
Gregorii Pap. & ecclesie Doct. }
Gregorii Nazianzeni. } varia re-
Gervasii & Protasii mart. } liquæ

Hermetis mart. Bonon. de crure.
Hier. presbyteri, & eccles. Doct. }
Hippolyti martyr. } varia
Helena Imperatricis. } reli-
quæ

Iacobi maioris Apost. pars digiti.
Iacobi minoris Apost. de capite.
Ioannis Apost. & Euang. de vestibus.
Ioannis Chrysostomi. de brachio.
Ioannis Damasceni. dens vnus.
Ignatij Ep. & mart. pars brachij.
Ildesonsi Archiep. Toletan. pars brachij.

Inno-

Innocentium. de sanguine, & ossibus
Isidori mart. de ossibus.
Ioseph sponsi B. Virg. }
Ioannis & Pauli mart. } varia reliquæ
Iacobi intercessi mart. }

Laurentii mart. pars brachij
Lazari Episcopi Massilien. de ossibus
Ladislai Regis Vngaria. de crure
Leonardi confessoris. de brachio
Ludouici Regis Francorum. dens vnus.
Luca Apost. & Euang. de ossibus.
Lucia Virg. & mart. }
Liberata Virg. } varia reliquæ

Matthai Apost. & Euang. de pede
Matthia Apost. de capite, & pars brachij
Marci Apost. & Euang. pars brachij
Martini Pap. & mart. pars brachij.
Martini Episcopi & Confess. de manu.
Mauritii mart. dens vnus. de brachio, &
de sanguine

Maria Magdalena. digitus vnus.
Martha }
Maria Salome } varia reli-
Maria Iacobi } quæ
Maria Aegyptiaca }
Margarita Virg. & mart. }

Nazarij mart. de ossibus
Nicolai Ep. & confess. de ossibus
Nicolai de Tolentino confess. dens vnus.

Petri Apost. de ossibus, & sanguine.
Pauli Apost. de brachio.
Pontiani Papæ & mart. pars humeri.
Petri Alexandrini mart. caput integrum
Pantaleonis mart. de capite, & de crure.
Pauli primi Eremitæ. de pede.

Petronij Ep. & confess. }
Proculi mart. }
Policarpi mart. } varia reliquæ
Pancratij mart. }
Petri mart. }
Peregrini in alpiibus }
Petronilla Virg. de crure
Pudentiana Virg. de capite.

Remigij Episc. & confess. pars pedis
Rochi confess. de ossibus
Romani mart. de ossibus.

Simonis Apostoli. pars capitis
Stephani protomart. pars cruris.
Sebastiani mart. pars capitis.
Sixti Papæ & mart. }
Siluestri Papæ & conf. } varia reliquæ
Saturnini mart. }
Stephani confess. }
Simpliciosa mart. de crure.

Thoma Apostoli. de capite
Thadæi Apost. de ossibus.
Thoma Ep. Cantuarien. mart. de capite
Theodori mart. de ossibus.
Thoma Aquinatis confess. pars digiti

Vitalis mart. Bonon. digitus vnus
Viri, & Modesti. de capite.
Vincentij mart. }
Valentini mart. } varia reliquæ
Victoris mart. }
Victoria Virg. & mart. digitus vnus
Vrsula Virg. & mart. de capite & san-
guine, vnq. cum alijs reliquijs. XI. mill.
Virg. & mart.

Zephirini Papæ & mart. de crure.

Finis indicis reliquiarum sanctarum huius postremæ
solemnis Translationis.

DE SACRIS IMAGINIBVS.

IN EXECVTIONEM SACRI CONC. TRIDEN.

Conc. Trid.
Sess. 25.COLLE-
CTOR.

ROST Translationes reliquiarum, hic locus tribuendus videretur iis, quæ ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo de sacris imaginibus constituta sunt in sua ecclesia Bononiensis, quibus emendandis, & debite discipline restituendis, Concilium Tridentinum, vehementer Episcopos incumbere mandauit.

Cum autem campus hic late nimium pateret, atque hæc prætorum, aut artificum licentia plus æquo se funderet, nec breuibus præceptis posset coerceri: ideo præter assiduam Visitorum, aliorumque ministrorum operam, & præter edicta de ipsis sæpius promulgata, Illustrissimus Archiepiscopus necessarium esse existimauit, adhibito peritorum multorum consilio, ut omnia quæ ad sacras imagines pertinent, in separato volumine tractarentur. Itaque librum de sacris imaginibus conscripsit, primum vulgari idiomate: deinde cum à doctis viris expeti videretur, in latinum sermonem verti curauit, ut exteris etiam nationibus communis esset. Nos in presenti capitulum præcipuorum indicem inferendum duximus: ut cum liber ipse integer adici nequiverit, collectio nostra hæc Ecclesiasticarum rerum parte non careret.

INDEX QVINQVE LIBRORVM
DE SACRIS IMAGINIBVS.

Liber I. continet hæc capita.

- Cap. I **Q**uidnam in præsentia tractatione quoad abusus imaginum præcipue agere sit propositum, & de ordine in hoc primo libro obseruando, qui in tres partes diuisus est.
- 2 Quid hoc imaginis nomine accipiamus.
 - 3 De rebus, quæ in qualibet imagine concurrunt animaduertendæ.
 - 4 De imaginum origine in vniuersum.
 - 5 An imaginum institutio antiquior libris fuerit, & in quo inter se conueniant.
 - 6 Imaginum fingendarum, vel pingendarum ars, an inter nobiles, vel ignobiles sit numeranda.
 - 7 Quod ars faciendarum imaginum, si ex Christiana disciplina exerceatur, habenda est nobilissima.
 - 8 Exempla aliquorum pictorum, & sculptorum, & aliorum artificum imaginum, qui in sanctorum, ac Beatorum numerum relati sunt, aut qui optima, exemplarique vita præter ceteros habiti sunt.
 - 9 De pictura, & sculptura, & alijs artibus, quæ in faciendis imaginibus versantur.
 - 10 Imagines ad duo prima capita referri, ut aut sacræ sint, aut profanæ.
 - 11 Quænam profanæ imagines dicantur.
 - 12 Quibus ex causis imagines profanæ inductæ fuerint.
 - 13 Quid sint idola, simulacra, sculptilia, & alia huiusmodi nomina.
 - 14 De idolorum & simulacrorum origine.
 - 15 Vnde primum idola, & simulacra inuecta in mundum fuerint.
 - 16 Quænam ex imaginibus, sacræ vocentur.
 - 17 De sacrorum imaginum origine, & verustate.
 - 18 Quibus ex causis in christianum populum imagines sacræ inductæ fuerint.
 - 19 De christianarum imaginum sine vero, & proprio.
 - 20 Quod imagines christianæ & summum Deum, & nos ipsos, & proximum nostrum respiciant.
 - 21 De christiani pictoris, ad exemplum oratorum, officio, & sine.
 - 22 De iucunditate, quæ è christianis imaginibus percipitur.
 - 23 Quod christianæ imagines ad bene viuendum, populo valde profint.
 - 24 Ratio-

- 24 Rationes aliæ, quibus vtilitas illa, quam populus à christianis imaginibus ad bene viuendum haurit, probatur.
- 25 Quod Imagines christianæ affectionibus hominum commouendis, & excitandis seruiant.
- 26 Quam varij, & singulares è pijs, & sanctis imaginibus effectus excitentur.
- 27 Quantam vim dæmon adhibuerit, ut imagines sacras è populo christiano tolleret.
- 28 De auctoritatibus scripturæ sanctæ, summorum Pontificum, & Conciliorum, quibus imaginum vsus probatur.
- 29 Exempla vetera à multis scriptoribus Græcis, & Latinis allata, quæ vsus imaginum probant.
- 30 Quæ sit ratio verè, christianèque imagines sacras venerandi: & de cultu, qui illis debetur.
- 31 In quo christiani, & gentiles differant in imaginibus adorandis.
- 32 An idem cultus imagini sacræ debeat, qui prototipo illius debetur: & an vnus sit actus.
- 33 Hoc tempore in sacris imaginibus adorandis, nullum inter christianos periculum subesse idolatriæ committendæ.

I N D E X
secundi libri

De sacris imaginibus.

- Cap. I **C**um dæmon imaginum vsus tollere non possit, saltem ab usibus deprauatum reddere conatur.
- 2 De rebus quæ pingi, aut non pingi possunt, & de huius libri ordine.
 - 3 De picturis sacris, quæ in ijs peccant, quæ ad fidem pertinent; primum verò de picturis temerarijs.
 - 4 De scandalosis picturis.
 - 5 De picturis erroneis.
 - 6 De picturis suspectis.
 - 7 De picturis hæreticis.
 - 8 De imaginibus superstitiosis.
 - 9 De picturis apochripis.
 - 10 De pictura Iouis, Apollinis, Mercurij, Iunonis, Cereris, & aliorum falsorum Deorum.
 - 11 De picturis Sanctorum, & Sanctarum, aut aliarum rerum, quæ ad religionem pertinent.
 - 12 Profanarum picturarum abusus; & an illæ inter christianos admittendæ sint.
 - 13 In ecclesijs non decere picturas profanas.
 - 14 De imaginibus Imperatorum gentilium, aut tyrannorum, aut aliorum, qui christianam fidem insequuti sunt.
 - 15 Respondetur variis oppositionibus de imaginibus Imperatorum gentilium, & aliorum huiusmodi retinendis.
 - 16 Quænam imagines philosophorum, oratorum, poetarum, ducum, aut aliorum gentilium admittendæ sint.
 - 17 De statuis, quas christiani populi Principibus suis ponunt, & dedicant.
 - 18 De statuis illis, quas christiani Principes sibi ponunt.
 - 19 De imaginibus è naturali hominis specie sumptis, quæ retractus appellantur.
 - 20 De imaginibus, siue retractibus aliorum.
 - 21 De amantium imaginibus, & in ijs faciendis, quam rationem pictores inire debeant.
 - 22 De imaginibus hæreticorum.
 - 23 De imaginibus Sanctorum.
 - 24 De profanis picturis, quæ varias res exprimunt, ut bella, prouincias, ædificia, animalia, arbores, plantas, & alia.
 - 25 De abusibus, qui picturis sacris, & profanis communes sunt; & primo de mendacibus, & falsis.
 - 26 De picturis non verisimilibus.
 - 27 De picturis ineptis, & indecoris.
 - 28 De picturis in proportione peccantibus.
 - 29 De picturis imperfectis.

- 30 De picturis vanis, & otiosis.
 31 De picturis ridiculis.
 32 De picturis, quæ afferunt nouitatem, & sunt insolitæ.
 33 De picturis obscuris, quæ intelligi facile non possunt.
 34 De picturis indifferentibus, & incertis.
 35 De picturis immanibus, & horrendis.
 36 De picturis, monstri & prodigij similitudinem habentibus.
 37 De picturis vocatis Crypticis: & antiquitatis illarum vsus esset tantum in locis subterraneis, an etiam in ædificiis eminentibus positæ.
 38 Vnde originem habuerint picturæ Crypticæ secundum varias opiniones.
 39 De origine picturarum Crypticarum rationes aliæ: & cur hoc nomen acceperint.
 40 Cur Crypticas picturas adeo veteres, & recentiores amplexi fuerint, & illæ nomen hoc conseruauerint.
 41 Crypticas parum hodie cuiuslibet loco congruere, ecclesiis autem nullo modo.
 42 Responderetur aliquibus obiectionibus, quæ adduci solent ad Crypticas defendendas.
 43 De pingendis virtutibus, & vitiis, & quam difficile sit illarum imagines referre.
 44 Quædam aduertenda ad repræsentandas virtutum, & vitiorum imagines.
 45 De Symbolis depingendis.
 46 De picturis, quæ vulgo *impresæ* dicuntur.
 47 De insignibus familiarum, quæ vulgo arma domum dicuntur.
 48 Quod insignia familiarum in ecclesiis non conueniunt.
 49 Quare cum in libris spiritualibus, auctorum nomina sine reprehensione apponantur; in locis, aut picturis sacris, insignia familiarum non conueniant.
 50 De insignibus familiarum, quæ in

ecclesiis affiguntur, tam quoad auctoris propositum, quam quoad aliorum opinionem, quam concipere possunt ii, qui illas spectant, Animaduersiones aliquot in qualibet pictura obseruandæ, vt vniuersè possit satisfacere.
 52 Conclusio. quid præcipue necessarium iudicetur, vt res quæ pictura exprimentur, ab omnibus commendentur.

I N D E X

Tertij libri

De sacris imaginibus.

- Cap. I DE picturis lasciuis, nec honestati congruentibus, quæ est præcipua materia præsentis libri.
 2 De magna procliuitate naturæ nostræ ad vitia carnis: & vnde ea oriatur.
 3 In quibus consistit obscœnitas: & quibus regulis possit dignosci.
 4 Quam vehementer odiosa sit carnis turpitudine, naturæ, legi, & Deo.
 5 De damnis, quæ consequuntur lasciuiam, & fœditatem.
 6 De variis causis, vnde deriuatur vitium luxuriæ: & ex quibus nutriatur.
 7 Quod sensus oculorum, vnum est ex præcipuis luxuriæ instrumentis.
 8 Quantum animæ detrimentum quandoque attulerit vnicus aspectus incautus.
 9 Quod vniuersa mundi calamitas præcipuum habuit ortum ex aspectu, & intuitu.
 10 De valida impressione, quæ in nobis efficitur ex obiectis oculorum.
 11 Quod statuarum, & imagines virorum, & fœminarum præ ceteris habent magnam vim ad mouendos sensus nostros.
 12 De custodia oculorum assidue retinenda, ne conspiciant res lasciuas.
 13 Auctoritates scriptorum gentilium reprehendentium obscœnas imagines.

14 Testi-

I N D E X

secundi libri

De sacris imaginibus.

- 14 Testimonia sanctorum Patrum, qui damnarunt fœdas picturas.
 15 Auctoritates conciliorum, quæ eadem improbarunt.
 16 De figuris, siue picturis nudis: & quanto studio à castis oculis sint auertendæ.
 17 Rationes variæ, quare imagines nudæ Christianos non deceant.
 18 Testimonia, & exempla contra prauum vsus effingendi nudas imagines.
 19 Quales sancti: & qua circumspectione, aliqua ex parte corporis, possint nudi exhiberi.
 20 Non licere denudare aliquorum corpora, specie ad viuum ea magis exprimentur.
 21 Quod sub Sanctorum imaginibus non liceat faciẽ aliquorum hominum exprimere: & multò minus, si eiusmodi sint, vt possint ad libidinem prouocare.
 22 Excusationes artificum, cur exprimat imagines nudas, aut lasciuas, aut cum gestibus parum honestis.
 23 Responsiones ad superiores obiectiones.
 24 Aliæ item responsiones, ostendentes nulla ratione excusari posse, qui exprimit res fœdas, & obscœnas.
 25 Artificis industriam, & laudem æquè ostendi posse in imaginibus veste tectis, ac in nudis; imo ex aliquorum sententia, melius etiam, ac clariùs in illis, quam in istis.
 26 Narrantur ex auctoribus grauibus quidam effectus perniciosissimi, ex conspectu obscœnarum imaginum orti.
 27 Quare tolerantur meretrices, nec tamen permittendæ sint inhonestæ imagines.
 28 Quantum boni, & commodi mundo afferre potest pictor studiosus honestatis, & deuotionis.
 29 Quantum damni emergat à pictore vitioso, & prodigo honestatis.
 30 Conclusio rerum præcedentium coniuncta cum laude honestorum, & dedecore impudicorum pictorum.

- Cap. I DE picturis singulorum sanctorum, secundum ordinem Litaniarum.
 2 De pictura Dei Patris.
 3 De Imagine Dei filij, qui est Christus Saluator noster: & de quibusdam sacris mysterijs ipsius.
 Et primùm de Natiuitate Saluatoris.
 De Circuncisione; & impositione nominis Iesu: & quo pacto hoc nomen formandum, aut effingendum sit.
 De adoratione Magorum.
 De præsentatione in templum, siue de Purificatione.
 De fuga in Aegyptum.
 De disputatione in templo, quando inuentus fuit à parentibus.
 De infantia, & reliqua ætate vsque ad 33. annos.
 De figura faciei, & vultu Saluatoris.
 De Nuptijs in Cana Galileæ.
 De diuersis miraculis Saluatoris.
 De ingressu eius in Hierusalem, & solemnitate Palmarum.
 De Cæna Domini.
 De Magdalena lachrymis rigante pedes Domini.
 De lotionem pedum Apostolorum.
 De flagellis, & Corona spinea.
 De affixione eius in cruce.
 De Latronibus, & Caluario.
 De sepulchro, & custodia.
 De vnctione exhibitæ à tribus Mariis.
 De Sindone, qua inuolutum est Corpus Domini.
 De Resurrectione, & Apparitione Domini.
 4 De modo pingendi spiritum sanctum Deum.
 5 De pingenda sanctissima Trinitate.

D d

De pi-

- 6 De pictura gloriosæ Virginis Dei Matris.
De eiusdem Conceptione, & Natiuitate.
De Annuntiatione.
De Visitatione.
De forma, habitu, & statura Beatæ Virginis.
De spasmo iuxta crucem.
De Morre, Assumptione, & Coronatione illius.
De varijs imaginibus, quæ dicuntur factæ fuisse à sancto Luca.
De admirabili, & sacratissima domo Beatæ Virginis Lauretanæ.
- 7 De picturis Angelorum, & habitu, & insignibus eorum.
De Angelo Michaeli.
De Angelo Gabriele.
De Angelo Raphaeli.
- 8 De Imaginibus Patriarcharum, & Prophetarum.
De Adamo, & Eua.
De Abraham, Moyse, & Dauid.
De S. Io. Baptista.
- 9 De pingendis imaginibus Apostolorum cum eorum habitu, & insignibus.
De S. Petro.
De S. Paulo.
S. Andrea.
S. Iacobo.
S. Ioanne.
S. Thoma.
S. Iacobo minore.
S. Philippo.
S. Bartholomæo.
S. Matthæo.
S. Simone.
S. Thadæo.
S. Matthia.
- 10 De figuris Euangelistarum, & eorum habitu, & insignibus.
De S. Matthæo.
S. Marco.
S. Luca.
S. Ioanne.
- 11 De modo pingendi sanctos Innocentes.
- 12 De picturis Martyrum, & eorum insignibus: & varijs generibus Martyriorum.
S. Stephani.
S. Laurentii.
S. Vincentii.
SS. Fabiani, & Sebastiani.
SS. Ioannis, & Pauli.
SS. Cosmæ, & Damiani.
SS. Geruasii, & Protasii.
SS. Vitalis, & Agricolæ.
S. Proculi, vnus ex Protectoribus ciuitatis Bononiæ.
- 13 De picturis Confessorum, vnà cum habitu eorum, & insignibus.
De Confessoribus Pontificibus.
S. Syluestro.
S. Gregorio.
S. Petronio Episcopo, & Protectore Bononiæ.
S. Ambrosio.
S. Augustino.
S. Hieronymo.
S. Martino.
S. Nicolao.
- 14 De imaginibus Confessorum non Pontificum.
S. Benedicti.
S. Antonij.
S. Bernardi.
S. Dominici, vnus de protectoribus Bononiæ.
- 15 De picturis sacrarum Virginum, & aliarum sanctarum sceminarum.
S. Mariæ Magdalenæ.
S. Agathæ.
S. Lucie.
S. Agnetis.
S. Cecilie.
S. Catherinæ.
S. Anastasie.
- 16 De representanda imagine Paradisi.
- 17 De Limbo, Purgatorio, & Inferno.
- 18 De imagine diaboli.
- 19 De exprimenda figura Iudicij extremi.

INDEX

Quinti libri

De sacris imaginibus.

- cap. 1 **A**dmonitiones in vsum Parochorum, pro depingendis suis ecclesijs, Oratorijs, & Cappellis.
- 2 Quòd picturis sacris conueniunt ornamenta pretiosa, aurea, & cetera eius generis ob maiorem venerationem.
- 3 Exempla antiquorum, qui ornarunt ecclesias sacris imaginibus, seu pictis, seu sculptis, seu mosaico opere, seu alio pretioso artificio.
- 4 De locis, in quibus conueniat, vel non conueniat, effingi imagines sacras, & de fraude hæreticorum circa hanc rem.
- 5 De votis, quæ offeruntur in ecclesijs, & quid circa illa oporteret obseruari.
- 6 De ceteris rebus, veluti Armis, Insignibus militaribus, Nauibus, Crocodilis, cornibus Ceruorum, Onocrotalis, ouis Struthionum, Animalibus peregrinis, & alijs eiusmodi, nunquid conueniat poni in ecclesijs.
- 7 De sepulchris mortuorum, & modo depingendi illa.
- 8 De Oratorijs, sacellis, Crucibus, & alijs picturis sacris, quæ sunt extra ecclesiam maiorem in vijs, & alijs publicis locis, intra, vel extra ciuitatem.
- 9 De ædibus Canonicorum, & domibus curatorum.
- 10 De monasterijs Religiosorum, claustris, refectionibus, locis capitulorū, & cellis singulorum.
- 11 De modo pingendi Hospitalia, confraternitatum loca, & alia pia, & de ipsorum insignibus, & vexillis.
- 12 Quo pacto palatia Magistratum, aulae publicæ audientie, & loca Senatuum, siue Conciliorū essent adornanda.
- 13 De ratione depingendi academias publicas, bibliothecas, gymnasia, & loca priuata ad vsum librorum.
- 14 Qua ratione picturis ornandi sint arcus, trophæa, & huiusmodi alia, ad excipiendos Principes cum triumphis, & festiuitate, seu lætitia publica.
- 15 Animaduertenda nonnulla in effingendis plantis, arboribus, auiibus, piscibus, animalibus, & rebus similibus.
- 16 Quomodo oporteret picturis decorare hospitia, intra ciuitatem, aut extra.
- 17 Domus priuatæ singulorum quomodo essent depingendæ, & ornandæ.
- 18 Quòd omnis capax domus, tam in ciuitate, quàm in villis deberet habere aliquod oratorium, aut cappellam ad vsum familiæ.
- 19 Quid obseruandum sit circa imagines antiquas, iniuria temporis delatas, aut obscuratas.
- 20 De poena infligenda ijs, qui iniurii sunt in imagines, & ad quem iudicem eius rei cognitio pertineat.
- 21 Animaduersiones generales ad vsum artificum, vt possint facere imagines prudenter, ac Christiano siue religioso more.
- 22 An liceat in die festo pingere aliquam imaginem sacram in vsum ecclesiæ.
- 23 Cautiones quædam in futurum à pictoribus Christianis adhibendæ, cupientibus rite, vt oportet, exercere artem suam.
- 24 De varijs, & grauissimis erroribus, in quos labuntur mali pictores.
- 25 De modo sacræ confessionis à pictoribus faciendæ: cum quibusdam interrogationibus, vnde melius agnoscere valeant errores suos, & purgare eorum conscientias.
- 26 Quid curare debeant Magistratus, seu superiores tam spirituales, quàm temporales, Præfetti ordinum, patres familiarum, magistratum, & quilibet alius pro viribus, ad euellendos abusus prauarum imaginum.

- 27 Qua diligentia uti debeant permulti artifices, qui exercent se in conficiendis figuris, cuiusmodi sunt impressores, vitrarii, aurifices, cælatores, figuli, & qui faciunt coty-las, specula, ventilabra, seu vanos, aulæa ex corio, pannos textos acu: nec non plumarii, seu phrygiones, textores, & alii artifices, ut abusus ipsorum ablegentur.
- 28 Ordines in futurum retinendi in ciuitate, & diœcesi Bonon. quoad omne genus figurarum, tam in ecclesiis, quam etiam vbique in aliis locis.
- 29 Auctores qui scripserunt de imaginibus, tum pictis tum sculptis, iuxta variam eorum disciplinam.
- 30 Conclusio totius operis cum nonnullis animaduersionibus ad lectores.

Finis indicis librorum quinque de sacris Imaginibus.

DE SANCTA ORATIONE.

COLLE-
CTOR.

*V*M orationis fructus latissime pateat, ut sacra litera, pluresque Commentarij de ipsius laudibus conscripti edocent, inter precipua pastoralis sollicitudinis munera, illud sane ponendum est, ut oratio in fidelium cœtu frequentetur.

Cum autem ipsa nullum excludat tempus, aut locum, aut personam, aut actionem, aut modum, aut ordinem: unde & varia nomina sumit pro actuum varietate: & est sacrificium, sunt hora Canonica, sunt psalmodia; sunt supplicationes, sunt peregrinationes: item est publica oratio, est priuata, est multorum simul, & singulorum: est vocalis, est mentalis: sunt obsecrationes, orationes, postulationes & alie: item oratur genibus flexis, stando, unde stationes: procedendo, unde processiones: gratias agendo, & celebrando diuinas laudes, unde hymni, & cantica.

Idcirco cum per Dei gratiam nullum sit orationis genus, quod in vrbe, & diœcesi Bononia suis temporibus locum non habeat, quodque non omnibus sit notum & frequens, & ab Illustrissimo Archiepiscopo plurimis auxilijs auctum; existimauimus superuacaneum esse, in hoc collectionis opere, huiusmodi res, quæ in usu & notitia omnium sunt, collocare: sed tantummodo insigniora quadam, & quæ fortasse magis particularia sunt ecclesiæ Bononiensis, afferri oportere.

Ponemus igitur primò orationem publicam à Gregorio XIII. Illustrissimi Cardinalis Archiepiscopi opera, per Apostolicum Breue Bononia institutam: quæ magno pietatis, & deuotionis affectu omnibus diebus festis continuatur: & diuersæ ecclesiæ ad eam habendam, aliamaribus, alia fœminis separatim deputantur.

Deinde orationem, quæ dicitur, Vespertina, quæ pariter à Gregorio XIII. eiusdem Illustrissimi Cardinalis opera Bononia est instituta.

Tam orationem quæ dicitur, pro defunctis.

Postremo orationem quæ dicitur in Septuagesima vsque ad tempus Quadragesimale, quæ institui solet quotannis Illustrissimus Archiepiscopus: ut eo præsertim bacchanalis insanie tempore, diaboli furentis callidis artibus, huius sanctæ exercitationis presidio à fidelibus occurratur.

Qui a verò peregrinationes etiam, inter orationis species connumerari possunt, quemadmodum & processiones; post hæc omnia subiungemus plura, quæ ad Iubilæum pertinent, tam

Rome

Rome, quam Bononia suscipiendum, quæ paterno zelo Illustrissimus Archiepiscopus, ut cum spiritali fructu quam maximo susciperetur, suis populis præscripsit: nam licet hæc actio non sit frequens, eam vnã ob causam, quia singularis est, & non vulgari apparatu indiget, ut rite perficiatur: hic illi locum tribuere voluimus.

INSTITVTIO ORATIONIS

Publicæ continuandæ.

Omnibus festis diebus in ciuitate Bononia.

Illustrissimus & Reuerendissimus D. Cardinalis Palæotus Episcopus Bononiæ: ut debitæ Deo gratiæ reddantur, ob vrbe hanc à læuissimæ pestilentia cõtatione seruata, quæ ad hoc vsque tempus per totam ferè Italianam grassata est, & incredibili strage plures ipsius ciuitates deuastauit; utque Christi fideles eò magis accendantur, ad preces Deo deuotè effundendas omnium bonorum largitori, beatæque Mariæ Virgini, ac beato Petronio, sanctisque omnibus, qui pro nobis intercedere dignati sunt: tantumque periculum hinc in posterum etiam arcere dignentur, quò propinquius illud fuit: & inter ceteras vrbes, quæ Dei flagello sunt percussæ: hæc vndiq. cõtationis populis cincta, nõ solum incolumis, sed etiam tranquilla diuina benignitate permansit: præter varias supplicationes, orationes, aliaque piæ exercitationes habendas: religiosis, parochis, & à quocunque hominum gradu, tam hic Bononiæ, quam in diœcesi, ab eodem Illustrissimo D. Archiepiscopo præscriptas: hic præsertim instituendam esse censuit, & curauit aliam orationem publicam, quæ diebus festis fiat; & continuetur ab ortu, vsque ad occasum solis, in varijs ecclesijs, pro viris, & pro mulieribus separatim distributis; quæ quidem ecclesiæ mutabuntur singulis festis diebus in singulis regionibus, seu quartæijs, quemadmodum admonebitur.

Quare idem Illustriss. Archiep. paternis visceribus, totoque animi affectu hortatur enixè omnes fideles ciuitatis

huius: ut sanctum hunc orationis vsum introducant, amplectantur, frequenterque deuote, & humiliter persequantur: peccata hoc præsertim tempore fugientes: à lusibus, choreis, fabulosis colloquijs, alijsq. abusibus tanquam à bonorum morum peste abstinètes, ne Dei ira, quæ sua misericordia erga nos huc vsq. contexit, inter tot ecclesiæ militantis angustias, tanquam super ingratißimos, omnibusque malis dignißimos cadat; nisi & oremus, & conuertamur.

Indulgentia quæ conceditur in omnibus ecclesijs, in quibus oratio publica habebitur.

GREGORIVS PAPA XIII.

Vniuersis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem, & apostolicam benedictionem. Desiderantes cunctorum Christi fidelium animarum salutem, ea libenter concedimus, per quæ pijs operibus salutem ipsam, & conscientia pacem Deo propitio valeant promereri. Cum itaq. sicut accepimus, dilectus filius noster Gabriel tit. S. Martini in mōtibus presb. Card. Palæotus nuncupatus, ecclesiæ Bonon. ex dispensatione apostolica Præsul, hoc periculoso contagiosi morbi tempore vnã orationem singulo quoque die festo, in vnã pro masculis, & in altera ecclesijs Bonon. pro fœminis, recitandam introduci, & ecclesijs prædictas secundū dies festos incidere variari desideret: & ut Christi fideles eo libentius deuotionis causa ad dictas ecclesijs confluant, quò se exinde dono celestis gratiæ uberius cõspexerint esse refectos. De omnipotentis Dei misericordia, ac beatorū Petri & Pauli apost. eius auctoritate confisi, omnibus & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, qui dictas ecclesijs, quas dictus Gabriel Card. & pro tempore existens Ep. Bonon. duxerit eligendas, respectiue diebus ad id deputatis, ab ortu vsque ad occasum solis dictarum festiuitatū deuote visitauerint, & inibi pijs ad Deum preces pro liberatione tã Bononiæ, quam aliarū Christi-

Da 3

fidelium

fideliū ciuitatum à peste huiusmodi, & alijs prout vnique suggeret deuotio fuderint, pro qualibet vice, qua id fecerint centum dies de eis iniunctis, seu alijs quomodolibet debitis pœnitentijs, misericorditer in Domino relaxamus. Presentibus, durante pestis suspicionē dumtaxat valituris.

Dat. Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 30. Augusti MDXXVI. Pontificatus nostri anno Quinto.

Cæsar Glorierius.

Ratio quæ adhiberi debet in hac Oratione faciendâ.

Contrito, & humili corde vnique ad hanc Orationem accedendum est, atque ea deuotione, dum oratur, ut non solum alij minime perturbentur, sed etiam maxime ædificentur.

Oratio fiet cuiuscunque arbitrio, siue vocalis, siue mentalis: & recitari poterit inter cetera, septem psalmi pœnitentiales, Corona, seu Rosarium totum, siue aliqua pars, prout vnique videbitur.

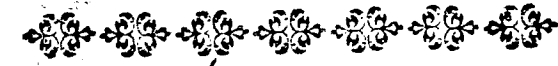
Ordo ecclesiarum in quibus oratio faciendâ erit, & dierum per totum mensem .N. à quo tempore dies & ecclesiæ aliæ præscribentur.

Ecclesiæ pro masculis.	Dies Festi.	Ecclesiæ pro mulieribus.
S. Mariæ maioris.	S. Bartholomæi Apostoli.	Moniales Corporis Christi.
S. Martini maioris.	V. Dominica Augusti.	Moniales S. Felicis.
S. Gregorij.	I. Dominica Septembr.	Moniales S. Petri martyris.
S. Proculi.	Natiuitatis B. Virginis.	Moniales S. Vitalis.
S. Mariæ seruorum.	II. Dominica Septembr.	Moniales S. Magdalena.
S. Iacobi.	III. Dominica Septemb.	Moniales S. Mariæ nouæ.
S. Francisci.	III. Dominica Septemb.	Moniales S. Laurentij.
S. Dominici.	S. Michaelis Archangeli.	Moniales S. Gulielmi.
S. Ioannis in monte.	V. Dominica Septembr.	Moniales S. Agnetis.
S. Georgij.	S. Petronij.	Moniales S. Leonardi.
S. Mariæ gratiarum.	I. Dominica Octob.	Moniales Sanctissimæ Trinit.
S. Saluatoris.	II. Dominica Octob.	Moniales S. Christinæ.
S. Stephani.	S. Lucæ.	Moniales S. Io. Baptistæ.
S. Barbatiani.	III. Dominica Octob.	Moniales S. Catherinæ.
S. Lucie.	III. Dominica Octob.	Moniales S. Matthiæ.

Dat. Bonon. in Episcopali Palat. die 21. Augusti. 1576.

N. Vicarius generalis de mand.

INSTI-

INSTITVTIO ORATIONIS Vespertinæ in communi faciendæ.

Breue Sanctiss. D. N. Gregorij xiiij.
Pont. Max.

GREGORIVS PP. XIII.

Vniuersis, & singulis Christi fidelibus Ciuitatis, & Diœcesis, & Comitatus Bonon. presentes literas inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem.

Sanctæ orationis institutum, per quam ad Deum patrem misericordiarum confugimus, atque eidem corda nostra effundimus, cum omni tempore Christianis omnibus sit per quam necessaria. tum verò in rebus aduersis. & cum eos vndique mala perturbent, eo frequentius ab eisdem oportet exerceri.

Nos itaque considerantes, Christianam religionem his temporibus vehementer sauis hæresum ministris agitari, & immanissimos Turcas Christiani nominis hostes maiora in dies aduersus nos damna moliri: aliaque innumera pericula Catholicis nationibus quoti die imminere; non cessamus pro tot periculis, & tempestatibus depellendis, vni genito Dei filio preces tanquam salutaria remedia offerre; atque idem cupimus ab omnibus fidelibus in toto Christiano orbe, & Ciuitate nostra Bonon. ex cuius gremio nos superna bonitas, peregrinationis nostræ cursum inchoare voluit, sine intermissione fieri optantes; hanc quæ nobis Mater, Filiæque data est, specialibus in Domino gratijs fulgere, & ceteras post almam Urbem ciuitates, religione, moribus, & deuotionis zelo antecellere.

Qua propter hortamur in primis Patres familias eiusdem Ciuitatis, & diœcesis, nobilesque viros, ut quò magis eos Pater cælestis honorum amplitudine, aut scientia exornauit; sic primos se, atque aliorum duces in tam sancto opere amplectendo, ad nominis eius gloriam præbeant. Et quoniam quæ à pluribus simul collectis sit oratio, tanquam manu mi-

litum facta, maiores apud Deum vires habere, ac veluti carbones in vnum collecti, ardentiores solent flammam excitare. Nos Populum nostrum Bononien. prædictis specialibus indulgentiarum muneribus, ad communem huiusmodi orationem frequentandam, eo largius inuitandum decreuimus.

Cupientes igitur ut singulis diebus dato certo campanarum signo, Patres familias, tam in prædicta ciuitate, quam in Diœcesi, & Comitatu Bonon. vnà cum reliquis qui de familia sunt, suæ quisque domi ad orandum in locum vnum conueniant.

De omnipotentis Dei, cuius Vicarium in terris gerimus, misericordia, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, & singulis vtriusque sexus Christi fidelibus, tam in Ciuitate, quam in Diœcesi, ac in Comitatu Bonon. prædictis constitutis, humili & contrito cor de ad Deum conuersis, qui datis campana signis, certo eo temporis spatio à dilecto filio nostro Gabriele tituli sancti Martini in montibus presbyteros Cardinali Palæoto eiusdem Bonon. Ecclesiæ Episcopo describendo, orationi vacauerint: necnon & prædicando, & alias cohortando eius orationis fautores, & sollicitatores fuerint, quoties id fecerint dies centum: qui verò singulis diebus per totam hebdomadam ad præscriptum illius temporis spatium, in ea orando exercitatione persenerauerint, ijs annum; præterea, qui per mensem, illis annos tres, & totidem quadragenas de iniunctis; vel alijs quomodolibet debitis pœnitentijs: qui autem salutaris huius instituti usum retinuerint, vel legitimo impedimento id facere non potuerint, si contriti, & confessi die festiuitatis S. Petronij sacrum Eucharistiæ Sacramentum deuotè sumpserint, ijs plenariam omnium, & singulorum peccatorum suorum indulgentiam, ac plenariam etiam in articulo mortis misericorditer in Domino elargimur.

Quodque per annum continuum singulis diebus luna in communi orantes, psalmum De profundis, pro anima cuiuslibet fidelis, qui in Charitate decesserit: & tam vesperti, quam die festiuitatis omnium Christi fidelium defunctorum, officium mortuorum, seu si legere ignorauerit, bis coronam beatæ Virginis recitauerit, ut ipsa anima de thesauro Ecclesiæ Indulgentiam consequatur, atque à pœnis Purgatorij quantum diuina bonitati placuerit, per-

*rit per modum suffragij liberetur, pariter con-
cedimus. Presentibus perpetuis futuris tempo-
ribus duraturis. Dat. Romæ apud S. Petrum
sub annulo Piscatoris die 19. Martij 1576.
Pontific. nostri Anno quarto.*

Cæs. Glorierius.

*Sequitur promulgatio brevis Apo-
stolici, adiuncta ab Illustrissimo
Archiepiscopo in modum lite-
rarum pastoralium ad Clerum
& populum suum Bonon.*

INter cetera sanctæ Orationis gene-
ra, quæ Christus Dominus noster Pa-
tris æterni sapientia, in Ecclesia sua insti-
tuit: vt omni loco, & tempore necessita-
tes & miserias, quibus in hac lacryma-
rû valle premimur, illi explicare: ab eo-
que qui factus obediens vsque ad mor-
tem, mortem autem crucis nos dilexit,
auxilium implorare: & quodammodo è
terris ad cælum, expeditum nuntium
mittere possimus; nemini dubium est di-
lectissimi, eam præcipuè orationem ef-
se, quæ sit à pluribus in vnum aggrega-
tis, & charitatis vinculo coniunctis: cum
ipse Dominus nobis dixerit, *Vbi sunt
duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi
sum in medio eorum.*

Quamuis autem cuiuscunque preces
vbicunque Deo in spiritu humilitatis,
& contritionis porrectæ, ab ipsius inef-
fabili misericordia exaudiantur: vt le-
gimus in sacris literis, de Iona in ventre
Ceti, de Iob in sterquilinio, de Daniele
in laçu leonum, de tribus pueris in for-
nace ignis ardentis; præter alios pluri-
mos, qui in carceribus, in speluncis, in
desertis locis, à diuina bonitate per ora-
tionem quicquid iuste petierunt, impe-
trare potuerunt.

Tamen quemadmodum ignis ex plu-
ribus carbonibus simul collectis vehe-
mentior accenditur: nauisque plurium
instrumentorum, & remorum opera tu-
tior, & celerior fertur; ita etiam plu-
rium fidelium oratio, vinculo illo pacis

vnionisque validior, & efficacior reddi-
ta, ad diuinæ maiestatis thronum faci-
lius peruenit: cum scriptum sit, per ipsã
tanquam manu militum facta, vim Deo
inferri. *Et non pariter* (inquit S. Io. Chry-
sostomus) *exoras, cum solus Dominum ob-
secras, atque tuis cum fratribus: est in hoc
plus aliquid, videlicet concordia, conspiratio,
copula amoris, & charitatis clamor felici so-
cietate: ex qua orationes infirmiores, se simul
complexæ, validiores in cælum euehuntur.*

Idem verò, & in humanis rebus contin-
gere videmus, cum populi totius preces
magis, quam vnus hominis, Principem
commouere, & ad misericordiam incli-
nare experiamur.

Cum autè vbi maiora pericula sunt,
illuc in primis remedia efficaciora ex-
quirere debeamus, Christianaque res-
publica his turbulentissimis temporibus
vbique plurimum afflicta: & præsen-
tibus malis prematur: & futura, quæ iam
impendent, perhorrescat: non solum ab
hæreticis vndique circumdata, bellisque
infidelium petita; sed etiã altarum pro-
uinciarum, & Regnorum seditionibus
iactata; & quod peius est peste, & fame
pluribus in locis ita laborans: vt vindi-
cem Dei dexteram, iramque illius ob-
peccata nostra, quorum non est nume-
rus, in nos conuulsam esse videamus.
Nunc præsertim dilectissimi ad Oratio-
nis huius auxilium confugiendum est,
nunc ea frequentius vtèdum tanquam
mediatrice, quæ Deum placet: vt non
secundum peccata nostra faciat nobis,
sed secundum multitudinem miserationi-
nû suarum, furorẽ suum à nobis auer-
tere dignetur. Atq. eò magis in eã om-
ni deuotione nobis incumbendum est,
quò maior occasio sese nobis offert, de
æterna gloria benemerèdi. Nam vt ad
eam vos accenderet sanctiss. Grego-
rius xiiij. salutis vestræ vigilantissimus
custos, indulgentiarum thesauros aper-
ruit, & paterna charitate ijs elargitur,
qui sanctum hunc orationis communis
institutum amplectentur, & persequen-
tur.

Quia verò totius populi multitudo
vnum in locum vbi oret, conuenire fa-
cile

cile non potest, placuit sanctitati suæ, vt
vna mente, vnoq. spiritu conueniant in
singulis domibus eodem tẽpore, & à pa-
tribus familiàs, siue Superioribus con-
gregentur, qui exemplum præstabunt:
& in hac sanctissima actione præsentis
exemplo suo non solum inuitabunt, sed
etiam vt certatim omnes familiares ad
eam accurrant, efficient.

Atque cum in primis cupiat summus
Pontifex, vt hæc potissimum nostra Ci-
uitas, in qua ipse suæ humanæ peregrina-
tionis initium habuit, inter alias religi-
one, morum sanctitate, pietate, ceteris-
que virtutibus splendeat; paternis vi-
sceribus totum hunc populũ vehemen-
ter hortatur, vt sanctæ huius orationis
pristinam consuetudinem in suam do-
mum vnusquisque introducat, & præci-
pue à nobilibus, ditioribusque ciuibus
requirit: vt quò magis opibus, honori-
bus, & auctoritate abundant: eò se gra-
tiores Deo bonorum omnium largitori
præbeant: & orationem hanc omni stu-
dio, & sollicitudine à seruis, filiis, alijsq.
ministris, qui apud se sunt, prætermitti
nullatenus patiantur.

Nos igitur vt exequamur, quæ de ea
summus Pontifex in suo apostolico di-
plomate præcipere dignatur, ipsum di-
ploma, & quæ sequuntur, edenda statui-
mus: omnes fideles Ciuitatis, & Dio-
cesis nostræ enixe in Domino orantes,
vt tanta charitate omnia accipiant, ea-
que deuotione expleant: vt feruens
initium, quod erit ipso Dominicæ An-
nunciationis die, feruentissimo fine in
Dei gratia cõcludant, & ad vitam æter-
nam intercedente beatissima Dei Ge-
nitricæ Virg. Maria, perduci mereantur.

ORDO SERVANDVS
in singulis domibus ciuitatis,
& dioc. Bononien.

*Pro oratione Vespertina in com-
muni facienda.*

IN primis mandamus, vt Superior cu-
iuscunq. ecclesiæ tam secularis, quam

regularis etiã parochialis, in qua signũ
salutationis Angelicæ vesperi pulsari
solet, statim atque signum Cathedralis
audiet, ipse etiam eadem salutationem
Angelicam pulsari faciat: & post illud
signum immediate, decẽ aut duodecim
campanæ ictus adijciat, aliquo inter ip-
sos posito interuallo, qui quidem ictus,
orationis communis tempus nuncia-
bunt.

His campanæ ictibus auditis, quilibet
paterfamilias, in Oratorium si ad-
erit, aut eo deficiente, in cubiculum ante
imaginem sacram ad id accommodatã
cum tota familia conueniat: vbi genu-
flexi omnes orabunt, vt infra dicitur.

Si in aliqua domo patrifamilias ex-
pedire videbitur, vt masculi à fœminis
separatim orent, id agere poterit, dum-
modo eadẽ hora tam à masculis, quam
à fœminis oratio fiat, curabitque omni-
no ne vllum interesse prætermittat, tam
si filij sint, quam famuli, alique qui in ea
domo commorantur; memor sibi tam-
quam capiti omnium membrorum, & to-
tius familiæ rationem reddendam esse.

Atque vt ijs etiam fidelibus consula-
tur, qui pro vario vocationis genere, va-
rijs etiam occupationibus, & negociis
distenti sunt, patresfamilias suo quique
commodo post tempus etiam prædictũ,
signumque vt supra datum, orationem
facere poterunt ante cœnam alia hora,
familiaribus, domesticisque ad eandem
campanula conuocatis.

**S V M M A R I V M I N D V L G E N -
T I A R V M.**

Q Vicunque ad signum salutationis
Angelicæ, aut campanulæ vt supra,
ante cœnam, huiusmodi orationem in commu-
ni facient: quique aut predicatione, aut hor-
tatione eam promouebunt, quotiescunque id
agent, centum dies Indulgentiæ consequen-
tur.

Qui singulis diebus per totam hebdomadã
ad præscriptum illius temporis spatium, in ea
orando exercitatione persuerauerint, annum
Indulgentiæ consequentur.

Indul-

Qui per mensem integrum idem agent, Indulgentiam sex annorum, & totidem quadragenarum ex penitentibus sibi impositis, aut alio quouis modo debitis consequentur.

Qui verò hanc orationem facere consueverunt, vel aliquo legitimo impedimento detenti, id facere non potuerint: si contriti, & confessi, die Festiuitatis S. Petronij Episcopi, & Protectoris nostri, sacrum Eucharistia sacramentum deuote sumpserint, plenariam omnium, & singulorum peccatorum suorum etiam in articulo mortis, Indulgentiam consequentur.

Item, qui huius sancti instituti usum retinuerint, & qualibet secunda feria per integrum annum psalmum De profundis, dicent: & tam in vigilia ad Vesperas, quam in in ipso die commemorationis fidelium defunctorum, officium mortuorum recitabunt; animam per modum suffragij à Purgatorij pœnis liberabunt: qui verò legere ignorabunt, ijs coram B. Virginis loco Officij mortuorum bis dicenda erit, ut hac consequantur.

Quid agendum est statuto orationis tempore, vt Indulgentias prædictas fideles consequantur ad præscriptum eiusdem Breuis.

IN primis omnes, & singuli contrito corde Deum orabunt.

Oratio ad illud tēpus durabit, quod à nobis præstitur: quod tamen hincce initijs, vt facilius vnusquisque huic piissimo operi vacet, sufficet, dū quinquies recitetur oratio Dominica, & saluatio Angelica.

Quamuis autem qui, vt dictum est quinquies orationem Dominicam, & salutationem Angelicam recitabunt, Indulgentiam consequentur: tamen paternæ omnes hortamur & monemus, vt alias etiam preces adhibeant, & longius temporis spatium in oratione confument, præsertim in vigilijs festorum dierum, & cum die sequenti communicare debebunt, ad indulgentias consequendas.

Hortamur etiam, & monemus patres familias: vt præter ea, quæ ex obligatio-

ne dicere tenentur, litanias adiungant, aut interdum coronam, psal. *Miserere mei Deus*, cum oratione pro peccatis, & oratione sancti Spiritus admisceant, aliasque orationes, dummodo spatium illud temporis, quo quinquies *Pater noster*, & *Aue Maria*, deuote recitari præscribitur, non minuant.

Hortamur insuper eosdem omnes, & singulos, vt hanc orationem his, quæ sequuntur, ecclesiæ sanctæ necessitatibus omni deuotione, & spiritus feruore applicare contendant: atque ideo superiores cuiuscunque familiæ, orationis tempore singulis diebus in hūc modum eas promulgabunt.

Dominica. *Exoretur Deus pro exaltatione sancta matris Ecclesiæ, & summi Pontificis incolumitate.*

Feria 2. *Pro fidelibus defunctis, & pro ijs qui sunt in peccato mortali, vt ad Deum conuertantur.*

Feria 3. *Pro Archiepiscopo, omnibusque ecclesiasticis ordinibus.*

Feria 4. *Pro Principibus Christianis, eorumque vnione, & pace.*

Feria 5. *Pro extirpatione heresum, & infidelium conuersione.*

Feria 6. *Pro afflictis, captiuis, pauperibus, & tribulatis.*

Sabbatho. *Pro prosperitate spirituali, & temporali totius populi ciuitatis, & diocesis nostræ, vt beatissima Virgo illam custodire, & protegere dignetur.*

Atque vt supradicta omnia executio ni mandentur, præcipimus omnibus, & singulis parochis, tam ciuitatis, quam diocesis nostræ, vt non solum proxima Dominica, sed sæpe aliis etiam temporibus in maiori populi frequentia sanctum hoc institutum orationis promulgent, curentq. vt in singulis domibus diligenter quotidie vesperi, illi vacetur.

Hortamur etiam omnes monasteriorum superiores, tam monachorū, & fratrum, aliorumq. Regularium, quàm ipsarum monialium, vt omni spiritu deuotionis, feruentiq. pietatis studio hoc vtile, & sanctum institutum amplectantur.

Dat. Bon. in Archiep. pal. &c.

N. Vic. gen.

ORA-

ORATIO PRO FIDELIBVS
defunctis habenda quotidie
prima hora noctis.

Gabriel Card. Archiep. Bonon.

QVàm horribiles pœnæ sint, quibus fidelium animæ in purgatorio cruciantur, sacra scriptura testimonio, & sanctorum Doctorum auctoritate comprobatur; qui nullum excogitari, & mente fingi sensibilem dolorem posse affirmant, qui illorum tormentorum minimo comparari possit: dicente S. Augustino (prout in Decreto idem etiam relatum est) hic ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo grauis est: excedit enim omnem pœnam, quam vnquam passus est aliquis in hac vita: & alibi, ignis ille asperior est, quàm quicquid in hoc seculo pœnarum videre, aut sentire, aut cogitare quisquam potest.

Quare cum nullis verbis, nullaque similitudine huiusmodi grauissima tormenta describi potuerint, sancti doctores illa circumscribere, & adumbrare conati sunt: vt à fidelibus, quantum fieri possit intelligantur: & quantum pictus ignis à vero differt, tantum etiam Purgatorii ignem à nostro hoc terrestri differre dixerunt, vt ignis noster præ illo pius esse existimetur. Neque mirum cum idem sit prorsus ignis ille, quo in æternū damnatorum animæ in inferno torquentur: qui cum ab agente infinitæ potentia sit constitutus tanquam diuinæ iustitiæ instrumentum; sic ut in gratia & charitate discedentes, quibus aliquid pro peccatis satisfaciendum superest, torquendo ad tempus expurgat; ita sine fine etiam impœnitentes, & in peccato lethali mortuos comburit, & miris cruciatibus in perpetuum affligit.

Hinc facile excitari potest vnusquisque vestrum dilectissimi, ad cogitandum quàm digna sit Christiano viro in hac vita degenti charitas illa, qua remedijs à pia matre Ecclesia institutis, huiusmodi intolerabilibus pœnis suos filios iuua-

re, & quasi aquam eorum incendijs, qua recreentur, superinfundere docemur.

Nam si natura dictante facere non possumus: quin commoueamur, cum quempiam licet exterum, & nobis ignotum, huius mortalis vitæ miseris grauiter oppressum esse, aut videmus, aut audimus; quique si potest, præcipitio proximum non contineat, & cadentem non erigat, omni vituperatione dignus esse censetur. Quanto magis Christianus animus compati debet, & per opera satisfactoria succurrere tam multis; neque iis quidem exteris aut ignotis; sed per Iesu Christi gratiam sibi coniunctissimis, qui in illis Purgatorii flammis, atrocissima tormenta, & supplicia perferunt, vt iis opem ferat, quæ præsto est, & suffragetur? Quid verò non amplius commoueat vos dilectissimi, cum nesciatis an eo in loco purgetur, qui vobis etiam sanguinis vinculo copulati sunt, parentes, filii, fratres, coniuges, amici, & benefactores? ad quos suffragijs, & spiritualibus auxilijs iuandos, non solum Christiana pietas, & vinculum sanguinis nos excitat: sed etiam facilis auxiliij huiusmodi præstandi copia, à sacratissimo Christi Domini nostri sanguine vim habens, in omnes fideles per eius Vicarios in terris distributa.

Quæ sane Redemptoris nostri misericordia, eò magis etiam arguit eorum corda non dicam humana, sed ferina, potius, perfidia, ingratitude, atque immanitate plenissima: qui bonorum temporalium hæredes sunt relictæ, aut testamentorum executores, debiti officij erga de se optime meritos, & sibi præfidentes defunctos tam facile obliuiscuntur, & cum humanitatis officio, fidem etiam quæ eis debetur conculcant: cum ad animas illas tot, tantisque cruciatibus expositas, à quibus opes, & honores acceperunt, nunquam mentis oculos flectant, aut misereantur.

Inter cetera verò Matris ecclesiæ remedia, quibus, & fidelium defunctorum auxilio consulatur, & Christiana pietate dignissimum hoc suffragij officium nullatenus relinquatur, cum præcipua sit

fit oratio; statuit sanctissimus D.N. Gregorius xiiij. Pontifex Max. vt Romæ prima hora noctis fiant preces pro defunctis, atque hanc ob causam Indulgentias centum dierum pro qualibet vice orantibus elargitur.

Quare æquū sanè fuit pastoralis muneris nostri officium, vt summi Pontificis pijsimæ, & sanctissimæ voluntati inhærentes: quemadmodum alias orationes pro viuis instituimus, ita etiam tanto illius, quem præcipuum ducem in hac pastorali administratione sequi debemus, exemplo incitati, has orationes pro defunctis in hac nostra Ciuitate, & diœcesi decerneremus, cuius celebrandæ ratio hæc erit.

In sex præcipuis Ecclesiis à nobis ad maiorem populi commoditatem electis, vt signa huius orationis ab omnibus audiantur: prima noctis hora, nouem ictibus campanæ maioris internas vices distinctis, signum dabitur. Ecclesiæ verò erunt. *Metropolitana Sancti Petri, S. Petronii, Sancti Dominici, S. Francisci, S. Iacobi, & Sancti Stephani*: his signis auditis in ceteris ecclesiis, earū rectores idem præstare curabunt.

Cum hoc signum audietur vnusquisque genuflectat, & ad ea, quæ diximus animum adiiciat: cogitet, quanta sint supplicia, quantoque solatio afficiantur eo tempore animæ illæ, pro quibus orandum est: dicat verò preces hic in fine adiectas; quòd si quis legere ignoret, aut eas memoria non teneat, recitet ter orationem Dominicam, & salutationem Angelicam.

Sciunt autem omnes: vt Indulgentiã adipiscantur, opus non esse, vt vnum in locum vnà conueniãt, quemadmodum de oratione communi vespertina præscripsimus; sed vbicunque fuerint, ibi audito campanæ signo, pro defunctis fidelibus orare debent.

Amplectimini igitur dilectissimi toto cordis affectu sanctum hoc Christianæ pietatis institutum: porrigite satisfactionis auxilium, quod à vobis requirunt animæ illæ, Christi redemptæ sanguine: & quæ in illo igne tanquam au-

rum purgatæ ad cælum euolantes, pro nobis etiam apud Deum intercedent. Placeat verò diuinæ bonitati, vt tantorum cruciatuum nos ipsi expertes, sempiterna gloria fruamur: aut ita permittentibus peccatis nostris, dum in Purgatorio patimur, habeamus orantes Deum pro nobis: illudque suffragiū, quod nunc alii oratione hac breui à nobis postulant, id etiam pro nobis alii efficere meminerint.

Hanc verò nostram de oratione indictionem, in primis parochi ipsi promulgare, & commendare quotidie non cessent, tum sermonibus publicis, tum sacris confessionibus: Deusque omnipotens nostras preces exaudire dignetur, cui laus, & gloria in secula seculorum. Amen.

Dat. Bononiæ in Archiep. palatio.

Preces adhibendæ in oratione nocturna pro defunctis.

Antiph. *Si iniquitates.*

Psalms.

De profundis clamauit ad te Domine, &c.

Kyrie eleison, &c.

Repetitur antiphona. *Si iniquitates.*

Oratio.

Fidelium Deus omnium conditor & redemptor, animabus famulorum, famularumq. tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum: vt indulgentiam, quam semper optauerunt, piis supplicationibus consequantur. Qui viuis, & regnas in secula seculorum. Amen.

ORATIO IN SEPTVAGESIMA
& alijs diebus, qui sequuntur
facienda, vsque ad tempus
Quadragesimale.

Sancta ecclesia mater & magistra nostra, in ingressu Septuagesimæ, dū indumenta sacra mutat, dū læta cantica omittit, dum in diuinis officiis nil aliud nisi penitentiam, & memoriã præsertim trium nouissimorum nobis renouat,

uat, nempe Mortis, Inferni, & Iudicij. Ostendit etiam & plane docet quomodo viuendum sit fidelibus: nempe vt soluti teterrimi hostis nostri laqueis, quos hoc præsertim tempore solet tendere: caute agentes, non luxui, non ludis, non choreis, alijsque huiusmodi diaboli artibus vacent: sed iis omnibus reiectis, atque etiam ab ipsa cogitatione delectis: quò magis indigent remedijs, vt ad meliorem vitam reuocentur, eò ardentius, ea quæ apparantur & facillima præbentur quærãt, & ad salutarem fructum accipere contendant.

Cum itaque ex antiquo sanctorum Patrum instituto, decretisque plurium Conciliorum statutum sit, vt huiusmodi temporibus, quibus maxime propensiones in peccata, & peccata ipsa abūdant, animarum Pastores non solum hortationibus eas à tantis periculis arcere studerent; sed etiam aliquo arctiore vinculo obstringerent, vt è directo vitijs virtutes opponerent: sicque ieiunijs, Orationibus, Litanis, alijsq. publicis, & priuatis deuotionis actibus, dæmonis artes eluderent, deque oppugnatore crudelissimo summa cum totius cælestis chori lætitia facillime triumpharent.

Ideo Illustriss. D. Card. Palæotus Pastor & dux noster, in hoc militantis peregrinationis itinere, hæc quæ sequuntur arma, & exercitationes spirituales nobis Dominica Septuagesimæ vsq. ad Quadragesimam, quibus tuti ad poenitentiam sacrum illud tempus perueniamus, proponit induenda; hortaturque omnes summo paternæ obligationis affectu, vt fortes milites sese exhibeant,

induantq. armaturam fidei: & reliqua Deo iuuante peragãt, de quibus in hac pagina admonentur.

Concedit insuper omnibus, & singulis, qui alicui harum exercitationū operam dabunt, centum dies indulgentiæ in forma ecclesiæ consueta; quæ omnia Parochi inter missarum solemnias promulgare, & populum ad ea exequenda vehemēter hortari non prætermittent.

Ratio spiritualium exercitationū a Septuagesima vsque ad Quadragesimam, quibus vacare debet clerus, populusque Bonon.

Fiet oratio quadraginta horarum in Monasterijs, & conuentibus omnibus etiam monialium: cui initium dabitur die sabbathi proximo, qui præcedit Dominicam Septuagesimæ, vesperti hora 24. & distribuetur inter ipsa Monasteria, prout monebuntur eorum superiores.

Dominica sequenti hora 13. incipiet oratio in Parochiis infra scriptis, quæ de die tantum fiet: & tot diebus, quot sufficiant ad quadraginta horarum terminum explendum, durabit: cui orationi omnes interesse poterunt tam mares, quàm foeminæ distinctis locis: ea tamen deuotione, & modestia, quæ sanctissimi Corporis Domini præsentia deceat: nostrisq. necessitatibus, & auxilijs quæ exposcimus, sit cõsentanea, vt exaudiamur.

Orandum est pro exaltatione S. Matris Ecclesiæ, pro salute summi Pontificis, & pro totius ciuitatis, & diœcesis huius felicitate.

Ecclesiæ Parochiales Orationi xxxij. horarum destinatæ pro singulis Regionibus, seu Quarterijs ciuitatis.

Dominica Septuagesimæ.

Ecclesia S. Geruasii, & Prothasi.

Ecclesia S. Martini Crucis Sanctorum.

Ecclesia S. Michaelis leprosum.

Ecclesia S. Cecilia.

Dominica Sexagesimæ.

Ecclesia S. Prosperi.

Ecclesia S. Barbatianæ

Ecclesia S. Agatha.

Ecclesia S. Sigismundi.

Dominica Quinquagesimæ.

Ecclesia S. Christina de Predalata.

Ecclesia S. Matthæi de Pescarijs.

Ecclesia S. Maria in uia maiori.

Ecclesia S. Agatha.

Ec

Incc-

In ecclesia S. Lucie Patrum Iesuitarum fiet insuper oratio continua tribus postremis diebus, qui feriam quartam cinerum præcedunt, hoc est Dominica quinquagesimæ, & feria 2. & 3. quæ sequuntur, quibus tribus diebus mane concionabitur.

Iisdem diebus Dominicæ Septuage-

simæ, Sexagesimæ, & Quinquagesimæ in ecclesia Cathedrali, atque in alijs etiam præcipuis ciuitatis ecclesijs Verbum Dei prædicabitur, à prandio verò post vespas in eadem cathedrali sermo habebitur, alijsque diebus omnibus in confessione eiusdem cathedralis solita spiritualia colloquia exercebuntur.

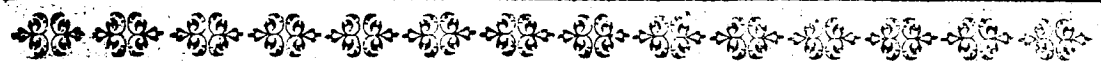
Ecclesiæ, in quibus generalis Communio celebrabitur ab Illustrissimo Domino.

Dominica Septuagesimæ.
Dominica Sexagesimæ.
Die Iouis ante Quinquagesimam.
Dominica Quinquagesimæ.
Feria sexta sequenti.

In ecclesia S. Georgij.
In ecclesia collegiata S. Mariæ maioris.
In ecclesia S. Lucie Patrum Iesuitarum.
In ecclesia Parochiali S. Leonardi.
In ecclesia Monialium Angelorum.

Dat. Bonon. in Archiepiscopali Palat.

N. Vic. Gener.

ORDO SERVATVS AB ILLVSTR. CARD. ARCH.
in promulgatione, & susceptione sacri Iubilæi
anno sancto 1575.

LITERÆ PASTORALES
de sacro Iub. Romæ suscipiendo.

Gabriel Paleotus S. R. E. Presb.
Card. Ep. Bonon. & Princeps.

Clero Populoque ciuitatis, & diocesis Bononiensis.

Salutem in Domino.

ADVENIENTE Dilectissimi, optatissimo illo magni Iubilæi anno, quo cælestes spiritualium gratiarum thesauri nobis aperiuntur, sanctissimus Pastor noster Greg. XIII. tanquã supremum huius sacri, ac mystici corporis ecclesiastici caput, nihil antiquius habuit, quàm vt illum omnibus Christifidelibus more ecclesiæ inueterato indiceret. Itaque præcipuo diplomate promulgato, non solum proposita amplissima peccatorum remissione, omnes ad almam Vr-

bem inuisendam, quam Petrus Princeps Apostolorum, & Paulus Doctor gætium, totque deinceps Christi martyres suo sanguine cõsecrarunt, inuitauit; sed etiã ipsis Episcopis, Præsulibusque mandauit, vt suis quisque populis diligenter ea tradenda curaret, quæ ad hanc copiosissimam adipiscendam Indulg. pertinent.

Quare nos, qui in hac Bononiensi ecclesia locum Episcopi, quem diuina maiestas nobis impertire dignata est, obtinemus; præter obedientiam, ac reuerentiã, quam eidem summo Pont. debemus, Romanum hoc iter gregi nostro, exemplo ipso præmonstrare statuimus. Verùm cum propter absentiam nostram ea præcepta coram singulis tradere nequeamus, quæ voluntas, & officij nostri ratio flagitaret: visum nobis est faciendum, vt saltem præsertim hoc scripto, quàm commodissime poterimus, muneri nostro, aliqua ex parte satisfaciamus; Rogantes eum, qui Pater est misericordiarum: vt sicuti Regni sui diuitias omnibus nunc affluenter elargitur sic sen-

sic sensus, & corda vestra excitare ad eas agnoscendas, atque amplectendas, dignetur.

Omnipotens Deus, Dilectissimi filij, vt immensam pietatis, & misericordie suæ magnitudinem erga nos declararet: non solum vnigenitum filium suum ad subeundam crucem acerbissimam misit, quò per illam à peccatis, & à morte perpetua liberati, deinceps in sanctitate & iustitia viueremus; verùm salutare etiam nobis in illo benignitatis suæ præsidium reliquit: cuius virtute, si post sanctum baptisma in nouas culpas de integro laberemur, facile surgere, & in sanctissimam gratiam eiusdem redire possemus.

Etenim parum fuisset, si semel singulari ipsius clementia sanati fuisset: nisi postea, cum propter magnam fragilitatem, ac corruptionem nostram, procliues ad morbum essemus, nouum nobis remedium reliquisset, quo pristinae integritati restitueremur; ille enim qui nos malos tollerat, non dubium est quin conuersis clementer ignoscat. quod significare videntur illa sapientis verba. *Conuertere ad Dominum, & relinque peccata: precare ante faciem domini, & minue offendicula.* quemadmodum etiam quod dicebat sponsa *ego murus, & vbera mea quasi turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.* hanc autem pacem vera pœnitentia inuenit, quæ nos Deo reconciliat, & vitiorum omnium est profligatrix; ipsa enim respuit auaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorẽ, calcat superbiam, continet linguam, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam; Primusque gradus felicitatis est, non delinquere: secundus, delicta agnoscere: illic currit innocentia, integra quæ seruet: hic succedit medalla, quæ sanet.

Ad hoc igitur institutum est ab æterna illius prouidentia pœnitentiæ Sacramentum, vt qui cælestis regenerationis & diuinæ filiationis donum, quod in baptisate benigne nobis confertur, improbitate morum, & peccato-

rum turpitudine violassent: suo se iudicio condemnantes, facta in spiritu humilitatis, & animo contrito omnium peccatorum suorum legitimo Sacerdoti integra confessione, rursus diuinæ reconciliationis, & misericordie gratiam consequi possent. Quoniam autem remissa per hoc pœnitentiæ Sacramentum culpa, sæpe in nobis adhuc aliquid de pœna relinquitur, cui in hac vita stertibus, eleemosynarum largitionibus, ieiuniorum, & vigiliarum asperitate, crebris orationibus, atque alijs pœnitentiæ dignis fructibus satisfacere: aut si in his negligentes fuerimus, in Purgatorio illud expiare nos omnino oporteat: placuit diuinæ clementiæ, in ecclesia sua sancta immensum cumulum, tanquam inexhaustum, & indeficientem thesaurum magnorum Saluatoris nostri meritorum (cui etiam gloriosissimæ semper Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum, tanquam viuorum membrorum corporis sui merita accedunt) relinquere: vt quoties debita soluenda in nobis aufererent, præsto esset & pretium, & ratio soluendi.

Qua in re singularis Dei erga nos bonitas apparuit, qui agnoscens excellentem illam pœnitentiæ magnitudinem, quam olim Christifideles, cum disciplinæ Ecclesiasticæ feruor magis vigeret, pro exoluenda peccatorum suorum pœna patienter & religiose subibant: prout sacri Canones, qui pœnitentiales dicuntur, manifestè testantur: hodie ob deuotionis nostræ teporem, contritionisque languorem, ferè exoleuisse: ideoque pœnas post peccatorum remissionem debitas, nobis in purgatorio omnino luendas, ita diuina iustitia exigente, superesse; voluit immensum hunc meritorum thesaurum in ecclesia sua sancta perpetuo extare: vt illius spiritualibus diuitijs quisque veluti suffragijs quibusdam se ab illis purgatorij pœnis posset redimere: quando nos tota animi deuotione, ac præscriptis Christianæ pietatis ope-

S. Ambr. de sum. bon.

Eccles. 17.

can. 8.

S. Cipria. in serm.

Idem epist. 3.

ribus, dignos ad huiusmodi gratiam percipiendam summi Pontificis auctoritate misericorditer oblatam, exhiberemus, quem thesauri huius dispensatorem, suumque in terris Vicarium cum plenissima, supremaque potestate reliquit.

Et quoniam hæ poenarum relaxationes, quæ *Indulgentiæ* dicuntur, concedi à Pontificibus, modo maiores, modo minores, pro personarum, locorum, & casuum diuersitate ac grauitate solent: ob eam rem, vt plenius aliquo tempore Christifidelibus consuleretur: institutum antiquitus est, vt post certam annorum conuersionem omnibus indifferenter gratiarum porta aperiretur: vnde plenissima indulgentia ad singulos permaneret, qui se idoneos ad eam accipiendam præberent.

Hic sacer, & gratiosus terminus, qui in vigesimum quintum quemque annum nunc incurrit, licet alijs temporibus maiori spatio includeretur, Annus sanctus, & Annus Iubilæi vocatus est: sanctus quia à Deo largiter gratiæ, & fauores fluunt in eos, qui sanctificari cupiunt; Iubilæi, ad similitudinem eius, qui in veteri testamento est traditus, qui nostri huius figuram exprimebat.

Etenim, vt in illo requies terræ datur, seruis libertas, agrorum cuique restitutio, ad propriamque familiam redditus: sic in nostro datur afflictis tranquillitas conscientijs, liberantur animæ à poenarum acerbitate, amissa redduntur bona, & suffragij modo, qui relegati in Purgatorium sunt, in cælestem patriam reducuntur.

Itaque & Iubilæus pro iubilo accipitur, ac lætitia, cuius sæpè scriptura meminit, gaudium enim maius percipere Christianus nequit, quàm videre se à peccatis & supplicijs liberatum, & in cælestem patriam reuocatum. Si quidem legitur etiam Angelicos spiritus iubilare, propter peccatoris conuersionem.

Modus recipiendi huius sanctissimi Iubilæi, & se dignum tantis gratiis ex-

hibendi, quemadmodum diplomate Apostolico continetur, postulat: vt singuli ad Urbem Romam, quæ Ecclesiarum omnium caput, mater, & magistræ est, se conferant: ibique vera poenitentia ducti, atque confessi, quindecim continuis, vel intermissis diebus, saltem semel in die, beatorum Petri, & Pauli Apostolorum Basilicas, & sancti Ioannis Lateranensis, ac sanctæ Mariæ Maioris in Vrbe ecclesias deuotè visitent, ac pro ipsorum, totiusque Christiani populi salute pias, ad Deum preces fundant.

Quamobrem cum adeò laborent homines pro parandis diuitiis caducis, & temporariis, vt nulli incommodo partant, maria traiciant, telis se obijciant, dies noctesque vigilent, itinera longissima suscipiant, pericula ipsis oculis videant, eaque nihilominus spontè subeant. Quanto magis debent omnes in tempore tam opportuno, vt se oneribus adeo grauibus leuent, & bonis tam magnis augeantur, sancto accendi desiderio, vt hæc dona cælestia consequantur? Scriptum est apud Hieremiam, Miluum cognouisse tēpus suum, Turturem, Hirundinem, Ciconiam aduentus sui tempus notasse; & nos tempus misericordiarum Domini non agnosceremus? Multi nunc viuunt, qui ad alterum Iubilæum fortasse ex hac vita decesserunt.

Attendite filij, quid communi voce dicant doctores sacri: *Periculosissima est in vltimum diem promissa securitas: deinde stultissimum est, vt causa qua de necessitatibus agitur æternis, mutabilitatibus vitæ deficientis committatur extremis. Odibile est apud Deum, quando homo sub fiducia poenitentia in senectutem reseruata, liberius peccat; credite difficile est, vt callida simulatio ordinanda consummationis obrinere digna sit facultatem: apud illum cordis inperprotem, ars non admittitur ad salutem.*

Nolite itaque committere charissimi, vt huius tam ingentis lucri uobis vltro oblatis iacturam vestra negligentia fecisse videamini: ne uè apud fideles eam

notam

Euseb. emiss. in homil. de lais. beato.

notam subeatis, tot alios ex remotissimis etiam terrarum partibus, ad sacrum Iubilæum suscipiendum Romam confluisse: & vos qui prope in eiusdem portis estis, ad hæc tanquam in foro otiosè agentes, nihil assurrexistis. Veniat vobis virginum stultarum parabola in mentem, quæ quia præstò in tempore non fuerunt, clausa eis porta salutis fuit.

Neque vos aliquis morbi aut inuoluntatis timor teneat. Nam susceptum iter, si quis iusto impedimento conficere non potuerit, atque euocatus ex hoc seculo, siue in via, siue in vrbe ab humanis excesserit verè poenitens & confessus: propter piam illam, promptamque voluntatem, ad participationem eorundem donorum à summo Pontifice Christi D. nostri Vicario admittitur.

Ergo tam singulare beneficium à Deo agnoscentes, quòd hoc ipso tempore, quo porta Sancta referatur, vita incolumi perfrui vobis datur; id primum quælo in animum inducite, si indulgentiam cupitis: vt vos pariter, his qui vos iniuria affecerunt, indulgeatis; inde humanæ vitæ miseras, ac æterna beatitudinis præmia animo reuoluentes, incipite iam repellendis vitijs, ac bonis operibus amplectendis, continenter ita vos exercere: vt manifestè hinc cunctis innotescat, quantum in vobis gloriosus anni sancti aduentus proficiat. Quem vobis tanquam Pastor vester nuncio, Deum obsecrans: vt vobis facultatem tribuat, non solum ad Portam sanctam Romæ; sed etiam ad cælestem perueniendi: vbi regnat Iesus Christus cum Patre, & Spiritu sancto in secula seculorum Amen.

Dat. Bonon. in Episcop. palat. die prima Septembris M. D. LXXIII.

INSTRUCTIO

cum literis commendatitijs, pro sacerdotibus curatis, siue alijs clericis non Sacerdotibus peregrinantibus ad Urbem Sanctam.

Gabriel Card. Palaotus etc.

Tibi .N. sanctam peregrinationem Romanam Iubilæi causa suscipere cupienti, his nostris literis facultatem damus, pio animi tui proposito inhærentes: vt ab hac ciuitate Iubilæi consequendi gratia, sacra almæ vrbis loca visitaturus, recedere valeas (vel sic pro qualitate personarum). *Vt relicto in primis alio sacerdote à nobis probato, qui munus tuum, dum peregrinando aberis, integre præstet, tu ob eam peregrinationem per duos menses à die data presentium connumerandos, abesse possis.* Te autem in Domino monemus, vt antequam discedas, peccata tuâ confessus, Missæ sacrum, quod est pro iter agentibus facias, (vel audias, si non est Sacerdos) (hic cadunt nomina comitum itineris.) In itinere autem clericali habitu, quamuis contractiore (degenitamen) vtaris: pileum turbinatum non induas: Tonsuram clericalem perpetuò habeas: Hebræos uè, ac mulieres, & voluptuarios homines comites, quoad per te fieri poterit, deites: neque eodem curru cum eisdem vtaris.

Ad cauponas si diuersari contigerit, ne vnà cum eisdem mensæ accumbas; In omni hospitio antequam discumbas, mensæ benedicas: Tum pransus, ac coenatus gratias agas, ceteraque de frugalitate, & temperantia clericali Synodorum decretis præscripta obserues. Nec ostiatim (nisi voti causa) victum quærites.

Ad aliquem locum vesperi cum peruenieris, priusquam ad hospitium diuer-

ras, ad ecclesiam ubi potes religiose ad eas: ubique supplex litanias, vel alias religiosas preces recites. Ne itineris causa canonicatum horarum officium omittas. Idem de statis ecclesiasticis ieiunijs prestare studeas. Quotidie missæ sacrum, ubi potes, facias: (si non est sacerdos) audias, interdum etiam Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumendo; sin minus, ne Dominicis, festisque diebus id facere desinas; quibus autem diebus ipse sacrum facere non potes, eidem saltem interesse ne præternittas: (si non est sacerdos verba hæc, quibus autem diebus &c. sunt omittenda.) Mane singulis diebus priusquam viæ te committas, præter diuinum officium debitum, preces etiam illas dicas, quæ itinerarium clericorum appellantur.

Abstineas, item iter faciendo à profanis cantionibus, & colloquijs eiusmodi, quorum vsu pietatis studium refrigescit; sed psalmis, hymnis, & canticis sacris, animi & corporis laxitudinem subleues. In toto denique itinere, eum te vitæ moribus perpetuo præstes: ut etiam laicis hominibus religiose, pieque peregrinandi exemplum præbeas.

Cum autem ad sanctam Urbem peruenieris, clericales vestes talares, easque decentes induas: ac de clericalis vestitus & vitæ moderatione omnia ad constitutionum nostrarum præscriptum inuolantè serues. Tum quamprimum potes, aut biduo saltem post, R. D. Annibalem de Grassis sanctissimi D. N. Referendarium Archipresbyterum ecclesiæ nostræ conuenias, cui has nostras dimissorias, testimoniale seu literas exhibeas, eique hospitij tui locum (& consensum si fuerint) significes. Tum præterea, antequam sanctorum locorum visitatione in alma Vrbe consequendi Iubilæi gratia aggrediaris, iterum confessorio Sacerdoti probato confessus, missæ sacrum facias (& si non est sacerdos) audias, & sacra Eucharistiæ sumas; quos peregrinationi sacræ, quam suscepisti, intentus non rerum nouarum curiositates, neque aliud à peregrinandi proposito alienū confiteris: sed religiosa animi præparatione

sanctorum Ecclesias, & loca sacra visites. Cum ab alma vrbe discessurus es, eundem R. D. Annibalem ad eas, à quo nobis literas afferas, nec alio longius vageris. A peregrinatione autem reuertus, nos primum cum literis dimissorijs quas tibi dedimus, & cum illis etiam literis, quas ab eo acceperis, conuenias, ut sanctæ peregrinationis tuæ testimonium des.

His præterea nostris literis testatum ceteris fidelibus esse volumus, te prout nobis significasti, Iubilæi causa sanctam hanc peregrinationem suscepisse: nec (quod nos sciamus) te apud forum nostrum Episcopale villo crimine accusatum, delatum, inquisitum, condemnatum, neque villo excommunicationis, censuræue alterius ecclesiasticæ vinculo irretitum esse.

Rogantes etiam in Domino tam Magistratus & locorum dominos, quam alios quoscunq. apud quos te in itinere inueniri contigerit, ut te christiana benedictione complectantur, retributionem apud Deum pro collatis in te officijs habituri. In quarum rerum fidem &c.

Dat. Bonon. ex Epif. palat. die &c.

N. Vic. Gen.

LITERÆ COMMENDATITIÆ

pro laicis peregrinantibus
ad Urbem Sanctam.

Gabriel Card. Paleonus Dei &
Sedis Apostolicæ gratia Episc.
Bonon. Dilecto in Christo N.

Cum tu Iubilæi causa ad Sanctam Urbem, etiam de Parochi tui consilio peregrinari velis, ac propterea ex veteri Canonum instituto nostras testimoniales literas expecteris: Nos igitur sanctum animi tui propositum pietatemque commendantes, & tibi in domino benedicentes, has testimoniales nostras literas damus, quarum facultate tibi liceat ubique, cuicunq. Confessorio Sacerdoti probato

peccata

peccata tua confiteri. Illud verò te paternè admonemus, ut priusquam te in viam des, de peccatis tuis confessus, sacram Eucharistiæ sumas: benedictionem etiã, quæ religiosis præcationibus ex Ecclesiæ instituto peregrinis adhibetur, à Parocho tuo petas & accipias: peregrinando omnia fugias, quæ deuotionis studium impedire possunt: illa solum amplectaris, quibus tua pietas excitetur: ac potissimum in istis orationi, sanctis meditationibus, pijs colloquijs: elemosynasque si per facultates potes, in pauperes conferas: ab omni deniq. peccato, atque adeo peccandi occasione abstineas: religiose Sanctorum Ecclesias, sacraque loca visites, ut peccatorum tuorum plenissimam Indulgentiam cum vitæ emendatione consequaris. Illud etiam memineris, ut à sancta peregrinatione reuersus, primò Parochum tuum conuenias, ut tibi ex Ecclesiæ instituto sanctis orationibus benedicat, & à Deo quæ tibi perpetuo salutaria futura sunt, precetur.

Dat. Bonon. ex palat. Episcopali Die &c.

N. Vic. Gen.

ORDO SERVANDVS
à Confraternitate Bononien. in
peregrinatione Romam facien-
da hoc anno sancti Iubilæi.

I 5 7 5.

Ad laudem Omnipotentis Dei, Beatæque Mariæ semper virginis, Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, & Sancti Petronij Episcopi & protectoris nostri, hortamur omnes & singulos qui ad hanc Confraternitatem adscripti erunt: ut omni deuotionis affectu sese comparent, ad hoc sanctum iter conficiendum: ut præcipue consequantur Iubilæi sacri indulgentias, & suorum peccatorum remissionem: & firmiter statuunt, se obseruaturos quæcunq. hanc ob causam præcipientur. Et quamuis accidar, ut aliqua peregrinationis incommoda perpetiantur, ea libenter tolerant, ut magis apud Deum mereantur: cuius gratia auxiliante, se quæcunq. euenient, pro salute animarum suarum acceptu-

ros proponant: tam in itinere, quam in hospitij, & colloquijs omnibus exempli, & ædificationem præbentes: & cum omnibus agentes, in humilitate, charitate, & patientia Christi Domini nostri. Confratres describentur in duobus libris, quorum vnus in Episcopali archiuo conseruabitur, alter in camera actuum Bononiæ, ad perpetuam rei memoriam eorum, qui hanc sanctam peregrinationem susceperunt.

Quia verò in hac Confraternitate varij generis, atque instituti homines erunt, hoc est sacerdotes, & laici, & confratres ipsi sanctissimi Sacramenti nostræ Ecclesiæ cathedralis; ideò ut omnia rectè distinguantur: Confratres prædicti sanctissimi Sacramenti inter eundem cum suo vexillo, reliquos omnes antecedent, sacco induti, & paruula lacerna ex corio humeros tecti, hastaque peregrinorum more manibus ferentes.

Post eos sequentur laici, præcedente etiam ipsorum vexillo, ubi sit imago sancti Petronij depicta: ipsorum verò habitus erit vestis lanea nigra vsque ad genua producta: super humeros autem ferant lacernam ex corio, hastaque peregrinorum more, nigro velo circumiecto, galerumque nigrum: in omnibus cauentes, ne sericum quid admisceant.

Post laicos sequentur RR. Sacerdotes vnà cum Reuerendissimo Suffraganeo, quos crux præbit, & vexillum item ubi sancti Petronij imago sit depicta: eorumque habitus erit breuior vestis, cum manicis pendentibus more peregrinantium, aut iter agentium clericorum, sine villo prorsus serico ornamento.

Huius societatis caput erit Reuerendiss. Suffraganeus Episcopus Casariensis: post ipsum RR. Canonici, & deputati ab Illustri Regimine subsequetur, qui omnes sibi constituent consiliarios, eorumque nomen & qualitatem personarum eligent, prout ipsorum prudentiæ videbitur; qui quidem electi, omnesque alij ad societatem adscripti, ipsorum superiorum mandatis obtemperare debent.

Et quamuis in hac societate, diuersorum

rum ordinum personæ existant, tam patritij, quàm ciues, aliq. honesti homines omnium Parochiarum, vt maiori vnione totum corpus ciuitatis nostræ sanctæ Sedi Apostolicæ repræsentetur. Tamen vt omnes dissensiones, & præcedentiæ difficultates effugiantur, mādatur, ne quis in quocumque actu locum vnum, aut alium prætere, aut sibi arrogare possit; sed ad temporum, & locorum sibi assignatorum qualitatē, & ad consiliariorum mandata sese accommodare debeat; cum non iccirco intelligatur aliquod inde præiudicium euenire posse; quin immo declaratur, nullū euenire, omnesque & singulos in eodem gradu permanere, & futuros, in quo ante ipsam existebant.

Discessus Bononia auxiliante Deo erit die post Natiuitatem gloriosæ Dei genitricis, aut paulò vterius prorogabitur, prout temporis ratio requiret. Quamobrem statò die, qui indicetur, hortamur omnes & singulos, vt ad cathedralem Ecclesiam conueniant, sacro missæ interfint; quæ ab Illustrissimo Cardinali Episcopo celebrabitur, & ab eo sanctissimum Christi corpus sumat; die verò sequenti ad Ecclesiam iterum conueniant ad sanctam peregrinationem parati, vbi Illustrissimus Cardinalis illis solemniter benedicet: & itinerario deuotè recitato, cum sacro cantu, & symphonia in choros diuisi discedent.

Iter erit Romam per sacram Laurentanam ædem: & viginti miliaria quolibet die conficietur, plus aut minus prout temporis ratio, aut qualitas loci, quo diuertendum erit, postulabit. Semper autem in ciuitatibus hospitabuntur, aut commodioribus oppidis.

Cum ad sanctam Laurentanam domū peruentum fuerit, ibi communicabunt.

Inde cum hospitiorum commoditas antea acta desit; diuidetur societatis corpus in tria, aut in quatuor membra: & cuilibet membro aliquis præficietur à Suffraganeo & consiliariis, & sic separatim iter conficiet. Romæ tamen proximi, totum corpus expectabunt eo loco, qui à prædictis consiliariis destina-

bitur, vt omnes vnà solemnè supplicatione Urbē ingrediantur, eo ordine qui supradictus est, & qui præter illum, à consiliariis præscribetur.

In ingressu ciuitatum, aut locorum præcipuorum, curent omnes vt processionis ritu, & habitu vt supra diximus peregrinorum induti, ingrediantur.

Cum autem in ea ciuitate, seu loco hospitari debebūt, antequàm ad hospitium se se conferant, processionis ritu visitent Ecclesiam Cathedralem, seu aliam principalem: vbi gratiæ agantur Deo, & musice canatur aliquis psalmus atque oratio, postmodum alta uoce ab aliquo sacerdote deputato ante altare recitetur oratio prout in Breuiario.

Vbi hospitabuntur quot idie vesperi vnà omnes ante cœnam Litanias dicent: & mane post Missam, cui interfint, itinerarium nullo modo prætermittent: Festis autem diebus præter hæc, aut in locis insignioris deuotionis, habeatur sermo cui interfint, & communicent.

Vbicunq. silentium seruent, modestiam, & christianam disciplinam in omnibus præ se ferant; antequàm ad mēsam accedatur, benedictio fiat, item post mensam gratiarum actio.

Eo verò ordine quo vt supra diximus in ciuitatem seu oppidum ingressi sunt, discedent; eundemque seruabunt, saltem quarta parte miliarij.

Reliquum itineris vnusquisque conficere poterit, prout illi commodius esse existimabit, seu pedes, seu eques, & cum iis fociis qui sibi videbuntur, dummodo deuote sese gerant.

Sacerdotes quotidie, si fieri possit, in itinere celebrent sacrum missæ sacrificium: laici alii frequenter cōmunicent.

Omnes vnà peregrinationem hanc sanctam, psalmis, deuotis meditationibus, aliisque sanctis actionibus comitentur: vt remissionem peccatorum suorum, ad quam proficiscuntur, acquirant.

Quia præter victus expensas, quæ cui libet eodem modo constituentur, alias insuper expensas fieri necesse erit communiter habendas, veluti pro spiritua-

libus nonnullis patribus deducendis, pro musicis, pro cera, pro vecturis, aliisque rebus similibus. Iccircò confratrū singuli ab hac die vsque ad totam diem vigiliæ Assumptionis Beatæ Virginis, in monte Pietatis pro ea parte, in qua taxati erunt, scuta duodecim auri deponant. Has verò pecunias consiliarij expendent in ijs rebus, aliisque eiusmodi, quas supra commemorauimus, prout necessitas requiret.

Quòd si quis, vt commodius iter conficiat, equis & seruis vti voluerit: sua impensa ijs vtetur. Hortamur tamen omnes, ne plures vno famulos, aut equos deducant: & si aliquis pluribus indigeat, consiliariorum erit, hanc facultatem illis præbere.

Concedetur item licentia à consiliariis, iis qui, vt supra dictum est, eam pecuniæ partem contribuere nolūt: sed suis expensis omnino iter conficere cupiunt, id agere possint; & tamen in Confraternitatem adscripti censeantur, dummodo in ingressu, & egressu ciuitatum, seu locorum principalium per quartam partem miliarij, in communionibus, & stationibus Confraternitati sese vniant habitu ipsius induti, & reliqua peragant, quæ Confraternitatis ministri præscribent. Atque vt magis appareat eos ex Confratribus esse, atque aliqua ex parte Confraternitatis necessitates ab illis qui ditiores sunt iuentur, cupimus vt eorumdem singuli aliquid in publicas expensas erogent, neque id minus sit nummo aureo.

Consiliarij deputati vt supra, constituent eum foreriorum, dispensatorum, aliorumque officialium numerum, quos recto Confraternitatis regimini necessarios fore arbitrabūt. Curentque vt huiusmodi omnes officiales, expensas quasunque in libros referant.

Si quis in itinere ægrotaret, quod diuina misericordia auertere dignetur, ijdem consiliarij, vel in eodem loco iuxta

conditionē, & indigentiam ipsius ægrotantis curari facient: vel prouidebunt vt Bononiam reuerti possit.

Non solum cum peruenerint ad sanctam Urbem, sed etiam ad pedum sanctissimi D.N. oscula, cum ecclesias inuisent, cum communicabunt, cum ad hospitium sese recipient, vnà omnes esse debent habitu præscripto induti. Si quis autem ad domū alicuius consanguinei vel amici diuertere velit, à consiliariis licentiam petat: qui eam concedant, ea conditione, vt in eodem habitu in omnibus publicis actionibus vnà cum alijs Confratribus reperiat.

Omnes accepto Iubilæo eodem ordine per Hetruriam reuertēt. Cumque Bononiam peruenerint, rectà ad cathedralem sese conferant, vbi de incolumi reditu, aliisque acceptis beneficiis, & indulgentiis publicè Deo gratias agēt. Cum tamen, quod ad iter hoc attinet, aut temporis qualitas, aut alia ratio aliud suadere possit: id Reuerendissimo Suffraganeo, consiliariis, aliisque ministris deputatis, cum consensu totius Cōfraternitatis deliberandum relinquitur; atque in omnem euentum totius pecuniæ, quæ in commune erogata est summa supputabitur: quodque supererit extra expensas iam habitas, omnibus, & singulis pro rata restituetur.

Quia verò in tot tamque diuersorum hominum congregatione facile fieri potest, vt aliqui desint, neque omnes penitus vnà reperiantur in locis supra nominatis; iccirco consiliarij poterunt eos habilitare, qui licentiam petent: & moderari harum legum obseruationem pro personarum qualitate, & casuum euentu, prout ipsorum prudentiæ videbitur, & magis in Domino expedire iudicabunt.

Dat. Bonon. in Palat. &c.

N. Vic. Gen.

COLLE-
TOR.

OC igitur ordine, quem huc attulimus, processit Romam Confraternitas Bononiensis ac similiter pleraque Confratrum pars Bononiam, auxiliante Deo, reuersa est, praedictis statutis, & ordine, quoad eius fieri potuit, omnino seruatis.

Placuit deinde sequenti anno Summo Pontifici Gregorio XIII. idem Iubilaeum Bononiensi Civitati concedere: quod Illustrissimus D. Cardinalis, pro sua pastoralis sollicitudine hoc, qui sequitur apparatus, ordine, & prouisionibus, ut utilius animis fidelium inferiret, promulgauit, & ab omnibus accipi studuit.

B R E V E I V B I L A E I
concessum à Sanctiss. D.N. Gregorio xiiij. Pont. Max.

Ciuitati Bononiae, & eius diocesi,
& aduenis etiam, atque ex-
teris Bononiam uenien-
tibus anno 1576.

GREGORIVS PP. XIII.

Vniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem, & Apostolicam benedictionem. Saluator noster Dominus Iesus Christus Dei filius, cuius (licet immeriti) uices in terris gerimus, ad hoc nobis ligandi, & soluendi potestatem tradere uoluit, ut super eius gregem excubantes, illius saluti paterne incumbamus. Hinc est, quod nos attendentes, quamplures personas Ciuitatis, & Diocesis Bonon. ob diuersa impedimenta, seu alias ad hanc almam Urbem nostram pro consequenda indulgentia anni Iubilaei proximè praeteriti non accessisse: ac propterea ipsarum personarum, & aliorum etiam fidelium animarum saluti prospicere uolentes, precibus etiam pro parte dilecti filij nostri Gabrielis Cardinalis Palaoti nuncupati Ecclesiae Bononiensis Praesulis nobis super hoc humiliter porrectis inclinati. De omnipotentis Dei misericordia, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus & singulis utriusque sexus Christi fidelibus Ciuitatis, & Diocesis Bononiensis incolis & habitatoribus, ac eo pro tempore accedentibus, uerè poenitentibus & confessis, qui quatuor, uidelicet, cathedralem Bononiensem, & tres alias ecclesias per ipsum

Cardinalem, seu eius generalem Vicarium deputandas, per quindecim dies continuos, uel interpellatos: quos pro diocesanis, pauperibus, infirmis, senibus, pregnantibus, uirginibus, uiduis, & aliis quouis alio legitimo impedimento detentis, ac Capitulis, Congregationibus tam secularium, quam regularium, sodalitatibus, uniuersitatibus item collegiatim praefatas Ecclesias uisitantibus: atque aliis etiam ob alias causas prout dicto Cardinali, seu eius Vicario praedicto uidebitur, ad minorem numerum arbitrio suo reduci: & alibi etiam in quibusuis eiusdem Diocesis Terris, Oppidis, & locis alias quatuor, aut tres, uel duas, aut unam Ecclesias uisitandas, prout animarum saluti nouerit expedire, dicto arbitrio deputari posse uolumus, deuotè & reuerenter uisitando, & ibi quinque Orationem Dominicam, & toties salutationem Angelicam pro peccatorum suorum remissione recitando, ac pro pace inter Christianos Principes conseruanda, & haeresum extirpatione, Sanctaeque Romanae Ecclesiae exaltatione pie ad Deum orando, plenariam eiusdem anni Iubilaei omnium peccatorum suorum indulgentiam, & remissionem consequantur, perinde ac si dicto Iubilaei anno quatuor Ecclesias Almae Urbis pro consequendo Iubilaeo huiusmodi deputatas, statutis ad id diebus personaliter uisitassent, & alia ad hoc requisita adimpleuissent. Et ad effectum huiusmodi, illis ut Confessores quos idem Cardinalis, seu praedictus eius Vicarius Iubilaei huiusmodi causa in stans Ecclesiis nominatim delegerit, sibi eligere ualeant presbyteros seculares, uel cuiusuis ordinis regulares, qui confessionibus eorum diligenter auditis, eos & eorum quemlibet à quibusuis peccatis, criminibus, excessibus, & delictis etiam quantumcumque grauibus, & enormibus etiam Sedi apostolicae reseruatis, ac in literis, quae in die Cænae Domini legi consueuerunt contentis,

ac cen-

ac censuris & poenis Ecclesiasticis, ad effectum ipsius Iubilaei consequendi tantum, iniuncta eis poenitentia saluari absolueri possint; necnon ut illi qui Romam uenerunt, & Iubilaeum ipsum quouis modo consecuti sunt, denuo etiam illud iuxta tenorem praesentium consequi ualeant, auctoritate Apostolica harum serie concedimus, & indulgemus.

Præterea ipsi Cardinali seu eius Vicario, ut cuiusuis ordinis monialibus, & Orphanorum, aliarumque mulierum in communi uiuentium congregationibus ad Iubilaeum intra Monasteria, domusue suas consequendum, conditiones, modum, & tempus praescribere: & denique in praemissis omnibus & singulis arbitrio suo facere, ordinare, & prouidere: ac quacumque sibi uisa remedia opportuna adhibere possit, prout animarum saluti expedire iudicauerit, facultatem tribuimus. Praesentibus usque ad octauam solemnitatis Corporis Domini nostri Iesu Christi proxime futurae inclusive duntaxat ualituris.

Dat. Roma apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris Die 28. Ianuarij 1576. Pontificatus nostri anno quarto.

Cas. Glorierius.

Animaduertenda pro sanctissimo
Iubilæo Bononiae accipiendò,
quod incipiet a prima die Febr.
& durabit ad diem octauam
Corporis Domini inclusivè.
anno 1576.

Cum Illustrissimus D. Card. Palaot. Episcopus Bonon. suis pastoralibus literis alias hortatus fuerit populum suæ ciuitatis, & diocesis ad peregrinationem Romanam sacri Iubilaei consequendi gratia: hoc autem tempore summus Pontifex Gregorius XIII. precibus etiam eiusdem Illustrissimi Cardinalis commotus, idem Iubilaeum Bononiae, & eius diocesi concesserit, & Breue de hac re Apostolicum ad eundem miserit; superuacuum esse existimauit ipsius Illustrissima

amplitudo nouis hortationibus populum suum impellere ad id accipiendum domi, ad quod assequendum tanta deuotione Romam usque processit.

Quapropter illud sibi persuadens, neminem fore de sua salute tam parum sollicitum, quin thesaurum hunc spiritualem omnium ditissimum, & pretiosissimum diligenter acquirere studeat: ea tantum admonere uoluit hoc publico scripto, quæ necessaria esse duxit, ut uilius & uerbiore animarum fructu acquiratur.

Concedit igitur Sanctissimus D.N. omnibus & singulis utriusque sexus Christianis fidelibus cuiuscunque status & conditionis, ciuitatis & diocesis Bonon. incolis, & habitatoribus, ac eo pro tempore accedentibus facultatem: ut sibi eligere possint quemlibet confessarium, siue regularem, siue secularem ab Ordinario tamen approbatum.

Facultatem tribuit confessarijs, ut ab soluere possint in omnibus casibus etiam enormibus, & Sedi Apostolicae reseruatis, etiam in Bulla in cæna Domini contentis, iniuncta poenitentia saluari: id tamen in foro tantum conscientiae intelligitur.

Concedit item Sanctitas sua plenariam Indulgentiam, & remissionem omnium peccatorum huiusmodi uerè poenitentibus, & confessis, tanquam si personaliter uisitarent ipso anno sancto Iubilaei quatuor ecclesias urbis Romæ.

Potestatem tribuit eidem Illustriss. D. Cardinali, ut possit habilitare pro qualitate personarum, temporum, & locorum: ueluti si infirmi sint, si senes, & alij qui uerè impediuntur: & etiam ut possit praescribere aliquas ecclesias in diocesi quibusdam in casibus uisitandas: utque moniales eo modo, qui ab eodem Illustriss. D. Card. praescribetur, Iubilaeum consequi possint.

Quamuis autem aliquis Romam profectus semel iam Iubilaeum adeptus fuerit, iterum tamen Bononiae illud consequi potest, dummodo hæc quæ sequuntur seruet.

Quæ

*Qua necessario seruanda sunt
ad Iubilaeum accipiendum.*

ANte omnia praemittenda est contritio, & confessio peccatorum. Visitandae sunt deuote, quindecim continuis diebus aut interpositis, quolibet die quatuor ecclesiae deputatae: hoc est ecclesia Cathedralis S. Petri, ecclesia Monialium Corporis Christi, ecclesia B. Virginis de Baracano nuncupata, & ecclesia S. Gregorij hospitalis mendicantium extra urbem.

In vnaquaque harum ecclesiarum preces adhibendae sunt, & recitandae deuote quinquies, Pater noster, & Aue Maria, seu aliae orationes pro cuiusque deuotione ad libitum; Deusque omnipotens exorandus pro vnione Principum christianorum, pro extirpatione haeresum, & pro exaltatione sanctae matris ecclesiae.

Quatuor illae ecclesiae supradictae quolibet die omnes visitari debent: separatim tamen eodem die visitari possunt, tum mane, tum uesperis, aut alijs horis commodioribus, dummodo eodem die visitentur.

*Qua de consilio sunt obseruanda;
ut utilius est ut unusquisque
Iubilaeum consequi possit.*

QVamprimum omnes & singuli sacrum hoc munus adipiscantur: incerta enim est, certissimae mortis hora.

Studeat unusquisque, ut hac occasione generalem confessionem faciat omnium peccatorum suorum, aut saltem ab eo tempore, quo eam postremo fecit: confessionemque eligat, qui recte animae suae plagis mederi sciat.

Qua in re Patresfamilias exemplo reliquos omnes praere debent: atque ut melius de hac re edoceri, ea uti possint: legant quae pro confessarijs, hoc Iubilaei tempore ab Illustrissimo D. Cardinali promulgata sunt.

Quia uero ut scriptum est, oratio efficacior fit elemosynis, & ieiunio; iccir-

co hortamur omnes: ut non solum in quatuor deputatis ecclesijs, sed etiam in alijs pijs locis, elemosynas distribuant plus solito liberales: ieiunentque quindecim illos Iubilaei dies, aut ipsorum partem, quamuis inter quadragesimam non comprehendantur, cum quadragesimale tempus per se ipsum etiam sine Iubilaeo ad ieiunium obliget.

Hortamur etiam omnes, ut si fieri possit, peregrinationem hanc sanctam quatuor ecclesiarum pedibus conficiant, quamuis aliquo incommodo afficiantur, cum praemia sine laboribus obtineri non possint: atque iccirco, nisi maxima necessitate astringantur, currus, equosque dimittant.

Homines autem itemque mulieres hisce diebus sericas vestes, variisque coloribus, ut solent esse, distinctos habitus omnino relinquunt: sed honestis vestibus, honestisque coloribus, qui poenitentium quodammodo sint symbola uentantur: enses, aut alia cuiuslibet generis arma similiter deponant: lusus, choreasque quamuis priuatas prorsus a domibus suis arceant, ut non solum intrinsecas, sed etiam extrinsecas poenitentiae sint alijs exemplo.

In peregrinatione ad quatuor ecclesias proponat sibi unusquisque, se totius itineris tempus in earum rerum usu, atque exercitatione uelle consumere, quae animi ipsius ad caelestia magis extollere possint, quam ad terrestria deprimere; ideoque Christi Domini nostri sacratissimae passionis mysteria meditetur: Coronam, Rosarium, septem psalmos poenitentiales, litanias atque alia his similia recitet: uana colloquia effugiat, oculos a vano intuitu custodiat, ne mens a diuinarum rerum contemplatione distrahatur.

Omnes etiam & singulos in Domino exoratos volumus, ut omnia in eadem peregrinatione peccandi pericula totis viribus vitare studeant; atque iccirco imprimis, dum ecclesias uisitant: ne discedentes, & accedentes obuui fiant, & confusio ac tumultus euitetur, eum ordinem teneant: ut primum ecclesiam Cathedralis S. Petri, deinde ecclesiam monia-

monialium Corporis Domini, tum ecclesiam beatissimae Virginis de Baracano nuncupatam, postremo ecclesiam mendicantium extra urbem uisitent; In ecclesijs uero ipsis eos, qui ad aliquod officium destinati erunt minime perturbent: sed quaecumque mandabunt ad sanctam hanc peregrinationem spectantia deuote exequantur.

Cum diuersi ordines tam Regularium quam confraternitatum utriusque sexus conuenient, ut quatuor supradictas ecclesias uisitent, omnes processionem comitari debebunt, deuote, & eo ordine qui eis praescribetur. Praeter uero eos dies qui ad eas processiones habendas praescripti erunt, hortamur etiam omnes, ut ad easdem ecclesias frequenter accedant: quos dies in numerum quindecim dierum, ad quos tenentur si Iubilaeum consequi uolunt adscribere possunt: ijsque precibus utantur, quae superius praescriptae sunt, hoc est quinquies Pater noster & quinquies Aue Maria deuote recitando.

Hoc praesertim sacri Iubilaei tempore unusquisque omni diligentia curet, ut proximum aedificet uerbis & exemplo: ad ecclesias frequenter accedat: missae sacro quotidie intersit: praedicationes uerbi Dei audiat: aliasque spirituales exercitationes, quae siue in cathedrali siue alibi haberi solent, assidue exquirat & colat.

Qui uero alijs ditiores sunt, ut Deo bonorum omnium largitori grati hac ex parte reddantur, qui illos multis commodis in hoc mundo affluere uoluit: in charitate Christi pauperes, & praesertim dioecesanos recipere, iuuare, & docere debebunt.

Iussu Illustriss. D. Card. Palaeoti Episcopi nostri diuersi libelli spirituales sunt impressi, quorum lectio ualde fidelium animas iuuare, atque ad caelestia excitare potest, ueluti de modo confitendi: Instructio pro Iubilaeo consequendo: de Stationibus: exercitationes pro diebus festis, & alijs; Remedia contra peccata: meditationes ante & post communionem: Instructio pro meditatione mysteriorum

Rosarij: Instructio pro meditatione mysteriorum passionis Domini: Modus obseruandus in oratione quadraginta horarum, & his similia: quae unusquisque pro uiribus curet, ut in sua familia sint, & legantur. Libri uero non solum laici, sed etiam profani omnino relinquuntur.

Qui quatuor praedictas ecclesias per quindecim dies uisitaerint, & Iubilaeum consequuti fuerint, nequaquam praetermittere debent, ut frequenter si fieri possit, easdem uisitent: quin potius Christianae pietatis eximium erit monumentum, si quotidie ab initio Iubilaei usque ad finem, hanc sacram peregrinationem exercent: & in dies magis, magisque spiritum deuotionis accendant.

Sciant quicumque vigore Breuis Apostolici ab Illustr. D. Card. aliquam habilitationem obtinebunt: si iustis & legitimis impedimentis non detinebuntur quominus ea omnia ad quae alij tenentur exequantur, huiusmodi habilitationem nequaquam validam esse; quin potius, si impedimenta aut causae cessarent durante Iubilaei tempore, ad quindecim supradictorum dierum ut supra dictum est peregrinationem teneri. Dat. &c.

N. Vicar. Gener.

Animaduertenda à RR. Confessarijs deputatis hoc anno Iubilaei anno 1576.

CAueant omnes tam curati, quam superiores Regulares, ne in ecclesijs suis quempiam ad confessiones audiendas admittant, nisi prius in Archiep. Curia a deputatis in examine approbatus fuerit.

Approbati meminerint, ut non abutantur facultatibus in Breui Apostolico sibi concessis: sed in casibus grauioribus, & difficilioribus antequam ad absoluitionem ueniant, cum Theologis agant; qui hanc ob causam in Cathedrali ecclesia, & in quolibet monasterio destinati sunt.

Sciant, per Breue non tribui sibi fa-

F f cul-

cultatem, vt irritent, dispensent, aut commutent vota: nec vt dispensent matrimonium contrahi in casu prohibito matrimonii, aut permittant coniugatos eo casu quamuis occulte simul esse: nec dispensent super irregularitate aut habilitent; &c. absoluerunt quidem poterunt à peccato commisso ob transgressionem voti, & ab aliis excessibus in supradictis casibus: cum facultas extendatur tantummodo ad sacramentalem absolutionem peccatorum, & ad absoluerunt ab excommunicatione.

Si quis pœnitens aliquo impedimento detentus habilitatus fuerit ab Illustrissimo D. Cardinali circa numerum dierum, & Ecclesiarum pro sancto Iubilæo accipiendū: admoneatur quod nisi impedimentum quod proposuit sit verum, & legitimum, habilitatio huiusmodi non valet: quinimo cessante impedimento, si Iubilæum consequi voluerit, dum tempus Iubilæi adhuc durat, tenetur quindecim diebus continuis quatuor Ecclesias visitare, & cætera exequi, ad quæ alii obligantur.

Admoneant item Confessarii ipsos pœnitentes, vt priusquam ecclesias visitare incipiant, peccata sua confiteantur: & si post confessionem, & incæptam visitationem, in peccatū aliquod mortale incidant, de illo quàm primum conteri debeant, & si opportunitas ad erit confiteri.

Confessarii item omnes habeant, & sæpe legāt, & recte teneant animaduertenda pro Iubilæo consequendo iam impressa: eaq. pœnitentibus opportune declarare, & in memoriā reuocare studeāt.

Cum verò Christi fideles vere pœnitentes & confessi esse debeant, vt Iubilæum consequantur; admoneant, hortentur, atque obiurgent si opus est, eos Confessarii: vt testatorum legata executioni mandetur: vt pecuniæ siue res alienæ cuiusvis generis restituantur, & damna omnia refarciantur in iis casibus in quibus debent, aut rationabiliter ea refarcire possunt; Itemque vt qui alienæ famæ detraxerint, eam restituant: sin minus absolutionem dene-

gent, vbi peccati occasio non cessat.

Generales & particulares confessiones promptè audiant, atque hoc munus libenter exequantur: omnemque prorsus lucri suspicionem effugiant: nihilque sibi vnquam, aut alii cuius, aut etiam conuentui ipsi elargiendum current: sed labores hos in charitate & patientia Christi ex omni parte exercere studeant.

Ea omnia obseruare curabunt in confessionibus audiendis, quæ particularibus instructionibus atque edictis ab Illustrissimo Domino Cardinali præscripta sunt: vt videlicet recitentur Pater noster, Ave Maria, Credo, & decem præcepta legis &c. Tèpus autem iis qui ea ignorant prorogare poterunt, prout ipsis magis expedire videbitur.

Graviter conscientiam eorum onerabunt, qui ludos atque aleas domi tamquàm in officina etiam festis diebus exercendas proponunt: & similiter eorum qui dies festos non sanctificant: & mulierum præsertim, quæ iisdem diebus vane per ciuitatem vagari solent.

Item seuerè obiurgent eos qui, domi mulieres inhonestas ad suum vsum aut aliorum habent: seu qui locant domos suas, aut cauponas meretricibus, aut aliis improbis hominibus eo præcipue sine, vt scelera facilius committant; neque eos absoluant, nisi vere pœnitentes sese exhibeant, atque ab hoc grauissimo peccato se in posterum omnino alienos fore polliceantur.

Patribus, matribusque familiæ diligenter declarabunt, qua obligatione teneantur ad rectum familiæ regimen, & quàm strictam rationem reddere Deo debebunt etiam ob omissionis hac in parte peccatum: atque idcirco ne blasphemus, ne concubinariorum, ne reliquos huiusmodi nefarios homines domi suæ esse permittant.

Hortentur pœnitentes, vt suam operam præstent in aliqua earum rerum, quas Illustrissimus D. Cardinalis in suis literis pastoralibus proponit, easque vt melius instructi, & vtilius confessionis ministerium peragant, diligenter legant.

Horten-

Hortentur item eos qui lites habent, aut controuersias, quæ Christianæ paci sunt cõtraria, vt in Christo Domino nostro omnia componant; alios verò, vt in hoc pacis & concordie opus incumbant, accendere non prætermittant.

Cæterum quanta maxima poterunt charitate, patientia, & diligentia tantum munus exerceant, vt animarum salus ab eis tatiùs exspectetur.

Dat. Bononiæ in &c. N. Vic. Gen.

RATIO OBSERVANDA a Monialibus intra claustra Monasteriorum, ad Sanctum Iubilæum consequendum.

Quæ Breuis Apostolici obligatione adstricta agere debent.

Antequam ad Sanctum Iubilæum accipiendum accedant, vere pœnitentes sint, & sacra cõfessione munitæ.

Præter altare maius, interius in suis Ecclesijs, erigent tria altaria in eadem interiore parte Ecclesiarum locis aptioribus ad quæ processionem habebunt; eamque habebunt per quindecim dies continuos, aut interpositos, mane post diuini officij celebrationem.

Ante quodlibet altare recitabunt quinquies Pater noster & Ave Maria, & Deum exorabunt pro vnione Principum Christianorum, pro extirpatione hæresum, & pro exaltatione sanctæ marris Ecclesiæ.

Novitiæ, conuersæ, & puellæ seculares quæ in Monasterijs aluntur, eundem ordinem seruabunt.

Quæ autem ita ægrotabunt, vt è cubiculis exire non possint, quolibet die, quaternis vicibus recitabunt quinquies Pater noster & Ave Maria, genibus flexis si poterunt, sin minus sedentes. Quæ in lecto graui morbo oppressæ tenentur, ad aliquam imaginem sacram toties recitent Pater noster, & Ave Maria, quoties ab ipsarum ægrotudine permittetur,

iuxta confessarij consilium, ad quod etiam sese accomodent, si nec orationem Dominicam, & salutationem Anglicam recitare poterunt.

Ianuarum custodes, Infirmarum, curationi deputatæ, quæque alijs in Monasterio officijs funguntur, nisi processio- nibus interesse poterunt, eadem altaria visitabunt per quindecim dies, iis dierum horis, quibus poterunt, vt supra.

Quæ de consilio sunt obseruanda, vt maiori fructu spirituali, moniales Iubilæum consequi possint.

Confessionem generalem facere studeant, pro qua concedetur illis cõfessarius extraordinarius ad vniuscuiusque beneplacitum pro vna vice tantum, vt ex omni parte conscientie suæ satisfacere possint.

Præter quatuor altariū visitationem, ad quæ processionaliter cum hymnis, psalmis & litanijs accedent, singula earum per quindecim alios dies eadem altaria visitabunt, precesque similiter Deo inter eundem effundent.

Durante toto hoc Iubilæi tempore decimo quinto quoque die saltem communicabunt.

Orationem item quadraginta horarum saltem semel habebunt: quam in dies diuident, si noctu eam persequi non poterunt.

Quindecim dies Iubilæo accipiendo deputatos, quæ poterunt ieiunare ieiunent, aut saltem à quibusdam cibis abstineant, vt aliqua voluntaria pœnitentia adiuncta in conspectu Dei magis ipsarum orationes placere possint.

Durante Iubilæo, nulla ad crates, aut ad colloquia accedat, nisi expressâ licentiam à Superioribus obtinuerit: Superiores verò eam non concedent, nisi urgentibus causis astringantur, & breui temporis spatio cum cratibus clausis colloquendi potestatem facient.

Hoc etiam sacro tempore solito plus à vanis inter se colloquiis, à risu, aliisque rebus huiusmodi pœnitentiæ

omnino repugnantibus abstinere, sed maiore pietatis ardore frequentes sint in ecclesijs, assidue in orationibus, in silentio, in ieiunio, in fletu, in sanctis meditationibus Dei misericordiam implorēt.

Omnes demum Deum precabuntur pro foelici statu sanctæ matris Ecclesiæ, pro Sanctissimo D. N. Papa, pro Illustr. D. Card. Episcopo, pro reformatione spirituali ciuitatis & diocesis huius: ut cum vera ad Deum conuersione, nouum vnusquisque spiritum induat cum cælesti benedictione. Dat. Bon. in Episc. Palatio die 30. Ianu. 1576.

ANIMADVERTENDA
à RR. Plebanis & Curatis diocesis Bon. pro Iub. consequendo.

CVpiens Illustrissimus D. Card. Palæotus Episc. Bonon. ut sacrum Iubilæum à S. D. N. Gregorio XIII. huic ciuitati, & diocesi concessum, ea qua decet deuotione, spiritualiq. fructu omnes consequantur: præter instructionem de ipso ad vsu ciuitatis ipsius editam, diocesanos etiam peculiariter instruendos esse existimauit: ut facilius intelligant, quâ ratione pretiosissimum hunc thesaurum sibi comparare debeant.

Ea ad quæ obligantur qui Iubilæum consequi volunt.

VEre pœnitentes & confessi esse debent antequam illud incipiant: quæ si eo incepto in aliquod mortale peccatum inciderent, statim de illo conuertantur, & quoad fieri poterit, confiteantur.

Visitent deuotè per quindecim dies continuos, siue interpositos singulis diebus quatuor ecclesias deputatas Bononiæ, hoc est ecclesiam Cathedralē S. Petri, ecclesiam Monialium corporis Christi, ecclesiam B. Virginis de Baracano, & ecclesiam S. Gregorij mendicantium extra ciuitatem.

In singulis his ecclesijs dicant quinque Pater noster & Aue Maria, aut alias orationes ad libitum, pro cuiusque

deuotione: & Deum orent pro vnione Principum Christianorum, pro extirpatione hæresum, & pro exaltatione sanctæ matris ecclesiæ.

Vigore facultatis concessæ in Breui Apostolico Illustr. D. Card. Episcopo, ut habitare possit in quibusdam casibus, vult idem Illustriss. D. ut qui in suburbijs siue prope ciuitatem trium milliariū spatio habitant, tribus diebus siue continuis, siue alternis qui ipsis comodiores erunt, ad ciuitatem accedant, in eaque visitent quatuor ecclesias deputatas ut supra. Qui verò à ciuitate longius aberunt vsque ad octo millaria, processionaliter veniant, ecclesias visitasse. Dum tamen omnes & singuli ipsorum, tam proximi quàm longinqui, ante vel post dies processionis, singulis diebus cōtinuis, seu alternis, vsque ad numerum quindecim dierum deuotè recitent 5. Pater noster & Aue Maria in singulis, ex quatuor ecclesijs ab ipsis eligendis, si in oppidis erunt, vbi tot sint ecclesiæ: si minus in tribus aut duabus, vel in vna ante quatuor altaria, quæ ipsi sibi ad libitum constituent, vbi suppleant numerum Pater noster & Aue Maria, quem recitare debuissent visitantes quatuor ecclesias Bononiæ per quindecim dies, ut supra dictum est.

Quod ut melius exequi possint, Curati in locis, vbi plures sunt ecclesiæ, generalem processionem habebunt cum omni populo, eo die festo, qui illis aptior videbitur: & maiori missa celebrata, recitatisq. post missam precibus separatim ob hanc causam impressis iussu Illustr. Card. procedent canentes psalmos, & litanias ad ecclesias quas deputauerint ad Iubilæum consequendum, in quarum singulis eandem preces, & orationes repetent, studebuntque ut ecclesiæ sint decenter ornatae. In alijs Parochijs, quæ in alijs locis diocesis sunt, vbi plures non sunt ecclesiæ, processionem similiter Curati habebunt circa ecclesias parochiales, atque

atque in ipsis deputabunt altaria visitanda. Declaratur tamen hanc habilitatem concedi ea conditione, ut processionem generalem ad ciuitatem faciant iidem Curati omnes, & singuli cum suis populis, tribus, vel duabus vicibus, vel semel prout vnusquisque eorum, ut supra dictum est à ciuitate longius abest.

Modus processionis habendæ erit, ut omnes & singuli ante confessi, & pœnitentes, vnà discedant à parochia sub vexillo societatis, quod præferet clericus cotta, aut alius sacco indutus. Post vexillum immediate, pueri puellæque itineri idonei bini prosequantur, coronasque in manibus, habebunt demptis omnibus, quæ deuotioni & pœnitentiæ repugnant; post hos sequantur homines bini, quorum iuniores antecedant seniores, inter quos Parochus postremo loco cotta & stola indutus erit, omnesque similiter coronas in manibus habeant, & litanias & psalmos recitent.

Post Parochum succedent mulieres deuotè coronas dicentes, quæ ab omni vanitate se alienas esse habitum, & modestia ostendat; post mulieres, quæ binæ ut reliqui etiam homines procedent, quatuor seniores ex Confratribus processionem concludent.

In ingressu ciuitatis cuilibet processionem obuiam ibunt confratres deputati ab Illustr. Card. Episc. sacco induti, quorum erit eam ad ecclesias deducere.

Qui ægritudinis aut senectutis causa aut aliis impedimentis legitimè detenti ad ciuitatem nullo modo venire poterunt, id significent per literas, aut per nuntios Illustr. D. Card. Episcopo, qui cognita causa aliquo modo ipsos etiam habitabit, & Plebanos aut Curatos monebit, quid eo casu agere debeant.

Quod si interim acciderent mortis pericula, hoc casu habitati idem Illustr. D. ut Curatus huiusmodi infirmis iniungat, ut in lecto ad crucifixum, aut aliam sacram imaginem conuersi, quinque recitent Pater noster & Aue Maria quolibet die vsque ad quindecim dies, quibus in eo statu iis esse continget: Deumque orent ut supra dictum est. Siqui tamen gra-

uiter ægrotet, ut neque id agere possint, Curati conscientia & prudentia relinquatur, ut ipsis imponat eam orationem habendam, & pœnitentiam faciendam, quam haberi, aut fieri posse existimabit, atque hoc modo Iubilæum consequentur. Verum admoneantur à Parocho, quod quando fuerint sanitati restituti, debent pro eodem Iubilæo plenius consequendo, ad ciuitatem ut supra dictum est, accedere.

Ea ad quæ Parochi populos hortari debent.

DEclarare curabunt, tum in confessionibus, tum in cōcionibus, quàm pretiosus sit Iubilæi thesaurus, ut magis ad illum recipiendum omnes inflammentur; atque ut id facilius ipsis succedat, perlegent aliquas summas casuum conscientia in verbo (*Indulgentia*)

Legent diligenter animaduersiones de Iubilæo impressas pro populo ciuitatis, & etiam alias impressas pro confessorijs, iisque vtantur, ut rectius omnia populi percipere possint.

Hortabuntur omnes ut diligentissime conscientias examinent, & peccata omnia reminiscantur, utque generalē confessionem faciant: moneantq. posse eligi quemlibet, prout libitum fuerit, confessorium, dummodo sit approbatus.

Hortabuntur item ut quamprimum salutare hoc munus accipiant; cum mortis hora sit incerta, plurimaque accidere possint, quibus aduersarius noster animas fidelium tanto bono priuare contendit.

Hortabuntur etiam ut deuotioni plus solito vacent, præsertim durante Iubilæi tempore: atque iccirco, conuiuia, iusus, choreas, aliasque insanias animæ noxias omnino vitare studeant.

Moneant, eos qui in peccato mortali sunt, neque firmiter animo propoluerint se illud, cum Dei gratia omnino relicturos, veluti odia, inimicitias, concubinas & reliqua huiusmodi, Iubilæum consequi non posse.

Animaduertent, an in suis parochijs sint inimicitia, siue nouæ, siue antiquæ, easque

etque omni studio sedare, & componere studeant: id quod si ipsi facere non poterunt, Illustriss. D. Cardinalem Episcopum de omnibus certiores faciant.

Hortabuntur ut diebus festis tam mane, quam vesperi sacris officiis interfint, & doctrinam Christianam frequentent; Atque aliquod nouum deuotionis genus introducent, exempli gratia, ut litaniam singulis diebus festis simul ab omnibus dicantur: ut pauperes & infirmi inuisantur: ut aliqua spiritualia colloquia habeantur, & his similia.

Hortabuntur demum omnes vtriusque sexus Christifideles, ut toto hoc Iubilaei tempore, quoties Bononiam veniunt, visitent saltem semel vnam ex quatuor ecclesijs, & in ea quinquies Pater noster, & Aue Maria deuote recitent. Dat. Bonon.

Preces dicenda in singulis ecclesijs deputatis, seu deputandis pro consequendo sancto Iubilaeo.

IN primis cantabitur Missa in ecclesia ad id deputata, cum solemnitate maiori qua fieri poterit; finita Missa Sacerdos qui eam celebravit cotta & stola saltē (si non adest pluuiiale) indutus, ante medium altaris, & omnes alii adstantes genuflexi, incipiet cantare Hymnum.

*Veni creator Spiritus
Mentes tuorum visita &c.*

Finito hymno Sacerdos adhuc stans ad altare versus, dicet infra scriptas preces, & orationes, choro respondente: videlicet.

*V. Venite exultemus Domino
R. Iubilemus Deo salutari nostro
V. Pro pace totius mundi, & prosperitate Sanctae matris ecclesiae.
R. Et omnium unione principum Dominum rogemus.*

*V. Fiat Domine pax in virtute tua
R. Et abundantia in turribus tuis
V. Esto nobis Domine turris fortitudinis.
R. A facie inimici.*

V. Gratia Sanctissimi, boni, & viuificantis Spiritus.

R. Sit nobiscum nunc, & in aeternum

V. Veni Domine & noli tardare

R. Relaxa facinora plebi tuae

V. Domine exaudi orationem meam

R. Et clamor meus ad te veniat

V. Dominus vobiscum

R. Et cum spiritu tuo

Oremus.

Actiones nostras quasumus Domine aspirando praueant, & adiuuando prosequere: ut cuncta nostra oratio, & operatio, a te semper incipiat, & per te caepa finiatur.

Deus qui corda fidelium sancti Spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem spiritu recta sapere, & de eius semper consolatione gaudere.

Omnipotens sempiternus Deus in cuius manu sunt omnium potestates, & omnium iura regnorum; respice in auxilium Christianorum: ut gentes Turcarum & Hereticorum, qua in sua feritate considunt, dextera tuae potentia conterantur.

Deus cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, & quem nullum latet secretum; purifica per infusionem sancti Spiritus cogitationes cordis nostri: ut te perfecte diligere, & digne laudare mereamur. Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum viuuit, & regnat in unitate eiusdem Spiritus sancti Deus per omnia secula seculorum. R. Amen.

V. Dominus vobiscum

R. Et cum spiritu tuo

V. Benedicamus Domino

R. Deo gratias

V. Exaudiat nos Omnipotens, & misericors Dominus: & fidelium anima per misericordiam Dei requiescant in pace. R. Amen.

His finitis fiet processio ad primam ecclesiam ex tribus alijs deputatis, cantando litanias, Psalmos, & alia prout in instructione Illustrissimi Domini Cardinalis Episcopi.

Cum omnes peruenerint ad dictam ecclesiam, & ibi erunt genuflexi; Sacerdos iterum stans versus altare dicet preces, ut supra, videlicet.

V. Venite

V. Venite exultemus Domino &c.

Finitis precibus, & orationibus, sequitur processio ad aliam ecclesiam cantando ut supra: & in ea etiam dicuntur preces, & orationes ut supra.

Et idem modus seruatur etiam in alijs.

Cum vero fuerint reuersi processionally ad principalem ecclesiam, cantabitur hymnus.

Te Deum laudamus:

Te Dominum confitemur &c.

Quo finito Sacerdos dicit.

V. Ostende nobis Domine misericordiam tuam

R. Et salutare tuum da nobis

V. Domine exaudi orationem meam

R. Et clamor meus ad te veniat

V. Dominus vobiscum

R. Et cum spiritu tuo

Oremus.

Deus omnium fidelium pastor & Rector, famulum tuum Gregorium quem Pastorem ecclesiae tuae praesse voluisti, propitius respice; da ei quasumus verbo, & exemplo, quibus praestit proficere: ut ad vitam unam cum grege sibi credito perueniat sempiternam.

Omnipotens sempiternus Deus, cuius spiritu totum corpus ecclesiae sanctificatur & regitur: exaudi nos pro vniuersis ordinibus supplicantes: ut gratiae tuae munere ab omnibus tibi gradibus fideliter seruiatur.

Ecclesiae tuae quasumus Domine preces placatus admitte: ut destructis aduersitatibus, & erroribus vniuersis, secunda tibi seruiat libertate, Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

V. Benedicamus Domino.

R. Deo gratias.

V. Benedicat nos omnipotens Deus, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus. R. Amen.

Hoc itaque apparatu, ordine, hisque prouisionibus Iubilaeum Bononiae promulgatum, & celebratum est, atque ut finis huius spiritualis gratiae principio responderet, statuit Illustr. Card. ut processio solemnitas postremo Iubilaei die haberetur: in qua Illustrissima S. D. & Magistratus, populusque summo pietatis & religionis exemplo interfuerunt.

Indictio postrema processionis S.

Iubilaei, & noua habitatio ad ipsum consequendum.

Notum sit omnibus & singulis vtriusque sexus tam ciuibus, quam alienigenis, siue Bononiae, siue in dioecesi Bonon. commorantibus, Iubilaei tempore iam transacto in gratiarum actionem, & in pium erga Deum omnium bonorum largitorem deuotae fidelium voluntatis monumentum ipso die octauae Corporis Domini, qui postremus Iubilaei dies est per breue Apostolicum constitutus, generalem & solemnem processionem habendam esse ab Illustrissimo D. Card. Episcopo, toto clero, magistratibus, ordinibus, tam regularibus quam secularibus, ad quatuor deputatas ecclesias, videlicet incipiendo ab ecclesia Cathedrali s. Petri, & alijs tribus vilitatis ecclesijs ad eandem Cathedralem reuertendo, & ordinatim prosequendo, ubi omnibus ab Illustrissimo Cardinali Episcopo benedicetur.

Quiquidem Illustrissimus D. Episcopus vigore facultatis sibi concessae a sanctissimo D. N. concedit Iubilaeum ijs omnibus, qui poenitentes & confessi processionem hanc generalem comitabuntur ad quatuor supradictas ecclesias.

Et eodem die eo tempore quod commodius sibi esse videant, recitent vicies Pater noster, & Aue Maria, in vna aut pluribus ecclesijs, quas sibi eligere possint: Deum orantes pro remissione suorum peccatorum, pro exaltatione sanctae matris ecclesiae, pro extirpatione haesum, pro pace & concordia Principum Christianorum, ut in Breui Apostolico iam promulgato habetur.

Quod si quis aliquo legitimo impedimento detineatur, quominus processionem prosequi possit: idem Illustriss. D. Card. vigore supradictae facultatis concedit ijs similiter Iubilaeum, dummodo vere poenitentes, & confessi sint, eoque die quatuor ecclesias deputatas visitet, & in earum singulis quinquies Pater, &

Aue

Ave Maria recitent orantes vt supra.
 Si qui verò ob ægritudinis, aut senectutis, aut aliam iusti impedimenti causam, prædictas ecclesias visitare non possint; Idem Illustr. D. dat facultatem pœnitentiarijs ecclesiæ cathedralis, & ipsi Parochis, sub quorum cura huiusmodi fideles erunt: vt recte cognito impedimento, pro eorum qualitate, ipsos habilitare possint, vt propinquiores ecclesias visitent, prout ipsis magis expedire videbitur; qui verò domo ob ægritudinem exire non possunt, vt Iubilæum domi consequi possint, antefacram imagi-

nem genuflexi: & eandem facultatem concedit superioribus monasteriorum pro fratribus & monialibus quæ ad processionem similiter accedere non poterunt.

Cæterum exoret vnusquisque Deum in toto corde suo, vt thesaurum hunc sacri Iubilæi custodire dignetur, cessent peccata, perfectioris vitæ studium crescat, religio, pietas, & reliquæ virtutes ferueant ardentius, vt omnes simul in cælesti gloria coronari mereamur.
 Dat. Bononiæ &c.

N. Vic. Gen.

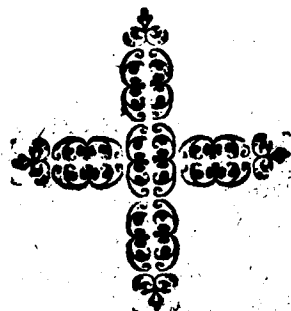
COLLE-
STOR.

VIVS publica solemnis processionis ordo, itemque altarum quæ toto Iubilæi tempore confecta sunt, ad laudem Dei & perpetuam rei memoriam: iussu Illustrissimi D. Card. Archiep. in atrio Cathedralis ecclesiæ sancti Petri depictus est in ipsa Bononiensis Civitatis Typographia: ubi via, ecclesiæ, confraternitates, & reliqua sigillatim exprimuntur. huic vero picture sequens inscriptio adiuncta est.

ANNO SALVTIS MDLXXVI.

Iubilæo à Gregorio XIII. Pont. Max. ciue Bonon. per Gabrielem Card. Palæotum Episcopum, & ciuem Bononientem indicto, Ciuitas Bononiæ repente in studium religionis pietatisque conuersa, obsecratione per urbem ab omnibus sacris, & profanis ordinibus ipso præscribente, ac præsentem cum Magistratibus Episcopo habita: subinde viritim, vicatim, collegiatim, & pagatim instructa, sub proprijs vexillis supplicatum hoc ordine per quinque menses ad quatuor templa ab ipso Episcopo constituta, memorabili in posterum Christianæ sanctitatis exemplo processit.

FINIS QUARTE PARTIS.

ARCHIEPISCOPALE
 BONONIENSE

SIVE

DE BONONIENSIS ECCLESIAE
 ADMINISTRATIONE.

GABRIELIS CARDINALIS PALÆOTI
 PARS QUINTA.

Quæ ad Congregationes, Sodalitates,
 & loca pia pertinet.

COLLE-
STOR.

VM hac quinta pars multiplicem, ac variarum rerum congeriem complecti videtur, vt lectori facilius esset harum rerum omnium quæ afferuntur, vel omittuntur cognitio; Congregationes quamplures, quæ haberi solent ab Illustriss. Archiepiscopo, quibusque opportune vtitur ad rectum suæ ecclesiæ regimen retinendum, tum etiam alias sodalitates, siue loca pia, ad tria præcipua genera redigi posse existimauimus.

Primum est earum quæ pertinent ad res spirituales, siue ad instruendum intellectum, atque informandos vitæ mores. quales sunt

- Congregatio doctrinæ Christianæ
- Congregatio casuum conscientiæ
- Congregatio perseuerantiæ
- Congregatio oratorij in ecclesia Metropolitana
- Congregatio pro disciplina monialium
- Congregatio societatis nominis Dei, & aliæ his similes.

Secundum est earum, quibus præter morum disciplinam, elemosynæ procurantur: & illis, ac subsidijs alijs corporalibus egentes adiuantur. quales sunt

- Congregatio pro infirmis & verecundis
- Congregatio pro visitatione carceratorum
- Congregatio Oeconomix Archiepiscopalis
- Congregatio pro elemosynis colligendis

INDEX

Gg

Congre-

DE

- Congregatio pro rebus hospitalium
- Congregatio pro bonis temporalibus montalium
- Congregatio pro conuertitis, & alijs locis pijs
- Congregatio montis pietatis, atque alia huiusmodi

Tertium est earum qua mixta sunt, & in quibus utrumque peragitur, videlicet.

- Congregatio Archipresbyterorum Diocesis Bonon.
- Congregatio Sodalitatum sanctissimi Sacramenti
- Congregatio Visit. eccles. & piorum locorum
- Congregatio ordinaria pro varijs negocijs Archiepisc.
- Congregatio regiminis clericorum seminarij
- Congregatio regiminis conuictorum seminarij
- Congregatio regiminis catechumenorum
- Congregatio pro regimine & victu pauperum mendicantium
- Congregatio pro regimine hospitalis infantium expositorum
- Congregatio charitatis, ad iuuandos eos, qui in carceribus detinentur
- Congregationes extraordinariae pro aliqua publica calamitate, seu periculi tempore.

Et reliqua huius generis.

Prater has Congregationes, sunt etiam sodalitates, seu Confraternitates laicorum, de quibus in hoc libro paucis tantum, & obiter quodammodo suis locis agitur, quia plurima sunt, suasque habent regulas ab Illustrissimo Archiepiscopo reformatas; atque a deputatis ab eodem Archiepiscopo visitantur. quaeque bona possident temporalia, singulis annis illorum rationem reddunt, parentque in omnibus eidem Archiepiscopo.

Cetera vero Congregationes superius enarrata, quamuis habeant & ipsa suas constitutiones, non tamen omnes in hac Collectione ponuntur, aut in hac ipsa parte, longius enim, quam par est, & extra rem nostram progredieremur: sed tantummodo quaedam afferuntur, quae magis necessaria visa sunt eccles. Bonon. administrationi, neque omnes tum in hac parte, tum in toto collectionis opere collocantur eodem ordine, quo sunt enumeratae; non enim semper locus opportunus fuit: sed de earum singulis ubi opus est, congrua fit mentio.

INDEX

INDEX RERVM PRAECIPVARVM

QVAE IN HAC QVINTA PARTE CONTINENTVR.

De Clericis Seminarij Bononiensis.

De Conuictoribus eiusdem.

De Clericis inseruientibus ecclesiae Metropolitanae.

De Congregatione Perseuerantiae.

De Congregatione Oratorij in eadem ecclesia Metropolitana.

De Congreg. pro caeremonijs sacris obseru.

De Hospitalibus, & Regulis aliquot pro ipsorum administratione.

De Congregatione infirmariorum.

De Prouisionibus circa eleemosynas colligendas, & distribuendas.

De Congr. pro regimine domus Catechu.

De Congregationibus extraordinarijs, & illa praesertim quae instituta est ab Illustr. Archiep. dum instaret pestis periculum.

DE SEMINARIO BONONIENSI.

COLLE-
CTOR.

ILLVSTRISS. D. Card. Archiep. cum Bonon. ecclesia administrationem suscepit, statuens ut Tridentini Concilij decreta in praxim pro viribus adducerentur, Seminarium in primis clericorum Bononia erigendum, & instituentum curavit. quod & ob multas, variasq. temporum difficultates proprijs redditibus, ad plurimos clericos undequaque colligendos, atque in eo alendos, ditare non potuit: tamen numero satis amplum est, & quaecumque ad ipsius disciplinam tradendam, ipsumque sustentandum faciunt. Amplitudo sua Illustrissima nullatenus pratermissit, beneficia plura uniuersis, aedes assignauit, & auxit, & suis sumptibus nonnullos clericos etiam in ipso alere consuevit.

Supra pag.
255.

Nunc ut ea hic collocentur, qua ad hoc Seminarium ciuitatis Bononiensis faciunt, prater ea qua superius tradita sunt de Seminarijs in Conc. Prouinciali I. Bonon. qua ad uniuersam Prouinciam generatim pertinent: selegimus tantummodo quoddam quasi compendium regularum, qua in ipso obseruari solent, quas congregatio ab eodem Illustriss. Archiep. constituta pro recto Seminarij regimine, in quam conueniunt frequenter nonnulli deputati Canonici, Doctores, Religiosi, alique graues, & periti viri, confecit.

Hac vero, & alia huiusmodi quamuis aliquibus fortasse minutiora uideri possint, tamen cum ex ijs ratio rectae Seminarij administrationis adumbrata saltem appareat: facere nolimus, quin in hac collectione ea etiam poneremus. nam ueluti materiale edificium pluribus instrumentis etiam exiguis indiget, ne corruat; ita etiam collectionis nostra opus hoc, ut ex omni parte Archiepiscopalis administrationis adminiculis firmatum, iuuante Deo crescat, requirebat ut hac, & his similia etiam inter cetera adaequerentur.

Sequuntur capita quaedam ex regulis desumpta, quas congregatio pro regimine seminarij Bonon. ab Illustriss. Archiep. instituta confecit.

Prima pars agit de ipsis clericis.

Secunda de praefectis, & ministris.

Pars prima.

De conditionibus qua requiruntur in ijs, qui in Seminarium Bonon. admittentur, Cap. I.

QVI in Seminarium Bonon. admittentur, eos aut Bononiae, aut in dioecesi natos, & legitimo matrimonio procreatos esse constare debet: duodecim uero saltem annos nati sint; recte & legere & scribere norint; pariterque uerborum syntaxim, tum actiuorum, tum passiuorum probe teneant. Quod si decimum octauum annum agant, ita decimum recipiantur, si grammaticae totius regulas didicerint, & recte intelligant.

Eo autem aspectu sint, atque eo animo seminarium ingrediantur, ut toto uita suae tempore Deo mancipati, in ecclesiastica uocatione se perseveraturos esse profiteantur. Bona insuper eos esse oportebit corporis ualitudine, & iis ingenii uiribus, ut studiorum laborem perferre & in iis tantum proficere possint, ut ecclesiastica munera pro dignitate suo tempore obire ualeant.

Aditum quoque in seminarium externae dioecesis adolescentibus patere uolumus; ea quidem lege, si & superius commemoratae condiciones iis insint, & suis ipsi sumptibus alantur. In primis autem quicumque Clericis Seminarium adscribi cupiet, ad congregationem de eo haberi solitam ab Illustr. Archiep. accedat necesse est, cui nomen, cognomen, aetatem; parentes, parochiamque, quam incolit scripto patefaciat, & causas suscepti uitae instituti aperiat: in ea congregatione omnia diligenter examinantur: & praeterea inquiretur an sacrae confessionem & Eucharistiae sacramentum frequentarit: quantum in literis profecerit, quem habuerit praepceptorem, quam bene & legere, & scribere norit: quibus aliisque huiusmodi rebus recte cognitis, id deliberabitur, quod in Domino magis expedire Illustr. Archiep. existimabit.

De recenter admissis in Seminarium, Cap. II.

Admissi ut supradictum est in Seminarium, uestibus utentur clericalibus; atque etiam quamprimum promouebuntur ad primam Tonsuram.

vestes sint uioleae tam superior, quam interior, talares, laneae: nequaquam uero sericeae. habebunt domesticam uestem siue nigram, siue fulginei coloris, simplicem absque globulis, aut sericis ullis ornamentis: calcei sint nigri nullatenus ad elegantiam incisi: femoralia non turgida, neque interulae ad collum aut ad manus ullo ornamento elaboratae.

Ingressi Seminarium, detinebuntur in cubiculo ad id deputato, nonnullis diebus ab alijs disuncti: ut interim de instituta uiuendi ratione, quam inire uolunt, diligentius cogitare: ac certius statuere possint, quid ipsis in posterum sit agendum.

Illis diebus docebuntur rationem examinandae conscientiae, & simul orandi. deum ubi deuote peccata generali confessione diluerint, sacrum Eucharistiae sacramentum suscipiant: quo facto tunc clerici seminarium censebuntur, & aliorum clericorum disciplinae in eo cubiculo, quod Rectori uidebitur adiungentur.

De Oratione, Confessione, Communione, Cap. III.

Quotidie matutinis horis omnes una congregati quartam horae partem orationi dicabunt in sacello: uespere itidem litanias dicent, & octauam horae partem examinandae conscientiae impendent. Inde ubi Rector orarit in ea uerba, *Vista quae sumus Domine*, & quae sequuntur, omnes dominicam orationem, salutationem angelicam, & fidei symbolum summissa uoce recitabunt, & alta uoce psalmum *De profundis*, pro iis qui beneficia in Seminarium contulerint, tum uiuis, tum uita sanctis, tandemque orationem Rector pronuntiabit, quae incipit *Fidelium Deus omnium conditor* &c. Praeter quotidianam autem iam dictam orationem omnes festis diebus simul officium B. Virg. canent in sacello, qua hora uisum Rectori fuerit. Quotannis quoque in festo omnium sanctorum post solis occasum, officium pro defunctis recitabunt itidem in sacello. Quotidieque mane rei diuinae intererunt, qua decet modestia & religione. Omnes singulo quoque mense peccata sua confitebuntur confessori, qui ipsis erit de-

stinatus, alii praeterea nulli absque Rectoris expressa uenia: & primo cuiusuis mensis dominico die Eucharistiae sacramento reficientur, aut saepius etiam, prout illis eorum pietas dictare uidebitur, & Pater spiritualis censebit, cui hoc iudicandum relinquitur.

De disciplina morum. Cap. IIII.

Incedentes per uias, eam adhibeant modestiam quae religiosos uiros maxime decet: sileant, nullumque impatientiae aut arrogantiae signum praefereant.

Dum cibus sumitur, eorum aliquis ad id deputatus a Rectore leget ad mensam unicum sacrae scripturae caput; & alios deinceps libros, qui Rectori probabuntur; Verumtamen dum scriptura sacra legitur, reuerentiae ergo, is qui leget apertum caput stabit erectus: quo absoluto sedere, & caput tegere licebit.

Refectionem corporalem praecedat benedictio mensae, sequatur uero gratiarum actio; respondeantque singuli, ut fieri solet, eam recitati, siue Rector fuerit, siue quiuis alius sacerdos; quam ob rem omnes illam addiscant ad uerbum e breuiario Romano. Adhaec omnes ministrabunt ad mensam, cum fuerit ipsis imperatum.

Nemini liceat coquinae, siue triclinium ingredi, neque familiaritatem ullam cum ministris, aut famulis contrahere: neque cum ipsis, aut cum alijs, qui in alijs habitant cubiculis cogredi, aut longiora colloquia instituire: neque extra tempus comedere, aut bibere absque Rectoris expressa permissione: sint procul ab eorum colloquijs detractiones, maledicta, probra, obscena uerba, scommata; praecipue uero interdiciamus omnibus, ne contra superiorum suorum, siue praepceptorum famam, aut existimationem quidquam dicant, grauissimas alioqui poenas comminantes, tum eius culpae reis, tum iis etiam qui eos non accusarint. Studeant itaque quibus ipsi re aliqua sese nouerint esse inferiores, eum honorem habere, quem uniuscuiusque conditio, ac dignitas requirit: idque absque furore, aut fallacia, ut ecclesiasticis conuenire uideatur, se fraterno amore inuicem diligentes.

Sternet unusquisque proprium sibi lectum, & eam cubiculi partem in qua uer-

fatur, ac degit purgabit: proprias item vestes fordere non patietur.

Habeant omnes coronam in summo capitis vertice clericalem, siue tonsuram, quæ 15 quoque die renouetur, & vnici que ordini siue minor sit, siue maior conueniat.

De disciplina studiorum. Cap. V.

Totis viribus in studia sibi præscripta incubent: neque à statuto ordine præmeditandi, audiendi, & reddendi lectiones ne transuersum quidem vnguem deflectent, absque scholarum præfecti, siue eorum, qui ijs educandis præsent, expressa facultate. In primis autem omnes teneantur addiscere catechismum definitis ad eam rem diebus, & horis.

Statis etiam horis canendi rationem addiscant, neque extra illud temporis spatium canere possint, nisi à Rectore id sibi fuerit concessum.

Exemplar verò statis horis à magistro scribendi accipiant, in eoque imitando maximam adhibeant diligentiam.

Edocti mediocriter pueri ratione latine loquendi, continuo tam domi, quam foris latine loquantur: cum exteris verò illo vtantur idiomate, quo ipsi voluerint: cæterum Rectoris in manu sit, relaxandi animi causa, ipsis concedere, vt his latini sermonis legibus soluantur.

De obedientia erga Superiores. Cap. VI.

Rectori dicto audientes erunt, ipsiq. summum honorem, qui præposito debetur habebunt; quo cum loquentes aperto capite erecti manebunt: quicquid autem ille præceperit, mox libenti animo nihil contra respondentem exequantur.

Pareant omnes præceptoribus suis ac præfectis: & in suo cuique munere eam exhibeant reuerentiam atque obedientiam præsent, quæ ab ijs Rectori ipsi debetur.

Nemini liceat habere apud se pecunias, verum qui madauerit Rector apud illum deponatur, quæ postea in res ijs necessarias errogabuntur, quod tamē non nisi consulto Rectore faciendum erit.

Nemini fas sit mittere, accipere, aperire literas, siue schedulas, priusquam

illas Rectori ostenderit, qui prout æquū videbitur, illas siue ipse retinere, siue ipsis concedere poterit.

Omnes mane de lecto vna, & eadem hora surgent, cubitum itidem ibunt, quæ quidem ipsis præscribetur; lectiones verò audient, sacro intererunt, in cubiculum ibunt, sese ad relaxandum animum conferent ijs horis, quibus sibi per signum cæpanæ fuerit indicatum: tandem quicquid aut sonitu cæpanæ, aut quouis alio dato signo sibi fuerit madaatum, libenter aggredientur: surgentesq. vel cubitum euntes, in ipsa animi relaxatione, in ecclesia, in triclinio, domi, inter vias publicas summam modestiam adhibebunt, ac pariter in cubiculo, præsertim cum studiis operam nauant.

Nemini insuper aut proprium locum mutare, aut cubiculum egredi Rectore aut Præfecto inconsulto liceat.

Nemo absq. permisso Illustr. Archiep. siue congregationis foras cubitum ibit, idq. raro concedatur: neque verò egredi domo liceat ad sua negotia siue ad epulum nisi potestate à Rectore sibi facta; neque sibi capiet focium quem volet, sed quem illi Rector adiunget.

Non liceat ipsis quidpiam cuiuspiam dare, aut ab aliquo petere, nisi Rectore prius commonefacto.

Exteros domum adeuntes nemo audeat alloqui, nedum ipsis cubicula, & reliquas domus partes ostendere absq. Rectoris permisso.

Extra domum cum nemine pariter congregiantur absque Rectoris consensu: sed tantum, quicumq. is sit, consalutatam eum, seu præsalutatam admonebit si velit colloqui secum, vt præfectos Seminarium adeat prius.

Si quid ipsis deerit quod vel ad studia, vel vestitum, vel habitationem, aut ad valetudinem necessario pertinere visum fuerit: id ad Rectorem referent, cuius erunt partes, eorum necessitatibus prospicere.

Diocesani ipsius seminarium alumni certum quendam habeant hominem in vrbe, qui nomine parentum suorum ipsis necessaria subministret: idque eam ob causam, ne tempus frustra terant iuuenes per urbem huc illuc commeantes.

De re-

De Recreationis tempore. Cap. 7.

Bine singulis diebus recreationis horæ ipsis indulgebuntur; altera quidem statim à prandio, altera postcena; verum hyeme quæ post prandium dabitur erit breuior, æstate verò longior, horæ scilicet vnius, & dimidiæ.

Præter supradictam recreationem; singulis hebdomadis, feria quinta, dum modo nullus sit infra hebdomadam festus dies, omnes vnâ cum Rectore poterunt ire extra urbem deambulatum, dummodo vniciam horam mane, alteram verò à prandio studijs infumant.

Tempore recreationis omnes simul commorabuntur, vel separatim, prout Rectori placuerit: sermonesque de rebus ad clerici munus attinentibus habebunt, seque in studio canendi exercent: licebit insuper ludo aliquo se oblectare, honesto tamen ac decenti, qualem Rector ipse iudicabit.

De Mensa. Cap. 8.

Accumbent omnes primæ mensæ; qui per occupationes non possent, facultatem à Rectore petant. Ordo accubitus is erit. Rectoris esto supremus locus, sequens sacerdotum, deinceps diaconi ac subdiaconi; tum demum clerici maiores natu discumbent; silentiumque seruent, atque ad mensam, vt dictum est, semper legatur.

In secunda mensa ordo accubitus is erit, vt scilicet primo loco sedeant ij, qui primæ mensæ inseruierunt: post hos ministri ac famuli, nullo gradus ordine seruato, silentioque eodem quod primæ mensæ indiximus: hique ex altero tantum mensæ latere discumbent vniuersi. scient clericos quidem à medio triclinio ad summum vnâ collocandos esse; a medio verò ad imum famulos: Rectorisque partes erunt præcipere, vt interea clericorum aliquis ex ijs, qui in prima mensa cibum sumperunt, librum aliquem pium legat vernaculo idiomate conscriptum.

Conuictores ipsi separatim manebunt vnâ cum Præfecto à Rectore sibi assignato.

ab

PARS SECVNDA

De ijs, quæ ad præpositos, & ministros Seminarium spectant.

De Congregatione eorum, qui præpositi sunt administrationi Seminarium. Cap. I.

Eorum partes erunt curare, vt Rector, œconomus, cæterique ministri traditas sibi regulas ac leges diligentissime seruent.

In eorundem manu eritmittere, ac dimittere clericos, conuictores, rectorem, œconomum, præceptorem canendi, aliosque Seminarium ministros, prout interesse videbitur: primarios autem ministros, non nisi re prius ad Illustrissimum Archiepiscopum delata.

In approbandis clericis ab infra scriptis legibus ne discedant.

Studeant semper, vt Seminarium bene instructum sit optimis, tum literarum, tum canendi præceptoribus: in quibus nulla earum partium, quæ ad proprium munus obeundum requiruntur, desideretur; curentque vt adolescentibus ad discenda proponantur, quæ fuerint ipsorum captui accommodata: ac priuatim videant nihil vt eos fugiat, quod ad ipsorum procuracionem spectet.

In eo maxima cura adhibeatur, vt cõfessarius peritus, atque in primis pius non desit; cui omnes Seminarium alumni peccata sua confiteantur.

Singulis hebdomadis conueniant omnes vnâ, vt de rebus tam spiritualibus, quam temporalibus ad collegium spectantibus deliberent; & quæ maioris erunt ponderis perscribenda curent: rationesque præterea subducent cum œconomis, cellario, & alijs ministris.

Semel saltem in mense omnes separatim Rectorem interrogent; itidem œconomum, aliosque ministros, ac etiam adolescentes ipsos, vt statum Seminarium cognoscant: hoc autem fiat eo tempore, quo studijs nullum possint afferre impedimentum.

Con-

Conquerentibus Seminarij alumnis de Restore, siue præceptoribus, ita respondeant, atque cum ipsis tractent, vt nihil de Restoris, aut præceptorum auctoritate imminuatur: verum peccantes summa charitate monebunt, idque in primis curæ ijs sit. omnia enim in eo sunt, vt subditi sibi Præpositos ament, timeant, & vereantur.

Quod ad temporalia pertinet: ante omnia curent, vt tēpore opportuno debita pensiones exigantur; tempestiueque præcipua cibaria, & quidem non minutatim: sed ampliore summa ac portione coemantur, ac decenter frugaliterque distribuuntur.

Maximam in eo diligentiam adhibeant, vt is qui nomina exigat, aut rationarius est, diligenter exigēdi munus curet; atque omnia distincte, seruatque temporum ordine perscribat, ne scripturarum farrago fiat.

Singulo quoque mense impensarum eius mensis ratio subducatur: & illorum numerus notetur, qui domesticis impensis aluntur; idque omne in certo quodā libro perscribatur, vt absque vllō negotio, & impensarum modus, & viuendi ratio inspici possint.

De Rectore. Cap. 2.

Rector Illustrissimum Archiepiscopum, & Congregationem eorum qui vniuerso Seminario præfecti sunt, agnoscet superiores: ipse autem reliquis Seminarij ministris imperabit, quod ad vitæ disciplinam, & ea quæ ad spiritualem fructum attinent, prout inferius declarabitur.

Præcipua erit ipsius curatio, vt omnes domestici suis legibus pareant, vigeatque Christiana & Ecclesiastica disciplina: atque in literis & moribus, insuper in omni virtute pro viribus proficiant; iusque ei erit, famulis ea iniungere, quæ vsui ac profectui Seminario, Clericis, sibi etiam ipsi esse iudicabit.

Priuatimque in eo laborabit, vt omnes in timore domini permaneant, frequenter ad Deum preces fundant, pec-

cata confiteantur sua, sacrosancto Eucharistiæ cibo reficiantur, vt legibus cauetur: bis tamen leuiter in anno facultatem ipsis cōcedet, vt confessionem sacram peragant apud eum confessarium qui ipsis visus fuerit, quo melius conscientias suas expurgent.

Erit illi nihilo secius curæ omnium valetudo corporis: neque in sumendo cibo, potivè peccari quidquam, aut sobrietatis fines transiliri patietur.

Præterea videndum illi, ne oeconomus vltra medicorum præceptum aliquid in firmis, aut conualescentibus dandum curet; atque interdum illi præcipiet, vt si fieri poterit absq; vllō Seminarij detrimento, cibum adolescentibus comparet, quo ipsi libentius vescuntur: neque permittet vt apponantur corrupta, aut putrida esculenta, aut poculēta, aut aliquid alicui interdictum, aut priuatim quod non alijs commune fiat.

Partes ipsius erunt etiam horas sumendi cibi, pro conditione anni temporum statuere, quæ ab horis ordinarijs ciuitatis non discrepent. Tempora etiam relaxandi animi, dormiendi, vigiliandi, & cætera huiusmodi pro suo arbitratu distinguet.

Lectiones aut ipse reperet, aut alium qui repetat, huic oneri idoneum reperiet: idque muneris exequatur iuxta Præfecti studiorum præceptum.

Summam adhibeat prudentiam in consociandis Seminarij alumnis, & conuictoribus, eorumque contuberniis disponendis; sic enim collocandi erunt, vt discoli maturioribus adiungantur, qui scilicet minus sapiunt, aut in literarum studiis minus profecerunt, sapientioribus, ac prouectioribus associentur. eorum etiam coniunctiones, quos vnà versari minus decere, aut expedire visum fuerit, dirimet, ne quid inde mali suboriatur.

Curabit insuper vt cubiculis puero- rum nihil ex rebus quotidiano vsui necessariis desideretur, aqua scilicet ad manus abluendas, oleum ad lumina, quò discipulis terendi frustra temporis omnis occasio auferatur, iustisque alijs

de

de causis, quas consultò prætermittimus videbit etiā vt in cubiculis, in quibus ipsi visum fuerit, noctu perpetuo lumen ardeat. Præfectique igniarium habebunt ad accendendum statim ignem, si ita rulerit occasio.

Vnicuique cubiculo assistat Præfectus, isque è maturioribus, atque ei muneris aptioribus deligatur, qui semper postremus cubitum ibit, primus cubitu surget.

Videat ne pueri familiariter vtantur famulis domesticis, absque urgente necessitate; familiaritas enim multis de causis nocere solet.

Priusquam cubitum eat obserari iubeat fores domus, tam anteriores, quàm posteriores, & earum clauēs noctu apud se habeat, atque ipsemet visum eat, vel alium sibi fidelem mittat, qui videat nū fores clausæ fuerint: horis autem opportunis clauēs restituet, quò possint tempestiue necessaria parari.

Euntibus extra domum alijs, non permittat manere domi puerum aliquem; quod si necessitas postulet; videat qui tunc domi remaneant: præcipue autem in ædibus probus aliquis, ac spectatæ vir fidei relinquatur.

Magnopere autem Præfectorum, ac præceptorum, tum humaniorum literarum, tum canendi auctoritatem seruare curabit: quòd si res ita postulet, vt puniendi nonnumquam sint Præfecti, id non nisi circumspecte fiat, neque ob latentem aliquam culpam; neque verò propter aliquod palam admissum erratum publice irroganda erit poena, si ea res de eorum existimatione nonnihil detraheret, & eos in contemptum adduceret.

Famulos denique, siue quosuis alios ab officio suo discedentes, apud eos, qui Congregationi præpositi sunt, accuset.

De Præceptore Cantus. Cap. 3.

Perfungatur hoc onere ea charitate ac diligentia, qua potest maxima. in id præcipue incumbens, vt & dictis, & factis recte viuendi exemplum disci-

pulis suis præbeat, modestia vtens, & grauitate, garrulitatem cauens: cum discipulis vero suis, neque publice, neque priuatim, nisi de rebus ad munus suum spectantibus, colloquatur.

Statis tantummodo horis, ac diebus, atque in loco ad id destinato, discipulos instituet.

Maxime elaboret in docendo ipsos, præsertim autem rationem cantus, qui dicitur firmus, quo ipsis facilis reddatur cantus ecclesiasticus; eos exercens in antiphonis, ac missis, quæ in dies occurrent. nēpe tempore aduentus, in missis quæ dicuntur in Aduentu, sic de Natali D.N. Iesu Christi, Circumcisione, ac de singulis alijs festis diebus.

Canentur autem nonnisi Ecclesiasticæ cantilenæ, ac piæ & honestæ: amatorix vero facestant omnino, ac ne honestæ quidem, nisi à Rectore fuerint prius cognitæ, ac permissæ, admittantur.

Ad canendum aptos, & eos quibus concinna & sonora vox est, docebit psalmodum, antiphonarumque initia præire, quod vulgo intonare dicitur, versiculos canere, atq; etiam postrema illa verba scilicet *Benedicamus Domino*, &c. quos cum domi optime instruxerit, eos demum in Ecclesia canere iubeat.

Cum autem cognouerit aliquem in addiscendo esse negligentem atque ab officio discedere, Rectorem moneat, quò, vt æquum est, peccantem corrigere possit.

De Præfectis. Cap. 4.

Rectori obedientiam ac reuerentiam præstent, quæ superioribus ac præpositis debetur.

Sciunt autem suum hoc esse propriū munus, vt iuuenes suæ crediti fidei, in pietate ac religione, bonis moribus ac litteris pro viribus adiuuentur, & vnusquisque peculiare, easque non perfunctorie: sed diligenter, atque ex animo, pro iis, qui sibi commendati fuerint, ad Deum preces fundat. neque verò cum iis agendum erit seuerius, aut verbis vtendum a superioribus, sed leniter, placideque

cideque procedendum, & mitiori oratione utendum, atque adeo ea morum grauitate, ac prudentia, ut discipuli eos reuerentur, simul ac timeant; quos si corrigere oportebit, ita corrigant, ut ipsis innotescat illud non nisi pacis amore, ac vitii detestatione fieri, ac ut liberiorius cum iis agere possint, maioremque in eos auctoritatem habere, eorum ministerio non utentur, v. g. in scriptis exarandis, aut alia re quapiam huius generis obeunda, neque se aliquo ab eis munere corrumpi sinent.

Neque verò familiariter admodum cum ipsis agere debent, quin recte ingenium vniuscuiusque expendentes, alios quidem blande appellando, alios monendo, alios minis terrendo prout opportunius esse, ac magis expedire visum fuerit, ita se gerant. Iphis interdum leges seruandas in memoriam redigēt, & in ea re ipsos exercebūt: quod si quis legum limites excefferit, Rectorem moneant, qui in eos, pro eo ac commertentur, animaduertet.

Si qui erunt idonei Præfecti, lectiones repetent illis diebus, & horis, quæ a Præfecto generali studiorum fuerint præscriptæ: cuius quidem studiorum præfecti proprium munus sit, legentes in mensa, si quando in legendo peccent, corrigere.

Videant sæpius, an Clerici dum in cubiculis commorantur, studiis vacent, & tempus haud inutiliter collocent, ne illud in vanis colloquiis siue distractionibus frustra terant. videant etiam qui latine loquantur, ipsosque dum errant corrigere debebunt.

Curent vt catenam, signum scilicet illius qui postremum est vernacula lingua, siue male locutus, adhibeant.

Solliciti sint insuper de ipsorum diligentia, videntes num quæ docentur a præceptore animaduertant, ac novent, & quotidie mane, priusquam in gymnasium eant, lectiones memoriæ mandatas ab ipsis, scilicet modo ab vno, modo ab altero repetant. Examinent circa regulas quas didicerunt, inferioris classis discipulos, cognoscantque à præ-

ceptore de statu illorum, quo ipsis aliquo pacto prodesse possint: & Præceptores ipsis vicissim admoneant, si eorum opera discipulos aliqua in re indigere viderint. quos si in classe esse viderint minime eorum studiis accommodata, aut libris necessarijs carere, Rectori significent, qui ipsis prout opus erit, prospiciet.

Præceptorum existimationum ad dignitatem apud adolescentes suos foueant, commendantes exercitia, quæ in ludo litterario habentur, studeantque sedulo, vt discipuli, quæ sibi præscripta sunt, exequantur, neque iis nouum quid, & alienum ab eo quod præceptor decreuit faciendum imponant.

Videant pariter ne discipuli dum studendi tempus est, inter se colloquantur, sed vnus quisque in proprio loco resideat, suamque rem curet; neque ab his sit impedimento, nec tempus frustra terat. Doceant insuper eos studendarum rerum, ac modum, dubia, ac difficultates notandi, & certum tempus ijs ad respondendum proponendis condicant, non nimium, præcipua studia interpellantur: quod si viderint aliquem à cubiculo abesse statim eum accersant, causamque absentia ab eo cognoscant.

Eorum etiam partes erunt, vt scilicet pueros surgere, & cubitum ire hora præscripta iubeant. honestati verò ac puritati consuli ab omnibus curent: neque eos tenere, atque sine licentia à cubiculo discedere permittant: neque plures eodem tempore ad latrinas ire sinant, neque eas ingredi aliquem nisi altero egresso permittant. vespertinis autem curent horis vt cum lumine semper incedant, seque intra lecti conopæum induant, ac exuant.

Tempore recreationis diligenter suis caueant ac prospiciant, neque vllum eorum tempore illinc discedere patiantur, sique viderint alicuius familiaritatem alicui detrimento esse, Rectorem moneant: quod idem obseruandum illis erit, eodem tempore, quo domo exeunt: eos autem cum exteris habere colloquia non patiantur, qui ipsis non sint maxime noti, quos

quos ipsi blando atque honesto sermone detinere minime videantur. caueat insuper ne inter versandū, Rectoris præcepta ac leges infringant, neque ipsos magnopere distrahi à studiis patiantur; nisi quantopere animi relaxatio requirit: interim tamen ab honestate ne latum quidem vnguem discedant.

Rectorem ipsum identidem moneant de iis omnibus, quæ ipsum scire intererit. notent etiam suorum peccata, & offensiones, atque etiam opportuna iis emendandis remedia, vt Rectorem de iis commonefaciant, cum vocati fuerint ad reddendam de suis rationem; de iis autem quæ maximi ponderis esse videbuntur, Rectorem moneant vltro, priusquam vocentur; itemque si quem esse norint ingenio parum ad studia literarum idoneo, aut pingui minerua, aut cum in literis non satis proficere, animaduertant.

Si quid extra proprium cubiculum viderint sibi haud quamquam probatum, Rectorem commonefaciant, quo absente fraterne peccantes monebunt.

Morbo oppressos statim Rectori patefaciant: itidem si stragulam vestem, siue quidpiam aliud desiderari cõpererint.

Videant ne pecunias, aut quidpiam esculenti priuatim habeant, ne vè libris minime probatis, aut parum honestis vtantur. habeantque in proprio cubiculo indicum à Rectore probatum, cui confidere possint, qui ipsis clam referat, si quid peccetur, siue in cubiculo, siue extra cum vnâ omnes incedunt, siue cum aliquis eorum aliquo cum adiucto sibi comite proficiscitur: atque errata quidem non admodum graua ipsi emendent: quæ verò maioris esse ponderis videbuntur, de iis Rectorem consulant.

Hæc sunt quæ Præfectus siue censor notare debet.

Tarde Surrexit.

Intellige si non fuerit saltem veste contactus ante finem Psalmi Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam &c.

Tarde iuit cubitum.

Intellige si non extinxit lumen statim post admonitionem Præfecti.

Tarde se disposuit ad orandum.

Intellige si non fuerit ad orationem paratus cum officio Beatæ Virginis Mariæ, nisi alius modus orandi ei fuerit à Rectore præscriptus.

Non orauit.

Intellige si indeuotus, hoc est, si non genibus flexis, vel somnolentus fuerit, vel in aliqua alia re se occuparit.

In Ecclesia indeuotus mansit.

Intellige si locutus fuit, vel indecentem mansit, vel socijs non se adiunxit, aut alibi frequentius circumspexit, vel risit: aut immodestus fuit.

In concione non attentus mansit.

Intellige pro vt in Ecclesia, adde tamen si dormiuit.

Non recitauit lectionem.

Intellige pro vt in regulis.

Locutus est Italice.

Intellige quod toties debet notari, quoties fuerit Italicè locutus.

Fuit immodestus.

Intellige in classe, via, cœnaculo, concione, repetitione, vel alio quouis loco.

Non exhibuit reuerentiam personis, quibus debetur.

Intellige Magistratibus, Prælatibus, Superioribus, Præceptoribus, ac Præfectis cubiculorum.

E mensa propria discessit.

Intellige tempore studii, & sine licentia, & necessitate.

Egressus est cubiculum.

Intellige sine licentia, & diu extra moratus est.

Indebite iuit ad loca communia.

Intellige si sine signo, si tempore orationis, & sine lumine de sero.

Non interfuit repetitioni.

Intellige si tarde, vel non paratus, vel omnino non iuit.

Vnum tantum habuit socium.

Intellige si tempore recreationis, vel alio quouis tempore duo soli diu sine licentia fuerint locuti.

Non benedixit Mensam.

Intellige si benedictioni, vel gratiarum actioni cum alijs non respondit.

Non est

Non est confessus.

Intellige si non tempore debito, vel quando alij in cubiculo sunt confessi.

De Oecono. Cap. 5.

Dabit operam oeconomus vt ei cū Rectore conueniat, & rem familiarem vnanimis curent, ac vniuersam Seminarij suppellectilem: nec minus cordi illi sit ædium mundities, simul etiam linearum vestium nitor, ne quæ empta sunt corrumpantur, doliaq; optime conferuentur: famulorum quoque ministerijs prærit. hoc est dispensatoris, architriclinij, coqui & similia. Ianitor tamen Rectori præcipue erit subiectus; verum quoniam hodierna die idæ oeconomus personam sustinet dispensatoris, ac cellarij, ideo diligenter hæc munera exequetur.

Codicem sibi conficiet, in quo sigillatim pecuniam omnem, tum acceptam, tum expensam perscribet.

Pecuniam porro omnem, quam ipse, seu ab iis qui beneficia possident, dimidiatarum nomine decimarum, quæ collegio debentur, seu à Seminarij alumnis ob cibaria ipsis præstita, aut quouis alio nomine acceperit, notabit singulis diebus in codice ad hanc rem parato, præsentibus ijs, qui pecuniam annumerarint, quibus apocham petentibus, sine morâ satisfaciatur.

Quæ verò in cibaria quotidie fuerint erogata, perscribet in altera codicis illius parte, distincteque & ordine collocabit: expressis pretio pondere, numero & mensura. In faciendo autem sumptu, det in primis operâ, vt optima quæque quàm minimo poterit mercetur.

Qui porro extra ordinem sumptus fieri, ijs seorsum, atque in eodem libro omnes perscribantur: qui si librarum octo excesserint numerum, ita fiant, si prius ipsi commissum, atque à Præfectis scripto fuerit mandatum.

Codex autè is, quoniam Præfecti ad deliberandum conueniant; ijs ostendatur: vt eum inspicere, & quibus opus fuerit, prospicere possint.

Singulo exacto mense, præter ea, quæ iam dicta sunt, acceptæ pecuniæ summam, tum eius quæ à clero, tum eius quæ à Seminarij alumnis, aut ab alijs ei numerata erit: itemque summam aliã quam in cibaria erogarit, ad hæc rotius pecuniæ numerum, quæ apud ipsum sit per scriptum exhibebit. Præfectorumque vnus aliquis nota aliqua adiecta se se omnia perlegisse declaret, ne eadem sæpius reuisantur. præterea curet, vt rationarius singulis mensibus rationes ex commentarijs in codicem maiorem describat.

In coemendis autem cibus, quantum potest obsonia illa deuitet, quæ cum ægre concoquantur, studiosis noxia esse solent. quòd si interdum id generis edulia comparet, vt familia cibi mutatione recreetur, id raro nec nisi Rectore annuente sibi faciendum sciet. Ipse autem non morosus, non difficilis: sed lenis sit, ac beneuolus, & obsequens, quatenus tan. Seminario expediat. curet, vt prædium, ac cœna suis horis parata sint, ijs nempe quæ à Rectore constituentur. Ita tim apposita mensæ signum, campanæ pulsu dandum curet.

Antequam verò ijs omnibus, quæ ad victum pertinent, domus vniuersa instruat, admonendos curet seminarij præfectos, siue procuratores.

Et vt quotidie, quæcumq; ipse coemerit, ea in Seminarium importari, non aliò comportari contet; & carnes & pisces Rectori ipsi appendet, reliquamq; obsonium ipsius oculis subiiciet. denique in certo codice seorsum omnia scribet, quæ quotidiana Rectoris subscriptione rata efficiuntur.

Neque conuictoribus, neque clericis familiariter vtatur, breuiusque cum ijs colloquia vsurpet. Nec aliquid escæ alicui extra mensam priuatim, aut in priuato cubiculo dari patiat, in scio Rectori, ne in mensa quidem, præterquã ea, quæ conualescentibus publice apponuntur, quæ aut à Rectore, aut à medico conceduntur. Neque ijs qui penas sibi irrogatas luunt, exhibere quicquam ausit à Rectore interdictum.

*De Ia-**De Ianitore. Cap. 6.*

Nillum clericum nisi Rectore assente, nullum item ministrum, nisi potestate à Rectore, aut ab oeconomo sibi facta, exire: nullumque exterum ingredi patiat, ijs exceptis, quibus cum ipso oeconomo, clericorum, aut conuictorum causa agendum aliquid sit. Non literas, non schedas tradat, mittat, mitti sinat, ni prius ad Rectorem perlatas: quas ipse clam ijs ad quos, aut à quibus missæ erunt, ad eum perferet. cui etiam, quisquis domesticorum ab externis personis quæretur, signare debet, & ipsius exequi mandatum.

Personas tam Ecclesiasticas, quàm temporales alicuius existimationis, aut medicum intromittat prius; deinde Rectori statim significet: aut eo absente, illi qui ceteris auctoritate præstat.

Fores perpetuo obseratas seruet, neque clauis in ijs vnquam relinquat, sed ipse apud se habeat. Ac vesperi statim horis eas absque mora obseret, & clauis ad Rectorem perferat.

Et impluuii & vestibuli & porticus aream, quàm nitidissimam tueatur.

Nihil ab exteris seruadum accipiat. (exteros voco qui in Seminario nõ degunt) in scio Rectore; suumque esse munus meminerit, surgendi, & accumbendi tempus campanæ pulsu significare.

De Architriclino. Cap. 7.

Curet vt triclinium, & quæcumque ad ipsum pertinent, quàm mundissima sint.

Et vt conclusa asseruentur quæcumque ipsi attributa & assignata fuerint; semelque minimum in hebdomade, & mappam, & mappas mutabit; clericorumque suppellectilem, à suppellectile famulorum sepositam habeat.

Omnium etiam quæ acceperit, oeconomo rationem reddet.

De Famulis. Cap. 8.

Ad ministerium Seminarij non nisi probæ, & religiosæ personæ ad-

mittendæ erunt, & quæ à Seminario non abnoctent. teneanturque ad minus sexies in anno peccata confiteri, & sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumere: hoc est, die Natali Saluatoris nostri, initio Quadragesimæ, sollemni Paschatis, & Pentecostes die, in festo assumptionis beatæ Virginis, atque in festo omnium sanctorum.

Numquam domo egrediantur, aut Rectore, aut oeconomo inconsulto.

Cum Seminarij alumnis neque familiariter versentur, neque sermones habeant, nisi quantum ipsis à Rectore permissum erit: neque item ijs tradant aliquid, aut eorum cubicula sine Rectoris venia ingrediantur.

Quæque ipsis imperata fuerint, alacri animo, summa charitate, ac diligentia exequantur.

Locus etiam aliquis famulis omnibus communis, à clericorum, & conuictorum locis separatus, omnino in ædibus constituitur.

De lectoribus. Cap. 9.

Lector leget primum libri titulum cum auctoris nomine, & argumento, & distinctè pronuntiabit.

Et qui successerit, ab eo qui præcessit locum, in quo legere ille desit, atque vnde hic incæpturus sit, edoceatur.

Libri autem legendi à Rectore proponentur.

Vnusquisque alta voce non admodum concitate legat.

Quotidieq; (vt superius dictum fuit) aliquod sacræ scripturæ caput, stantes, & aperto capite legent.

DE COLLEGIO CONVICTORVM
SEMINARII BONONIENSIS.

COLLE-
CTOR.

QUONIAM totus ille labor, qui Clericis Seminarij erudiendis impenditur, ad ecclesiarum potius, quam familiarum, & Ecclesiastici potius, quam secularis status utilitatem dirigitur, Illustrissimus D. Card. Archiep. gratissimum Deo opus, utilissimumque Civitati Bonon. facturum se esse existimavit: si pariter locum aliquem statueret, in quo adolescentes, & pueri seculares laici educarentur: qui & literis, & religione imbuti, eodem spiritu domos, & familias suas moderari possent. Sed quoniam non nisi difficile nova domicilia sive Collegia institui solent, ideo Seminarium, Collegiumque convictorum Romae imitatus, eodem omnes loco, eademque vivendi norma continendos duxit; ita tamen ut diversimode, prout status, & ratio cuiusque requiret, gubernentur. Ob id ergo cum maximo sumptu ad eas ipsas Seminarij amplificandas curaverit, operisque ipsi viros quatuor nobiles in ecclesiastico gradu constitutos præfecerit, peculiarem sibi & totius operis generatim promovendi, & etiam uniuscuiusque convictoris speciatim protegendi curam, & sollicitudinem reservavit. Verum ut omnes ij, qui filios suos in hoc Collegium adscribi volent, eius victus, & disciplina rationem plenius agnoscant, Congregatio quam supra memoravimus, iussu eiusdem Illustrissimi Cardinalis Archiepiscopi sequentes regulas edidit.

Formula, & modus vivendi
Convictorum Seminarij.

SUPREMA hos iuvenes gubernandi auctoritas, post Illustrissimum ac Reverendiss. D. Archiepisc. penes viros quatuor nobiles in Ecclesiastico gradu constitutos residet: qui iuxta Tridentini Concilii decreta ab eius Illustrissima Dominatione ad Seminarij administrationem electi fuerunt, ac ob id octavo quoque die in eundem locum conveniunt. Proximū verò, seu maius immediatum officium ad personam itidem Ecclesiasticam spectat, ab eodē Illustriss. Archiepiscopo deputatam: quæ continuò eidem loco assistit nomine, & officio Rectoris insignita, ipsi que reliqua pars familiae, de qua paulò inferius, omnino paret, atque subijcitur.

Convictores seorsum à clericis habitabunt in plures classes, seu cubacula distributi: nempe seni, octogoni, aut deni pro quolibet cubiculo, vel eo plures, quò loci capacitas patietur, iuvenes cum iuuenibus, pueri cum pueris: singuliq; proprium lectum, conopæum, tabulam, seu pluteolum, capsam, scam-

num, & alia huiusmodi ad quotidianum usum habebunt.

Singulis cubiculis persona aliqua, Ecclesiastica, ætate, moribusque conspicua, ab iisdem deputatis electa præsidebit: cuius partes erunt, ijs adolescentibus, qui sibi crediti fuerint, & domi, & extra, in recreationibus, & ludis, ad mensam, ad ignem, & denique omnibus horis, & locis diligenter assistere, nec eos unquam inconsulto rectore, (cui in omnibus sibi parendum erit) deserere: quo quidem tempore idem rector huiusmodi provinciam alteri demandabit.

Hi præfecti in hoc præcipuè laborabunt, ut iuvenes bonos mores addiscant, collegij regulas servent, tempus utiliter transigant, & denique ea omnia, quæ præceptores iusserint, studiosè conficiant; negligentes si qui fuerint, ad rectorem deferent. Diligenter etiam curabunt, ut per famulum deputatum locorum, vestium, personæque cuiusque ornatum, & munditiæ consulatur.

Qui in Convictorum numerum adscribi volent, bonum natiuitatis testimonium habeant, nec minores duodecimo, maioresve decimo octavo ætatis anno existant: studendi desiderium

derium præferant: ac non solum legere, & scribere, sed etiam prima grammaticæ rudimenta calleant. Postquam Collegium ingressi fuerint, progredi poterunt in studiis suis sive humaniorum literarum, sive logicæ, sive etiam philosophiæ. Qui quidem humanioribus literis addicti erunt, gymnasia Patrum societatis Iesu frequentabunt, ubi à tribus peritissimis viris in tribus à se invicem distinctis scholis grammaticam, humaniores literas, atque rhetoricam docebuntur: logicam verò facultatem, & philosophiam, cum ad id apti fuerint, ab ijs doctoribus percipient, qui sibi ab Illustrissimo Domino Archiepiscopo constituentur.

Antequàm admittantur, Illustrissimum Archiepiscopum, vel eo absente eius Vicarium, aut unum ex quatuor nobilibus ad loci administrationem electis adeant, à quo in publica congregatione proponentur; cumq; locus aliquis vacans reperietur, qui apti fuerint, & conditiones requisitas habuerint, admittentur.

Singulis mensibus nummos quatuor aureos pro victu solvent, pro temporis conditione sive plus, sive minus prout Illustriss. Archiepisc. iudicabit; verum ut rebus necessariis maturè provideri possit, id tertio quoque mense anticipata solutione præstabit. Adhæc mappas, nonnulla mantilia, aliaq; pauca huiusmodi pro còmuni convictorū usu afferent: quarū rerum inventariū fiet, ut cū dimittentur, si eas, aut earum aliquas Seminario donare nolint, ipsis restituatur.

Tam suppellex, quàm pecuniæ apud Rectorem seminarij deponentur, qui eas signo aliquo notandas curabit, ut postea recognosci possint, ac eas se accepisse pro chirographum missum ad depositarium Seminarij testetur.

Seminarium præter domicilium, ac victum, qui deceat nobiles viros atque præter Præfectos, de quibus supra, magistrum cantandi, scribendi, pulsandi cymbalum, si qui discere volent; medicum, tonsorem, lotricemque providebit: servos præterea de-

putabit, qui eorum cubacula verrant, lectulum sternant, vestes excutiant, mensæ ministrent, & denique extra domum, cum priuatim, & singuli incedent assequantur.

Quemadmodum vivendi modus omnibus erit idem, ita & vestiendi norma quoad eius fieri poterit, eadem sit oportet. Quamobrem vestibus verficoloribus, aut holosericis domi nunquam videntur: cum verò ad scholas se conferrent, tunicam ad talos usque protectam adhibebunt; quæ quidem æstivo tempore ex cumatili erit, non tamen undulata; hyberno autem, vel ex eodem additis pellibus nõ valde pretiosis, vel alia ex lana confecta. Pilei tamen ex holoserico permittuntur, nõ tamen villosi, aut aliàs acu variato; quemadmodum etiam collaria superfluis ornamentis vacare debent.

Singulis rebus pulsu campanæ, aut alio, quod certū tempus indicabit, signo videntur dormiendo, surgendo, orando, studendo, eundo ad scholas, ad Missam, comedendo, scribendo, cantando, & denique omnibus rebus faciendis.

Ac ne corporis sanitati assiduis studendi labor officiat, honestæ recreationes illis concedentur. Quare singulis diebus à prandio, & cœna horam integram recreationis habebunt, quàm vel colloquendo de rebus ad virtutem spectantibus, vel musicæ concertibus, vel etiam ludendo iis ludis, qui sibi permittentur, transigere poterunt. Insuper vnaquaque hebdomada, in quam festus dies non incidit, dimidium diem à studendo vacabunt, quod quidem tempus vel extra domum deambulantes cõsument, vel domi honesto aliquo ludo se exercentes traducunt, prout visum fuerit superioribus, qui nunquam patientur, ut ludum aliquem non honestū adhibeant, vel pecuniis, aut alia quavis re pretiosa ludant.

Atque ob hanc, & multas alias causas nemo quantumvis leuem pecuniæ summam, etiam pro necessariis sibi parandis, apud se retinebit; sed qui ex ipsa civitate oriundi erunt, omnia neces-

saria à parentibus accipient, qui ob id in primis, ac ut ipsi filijs occasionem temporis conterendi in parandis necessarijs subtrahant, semel ad minus unaquaque hebdomada, per famulum, aut alium quempiam inuisendos curabunt: Qui verò aliunde ortum ducent, pecunias suas apud Rectorem deponent, qui eas fideliter apud se custodiet, nec unquam nisi vtiliter expendendas, ipsi restituet.

Quid autem obseruare debeant, & quæ sint partes illorum, qui in collegium adscribi volent, etsi cum à prudentibus, & religiosi viris gubernandi sint, superfluum videtur dicere quidpiam, nisi ut eorum iussis obtemperent; tamen ne muneris sui prorsus ignari ad illud accedant, quæ præcipua sunt, inferius notabuntur.

REGVLAE
à Conuictoribus Seminarij
obseruandæ,

De mandato
Illustrissimi, ac Reuerendissimi Archiepiscopi Bononiæ.

CVM huius Collegii finis nihil aliud sit, quàm adolentes & literis, & moribus, & pietate instituere, idcirco ad hunc finem omnes regulæ dirigentur. Pietatem enim deuotione, mores obedientia, doctrinam verò oratione, studio, & diligentia comparabunt.

De deuotione.

SVMMO mane cum primùm surrexerint, ac se vestibus suis induerint, quartam horæ partem orationi indulgebunt, quo quidem tempore Coronam, Rosarium, vel partem aliquam officii Beatæ Virginis, vel aliud quidpiam iuxta Confessarii iudicium recitabunt. Pari nomine vesperi, antequam cubitum eant, in exploranda conscientia, aliisque precibus, ex Pa-

tris spiritualis cõsilio faciendis, tantundem temporis impendent.

Singulis diebus hora, locoque præscriptis rei diuinæ intererunt: Diebus verò festis conciones, & vespers in iis Ecclesijs audient, ad quas mitti contigerit. Quibus item diebus statuta hora doctrinæ Christianæ memoriter ediscendæ operam dabunt.

Ad mensam nunquam accedent, quin prius ab aliquo sacerdote ipsis alternatim respondentibus mensa benedicta fuerit, quod etiam in agendis post mensam gratis obseruabitur. Dum verò accumbent, modestè, silenterque lectionem auscultabunt. Legent autem qui ad id apti fuerint, quotiescunque à superioribus præcipientur.

Singulis mensibus semel saltem Sacramento confessionis se expiabant, atque etiam sapius, prout impositum sibi fuerit. Qui verò ætatem legitimam habebunt, præcipuis quibusque festis ad minus, nempe in Natiuitate Domini, prima Dominica quadragesimæ, Paschate Resurrectionis, & Pentecostes, Assumptione Beatæ Virginis, & festo omnium sanctorum communicabunt.

A suis colloquijs omne detractionis, mendacii, blasphemiar, & iurandi, ac turpiloquii genus arcebunt, à rixandoque, & iniurijs inferendis summopere cauebunt. quod facillè continget, si reuerenter inuicem agent, nec unquam se nisi proprio nomine, aut cognomine appellabunt.

Ob id etiam alter alterum nunquam impellet, aut aliàs quouis pacto urgebit: alienis rebus non vtentur, nec aliorum literas, scriniaue aperient, nec quicquam commodabunt, commodatò accipient, aut donabunt inconsulto Rectore.

De obedientia.

QVicquid à Rectore, Præfctis, Præceptoribus, aut alijs superioribus, tam ab ipsismet iussum, quàm etiam campanæ signo præcipietur, promptissimè, libenterque exequantur; omnibus

nibus verò superioribus eum honorem, atque obsequium deferant, ad quem tenentur: nec eos unquam nisi aperto capite, reuerenterque alloquantur: quod etiam cum alijs viris grauitate præstantibus obseruabunt.

Nunquam absque licentia domo exeat, aut soli incedant: sed eum aut socium, aut seruum adhibeant, quem Rector assignabit: cui etiam occasionem eundi, locumque adeundum significabunt, nec aliò unquam diuertent; cumque eorum aliquis ad peculiaria negotia, vel omnes simul ad deambulandum exhibunt, ad horam prandendi, aut cænandi legitimum: vespere verò antequam Angelicæ salutationis signum detur, redire meminerint.

Nullas mittant, aut accipiant literas, quin prius à Rectore facultatem petant: qui eas, si videbitur, legere poterit, ut iudicet, num sint mittendæ nec ne. Excipiuntur tamen illæ, quas vel ipsi Parentibus, & Curatoribus, vel curatores, & parentes iisdem mittent. Oriundi autem ex alienis ciuitatibus quintodecimo quoque die, vel ad minus singulis mensibus, ad suos scribere teneantur.

Cum quis ad eos inuisendos accedet, non compareant nisi vocati, nec diutius, quàm decet, immoreantur: inconsulto verò Rectore nullum introducant. Quòd si, dum in scholis erunt, vel in itinere à quopiam vocabuntur, breuissimè se expedient, eumque, ut ad Seminarium accedat, admonebunt.

Cum propter errores suos correctio nem aliquam sibi dari contigerit, eam patienter, ac libenti animo ferant: signumque aliquod cognoscendi erroris, & emendationis quærendæ præferant.

De diligentia, & studio.

STudebunt in ea schola, & audient eas lectiones, ad quas à Præfcto studiorum, aut Rectore Iesuitarum apti

conferentur, diligentissimèque studendi ordinem ab his, seu proprio Magistro sibi iniunctum, obseruabunt. Singulis diebus lectiones memoriter discant: epistolis, compositionibus, & alijs scholarum exercitijs faciendis, omnibus suis neruis, intendent; si quem locum minus intellexerint, priuatim, aut publicè à Præceptoribus doceri curabunt.

Qui humanioribus literis, aut Rhetoricæ operam dabunt, & multo magis qui grauioribus studijs, nunquam non nisi latinè loquentur: exceptis horis, diebusque recreationi addictis, & diebus festis.

Per Collegium studendi tempore nunquam vagentur, sed in proprijs cubiculis sese contineant; neque è cubiculo discedant, aut ad aliorum loca se conferant sine licentia Præfcti. In cubiculum verò alienum, vel in loca officialiū ingressuri, licentiam à Rectore, vel si occasio urgebit, à Præfcto petent.

Libros illos solummodò comparabunt, qui studijs suis conducere à Magistro, Præfcto, aut Rectore Iesuitarum iudicabuntur, ad quorum voluntatem omnem studendi rationem accommodabunt.

Audito scholarum signo, omnes repente compareant, unaque ad illas se conferant: nec vllus unquam domi remaneat, nisi petita venia à Rectore: vel à scholis domum redeat absque licentia Præfcti studiorum, aut Rectoris Iesuitarum.

Singuli valetudinem suam diligenter curent, cumque minus benè habere senserint, Rectorem ipsum monebunt, ad quem etiam in omnibus alijs molestijs auxilium petitori cõfugient. Si què diutius (quod Deus auertat) aduersa valetudine vexari contigerit: is, si domicilium in vrbe habuerit, ad ipsum curandus accedet; sin minus ibidem debita diligentia, & obsequio nullo modo destituetur.

DE CLERICIS INSERVIENTIBVS METROPOLITANÆ ECCLESIAE.

PRÆTER Seminarium Clericos, qui diebus festis, & singulis etiam Dominicis Metropolitana ecclesia inseruiunt, est & alia Clericorum plurimorum schola, quam ad quotidianum eiusdem ecclesiae Metropolitanæ seruitium Illustrissimus D. Card. Archiepiscopus instituit, eique locum in ipsis Archiepiscopalibus aedibus dedit, qui ob paupertatem studiis literarum vacare non possunt. Atqui in eam Congregationem adsciti multis modis gaudent, ipsique praesertim, ut grammaticam, musicam, casus conscientiae, functiones, & disciplinam ecclesiasticam nullo eorum sumptu ediscere possint, in quam rem praecipuos ab Illustriss. Archiepiscopo destinati diligentissime incumbunt, cum & ab ipsomet schola sapius, & à Canonicis deputatis, aliisque ministris frequenter visitetur. haec verò quae sequitur tabella, in ipsa schola affixa legitur, ut facilius quotidie puerorum oculis, & auribus assueta, ipsi in ecclesiastica disciplina proficere possint.

Quae obseruanda sint à clericis, qui ecclesiae Metropolitanæ Bonon. inseruire debent,

CLericos, qui in Cathedralis ecclesiae Bonon. sacris officijs, aliisque ministerijs quae ipsis adscribentur inseruire debent, quo digniore loco suam operam impendunt, eò diligentioribus praecipis eos instrui debere censuimus: ut praeter ea, quae ab idoneis praecipitoribus ediscant, qui ad ipsorum institutionem ab Illustrissimo D. Archiepiscopo sunt destinati, ad has breues regulas mores omnino conformare studeant: sciantque in negligentiores grauius animaduertendum; diligentiorum verò paupertati, ab eodem Illustrissimo Archiepiscopo libenter consulendum, atque eis, qui recte se gerent, pro tempore ad beneficia ecclesiastica etiam promouendos.

De ratione admittendorum Clericorum.

Quicumque igitur inter clericos Metropolitanæ adscribi volet, sit saltem decem annos natus, corpore in-

tegro, habeat primam tonsuram, aut habilis & paratus sit ad illam suscipiendam ordinationum proximarum tempore; legere, & scribere non ignoret: doctrinam Christianam saltem ad literam memoria teneat; sui Parochi testimonium in scriptis habeat, de bonis moribus, aliudque postremi sui praecipitoris, & habitu clericali indutus ad RR. DD. Canonicos deputatos accedat, qui cognitis supradictis conditionibus atque illis approbatis illum admittent, & R. D. camerarius capituli chirographum ei tradet, quod is praecipitoribus deputatis consignabit, qui quidem ipsius nomē in tabellam ad id affixam in gymnasio referent, iubebuntque, ut admissus genibus flexis ante sacram imaginem alta voce *Pater noster, Ave Maria, Credo, Decem praecepta*, statim recitet.

De habitu.

Omnes clericali habitu ut supra dictum est induti sint, veste scilicet nigra talari: habebuntque singuli superpelliceum mundum, & nulla ex parte fractum; coloratas vestes, aut calceamenta non ferant, aut aliud quidpiam, quod clericali disciplinae non sit consentaneum:

neum: sin minus, inter clericos non habebuntur.

De deuotione.

Quilibet eorum confiteatur peccata sua ei confessario, qui sibi assignatus erit, saltem prima quaque dominica mensis, & confessario permittente communicet, eaque praeparatione utatur, quae ad augendam deuotionem magis apta sibi videbitur.

Cum mane surgent, ante omnia preces Deo effundent, quas omnibus actionibus praemittent, Deo sese commendantes, hasque potissimum preces nequaquam omittent videlicet, *Pater noster, Ave Maria, Credo in Deum, & Domine Deus omnipotens &c.* cū aliis quae in officio beatæ Virginis sunt in exercitio quotidiano.

Cum ibunt cubitum precibus ad id appositis utentur, & conscientiae examen facient, rogabuntque humiliter Deum, ut parcat peccatis suis.

Preces item ad id subiectas praemittent in ingressu Gymnasii; cumque accedunt ad mensam, aut recedunt.

Praeter dies festos ab ecclesia praecipitos, iis diebus, qui sibi constituentur in ipsa Metropolitana, missae sacris inseruiet; omniaque peraget ea deuotione quae ab ipsius Metropolitanæ ecclesiae ministris ad hoc deputatis sibi praecipibetur.

De modestia.

Cum ad ecclesiam, aut cum à gymnasio Grammaticae ad scholam Musicae se conferent; bini incedant silentes, à cachinnis, atque omni penitus vanitatis, & puerilitatis specie alieni.

In scholis ibi consideant, vbi locus ipsis constituetur; suisque quilibet studiis diligenter, & sine strepitu vacet.

Caveant ne iurent, ne obscenum aliquid verbum proferant, ne iniuriam aliquam proximo faciant, quamuis leuem, ne in via ludant, aut in aliquem locum, ad ludos conueniant, quos vbi que omnino fugere curent.

De obedientia.

Praeter eam obedientiam, quam suis superioribus debent, atque in primis Parentibus, & Praecipitoribus, parebunt etiam ecclesiae inseruientes, Sacristae, Magistro Cæremoniarum, Magistro Chori, & Tabulario, eaque omnia praestabunt, quae sibi ab his iubeantur, veluti de Thuribus, Candelabris, Pastoralibus, Vase aquae benedictae libris, & alijs huiusmodi ferendis, quemadmodum sacrae Cæremoniae requirent, & ipsi edocentur.

De studijs.

Ad scholam deputatis horis accedent non solum Grammaticae, sed etiam Musicae, & scribendi, ad quas pro cuiusque captu admittentur.

Qui latine loqui scient, non nisi latine in scholis loquantur: omnes autem lectiones recte memoriae mandent. Repetitionibus, aliisque studiorum exercitationibus diligenter incumbant.

Die Sabbathi omnes conueniant, ad eas disputationes, quae de doctrina Christiana institutae sunt.

A librorum prohibitorum lectione, & ab iis qui profani sint, aut aliquo modo, à studiis literarum alieni, tam latino, quam vulgari sermone compositi, & domi, & in ipsis gymnasijs omnino caueant, quos nec habere se posse sciant, & si habeant praecipitoribus ostendant.

Conclusio.

Praecipitorum munus erit, ut haec omnia, aliaque etiam, quae in dies pro horum clericorum recto regimine decernentur recte obseruentur; atque in id praecipue totis viribus innitentur, ut cum decimo quinto quoque die clericorum visitatio habeatur a RR. Canonicis deputatis praeter visitationem ipsius Illustrissimi Archiepiscopi, qui sapius etiam omnes clericos ad se conuenire iubeat, quid fructus colligatur ex hac messe intelligi possit, & semen prauum eiiciatur; bonum vero ad Dei gloriam diligenter excolatur.

Dat. Bonon. &c.

N. Vicar. Genet. DE

DE CONGREGATIONE

PERSEVERANTIAE. BONON.

AB ILLVSTR. D. CARD. PRIMVM INSTITVTA.

E huius Congregationis utilissima initiis, & progressibus, nihil nos ipsi, ut in reliquis fecimus, praemittimus; nam scriptum hoc quod sequitur, a doctissimo, & celebri viro Carolo Sigonio editum, & reliqua quae de eadem Congregatione, eiusque regulis subnectuntur, satis omnia videntur posse declarare.

COLLE-
CTOR.

CAROLVS SIGONIVS

ad Gymnasij Bononiensis utilitatē,
vt studiosa inuentus cum eruditione
Christianam pietatem coniungat.

SOCIETAS perseverantiae,
quam in hac vrbe iam pridem
institutam, nuper Gregorius
XIII. pont. max. non solum
probavit, sed etiam vtilibus multis ad
salutem privilegij honestavit: praeci-
puum ipsius vrbis Archiepiscopi, eius-
demque S.R.E. Cardinalis presbyteri,
Gabrielis Palaeoti consilium, auctori-
tatemque sequuta: cum alia nonnulla ad
veterem retinendam Christianae religio-
nis disciplinam excogitavit: tum in pri-
mis ad commoda, & salutem adolescen-
tum eorum, qui scientiae cupiditate du-
cti, in hanc urbem quotidie confluunt,
sefe totam explicuit: atque ei rei ope-
ram, industriamque suam omnem dica-
vit. Etenim, cum studiosam eiusmodi
iuventutem, certum eorum, qui aliquan-
do amplissimas civitates, prouincias, re-
gna, ecclesiasq. recturi sint, seminarium
esse, compertum habeat: profecto si sin-
cerum literarum, atque humanitatis cul-
tum, eximiumq; Dei metum, quem con-

stat humanae omnis esse sapientiae fun-
damentum, in hoc potissimum ordine
conseruari, ipsa se non solum humani
generis commodo, sed etiam omnipoten-
tis Dei gloriae seruituram existima-
uit. Quamobrem praecleari huius quasi
aedificij, quod animo, & cogitatione
molitur, haec in praesens, prout potuit,
fundamenta constituit.

PRIMVM summo animorum consensu,
patronum, ac tutorem in omnibus rebus
ipsum sibi civitatis Illustriss. Archiep.
destinavit, atque in eius se fidem, & per-
petuam clientelam dicavit.

Deinde, quoniam sine accurata mul-
torum opera, maturoque consilio, nihil
sibi neque agendum, neque suscipien-
dum putavit: harum curarum adiutores
consiliorumque participes, nonnullos
ex ipso studiosorum ordine sibi asciscen-
dos existimavit; Singulas propterea eo-
rum obrestans nationes, vt quos maxi-
mè aetate, moribus, vsuque rerum apud
se excellere iudicabunt, eos potissimum
in Societatem offerre huius tam praeclea-
ri muneris velint. Atque hos quidem,
ex singulis Regnis, ac Prouincijs, eo nu-
mero sumptos, quem idoneum esse Epi-
scopus duxerit, crebrò inter se conue-
nire, & de rebus ad Scholasticorum cõ-
moda pertinentibus agere, & quae op-
portuna visa fuerint, ad Societatem re-
ferre

ferre voluit. Quin etiam alios ex insi-
gnioribus huius civitatis ordinibus ad-
hibendos putavit, probitate, prudentia,
auctoritateque praestantes, quorum ope-
ra, quoties Archiepiscopus necessariam
esse censuerit, vsuram se pollicetur.

VT autem palam fiat, quibus potis-
simùm in rebus Societas ipsa, horum
consultorum ope, industriam suam po-
nere, ad cultum diuinum augendum,
aliaque commoda Scholasticorum tuẽ-
da constituat: & vt omnes, ad hoc nego-
tium amplectendum, & fouendum, eò
alacriori animo excitentur, profitetur
Societas, se laboraturam, vt haec, quae
infra scripta sunt, consensu, voluntate,
consilio, auxilioque Archiepiscopi Bo-
noniae exequatur.

Primùm ad propitiandam Dei gra-
tiam, quotannis res diuina in Basilica
sancti Petri, die constituenda ab Ar-
chiepiscopo, ita celebrabitur, vt gy-
mnasiarchae, professores, consiliarij ac
vniuersus studiosorum ordo eò inuiten-
tur. Et si qui sanctissimum corpus Do-
mini sumere voluerint, manu eiusdem
Archiepiscopi ministrabitur.

Eadem die inter ipsa missarum solem-
nia, latina concio habebitur, quam eius
temporis conditio visa fuerit flagi-
tare.

Sacrae quotannis conciones aliquot
publicè ad inflammandos studiosorum
animos ad Dei timorem, & amorem ab
iis sacerdotibus habebuntur, qui maxi-
mam inter ceteros opinionem sancti-
tatis, eruditionis, atque eloquentiae
ferent.

Omnibus volentibus Sacerdotum co-
pia suppeditabitur, qui rectis vitam ip-
sorum praecipis & consilijs instituant,
atque opportunis etiam sacramentis
animas expient.

Dabitur opera, vt quotidie manè,
prius quam docere professores incipiãt
res diuina, prout iam institutum est, in
ipso gymnasij sacrario celebretur: vt
docendi, discendique initia feliciter ab

ipso verbo Dei eloquendo, atque au-
diendo instituantur.

Si studiorum causa in urbem venien-
tes, honesta, & idonea diuersoria postu-
lauerint: hospites integræ probataeque
famæ, ac vitae homines parabuntur, quo-
rum cõtubernio patres rectè filios com-
mittere suos poterunt. Si sodales, fa-
mulosue plenos pudoris, officique po-
poscerint, eadem fide procurabun-
tur.

Si quis Italicæ linguæ, aut aliarum
etiam honestarum artium rudimentis,
interdum intra priuatos parietes potius
quam publicè, imbui exoptauerit, ea
summa voluntate tradentur.

Si lites inter se, rixasue cõtulerint,
continuo omnis ad eas sine tumultu, stre-
pituque sedandas, componendasue ope-
ra conferetur.

Si morbo tentati, aut infirma valetu-
dine affecti, parum in se praesidij esse pu-
tarint, cum idonei medici, ceteraque
ad valetudinem recuperandam neces-
saria conquirentur: tum in primis Sacer-
dotes, qui eos diuinorum praecceptorum,
sacramentorumque admoneant, praebuntur.

Si operam apud nobiles in ciuitate
nauare, siue in erudiendis liberis, siue in
alio honesti officij genere studuerint:
dabitur opera, vt eorum siue voluntatis,
siue necessitatis ratio habeatur.

Si doctoratus, vt aiunt, insignia con-
secuti, summi Pontificis, aut Principum
aliquorum gratiam expetuerint, meri-
tum eis virtutis, & doctrinae apud illos
testimonium tribuetur.

Demùm vt professoribus quietè, ac
sedatè sine vlla intempestiua, aut mole-
stae interpellationis suspicione, suo fun-
gi munere liceat: quanta poterit dili-
gentia maxima adhibebitur: eademque
ratione, vt in omni parte modestia, ho-
nestas, pietasque eluceat, atque vt Gy-
mnasium ipsum veræ sapientiae, quae cum
moderatione, & pudore coniuncta est,
exemplum referat, procurabitur.

Hæc,

Hæc, & vtiliora alia, quæ in dies se se offerent, ad vitæ mores, & literarum studia subleuanda, Societas Perseuerantiæ Dei auxilio, & prudenti delectorum à se consilio nixa, studiosè suscipere, & constanter exequi laborabit.

DVO porrò Congregationum genera instituentur, vnum priuatarum, alterum publicarum. Priuata singulis mensibus, interdum etiam, si res feret, hebdomadibus, in Episcopo habebuntur, interuentu officialium, quos Societas ipsa præferit, & aliorum de consiliariorum numero, quos Archiepiscopus aduocarit, modò vniuersis, modò nonnullis conuenientibus. Interdum etiam alia extra hunc ordinem personæ adhibebuntur, prout rem exposcere Archiepiscop. iudicauerit, rerumque tractanda rum ratio flagitarit. Publica minus sæpè in anno, siuè in Episcopo, siuè in gymnasio ipso, siuè alibi pro loci commoditate, & confluentium frequentia, conuocabuntur: ad easque omnibus scholasticis, aliisque personis, aditus patebit. In iis exercitationes honestæ suscipientur, Sermones vniuersales habebuntur, qui prius in priuatis discussi erunt, Quæstiones fructuosæ disputabuntur, Instituta ad Societatem pertinentia publicabuntur, Ratio reddetur eorum consiliorum, quæ ad communem vtilitatem in animo volentur, aliaque huiuscemodi transigentur.

Quòd si qui acriore fortasse, aut scientiæ, aut religionis amore incensi in hæc se ascribi Societatem voluerint, comiter, ac benignè recipientur.

Hi verò ad superiora commoda etiã in communionem Indulgentiarum, ac Pontificiorum omnium priuilegiorum, quæ diximus, vocabuntur; Neque inuiti, oneris quidquam suscipere, quo ali quod voluntatis suæ detrimentum accipiant, compellentur.

Quin etiam liberalem multorum sa-

cerdotum copiam nanciscetur, qui animos eorum nõ solum religione imbuat, sed etiam expient. Quo fiet, vt non solum singulis mensibus in eadè æde, eademque die conuocati, sacrosanctam sumere Eucharistiam possint, sed etiam quotiescunque aut publicam disputationem obierint, aut insignia doctoratus acceperint.

Non deerunt porrò, qui historias Ecclesiasticas, aut philosophiæ Christianæ arcana priuatim aperiant, aliaque, quibus ad pietatis studium eorum mentes accendantur, ostendant.

Demùm declamationes, disputationes, exercitationesque, aut retinendorum animorum, aut excolendorum ingeniorum gratia, variis de rebus inter eos suscipientur; ex quibus nonnullas etiam Archiepiscopi iudicio comprobatas, nomine Societatis, in publicum proferre, ius erit.

Ipsi verò magnum in ea re studium collocabunt, atque adeò etiam vehementer elaborabunt. Primum ne adolentes huc à parentibus, aut propinquis, virtutis, aut doctrinæ parandæ gratia missi, prauis familiarium, amicorumue consilijs, aut exemplis à recta via, & ratione deflectant: Deindè, vt ipsi sic vitam suam instituunt, vt honesto exemplo suo ceteros ad vitam, quam Christianum studiosum decet, ineundam, atque agendam adducant. Quod facillè assequentur, si, vbi mentem veræ scientiæ pabulo saturauerint, sensus disciplina seueriore, quàm quæ ceteros vulgò tenet, astrinxerint, & sibi leges quasdam innocentia, continentia, & pietatis, indicare non abnuerint.

AD extremum, si cui quid aliud in mentem venerit, quod ad communem vtilitatem, ipsa aut temporum, aut personarum, aut negotiorum ratio postulauerit, in has tabulas referetur, & quoad fieri poterit, ad exitum perducetur.

STATVTORVM Congregationis Perseuerantiæ.

Proœmium

IN publicis liberalium artium, & scientiarum Academijs, quasi quibusdam totius orbis terrarum seminarijs, quo studiosus nobilissimorum Iuuenum coetus confluere consuevit, aluntur omnium Populorum, Prouinciarum, Regnorum ac denique vniuersi Orbis rectores, atque moderatores; hi enim ad summos magistratus, & ad ecclesiasticas dignitates euehuntur, & soli Regibus, & Imperatoribus consiliorum auctores, & animorum sunt custodes: nihil propterea vel ab Illustrissimis Principibus, vel à Serenissimis Regibus, quibus Christianorum populorum cura à Deo mandata est, vel à summis doctissimorum virorum ingenijs, quorum mentes ad publicam, non ad priuatam tantum, vtilitatem, singularum scientiarum lumine Deus Opt. Max. illustrauit expeti, nihil vel ad priuatam gloriam magnificentius, vel ad communem omnium gentium vtilitatem præstantius exrogitari posse videtur, quam si supremi Dei adiuuante gratia, ratio aliqua incatur, qua studiosa iuuentus ad coniungendam cum liberalibus disciplinis Christianam pietatem facillime, ac suavissime eliciatur, Cuius enim accuratius inuenti plura constat, studiosa iuuentute bonis, ac Christianis moribus imbuta, & ad Christianam pietatem bene informata, omnes omnium populorum magistratus ex ea propediem, optimos quosque seligendos, ad restaurandam auitam pietatem, horum penuria, & aliorum inscitia, ac deprauatis moribus pluribus in locis miserè iam collabentem, ac propè euersam plurimum profuturos, subditorum salutem vnicè adiuturos, Dei gloriam ubique Terrarum, ac gentium suo exemplo, & auctoritate longè lateque disseminaturos: Ea res superioribus annis mouit doctissimam simul ac celeberrimam Bononiensem Academiam, vt auctore Illustr. ac Reuerendissimo Gabriele Paleoto Bononiæ Archiepiscopa, ac Principe vigilantissimo S. R. E. Cardinali nobilissimis, ac prudentissimis vtriusque vniuersitatis Prioribus, ac di-

uersarum Prouinciarum consiliarijs & Excellentissimis singularum artium, ac scientiarum professoribus Illustr. Senatorum ordine, & præcipuis dignitatum Ecclesiasticarum viris summo animorum consensu rem totam excipientibus, & adiuuantibus Congregationem Perseuerantiæ sibi instrueret, quam Beatissimæ Virginis patrocinio, & Patrum Societatis Iesu fidei commendatam paucis post diebus Gregorius XIII. Pont. Max. non solum probauit, verum etiam amplissimis gratijs munificentissime exornauit: Vbi summo studio opera, ac labore in eam curam inuigilaretur, vt non minus vitæ probitatem, Christianiq. nominis dignitatem, quam liberalium artium disciplinas vel scientias studiosissime vniuersus nobilium Scholasticorum coetus sibi comparandas proponeret, & vt quæcunque à Rectoribus consiliarijs, & alijs Illustribus vtriusque vniuersitatis moderatoribus, ac studentium vtilitatem vel dignitatem pertinentia, sancita fuissent: ipsi, qui nomina congregationi dedissent, primi exequerentur, curarent omni studio, ac diligentia, ne adolentes huc à parentibus, aut a propinquis virtutis ac doctrinæ comparandæ gratia missi, prauis familiarium, & sodalium consilijs, aut exemplis moti à recta viuendi ratione deflecterent, & studiorum suorum obliti, prauis sese moribus dederent. Hoc vt Congregatio ipsa facilius consequi posset, & alia ad Dei gloriam, & studiosæ iuuentutis vtilitatem spectantia, certum sibi statutorum corpus præterea, quæ quasi rudimenta quadam olim condiderat, sibi constituendum esse iudicauit, spem maximam nata horum vtilitatem summam fore: cum præsertim sui instituti iam vberimos fructus videat non Bononia tantum, sed etiam in celeberrimis Patavina, ac Ticinensi Academijs: vbi quasi Colonia quadam huius Congregationis, Amplissimæ aliæ Sodalitates, à studiosis nobilibus, qui hinc discesserant utrobique institutæ sunt; Tanta Illustrissimorum Principum, & Amplissimorum Antistitum gratulatione, ciuium omnium admiratione, & Illustrium Scholasticorum consensu, ac frequentia ut uix nisi ab eo, qui id oculis perspexerit credi queat; Quæ & huic perpetuæ amicitia, ac charitatis uinculo federatæ & coniunctæ sunt. Quare in publico omnium perseuerantium conuentu

Anno Domini M.D. LXXXII. ad huiusmodi statuta condenda & stabilienda delecti sunt nobilis in primis ad Reuerendus Dominus Alexander Zobolus Regiensis Vicarius absentis Praefecti constitutus, & utriusque Iuris studiosus, Dominus Hector Benninus, Bononiensis, ciuilib, & Pontificij Iuris studiosus, & D. Eliseus Calcaneus Placentinus Philosophia, ac Medicina studiosus, consiliarij, D. Galeatius Palaotus Bononiensis Politicorum studiorum, ac Philosophiae auditor. D. M. Antonius Bolognetus Iuris utriusq. scholaris, & RR. D. Ioannes Baptista ab Horto, Doctor Theologus Bonon. D. Nicolaus Fiziberus, & Illustriss. D. Gulielmus Brunus, Angli, Iuris utriusque studiosi: Prater hos, etiam alios elegerunt, quibus tamen ob repentinum discessum ipso statim initio deficientibus sequentes in eorum locum successi sunt, & electi RR. D. Antonius Bacchinus Parmensis, sacra Theologia Doctor, & congregationis praefectus, & D. Berlingerius Gipsius Bononiensis, eiusdem congregationis consiliarius I. V. Scholaris, & D. Eliseus Calcaneus consiliarius ut supra confirmatus, Illustris & Reuer. D. Franzinus Gozadinus Bononiensis Prior S. Bartholomei I. V. studiosus, D. Manfredus Eliscus Rauascherius Genuensis, I. V. studiosus D. Valerius Gipsius, & D. Achilles Butrigarius I. V. D. Bononienses. His omnibus selectissimis doctrina, Prudentia, ac pietate viris, omnem, quam potuerunt facultatem, ad statuta condenda, & stabilienda dederunt; & datam confirmarunt, & semel atque iterum vniuersa omnium Perseuerantium gratulatione corroborarunt. Illi sepius consultatione habita, reque Deo precibus commenda, & pro constituendo ipsius congregationis corpore, & pro eiusdem varijs officiorum muneribus, administratione, Tum demum pro ijs, quae vel ad ipsam in genere, vel ad priuatos quosque perseuerantes spectare videbantur, haec, quae sequuntur & sancienda iudicauerunt, & seruanda sancierunt.

Societatis Perseuerantiae Statuta, tres in partes distributa, quorum prima est De constituendo ipsius sodalitatis corpore. Secunda de varijs eiusdem officiorum generibus, ac muneribus; Tertia verò complectitur ea, quae generatim ad societatem spectant, & quae priuatim ad quoscunque perseuerantes pertinent.

Prima partis.

- Cap. I. DE qualitate, & aetate illorum, qui in congregationem sunt cooptandi.
1. Qua ratione, & modo quisque admittendus sit.
 2. De ratione in deliberationibus, & congregationibus seruanda.
 3. De ratione cooptandi in congregationem publicos scientiarum professores, Doctores, aliosque Praefules, vel Principes viros.

Secunda partis.

- Cap. I. DE numero eorum, qui congregationi fauere, praesse, vel inferuire debent.
2. De Patrono diligendo.
 3. De nouo Archiepiscopo in hac vrbe Patrono adeundo.
 4. De electione xvj. conseruatorum.
 5. De electione, & munere Patris spiritalis.
 6. De praefecti, & consiliariorum munere, auctoritate, & electione.
 7. De munere, auctoritate, & electione duodecim.
 8. De munere, & electione lectorum.
 9. De prouisoris munere, & electione.
 10. De munere, & electione eorum, qui sunt a secretis.
 11. De monitore, siue de Bidello.

Tertia

37. 2101

-131323

Tertia partis.

- cap. I. DE ijs, quae a sodalitate generatim in publici Bononiensis gymnasii vtilitatem fieri debent.
2. De ijs, quae priuatim, & publice in congregatione a quolibet Perseuerantium fieri debent.
 3. De varijs exercitationibus spiritualibus in congregatione faciendis.
 4. De festis diebus, a congregatione solemniter celebrandis.
 5. De exercitationibus literarijs in congregatione faciendis.
 6. De ratione instituendi, & retinendi literarias exercitationes in sodalitate.
 7. De ratione viuendi Perseuerantium, dum a congregatione absunt, & qui cum ipsa participare possint.
 8. Quae suffragia pro defunctis Perseuerantibus fieri debeant.
 9. Quae suffragia pro Illustrissimo, & Reuerendiss. Patrono, & Archiep. facienda.
 10. De varijs quibusdam constitutionibus seruandis in congregationibus priuatis duodecim, & publicis generalibus consuetis.

De qualitate & aetate illorum, qui in congregatione cooptandi sunt.

Cap. I.

CVM Perseuerantiae congregatio eò precipue instituta fuerit, vt ingenuis, ac nobilibus adolescentibus qui varijs, diuersisque literarum studijs in hac celeberrima Bononiensi Academia operam nauant, adiumenta afferat, in hoc ipso vitae genere, quibus ad propositum sibi studiorum finem facilius perueniant: Ideo qui in ipsam cooptabuntur, siue publici Gymnasij auditores, vel Doctores sint, vel saltem communium literarum, & politioris humanitatis studiosi: Aliorum verò aliquos licebit admittere, qui probitate, & religione erunt insignes, quorum

opera, vbi oportuerit, Congregatio vti possit. Eruntque omnes cooptandi aetate ad minus annorum quatuordecim.

Qua ratione, & modo quisque admittendus sit. Cap. 2.

CVM aliquis huic sodalitati nomen dare optauerit, vbi hoc suum desiderium alicui ex Congregatione exposuerit, is ei a praefecto facultatem obtineat, vt semel ac iterum Congregationis exercitationibus interesse possit, stans horis, & diebus dominicis: si verò deinde in proposito perseuerauerit; tunc ab eodem, qui ei primam facultatem obtinuerat, praefecto, vel Patri spirituali offeratur, vt ab eodem plenius edoceatur, quae, & qualis sit haec Congregatio: cur instituta, & quibus legibus, ac statutis regatur: eidemque praefecto, vel Patri nomen suum, cognomen, ac patriam dabit in scriptis vt sequenti die Dominico ipso referente, omnibus a praefecto proponatur admittendus, vt infra dicitur; Admissus verò proximo die Dominico ab eodem promotore suo, vel prouisore, ijs qui praesunt offeratur: vt oretenus a praefecto ipse atque omnes intelligant, summa cum laetitia in sodalitate fuisse cooptatum, quem sperant eidem decori & ornamento futurum; ipse verò quicquid in domino libuerit, poterit respondere.

De ratione in deliberationibus & negotijs Congregationis seruanda.

Cap. 3.

QUAEVCUNQUE deliberanda occurrerint in publico, vel priuato perseuerantium conuentu a praefecto coram proponantur, vel ipso absente, ab antiquiore in Congregatione ipsius collega, & omnia ab eo, qui est a secretis, pro vt oportuerit, describantur; postmodum ab eodem, pro vt scripserit, legatur, vt omnes intelligant, qua de re deliberandum sit. Tum monitor, idest bidellus, fabas singulis praebet vnam

nigram pro parte negatiua, alteram albam pro affirmatiua, quibus vnusquisque suffragium ferant, fabas in urnam secreto ponentes, quam monitor circumferet, & demum ad præfides Congregationis deferet: quorum munus erit videre, quænam pars pro maiori suffragiorum numero præualuerit, declarantes albas obtinere, nigras verò fabas negare. Quidquid autem deliberatum fuerit, publice referatur, & ab eo, qui est à secretis diligenter adnotetur. Atque hac eadem ratione quilibet cooptabitur in congregationem pro maiori parte calculorum in priuato tantum conuentu Patris spiritualis, præfecti, duorum consiliariorum, cum ijs, qui sunt ex duodenario numero ad hoc instituto, vt suo loco dicitur.

De ratione cooptandi in Congregationem publicos scientiarum Professores, Doctores, aliosque Præsules, vel Principes viros
Cap. 4.

CV M sit admodum perspicuum, quantum studiosi omnes suis præceptoribus debeant, quantaque reuerentia, ac honore colendi sint, qui publice quascunque scientias profitentur: necnon clarissime dignoscatur, quantis honoribus ab huiuscemodi præstantissimis viris ad publicam totius huius florentissimæ Academiæ utilitatem hæc Congregatio cumulari possit: statuitur, vt quilibet eorū, vel alius cuius Præsul, vel similes ijs Principes viros, qui cooptari in sodalitatē postulauerint, is publice à præfecto Congregationis proponatur, & sine vllis calculis admittatur. Ita tamen vt prius cooptandus certior factus sit à præfecto de Congregationis institutione, ac decretis; cum autem quis receptus fuerit, tunc cōgregationi nō intersit, sed præfectus de ijs quæ gesta erunt per se, vel per alios prius illum ad monebit, & vt proximo die Dominico Congregationi intersit hortabitur. Præterea quia constat huiusmodi viros per sæpe, ita variis negotiis & occupatio-

num generibus detineri, vt nō sit eis, vt exoptarent, liberum consuetis exercitationibus quæ singulis diebus Domini cis habentur interesse: ne imposteriorum eorum absentiam, cum contigerit, reliqui grauius ferant, & admirentur; publico testimonio ob grauisimas (vt dictum est) rationes, quas præsertim studiosorum gratia subeunt, excusentur. Cum exploratum apud quemque esse debeat, illos qui se duces aliorum futuros professi sunt in hac Congregatione, nunquam eidem pro sua virili defuturos, & tantum columen ac adiumentum ex altera parte collaturos literariis exercitationibus præsertim publicis promouendis, & us omnibus quibus Congregatio eorum opera subleuari posse censuerit; quantum damni & mæroris eorum absentia eidem attulis se videretur. Ad extremum ne illis vlla interuenienti necessitas imponatur, cum plus ab iisdem mera liberalitate Congregationi in commune omnium bonum donandum sit, quàm quod expecti vel requiri possit, ipsis vel solo nutu, iure tamen reuuentibus, nullo officii onere grauentur.

Statutorum pars secunda.

De numero eorum qui Congregationi fauere, præesse, vel inseruire debent.
Cap. 1.

QV I A quanto maioribus adminiculis aliquod opus fulcitur, tanto facilius quisque in aliquam sollicitudinis partem vocatus accedit: idcirco congregatio hæc optimo consilio habere decreuit vnum ex Illustrissimis & Reuerendissimis S. R. E. Cardinalibus Romæ commorantibus, cui tanquam firmissimo fundamento nitatur; vt superioribus annis in primo sui ortu, summo omnium consensu Illustrissimo ac Reuerendissimo Cardinali Alciato non minus iucundæ, quàm acerbæ recordationis, subnixæ fuit. cuius amplissimo patro-

De patrono deligendo. Cap. 2.

patrocinio perinde se dicauerat, ac modo Illustrissimi ac Reuerendissimi Cardinalis Caraffæ integerrimæ fidei mira omnium gratulatione, se ipsam commendauit; qui pro singulari sua in studiosos, pioque omnes humanitate, ac beneuolentia, huius congregationis nomen, ac existimationem in suam clientelam non modo libenter studioseque suscepit, verum etiam singularibus officiis suam liberalem erga vniuersum perseuerantium cætū, & priuatos quoscunque voluntatem, plena grati animi significatione declarauit. Insuper Reuerendissimis Bononiæ Archiepiscopis ita semper commendabitur, vt hoc tempore Illustrissimo ac Reuerendissimo D. Cardinali Palæoto est commendata; quem tanquam patronum, ac parentem amantissimum colit ac veneratur. Tanto enim in ipsam charitatis ardore succensus est, vt nec inter grauisima suæ sollicitudinis negotia, ipsius obliuiscatur; quinimo præsentia, consilio, opera eandem fouet, auget, & amplificat. Sexdecim etiam conseruatoribus ex omni nobilium ordine delectis viris, veluti huius spiritualis ædificii colūnis fulcietur. Patri quoque spirituali, vni ex societate Iesu perpetuo commendabitur: & ijs quasi externis patrociniiis conseruabitur, & promouebitur. Præter hos autem alijs tanquam internis varijs officiorum generibus constituetur, & administrabitur; atque primo loco deligetur ab omnibus vnus, qui vt caput, & princeps, congregationi præsit, qui præfectus nuncupabitur; cui duo consiliiarii adiungentur deligendus præterea erit numerus duodenarius ex cooptatis congregationi: duo item lectores, qui eo quod legendi munere fungantur, lectoris nomen sortientur. His omnibus tres accedent, alter qui in minoribus congregationi prouideat, & prouisor vocabitur: duo qui sint à secretis, & secretarii dicentur. Habeat denique congregatio monitorem, seu bidellum probatæ vitæ virum, ac eius amantissimum.

CV M Patronus erit eligendus, sic sapientissimo rerum omnium administratore Deo disponete, præfectus duos maturè seligendos curabit ab omnibus, qui in frequenti congreg. aderunt, suffragijs oretenus præstitis sibi, & Patri spirituali, & per eū, qui est à secretis adnotatis: Tum etiam alios duos eodem prorsus modo in priuato conuentu præfidentium & duodecim eorundem suffragijs, ex eorū numero: necnon alios quatuor ex num. 16. conseruatorum ex eorundem priuata congreg. vt dictum est, deligendos curabit. Quibus omnibus vnà cum patre spirituali, præfecto, & consiliarijs in eiusdē congr. loco, suffis ex more ad Deum precibus, ex Illustr. & RR. Cardinalibus Romæ cōmorantibus eligent vnū, quem maluerint, & in domino iudicauerint congreg. fore amantiss. patronum, & studiorum vera Christiana nobilitate Illustrium virorū, veluti Mœcena tem ampliff. Quod si in hac electione aliqua suborta fuerit cōtrouersia, totius huius rei deliberatio Archiep. congregationis in hac vrbe patrono deferatur: quidquid autem deliberatum fuerit, in sequenti die Dominico, in publico omnium perseuerantiū cœtu pronunciabitur. Peractaq; hac electione, supplices ad eum qui electus fuerit, literæ mittantur: quibus de perseuerantium instituto certior factus, vt congregationē in suam clientelam, & ampliffimum patrocinium suscipere velit, exorabitur.

De nouo Archiepiscopo in hac vrbe Patrono aduendo. Cap. 3.

NOuo huius Metropolitanæ ecclesiæ electo Archiep. præfectus, & consiliiarij duos ex frequenti omnium perseuerantium conuentu eligent. Item vnū ex numero duodecim, sexq. conseruatoribus ex eorum præscriptis ordinibus cōuocatis, hoc est canonicis ex vtraque S. Petri, & S. Petronij Basilica: tribus doctoribus, ex singulis Theologorum, Medicorum, ac Iurisconsultorum collegijs,

& illo, qui est ex Illustr. senatorum ordine omnes vnâ Reuerendis. huius vr̄bis Archiep̄, adeant; vt eum de huius congregationis instituto admoneant, eamq; eius integerrimæ fidei, ac amplissimo patrocinio, tanquam amantissimo patri iam dicatam, comendent, ipsius auctoritate, consilio, ac opera non modo conformandam, sed etiam in publicam huius florētissimi Bononiensis gymnasij vtilitatem augendam, & illustrandam.

De electione 16 conseruatorum. Cap. 4.

Sexdecim conseruatores, cum futuri sint instar sexdecim columnarum in hoc spiritali ædificio, expedit eos in hoc officij munere aliquandiu permanere. Ad triennium itaque protrahitur, & cum ii non parum honoris & adiumenti ad congregationis dignitatem vel confirmandam, vel amplificandam sint allaturi: iure sancitur, vt sint omnes magnæ auctoritatis, & egregiæ nobilitatis viri: necnon omnes Bononienses, vel saltem qui per decennium in hac ciuitate sint commorati, & nunc commorentur: vt melius rerum statum cognoscētes, opportunius rebus congregationis, vbi opus fuerit, opem ferre, & eidem fauere possint: Nec minoris ætatis esse debeant viginti quinque annorum. Sigillatim etiam statuimus, vt vnus eligatur qui sit Ecclesiæ cathedralis canonicus, vel alia ibidem dignitate insignitus: Alius ex insigni Sancti Petronii Ecclesia canonicus, vel alia simili dignitate ornatus: Tum tres singuli, ex singulis tribus Doctorum collegiis Bononiensibus, theologorum, iurisconsultorum, ac medicorum: postremo vnus ex Illustrissimo Senatu; ceteri omnes & literis & nobilitate præstantes, qui sint prompto, & alacri animo congregationis patrocinium suscepturi. Horū electio hoc ordine fiet. Præfectus, vt superiori capite dictum est, quatuor tempestiue eligendos curabit, duos è publico perseverantium cætu per secreta suffragia, duos Item ex priuata congregatione præfidentū, & duodecim: Qui

omnes vnâ cum patre spiritali, præfecto, & consiliariis statuto die & hora coram vr̄bis huius Archiep̄scopo congregationis patrono habeant ius eligēdi hos sexdecim conseruatores: & ipso approbante, electi habeantur seruatis omnibus superius dictis. Hos autem omnes, celebri omnium perseverantium indicio conuentu, eo apparatu, & honestate qua decet, congregationi interesse curabit præfectus: vt omnes intelligāt, illi quidem quorum patrocinium susceperint: ii verò quos suæ dignitatis & existimationis conseruatores, & amplificatores habeant: Ad quos in rebus grauioribus publicis, vel priuatis confugient, vt eorum ope, & consilio adiuuentur, & rebus sic exigentibus, præfecto quoque eos consulendos censente, conuocentur. Cum autem horum aliquem anni spatio abesse contigerit vel ad dominum migrare: tunc præfectus, & consiliarij tantum, coram Reuerendissimo Bonon. antistite in demortui vel absentis locum, alium eligent ac substituent.

De electione, & munere Patris spiritalis. Cap. 5.

HABEAT semper congregatio Patrem spiritalem ex societate Iesu, cuius consiliis dirigatur. De eius electione nihil occurrit statuendū, si quidem ipsius officij munus nullo temporis spatio præscribitur: si quando tamen illum discedere contigerit; præfectus Rectorem collegij Societatis Iesu adibit, vt alium in eius locum constituat: qui commode possit, tum publicis, cum priuatis congregationibus interesse, perseverantium confessions audire, cooptandos instituti rationes edocere, exercitationes spirituales, & literarias promouere, publicis adhortationibus, & familiaribus colloquiis omnes iuuare, & recreare. Iure denique suffragii in qualibet congregatione gaudeat.

De Præfecti, & consiliariorum munere, auctoritate, & electione. Cap. 6.

CVM Præfectus, velut huius corporis caput deligatur, vt eius auctoritate, & prudentia res omnes transigantur. Ideo hanc prouinciam ita demandatā sibi persuadeat: vt sua auctoritate & consilio congregationem seruet, regat, & amplificet; omnia prospiciens, quæ & obesse possent, vt vitet: & quæ prodesse, vt sequatur: Omnibus ergo diebus Dominicis vt Perseuerantes ex more conueniant curabit ad exercitationes spirituales: ac statutis temporibus ad literarias, quæ ex ipsius præscripto, consulto Patre spiritali, & Consiliariis ad omnium consolationem, & deliberationem fient; Ita vt per horam omnes simul suauiter detineantur, & in omnivirtutum genere instituantur. Tempestiue Perseuerantes admonebit de die communionis: & cohortatione contendet, vt omnes singulis saltem mensibus, sacram Eucharistiam religiose sumant: publicas exercitationes spirituales, vel literarias ordinabit: in quibus, si quid coram proponendum erit, ipse proponet. Infirmos quoscunque tam congregationis, quàm alios scholasticos per se ipsum, siue per alios, pro ut iudicauerit, inuisendos: & ne quid illis desit, præfertim è spiritalibus, pro facultate curabit; & vt adsint aliqui morituris. Pro quorum salute tam corporis, quam animæ preces faciendas decernet publicè, & priuatim. Reuocabit denique in memoriam perseverantibus: vt Deo preces fundant pro Illustrissimo & Reuerendissimo D. Card. Archiep̄. Conseruatoribus, aliisque scholasticorum sodalitatibus huic aggregatis: vt eas Deus seruet, & amplificet ad sui ipsius gloriam sempiternam, & ad Christianæ Reipublicæ salutem. Cura autem horum omnium & ad consiliarios spectat, quorum munus est, non modo verbis, sed re ipsa omni studio ac diligentia, præfecto & congregationi consulere, & eo-

rum antiquior in congregatione vices absentis præfecti sustinebit: iisque solum Patre spiritali, & præfecto certus in electione locus tribuatur, nisi quisquā alius publico munere, vel magistratu fungeretur?

Quoad electionem præfecti: eadem quæ consiliariorum erit, & fiet omnium perseverantium suffragiis in scriptis, secreto expressis eorundem nominibus, & cognominibus, quos eligere in præfectū & consiliarios voluerint, idque coram patre spiritali, præfecto, & alio hac de causa ex duodenorum priuata congregatione ab iisdem ad plura suffragia oretenus præstita electo, & eo qui est à secretis; qui omnes schedulis seorsim acceptis, eas in pixide diligēter seruari curabunt. Post suscepta ordine suffragia præfecti tres, qui electioni præsumt, videant quem in præfectum, & quos in consiliarios delegerint, pluribus suffragantibus calculis: & tam ij, quàm ille, ab eo qui est à secretis, de mandato eorum qui præfuerunt, promulgentur; statimque Deo debitæ grates piè persoluantur. Quòd si acciderit plures æqualia habere suffragia, tunc forti committatur deliberatio: & super quem, vel quos fors ceciderit, præfecturam, vel consiliariorum officij munus obtinuisse censentur: Qui omnes, intra mensem, horum statutorum seriem legisse teneantur. Eorum magistratus erit semestris electio vnâ, fiet prima Dominica Decēbris, altera prima item Dominica Iunij. Primi, suo officio fungi incipient, primo die Dominico Ianuarij: secundi verò die visitationi B. Virginis sacro: prius tamen Illustrissimum Archiep̄scopum adeant cum præfecto & consiliariis veteribus benedictionem ab ipso suscepturi, & rogaturi consiliū aliquod pro congregatione recte administranda. Die verò quo suscepti muneris officio fungi incipient, prius sacram Eucharistiam sumant omnes, se ipsos & congregationem Deo commendantes. Postmodum omnibus cōgregatis præteriti semestris præfectus, & consiliarij sedebunt consueto more, & præmissis precibus si

qui minus, quam debuissent, in omnium commodum inuigilauerint, excusatione diluent, & sibi condonari petent; Tuncque alii per secretarium vocati, sessuri accedent, & quæcunque ad congregatio nem pertinentia suæ fidei commissa intelligent; atque in hac prima functione pro ea qua pollent prudentia & auctoritate, quæ sibi videbuntur dicenda, breuiter pronuncient. Eo ipso die creabuntur, & eligentur omnes alii magistratus; ex statutorum præscripto legentur quoque, quæ ad quorumcunque officiorum munera pertinere his statutis decernuntur; necnon statutorum prima pars, & tertia, usque ad caput septimum: ut omnes intelligant, quæ seruanda sint, & Deo adiuuante, seruentur; ad quæ omnia quantum poterit, cohortabitur præfectus. Cum autem horum electio possit sodalitati summum adiumentum afferre, illud quam diligentissime studeant, ut magno consilio fiat. Quare quindecim dierum spatium ante deliberanda omnibus proponatur, ut boni publici ratione de qua agitur, habeatur: iisque omnibus præfectus, in priuatis duodenum consultationibus, & eorum qui iam præfectura functi sunt, prouidere conabitur: & simul mature statuet, ut omnia quæ eorum magistratui, vel adiumento vel ornamento futura etiam putauerit, præparentur. Quod si casu aliquo, præfectum longo tempore, hoc est duorum, vel trium mensium spatium abesse contigerit: omnino subrogetur alius à Patre spirituali, consiliariis, & à numero duodenum, in eorum priuata congregatione, eadem qua supra, ratione in suffragiis ferendis per secretarium suscipiendis, & scribendis si oretenus dentur, præsentem Patre spirituali, & antiquiore consiliario: & quilibet pluribus suffragantibus calculis eligi poterit, quem isti consulto censuerint subrogandum, in locum absentis præfecti, siue sit ex eorum, siue ex communi perseverantium cætu: dummodo hoc, per antiquiorem consiliarium, propositum, ac promulgatum prius fuerit consulendum

in publica congregatione. Cui autem, pro maiori parte suffragia fauebunt, præfectus subrogatus habeatur. Quod si fuerit vnus, ex numero duodenario, liceat sibi in suum locum, quem maluerit, substituere. Idem profusoseruetur in consiliariorum absentia, ne congregationis dignitas, vel utilitas, aliqua ex parte minuatur.

*De munere, auctoritate, & electione
Duodecim. Cap. 7.*

DELIGANTUR duodecim perseverantes: qui præfectum, & consiliarios in administranda congregatione, promouendis spiritualibus, ac literariis exercitationibus, opera, consilio ac diligentia adiuuent: Quare conueniant, us de causis, saltem singulis mensibus, & sæpius ubi res grauis postulauerit, & præfectus eos aliquando conuocandos censuerit. Tum etiam, cum aliquis cooptandus fuerit, id fiet ipsorum suffragiis pro maiori parte suffragantibus. Quia in re diligenter animaduertat, ne quæ admittant qui prius ea omnia non obierit, quæ superius hac de re statuta sunt. In illud etiam summo opere incumbunt, ut alios exemplo, & cohortatione ad congregationem alliciant, & adducant: quorum auctoritate, & virtute facilius, tibi propositum finem consequi possint. Præterea, si quid rixæ (quod Deus auertat) inter scholasticos ortum fuerit, sciant se non modo verbis, & opera consulere debere, ut omnes ad pristinam animorum consensionem reuocentur: verum etiam si res postulauerit, præfectum admoneant, ut ipse tum sua, tum aliorum in primis Conservatorum opera, & auctoritate, pro viribus (ut expedire videbitur) qui rixati sunt reconcilientur, ac tumultus armorum, facta pace, funditus e medio tollantur.

Hi autem duodecim hac ratione eligentur. Pater spiritualis, præfectus, & uterque consiliarius, singuli unum, quem maluerint & aptum nouerint, & eligent coram in publica congregatione hunc in

mo-

modum electi à præfecto pronunciantur. Cæteri octo ex pixide, in qua omnium nomina, distinctis schedulis descripta seruantur, sortè extrahantur, & seruentur donec omnium perseverantium nomina sint extracta. Illud tamen cauetur ne in pixide asseruentur nisi eorum nomina, qui aliquo modo publicis scientiarum studiis incumbunt, vel saltem politioribus literis sint exornati, ac congregationem frequentent. Hoc idem dictum intelligatur de iis, qui oretenus eliguntur. Cura autem hos secernendi si qui fuerint ab aliis, ad hos duodecim spectet, vna cum præfecto, patre spirituali, ac consiliariis: qui semper præesse, & interesse debet quibuscunque priuatis ipsorum congregationibus: Imò semper à præfecto, vel illo absente, ab antiquiore consiliario conuocari debent: ut illa omnia, pro officii munere decernantur & fiant, quæ ad illos, presentibus statutis pertinere declaramus. Per tres autem menses hoc officio fungantur: Horum denique electio, primo Dominico die cuiuslibet trimestris fiat.

De munere lectorum. Cap. 8.

Lectorum munus erit, in congregatione libros, tam latina, quam vernacula lingua conscriptos legere, atque alia, quæ legenda occurrerint pro ut præfectus præscripserit. congregationem semper quoad fieri poterit, frequentabunt, ne illorum opera desideretur, & ut omnia vberiori fructu, & maiori ædificatione, quæ ad ipsos spectant, peragantur. Duo tantum sint à præfecto, & consiliariis maturè eligendi: horum munus trimestre esto, nisi præfectus, & consiliarii aliud censuerint.

*De prouisorio munere, & electione.
Cap. 9.*

Habeat quoque congregatio aliquem à locis prouisorum, cui cum opus fuerit, collega addatur: quibus curæ sint res omnes congregationis, præsertim eorum, qui nuper nomina dede-

runt, quique in dies in perseverantiæ congregatione cooptabuntur, ut omnibus cognitis, curent congregationem ad Dei gloriam, & ad publicam omnium utilitatem frequentari: ægrotos inuisant, si qui sunt, & præfectum de illorum statu certiore faciant. Ipsorum partes etiam erunt, ubi congregatio extraordinaria, siue publica, siue priuata cogenda est ex præfecti præscripto, eam omnibus perseverantibus, per bidellum schedulis indicere. Idem cunctis publicis actionibus præsent, ut quæcunque pro dignitate faciendâ occurrerint, diligentissime disponant. Idem præstare contentant in singulis, ac priuatis negotiis, pro ut præfectus, & consiliarii demandauerint. Munus horum semestris esto nisi à præfecto prorogetur: à quo, & à consiliariis, eorum electio faciendâ statuitur.

De munere, & electione eorum, qui sunt à secretis. Cap. 10.

Habeat etiam congregatio aliquem ex cooptatis, qui sit à secretis: cuius præcipuum munus sit, literas ubi oportuerit, nomine sodalitatis conscribere; quorum omnium exemplar, in libro huius rei gratia composito, conseruabit; hoc ipsum de literis ad congregatio nem datis præstabit; Quare literarum liber apud ipsum esto, & sodalitatis sigillum. scriptas à se literas ad præfectum deferat subscribendas. Habebit etiam sub secretarium, qui in altero libro, quem Matriculam vulgò vocant, nomina, cognomina, patriamque omnium perseverantium, apposito cooptationis die, solenni more describet: eadem ratione suffragia & quæcunque scribenda fuerint, in publico, vel priuato sodalicio, vel sibi mandatū fuerit, literis consignabit; idcirco, quibuscunque congregatio aderit, scripta, & quæcunque lucubrationes, ab ijs, qui præsent consignatas, recitatas, aut exaratas describet in libro de lucubrationum congregatio nis perseverantiæ quadripartito: in quarum 1. & 2. describantur quæcunque poemata & quodvis aliud solute orationis, latinæ scriptionis generis: in cæteris autem duabus partibus quæcunque

Italico

Italico sermone, siue poetice, siue oratorie describi occurrerint. Omniaq; accurate custodiet, & sine eorundem facultate nullum exemplar cuiquam tradet. Præter hunc autem lucubrationum librum, habebit etiã apud se tres libros, vnum, in quo breuiter exarabit quæ indies in sodalitate fiunt, hunc diurnalem aliqui appellant. Alterum, qui de suffragijs congregationum generalium, & particularium inscribatur, quo illa eadem suffragia, scripta siue consulta, scitaque continentur. Tertium quem album, vel matriculam dicimus: in quo, vt dictum est, omnium Perseuerantium nomina adnotantur: Horum omnium rationes reddent saltem bis in anno his, qui præsentunt & quoties eas ipsi exegerint. Vtriusque electio erit penes priuatam congregationem duodecim, præfecti, consiliarij, & Patris spiritualis, eorumque munus ad placitum eiusdem congregationis esto.

De Monitore siue Bidello. Cap. II.

SIt etiã monitor ab ijs, qui præsentunt, & duodecim deligendus, qui tandiu hoc munere fungatur; quandiu iisdem electores iudicauerint: quibus tamen hoc compertum esse debet, illum eò aptiorem futurum, quò diutius in officio erit. Huius autem munus esto, Oratorium aptare, res soliditatis sibi consignatas seruare, ad congregationes priuatas, vel publicas, prout fuerit iussus, schedulis inuitare: ad Oratorij fores, congregationis tempore ad stare; & ne quis inconculta præsidibus, extraneus ingrediatur curare: dabit denique operam, vt in omnibus perhonorificè, ac diligenter congregationi inseruiat; à qua hoc illi tribuitur, vt bis in anno collectam in aliquod liberalitatis, & gratitudinis signum recipere possit, in publico omnium perseuerantium cætu. Præfecto tamen illa procurante, & indicente in sequentem videlicet diem Dominicum post primam sui muneris functionem: eoque vberior illam esse curabit, quò magis Bidellus diligentia, & probitate meruerit.

CONSTITUTIONVM
Pars Tertia.

De ijs, quæ à sodalitate generatim ad publicam Bononiensis Gymnasij utilitatem fieri debent. Cap. I.

CUm hæc Perseuerantiæ sodalitas, ad Dei gloriam, vt huic florentissimæ Bononiensi Academiæ inseruiat, fuerit instituta, debent omnes & singuli perseuerantes pro viribus contendere, vt hoc vnum quod ipsa tantopere expetit assequatur. Vt autem quæ in studiosæ iuuentutis utilitatem præstare contendit præptiori animo ab omnibus excipiantur, sularum curarum adiutores consiliorumque participes, sibi in primis perillustres vtriusque vniuersitatis Rectores vel Vicarios, ac eorundem consiliarios, præsertim ex singulis Regnis, ac Prouinciis quos maximè ætate, moribus, vsuq; rerum excellere iudicabit, sibi omni officiorum genere asciscendos curabit: nec non Illustr. Senatus sapiētissimos viros quibus quotannis publici Gymnasij cōseruandæ, & amplificandæ cura demandatur: & vt quæcunque ad scholasticorum commodam, & ad eorū existimationem retinendam, vel augendam magis opportuna censuerint, & sodalitatibus inuis opera vt maluerint, omni studio ac prudentia exequantur. Horū enim omnium præstantissimorum virorum perpetuis obsequiis, congregationem nostram obstringi volumus, & in publicam huius florentissimæ Academiæ utilitatem, eorum seruitutem addictam fore inuolabiliter scimus. Quare simul ac quis Rectoratus insignibus fuerit cōdecoratus hunc adeant præfectus, & consiliarij: vt cum, de huiusmodi congregationis instituto admoneant. Hoc etiam idem faciendum curæt saltem semel in anno, in publico omnium consiliariorū, vtriusque vniuersitatis cætu: tum & eiusdem instituti senatores illos, qui Gymnasio præsentunt admonendos inuigilent. Horū enim consultorum ope, & auctoritate ac Illustrissimi Card. Archiepis. in hæc

vrbe

vrbe patroni consilio, ac voluntate proficetur societas, vt ab eius primis exordijs professa est, vt hæc, quæ infra scripta sunt: in publicam omnium scholasticorum utilitatem exequatur: in primis cum sciat timorem Domini initium esse sapientiæ: constituit vt quotannis, priusquam intermissa studia reuocentur, omnium liberalium artium, ac scientiarum publici professores, eorum auditores, tota denique Academia, in primisque si aderint, perillustres vtriusque vniuersitatis Rectores, vel earundem Priores, ac vniuersus consiliariorum cætus domi inuitetur, ad Exomologesim faciendam, & sacram sinaxin in summo templo, quam Reuerendissimus Antistes, vel si absit Vicarius, vel alius, pro vt deliberatum fuerit, ministrabit, religiosè sumendam: qui quo honorificentius fieri possit studiosissime inuitentur. Vbi iuxta præfecti, & consiliariorum præscriptum, ab aliquo perseuerantiæ alumno habebitur latina oratio, loco, rei, tempori, & personis accommodata, quam tamè antea à Patre spirituali perlegi, & approbati omnino exoptamus.

Vt professoribus quietè, ac sedatè, sine vlla intempestiua, aut molestæ interpellationis suspitione, suo fungi munere liceat: quanta poterit diligentia, vt audientium utilitati, & dicentium dignitati consulatur, adhibebitur: eadem ratione, vt in omni parte, modestia, honestas, pietasq; eluceat: atque vt gymnasium ipsum veræ sapientiæ, quæ cum moderatione, & pudore coniuncta est exemplum referat, procurabitur.

Si quid discordiæ, aut dissensionis, quod Deus pro sua pietate auertat, inter studiosos subortum fuerit, sollicitè operam suam interponet, & Conseruatorum consilio, & auctoritate, & etiã aliorum, si opus fuerit, vtetur ad animos dissidentium molindos, placandos, & reconciliandos.

Eos item studiosos, quos propter patriæ longinquitatem, vel alia de causa aliquibus indigere nouerit congregatione: quantum poterit, subleuandos curabit, & tenuioris fortunæ iuuenes, in po-

tentorum virorum familiaritatè adiungere, vt eorum studijs, quàm fieri possit honestissimè seruiatur.

Si studiorum causa in Urbem venientes honesta, & idonea diuersoria postularint, hospites integræ probatæq; famæ ac vitæ pro virili parabuntur: quorum cõtubernio, patres rectè filios suos committere poterunt: si sodales plenos honesti pudoris, officijq; poposcerint, eadem fide procurabuntur: a quibus etiã externarum nationum studiosi, & Italicam linguam addiscere, & morum suauitate recreari possint.

Studiosos quoscunque, aduersa aliqua valetudine afflictos visitabit, consolabitur: & ne quid illis desit præsertim in ijs, quæ vel ad pristinam valetudinem recuperandam, vel ad æternam gloriã consequendam pertinent, non impigre animaduertet.

Si quis perseuerantium, siue Theoremata publicè tueri, siue Doctoratus insignia petere statuerit: & a præfecto, & vniuersim ab omni societate, & eiusdem ad Deum precibus stipatus descendat, eique summus omnibus in rebus, quoad eius fieri poterit honos habeatur.

Illis verò qui emenso studiorum curriculo, & Doctoris laurea insigniti, aliò commigrabunt, literis si petet commendatis ad Præfules, vel alios Principes viros, amantissime sodalitas dabit: quibus de vnicuiusque meritis, virtute, & probitate fidem faciet: idem etiam pro quouis alio præsentente congregatio præstare curabit.

De ijs quæ priuatim, & publicè in congregatione a quolibet perseuerantium faciendæ sunt. Cap. 2.

HActenus commemorata in cōmunem totius Academiæ utilitatem efficiet congregatio: præter hæc autem erunt omnes perseuerantes in oratione, doctrina Apostolorum, ac fractione panis: ab ijs enim tota Christiani hominis vita pendet: nec aliter potest, si quæ ad virtutem facta est progressio, diu conseruari. In hoc igitur strenuè incumbunt omnes

omnes huius matris filii, & ad maiorem Dei gloriam, ad sui, & ad vniuersæ Reip. christianæ vtilitatē, vt mane exerecti, interdiu quoque, & nocte antequam se somno dedant, aliquo temporis interuallo orationi vacent; & se ipsos, exercitationes, ac studia sua Deo iam dicata commendent: sic enim & maiores ac gloriosiores erunt inceptorum studiorum progressus, & tandem in opato sine securius conquiescent: deinde verbum Dei sæpius quo ad fieri poterit audiant. Hisce de causis, singulis diebus Dominicis omnes perseverantes ad oratorium conueniant. In quo vt sapienter monuit Apostolus, attenditur orationi, lectioni, & exhortationi. Quibus exercitationibus præcipue tamen lectioni spirituali, ac sacrorum librorum sedulo operam nauent. Non enim vt inquit Christus Dominus in solo pane viuit homo, sed ex omni verbo quod procedit ab ore Dei: Tum sacrosanctum Christi corpus, quod Pater spiritualis deuotè ministrabit, omnes simul saltem singulis mensibus religiose sumant, & quotiescumque vel publicā disputationem, vel doctoratus insignia susceperunt fuerint, præmissa diligenti confessionis probatione, quo dignius ad tam venerabile Sacramentum accedant, & fructuosius frequentent. In eo quippe recolitur memoria passionis Christi, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Quapropter si hæc vna res, in qua sita est vis tota, ac totius huiusce nostræ congregationis virtus, bene trāsigatur, cætera omnia ex sodalitatē sententia profecto succedent. Hoc enim spectant & huc referuntur omnia statuta, vt hac inita ratione pietas christiana, nobilitate, & literis coniuncta in uiris diuitiis, honoribus, ingenio, ac doctrina præstantibus, per eosdem ad ciuitates, prouincias regna, & vbique locorum longe lateque ad maiorem Dei Opt. Maximi gloriam diffundatur & propagetur. Quæ omnia vt fructuosius, ac gloriosius consequi possint, omnes perseverantes, quantum possumus in Domino

hortamur, ac deprecamur, vt communem sodalitatē nostræ Patrem spiritua-lem: confessarium, peccatorumque suorum expiatorem, consiliorum suorum participem, ac vitæ directorem habere velint: vel saltem quempiam alium sapientem, ac in primis in spiritualibus optime exercitatum, mature pro rei grauitate delectum semper retineant, colant, ac venerentur; Ex hoc enim capite præcipue totius Christiani hominis salus pender. Quod admonens Spiritus sanctus inquit, Fili non confundaris confiteri peccata tua, & non subijcias te omni homini pro peccato. & iterum, honorā Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes, & purga te cū brachijs, da illis partem sicut mādaturū est primitiarum & purgationis. Et de negligētia tua purga te cū paucis, & reliqua, quæ à doctoribus sacris explicata leguntur.

De varijs exercitationibus spiritualibus in Congregatione faciendis.

Cap. 3.

QVAMVIS id præfecti, & consiliariorum arbitrio superius relictū fuerit, Patre spirituali consulto, quod ad spirituales exercitationes in cōgregatione habendas attinet: operæ tamen pretium visum est, pauca hoc loco connotare: quibus ad alia iis similia facilius dirigantur. Prælegentur itaque vt plurimum duo libri, alter latina, alter vernacula lingua (si maluerint) scripti, ambo graues ac pii, & ad christianos mores appositi. Inter legendum si quid noratu dignum, vel subobscurum præfecto, Patri spirituali, aut aliis, quibus hoc curæ est, occurrerit, illud fusius, & clarius enucleari poterit. Pater spiritualis adhortationes loco, tempori, & personis accomodatas variis de rebus habebit. Nonnunquam è perseverantibus aliquis eiusdem argumenti lectio nes adhibere poterit: Aliquando problema in medium afferetur: vt omnes, vel saltem rogati, de illo sententiam dicant. Dimidium horæ interdum orationi mentali, tempore præsertim com-

mu-

munionis, argumento admeditandum per Patrem spiritua-lem. proposito, omnes simul impendent. Hæc siquidem exercitationum, ac similiarum varietate, & delectabitur non parum congregatio, & recreabitur vehementer.

De festis diebus Congregatione solemniter celebrandis. Cap. 4.

DI E S festos tres: solemniter agent perseverantes: Annuntiationis Dei paræ Virginis, vt congregationis patronæ: Visitationis eiusdem, eo namque die felicibus auspiciis fuit olim congregatio instituta; quare in vtroque perseverantes omnes ad sacrosanctam communionem accedent, quæ spiritualis Pater, vel alius ad hoc inuitatus in æde S. Lucie ministrabit. Tertius porro dies erit sanctissimis Apostolis Simoni, & Iudæ sacer, quo vniuersa Academia & ad sumendum Christi Domini corpus in Basilica diui Petri, illud Illustris. Card. Archiep. ministrante, & ad audiendam orationem inter missarum solemnias habendam inuitabitur. His tribus diebus horis pomeridianis convenient omnes ad Oratorium eo quo maiori fieri poterit apparatu ornatum: atque accersitis non modo conferuatoribus, verum etiam vndique quamplurimis aliis nobilibus, ac sapientibus uiris, vt paratis grauissimis, ac eruditissimis non minus, quàm iucundissimis exercitationibus intersint. De quibus tamen mature prius sit à præfecto, patre spirituali, consiliarijs & duodecim consultum, ac deliberatum.

De exercitationibus literarijs in Congregatione faciendis. Cap. 5.

QVONIAM scopus huius sodalitatē est, Christianam pietatem vnā cum doctrina, & scientia copulare; hinc fit, vt postquam exercitationibus spiritualibus fuerit satisfactum, literarias pariter tractationes, retinendorum & exercendorum ingeniorum gratia,

præsertim ex arcanis Christianæ philosophiæ deductas complectatur. Rogatos itaque vult omnes ne grauentur, onus legendi, orandi, declarandi, commentandi coram subire; siue cum aliquid in hoc genere Præfectus alicui mandauerit (nulli tamen vnquam dicendi partes imponentur inuito) siue cum Spiritus sanctus qui docet hominem scientiam, alicui inspirauerit, vt lectionem, orationem, commentationem aliquam in congregatione latino vel italico sermone habeat: quod facile consequetur: vbi præfectum, & Patrem spiritua-lem (quem cupit sodalitas, omnia huiusmodi prelegere) hac de re certiores fecerit. Rogantur etiam alii, vt huiusmodi actiones publicas aliquo poemate latino, vel italico, seu aliqua oratione soluta exornare meminerint. Quæ ad congregationem delata in vnam, quam monitor ibidem circumferet reponent: eorum autem qui præfunt, & Patris spiritualis erit aliquot feligere, tum in eadem, tum in publico conuentu legenda, tum aliquando in lucem edenda, si tamen præfectus, Pater spiritualis, maior pars duodecim, & sexdecim conferuatorum id ad gloriam Dei, ad sodalitatē existimationem, ad studiosorum delectationem, ac vtilitatem faciendum censuerint. Hocque seruandum statuimus in qualibet re typis mandanda sub nomine congregationis.

De ratione instituendi, & retinendi literarijs exercitationes in sodalitate. Cap. 6.

QVIA literariæ exercitationes, varijs de rebus, & pluribus habitæ ad illustrandam, & amplificandam plurimum in Domino congregationem valitur iudicantur: hac quippe ratione, & plures ingenio, & doctrina pollentes ad se alliciet: & multos qui magis fortissimis rationibus, quàm aliorum auctoritate, vel exemplis quandoque ducunt lucrificet; præterquam quod non pauci cum ad sui, tum ad aliorum vtili-

utilitatem dilerte, & ornate variare: rum argumenta tractantes, studiorum, ac laborum suorum fructus colligent uberrimos. Constituitur, atque decernitur, ut huiusmodi exercitationes crebro fiant: quod ut ad exitum facilius perducatur, sancimus, ut omnes perseverantes in tres distribuatur classes. in prima censeantur ij, quos vel eloquentiæ, vel historiæ, vel poësis studium delectat. In altera illi, qui vel philosophiæ naturali, vel metaphysiçæ aut medicinæ sese addixerunt. In tertia denique ij, qui in iure civili, vel canonico versantur: certa autem sedes moralibus disciplinis, aut sacris literis ideo non assignatur; quia volumus eas principem locum tenere, & omnibus classibus, & exercitationibus communes esse, sicque eorum amatores, ac studiosi cui ordini maluerint adscribi concedimus. Atque hunc in modum nullo ferme negotio quisque quam novit, vel profitetur facultatem, seu doctrinam exercebit; afferetque ex ea in medium quæcunque scit digniora, magisque recondita, & magis abdita arborabitur. vel etiam, si illis placuerit, præsertim in priuatis exercitationibus eorum studiorum, quæ tunc temporis præ manibus habent. Proinde tamen aberit ut hac de causa, studiorum suorum iacturam aliquam, ullus patiat, ut sint etiam ad eadem omnibus, vel sua sponte currentibus tales literariæ exercitationes, calcaria addituræ. Fient autem vel ratiocinando, vel disputando, vel ad modum lectionis, aut orationis latinæ, vel Italicæ pro cuiusque dicentis voluntate: Succedent sibi inuicem classes ita, ut singulis mensibus priuata, vel publica congregatione duplicem varietatem, rei & personæ exercitatio habeat. Et ne aliqua hac in re, controuersia oriri possit, quænam classis cæteris præcedere debeat in suis exercitationibus: Decernitur, ut illis institutis, singulæ istæ tres classes, in distinctis schedulis descriptæ, in publico perseverantium conuentu sorte ex vna extrahantur, & quo ordine extractæ

fuerint perpetuo sibi inuicem succedat ratio item habenda, quoad fieri poterit, ut res, de quibus in dictis exercitationibus agatur, sint loco, personis, & temporibus congruentes. Danda etiã opera erit, ut multis poematibus, varijs lucubrationibus, musico concentu, loci apparatu, quam plurimorum conspectu, huiusmodi actiones exornentur, & cohonestentur. Qui musicis præsit vnus esto, qui nomina perseverantium, qui hac facultate delectantur scripta habeat. Ut autem res omnis facilius exsententia succedat, ante studiorum institutionem, tres è numero Doctorũ, vel saltem qui sint doctrina & eruditione præstantes deligantur: qui per annum, singulis præsent classibus, & quaternas exercitationes, vnaquæque classis exhibebit, duodecim mensium spatio, sumentes initium à proxima Christi natiuitate, vsque ad futurum eiusdem Domini nostri Natalem diem publice vel priuatim habendas pro dicentium, & præsentium voluntate ac præscripto. alii etiam tres ex perseverantium studiosorum numero deligantur quibus curæ sint singulæ classes, ut ingenuis, ac eruditissimis quibuscunque viris abundent, aliorum trium Doctorum diligentia, ac sollicitudini cooperantes, quibus vniuersa hæc literariarũ exercitationũ cura, ac dispositio demandatur. Ideoque promotores classium, seu superintendentes dicuntur; quorum non modo studio, ac consilio, verum etiam exemplo & opera cæteros excitari vehementer exoptamus. In illud etiam incumbit ut recitatas orationes vel quæuis alia digniora vario scriptionis genere in congregatione promulgata, subsecretario describenda tradant, vel ei exempla ab eo seruanda præbeant prout a dicentibus, sua auctoritate potuerint obtinere. Quicquid tamen faciendum censuerint, consultis, patre spirituali, præfecto, consiliariis, & annuentibus, executioni mandetur. Horum omnium electio de quibus in hoc capite differitur, sit penes congregationem priuatã, duodecim, patris spiritualis, præfecti

&

& consiliariorũ, & etiam vbi ita expedire videbitur, confirmatio scilicet trium doctorum, totidem studiosorũ, & præfecti musicæ. Quod si aliquem abesse contigerit, si opus fuerit, alius subrogetur ab iisdem electoribus. Ad extremũ hoc vnum additur, quod omnes eligendi sint ex ijs, qui nomina Perseuerantiæ dederint, vel dare proposuerint.

De Ratione viuendi Perseuerantium, dum à congregatione absunt, et quando cum ipsa participare possint. Cap. 7.

CVM Perseuerantiæ sodalitas potissimum ex nobilissimis adolescentibus constet, qui vndique studiorum gratia ad has doctissimas Bononiæ arenas quotannis confluunt: nõ potest, sicut & ipsa gymnasia, quasi maritimos ætus, accessus, recessusque sociorũ non experiri: ita ut singulis fermè diebus, tum recentes admittat, tum antiquos, vel penitus, vel ad tempus dimittat. Quare cum ab omnibus maximè exoptet, ut ad eũ finem tãdem perueniant, ad quem singulos perducere sibi propositũ initio fuit; perspiciatque, huic rei nõ parum obstare, vel quod nonnulli in suorum studiorum cursu à congregatione absint, vel quod alias Academijs adeant, ut incepta studia prosequantur, vel quod absolutis studijs, domum redeant: pro arctissimis benevolentia, & charitatis vinculis nullo temporis spatio, nullo locorũ interuallo dissoluendis, quibus omnes perseverantes tenet: decernit ut qui semel in cõgregationem cooptati sunt, in Perseuerantium numero semper etiam dum absunt habeantur: participentque de omnibus orationibus, meritis, ac bonis, quæ sodalitas in dies facit, ac si præsentibus statis temporibus in ea interessent. Ita tamen, si quo tempore Bononiæ commorati sunt, congregationem frequentauerint, eiusque leges obseruauerint, cæterosque Perseuerantes quasi charissimos fratres dilexerint. Vel si cõmunicationis huiusmodi auidiores, veluti respiscẽtes per literas, aut nuncios a sodalitate hoc efflagitẽt, omnia enim

tunc beneuole, ac amice concedenda erunt. Modo tamen ipsi vicissim congregationis instituta, pro ipsorum facultate obseruanda sumpserint, & quantum poterint eandẽ vitæ rationem alios docuerint, semperque existimationi, ac utilitati congregationis nostræ ad Deum precibus, & opera consuluerint. Sæpe disciplinã, qua in ea imbuti sunt, memoria repetentes, plerumque enim paternarũ admonitionũ recordatio, parentibus defunctis, magis nos commouet, quàm vox ipsorũ, cũ essent superstites, soleret. Neque modica erit consolatio, ac utilitas, quam inde congregatio capiet. Præsertim cum iam sibi quasi gloriosam coronam capiti à Deo impositam cernat, ob egregia sociorum absentium facinora, a quibus iam aliæ huic similes sodalitates in florentissimis totius Italiæ Academijs Patavina, & Papiensi, quibuscum coniunctissima est, institutæ fuerint, quas cum sui similes esse intelligat, quasi se alteram, vtramque agnoscit. Quare prudentissimorum religiosissimorumque sodalium exemplis inuitati, eorum virtutis expressa vestigia sequantur. Rogatosque vult omnes congregatione hinc aliõ discedant, quin prius de profectioe Præfectum admonuerint: ut bona totius congregationis gratia, & sociorum venia, nec non omnium tum ad Deũ precibus, tum ad amicos, vel ad alios Principes viros, si opus fuerit, literis commendati, se vitæ committant. In primis verò si ad eas, quas diximus Academijs proficiscantur, ut ad illarũ cõgregationes literis directi cõmodius in iam institutæ vitæ proposito perseuerent. Rogatos denique vult omnes Perseuerantia præsentibus, & absentibus, & ad Dei Optimi Maximi gloriam & ad comunẽ priuatamque utilitatem, ut mutuis literis, charitatis vinculum, quo semel obstricti sunt, quàm diligentissime conseruent.

Quæ suffragia pro defunctis perseverantibus fieri debeant. Cap. 8.

CVM ad feliciorẽ vitam Deus aliquem è socijs euocauerit, sicut charitatis

ritatis officia ipsi æ grotati sunt imperti-
ra; sic pietas, & recta ratio docet, cura m
longe maiorem de ipsius anima habenda
esse. Præfectus itaque simul ac ali-
quem vita functum esse intellexerit, to-
tam congregationem conuocabit, vt mor-
tui corpus, bini ex ordine, ad sepultu-
ram comitentur: præfecto, consiliariis,
& duodecim præeuntibus, cereas faces
propriis sumptibus ferentibus, cæterisq;
sequentibus animæ, quantum pietas, &
religio cuique dictauerit, opem ferant,
inter eundem. hoc autem de ijs defunctis,
qui ad congregationem pertinent, ha-
bentq; in quibuslibet muneribus distri-
buendis vocem, vt aiunt, actiuam, & passiuam
& de eiusdem congregationis Conser-
uatoribus intelligitur. Deinde primo
quoque tempore omnes vnâ psalmum
De profundis, versiculos, ac preces pro
defuncto recitabunt, Mature ite monet
cōgregatio singulos sacerdotes, in per-
seuerantiam cooptati, vt singula fa-
ciant sacra. Quilibet præterea Perseue-
rantium integrum defunctorum officium
vel alia id genus, piè citius quam fieri
poterit, recitabit. Quæ quidem suffragia
non solum pro singulis, & quibuscūque
Perseuerantibus, sed pro conseruatori-
bus ipsis cum obierint fiant,

*Quæ suffragia pro Illustriss. & Reuerendiss.
Patrono, & Archiep. faciendâ. Cap. 9.*

Quamprimū Illustriss. & Reuerend.
Patronus, vel Archiepisc. vniuersæ
carnis viam fuerit ingressus, eadem
prorsus, quæ proximo capite dicta sunt,
fient: consulto tamen facto, vt res postu-
lare videbitur. Addanturq; xvi. confer-
uatores, qui immediate post præfectum,
& consiliarios, cereas faces deferentes
vnâ cum omnium Perseuerantium cetero
Archiepiscopi corpus ad sepulturam comi-
tentur. Quo facto, præfectus tempe-
stiuè, Pater spiritualis, & consiliarij cū
alijs duodecim constituent, curabuntq;
vt in æde D. Lucie sacra pareretur, & piè
iusta funeri soluantur, pro personæ di-
gnitate. Cauendum nihilominus erit ne
in feretro, cereis candelis, & alijs id ge-

nus, nimii sumptus fiant, ne cōgregatio
expensis præter modum factis, grauetur
cum longe maior ratio habenda sit, vt
animæ spirituale subsidium afferatur,
quàm funebris apparatus, & ne cuiquā
ostentationis suspitio de congregatio-
ne præbeatur curandum insuper, vt in-
ter missarum solemnia oratio latina fu-
nebris, in ipsius laudem habeatur, & vt
optimus modus in epitaphijs, insigni-
bus, alijsq; similibus encomiis teneatur.

*De varijs quibusdam cōstitutionibus seruan-
dis in congregationibus priuatis Duo-
decim, & publicis generalibus
consuetis. Cap. X.*

VT congregatio cōseruetur, & augea-
tur, per necessarium est, vt sæpe vnâ
conueniant qui variis officiorum muni-
bus in ea funguntur, non solum de rebus
deliberaturi, sed etiam qua ratione iam
constituta seruentur tractaturi: quare
singulis mensibus, siue sæpius præfectus
pater spiritualis, consiliarij, & duode-
cim cōuenient: vt simul, cum de alijs, tū
de spirituali perseuerantium progressu
tractent. Poterit præfectus, cū ita faci-
endum iudicauerit, aliquos ex alijs perse-
uerantibus ad eos conuentus celebra-
dos, præsertim in rebus grauioribus ad-
uocare, vt quid ipsi sentiant, intelligat.
Rem, de qua est deliberandum, ipse pro-
ponet, vel pater spiritualis, vel alius, si
fuerit ad hoc cōstitutus: præter hos ne-
mo rem alicuius momenti in mediū af-
ferat, quin prius cum patre spirituali,
aut ijs qui præsunt, eam contulerit: res
dubiæ atque difficiles, si moram patien-
tur, in sequentem congregationem diffe-
ratur: in qua si viua voce nequeat, occul-
tis suffragiis decernantur, faciliora ver-
bo, & voce constituentur: quæ verò in
Duodecim congregatione sancita fue-
rint, valida sint: modo in ea saltē nouē
in vniuersum affuerint, numeratis pa-
tre spirituali, præfecto, consiliarijs ac
duodecim: horum autem præsentium, plu-
ribus suffragiis res terminabitur. Quod
in rebus grauioribus accipiendum est, &
extraordinarijs; etenim in consuetis, &
ordinarijs, vt in cooptatione ad cōgre-
gationem

gationem & colloquijs, pro eisdem
utilitate, habendis, valida censeatur cō-
greg. etsi non tot affuerint, dummodo
omnibus, quorum interest, schedulis, vt as-
solet, indicta fuerit. Præfectus interim,
& dicta congreg. animaduertet, vt ea,
quæ consensum omnium perseuerantium
desiderant, postquā in congreg. priuata
fuerint probata, publice omnibus pro-
mulgentur, vt omnes in ea consentiant;
quod si in re aliqua in varias distribuere
sententias, suffragijs in hunc modum
determinetur, vt quod duæ partes, ex tri-
bus, constituerint, firmum sit.

Congregatio autem generalis in ijs,
in quibus omnium perseuerantium desi-
deratur consensus, veluti in Præfecti, &
consiliariorum electione, & similibus, in
condendis nouis legibus, vel aliquibus
mutandis, aut abradendis, & alijs id ge-
nus, quæ ad vniuersam congreg. perti-
nēt, legitima, & valida erit, quoties præ-
ter patrem spirituale, præfectum, vel cō-
siliarium eius vices gerentem affuerint, sal-

tem quadraginta perseuerantes, in rebus
autē definiendis præualebunt, vt dictum
est duæ ex tribus partibus. Decernimus
porro vbi horum statutorum immutatio,
abrogatio, innouatio, declaratio, vel ob-
literatio aliqua faciendâ videbitur; qua-
tuor eligendos esse, frequenti omnium
perseuerantium conuētu, suffragijs, in scri-
ptis, patri spirituali, & præfecto præstitis,
& per eum, qui est à secretis receptis. Qui-
bus ipso iure adiungentur & admittentur
qui præfectura functi sunt, si qui aderint,
& ii oēs vnâ cum patre spirituali, præfe-
cto, & consiliariis statuendi ius habeant,
omnibus tantum in vnâ sententiâ con-
uenientibus, vel duobus, ad summum di-
screpantibus. Præfecto tandem curæ erit,
vt ea, quæ in priuato conuētu tractata
sunt, ne promulgentur, & secreta sint, e-
tiā quæ minoris sunt momenti, ne in con-
greg. aut foris vlla offensionis, suspicio-
nis, aut malæ satisfactionis præbeatur oc-
casio in cōgreg. omnibus tam priuatis,
quàm publicis, cōsuetæ preces recitentur.

DE CONGREGATIONE ORATORII

IN METROPOLITANA BASILICA BONON.

AB ILLUSTR. CARD. ARCHIEP. INSTITUTA.

COLLE-
TOR.

QUID Oratorij nomine hoc loco significetur, statuta ipsa huius Congregationis
aperient, quæ hic subiungentur: quæque ipsius mœnera, & huiusmodi spiritualium
exercitationum finem, & rationem satis edocebunt. Præclarum verò hoc institutum
Bononia præsertim, auctore Illustrissimo D. Card. Archiepiscopo magnas radices egit: ipse
enim non solum Oratorium frequenter adiit, sermones habuit, colloquia spiritualia exercuit
assidue, donec grex ille huic pabulo assuesceret, sed R. D. Alphonsi Palæosi Coadiutoris Bonon.
opera, & exemplo etiam (is enim tunc temporis Archidiaconus erat Bononiensis ecclesie, cui
opus hoc præcipue pro tempore commendatum relinquebatur) iuuante Deo maximos progres-
sus facit.

Nos igitur vt nostrum hunc Collectionis laborem prosequamur, quæ pertinent ad Oratorij
huiusmodi congregationem statutis, quæ sequuntur, comprehensa collocabimus.

CONSTITUTIONES
Congregationis Oratorij Archiep.
Ecclesie Bonon.

Constitutiones prædictæ claritatis
ergo in tria præcipua capita distri-

buentur. In primo de ratione ipsius cor-
poris cōgregationis stabilendi agitur:
In altero de numero, & conditione eo-
rum, qui ad aliquod munus assumuntur,
tractabitur; In tertio de peculiari cuius-
que officio disseretur.

PARS PRIMA

De eorum, qui in congregationem adsciscendi sunt, conditione.

Cap. 1.

Quoniam congregationis finis eò potissimum spectat, ut per illam Bononiensis inueter ecclesia: ideo in ipsam nemo unquam admittatur, qui ex urbe, vel saltem ex diocesi Bononiæ non sit oriundus.

Licebit tamen alios etiam admittere, dum modo conditiones requisitas habeant, nempe clericalem habitum deferant, aut clericalem disciplinam amplectendi voluntatem ostendant, obedientiam promittant, vitæ testimonio commendentur, ac tandem ætatis annum ad minus decimum quartum attingant, atque id non nisi facultate obtenta prius ab Illustr. Archiepiscopo.

Ad officia tam secretiora, quàm publica admitti etiam poterunt de consensu Præpositi alij clerici minoris ætatis: qui si bona indolis specimen dederint, ubi ad legitimam peruenient ætatem, in ipsum congregationis corpus cooptari poterunt.

De tempore probationis illorum, qui in congregationem recipiendi erunt. Cap. 2.

In congregationem nemo admittatur, qui prius bene cognitus, examinatus, & diligenti Præpositorum pro tempore experientia comprobatus non fuerit, qui Oratorium per sex menses continuos non frequentarit, & maximam sui ipsius eo tempore satisfactionem prabuerit.

Ante verò quàm admittatur, à Patre spirituali, quem sibi officiales assignabunt, diligenter admonetur de ratione orandi, examinandi propriam conscientiam, audiendi Missam, recitandi diuinum officium, confitendi denique, ac communicandi; qui enim hæc omnia vel ignoraret, vel discere, & facere recusaret, parum aptus est, ut in congregationem adscribatur.

De modo admittendi illos, qui in dies in congregationem admitti postulauerint.

Cap. 3.

Qui in congregationem admitti volet, Præpositum, eiusque socios adeat, à quibus singulis iuxta prædicta separatim examinabitur, ac Patri alicui statutorum congregationis, rerumque spiritualium non ignaro commendabitur, qui intra decem, vel ad summum quindecim dies ipsum de singulis diligenter admonebit. Quod ubi perfecerit, certiore faciet ipsum Præpositum, qui eum inter nouitios adscribendum curabit, ac frequentem congregationem nomen, cognomen, ordinem, patriamque illius enunciat. Non ingredietur autem ipse nouitius congregationem, quousque viua voce vocatus introducatur, facta prius fide per dictum Præpositum de eius examine, morumque probitate. His peractis assumet illum Bidellus, & coram officialibus in Oratorio statuet, admonens ipsum Præpositum, vel si forte abesse contigerit alterum ex eius socijs, qualiter ad probationem admissus fuerit. Eundem etiam nouitium hortabitur, ut in sententia permaneat, & in uia uirtutum progrediatur: ut cum ineunda congregationis tempus institerit, dignum se præbeat, cui omnes unanimi consensu suffragentur. Ad que ipse admissus, quod opportunum sibi uidebitur in Domino respondebit.

Quo pacto incorporandi sint in congregationem nouitii. Cap. 4.

Expleto probationis tempore, instructoque satis plenè nouitio de Congregationis ritibus, & institutis in hoc libello contentis, nec non debita adificatione præmissa, referet ad Congregationem Præpositus, uel eo absente alter sociorum, talem nouitium pietatis, ac religionis maxima signa dedisse, optimequè se gessisse. Quamobrem æquum esse, ut in Congregationem admittatur, prout ille suppliciter exposcit, perpetuam illius præceptis, & constitutionibus obedientiam promittens. Id ubi peractum, absente ipso nouitio, qui propterea

propterea extra Oratorium se continebit, calculis discoloribus uotorum inquisitio fiet. Nouerint autem omnes, calculos albos affirmandi, nigros autem negandi vim, & significationem præferre: tuncque affirmatiuam partem præualuisse censendam, cum albi, vel uno tantum nigros superauerint.

Non est tamen prætereundum, quòd si quis matura ætate, gradu, doctrina, aliisque præclaris uirtutibus præditus in Congregationem admitti postulauerit, nulla uel probatione, uel scrutinio præcedente poterit ab officialibus admitti, & illico in publica congregationis frequentia nominari.

Insuper qui in congregationem admissi fuerint, pro maiori firmitate, & robore uerba inferius concepta propria manu exarare teneantur, in publica congregatione. Excipiuntur tamen extranei, aliaque persona in aliquo gradu constituta, si officialibus, ac duodecim uiris ita uisum fuerit.

A formula autem suffragiorum superiorum præscripta in his, & consimilibus casibus nunquam discedatur: ipsaque suffragia ab eo, qui à secretis congregationis erit, in suffragiorum librum fideliter referantur.

Formula uerborum, quæ admissi in congregationem propria manu exarabunt super matricula ad hunc finem parata.

Cap. 5.

Pro maiori fratrum congregationis firmitate, quisquis in congregationem cooptatus fuerit, post primum, uel ad summum tertium à peracta admissione diem super matricula, qua penes alterum congregationis secretarium propterea residebit, sequentia uerba describet, prænotato anno, die, mense, nomine, cognomine, patria, ætate, gradu, ordine, & parochia.

Ego N. in recognitionem beneficij à Christo Domino, uenerabilique congregatione Oratorij Archiepiscopalis ecclesia Bononia in me collati, perpetuam Illustrissimo ac Reuerendissimo Cardinali Paleoto Archiepiscopo nostro, eiusque successoribus obedientiam iuxta formam sacrorum Canonum, officiumque ordinis mei promitto, & spondeo: Reuerentiam in super, obedientiamque

Præpositis eiusdem congregationis, statutisque, nec non assiduitatem, & frequentiam, modo legitime impeditus non existam, polliceor. Atque ita in huius meæ uoluntatis, deliberationisque testimonium, presentes literas propria manu scripsi, & subsignaui, Deum suppliciter rogans, ut tantum mihi gratia impertiatur: ut quæ uolens, libensque spondeo, promptè, & alacriter exequi possim.

Sciant tamen omnes, & singuli, hanc obligationem, uoti vim non habere, neque ad sui obseruationem mortali peccato proposito, sed ne ueniali quidem, modo contemptum absit, quemquam adigere.

PARS SECUNDA

De numero & conditione Officialium in genere. Cap. 1.

Congregationis officiales erunt infra scripti. Præses generalis, Præpositus cum duobus socijs, seu consiliarijs, numerus duodenarius, duo Secretarij, ad extremum duo bidelli. Habebunt autem hi facultatem peculiarem alios officiales eligendi, de quarum numero, electione, conditione, & officio, suo loco dicitur.

De officio, & electione Præsidis generalis. Cap. 2.

Cum Illustrissimus ac Reuerendissimus Cardinalis Archiepiscopus noster, totaque congregatio ualde cupiat, eam à Reuerendis Patribus Collegij Societatis Iesu ciuitatis Bononia, quantum eorum instituti ratio patitur, gubernari, ideo officiales dictæ congregationis omnes neruos intendunt, ut à Reuerendo patre Rectore dicti collegij, Pater aliquis ex eius familia pietate, ac doctrina præ ceteris clarus sibi decernatur, qui toti congregationi præsideat. Hic autem tam diu in officio erit, quandiu per Illustriss. Archiepiscopum & superiores suos sibi licuerit.

De electione duorum ex numero duodecim, pro electione Præpositi, & sociorum faciendâ,
Cap. 3.

QUONIAM singulis annis Præpositi, sociorumque electio faciendâ erit, idcirco ineunte Decembri congregationis indictio fiet, nihilque prætermittent officiales, quò frequens ac valde numerosa sit. Postmodum conuocatis omnibus in solitum Oratorij locum, solitaque oratione præmissa, conuocandâ congregationis causam Præpositus explicabit: nempe, electionem duorum ex numero duodecim, qui duo adhibito socio ipso Præsede generali, ad Præpositi, & sociorum electionem præcedant. Modus eligendi hos duos, hic erit. Sedentibus ad loca sua officialibus cum vtriusque, vel saltem vnius secretarij assistentia, singuli congregationis fratres accedent, schedulamque in qua nomen & cognomen illorum, quos eligere volent, descriptum sit, afferentes, illam in urnam ad id paratam conijcient. primo quidem Præsides generalis, tum Præpositus, & socij, hos consequentur sacerdotes: tum Diaconi, & subdiaconi, ad extremum omnes etiam clerici in minoribus ordinibus constituti, unusquisque pro ut vel ordinis, vel temporis ingressus ratio postulabit: decet enim, ut qui prior admissus fuit, prior etiam in ferendis suffragiis locum obtineat. Verum ne quid unquam tumultus, aut confusionis excitetur, ideo vehementer elaborent Bidelli, ut omnibus pro ordinum gradu loca distribuuntur: Quod tamen in hoc solum electionis casu seruabitur, aliâs enim neque utilis neque necessarius hic ordo uidetur, sed potius ad lites, & tumultus pariendos idoneus. Ante ergo, quam ad electionem procedatur, Spiritus sanctus de more inuocetur. Quo peracto maior secretarius, uel eo absente minor alta uoce dicet, Accedant sacerdotes ad electionem: & primum sacerdotes postmodum ceteri iuxta ordinem quisque sui consequentur. Omnibus suffragiis delatis, Præsides generalis, si ibi fuerit, vel eius loco Præpositus accipiet urnam, uotisque omnibus extractis, ea secreto unâ cum sociis perleget, ac per alterum secretarium uniuscuiusque nominati nomen, cognomenque albo in folio de-

scribendum curabit, additis cuique, pro suffragiorum numero punctis uel lineis. Duo uero qui plura suffragia habere comperientur, ij pro noua officialium electione faciendâ electi fuisse intelligantur.

Perfecto igitur iuxta præsentem formulam scrutinio, descriptoque electorum nomine, annuentibus ipsis superioribus unus ex Bidellis alta uoce electos denuntiabit, dicens, Reuerendus N. electus fuit &c. Postmodum præses generalis, uel Præpositus, seu alius quispiam officialis electionem nouorum officialium toti Congregationi indicet: omnesque rogabit, ut præstituta die, & hora eidem interesse uelint. sacerdotes uero præcipue monebit, ut toto eo tempore, quod intermediu fuerit, in sacris Missarum sacrificiis, orationibus aliisque pietatis operibus eandem electionem commendatam habeant. Ob id etiam ueteres officiales cum duobus electis bis saltem conuenient simul, ut de illa agere possint. Quæ quidem electio post duos electos ultra octauum diem nullatenus differatur.

Curent autem officiales ut à secretariis in aliquo loco apto plures & calami, & atramentaria, & charta particula ad instar chirographi præparentur, quibus unusquisque nomen, & cognomen illius quem eligere uolet, secreto notet: hoc enim pacto & confusio uitabitur, & expeditius uniuersum negotium consuetur.

De Præpositi, ac Consiliariorum electione. Cap. 4.

QUEM AD MODUM superius dictum est, die horaque præscripta, ad Præpositi, sociorumque electionem descenditur, ijs plane seruatis, quæ in electione duorum ex numero duodecim seruata fuere. Præpositi tamen prius electio fiet, cuius absoluto scrutinio, qui suffragiorum numero ditior erit, præpositus agnoscetur, ab alteroque secretario ut supra diximus declarabitur.

Exacta igitur præpositi electione, duorum Consiliariorum electio inchoabitur: in qua de more scriptis ab unoquoque confratrum super eodem chirographo nomine, cognomineque duorum, quos eligit, atque in urnam coniectis, suffragiorum perquisitio fiet: qua perfecta electi, ut moris est, promulgabuntur; ineunteque Ianuaria per ueteres offi-

officiales die, horaque præfixis ad sedenda loca deducuntur. Erunt autem in officio unâ cum præposito per integrum annum.

varia spiritualesque exercitationes tam publicis, quam priuatis congregationibus faciendâ, rite distribuuntur.

De electione Duodecim. Cap. 5.

De officiis Præpositi, & sociorum. Cap. 9.

VT autem Congregatio melius gubernetur, conseruetur, ac virorum numero, & conditione auctior efficiatur: habeatque, à quibus in necessitatibus suis foueatur: maxime uero ut fructum probitatis, ac religionis in dies maiorem Deo afferat: duodecim viros Ecclesiasticos auctoritate, moribus, atque doctrina præstantes sibi eligere statuit, quorum munus per tres annos durabit ab ipso electionis die: cumque collegialiter ad congregationem acceperint, semoto in loco sessuros esse declarat: in sedendo autem nullus ordo seruabitur, sic enim expedire uisum fuit in Domina.

De electione Secretariorum. Cap. 6.

CONGREGATIONIS officiales, nimirum præses generalis, præpositus, & duo consiliarij, ex toto congregationis corpore duos eligent secretarios ijs conditionibus affectos, quas eorum officium requirit. Hi per annum integrum in officio erunt: quamquam, si uolent officiales poterunt confirmari: unus autem erit principalis, alter quasi socius, & administrator prioris.

De electione Bidellorum. Cap. 7.

HABEBIT item Congregatio duos Bidellos, qui à præposito, & socijs, ut supra, eligentur. Hi quoque integro anno munere suo fungentur, & amplius, si superioribus uisum fuerit: quibus etiam tribuatur, ut alios officiales, prout occasio desiderare uidebitur, ad placitum instituere possint.

De officio Præsedis generalis. Cap. 8.

PRÆSES generalis tanquam communis totius Congregationis parens consilio, operaque, præpositum, & socios ad officium suum diligenter præstandum inuabit. curabit etiam ut à præposito, & socijs, prout sibi magis expedire uidebitur, lite-

PRÆPOSITVS durante officij sui tempore, totius Congregationis curam geret; præcipue uero in id incumbet, ut eius statuta obseruentur, congregationesque debito tempore, atque etiam sapius, si necessitas ita feret, conuocentur: frequentissimus autem omnium ipse erit, ab eius enim sedulitate ceterorum quoque diligentia pender. Ad ipsum etiam spectabit, prout à Præsede generali statuatur, unicuique Congregationis fratri literaria, spiritualiaque exercitia tam publice, quam priuim faciendâ distribuere. Quem porro ordinem altero quoque mense præscriptum ab altero secretariorum in peculiari libro describendum curabit, transumptumque illico in Oratorio affigendum, quo omnes ueluti in speculo, rerum sibi agendarum seriem contemplantur. Maxime uero in eo uigilabit, ut ad cuiusque domum, (si forte eo die ab oratorio abfuerit) schedula perferatur, qua de iniuncto sibi munere, lecturus, alioque spirituali exercitio publice, uel priuim functurus moneatur. idque quantocius, ut hoc pacto officium quisque suum accuratius perficere possit. Ceterum secretarij prædictas schedulas facient, easque Bidellis ad certas personas à quibus distribuuntur, perferendas tradent, fidesque distributionis accepta ab altero secretario in proprium librum referetur. Atque in hoc ab utrisque tam secretarijs, quam Bidellis maxima diligentia adhibeatur.

De officio Consiliariorum. Cap. 10.

CONSILIARII Præpositum omnibus in rebus consilio, operaque inuabunt, nec non eo absente eius uicem gerent: qui autem antiquior in congregatione fuerit, is alterum minus antiquum præcat. Curabunt ipsi præcipue ut fratres ad Congregationem frequentes accedant: si qui negligentiores fuerint, notabunt: Præpositoque, ut opportune in domino provideat, significabunt.

De officio Duodecim. Cap. 11.

QVI de numero duodenario fuerint, totius Congregationis patrocinium, ac tutelam suscipient: idem, ut conseruetur, augeaturque, non tam multitudine & frequentia, quam etiam conditione, & fructu Congregatio curabunt; in eoque precipue insistet, ut clerici recentiores consanguinitatis, aut amicitia iure sibi coniuncti, vel alias subditi rite instituantur. Ad Oratorium frequentissime accedent, & semel ad minus quolibet mense cum reliquis officialibus conuenient, de bono Congregationis regimine tractaturi.

De officio Secretariorum. Cap. 12.

SECRETARII Congregationis libros apud se retinebunt, nempe Matriculam cum abecedario, in quo fratrum nomina, & cognomina descripta sint; librum suffragiorum, quae quotidie ferri contigerit; librum ordinationum, in quo exercitia quaeque tam materno, quam latino sermone in utroque Oratorio facienda notabuntur; librumque alium in quo quotidianos casus, & quotidiana suffragia signabunt, eadem postea commodius in proprios libros relaturi. Epistolarum etiam tam earum, quae mittentur ab alijs, quam earum quae mittentur ad alios, omniumque, & quarumcunque scripturarum quouis modo ad Congregationem spectantium memoriam diligenter conseruabunt. In primis uero ut dictum est, unoquoque bimestri ordinem exercitiorum tam publice, quam priuatim faciendorum scriptis commendabunt, exemplumque illius ad maiorem omnium comoditatem in Oratorio ponent. Cum uero opus aliquod alicui praestandum erit, missis per Bidellum schedulis illum monebunt, factaque monitionis fidem in librum inserent, ut sic euidenter appareat unumquemque de officio suo certiore factum.

De officio Bidellorum. Cap. 13.

BIDELLI in eo precipue laborabunt, ut locum Oratorii ornent, sordibus purgent: sedilia, quotiescunque conuocanda est congregatio, parent: fratres, cum superioribus placuerit, inuitent: & denique schedu-

las omnes tam ordinarias, quam extraordinarias ferant, admonitis postea secretariis. Quare uterque illorum libellum habeat, in quo singulorum fratrum nomen, cognomen, ac Parochia descripta sint: ut eos urgente occasione expedite, & nullo negotio inuenire possint. Horum officium uno anno durabit; quamquam, si superiores uoluerint, uolens progredi poterunt.

De numero, & electione peculiarium officialium pro bono regimine Oratorii. Cap. 14.

PRAEPOSITVS, & socii, quando in officio erunt, Rectorem oratorii, lectores necessarios, sermocinatores, & clericum, qui illis in oratorii necessitatibus inseruiat, unoquoque bimestri instituerent facultatem habeant.

De Recloris officio. Cap. 15.

UT autem Oratorium Archiepiscopalis ecclesia suauis, faciliusque gubernetur, maioremque in dies fructum reddat, Praepositus adhibitis in consilium socijs, & Praside generali, altero quoque mense sacerdotem aliquem, aut saltem Diaconum aetate, religione, ac rerum spiritualium peritia conspicuum ex corpore congregationis eligeret, quem Oratorii Rectorem nominabit. Is toto illo bimestri Oratorium regat, ut statuta obseruentur, curet: atque ut lectores, uel qui sermocinandi munus habent, officio suo diligenter fungantur, inuigilet: si quid in ipsis desiderari uidebitur, prudenter moneat. Quamobrem libellum apud se retineat, in quo nomina, & cognomina eorum, qui ad aliquod munus assumentur, notet. Is etiam congregationis initium Spiritus sancti inuocatione praeueniet, finem uero gratiarum actione concludet. Lectiones lectas pulchra aliqua consideratione, breuissima tamen, illustrabit, uel per alium magis idoneum id ipsum praestabit. In primis autem aduertat, ut lectio, lectionisque expositio ita protrahantur, ut ei, qui sermonem facturum est, dimidia saltem hora relinquatur. Totum denique Oratorii exercitium ita distribuatur, ut totum unius hora spatium absoluat, ne qui quotidie accedunt, tadio afficiantur. Tandem,

dem (quae est rerum humanarum uarietas) cum ipsum, uel alium quempiam ab officio suo fungendo impediri contigerit, ipse Praepositum mature commonefaciat, quo alios in eorum locum substituat, eorumque defectum per alios suppleat: uel si ipse poterit, per se ipsum semel, bisue ad summum provideat.

De officio clerici ad Oratorii seruitium deputati. Cap. 16.

LICEAT Praeposito, & socijs Clericum unum seligere, qui Oratorio, Rectorique ad libitum officialium deseruiat. Hic Rectori precipue obediet: in primis uero lectores, & alios, quibus sermocinandi onus incumbet anticipato tempore praemonebit: si quis impeditus fuerit, Rectori nunciabit. Sedilia etiam in oratorio aptabit, claues librorum, qui in dies legentur retinebit, horologio assistet, cum lectionis initium dabitur, uertet, peracta hora tollet, annuens ei, qui sermocinatur ut modum dicendi faciat. In hoc summo opere uigilet.

De officio Lectorum. Cap. 17.

LECTORES legent eos libros qui a superioribus sibi praescribentur: ad iussum Rectoris incipient, prosequuntur, desistentque: legent autem alta, atque intelligibili uoce, uerba distincte, praefert: ubi praetera uiderint, consistent. numquam ad legendum accedent, quin prius aperto capite sanctissima Crucis signo se muniant, atque adeo in memoriam reuocent, Christi crucifixi doctrinam sibi legendam.

De officio eorum, qui sermonibus in Oratorio faciendis operam dabunt. Cap. 18.

AD sermones in Oratorio faciendos nemo accedere audeat, qui ad id a superioribus aptus non iudicetur, ab ipsisque iubeatur, nisi forte Reuerendissimo Domino Archidiacono aliud uideretur. Porro sermonum materia erunt res practicae, uiles & fructuosae, & quae audientes edificent, spiritualiter instruant, & ad seruiendum Deo, prout ipsa Congregatio cupit, impellant.

Eorum qui ad hoc officium assumuntur, partes erunt, primo quidem deuotis precibus, deinde uero debito studio, & diligentia se ipsos preparare; tum in id maxime incumbere, ut distincte, clare, perspicue, uerbis proprijs, & minime fucatis propositas materias tractent ad Dei gloriam, animarumque salutem.

PARS TERTIA.

Quod singuli congregationis fratres tam peculiaria ordinis sui, quam etiam communia omnibus clericis scire tenentur. Cap. 1.

SINGULI Congregationis fratres, quantum in se erit, ordinis & officij sui partes agnoscere studeant, ut cum agnouerint, debita diligentia exequantur. In hoc uehementer laborent, ut probe calleant, quid Ecclesiasticos uiros deceat, quidue dedeceat, ut in bonis operibus assidue se exercent. Praesertim uero in ijs, quae ad mores, uitam, officium, uestitum, tonsuramque clericorum spectant, quae quidem omnia ex sacris canonibus, ex summis, uerb. Clericus, & uerb. Beneficium, & uer. Sacerdos, necno etiam in uer. Ordo & ex ipsis constitutionibus Illustriss. Cardinalis Palaeoti Archiepiscopi nostri petere licebit.

De cura, & sollicitudine circa res spirituales habenda. Cap. 2.

PRAEETER diuinum officium, ad quod quis ratione ordinis, uel beneficij tenetur, maxima etiam cura de rebus ad deuotionem, & spiritum pertinentibus habenda erit. Propterea nullus unquam pertransseat dies, quin & matutino, & uespertino tempore illas orationes faciant, quas uel Patris spiritualis consilium, uel ipsorummet deuotio sibi imposuerit. In exploranda autem conscientia, priusquam cubitum eant, omnem prorsus diligentiam adhibeant.

De confessione, & communionem. Cap. 3.

CONGREGATIONIS fratres semel saltem in mense peccatis suis confitentis

tendis purgati sanctissimam Eucharistiam simul accipient. Confessarios autem eos adhibeant, qui à præposito pro tempore & socijs sibi statuentur, nec illos unquam deserent, qui enim in virtutibus, & via Christi progredi volent, hoc remedio sibi consulant: ut non solum peccata sua, verum etiam quotidianos casus suos cum illo communicent, atque adeo paternis eius consilijs promptissime pareant: sciant tamen omnes, ad id sub mortalis, vel venialis peccati poena neminem teneri.

De cultu, obsequio, & reuerentia erga proprium Prælatum adhibenda. Cap. 4.

Quemadmodum omnes tam civitatis quam diœcesis Bononiæ clerici Illustrissimo Cardinali D. Archiepiscopo omnè obsequij, & honoris cultum deferre tenentur: ita præcipue qui congregationi nomina dederunt, omni studio conari debent, ut hoc officium deferendi honoris, obsequij, cultus, & reuerentia suo Prælato agnoscant: atque adeo libentissime suscipiant illa onera, quæ ab eodem non solum tanquam totius ordinis Ecclesiastici in ea civitate Principe, sed etiam tanquam Patre amantissimo istius congregationis imponentur.

Quos libros congregationis fratres habere debeant. Cap. 5.

Qui de congregatione fuerint, sequentes libros sibi parabunt. Constituti in sacris præter Breviarium, Missale, & Constitutiones Illustrissimi Cardinalis Archiepiscopi, Biblia etiam sacra, Catechismum Romanum, Concilium Tridentinum, expositorem aliquem super scripturam, summam Armillam nuncupatam, Directorium Polaci de societate Iesu, Rationale diuinorum officiorum, & Sacerdotale Romanum sibi provideant. Qui verò minoribus tantum ordinibus initiati fuerint, constitutiones ad minus præfati Illustrissimi Cardinalis vulgari lingua conscripserint, & Catechismum Romanum habeant: si qui doctrina, vel aetate prouectiores fuerint, pro captu, & intelligentia libros emant.

De duplici exercitationum, quibus congregatio præcipue vacabit, differentia. Cap. 6.

Congregationis exercitia duo erunt, altera priuata: publica altera. Priuata quidem exercitia erunt de literis non modo sacris, verum etiam profanis: sed tamen ad sacras conferentibus, eaque in eodem S. Lucie Oratorio, in quod persecutorum congregatio conuenire solet, iuxta formam à præside generali, vel alijs à præposito, & socijs pro temporum varietate præscribendam bis ad minus vnaquaque hebdomada fient. Publica vero exercitia in Oratorio Archiepiscopalis ecclesiæ conficiuntur, cuius quidem Oratorij moderandi facultas tota penes congregationem perpetuo erit: ipsa vero nihil habebit antiquius, quam ut frequentia, & conditione, potissimum verò deuotione, & fructu in dies augetur. Sed quoniam longum esset hoc loco formulam in vtrisque exercitijs seruandam aduocare percensere. ideo videantur, quæ in calce horum statutorum, necnon in exordio libri, quem congregatio pro notandis istidem exercitijs tenere debet, scripta erunt: ibi enim perfecta illorum agendorum forma tradetur, additis etiam quibusdam documentis, quorum observatio præpositum, & alios omnes ab omni prorsus errorum nota præseruabit.

De doctrina Christiana, quam fratres congregationis clericos Archiepiscopi, ecclesiæ, & alios pro arbitrio Illustr. D. Cardinalis docere tenentur. Cap. 7.

Congregationis partes erunt omnibus sabbatis aliquo festo non impeditis in Oratorij loco, & ea ipsa hora, qua quotidiana exercitia fieri solent, clericos Archiepiscopalis ecclesiæ doctrinam Christianam docere, implorato ad hoc tam præceptorum eiusdem Archiepiscopalis, quam etiam clericorum doctorum auxilio. Amplius fratrem unum congregationis Præpositus deputabit, qui locum aliquem doctrina non modo clericis ipsius scholæ: sed etiam alijs, qui ibi forte adessent.

sent explicare valeat, tantoque diligentius huic scholæ informanda studeat idem præpositus, quanto eam veluti normam, & exemplum cæterarum esse oportet.

De studio, & solitudine, quam gere-re debet Præpositus, ut qui apti fuerint, scholis doctrinæ Christianæ Dominicis diebus interueniant. Cap. 8.

PRÆPOSITVS in id maxime incumbet, ut qui apti fuerint, doctrinam Christianam in hoc, vel illo loco, prout impositum sibi fuerit, cum omni alacritate doceant, idque eo libentius præstent, quo officium hoc Ecclesiasticorum proprium est. In primis autem valde sollicitus sit: ut huic muneri addeat eos, qui ad usum Archiepiscopi Ecclesiæ initiati sunt. Hi enim tanto frequentius ad Oratorium accedere, illique interesse debent, quanto maius ab illo beneficium perceperunt.

Finis statutorum Congregationis Oratorij Archiepiscopalis Ecclesiæ Bononiæ. &c.

Formula exercitiorum Congregationis Oratorij prædicti.

ET SI in ijs, quæ quotidie fient sacrarum literarum exercitijs, Congregatio nihil aliud cupit, quam ut Oratorij fratres earundem literarum studio se totos dedant, ac per huiusmodi exercitia, quantum cum Deo poterunt, proficiant: non ob id tamen difficultates omnes, quæ circa singulas lectiones excitari possent, acutè, subtiliter, doctèque inuestigari mandat, cum præcipuum illius consilium eò spectet, ut rudem potius historicam, literalem, aut spiritualè sacrarum rerum notitiam alumnis suis præbeat, quam ut arduas, difficilesque quæstiones scholastico more tractandas illis edisserat. Existimat enim eadem Congregatio hinc

simplicem docendi modum ijs, qui cum fide, & spiritu sacras, quas aut legerunt, aut legent historias, ruminati fuerint, non mediocriter profuturum; sibi que persuadet in hoc studiorum genere voluntatem potius ad diuinarum rerum amorem exercendam, quam intellectum ad earundem cognitionem exacuendum, cum nihil omnino proficit scientia, si charitate postmodum destituatur. Quamobrem monendi sunt confratres in tota Christiana republica, nobiliorique parte illius, nempe Clero, doctrinam magis practicam, quam speculatiuam desiderari, cum fere omnes multo plura sciant, quam operentur. Et hinc est ut profunda diuinarum rerum cognitio homines per se ipsa gratos Deo non efficiat, tametsi facultatem aliquam bene operandi tribuat: sed bene amor illarum, & Christiana virtutes, ex quibus, si ad actionem deducantur, doctrina practica consurgit, quæ omnibus sanè fidelibus, sed tamen Ecclesiasticis maxime necessaria est. Atque hæc dicta sint breuiter de fine exercitationum Congregationis. Reliquum est, ut pærs à Deo precibus contendamus, ut spiritus sui igne corda nostra ad amorem suum inflammet, accendatque. Amen

Sequuntur communes quædam adnotationes, quarum observatio toti Congregationi utilisima erit.

1. **D**A B I T operam unusquisque frater, ut Congregationis consilium, institutumque perfecte intelligat, quo totis viribus illud amplectatur.
2. Imposita onera, & officia nunquam recusabit, frequentissimeque ad Congregationem accedet. Quod si quando impediri contigerit, excusationem facere, impedimentique causas afferre non grauabitur.
3. Qui Congregationi moderanda præsent, maximam in eo curam adhibebunt, ut cuiusque ingenium, indolem, naturalemque propensionem plane dignoscant: quo in ijs, ad quæ eundem apertorem cognouerint, cum sese occasio obtulerit, exercere possint.

- 4 Praeses generalis, seu praepositus adhibitis duobus Consiliarijs iuxta statutorum formam, exercitia in utroque Oratorio facienda decernet. Atque ut singuli ad ea opportune sese accingant, praepositus unumquemque mature monendum curabit.
- 5 Qui ad sermones faciendos deligentur, breuitati, claritati, atque utilitati studeant, ineptas digressiones vitent, in explicandisque rebus propositis, quod sanè spectat Congregatio, diligenter insistant.
- 6 In studendo hanc regulam seruent, ut eorum, quae dicturi erunt, si non singula verba, at saltem praecipua capita scriptis commendent (hoc enim & memoria, & multis alijs inseruiet) postmodum superioribus, ut par est, examinanda proponant.
- 7 In omni Congregatione duplex fiet exercitiorum genus; alterum de rebus grauioribus in gratiam doctiorum: alterum minora complectetur proijs, qui minus docti fuerint. Id autem omne pendeat à voluntate, & prudentia officialium pro tempore, quibus datur, ut ea omnia statuunt, quae in Domino expedire iudicauerint. &c.

Modus facilis, & utilis ad sacra Biblia aliosque sacros libros breui & fructuose perlegendos.

- 1 **P**RAESES generalis una cum Praeposito, & duobus Consiliarijs exercitia in utroque Oratorio facienda decernent, puncta, & materias, super quibus verba fiant, praescribendo, eaque ut superius dictum est pro singulorum captu, & intelligentia distribuendo.
- 2 Qui exercitia sibi imposta super aliquè scripturae librum facturi erunt, sequentem ordinem seruandum sibi proponant. Primo ut breuissimis, quibus fieri poterit, verbis inscriptionem libri, causamque inscriptionis aperiant: postmodum Auctoris; materiamque totius ope-

ris eadem breuitate perstringant. Vltimo ad particularia descendentes, quos sint capita libri, & quid in singulis contineatur, consimili ratione determinent. methodum autem tradent praepositi ex Arist. 1. poster. tex. 43. quae in Moralibus analytica siue re solutiua est.

- 3 Quoniam difficile nimis, ac laboriosum esset, unico sermone praedictis omnibus rebus satisfacere, ideo duabus, tribus, aut etiam quatuor congregationibus id fieri poterit, prout ratio libri exposcere videbitur, & superiores volent, qui in his exercitijs duo praecipue spectabunt primum ut curiosas, & inutiles quaestiones deuitent: alterum ut ea, quae ad dogmata fidei, Christianos mores, animarumque profectum pertinent, nunquam praetermittant.
- 4 In omni congregatione extet aliquis frater in sacris literis non mediocriter versatus, qui ad singula dictorum librorum capita commentari, & quae notanda fuerint (breuissimè tamen) adnotare sciat, & valeat. Idem autem super eundem librum commentabitur, quousque altero succedente libro alter etiam, qui commentetur succedat.
- 5 Ut singuli, qui ad hoc commentandi munus accedent, quasi in speculo exemplum, quod imitentur, agnoscant, super primum Genesis caput, formula quaedam praescribetur. Ea autem est huiusmodi. Super primum caput Genesis multa adnotari possunt. 1. Mundum non esse aeternum, imo principium habuisse, contra errorem illorum Philosophorum, qui eum principij expertem asseriebant. Praeterea damnari errorem Manichaeorum, qui duo principia statuebant, alterum bonum, alterum malum, demoni rerum inferiorum, Deo autem superiorum creationem adscribentes, atque adeo diuinam prouidentiam tollebant. Qui duo errores tam Philosophorum, quam Manichaeorum damnantur per illa verba, In principio creauit Deus, caelum, & terram. Amplius in eodem capite notatur hoc praecipuum catholicae fidei fundamentum, nempe essentiam,

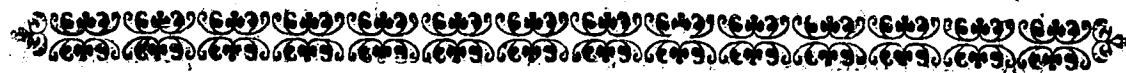
natu-

naturamque diuinam unam solam esse, reali tamen personarum distinctione distinctam, atque discretam. Etenim, ut inquit Athanasius. Alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti. Vnitas natura in Deo colligitur ex illo verbo Deus. Pluralitas verò, & realis distinctio personarum ex illis uerbis Deus, quod quidem significat personam Patris, In principio quod significat personam filij, Spiritus domini ferebatur super aquas, quod significat personam Spiritus sancti. Pluralitas etiam diuinarum personarum conspicitur in illis uerbis, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Agnoscitur etiam, hominem ad imaginem, & similitudinem Dei conditum esse, Adam Christi, Euam ecclesiae typum gessisse, Et denique Deum

sex dierum spatio uniuersa creasse, nepe primo die lucem, secunda caelum, tertio mare, & aridam. &c.

6 Qui super dicta capita notabunt, si quando caput aliquod utilitate, fructu, & instructione magis refertum nacti fuerint, quam ut unica explicari possint, in secundam, tertiam, & quartam congregationem prorogare poterunt: reliqua postmodum, quae minus referenda erunt, breuiter percurrentes.

7 Qui interpretè aliquem super scripturas uolent: praeter alios Doctores, Glassam ordinariam Nicolai de Lyra, in primis que Dionysium Carthusianum, qui a capite ad calcem totam scripturam discretis, facilibus, pijs, doctisque commentarijs illustrauit, sibi comparare poterunt.

DE CONGREGATIONE PRO CAEREMONIIS SACRIS OBSERVANDIS.

COLLE-
CTOR.

CVM multorum ministrorum opera indigere se animaduertisset Illustrissimus Dominus Cardinalis Archiepiscopus, qui diligenter curarent, ut sacra caeremonia, quae à Sacrosancta ecclesiarum omnium matre Romana Ecclesia à primis usque Fidei temporibus accepit Bononiensis Ecclesia, integra penitus obseruentur: & quae de eisdem in dies decernere solet congregatio Illustrissimorum S. R. E. Cardinalium à summis Pontificibus instituta, pari modo executioni mandentur: idcirco destinauit A. S. Illustrissima plures peritos Sacerdotes, quos & infra annum sapius in congregatione adhibet, qui Praefecti sint caeremonijs sacris obseruandis, tam in ciuitate, quam in diocesi Bonon. hoc ordine, ut Magistro caeremoniarum ecclesiae Metropolitanae, totus clerus hac in reparere teneatur. In ciuitate pro singulis regionibus, seu quarterijs, quatuor Parochi sint Praefecti.

In diocesi uerò quilibet Archipresbyter, siue Plebanus & Vicarius foraneus, aut alius ab ipso in Synodo deputatus hoc eodem Praefecti munere profungatur in suo Vicariatu, seu Plebanatu. Quod autem eiusdem Illustrissimi Archiepiscopi iussu iidem curare debent, hoc loco reliquis adnectenda esse existimauimus.

Instructio brevis pro sacerdotibus
qui præfecti sunt obseruationi
sacrarum cæremoniarum
in ciuitate, & dice
cesi Bononiæ.

VT præfecti cæremoniarum faci-
lius suum quique munus exerce-
re possint, ea præcipue quæ in his qua-
tuor capitibus versantur, aut ad ea per-
tinere possunt, omni studio animaduer-
tere conentur: nempe cæremonias cir-
ca personas, circa loca, circa tempus,
& circa res ipsas.

Circa personas.

1. **V**T testimoniales literas singu-
li sacerdotes habeant, qui
in quarterio, seu plebanatu ei assi-
gnato ad Missas celebrandas ac-
cedunt: & non nisi legitimè appro-
bati, ad tanti sacrificij mysteria
tractanda admittantur.
2. Inquirat de singulorum clericorum
siue sacerdotum functionibus, quæ
ipsis assignatæ fuerunt, an ipsas,
vt præcepit Illustrissimus D. Car-
din. Archiep. exerceant.
3. Curet vt omnes Clerici sui pleba-
natus, siue quarterii in habitu, &
censura incedant, iuxta eiusdem
Illustriss. Archiep. constitutiones.
4. Ne quis ad congregationes admit-
tatur, quin habeat clericale biret-
tum, superpelliceum, & alias vestes
clericali grauitati, tempori, & ac-
tioni illi idoneas.
5. Vt Missæ sacro omnes intersint fle-
xis genibus, excepto euangelij
tempore, cum standum est.
6. Vt mulieres in Ecclesia velato sint
capite.
7. Vt viri, vbi fieri poterit, in eccle-
sis à mulieribus sint distincti, & se-
parati.

Circa loca.

1. **V**T ecclesiæ mundæ sint; alta-
ria necessariam supellecti-
lem sacram habeant, iuxta visita-
tionis ordinationes.
2. Ne quid in ecclesijs, vel sacristijs
agatur, præter id, ad quod hæc sa-
cra loca sunt instituta.
3. Ne in vilo oratorio Missa celebre-
tur, vbi ad celebrandum facultas
ab Illustrissimo Cardinali Archie-
piscopo non sit concessa.
4. Vt vbi altaria nõ sunt consecrata,
petræ consecratæ in ipsis altaribus
sint firmiter coagmentatæ.
5. Vt cæmeteria clausa sint, & in ipsis
Crux alta defixa, neque eadẽ cæ-
meteria ad alium vsum, quàm ad
fidelium defunctorum corpora se-
pelienda conuertantur.
6. Ne quis in ecclesijs sepeliatur, vbi
non habeat ipse sepulturam quæ
sua sit, aut saltẽ sit sodalitatibus san-
ctissimi sacramenti, cuius tamen
eo casu ipse sit confrater.
7. Vt sedilia omnia lignea pro mulie-
ribus eiusdem generis, & formæ
sint in Ecclesijs iuxta ordinatio-
nes visitat. Archiepif.

Circa tempus.

1. **N**E diebus festis Missæ defun-
ctorum celebrentur, quam-
uis defuncti sint iisdem etiam die-
bus sepeliendi.
2. Ne diebus festis Missa ab ecclesiæ
cuiusuis Restore omittatur in sua
Ecclesia, nisi alicuius ecclesiæ pro-
pinquæ, & quæ in eadem plebe sit
festi alicuius diei occasione, vbi
illam celebrare contingat.
3. Vt in qualibet Ecclesia Archipref-
byterali, vbi id fieri possit, duæ
saltem missæ celebrentur; neque
tamen eodem tempore, sed aliquo
interuallo vna summo mane, alte-
ra tardiùs ad maiore populi com-
moditatem celebretur.

Vt

4. Vt vesperæ à prandio canantur ho-
ris ab ecclesia sancta constitutis.
5. Vt orationes institutæ ab Illustrissi-
mo Cardinali Archiepiscopo ha-
beantur ijs horis, quæ præscriptæ
sunt; quarum signum curati omnes
exhibeant campanis ad præscrip-
tum constitutionum Archiepisco-
palium.

Circa res.

1. **V**T missæ celebrentur hora
competenti, ad præscriptum
earundem Archiep. constitutionum.
2. Vt sacra indumenta, seu paramen-
ta sint eius coloris, quem ecclesia
sancta pro tempore præcipit.
3. Vt calices, tobaleæ, amictus, cor-
poralia, aliaque ad celebrationem
missarum pertinentia, munda sint,
& decencia: item etiam missalia
integra, ex coiro aptè contexta, &
signaculis distincta.
4. Vt quilibet parochus, & plebanus
præter superpelliceum mundum
proprio vsui accommodatum, ha-
beat etiam duo alia superpellicea
pro clericis, qui missis inseruiunt.
5. Vt missarum cæremoniæ fiant iux-
ta præscriptum missalis Romani.
6. Vt processiones debita deuotione,
atque ordine habeantur
7. Vt in canendis hymnis, & litanijs,
& psalmis, aut alijs ecclesiasticis
precibus, cantus ratio adhibeatur
quæ à Rom. ecclesia præscribitur.
8. Vt in administratione sacramen-
torum baptismi, matrimonij, ex-
tremæ vnctionis, & ipsius sanctis-
simæ Eucharistiæ, ea omnia ad vn-
guem præstentur, quæ Illustr. Car-

9. Vt præter superpellicea pro cleri-
cis, habeant etiã duas tunicas ta-
lares nigras laneas, quæ eorum vsui
esse possint, qui clerici non sunt, &
sæpius missis inseruire debent.
10. Vt in funeralibus mandata ab Il-
lustr. D. Cardin. Archiepif. obser-
uentur.
11. Vt in congregationibus fieri soli-
tis constitutiones eiusdem Archie-
piscopi non prætermittantur.

Et quoniam ad missas, aliaque diui-
na officia celebranda, necessaria est cle-
ricorum ministrorum opera, vt hi etiã
suis ministerijs rite perfungantur, dili-
gentissimè curabunt cæremoniarum præ-
fecti, eosque etiam vbi opus est sacras
cæremonias docere non prætermittat,
præsertim quæ ad missæ ministerium per-
tinent deceter, aptè, & deuore exequẽ-
dum: atque idcirco de his rebus tabel-
las cõficiant; in quibus breuiter omnia
adnotentur, quæque in conspectu cleri-
corum positæ, & in sacristijs affixæ, om-
nem clericorum excusationem auferre
possint. Ceterum vt non solum ipsi præ-
fecti hoc onus libenter suscipiant, &
alacriter in Domino perferant, horta-
tur Illustrissimus D. Cardin. Archiepif.
sed præcipit omnibus & singulis cleri-
cis, & sacerdotibus, vt quicquid à præ-
fectis huiusmodi à se in cæremoniarum
obseruatione deputatis admonebitur,
diligentissime præstare studeant: alio-
quin pœnas incurrant arbitrio Illustr.
Amp. suæ reseruat: ipsis Ecclesijs, in
quibus ministrare solent, applicandas.
Datum Bonon. N. Vic. Gener.

DE CONGREGATIONE
PRO REBUS
HOSPITALIVM.

FOLLE-
STOR.

REBUS Bononia non solum plurimis privilegijs decorata, soli libertate, incolarum ingenio, diuitijs, edificijs, propensissimaque erga externos quoscumque voluntate insignis, atque illustris semper extitit: sed etiam hac humana commoda religione, pietate, alijsque omnibus Christianis virtutibus à Deo quodammodo promeruisse existimandum est. Nam ut cetera omittamus, si hanc unã hospitalium materiam primoribus etiã labris attingamus, admirabimur multitudinem, celebrabimus institutiones, laudibus ad celum usque tollemus utilitates quas ex ipsis non solum corpora, sed etiam anima fidelium percipiunt. Omnis enim generis sunt illa, omnibusque nationibus, statibus, & propemodum casibus accommodata; ita ut si peregrinetur quispiam, statim atque diocesim Bononicam ingressus, habeat quo diuertere possit; si pauper sit, & mendicus: neque cibus, neque alia ad quietem per noctem unam aut etiam plures desint; si agrotet, pro cuiusque aegritudine adsint amplissima hospitalia fidelium pietate, & charitate suffulta; si infantes sint expositi, praesentia sint pia loca ad id instituta; si puer, si puella sit variae conditionis, & necessitatis, non unum, sed plura loca reperiantur, in quibus adiuvetur. Verum hic nos cum nimium progredieremur, si hoc loco omnium huiusmodi hospitalium, & piorum locorum mentionem facere vellemus, huc afferemus tantummodo nonnullas praecipuas provisiones, quibus pro ipsorum administratione Illustrissimus Archiepiscopus, tam sodalitatibus quae ipsorum curam gerunt, quam ipsis locis pijs, & pauperibus consulens, sibi decernendas, & adhibendas esse existimavit. Conveniunt enim saepe coram Illustrissima Amp. S. deputati Congregationum, seu sodalitatum eiusmodi: in quibus haec quae subiungemus, & alia similia ad earum regimen spectantia constituuntur,

E D I C T V M
de Hospitalibus.

*Gabriel Paleotus S. R. E. Card.
Archiepisc. &c.*

PASTORALIS officii ratio in primis exigit, ut ea loca quae ad excipiendos, atque alendos pauperes, peregrinos, atque aduenas, piorum

elemosynis instituta atque erecta sunt, nullam prorsus iacturam faciant earum rerum, quae ad ipsorum institutionem, atque erectionem pertinent: quin potius rectae administrationis fulta subsidiis, iuuante Deo, in dies magis magisque opibus augeantur: praeter disciplinam quam illis traditam, regulasque, quas à nobis confirmatas, vel reformatas tum in cõgregationibus, tum in visitationibus ipsis praescriptas obseruari cupimus.

Cum igitur ex iis quae ipsi vidimus, & ad nos retulere visitatores nostri, caeterique

caeterique, quorum hac in re opera utimur acceperimus, plura hospitalia in nostra Bononiensi diocesi, vel ruinam minari, vel in vsus proprios primae eorum institutioni minus convenientes: & quod deterius est, in proprios ab aliquibus administratoribus conuerti, vel ita derelinqui, ut omnibus propemodum auxilijs indigere videantur, quamuis alijs pluribus edictis, & decretis à nobis promulgatis satis hac in re prouisum esse existimarem; ea tamen omnia repetentes, & horum serie innouantes, pro eo, quo fungimur Archiepiscopali munere, ut quantum in Domino possumus animarum saluti, & pauperum commodo consulamus, inhaerentesque Constitutioni fel. record. Clementis Papae V. & Concilio Tridentino super administratione hospitalium in titulum, aut commendam committi, aut concedi solitorum.

Omnes & singulos qui Xenodochia, seu hospitalia, aut alia pia loca quomodolibet nuncupata ad peregrinorum, infirmorum, senum, pauperumue vsus, vel commodum praecipue instituta, in commendam, administrationem, aut quemcumque titulum, aut etiam ecclesijs suis vnitas, vel si ecclesiae etiam parochiales eidem hospitalibus aut pijs locis forte vnita, aut in hospitalia erecta, earumque patronis in administrationem concessa sint, obtinent, seu administrant, in Domino hortamur, ac requirimus, & monemus, eisque & eorum singulis districte praecipiendo mandamus, quatenus quacumque reclamatione postposita (vltra praedictam dicti Clementis constitutionem, ac Concilij Tridentini decreta, & nostras etiam ordinationes, quae omnia harum serie innouamus, & innouata esse, ac in vsus recipi, & inuolabiliter obseruari volumus, & mandamus) infra scripta quam diligentissime omnino obseruent, & obseruari curent & faciant; videlicet.

Quod inuentarium omnium bonorum mobilium, & immobilium, iurium, liuellorum, censuum, & prouentuum quorumcumque ad ipsa hospitalia, & pia

loca quomodolibet spectantium omnino conficiant, aut renouent, ac dilecto nobis in Christo N. notario nostro ad hoc à nobis specialiter deputato, infra triginta dies à die publicationis praesentium computandos praesentent, & dimittant: ipsiusque inuentarii copiam autentice apud dictum hospitale & eius administratores perpetuo conseruandam referat, & conscribant: in quo etiam singulis annis ipsius hospitalis redditus & expensas, dati, atque accepti: necnon annuae administrationis totam, et integram rationem plene et fideliter describant, onera quaecumque eidem hospitalibus, seu pijs locis ex fundatione, vel dotatione, siue consuetudine imposita, & incumbentia: ac hospitalitatem quam debent, diligenter adimpleant, & actu omnino exerceant.

Insuper omnia, & quaecumque ipsorum hospitalium, seu piorum locorum bona, iura, res, & actiones, ac confinia diligenter tueantur, nec villo modo alienare, aut obligare, vel hypothecare audeant, vel praesumant; imò alienata, obligata, & quomodolibet hypothecata recuperare, edificia, ac domos reparare, omni studio atque conatu contendant.

Praeterea omnibus, & singulis eorundem hospitalium, seu piorum locorum rectoribus, seu administratoribus, aut alio quocumque nomine, vel titulo nuncupatis, praecipimus etiam & mandamus, ut infra eosdem triginta dies, ut praefertur, computandos, titulum seu collationem, prouisionem, aut commendam de eidem hospitalibus, vel pijs locis, eis & eorum cuilibet quomodolibet factam nobis ostendere debeant.

Doceant etiam se rationem suae administrationis quolibet anno ad hoc usque tempus reddidisse, fructusque & prouentus in vsus debitos erogasse, & quantum ex illis portionem in proprios vsus conuerterint: necnon etiam se iuramentum necessarium iuxta ipsius Concilij dispositionem praestitisse: alias infra dictos triginta dies omnino praesentent.

Transacto triennio eorum gubernationis, siue administrationis huiusmodi

gubernationem, siue administrationem, vel commendam, nisi fuerint Apostolica auctoritate muniti, in manibus nostris, seu nostri Vicarij generalis libere renunciare, & dimittere omnino debeant.

Porro singulis annis completis, quacumque excusatione penitus semota, ad ministracionis suæ integram, & perfectam rationem dilecto nobis in Christo D. Pyrrho Lignano canonico metrop. Ecclesiæ à nobis ad hoc specialiter deputato, fideliter reddere teneantur, & debeant.

Omnes autem administratores teneantur in pariete ipsorum hospitalium, in loco magis conspicuo, qui viam respiciat, inscribere literis maiusculis, & quæ recte intelligantur, *Hospitale ad pauperes & viatores excipiendos*: ut pauperes pertransientes noscant, quò sibi declinandum sit, ad fidelium charitatem accipiendam.

Quæ verò ad aliorum hospitaliũ, aut piorum locorum, quæ non in titulum, aut commendam, sed in perpetuam gubernationem nunquam vacaturam communitatibus, confraternitatibus, collegijs aut pijs locis concessa sunt, administrationem pertinent: præcipimus, & mandamus, cõstitutiones proprias cuiusque loci à nobis approbatas seu quatenus opus sit approbandas, ac in visitationib⁹ factis, & faciendis editas, & edendas obseruari, ac plene & fideliter exequi, & adimpleri. Quòdque communitates,

confraternitates, & collegia huiusmodi, quibus in perpetuum ipsorum hospitalium, & piorum locorum administratio concessa reperitur, illorum administrationem vni & eidem personæ vltra triennium committere minime possint, neque valeant: sed transacto triennio huiusmodi dictam administrationem alteri personæ demandare debeant, & teneantur.

Negligentes autem, & contumaces, ac in omnibus & quibuscumque superioribus statutis, & dispositis inobedientes, vltra pœnas à sacris canonibus, & dicti Concilij decretis inflictas, fructuum, & etiam censuum prædictorum restitutionis, aliis etiam pecuniarijs pœnis arbitrio nostro imponendis irremissibiliter plectentur, & condemnabuntur.

Volumus autem quòd præsentis literæ post dictos triginta dies, à die illarum publicationis, vt præfertur computandos, perinde omnes, quos ille concernunt, arctent, ac si personaliter illis intimatæ fuissent. Quòdque illarum exemplis manu notarij publici subscriptis, eadem fides adhibeatur, quæ eisdem presentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ: In quorum &c.

Dat. Bonon. in Palat. Archiep.

N. Vicar. gener.

COLL-
CTOR.

DICTI, quod supra posuimus, obseruatione, satis generatim prospicitur rectæ hospitalium omnium administrationi: verum quia in diocesi Bonon. plura sunt hospitalia, quæ à Communitatibus, aut ab eorũ Confraternitatibus gubernantur, quæ pauperibus, atque iter agentibus plurimum commodi afferre solent, & insigne pietatis, religionisque maiorum nostrorum præferunt monumentum; his etiam regulas aliquas paternè constituere voluit Illustrissimus Archiepisc. vt populi illi rudiores intelligant quid illis agendũ sit in tanti operis exercitatione, vt ipsi magis Deo placere possint, & loca illa rectius administrari.

R E G V L Æ

pro recta administratione hospitalium Diocesis Bonon. quæ à Communitatibus locorum aut Confraternitatibus gubernantur.

De numero, qualitate, & fine illorum, qui huiusmodi hospitalia gubernant.

Cap. 1.

SEX tantum ex toto Confratrum numero imposterum eligantur, qui singulorum hospitalium per diocesim Bonon.

erectorum, regimini præstent: ij verò sint ad minus triginta annos nati, moribusque bonis inter ceteros præditi, à blasphemijs, aliisque enormibus vitijs prorsus alieni, quos testetur Parochus quater saltem anno quolibet communicare solitos, atque inter confratres ipsos sanctissimi Sacramenti adscriptos esse constet.

Nemo eligendus ad huiusmodi administrationem proponatur, qui sit inops admodum, & ære alieno, aut alia egestate grauatus: neque electi recipiantur absque approbatione albis nigrisque fabis conficienda, ijque eligantur qui plura vota obtinuerint. Hi verò qui electi erunt, legere, & scribere non ignorēt, vt rationem habere possint omnium, quæ ad hospitalis vtilitatem & rectum regimen facient.

Quicumque autem ad hanc administrationem electus erit, sequenti festo à die electionis communicet, Deumque humiliter exoret, vt gratiæ suæ rore suũ aliaque ceterorum officialium corda perfundat, & charitatis opus cum proximi auxilio, suarumque animarum salute exequi possint.

Deijs quæ agere debobunt administratores Hospitalium in genere. Cap. 2.

PRÆCIPVA cura ipsorum sit, vt hoc ministerio, tamquam vehiculo in æternæ salutis portum tutius &

facilius perducantur: cogitentque ad illud in primitiua Ecclesia non eligi solitos, nisi viros vitæ sanctitate & integritate præstantissimos. Quapropter in timore Domini, ab omni peccato mortali prorsus liberi viuere studeant, assidue Christianis exercitationibus vacent, vesperi & mane Deo actiones suas commendent, conscientiam examinent, missæ intersint cum ab occupationibus vrgentibus non detinentur, confiteantur, & communicent qualibet prima Dominica mensis, aut saltem diebus festis celebrioribus: & demum sine fraude & fallacijs, iuste, sollicitè, & pie in hac administratione se gerant.

- 1 Congregabuntur saltem semel in mense in loco hospitalis ad id deputato, sæpiusque etiam, prout occasio postulabit, & à Mastario conuocabuntur: in qua cõgregatione agent de rebus ad hospitalis rectum regimen pertinentibus, quæ ad quotidianos vsus aliquo consilio, aut ope indigere viderint, in medium afferent, consultabunt: & remedia, vbi opus erit, perquirent. Quibus quidem congregationibus nemo ipsorum vnquam adesse prætermittat.
- 2 Bona, quæ ad hospitale pertinent, cuiuscunque generis ea sint, tam mobilia, quàm immobilia, nullo pacto vendi, aut alienari, aut etiã accommodari possint: neque iis ipsis confratribus, sub poena solutionis dupli, cui tam agentes, quàm consentientes subiacebunt, & de libro confraternitatis delibuntur.
- 3 Domos aut agros hospitalis non locent ad longius tempus, quàm trium annorum, neque locent sine publico edicto, & tantummodo plus offerenti: huiusmodi verò, aliosque cõtractus omnes debitis cautionibus, & iuris solemnitatibus, in vtilitatem hospitalis faciant, & cum auctoritate, & licentia deputati ad id ab Illustrissimo Domino

Domino Archiepiscopo, si opus fuerit, & præcedente consensu omnium, aut maioris partis administratorum.

4 Generales eleemosynas non faciât, nisi prius pauperum visitatione peracta, & diligenter iis annotatis, qui aut morbi, aut senectutis causa, aut filiorum paruulorum numero oppressi, eleemosynam magis indigebunt. Notam verò huiusmodi pauperum subscribet prius parochus, postea proponetur in cōgregatione cōfraternitatis, ibique discutietur: iisque tantum eleemosyna assignabitur, quorum paupertas evidens sit: & magis pauperes iis, qui minus pauperes sunt anteferantur. Eleemosynam verò distribuent in singulis pauperum domibus iuxta notam lupradictam, præsentem ipso parocho, & eleemosynas sic distributas in librum referent ad id deputatum, ibique annotabunt.

5 Caueant tamē ne eleemosynas distribuunt iis, qui eo tempore, aut saltem debitis temporibus confessi non fuerint, quibus maior populi pars confiteri solet; infirmis verò non distribuuntur nisi eo ipso tempore infirmitatis confessi, & à sociis Massarii ante visitati fuerint.

6 In iis locis, in quibus tribui solet eleemosyna, siue dos pro pauperibus puellis maritandis: inter multas, easque vere pauperes distribuatur, ibique natas, aut saltem decem annorum incolas boni nominis, & honestis parentibus genitas: Eleemosyna vero non distribuatur nisi nubant, aut in religionem ingrediantur, & nō nisi præuia discussione, & consensu totius confraternitatis, aut ipsius maioris partis, ipsiusque parochi testimonio in scriptis. Eleemosyna 25 libras non excedat, & singulis annis vni tantū puellæ tribuatur, nisi in ipsa hospitalis fundatione aliter dispositū fuerit: vt facilius reliquis locis pau-

peribus, prout tenetur, confraternitas, subuenire possit.

7 Curent, vt omnia bona hospitalis recte administrantur & conseruentur, ne quid aliqua ex parte detrimenti patiantur, & præsertim domicilia, cubicula, parietes, tabulata, contignationes, pauimenta, aliaque huiusmodi diligenter & expolitè custodiantur: nec desint lecta, stramenta, anaclinteria, lintea, ceruicalia, stragula, pro ea quantitate, & qualitate, quam ipsorum vires ferre poterunt.

In singulis cubiculis sacrae imagines ad lecta, item aquæ benedictæ vascula sint muro affixa, vt pauperes Dei Christianè excipiantur.

De Massario eiusque collegis.
Cap. 3.

VT omnia confraternitatis munera rectius, & quo decet ordine ob eantur, constituatur quolibet anno ipsius caput, qui Massarius appellabitur vnā cum duobus collegis, & ad illos præcipua hospitalis administratio pertinebit: qui quidem officiales, hoc est Massarius, & primus ipsius collega, extrahentur sorte per scrutinium coram parocho, cæterisque confratribus ad id congregatis prima Dominica, & alius erit semper is, qui Massarii munere eo anno iam perfunctus est, & ministerio cedit.

1 Massarius igitur nouus antequam suo munere fungi incipiat, iurabit in manibus Curati, & veteris Massarii se iuste, fideliter, diligenterque pro viribus hospitale gubernaturum: idemque faciet nouus ipsius collega, atque item Massarius elapsus, & confessionem, communionemque initio suæ administrationis præmittent.

2 Massarius autem anni præteriti non ante collegæ officiū assumat, quam de sua administratione coram parocho, omnibusque confratribus ratio-

ratio-

De Depositario. Cap. 4.

rationem integram reddiderit, & dari acceptique integræ rationes appareant. Quapropter quilibet Massarius curabit omnino, vt si fieri potest, nihil exigendum, aut soluendum inueniatur, cum sui officii tempus est absolutum. Massarius autem nouus quolibet anno earūdem rationum copiam, in manu notarii ab Archiepiscopo deputati consignandam mittere non desinet, à parocho & officialibus ipsis etiam subscriptam.

3 Mense Ianuarii describet omnia bona mobilia hospitalis atque vnā cum collegis visitabit personaliter domos, agros terrasque, & alia hospitalis iura, vt de ipsorum statu edoctus, prout occasio requiret, quæ recto regimini necessaria sunt comparare possit.

4 Quolibet mense semel, nisi pluries, casus postulet, Confratres omnes in locū hospitalis ad id destinato conuocabit.

5 Nec pecuniam, neque rerum aliud genus vllum, quod ad hospitale pertineat exiget, nisi ea in libro depositarii annotentur: à quo neque maiorem summam vno anno ob aliquam vrgentem causam expensarum exigit, nisi cum mandato & ordine Confraternitatis: quæ quidem pecunia sic etiam exacta in eodem depositarii libro annotetur, sub poena solutionis dupli, & cassationis à Confraternitate.

6 Solicite curabit vt confratres vnanimis in charitate Dei perseuerent, atque hæ regulæ obseruentur, vtaturque consilio confratrum in omnibus rebus, præsertim iis quæ difficiliore accidere solent: in quibus nihil statuet, nisi in cōgregatione & suffragiis secretis quæ consulenda sunt, deliberentur.

7 Visitabit etiam bis qualibet hebdomada hospitale, dum in eo pauperes sunt, vt diligentius scire possit quæ pro eorum auxilio perfici debeant.

Depositarius vnus elegetur ex confratribus, neque deputabitur nisi sciente Illustrissimo Archiepiscopo, & maiore confratrum parte consentiente, secretisque votis eligetur. Sit vir pro locorū qualitate opibus honeste affluens, probus, & boni nominis: & si opus erit, & confratribus ita videatur, cautionem præbeat de custodiendo recte & fideliter quæcumque sibi consignabuntur: ipsius officium ad tres annos durabit: quibus completis confirmari nō possit, nisi præuia approbatione Illustrissimi Archiepiscopi, & consensu eorundem confratrum vt supra.

Habeat librum grandiore in folio, in quem quotidie accepta, & expensa referat, diemque, & mensē, & annum in qualibet ratione ibi registrata annotabit, cui soluerit, à quo sibi solutum, quam ob causā, quibus præsentibus & ceteris in eodem libro syngraphas quarum vigore soluerit, easque in separato loco custodiet. Nihil tamen pecuniarum aut reddituum à quoquā exigent nisi præsentibus, aut scientibus officialibus, neque scripturas de his quascumque quomodolibet faciet.

Quolibet anno mense Februarii consignabit iis, qui ab Illustrissimo Archiepiscopo deputati erunt, librum supradictum dati, & accepti, rationesque descriptas & acceptilatas: idem faciet in ingressu nouorum officialium.

Caueat ne quid pro suo aut aliorum quorumcumque vsu pecuniarum ad hospitale pertinentium erogat: sed eas suo hospitali tantum soluendas tenebit, & nunquam eam, quæ necesse erit, pecuniæ quantitatem pro hospitali ipso soluere negabit, ijs tamen adhibitis rationibus, quæ supra dictæ sunt.

Cognitis calculatisque rationibus siquid erit quod eo anno siue in pecunia, siue alia in re hospitali acquisitum fuerit, omnia huiusmodi in loco vbi fructus reddant collocentur, aut conuertantur in alios pios vsus atque vtilitatem ipsius hospitalis: neque tamen hæc fiat nisi con-

si con-

si consciis deputatis ab Illustrissimo Archiepiscopo, & prævia matura deliberatione inter ipsos Confratres habita.

De Scriba. Cap. 5.

ELigetur pro hospitalis commodo, inter confratres aliquis magis idoneus, cuius sit munus confraternitatis & hospitalis acta perscribere; quod si vir idoneus non reperiatur, huic officio supplebit Depositarius, quod quidem officium ad beneplacitum confraternitatis durabit; in ingressu tamen novorum officialium quolibet anno confirmetur, qui illud exercebit, nisi alius in ipsius locum sit eligendus.

Præter maiorem librum, ut supradiximus, Depositarij; pro Scriba adsit etiam alius liber, in quo omnia iuxta formam inventarij annotentur ad hospitale pertinentia, tam bona mobilia quam immobilia, domus, tornaturæ terræ, præsentis conductores, pretium, nomen Notarij qui instrumentum locationis fecerit, menses, anni, dies &c.

Item in eo libro annotabuntur omnes scripturæ pertinentes ad ipsum hospitale inventarij more, instrumenta foundationis, erectionis, donationis, donationis, obligationes, ad quæ teneatur hospitale, aut vigore instrumentorum, aut Bullarum, aut testamentorum, aut priorum legatorum, & similia: nomina item notariorum dies menses, & anni, ut supra &c.

Præter hunc librum habebit Scriba alium, in quo gesta in quibuslibet congregationibus breuiter annotabit, decreta, item deliberationes confratrum pro bono hospitalis, diem, mensem, annum quo ea accident &c. electiones novorum officialium, rationum redditiones, acceptilationes &c. In eiusdem libri parte annotabit etiam ordinationes, & decreta Illustrissimi Archiepiscopi aut eius visitorum ad hospitale pertinentia.

De custode. Cap. 6.

ELigetur item ex confratribus vir probus, & charitate præditus; is hospitale custodiendi munus præstabit, pauperes excipiet, suppellectilis omnis curam geret, ut linei panni, stragula aliaque omnia munda conferentur, vini, panis, liquorum, aliarumque rerum omnium quæ ad usum hospitalis faciunt, aut in dies illi erogantur custos erit. Si que confratribus opus esse videatur, non ante illi munus hoc tribuât, quam idoneam cautionem præstiterit de recte omnia custodiendo.

Non eligatur, si fieri potest, nisi vir coniugatus, eodemque modo eligatur, quo cæteri officiales: hoc est cum votis maioris partis confraternitatis, quæ eidem certam mercedem constituet, ea conditione: ut omnia recte faciat, in eaque parte hospitalis habitet, quæ illi assignabitur.

In ingressu officij custodis, consignabitur illi inventarium omnium rerum mobilium, & totius suppellectilis hospitalis. Et copia inventarij alia apud scribam servabitur, & subscribetur tam ea, quam inventarium ipsum, ab officialibus & testibus, qui illi consignationi præsentis erunt.

Custodis erit cum pauperes sese recipi petunt, eos in charitate excipere: sed prius eos interrogare, an confessi fuerint & communicarint eo anno, ubi id egerint, quorsum iter sit, unde discesserint, quæ causa itineris, & cætera huiusmodi.

Curabit ut pauperes hospitio excepti ibi decenter adsint, nec verbis aut tactis siue alia re disciplinam, quam ipse edoceat etiam exemplo, perturbent: atque ideo si huiusmodi perturbatores ad hospitale accesserint, pro eavice tantum eos excipiat, si reuertantur dimittat, & causam dimissionis aperiat.

Antequam hospitio excepti comedant, curet ut unâ omnes devotè recitent. Pater noster, Ave Maria, quæ eadem

eadem ter repetant, antequam dormitum sese cõferant, atque etiam Credo, & decem præcepta legis; quam eandem precum rationem mane antequam discedant adhibeant.

Curet etiam ut unâ homines, & mulieres in eodem cubiculo non habitent, quamvis se coniugatos, hoc est, uirum & uxorem esse dicerent; sed cubicula pro mulieribus, & hominibus distincta & parata habeat: portas verò cubiculorum ita aprabit, ut intrinsecus, & extrinsecus claudi possint.

Pestis tempore, aut ipsius suspicione vigente, custodis erit neminem hospitio accipere, nisi habeat sanitatis testimonium.

Quod si alio quolibet tempore aliquis ægrotus ad hospitale accedat, custos illum recipiat: neque inde moveri permittat, nisi ad alium locum tradendus esset, ubi commodius curari posset: quibus verò diebus illic erit, non solum corporis, sed animæ ægroti illius saluti diligenter vacet: Sique particularem sacerdotem siue cappellanum hospitale non habeat, aduocetur Parochus qui ægrotum visitet, sacramenta illi ministrat, aliaque faciat, quæ in huiusmodi casibus tenentur.

Animaduertet tamen custos, ut Curatus coram tribus duobusue testibus, si ægrotus in mortis articulo existat, interroget illum an habeat pecuniã, aut alia, quæ si habeat, in inventario describantur: quod depositario Curati manu subscriptum, consignetur. Hortetur etiã in eodem mortis periculo ægrotum, ut testamentum condat, deque ijs paucis rebus qualescunque sint disponat, prout ipsius conscientia illum admonebit.

Ipsius demum munus erit Confratres ad congregationes cum ipsi à Massario mandabitur conuocare.

Declaratur tamen has regulas pertinere tantum ad hospitalium regimen, non autem ad alias res, quæ spectant extra ipsum ad confraternitates, seu congregationes, quibus ipsarum statuta approbata alia relinquuntur obser-

uanda. Quod si in aliquibus huiusmodi pijs locis aliqua laudabilis consuetudo vigeat, quæ in his regulis non comprehendatur, Illustrissimus Archiepiscopus hortatur confraternitates, ut se vel suos visitatores de omnibus admo- neant, ut omni ex parte pastoralis cura & diligentia, pia opera promoueri, atque adiuuari possint. Dat. Bon. in Arch. palatio, &c. N. Vic. Gen.

Instructio eorum, quæ observanda sunt ab Episcopis in administratione Hospitalium iussu congregationis Concilij Tridentini Bononiam transmissa. anno 1592.

onsuluerunt plerique Episcopi congregationem Cardinalium Concilij Tridentini interpretum, quæ eorum sint partes, in administratoribus hospitalium ordinaria auctoritate, tam delectis, quam deligendis alimentis eis decernendis, ratione exigenda, & denique uniuersa hospitalium gubernatione ad præscriptum Cle. Quia contingit, & decreti Conc. c. viij. sess. xxv. dirigenda; & quid observandum sit, quoad eos, quibus hospitalium cura à sede Apostolica, quoad vixerint commissa fuerit.

Congregatio Concilij cõsuet, quod attinet ad primam partem. Cum hospitalium cura committenda fuerit, ordinarium omni studio inquirere oportere, ut virum probum, industrium, spectatum fide, & moribus non suspectum, qui gratis eam curam gerere velit, inueniat: & si inuenierit, eum omnino administrationi præficiat, qui & de rectè administrando iuramentum præstare, & de hospitalium bonis inventarium conficere teneatur.

Quod si omni adhibita diligentia, neminem idoneum potuerit reperire, qui onus administrationis gratis suscipiat: tum demum, alium virum frugi ab eo esse deputandum, cui ex redditibus hospitalis congrua præbeantur alimenta. Quæ alimenta, qualia, quantavè futura

tura sint, generatim sanè præscribi nõ possunt; Sed cum pro qualitate loci, personæ, reddituum hospitalis, laboris, & cæterarum circumstantiarum sint æstimanda; conscientiæ & iudicio Ordinarij sacra congregatio reliquit: planè confidens eum in his alimentis decernendis, omni humano affectu seposito; hospitalis utilitatem potissimum præ oculis habiturum; quippe meminisse debet longè aliam esse rationem eorum, qui Ecclesijs præficiuntur, atque eorum, quibus Hospitalia commendantur; Beneficia enim ad diuinum cultum exercendum sunt præcipuè instituta; & ideo qui ea obtinent, fructus suos faciunt; tametsi eorum partem, in certos vsus dispensare tenentur. hospitalia verò, cum in id fuerint constituta, & fundata, vt pauperum, aliorumvè hominum genus in eis suscipiatur, administratores eorum fructus suos facere minimè possunt. Semper itaque in alimentis præscribendis cogitare Ordinarius debet, quo ampliora administratori alimenta decernantur, eo minus pauperibus peregrinis, alijsvè id genus hominibus suscipiendis superfuturum, hisque id totum decrescere, quod illi fuerit attributum.

Quin si valdè tenues sint fructus hospitalis, tum Ordinarius salarium aliquod tenue ei pro fructu tenuitate constituat, oportet; ne in alimoniam administratoris absumantur vniuersi. Et si plura hospitalia in ciuitate, & diocesi extiterint, quæ per vnum aliquem administrari commodè possint, eum solum ad leuandam impensam, hospitaliũ curæ præficiat.

Præterea quotannis, tam ab administratoribus hætenus deputatis, quam in futurum deputandis, rationem administrationis exigat; & si eos constiterit in alios vsus, quam destinatos, hospitalium fructus erogasse, ad integram restitutionem omnino compellat: & amplius, si opus sit, eosdem ab administratione remoueat. Idque obseruet etiam quo ad ea hospitalia, quorum administratores hætenus rationes nunquam

reddiderint: nullamque rationem habeat in his hominibus contrariæ cõsuetudinis, etiam immemorabilis, quæ tamquam corruptela, decreto Concilij sublata fuit. Et pro munere suo in hac re diligenter incumbat; ne si secus fecerit eam rationem, in qua exigenda negligens, aut remissus fuerit, ipse in supremi iudicij (quod tantopere timendum est) die, ante Dei tribunal reddere teneatur.

Neminem etiam, cui hospitalium cura post Concilium commissa fuerit; vltra triennium in administratione perseverare sinat. Et si quem id temporis administrando excessisse compererit, protinus amoueat.

Et quia plerumque hospitalia ad certum peregrinorum, infirmorum, aut aliarum personarum genus suscipiendum instituta sunt: nec in loco vbi hospitalia existunt, similes personæ, aut perpauca reperuntur; Ordinarius adhibitis duobus de capitulo à se deligendis; maturè deliberet, atque decernat, vt fructus eorum in alium vsus institutioni proximiorum, ac pro loco, & tempore vtiliorem specialiter præscribendum conuertantur, quemadmodum est prouidentissimè à Tridentino Concilio sancitum. Et in summa cum sciat necessariam pastoralis sollicitudinis partem in eo versari, vt pauperes infirmos, & peregrinos quacumq. ratione subleuet, nihil præmittere debet, vt administrationem hospitalium ad eos sustentandos institutorum ad viuam tũ Clem. tum Trid. Concilij mentem quãtocyus reducere: nec committere, vt suæ hac in re partes vllò modo desiderentur.

Quod ad secundam partem attinet, Congregatio respondit, Quæ de administratione reddenda, & reliquis restituendis superius dicta sunt, & in his ad ministratoribus, qui à sede Apostolica deputati fuerint, obseruari debere: siue in literis cura hospitalium committatur, iuxta Clem. Quia contigit, siue eius nulla mentio habeatur, nisi fortè in literis constet aliter Sanctissim. D. N. disponere voluisse. • DE

DE CONGREGATIONE

PRO ELEEMOSYNIS.

CO. 1. 3.
CTO. 1.

INTER cetera Episcopalia onera, illud sanè non inter leuia censerit debet, quod ad eleemosynas siue distribuendas siue querendas pertinet; nã plura animaduertenda sunt, quæ etiam superius commemorantur in Concilio Prouin. 1. Bon. Quapropter Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus pro viribus curauit, vt inter cetera pia loca, pauperum mendicantium hospitale ita promoueretur, vt in Ciuitate Bononiensi, singulari Christiana pietatis exemplo, mendici omnes duo loca habeant, quamuis eidem regimini, & disciplina subiecta; vnum qui extra vrbis mania est, & ecclesia sancti Gregorij mendicantium appellatur, & hospitale habet amplissimum: alterum qui est in ipsa ciuitate, ea regula atq. ordine, vt mares à feminis, pueri à viris distincti, non solum victu alantur quotidiano, & in agritudinibus summa charitate curentur: sed etiam christiana doctrina & moribus imbratur, & pro cuiusque captu varias artes mechanicas edoceantur, atque in ipsis assidue tam mares, quam femina exerceantur.

Hic locus regulas habet illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi auctoritate firmatas; regitur autem à congregatione instituta plurium nobilium, aliorumque Ciuium Bononiensium, patrocinio eiusdem Archiepiscopi commendata: itemque ab alia congregatione piarum matronarum, ad quas mulierum cura præcipuè spectat, & ad præscriptum congregationis virorum in hoc opere se exercent. Habetur autem congregatio sæpius coram Illustrissimo Archiepiscopo: & ipsi necessitates, quibus prospiciendum est explicantur, remedia exquiruntur & comparantur, aliaque tractantur, quæ ad huius pyssimi loci incrementum pertinent. Visitat etiam frequenter locum eundem Illustrissimus Archiepiscopus, atque ab alijs sæpius visitari mandat, & inquiri an ministri, siue officiales in suis muneribus recte se gerant. Hæ autem plures sunt, vt loci amplitudo, & pauperum multitudo exposcit. Nempe Rector vnus qui nobilitate, opibus, & pietate sit insignis, atque iccirco eligitur ex ordine senatorio. Prior vnus, qui item nobilis sit, quamuis illum ex ordine senatorio esse non oporteat. Massarius, & duo eius socij, qui viri periti sint, & in administratione bonorum temporalium experientia ipsa edocti. Octo Conseruatores. Duodecim Visitatores, pro visitatione pauperum, qui admittendi sunt. Quatuor Syndici eiusdem Massarij. Syndicus vnus & procurator iurium huius loci py. Duo Notarij adhibendi in congregationibus. Depositarius vnus. Qui omnes officiales suis numeribus persunguntur nulla alia proposita mercede, nisi vt quod vni ex minimis illis faciunt, Deo se facere intelligant. sunt & alij officiales & ministri quibus merces honesta, siue eleemosyna aliqua tribuitur, veluti duo Cappellani, quorum alter Hospitali extra urbem inseruiat, alter domui quæ in Vrbe est. Duo medici, alter physicus, alter chirurgus. Duo Custodes viri pro maribus, itemque duo femine pro mulieribus. Ratiocinator vnus. Procurator, siue, ut aiunt, factor vnus. Quatuor scoparij quibus omnibus quacumque agenda in horas ipsas præscribuntur; & de singulis admonentur. Atque ita satis ex hac parte prouisum videtur Eleemosynarum collectioni, quæ in hoc mendicantium genere versatur: qui in vrbe, in Ecclesijs, ubique sæda spectacula præbebant, sine christiana disciplina uisuebant, officia diuina perturbabant, & etiam quod peius est, ex ipsis multi hac quæstus occasione uitij dediti scelera patrabant.

Nunc his relictis de eleemosynis, quæ ab hominibus huic muneri destinatis, colliguntur pro locis py, & præsertim extraordinarijs quibusdam nonnulla afferenda esse duximus: ut ratio

adhiberi solita ab Illustrissimo Archiepiscopo, hoc loco explicetur: quò sine ulla fraudis suspicionem eleemosyna tum accipiantur, tum libentius à fidelibus erogentur. Exemplum autem primum erit, cum Sixtus Quintus suis Apostolicis literis commendauit Collegium Anglorum Rhemense, ut à Christianis fidelibus eleemosynis adiuuaretur: nam illas ad maiorem etiam intelligentiam uulgari sermone redditas, atque impressas, per Ciuitatem & Diocesim affigendas curauit Illustrissimus Archiepiscopus, opus commendauit, atque ordinem quo utendum esset in huiusmodi eleemosynæ collectione præscripsit, ut sequitur.

Exemplum seu formula alicuius eleemosynæ extraordinariæ colligendæ.

Commendatio ipsius Archiepiscopi quæ adiuncta est

ad Breue Sixti Papæ Quinti, ut Christi fideles subueniant necessitatibus Collegij Anglorum Rhemensis, sub Dat. Romæ die tertia mensis Septembris.

anno Domini M.D.LXXXVI.

Gabriel &c. Populo ciuitatis, & Diœcesis Bononiensis.

Beneuolentia qua semper inclytam Anglicanam nationem in Domino persecuti fuimus, quibusdam quasi stimulis impellimur, ut Sanctissimi Domini Nostri hortationibus & mandatis, preces etiam nostras apud uos adiungeremus: ad illorum fidelium auxilium, qui relicta patria, relicta parentibus potius exules esse, & plurima perpeti, quam à Sanctæ Romanæ Ecclesiæ unione dissolui uoluerunt: ita ut merito insula illa felix & ferax martyrum appelletur: alij enim martyres in uinculis carcerum gloriantur, alij casi in uerberibus gratulantur, alij potestati irreligiosorum desecanda felicitium caput colla committunt: plures in extinctos rogos currunt, & trepidantibus pene ministris in ignem saltu deuota festinationis insiliunt: alij in profundum demergendi, non in aquas necaturas, sed in refrigerium æternæ beatitudinis decidunt, to-

to ipso se corpore Deo hostiam tanquam holocausta præbentes. quin etiam docent nos catholici Angli, ut fidem quærendo acquiramus: uiuendo excolamus, moriendo seruemus: plus peccatum timeamus, quam gladium: propter uitam magis iustitiam amemus, quam uitam: fidemque pariter & timorem Dei, quem ipsi in media belli tribulatione seruarunt, curemus nos, ne in pacis securitate perdamus: ne uè anchoram spei quam ipsi custodiuerunt in fluctu, nos amittamus in portu. Qua in re dignos profectò sese exhibent auiti sanguinis successores, cum eorum plurimi gloriosum posteris de se exemplum relinquentes, olim sapius inter Christianorum omnium cætum soli ad terræ sanctæ defensionem ultro sese contulerint, ibique à nostræ fidei hostibus trucidati, sanctum Deo sacrificium sese præbuerint. Verum nos ad eos uobis enixe commendandos, præter hæc omnia, uehementius accendimur, dilectissimi, quo Catholicorum Anglorum permulti magis cogniti sunt nobis: qui ut solent, hospitio à nobis accepti, suas sanctas cogitationes, & consilia nobis manifestarunt, ad catholice fidei incrementum penitus directa: quæ eisdem postea in ipso Regno Angliæ, morte ipsa, quam ultro pro Christi nomine appetebant, gloriosissimi Martyrj palmam adepti, comprobauerunt.

Cum igitur dilectissimi ab Apostolo moneamur, ut dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei: nos qui eodem fidei uinculo astricti, non solum in eodem Dei habitamus domicilio, sed etiam tanquam membra unum alteri auxilio esse, & totum corpus Ecclesiæ efficere debemus: nullo pacto committendū nobis est, quin eos liberalibus eleemosynis adiuuemus. Illudq; præcipue uos comouere debet, si uobiscū animo reputabitis, quanta

confusione

confusione in nouissimo Iudicij die cumulantur, qui Anglos extremas, ut ita dicam, mundi oras incolentes, sponte coniuges, filios, opes, dignitates, ipsam uitam, Catholice fidei confessioni postposuisse aspiciunt: seque Romanæ urbis & sedis Apostolicæ subditos, omni charitatis ardore destitutos, difficile adductos, ut his fidelissimis Christi seruis subuenirent.

Quapropter hortamur, & enixe uos exoramus, dilectissimi: ut eò ardentius rem hanc amplectamini, & omni ope prosequamini, quo maiore fructu commune bonum inde proficisci cernitis.

Ratio adhibenda in prædicta eleemosynæ collectione.

Parochi omnes & singuli in diœcesi Bononiensi inter missarum solemniam legent populo Breue Summi Pontificis, literasque ipsius Illustriss. Archiep. quæ iccirco eorum unicuique misimus: quibus lectis diem indicent, quo omnes interesse debeant processioni habendæ: eosque hortari atque inflammare curabunt, ut parati accedant, & cum charitate eleemosynam liberali manu largiantur.

Eleemosynam uero in capsula societatis sanctissimi Sacramenti, quam Parochus ad id paratam esse, populum moneat, reponet: quæ duabus clauibus occludatur, quarum unam massarius, aliam curatus teneat.

In qualibet parochia duo pij, atque integri uiri deputabuntur: qui unà cum Parocho, vel alio ab ipso Parocho destinato, ad singulorum domos accedat, & illam eleemosynam ab ijs accipiant, quam aut in pecunia, aut alia in re, pro ipsorum charitate offerre uolent.

Pecuniam in domibus collectam, in eadem capsula statim asseruabunt, reliqua fideliter uendent, & iustum pretium in eadem capsula reponent.

Quindecim uero diebus post habitam processionem, eleemosynam è capsula parochus extrahet, coram populo, & pecuniam totam numerabit, nu-

merumque in libro societatis annotabit, quàm unà cum ijs hominibus, qui ad colligendas eleemosynas electi fuerunt, ipse Parochus Bononiam afferet, & in monte pietatis reponet.

Quòd si aliquo impedimento detineantur quominus Bononiam se conferre possint, eandem pecuniam sic numeratam Archipresbytero suo consignabunt, cuius erit eam Bononiæ, ut supra diximus, in monte pietatis constituere.

Interim uero quicumque Archipresbyter curet, ut hæc omnia diligenter executioni mandentur, quidquæ de ijs actum fuerit ad nos scribat, ut Illustrissimum Archiepiscopum de omnibus commonefacere possimus.

Dat. Bonon.

N. Vic. Gener.

O R D O

pro maritandis pauperibus puellis.

Cum Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus eleemosynas colligere instituerit, quæ dotis loco in die sanctissimæ Annunciationis Dominicæ pauperibus puellis Bononiæ distribui solent, monet idem Illustriss. Archiepisc. & requirit ab omnibus, & singulis sodalitatibus sanctissimi Sacramenti, ut ad præscriptum suarum constitutionum in sua parochia, aut alibi, unaquæque ipsarum Sodalitatum eligat puellam pauperem, bonisque moribus præditam, nec minorem 15. annis ex toto corpore sodalitatis, & eleemosynam constatam illi assignent, quòd uel nubere, uel in aliquo monasterio Deo se dicare possit, eleemosyna uero non minor sit quinquaginta lir. quibus addatur uestis lanea candida, & crepidæ albæ: ut de more, ipso die Annunciationis, eo puritatis habitu induta, in honorè Beatissimæ Virginis processionem prosequatur.

Electiois verò huiusmodi tempus sit ab hoc die vsque ad 15. Februarii exclusiue; & Illustrissimo D. Archiepiscopo puellæ nomen, cognomen, & vicus vbi habitat, in scriptis consignetur.

Sufficiet eleemosynam paratam esse die 20. Martii, nec ulterius prorogetur, sed eam in monte pietatis deponant: neque inde auferant, nisi vere puella nupserit, aut in Monasterium ingrediatur: quo tempore libere, & sine vlla exceptione eidem consignetur.

Quòd si puella electa casu ante hoc tempus obierit, aut inhonestè vixerit, eadem sodalitas aliã ipsius loco eligat.

Item si quis præterea Dei spiritu ductus, puellam aliquam dotare voluerit, ipsius nomen, cognomen, & vicum vbi commoratur, in scriptis eidem Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo consignare poterit, & reliqua exequi, quæ supra diximus.

Declaratur tamen, ab Illustrissimo Card. Archiepiscopo, nullo obligationis vinculo sodalitates, aliosuè ad hoc faciendum astringi: sed tantum in Domino paterne exorari, vt hoc opus ad Dei gloriam prosequantur, & etiam harum puellarum exemplo, & hac huiusmodi auxilii spe, cæteræ ad honestè viuendum incitentur.

Dat. Bonon. &c. N. Vicarius gener,

Alius ordo pro maritandis puellis.

PRæter eas puellas electas tum ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo, tum à sodalitatibus etiam Sanctissimi Sacramenti, quibus quolibet anno die Annunciationis B. Mariæ, dotis nomine eleemosynæ distribui solent; cupit idem Illustrissimus Archiepiscopus ipsarum numerum quantum fieri possit auferri, atque iccirco destinavit quatuor matronas in singulis quarteriis Ciuitatis huius, charitate, probitate, prudentia, & nobilitate insignes, quarum singulis facultatè tribuit eligendi in suo quarterio puellam pauperem, honestam ta-

men, & pudicam, neque minorem quindecim annis, cui eleemosynam in suo quarterio solitam inquirat, hoc est quinquaginta lit. ac vestem laneam, & crepidas albas.

Si verò eleemosynam, quæ sufficiat quatuor puellis electis, matronæ in suo quarterio habere non possint, Illustrissimus Archiepiscopus ex quatuor electis vnam aut alteram eligeret, quibus collecta eleemosyna distribuetur.

Quòd si eleemosyna largior esset, & præter quatuor electas puellas, ad alias etiam iuuandas extendi posset, suprascriptæ matronæ in vnoquoque quarterio alias etiam eligere poterunt.

Cum electio huiusmodi peracta fuerit, nomen & cognomen puellarum, locaque vbi ipsæ commorantur, in scriptis consignentur Illustrissimo D. Card. Archiepiscopo ante diem 15. Februarii, qui eo tempore de ipsarum qualitate certior fieri curabit.

Ipsò Annunciationis die, munus erit earundem matronarum in processione quæ habebitur, puellas ad accipiendam hanc eleemosynam deducere, prout ipsis significabitur. Hortamur & enixe rogamus omnes in Domino, vt harum matronarum pium laborem sua opera, atque opibus iuuare studiose contendant.

Dat. Bonon. &c. N. Vic. Gen. &c.

P R O V I S I O

super iis personis, quæ in ciuitate & diœcesi Bononiæ, Hospitalium aut aliorum locorum piorum nomine, eleemosynas quarunt & colligunt.

INter cætera, quæ pastoralis sollicitudo requirit, illud valde præcipuum est: vt quantum in Domino fieri potest, pauperum necessitati prospiciatur. Quâuis autem iccirco multis ab hac aanis in hac ciuitate institutum fuerit hospitalis mendicantium: vt pauperes, qui per ciuitatem vagabantur, in eo victum habeant, & in timore Dñi, paupertatem & æguitudinem patientur; multa tamen

tamen monasteria, hospitalia, aliaque pia loca reliqua sunt, quæ per suos ministros eleemosynas quarunt: quibus huiusmodi quæstus & collectio negari nullo modo debet, cum aliunde sibi victum quotidianum, qui sufficiat, ob inopiam comparare minime possint. Cum verò huiusmodi quæstus plurimis abusibus referti sint, ipsorumque quærentium numerus valde percrebuerit, ob aliorum locorum erectionem, quæ paupertatis prætextu eleemosynas occupant aliorum verè pauperum & egentium; Ideo Illustrissimus & Reuerendissimus D. Cardinalis Palæotus Archiepiscopus Bononiæ, habito super hoc diligenti prius examine, omnibusque vnâ cum peritis viris in congregatione adhibitis rectè communicatis, hac provisione, huiusmodi abusibus occurrendum esse statuit, quam inuiolabiliter ab omnibus & singulis iubet obseruari.

Præcipit igitur Illustrissimus Card. Archiepiscopus, quod ad loca pia attinet: vt ex ijs omnibus ea, quæ sequuntur tantummodo veluti magis egentia, ad quæstus eleemosynarum publicos admittantur: videlicet, verecundi, carcerati, hospitalia expositorum infantium, sancti Iob, mendicantium sancti Francisci, conualescentium, puerorum sancti Bartholomæi, puerorum sanctæ Mariæ Magdalenæ: quibus omnibus & singulis concedit & permittit, vt sabbatho singulis hebdomadis, cum capsulis ad officinas siue apothecas quarere eleemosynas, & à prædicatoribus commendari possint: & præter quæstus inter prædicationem ipsam fieri solitos ad Ecclesiarum ianuam, (non autem in Ecclesijs ipsis) ad præscriptum constitutionis Pij Papæ Quinti, huiusmodi quæstum exercere possint; & si ijs videbitur, poterunt etiam in Ecclesijs ipsis capsulas affigere eo loco, qui à superioribus eisdem assignabitur.

Quod autem attinet ad monasteria regularium, non concedit aut permittit Illustrissimus D. Cardin. Archiepiscopus, huiusmodi eleemosynarum collectionem, seu quæstum nisi fratribus

mendicantibus, seu ijs qui propria bona ad monasterium spectantia non habent: videlicet fratribus Annuntiata, fratribus obseruantia, & etiam quibusdam monasterijs ordinis sancti Benedicti, quorum redditus monasterijs non sufficiunt: qui quidem in quæstus ratione eodem ordine vti debeant, quem paulo superius præscripsimus: possintque à prædicatoribus commendari, ad apothecas accedere, & cætera agere, quæ alia loca pia huc relata, facere permittuntur.

Quòd si præter suprascripta monasteria, alia sint siue monasteria, siue pia loca, quæ prætextu apostolicarum facultatum, inter mendicantium numerum computari se debere, atque iccirco eleemosynas quarere, & colligere se posse existiment: sua priuilegia ostendant Illustrissimo Card. Archiepiscopo, seu eius generali Vicario, antequam ad quæstum accedant.

Quod verò attinet ad monasteria monialium, conceditur facultas huiusmodi quærendi eleemosynas, & permittitur à concionatoribus commendari monasteria quæ proprii nihil possident: veluti corporis Christi, eaque quæ pro sufficenti victu in egestate sunt, veluti sancti Bernardini, conuertitarum, sancti Homoboni, & sanctæ Helenæ, puellarum Baracani, & puellarum sanctæ Marthæ.

Nulla tamen ex ipsis monialibus, aut conuertis, aliisue quæ intra clausuram commorantur, hac quæstus causa è monasterio exeat: sed ad præscriptam constitutionis Pii Papæ V. & Gregorii Papæ XIII. intra clausuram contineantur: & ministris, seu factoribus (vt vocant) in huiusmodi rebus vtantur.

Excipiuntur tamen conuersæ monasterij corporis Christi, quæ cum extra clausuram monasterij viuunt, maturæ tamen ætatis poterunt per ciuitatem eleemosynas quarere; Quæ in re quædam ea quæ ab Illustrissimo Card. Archiepiscopo constituta sunt, seruare teneantur: vt fugiant palatia, & loca publica: sed omni modestia officium hoc exequantur.

Monialibus s. Catherinæ, s. Augusti-
ni, & Conceptionis tamquam aliqua
ex parte egentibus conceditur hoc au-
xilium, vt à concionatoribus commen-
dari possint; dum tamen ipsarum con-
uerſæ, neque quæstus, neque alia qua-
cumque de causa clausuram exire au-
deant: sed hac in re, aliisque, suis mi-
nistris, seu factoribus, seruisq; vtantur.

His exceptis, tam monasteriis, quàm
locis piis, aliisque quibus nominatim
hic quæstus facultas conceditur vt su-
pra, prohibetur omnia alia monasteria,
loca pia, & particulares etiam personæ;
ne quouis prætextu aut paupertatis, aut
puellarum matrimonio locandarum,
aut incendiolorum, aut Ecclesiarum ædi-
ficandarum causa, neque cū habitu qua-
rumcumque confraternitatum, neque
habitu fororum (vt vocant) mantella-
tarum, aut tertii ordinis, neque alio
quouis modo induti, sine licentia ipsius
Illustrissimi D. Cardin. Archiepiscopi
eleemosynas quærere, & colligere au-
deant.

Concionatoribus etiam prohibetur
sub pœna interdicti, ne in suis concio-
nibus, aut in Ecclesia, aut ad ianuâ Ec-
clesiæ nulla alia pia opera, aut loca cõ-
mendent præter supradicta: neque vllũ
aliud genus indigentium, pauperum fa-
miliarum, aut aliarum particularium
personarum quouis necessitatis præ-
textu qui illis, explicetur, nisi expressa
prius habita in scriptis facultate ab Illu-
strissimo Cardin. Archiepiscopo, seu
eius Vicario, seu alius, qui ad id erunt
deputati; Qui quidem edocti de statu
rerum, & qualitate personarum, quæ
commendari petunt: id fieri mandabũt,
quod magis in Domino expedire vide-
bitur: vt plurimis fraudibus, quæ hac
in re fieri solent, occurratur.

Si uerò præter supranominata loca
pia, & monasteria, quibus licet eleemo-
synas quærere, alia etiam huiusmodi
quæstu indigere videbuntur: de ipsorum
necessitatibus admonitus Illustrif. Car-
din. Archiepiscopus, eisque multa cir-
cumspeditione cõsideremus licentiæ hu-
ius concessionem sibi referuat, eam da-

turus libenter cum expediet.

Quia verò cupit admodum idem Il-
lustrissimus Archiepiscopus, vt paupe-
res parochiarum eleemosynis adiuuen-
tur, concedit etiam hanc facultatem
iis officialibus sodalitatum sanctissimi
Sacramenti, quorum hoc munus erit: vt
intra terminum suarum parochiarum,
pro subsidio dictorum pauperum elee-
mosynas quærere, atque à prædicato-
ribus commendari possint.

Quicumque autem auctoritate apo-
stolica, aut ob captiuorum redemptio-
nem, aut ob sacra ædificia, aut ob alia
opera pia, huiusmodi quæstus exercere
voluerit: prius tamen consignatis Bul-
lis, seu patentibus suis Illustrif. Card.
Archiepiscopo, seu eius Vicario Gene-
rali, aut aliis ad id deputatis, prout sũ-
mus Pontifex iubebit, ad huiusmodi
quæstus admittentur.

Vtque tutius occurratur eorum præ-
uitati, qui fidei, & locorum piorum no-
mine superius relatorum, pro se, aut pro
aliis eleemosynas quærere possent; ideo
mandatur generatim omnibus & singu-
lis qui quæstus supradicti facultatẽ ob-
tinerint etiam nomine locorum supra di-
ctorum: vt priusquam quærere incipiãt,
licentiam in scriptis obtineãt ab eiuf-
dem Card. Archiepiscopi Vicario, ip-
sius etiam sigillo communitam; nemoq;
audeat sine hac licentia in scriptis ob-
tenta, quæstum exercere, sub pœna fu-
sionis, triremium, aliisque arbitrio
Illustrif. Archiepiscopi referuat.

Et ne quempiam excuset ignorãtia,
aut alius quouis prætextus, prouisionis
huius executio suspēdetur per octo dies
ab ipsius publicatione: quo elapso ter-
mino inobedientes, & in ipsa contenta
non seruantes seuerè punientur.

Datum Bonon. In Archiep. pal. die 20.
Feb. 1586.

N. Vic. Gen. de mand.

*Formula licentiæ, quæ ijs qui elee-
mosynas pro locis pijs colli-
gunt, concedi solet.*

GABRIEL PALAEO TVS
Card. Archiep. Bononiæ. &c.

Quoniam & singulis plebanis, Recto-
ribus, vicarijs perpetuis, cappellanis
& curatis ciuitatis & diœcesis no-
stra notum facimus, & attestamus: quod dili-
genter admoniti et bene instructi de pauper-
tate & necessitate, qua premitur hospitale
S. N. pro pastoralis nostri munere, & paterna
charitate, qua loca omnia pia complectimur,
ad colligendas & exquirendas eleemosynas,
quæ in eiusdem hospitalis usum, & non in
alium conuertantur, deputauimus N. quem
ad hoc munus recte & fideliter obeundum
idoneum esse certiores facti sumus: quemque
iuramenti obligatione deuinximus, ne pro
aliqua portione & rata eleemosynarum, quas
colliget, parriceps fiat: neque eas aut earum
partem sibi explicet, quamuis certam quan-
tatem hospitali prædicto se soluturum pa-
cto vel instrumento obligetur; sed eas vt col-
legerit, hospitali consignet: neque per aliam
personam colligere easdem faciat, sed ipsemet
quærat & colligat.

Ante uerò quàm prædictus N. quærere
aut colligere eleemosynas incipiat, teneatur
presentes nostras literas vobis consignare, vo-
bisque sese cognoscendũ præbere: vt animad-
uertere possitis, an ea ad quæ illum obliga-
uimus, rectè seruet: quæ sunt videlicet.

Ne cuiusuis generis ea sint, priuilegia,
gratias, indulgentias publicet. ne deserat
campanulam, crucem, aut alias quaslibet sa-
eras imagines populo ostendendas: ne prædi-
cet, ne orationes aut psalmos recitet, aut con-
cinat: neque quidquam sacrum latino aut
vulgari sermone populo enunciet, ne com-
mutet vota cuiuscumque generis ea sint, aut
absoluat: ne campis, agris, domibus, anima-
libus, aut alijs rebus benedicat; neque quo-
uis signo animalia, ianuas, domus, aliaque

signet: neque maledicat, aut comminetur
ijs, qui eleemosynam non tribuunt: nullã ar-
te nullisque verbis utatur, ad eosdem per-
terrefaciendos: sed modestè eleemosynas pe-
tat non tamquam debitas, sed à fidelium
charitate libere exposcendas: illisque rebus
acquiescat, quæ sponte sibi tribuentur.

Quæ omnia & singula si ab ipso. N. mi-
nime obseruari videbitis, statim ab hoc qua-
estu & eleemosynarum collectione illum pro-
hibebitis, & eleemosynas quæ collectæ erunt
in manibus Massary deponetis, ipsumque.
N. ad nostrum Archiepiscopale tribunal de-
feretis.

Quod si manifestum vobis non sit, il-
lum omnino his nostris præceptis repugna-
re, in aliqua tamen super hoc dubitatione
estis: tunc presentium literarum nostrarum
vigore, prædictum hospitale populo commen-
dabit, & prædictum N. semel tantum
eleemosynas quærere permittetis: populum-
que vestrum de omnibus his, ad quæ. N.
prædictus tenetur, admonebitis.

Ceterum hortamur omnes etiam atque
etiam, vt pro singulorum qualitate pecu-
niam, frumentum, oleum, vinum, aliaque
prædicto hospitali impertiant; sciantq. quod
retribuet gratiam qui offert similaginem, &
qui facit misericordiam, offert sacrificium.

Hanc autem deputationem nostram nolu-
mus esse validam, aut duraturam nisi sex
mensium spatio. In quorum fidem, &c.

Datum Bononiæ &c.

N. Vic. gener.

*Formulæ testimonij quod paroch
præbere debebunt paupe-
rum suæ paro-
chiæ.*

Pro pauperibus infirmis.

EGO N. Parochus ecclesiæ. N. fidem
facio, & testor me visitasse. N. in-
firmum, qui domi commoratur, (vel in le-
cto iacet) quemque existimo esse bonum
hominem: nam confitetur peccata sua, &
sacram Eucharistiã sumit sæpius quoli-
bet anno: mittit filios ad doctrinam Chri-
stianam (si eos habet), est ciuis Bono-
niensis

piensis (sive diæcesanus) (sive per longum tempus Bononia, aut in diæcesi habitans) & iustas ob causas . . . ad hospitale ut curetur deferri non potest, habitat . . . in via . . . in parochia . . . In quorum fidem &c.

Ego ipse idem parochus qui supra me subscripsi. &c.

Pro pauperibus puellis;

Ego N. Parochus ecclesie N. fidem facio, & testor me visitasse N. filiam N. quam

existimo bonis moribus præditam esse, & bonis parentibus esse progenitam: sacram confessionem, & communionem pro ætate sua conditione satis frequenter singulis annis adit; doctrinam Christianam didicit, nata est Bononia (vel in diæcesi) aut per longum tempus Bononia est commorata, & est pauperissima, indigetque elemosina auxilio ut nubere possit. habitat . . . in via . . . in parochia . . . In quorum fidem &c.

DE CONGREGATIONE PRO REGIMINE DOMVS PIÆ, QVAE CATECHVMENVM APPELLATVR.

COLLECTOR.

IVS .V. Pontifex Max. fel. record. de Christiana fide propaganda ita sollicitus fuit, ut omnis generis nationum auxilia spiritualia excozitarit semper: & veluti optimus pastor, ut ad tutum ovile perditas oves duceret, non solum sedulam fidelemque ministrorum piorum operam adhibuerit, sed etiam ipsa pascua diligentissime comparare studuerit. Inter cetera verò cum ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo rogaretur, ut domum pro catechumenis & neophytis Bononia institueret; statim ipse saluberrimum hoc consilium amplexus, & huiusmodi domus aperiende facultatem Illustrissima Amplitudini S. præbuit, & ad illam quotidiano victu sustentandam sine mora annuum censum applicavit, ut in ea quicumque minoris ætatis ad sanctæ fidei lumen accipiendum accedant, usque ad annum ætatis 15. alantur, neque victus neque vestitus ipsis desit; maioris verò ætatis præter quinquaginta dies ante Baptismum, postquam illum susceperunt, in eodem loco commorari possint quindecim diebus: puella verò in separato domicilio, quamvis ipsæ adibus comprehenso post baptismum susceptum sibi esse, & sustentari debeant, quousque nubant, aut claustralem vitam eligant.

Locus huiusmodi Archiepiscopali cura, & custodia est commissus; cum autem Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus maxima diligentia opus esse animaduoceret, ut opus hoc sanctissime institutum in dies magis magisque, & redditibus temporalibus, & spirituali disciplina cresceret, congregationem erexit unam plurium nobilium virorum, & civium Bononien- sum quæ viris, & pueris; pariterque alteram matronarum, quæ feminis & puellis catechumenis & neophytis in eo loco gubernandis præset: usque regulas constituit, officia distribuit, munus unicuique suum præscripsit, ut hoc ordine, confusionis impedimenta arcerentur, neque solum ipsis catechumenis & neophytis, sed etiam ministris, & rectoribus consuleretur, quò spiritualem etiam fructum temporali negotio, quod charitatis est adiungant. Nos vero, quod in plerisque congregationibus huiusmodi præstitimus, non regulas ipsas integras asseremus, sed earum summarium, ab italico sermone, ut plurima alia desumptum, ex quo sufficiat operis huius qualitatem, & regimen agnoscere.

Summarium regularum congregationis Catechumeni.

De numero officialium.

TSI loci huius administrationis præcipua cura penes Illustrissimum D. Cardinalem Archiepiscopum, eiusque pro tempore successores esse debet, qui sibi reseruat facultatem constitutiones, seu regulas, ordinisque innouandi, immutandi, aut etiam penitus delendi, ministros eligendi, aut amouendi, aliaque omnia deliberandi, prout recto eiusdem loci regimini expedire magis existimabit: tamen cum indigeat eius Illustrissima Amplitudo in hac administratione pluribus instrumentis ad illam recte gerendam, non solum ministris ipsius loci, sed etiam alijs pijs viris & matronis, qui ministrorum operæ præsent, diligenter omnia perscrutentur, & ad Illustrissimam Amplitudinem suam quæcunq; prouisionem requirere viderint referant, & in consultationem etiam admittantur. Ideo huiusmodi piorum hominum, & matronarum congregationi decreuit, quò rectius omnia se habent, ut qui sequuntur officiales constituentur.

- Instructor unus, Scriba unus, Prior unus, Ratiocinator unus, Subprior unus, Revisor operum unus, Syndici duo, Custodes domus duo, Visitatores duo.

De munere Instructoris, eiusque electione.

INSTRUCTOR eligatur, qui ecclesiasticam disciplinam profiteatur, Sacerdos Theologus, sive sit ille secularis, sive regularis, dummodo sit sententia omnium sodalium congregationis admissus, & Illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi auctoritate ad hoc munus electus, atque approbatus. debet enim is cate-

chumenos, quod ipsa vox sonat viua voce instruere, & fidei Christianæ omnia fundamenta, & quæcunque alia ad salutem sunt necessaria distincte, & clare commonstrare; quòd si vnus tantum, ob catechumenorum numerum, huic labori ferendo satis esse non poterit, eligat duos, tres, aut quatuor socios, qui tamè prout necessitas postulabit, ab Illustriss. D. Archiepiscopo, ad hoc negotium pertractandum prius idonei existimantur, atque approbentur.

In catechumeno instruendo minus quadraginta dierum spacio non ablu- mat quicumque instructoris hoc munere perfungetur; quo elapso tempore statim is se ad Illustriss. D. Archiepisc. conferet, & legitimo testimonio, per notarium in tabulas relato, fidem faciet catechumenum idoneum esse, qui Baptismi sacro fonte in sinum ecclesie recipiatur.

Eiusdem instructoris munus erit, catechumenum sociare ad sacrum Baptismum recipiendum, & postquam baptizatus fuerit, illum sæpius visitare, interrogare de rebus ad fidem & Christianam doctrinam pertinentibus, in ipsa eundem magis magisque roborare, ad diuina officia frequentanda, aliasque spirituales exercitationes prosequendas inflammare.

Curabit denique idem instructor, ut baptizati catechumeni, sive neophyti peccata sua sæpe confiteantur approbatis Sacerdotibus, quos illis ipse assignabit, admonita, & consentiente congregatione, inuigilabitque ut eorundem confessorum fidem confessionis, & communionis administratæ neophytis, eorum vnusquisque ad se deferat; neque ante ab hoc instructor officio desistet, quam neophyti sacramentum etiam confirmationis sumpserint.

De electione Prioris, eiusque munere.

ELIGETUR vnus ex numero sodalium huius congregationis vir prudens & pto- bus, & administrandarum rerum huius-

huiusmodi peritus, quæ electio, vt ceterorum omnium officialium, fiet suffragijs secretis ea ratione, quam sodalitates omnes adhibere solent, videlicet per fabas nigras, & albas; hic Prior appellabitur.

Eius officium durabit ab ipsis kalendis Ianuarij, vsque ad kalendas Iulij exclusiue: ita vt electio huiusmodi fiat bis quolibet anno, duratura sex mensium spatio.

Ad ipsum spectabit hæc quæ sequuntur cum consensu, consilio, & auctoritate Illustrissimi D. Cardinalis Archiepiscopi, pro recto regimine huius pij loci curare, & perficere.

Tanquam is qui in specula est, & primum locum in congregatione obtinet, animaduertere debet, vt ceteri officiales congregationis & ministri domus Catechumeni, suam singulij operam diligenter exhibeant.

Neminem in domum Catechumeni, cuiusvis generis infidelem admittet, nisi prius nouerit eius antea actæ vitæ mores: certiorque factus fuerit, atque ipse etiam, quoad eius fieri potest, comperit sperandum esse, illum qui admitti postulat, vero desiderio salutis inflammatum iri, non autem necessitate victus, aut aliarum rerum terrenarum cupiditate principaliter allectum esse.

Id quod licet probatum illi sit, prius quam in Catechumeno locum ipsi assignet, Illustrissimum D. Cardinalem Archiepiscopum de omnibus commonefaciat, ab eoque quid sibi tunc agendum erit accipiat: & catechumeni antequam admittantur ore proprio ab eius Illustrissima Amplitudine baptizari, & benedicantur.

His ita præmissis catechumenos admittet, & custodibus & ministris commendabit, præsertim verò eos Instructori consignabit, curabitque ne quis eorum sine eiusdem Instructoris licentia domo alicuius negocij causa discedat: neque vnquam etiam licentia obtenta solus per urbem eat, nisi eo socio adiuncto quem ipse Instructor perscribet; Nec cum quouis indifferenter agat, loqua-

tur, aut scribat literas alijs infidelibus, quamuis ipsi essent parætes, aut fratres, siue alij ipsius affines.

Curabit præcipue, vt statim atque admissi sunt (neque ante admittantur nisi prius id polliciti fuerint) omnes sectæ illius, quam sequuti sunt, falsos ritus dimittant, veluti de ieiunijs obseruandis, precibus effundendis, alijsque eiusmodi.

Ad Priorem etiam pertinebit consensu prius congregationis obrento, vt si catechumenus ita inops erit, vt vestes sibi comparare non possit cum baptismum est suscepturus, ex redditibus ipsius domus, vel ex eleemosynis vestes huiusmodi ex panno albo, non magni quidem precij comparentur.

Item perficere Prior debet, vt baptismi catechumenorum dies per schedulas in vrbe varijs locis affixas diuulgetur, & à concionatoribus sacris etiam enuncietur: vt eleemosynæ à pijs fidelibus facilius, & affluentius colligi possint, & baptizandi à confraternitatibus spiritualibus laycorum nonnullis, quas Illustrissimus Archiepiscopus destinabit ad baptismum deducantur, si sint mares: si verò foemina à nobilibus matronis pluribus associantur, vnà cum omnibus neophytis, qui in hoc pio loco tunc temporis erunt.

Eleemosynas verò collectas hanc ob causam, aliasque omnes deponet Prior in Monte Pietatis, vt ipsis iuuari possint illi, quorum baptismi occasione sunt collectæ.

Similiter totius pecuniæ summa, quæ non solum ab huiusmodi occasione, alijsque piorum fidelium eleemosynis conflatur: sed etiam cuiuscunque arte atque industria, vel ab ipsis operibus mulierum catechumenarum, siue neophytarum elicitur, siue nendo, siue consuendo, siue texendo, alijsque huiusmodi muliebribus negocijs, sit Prior diligens asseruator: & custos, eamque omnem postquam opera vendita erunt, in Monte pietatis pariter collocet, vt cum earum aliqua nuber, aut in monialium claustris Christi sponsa fiet: eadem pecunia eiusdem puellæ

vel

De Visitatoribus.

vel mulieris, quæ eam honestissimo lucro acquisiuit, tribuatur.

Prior item toto tempore suæ administrationis curam geret omnium bonorum mobilium, & immobilium domus Catechumeni; redditus exiget, expensis præerit, vt omnia perficiantur cum incremento potius reddituum, quam aliquo quamuis exiguo detrimento: atque iccirco rationes dati, & accepti in libros referri diligentissime curabit: vt elapso suæ administrationis termino, omnia à Syndicis accurate examinari possint, & loci vtilitati, vt par est, omni ex parte prospiciatur.

Demum singulis annis, mense Nouembri die. 5. nisi dominica sit dies, sin verò sequenti post dominicam die, curabit Prior vt celebretur anniuersarium, pro defunctis sodalibus huius congregationis, & benefactoribus loci Catechumeni, necnon pro ipsis neophytis defunctis: eamque ecclesiam ad hoc peragendum adhibebit, quæ illi ab Illustrissimo Archiepiscopo deputabitur.

De subpriori, seu Prioris vices gerente.

Hic socius erit Prioris, manumque illi porriget, in onere regiminis perferendo: eligeturque eodem tempore quo Prior eligitur, eademque ratione ex numero sodalium congregationis; animaduertendum tamen est, vt in electione tam Prioris, quam eius vices gerentis, vnus eorum saltem semel vices prioris gesserit, aut prior fuerit, vt magis instructus res Catechumeni recte procurare possit.

Ad hunc pertinebit præterea cum prior abest, Congregationes indicere, ipsis interesse, & alia omnia facere, quæ prior si adesset faceret, quæque omnia in superiori capite sunt paucis relata.

LIBRI DE VISITATIONE SODALITATIS CATECHUMENI

Horum munus pariter ad sex menses durabit, eodem tempore & modo vt supradictum est, eligentur: ita vt saltem eorum alter hoc officio sit iam aliàs perfunctus: & necessitates omnes si quæ occurrent, & alia ad locum Catechumeni pertinentia recte percepta habeat. Quid illis agendum sit, ipsum nomen indicat, nam diligenter & frequenter locum visitare debent, Priorem iuuare, progressus in via Domini recte inspicere, ministrorum operæ inuigilare, ne quis negligentia, aut malitia ductus, loco damnum afferat: atque omnia summa charitate adnotata, Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo renunciare: deque ijs in ipsa congregatione, si oportuerit, agere: vt constitutiones seruentur tam à ministris loci, quam à deputatis officialibus Congregationis.

Curabunt item, vt cum nubenda aliqua ex neophytis erit, ipsi de mariti vita & moribus diligentissime inquirant, atque dos eidem puellis tribuenda tuto in loco collocetur: cumque casus accidat alicuius dotis recuperandæ, ipsi in hoc incumbant, vt vel puellæ dotata, vel ipsi loco pio vbi dotem acquisiuit vtilitati applicetur.

De Scriba.

EX congregationis arbitrio Scribæ munus duraturum est; non minus tamen, quam ad sex menses; is eligatur suffragijs maioris partis sodalium, sitque vir integer, & peritus, tabellio siue notarius. is omnibus negocijs congregationis intererit, instrumenta eiusdem omnia conficiet, eaque præsertim quæ ad dotes pertinebunt, quæ puellis neophytis distribuentur: quæ omnia, aliasque scripturas gratis conficiet, nihilque amplius ob suos labores quæret, quam annuam mercedem, quæ illi à congregatione assignabitur. Apud eum erit liber in quem referentur copiam omnium præcipuarum scripturarum ad Catechumeni locum

locum pertinentium, vnà cum earūdem indice, vt ad manus esse possint. nam originalia ipsa asseruabūtur separatim in Archiuo ad id deputato, quod duabus clauibus custodietur: quarum alteram prior habebit, alteram ipse scriba: neque aliqua scriptura ex eo vnquam quouis prætectu, aut occasione amoueri, aut extrahi possit, nisi cum consensu, & particulari decreto totius congregationis: alioquin qui secus fecerit, poenā incurreret priuationis officij, aliasque arbitrio Illustriss. D. Archiep. reseruatas.

Præterea idem Scriba inuentarium cōficiet omnium bonorum mobilium & immobilium domus Catechumeni, terminorum, confinium, censuum, reddituum, instrumentorum, contractuum, testamentorum: adnotatis die, mense, & anno quo confecta sunt, ipsoque notarij nomine. cuius inuentarij copiam in Archiuo asseruabit.

Item in separato libro describet nomina & cognomina sodalium huius congregationis, tam marium, quàm foeminarum. nec non in alio libro describet pariter nomina Hebræorum, siue aliorū infidelium, qui in Catechumenū in dies recipientur, qui baptizabuntur, & ab eo dimittentur vtriusque sexus: notata præsertim sēper causa, & rōne dimissionis.

De Ratiocinatore.

Hic eligatur à congregatione ad libitum, vt dati & accepti rationes diligenter, & fideliter scribat in libris, quos apud se habebit Prior. cuius officij tempore elapso Ratiocinator idem vnà cum Syndicis rationes omnes pariter subducet expensarum domus Catechumeni, & reddituum illius temporis, quo Prior officio suo perfunctus est: de quibus omnibus congregationem statim certiozem faciet, vt ab ea admonitus Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus iubeat, quid sit agendum.

De Syndicis.

Syndici duo eligentur à congregatione duobus quibusq; mensibus vi-

ri graues, & integri, qui expensarum & reddituum eius temporis, quo syndici erunt, vnà cum ratiocinatore, cui præerunt, rationem diligentem habeant: in qua subducēda, si quid non necessarium domui Catechumeni emptū esse à priorere repererint, expensam hanc non domui, sed ipsi priori adscribant.

De Reuisore operum.

Eligatur vir peritus maturæ ætatis, ex ordine artificum, qui reuisor sit operum, quæ catechumenæ, & neophytæ, præsertim verò puellæ perficere solent quotidie: vt ocium hac ratione fugiant & aliquid honestè lucrētur, quod in suum vsum pro dimidio conuertatur, cum à domo catechumeni dimittentur. quare huiusmodi reuisor nosse debet mercatores, & pretia, vt facilè iusta pecunia ex huiusmodi operum venditione extrahatur. singulis hebdomadis semel saltem reuisor hic vnà cum Priorissa congregationis mulierum, opera perscrutari debebit, vt sciat ipsoꝝ qualitatem, & quantitatem; librumque separatim habebit, in quo describat vniuscuiusq; catechumenæ, & neophytæ opera vendita, precium, diem, mensem & annum quo illa vendidit. pecuniam verò receptam statim atque vendiderit, priori consignabit, qui illam in monte pietatis collocet, & ab illo fidem acceptæ pecuniæ habere curabit. huiusmodi reuisoris officium ad annum vnum, aut alterum durare poterit ex arbitrio Illustr. D. Cardinalis Archiepiscopi: eique à congregatione, aliqua honesta merces annua constituetur, nisi ipse propria charitate ductus, hoc officio fungi vellet.

De custodibus domus Catechumeni.

Custodes duo pro domo Catechumeni à congregatione eligentur, grauioris ætatis, mas & foemina, & si fieri potest coniugati, aut alio affinitatis vinculo coniuncti, bonæ vitæ, & famæ, qui catechumeni domum custodiant, & guber-

gubernet: ita vt vir qui custos est, mariū tantummodo; foemina verò mulierū, seu puellarum curam gerat; caueatq. ne foeminæ catechumenæ, seu neophytæ extra illam partē domus, quæ ipsis assignata est vagentur: aut cum maribus quamuis honeste versentur, aut colloquantur, aut per fenestras inuicē aspici possint. hi custodes victum quotidianum catechumenis, & neophytis ministrabūt, qui sibi à congregatione assignabitur: eos ædificare studebunt non minus verbis, quàm exemplo honestæ vitæ, deuotionis, aliisque charitatis Christianæ officijs. Animaduertent, nē quis flagitiosus vir, aut foemina minus honesta, apud domū Catechumeni habitet: quod si acciderit, atque in omnibus pariter rebus, quæ in dies euenire poterūt, ac aliquo remedio indigebūt, Priorem, & Priorissam admo nebunt, quibus tanquā superioribus suis obediunt. Huiusmodi custodibus annua merces, ceteraq. ad victum necessaria à congregatione constituentur.

Animaduertenda generatim à toto congregationis Catechumeni corpore.

Circa Baptismum puerorum.

Pveri paruuli, qui nondum rationis vsum habent, neque de rebus ad fidem spectantibus instrui possunt, ad baptismum deducti ab ipsis parentibus, vt baptizentur: nequaquā expectandum est tempus, quo parentes catechumeni baptismum suscipiant, sed statim nulla alia legitima causa obstāte à cōgregatione examināda & probāda, baptizari debēt.

Huiusmodi pueri vt plurimū in domo Catechumeni detinebuntur, atque educabuntur: vbi assidue doctrinā Christianam edocebuntur, alicuiq; arti vel etiā literariæ exercitationi vacabunt, prout vniuscuiusq; propensio, captusq; erit; & saltem legere, & scribere discent, quousque ipsis à cōgregatione alio modo prospiciatur, nisi tales essent eorum parentes, vt ipsis illos restitui posse congregatio iudicaret.

Infantes lactentes cōsignentur extra

domum catechumeni mulieribus Christianis, quæ illos educant, quousque idoneæ ætatis sint, vt in domum catechumeni recipiantur: ætas verò idonea erit, cū sine mulierum particulari cura, in eadem domo gubernari poterunt.

Circa Neophytos adultos

Postquam catechumeni, qui decimū quintum ætatis annum excedunt, sacrum baptismum receperunt, non dimittentur statim, sed ad catechumenum reuertētur, vbi albis vestibus induti, quindecim insuper diebus victum habebūt: quibus elapsis, cōsignata ipsis eleemosyna, quā baptismi tempore consecuti sunt dimittentur, vt eorū vnusquisq; in sudore multus sui vescatur pane suo; nō enim decet vt congregatio illis ociose viuendi, peracto eorum negotio, in domo illa pia occasionem præbeat. Adiuuabit tamen ipsa eosdem, vt laborandi occasionem aliquam habeant, qua victum sibi comparare possint.

Quòd si in aliquam necessitatem incidant, congregatio à visitatoribus admonita, illis eleemosynas largiri non prætermittet: cuius auxiliū si neophyti quocumque casu exoptant, admoneantur vt quamuis à Catechumeno dimissi sint, curent tamē ne vllum cū hebræis, aut alijs infidelibus, vel verbis, vel per literas cōmercium habeant, nisi expressam licentiam ab ipsa cōgregatione obtinuerint; quòd si quis aliter fecerit, congregatio à Visitatoribus certior facta, non solum ipsum consuetis, aut alijs subsidijs priuabit, sed etiam ad Illustrissimi D. Cardin. Archiepiscopi tribunal delatus alijs poenis mulctabitur.

Circa Neophytos qui Baptismum extra urbem Bononia susceperunt.

Nvillus neophytus, aut neophyta, qui Baptismum extra urbē Bononiae suscepit, in domū catechumeni admittatur, nisi ob vrgentissimam causam, atque id expressè madante Illustriss. D. Card. Archiepiscopo: sed aliquo necessi

tatis casu imminere, congregatio illi ali quam eleemosynam erogat ex arbitrio Prioris, aut Visitatorum.

Circa puellas Neophytas.

CVret congregatio, vt puellæ neophytæ siue adhuc sint in loco catechumeni, siue apud pias matronas sub regimine congregationis viuât, diutius quam par est, & honestatis periculû patitur, eo modo non detineantur: sed vel Deo in claustris monialium si dedicent, aut nubant: prout earum desideria, & uocationes esse cognoscet congregatio.

Caueat verò ne vlla neophyta extra catechumenum alijs neophytis custodienda tradatur: sed ijs personis, quæ nõ solum piæ sint, sed christianis parentibus oriundæ.

Circa dotem puellarum Neophytarum.

DOs cuiuscumque puellæ neophytæ, quæ propria bona non habeat, erit integra eleemosyna, quæ baptismi eiusdem tẽpore collecta in Monte pietatis asseruatur: & dimidia pars totius lucri, quod ipsa ex suis operibus in catechumeno receperit: & præterea lir. 300. bonenorum; quæ pecuniæ summa ipsi à domo Catechumeni assignabitur, iunctis alijs centum lir. quæ in bonis mobilibus ipsi pariter à domo Catechumeni assignandis tribuentur. Quã dotẽ ab eadẽ domo consequetur illæ neophytæ omnes, cuius mores, & disciplina dũ in Catechumeno fuit, illa ipsa dignam esse indicabunt.

Huiusmodi verò pecuniæ summæ siue dotis, siue bonorum mobilium nomine, aut ipsa neophyta nubat in Ciuitate Bonon. aut alibi: nequaquam soluentur, nisi futurus neophytæ maritus, prius quam illas accipiat, idoneam cautionem præstiterit à cõgregatione. probandam, & à scriba congregationis accipiendam, & per publicum instrumentum firmandam: vt si casus veniat, quo ipsæ pecuniæ restitui debeant, sine vlla difficultate, & morâ restituantur neophytæ nuptæ, aut ipsi domui Catechumeni, si neophyta moriatur absque filijs legitimis & naturalibus ad præscriptum sta-

tutorum Bononiæ; aut impudiciã meretriciam sequeretur etiam viuentem marito: quo casu, nisi maritus tali probro consentierit, apud eum dos erit, donec matrimonium durabit: post quod eadẽ pecuniæ ad domum Catechumeni spectare debebunt; ad quam pariter deuoluentur, si constet maritum meretrici uxori assentiri.

Circa alienationes bonorum Domus Catechumeni.

VT bona immobilia domus Catechumeni cõseruentur, prohibentur omnino cuiuscumque generis alienationes eorundẽ bonorũ sine legitima causa, aut nisi grauissima necessitas urgeat faciendẽ quo etiã casu si ad alienationẽ aliquã veniendum erit, id fieri nõ possit, nisi re ipsa in congregatione proposita, & diligenter examinata corã Illustriss. D. Car. Archiep. à quo de ratione adhibenda cõsulto summo Põt. deliberabitur, & quid agendum sit ad maiorẽ vtilitatẽ domus Catechumeni præcipietur: alioquin quæcumque alienatio irrita, & nulla ipso facto censeatur.

Circa locationes bonorum Catechumeni.

CAuetur ne vlla locatio bonorũ immobilium Catechumeni fiat cuiquã ex officialibus congregationis, aut eius affinis & propinquis.

Neque locationes alijs legitimẽ factæ ad longius tempus durare possint, quam trium annorum: vt omnis occasio auferatur, hoc sanctum opus aliqua ex parte aliquo dãno, aut iactura afficiendi.

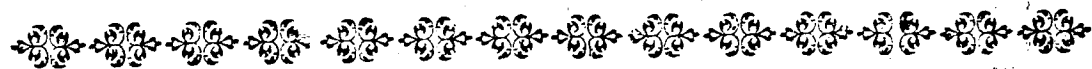
De congregatione mulierum Catechumeni.

CVm superius dictũ sit, ad mulieres pias, quarũ cõgregatio pariter atque hominũ ab Illustr. Archiep. instituta est, regimen loci catechumeni, hoc est catechumenarũ, & neophytarum pertinere: ipsis etiã suæ regulæ cõstitutæ sunt, quæ in omnibus, ex præmissis de congregatione virorum pendet, tam quoad officialium nomina, quam quoad munera in catechumenis, & neophytis instruendis,

& gu-

& gubernandis: quæ tamen omnia sepe ad virorũ congreg. per visitatores, ab huiusmodi pijs matronis percepta referuntur; cuius est ex Illustriss. Arch. auctoritate, quæ supra dicta sunt, aliaq. prout ca-

sus contingunt, & eius Illustriss. Amp. iubet, diligentissimẽ animaduertere, & perficienda curare. & religioni, castitati, ac deuotioni catechumenorum in omnibus assiduẽ inuigilare.

DE CONGREGATIONE INFIRMARIORVM,

COLLECTOR.

VM Illustrissimus D. Cardinalis Archiep. pauperes Bononiæ in tria genera distribui animaduertet, hoc est eorum qui verecundi vocantur, qui ex ordine nobilium in paupertatem inciderunt, atque his sodalitas priscis vsque temporibus instituta prospicit: tum eorum qui mendicantes dicuntur, nempe qui ostiariæ eleemosynas quaritabant: quorum curam ex auctoritate eiusdem Illustrissimi Card. Archiep. amplissima sodalitas sancti Gregorij mendicantium suscipit; quo loco omnes huius generis pauperes vtriusque sexus colliguntur, neque per ciuitatem vagari permittuntur: denique eorum qui sunt medij inter vtrumque hoc pauperum genus, qui vel ob temporum calamitates, vel ob alias causas multiplices miseratione dignas, in ipsis domibus maxima inopia premi reperiebantur; his inquam, quibus sodalitates nulla subueniebat, quæ ex proprio instituto alia opera pia amplectebantur, pastoralis sollicitudinis studio omni conatu consulendum esse statuit Amp. S. Illustrissima.

Quare plurimum nobilium virorum, & egregiorum ciuium congregationem instituit, eamque appellari voluit nomine Infirmariorum, quæ eo præsertim dirigitur, vt iuuentur pauperes, qui in huius tertij generis arumis versantur: qui cum habeant filios paruulos, vel puellas adultas, vel senes decrepitos, infirmos, difficile domos deserere possunt, vt alia ratione sibi victũ comparant: ita vt in ipsis domibus languere cogantur, & aegritudinibus etiam contabescere.

Hi verò sodales ab Illustrissimo Card. Archiepiscopo selecti ad pietatis opera propensissimi nullis stimulis indigerunt, vt hoc eximia charitatis officium ex animo amplecterentur. eorum verò munus est, huiusmodi infirmos, aliosque inopes domi commorantes visitare, eisq. eleemosynas, quas colligere satagunt, impartiri. Cuius quidem eleemosynæ erogandæ & colligendæ non solum ipse Archiepiscopus fuit auctor, atque hortator, & annuos quosdam redditus eam ob causam, huic congregationi assignauit: sed etiam cum operis huius institutionem Illustrissimo & Reuerendissimo D. Cardinali Montalto Bononiæ Legato dignissimo significasset, ipse quoque dum legationis suæ munere illo perfungeretur sponte, qua ipsius fuit insignis benignitas, eidem congregationi annum censum attribuit.

Hæc nos altius repetita descripsimus, quia cum noua sit huius congregationis institutio, opera pretiũ videbatur, vt de ea, quæ Domino iuuante, fructus uberrimos parit, & paritura est, tam spiritus, quam corporis salutis, latius lector instrueretur. Porro ipse Illustr. Archiep. regulas eidem cõstituit, quibus recte dirigatur: quarum tamen nos, ut breuiores simus, neque superfluumus, hic tantummodo summarium præcipuorum capitum asseremus, ex quibus reliqua conijci, atque satis intelligi poterunt.

S V M M A R I V M
præcipuorum capitum statutorum
congregationis Infirmariorũ.

I. **Q**ui cõgregationi Infirmariorum adscribetur, in ea ætate erit constitutus, quæ ab Illustriss. D. Car. Archiep. idonea probabitur, vitæ integritati, morũ disciplinæ, deuotioni, alijsq. Christianis virtu-

tibus deditus, atq; probatus. Quæ omnia antequam adscribatur, diligenter inuestigabuntur. Congregatio verò, omnibus recte cognitis illum solito suffragiorum more admitter; nomenque ipsius à congregationis secretario statim in tabellam referetur.

2. Officiales erũt præcipui, Prior vnus, Visitatores octo, & Secretarius vnus;

vnus; ceterum officialium minorum nomina, & munera mutanda, siue addenda, siue minuenda, cum consensu Illustriss. Archiepisc. arbitrio congregationis relinquuntur: & hi officiales maiores non nisi praesente Illustr. eodem Archiep. aut eius Vicario generali per suffragia eligentur.

Prioris officium ad semestre durabit: penes hunc erit congregationis regendae potior cura.

Visitatorum officium tribuetur viris, qui magis apti esse iudicabuntur; ad duos autem menses durabit: & ex congregationis instituto, familias egentes singulis quarteriis ciuitatis bini distributi visitabunt, & eleemosynas impertient: neque verò vnquam visitabunt, nisi bini sint; quod si eorum alter defuerit, alius ex congregatione socius Visitatori deficienti substituetur. Iidem infirmorum, & egentium numerum, & conditionem, & nomina, & eleemosynae datae singulis quantitates à secretario congregationis describi curabunt.

Secretarius, infirmorum nomina, a-

liaque vt supra à Visitoribus renunciata in libro ad id deputato describer, item dati & accepti rationes diligenter adnotabit.

6 Mandata pecunia, quae in eleemosynam eroganda est, à visitoribus non distribuetur, nisi subscripserit schedulae Illustriss. Card. Archiepiscopus, siue eius Vicarius, vnà cū Oeconomo archiepiscopali, & congregationis ipsius Priore.

7 Arculae in templis desigentur, quarum clauem vnã Prior congregationis, alteram secretarius habebit; nequẽ vnquam, nisi eodem Priore, visitoribus, & secretario praesentibus, pecunia eleemosynae causa iniecta, extrahetur.

8 Singulis octo vel ad summum quindecim diebus congregabuntur omnes sodales eum in locum, quem praescripserit Illustr. D. Card. Archiep. eodem praesente: cui significabunt visitatores numerum eorum quos visitauerint, pecuniae collatae quantitatem; aliaque ad congregationis spiritualem fructum, & pii operis, quod ipsa tractat incrementum spectantia examinabuntur.

Cum autem his casibus non omnes alloqui posset coram Illustriss. Archiepiscopus, & quid ipse sentiat, populum suum tam ciuitatis, quam dioecesis certiore facere cuperet, literas pastorales pramissit, quas hic adijcimus.

Promulgauit quoque eodem tempore idem Illustriss. Iubilaum plenarium à Gregorio XIII. concessum eandem ob causam urgentis pestilentiae; cuius promulgationis rationem hic non collocabimus, nam eam in alijs huiusmodi rebus superius satis explicauimus.

L I T E R A E P A S T O R A L E S

Illustrissimi & Reuerendiss. Cardinalis Palæoti Archiepisc. Bononiae

Ad populum suum in periculo pestilentiae.

Gabriel S. R. E. Cardin. &c.

Vereor dilectissimi filij, non tem pus illud aduenerit, quo cum propheta Amos vere nobis liceat dicere. *Leo rugiet, & quis non timebit?* iamdiu magnus Dominus, & terribilis nimis irae suae furorem in varia Christianorum Regna coepit effundere: nam modo à finibus terrae irruerunt gentes, quae Deum ignorant, quærentes animas nostras: modo feditionibus conturbati sunt populi, & inclinata sunt Regna: modo hæretici insidiati sunt nobis, quasi leo in spelunca sua: interdum ciuitates vidimus esurientes & sitientes, ac frugum inopia laborantes: quandoque etiam terram commotam esse, & magno cum hominum terrore contremuisse scimus. Nunc verò demum teterrimus quoque pestilentiae morbus varia in Italia, atque extra Italiam oppida sic inuasit, transiens de gente in gentem, & de Regno ad populum alterum: vt magno nostro cum dolore faciem eorum iam prope deformatam, & facta ea esse loca horroris, & vastae solitudinis audiamus. Quamobrem cum ex grauibus aliorum, & praesertim vicinorum nostrorum vulneribus iram diuinam in dies ingrauescere: atque Angelum eius percutientem in manu potenti, & brachio excelso huc, atque illuc cō cursare stricto gladio videamus; quid est cur non merito extimescendum sit nobis, hæc adeo clara & formidabilia exempla intuentibus, ne accedat quoque ad nos malum, & flagellum appropinquet tabernaculo nostro?

Quemadmodum igitur cum intonuit de caelo Dominus, & illuxerunt fulgura, & coruscationes eius, paratque terrae pluuiam, prudentes homines repente cogitare de parandis sibi aduersus impendentem tempestatem subsidiis solent; sic nos cum Epidimiae contagione late serpere, & iamiam agris, tectisq; nostris prope adeo accedere cernamus, vt vere illud vsurpare possimus, *Arcum suum tendit Dominus, & parauit illum: & in eo parauit vasa mortis*; profecto non est cur longiorem quærendis remedijs moram interponamus, monente scriptura, *ante languorem adhibe medicinam*. imò verò res ipsa cogit, vt primo quoque tempore omnia consilii, ac diligentiae nostrae auxilia expediamus: nam vt ait propheta. *De disti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus*. Igitur vt solertes medici, cum scite alicui occurrere ægritudini volunt, primum causas eius inquirunt; atque ipsas peccantium humorum, & facili corruptioni obnoxiorum qualitates indagant; sic nos in his malis, quibus à diuina potentia premimur, primum eorum principia perscrutemur, deinde animum ad opportuna conquirenda remedia conferamus.

Ceterum cum omnis hic mundus eximia summi Dei Domini nostri sapientia gubernetur: neque ille aliud studeat, quam vt nos ad gloriam suam caelestem perducatur: satis constat, diuersas illum ad hanc rem faciendam subinde rationes inire: nam modo praue nit nos in benedictionibus dulcedinis, vt ad gratiam

N n 3 & di.

D E C O N G R E G A T I O N I B V S
E X T R A O R D I N A R I I S.

COLLE-
CTOR,

PRAETER eas congregationes, quas hic attulimus, & quae consuetae sunt Illustr. D. Card. Archiep. licet ex ipsis quoque plures omittantur, & nonnullae magis singulares hic sint collocatae; sunt etiam aliae congregationes, quae extraordinariae appellantur, & praeter consuetum habentur, cum occasio aliqua sese offert, qua publica alicui rei consuli debeat.

Haec verò quoniam eò magis necessaria sunt, quò difficiliore, & repentini casus, vt plurimum eueniunt, & praesens remedium exposcunt; ideo alijs congregationibus, quarum complurium formulas, & rationes iam exposuimus, hanc etiam adijciendam esse existimauimus.

Atque inter ceteras, quae nobis huius generis ab Ill. D. Card. Archiepiscopo suo tempore institutis, se obtulerunt: illa fuit, quam cum pestis late per plures Italiae ciuitates se diffunderet anno Domini 1576. & Bononia, ab infectis populis quodammodo circumdata, in maximo discrimine versaretur, idem Illustr. Archiep. maxima ciuitatis, & dioecesis spirituali, & temporali utilitate & comodo, paterna in suos filios dilectione, & sollicitudine ductus erexit, & exercuit.

Ab hac autem congregatione plurima remedia emanarunt Illustriss. Archiep. vigilanti ac excogitata, & praecipua; verum nos, vt morem nostrum prosequamur, & ne eadem repetantur, si aliter res non suadeat, quoad eius fieri potest, studeamus: hic exempla tantummodo pauca quaedam huiusmodi Pastoralium prouisionum collocabimus: ex quibus tanquam à fonte, riuuli deduci poterunt, ad reliqua, quae omittuntur percipienda:

& dilectionē sui alliciat: modo asperius ac quodammodo inclementius, quasi auertens faciem suam, nobiscum agit: ut sancto sui timore, ad mandata sua custodienda, & legem suam exquirendam compellat. Vbi verò neutro se proficere modo videt, nosque oblitos beneficiorum suorum, atque conuersos in arcum prauum pertinaciter in sua violanda lege persistere; tunc ultionum Dominus, qui iustitiæ suæ dexteram infinitæ misericordiæ suæ vult esse æqualem, tamquā bellator fortis excitat potentiam suam, atque ad remedia extraordinaria, eaque validiora se confert: non solū vt nos tanquam ficulneam infructuosam, quæ frustra terram occupat succidat: sed etiam quod periculum subsit, ne proximos turpitudine vitæ nostræ inficiamus. Itaque ille, vt reliquum corporis sui mystici integrum à tam foeda contagione conseruet, nos membra putrida ab illo recidere, & radicem nostram de terra viuentiū euellere constituit, & nouam quasi hominum sementem nondum prauo nostro exemplo cōtaminatam serere decernit, quemadmodum ipse aperte se facturum denunciauit dicens. *Si audire nolueris vocem Domini tui, adiunget tibi Dominus pestilentiam, donec consumet te de terra: percutiet te egestate, febris, ardore, & aestu, & aere corrupto, ac rubigine, & persequetur donec pereas.* Neque verò dubium est quin adhuc mitissime nobiscū egerit Dominus, qui hanc Ciuitatem incolimus; nam si diligenter bona ab illo nobis data, & quanta fecit animæ nostræ consideremus: ille urbem diuitiis locupletauit, pulcherrimis ædificijs exornauit: ille numerū artium auxit, scientias illustrauit: ille bella propulsauit, ille deniq; summum etiā Ecclesiæ suæ Pastorem ex nostro corpore excepit, qui post eximia in Christianam Rempublicam merita, amplissimum demum thesaurum cælestium gratiarū aperuit, & vniuersale Christiano orbi liberaliū concessit. Quibus beneficiis acceptis, quid tandē non à nobis expectari par erat, innocentiae, pietatis, pudoris, sanctitatis, religionis, omnique virtutis, in quod reliquæ Europæ ciuitates intue-

rentur, exemplum? cum scriptum sit. *Cui multum donatum est, multum queretur ab eo.*

Verumtamen si dicere liceat, quamquam nonnulla vos aliquando non contemnenda religionis documenta dedistis; neq; abnuī potest, quin multi adhuc in Ecclesijs benedicere Domino, sacrosancta eius mysteria celebrare, & spiritualia obire opera perseuerent, quos repleat Dominus caelesti rore benedictionis suæ; dubitandum est tamen etiam atque etiam, ne in multorum pectoribus nondum ignis ille sancti eius amoris sit accensus, qui in tantis Dei beneficiis posebatur: cū in eis nulla neque vitæ emendatio, neque morum, ac disciplinæ eluceat immutatio. Quid enim? nonne diebus festis, quos mater Ecclesia, vt soli Deo uacemus, & confiteamur nomini eius sancto præcipue instituit, adhuc multorum ædes, ludis, cætibus, & inanibus colloquiis patent: iisdem etiam horis, quibus ab Ecclesia ad celebrandam, & recolendam sanctam ipsius misericordiā inuitamur? nonne otiosæ ac lentæ decursiones, & profana spectacula in iisdem solemnitatibus obeuntur? nonne multi in ædibus sacris non proponentes sibi Deum ante conspectum suum, imò verò omni abiecta verecundia illius tremēdæ maiestatis, nugis serendis, & curiosa indagando, indignioraque alia moliendo, cum magno bonorum virorum scandalo & offensione incumbūt? Taceo mulieres, quarum plerasque constat lasciuienti habitu vsque adeo sibi indulgere, vt multæ adhuc, quod Isaias grauiter detestatur, extēto collo, & superbo gradu, vestimenta trahant, lunulas, murenu-las, palliola, in aures, gemmas in fronte pendentes gerant, genas mendacio inficiant, & turritum crinem alienorum capillorum molimine struant: & quod grauius est, se ipsas his compositis præstigiis nec velato, sed aperto capite, cōtra Apostoli præceptum, tales se in Ecclesijs ante Dei faciem, & beatorum Angelorum conspiciendas exhibere nō erubescant.

Quid comeffationes, impudicitias? quid simulacra gentium argentum, & aurum? quid obreftationes, fraudem, mendacia,

dacia, atque alia flagitia dicam, quæ tanquam funes, multorum corda circumplexa sunt? num hæc vobis grati animi, ac sancto Dei obsequio dediti argumenta videntur? an totidem potius hostium ipsius, quasi acies, & vexilla sub Principe tenebrarum explicita? & licet infinita illa prouidentia interim acré iustitiæ suæ gladium non recondens, ab infidelibus, & hæreticis pios, & catholicos trucidari; sacra templa profanari, tot oppida, atque adeo celebra perualtari permiserit, vt his exemplis homines ad officium reuocaret, & in salutis viam dirigeret; Nos tamen adhuc ad tantos clamores tamquam surdi non audientes, & ad cælestis solis radios oculos claudentes, nec diuini cōsiliū beneficia, aut minas agnoscetes, quin corda nostra salutaribus illius monitis obserantes, adiicimus quotidie iniquitatem super iniquitatem.

Quamobrē quid aliud iure possumus expectare, si lōgius hac ire via pergam⁹, quam id quod in Deuteronomio scriptū est. *Quoniam non audiuisti vocem Domini tui, sicut ante latatus est vobis benefaciens, vosque multiplicans: sic letabitur disperdens vos, atque subuertens, vt auferamini de terra.* Aut quod in Leuitico. *Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaueritis ex aduerso mihi: ego quoque contra vos aduersus incedam, & percutiam vos septies propter peccata vestra, inducamque super vos gladium meum ultorem fœderis mei: cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri.* Conuenit, charissimi filij, supremo excelsi rerum conditoris folio, ad cuius nutum cæli columnæ contremiscunt, vt nos quoque ipsum tamquā Regem Regum, & Dominum dominantium agnoscamus, atque aliquando tandem sentiamus (quod nos facere per tot annos in animum non induximus; vt turpitudines, simultates, scenerationes, obreftationes, luxus, otia, atque innumerabilia alia peccata à nostris pectoribus arceremus) ipsum ea posse, pro summa dextera suæ potentia, vel exiguo temporis spatio radicitus extirpare, pestilētia præcipue corporis immittenda, quæ se sociā animæ pestilentiæ iungat, quæ sensus

nostros tantopere oblectare videtur.

Causa huius mali reperta, quæ non aliunde, quam à nostris criminibus oritur: haud quaquam operosum erit, idoneum remedium, si illo vti noluerimus inuenire. Ne igitur longe à re proposita recedamus, placet, vt prudentiam, ac vigilantiam æmulemur eorum, qui Reipublicæ præsumunt: sic enim veram rationem addiscemus, qua nos ab animi pestilentia præseruemur; quo facto simul etiam exteriorem corporis luem euademus. Quemadmodum igitur illi omnibus viribus eò incumbunt, ne qui suspectæ valetudinis homines in urbem introeant; ac propterea in finibus agri, & ad portas vrbs custodes habēt collocatos, vt corpora à pestis contagio tueantur; sic nos omne studium in eò ponere nostrum debemus, vt oculos nostros, aures, manus, linguam, ceterosq; sensus custodiamus, per quos tamquam per aditus quosdā, & portas animi contagiones irrepunt, vel potius irrumpunt. Nihil igitur oculi recipiant quod vanitates hauriat: nihil aures, quod à veritate auditum auertat: nihil manus, quod iniustitiam concinet, quod pauperem rapiat, aut quod sanguinem innocentem effundat: nihil lingua, quod litis horror insonet, dolosum, aut turpe sit; nihil in alios se infinet sensus, quod quemquā ad aliquod impellere flagitium queat. Quin etiam vt illi neminem admittunt, qui tesseram valetudinis à Præfectis obsignatam non habeat; sic vos rogo, filij, ne curas, & cogitationes vestris pectoribus admittatis, quæ symbolū non habeant ab Ecclesia Romana signatum. Et vt illi enixe student, ne à codicillo adulterino decipiātur; sic & vos laboretis, ne schedam manu diaboli scriptam integræ loco recipiatis. Etenim qui simultates animo retinet, ac satis esse se si uerbo deponantur existimat, oreq; suo benedicens, & corde maledicens, se in gratiam cum inimico rediturum pollicetur: verū ipsum Vrbe exterminari poscit, ne in oculos ille quandoque suos incurrat; profecto à pestilenti opinione decipitur, quam in animū intulit peruersa valetudinis tessera à Diabolo,

à diabolo, & mundo subscripta: quæ ab illa longe diuersa est, quam Christus nõ solum tadidit dicens, *diligite inimicos uestros, benefacite ijs, qui oderunt vos; sed etiam in Cruce exemplo sui sanctissimo confirmauit. Eadem ratione qui imaginarijs emptionibus, aut alijs fucatis contractibus forti id, quod non debet accumulatur, se induci patitur à scheda fallaci diaboli dextera subscripta: neque enim congruit cum ea, quæ vere scripta est, Mutuum dantes, nihil inde sperantes. Et qui illicita à se mulierum consortia non repellit, sed adhuc in luto libidinis volutatur, turpitudinem suam humane fragilitatis, aut iuuentutis, aut corporis constitutionis nomine velans: ipse se decipi finit à ficta pagella, quam interior conscientia non excusit; simili modo, qui spatia, decursiones, & congressus hominum celebrat, vbi per speciem tempestiui solatij, & cuiusdam domesticæ consuetudinis sedes, aduersus fratrem suum loquitur: is iustam haudquaquam tesseram prodit, & sine dubio pestilentiam in animum infert, vnde diuina iracundia concitata, pestilentiam illi corporis parit.*

Quoniam verò præter ea, quæ extrinsecus admouentur remedia, quædam alia interiora elegantes afferre medici solent, vt theriacam, mithridatum, & eiusmodi alia: propterea oportebit, imò verò necessarium erit, vt pro singularibus medicamentis, pias orationes, humilem contritionem, frequentes confessiones, & sanctum Eucharistiæ sacramentum adhibeatis. Neque enim ad sananda peccatorum vulnera, & ad expellenda nefanda ex animis nostris idola, & ad mitigandam diuinam iram his quicquã potest esse præstantius, vt rectè propheta monuit. *Si misero pestilentiam in populum meum: conuersus autem populus meus, super quos inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit penitentiam à viis suis pessimis, ego exaudiam de celo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum. His autem in officijs occupati, simul illud etiam meminisse debetis, vt præcipua*

Deo vota pro incolumitate omnium faciatis, in primis verò vicinorum nostrorum, qui tetra lue pestilentie conflantur: sic enim non solum munere Christiani hominis, quod Deo acceptissimū est, perfungemini: sed facilius etiam sanctam eius vobis gratiam conciliabitis: qui vt in quoque maximam elucere vim charitatis anima duertit, ita in eum promptissime se effundit.

Iam verò ne hoc quidem præterire filitio volo, dum mecum, quemadmodum his annis, quibus huic ego gregi præfui, tam multa in oculis meis commissa piacula sint reputo: fieri interdum, vt non mediocriter verear, ne hæc mala, mea in primis culpa contracta sint, quia vt Ezechiel monuit, *Quod abiectum erat non reduxerim, quod confractum non alligauerim, quod infirmum non consolidauerim, & quod perierat non quæserim*, neque omnino hoc munus, ea qua decuit Pastorem vigilantia, & charitate obierim: cum proditum sit, sæpenumero populos vitio eorum, qui eis præfunt, in multa mala præcipitari. Quod si esset, ego qui saltem mihi conscius sum, me scientem à lege non defecisse, primum ad Deum me conuertens, dicam cum David. *Ego sum qui peccaui, & ego inique egi; isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur Domine obsecro manus tua contra me.* Deinde ad vos, qui ad hæc mala efficienda vestra fortasse non leui cupiditate, & culpabili negligentia concurristis, dicam partes esse vestras, vt non solum ex altissimo somno surgatis, sed etiam, vt me ipsum in tam graui ferendo onere subleuetis, vt in cõmuni periculo auxilia inuicem præbeamus.

Ac præsidium quidem, quod à vobis postulo, est firmum mutandæ vitæ decretum, ac summa animi alacritas ad ea studiose complectenda, quæ vobis paterno studio pro salute vestra proponam, neque enim vereor quin Deus vbivestrum hoc adeo Christianum propositum viderit, vberioremi mihi in dies spiritum largiturus sit ad vos in vijs ipsius dirigendos, & veniam pro vobis, & pro me ipso ab ipsius infinita misericordia consequendam;

dam; ex quo muratis vitæ nostræ studijs, & ipse suam aduersus nos iram, indignationemque conuertet: cum Propheta dicat. *auferite Deos alienos de medio vestri Baalim, & Astaroth, & preparate corda vestra Domino, & seruite ei soli, & eruet vos de manu Philistym.* Quòd si illa æterna prouidentia præsentiret fortasse euerturum vt nos si ab imminente hoc periculo eua deremus, grauius de integro laberemur, atque ob eam causam meritas de nobis in hoc tempore expetere pœnas vellet; optarem maxime, filii charissimi, quod S. Gregorius monet, ad repentinū horribilis huius, feralisque morbi impetum cauendum, *ubi non languor mortem præuenit, sed saepe languoris moras mors præcurrit*, vt nos in primis dum, *flere ante percussione uacat, reuocemus ante oculos mentis, quicquid errando commisimus: & quod nequiter egimus, flendo puniamus, præueniamus faciem Domini in confessione: & sicut propheta admonet, Leuemus corda nostra cum manibus ad Deum.* deinde vt robore Christianæ fortitudinis septi, quæ præsentis vitæ conditionem contemnit, atque æternitatem cælestem tantummodo intuetur: omnem animaduersionem erecto animo subeamus, quæ à paterna, & iusta ipsius manu suscipiatur, memores scriptum esse, quod *quem diligit Dominus castigat, & flagellat omnem filium quem recipit*, simulque ad officium Christiani hominis spectare, vt mortem non in malis, sed in bonis potius ducat: cum hinc non ad interitum, sed immortalitatem: non ad damna, sed præmia: & à corruptione, ad incorruptionem: à laboribus, ad requiem; atque ab exilio, ad cælestem patriam perducamur. *Non tangit iustos (ait Sapietia) tormentum mortis, nisi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Spernit Christiana mens (ait S. Cyprianus) omnem iniuriam præsetium malorum, fiducia futurorum bonorum, cum hinc terrenis caelestia, paruis magna, caducis æterna succedant. Et hoc est victoria, que uicit mundum, fides nostra.* Horreat mortem, qui spem in sanguine Christi effuso non habet: horreat mortem, qui cælum non suspicit: horreat mortem, qui se ad

Regnum æternum vocatum esse non sentit. Nos autem Christiani, qui vero fidei lumine illustrati sumus, qui certum cælestis hæreditatis pignus habemus & quotidie, *Adueniat Regnum tuum*, oramus: cur pauere, ac trepidare ad mortis mætionem debemus, si à Deo vocemur, vt bonis sempiternis afficiamur, atque condonemur, quod ab illo perimus; & quod boni omnes imis semper precibus contenderunt? imò magnam erga nos Dei misericordiam confiteamur, si ei libuerit hoc pestilentie vulnere nos abripere; exemplo David, cui cum optio esset mortis oblata, elegit ille recusatam fame, & gladio, populum sum Dei iudicio subiici; Ex qua re colligit sanctus Gregor. in his qui diuina hac percussione intereunt, Dei gratiam ostendi: quãdo ea uocatione obeunt, quam propheta sancto, pro munere constat fuisse oblatam.

Quòd si in quemcunque certaminis casum auxilium, aut alacritatem animi aliquam afferre vobis ipsa amantissimi pastoris vestri præsentia potest, iam nunc ego licet necessariis fortasse præfidijs destitutus, polliceor me assidue vobiscum vnà futurum, neque vos vlla ratione propriis facultatibus, vita, precationibus, sacrificiis, atque ea corporis, & spiritus charitate, quam mihi Deus concesserit vilo tempore, locouè destitutum, dum illi placuerit me his corporis vinculis apud vos retinere. Vtinam autem maiestati ipsius hanc mihi largiri gratiam libeat, vt quemadmodum ego vobiscum vixi in terris, sic vos aliquando reuitam in cælis, ad fructū ipsum ex cælesti patria capiendum in secula seculorum. Amen. Datum Bononiæ in Episcopali Palatio die 3. Octobr. M.D.LXXVI.

INDICTIO
orationis habendæ in ciuitate Bononiæ, imminente Pestis periculo.

ILLA ecclesiastici sententia & cordibus fidelium omnium imprimenda nunc præsertim esset, & totis uiribus curandum: ut que

que ipse admonet perficerentur, dum inquit, Homo sapiens in oibus metuet, & in diebus delictorū cauebit ab inertia, hoc est, cū instauerint tēpora periculosa, cautiū, & diligentius se geret. Etsi enim hac ciuitas ab omni parte aliarum ciuitatum flagella audire, & inspicere potest, quæ placuit diuina misericordie ab illa in hunc usque diem auertere; tamen charitatis officium est præcipuum, vt non solum nobis ipsi auxilia comparemus, sed etiam illa alijs quoque fratribus nostris, quantum in nobis est, impertiamus.

Cum autem vt nos tueamur, non arma sumenda sint, non mœnia uallis, fossis que munienda, non exercitus comparadi: nam bellum Dei, hoc est, cui humana vires resistere nequeunt; ideo paterna sollicitudine ductus Illustriss. D. Gabriel Card. Palæotus Archiep. noster Deū in primis placandum esse animaduertens, & spiritualia remedia temporalibus præponenda, id assidua, & feruentissima oratione præstari cupit; ipsa enim velut fidelis nunciū, mandatum peragit, & penetrat quod caro non peruenit: ipsa posita est, per quam ira Dei suspenditur, uenia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur.

Verum quia, si quod præcipit Deus fecerimus, quod petimus obrinebimus: debet enim oratio fulciri operatione, & oratione operatio: iccirco ante omnia hortatur omnes Illustriss. Amplitudo sua, vt in gratiam Dei per sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ redeuntes, in posterum à peccatis diligentius caueat: ipsa enim pestem, aliaque mala in hac vita, & post ipsam sempiterni ignis pariunt cruciatu.

Mandat itaque Illustriss. amplitudo sua omnibus, & singulis Parochis huius ciuitatis Bononiæ, vt inter missarum solemniam, populū ad recte viuendum vehementer hortari non prætermittant: eique aperiant, qua necessitate urgeamur, vt diuina ira ultio à nobis auertatur; Post Vesperarum autem celebrationem, vnà cum populo statim genibus flexis exiguo temporis spacio preces ad Deum deuotè fundantur, vt hanc ciuitatem protegere dignentur, & alias etiam à pestis calamitate liberare; nam multi minimi dum congregantur, vnanimis sunt magni: & multorum preces, impossibile est contemni. hortentur pariter, vt diem singulis hebdomadis eligant, quo ieiunent, ut oratio Deo acceptior fiat.

Mandat etiam omnibus, & singulis sacer-

dotibus, vt dum pestis periculum imminet, in missa quotidie dicant orationē pro pestilentia.

A Prioribus verò monasteriorum regularium enixè requirit, vt singulis diebus festis processionem per ecclesias suas habeant, & litanias recitari cum oratione pro pestilentia mādent, quam etiam ipsi in Missis quotidie dicent; & celebrato vesperarum officio per aliquod breue temporis spacium, flexis genibus preces, vt supra dictum est, effundi, ad auerenda pestis contagia, non prætermittant.

Curent pariter ydem superiores regulariū, vt frequentes conciones habeantur, orationes 40. horarum, aliaque pie exercitationes: quibus & Deus placari dignetur, & fideles peccatorum occasionem euitantes, in sanctis operibus occupati, exaudiri mereantur.

Dat. Bonon. &c.

N. Vic. Gener. de mandato.

INDICTIO congregationis Misericordie erectæ ab Illustr. Archiep. vt occurreretur in ciuitate Bononiæ imminenti Pestis periculo.

Venerabilis societas sanctissimi nominis Dei, cuius inter cetera præcipuum institutum est, pauperes iuuare: itemque confraternitas S. Sebastiani & Rochi, quæ à primæua ipsius institutione infirmis curandis, & succurrendis operam dare profitetur, summo christiana charitatis studio vnà se obtulerunt Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo, statim atque intellexerunt amplitudinem suam Illustrissimam erigere velle congregationem, quæ Misericordia appelletur, plurimum vtriusque sexus Christi fidelium: quorum opera, dum pestis grassatur in vicinis oppidis, & ciuitatibus, si Deus ob populorum peccata, flagello iræ suæ hanc ciuitatem visitet, remedia, quibus tanta calamitati occurratur aliqua ex parte possint comparari, elemosynæ colligantur, aliaque perficiantur, quæ Illustrissima amplitudo sua in dies necessaria esse existimabit.

Itaque eligentur viri, & mulieres, quorū munus erit per regiones, seu quærtieria ciuitatis, quæ ipsis distribuentur, hoc nomine à pijs familijs exposcere pecunias, frumentum, farinam, vinum, acetum, oleum, ligna: aliaque id generis quacunque congerere poterunt, ut annonæ copia opportunè adsit, neque post acceptum

ceptū vulnus, à quo liberet nos Dominus, remedia in consultatione afferantur, cui tunc ab huius cladis sanities locus minime datur.

Eligentur etiam duo horrea, vnum in hospitali S. Francisci, & alterum in hospitali S. Blasii: quorum singula tribus clauibus custodientur à tribus ex sodalibus, quos congregatio deputabit, ab Ill. D. Card. Archiep. approbandos: in usque totus hic commeat asservabitur: ita ut in librum omnes elemosynæ referantur ab his custodibus, nomenque illius qui ipsas tribuit adnotetur: aliaque in huiusmodi custodia perficiantur, quæ late in constitutionibus congregationis continentur.

Deputabuntur quoque nonnulli pistores, viri probi, & similiter Medici. pharmacopola, tonsores, qui cōgregationi inservient; itemque Mons pietatis, in quo pecuniæ deponantur.

Quia verò messis hæc plurima, plurimos exigit operarios, hortatur Ill. D. Card. Archiepisc. rogatque enixe nobiles, ciues, & cuiusvis conditionis Christi fideles utriusque sexus, ut in hanc congregationē Misericordia adscribi uelint; ut dum saluberrimis animæ corporique exercitationibus uacabunt, uno eodemque tempore facilius à morbi infectione suas familias tueri possint.

Ne autem indigeat huiusmodi cōgregatio Sacerdotibus, qui infirmos uisitent, confessiones audiant, sacramenta ministrent, & ex ipsis etiam multi hospitali, quod Lazaretum vocatur inserviant, & hospitali conualescentium, aliaque spiritualia opera exerceant, prout opus erit, quibus omnibus cubacula, & alia quotidiano victui necessaria assignabuntur; Ideo rogat Ill. D. Card. Archiepiscopus omnes & singulos regularium superiores, vt hortentur enixe religiosos viros eorum cura commissos, vt ex ipsis complures huic congregationi se adiungant: memores tot sanctos martyres lauasse stolas suas in sanguine agni, & sanguinem ipsum pro Christi gloria, & proximorum salute profudisse; & huiusmodi actionem tale exemplum toti ciuitati allaturam: esse non solum per ipsam Deum sit colaudandus, sed etiam ipsa monasteria elemosynas in posterum affluētius sint cōsequutura.

Accedent verò quicumque in hanc congregationem adscribi cupient ad Episcopale palatium, ubi à RR. N. & N. ad id ab Illustrissimo Archiepiscopo deputatis sua nomina in librum referri curent. Dat. Bonon. &c.

N. Vicar. Gener. de mandato.

Animaduertenda a Parochis diocesis Bononiensis, imminente pestis periculo.

R. Euer. Paroche. Mittimus ad te indicationem orationis ab Illustr. D. Cardinali Archiep. N. mandatæ, donec vrgemur pestis periculo, quam à nobis Deus auertere dignetur. Quid tibi agendum sit, ex ea percipies, curabisque etiā vt diligentissime omnia præstes; sique in tua Parochia aliquod aderit monasterium regularium, eadem illi indicationem communicabis; rogabisque Amplitudinis suæ Illustr. nomine eius superiores, vt ex animo in hac communi causa, ipsi etiam laborare contendant. Quod si negligentem hac in re populum tuum esse animaduertes, quod absit: nos certiores facere non prætermittes.

Quod attinet ad temporalia remedia, cum diocesis præcipue ipsis indigeat: dum cetera parantur, tu interim hortaberis populum tuum, vt inuigilet vnusquisque, neq; hospitio accipiat, aut alio quouis modo secum habitare permittat quempiam, qui fidem authenticam sanitatis non habeat, iuxta ordines dominorum officialiū, aut eorum qui in quolibet loco ab ipsis sunt deputati.

Præterea mitte quamprimū huc certum hominem, præsertim si tu Bononia abes ultra decem aut duodecim miliarium spatium, qui ab eisdem dominis officialibus sanitatis, fides impressas gratis accipiat, atque ad te referat, vt illis subscribas: ad vsum tamen eorum tantummodo, qui tuæ Parochiæ subsunt, cū Bononiam se conferre volent; ita tamē subscribas, vt & ipse cui fides consignanda erit, præsens sit: & ea diligentia atque integritate hac in re vtaris, quæ decet sacerdotem Dei ministrum. Quare si vllō vnquam tempore residentiam professus es: hoc sane tempore ita assiduus esse debes, vt vel nunquam discedas: vel si ob aliquam causam discedendum est, eo tempore quo aberis, alium qui tuas vices suppleat eadem, quæ à te requiritur diligentia, relinquere studeas.

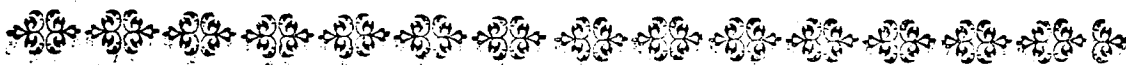
Verum

Verum quia qui fideliter supplicat Deo pro necessitatibus huius vitæ, & misericorditer auditur, & misericorditer non auditur; quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus, quam ægrotus: iccirco comparare te debes ad hanc calamitatem vnâ cum tuo populo perferendam, si ita Deo placuerit, cuius voluntas fiat sicut in cælo & in terra. Itaque meminisse debes eo casu obstringi te sub peccati mortalis poena, & priuationis omnium beneficiorum quæ possides, ad residendum, & eo præsertim tempore gregis, qui tibi commissus est, custodiæ vacandum.

Quod vt facilius consequi possis, cura vt varia auxilia præpares, vt illius tē-

poris necessitatibus opportunè occurras: inter cetera verò congrega numerum hominum, & mulierum qui pietate, & charitate præditi sint, qui tibi in ijs laboribus visitationis infirmorum, subsidij acquirendi, eleemosynarum distributionis, aliarumque rerum huiusmodi præsto sint. hi verò ex hoc tempore colligere incipiant frumētum, farinam, acetum, pecuniam aliaque huiusmodi eleemosynæ nomine, quæ a pijs fidelibus erogabuntur, à quæ omnia apud probatæ fidei virum asseruentur, vt pauperibus egenis, atque infirmis, si res ita postulabit, usui esse possint. Bene vale in Domino.

Datum Bon. &c. N. Vic. Gen.

DE CONGREGATIONE CHARITATIS ad iuuandos eos, qui in carceribus detinentur, erecta.

COLLE-
CTOR.

HÆC Congregatio, seu sodalitas non ea est, quæ Bononiensi urbi sit particularis, sed Sanctiss. D. N. Clemens Octauus Pont. Max. Apostolica constitutione de hac re promulgata mandauit omnibus, & singulis Ordinarijs locorum, vt eam sodalitatē in suis quique ciuitatibus, seu diocesis instituerent, atque ipsimet Ordinarij illi præsidere, eamque sua auctoritate recte gubernari curarent.

Verum Bononiæ multis ab hinc annis Amplissima Archiconfraternitas, quæ vocatur mortis, inter cetera plurima, quæ exercere solet, pietatis Christiana opera, illud sibi quodammodo proprium adsciuit: vt non solum capitali sententia damnatos in vero Christiana fidei sensu confirmare, & vt libenter moriantur, Deoq; ob id mortis genus suæ salutis causa permissum gratias agant, hortari, & vt ipso huius actionis vocabulo utar, confortare profiteantur; verum etiã ex toto sodalitatibus ceteris idonei viri eliguntur, qui syndici appellantur: quorum munus est in carceribus omnium Tribunalium urbis Bononiæ detentos visitare auctoritate, & hortatu Illust. D. Cardinalis Archiep. eosque iuuare, tum per procuratores ad id destinatos apud iudices, vt expeditior ad iustitiam exequendam, vel ad misericordiam consequendam via incatur, prout casus, resque ipsa postulare uidentur; tum etiam sumptibus quotidianis suppeditandis, pauperibus illis, qui uel ægritudinis causa, uel alia quauis necessitate opprimuntur; qua de re plura priuilegia, & Apostolica diplomata olim eadem Archiconfraternitas obtinuit.

Itaque Illust. D. Card. Archiep. etsi per longum tempus hoc pium opus Bononiæ plurimos fructus ediderit, cum ubique locorum fortasse commune non fuit; nunc ut constitutionis apostolicæ, ad id magis iuuandum, & promouendum, madata, aut par erat, totis uiribus amplecteretur, sodalitatē hanc charitatis ita instituit, ut præcipui officiales ipsius, ex ipsa Archiconfraternitate mortis, cuius hoc idem antea institutum erat, eligantur; quorum quidam officialium, & sodalium munera, & regula illa ipsa sunt, quæ huiusmodi Archiconfraternitas Charitatis Romæ habet, eaque iccirco hic adnectere nolimus, ne nimium uolumen hoc, in re, quæ communis est alijs etiam ciuitatibus, crescat. Huiusmodi uerò congregationē Illust. Car. Archiep. qui ipsi præsertim conuocat, & de rebus, & auxilijs ad eos præsertim pertinentes agit, qui in carceribus Tribunalium secularium detinentur.

FINIS QUINTAE PARTIS.

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE SIVE

DE BONONIENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATIONE.

GABRIELIS CARDINALIS PALAEOTI PARS SEXTA.

Quæ ad Forum siue Tribunal Archiepiscopale pertinet.

COLLE-
CTOR.

VAE CVM QVÆ hæcenus summa diligentia constituta esse uidimus ab Illust. D. Card. Archiep. periclitari facile possent, ne irrita ut plurimum redderetur, atque inanis: nisi uirga illa directionis impenderet, quæ tota in Archiepiscopali foro versatur. Ita enim fert humana conditio, ut nisi perarum etiam timore ad bene agendum incitentur homines: non solum in bonis operibus langueat penitus, verum etiã ad mala facillimè declinet.

Quare cum opus esse summa diligentia animaduertisset Amp. S. Illustrissima, ut in equa libra lance vnaquæque actio pondus suum inueniret, multiplicisque generis ministrorum, tum maiorum, tum minorum operum hac in re necessariam esse intelligeret: ipsos non solum elegit, & officio quemque suo destinauit; sed etiam regulis instruxit, præter quas egredi non liceret, & laborum suorum iustam mercedem vnusquisque acquireret, ne trituranter, ut dicitur, boui os obtureretur. Quomodo autem hæc se habeant, sequentes regula de Fori Archiepiscopalis administratione, præmonstrabunt.

Nam nos hoc ordine in hac parte collocanda uiendum esse existimauimus, ut non omnia penitus exciperemus, sed singularia, & præcipua quadam huc afferremus; & primum à Vicarij munere incipiemus; deinde ad notarius ueniamus: tum ad exequutores, ueluti caballerium, seu Barigellum, eiusque ministros; demum ad congregationem ipsam fori eiusdem, in qua plura in dies constitui solent pro recto eius regimine. Subijciemus postea plurimum Edictorum formulas, quæ exequutionem spectant, aliaque similia: quæ à congregatione reformationis ab Illust. D. Cardinali Archiepiscopo pariter instituta emanant, ueluti contra non obseruantes dies festos, contra non ieiunantes in Quadragesima: de clausuris, & bonis mortuorum, & plura huiusmodi; his addemus congregationem Oeconomie Archiepiscopalis. Quæ omnia illo tanquam sigillo munimus, quod visitationis ritè peractæ munus præstare potest; quo loco non solum quæ visitationi Archiepiscopi conueniant, exponemur; sed etiam quæ in visitatione habenda partes sint aliorum uisitatores Archiepiscopales, ex eiusmodi Illust. D. Card. Archiepiscopi instituto, & obseruatione, explicabitur.

Oo INDEX

RERVM PRÆCIPVARVM
QVAE IN HAC SEXTA PARTE
CONTINENTVR.

Regulae generales de administratione Fori
Archiepiscopalis, ad Vicariū pertinentes.

Constitutiones Fori Archiepiscopalis, vbi de
notarijs, alijsque ministris.

Taxa mercedum eiusdem Fori.

Congregatio pro regimine Fori eiusdem Ar-
chiepiscopalis.

Congregatio Reformationis: vbi plura edi-
cta, prouisiones, decreta, & instructiones
ad varias res pertinentes.

Congregatio pro Oeconomia Archiepisco-
pali.

De Visitatione tam ipsius Illustr. Car. Archie-
pisc. quàm aliorum Visitatorum ab eo de-
putatorum.

DE

DE ADMINISTRATIONE
FORI ARCHIEP. BONON.

COLLE-
CTOR.

MLLVD præcipue cura fuit Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo, ut ij quos in
sua Ecclesia pro tempore Vicarios constituit, tales essent & vita integritate, &
iuris prudentia cognitione; qui doctorum, quales plurimi peritissimi in vrbe Bono-
nia studiorum matre reperiuntur, atque item aduocatorum, qui plurimum versati sunt in
tribunali Archiepiscopali, aliorumque nobilium ciuium ingenio, atque industria præstantium
opinionem responderent: quod sanè ex voto illi successit. nouimus enim ipsi plures qui Bononia
Vicarij fuisse, qui tanquam ex optimi artificis officina euocati sunt ad Ecclesiarum ad-
ministrationem; tales fuisse Reuerendissimi Patres DD. Angelus Perutius Episcopus
Sarsinatensis, Nicolaus Horatius nobilis Bononiensis Episcopus Cathacensis, Flaminus
Turricella Forosempronienensis Episcopus S. Angeli. Marcus Antonius Salamonijs Cremon.
Episcopus Sora, nunc Sanctiss. D. Nostri Papæ Vicarij Vicesgerens, alij verò qui ad Episco-
patus adhuc non sunt euecti, doctrina, nobilitate, & probitate insignes existunt; atque in-
ter hos est R. D. Sebastianus Medices Florentinus Juriscons. celeberrimus, cuius edita vo-
lumina, quantus vir ille sit, satis testantur. R. D. Berlingherius Gypsius Bononien. nunc San-
ctissimi D. Nostri vtriusque Signaturæ Referendarius; & hoc ipso tempore Vicarij munere
Bononia fungitur R. D. Antonius Bornius Fiuizanen. Protonot. Apostolicus, uir eruditione
prudencia, & probitate singularis. Libuit horum uirorum hoc loco, qui ad Vicarij munus
spectat, mentionem facere: nè qui Collectoris partes ago, has omisisse uidear, quæ tum ad
Ecclesie Bononien. splendorem attinent, tum etiam ad sollicitudinem Archiepiscopalem,
quæ in hoc præcipuorum ministrorum genere seligendorum posita est, maximè faciunt. quan-
ti enim inter sit, quales eos Episcopi exquirant, atque habeant, inter cetera accipere poterit
lector ex prima parte huius Collectionis.

REGVLÆ
generales, de administratione Fo-
ri Archiepiscopalis Bononia
ad Vicarios pertinentes.

CVM ex antiqua consuetudine, Vi-
carij ab Episcopis constitui soleāt,
qui Episcopalem administrationē adiu-
uent, & manus quodammodo Episcopa-
li oneri ferendo supponant in iudican-
do, atque alijs peragendis, quibus Epi-
scopi per se ipsi vacare nō possunt. Ideo
Illustrissimus Cardin. Archiepiscopus,
cum se ob diœcesis visitationem à ciui-
tate abesse oportere, & interdum Ro-
mam vsque excurrere varijs de causis
debere videat; & Vicarios qui assumen-

di erunt, sæpe mutari, & novos constitui
oportere animaduertat, qui nō pari sem-
per doctrina & experientia, & iudicio
præditi esse solent; æquum esse existi-
mauit, & apprime necessarium: vt ge-
neralis, & quoad eius fieri poterit, cer-
ta aliqua regula rebus administrandis
constituatur, vsu ipso, & peritorum iu-
dicio probata: quæ tamquam instructio
omnibus Vicariis ante oculos assidue
versetur, & ad eam actiones suas confor-
ment, & quid sibi obseruandum sit, etiam
ipso Illustrissimo Archiepiscopo absen-
te aperte intelligant.

Quia igitur vera, & salubris admini-
strationis ratio, quo magis ad vnitatem
redigitur, eo melior, & perfectior esse
centetur; ideo absente Illustrissimo Ar-
chiepiscopo tota Archiepiscopalis ad-

ministratio vni tantum impendere debebit, qui Vicarius generalis appellabitur; Cuius erit, sollicitè inuigilare, & Archiepiscopi personam, atque auctoritatem induere in omnibus rebus: præter quasdam, quas ipsemet Archiepiscopus sibi vult omnino referuari, quæ maximi momenti sunt, & iustitiæ ordinariæ terminis non circumscribuntur. Huiusmodi autem res Vicarius cum eodem Illustrissimo Archiepiscopo communicabit, sententiamque illi suam explicabit, vt facilius quid respondendum sit, Archiepiscopus decernat.

Et cum omnes Episcopi labores, & vigilia eò dirigi debeant, vt Christi fideles, vere fideles, omnibusq; christianis virtutibus ornati reddantur, vitia totis viribus arceantur, & eradicentur: idq; perficiendum sit, tum iubendo, tum monendo, tum hortando, tum increpando, & castigando; cumque omnia Vicarij negocia ad tria tantum capita reducantur, nempe causarum ciuiliū, causarum criminalium, & rerum, quæ ad reformationes, & prouisiones ex officio pertinent; nemini dubium est, quin plurimum auctoritatis, & vigoris horum omnium executioni afferret, exemplaris vita, sanctique moris illius, qui administrat; vt præter doctrinam, & experientiam, diligentiamq; in tractandis sui muneris negociis: ab iis etiam, qui cum eo agunt, vir probus, & timens Deum existimetur: isque verè sit, & aliis sese exhibeat, quæ haberi cupit.

Atque vt id assequatur, plurimum iuuabitur, si præter domesticas, & particulares quasdam deuotionis, & pietatis actiones, sæpe sacrum Missæ publice faciat: & diuinis officiis, cõcionibus, aliisque spiritualibus exercitationibus, quantum per occupationes licebit, diebus festis intersit.

Item si pias causas, pauperes, orphanos, viduas, regulares, clericos, aliaque omnia ad spirituale regimen spectantia, nunquam tamen iustitiæ terminos excedens, pro viribus tutetur.

Sit etiam patiens, & omnibus horis paratus ad audiendos eos omnes, qui ad se confugiunt, eos excipiat humaniter:

& cum Canonicis præsertim, Sacerdotibus, Senatoribus, Doctoribus aliisque nobilibus viris, ea, qua decet urbanitate, & verborum, morumque modestia agat.

In executionibus autem sit rectus & integer, neque moueatur vlla affinium Archiepiscopi, aliorumque familiarium, seu procerum quorumcumque commendatione, aut officiis, cum dicat Salomon *Ne respicias faciem potentis, & pereas in tua agilitate.*

In rebus grauioribus hominum peritorum doctorumq; consilium adhibeat, qui præsertim probatæ sint vitæ, & integritate morum conspicui; nam hac consilii via, quæ est prudentiæ pars præcipua, facilius negocia ad bonum exitum perducuntur, homines sententiis acquiescunt, & peruicaciæ, obstinationisque nota euitatur.

Nulla munera accipiat, neque ea quidem pauca, cuiusque generis ea sint, & a quocumque sibi offerantur, cuius lites, aut causæ coram se, aut in foro vertant: à ceterorum etiam muneribus caueat, nisi ea sint ita exigua, vt accipi sine scandalo possint; id quod diligenter animaduertat, cum scriptum sit, *Non semper, non omnia, nec ab omnibus.*

Consuetudine vtatur proborum virorum, inter quos aliquos habeat familiares, qui præter probitatem, prudentiam, & experientiam præditi sint non mediocri; à quibus exquirere curet, quid de se suaque administratione, a populo dicatur, quid damnetur, quid lauderur, quid desideretur, exemplo Christi Domini nostri quærentis, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* atque ea quidem ratione huiusmodi officia requirat, vt sancta correctionis voluntas potius in iis commendari possit, quam adulationis cupiditas damnari.

Famulos, & domesticos non nisi ad Christianæ vitæ disciplinam rectè institutos habeat, probos, honestos, & deuotos: qui à prauis consuetudinibus abstinent, Ecclesiæ sacramenta frequentent, neque se in tribunalis administrationem ingerant.

Affidue

Affidue verò inuigilet super suorum officialium, notariorum, nuntiorum, barigelorum, custodis carcerum, aliorumque actionibus: cum ijs, tamquam sibi maxime accommodatis instrumentis vti debeat semper; sine quibus, vt in reliquis artibus fit, nihil artifex ex sententia perficere potest.

Non vagus erit, non ad alienas domos accedens ad conuiuandū, seu colloquendū: sed domi sit assiduus quantum fieri poterit, vt negocia, & ipsa corporis valetudo requirēt: grauitatis suæ, quam in omnibus rebus, & actionibus, & cum oibus æque præferre debet memor: cum scriptum sit de eo qui iudicat: *sit cunctis benignus, omnibus iustus, & paucis familiaris.*

Cæterū totis viribus contendet, vt ab omnibus ametur, & timeatur: ita tamen, vt obedientia populi efficiatur potius filialis & ab amore proueniat, quam seruilis & à timore nascatur; atque apud omnes rectā sui opinionem concitet, & factis verbisq; sūma in omnibus moderatione vtens, & dignitati suæ, & aliorum opinioni respondeat.

De ciuilibus causis.

Post ea, quæ tanquam compendio allata sunt de ipsius Vicarij persona, moribusq; reliqua sunt tria illa capita superius proposita: de quibus nunc, quæ magis necessaria sunt, attingemus.

In primis igitur quod ad causas ciuiles attinet: cum ciuitas affluat aduocatis, & patronis causarū, ijsq; in tribunalium tractatione maxime versatis: & fortasse non nulli iter eos reperiri possint, qui pleraq; artificijs ordiri, & cõficere studeant; cūq; causæ vt plurimū agantur ad instantiam partium, quæ quia varijs affectibus ducuntur, arrectis auribus, apertisq; oculis iudicis verba, & actiones omnes observat: & insuper an diligenter processus legat, & Doctores in fonte videat: an puncta totius causæ rectè reminiscatur: an in decisionibus sit versatus; an in sententijs dādis solidus, extricatus, & certus, explorant; meminerit Vicarius, valde sibi animaduertendum esse, ne quid ex ijs ab eo possit desiderari: ex quibus totius aucto-

ritatis, & nominis incrementum, seu abiectio proficisci potest.

Quamuis autem Archiepiscopalis Curia iustitiæ forum vocetur, ita tamen iustitiam Vicarius administret, vt illi paternam charitatem semper adiungere conetur; magna enim laude dignum officium erit, vt litium, & causarum quarumlibet initio, de concordia agat, partes ipsas sine caudicis alloquatur, ab ijs differentiarum puncta rectè colligat, & extra iudicium cum ijs vicissim tractet ea aptitudine, & dexteritate, vt nemini suspicionem afferat, neque quid ipse de causæ meritis sentiat vllus conijcere possit. quòd si concordia non succedat, comparet se totis viribus ad munus suum integre explendum; illudque sibi in primis persuadeat, honorem suum, & huiusmodi administrationis dignitatem, ad rationem, qua causas pertractabit, plurimum pertinere. Ideoque semper omnibus negocijs, causisque audiendis orationem præmittat: atque in multa patientia sereno vultu semper audiat procuratores quamuis molestos, iisque modestè semper respondeat.

Præterea nulli labori parcat, vt pro expediet, & necesse erit, causas in facto, & in iure diligenter agnoscat: atque vt eas melius citiusque expedire possit, Doctoris alicuius, cuius integritati fidat, quique & probus sit, & in hisce rebus versatus opera vtatur, in quibusdam rebus minoris momenti. ita tamen, vt præcipua causæ fundamenta, rationes, & quæ ad substantiam ipsius faciunt, ipsemet omni diligentia, & studio, auditis aliorum opinionibus inuestiget, & decernat.

Dubia partibus concedet cum opus erit, eaque requisitus nunquam negabit, ita tamē optimis rationibus innixa, vt cum etiā sententia contra litigantium desiderium ferenda sit, cognoscant in suis illationibus; atque argumentis iudicem cogi ad ita sentiendum, vt decernit.

Cauillationes, & subterfugia, quæ in causarum tractatione queruntur, dirimere, & obtruncare curabit: cum omnis causarum prolatio, quamuis partiam

00 3 defe-

defectu accidat, ut plurimum iudici tribuatur, iuxta illud iuris. *Nullus est tam audax, qui possit invito iudice litē protrahere.*

Procuratorum erga se benevolentia, sine iustitiae tamen praedicio conseruare sataget, cum ab ipsis & laus, & vituperatio iudicis dispergi solet.

In decretis, & sententijs, sit maturus & prudens, caueatque ne cedulae a partibus dictatas accipiat: sed sententias deditis horis in tribunali promulgari studeat, & terminum pro seruato, quoad eius fieri poterit effugiat.

In quodam causarum genere, decisionem etiam suę sententię dabit requisitus; ut is, contra quem sententiam decreuit, rationis ipsius vi impulsus sileat, & acquiescat.

Sæpius, nam facile memoria labitur, legat constitutiones, & taxas fori, easque recte obseruari faciat, & notarios a tergo scripturarū adnotare, *solut tantū &c.* omnesque libros recte, atque integre accommodatos seruari curet.

Præcipua diligentia utetur, ne quiuis notarius siue is principalis sit, siue substitutus, domi, aut foris inhonestas mulieres habeat, atque insuper de moribus, & vita, & peritijs substitutorū, antequam ad officium admittantur examinabit, a quibus omnibus iuramentum sibi præstari faciat, iuxta formam constitutionum: & similiter curabit, ut taxæ fori, publice sint affixæ in omnium conspectu: aliaque perficiantur, quæ in constitutionibus continentur.

De causis Criminalibus.

CAusæ criminales ex sunt, quæ præcipuè tribunalis dignitatem, & auctoritatem tuentur: cum ita administratur, ut publica utilitas, emendatio illius qui est reus, nõ priuatæ res spectatur, & poena pro medicina potius, quam pro supplicio infligitur: hinc enim curare debet iudex, ut populus discat Superiorū edicta seruare, vitia fugere, parere ministris, ut ea quæ decet ratio publicę auctoritatis, ministrorum & officialium suorum habeatur.

Quia verò huiusmodi causæ, prout di-

uersi sunt ipsarum euentus, iudicis arbitrio plerumque deferuntur; ideo ex ijs melius, eiuſdem conditio apparet, an animosus, trepidusue sit, an varius, an constans, an prudens, an subitus: etenim cum quò scelestiores rei sunt, eò potentiores procuratores, atque defensores habeant; harum causarum exitus, de iudice quoddam veluti iudicium euidentis virtutis, siue imbecillitatis parit.

Igitur cum huiusmodi causæ exercentur a Nuntijs, Barigellis, Executoribus, aliorumque huiusmodi hominum genere ad corrupelas valde prono: curet Vicarius, ut ex ipsis meliores eligat; electi verò cum quibusdam hominibus non contribuunt, in suis manibus formaliter iurent, libros consutos habeant, & sigillis munitos, & reliqua obseruent, quæ in constitutionibus habentur.

Studebit ne in cuiuspiam domum ingrediantur, ut reos inquirant, eoquẽ minus ut capiant, nisi mandatum sua manu signatum prius habeant: exceptis casibus improuisis, & in fragranti crimine, alijsque paucis, quos ijs indicabit.

Non mediocri prudentia illi vtendū est in captura clericorum: nam ipsorum beneficia cautionis loco sunt, nisi casus grauiores existant; præcipue verò Sacerdotum ratio habenda, nobilium virorum, cum quibus cautius agendum: cogitandumque prius, an præceptum poenale de se representando sufficiat: exceptis ijs casibus, quibus de iure eos capi oporteat, alijsque magni momenti.

Clerici, & præcipue monachi, seu religiosi quamuis in fragranti delicto reperiantur, palam in carcerem ducendi non sunt, eoque minus habitu ipso clericali, seu religioso induti: sed hoc casu aliquid ille statuatur, quo & gradui, & iustitiæ consulat.

Tam mares, quam foeminae, qui inhonestis consuetudinibus vtuntur cum scândalo, prius poenali præcepto monendi erunt, quod casui, & personis recte conueniat, de non conuersando; nisi tamẽ ad instantiam partis contra eos iudici agendum sit, aut ita requirat personarum conditio casusque, ut in fragranti reperi-

Cum

Cum foeminis ad bolettas denunciatis, quæ a maritis derelictas se esse dicunt prius monitorio agendum erit, si verò & adhuc repugnabunt, pro cuiuscunque conditione deliberandum erit, cum de hac re nulla certa regula præscribi possit.

Item de mulieribus, quæ coniugatae sunt, & inscio coniuge in adulterium incidèrunt, prudenter prius cogitandum erit, quàm capi mandentur: ne marito admonito sit error peior peiore. Quare huiusmodi capturae facultatem Barigello nequaquam Vicarius concedat. Quòd si etiam sibi referatur, coniugem adulterio esse consentientem, prius diligentissime omnia inquirat, & veritatem scire curet: neque nisi omnibus ijs indicijs, quæ sufficiunt, ad capturam procedat.

Habeat insuper notulam eorum, quibus præceptum est de non conuersando; & Barigello mandet, ut diligens sit eorum explorator, & ad formam præceptorum tantummodo, ea nihil prætergrediens, exequatur. Excipiuntur tamen personæ quædam nobiles, aut similes, quas si præcepto non parentes exequutor compererit, præstita tantum cautione dimittet, aut præcepto poenali de se præsentando astringet: siue statim citabit ad allegandum causas, quare non debeant condemnari: exceptis quibusdam casibus, quibus & si contrafacientium aliqua ratio habenda sit ob ipsorum conditionem, tamen ob circumstantias Vicarius aliter fieri debere iudicabit.

Quod ad eos attinet, qui carceribus detinentur, cum iam editi sint ordines ad officium custodis spectantes: constitutusque carcerum Visitator, ratioque præscripta, qua cum ijs agendum sit; reliquum est, ut Vicarius ea omnia diligenter obseruari curet, & quia ut etiam dici solet, carcer est mala mansio, diligenter debitis terminis seruatis, in eorum expeditionem incumbet.

De condemnationibus verò, si ad instantiam partis proceditur, videntur iuri omnino subiiciendæ. In reliquis autem, in quibus magis liberum iudicis

officium esse poterit, cum considerari debeat, an delicta ab ignorantia, aut a fragilitate, aut a nequitia proficiscatur; valde etiam animaduertendum est, ut cum temporales poenæ, quæ a iudice infliguntur, medicinae loco adhiberi debeant: Vicarius utilitatem, & ædificationem populorū præcipuè spectet.

Quare quoad poenas corporales, meminerit, in ijs, quæ a suo arbitrio pendunt, hoc esse forum ecclesiasticum, & misericordiae partes magis, quàm iustitiæ rigorem sibi esse amplectendas.

Quoad poenas pecuniarias, hoc etiam animaduertat, nam cum solui soleant, aut ob transgressiones ordinum in quibus exiniunctæ sunt; aut ob alia delicta, quæ corporali poena sunt puniendæ, sed arbitrio iudicis possunt commutari; cū corporalis poena, quibusdam casibus, ob personarum qualitatem, ob ignominiam, aliaque huiusmodi, ut honestati etiam ex hac parte prospiciatur, a delinquente sumenda non videatur; cumque nulla certa regula de hoc statui possit, sufficiet illud generaliter admonuisse: ut meminerit Vicarius, in poenis pecuniariis iniungendis, sibi caute agendum esse: nam sæpius in malam partem a populo accipiuntur, & auaritiæ iudicium, non iustitiæ adscribuntur: neque iccirco iniungendæ essent pauperibus, sed diuilibus tantum, qui eas soluere possint. atque ut populi suspicioni hac in re occurrat Vicarius, neque extorsionis nota aliqua sibi inturatur, huiusmodi poenas interdum in alia pia opera commutabit: nempe vt emantur intortitia, siue facultate pro Sanctissimo sacramento Eucharistiæ; oleum pro lampadibus eiusdem; panis, qui pauperibus distribuatur; planetæ, palliaque, & alia huiusmodi ecclesiarum ornamenta; ita tamen, ut hæ poenarum moderationes, siue commutationes contemptui non sint, & frequentiora delicta efficiant; tunc enim seuerius illi procedendum erit. Pauperibus, & magna inopia laborantibus, præter ieiunia, orationes, & salutares poenitentias, iniungi possunt peregrinationes, carceres domestici ad modicum tempus,

tempus, ad valuas ecclesiæ cum facco permanere: exulare: hospitalibus, aut fabricæ Metropolitanæ, seu sancti Petronij inseruire: diebus festis pro scholis doctrinæ Christianæ aliquid agere: peregrinis pedes lauare, aliaque huiusmodi Christiana opera: ijs tamen exceptis, quæ ab ipsis negligenter, & ad correctionē nihil proficerent; tunc enim Vicario virga ferrea accipiēda erit, quæ pro sua prudentia vtetur, prout magis sibi videbitur expedire.

Quoad pecuniæ, quæ ab huiusmodi pœnis colligitur distributionem, pro regula habebit Vicarius, vt in vsus, & opera pia, statim atque soluta erit, conuertatur: atque ideo idem reus si volet, aliusvè ipsius loco, vnà cum notario causæ, ad vnum; aut plura loca pia eam elemosynæ partem deferat, quam ipse Vicarius iusserit; & huiusmodi pecuniarū sic distributarum, ab vnoquoque loco chirographa notarius accipiat, quibus eas distributas fuisse probetur, eaque decanus notariorum asseruabit, & in librum ad id deputatum, & sigillo Archiepiscopali munitum referet.

Atque vt idem Vicarius facilius, & tranquilliore conscientia prædictas pecunias operibus pijs applicare possit hac, quæ sequitur notula, loca quæ magis indigēt, & quibus tutius elemosynæ distribui poterunt, cognoscet.

Deputati super pauperibus verecundis.

Rauperes Mendicantes.

Monasterium Corporis Christi.

Moniales S. Bernardini.

Conuertita.

Moniales S. Helena.

Moniales S. Augustini.

Moniales S. Homoboni.

Moniales Conceptionis B. Virginis.

Moniales S. Catherina in via maiori.

Patres Iesuite S. Lucia.

Fratres minores in Ecclesia Annunciationis

B. Virginis.

Fratres Observantia vocati.

Fratres Capuccini vocati.

Fratres Ordinis minimorum, in ecclesia S. Benedicti in Galiera.

Fratres Charitatis.

Hospitale infanzium expositorum.

*Hospitale puerorum S. Mariae Magdale-
nae.*

Hospitale S. Bartholomæi.

Hospitale S. Iob.

Hospitale Conualescentium.

Congregatio Infirmariorum pro pauperibus infirmis Parochiarum, & puellis pauperissimis.

Præter hæc loca in alijs etiam casibus, qui in dies emergunt, huiusmodi pecunias erogare poterit; veluti incendiorum; annonæ caritatis; pauperum familiarum, quarum bona tempestas assumpserit; redemptionis captiuorum, præsertim ciuitatis, & diocesis Bononiensis; carcere diutius detentorum ob æs alienum; pauperum peregrinorum; clericorum indigentium habitu clericali, aut alia re necessaria: constructionis ecclesiarum; supellectilis, & ornatus sacellorum Sanctissimi Sacramenti, aut Oratoriorum, aliorumque bonorum operum similibus.

Porrò ex iisdem pecunijs, partem aliquam etiam referuare poterit necessarijs expensis ad iustitiæ executionem; quam deponet in monte Pietatis, & in separato libro annotari curabit, vt in tribunalis vsum soluat: quòd si ea tribunal minime indigeat, eandem in alios pios vsus, vt supradictum est, erogabit.

De rebus Tribunalis Archiepiscopalis ad Reformationem pertinentibus.

Cvm Reformatio latissime pateat, omniumque ferè rerum genera cõplectatur, difficile fit: vt Vicarius iis omnibus satisfaciatur, si in reliqua administrationis parte, quæ ad causas ciuiles, & criminales spectat, suo munere recte fungi

fungi voluerit. Itaque quemadmodum solitus fuit Illustr. Archiepiscopus varijs congregationibus pro vario rerum genere institutis, quibus & doctos, & peritos viros præfecit, huiusmodi negotia pertractare, qui illum postea de rebus grauioribus admonebunt, & omnibus necessitatibus opportuna opera adhiberent; ita etiam Vicarius absente eodem Illustrissimo Archiepiscopo iisdem vestigijs insistere debet, eademque profequi, quæ iam incepta sunt; suæ tamen auctoritati referuabit pro meliori executione omnia, in quibus requiruntur citationes, decreta, sequstra, aliique huiusmodi iudiciales actus: qui omnes à se tantum, & à foro Archiepiscopali tanquam à totius iurisdictionis fonte emanabunt.

Congregationes, de quibus hic facta est mentio, infra scripta sunt.

Congregatio super rebus S. officij, & Inquisitionis.

De cultu diuino in ecclesia metropolitana, & chori, totiusque ecclesia ministerio.

De Visitationibus ciuitatis, & diocesis.

De Monasterijs Sanctimonialium.

De examinibus ad Beneficia, ad Confessiones; ad Ordines, & alia.

De Catechumenis, & Neophytis.

De Seminario.

De Schola clericorum in metropolitana.

De Pœnitentijs.

De Presbyteris inhabilibus, & impotentibus.

De Oratorio in metropolitana.

De Visitationibus hospitalium.

De Confraternitatibus Spiritualibus laicorum.

De Societate Sanctissimi nominis Dei.

De casibus conscientia.

De distributionibus elemosynarum.

De Funeralibus.

De Oeconomia Archiepiscopali.

Eorum verò qui singulis his congregationibus præfecti sunt, & ab Illu. Archiep. deputati, nomina, & congrega-

tionum ipsarum ordines asseruari solent in Archiepiscopali archiuio, vt ad manus sint eidem etiam Vicario, prout casus postulabunt.

Et quia præter has cõgregationes plures etiam aliæ institutæ sunt, vt populus ad pietatem, & deuotionem inducatur, abususque omnes in ciuitate, & diocesi penitus deleatur: earum regulas in libro collectas sæpius Vicari⁹ legat, & animaduertat: ad quæ suam administrationem omnino accommodare studeat, in consilium adhibēs peritiores quosdam prædictarum congregationum viros, aut certe earum Præfectos, easdemque sollicitè curet obseruare.

Caueat autem, quantum fieri poterit, ne novos ordines, & prouisiones promulget, nisi maxima necessitate adductus: cum admodum difficile sit, vt veteres constitutiones, & edicta penè obseruentur: populusque in suspicionem facile incidere soleat, & dubitare, ne nouis vinculis obstringatur, & facile iccirco à recta via aberrare; præsertim cum nemini licet semper totum id facere, quod potest.

Atque inter cetera animaduertere debet, ne nouæ institutiones religiosorum nomine, aut congregationum, aut Monasteriorum quouis prætextu introducantur, in quibus expensis opus sit cõtinuis, quæ ab elemosynis, aut alijs fidelium contributionibus colligantur: nisi prius admonuerit Illustriss. Archiepiscopus, & Dominos assumptos Illustrissimi Senat⁹, qui statum temporalem præsertim ciuitatis optime norunt: cum ciuitas plenissima sit monasterijs, hospitalibus, aliisque pijs locis, quibus in primis succurrendum est, & sæpenumero fit temporum iniuria, & calamitate, vt difficile succurri possit.

Neque mirum sit, si Vicario senatorum consilium adhibendum proponitur; nam ita ab initio facere instituit Illustrissimus Archiepiscopus: vt non solum cuiusdam humani officij, à quo bonum regimen plurimum pendet: sed etiam consilij, & auxiliij causa, eorum opera vtatur: sine scripto tamen, aut alio quo-

uis actu, qui iurisdictionis Archiepiscopalis auctoritatem minuere possit, aut debeat; nam ex his inuicem communicatis sententijs, plurimum roboris acquirunt Archiepiscopales ordines, qui promulgantur: cum edoctus magistratus de causis, quæ Archiepiscopum ad iubendum, aut prohibendum aliquid adducunt, facilius ipsi, & ipsius exemplo reliqui ijs obtemperant.

Itemque Illustrissimis Legatis, Vicelegatis, aut Gubernatoribus, eorumque auditoribus, alijsque ministris obsequium debitum, & quod decet suum officium, præstet: sibi que persuadeat, ex hac prudentiæ parte, humanitatis officio coniuncta, plurimum fructus, & facilitatis, suæ administrationi accedere; nam non solum consilia utilia sunt, quæ ab ipsorum prudentia proficiuntur: sed etiam cum Archiepiscopalis regiminis rationem, puram, sinceram, atque integram, & saluti fidelium directam viderint; apud alios etiam ipsam iuvent ac tueantur, ad Dei laudem, qui sit benedictus in secula. Amen.

CONSTITUTIONES Fori ecclesiastici, & curiæ Archiepiscopalis Bononiensis.

VT causæ ad Forum ecclesiasticum pertinentes, minore post hac litigatorum incommodo, certioreque regula pertractentur, ac celerius terminentur, nec tam debita merces iuxta laborum merita cuiquæ denegetur; placuit Illustr. & Reuerendiss. Cardin. Palæoro Archiepiscopo primo Bononiensi, præsentibus constitutiones maturâ consultatione adhibita conditas promulgare: quas in eius curia, ciuitate, & diocesi, ab omnibus & singulis, ad quos pertinent, sub pœnis in illis præscriptis præcipit, in posterum omnino inuolabiliter obseruari.

Mandatur itaque in primis, quod in

omnibus causis iure canonico permissis, præcedatur summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij: & propterea primus actus merita respiciens, vel lapsus termini dati ad opponendum, habeatur pro litis contestatione.

2 Et quod omnes, & qualibet exceptiones, oppositæ, etiâ processum, & litis ingressum impediētes, reseruentur, & reseruata intelligantur absq; alio iudicis decreto, vel ministerio in sine causa examinanda: exceptis tamen concernentibus defectum iurisdictionis, citationis, & mandati; ex quibus aliqua, si proposita fuerit, debeat eadem cognosci, & terminari infra sex dies, à die obiectionis: aliàs censeatur reseruata in meritis causæ, & interim in causa procedatur.

3 Liceat nihilominus etiam super alijs exceptionibus, vt supra reseruatis, quandoquæ iudici earum aliquam iustificatam esse visum fuerit, super ea ante sententiam pronunciare.

4 In omnibus causis etiam, in quibus ordo iuris, circa processum seruandus est, nullus forensis, vel diocesanus, aut incola comitatus, aut territorij admittatur: nisi prius elegerit locum in ciuitate, vbi citandus sit ad omnes & singulos actus, qui necessarii fuerint, & quomodolibet opportuni: seu aliàs in casibus, in quibus citatus non cogitur comparere personaliter, sufficiens dederit mandatum in persona habili, & reperibili, cum quâ procedi possit, & iudicium perfici.

5 In iisdem causis iudex tres tantum partibus ad proban. arbitrio suo statuatur dilationes: quartam autem possit cum solemnitate legali præfigere, si hæc post lapsum tertiæ fuerit infra tres dies, quorum vnus saltem sit utilis, postulata: aliàs verò nullus locus sit quartæ dilationi.

6 Productiones scripturarum, veluti Articulorum, Interrogatoriorum, Positionum, Instrumentorum, & aliorum iurium, ac etiam testium admittantur: & admittæ intelligantur, sub ea salutari clausula, videlicet: si & in quantum de iure sint admittendæ: & saluis quibuscumque exceptis, tam datis, quam dandis quomodolibet, & citra illorum præiudicium; ita quod si non debuerint admitti de iure, habeantur pro non admittis; & ipsæ, ac ab eis dependentes probationes, & responsiones nullam prorsus fidem, aut præsumptionem faciant, nihil uè parti præbeant nocuenti.

7 Productiones Articulorum, Positionum, & Interrogatoriorum parti facien. non impediunt cursum dilationum, nisi facta reali, & actuali eorum productione, cum dimissione copiarum parti danda, penes notarium causæ: & producens fecerit sibi incumbentia, atque omni ope nixus fuerit, vt eis respondeatur, & steterit per aduersarium, vel per Iudicem.

8 Ad euitanda periuria in iudicijs hætenus frequentata, detur cuilibet respondere debenti copia positionum, cum termino ad illis deliberatè respondendum, iudicis arbitrio declarans; quo elapso, si nihil, vel minus perfectè responsum fuerit: positiones, quibus infra id tempus non fuerit responsum, absque alio Iudicis decreto habeantur pro confessis, & negatis, respectiue in deteriorem partem eius, & seu eorum qui neglexerint, vel omiserint illis infra dictum tempus, vt supra respondere; saluo semper nihilominus iure impertinentium, & non admittendarum, tempore sententiæ examinando.

9 Qui contra veritatem respondisse conuincetur in positionibus pertinentibus & factum proprium concernentibus, incurrat & incurrisse intelligatur ipso iure, & facto

pœnam vigintiquinque librarum pro qualibet sic negata positione, applicanda parti pro dimidia, & pro reliqua operibus pijs arbitrio Illustrissimi, & Reuerendiss. Cardinalis Archiep. seu Reuerendi D. Vicarii.

10 In causis autem Alimentorum, Mercedum, Pensionum, Carceratorum, Executionum, Piarum causarum, & aliarum similium, quæ celeritatem expostulant, & moram non patiuntur: Iudex ipse procedere debeat absque tela iudiciaria, solum veritati, & æquitati innitens: Neque in his vlla copia, vel terminus detur ad opponendum, qui excedat primam diem iuridicam, nisi causæ cōditio aliquid amplius postulauerit: vel si Iudici videbitur pars conuenta, si præsens fuerit, cōpelli possit ad statim respondendum, & opponendum.

11 Quæcumque mandata vim nuntiationis non habentia, cum clausula, Comparente eo, cui factum fuerit mandatum, parte citata, vel præsentem, reducantur, & reducta intelligantur ad terminos iuris cum clausula, Nihil innouari de facto sub eadem pœna, de qua in mandato.

12 Neque præcepta de sequestrando bona, aut personas, neque citationes pro suspecto, neque mandata de capiendo, dentur aut exequantur, nisi fuerint manu Iudicis subscripta: præterquam si periculū esset in mora, & Iudex absens, vel aliàs impeditus esset.

13 Habeat quilibet notarius particularem librum, in quo continuatè nullò dimisso spatio, conscribantur dicta originalia, & attestations testium: ea autem nunquam partibus, vel procuratoribus, aut alijs quomodocumque dentur: prout nec originalia responsionum ad interrogatoria, vel positiones, seu relationes peritorum in arte, vel examinum principalium, sed su-

- prædictorum omnium trāsumptum tantum, seu copia suis debitis temporibus in forma probanti partibus petentibus de licentia Iudicis decernatur: nisi quandoque Iudex ipse ob inopiam partium à notario causæ illis, seu eorum procuratoribus legi tantum posse permiserit.
- 14 Processus quoque originales nemini dentur, aut accommodentur, sine licentia in scriptis Iudicis causæ, aut R. D. Vic. Distique processus, aut acta alicuius causæ nec ostendantur quidem, aut legantur vlli interesse non habenti, aut mandatum apud acta non dimittenti.
- 15 Processus à notario tantum actuario Iudici consignetur, cum actorum summario perfecto, ac cum subscriptione manu actuarii attestantis de processu, & summarii perfectione, & integritate vsque ad diē traditionis.
- 16 Lapso termino probatorio, si publicatio testium infra octo dies immediatos, quorum duo saltem iuridici fuerint, non sit postulata, amplius postea non noceat, expeditionem causæ retardet, nisi aliud iudici ex iusta causa visum fuerit.
- 17 Non dentur associationes ex reuocatione precarii, aut constituto contra tertium possessorem non citatum, & nisi causa summarie, vt supra, cognita, nisi tamen ex aliqua iusta causa Iudici visum fuerit, talia fore concedenda.
- 18 Habilitationes quoque à iuramentis non concedantur, neque modo aliquo dentur, nisi secundum formam solitam, & cum clausula, videlicet, dum tamen in omnem casum, in quem de viribus iuramentorum disceptari quoquomodo cōtigerit, in dicto Foro Ecclesiastico disceptetur.
- 19 Iudex verò nullum decretum, nullā-
vè sententiam proferet, nisi prius

- notarii apud acta scripserint partium instantias, petitiones, responsiones, & obiectiones, & quatenus staret per alteram partium, quominus obiecta per eam, & factæ contradictiones scriberentur, possint, & debeant notarii ipsi supplere, cū hac duntaxat clausula magis vsitata, videlicet, præsentem. N. & prædicta acceptante in parte, & partibus, &c. in reliquis verò expressè & contradicente, & negante illa in partibus proximè dictis vera esse in iure, & in factu, & attendi posse, vel debere: aliàs protestante de illorum nullitate, &c.
- 20 Recusatio facta alicuius notarii admittatur, si infra primam dilationē suspitio fuerit allegata cum iuramento suspensionis, & de calumnia, solato eo, quod ex forma statutorū notario recusato debetur: Post verò lapsum primæ dilationis, nullatenus admittatur: nisi causa sufficiens allegetur, & aliter, quam per iuramentum iustificetur, & in locū legitimè recusati alius sorte extrahatur, vel arbitrio iudicis, aut consensu partium subrogetur.
- 21 Curēt notarii vt in suorum actorum libris, singulis diebus, sine intermissione, nullis dimittis spatiis omnia acta conscribantur: Quod si negotiorum multitudo eos impediuerit, teneantur saltem intra octo ad summū dies immediate sequentes ea omnia in dictis actorum libris conscripsisse.
- 22 Teneatur etiam quilibet notarius tam Curie Episcopalis, quam Ciuitatis, & Diocesis, cum primū de qualibet renuntiatione, præsentatione, collatione, institutione, seu alia prouisione quoruncunque beneficiorum, ad quorumuis prouisionem spectantium, rogatus fuerit, eam summarim iuxta formam præscribendam conscribere in libro, qui apud R. D. Vicarium ad hunc finem permanebit, cuius talis erit rubrica, videlicet: Liber renun-

- renuntiationum, præsentationum, collationum, institutionum, & prouisionum quorumcumque beneficiorum, ad cuiusuis prouisionem spectantium.
- 23 Notarij ad criminalia deputati habeant singuli librum particularem cum suo indice in principio dicti libri: in quo ea duntaxat scribere teneantur singulis diebus, sine intermissione, & nullis prorsus dimissis spatijs, quæ ad criminales causas pertinebunt, criminaliaq; concernent.
- 24 Hic autem liber criminalium cuiuslibet notarij, esse debeat intitulus, affolius, signatus in singulo folio impressione sigilli ad hoc deputati, ac subscriptionem habeat in eius principio manu propria eiusdem R. D. Vic. antequam notarius possit de actibus vllis in eo scribendis rogari.
- 25 Nullus notariorū, nullavè alia persona cuiusuis status, gradus, aut conditionis audeat tali libro chartas aliquas vnam, vel plures addere, aut ab eo detrahere, sub pœna falsi, & pecuniaria, de qua infra.
- 26 Notarius etiam quilibet in fine sui officij, & quamprimum eius librū criminalium actis impleuerit, teneatur librum huiusmodi cum suo indice completo eius manu, & authentica subscriptione subscriptū, solitoq; eiusdem notarij signo munitum tradere, & relaxare in manibus Reuerendi D. Vicarii, vt in archiuo curiæ ad perpetuam rerū in ea gestarum fidem custodiatur, & conseruetur.
- 27 Conficiantur insuper, & continuè apud eundem R. D. Vicarium conseruentur duo alij libri, quorum vterque esse debeat intitulus, affolius, signatus, & subscriptus, vt supra, ac suo indice munitus; In quorum altero quilibet notariorū ad criminalia deputatorum, singulis diebus, & sine vlla spatij dimissione, scribere teneatur inhibitio-
- nes, mandata, & præcepta quæcumque, proclamata quoque, & fidei iussiones quaslibet, de quibus, quando, & prout in officio criminalium quomodolibet ipsum rogari contigerit: Et propterea describetur, atque intitulabitur, Liber mandatorum, & cautionum. In altero verò libro teneatur summarim, sufficientem tamen mentionem facere de qualibet, & singula causa criminali, quæ quomodolibet, & quàm primū ad eius manus peruenerit in suo libro criminalium tractada, & registranda; ita vt Reuerendus Dominus Vicarius, antequam in aliqua causa procedatur, habere debeat penes se in huiusmodi libro sufficientem mentionem, & cognitionem causæ, & personarū, in qua, & contra quas erit procedendum; necnon & notarij, ex cuius actis fuerit pertractanda, atque libri, & folij, in quo apud dictum notarium causa sumpsit initium, & erit continuanda.
- 28 In quibus quidem causis criminalibus nemo notariorum dabit citationem pro incontinenti, aut commissionem de quempiam capiēdo absque licētia, & commissione Reuerendi D. Vicarii: quæ aliter probari non possit, quàm per subscriptionem eius manu in tali citatione, seu commissione, vel præcepto de capiēdo.
- 29 Nullus verò notariorū reum quempiam examinabit: testes aliquos, vnum, vel plures ad defensam recipiet, aut iam examinatos contra reum repetet, absq; interuentu, vel expressa D. Vic. licētia, & mādato.
- 30 Et nequeat notariorū aliquis absque simili licentia, & commissione alicui nedum vllam copiam, in totū, vel pro parte, facere processus, vel actorem alicuius causæ criminalis: sed nec talia modo aliquo cuiquam ostendere.
- 31 Obseruent insuper circa mercedes quaslibet illis quomodolibet de-

bendas taxam infra præscriptam; nec quicquam aliud, etiam sponte datum, aut per interpositam personam: exceptis esculentis, & poculentis, quæ vno die consumi possint, omnino accipiant.

32 Quocirca, & ad cautelam, vt perpetuo appareat, quid, & quantum solutum fuerit; quilibet notariorum tenebitur proprium penes se habere librum: in quo singulis diebus manu propria scribet omnes, & singulas pecuniarum summas, & quantitates, quas receperit, & à quibus, & ex qua causa, ac aliàs quomodolibet in dictis causis criminalibus, & illarum occasione illas receperit: Quem librum in fine cuiuslibet hebdomadæ sponte præsentabit R. D. Vicario, & aliàs etiã quodcumque ab eo, seu à reuifore deputato fuerit requisitus.

33 Nullus præterea notarius possit in aliqua causa, vel aliàs, fidem aliquam facere styli, aut consuetudinis dicti fori, sine expressa licentia Illustrissimi, & Reuerendissimi Archiepif. aut R. D. Vicarij in scriptis obtinenda.

34 Quoniam sacrosancta Tridétina Synodus animaduertens ex notariorum imperitia, plurima damna, & multarum occasionem litium oriri: decreuit Episcopum etiam tanquã Apostolicæ sedis delegatum, posse quoscumque notarios, etiam si Apostolica, Imperiali, aut Regia auctoritate creati fuerint, examinatione adhibita, eorum sufficientiam scrutari: illisque non idoneis repertis, aut quodcumque in officio delinquentibus, officij eius in negocijs, litibus, & causis Ecclesiasticis, ac spiritualibus exercendi vsu perpetuo, aut ad tempus prohibere. Idcirco in executionem huiusmodi decreti, prohibetur ex nunc omnibus, & singulis, etiam qui impresentiarum notarij officium actu exercent, tam in ciuitate, quam diocesi, ne posthac se rogare de

aliquibus iudicialibus, aut extraiudicialibus actis, aut alijs quibuscumque negotijs, litibus, vel causis Ecclesiasticis, vel spiritualibus, seu alijs ad Forum ecclesiasticum spectantibus, coram quibuscumque iudicibus, vel aliàs quomodolibet præstant: nisi præcedente examine, ac solempni iuramento, de obseruandis quantum ad eos pertinebit, præsentibus constitutionibus, & taxis, fuerint prius ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Archiepiscopo, aut Reuerendo D. Vicario, scripto approbati: quæ approbatio gratis concedetur: aliter rogatus quicumque ab iis facti, omni prorsus fide, & effectu careant: ac notarii contrauenientes poena præsentibus constitutionibus cõprehensa, teneantur.

35 Notarii quoque, qui in præsentia curia Archiepiscopali officium tabellionis actu exercent, nõ audeant amplius ex eiusdem Cõcilij decreto in eadem curia actitare, aut notariatus officium ibidem exercere, nisi prius eorum sufficientia, examinatione adhibita, fuerit perspecta, habitaque de eorum vita, & moribus diligens informatio, atque ab eodem Illustriss. & Reueren. Archiepif. approbati fuerint per patètes literas manu eius subscriptas: Similiter etiam eorũ substituti ad acta, & alia conscribenda, non admittantur, nisi si prius examinati, approbatiq; in scriptis fuerint; Præstantq; omnes notarij dictæ curiæ, tam principales, quam substituti in manibus Illustrissimæ D. suæ, vel R. D. Vic. iuramentum de obseruandis præsentibus constitutionibus, cū taxa mercedum, atque omnibus, & singulis in illis cõprehensis, & modo, & forma tenoris, qui sequitur, videlicet,

Forma iuramēti præstādi à notarijs.

I Vro ego N. notarius ab Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Cardinali, & Archiepif. Bononiensi delectus, in eiusdem Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Archie-

Archiepiscopi manibus, quod commissum mihi munus diligenter, & fideliter exercebo: atque personaliter actis, ac seruitijs curia Archiepiscopalis assiduus ero; à litigatoribus, quorum fuero notarius, vel à quocumque alio eorũ nomine, quavis de causa nihil, ne sponte quidem datum, accipiam: præter id quod ipsius Illustriss. & Reuerendiss. D. Archiepiscopi constitutionibus præfinitum fuerit. Nihil agam, neque me, aut quemquam alium interponam, quò mihi vlla causa scribenda committatur: Non ero promotor, vel procurator in aliquibus causis ad Forum ecclesiasticum pertinentibus, aut alijs, si qua agentur coram Illustrissimo, & Reuerendiss. D. Archiepiscopo, seu eius R. D. Vicario, vel alijs Iudicibus Fori ecclesiastici, in ciuitate, vel diocesi Bonon. In causis uero, in quibus sum, vel fuero notarius, omnes actus iudiciales fideliter, & absque aliqua intermissione conscribam: secreta eiusdem officij, & causarum nemini patefaciam, præsertim attestaciones testium, relationes peritorum, iudicia arbitrum, consilia assessorum, & sententias, donec per Illustrissimum, & Reuerendissimum D. Archiepiscopum, seu alios supradictos publicata fuerint; cõstitutionibus quoque, & mandatis Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Archiepiscopi, & Reuerendi D. Vicarij obtemperabo, nec ullo unquam tempore contrafaciam; & omnia, ac singula suprascripta omni dolo, & fraude omnino remotis inuiolate præstabo, & ita promitto, & iuro: sic me Deus adiuet, & hac sancta Dei Evangelia.

Postremò, quoniam pauperes à potentibus, & diuitibus varijs artibus, & studijs litigando sæpissimè opprimuntur: ita vt ipsi ob eorum inopiam, & tenuitatem ius suum persequi, & defendere minimè possint: vnde Dominus in sacris literis frequenter eos Principibus, & Iudicibus commendat: idcirco momentur omnes Iudices, & præsertim qui causas ad Forum ecclesiasticum spectantes sunt iudicaturi,

vt orfanos, viduas, egenosque libenter audiant, piè iudicent, indigentibusque viros probatos constituant, qui eorum patrocinium nulla mercede, ac summa fide suscipiant, & quascumque lites, quã maiori poterunt breuitate, iuxta concilij Tridentini decretũ diffiniant. Aduocati quoque, & procuratores itidem monentur, vt à litibus, quas minus iustas esse nouerint, omnino abstineant: causas miserabilium personarum gratis, ac diligenter gerant: extricandis componendisque litibus, omnem operam, studiumq; bona fide adhibeant: talesque se omnino gerant, vt aduocarum ipsi quoque in coelis Dominum nostrũ Iesum Christum habere mereantur.

De custode carcerum.

Custos carcerum curiæ Archiepiscopalis sit bonæ vitæ, & famæ: & in omnibus, quæ ad eius officium pertinent, quæque sibi demandantur præsentibus constitutionibus fidelis, diligens, atque secretus; qui etiam de prædictis omnibus obseruandis, ac honestate in carceribus tuenda, solempniter iurabit in manibus Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini Cardinalis Archiepif. vel Reuerend. D. Vicarij, ac idoneè satisfabit ad arbitrium eiusdem Illustrissimi, & Reuerendiss. Domini, seu eius R. D. Vicarij.

Huius officium erit in primis carceres dictæ curiæ expurgatos ab omni immunditia, & obscenis libris tueri, alearum lusum in ijs prohibere, mares à foeminis separatos retinere, cæterosque omnes sibi in carceribus per executores consignatos, tute, & fideliter custodire: & carceratis omnibus, qua poterit maiori charitate, & christiana pietate in necessarijs inferuire: Nec nõ bona, & res cuiuslibet carcerati, put ad eius manus peruenerint, cõseruare, & illi cuius fuerint, qñ oportuerit,

vel sibi iniunctum fuerit, integra reddere, & consignare: Et neminē carceratorum in honore, persona, ære, aut bonis, modo aliquo lædere, aut vlllo pacto damnificare.

Præterea neminem ad carcerū ostia fenestrasuē admittere, neque vlllo pacto pati aliquem sine iussu, vel licentia præfati Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis Archiepiscopi, vel R. D. Vicarij videre, aut alloqui vllum ex carceratis.

Ad hæc summa ope niti, atque inuigilare: ne internuntij, literæ, signa, cōtra signa, arma, res, aut instrumenta cuiuscumque qualitatis, & conditionis ad dictos carceres, & ad personam aliquam carceratam vlllo modo deferatur, aut quoquo pacto perueniāt: ex quibus quispiam carceratus posset fieri certior rei alicuius, vel animosior, aut fortior in cōstitutis, & examinibus; aut ad fracturam carcerum, & fugam arripiendam, vel aliquid mali, aut facinoris perpetrandum.

Quapropter scrutabitur diligenter, quæ ad personas carceratas ex causa alimentorum, aut alia occasione deferentur: ea tamen non attingendo, nisi quatenus necessarium esset; ac die, noctuq. semel, bis, & sæpius dictos carceres visitabit: & si quid mali, aut suspecti visitando, videndo, & explorando inuenerit, illud confestim denunciabit præfato Reuerendo domino Vicario.

Neminem etiam carceratorum dimittet, nisi habita licentia, seu mandato in scriptis præfati Illustrissimi & Reuerendissimi Archiepiscopi, seu dicti R. D. Vicarij.

Postremo ipse custos de omnibus, & singulis indigentij dictorū carceratorum, ac de quocumque, qui in illis infirmitatem contraheret, quamprimū certiorē faciet præfatum R. D. Vic. necnon & carcerum visitatorem: ad hoc, vt carceratis sacramentum poenitentia, quando opus erit, ministretur: at-

que reliquis eorum rebus, ac necessitatibus succurratur.

8 Quocirca ipse custos se fideliter in primis erga carceratos geret, atq; totius familiae suæ uitam omnem, & mores diriget: curabitque, vt quilibet se omninō abtineat à quibuscumque muneribus, inconsulto R. D. vicario, aut dictorum carcerum visitatore; contentique tam ipse, quàm omnes eius ministri simul erunt eo dumtaxat, quod ipsis in recessu, & post liberationem à carceribus, sponte datum, & donatum fuerit à singula persona carcerata: quod non excedat, nec excedere possit in totum summam solidorum septem bonenorum monetæ currentis; nisi fortè alicui ære proprio de alimentis, aut alijs necessarijs prouidisset; quorum quidem causa totum id petere, & exigere poterit, quod taxatum fuerit per R. D. Vic. seu dictorum carcerum visitatorem.

9 Insuper ipse custos retinebit penes se librum intitulum, affoliatum, signatum, & subscriptum sigillo, & subscriptione R. D. Vic. In cuius parte prima describet singulis diebus, & sine vlla intermissione, aut spatio nomina, cognomina cuiuslibet carcerati, & diem qua carceratus fuerit, cum rebus, & bonis, quæ apud ipsum reperta fuerint. In altera verò parte similiter vnoquoque die, & sine vlla intermissione, aut spatio, relaxationē cuiuslibet carcerati, & diē talis relaxationis, cum summa pecuniarum, quam relaxatus spontē in recessu ipsi dono dederit, & restitutionem bonorum illi factam.

De Caballero, seu Baricello.

11 **M**iles autem, seu baricellus, quē vocāt caballeriū curiæ Archiepiscopalis, debeat se in cūctis, quæ ad eius officium pertinent, fideliter, diligenter, & secretè gerere: de que his omnibus, atque præsentij

con-

constitutionum obseruatione solemniter iurare, & idoneè cauere, ad arbitrium Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis Archiepiscopi, seu Reuerendi eius Vicarij.

2 Necnon apud se, pro seruitijs curiæ in eius officio socios necessarios, seu famulos, idoneos, ac fideles omnibus suis sumptibus continuè alere, & retinere.

3 Teneaturque quando, & quotiens requisitus fuerit omnes, & singulas cuiusvis generis, & speciei executiones, tam reales, quàm personales, tam in ciuitate, quàm per totam diocesim, quæ siue ex officio, seu ad instantiam partis, aut aliàs quomodolibet in dicto Foro ecclesiastico commissæ fuerint, diligenter exequi, per se, vel alios, omnibus ipsius periculo, sumptibus, & expensis.

4 Quas quidem executiones omnino facere, & exequi teneatur, si in ciuitate, vel propè infra tria milliaria, eamet die, vel immediate sequenti; & si procul à ciuitate per xx milliaria, infra tres dies; & si vltra xx milliaria, infra sex dies, a die habitæ cōmissionis, & mandati.

5 Teneatur pariter à die factæ executionis, infra similia respectiue tempora, vt supra, curasse, & fecisse, quòd relatio incontinenti scripta sit apud acta notarij, qui de cōmissione rogatus fuerit.

6 Incontinētī quoque, vt supra teneatur de qualibet executione reali, vel personali, quā per se, vel alios ex causa criminali quomodolibet fecerit, Illustrissimum, & reuerendissimum D. Cardinalem Archiepiscopum, aut Reuer. D. Vicarium facere certiores.

7 Nullam tamen executionem ex causa criminali realem, aut personale, per se, vel alios facere possit, absq; cōmissione, & licētia in scriptis, subscripta manu Illustrissimi D. Archiepiscopi, aut R. D. Vicarij: nisi aduersus repositos in fragranti cri-

mine, iuxta formā sibi in hoc præscribendam.

8 Postremo teneatur per se, vel alios, vt supra, personas omnes, cōtra quas emanauerint cōmissiones de capiendo, aut quæ repertæ fuerint in fragranti crimine, vt supra: realiter, & cum effectu capere, & captas ducere ad carceres dictæ curiæ; & in illis tute, & fideliter custodi dictorum carcerum eas consignare.

9 Possitque pro qualibet executione reali, aut personali, id dumtaxat petere, & cōsequi nomine mercedis & salarij, quod sibi concessum est in taxa, de qua infra: & nihil vltra habere, etiam à sponte dare volentibus.

10 Quocirca, & ad cautelam, miles ipse teneatur penes se retinere librū, intitulum, affoliatum, signatum sigillo deputato, & subscriptū manu præfati Reuerendi D. Vicarij: in quo singulis diebus, manu ipsius caballerij propria scriptas retinere debeat continue, & sine vlla spacij dimissione, omnes, & singulas pecuniarum summas, quas quomodolibet recipiet, & cōsequetur; & causam, ac personas, propter quam, & à quibus pecunias fuerit consecutus; & in fine cuiuslibet hebdomadæ, etiam irrequisitus, & aliàs quodocūque ad omnem voluntatem Reuerendi Domini Vicarij, illam eidem Reuerendo D. Vicario, ac reuifori desuper deputato ostendere, & fidem reuifionis ab ipso Reuerendo D. Vicario accipere; Alioquin de pecunijs in dicto libro non descripto, modo, & forma prædictis, quas deprehensus fuerit quomodolibet recepisse, & habuisse, teneatur poena furti, vltra alias in præsentibus constitutionibus, ei infligendas.

TAXA MERCEDVM.

FORI

Ecclesiastici Bonon. ultra quam prohibetur omnibus notarijs actuarijs, custodi carcerum, executoribus, & alijs quibuscunque, ad quos ea quomodolibet pertinet, ne quicquam omnino exigant, aut etiam sponte oblatum accipiant.

De mercede notariorum in ciuilibus.

- Pro qualibet necessaria citatione cū relatione executionis illius. *taxa mercedis erit.* L. o. 1. 0
- Pro quolibet perēptorio manu notarii, vel eius mandato scripto, cum sua relatione. L. o. 3. 0
- Pro quolibet præcepto cum relatione. *taxa mercedis erit.* L. o. 2. 0
- Pro quolibet sequestro cum relatione. *taxa mercedis erit.* L. o. 3. 0
- Pro qualibet petitione in actis faciēda, & registranda. L. o. 3. 0
- Pro accusatione, vel querela in actis faciēda, & registranda. L. o. 2. 0
- Pro qualibet instantia, responsione, & replicatione in actis faciēda, & registranda. L. o. 1. 0
- Pro productione cuiuslibet scripture, instrumenti, vel documenti, vel plurium vno, & eodem tempore, & actu productorum, de quibus etiam fieri debeat sufficiens mētio in actis. L. o. 2. 0
- Pro interlocutoriā super legitimatione personarum, vel iurisdictione. *taxa mercedis erit.* L. o. 5. 0
- Pro interlocutoriā qualibet habēte vim diffinitiuā in contradictorio, & super aliquo processu, vel illius vigore facta: dimidium eius, quod infra est taxatū, & debetur pro diffinitiuā.
- Pro quolibet præcepto executiuo de pignorando cum relatione. *taxa mercedis erit.* L. o. 2. 0
- Pro quolibet præcepto personali, seu citatione pro incontinenti, & siue alio præcepto de associando quempiam, ad aliqua bona ingrediendum, & seu tenutam aliquorum bonorum capien-

dam: siue personam vnam, vel plures arrestandum, capiendum, & carcerandum, cum relatione executionis illius in actis scripta, & registrata.

taxa mercedis erit. L. o. 10. 0

Pro mandato procurę per singulam personam apud acta facta, & registrato.

taxa mercedis erit. L. o. 2. 0

Pro electione loci, etiam cum comparitione, per singulam personam apud acta facta. L. o. 1. 0

Pro responsionibus ad positiones, videlicet, pro singula responsione ad quamlibet positionem in totum à partibus.

taxa mercedis erit. L. o. 0. 6

Pro pronuntia positionum, videlicet pro decreto. L. o. 3. 6

Pro singula respōsione ad quodlibet interrogatorium, solum ab interrogari petente, & obrinente. L. o. 1. 0

Et hoc si responsiones prædictæ, tam ad positiones, quam ad interrogatoria recipiantur in palatio Archiepisc. si verò extra palatiū, duplum eius, quod

supradictum est, tam de interrogatorijs, quam de positionibus, vel id minus, quod arbitratus fuerit R. D. Vic.

Pro quacunque intimatione cum illius relatione. L. o. 1. 6

Pro inhibitione ordinaria authentica cum sigillo, & cum illius relatione.

taxa mercedis erit. L. o. 10. 0

Si verò habuerit insertam supplicationē & commissionem, & rescriptum.

taxa mercedis erit. L. 1. 0. 0

Pro literis subsidialibus, & similibus.

taxa mercedis erit. L. o. 7. 0

Pro executione, & instrumento relationis citationis ab vrbe, vel aliunde emanatæ, & per notarium executæ, in ciuitate Bononiæ pro singula persona

citata. L. 1. 0. 0

Si extra ciuitatem intra guardiam,

taxa mercedis erit. L. 1. 10. 0

Si verò extra guardiam, & per diocesim, ultra expēsas victus & equi, qualibet die, cessante negligentia,

taxa mercedis erit. L. 1. 10. 0

Si autem extra diocesim, id quod arbitratum fuerit, per Reuerendum Dominum Vicarium.

Pro

Pro singula copia dictarum citationum, & inhibitionum, pro singula pagina in forma copię iuxta formam infra tradendam. L. o. 2. 0

Pro examine, vel repetitione cuiuslibet testis, si in palatio Archiepiscopali ad instantiam partis. L. o. 7. 0

Si verò extra palatium. L. o. 14. 0

Si verò vtroque casu longa esset scriptura, id pluris, quod arbitratum fuerit per Reuerendum Dominum Vicarium.

Pro examine cuiuslibet testis vigore literarum remissorialium ab vrbe emanatarum arbitrio R. D. Vicarij.

Pro accessu notarij in rem præsentem, si in ciuitate. L. 1. 0. 0

Si in guardia. L. 1. 10. 0

Si verò extra guardiam ultra expēsas equi & victus, die qualibet, cessante negligentia. L. 2. 0. 0

Et hæc omnia intelligantur tantummodo pro salario viatici, & scriptura visitationis, ultra mercedes scripturarū, & receptiones, & examinationes testium, forsitan de necessitate in locis prædictis fiendarum, & recipiendarum: pro quibus soluatur id quod arbitratum fuerit per Reuerendum Dominum Vicarium, habita consideratione ad laborem, & consumptionem temporis.

Pro quolibet inuentario, si in ciuitate. L. 1. 0. 0

Si in guardia. L. 1. 10. 0

Si extra guardiam, ultra expēsas equi & victus qualibet die, cessante negligentia. L. 2. 0. 0

Et si nimis longa visa fuerit scriptura, & temporis amissio ad aliquod ex dictis inuentarijs; vel plura in vno, & eodem negotio, tam in vno, quam diuersis locis facta fuerint inuentaria, soluatur id plus, quod arbitratum fuerit per Reuerendum Dominum Vicarium.

Pro præstatione cuiuslibet cautionis in actis facta. L. o. 5. 0

Si interuenerit promissio indemnitis in totum. L. o. 7. 0

Pro singulo præcepto, & comminatione

ne cuiuslibet in faciem facta. mercedis taxa erit. L. o. 2. 0

Pro relatione cuiuslibet medici, obstetricis, vel alterius in arte periti, in actis facta, & registrata. L. o. 5. 0

Pro fide pendentiæ litis. L. o. 5. 0

Pro renunciatione cuiuslibet litis in actis facta, vel præsentata. mercedis taxa erit. L. o. 2. 0

Pro auscultatione cuiuslibet instrumenti, siue alterius scripture, cum decreto, eandem fidem &c. L. o. 3. 6

Et si in vnico actu producantur plura iura, quę veniant auscultanda ultra primam, pro qualibet. L. o. 1. 6

Pro relatione rei sequestratæ. mercedis taxa erit. L. o. 1. 0

Pro decreto multæ, & condemnationis vigore contumaciæ, nisi infra tres, seu decem dies cum intimatione: mercedis taxa erit. L. o. 3. 6

Pro decreto absolutionis à dictis multa, & condemnatione cum clausula, *audiri, refectis expensis contumacialibus.* L. o. 3. 6

Pro registro scripti priuati cum intimationibus, & relaxatione executionis in totum. L. o. 10. 0

Pro quacunque fide de vita, & superexistētia alicuius, & similibus in forma patenti. L. o. 7. 0

Pro quolibet monitorio contra habentes, & tenentes & cætera: in forma solita. L. o. 10. 0

Et si contigerit plura similia facere pro eodem facto, pro quolibet. mercedis taxa erit. L. o. 3. 6

Pro decreto dissolutionis sponsalium per verba de futuro, quod expeditur sine processu, in totum. L. o. 10. 0

Pro examine in forma constituti cuiuslibet dictorum sponzorū. mercedis taxa erit. L. o. 7. 0

Si tamen expediatur cum aliqua processu considerabili in totum; mercedis taxa erit. L. 1. 0. 0

Si verò super processu ordinario, per diffinitiuam expediatur, soluatur merces ad rationem de qua in statutis. Idem obseruetur quo ad sententiam diffinitiuam in causa matrimoniali super;

super processu ordinario latam.
Pro sententia diffinitiva in causa abso-
 lutionis ab excommunicatione, su-
 spensione, irregularitate, interdicto,
 condemnatione, super contrauen-
 tione præcepti, & similibus. merce-
 dis taxa erit. l. 1. 10. 0
Pro decreto executionis literarum Apo-
 stolicarum ab vrbe emanatarum: vt
 sunt standi extra claustra habitu di-
 misso, siue retento, susceptionis ha-
 bitus, creationis alicuius equitis cu-
 iuscunque ordinis, præstationis iura-
 menti ad effectum obtinendi aliquam
 prælaturam, siue aliam quamcunque
 dignitatem, consecrationis alicuius
 Episcopi, & similibus. mercedis taxa
 erit. l. 1. 10. 0
Pro sententia lata in causa dispensatio-
 nis contrahendi in gradibus prohi-
 bitis, thori separationis, & his simi-
 libus, si sine processu, & partium di-
 scordia, & contradictione. merce-
 dis taxa erit. l. 1. 10. 0
Pro ordinatione, affoliatione, & rubri-
 catura ad singulas chartas, & ad sin-
 gula acta cuiuslibet processus charta-
 rum viginti. l. 0. 5. 0
Et ab inde supra, si processus fuerit ma-
 ioris numeri chartarum, pro singulis
 viginti chartis cuiuslibet processus
 ordinatis, affoliatis, & rubricatis.
 mercedis taxa erit. l. 0. 5. 0
Pro rogatu cuiuslibet sententiæ diffini-
 tiuæ in alijs casibus, quam expressis
 super aliquo processu ferendæ, sol-
 uatur iuxta formam statutorum ciui-
 tatis Bononiæ, & ad rationem, de
 qua in illis.
Pro copia cuiuslibet sententiæ diffiniti-
 uæ manu notarij de illa rogati subscri-
 pta cum testibus. l. 0. 10. 0
Pro instrumento cuiuslibet sententiæ
 diffinitiuæ authentico. l. 2. 0. 0
Et si in instrumento sententiæ processus
 longior in totum, vel pro parte fue-
 rit registratus, soluatur vltra merce-
 dem sententiæ supra proximè dictam,
 merces longioris processus, qui in in-
 strumento registratus fuerit, ad ratio-
 nem processus authentici, de qua su-
 pra.

Pro instrumentis habilitationum à iura-
 mentis, & appellationum, quando
 dantur authentica, pro quolibet ip-
 forum. l. 1. 0. 0
Pro decreto publicationis testium.
 mercedis taxa erit. l. 0. 3. 0
Pro singulo transumpto, quod in forma
 extensi, patenti, & authentica in mē-
 branis scriptum fuerit, siue transum-
 ptum bullæ, siue priuilegij, siue quid
 aliud contineat: merces considera-
 bitur iuxta qualitatem extensi, à quo
 desumptum fuerit: & soluetur ad ra-
 tionem solidorum quatuor pro qua-
 libet charta extensi, quæ ad minus sit
 linearum quadraginta, & scripta bo-
 ni viri arbitrio. l. 0. 4. 0
Pro quolibet præcepto fulminatorio in
 membranis scripto, & habente lite-
 ras insertas, omnibus computatis in
 totum. l. 4. 0. 0
Pro singula charta cuiusuis simplicis co-
 piæ cuiuslibet scripturæ, documenti,
 processus, vel actorum, seu extensi,
 quæ sit ad minus linearum quadra-
 ginta, & scripta arbitrio boni viri,
 quotquot sint illi, pro quibus copia fa-
 cta fuerit. l. 0. 2. 0
Pro singula charta cuiuslibet registri, &
 processus authentici, quæ sit ad mi-
 nus linearum quinquaginta, & simi-
 liter scripta arbitrio boni viri. mer-
 cedis taxa erit. l. 0. 3. 0
Pro actu resignationis alicuius benefi-
 cij, ab eo, cui prouidebitur de bene-
 ficio. l. 0. 7. 0
Et si instrumentum dandum fuerit au-
 thenticum, vltra dictos solidos se-
 ptem. l. 0. 14. 0
Pro literis approbationis alicuius pres-
 byteri ad obtinendum beneficium in
 publico examine. l. 0. 7. 0
Pro fideiussione præstanda per aliquem
 approbatum, & prouisum de benefi-
 cio curato de residendo, & de repa-
 rando Ecclesiam in forma. merce-
 dis taxa erit. l. 0. 7. 0
Pro præsentatione per patronos fienda
 ad aliquod beneficium cum edictis,
 & relationibus. l. 0. 10. 0
Et si danda hæc omnia fuerint authen-
 tica,

tica, alij decem solidi. l. 0. 10. 0
Pro quolibet consensu præstito priori
 præsentationi, & adhæsione compa-
 tronorum. l. 0. 5. 0
Et si danda sint authentica, alij quinque
 solidi. l. 0. 5. 0
Nemo cogi possit à quocunque notario
 rogato, siue ab eo, qui alienos rogi-
 tus, alienauè instrumenta quomodo-
 cunque, & ex quocunque iure, aut
 titulo, tam honorabili, quam onero-
 so penes se habuerit, aut habeat, ad
 leuandum superinde aliquod instru-
 mentum appellationis, renunciatio-
 nis, habilitationis à iuramentis, col-
 lationis, præsentationis, consensus,
 edictorum, institutionis, iuramenti,
 habitus susceptionis, & similibus: quæ
 in foro ecclesiastico, vel aliàs vbilibet
 in materiis beneficalibus, eccle-
 siasticis, & spiritualibus occurrerunt, seu
 occurrerunt. Neque quilibet nota-
 rius quicunque sit, aut vbicunque de-
 gat, quando rogatur de aliquo supra-
 dictorum instrumentorum, quicquam
 petere possit, pro aliquo rogatu præ-
 dictorum, nisi respectu taxatorum, vt
 supra.
Sed si quis interesse habens, voluerit le-
 uare aliquod instrumentum alicuius
 rogatus prædictorum; teneatur solue-
 re solum duntaxat, pro mercede hu-
 iusmodi instrumenti leuati in publi-
 ca, & authentica forma, illud quod
 supra in dictis instrumentis taxatum
 est; In alijs autem non taxatis, habe-
 re possit tantum. l. 1. 5. 0
Et hoc seruetur, tam respectu eorū, quæ
 quomodolibet occurrerunt in futurum,
 quam illorum, quæ ad hæc vsque tem-
 pora, & antea retroactis temporibus
 etiam antiquis, & antiquissimis oc-
 currerunt.
Et quatenus scriptura alicuius dictorum
 instrumentorum esset nimium longa,
 & excessiua: soluatur id pluris, quod
 per Reuerendum D. Vicarium fuerit
 arbitratum.
Pro qualibet tenuta alicuius beneficij
 simplicis, vel curati, cui personaliter
 interfuerit notarius rogatus, quate-

nus in ciuitate, vnà cum instrumento
 authentico. l. 1. 10. 0
Si verò in guardia, vltra expensam victus,
 & equi. l. 2. 0. 0
Si verò extra guardiam, libras duas quo-
 libet die, vltra expensas victus, & equi,
 omni tamen negligentia notarii in
 præmissis cessante.
Pro accessu notarij ad intimandum, & no-
 tificandum literas, tam curatis, quam
 parochianis, siue in ciuitate, siue in
 guardia, aut extra guardiam in dice-
 cesi, id quod arbitratus fuerit Reue-
 rendus Dominus Vicarius, pro modo
 laboris, & consumptionis temporis.
Pro quibuslibet literis dimissorialibus,
 cōmendatitijs, & ordinum susceptioni-
 bus, in patenti scriptis, decimam
 partem aurei, iuxta formam concilij
 Tridentini.

TAXAE IN CRIMINALIBVS.

Pro visitatione offensis, in ciuitate in
 totum. l. 0. 10. 0
In guardia. l. 1. 0. 0
Vltra guardiam singulo die, vltra expen-
 sas victus, & equi, cessante negligenti-
 a. l. 2. 0. 0
Pro quolibet teste informatiuo curiæ.
 merced. taxa erit. l. 0. 5. 0
Pro quolibet constituto cum suo exami-
 ne de quolibet reo carcerato, facto
 ad instan. partis. l. 0. 7. 0
Quando leuatur processus, soluatur tan-
 tum primus constitutus.
Pro decreto detentionis alicuius. mer-
 cedis taxa erit. l. 0. 2. 0
Pro decreto cum præcepto relaxationis
 alicuius rei carcerati. l. 0. 5. 0
Pro quolibet præcepto sequestratorio
 cum relatione. l. 0. 2. 0
Pro quolibet alio præcepto in causa.
 merced. taxa erit. l. 0. 2. 0
Pro præceptis vicissitudinarijs in faciem
 alicuius factis, pro quolibet ad in-
 stantiam partis, siue ex officio. mer-
 cedis taxa erit. l. 0. 2. 0
Pro comparitione alicuius rei respōden-
 tis querelæ, vel inquisitioni, cum fide-
 iussione. l. 0. 7. 0
Pro

Pro constitutione Procuratoris, mercedis taxa erit. l. o. 2. 0
 Pro electione loci, l. o. 1. 0
 Pro examinibus testium ad defensionem, cum interrogatoriis curiæ. l. o. 7. 0
 Et plus, & minus, prout attenda longitudine, vel breuitate laboris, & examinis, visum fuerit Reuerendo D. Vicario.
 Pro medici, obstetricis, vel periti relatione. l. o. 5. 0
 Pro quolibet actu cum decreto iudicis ad instantiã partis. l. o. 2. 0
 Pro productione cuiusvis scripturæ. mercedis taxa erit. l. o. 1. 0
 Pro qualibet fideiussione cum indemnitate cõseruatione. l. o. 7. 0
 Pro testiũ publicatione. l. o. 3. 0
 Pro copijs processuum linearum quadraginta in totum ab utroque latere, pro qualibet pagina. l. o. 2. 0
 Pro qualibet renuntia. l. o. 2. 0
 Pro præsentatione, & registratione supplicationis, cum decreto iudicis. l. o. 10. 0
 Pro copia sententiæ subscriptæ manu notarii. l. o. 10. 0
 Sine subscriptione. l. o. 5. 0
 Pro fide sententiæ. l. o. 2. 0
 Pro alia fide præuentionis, vel pendentis litis. l. o. 3. 6
 Pro quocunque instrumento diffinitiuæ sententiæ authentico. l. 1. 0. 0
 Et si in instrumento sententiæ processus longior in totum, vel pro parte fuerit registratus, soluatultra mercedem sententiæ supra proximè dictam, merces longioris processus, qui in instrumento registratus fuerit, ad rationem processus authentici, de qua supra.
 Pro responsione ad quamlibet positionem, tres denarii pro parte. mercedis taxa erit. l. o. 0. 6
 Pro responsione interrogatoriorum, pro quolibet interrogatorio, à parte interrogari obtinente. l. o. 1. 0
 Duntamen merces in totum non excedat summam solidorum viginti bonnen. vel alias plus, & minus, prout attenda qualitate laboris, visum fuerit R.D. Vicario.

Pro positionũ pronuntia. l. o. 3. 6
 Pro simplici subscriptione processus. l. o. 5. 0
 Pro processu authentico soluatul, prout statutum est supra, de processibus ciuilibus.
 Pro sententia super contrauentione præceptorum, vel absolutione. mercedis taxa erit. l. 1. 0. 0
 Pro sententia absolutionis, & liberationis à querela, inquisitione, & processu super dicto, vel facto, quod irrogasset pœnam quomodolibet corporis afflictiuam, vel carceris perpetui, aut perpetuæ relegationis. l. 6. 0. 0
 Absolutionis verò, & liberationis ab accusatione, querela, inquisitione, & processu, super dicto, aut facto, in quo veniret imponenda pœcuniaria, vel carceris ad tempus, aut banni, aut remigii, similiter ad tempus. mercedis taxa erit. l. 3. 0. 0
 Absolutionis autem à querela, accusatione, inquisitione, & processu, in casibus leuioribus. l. 1. 0. 0
 Pro sententia partim absolutoria, partim condemnatoria, soluatul ad rationem, de qua supra.
 Pro sententia in totum condemnatoria, nihil à condemnato.
 In aliis casibus non expressis in hac taxa criminaliũ, seruetur taxa facta supra in ciuilibus.
 Supradictas autem taxas, & mercedes mandatur non solum à notariis, & actuariis deputandis, & approbandis, vt supra apud quemcunque iudicem, & quocunque in loco, tam in ciuitate, quàm diocesi degant, ad vnguem obseruari; verum etiam, & à reliquis omnibus, seu notariis, seu non notariis, apud quos quomodolibet, etiam ex titulo oneroso scripturæ quælibet, etiam antiquissimæ, aut acta, seu rogatus quarumcunque materiarum ad forum ecclesiasticum, quauis ex causa pertinentium reperirentur: quos omnes pariter mandatur ad obseruandas supradictas taxas omninò teneri, exceptis tamen casibus miserabilium personarum, & aliis de quibus infra.

Quòd

Quòd si super aliquo ex his omnibus occurrerit casus aliquis dubius, vel omifus: stetur, & stari debeat, quoad mercedem, & salarium petendum, & quomodolibet exigendum arbitrio, & declarationi Illustrissimi, & Reueren. D. Cardinalis Archiepiscopi, seu Reuerendi D. Vicarij.

De mercede custodis carcerum.

Custos autem carcerum habeat, & contentus sit ea mercede, quæ sibi in cõstitutionibus supra assignata est: & nihil ultra, tam ipse, quàm eius familia, etiam spontè datum, quouis modo accipiat.

De mercede caballerij, & executorum.

Quantum verò attinet ad mercedes, & salaria militis curiæ Archiepiscopalis, qui caballerius vocatur, & reliquorum executorum nunc, & pro tẽpore se exercentium, pro executionibus, quas fieri contingeret in dicto foro ecclesiastico, seu illius occasione, mandatur vt id duntaxat petere, & consequi possint, quod infra præfinitum est, videlicet.
 Pro executione cuiuslibet citationis, etiam peremptoriæ, in ciuitate Bononiæ, domi solitæ habitationis alicuius citan. & ad valuas, aut alium locum factæ. l. o. 0. 6
 Si verò in guardia. l. o. 1. 0
 Si autem extra guardiã. l. o. 1. 6
 Si autem in personam, tam in ciuitate, quàm guardia, & extra guardiam, dum plum eius respectiuè, quod supra dictum est.
 Pro executione cuiuscunque inhibitionis tam in ciuitate, quàm guardia, aut comitatu, vel diocesi facta, siue inhibio fuerit simplex, siue habuerit admixtam citationem; si in personam alicuius officialis, vel Iudicis. mercedis taxa erit. l. o. 5. 0
 Si in personam partis. l. o. 3. 0
 Si verò ad domum, vel locum alicuius prædictorum solitæ habitationis, vel

residentiæ. l. o. 6. 1.
 Pro executione cuiuslibet sequestrationis ex causa ciuili, aut spiritali, vel mixta: si recipiat extimationem, omne id soluatul, & duntaxat peti possit, quod sancitum est per statuta, seu prouisiones ciuitatis Bononiæ.
 Idem fiat, & obseruetur pro quacunque executione citationis pro suspecto, pignoratione bonorum mobilium, & tenuta stabiliũ, ac ecclesiarum, ex quacunque causa.
 Si verò executio prædictorum, vel alicuius eorum fuerit facta ex causa criminali, vel ex alia causa, quæ extimationem non recipiat, si in ciuitate. l. 1. 5. 0
 Si verò in guardia. l. 1. 15. 0
 Si autem in comitatu, & diocesi. mercedis taxa erit. l. 2. 0. 0
 Pro qualibet captura alicuius personæ, ex causa ciuili, spiritali, vel mixta, soluatul: & solum peti, & exigi possit id quod statutum est, & permissum per statuta, & prouisiones ciuit. Bonon. siue in ciuitate, siue in guardia, siue in comitatu facta fuerit.
 Si verò ex causa criminali, si in ciuitate. l. 2. 10. 0
 Si in guardia. l. 3. 0. 0
 Si extra ciuitatem, & guardiam. mercedis taxa erit. l. 5. 0. 0
 Et si captura facta fuerit de aliquo condemnato, vel bannito, vel de eo, qui ex eadem causa fuisset alias captus, & carceratus in ciuitate, & guardia. l. 4. 0. 0
 Extra verò ciuitatem, & guardiam. mercedis taxa erit. l. 8. 0. 0
 Pro qualibet detentione in Palatio, cum custodia, vel intrusione in carcere. l. 1. 0. 0
 Cum declaratione tamen, quòd pro ijs, qui reuocati fuerint ad carceres, nihil habere debeant, si vnica vice soluerint dictam mercedem.
 Nullam tamen mercedem petere, aut habere possit, etiam spontè sibi datam, vel oblatam: nisi executionem, tam realem, quàm personalem, realiter, & cum effectu fecerit, & fuerit executus,

cutus, quam statim significare debeat Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Archiepiscopo, vel eius Reuerendo D. Vicario,

Excipiuntur autem, & eximuntur ab omnibus, & singulis, tam notariorum, quam custodis, & caballerij, atque executorum mercedibus, sicut supra taxatis, & illarum solutionibus Rei innocentes, & testes pro informatione curia, personaeque miserabiles: & ea quae ex mero officio, pro aliquo interesse publico, vel priuato officium, & curiam respicient: Necnon & ea, quae particulare ius, & interesse respicient Illustris, & Reuerendissimi Archiepiscopi, si facta fuerint, tam per notarios, & tabelliones, quam custodem, caballerium, & executores: pro quibus nihil penitus exigere, aut sperare possint: nisi id, quod forte ex aliqua iusta, & rationabili causa visum fuerit Illustrissimo, & Reuerendissimo D. Cardinali Archiepiscopo, vel dicto Reuer. D. eius Vicario.

Excipiuntur etiam ea, quae tangunt personas pauperum: pro quibus notarij ipsi, ac miles, & executores solum illud petere, & habere possint, quod arbitratus fuerit idem Illustrissimus, & Reuerendissimus Archiepiscopus, vel R. D. Vicarius praedictus.

Cetera vero non comprehensa, neque specificata, aut ea, quae in dubium aliquo modo vortii contigerit, reseruata esse censeantur declarationi, & arbitrio Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Archiepiscopi, vel eius R. D. Vicarij.

Quapropter omnes, & singuli notarij, actuarij, custos, caballerij, & executores praedicti, ceterique omnes, quos negotium, seu taxa mercedum supra scriptarum quomodolibet tangit, atque comprehendit: debeant illam in causis, libris, negotijsque omnibus occurrentibus inuolabiliter obseruare, atque ab eorum ministris obseruari facere; Nec quicquam ultra, etiam sponte, atque alias quomodolibet datum accipiant, aut alteri respectu suo ea de causa tradi patiantur: exceptis tamen esculentis, & poculentis, quae uno die, ut supra dictum est, consumi possint.

Sub poena scutorum quinquaginta auri ipso iure, & facto per quemlibet contrauentum in singulis capitulis, partibus, atque membris, tam praesentium constitutionum, quam supra dictae taxae, ac totiens, quotiens contrauentum fuerit incurrenda: ac locis, & operibus pijs, arbitrio praefati Illustrissimi, & Reuerendissimi Cardinalis Archiepiscopi, seu Reuerendissimi D. illius Vicarij, distribuenda: necnon & maiori, vel minori poena, iuxta qualitatem facti, & conditionem personarum, eorundem arbitrio augenda, & minuenda.

Datum Bononiae in Archiepiscopali palatio &c.

N. Vicarius generalis.

DE

DE CONGREGATIONE
REFORMATIONIS.

COLLE-
CTOR.

HLLVD praecipue inter cetera curandum sibi esse existimauit, atque in id totis viribus incumbere solitus est Illustr. D. Card. Archiepiscopus: ut quemadmodum bono Agricola, postquam sementem fecerit, quiescendum omnino non est: sed plurima adhuc agricultura munera exercere debet, si fecunda messis fructum colligere cupit; ita etiam ipse post plures leges conditas, post sancta decreta, aliasque provisiones editas assidue inuigilaret: ut vitia, quae in dies pullulant, extirpentur, nouae virtutes inserantur, & animarum cultus ita ex omni parte se habeat: ut sperare liceat, Deo fauente spiritualem messem suo tempore uberrimam futuram.

Cum vero nihil ad eam rem assequendam aptius esse experiretur, quam frequens eorum ministrorum consultatio, atque opera, qui tanquam consiliarij essent, & saculorum quodam modo officio fungerentur, ad mala semina eradicanda: instituit inter alias, hanc quoque congregationem, quae cum ad reformandos mores pertineat, & restituendam disciplinam, quae plerumque remitti, aut labi solet, reformationis nomine eam appellari voluit.

In eam vero admittuntur, praeter Reuerendissimum Coadiutorem, Vicarium generalem, Archidiaconum, alij etiam canonici, viri probata scientia, & zeli domus Dei, & alij sacerdotes selecti, seculares, & regulares: necnon interdum laici, quibus aliquod munus ab Archiep. iniunctum est, prout res quae tractantur, magis exquirunt.

Porro ad omnis generis res pertractandas haec congregatio diffunditur, & provisiones quae ab illa emanant, per edicta promulgantur, iunctis poenis, aut grauioribus, aut leuioribus, pro casuum qualitate, & ad sacrorum canonum, & apostolicarum constitutionum, itemque ipsarum congregationum S. R. E. Cardinalium praescriptum.

Edicta vero eius generis sunt: exempli gratia, ut exhibeantur tituli beneficiorum, & inuentaria bonorum Ecclesiasticorum, eorumque copia in Archiepiscopale archiuum referantur: ut legata pia denuncientur. Item de residentia: de habitu, & tonsura Clericorum: ne sacerdotes cohabitent cum mulieribus, quamuis affnibus, nisi in scriptis obtenta licentia: contra non communicantes in Paschali solemnitate: contra immodeste, atque irreuerenter se habentes in ecclesiis: contra aleatores, & agentes choreas diebus festis: contra concubinarios: de meretricibus, & cetera huiusmodi.

Qua nos edicta si singula huc asferre vellemus, praeterquam quod lectori, ex re in ipsa praesi satis frequenti, & ex iis, quae late praemissa sunt in superioribus huius libri partibus deriuante, satietas paveretur, a nostri etiam instituti ratione nos ipsi longe aberraremus; quippe qui in primis illud curare cupimus, ut quaecumque in hoc opere colliguntur, non nimis communia sint, aut vulgaria: sed particulari quadam indigeant animaduersione, ac diligentia.

Quod vero attinet ad hoc edictum de festorum dierum sanctificatione, itemque illud quod subsequitur, de Quadragesimali ieiunio: sciendum est lectori, cum varios status hominum huiusmodi provisiones respiciant, & plurima diligenter animaduerti, atque examinari debeant: multiplices etiam cautiones in hac re adhiberi solitas ab Illustrissimo D. Card. Archiepiscopo, quarum haec pauca tanquam exempla hic collocata sufficient: in quibus pro temporum conditione, & casuum contingentium qualitate plura addi, vel immutari, vel demi solent.

E D I C T V M

De Festorum dierum sanctificatione.

*Gabr. Palaotus S.R.E. Cardin.
Archiep. Bonon. & Princeps &c.*

Maximo sanè animi dolore experimur, neque paternis nostris monitionibus, neque parochorum opera, neque concionatorum hortationibus, alijsque plurimis remedijs, quæ pro tempore exquirere soliti fuimus: fideles ciuitatis, & diœcesis nostræ adduci posse, vt dies festos à Deo, & sancta ecclesia præceptos, ea qua debent pietate, & religione sanctificet: imò eorum nonnullos eò vsque audacia, & temeritatis progressos fuisse: vt propriæ salutis immemores, ijs diebus, qui Deo, sanctisque dicati sunt, æternum hoc, sacrumque mandatum, quasi de industria transgrediantur.

Quare cum nos in proxime celebrata synodo decreuerimus, vt contra huiusmodi festorum dierum violatores, procedatur iis pœnis, quæ à nobis constituentur; cumque difficile sit, vt transgressores ad tribunal nostrum deferri omnes possint; Per præsens Edictum omnes, & singulos Dominos, Capitaneos, Potestates, Vicarios, ipsorumque notarios, executores, tam præsentis, quam pro tempore futuros in diœcesi nostra, delegatos nostros, & commissarios constituimus, & deputamus: vt hac auctoritate, quam nos illis tribuimus, nostro nomine condemnent, mulctent, in carcerem coniciant, pro casuum qualitate, quoscunque repererint, huic nostro edicto non parere.

Verùm cum sacri canones omnia opera seruilia, mechanicosque labores in diebus festis generaliter prohibeant; quorum tamen aliqui iisdem diebus festis, ad vitam humanam sustentandam, publicasque necessitates leuandas tolerantur: Nos ne quisquam ignoret, quid sibi face re liceat, quidque cauere ijs diebus debeat: hic adiicere volumus quædam, quæ

diebus festis permitti possunt: ad quæ tamen sola præcisè non restringimur; sed aliorum casuum, qui accidere possent declarationem, nobis, nostroque Vicario Generali in ciuitate, Vicariisque foraneis in diœcesi reseruamus.

Atque ne quis animo pèdeat in huius edicti obseruatione, cum multa requirantur debitæ festorum dierum sanctificationi: & præcipue, vt peccata vitentur, vt integri dies in Dei cultu transigantur, alijsque spiritualibus operibus, & exercitationibus vacetur, hoc enim sine diebus festis instituti sunt ab ecclesia Dei; sciendum est, nos tantum de ijs agere, quæ pertinent ad opera quædam, laboresque exteriores, qui diebus festis à magistratibus aliquando tolerari possunt, eaque hic explicatum vt licentiæ non nisi ob iustam causam laborandi dentur: tum vt exequutores, iuste contra solos delinquentes, officio suo fungantur.

In quibus casibus licentia in ciuitate concedetur.

Concedi in primis poterit licentia, vt diebus festis in vrbe solitis locis, minutatim vendantur, & emanent pro illius diei vsu, panis, bellaria, oua, lacticia recetia, fructus, olera, & similia: quæ ita sint necessaria victui quotidiano, vt si ad dies asseruetur, facile corrumpi possint.

Item auiculæ, lepores, cuniculi, aliæque eiusdem generis ferina, pulli gallinacei, & cetera his similia.

Piscatores diebus festis, quibus à carni esu abstinendum est, in solitis locis pisces vendere permitti poterunt.

Item aromatarij, lanij, cupedinarij, falsamentarij, pistores, aliique huiusmodi, pro viatorum commodo, & ægrorum necessitate, dummodo de officinarum clausuris ea seruent, quæ sibi præscripta sunt.

Item equorum ferramentarij, vt viatorum necessitati tantum prospiciatur, diebus festis, equis, & mulis soleas ponere, & aptare concedi poterit.

Molitores etiã vbi opus sit, & de aquæ defectu dubitetur, publicæ necessitati vt satisfacere possint, concedetur.

Si

Si accidet vt nundinarum dies festus sit, nundinæ in alium diem transferentur, ad præscriptum constitutionis Pij Papæ V. fel. record.

Tonsoribus in officinis esse concedetur clausis tamen ianuis: vt sanguinem mittant, & medeantur si opus sit: non autem tondeant, aut lauent, neque ad id faciendum vocati ad domos ciuium vllomodo se conferant.

In quibus casibus Parochi poterunt in diœcesi licentiam laborandi in diebus Festis concedere.

In diœcesi non erunt Parochi faciles in danda licentia quibusuis ad opera seruilia in diebus festis exercenda: sed aut necessitate, aut publica vtilitate id exigente, facultatem concedere poterunt; casus autem in quibus illam concedent, erunt: vt diebus festis à prandio post celebratas vespas messis tempore, quæ illi necessaria sunt fiant, frumenta ventilentur, commutentur, purgentur in area, & cetera huiusmodi: & sic de foeno, & paleis, alijsque ad messem spectantibus, vt foenilecia curentur, & cetera. quòd si calores nimij impediunt, matutino tempore post Missæ sacrum, cui vnusquisque interfit, eadem facere licebit.

Item herbas pro bobus metere, aut pro alijs animalibus, quæ frondibus indigent, frondare, ad domicilia deferre, aut condere.

Item castaneas, glandes, fructusque colligere, ac domum ferre, si ita necessitas postuler.

Vindemiare post vespas tamen: mane verò si temporis dilatio vindemiæ non cere possit, post missam.

Ijs qui plaustra ad ciuitatem ducunt, seu mittunt, quique longius absunt, vt eodem die, quo discedunt peruenire non possint, diebus festis plaustrum onerare, dummodo id post Missam faciant, sequè ad Urbem conferre liceat: idemque intelligatur de mulionibus, vectoribus meritoris, alijsque similibus.

Permitti poterit, vt continua ea sint opera, quæ continuo indigent labore, quæque si intermittantur, detrimento aliquo manifesto affici possent, veluti calcem coquere, lateres, & similia. Hortamur autem omnes, vt ea incipiant eo tempore, quo ante festum diem confecta esse possint.

Si casus repentini succederent, veluti, vt argines, siue aquæ ductus pistrinorum ob aquarum inundationes, aliaque pericula reparari opus esset: aut à fluuiis lina extrahi deberent, cum de ipsorum incremento dubitatur: foena, paleas, frumenta, & alia huiusmodi reponi, & his similia urgente periculo, permitti poterunt hæc quibusuis festi diei horis, adhibitis etiam omnis generis operariis, dummodo confecto opere post diem vnum ad summum, ad Parochum se conferat, qui ea occasione diem festum non sanctificauit, illique causam, necessitatemque suam explicet.

Idem in oppidis, terris, locisque alijs diœcesis obseruandum erit, quod supra dictum est de aromatariis, lanis, falsamentariis, cauponibus, ferrariis, ceterisque huiusmodi.

Permitti poterit etiam, vt pro ædificijs pauperum ecclesiarum diebus festis gratis adduci possint post missam saxa, ligna, calx, aliaque ad ipsas fabricandas pertinentia.

Cetera omnia, quæ insuper à sacris canonibus prohibentur in diebus festis, hic pro expresse vetitis, & pro expressis haberi intelligimus. Volumusque à singulis quibusque officialibus, & executoribus, tam fori ecclesiastici, quam secularis delinquentes mulctari posse: admonito prius tamè Parocho, vt innotescat an ipse aliquam licentiam concesserit, & non ignoretur an casus sit huiusmodi, vt iniunctæ pœnæ subiaceat; quo casu delinques aureum nummum soluat prima vice, & plus etiam, prout qualitas ipsius casus erit, quem officialis, vnà cum parochio iudicabit. Secunda verò vice similiter pro qualitate casus adhibita parochi sententia pœna, & duplicetur, & addeatur quarum quidem pœnarum diuinita pars officia-

officiali, aut executori applicetur, alia pars societati sanctissimi Sacramenti illius loci ubi delictum erit.

Dat. Bonon. in Archiep. Palat.

I N D E X

Festorum dierum, qui sanctificari debent, quotannis promulgari solitus, ne à quopiam ignorantur.

In mense Ianuario festi dies.

- 1 Circumcisionis Domini.
- 6 Epiphania Domini.
- 17 S. Antonii Abbatis.
- 20 SS. Fabiani, & Sebastiani.
- 2 Purificationis Beatissima Virg. Maria.
- 3 S. Blasii Episcopi, & Martyris.
- 24 S. Matthiae Apostoli.

Mense Martio.

- 25 Annunciationis Beatissima Virg. Maria.

Mense Aprili.

- 25 S. Marci Evangelistae.

Mense Maio.

- 1 SS. Philippi, & Iacobi Apostolorum.
- 3 Inventionis S. Crucis.

Mense Iunio.

- 24 Natiuitatis S. Io. Baptista.
- 29 SS. Petri, & Pauli Apostolorum.

Mense Iulio.

- 25 S. Iacobi Apostoli.

Mense Augusto.

- 4 Dedicationis S. Mariae ad niues. & S. Dominici confess. Protectoris Bonon.

- 10 S. Laurentii Martyris.

- 15 Assumptionis Beatissima Virginitis.

- 24 S. Bartholomaei Apostoli.

Mense Septembri.

- 8 Natiuitatis Beatissima Virginitis.

- 21 S. Matthaei Apostoli.

- 29 S. Michaelis Archangeli.

Mense Octobri.

- 4 S. Petronii Episcopi, & S. Francisci Protectorum Bononia.

- 28 S. Lucae Evangelistae.

- 28 SS. Simonis, & Iuda Apostolorum.

Mense Nouembri.

- 1 Omnium Sanctorum.

- 31 S. Martini Episcopi.

- 25 S. Catherine Virginitis, & Martyris.

- 30 S. Andreae Apostoli.

Mense Decembri.

- 8 Conceptionis Beatissima Virginitis.

- 13 S. Luciae Virginitis & Martyris.

- 21 S. Thomae Apostoli.

- 25 Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi.

- 26 S. Stephani Prothomartyris.

- 27 S. Ioannis Apostoli, & Euangelistae.

- 28 SS. Innocentium martyrum.

- 31 S. Syluestri Papa & Confess.

Dominicarum omnium totius anni.

Pascha resurrect. cum duobus sequē. dieb.

Pentecostes cum duobus sequen. diebus.

Solemnitatis Corporis Christi.

Supradictis festis diebus, inter cetera praecipue, nundinae prohibentur, iuxta Bullam Pij Papae V. fel. rec. sed tantum aliqua permitti possunt licentia obtenta, quae edicto Illustriss. Archiepiscopi praescripta sunt, & à parochis promulgata. Dat. Bonon. in Archiep. Palat.

P R A E C E P T V M

de dierum Festorum denunciatione à parochis facienda.

Gabr. Paleotus Card. Archiep.

VT dierum festorum obseruationi ex omni parte prospiciatur, & multorum festorum numero populi exonerati, praesertim dioecesanis, qui agricultura, aliisque operibus vacare debent: sanctius, eos qui praecipuntur festos dies, obseruent; mandamus omnibus & singulis Parochis, ut ad altare dies festos tantummodo, qui in Calendario adnotati sunt, populo denuncient, nec ullo modo ab eiusdem Calendarii praescripto discedant. Quod si consuetudo inueterata loci, aut grauis aliqua circumstantia aliquos dies festos celebrari ad populorum deuotionem requireret: debeant omnino Parochi, antea nos ipsos, aut Vicarium nostrum generalem consulere, qui non deermus, quod religioni, & pietati magis expediat permittere. Quicumque vero Parochus aliter fecerit, poenis arbitrio nostro reseruat, & ecclesia illi, cuius festum diem denunciauerit applicandis subiacetur.

Dat. Bonon. in Archiep. palat.

N. Vicar. General.

PRO.

cuiuscumque status, & conditionis sit, praedictis festis diebus, publice apud Ecclesias, aut alibi, cantus, sonos, choreas exercere quibuscumque fidibus, aut alio quouis soni genere.

Item prohibitis lusibus pariter cuiuscumque generis tam publice, quam priuatim quempiam ludere posse, prohibent.

Atque iccirco permittunt cuiuscumque baricello, aliisque executoribus ciuitatis, eiusque districtus: vt si delinquentes in facto reperiant: sine vllis alijs notris madatis, illis auferre possint tam instrumenta, quam alias res, quae contra hoc praesens edictum habent: eaque statim consignent parochi, qui eadem applicabit hospitalibus, aut monasterijs, quorum in scriptis ab Illustrissimo D. Episcopo notam habebit, excepta tertia parte, quae ipsorum exequutorum erit.

Quia vero vbi maius vrget periculum, ibi diligentiore cautione animaduertendum est; praecipunt etiam, mandantque vt in omnibus locis ciuitatis huius, & dioecesis, in quibus omnibus, & singulis festis dies Sancti titularis agitur: & frequentia populi non solum tumultus excitare, sed etiam sacra Missae sacrificia, aliaque diuina officia impedire possunt: nemo cuiuscumque gradus, & conditionis, sexus, ordinisque ille sit, audeat, aut praesumat praedictis diebus festis, choreas agere, aut procurare, tam publice, quam priuatim, siue lusus exercere alearum seu talorum, aliorumue prohibitorum: his poenis iniunctis, vt delinquentes, & huic edicto contrafacientes singuli, scuta centum auri soluāt, quae locis pijs applicentur, aliaque poenas subeant, arbitrio ipsius Illustrissimi & Reuerendissimi D. Cardinalis Archiepiscopi reseruat.

Mandatur etiam eadem poena iniuncta omnibus, & singulis Capitaneis, Potestatibus, aliisque Officialibus comitatus Bononiae, vt haec omnia in locis sibi subditis inuolabiliter obseruari faciant.

Dat. Bonon. die &c.

Gabr. Cardinalis Paleotus Episc. Bonon.

Mont. de Valentibus Gubernator. Bonon.

17. 1657.

L I T E R A E

ad parochos dioecesis, de Festorum dierum sanctificatione.

Reuer. parochi: praeter ea, quae Illustriss. D. Archiepiscopus noster de Festorum dierum sanctificatione mandauit, etque promulgauit, & repetit sapissime: cum ad officium pastorale ipsius pertinet maxime, vt rudiores de iis doceantur, ne quis in poenas incidat, quae postea illis soluenda sint ignorantia causa; Reueren. uestra inter Missarum solemnitas hac, quae ex Christiana pietatis officio tot edictis, tot quaesitis à brachio seculari auxiliis sunt praecipua, sapius explicet: atque vt à populo suo obseruentur illum moneat, & frequenter hortetur: vt curent villici praesertim, qui in hoc maxime peccant, ne arbores cuiuscumque generis coserendas, periticas, contos, arundines, vimina, aliaque his similia ad agrorum cultum facientia, diebus festis vendere, aut ad ciuitatem vendenda asferre audeant; sin minus Illustrissimi D. Archiepiscopi arbitrio punientur: eaque omnia simul amittent, quia dies Deo, sanctisque eius dicatos non sanctificant. Eadem enim asferre, & vendere diebus, qui festi non sunt, & mercedem suam in Dei gratia accipere possunt, quod Christianos viros decet agentes. bene valeat in Domino. Datum Bonon. &c.

N. Vicar. Gen.

I N S T R U C T I O

ad parochos de Festorum dierum sanctificatione.

VT facilius parochi Festorum dierum sanctificationem in suis populis custodire possint, illis animaduertenda erunt primum, vt sedulo illis explicent illorum dierum dignitatem, atque obligationem, qua unusquisque tenetur ad eos sanctificandos; atque hoc modo filialem amorem in iis excitent, & Christianam pietatem confirmet: deinde vt rationes, atque argumenta ad exempla traducat, quibus

quibus timor iis incutiatur, qui sacros hos dies non sanctificat; tum ut doceat veræ sanctificationis rationem, ad quæ populos inflamment, atque hortentur.

Doceant igitur parochi præceptum hoc traditum fuisse nobis ab ipso Deo, qui dixit per Moysen. *Memento, ut diem Sabbathi sanctifices; sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: septimo autem die Sabbathum Domini Dei tui est, non facies in eo omne opus tu, & filius tuus, & filia tua, seruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & advena, qui est intra portas tuas.* Et iterum. *Videte, ut Sabbathum meum custodiat, quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris: ut sciatis, quia ego Dominus, qui sanctifico vos: custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur; qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.*

Declarabunt, Apostolos ex iis septē diebus eum, qui primus est, diuino cultui consecrasset, quem Dominicum diem dixerunt; eo namque die creatio mundi initium habuit, eoque etiam vita nostra è tenebris ad lucem per resurrectionem Redemptoris nostri reuocata fuit: ideoque singulis Dominicis diebus, ipsius Resurrectionis memoriam celebramus, sicut Innocentius Papa nos edocet dicens. *Dominicam diem, ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Iesu Christi non solum in Paschate celebramus; verum etiam per singulas hebdomadas ipsius diei imaginem frequentamus.*

Docebunt etiam, quod quædam modum in veteri testamento præter sabbatum alii dies festi sanctificabantur: idè etiam in nouo testamento, cuius verus illud figura fuit, præceptum est de diebus festis beatissimæ Virginis, Angelis, aliisque sanctis Dei dicatis, dicente in hunc sensum Apostolo Paulo. *Nemo vos iudicet in cibo, & potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut sabbathorum, quæ sunt umbra futurorum, Corpus autem Christi &c.*

Offendent præterea, præceptum hoc spectare tam ad interiorem cultum, quam ad exteriorem: nam ut ait catechis. Roman. cum sit quidam fructus duorum

præcedentium præceptorum in decalogo, quibus, & Deum colere tenemur, & eius nomen in vanum assumere prohibemur, & ea præcepta nos obligant ad vtrumque cultum; non solum animo, sed etiam corpore in eam curam incumbere debemus, ut Deum diebus festis pie colamus, & veneremur.

Quod verò ad internum cultum, docebunt pariter festos dies sanctificari debere, opera bona exercendo, & peccata euitando; nam Deum nunquam pie, & meritorie coleamus, nisi contriti, vehementer doleamus illum offendisse: Sabbathum enim, & festiuitates absque peccato factas diligit Deus, ut inquit per Esaiam *Si abstuleris catenam de medio tui, Dominus exaudiet te: clamabis & dicet ad sum.* Et in Leuitico. *Sabbatum requietionis est, & affligetis animas vestras.*

Missæ igitur sacrum integrum audire tenentur; concionibus verò, aliisque diuinis deuotè intersint: doctrinæ Christianæ scholas frequentent, patres autè, matresque familias, filios filiasque ad eas mittant, & deducant; sicque etiam qui officinis præstant, famulos, & artifices sibi subditos totis viribus ad hæc omnia præstanda compellant Christianam charitate; quòd si negligentes eos esse animaduertent, præsertim in Missa audienda, eos omnino à suis domibus arceant, ne cum eorum grauissimo peccato ipsi quoque puniantur.

Quod verò ad externum festorum dierum cultum attinet, monebunt, hortabuntur, & minabuntur etiam ut ab omni opere seruili abstineant, & in hoc edictis pareant: sin minus ab Illustrissimo Archiepiscopo impositas, & ipsius arbitrio reseruatas pœnas soluent; atque iccirco ad nundinas non accedant, neque emendi, neque uendendi causa diebus festis: lusus, choreasque, aliaque vitent, quæ in edictis promulgatis habentur.

Atque ut terreantur etiam festorum dierum violatores exemplis pœnæ temporalis, illa exquirent parochi, ut habentur ex sacris literis.

Primum illud in lib. numer. legitur cap. xv.

P R O V I S I O.

Illustriss. & Reu. D. Cardinalis Palæoti Archiepiscopi Bonon. qua Nundina diebus festis prohibentur.

PRæter ea, quæ sacri canones præcipiunt, de Festorum dierum sanctificatione, nundinisque iisdem diebus omnino prohibendis, & Pius V. fel. rec. sua constitutione sanxit, quam nos in hac ciuitate, & diocesi nostra promulgauimus anno M. D. LXVI. die prima Aprilis. Nos ex officio nostro, ut eadem executioni mandentur; inhærentes etiam prouisionibus à nobis de hac re aliàs factis. præsentis edicti tenore mandamus, & prohi-

bemus, ne diebus festis in ciuitate & diocesi nostra vnquam nundinæ habeantur, aut aliæ negociationes mercium, tam animalium, quam aliarum rerum omnium, quæ ad nundinas afferri solent: exceptis ijs rebus, quæ quotidiano victui sunt necessariae, quasque in alijs nostris edictis explicauimus: Nundinæ verò, in quibus dies festi occurrunt: aut in præcedenti die habeantur, aut in sequentem transferantur, prout vniciuique loco commodius erit. Delinquentes verò subiaccere volumus pœnis, in dicta Bulla contentis, aliisque arbitrio nostro reseruatis.

Atque ut nemo ignorantia prætextu excusetur, hic infra adijciuntur loca nundinarum, & dies ipsarum ordinarij, festique etiam, quibus nundinas haberi prohibemus hoc anno M. D. LXXVIII.

Hæc sunt Castra, seu Terræ, in quibus haberi solent Nundinæ, infra scriptis diebus, nisi cadant in dies Festos, qui sunt è contra adnotati. Qui tamen mutantur quolibet anno ad præscriptum Calendarij.

Feria 2. habentur Nundinæ.

*In Castro S. Petri.
In Podio Lambertinorum.
In Castro S. Gregorij de Plano.
In Vergato.
In Loiano.*

Feria 3.

*Butrium.
S. Petrus in Casali.
Castellum Francum.
Panicum.
Nundina quæ sunt Septembri mense.*

Feria 4.

*Castellum S. Ioannis in persiceto.
Castellionum de Gattis.
Montenium.
Castellum Guelphum.
Atinerbium.*

Dies Festi anni 1579. quibus Nundinæ prohibentur, quæ sub feriâ 2. cadunt.

*Purificatio Virginis. 2. Februarij.
2. dies Paschatis Resurrectionis.
2. dies Pentecostes.
SS: Petrus, & Paulus. 29. Iunii.
S. Laurentius. 10. Augusti.
S. Mattheus. 21. Septembris.
S. Andreas. 30. Nouembris.
SS. Innocentes. 28. Decembris.*

Dies Festi, quibus Nundinæ prohibentur, quæ eodem anno sub feriâ 3. cadunt.

*Epiphania Domini. 6. Ianuarij.
S. Sebastianus. 20. Ianuarij.
S. Blasius. 3. Februarij.
3. dies Paschatis Resurrectionis.
3. dies Pentecostes.
Natiuitas B. Virginis. 8. Septembris.
Conceptio B. Virginis. 8. Decembris.*

Dies Festi, quibus Nundinæ prohibentur, quæ sub feriâ 4. cadunt.

*Annunciatio Virginis die. 25. Martij.
S. Io. Baptista. 24. Iunii.
S. Dominicus, seu Virgo ad niues. 5. Augusti.
SS. Simon, & Iuda. 28. Octobris.
S. Martinus. 11. Nouembris.
S. Catherina. 25. Nouembris.*

Feria v.

Medicinum
Mortatellum
Mulinellum.

Feria vj.

Monzunum.

Sabbatho

Bononia
Salsinum
Balneum Porretta

Datum Bononia &c.

Dies festi, quibus nundine prohibentur
quæ sub feriam v. cadunt.

Circumcisio Domini. i. Ianuarij.
Ascensio Domini.
Solemnitas Corporis Christi.

Dies festi, quibus nundine prohibentur
quæ sub feriam vj. cadunt.

SS. Iacobus, & Philippus i. Maj.
Natiuitas Domini nostri. xxv. Decembris.

Dies festi, quibus nundine prohibentur
& sub sabbathum cadunt.

S. Antonius xvij. Ianuarij.
S. Marcus xxv. Aprilis.
Assumptio Virginis xv. Augusti.
S. Stephanus xxvi. Decembris.

N. Vicarius Generalis.

EDICTVM

de Sanctificatione Fæstorum dierum.

CVpientes Illustriss. & Reuerendiss. D. Gabriel Card. Palæotus Archiepiscopus Bononiæ, atque vna etiam & Reuerendissimus D. Montes de Valentibus protonotarius Apostolicus, & eiusdem ciuitatis Gubernator: vt cultus, qui à fidelibus Deo debetur, non solum non deficiat: sed pro viribus maxime augetur, & in primis Festi die ab Ecclesia præcepti rite sanctificentur; præter prouisiones alias ab eodem Illustrissimo D. Cardinali de hoc editas, & promulgatas, illis etiam inhærentes, atque eas hic pro expressis habentes, iubent, ac præcipiunt, ex prescripto etiã sacri Concilij Tridentini, & aliarum constitutionum Apostolicarum: vt omnibus diebus Dominicis, aliisque Festis, neque emporia aperiri, neque nundine exerceri possint: sed in alium diem feriale reiciantur,

iuxta Bullam Pij. Papæ V. fel. recordationis

Item prohibent, ne cuiquam liceat in officinis, aut alibi vendere nisi res, sine quibus quotidie humana necessitas esse non potest: veluti lactinia, olera, fructus, & similia, ad præscriptum edicti alias promulgati; mandantque vt aromatarij, fassamentarij, alijque eo casu permilli venditores, regulis, quæ ijs seruandæ constitutæ sunt, omnino pareant.

Item prohibent, ne vlla penitus circum Ecclesias venalia proponantur nisi ea sint huiusmodi, vt deuotionem spectent, veluti coronæ, vota, sacræ imagines, & his similia.

Præterea vt Festi dies religiosius in Dei honorem toti transigantur, & peccatorum occasione ex omni parte, quantum fieri potest occurratur: districte pariter præcipiunt, prohibentque, ne in oppidis, villis, aliisque locis cuiuscunq; generis dicecelis, & comitatibus Bononiæ, quis audeat

cap. xv. Cum enim filii Israel essent in solitudine; & inuenissent hominem coligentem ligna in die Sabbathi, obtulerunt eum Moyse, & Aaron, & vniuersæ multitudini; qui recluserunt eum in carcere, nescientes quid sibi de eo faciendū esset: dixitque Dominus ad Moysen. *Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra.* Sicque obrutus est lapidibus, sicut præceperat Dominus.

Sed vt ad festa noui Testamenti veniamus, legitur in gestis S. Sulpitii Bituricensis Archiepiscopi, de villico quodam: cuius manus, dum in sanctissimo Resurrectionis Dominicæ die rustico operi vacare intendit, statim aruit, cuteq; & neruis tabescentibus adhæsit manui securis, donec Sancti viri precibus est liberatus.

In vita pariter S. Hermelandi Abbatris aliud exemplum est, de rustico quodam, qui Resurrectionis Dominicæ die flagellum arripuit ad excutienda frumenta procedens: sed statim ipsum flagellum adhæsit manui, & dissolutis cæterorum membrorum iuncturis, caput, brachia, cæterosque artus horrendum in modum agitabat: neque potuit vlla vi neque ad momentū se comprimere, quominus horribili membrorum tremore quateretur. Intercessione verò S. Martini, cui se commendarat liberatus est, precibus eiusdem Hermelandi Abbatis.

In gestis etiã S. Maurilij Episcopi Andegauensis habetur, quendam fuisse Belgium nomine, qui eodem Dominicæ Resurrectionis die suas segetes à seruis mūdari præceperat; illis autem renitētibus cum idem Dominus, vt id agerent inuitos coegisset, statim oculorum cæcitate percussus est, & post tres annos tandem tactis vestibus S. Episcopi Maurilij visum recepit.

Vir quidam avarus arrepta securi die Dominica vt laboraret, statim Dei vltionem sentijt: securis enim manubrium manibus inhærit, & quinque integris mensibus miris doloribus est cruciatus, donec eiusdē serui Dei Maurilij intercessione, factis ipsius vestibus est liberatus.

S. Bonauentura in gestis B. Francisci scribit, Sacerdotem quēdam in Pictauia partibus Reginaldum nomine eidem B. Francisco deuotum, ipsius festum indixisse solemniter celebrandum; cum autem quidam nihili hoc faciens ad agrū profectus esset, vt ligna succideret, cum se ad opus parasset, audiuit vocem ter dicentem. *Festum est, operari non licet.* Verum cum nec Sacerdoti, nec diuinæ voci parere voluisset, statim atque opus incipere voluit, vtraque manus diuino miraculo ita securi adhæsit, vt digitos nequaquam relaxare, aut mouere posses; quare ad Ecclesiam (multis concurrentibus ad miraculi spectaculum) properauit, auxilium deuote implorans, tribus votis se obstringens, vt Festum diem coleret, vt ad Ecclesiam illam vbi tunc erat festo die veniret, vt sancti corpus personaliter visitaret, ad singula vota paulatim est à poena illa solutus, Sacerdotibus, & populo pro eo deprecantibus: atque de hac re instrumēta, ad altare S. Francisci Assisij affixa esse, quæ in hunc vsque diem leguntur, idem S. Bonauentura affirmat.

Qui etiam refert mulierem quandam quę S. Francisci intercessione sanitatem receperat, beneficij oblitam in festo ipsius die, dum illum non sanctificat, subito dextrum brachium ad opus, & laborem extentum inflexibile, & aridum habuisse: & sinistrum etiam, dum eo dextrū iuuare tētat, vltione simili exaruisse: quę tamen postmodum votum vouit, & sanitatem recepit.

Sanctus quoque Gaudētius Episcopus Brixienis in vita S. Philastij eiusdem ciuitatis Episcopi scribit; quod cum quidam custos tituli S. Petri, diem Depositionis S. Philastij non sanctificans, familiam suam in area laborare coegisset, ita vt fatigati operarij dicerent, s. Philastij festum est, quiescere debemus; & Dominus multo magis vrgeret eos, vt operi instarent; illico correptus malo spiritu per aream vexari cœpit, & ab obstupescentibus famulis suis captus, & vinctus tandem diu permansit, donec peccati huius illū poenituit, & à Sācto Dei opē implorauit. Similiter

Similiter idem refert, quendam diuitem Brixiensem fuisse, qui in die festo eiusdem S. Philastij miserat operarios ad fœnum colligendum, & iam sicco fœno, & aggregato tanta tempestas subito exorta est, vt totum fœnum collectum ad instar pulueris redactum sit, neque vnus sanè manipulus reliquus fuerit. Quare prædictus diues in posterum annuam huius Sancti festiuitatem rite colere consuevit.

Petrus Damianus in Sermonem de S. Rufino refert, quosdã prauos homines fuisse, qui in die festo huius martyris ceperant cum suis mulierculis nõ solum textrinis, verùm etiam ruralibus operibus vacare: sed domũ vbi erant repente flamma corripuit, & non solum domestica quæque, sed etiam quæ in agris erãt omnia igne inextinguibili conflagrarunt: adeo vt violatores illi festi diei in extremo periculo constituti ad amnẽ confugerent, atque in illũ ardentem res proiecerent; & vt constaret id non casu factũ esse, sed diuino iudicio, quicquid in flumine mergebatur inextinguibile reddebatur. Itaque illi femiusti ad B. Rufini altare accurrunt, cuius tãdem precibus ab incendii plagis liberati, incolumes domum reuersi sunt.

Gregorius Turonensis, De gloria Confessorum refert, fuisse quendam, qui dũ dies festus S. Auiti Abbatis Carnoteni Pagi coleret, totusque populus Missæ sacro interesset, accepto rastro ad opus rusticum se accinxit, atque dum ad vineã pergeret, & à multis corriperetur, redire nolens dicebat. *Hic quem colitis operarius fuit: verùm in ipso vineæ ingressu, dum laborare incipit, statim retorta ceruice, facies post terga apparuit; tunc tremens spectante populo Ecclesiam sancti ingreditur, vbi assidue orãs post paucos*

dies ceruix in suo loco constitit, & conualuit.

Refert idem etiam de quodam rustico, qui cum in die festo arare vellet, contracti digiti manubrio securis, qua vomerem mundare volebat, adhæserunt.

Hęc & similia exempla parochi ex sacris historiis colligere poterunt, & populo afferre, vt terreatur, timeatque vlciscentis Domini iram contra dierum Festorum violatores: nam triplici, vt ex his colligimus, pœna punientur.

Prima est rerum temporalium, quia aut per tempestates, & grãdines, aut per immissiones ignis, vel immissiones aquarum, aut per morbos, & mortem iumentorum, & alia huiusmodi plurima damna patiuntur, sicque inopes fiunt.

Secũda est ipsius corporis, hoc est, per infirmitates, & casus varios, quibus corpore aut mēbris debiles effecti sunt: ita vt si etiam vellent, nec aliis diebus præter festos operari possent.

Tertia est animæ, quæ pœnarum omnium est maxima, quoties enim diem festum sciẽtes violant, toties mortale peccatum committunt: per quod gratiam in præsentem vitam, & gloriam in futuro sæculo perdunt: & ad æternas pœnas condemnantur, nisi pœnitentiam egerint: per quam tamen illas effugiant, temporaliter tamen grauius pati debent, antequã ad gloriam introducantur.

Dat Bonon. in Archiepis.

DE

DESACROIEIUNIO

QVADRAGESIMÆ.

EDICTVM

pro obseruatione Quadragesimæ.

*Gabriel Palæotus S. R. E. Card.
Archiepis. Bonon.*

VT sacrum hoc quadragesimale ieiunium ab omnibus & singulis ciuitatis, & diocesis nostræ fidelibus inuolabiliter obseruetur: omnibusq; casibus occurratur, quibus aut ignoratiæ nomine, aut malitiæ fraude, ipsorum animæ decipi possent; ex officio nostro præcipimus, & mandamus.

Ne in vlla ciuitatis huius parte, locouè diocesis nostræ, vendi possint, aut incidi carnes cuiusuis generis, præterquã in macellis à nobis deputatis; in quibus tantummodo carnes pro infirmis & valetudinarijs licentiam in scriptis habentibus vendantur. In quibus tamen nullum aliud carniũ genus vendatur, nisi vitellarũ, castratorum, agnellorum, & hædorum. Atque hæc dum venduntur, non in conspectu populi, sed in ipso macello uendantur sub pœna scutorum 25. & funis, præter amissionem carniũ, aliasque pœnas arbitrio nostro reseruatas.

Item nemo publicè ad vendendũ proposita extra apothecas teneat, aut afferat per ciuitatem, aut quæuis loca diocesis quælibet alia genera carniũ, oua, caseum, aut aliorũ lacticiniorum hoc sacro durante tempore sub eisdem pœnis.

Item nemo cuiuscumque gradus & conditionis sit, emat, aut emi iubeat quodcunque genus carniũ, aut aliorum ciborum in quadragesima prohibitorum: nisi obtenta prius à nobis, vel à nostris deputatis licentia in scriptis, quæ tamen licentia (vt reliquæ huiusmodi) gratis concedatur.

Hęc verò licentia non concedetur nisi si prius visa fide, seu testimonio medicorum, & parochorum; qua in re nõ solum ipsorum, sed etiam à nobis deputatorũ conscientias oneramus, si huiusmodi licentias sine urgente causa, & necessitate concedent.

In easdem supradictas pœnas incurrent ij etiã venditores, qui vendent prohibita emptori, qui non habeat huiusmodi licentiam. Item qui vendent, aut emēt vigore licentiæ finitæ, & non prorogatæ: Item qui data opera plus carniũ emāt, quàm necesse habeant, vt eas alijs impertiant. Item qui licentias aliarũ personarum suo vsui applicabunt: Item qui falsam fidem facient nomine medicorum, aut parochorum.

Nullus caupo, tabernarius, receptor, farctor, aut alius cuiuscumq; status & conditionis, audeat, præsumat, aut permittat, seu toleret: vt quouis modo in suis cauponis, tabernis, hospitijs, aut domibus, coquantur, aut comedantur carnes, aut aliud quoduis genus ciborum prohibitorum: nisi pro infirmis & valetudinarijs, qui licentias habebunt vt supra: non solum in hoc quadragesimali ieiunio, sed etiam in alijs vigilijs à sancta Romana Ecclesia institutis: sub iisdem pœnis, alijsque etiam maioribus pro qualitate personarum nostro arbitrio reseruatis.

Qui verò contra hoc nostrum edictũ fecerint, non solum temporales pœnas incurrent, sed etiam spirituales: neque absolui poterunt, nisi à nobis, siue ab ijs, quos ad id potissimum deputauimus.

In ciuitate pro pauperibus infirmis, in singulis parochiis singuli medici sunt deputati: ad quos recurrendum erit, ad fidem seu testimonium obtinendum.

Extra ciuitatem in diocesi licentiam concedere

concedere debent Rectores Ecclesiarum parochialium: atque ubi non aderunt medici, qui fidem facient, sufficiet huiusmodi licentia prædictorum Rectorum: quam tamen non nisi causa evidenti concedent, & cum iis conditionibus, quæ requiruntur.

Impressa sunt etiam separatim, quæ animadvertenda sunt circa huiusmodi fides, & testimonia à curatis, & à medicis faciendâ, & licentias à deputatis concedendas, ut ab omnibus legi possint.

Datum Bonon. &c.

N. Vic. Gen.

ANIMADVERTENDA
à Dominis deputatis ab Illustriss. Archiepiscopo, ad subscribendas licentias ciborum prohibitorum in hoc sacro Quadragesimali ieiunio tam in ciuitate, quam in diocesi Bononiæ.

In primis sciât, se ad hoc munus exercendum inter alios electos esse, utpote quorum charitati, & integritati plurimum hac in re fidat Illustrissimus Archiepiscopus. Quapropter conueniant in Archiepiscopale palatium statis horis, ne qui licentiis indigent, expectent, se d quamprimum dimittantur.

Licentiâ nemini concedet, nisi prius bene perspecta medici fide, & curati, quæ simpliciter ab ipsis subscripta sit: nihilque immutatum, aut adiunctum sit impressis formulis, præter nomina propria, & morbi qualitatem.

Licentiâ, quas ipsi subscribent, erunt ut plurimum ad tempus quindecim dierum; quo tempore elapso, prorogari poterunt: dum tamen etiam tunc medici, & curati nouæ fides afferantur, ut supra; exceptis licentiis, quæ senibus ob ætatē decrepitâ, aut gravidis mulieribus, aliisque similibus dari solent, in quibus manifestè appareat valetudinem longiori tempore duraturam: atque ideo proca-

suam qualitate tempus vel breuius vel longius præscribere poterunt.

Pro casibus repentinis, & pauperibus miserabilibus, qui non possunt statim medicum aduocare, sufficiet curati fides: qua visa, licentiâ concedent, ad paucos tamen dies; nam postea Curatus efficiet, ut medicus in parochia sua deputatus visitet infirmum, & fidei subscribat, quæ deputatis ut reliquæ consignabitur.

Licentiâ, quæ concedentur iis, qui licet infirmi, domo tamen exeunt, quamuis personaliter dari debeant: tamen præter mulieres, iustas ob causas, quibusdam hominibus in aliquo gradu seu dignitate constitutis, per tertiam personâ concedi poterunt: verum utcumque omnes ita distribuantur, ut vltimis quindecim quadragesimæ diebus nemini vsui esse possint, nisi in casibus euidenter necessariis.

Videant ipsi, an commodum esset ita inter se onus hoc impartiri, ut alii licentias pro infirmis, qui domo non exeunt, & alii licentias pro iis, qui domo exeunt signarent, si ita magis expedire iudicabunt, ut omnis confusio tollatur. Separatim adnotent quotidie numerum eorû, quibus ieiunii quadragesimalis non obseruandi licentiâ concesserunt, ita ut per singulos dies constare possit.

Fides seu testimonia medicorum, & curatorum asseruabunt: & si quid accidet dubium, eos qui licentias petunt ad Illustrissimum Archiepiscopum mittent aut ipsius Vicarium.

Datum Bonon. &c.

N. Vic. Gen.

ANIMADVERTENDA
à Dominis medicis pro fide faciendâ iis, qui cibis vetitis in Quadragesima vti debent, in ciuitate & diocesi Bononiæ.

Qui facultatem habere volent signandi huiusmodi fides, seu testimonia

monia Quadragesimæ, non obseruandâ, in doctoratus gradu constituti esse debent, aut saltem in habitu doctoris publicè medicinam profiteri.

Illud in primis meminerit, quod quâuis Christiani medici officium sit, ut corpus curet, semper tamen præ oculis habere debet animæ salutem tamquam finem perfectum, ad quem bene agendo sanitati restitutus peruenire contendat. Quapropter caueat ne nimis indulgens in huiusmodi fides obsignando, in perpetuum seipsum damnet.

Antequam huic rei operam dare incipiant, ad Archiepiscopale palatium accedant, & propria manu suum nomen in libro ad id deputato scribant: ne manus ab alio fingi, & fraudari possit.

Nemini fidem obsignabunt, quem aliàs non curarunt: exceptis iis, qui grauius ægrotarent, aut aduenæ essent, neque Bononiæ commorari soleant.

Caueant ne ipsi fides huiusmodi offerant, aut cuiquam ciborum vetitorum usum persuadeant: sed requisiti tantum respondebunt quæ verè Christiana cōscientia dictante se agere posse intelligent; neque leuioribus de causis vnquâ, aut alio humano respectu ad easdem fides concedendas adducuntur.

Chartis illis, in quibus fides impressæ sunt, ne verbum quidem addent aut dement, cum ipsas obsignabunt, præter nomina propria, & valetudinis ipsius, cum ea exprimi posse videbitur; sin minus dicant; ob ægritudinem mihi notâ: ceterum si iustè se fidei impressæ subscribere non posse videant ob aliquam circumstantiam, penitus à subscriptione abstinebunt. Et cui infirmitati sat erunt oua & lactiçinia, nequaquam concedent carnes.

Monentur demum omnes, qui secus fecerunt, & Christiani medici officium hac in re transgredientur: præter peccatum mortale, quod incurrunt, absolui non posse, nisi ab iis, qui casuum reseruatorum facultatem habebunt; & pro casuum qualitate, teneri etiam ad alias pœnas temporales arbitrio Illu-

strissimi Archiepiscopi. Et in casu contemptus, contra contemntes, tamquam contra suspectos de Religione procedetur.

Dat. Bonon. in Archiep. palat.

N. Vic. Gen.

ANIMADVERTENDA
à RR. parochis ciuitatis, & diocesis Bononiæ super obseruatione Quadragesimæ.

Cum inter cæteros Ecclesiæ Dei operarios, parochi in primis teneantur ad reddendam rationem villicationis suæ, animarumque suæ custodiæ commissarum; atque inter cætera sanctæ Ecclesiæ ieiunia, Quadragesimæ ieiunium solemniter præcipiatur ab initio nascētis Ecclesiæ sanctorum Apostolorum tempore institutum, sub pœna peccati mortalis, exceptis tamen legitimis tantum casibus; Ideo Parochi omnes & singuli omni studio, & sollicitudine curare debent, ut ab hac obseruatione sancta, fraus omnis, erroruè penitus absit.

Quapropter nemini fidem aliquam subscribent, nisi prius videant aliam fidem à medico subscriptam iuxta formâ impressam hoc modo, videlicet ut antequam subscribant eorum licentiâ, qui aliam fidem à medico habent ægritudinis: in qua ob ægritudinem in lecto, aut certè domi commorari illos debere medicus asserat; de hac re certiores fieri curent, & omni diligentia cōscientiæ propriæ satisfacere conentur. Quod ad reliquos attinet, qui fidem habebunt medici eorum ægritudinis, quamuis non eius generis sit, ut in lecto, aut domi consistere cogantur, parochi fidem non subscribent, nisi prius huiusmodi ægrotos coram colloquantur, qui ægroti expressè in conscientiæ suæ onere affirmant se vere, nisi cum graui salutis peri-

Rr culo

culo, quadragesimale ieiunium conficere non posse.

In repentinis casibus, in quibus temporis angustijs huiusmodi licentiæ accipi non possunt, si accidat ut vetitis cibis utendum sit, non peccatur mortaliter; debet ramen qui ijs usus est, quamprimū id ad deputatos referre, & ab ijs licentiam accipere.

Pauperum item miserabilium, qui medicum aduocare non possunt, fidem Parochi subscribēt, eamque ad eosdem deputatos mittent: Curabūt ramen diligenter, ut medicus quamprimum ad ægrotum huiusmodi inuisendū accedat, & fidem, ut supra dictum est subscribat. Quod si medicus desit, moneāt Illustrissimum Archiepiscopum, aut ipsius Vicarium, qui de medico providebunt.

Conditiones, quæ ponuntur in licentijs, videlicet ut vetitis cibis separatim ab alijs, qui eas habet, vescatur: iccirco ponuntur, ut scandala auferantur, atque ut sint comedentibus poenitentia loco, atque ita ab ijs accipiantur, ijs commodis conuictus sese priuātes, quæ hac remota causa haberent. Huiusmodi autem conditiones de ijs intelligantur, qui commodum domicilium habēt, vbi plures insimul cohabitent. Hæc autem diligentia ad parochum spectabit.

Opportunè admonēbunt etiam intra Missarum solemnias, famulos, famulas, aliosque, qui, quæue coquinariā rem tractant, ut cum certo scirent dominos licentias non habuisse, abstineant à ciborum prohibitorum emptione, & coctione, ne sint tanti sceleris ministri; illud ijs insuper adiicientes, quod sicut temporalis lege puniuntur coqui, factores, futores, aliudque genus huiusmodi hominum, qui à lege prohibita vel coquāt, vel vendant, vel contra prædictos ordines faciant; etiam ipsis cauendum est ne hanc legem violent, cum præter temporales poenas, etiam spirituales incurrantur.

In parochiis vbi pauperes multi sint, parochi penes se habeant impressarum licentiarum aliquem numerum, quas ta-

men gratis eis dē dent pauperibus; quod si iisdem parochis licentiæ deficiant, eas in Archiepiscopali palatio Illustrissimi Archiepiscopi iussu paratas habebunt.

Curent ut rectè teneant, atque intelligant edictum hoc anno promulgatum ab Illustrissimo Archiepiscopo super obseruatione Quadragesimæ, populūque; sæpius moneant de ijs, quæ in iplo continentur: & præsertim de obligatione quotidiani ieiunii ad quā tenetur, præter Dominicis dies, exceptisque ijs, quibus iuxta sacros canones hoc ieiunium remitti potest.

In omnibus supradictis rebus parochi ea diligentia, & charitate vtantur, ad quam sui officii munere sunt obligati: poenam peccati mortalis à sacris canonibus præscriptam, casumque; hunc inter casus referuatos comprehendendi notificent; cuius assolutio non dabitur, nisi à deputatis sacerdotibus, præter poenas temporales, quas incurrunt; & in casu contemptus, aut ipretus contra eos per viam sancti officii inquisitionis procedendum esse affirmant.

Declarent verò per huiusmodi licentias vetitorum ciborū non intelligi, nec ieiunio liberari eos, quibus conceduntur, si possunt ieiunare.

Iis autem, quibus licentias concedēt, earum loco iniungent, ut aliqua opera pia exerceant, prout eorum status require videbunt.

Caueant parochi ne culpabiles sese exhibeant in harum ordinationum executione, alioquin etiam ipsi tanquam fautores, & complicēs tenebūt ad poenas, quæ à sacris canonibus pro qualitate excessuum constituuntur.

Dat. Bonon. in Archiep. pal.

N. Vic. Gen.

FOR.

FORMVLÆ
quibus fides fieri solitæ sunt pro ijs, qui Quadragesimam obseruare non possunt.

Fides medicorum pro infirmis seu valedudinarijs, qui domo exeunt.

Ego N. medicus physicus, fidem facio N. quod N. agrotat, aegritudo verò est . . . ut quamuis domo exeat, tamen existimem, ipsum sine graui sua corporalis salutis periculo, quadragesimale ieiunium obseruare non posse: hacque in conscientia mea assero. In quorum fidem & cet. presentem mea manu subscripsi, & meo sigillo communi, hoc die . . . mensis . . . anni.

Fides parochorum pro eisdem.

Ego N. Curatus parochia S. N. fidem facio N. quem ego coram alloquutus sum, mihi in conscientia affirmasse cum fide, & testimonio medici physici: se quamuis domo exeat, sic tamen valere, ut non possit sine graui corporalis salutis periculo Quadragesimam obseruare. In quorum fidem, & cet.

Formula licentiæ eisdem concedendæ à RR. Deputatis.

Ego infra scriptus deputatus, cum viderim, & apud me habeam fidem medici physici, & ipsius etiam parochi de infirmitate N. eidem concedo licentiam, ut cibis vetitis in hac Quadragesima uti possit per dies . . . Hac tamen conditione, ut ijs vescatur separatim, non in aliorum conspectu: nisi necessitate ad aliud agendum astringatur, iuxta monitiones, & præcepta super hoc edita: & sexta quarta à carnibus, feria autem sexta, & alijs vigilijs, quæ sunt de præcepto sanctæ Ecclesiæ, non solum à carnibus, sed etiam ab ouis, & lacticijs abstineat. In quorum fidem presentes propria manu subscripsi, & sigillo ad id destinato muniji. Dat. in Archiepisc. palatio die . . . mensis . . . anni . . .

Ego N. Deputatus.

Fides medicorum pro infirmis in lecto ægrotantibus, seu qui domo exire non possunt.

Ego N. medicus physicus, fidem facio N. agrotare: morbum verò esse . . . ita ut non possit sine graui periculo salutis corporis, Quadragesimam obseruare, & cogatur in lecto manere, aut saltem domi. Atque id in conscientia affirmo. In quorum fidem, & cet. presentes mea manu subscripsi, meoq; sigillo signaui. Die . . . mensis . . .

Fides parochorum pro iisdem.

Ego N. Curatus parochia S. N. fidem facio N. ita agrotare, ut affirmat, & restatur D. N. medicus, ut in lecto, aut saltem domi commorari cogatur. In quorum fidem, & cet.

Formula licentiæ eisdem concedendæ à RR. Deputatis.

Ego infra scriptus Deputatus licentiam concedo N. ut possit uti cibis prohibitis in hac Quadragesima per dies . . . cum viderim, & apud me habeam fidem tam medici, quam curati: qui de ipsius infirmitate testimonium perhibent, ita ut astringatur in lecto, aut saltem domi commorari. In quorum fidem & cet. presentes mea manu subscripsi, & sigillo ad id destinato signaui. Die & c. . . Ego N. Deputatus.

CHRISTIANA DOCUMENTA

ad eos, qui peregrinos, & viatores hospitio, seu mercede excipiunt pertinentia, ad vsum ciuitatis Bononiæ edita vulgari sermone, necnon Trāfalpinorum commodo latine reddita.

Hospitalitatis officia, quæ erga peregrinos aduenas, ceterosque iter agentes à Christi fidelibus excogentur, sanctorum Patrum exemplis ita RR a compro-

comprobata esse scimus, vt per ea maxime Deo placuerint quidam, Angelis hospitio receptis: atque ipsemet Christus Dominus noster electos æterna gloria dignos fore testetur, eam ob causam, quam ipse protulit dicēs. *Esurui, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me.* Quam autem feruens illa charitas nostra tempestate refixerit, cuius Abraham, Loth, alijque illi sanctissimi viri zelo inflammati, viatores ad se diuertere humanissimis precibus quodammodo compellebant dicētes: Domine si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum; Ingredere benedicte Domini; cur foris stas, præparauit domum, & locum camelis; mane apud me etiam hodie &c. Nilominus non iccirco illis, qui nostris temporibus hospitantur, diuinæ misericordiæ gratia deficiet, si huiusmodi artem ea, quæ Christianum virum decet, fide, atque integritate profiteantur. Cum enim ij non solum à legibus vbique admittantur, sed etiam certis quibusdam regulis, modus eorum officio, ac pretijs & mercedibus ab hospitibus exigendis præscribatur; dubium non est, prout in sacris literis legitur: *Si peregrino qui inter portas illorum est, dabunt vt comedat, aut vendent ei, populus Sanctus Domini erunt;* & hospitalitatis officio licet non gratis, eo tamen quo possunt modo satisfaciunt; & ipsi præter exiguum illud pretium, quod ab hospitibus exigere solent, sempiternum à Deo præmium consequentur.

Verum ea est nostrorum temporum conditio, vt etiam opus hoc Deo acceptissimum, vel antiquæ originis obliuione obsolescat, vel inhumanitatis atque auaritiæ vitio corrumpatur, & penitus deformetur: maximeque cauponibus timendum sit, ne qui aliqua ex parte Sanctissimis illis patribus in eo munere successerunt: benedictionis loco, perpetuam maledictionem ex eo sibi acquirant. Quamobrem præter cætera, quæ pro

pastorali sui gregis custodia, totiusque corporis Ecclesiæ suæ curatione Illustrissimus & Reuerendissimus Dominus Cardinalis Palæotus Archiepiscopus Bononiæ constituit: vt huic quoque ægro membro opportuna remedia compararet, hæc documenta promulgari iussit; quibus licet nemo maiore culpa, aut grauiore poena etiam temporali teneatur, quam aut sacrorum canonum, aut magistratuum huius vrbis edictis astringitur; tamen ex ijs facile caupones omnes intelligent, qua ratione hospitalitatis iura tueri, Deo placere, ipsiusque metuendam sententiam euitare possint, cum dixit: *hospes eram, & non collegistis me: ite maledicti in ignem æternum.*

De eo, qui hospitio, seu cauponæ præfectus est.

IN assidua igitur cogitatione sit ille qui cauponam exercet, se plurimis vndique periculis esse circumseptum: quibus nisi occurrat præsentibus remedijs, in certum salutis discrimen adducitur. Cogitet se à Deo creatum, eoque proposito baptismi sacro fonte ablutum esse: vt Christianæ legis, quam profiteretur, præceptis inhæreat, atque immortalis vitæ, post mortalis huiusce cursum particeps efficiatur; meminerit melius esse, cum vno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Ideoque si cauponam sese exercere non posse videat absque animæ periculo, & iactura, eligat artem aliam: aut potius paupertatem, & mendicitatem ipsam amplectatur: aut certè si illam rite exercere se posse confidat, regulas sibi præscriptas seruet: hospites sine Dei offensione cum moderatis quæstibus, & mercedibus excipiat: atque in hoc munere Dei gloriam præcipue, & proximi auxilia sibi proponat; absit verò turpe lucrum, cæteraque omnia procul absint, quæ Christianis

Christianis virtutibus repugnant, atque hospitalitatem ipsam in primis deprauare possunt.

Atque vt hæc eo melius, & cum conscientiæ securitate efficere possit: illud sedulo curet, vt sacerdotem eligat virum doctum, religiosum, & timentem Deum: quo cum agat de ijs casibus, qui in cauponaria arte quotidiani sunt, aut frequentius euenire solent; quæratque ab eo, quæ sit vendendi, emendi, & soluendi recta, & iusta ratio: ab eodemque in spiritualibus exercitationibus instrui, & dirigi studeat.

Parabit autem, ac sternet sibi iter ad bene viuendum, faciliusque bona omnia assequetur: si quasi Ducem omnium actionum suarum generalem confessionem præmittet, & diligentissimo examine præuio animam peccatis omnibus expurgabit: vt sic emundata Christianam disciplinam efficacius apprehendat; qua in re vti poterit eo libello, qui de modo confitendi, eiusdem Illustrissimi Domini Cardinalis Archiepiscopi iussu olim editus fuit.

His iactis Christianæ disciplinæ fundamentis, cum ad illum totius domus, & familiæ suæ administratio pertineat: ab eoque non solum domestici, verum etiam peregrini, atque exteri uiatores exemplum sumere debeant: cauendum illi est insuper, ne dum loquitur, seu aliquid iubet, aut tractat, scandalum, aut offendiculum proximo ponat: Verum sciat se maximam laudem coram Deo, & hominibus adepturum, si ille, qui caput aliorum ministrorum est, in charitate, in fide, in modestia, in patientia cum omnibus se geret.

De cauponis familia.

SCiat præterea ea, quæ Christianis omnibus sunt communia, ab ipso in primis præstanda esse, cum quasi in conspectu omnium ad hospitium suum vndeque confluentium constitutus sit. Ideoque si vxorem habet, diligat eam sicut seipsum: cum ea morum honesta-

te, fidei deuotione, & christianæ charitatis vnione viuat, sacramentum enim hoc magnum est in ecclesia Dei.

Si filios habet, Christianè instrui eos curet, & ad doctrinæ Christianæ scholas ire iubeat, cogatque: & de eorum in ijs progressu sæpius à magistris certior fieri non prætermittat: easque monitiones, quas ad puerorum institutionem Illustrissimus D. Card. in primis iussit, sæpius legat, atque ad earum præscriptum filios erudiat, & in viam salutis dirigat: vt illorum optima, & christiana educatione exteri ædificari, & ad similia excitari possint.

Filias item si habet, iisdem præsertim regulis, & præceptis gubernet, easque hospitum conspectu, & colloquijs prohibeat.

Ancillæ verò, aliæque mulieres non nisi honestæ, & pudicæ, & maturæ ætatis domi sint, aut versentur: inhonestas, & impudicas omnino longe arceat, & repellat.

Cumque ipse caput sit familiæ, peruiuigare debet, de ea rationem Deo redditurus: atque iccirco, concubinarios, blasphemos, periuros, peccata statim ab Ecclesia diebus non confitentes, non communicantes, decipientes aliquo modo aduenas, doctrinam Christianam, aut certe orationem Dominicam, salutationem Angelicam, Symbolum Apostolorum, Decem præcepta legis ignorantes, aut alios quoscumque turpiore aliquo vitio notatos, in familiam non recipiat: neque si receperit, de ipsorum vita certior factus, cum suis diutius esse patiatur.

In festorum dierum sanctificatione præcat omnibus exemplo, vt cæteros domesticos auctoritate antecellit: efficiatque vt eorum singuli missæ sacro intersint, cæteraque obseruent, quæ in edictis de hac re promulgatis habentur: affigat verò Domi tabellam illam, quæ ab Illustrissimo Domino Cardinali Archiepiscopo diuulgata fuit: in qua ratio dies festos sanctificandi explanatur, & eorum series adnotatur.

Quotidie vesperi ad orationem communem ex præscripto Illustrissimi D. Archiepiscopi vnum in locum suos omnes conuenire iubeat, & de hoc sancto orandi instituto hospites moneat: ijsq; indulgentias explicet, quas Summus Pontifex elargitur: & vt ipsi etiam hospites conueniant, pieroget, atque hortetur.

De cauponæ diuersorio, & cubiculis,

Vbi non incommodè fieri possit, curet cauponæ magister, vt in pariete, qui viam respicit, siue in ipso porticu, alicuius Sancti viri imago, siue historia pingatur, qui peregrinatus fuerit: veluti Abraham, Loth, Job, Sunamitidis, Sareptanæ, seu alterius cuiuslibet, prout ipsius deuotio monet, atque exposcit: quæ christianos viros in eo diuersorio commorari ostendet, atque illius, quam in eo querunt Christiani viatores, spem præbebit charitatis.

In ingressu autem cauponæ, pietati consentaneum esset, vt peregrinorū, atq; aduenarum oculis dum scalas ascendunt, siue ad cubacula sese cōferunt, alia sacra imago vel Christi Saluatoris, vel Beatæ Virginis in muro, vt diuturnior sit, depicta offerretur.

Obscœna verò scripta, turpesq; picturæ vbique omnino deleantur, demandenturq; hæc à magistro cura alicui ex suis domesticis, qui moneat etiam peregrinos & viatores omnes, ne carbonibus, pennicillis, aut aliâ re muros deturpent.

Quòd si cauponæ Domini oratorium in diuersorio extruere poterunt, vbi sit altare, sacra imago, & vasculum aquæ benedictæ: eos vehementer hortamur, vt ne suam pietatem hac in re desiderari patiantur; in eo enim & communis oratio vesperi habebitur, & hospites cū adueniunt confectio itinere Deo gratias decentius agere poterunt. Sin minus obædium angustiam, siue aliam ob causam id fieri possit, alium locum magister cau-

ponæ orationi destinabit; vbi item sit sacra imago, & vasculum aquæ benedictæ, & lampas ardeat saltem orationis tempore, atque alia his similia locum illum orationis esse ostendant.

In singulis cubiculis cōmodiore qui videbitur loco, Crucifixi Domini nostri, aut Beatæ Virginis imago muro affigatur: coram qua hospites cubitum eūtes, seu manè surgentes genuilectere, seque, ac suas actiones omnes omnipotenti Deo commendare possint.

Admonitiones verò illas ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo olim editas, ad patres familiās spectantes: aliasque etiam tum ad communem, tum ad festorum dierum orationem pertinentes, eo domicilij loco affigi curet cauponæ magister: vbi in omnium conspectu sint, & legi facile possint, ne ab hospitibus ignorati spiritualium exercitiorum thesauri omittantur.

Profanos, turpesque libros auertat; imo ad familiæ ipsius, & peregrinorum vtilitatem; pios, deuotosque paratos habeat, vitas sanctorum, Rosarium Beatæ Virginis, Pharetram diuini amoris, Ioannem Gersonem, aliaque huiusmodi spiritualia opuscula: quæ mores rectè instituire, & animos ad æternæ salutis possessionem incitare, ac stimulare possunt.

Denique ita in omni apparatu, instructione, & suppellectili domus sese exhibeat: vt ex omni parte honestatis, elegantia, & religionis species ab hospitibus commendetur.

De Hospitibus ipsis.

CAuèdū illud est in primis cauponæ magistro, ne cubacula, aut vllam domus partem lenonibus, meretricibus, histrionibus, præstigiatoribus, circulatoribus, & cingaris locet: neq; huiusmodi improbitatis ministros vnquam hospitio recipiat, nisi itineris causa: eaque tum demum conditione, vt dum in hospitio sunt, recte viuant; curet tamen vt quamprimum discedant, iterque suum prosequantur: ne ipsorum corruptis moribus Christiana disciplina in hospitio labefactetur.

Aleas

Aleas, tesseras, ceterosque ludos, qui legibus prohibentur, hospiti quamuis petenti non accommodet; quòd si quis aliunde illas habeat, prohibebit ne publicè in suo domicilio iis vratur: nisi ludus delectationis honestæ, & leuandæ molestiæ causa tolerari posse videatur.

Blasphemantes nequaquam ferat: sed si quis hospitem, tantum facinus audeat, vt aperiat os suū in blasphemias ad Deum, & eos qui in cælo habitant: eum semel atque iterum de publico edicto, pœnisque in blasphemos constitutis admoneat: tunc non pœnitentem, sed in peccato permanentem hospitio discedere cogat, eiusque nomen ad curiæ Archiepiscopalis ministros referat.

Caueatque etiam ne in suam domum ducantur vagæ mulieres, cantatrices, aut fidicinæ, aut ludos varios exercetes, seu in comedijs, & pastoralibus histrionicam artem profitentes, quibus hospites inter comedendum, vt plurimum oblectari solent; nam hac fraude diabolus laqueos abscondit, quibus animæ fidelium irretitæ, ab eo facile capiuntur; cantus tamen alios musicos, honestaq; oblectamenta, quibus foemina non intersint, tolerare poterit.

Vt autem debite dormientium honestati noctu consulatur, viris & mulieribus ad se diuertentibus (nisi indubitanter, & certissime illi pateat eos coniuges esse) diuersa omnino cubacula distincte assignare debet.

Pauperes peregrinos, ceterosque viatores egentes ita commédatos habeat: vt meminerit panem egētium vitam esse pauperis, hominemque sanguinis esse, qui pauperem defraudat, & quasi qui occidit proximum suum: memineritque se Deo maxime placitum, si non solum viliore pretio hospitij res ijs accommodet aut vendat: sed etiam porrigat illis manum suam, atque eleemosynam, si poterit, abscondat in sinu eorum, vt Deus delectis suis ignoscat.

A sacerdotibus, religiosisque viris in suum hospitium receptis omnem prorsus iniuriam amoueat: efficiatque vt à suis ministris debitus iis honos semper

exhibeatur, sunt enim Sancti Deo. In eadem verò mensa mulieres quamuis coniugatas vesce non patiantur: sed sacerdotibus mensam, & cubacula separata apparare studeat.

Si quis ex hospitibus in morbum incidit, Christiani cauponis erit, parochū admonere, atque omnem operam adhibere, vt ante omnia ægroto spiritualia remedia adhibeantur.

Quòd si nimia paupertate prematur ægrotus, & curationis pretium soluere nequeat: illum caupo ad Xenodochium seu publicum hospitalitatis locum adduci curet, ibi sæpius visitet, atque elemosynis etiam iuuet.

Ad pietatis verò partem Christiano viro dignissimā vt cum maxime faciet, si caupo aliquem ex seruis, aut aliis suæ familiæ ministris constituat: cuius sit, hospites per urbem deducere, vt ecclesias inuisant: reliquias Sanctorum, quæ in iis asseruantur, venerentur; atque alia pietatis officia exequantur: diebus autem festis eos ad eam ecclesiam comitetur, vbi consueta festorum dierum oratio haberi solet.

De mensa & cibis.

Feria sexta, & Sabbatho caueat ne cui carnes etiam laxitudinis, aut malæ valetudinis pretextu ministrentur: nisi qui eis vesce volent, prius à medico, & paracho licentiam in scriptis obtinuerint, ad cuius præscriptum caupo se gerat: atque his sanctis regulis subiici nolentes, de poenis, quæ iis iniunguntur, admoneat.

In vigiliis Sanctorum, Quatuor temporum, Quadragesimæ, ceterisque ieiuniorum diebus ab ecclesia sancta institutis, monitiones, prouisiones, edicta, quæ de hac re promulgata sunt omnino obseruet: curetque vt qui licentiam prohibitorum ciborum obtinuerint, non corā aliis, sed seorsum in distinctis cubiculis mensas habeant.

Si quis autem vetito cibo uti voluerit, & præceptis ab Illustrissimo D. Cardinali Archiepiscopo super hoc editis parere

parere recusabit, illius nomen caupo ad Archiepiscopale Curiam confestim referat.

Porro ad mensam cum benedictione accedendum est, atque ab ea recedendum cum gratiarum actione: idque pia quadam humanitate ab aliquo hospite effici curabit caupo: qui si deficiat, vnum ex suis familiaribus sufficiet, vel ipsemet illud explebit.

Præter autem omnia supradicta, sciat caupo non huc omnia afferri: sed aliqua quæ silentio prætereuntur, cauponum ipsorum conscientia examinanda, & facienda relinqui. Plura sunt enim Archiepiscopalia edicta, & prouisiones, quæ quotannis hac de re promulgari solent. Hæc autem tantum monuisse placuit Illustriss. D. Cardinali Archiepisc. ut sciat caupo, se huius artis recta &

Christiana exercitatione æternas diuitias in cælo, & caducas etiam in terris comparare possedum in id incumbat, ut hospites ea, quam expressimus disciplina in suum tectum recepti, lectis apertè instructis, equis diligenter curatis, rebus eorum fideliter custoditis, vectoriarum iusto pretio quæsito, monetis, si opus sit, sine usura cõmurtatis, in charitate Christi recreentur.

Rogamus verò enixè omnes, ut hæc documenta in suis ædibus affigant, lægant sæpius familia, ipsisque hospitibus aperiant, eorum animis imprimere conentur verbo, & opere, amplectantur denique, & sollicitè exequantur.

Datum Bononia in Archiepiscopali palatio &c.

N. Vicarius generalis.

EX CONGREGATIONE REFORMAT.

DE FABRICARIIS SIVE OPERARIIS.

ANTIQUVM olim fuit institutum in diocesi Bononia, in ea præsertim parte, quæ ad Alpes uergit, ut Ecclesiarum bona tam mobilia, quam immobilia, quæ à p̄s fidelibus pro reparatione fabricæ relinquuntur, administrantur à laicis, qui operarij, seu fabricerij appellantur. Cum autem animaduertit Illustr. D. Card. Archiep. plurimam utilitatem Ecclesijs hinc afferri, ne bona Ecclesiastica dispergantur: quinimo cum accidunt Rectorum obitus, hac ratione cauere, ne hæc bona indebite occupentur, aut alienentur: ad sunt enim illico destinati eorum custodes. Idcirco tum ut optimo huic instituto, & muneri recte gerendo consuleret, tum ut illud per uniuersam diocesim, atque ipsam urbem Bononia, ubi opus sit, extenderet: regulas huiusmodi operarijs, seu fabricerijs præscripsit, adhibito consilio, & consultatione prudentium uirorum: quarum huc summarium tantummodo afferemus, ex quo instituti huius utilitas, & reliqua, quæ nos breuitati consulentes omittimus, percipi facile poterunt.

Summarium prouisionum quas Illustriss. D. Card. Archiep. præscripsit ijs, qui opera, seu fabrica ecclesiarum præficiuntur.

IN qualibet Ecclesia duo laici constituentur, quorum vnus ab Illustrissimo Archiepiscopo eligeretur, alter à

communitate loci in diocesi existente, siue si in ciuitate sit, à societate Sanctissimi Sacramenti, siue alia congregatione laicorum, quæ in huiusmodi Ecclesia erit, aut ad quos ipsius Ecclesiæ iura aliquo modo spectare poterunt: quòd si plures etiam nonnullis in locis deputari soleant, eadem ratione deputentur, duo ab ipso Archiepiscopo, & duo à laicis, ut supra dictum est.

Eorum

Eorum officium durabit, prout Illustrissimus Archiepiscopus ex eorum administratione, ecclesijs ipsis prospici cognoscet.

Eligatur pariter alius secularis vir, fide & integritate probatus, & opibus satis affluens pro vnaquaque huiusmodi ecclesia, ubi operarij erunt: penes quem pecuniæ deponentur, & depositarius appellabitur.

Cum in posterum aliqua legata pecuniarum, ecclesiæ cuius Operæ præfecti sunt, relinquuntur, siue eleemosynæ colligentur pro reparatione fabricæ: diligenter ipsi eas exigant, statimque depositario consignent, à quo acceptæ pecuniæ fidem accipiant, & asseruent.

Similiter omniū bonorum stabilium ecclesiæ pro fabrica relictorum inuentarium conficiant, & reddituum rationes describant: quorum omnium copiã eidem depositario consignent, ut omnia distinctè percipiantur.

Inuentarium item facient eorum bonorum mobilium, seu supellectilis, quæ in cultum diuinum, & seruitium altaris, sacristiæ, & huiusmodi sacrorum pertinent: veluti paramenta quot, qualia sint, candelabra, vasa, cruces, & huiusmodi alia: quod quidem inuentarium Rectoris manu subscriptum apud se habebunt; quòd si in dies aliquid huiusmodi supellectilis sacræ ad ornatum, vsumque ecclesiæ relinquatur, aut donabitur, illud in eodem Inuentario adnotabunt vnà cum nomine illius qui reliquit, aut dono dedit, cui pariter idem Rector subscribat.

Omnem tamen supellectilem Rector ipse asseruare debet, neque operarij aliquid ex ipsa apud se habeant, nisi solum inuentarium.

Quæ quidem omnia inuentaria, in ipso sui officij ingressu statim Illustrissimo Archiepiscopo, aut eius Vicario generali consignare debent.

Bona stabilia quæ ad fabricam ecclesiæ spectant nonnisi per subhastationem locentur; quòd si plures conductores esse contingat in vnus ecclesiæ opera, ij nonnisi in solidum conducant. Locatio verò fiat coram Vicario foraneo, seu

Visitatore generali plus offerenti, quique idoneam præstet cautionem soluendi debitis temporibus, & huiusmodi bona non alienandi.

Locationes non ad longius tempus fiant, quàm ad triennium; fieri tamen possint ad breuius tempus, si ita expedire videbitur. nec ex his locationibus onusvllum ecclesijs iniungi intelligatur: ita ut Opera non teneatur, nec etiam ad expensas litium reficiendas, aut aliud quidpiam simile.

Cum aliqua locatio fiet, visitent omnia illa bona siue prædia quæ locantur: terminos, & confinia recognoscentes, & adnotantes.

Si quid Operæ debetur, id magna diligentia vtantur, ut quamprimum exigant: quod statim, ut dictum est, depositario consignabunt.

Expensæ fiant ex ea tantum pecunia, quæ ex fructibus & redditibus Operæ habebitur: nunquam autem capitale attingatur: sed si qua casu ex eo pecunia reliqua esset, bonorum stabilium emptioni, pro Operæ beneficio, applicetur.

Expensæ verò nonnisi pro fabrica ecclesiæ, siue necessario ornatu, siue ædium canonicalium instauratione fiant: admonito semper Illustriss. D. Cardinali Archiepiscopo, qui eam pecuniæ summam erogari mandabit, quam necessariam esse existimabit; neque iccirco intelliguntur Parochi seu Rectores eximi ab hoc onere instaurationis, & aliarum rerum huiusmodi: nam & ipsi ea omnino præstare tenebuntur, quæ in Visitationibus, aut Synodis, ipsis præcipiuntur.

Singulis autem annis tam depositarius, quàm ipsimet Operarij seu fabricerij teneantur reddere rationem omnium reddituum, & expensarum illius anni, certæ personæ ab Illustrissimo Archiep. deputandæ.

EX CONGREGATIONE
REFORMATIONIS AD SANCTIMONIALES
SPECTANTIA.

COLLE-
CTOR.Sup. par. 4.
Pag. 258.

RAETER ea, quæ superius in Concilio Prouinciali Bonon. I. prouisa sunt, de regimine sanctimonialium: cum plura in dies accidere soleant, quæ nouis prouisionibus indigent: huius congregationis, quæ de Reformatione habetur titulo, nonnulla adycere volumus, quæ in ea de clausuris monasteriorum monialium, & eorundem bonis temporalibus, ab Illustriss. Archiepiscopo sunt reformata. sufficiet tamen pauca quedam tantummodo ex plurimis afferre, quæ tanquam exempla sint; nam cum hæc Congregatio ad instar fluuij semper nouas quasi undas vel coercitas, vel ad rectum cursum directas, prout rerum reformatio, & reparatio postulat, uberrimè emittat: si omnia quæ ab ipsa emanant, hic collocare uellemus, perpetuus sane hic esset nostræ collectionis fluxus. Quare omittimus in hac monialium materia instructiones varias, ueluti ad deputatos ad bonum regimen spirituale, ad factores tam rurales, quàm urbanos, & alia huiusmodi.

Quod attinet ad clausuras, quamuis hæc esse debeat certa omnibus regula; postquam moniales in claustra monasterij se receperunt, ubi renuntiantes seculo, & mundo sepulta, uiuant soli Domino; propterea nemini quicunque sit, audendum, aut tentandū esse, illarum quietem perturbare, aut alijs eas rebus, seu negocijs distrahere: quin à sacris canonibus, & constitutionibus summorum Pontificum, graues sunt pœna contraueniens constituta. Attamen quia variæ necessitates oriuntur pro corporis sustentatione, ut iustis subsidijs non sint deservenda in casibus à iure concessis: & ne hoc prætextu pietatis, aut aliquo alio colore debeant sacra constitutiones violari: visum fuit hic certas, & particulares formulas licentiarum adscribere, quæ ipsi tantum, qui in illis nominati erunt, poterunt concedi: adiectis conditionibus, & alijs circumstantijs, quæ erunt omnino obseruanda, sub pœnis spiritualibus, & temporalibus declarandis.

Et quoniam in aliquibus casibus, necesse est etiam concedere aliquando licentias ingrediendi earum claustra, pro aliqua necessitate spirituali, aut temporalis; ideo prius formulæ præscribentur illis concedende, qui ad crates tantum, siue allocutoria accedere poterunt: deinde alia pro ijs, qui intra claustra monasterij erunt ingressuri.

Formulæ licentiarum pro ijs, qui ad crates tantum, siue allocutoria accedere poterunt.

Pro Confessore.

Concedimus licentiam tibi. N. confessori sancti. . . ut possis celebrare missam in ecclesia dicti Monasterij, & confessiones audire in confessionali tantum ad id deputato, tempore, & hora decenti post ortum solis, & usque ad horam completorij; quod confessionale duas habeat clauas, quarum altera seruetur ab Abbatissa, altera maneat apud con-

fessorem: nihilque extra confessionem ibi agas: nec in alio loco possis absque licentia Abbatissæ loqui cum vllis monialibus. Sacramentum autem communionis non possis ministrare nisi in loco, aut fenestella consueta, cum debito cultu, & cæremoniis; Dona uero cuiuscunque generis nullo colore à qualibet moniali, seu alia intra claustra monasterij manente accipias, sub pœnis in Bulla S. D. Clementis 8. impositis, ac alijs etiam arbitrio nostro reseruat.

Pro

Pro Cappellano celebraturo tantum Missam, qui non est confessor: uel pro quocunque alio Sacerdote deuotionis causa celebraturo.

tissa, & alijs deputatis monasterij, in casibus tibi scripto à nobis datis alloqui: dona uero nulla accipies, sub pœnis in Bulla. &c.

Tibi N. admisso ad celebrandam missam in monasterio N. concedimus licentiam, ut possis ad rotam petere clauas ecclesiæ, & indumenta ad missam celebrandam, à moniali ad id ex officio deputata, hisque acceptis missam deuotè celebrare: eaque peracta, indumenta, & clauas eidem moniali restituere, nullo antea, vel postea colloquio, vel minimo negotio cum eadem, vel quauis alia, interposito: nec dona etiam minima quomodolibet accipere, sub pœnis in Bulla S. D. N. Clemen. 8. impositis, & arbitrio etiam nostro imponendis.

Pro deputatis ad regimen bonorum temporalium monasterij monialium.

Tibi N. ad temporalia negocia monasterij monialium N. à nobis specialiter deputato, facultatem per annum duraturam concedimus, ut extra dies tam festiuos, solus, vel cum alio tantum ex deputatis, possis ad crates publici alloquutorij agere cum Abbatissa, & alijs deputatis Monasterij, non autem cum aliqua alia, de rebus solum, quas tibi in scriptis mandauimus, nec munera aliqua etiam leuia accipies, sub pœnis in Bulla &c.

Pro predicatore Verbi Dei in ecclesia Monialium.

Pro patre, matre, & fratribus, aut alijs consanguineis valde coniunctis.

Tibi R. P. N. ordinis N. à superiore tuo & à nobis approbato, licentiam concedimus, ut in ecclesia exteriori monasterij monialium N. quæ clausa sit, nullique auditores præsentis adsint, exceptis cappellano & socio tuo, possis ex suggestu uerbum Dei die . . . prædicare cum deuotione, & iuxta sanctæ ecclesiæ Catholicæ Romanæ doctrinam; & peracta concione, statim ab ecclesia discedas, nullo prorsus colloquio, aut quouis negotij genere ad crates, rotas, aut alia loca intermixto, sub quouis pietatis, aut etiam consanguinitatis prætextu, nec munere vllò etiam minimo accepto, iuxta formam Bullæ, sub pœnis &c.

Tibi N. patri monialis N. licentiam concedimus, ut possis ad crates alloquutorij publici loqui cum dicta moniali N. hora competenti post ortum solis, & ante occasum, non tamen diebus festis, nec interim dum conuentualis missa, aut alia diuina officia celebrantur, sub pœnis &c.

Pro famulis, aut alijs, qui ferunt eleemosynas ad monasterium.

Tibi N. concedimus licentiam, ut possis eleemosynas, seu alia necessaria subsidia ad monasterium, N. siue ad Monialem N. ferre: & hæc immittere in rotam, seu tradere factori, vel factorissæ: & si opus fuerit de aliqua re cum dicta moniali loqui, non nisi præsentem Abbatissam, aut aliqua moniali ab ea deputanda: non autem literas, aut schedulas vllas nisi Abbatissæ tradere, & statim discedere, aliter incurras in pœnas arbitrio nostro &c.

Pro deputatis spiritualibus ad bonum regimen Monialium.

Tibi N. ad spiritualia negocia monasterij monialium N. à nobis specialiter deputato, facultatem per annum tantum duraturam concedimus, ut extra dies tamen festiuos sine alia societate, præterquam alterius deputati, possis ad crates alloquutorij publici cum Abba-

Licentia

Licentia communis pro iis, qui necesse habent tractare aliqua in monasterio.

Tibi N: qui nobis iurasti habere iustam causam alloquendi. N. in monasterio N. licentiam damus, ut die non amplius, quam per horam, post ortum solis, & ante completorium, quando nec conuentualis missa, nec vesperæ celebrantur, & solus ad crates claufas alloquutorij publici, intus auscultatrice deputata ab Abbatissa, semper præsentem, alloqui possis; & non aliter, neq; alio modo, sub pœnis. &c.

Pro laboratoribus, seu colonis quando alloquuntur Moniales ad crates, siue ad alloquutoria.

Tibi N. villico Monasterij N. damus licentiã per annum duraturã, ut ad crates alloquutorij publici possis cū Abbatissa tantum, siue eius Vicaria, aut alia ab ea deputata, de rebus tantum, ac redditibus agrorum à te cultorum agere, nec aliis negociis te ingerere, vel nuntium cuiuslibet ad vllam, quæ intus sit, siue ad aliquem extra manentem deferre, sed statim discedere debeas, sub pœnis. &c.

Pro advocatis, procuratoribus, & notariis.

Concedimus tibi N. & N. ut possis ad crates claufas alloquutorij publici die aliis omnibus remotis, agere cum Abbatissa, & aliis monialibus deputatis de litibus, & causis ad dictum monasterium spectantibus; non tamen ante ortum solis, nec post occasum, nec dum missa conuentualis, aut vesperæ dicuntur: quod si conringat contractum aliquem debere celebrari, ob quem necessario requiratur aliarum præsentia, & fenestellam etiam, aut crates aliquan-

tisper aperiri; tunc statim contractu peracto claudantur, nec de aliis rebus sermo habeatur, sed protinus omnes discedant sub pœnis. &c.

Pro mercatoribus, seu aliis ementibus, vel vendentibus res alias,

Tibi N. licentiam damus per spatium sex mensium, ut possis ad monasteriũ N. ad rotam, vel crates claufas alloquutorij publici cum Abbatissa, aut aliis monialibus interessatis præsentem tamẽ Abbatissa, vel præfecta laborum, & operũ, de venditione, & emptione dictarum rerum agere, & non de alia quauis re, nullisque literis, aut nuncio sub quocunque prætextu intus, aut foris deferẽdis; idque non nisi orto sole, & ante completorium: nec dum missa conuentualis, aut vesperæ celebrantur, nec die aliquo festiuo. Quod si laborerium, de quo ageretur, tale esset, quod non posset per rotam ingredi, illud factori, aut factorissæ deferendum Abbatissæ tradas. sub pœnis. &c.

Pro factore rurali.

Tibi N. factori deputato monasterij N. concedimus licentiam per sex menses, ut possis de rebus tantum ad officium tuum pertinentibus loqui cum Abbatissa, aut ab ea deputatis ad crates claufas alloquutorij publici hora competenti post ortum solis, & ante occasum: non autem interea dum conuentualis missa, aut vesperæ celebrantur: dum vtrò loqueris, nullus alius secularis sit præsentem; neque de aliis rebus loquaris, aut tractes, quocunque prætextu: nec literas, aut nuntium quocunque modo intus, vel extra deferas, sub pœnis. &c.

Licen-

Licentiarum formulæ pro ijs, qui necessitate urgente, erunt intra claustra Monasteriorum admittendi.

Pro confessore ministraturo Sacramenta.

Tibi N. confessori, & curato monialium N. a nobis deputato licentiã damus, ut iuramento prius præstito, si infirma fuerit aliqua monialis, atque in lecto iacens, de licentia Abbatissæ, intus cotta, & stola alijsque officio tuo necessarijs tecum delatis, absq; vlllo tecum socio possis ingredi claustra dicti monasterij, sociatus semper duabus, aut tribus grauioribus monialibus ad id deputatis, & dato campanulæ signo, ut ceteræ omnes moniales in tuo aduentu, in ecclesiam, aut cellulam suam se recipiant; ipsæ verò comitatus vt supra, recta via accedas ad cellam ægrotantis ad confessionem audiendam, interimq; cameræ ostiũ maneat apertum, peractaque sacramentorum administratione statim discedas. Quod si contingat eam mori, & sepulturæ; tradi debere tunc etiam cœmeterium funeris causa ingredi possis, non aliter ac supradictum est, sub pœnis. &c.

Pro medico physico, & Chirurgo.

Licentiam concedimus tibi N. Medico physico ad annum duraturã, ut iuramento prius præstito, septa monasteriorum N. & N. ingredi possis ad curandum infirmitatem earum, quæ in infirmaria communi in lecto, vel vbi ea non fuerit, in propria camera in lecto iacent, nec ad crates se transferre possunt: iureiurando te obstringentes, ut omni honestate seruata non ingeras te in alias vllas res, nec cum alijs monialibus, aut domicellis in monasterio manentibus loquaris; sed recta eundo, & redeundo comitatus semper duabus grauioribus monialibus ad id ab Abbatissa deputatis, præcedenteque semper ad tui ingressum campanulæ signo, & non nisi post ortum solis ingrediaris, & ante occasum exeas, sub pœnis, si contrafeceris. &c.

Pro operarijs, fabris, baiulis, alijsque auxiliarijs, & artificibus.

Tibi N. fabro lignario, seu baiulo, aut camentario, siue licentiam concedimus, ut iuramento prius præstito claufuram Monasterij sancti N. ingredi possis sociatus duabus ad minus monialibus ex antiquioribus ab Abbatissa deputatis: atque in eo operam tuam per dies . . . præstare, quam quantocitius perficere curabis; nec ad alia loca monasterii accedes, neque aliis te rebus, aut colloquijs vlllo pacto immiscebis, tractando tantum cum Abbatissa, aut alijs deputatis ad illud opus, ita ut ante ortum solis non ingrediaris, & ante occasum semper exeas, seruesque in omnibus præstitum in manibus nostris iuramentum sub pœnis. &c.

Pro villicis, seu colonis.

Tibi N. villico Mon. S. N. licentiam damus, ut quando res ad agros, & officium tuum pertinentes, ad crates in alloquutorio publico expedire non poteris, & frumenta, vinum, aut alia omnino necessaria intra claufuram erunt deferenda, tunc in hospitium, seu foresteriam tantum cum dictis rebus admitti possis, præsentibus monialibus deputatis, vbi de aliis rebus quibuscunque extra officium tuum loqui non debeas, nec etiam ibi comedere, aut amplius quam necessitas deponendi dictos fructus postulat, manere; cum in factoris æde, ut possis cibum sumere, tibi commoditas erit præbenda. Atque hanc ob causam ante omnia iuramentum præstare debes in manibus eorum, qui à nobis sunt deputati, sub pœnis &c.

Pro factoribus Urbanis.

Tibi N. factori deputato ad res omnes monasterii N. concedimus licentiam per annum duraturam, vt si aliquando ex magna necessitate oportuerit ingredi septa monasterii, (cum alioquin res, & negocia tua ad crates in alioquinitorio publico expedire debeas) vt tunc non nisi post ortum solis, & associatus duabus monialibus senioribus deputatis, & dato signo campanulæ, recta via pergas ad locum vbi opera tua fuerit necessaria; & quamprimum inde te expedire procures, ita vt omnino exeas ante occasum solis: nec interim cum aliqua alia loquaris, aut literas, seu nuntium intus vel extra deferas: & in omnibus iuramentum in manibus nostris seu eorum quos deputauimus præstes, sub pœnis &cet.

Pro Olitore, aut alio huiusmodi operario.

Concedimus tibi licentiam, per sex menses duraturam, vt iuramento prius præstito, quando ab Abbatissa vocatus, necesse fuerit, te ingredi claustra monasterii S. N. horti, aut viridarii colendi, seu fructus legendi, aut alterius similis operis causa, nõ aliter quam recto itinere, in locum deputatum pergas post ortum solis, associatus semper duabus monialibus senioribus ab Abbatissa deputatis; nec in alium locum transeas, nec cum alia vlla sub quocunque pretextu loquaris: aut literas, vel nuntium intus, siue extra deferas: sed

in omnibus iuramentum in manibus nostris præstitum obserues, & ante solis occasum exeas, sub pœnis &c.

FORMULA

iuramenti præstandi ab admittendis intra clausuram monialium.

Ego N. Sacerdos ætatis XL. annorum confessorius electus, & deputatus monasterii sancti N. Bonon. polliceor, & iuro me eos tantum ob casus clausuram monasterii ingressurum, quos vrgens necessitas afferet, hoc est, vt infirmarum monialium confessiones audiam, iisdem Oleum sanctum præbeam, earundem que animas ex ritu S. Ecclesiæ Deo commendem (Si medicus erit,) vt infirmarum curationi vacem. (Si alii) vt murum ædificem, aut panem coquendum feram, vel farinam afferam, & pendam, vel vt tabulata accommodem, vel cancellos, aut ianuas, (Et sic deinceps, prout vniuscuiusque erit ars, & occasio monasterium ingrediendi, quæ semper explicetur) Quibus casibus ita me habebõ, vt non nisi claro die ingrediar, & ante solis occasum egrediar; & præter munus meum, quod rite administrare curabo, nihil aliud omnino in monasterio agam, neque colloquiis vllis vtar, ipseque met (si confessorius erit) personaliter (stola indutus, & superpelliceo accedam, (Si medicus erit.) alios medicos mecum non ducam, nisi qui aliis etiã monasterijs medeãtur, & facultatem in scriptis de nouo pariter habeant. (Si alii erunt) neque colloquiis vllis vtar, ipseque met personaliter accedam, nec vllam meo loco mittam, nisi obtenta à Superioribus licentia in scriptis. Ita me Deus adiuuet & hæc sancta Dei Euãgelia.

ANIMADVERTENDA

à DD. deputatis, siue Assumptis monasteriorum Monialium, quæ Archiepiscopali curæ subijciuntur circa bona temporalia.

CVpiens Ill. & Reu. D. Card. Palæot. Archiep. Bonon. vt bona temporalia monasteriorum monialium, quæ Archiep. curæ subiecta sunt, recte administrantur à DD.

à DD. deputatis, siue assumptis secularibus, qui pie admodum huiusmodi administrationis onus suscipere non sunt grauati: vt moniales eorum operæ, & diligentie acquiescentes, sanctius religiosæ disciplinæ obseruationi vacare possint; hæc quæ sequuntur pauca capita illis in memoriam reuocanda esse censuit, quæ tum ipsi exequantur, tum à procuratoribus, siue factoribus monialium executioni mādari curent: reliqua eorum dē charitati, & diligentie commēdans, prout viderint perfici debere, & posse, ad illius monasterii, cuius curam gerunt vtilitatem, & reddituum temporalium incrementum.

Cum itaque munus eorum sit, præesse administrationi temporalium bonorum Monasterii, quod illis hanc ob causam assignatū est; rectè omnia nosse studeãt, habeantq; inuentarium omnium rerum, ex quibus monasterii redditus emanat; veluti prædiorum, ædium, adnotentque loca vbi sunt, confinia, & reliqua huiusmodi locationum, censuum, reddituum, operarum, elemosynarum, legatorum prorum, &c.

Item inuentarium vbi descriptus sit numerus omnium monialium, conuersarum, famulorum, siue famularum, qui intra claustra, & qui extra commorantur.

Cum autem aliqua puella in monasterio accipi debeat, eorum cura sit, vt rectè monasterium cum affinibus puellæ conueniat, pro expensis necessariis, & victus ratione.

Curent, vt cellerariæ, siue procuratrices monasterii, itemque procuratores, siue factores, tam rurales, quàm urbani libros habeant; in quibus ordine describant redditus, & expensas tam maioris summæ, quàm minoris, ordinarias, & extraordinarias, quas in dies fieri continget.

In expensis autem animaduertant, ne maiores sint, quàm redditus, illas metiãtur, summa circumspectione vtentes, vt victus ratio, redditui, & monialium necessariis commodis respondeat.

Interdum infra annum se conferant ad visitanda monasterii prædia, videant

an rectè colantur, an coloni rectè se gerant, & fidelitatem, diligentiamq; quam debent, rebus monasterii exhibeant; an pacta obseruent arbores plantandi, inferendi, vites item augendi, & cetera huiusmodi: animaduertant etiam an aliqua monasterii bona melius esset locare ad breue tempus; cumq; villicos, seu colonos officio suo deesse cognoscent, Illustriss. D. Card. Archiepiscopum admo-neant, vt cum eorum consilio monasterio prospicere possit.

Curent etiam in primis ne monasterium æs alienum vllum vel minimū contrahat: omniaque emanant, quoad eius fieri poterit, numerata pecunia: & quæcumque ad victum, & vestitum monialium pertinebunt, suo tempore procurantur; neque id quidem minutatim, sed in magna summa, vt res meliores sint, & minore pretio coemantur.

Cum accidet, vt agere debeant cum monialibus de rebus, quæ ad eorum officium pertinent, non nisi ad crates alloquantur, & superiores tantum vnã cum discretis: alias verò moniales minime alloquantur, nec vnquam in monasterium ingredientur, nisi licetiam in scriptis ab Archiep. obtinuerint, quæ illis concedetur vrgente solum aliquo maximæ necessitatis casu.

Nullum negociū particulare suscipiẽt tractandū alicuius monialis, nam neque eas alloqui possunt, vt supra dictum est: sed illa monialis, quæ monasterio præest, ipsa iubeat vt monialibus à procuratoribus, seu factoribus, aliisue ministris, prout occasio postulabit, necessaria opera præstetur. quòd si indigebit aliqua ipsorum deputatorum opera; ipsa quæ superior est, non monialis, cū deputatis agat.

Similiter in administratione spiritualium monasterii nequaquam se ingerat, veluti de eligenda Abbatissa, aut alia superiori, de cappellanis, aut confessoribus, & aliis huiusmodi, sed totum penitus hoc negocium relinquat Illustr. Archiepisc. pertractandum, aut RR. ipsius assumptis spiritualibus; quauis siquid ipsis succurrat animaduertendū de his rebus, id eisdem Illustr. Archiepisc. explicare possint

A monasterio, siue ab aliqua monialium nihil penitus emant pro se, suis cōsanguineis, aut familiaribus, veluti frumentum, vinum, cannabū, linum, paleas, & similia; neque conducant domos, terras, aut aliud quidpiam, quod ad ipsas pertineat, neque munera licet exigua mittant, aut recipiant.

Curent, vt cuiuslibet anni initio Priorissa, procuratrix, factores, alijque qui pecuniam administrant, aut quamcumq; monasterij rem, reddāt rationes dati, & accepti, fiantq; acceptilationes: omniaque approbentur à R. D. Vicario, aut alio, quem Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus destinabit.

Si verò plures erūt deputati huiusmodi pro quolibet monasterio, cupit Amp. S. Illustr. vt simul congregentur, saltem decimoquinto quoque die, sicque agant vnā de rebus ad monasterij temporale regimen spectantibus.

Neque verò permittant, vt rurales factores, aut vrbanī quidquā faciant, quod sit alicuius momenti, nisi ipsis deputatis monitis, & Abbatissa, alijsque qui monasterij regimini præsunt, & vbi opus fuerit ipso etiam Illustriss. D. Card. Archiepisc. Dat. Bonon. &c.

N. Vic. Gen.

ANIMADVERTENDA circa Visitationem, quam habere debent ij, qui contermini sunt prædijs & bonis Monasteriorum monialium, quæ regimini Archiepiscopali subiiciuntur.

Magnifice Domine.

Cum sciuerit Illustriss. D. Card. Palæotus Archiepisc. noster, Dominationē vestram confinem esse prædijs, & bonis Monialium S. N. neque eius Illustr. Amp. ignota sit vestra pietas, & charitatis studium, quò piā opéra prosequimini, ideo libenti animo adducta est ad cōmendanda bona eiusdem monasterij S. N. Do-

minationi vestræ, eamque de nonnullis admonendam, quæ pro dictorum bonorum cōseruatione ipsius charitati curanda, atque animaduertenda erunt.

Primum itaque cupit Illustriss. D. Cardinalis Archiepiscopus, & D. vestram enixe rogat, vt visitationem habeat diligentē huiusmodi bonorum prædicti Monasterii, quæ sunt sibi contermina; visitetque prædia, domos, agros, arua, fundos, singula etiam prata, vineas, hortos, oliueta, pomaria, &c. huiusmodi.

Quærat quàm latè possessiones pateāt, qui termini sint, quæ pars, & quanta ad semetē sit destinata, an aliqua lis pendeat, aut ob confinia, aut ob riuos, aut ob quemuis alium prætextum; qui sint litigantes, an sit riuus aliquis, siue fluuius, seu cuiusuis generis aqua, quæ eā vastet.

Insuper quærat an huiusmodi possessiones, prædia, aliaue loca superius enumerata locata sint ad 29. annos, aut ad breue tempus, qui sint cōductores, quod locationis pretium, & an debito tempore soluatur.

An terræ colantur, an arbores plantentur, an vites, an sepes, an alia, quæ ad rectam agriculturam pertinent.

An procuratores, siue factores rurales suis temporibus omnia visitent, an ijdem, aut aliqua monialis in prædijs alā particularia animantia, veluti pecudes, boues, equos.

An vtilius sit monasterio locare bona illa ad viginti nouem annos, aut ad breue tempus, aut eorum curam ab ipso geri monasterio.

Quot sint coloni, an numero sufficiāt, an superfluant, an habeant omnia, quæ ad agriculturam exercendam, quod ad eos pertinet, sunt necessaria.

Visitatione peracta Dom. Vestra non solum coram, de omnibus Illustrissimum Archiepiscopum admonebit, sed etiam in scriptis quæcumque illi videbuntur prouisione indigere, adnotabit, & Illustr. eidem Archiepisc. adnotata consignabit. bene valeat in Domino.

Dat. Bonon. &c.

N. Vic. Gen.

DE

DE CONGREGATIONE

OECONOMIÆ MENSÆ ARCHIEPISCOPALIS

BONONIAE.

VE MADMODVM Illustrissimus D. Cardinalis Archiepisc. in toto sua Pastoralis administrationis progressu, illud in primis propositum sibi esse voluit, vt sacrorum Canonum, & Conciliorum optima quæque institutiones, in sua ecclesia in usum, quoad eius fieri posset, adducerentur; id quod in toto huius Collectionis opere, facile vnusquisque potest animaduertere; ita etiam illam, inter ceteras, institutionem amplexus est libentissimè, ab ysdem sacris Canonibus, & Concilijs emanatam, de Oeconomia Mensæ Archiepiscopalis. Quapropter Oeconomus de clero elegit, Oeconomiam Congregationem erexit, illi locum in Archiepiscopalis adibus assignauit, ab eaque postquam se vt cum maxime leuari expertus esset per multos annos, vt facilius Oeconomus suo munere perfungerentur, curauit vt in eadem congregatione regula aliquot perficerentur: quas quidem non integras afferemus, sed veluti quoddam earum compendium, & præcipua capita huic Fori Archiepiscopalis titulo inseremus.

Sciendum tamen est, huiusmodi regulas descriptas fuisse tantum ad usum ecclesie Bononiensis, & non aliarum, quæ fortasse habent diuersos mores. Item hac ordinari, iuxta ea, quæ generaliter, & vt plurimum solent obseruari. Sed si aliquis casus contingat, qui diuersa indigeat prouisione, tunc aliter ab Illustrissimo Cardinali Archiepiscopo, seu eius Vicario præcipi solere.

SVMMARIVM PRÆCIPVORVM capitum earum rerum, quæ obseruandæ sunt in Oeconomia Archiepiscopalis Mensæ, ab Illustr. D. Card. Archiep. Bononiæ instituta.

Antiquissima traditio Cōcilij Chalcedonensis, & sacrorum canonum est, vt Episcopi Oeconomus Mense Episcopalis de proprio Clero constituent, qui gubernent ecclesie res cum arbitrio sui Episcopi; primum vt non sine testimonio sit gubernatio rerum Ecclesiasticarum, & ex hoc eueniat easdem dispergi, ac Episcopali dignitati obrectationē generari: deinde vt Episcopi hoc temporalis administrationis onere leuati, facilius & plenius spiritali gubernationi vacare possint. Quamobrem cum Illustriss. D. Card. Archiepiscopus noster deputauerit quatuor sacerdotes probatæ integritatis & scientiæ, nempe duos ex

ipso capitulo ecclesie Metropolitanæ, tertium ex capitulo Collegiatæ insignis S. Petronij, quartum verò ex clero Bononiensi, & cōgregationem Oeconomie Archiepiscopalis instituerit; in qua quæcunque consultatione indigēt, ad ipsam spectantia examinātur, & deliberantur, hæc præcipue capita, quæ sequuntur, eadem cōgregatio ab Oeconomis animaduertenda, & præstanda esse iudicauit.

Ante omnia verò illud manifestum est, atque Oeconomis omnino persuasū esse debet: licet ipsi administratores sint rerū mobilium, & immobilium Mensæ Archiepiscopalis; omnimodam tamen dispensationē earum Illustr. D. Card. Archiep. reseruati: eorum autem curam, & consilium tantūmodo in ipsarum administratione ab ijs requiri. Atq. ita in rebus dubijs eiusdem administrationis, si fortasse inter se non conueniant, semper Illustr. Archiepisc. sententiam explorare debent, & ad eam se conformare, ipsiq. in omnibus obtēperare, tanquam Domino

bonorum quæ administrant; ad cuius nuntum, si res postulabit, loco etiam cedere debebunt, eumque alij, qui ab Illustrissimo Archiep. ad libitum deputabuntur relinquere. eiusmodi verò hoc munus est, ut libenter ipsi illud suscipiant, charitatis officio adducti, & in temporalibus negotijs leuent, quantum fieri potest, sui Pastoris sollicitudinem.

Cum autem vniuersum Oeconomorum officium tum in rerum immobilium, tum in rerum mobilium Mensæ Archiepiscopalis administratione versetur; prius hic quæ ad bona immobilia spectant explicabuntur, deinde de mobilibus breuiter agetur, postremo quæ ad nonnullos Oeconomiarum ministros pertinet subiicietur.

Curanda ab Oeconomis circa bona immobilia, & primum circa fabricam ecclesiæ Metropolitanæ.

Bona immobilia, quæ Oeconomorum cura indigent, sunt partim in ipsa ciuitate Bononiæ, veluti ecclesiæ Metropolitanæ fabrica, Aedes Archiepiscopales, Canonicales, Seminarij, aliæque aedes quæ locantur, officinæ, census, & cetera huiusmodi: partim sunt in diocesi, veluti prædia, agri, aedes, tam ad vltimum Illustrissimi Archiepiscopi, quam eæ, quas incolunt villici, aliaque similia.

Quod attinet ad ecclesiæ Metropolitanæ fabricam, cum ipsa nullos, aut sane ita exiguos redditus habeat, ut ex ijs vix quidquam reparari, aut instaurari possit; ideo atque Illustr. Archiep. huiusmodi operis totum onus sibi incumbere cognouerit, atque ex ipsa mensa Archiep. huiusmodi sumptus sibi desumendos esse animaduertit, si ecclesiam Metropolitanam angustam admodum, & eo qui eam decet, ornatu carentem, in hanc quam hodie ceptam cernimus, augustiorē, magnificentiorēque faciem, redigere voluerit: hæc ob causam Oeconomi qui reddituum mensæ Archiepiscopalis sunt gubernatores, operam suam in hac re diligentissime sibi impendendam esse intelligant.

Nihil autem in ipsa faciant, mutent, aut de nouo incipiant, nisi cum consensu Il-

lustriss. Archiep. & nisi res ipsa, præsentem architecto in congregatione œconomiarum sit diligenter examinata, & probata. Marmora, ferra, vitra, ligna, camenta, aliaque id generis omnia ad eiuſdem ecclesiæ fabricam spectantia, & quæ supersunt ex rudibus, & cõignationibus veteris ecclesiæ partis, quæ deiecta est, vbi hodie præbyterium cum choro est ædificatum, diligenter asseruari curent; neque etiam alijs locis pijs dono, seu cõmodato dari permittant, nisi facultate ab ipso met Archiepiscopo obtenta in scriptis, & scheda signata.

Circa fabricam ædium Archiepiscopaliū.

Præter ecclesiæ Metropolitanæ fabricam Illustr. Archiepisc. sui muneris partes illas etiam esse existimauit, ut decorē domus habitationis suæ diligeret, ampla redderet, & cõmoda hospitalitatis officijs exercēdis: ut præsertim, quo tẽpore ipse Bonon. ecclesiæ administrationem adiit, angustiores essent aedes Archiep. præ ciuitatis amplitudine, & hospitium quotidie conuentium numero. Quapropter cum illas partim à fundamentis exædificandas, partim ampliandas, & refarciēdas esse censuerit, opulque hoc inceptum iam satis percrebuerit; hanc ob causam etiam ad Oeconomos in hac fabricæ parte plurima pertinebunt, & præsertim ut quæcunque de ipsarum ædium Archiepiscopaliū incepta instauratio ne ex ipso architectorum consilio constituta sunt, diligenter perfici curent. & tria præcipue in hac impensa animaduertat, primum ut ita fiat, ut paulatim ædificiū, & commode crescat, neque ob eam causam reliquis necessarijs impensis detrahatur, aut æs alienum contrahatur; deinde ut ea sit structuræ ratio, quæ deceat modestiam episcopalem, & eorum qui in ædibus his excipiuntur, commodum spectet; ad quos, & Archiepiscopalem dignitatem, atque ornatum ciuitatis, tota hæc instauratio dirigitur: tum ut stabiliatur semper antea ab Architecto certa ratio, & forma horū ædificiorum, quam postea in ædi-

in ædificatione sequantur, ne successu temporis eam immutare, ac ædificium destruere oporteat cū expensarum iactura: quod idem etiam in cæteris quibuscunq. fabricis ab ipsis obseruandum erit.

Quare œconomorum erit, huiusmodi fabricam sæpius visitare, & semper curare, ut ædificij totius partes nullo auxilio quatenus fieri possit indigeant; id quod præstabit, si statim atque vel rimula contigerit, illi occurrere mandet, & remedia de architecti consilio huiusmodi necessitatibus exquirant.

Circa fabricam ædium canonicalium.

Quamuis Illustriss. D. Car. Archiepiscopus id inter cætera summo pere exoptarit semper, ut aedes canonicales ampliarentur, & reficerentur, quod vnà cum R. R. Canonicis fratribus suis cohabitans, facilius Ecclesiæ cultui uacare posset; tamen cum id hæcenus ob varia impedimeta, & magis urgentium expensarum tam fabricæ Ecclesiæ ipsius, quam ædium Archiepiscopaliū occasiones fieri non potuerit: cupit ab œconomis, ut illæ ipsæ aedes, quales sunt canonicales, cum interuentu ipsius capituli Metropolitanani sæpius visitentur, & quæ reparatione indigent, in dies reparentur: nam quamuis ipsæ aedes, ut in ipsis habitent canonici, sint ab initio constructæ, & ad eos præcipue pertineant; tamen Ill. Amp. S. vbi res postulauit, earum curam numquam neglexit, & in posterum libenter pro viribus earum reparationem adiuuabit. Quin etiam cū iam summi Pontificis Clementis VIII. permisso, & procurante eodem Archiepiscopo, ea ædiū canonicalium pars, quæ Monti pietatis concessa erat, libera sit; cupit vehementer Illustriss. Archiepisc. ut in ipsum vsum canonicorum, pro quibus illæ extructæ sunt, conuertantur, & quatenus omnibus canonicis non sufficerent, capituli & canonicorum diligentia atque industria in hoc maxime versetur, & œconomi etiam vnà cum architecto operam suam &

auxilium mensæ Archiepiscopalis, consulto Archiepiscopo, ad absolendum opus interponant.

Circa fabricam ædium Seminariū.

Porrò eandem diligentiam ab ipsis requirit Illustriss. Archiepisc. tum ut aedes Seminarij coemptæ recte se habeant, tum ut in dies augeantur, & cum ita res postulabit, instauracionem aliquam in ipsis desiderari non patiantur. Quod munus quauis congregationis sit ab eodem Archiepiscopo de Seminario deputat; tamen cum oporteat sæpius, ut præter seminarij redditus, etiam & Archiepiscopalis Mensæ aliquid attribuatur, iccirco ipsorum erit etiam huic rei vnà cum eadem congregatione prospicere.

Circa prædiorum Archiepiscopaliū locationes.

Ad œconomos pertinebit, contractus quoscumque locationum, renouationum, inuestiturarum, emptionum, & venditionum perficere: ante tamen quam quidquam statuatur, ostendat scripta Vicario generali, & syndico Mensæ Archiepiscopalis, cum quibus vnà congregatis coram Illustriss. Archiepiscopo, alijsue ab ipso ad id deputatis agent.

Cogitabunt autem quæ prædia utilius ad pecunias locari possint, quæque ad dimidiam partem fructuum; contractusque locationum examinant, & redditus quomodo augeri iuste possint inuestigant.

In contractibus locationum quæ habentur cum villicis, mentionem expressam fieri iubeant, ut huiusmodi conductores dies festos christiano more obseruent: quod si quibusdam casibus aliquid quod ad culturam agrorum pertineat, aut alia opera agere coloni cogantur, id ijs non aliter liceat, nisi obtenta à Parocho licentia: tum ut Missæ sacrificio intersint diebus festis, & doctrinam Christianam ediscant.

Item

Item in iisdem contractibus mentio fiat expressa, ut cappellæ, & oratoria quæ Illustriss. Archiepiscopus in prædiis ædificauit, ad missas celebrandas, vnâ cum suppellectili necessaria, eis in inuentario assignata, decenter custodiantur; neque in ipsis sarmenta, aut aliud quidpiâ agriculturæ instrumentū reponatur.

Expressa item mentio fiat in ipsis contractibus, ut in ædibus prædiorū Archiepiscopaliū, quas habitant cōductores, siue alij quicumque, nullæ choreæ, lususque prohibiti, aut indecentes exercentur: eoque minus diebus festis, quos maximè decet sanctificatio; neque sicarii, aut criminosi in ipsis sub aliquo prætextu excipiantur.

Circa visitationem prædiorum Archiepiscopaliū ab Oeconomis faciendam.

Prædia Archiepiscopalia, agrosque saltem bis quolibet anno duo ex oeconomicis, qui ab Illustrissimo Archiepiscopo destinabuntur, personaliter visitabunt: aut si id ipsi urgente aliqua necessitate agere non poterunt, ab alio perito, & fidei viro uisitari curabunt, rerumque omnium statum diligenter perquirent; & cultura, arboribus, vitibus, aliisque rebus quæ fructum afferre possunt, à villicis, colonis, seu cōductoribus prædia, agrosque augeri curabunt; illud animo certū infixumque habentes, huiusmodi bona maiori, aut certè non minori diligentia esse custodienda, quàm ipsa patrimonialia; atque idcirco in ipsorum reparatione, & incremento nullis expensis omnino parcendum esse, eorumque domos, aliaque ædificia, si instauracione, aut reparatione aliqua indigere viderint, opportune instaurari, & nulla interposita mora reparari facient.

In hac autem visitatione illud præcipuè animaduertent, ut villici, alijque, qui in iis prædiis, ædibusue commorantur, debitis temporibus communicent, dies festos sanctificent, non autem sint blasphemii, non factiosi, & facinorosi; sed tales

sint, quales decet esse colonos rerum ecclesiasticarum.

Curanda ab Oeconomicis circa bona mobilia.

Quæcumque in Archiepiscopaliibus ædibus, siue in Ecclesia Metropolitana, siue in ædibus ipsis prædiorum, aut alibi, bona mobilia, ad Illustrissimum Archiepiscopū spectantia erunt, ea diligenter custodiri curabunt oeconomici, & fideliter in inuentario describi. In domestica autem suppellectili, si contingat aliquid noui addendū, seu conficiendum esse, quod non leuis expensæ sit id agant, non nisi admonito prius Illustrissimo Archiepiscopo, eiusque consensu accepto, caueantque ne quidquam comparetur, quod luxum, aut superfluitatem redoleat; nam Episcopus non ornamentis vanis, verum dignitatis suæ auctoritatē fide, & vitæ meritis quærere debet.

Quapropter ipsi ita sacrorum conciliorum disciplinam, dignitatisque Archiepiscopalis decorem perpendant, & consuetudinem temporum examinent, ut si qua superflua sunt resecetur, & quæ necessaria sunt, non prætermittantur, præsertim in suppellectili, quæ hospitalitati inferuire debet; & modesto cultu cubricula, lecta, sella, aliaque huiusmodi, tū verò sacræ imagines in quolibet cubiculo depictæ, siue affixæ; & denique omnia, quæ in huiusmodi ædibus habentur, eorum dominum esse Episcopum ostendant, non autem vanos sæculi sumptus vlla ex parte præferant.

De loco congregationis Oeconomicorum.

VT cōmodiores sint Oeconomici iis qui ipsorum opera indigent, nec teneantur iisdem in ædibus Archiepiscopaliibus habitare; propterea curabunt inter se, ut vnus ex ipsis, quolibet die saltè semel exhibeat præsentiam suam in loco illis assignato ab Illustriss. Car. Archiep. pro congregationibus; ut possit alijs Oeconomicis

onomicis postea referre quæ acciderint, & sint cū aliis exequenda. Cæterū saltè semel qualibet hebdomada omnes congregabuntur, in eodē loco cōgregationis: ibi enim assidue fere esse debet ratiocinator, & libri oeconomicæ; aliaque scripta ad eam pertinētia, in cubiculo ibi adiuncto, in scriniis ligneis ad id fabricatis asseruabuntur, quorum clauēs oeconomici custodient; eorumque scriniorum partē habebit etiā ratiocinator, ut in ea suos item libros & scripta asseruet. In separato autem scrinio in eodem cubiculo asseruabuntur libri, & scripturæ maioris momenti: quæ duabus clauibus custodientur, quarum vnā Illustrissimus Archiepiscopus apud se habebit, alteram Oeconomicus senior ex duobus canonicis Metropolitanæ basilicæ.

Ceterum cū Oeconomici agere sæpius debeant cum alijs ministris Archiepiscopaliibus, veluti Vicario generali, præfecto domus, & reliquis familiaribus Illustrissimi Archiepiscopi, voluit Amplit. sua Ill. ut oeconomicæ quædam quasi certa residentia tribueretur, ad quam omnes certis horis ad expedienda sua negotia conuenire possent.

De libris oeconomicæ.

In oeconomicæ libris describendis, seu custodiendis par omnino ratio seruetur, quæ à diligentissimis mercatoribus seruari solet: ut statim atque aliquid sci re voluerit Illustrissimus Archiepiscopus, siue alij quicumque ad quos id pertineat, dato, & accepto, oculis ordine distinctæ se offerant rationes: in quibus plenè omnia annotentur, veluti in quæ vsum conuertantur pecuniæ, cui dentur, quando, cuius syngraphæ vigore, & cetera huiusmodi: & ipsæ etiam syngraphæ de verbo ad verbum in huiusmodi libros referantur.

Inter ceteros verò libros habebunt libros inuentariorum accurate perfectorum, videlicet, Inuentarium prædiorum, domuum, agrorum, censuum, locationum, decimarum, pensionum, itē conductorum, villicorum: item bonorū mo-

bilium cuiuscumque generis, siue in Archiepiscopali palatio sint, siue alibi, quæ ad Archiepiscopū pertineant; item omnium familiarium, siue aliorum quorumcumque ministrorum domesticorum, & salariorum quæ ipsis dantur, & cetera huiusmodi.

De syngraphis, seu ut vocant mandatis pecuniariis.

Pecunias omnes statim atque exacte fuerint, oeconomici in Monte pietatis deponi curent, neque inde earum aliquā vel paruum summam extrahi permittant, nisi per syngraphas siue mandata pecuniaria: hæc verò à ratiocinatore fiant scientibus oeconomicis, & ab Illustrissimo Archiepiscopo subscribentur, itemque ab vno aut altero ex ipsis oeconomicis, quoties ordinarias quasdam expensarū summas excedent, viginti quinque aureorū.

Quòd si accidat eundem Illustrissimū Archiepiscopum Bononia abesse, non proinde illis liceat pecunias accipere à Monte, nisi syngraphæ pariter ab eius Illustr. Amp. subscribantur, vbicumque is fuerit: nisi tamen ipse discedens aliter fieri aliquam ob causam iusserit; pecunias verò, quæ ad illum mittentur, per eandē syngraphas ab oeconomicis signatas, & à se ipso subscriptas exigere vult vbicumque ille fuerit: sin pecuniæ exigendæ summa ordinaria erit, sufficere huiusmodi mandata ab oeconomicis tantum subscribi.

De expensis quotidiani victus.

In victu quotidiano, oeconomici sollicitè animaduertent, ut regulæ quæ de hac re sunt præscriptæ præfecto domus, Architriclino, opsonatori, dispensatori, aliisque de refectorio, seu ipsius etiā Illustrissimi Archiepiscopi quotidiano victu, poenitus obseruentur; meminerintque id à sacro Tridentino concilio præsertim præcipi, ut Episcopi non solum modesta suppellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint; verum etiam in reliquo vitæ genere, ac tota domo caueant, ne quid appareat, quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem,

tatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præferat.

De hospitibus accipiendis.

Cum varij status, & conditionis esse soleant hospites, qui in Archiepiscopalibus ædibus accipi solent, nimirum Cardinales ipsi, Episcopi, Nuncii Apostolici, alique prælati ecclesiastici; tum verò Princeps seculares, seu principum oratores, alique Proceres huiusmodi, & nobiles viri, demum pauperes peregrini, exteri præsertim: præcipua œconomorum cura esse debet, ut horum unusquisque iuxta conditionem suam excipiat, & tractetur: quare præfecto domus, cum accidet eos excipi, præscribet victus rationem, & reliqua ad hospitium spectantia, quæ modestiæ ecclesiasticæ terminos non excedant, & ad hospitem naturam, quoad eius fieri possit, accommodentur. Assignentur verò huiusmodi hospitibus aliqui ex familiaribus Illustris Archiepiscopi, qui ipsis assidue inserviant, dum Bononiæ commorabuntur: curabuntque una cum præfecto domus, cuius hoc præcipue munus est, ut eo præsertim tempore lectio ad mensam, & in Refectorio silentium, modestia, vespertina oratio, colloquia spiritualia post cenam, & à prandio, cæteraque ecclesiasticæ disciplinæ antiqua instituta, inter comedendum, loquendum, eundum, domi, forisque exercentur; ut hospites cuiuscumque generis ij sint, in charitate Christi recreati, & optimo morum exemplo edificati discedant.

His hospitum generibus addi possunt scholastici, qui studiorum causa Bononiæ commorantur, præsertim exterarum nationum: cum ad Archiepiscopalem hospitalitatem pertineat, eos sæpius coniuias adhibere, præsertim in Refectorio, ut hinc ecclesiasticæ disciplinæ aliquem fructum colligant ab ipso contubernio familiarium Illustrissimi Archiepiscopi.

Sed inter cætera in primis curabunt œconomis, ut Archiepiscopales ædes sæper pateant pauperibus, & peregrinis, & hoc præsertim tempore, pauperibus An-

glis, Scotis, & Hybernis, qui pro fide catholica exulant; atque per benignè excipiatur, quemadmodum multis ab hinc annis consuetum est Illustrissimo Archiepiscopo, nec non & alijs septentrionalibus pauperibus.

De eleemosynis.

Quamvis Illustrissimus Archiepiscopus in eleemosynarum largitione utatur opera plurium hominum, tum ecclesiasticorum, tum etiam secularium: & inter cæteros sacerdotis capellani sui, cui quolibet mense assignatur pecuniæ pauperibus in dies distribuendæ: tamen sibi reseruat quosdam extraordinarios casus, quibus ipsemet maioris summæ eleemosynas secreto distribuere debet. Porro œconomis officij sui sollicitudinem huic quoque rei impartiri debent, & mandata pecuniaria, cum ab ijs pecuniæ hanc ob causam requirentur, sine cunctatione signare, siue ad Illustris Archiepiscopum subscribenda mittere, aut poscetti eleemosynario illa statim tradere, adnotari tamen debebunt in separato libro omnes pecuniæ summæ, ipsaque mandata, quæ eleemosynarum causa signabuntur, & distribuuntur.

De procuratoribus, siue factoribus tam rerum urbanarum, quàm ruralium.

Inter cæteros sui oneris coadiutores, & ministros habebunt œconomis duos procuratores, siue factores, quorum vnus rebus urbanis vacet, alter ruralibus. Urbanus quidem procurator eligeretur vir non ignarus iuris, & diligens, cui honesta merces assignabitur: is pecunias mensæ Archiepiscopalis exiget, & in iudicio etiam ubi opus fuerit, una cum syndico eiusdem mensæ comparebit. Quare habebit inuentarium eorum omnium, qui eidem mensæ contribuunt, eos verò ante solutionis tempus per mensem saltem moneat, ut pecunias soluendas comparant, benignitatem in primis, atque hu-

manitatem

manitatem erga omnes præferentes. Ruralis autem procurator eligeretur vir peritus, fidelis, diligens, & laboribus assuetus, qui hinc inde semper equitare possit ad inuenda prædia, non solum messis, vindemiæ, & ipsius exactiois, sed etiã quolibet alio tempore; ut fiant sementes opportunè, & reliqua agantur, quæ ad agrorum culturæ optimam rationem pertinent, ipsi verò etiam honesta merces annua constituetur. numquam autem discedet nisi monitis, & consultis œconomis; habebitque pariter inuentarium omnium bonorum immobilium mensæ Archiepiscopalis, tam prædiorum, agrorum, & domuum, quàm eorum qui ea custodiunt, colunt, aut conduxerunt. Quòd si aliqua de solutionibus, aut alijs rebus lis vel controuersia oriatur, una cum syndico in iudicijs comparebit: ut res ecclesiæ integræ conseruetur, & quæ iure debita sunt exigantur, nec à quopiam quouis prætextu minuantur.

Prohibetur tamen huiusmodi factores, ne in exigendo redditus, nimis seueri sint, & præsertim ne res hominibus necessarias pignoris loco à debitoribus auferri permittant, puta vestes, strata, farinam, triticum, quibus pro vitæ sustentatione indigent; neque patiantur, ut solute renuentes, ad longum tempus in carceribus detineantur, ii præsertim, qui suis laboribus suis victum familijs parant.

Item curabunt, ut colonis pauperibus cum opus erit, frumentum ad serendum, & etiam ad victum necessarium mutuo detur, donec de alijs colonis, qui non sint adeo pauperes provideatur.

De Syndico mensæ Archiepiscopalis.

Qui officio hoc perfuncturus est, in iure ciuili sit versatus, oportet; nam debet esse defensor iurium mensæ Archiepiscopalis, & in causas ipsius solite incumbere. Eligeretur igitur non solum vir valde peritus, atque diligens, sed etiam rerum ecclesiasticarum amatissimus aliquis ex procuratoribus, seu

causarum patronis cuius Bononiens. cui ab œconomis, totius mensæ status plenè declaratur, & iura cognoscenda tribuantur: isq; semper in grauioribus rebus in congregatione, & consilio adhibeatur, eius inuentarium omnium iurium eiusdem mensæ exactè descriptum ab œconomis dabitur, ne cum casus accidat, illa ipsi noua, atque incognita reddantur.

De Ratiocinatore.

Minister huiusmodi præ ceteris assiduos esse debet in ipsis œconomia cubiculis, eius munus erit syngraphas, & mandata scribere: in libros, rationes dati & accepti referre, easque subducere, & alia adnotare, cum ita œconomis iubebunt. Quapropter & fidelitate, & diligentia præditus sit, & scribendi, & Arithmeticæ peritia: nullam autem vniquam syngrapham scribet, quin prius ab œconomis mandatum accipiat. ipsi verò, quia assiduos esse debet, non solum honesta merces dabitur; sed etiam victus quotidianus, & cubiculum in ædibus Archiepiscopalibus assignabitur.

Curanda ab Oeconomis circa officium Præfecti domus, & disciplinam familiæ Archiepiscopalis.

Vt hanc præcipuam partem sui muneris œconomis exequantur, quæ ad disciplinam familiæ Archiepiscopalis pertinet; cum ipsi plurimis assiduis negocijs detenti ut plurimum esse debeant, neque huic rei sedulo, ut par est vacare possint; constituetur ab Illustris Archiepiscopo, Præfectus domus vir integer, peritus, & sacerdos: qui ipsis absentibus, & presentibus, sit eorum veluti coadiutor, & consiliarius; ita tamen ut nihil graue faciat, œconomis incòsultis, & quicquid ab ipsis præcipietur ad regimen domus pertinens, diligentissime perficiat,

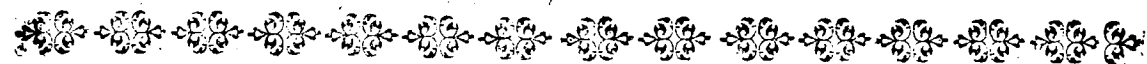
perficiat, ac regulas, quæ illi peculiari-
ter præscriptæ sunt obseruet. Præter au-
tem expensarum quotidianarum ratio-
nes ab ipso seruandas, de architriclino,
de expeditore, de dispensatore, de cel-
læ penuariæ custode, aliisque huiusmodi
ministris: disciplinæ domesticæ curam
gerere debet: ut non solû qui Archie-
piscopo inseruiunt vitiis careant, sed e-
tiam virtutes amplectantur, atque in ip-
sis quotidie proficiant, exemploque sint
cæteris omnibus, concordia, modestia,
continentia, ac quæ nos tantopere com-
mendat Deo, sanctæ humilitatis.

Omnes autem quoscumque in poste-
rum familiarium Illustrissimi Archiepi-
scopi numero adscribi contigerit, nisi mi-
nora quædam munera obituri sint, & vi-
liora officia exercituri, (ut idem Archie-
piscopus semper consuevit,) clerici sint,
in habitu clericali, & tonsura incedant,
eoque per modesto, neque serico, neque
coloribus, aliouè luxu, exornato: cæteri
verò qui seculares erunt, pariter eo vtan-
tur habitu, quem decet Archiepiscopi
familiares, & qui reliquis disciplinæ do-
mesticæ partibus respondeat.

Quòd verò ad nonnulla quæ præterea
animaduertenda sunt à præfecto domus

de regularum Archiepiscopalis familiae
obseruatione: summam curet ut qui sa-
cerdotes sunt, frequenter Missas cele-
brent, alii saltem bis quolibet mense cõ-
municent: officiis diuinis singulis die-
bus festis, quibus illustrissimus Archiepi-
scopus ipsis interesse solet, & ipsi deuote
interfint, in ecclesia Metropolitana:
oratorium, quod in eadē ecclesia habe-
tur, bis saltem singulis hebdomadis fre-
quentet: in Refectorio, cum illis manda-
bitur, legant: Missæ sacro Illustrissimi Ar-
chiepiscopi quotidie nisi impediti præ-
sentes adsint: Ad vespertinam & commu-
nem orationē in cappella ædiū Archie-
piscopaliū quotidie stans horis accedat:
colloquia spiritualia, in quibus puncta
coram Illustrissimo Archiepiscopo me-
ditationum piarum aliquando proponi
solent, non intermittant.

Ita denique se gerat Oeconomi in hac
muneris sui parte exercenda, vnà cum
Præfecto domus, ut Illustriss. Archiep-
iuxta illud Apostoli Pauli, in omnibus
ostendat, se esse domui suæ bene præposi-
tum; Nam, ut idem ait, *Si quis domui suæ
præesse nescit, quomodo ecclesia Dei diligen-
tiam habebit?*

DE VISITATIONE.

P *LVRA* superius in concilio Prouinciali primo Bonon. statuit Illustrissimus D. Car.
Archiepisc. quæ ad visitationem pertinent: quod sanè munus est inter alia Episcopa-
lia insigne, & Ecclesiastico regimini valde necessarium. Cum autem ibi præscri-
bantur quæ ad visitationem personarum, locorum, rerum, ipsum visitationis tempus spectant;
& non solum ad ipsam personalem Episcopi visitationem ea omnia dirigantur, sed etiam præ-
cipiatur, ut uiri idonei pro locorum regionibus uisitatores distribuantur: hic reliquum erat, ut
cum uisitatio sit quodammodo perpetua conditarum legum nutritrix, post hæc omnia, quæ huc us-
que attulimus, colligeremus magis peculiariter, quæ ad uisitationem haberi solitam ab Illust.
Archiepiscopo, eiusque ministris attinent.

Verum nos animaduertentes, hæc multiplicia & pene infinita esse, quæ inquirenda sunt, &
de quibus parochi & alij multi sunt interrogandi, neque ea quidem omnibus communia, ob lo-
corum, & personarum uarietatem; & præterea plures commentarios, & tractatus de ratione
uisitandi à grauib. auctoribus editos fuisse; operam potius dedimus, ut illa omittentes, quæ uni-
cuiq; apud eos legere, facile est: hæc loco adiceremus, quæ Bononiensis Ecclesia regimini ma-
gis accommodantur, nec apud alios ita inueniuntur, & ad formulam quandam practicam in
ipso uisitationis actu pertinent, quam solitus fuit Illustrissimus Archiepiscopus adhibere, &
quæ suis uisitatores præscripsit, cum illam agnosceret satis aptam, & rebus gerendis apposi-
tam: illud unum ante oculos præcipue habens, ut quod ipse expertus est utile, possit etiam Reue-
rendissimo

rendissimo Coadiutori, & aliis in hoc Bononiensis Ecclesia Archiepiscopali munere succeden-
tibus usui esse: aliorum Episcoporum instituta, pro regionum more, aliis, prout placuerit relin-
quens. Quod autē spectat ad uisitatores ipsos Bononiens. diocesis; sciendū est, quòd licet Illustriss.
Archiepiscopus, prout se offerunt occasiones, nouos uisitatores constituere, eosque in dies ad uisi-
tandum mittere soleat, tamen generalem unum uisitatorem ab ipso deputatum fuisse, qui alijs
præsit in diocesi constitutis, qui sunt Archipresbyteri, seu Plebani, in suo quique Plebanatu: is
assidue in circuenta tota diocesi, & modo in hac, modo in illa parte uisitanda occupatur, cuius
auctoritas, decreta, ad quæ conficit, & ordinationes uisitationum, ad alia non extenditur, quæ
ad forum Archiepiscopale tantum pertinent.

SUMMARIUM

eorum, quæ ad uisitationem ab Il-
lustriss. D. Cardin. Archiepiscopo
haberi solitam, pertinent.

Quo tempore Illustrissimus D. Cardi-
nalis Archiepisc. uisitationis munus
obire decreuit, licet cum id casus postu-
lat, & improuisas etiam interdum uisita-
tiones habeat; tamen ut plurimum solet
per literas, & certos nuncios admonere
primum Plebanos, parochos, aut recto-
res ecclesiarum, quas est uisitaturus se-
quentibus literis.

*Litteræ communes ad Parochos, siue alios re-
ctores ecclesiarum, uisitationis Ar-
chiepiscopalis tempore.*

R *Euer. Paroche.* Ex præscripto sacri
concilii Tridentini quod uisitati-
onem quotānis habendam decernit, Illu-
striss. Archiepiscopus noster intra vigin-
ti dies accedet ad uisitandam per seip-
sum, istam diocesis Bononiensis partem.
Quoniā verò studebit quā celerrime,
debita tamen cum diligentia, uisitati-
onem ipsam absoluere, ut omnia opportu-
nius parata sint, & hæc sancta actio rite
perficiatur, ad Dei gloriam, & animarū
istarum salutem:

Mandat primū ut intra missarum so-
lemnia frequenti populo non solum de
hac uisitatione illum certiore facias,
sed etiam ipsum decretum concilii Tri-
dentini recites, & explices sess. 24. cap. 3
in ea parte quæ in ipso initio habetur,
ubi præcipitur Patriarchis, Primatibus,
Metropolitanis, & Episcopis ut propria
diocesim uisitent: ut populi eò diligen-
tius & trāquilliore animo, maioriq; pie-

tate quæcūque in uisitatione constituen-
tur, amplecti possint, scientes hanc actio-
nem ex iis esse, ad quas omnes Episcopi
obligantur.

Deinde in cõcionibus, & sermonibus,
quos ad altare, aut è suggestu habebis,
argumentum sumes, quo valide incites
gregem, ut ueniente pastore, se compa-
ret ad detegendas plagas suas; atque ad
accipiendam, iuuante Domino, salutis
medicinam quapropter ut magis com-
moueas, declarabis quantum, qualeque
sit Episcopi onus in uisitatione faciēda,
& exemplis, & rationibus, quæ etiam ex
ipso sacro concilio Tridentino, & alijs
probatiss. auctoribus desumere poteris,
huius curæ sollicitudinem explicare co-
naberis, nempe medici ad ægrotos, parē-
tis ad filios, patrisfamilias ad operarios,
ut maiori studio, & propensione tamquā
ægroti medicum, tamquam filii parentē,
& tamquam operarii patrē familias ex-
pectent; sicque bonos mores tueantur,
prauos corrigant, & ad religionem, pa-
cem, innocentiamque accendantur.

Atque eos item hortaberis vehemen-
tissimè ad recipiendum sacrosanctū Eu-
charistiæ sacramentum ab ipso Illustriss.
Cardinali Archiepiscopo, ac proinde se
prius deuote comparent, peccata confi-
teantur: tu verò pro confessionibus au-
diendis interim aliquam diei partem
constitues.

Cum autem Illustriss. Archiepiscopus
sacramentum Chriftatis sit admini-
straturus; monebis eodem modo omnes
& singulos, qui adhuc confirmati non
sunt, ut ad illud sanctè recipiendum se
præparent eo die, & in ea Ecclesia, eoq;
ordine, qui in separata indictione pro-
mulgata præscribitur.

Ceterum ad aliquas pias preces ad libitum habendas hoc toto ante visitationem tempore populū excitabis, ut Deus pro sua misericordia huius actionis progressus, in viā salutis dirigere dignetur.

Cum autem plurima sint, de quibus in visitatione agendum erit; considerabis primū, qualis sit grex tuus, quibus morbis laboret, quibus donis Deus illū prosequatur: an in eo aliqua tabes sit homicidarum, adulterorum, cōcubinariorum, aleatorum, criminoforum, nō communicatorum, dies festos violantiū, quæ omnia diligenter adnotabis: & statim in scriptis eorū nomina, si opus erit, Illustr. Archiepiscopo deferre non prætermittes, ac eum de reliquis rebus, quæ maiorem, & diligētiorem prouisionem requirunt, commonefacere.

Ad hæc parabis libros omnes, quos à synodis & visitationibus aliās iniunctos habere debes; & ut recēti eos memoria seruare possis, nūc iterum percurres, præsertim de Baptismo, & Matrimonio: ut cum de aliqua re interrogaberis, statim aptè respondere possis, & Illustrissimi Archiepiscopi sollicitudinem leuare.

Quod ad Ecclesiæ tuæ ornatum attinet, & reliqua, quæ ad excipiendum Illustrissimum Archiepiscopum pertinent, cōstitutiones seruabis, & quæ tibi de hac re mandata fuerint à R. Archidiacono, seu ab œconomo Mensæ Archiepiscopalibus, quorum vnus præmittetur, ut has potissimum expensas curet diligenter, præstare non prætermittes. Bene uale in Domino. Bononiæ, &c.

N. Vic. Gen.

VNo vel duobus diebus ante aduentum Illustriss. Archiepiscopi præmittitur Archidiaconus, vel œconomus, vel vnus ex familiaribus, qui præter literas antea missas aduentum Ill. Amp. suæ certo die & hora adfuturum denunciaret.

Quæ autem ab Illustriss. Archiepiscopo deferri solent, pauca sunt, ut minus iter impediatur, & vix sarcinarum duarū pondus occupent: nempe necessaria indumenta Illustrissimi Archiepiscopi tã purpurei, quàm violacei coloris, cappæ

pontificales eorundem colorum, mitræ, pluuialia, aliaque huiusmodi: tum Crux argentea leuis, quæ ut facilius in itinere præferatur, lignæ hastulæ apponitur, argento, auroque exornatæ, cuius operis etiam est baculus pastoralis: huiusmodi verò rerum quæ ad sacra pertinent, sacerdos cappellanus curam gerit.

Comitatus, & iter.

Cum plura accidere possint in visitatione, in quibus variorum etiam ministrorum opera necessaria esse debeant Ill. Archiepiscopo, sæpius enim ecclesiæ præsertim quæ longius absunt ab vrbe, carent ministris, & vnus tantummodo sacerdos est vnà cum clerico, nec functiones vbi opus est perfici possunt, nisi maximo incommodo aliarum ecclesiarum propinquiorum, quæ etiam pluribus in locis distant, clerici conuocentur, siue consecranda sit Ecclesia, siue aliud agendum, in quo non vnus, aut duorum tantummodo sacerdotum præsentia necessaria est, sed plurium; iccirco ex Illustriss. Archiepiscopo instituto in visitationibus eiusdem, præter tres, aut ad summū quatuor qui necessarii sunt quotidiano victui, & itineri, adhibentur ut plurimū infra scripti, qui etiã in sacerdotis officio Archiepiscopi in suis functionibus adiuuant, nempe.

R. Archidiaconus.

R. Visitator generalis,

R. Theologus Illustrissimi Cardinalis.

Ex RR. Oeconomis vnus, ut præsit elemosynis, & reliquis expensis.

Cappellanus vnus, qui & Magistri ceremoniarum officio fungitur.

Præfectus cubiculi.

Clericus, qui à cubiculo inseruiat.

Notarius, qui & ipse clericus, & familiaris est Illustrissimi Archiepiscopi.

Hæc de comitatu aut similibus; Quod autem ad iter attinet, œconomi cura est ecclesias visitandas distribuere singulis diebus, præmittere aliquem, qui hospitium compareret; ipse verò Illustriss. Archiepiscopus sacrum Missæ summo mane celebrare solet, cum iter est faciendum, nisi ad aliquam ecclesiam visitandam se conferat, vbi Missam celebrat: omnes autem familiares ipsius

ipsius cottis induti ipsi interfunt, & inseruiunt. Ante discessum verò semper, itinerrarium iuxta formam breuiarii, genibus flexis recitatur.

Hospitium, & victus ratio.

Hospitium in ipsis ædibus canonicilibus parari solet: in quibus, etsi angustissima sunt, ipse Archiepiscopus liber commoratur, cum vno saltem ex familiaribus; quod si ampla sunt, totam familiam ibidem esse vult, nisi enixe rogatus ab aliquo nobili, aut ciue Bononiensi, ad eius ædes diuertat. Expensas quamuis concilium Tridentinum ab ijs, qui visitantur fieri mandat; tamen Illustriss. Archiepiscopus eorum inopiæ ratione habens, maluit sponte illos his oneribus subleuare, nec quemquam inuitum compellere. quod si ab ipso Archipresbytero id expetente illum excipi contigerit, præscribitur ab œconomo victus ratio, & mensæ modestia: in qua semper & lectio adhibetur, & post ipsam colloquia aliqua habentur spiritualia.

Oratio vespertina quotidie habetur in ipsa ecclesia, antequam ad refectio-nem accedatur.

Aduentus ad Ecclesiam.

Si ecclesia est Archipresbyteralis alius cuius loci insignis, vbi populus frequens: Illustr. Archiepiscopus Pontificali habitu indutus ingreditur, & etiã in nonnullis locis insignioribus sub umbella excipitur à clero, qui illi obuiam procedit, ut in Pontificali.

Ad has etiam ecclesias curatur, ut vesperi potius accedat, cum commodius omnia ad visitationem pertinentia parari possint, & sequenti die mane perfici.

Ad alias verò ecclesias minus insignes, rochetto, & mozetta indutus accedit, clero itidem obuiam procedente, quibuscumque horis: omniaque non interrupta, sed continuata visitatione perficit: nisi accidat ad aliquas ecclesias eū peruenire vesperi, in quibus quiescendum sit.

Cetera in excipiendo Archiepiscopo sunt, ut in Pontificali.

Visitatio ipsa.
Si ecclesia est Archipresbyteralis, mane Ill. Archiepiscopus, cappa indutus, illum præcedentibus domesticis, aliisque presbyteris cum cottis, accedit ad Ecclesiam cum cruce, quæ antefertur.

In Ecclesia parata sunt omnia à cappellano, seu magistro ceremoniarum, ad Missam, & alias ceremonias visitationis, prout in Pontificali.

In medio Missæ habet non longū sermonem ad populum, sedens ante altare; nisi propter magnam populi frequentiam in magna ecclesia, in suggestū ascendat.

Post missam præbet sacramentum Eucharistiæ ijs omnibus, qui ad illud suscipiendum accedunt.

Tum induit pluuiiale violaceum, & tam in ecclesia, quàm in cæmeterio facit, absolutiones mortuorum, quæ in Pontificali.

Post quas sumit pluuiiale albū, & incipit visitationem ab ipsa Eucharistia, ad Baptisteriū, inde ad sacra olea, ad sacras reliquias: tum ad altaria, & cappellas, & sacras imagines, item ad sacristiam, & cæmeterium se conferens, antequam ab ipsa ecclesia discedat.

Notarius verò describit omnia decreta, quæ supervisitationis rebus fiunt, in libro ad id composito.

Quæ autem inquiruntur in visitatione, ea sunt, de quibus plures tractatus sunt editi: quæque Illustriss. Archiepiscopo tempore præcipue sibi inquirenda, & loco quem visitat, maxime necessaria esse existimat.

A prandio si chrisma administrandum est, administratur post vespertas celebratas; cuius temporis intervallo aduocantur seorsum ipse Archipresbyter, aliique clerici: quos omnes Illustriss. Archiepiscopus alloquitur, itemque scholæ doctrinæ Christianæ, confratriarū, siquæ sunt, deputatos custodes, & priores. quod si quid statuendum est, adnotatur, & notario præscribitur.

Visitantur postea ædes canonicales, hospitalia, ipsæ cōfraternitates, & alia; in quibus inquiruntur ea omnia, quæ sa-

492 De Bonon. Eccl. Admin. Pars. VI.

era Tridēna synodus præcipit, & in tractatibus de visitatione cōprehenduntur.

Harū autem omnium rerum visitatio distribuitur in duos, aut tres dies in oppidis, aut vno die conficitur, prout negotiorum multitudo, vel paucitas requirit.

In singulis verò Ecclesijs Archipresbyteralibus, & etiam curatis offeruntur à parochis libri, quos Illust. Archiepisc. conscribi mandauit, videlicet baptizatorum, cōfirmatorum, matrimoniorum, & mortuorum, cum toto statu animarum, & populi sui.

Reliquarum ecclesiarum, præter Archipresbyterales, & curatas insigniores visitatio eodem ferè modo fit, nisi quòd omnia non interpositis horis, aut pluribus diebus: sed vno eodemq; die, & tempore perficiuntur. Accidit enim vt visitatio duarum, vel trium ecclesiarū fiat etiam à prædio, prout occasio, tempusq; patitur: in qua visitatione omnia item adimplentur breuiter, & loco congruenter: semper tamē Illust. Archiepiscopus populum qui conuenit alloquitur, post visitatam ecclesiam, eique sermones accommodat, si villici sint, si mercatores, si nobiles, si pauperes, &c.

Post omnia peracta, quæ ad visitationem pertinent Ecclesiæ, ædiū canonicalium, hospitalium, locorum piorū &c. visitat etiam infirmos, si qui adsunt: & egenis eleemosynas distribuit, nulloq; ex loco discedit, quin signa aliqua pietatis erga pauperes, & loca pia relinquat: distribuit quoque grana benedicta, & varios pios libellos, veluti doctrinam christianam, pias preces, imagines sanctorum, & alia huiusmodi.

Eo autem visitationis tempore, si cōsecratio aliqua facienda est, aut benedictio: nempe ecclesiæ, altariū, cæmeterii, aut campanarum: omnia peragere solet Illustrissimus Archiepiscopus, admonito prius populo cum sermone aliquo breui, de illius actionis grauitate, & reuerentia, quæ illi debetur: quas omnes actiones perficit ex præscripto libri Pontificalis.

S V M M A R I V M

eorum, quæ ad visitationem à ministris Archiepiscopalibus faciendam pertinent, & præcipue de generali Visitatore.

Quod pertinet ad visitatoris munus, satis illud patet ex sacro concilio Tridentino: nempe vt visitationū omnium sit scopus, sanam orthodoxamque doctrinam, expulsis hæresibus, inducere; bonos mores tueri, prauos corrigere; populum cohortationibus, & admonitionibus, ad religionem, pacem, innocentiamq; accendere: & cetera prout locus, tempus, & occasio feret, ex visitantiū prudentia ad fidelium fructum constituere.

Hæc autem omnia duplici maximè ratione præstanda esse, concilium docet: primum exemplo vitæ, morumq; ipsius visitatoris; deinde eorum, quæ præcipiuntur prudentia, & diligenti executione.

Primum itaque meminerit visitator, ea omnia, quæ ad cleri, populique opinionem iuste acquirendam faciunt, ita amplecti: vt cum ad aliquem locum visitandum accedit, tamquam is qui probatus medicus sit, auide excipiatur, eiq; detegantur libenter plagæ, morbiq;: vt ijs cognitis, medicina parari possit.

Quare comitem habeat clericum, qui & idem notarius sit: in itinere sint diligentes: in hospitio circumspēcti: in victu temperantes: silentio gaudeant potius, quam inanibus colloquiis, à quibus caueant; modestiam in omnibus præferant: munera quæcumque etiam exigua fugiant: deuotionem præcipue profiteantur; præsertim vt quotidie sacrum faciat visitator, clericus inseruiat, & sæpius etiam communicet.

Secundum caput erat eorum, quæ ad ipsam visitationem pertinent; quæ cum latissimè pateat, & sibi persuaeat Illustrissimus Archiepiscopus, eum qui huic muneri obeundo destinatus est, rectè nosse, quæ visitatoris officio congruunt, ac quæ uisitari possint, & debent, quæ ratione

ratione visitanda, quid inquirendum nõ ignoret; ideo hæc omittuntur, de quibus graues auctores multi diffuse egerunt: quorum aliquem nihilominus visitator ad manus semper habere debet; & iuxta ordinem, qui sibi aptior uidebitur, quanta maxima fieri poterit diligentia suæ visitationis capita dirigere: vt clare pateant, quæ remediis indigent, eaque cum in congregationes afferuntur, facilius examinari, & applicari possint.

Eorum verò diligentia, & inquisitio versabitur præterea in iis omnibus, quæ in libro Archiepiscopali variis in locis præcipiuntur, videlicet.

De doctrinæ Christianæ scholarium progressu.

De prædicatione verbi Dei: & fidei sanctæ puritate inuiolabiliter conseruanda.

De sacramentorum administratione, eiusque ritibus.

Quæ ad ecclesias pertinet, præter structuram, ornatum, supellectilem sacram, & rerum omnium tam ecclesiæ, quam canonicalis domus recognitum inuentarium, nempe tituli beneficiorum, diuina officia, ministri ordinum singulorū, functiones pia legata executioni non mandata, aliaq; huiusmodi.

Quæ ad congregationes, & confratrias, hospitalia, & loca pia pertinent, & præsertim ad congregationes caluum conscientie, cæremoniarum sacrarū, &c.

Tum an decreta quæ quotannis in synodis promulgantur, obseruentur: & si qua etiam occurrunt de blasphemis publicis, de sortilegis, & superstitiosis, & præsertim de hæresi suspectis: de usurpatoribus bonorum ecclesiasticorum: de non residentibus clericis: & de non incedentibus in habitu, & tonsura: de concubinariis: de non communicantibus tempore paschali: de non sanctificantibus dies festos: de non ieiunantibus Quadragesimæ tempore, & aliis diebus ab ecclesia præceptis, & alia huiusmodi. Laborabit etiam in reconciliatione simultatum, si quæ aderunt: amouere conabitur odia, aliosque abusus, & quæ prouisione ipsa Illustrissimi Archiepiscopi indigēt, statim perscribet, vt iis consulatur.

S V M M A R I V M
eorum, quibus ecclesiæ nullo pacto carere debent.

Cum autem in diocesi magna visitationis utilitas, & necessitas sit, vt ecclesiæ honeste, & cum debito cultu custodiantur, eaque res volumen integrum requireret, quod Deo auxiliante Illustriss. Cardinalis Archiepiscopus suo tempore ederet, vbi omnia exacte explicabuntur. Nunc sufficiat visitatori, vt in memoriam illi reuocentur nonnulla tantummodo, quæ deesse nullo modo debent in ecclesijs, quæque si desint, statim perfici mandabit.

Ecclesia omnes Archipresbyterales, alia Parochiales, & simplices in diocesi.

1. **A** Nimaduertat visitator vt vnaquæq; ecclesia bene tecta sit, & nullibi ruinam mineretur, intus dealbata, & imaginibus sanctorum vt decet exornata.
2. Fenestræ claudantur vitro, aut tela linea, ne auibus aditus in ecclesiam pateat.
3. Portas habeat firmas, quæ seris, pefuloque muniantur.
4. Item turrin campanilem, vbi campanæ sint, sin minus pilæ latericiæ arcuatæ in summa parietis parte, quæ aptior videbitur, vbi campanæ collocentur.
5. Si habet cæmeterium, circumdatū sit muro, & pariter ab eo cancellis animalium ingressus arceatur, in cuius medio crux lignea sit, aut marmorea, quæ illum locum sacrum esse doceat.
6. Exterius ecclesia colore rubro sit tincta, vt ab aliis secularibus domiciliis distinguatur.
7. In fronte ecclesiæ exterius depicta sit imago sancti, cuius titulo est decorata.
8. Ita ab omni habitatione sit seiuncta, vt circumdari possit.

- 9 In qualibet ecclesia sint saltem tres sepulturae, quarum vna sacerdoti, quae rectoris sumptu fabricetur: altera viris: tertia mulieribus, quae societatis corporis Christi, aut aliorum piorum fidelium eleemosynis fabricetur.
- 10 Sacrarium vnum apud altare maius humi decenter situm.
- 11 Altare maius in qualibet ecclesia excedat ceterorum altarium magnitudinem, quae tamen ad praescriptam formam constructa sint; illud autem sit in eminentiori loco: & clathris ligneis, aut ferreis ab eo separentur laici ab ecclesiasticis, ut intra ea consistere possint diuina officia celebrantes.
- 12 Vbi Altaria non erunt consecrata, altaria portatilia sacra recte firmata sint, & in ligneis tabulis apte coniuncta, & coagmentata.
- 13 Habeant singula altaria tobaleas saltem tres maiores, & tres minores, illis ex utroque latere cooperiantur ad terram vsque; haec cooperiant saltem totam altaris tabulam: dealbentur, & mutantur saltem quater singulis annis.
- 14 Quaelibet altaria umbellam habeant quod baldachinū vocant, superius cōcinne compositam, & scabellum ligneum inferius, super quo sacerdos celebrans stare possit.
- 15 Item Iconam in ligno, aut tela depictam, coronicibus exornatam vbi fieri potest, aut saltem in pariete deuotē depictam: alia autē picturae sacrarum imaginum hinc inde ordine dispositae sint.
- 16 Adsit crux aurata in altari maiore collocata, pro qua deferenda in processionibus etiam hasta, & vexillum in sacristia asseruetur. in reliquis altaribus singulis sint pariter cruces singulae lignae, vel alterius materiae, decenter exornatae.
- 17 Sint in altari maiore duo gradus lignei, in quibus candelabra collocentur.
- 18 Item duo saltem candelabra ferrea ad vsum dierum ferialium.

- 19 Item quatuor saltem candelabra lignea, depicta, vel aurata, vel aenea pro diebus festis.
- 20 Quatuor vrecoli ad vsum sacrorum, vna cum pelui.
- 21 Tabellae secretorum totidem, quot sunt altaria in qualibet ecclesia; itemque tabellae in sacristia affixae vbi sint orationes pro singulis indumentis Missae, & praeparatione ipsius.
- 22 Tintinnabula saltem tria.
- 23 Quaelibet ecclesia curata, aut simplex, vbi celebratur quotidie, aut saepius, habeat saltem tria pallia, vnum pro defunctis nigrum, alterum pro diebus ferialibus viride, tertium ex aliquo colore puta albo, aut rubro, sericum tamen pro diebus festis: sintque pro vnoquoque horum palliorum genere planetae totidem eiusdem operis, & coloris; & pluuiiale saltem vnum sericum, ad deferendum sanctissimum Sacramentum: necnon amictus, stolae, aliaque ad Missam spectantia, quae munda sint, & integra.
- 24 Calicem saltem vnum argenteum, auratum, itemque patenam vnam pariter argenteam & auratam.
- 25 Octo corporalia, totidem pallas ad tegendum calicem, & quater ad minus quolibet anno dealbentur, & mutantur.
- 26 Quatuor vela serica.
- 27 Cotylam, seu capsulam vnam decentem, in qua hostiae asseruentur.
- 28 Purificatoria saltem 24. quae singula singulis hebdomadis, bis, vel etiam saepius mutantur.
- 29 Linteola saltem duodecim ad abstergendas manus in celebratione missarum.
- 30 Quaelibet ecclesia curata habeat Tabernaculum saltem ligneum in altaris maioris medio constitutum, apte fabricatum, depictum, & vbi fieri poterit auratum, intus verò serico circumtectum, quod sera firme claudatur; in quo tabernaculo nihil vnquam reponatur aliud, praeter

- ter sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, quod singula quaque hebdomada renouari debeat.
- 31 Tabernaculum paruum argenteum, aut ex aurichalco, inauratum, ad deferendum sanctissimum Sacramentum processionis tempore.
- 32 Item pixidem argenteam, aut ex aurichalco inauratam, ad illud asseruandum.
- 33 Duo conopaea, alterum pro diebus ferialibus, alterum pro festis diebus.
- 34 Velum sericum longius ad deferendum sanctissimum Sacramentum ad infirmos.
- 35 Umbellam vnam.
- 36 Laternam vnam, quae hastae imponatur.
- 37 Tobaleas duas pro communionem.
- 38 Lampadem saltem vnam aeneam.
- 39 Scabellum paruulum vnum, quo facilius sanctissimum Sacramentum accipi possit ex tabernaculo.
- 40 Locus ad asseruanda sacra olea separatus ad latus altaris maioris; vasa autem sint, nisi summa ecclesiae paupertas, ea stamnea esse patiant, argentea: cum inscriptione quae in dicet qualia sint olea: habeantque thecam ligneam ex coiro cooperatam. claudantur verò, & sera firmentur.
- 41 Similiter vbi adsint sacrae Reliquiae, asseruentur in aliquo loco in ecclesia honorifico apud altare maius, & claudantur, & sera firmentur.
- 42 Vtterius habeat vnaquaeque ecclesia mantilia saltem quatuor, quorum vnum pro sacerdotibus, alterum pro clericis assidue in sacristia sit appensum, & saepe dealbentur, & mutantur.
- 43 Item duo superpellicea honesta, & munda cum manicis more Romano.
- 44 Stolae duae decentes, quarum vna nigra sit, & in officijs defunctorum adhibeatur; altera alba, quae Baptismo, & alijs sacramentis ministrandis, & non alij profano vsui inseruiant.
- 45 Vas saltem aeneum cum aspersorio pro aqua benedicta.
- 46 Triangulum ligneum, in quo figantur candelae iuxta ritum sanctae Romanae Ecclesiae in officijs sacris hebdomadae sanctae & simul instrumentum ligneum, quo cum campana non pulsantur, officia denuncientur populo.
- 47 Thuribulum aeneum cum nauicula, vbi argenteum esse non possit.
- 48 Feretrum pro mortuis, & pannum nigrum ad illud tegendum.
- 49 Duo puluinaria ex corio, aut serico.
- 50 Vas amplum ad lauanda corporalia, & purificatoria, neque alij vsui inseruiant.
- 51 Scala lignea, portatilis, longa, quae ad fenestras ecclesiae perueniat, ad ipsius vsum, quae tamen extra ecclesiam asseruetur.
- 52 Ferrum vnum ad conficiendas hostias, in locis ab oppidis distinctis.
- 53 Missale vnum, signaculis distinctum in folio impressum.
- 54 Confessionale vnum, ad praescriptum morem confectum.
- 55 Pulpitum, siue suggestus, ad sacras conciones.
- 56 Vbi commode fieri potest, mulieres à viris separentur: sedilia verò apte disponantur.
- 57 Ad valuas ecclesiae, interius tamen vas aquae benedictae, marmoreum seu lapideum.
- 58 In ijs ecclesijs, in quibus sacristia non est, omnem operam nauet visitator, vt fabricetur: quod si fabricari nullo modo poterit, fiat armarium latum, & ecclesiae accommodatum; in quo paramenta, aliaque omnia in loco decenti asseruentur.

Quae in notula praetermittuntur, prudentia visitatoris supplere debet; atque ita se gerere, vt ditiores ecclesiae, & quae maiorem populū habent, etiam affluentiores sint sacra suppellectili, & ornatiores; in reliquis omnia prouideantur pro ratione reddituum.

Ea quibus amplius ecclesie Archipresbyterales carere non debent.

Cvm ecclesie Archipresbyterales, sint tanquam magistræ aliarum, quæ illis subiectæ sunt, præter prædictas res curabit visitator, vt insuper habeant omnino hæc, quæ sequuntur.

1 Integra serica paramenta duo, albi, & rubei coloris; hoc est, pallia, planetas, dalmaticas, pluuias, stolas, manipulos, &c.

2 Saltem duo Missalia magna in folio signaculis apte distincta.

3 Saltem duos calices, cum velis, & alijs, quæ ad sacrificium missæ celebrandum pertinent.

4 Graduale vnum, & Antiphonariû, ad Missas, & vespers concinendas.

5 Candelabra, cruces sint ex aurichalco, & omnia duplicentur.

6 Curetur vt quoad fieri potest, omnia altaria cancellis circundentur.

7 Lampades ad minus duæ antè sanctam Eucharistiam ardeant, tempore saltem, quo Missæ, aut vespers celebrantur.

8 Thuribulum, & nauicula sint argentea.

9 Fons baptismalis ad præscriptum constitutionum Illustriss. Archiepiscopi.

Ecclesia sine cura.

Hæc ecclesie, si amplæ sunt, & à populo frequententur, in ijsque quotidie celebratur, ornata esse debent quantum fieri potest; atq; habere suprædicta omnia, quæ mox adnotata sunt, præter eas res, quæ tantummodo ecclesijs parochialibus sunt necessaria.

Quod si exiguos redditus habebunt, & ipsæ exiguæ erunt, carebuntque populo, neque ita frequenter in ijs

celebratur; sufficere eas habere eam sacræ supellectilis partem, quam prudens visitator necessariam esse iudicabit.

Oratoria.

IN Oratorijs nequaquam Missas celebrari permittet visitator, nisi qui huiusmodi Oratoria habent, licentiam ab Illustriss. Archiepiscopo signatam, quæ quotannis renouetur, obtinuerint: atque ipse visitator res necessarias, & in licentia præscriptas in eodem Oratorio reperiri cognouerit: nempe vt bene tectum sit, si in agro, aut in via sit; & ianuis, clauibusque firmiter claudatur. sit altare iuxta formam præscriptam extructum, picturisque decenter ornatum. si autem in aliquo palatio, aut domo sit, præter hæc omnia, in superiori ipsius parte nemo habitet, aut aliud quidpiam exerceat, sed cubiculum sit vacuum, siue ipsum tectum. Ad hæc habeat tabeas ad Missæ sacrificium celebrandum mundas atque integras: calicem ex omni parte alia supellectili sacra munitum: planetam vnâ, pallium vnum, albam, amictum, stolam, manipulum, eaque integra pariter & munda: candelabra duo, crucem vnâ, vrceolos duos, campanulam: sitque decenter in reliquis partibus depictum, & ornatum: fenestraque si vna, aut plures sint, vitro, aut tela claudantur: ad sit scabellum ligneum, iuxta formam aliâs præscriptam: candelabrum item pro elevatione sanctissimi Sacramenti: item tabellæ tam vnâ secretorum, quàm altera ad indumenta sacerdotum. huiusmodi autem supellex oratoriorum nisi ad sit sacristia, in armario congruo, & loco vbi minus impediatur, diligenter asseruetur.

Libri

Libri, quos visitator à singulis Parochis haberi præcipiet, præter eos, qui superius in administratione sacramentorum mandati sunt.

Biblia sacra, ex non prohibitis
Breviarium Romanum
Calendarium annuum
Missale integrum cum signaculis
Concilium Tridentinum
Catechismus Romanus
Aliquod Homiliarium approbatum
Aliquæ summæ approbatæ
Resolutorium dubiorum Missæ, cum libello de Missæ cæremonijs iussu Illustriss. Archiepiscopi edito.
Archiepiscopale Bononiense.
Prouisiones, seu decreta synodalia, quæ quotannis promulgantur.

Hos libros omnino, nullo excepto, habere debet parochus vnusquisque: qui cum pauci sint, & parochorum commodum, & facultates spectauerit Illustriss. Archiepiscopus, seu decreto visitator statuat, vt ab vnoquoque comparentur, & legantur, & obseruentur. sunt enim maxime necessarij, neque sine his officio suo parochi recte perfungi poterunt: præsertim vt congregationes casuum conscientie vtiliter habeantur.

De Decretis visitationum.

Cvm lex inualida censeatur, quæ obseruatione careat; idcirco curabunt visitatores, vt decreta visitationum ita conficiant, vt tempus executionis cuiusque rei opportunum præscribatur: iniungantque illas poenas, quæ casuum qualitati erunt consentaneæ; quæ cum in usus pios conuerti debeant, curabunt iidem, vt decretis non parentes, monito tamen prius Illustrissimo Archiepiscopo,

seu eius Vicario generali, puniatur post lapsum statim præfixi temporis executionis terminum.

De Vicarijs Foraneis.

Cvm Illustrissimus Archiepiscopus præter Vicarium generalem totius ciuitatis, & diocesis, Bononiæ residentem, aliquot etiam Vicarios in diocesi instituerit, qui Foranei appellantur, propter ipsius nimiam latitudinem; quibus auctoritatē in scriptis tribuit causas cognoscendi vsque ad certam summam, testes in partibus examinandi, & alia quædam iuxta facultatem Apostolicam peragendi; vt ab ipsis facilius Parochi, & ecclesiarum Rectores expediantur; neque quamlibet ob leuem causam Bononiam se conferre debeant, suo incommodo, & ecclesiarum, ob ipsorum absentiam detrimento: inter cetera horum Vicariorum Foraneorum munera, voluit vt ipsi hoc quoque Visitacionis officio perfungerentur, singuli in suo Vicariatu; ita tamen, vt quemadmodum Vicario generali in omnibus subijciuntur, quæ attinent ad Vicarium Foraneum; ita etiam à visitatore generali in visitacione exercenda omnino pendeant.

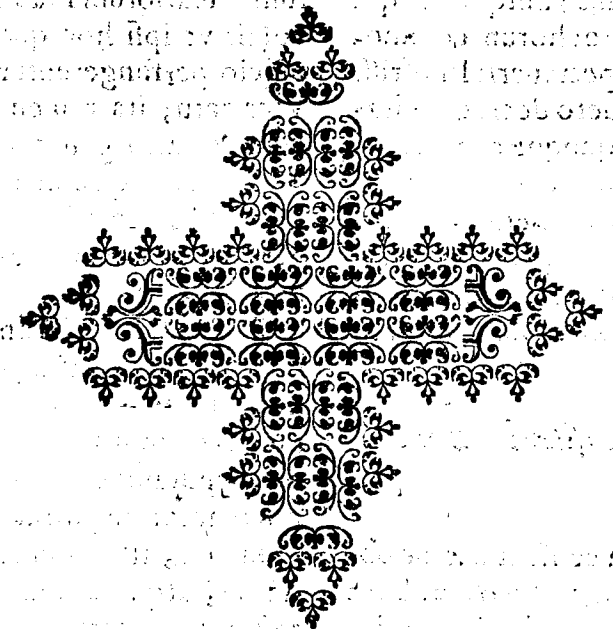
Et si verò singulis annis decreta in Synodis promulgantur, de legatis pijs denunciandis; atque idcirco Illustrissimus Dominus Cardinalis Archiepiscopus deputauit etiam certum hominem, qui legatorum piorum Prouisor dicitur; cuius est, illa inquirere, & ad ipsum statim, atque aliquis vita functus est, testamenta deferri, aut eorum copia transmitti debet, vt legata pia in Archiepiscopali Foro non ignorentur: tamen ad hæc voluit etiam Amplitudo sua Illustrissima, vt hoc præcipuum onus Vicarijs Foraneis in Visitacione incumbentet: in qua non solum huiusmodi legata ipsi etiam diligentissime inquirant

quærant: populosque de ipsis denunciandis: quæ præscripta sunt, doceant: sed etiam curent, ut illa fideles quanto magis exequantur, pro illarum anima-

rum salute, quæ ipsa reliquerunt: salvis tamen in omnibus Sedis Apostolicæ provisionibus promulgatis, ac etiam in posterum promulgandis.

FINIS

SEXTAE PARTIS

ARCHIEPISCOPALE BONONIENSE

SIVE

DE BONONIENSIS ECCLESIAE ADMINISTRATIONE.

GABRIELIS CARDINALIS PALAEOI PARS SEPTIMA.

Quæ ad extraordinarias actiones, ac magis præcipuos personarum status pertinet.

COLLECTOR.

V M omnia, quæ ad muneris Episcopalis administrationem pertinent, triplici potissimum ratione contineri videantur. Primum, ut norit Episcopus, quæ ad se ipsum spectant: quale, quantumque sit eius officium: quibus difficultatibus implicatum: quibus remedijs subleuandum: ac quis tandem finis sibi in pastorali cura debeat esse propositus: aliaque huiusmodi: quæ cum ex sacra Theologia fontibus hauriantur, atque ad theoriam potius generalem spectent, merito locum illi in huius libri initio tradendam duximus.

Secundum est, quod ad populum dirigendum in viam Domini pertinet. Quo in genere, cum varia admodum, & multiplicia contineantur, operam dedimus, ut quæ rei propositæ magis essent accommodata, atque ad certam formam, ac faciliorem praxim ab Illustriss. Archiepiscopo fuissent redacta, sequentibus libri partibus distinctè, atque ordine, pro ut res ipsa postulare visa est, persequeremur.

Tertia nunc superest Episcopalis curæ ratio, quæ à pastoris sermonibus, & cohortationibus ad populum habitis, pendet, quam in finem huius tractationis reseruandam censuimus, ut hoc, tanquam viæ vocis sigillo, cetera omnia superius tractata concluderentur.

Et quamuis ipse Archiepiscopus diuersis rationibus, supra à nobis allatis, non ita omnibus diebus, hunc concionandi morem secutus fuerit; certum est tamen, nec desuisse eundem, ubi se occasio obtulit, tum in ciuitate, tum in reliqua diœcesi, ad excolendos pia plebis animos, hoc institutum tam ex suggestu, alioue superiore, quam inferiore loco, libenter retinere.

VERY M cum dupliciter, ut notum est, hoc munus prædicandi soleat ab Episcopis exerceri. Primo generalibus ad populum concionibus, quibus sacrum Euangelium explicatur, aliaue argumenta in sanctorum solemnitatibus, seu etiam ad morum disciplinam, atque huiusmodi alia vniversè ad populi utilitatem proponuntur: licui set nobis iustum etiam commentarij, ex varijs eius in hoc genere colloquijs habitis, colligere, qui edi potuisset.

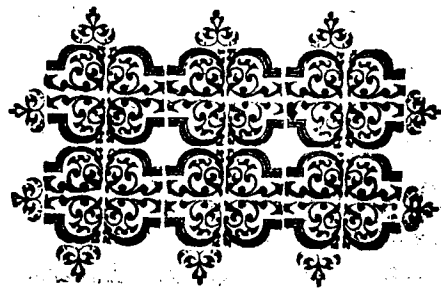
Attamen animaduertentes hæc ipsa argumenta compluribus authorum libris, ac concionum voluminibus copiosè, & erudite conscripta, atque communi omnium lectioni exposita reperiri; visum fuit nobis ad satietatem etiã utiandam, ea hic minime inserere; præsertim cum ex his nonnulla in superioribus partibus, quantum opus fuit, ut institutum Illustrissimi Archiepiscopi innotesceret, quibusdam in locis attigerimus.

Supra par.
2. pag. 33.
59. & 64. &
part. 3. pag.
92. 101. 118.
137. 151. & c.

Alterum uerò concionum genus non uniuersalibus argumentis, aut admonitionibus continetur; sed ad proprias, & extraordinarias quasdam actiones descendit: atque illud est, de quo nunc loquimur, in quo summa Episcopalis uigilantia, ac sollicitudo est necessaria: siquidem certos personarum gradus attingit, quorum munera explicari, personasque ipsas, quæ in illis uersantur, peculiari aliqua ope adiuuari opus est, siue etiã quia nonnulla tempus affert, quibus uarios ordines seorsum alloqui, & ad aliquod opus pium excitare oportet.

Nos igitur, cum huiusmodi argumenta in aliorum authorum commentarijs uis. unquam, aut per raro admodum tractata, pro ut Episcopalis exigeret praxis, inuenerimus, excerpsumus aliquot eiusdem Archiepiscopi sermones, qui ad certos, hæc magis insignes personarum status diriguntur, cum quibus etiã ipse Archiepiscopus separatim in aliquam ecclesiam, aut in ades suas accersitis, sermonem ex re nata, & cum fructu olim habere consueuit.

Quoniam autem sermones hi perpauci uideri possent, præ multiplici personarum statu, ac magna, & necessaria rerum, quæ emergere solent, uarietate, redigimus lectori in memoriam, Illustrissimum Archiepiscopum, hæc non omnibus Episcopis, sed successoribus suis tantum in Bononiensi ecclesia conscribere; quibus facile erit, pro ea, quam populi huius notitiam habituri erunt, ad horum similitudinem, si eis uidebitur, alia meliora ad eas, quæ succedent necessitates, pro ingenio suo accommodare; cum satis nobis sit, quid ille in huiusmodi casibus obseruauerit, nunc parua hæc concionum imagine ostendere: ex qua successores eo acrius industriam, ac uigilantiam suam in uerbo Dei disseminando, ubi res postulauerit, ualeant exercere.

INDEX

INDEX
SERMONVM CARD. ARCHIEP.
QVI IN HAC SEPTIMA PARTE
CONTINENTVR.

1. Ad Clerum uniuersum ciuitatis, & diocesis Bononiensis.
2. Ad Canonicos, & Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ.
3. Ad generalem congregationem Archipresbyterorum diocesis Bonon.
4. Ad Parochos ciuitatis Bonon.
5. Ad presbyteros non curatos, De sacro Missæ celebrando.
6. Ad Senatores, & Magistratus, qui administrant Rempubicam.
7. Ad Doctores, & publicos Gymnasij lectores.
8. Ad Medicæ artis professores.
9. Ad Scholares Academia Bononiensis.
10. Ad Societ. studioforum Perseuerantia.
11. Ad Optimates, & Primarios urbis Bononiæ viros.
12. Ad Aduocatos, & patronos causarum.
13. Ad disceptantes litibus in iudicio.
14. Ad Moniales triplici voto obstrictas.
15. Ad diuerforum ordinum status simul collectos.

SERMO PRIMVS
Ad Clerum vniuersum Ciuit. & Dicec. Bonon.

Videte vocationem vestram fra-
tribus. 1. Corin. 1.

VM vestrum hunc coetum in-
tueor fratres, filijque charissi-
mi. Subiit animam meam Chri-
stiana illius militie recorda-
tio, cuius imaginem S. Ioa. in Apocal. 2
& s. Dionys. Areopagita in libris suis
expressit reliquerunt. Nam ex quo te-
pore Saluator noster a sumo celo egres-
sus, humana hac se carnis fragilitate in-
duens, in terras delapsus est, vt audiret
gemitus copeditorum; & solueret filios
interceptorum, ac principem huius mun-
di hinc ereret foras, nosque eriperet: e pote-
state tenebrarum, & transferret in re-
gnum lucis. Exinde cum triumphator
gloriosus deuicta morte in celum ascen-
dit, captiuam dicens captiuitatem, cu-
rauit ille populum relinquere sibi acce-
ptabilem, qui eius vestigia sequens, sata-
na regnum dissipare, Christi nomen pro-
pagare, atque in omnes gentes longe
lateque diffundere, verbo, & exemplo
contenderet.

Hoc in numero licet Christiani om-
nes, qui sacramentis Baptismatis sunt
abluti, sanctaeque Christi fidei nomi-
na dederunt, in vniuersum censeantur;
potissimum tamen ij, qui Clerici dicun-
tur, huic se muneri addixisse, hocque vi-
te nexu se ipsos deuinxisse existimantur;
ita vt, sicuti cum pictorem aliquem nomi-
namus, eum intelligimus, qui pingendi
artem, & agricolam, qui agri colendi
opus exercet; sic cum clericum appella-
mus, eum significamus, qui in sortem Do-
mini ita sit vocatus, vt hoc praecipuum
munus profiteatur, se Christi militie sti-
pendiarium constitutum, ad debellanda
vitia, ad profligandum demonem, ad vir-
tutes, & mores reuocandos, ad pietate,
iustitiam, sanctitatemque in Christiano
orbē inducendam, ad eademque omnia
agenda se vigilem, & paratum praebat,

quibus Christus in nobis vincat, Chri-
stus regnet, ac peccatum tanquam illius
hostis terribilissimus, quoad eius fieri po-
test, exterminetur.

Hoc non tantum nomen ipsum CLE-
RICI, sed habitus ipse, & insignia, quae
geritis, & ritus, quibus initiati estis, ac
caetera, quae ad ordinem vestrum perti-
nent, magnis referta mysteriis, abunde
declarat, in vnum id vos praecipue incu-
bere, aut incumbere debere, vt Dei glo-
riam, sanctamque eius religionem, qui-
buscunq. rebus intrepide anteponatis.

Hinc primum intelligere potestis, di-
lectissimi, quam praclarum, honorificum-
que munus sortiti estis, qui saluatoris no-
stri cooperatores, atque administri dele-
ctissimi. Nam cum Deus omnipotens mu-
ndū vniuersum solus nutu suo regere pos-
set, qui potestis sibi quid vultis, & cui volu-
isse, fecisse est; Angelorū tamē ministe-
riis adhibuit, & inferiora etiā hac om-
nia iis instrumentis, quae secundae causa
vocatur perfici voluit. sic ad disciplinā
moreque hominum inducendos, ad reli-
gionem amplificandam, vos potissimum
clericalis ordinis milites, socios, adiuto-
resque vocauit. Agnoscite hinc praestan-
tiam muneris, sublimitatemque vestra;
neq. id oneris, aut laboris, sed magis pri-
uilegii, ac diuinae erga vos liberalitatis
loco reputate. Nam si terreni principis
se nunciū, familiarem, ministrumue praedi-
cari, quisque sibi laudi & existimatiō-
ni esse ducit; qua eum voluptate, hono-
req. tangi par est, qui Regi saeculorū, om-
nipotentiq. Deo operā suā impertit? qui
dixit: Sicut misit me pater, & ego mitto vos.
pariq. eos honoris gradu, dignatus est?
Verum id praeterea accedit, nos ad hoc
muneris, non prout careros ea quodam
charitatis & fidei debito teneri, sed ex
debito iustitiae, vt aiunt, adstrictos esse,
quod multo fortius, arctiusque est vni-
uersū. Qua de causa dicitis? quoniam nobis
ideo beneficia ecclesiastica assignata
fuerunt,

fuerunt, vt essent stipendij loco; vt no-
bis assidue laborandum, & militandum
esse intelligeremus. Quis hoc dicit? Da-
uid propheta, aut potius Spiritus sanctus
per os Dauid; sic enim ait in psalmo 2:
Dedit illis regiones gentium, & labores popu-
lorum possederunt, vt custodiant iustificatio-
nes eius, & legem illius requirant. Hinc ca-
nones appellant redditus ecclesiarum,
vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimo-
nia pauperum. Vultis adhuc clarius hoc
intelligere? Rationē huius nominis ani-
mo repetite, cur ecclesiarum, quas possi-
detis, redditus, beneficia sint appellata.
Nam vt ex historicorum monumentis
constat, praedia quaedam olim, seu posses-
siones militibus assignata fuerunt, vt hoc
munere obstricti, eo animosiores ad tu-
tandam Republicam redderentur; Ideo-
que beneficia tunc vocata fuerunt, & be-
nificarij clientes, quibus feuda conce-
duntur, iurantque fidelitatem, seruitiū,
homagium, & alia, quae ijs nota sunt, qui
in iure ciuili versantur. sic & nostra haec
quae vulgo beneficia (vtinam non venifi-
cia potius his qui male vtuntur) dicimus,
quod inde scilicet obligamur, in sancti-
tate, & iustitia Deo seruire omnibus die-
bus nostris, & alios praedicationis verbo,
sacramentorum administratione, lauda-
bilis vitae exemplo a peccatis auertere,
& in Dei gratiam restituere.

Quid hinc sequitur? Quod in prouer-
bijs dicitur: Fili si sponderis pro amico
tuo, illaqueatus es verbo oris tui; discurre, fe-
stina, suscita amicum tuum, ne dederis som-
num oculis tuis, nec dormitent palpebrae tuae.
Qui conscripti sunt in exercitu milites,
rebus aliis omnibus nuncium remittunt,
quocumq. eos bellum vocet, semper per-
gere parati: alioquin exauthorantur, pri-
uantur cingulo militari, & vt desertores
ignominia plectuntur. Quid nobis acci-
det, si, cum aliis duces ad poenitentiam
esse debeamus, inuitemus ad petulan-
tiam? si, vt aliorum peccata redimamus,
nos grauioribus culpis cumulemus, &
adiiciamus iniquitatem super iniquita-
tem? si, cum alios sanare debeamus, & a
periculis eripere, eos ad interitum per-
trahamus? Ecce dedit nobis Dominus

labores populorum, non ad inertiam,
non ad voluptatem, non ad propria com-
moda: sed vt inquiramus, & custodia-
mus legem Domini, nec respiciamus in
vanitates, & insanias falsas, sed in le-
ge eius meditemur die ac nocte.

Haec ego dum mecum aliquando co-
gito, & in vestrum hunc coetum nunc
praesens oculos coniecio, occurrunt mi-
hi verba illa beati Pauli Apostoli ad
Corinthios, cum diceret: Videte voca-
tionem uestram fratres; Quamuis enim
vt iam diximus, eadem verba omnibus
sint communia, qui Christiano nomine
censentur; quod scilicet meminisse de-
bet vnusquisq. se non temere, aut fortui-
to in hanc lucem eductum; sed tanquam
Dei filium paterna eius prouidentia re-
gi, & tamquam stationarium militem
in hoc mundi certamine collocatum, ne
locum deserat, sed munus sibi assigna-
tum, fideliter ad necem vsque tueatur:
quod Apostoli, & alii pluribus in locis
nobis inculcare non desinant, admo-
nentes viros, vxores, viduas, filios, ser-
uos, & alios, vt vnusquisque maneat in
vocatione sua. Hoc tamen loco verba
haec, Videte vocationem uestram, viden-
tur praecipue ad clericalis ordinis mini-
stros referri posse; quae cum tria tantum
sint, maximam vim, ac momentum ad
id, quod instituti nostri est, habentia;
sumpsimus eadem sigillatim examinan-
da, vt ex his vnusquisque non solum mu-
neris sui necessitatem agnoscat; sed
quod in primis refert, hic tamquam in
speculo, morum sordes, linguae errata,
actionum deformitatem, intueatur. Quae
omnia cum ex triplici capite oriantur,
vt a sacris theologis traditum est, vide-
licet ab ignorantia, infirmitate, & mali-
tia, nos in praesentia in explicandis sin-
gulis Apostoli verbis, quae argumenti lo-
co sumpsimus, singulos hosce malorum
fontes indicare, atque adeo obstruere
conabimur, cum aegritudinis causa, &
origine plane cognita, atque perspecta,
facile sit medicamentum ad eam curan-
dam aptum, & accommodatum adhibere.

Primum est verbum Videte, quod nos
illius culpae admonet, quae ab inscitia,

a. Apocal. c. 5.
b. S. Dion. Areopag. de celest. Hierar. c. 14.
Et S. Hiero. in c. 7. Dauid.

c. S. Cypri. in Symb. 200. Flo. super illis verbis: Crucifixus sub Pontio Pilato &c.
d. S. Thom. 2. 2. q. 22. ar. 3. aa. 2.

a. Psal. 104.
b. in vita Vrban. pape vt in Breu. & c. Quia 16. q. 1.

d. 1. ad. Cor. c. 1.

e. 1. S. Petri c. 2. & 1. Cor. c. 7. ad Ephes. c. 4. 1. ad Tim. c. 2.

f. S. Th. 2. 2. q. 161. ar. 2. & in 1. 2. q. 78. ar. 1.

SERMO SECVNDVS

Ad Canonicos, & Capitul. Metropol. Eccl.

Hortamur vos, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis. 2. Cor. 6.

Admitemus vobiscum Reuerēdi fratres, iisdē verbis, quibus olim Apostolus Paulus Corinthios suos allocutus est. Nam cum eos videret præter præfata maiorum suorum ornamenta, ingenitasque eis scientiæ, ac disciplinarum laudes, noua etiam illis, ac cælestia gratiarum dona plurima à Deo communicata fuisse, ita ut ipse in principio Epistolæ suæ eos vocet sanctificatos in Christo, & in omnibus diuites factos in illo, venerat in magnam spem, fore, ut Macedones, & alij multi eorum exemplo prouocarentur ad veritatis agnitionem. Inquit enim, Gloria de nobis apud Macedones, quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & uestra emulatio prouocauit plurimos. Quapropter hæc verba ad eos profert: Hortamur vos, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis. perinde ac si diceret: Talis est vestri apud omnes homines expectatio, tanta est vobis in præfenti virtutis exercendæ occasio per Dei gratiam oblata: ut si vos illam agnoscat, nec otiosam esse patiamini, ingentes inde fitis meritorum thesauros relaturi, quibus & alios populos, qui uestra obseruant exempla, fitis locupletaturi.

Hæc igitur eadem verba, nos quoque Reuer. Canonici, habēda ad vos esse diximus: quos cum nouerimus, non solum patriæ nobilitate, & paterna quadam ac hæreditaria ingenij laude exornatos; sed etiam in Cathedrali hac ecclesia ad

eiusmodi dignitatis gradum euectos, ve ipsius Archiepiscopi fitis confratres, consiliarij, assessores, necnon alijs permultis gratiarum donis à Deo insignitos; non possumus non idem repetere, quod ille Corinthijs dixit: Hortamur vos, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis. Quibus paucis verbis cum Apostolus Paulus summam eorum officij complexus sit, visum fuit nobis, eadem tanquam vestris rationibus valde accommodata, ac præclaro isto gradu vestro in primis digna; eodem ordine, quo ab Apostolo fuerunt prolata, vobis explicare.

Completuntur itaque tres partes: prima illis verbis continetur: Hortamur vos: Secunda: Ne in vacuum recipiatis: Tertia: Dei gratiam: quæ omnia sigillatim persequemur.

Igitur à primo exordientes, quæri potest, cur dixerit: Hortamur vos; Nonne habebat ipse pastoris, & Episcopi potestatem? maximè sanè; nam idem ad eos scribens dicebat: Etsi alijs non sum Apostolus, vobis autem sum; nam signaculum Apostolatus mei, vos estis in Domino. Si igitur erat eorum Pastor, nonne possunt Episcopi populo iubere, & præcepta cedere, & legis transgressores variis pœnis, peccati etiam mortalis reatu obstringere? Quis de hac re dubitat? Hoc enim crebro in eiusdem Epistolis legimus, dū ad Timotheum scribens ait: Hæc præcipe, & doce. & alibi: Præcipio tibi coram Deo. rursus: Diuitibus huius sæculi præcipe. & ad Tessalonic. Scitis quæ præcepta dederim vobis, immò scribit aliquando: se iudicasse tradere hominem Sathana in interitum carnis, ut spiritus eius saluus fieret.

Hæc

Hæc cum ita se habeant, cur ergo inquit, Hortamur? Sunt qui dicant, licere Prælato vtraque via, pro rerum, temporum, & personarum varietate progredi; sic enim idem Apostolus testatur, cum dicit: Vultis in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis? S. Nazianzenus hæc tanquam insignia pastorum quodam in loco refert, videlicet, fistulam, & pedum; & S. Gregorius, virgam, & baculum, alterum ad corrigendum, alterum ad subleuandum, vnde illud psalmi: Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Addunt alij, Episcopos vice medicorum esse, quibus nunc vinum, nunc oleum adhibendum, nunc cataplasmate, nunc ferro, & igne utendum est.

Quæ quidem omnia cum vera sint, & satis omnibus nota, dubium tamen id relinquitur, cur hoc potius loco verbis hortatorijs, quàm præcipientibus Apostolus vltus fuerit.

Scimus hic fortasse aliquos responsuros, verbum, Hortari, variè accipi, & modo consilium, modo præceptum indicare, idque ex subiecta materia colligi. Verum quoniam non debent sine causa verba suam proprietatem immutare, aut amittere, ut subiectæ materiæ seruiant; & nihil repugnat, quin possit homo aliquando hortari aliquem ad ea, quæ sunt præcepti; sicuti vicissim, blandis verbis alium reuocare ab iis, quæ iure sunt prohibita; Idcirco cum ad dignoscendam propriam rei naturam, sufficiat eam expressim aliquo in loco iure præceptam, aut prohibitam reperiri, licet alibi diuersis verbis prolata legeretur; propterea existimamus duplici ratione potuisse Apostolum ad id adduci: primo quia cum viris probis, & prudentibus erat illi sermo, quibus satis est cognoscere voluntatem Prælati sui, quamuis aliam illis pœnam non comminetur; Iusto enim, ut ait Apostolus, lex non est posita, lex scilicet illa, quæ cum inuitum compellat pœnæ timore ad eam obseruandam; sed sufficit tantum illum dirigere, & voluntatem antistitis ei significare, ut qui solo virtutis amore ad id, quod bonum est am-

plectendum ducitur, plusque sponte sua præstat, quàm lege præscribatur; hinc Apostolus dicebat: Factus sum illis, qui sine lege erant tanquam sine lege essem, cum sine Dei lege non essem, sed essem in lege Christi. At verò cum ad iniustos, & facinorosos lex refertur, ibi & pœnæ frænum, & verborum calcaria, & flagrorum stimulus est necessarius, duplicique tunc munere lex fungitur; nam & dirigit, & cogit, cum apud bonos directio tantum, non compulsio, sit necessaria.

Altera ratio à nonnullis afferitur, quod præcepta ad ea pertinent, quæ ad finem æternæ vitæ consequendum sunt necessaria, vnde dixit Saluator noster: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: Consilia verò, seu admonitiones, ad ea quibus idem finis à nobis expeditius potest obtineri; hincque idem saluator dixit: Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus; Cum ergo Apostolus non tam de emendandis, quàm de perficiendis Corinthijs eo loco ageret, ut ex contextu Epistolæ apparet, dum ait: Ut exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in charitate non ficta, in verbis veritatis, in virtute Dei; merito verbis ad id accommodatis utitur, quæ hortantur potius, quàm præcipient.

Hanc igitur duplicem rationem & vobis, Reuerendi Canonici, maxime conuenire putamus, quorum vitæ institutū, & disciplina, quam profitemini, nobis maxime suadet, vos officij vestri rationem agnoscere. Itaque quod ad nos attingit, sicuti satis esse in præfenti censimus, vos tantum cohortari: sic vos, quæ vestræ sunt partes, sperare volumus planè intellecturos: oportere, scilicet vos ab omnibus vitijs longe abesse, quippe quibus iam non sint præcepta iniungenda, quæ aduersus facinorosos solent: sed tantum sufficiat vobiscum consilijs agere, quibus boni ad virtutes persuadentur. verè enim si rem, ut par est, æstimare volumus; quemadmodum canonici non modo secularibus viris, sed etiam alijs clericis dignitate, & officio præstant; sic virtutum ornamentis dubium non est eos debere ceteris

g. 1. Cor. 4. h. in Apolog. vers. postrema causa. i. S. Greg. mag. tal. lib. 20. c. 8. k. Psal. 22. i. Glof. Clem. 1. de refut. c. 2. 1090. 11. 7. 3. d. 1. ad Cor. c. 9. e. 1. Tim. c. 4. f. 1. Tim. c. 6. g. Ibidem. h. 1. ad Tess. c. 4. i. 1. ad Cor. c. 5. o. S. Th. 1. 2. q. 96. ar. 5. p. 1. ad Cor. c. 9. q. Barr. Medim. 1. 2. q. 96. ar. 5. r. S. Math. c. 19. s. S. Th. 1. 2. q. 108. ar. 4. t. S. Math. c. 19. u. 2. ad Cor. c. 6.

o. S. Th. 1. 2. q. 96. ar. 5. p. 1. ad Cor. c. 9. q. Barr. Medim. 1. 2. q. 96. ar. 5. r. S. Math. c. 19. s. S. Th. 1. 2. q. 108. ar. 4. t. S. Math. c. 19. u. 2. ad Cor. c. 6.

cæteris præfulgere, cū ecclesiastici gradus non sanguinis claritati, aut diuitiarum splendori, sed probitati, innocentie, ac religioni deferantur.

SECUNDVM est, *ne in uacuum*. Quid verò hoc est, *ne in uacuum*? nempe quod frustra, & sine fructu, siue otiosum est: etenim dici à sapientibus solet, frustra illud factū esse, quod non consequitur finem, ob quem factum est: Vnde cū potestas derur hominibus ob exercitiū, is qui potestate non utitur, frustra eam accepisse dicitur. Ad quod vulgare illud pertinet: *frustra esse potestatem, quæ ad actum non reducitur.*

Videte verò, quàm magna in loquendo Apostolus modestia, ac pietate utatur: nam sicut dixit: *Hortamur vos*; sic subiungit: *ne in uacuum gratiam Dei recipiatis*: non inquit, ne vendatis gratiam, pro vt Simon; nõ, ne illam ad superstitiones, aut sacrilegia trãseratis; non, ne sacramenta ad inuocandos dæmones adhibeatis; non, ne gratiam hanc hypocrisis, aut apostasia peruertatis; non, ne eam luxu, auaritia, ambitione, siue alijs criminibus violetis; sed tantum, ne in uacuum eam accipiatis. Cur verò ita loquitur? nempe fortasse, quia indignum existimauit viros graues à communibus hominū vitiis abhorrentes admonere, ne facinora ea committerent, quæ in perfidos tantum homines solent cadere; quoniam eo ipso ostendere videretur, eos apud se in leui, aut potius turpi existimatione esse, ex quo eorundem aures statim offenderentur; quemadmodum etiam si nos vobiscum sermonem habentes, cauendum vobis esse diceremus, ne viatores inuadatis, ne sepulchra effodiatis, ne conjugalem torū violeris, ne fruges alienas in cendatis, aut ab huiusmodi criminibus vos abstineatis; quis enim in Canonico Archiepiscopi consiliario, & Cathedrali Ecclesiæ ministranti, tam nefaria scele ra suspicetur? vnde prudentiæ ratio requirere videtur, vt aliter cū claris, & morigeratis viris, aliter cum vulgaribus, & idiotis verba faciamus.

Hoc ipsum tamen: *ne quis in uacuum gratiam recipiat*: quod est, ne quis officium

sibi commissum otiose à se transigi patiatur; quamuis ipso loquendi modo, si verborum corticem intueamur, lenitate magna aspersum esse videatur; nemo tamen id leue profus, aut veniale tatum, vt dici solet, crimen semper esse existimet. Nam etsi nequaquam ad ea adstringamur, quæ consilii tatum, & perfectionis sunt; nihilominus illis gratiis, & beneficijs, quæ à Deo cuiuslibet donata sunt, compellimur vt ad illum finem, ad quæ concessa ea fuerunt: ac illis tamquã calcaribus nos ipsos extimulare, vt ad brauium vocationis tendamus, quousque comprehendamus; alioquin notum est, quàm grauius Saluator aduersus eum indignetur, qui talentum sibi traditum ad negociandum abscondit sub terra^a. Et rursus aduersus eum, qui reposuit in sudario mnam, quam habuerat, dicens, quòd *omni habenti dabitur, ab eo autē qui nõ habet, & quod habet, auferetur ab eo*^b. Id ipsum verò & Prophetæ sapius nobis denuntiarunt varijs exemplis. Quid enim aliud Ierem. significauit, quàm otiosum, & negligentem? cum ait^c: *Requieuit in sacibus suis, nec transfusus est de vase in vas, & in transmigratione non abiit, & circum permansit gustus eius in eo, & odor eius nõ est immutatus*; Innuens nobis, sicuti sapor peruertitur, & odor corrumpitur, vbi vinum non transfertur de vase in vas: sic qui in officio suo lentus est, ac in fine ad quem tendit incõsideratus, ad nihilū redigitur, & nihil valet vltra. Ad hos etiã pertinet, quod legitur de Isboeth filio Saul^d, qui cū dormiret super stratum suū meridie, & ostiaria domus purgans triticū, ipsa quoque obdormisset: duo latronum principes domum ingressi, spicas sustulerunt, & caput Isboeth absciderunt. Quod Sanctus Gregorius^e ad prudentiam transfert, quæ inuigilare semper debet, ac triticum bonarum cogitationum à prauis affectionibus discernere, & expurgare, alioquin omnia pessum eunt. Vnde Salomon dicebat^f: *Qui negligit viam suam, mortificabitur*. Et ideo Psalmista admonet^g: *Meditatus sum nocte cū corde meo, & exercitabar, & iocopebam spiritum meum*, Quod etiam euidenter patet consi-

a. S. Luc. 19.

b. S. Luc. 19.

c. Ier. c. 48.

d. 2. Reg. 4.

e. S. Gregor. lib. 1. mor. cap. 19.

f. Pro. 19.

g. P sal. 76.

Sermo ad Canonicos Metropolit. Eccles. 511

consideranti: cum tribus præcipue gradibus Deus colatur, fide, spe, & charitate, in omnibus enim his constat diligentiam, ac laborem requiri, ignauiam autē ablegari debere. Nam in fide, quàm est necessaria operatio, cum sine ea, mortua esse dicatur? spes autem idem ostendit; Nam quis speret nihil agens? Charitas verò solo nomine id demonstrat, cum eam, vt fructuosa sit, ad actum perducere oporteat, neque vmquam otiosam esse affirmet Apostolus.

Quòd si durum nimis aliquibus videretur, inuitos quodammodo cogi homines ad fructum faciendum, cum leges communes distinguere soleant inter ea, quæ sunt omissionis, & quæ commissionis; & punire tantū consueuerint ea quæ præuè committuntur, non ea quæ omituntur.

Nos respondemus, legis Christianæ perfectionem, quæ sibi finem altissimum statuit, media quoque requirere, quæ fini proposito congruant^a; ideoque nõn agnoscere opera illa, quæ indifferètia dici solent, quando scilicet considerantur secundum genus suum, non quando ad certum aliquod opus, quod indiuiduum vocant rediguntur, sed velle omnia certa deliberatione fieri, & ad finem debitum referri^b: hincque non sustinet homines otiosos, sed vult eos bonis operibus sine intermissione occupari; nec ei sufficit aliquem ab hoc, aut ab illo vitio abstinere, nisi virtutem fuerit amplexus, vnde S. Iacobus inquit^c: *Vt sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes*; & S. Augustinus^d: *Non dicas, securus sum, quia nemini nocui, nisi addas, quia bona feci, nudum vestium, Deum colui fide, spe, & charitate*. Quo argumento multa præclara persequitur S. Chrysof. varijs in locis^e. Et præterea cum omisso iuxta morales Doctores, non detur absque actu vel præcedente, vel concomitante; ideo ille actus qui est causa, vel occasio omissionis, absque dubio est peccatum, saltem vt aiunt materialiter; ab omissionis peccato distinctum^f.

Quare cū hoc loco Apostolus dicat: *Hortamur vos ne in uacuum Dei gratiam recipiatis*

magni hæc esse verba ponderis, & momenti, statim qui prudens est, intelligere potest, quòd infra etiam loco suo obseruabimus.

Tertium sequitur: **GRATIAM DEI**, Cuius nominis vis, cū late pateat, nos quòd ad rem nostram pertinet explicantes, dicimus, gratie nomine illud hic accipi, quòd Deus omnipotens præter naturalem rerum ordinem hominibus aliquando largiri solet. Quandoquidem sacri doctores, res omnes cuiuscumque generis sint, in duos quodammodo ordines distinxerunt, alia enim naturæ dona, quæ communia omnibus essent, vocauerunt; alia gratiæ, quæ peculiariter à Deo, non omnibus, sed quibusdam tantum tribuerentur.

Et si quis obiiceret; nonne vniuersa, quæ condita fuerunt, à summa Dei bonitate profecta sunt? nonne omnia, quæ oculis intuemur, & sensibus contrectamus, sunt illius munera, quæ ab illius prouidentia, & gratia proficiscuntur?

Respondet inter ceteros S. Augustinus^h, vniuersa quidem à gratia, atque eius beneficentia proficisci; verum cum initio Deus omnia conderet, singulis etiam rebus proprias quasdam vires, & facultates tribuisse, & quasi pacto quodam rerum vniuersitate transegisse, vt illa iuxta formam eis traditam motus, & opera sua agere sineret: Hincque factum fuisse, vt hæc ipsa, quæ in mudo procreantur, quasi rebus ipsis, causisque suis communibus debita, ob diuinam ordinationem, naturæ folius nomen retinuerint, alia autem gratiæ vocata fuerint, quæ naturalem hunc rerum, causarumque solitum ordinem excederent. Sicuti cum videmus aliquem super aquas ambulare, ignotis linguis ex tempore loqui, infirmos sola præsentia sanare; & quòd longè præstantius est, cum videmus homines mutata vitæ ratione à vitijs ad virtutes, a fluxarum rerum, ad celestium desideria transijisse, luxum, auaritiam, ambitione coculcasse, atque in vno Deo spem omnem suã collocasse: hæc & alia huiusmodi argumenta sunt non obscura, celesti illum gratia repletum esse.

g. Medin. 1. 2. q. 109. in introduct.

h. S. August. 1. b. de cin. Dei. c. 29. 30. & seq.

Hæc verò gratiarum dona cum sint, tamquam fluuius cælestis pietatis, qui prodit ex perenni illo, & vberrimo fonte omnis bonitatis, & misericordiæ, solent varijs modis christianis hominibus communicari, largius, parcius, plenius, angustius, & tã viris, quàm mulieribus diuitibus, pauperibus, doctis, & indoctis, iuxta Dei beneplacitum, cuius diuisiones gratiarũ sunt; nã vt ait Apostolus: *Vnicuique datur gratia secundum mensuram donationis Christi: & vnus quidem accipit sic, alius vero sic.*

Quemadmodum igitur ab vno, eodẽque fonte deriuatur aqua, aliã ad agros irrigandos, aliã ad merces vehendas, aliã ad piscationem, aliã ad molendinorum vsum, aliã ad balnea, & valetudinẽ; sic multiplices fructus, ex diuina gratia, in fideles solent proficisci.

Et quoniam hæc in Corinthios se largẽ effuderat, ideo dicit Apostolus hoc loco: *Hortamur vos ne in vacuum Dei gratiam recipiatis.*

Quod si fortasse hoc loco dicerent Canonici nostri: non benẽ eos cum Corinthiis conferri, cum Corinthii gentiles olim, & idolis seruentes, à tenebris fuissent vocati in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei; Canonici verò nostri fuerint tot iam sæculis in catholica ciuitate geniti, & educati, quæ tot martyres, tot sanctos viros Christo peperit, & qui cũ primum in hanc lucem editi sunt, sacris fuerint vndis abluti, & regenerati; ideo non illis eadem, quæ Corinthiis proponuntur, satis conuenire.

Respondemus, largitatem diuinæ gratiæ multiformem esse, quæ alijs, atque alijs pro eorum necessitate variè communicatur, vnde quadam proportione, ac similitudine omnes eos, quibus à Deo præter gratiam iustificantem, charisma etiam quædam alia tribuuntur, secundum eorum gradus inter se similes esse, ita vt omnes verbis istis Apostoli admoneri possint: *Hortamur vos ne in vacuum Dei gratiam recipiatis.*

Quapropter vt ad rem nostram propius accedamus, si quis attentius consi-

derare, & secum meditari velit, quæ sit ista gratia, quæ in Canonicos à Deo omnipotente deriuatur, animaduertet eam & magnam, & multiplicem esse.

Primum enim cum in Ecclesia militante duo genera sint Christianorum; alterum quod laicorum dicitur, quibus concessum est vxorem ducere, terram colere, in bello decertare, de causis sanguinis iudicare, omniaque huiusmodi, quæ profana dicuntur, pertractare.

Alterum quod clericorum dicitur, qui se à seculi strepitu abducentes, diuino cultui se addixerunt, ac procurandæ religionis sollicitudinem susceperunt, in quorum numero cum Canonici tamquam reliquo Clero digniores, post Episcopos, præcipue recenseri soleant; quæta hæc est Dei gratia, quæ illis cõfertur?

Non solum enim genus ipsum vitæ multo est laicali præstantius, quod nomen ipsum demonstrat cum laici græca voce ἀπό τῆ λαοῦ, quasi populares, & ex communi ciuium grege dicti sint: clerici verò ἀπό τοῦ κληρῶν, quasi in Domini sortem, & hæreditatem vocati, vt Sanctus Hieron. tradidit; Verum etiã quia ad hanc functionem non ipsi sponte se ipsos delegerunt, sed à diuina gratia uocati sunt, quod Apostolus ad Colossenses indicauit dicens: *Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum.* Et ad Ephesios: *In quo nos sorte vocati sumus.* Cum igitur præter hæc duo, quorum laici sunt expertes, & omnibus clericis sunt communia, amplius multa alia accedant ad Canonicos spectantia, quæ illos præ cæteris clericis digniores ostendunt; quis non affirmabit debere eos omni industria curare, ne frustra tantum munus à Deo suscepisse uideantur? Sicuti enim in aulis Regum cũ multi sint ministri, qui ipsis in seruiunt: illi cæteris honoratioribus uidentur, qui in eorum interiora cubicula admittuntur, ac priorem locum in assistendo Regi, eique ministrando obtinent: quod si iidem à Regis præsentia diuerterent, atque alijs se in rebus occuparent, eo ipso se indignos maioribus beneficijs redderent, ac potius indignationem Regiam aduersus se ipsos prouocarent.

Eodem modo, imò magis hæc in Canonicis damnanda essent, si quando acciderent (quod vix credendum est) vt cũ illi pro gradu, ad quem adsciri sunt, multa possint, ad maiorem Dei gloriam, & publicam vtilitatem exercere: ipsi tamen hæc tanquam ad eos non pertineant, præmitterent. Nonne hoc sæpius ab eorum & pastoribus, & amicis dicendum, & inculcandum illis esset? *Hortamur vos, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis?*

Quot varijs nominibus, quæ optime nostis, hæc, quæ in controuersiam veniunt, aut deliberanda se offerunt, tamquam ad se non pertinerent, minus curasse dicuntur? & cum præclara aliqua occasio Episcopum suum adiuuandi, & de ecclesia benemerendi, illis à Deo oblata fuisset, ex qua lucrum magnum in cœlis referre potuissent: ipsi tamen, hæc neglexisse, visi sunt, nec vllam eorum rationem habuisse? Nunquid igitur si hæc quandoque emergent, recte illis diceretur: *Caute, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis?*

Rursus Dei gratia illis alio capite impertita ostenditur, quòd Canonici cum ad hanc dignitatem vocantur, eo ipso, tamquam vnum corpus cum Episcopo constituuntur: ita quòd ille caput, isti membra habeantur, eiusdemque & consiliiarii, & assessores vocentur: vnde eorum consilium, & sæpe consensum adhiberi debere, satis notum est, ex ijs præsertim quæ scripsit Alex. III. ad Patriarcham Hierosolimorum, & à Cœlestino III. Innocent. III. atque ab alijs confirmata sunt; Hincque sanctus Hieronymus hunc, *Senatum ecclesie* vocauit; & S. Ambrosius inquit: *Episcopus, vt membris suis utatur Clericis.* Hoc verò munus quale & quantum est? præbere enim consilium in rebus gerendis, quantum sinceritatem, quantum Dei zelum, quantum experientiam, quantum prudentiam postulat? cum & Tridentinum concilium Canonicos Cathedralis ecclesie requirat, magistros esse in sacra Theologia, aut doctores, seu licentiatos in iure canonico: quòd cerneret eos à consilijs Episcopi sui esse debere, ideoque maiore eos scientia, & doctrina, quàm cæteros clericos indigere.

Cogitate vos quæso, an frustra dictum sit, aut potius omnino necessarium existimetur, sæpius hoc repetere: *Hortamur vos, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis?* Quot enim antiquitus fuisse audiuius, qui cum ad consilia sineere proferenda tenerentur; ipsi tamen quamlibet excusationem facile arripiebant, ne suffragia ferrent? verentes, ne consanguineis, amicis, clericis, de quorum re agebatur, aut etiam Episcopo ipsi displiceret?

Quot fuisse dicuntur, qui incommo- dum illud, & laborem libenter declinabant, qui in euoluendis quandoque libris, documentis, veteribusque monumentis necessarius est, ad res probe cognoscendas, & definiendas? ideoque à dicenda sententia abstinuerunt, aut cõgressus consiliorum deuitarunt, & muneri suo minime satisfecerunt? Quot varijs nominibus, quæ optime nostis, hæc, quæ in controuersiam veniunt, aut deliberanda se offerunt, tamquam ad se non pertinerent, minus curasse dicuntur? & cum præclara aliqua occasio Episcopum suum adiuuandi, & de ecclesia benemerendi, illis à Deo oblata fuisset, ex qua lucrum magnum in cœlis referre potuissent: ipsi tamen, hæc neglexisse, visi sunt, nec vllam eorum rationem habuisse? Nunquid igitur si hæc quandoque emergent, recte illis diceretur: *Caute, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis?*

Sequitur aliud genus gratiæ, quod Canonicis à Deo conceditur, dum præficiuntur ab Episcopo, tamquam administratores Cathedralis Ecclesie, ad ea exercenda, & exequenda, quæ ex ritu sanctæ Ecclesie, aut ab Episcopo sunt constituta, in cultu diuino, in celebrandis horis canonicis, in sacramentis ministrandis, in Clericis in officio continendis, atque in alijs huiusmodi, quæ ad dignitatem ecclesie, variæque ministrorum functiones possunt pertinere. Utinam ne aliquando hic quoque futurum sit necessarium repetere, vt memores suis, ne in vacuum Dei gratiam recipiatis.

Quantum enim ex canonicorum sedulitate, & assiduitate diuini cultus incrementum, & magni Dei gloria existere potest? alioquin si in Cathedrali ecclesia, quæ mater est aliarum, inueniantur ii, qui alijs præfati sunt, aut horis canonicis non adesse, aut cum ad sunt minime psalmos, & diuina officia deuote, vt tenentur, recitare: imò potius colloquiis, alijsve infructuosis rebus detineri, aut tamquam obliuati gradus sui, minime debitam in choro, & in Ecclesia modestiam, gratitatemque

Quantum enim ex canonicorum sedulitate, & assiduitate diuini cultus incrementum, & magni Dei gloria existere potest? alioquin si in Cathedrali ecclesia, quæ mater est aliarum, inueniantur ii, qui alijs præfati sunt, aut horis canonicis non adesse, aut cum ad sunt minime psalmos, & diuina officia deuote, vt tenentur, recitare: imò potius colloquiis, alijsve infructuosis rebus detineri, aut tamquam obliuati gradus sui, minime debitam in choro, & in Ecclesia modestiam, gratitatemque

Quantum enim ex canonicorum sedulitate, & assiduitate diuini cultus incrementum, & magni Dei gloria existere potest? alioquin si in Cathedrali ecclesia, quæ mater est aliarum, inueniantur ii, qui alijs præfati sunt, aut horis canonicis non adesse, aut cum ad sunt minime psalmos, & diuina officia deuote, vt tenentur, recitare: imò potius colloquiis, alijsve infructuosis rebus detineri, aut tamquam obliuati gradus sui, minime debitam in choro, & in Ecclesia modestiam, gratitatemque

Quantum enim ex canonicorum sedulitate, & assiduitate diuini cultus incrementum, & magni Dei gloria existere potest? alioquin si in Cathedrali ecclesia, quæ mater est aliarum, inueniantur ii, qui alijs præfati sunt, aut horis canonicis non adesse, aut cum ad sunt minime psalmos, & diuina officia deuote, vt tenentur, recitare: imò potius colloquiis, alijsve infructuosis rebus detineri, aut tamquam obliuati gradus sui, minime debitam in choro, & in Ecclesia modestiam, gratitatemque

a. 1. Cor. 12
b. Ephes. 4
c. 1. Cor. 7

d. S. Pet. Epist. 1. c. 2

e. c. Duo m. 12. q. 1.

a. c. Nonis, de vs, quæ sunt à prælatis.
b. Tot. tit. de vs quæ sunt à ma. par.

c. c. Ecclesias 16. q. 1.
d. S. Ambr. lib. 2. offic. c. 27.

f. S. Hiero. in Epistola ad Nepotian.

g. Ad Coloss. 6. 10.
h. Ad Ephes. cap. 1.

præstare nec cæremonias præscriptas accurate colere, non ne hoc argumen- tum est eos in vacuum Dei gratiam recepisse?

2. in concilio Aquigranensi

Alia est gratia, quod Canonici prima- rij habentur inter omnes clericos ciui- tatis, & diocesis, prout in Aquisgranen- si Concilio sub Ludouico Pio relatum est dum ait: *Quia euidenti auctoritate li- quet, Canonicam institutionem præstare cæ- teris institutionibus debere: necesse est, qui huius professionis censentur nomine, procu- rare qualiter in semetipsis eandem institutio- nem, vita, & moribus exornent potius, quam dehonestent.* Vnde eorum consuetudo, ac- tiones, cæteraque vitæ instituta talia esse debent, vt non solum reliqui clerici Cathedralis ecclesiæ in eorum vestigia insistere, sed etiam cæteri omnes & ciui- tatis, & diocesis clerici, & canonici Col- legiatarum Ecclesiarum, ac quicumque ministri Ecclesiastici, eorum virtutes æ- mulari debeant; imò non tantum om- nes Ecclesiastici gradus, & ordinis mini- stri, sed etiam seculares ab ijs ædificari, & recte viuendi normam suscipere pos- sint. Nam cum, vt modo dictum fuit, hi vnū corpus cum Episcopo conficiant, ip- seque Episcopus in statu perfectionis sit positus; æquum est, vt qui alios perfice- re debet, habeat illos etiam, qui sibi cõ- iuncti sunt, ad eiusdem perfectionis gra- dum ascendere conantes: talesq. se om- ni loco, & tempore, & actione præben- tes, qui sanctitate alios anteuertant: & non canonici tantum nomine, & ordi- ne nuncupentur; sed dignitatem nomi- nis, vitæ, & probitatis splendore tue- antur.

Quale igitur hoc priuilegium est? qualis hæc functio? quam præclara hæc gratia? ordinem scilicet hunc canonica- lem, post Episcopum, cæteris præmine- re? ac tanquam accensas faces per to- tam ciuitatem dispersas, omnibus lu- minis sui radios emittere? omnibus tam facile vitæ suæ exemplo documen- ta præstare posse, quibus populus ædi- ficetur, & fideles omnes in eos ocu- los conuertant? sicuti ex altera par- te, quam lamentabile, & indignum

esset hæc ipsa penè despiciere, & in precio non habere? vnde sapienter di- ctum est: *Hortamur vos ne in vacuum Dei gratiam recipiatis.*

Accedit nunc aliud gratiæ argumen- tū: quòd sicut in corpore humano, quod vnum est, multa sunt membra suis offi- cijs distincta, nec omnia eundem actum ha- bent, sed sibi inuicem subseruiunt, & pro- inuicem sollicita sunt, vt ait Apostolus b; sic in Canoniorum collegio variæ sunt singulorum functiones, quia sunt Pres- byteri, Diaconi, Subdiaconi; est Cano- nicus qui dicitur pœnitentiarius; alter, cui præbenda Theologalis committitur: alius, qui Bibliothecarij, Thesaurarij, Eleemosynarii, Magistri fabricæ mu- nere fungitur: & alij, alijs pro Ecclesiarū varietate muneribus præpositi c; quo- rum officia, cum ad Ecclesiam adiuuan- dam fuerint instituta; quanta hinc quo- que prouenire potest vtilitas, si hæc of- ficiosè, ac diligenter exercentur? & vicissim quanta perturbatio, ac iactura, si horum munerum curatores, hæc obiter quodammodo, ac supine pertractent?

b. Rom. c. 12

c. Io. Molan. lib. 2. de ca- non.

Nam, ne singulorum horum munerum functiones proprias, & peculiâres recen- seamus, quæ vobis satis notæ esse pos- sunt: quanti id habendum est, si sacerdos canonicus, debitis temporibus Deo sa- crificiū offerre prætermittat? aut ad hæc tremenda mysteria nulla præparatione accedere audeat? si missas ad defunctorum animas expiandas non exsoluat? si sacras cæremonias magnis coniunctas mysterijs, implere non sit sollicitus? aut superficie tenus vix etiam eas impleat? quid de Diacono, aut Subdiac. dicendū? quibus suâ onera incumbunt, si ea forte prætermittant? Sed maior etiam ferè ia- ctura in alijs muneribus se ostendit, quæ nullos ministros, aut cooperatores ha- bent, qualis est Canonicus Pœnitentia- rius, Theologus, alijque, quibus sin- gulis sua functio assignata est, totaque ab eorum pender ministerio. Numquid non hic dicendum, aut exclamandum potius est, caute, ne in vacuum Dei gra- tiam recipiatis?

Offert

Sermo ad Canonicos Metropolit. Eccles.

Offert nunc se aliud quoque donum, quod quidem valde æstimadum esse pru- dens nemo negabit; cum non solum ad præsentem Ecclesiæ vtilitatem, sed ad successorum etiam Canonicorum com- modum, & necessitatē valde possit per- tinere. Habēt enim Capitula Canonico- rum, vt nostis suas constitutiones, ha- bent mensam capitularem, habent be- neficia multa illis vnita, habent varios redditus Ecclesiasticos, census, deci- mas, & alia huiusmodi subsidia, illis à maioribus, pro eorum pietate relicta: vt Canonici eorum dignitatem tueri, Ecclesiæ decorem augere, Sacristiæ ap- paratum necessarium procurare, ac su- pellectilem congruam amplitudini Ca- thedralis Ecclesiæ, præter eam, quæ Ar- chiepiscopo incumbit, ex officio suo comparare valeant. Hæc sanè omnia sicuti summam diligentiam, laborem, atque studium exquirunt, ne bona de- pereant, sed augeantur potius, & am- plificentur; sic cum eadem bene culta magnam remunerationem, æternaque à Deo præmia expectent: nonne meri- to, ac sine vlla offensione audiendi illi erunt, qui beneuolentia ducti, auribus Canoniorum insinuant? *Hortamur vos ne in vacuum Dei gratiam recipiatis?*

Postremo cum sacellano vestro, qui Sacrista dicitur, familiarum earum cu- ra commissa sit, quæ habent ædes huic Metropolitana Ecclesiæ cõriguas, tam etsi hæc vobis ipsis præcipue non

immineat, cum tamen ille à vobis deli- gatur, licet ab Episcopo approbandus, à vestroque quodammodo pendeat ar- bitrio; quantum poterunt vestra consi- lia, ac sollicitudines huic animarum curæ prodesse, si pium aliquod officium in eo impendetis? & quam largè diui- num vobis spiritum conciliare valebitis, si in sacramentis, quæ in hac Eccle- sia ministrantur, vobis religiose elabo- randam quandoque esse duxeritis?

Iure igitur quod S. Petrus Apосто- lorum Princeps docuit: *vt vnusquisque sicut accepit gratiam, in alcerutrum illam administret: sicut boni dispensatores multi- formis gratia Dei.* & Apostol. Paulus b. *Sic nos existimet homo vt ministros Dei, & di- spēsatores ministeriorum illius:* à vobis quo- que id proficisci exoptamus, præsertim quod idem Apostolus de se ipso locu- tus est, dum ait c: *Gratia Dei in me vacua non fuit, sed plus omnibus labo- ravi;* sic Diuinam misericordiam præ- camur, vt det vobis id ipsum, & verbis profiteri, & factis præstare posse,

a. 1. Pet. 4.

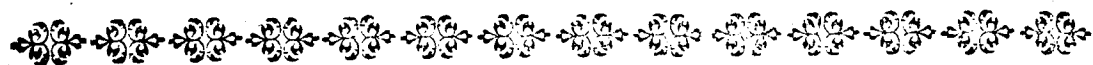
b. 1. ad Cor. c. 4.

c. 1. ad Cor. c. 15.

ad eius gloriam, cultus di- uini augmentum, Eccle- siæ nostræ dignita- tem, atque salu- tatem animarum vestra- rum sempiternam.

Amen.

SERMO TERTIVS.

Ad generalem Congregationem Archipresbyterorum Diœc. Bonon.

Vbi duo, aut tres fuerint congregati in nomine meo, ibi in medio eorum sum. S. Mat. c. 18.

Ostis dilectissimi dudum à nobis constitutum fuisse, Archipresbyteros omnes simul quandoque conuocare; cum quibus præter ea, quæ in visitatione decreta sunt, alia nonnulla, non sine aliquo, vt per Dei gratiam speramus, fructu, communicaremus. Hæc autem tria præcipuè sunt. Primum quod vniuersos vos vnà collectos cõpletur, ac nobis differendi de multiplici congregationum fructu, materiam præbet. Secundum quod ad vnum quemque vestrum pertinet, quatenus singuli estis ecclesiastici ordinis, ac inter præcipuos ministros nostros. Tertium quod officii vestri functionem respicit, pro vt vestræ fidei, ac gubernationi multi ex populo nostro sunt commissi.

Videte verò, quod ad primū attinet, quàm opportunè admodum noster hic congressus in hunc ipsum diem ceciderit, in quo euangelium illud Sancti Matthæi legitur, quod modo in sacro missæ à nobis recitatum audiuitis. Inter cætera enim, quæ Saluator noster cum discipulis loquitur, hoc maximè illis affirmat, dicens: *Vbi fuerint duo, aut tres in nomine meo congregati, ibi in medio eorum sum.* Quæ verba cum ab eo proficiscantur, qui auctor, & fundamentum est veritatis, bono nos, atque erecto animo esse iubent, illius clemētiam nostræ huic cõgregationi adfuturam: cum a deo certum ex illius sermone pignus nobis offeratur, illū colloquiis, actionibusque nostris præstò futurum, ac laboribus illius cau-

sa susceptis liberaliter suffragaturum.

Quòd si quis diceret, nonne Deus infinita vi, & maiestate sua omnia completur, & vbique locorum, & gentium præsens est, cum scriptum sit, *Numquid Calum, & terram ego impleo?* & in actibus Apostolorum, *quod in eo viuimus, mouemur, & sumus?* Cur ergo hic dicitur, quòd *vbi fuerint duo, aut tres congregati, ibi in medio eorum est*, cum & sine tali cõgregatione adsit, & repleat omnem locum? Respondemus, sic sanè rem se habere, cum Deus vbique adsit triplici modo, per potentiam, sicut Rex dicitur in toto Regno; per præsentiam, sicut pater familias in domo; & per essentiam sicut quisque nostrum est in hoc, vel illo loco. Verum hoc intelligitur inspecta illa ratione, qua Deus in rebus existit tamquàm causa agens; nam & potentia sua omnibus dominatur, & præsentia cunctis prouidet, atque essentia ita illis adest, vt eisdem causam quoque quòd existat, omnino præbeat. At si aliam rationem ineamus, qua Deus in rebus esse dicitur, videlicet vt solet res cognita in cognoscente, & desiderante reperiri: tunc peculiari quodam modo dicitur in homine esse, quatenus ab illo cognoscitur, & diligitur, eique adsit per gratiam, & patrociniū suū. Vnde illud: *ad eū venimus, & mansionem apud eum faciemus.* & *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo.*

Et si quis quæreret, quomodo dignoscatur, an Deus naturali quadã potestate tantum adsit aliquo in loco, aut cõctu, aut homine, an verò per gratiam ibi adsistat. Respondetur id facillime colligi ex verbis sacræ scripturæ, quæ Deum in aliquo loco, vel in aliquo hominū con-

a. Iere. 23.

b. Act. Apo. c. 17.

c. S. Tho. in prima q. 8. art. 3.

d. S. Tho. in 1. par. q. 8. art. 3.

e. S. Io. c. 14.

f. Et Epistola c. 4.

uentu esse aiunt, particulari quadam ratione, prout in Euangelio nostro, vbi adiuntur illa verba: *In nomine meo*; quibus ostenditur, tunc Deum per gratiã, & benignitatem suam illis adeste, qui in nomine eius collecti fuerint; videlicet, vt ei placeant, ei seruiant, & obsequantur: multi enim sunt, qui vel res gerunt fortuito, & inconsideratè, non ex certa electione, nec vt Deum colant, atque eius mandatis obtemperent, verum ad alium finem, diuersumque animi propositum studia sua referunt, de quibus Propheta: *Vae filiis defertores, vt faceretis consilium, & non ex me: & ordiremini tela, & non per spiritum meum; à quibus Apost. se alienū profitebatur.* cum diceret: *Ego sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans.* Vnde, vt Dei gratia prouocetur, intèdenda est mentis acies in illum, ac cum Propheta dicendum: *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.* Tunc enim, cum hoc consilio, atque hac cogitatione aliquod opus suscipitur, vt in Dei honorem cedat, efficitur id sacrificiū quoddam spirituale, quod Deo offertur in odorè suauitatis. Alioquin qui sibi hunc finem nõ proponit, non est quòd à Deo retributione expectet. Quemadmodum enim irridèdus esset colonus, si mercedè ab eo peteret, cuius vineam non coluisset, miles qui stipendia ab eo posceret, cuius gratia non militasset; Sic hodie posset iis accidere, qui huc curiositatis tantum causa accessissent, siue vt aures, aut oculos oblectarent, vel priuata negotia agerent: non autem, vt Dei opus exercerent, atque illius cultum, & obsequium sibi in primis proponerent: nam cum ij in nomine Domini huc vnà cum alijs non cõuenissent, nihil ad eos hæc verba Domini pertinerent, nec in medio eorum illum affuturum pollicerentur.

Rursus si objiceretur; quòd cū gratia Dei illis detur, qui inuocant eum, & quorum volūtas in illius obsequium fertur, non videtur necesse esse, vt multi simul in eius nomine congregati sint, cum etiã singulis illum inuocantibus communicate- tur, dicente Propheta: *Prope est Dominus*

omnibus inuocantibus eum. Respondetur, verum & hoc esse. nam: *Omnes qui petit accipit*; verum cæteris paribus, dubium non est, plures simul collectos plus Deo placere, & plus ab eo impetrare: nam bonum commune præstantius est priuato; & quanto latius se effundit, eo fructuosius, & efficacius haberi solet: sic plures carbones simul collecti maiorem emittunt flammã, & nauigium pluribus remis impulsus, eò facilius in portum inuehitur: & populus prouolutus ad pedes Principis, facilius veniã obtinet, quàm si singuli id agerent. Vnde S. Chryso. ait: *Non pariter exoras, cum solus Dominum obsecras, atque quãdo vnà cum fratribus, tuis id facis: est in hoc plus aliquid, videlicet, concordia, conspiratio, copula amoris, clamor felici societate, ex qua orationes infirmiores se simul complexa, validiores in cælum euehantur.*

Hinc prisca vsque temporibus sodalitates institutæ, fraternitates, collegia, de quibus apud S. Cypr., & Tertullianū, S. Hieronymū, & alios, quod nobis occasione præbet in præsentem vos dilectissimi, obiter admonendi, vt pias fraternitates huiusmodi iam institutas diligenter curare, & adiuuare non prætermittatis: & eas in Ecclesijs, quæ illis carent erigere, & promouere studeatis; cum ex illis piè, religioseque administratis, magnus fructus, & Deo acceptus soleat provenire.

Sed, quid ergo dicet aliquis, si tantus est fructus, qui ex his conuentibus, & cõgregationibus, prodire solet, cur Euangelium nostrum dicit: *VBI DVO, AUT TRES CONGREGATI FVERINT?* cur nõ multo plures nominat, sed paucis tantum contentum esse videtur?

Respondetur ex opinione aliquorū, qui existimauerant, hanc prouerbialem esse locutione, exemplo illius, quod legitur in Deuteronomio: *In ore duorum vel trium stet omne verbum; & funiculus triplex difficile rumpitur.* hoc enim ternario numero dicunt includi principium, medium, & finem. Alii dicunt hoc esse veluti argumentum à minori sumptū, cum ostendere velit Dominus, a deo grata illi esse opera ea, quæ à pluribus in nomine eius exercentur, vt licet duo, vel

e. S. Math. c. 7.

f. S. Chryf. ad Popul. Anioch. hom. 79. & S. Basil. Epistola 68.

g. Ser. 6. De orat. Dom.

h. In Apolo. c. 2. 30. & 38.

i. S. Hierony. epistol. 60. vbi loquitur de collectis. & in epist. ad Gal. c. 6.

k. Deut. c. 17. & 19.

l. Eccl. c. 4.

m. S. Th. 2. 2. q. 78. art. 2.

d. Psal. 144

tres tantum fuerint, adhuc se in medio eorum futurum esse promittat; ex quo sequitur, si plures his fuerint, eo efficacius, & felicius id quod geritur, euasurum esse.

Denique si quis argumetur, exemplum, quæ diximus, probantia vim magnam, & efficaciam earum rerum, quæ fiunt à congregationibus, ad ea tantum pertinere, quæ versantur in executione, veluti in dandis elemosynis, visitandis infirmis, sepeliendis mortuis, componendis, ac sedandis, quæ quotidie exoriuntur inter fratres discordiis, bellando aduersus infideles, & alijs huiusmodi, quæ diuersa sunt à congregatione nostra, quæ loquendi tantum causa coacta fuit, non agendi; & ideo quantum distant opera à verbis, facta à dictis, tantum effectus gratiæ his, vel illis collatos inter se differre.

Respondetur; in rebus magnis, & grauibus non statim opus aggrediendum esse, sed antea consultandum, quid agendum, quando agendum, & quomodo agendum; sic in morbis periculosis, medicorum antea fit consultatio, quam medicina exhibeatur: sic in bellis gerendis, in creandis magistratibus, & alijs huiusmodi, præcedere semper solent consilia: Vnde & cum de moribus corrigendis, disciplina restituenda, de Ecclesiarum cultu, diuinisque præceptis custodiendis agitur, cum negocium sit arduum, & grauissimum, multos necesse est antea simul conuenire: tum quia facilius inuenitur, quod à pluribus quaeritur: tum quia infirma sunt singulorum iudicia, nisi ab alijs adiuentur: tum alijs multis rationibus ab auctoribus relatis, quas nunc persequi non est necesse. Nobis enim sufficiat in præsentia vniuersè de congregationum vtilitate hæc attigisse, quæ quamuis non semper generales habeantur, quòd quandoque propter varia impedimenta non licet, nec expedit: nolumus tamen quemquam existimare, ideo nos fructu, qui ex multorum simul congressu percipi potest, priuandos esse. Nam cum dictum fuerit in Euangelio hodie

no: *Vbi duo, aut tres in nomine meo congregati fuerint*; his verbis mysterii quædam significatione prolatis, vt modo diximus, intelligendum nobis relictum fuit: non semper necessario omnes, nec semper maiorem partem, nec semper etiam præscribi certum posse numerum eorum, qui simul conuenire debent: sed pro locorum, ac personarum conditione, pro rerum gerendarum necessitate, pro alijs, atque alijs difficultatibus expedire aliquos, modo plures, modo pauciores simul conuenire ad res consultandas, dummodo Præsulum auctoritate, atque in nomine Domini conuocentur. Hinc igitur nos in ciuitate, & diocesi nostra, cum multiplices congregationes instituerimus, nunc de ea tantum loquimur, quæ ad singulos Archipresbyteros debet pertinere, quibus mandandum duximus, vt quisque eorum singulis mensibus parochos sibi subiectos in vnum accersat, casus conscientiam examinet, de statu animarum, de ecclesiarum instauratione, de concionibus habendis, de sacramentorum administratione, alijsque nonnullis per temporum vices pertractandis agant, quæ paruo libello singulis tradendo, atque instructione illis à Reuerendo Theologo nostro coram explicanda continebuntur, vt singula deinde nobis descripta referantur.

Nunc ad sequentia capita nobis proposita accedimus, quæ duo sunt, sicuti vnusquisque vestrum duplicem refert personam, ac duplicis officii rationem estis in die nouissimo Deo reddituri: Primum est, quod ad vos singulos, ac personas vestras pertinet: Alterum, quod ad muneris vobis commissi sollicitudinem spectat, quod in pascendis ouibus fidei vestræ creditis versatur. Vtrumque difficile, laboriosum, & arduum. Nam quod ad primum; non satis est, nosse vos ad clericalem ordinem, sacerdotumque functionem adscitos esse: nisi præterea diligenter expendatis, sæpeque animo voluatis, quid, quale, quantumque sit hoc ministerium, vt vinculo illi, quod cum Deo contraxistis, respondere valeatis;

valeatis; præclare enim scribit: S. Chryso. *Omnia fere nostra mala ex quadam incuria, seu inconsideratione proficisci, quòd nos ipsos, nec naturam nostram noscimus, nec statum, aut vocationem nostram attendimus.* & S. Gregorius explicans verba sancti Lucæ: *Si cognouisses & tu, quæ ad pacem tibi, eandem sententiam repetit, nos scilicet malorum nostrorum nobis auctores esse, quoniam nec præsentem rerum nostrarum statum intuemur, nec finem inde sequuturum prospicimus.*

Quæuis enim Christiani omnes, qui sacro baptisate abluti fuerunt, ad Deum colendum, salutemque suam querendam vocati esse censeantur; tamen sicut in exercitu, cum omnes Imperatoris legibus pareant, alij tamen equitum, alij peditum, alij centurionum, alij tribunorum officio funguntur: Sic in Christiana militia, clericis potissimum assignatum id munus videtur, vt in sanctitate, & iustitia Deo seruiant omnibus diebus vite suæ. Cum verò inter clericos emineant sacerdotes, inter sacerdotes verò Archipresbyteri, vt nomen ipsum clarè demonstrat; hinc satis colligere potestis, magnum ceruicibus vestris pondus imminere, quod sustineatis, si attentè vos ipsos, statumque vestrum expendatis, initia vestra altius repetentes, cur à Deo conditi, cur in hunc orbem demissi, cur hæc vitæ rationem fueritis ingressi, quid omnipotenti Deo sponderitis, & quid in hunc usque diem præstiteritis. Etenim occurrent vobis in sancta hac cogitatione tam multa, tam præclara, & tam admiranda, vt sensus vestros rapiant, ac mentem diuini timoris zelo absorbent.

Inter cætera verò, quoniam longum nimis esset reliqua complecti, offeret se vobis illud considerandum, placuisse diuinæ prouidentiam, hominem ad imaginem, & similitudinem suam creare,tribuendo illi duplicem facultatem, quæ ab alijs animantibus maxime differret, & quibus tanquam cardinibus humana natura perpetuo niteretur, videlicet intellectum, & voluntatem: altero, vt cognosceret; altero, vt amplecteretur ea,

quæ oportet, vt Propheta in psalmis frequenter significauit.

Cum igitur in his duobus rectè excolendis, ac perficiendis, summa salutis nostræ assequendæ posita sit; Videte quæso dilectissimi eximiam omnipotentis Dei erga genus humanum benignitatem, qui non multorum onerum iugo, ac difficultatibus hominem subiiciendum esse censuit, sed summi boni obtinendi rationem his duabus veluti semitis concludit; intellectu quidem, vt eiusdem summi Dei mysteria, ac diuinæ erga nos gratiæ beneficia, iustitiam, charitatem, longanimitatem agnosceremus: voluntate autè, vt legem illius, ac præcepta seruare, puros, atque integros à scelere nos tueri niteremur. Quæ quidem, & si quibuscunque hominibus communia esse debent; attamen sicuti in corpore humano, diuersa creata membra, oculus, frons, os, manus, crura, pedes, & digiti, non solùm simul eidem corpori seruiunt, sed etiam alijs, atque alijs functionibus: quarum quædam, vt nobiliores sunt alijs, sic maiore exigunt vigilantiam, atque alacritatè: sic in hominum vniuersitate quidam sunt ordines tanquam alijs præfecti, qui sicuti alijs præstant dignitate, sic partes eorum sunt, plus alijs cernere, & plus alijs laborare.

Hi sunt inter cæteros Archipresbyteri, qui duplicem hanc facultatem modo explicatam diligentius, fructuosius, atque illustrius exercere, pro gradus sui ratione tenentur. Nam vt de intellectu dicamus, dubium non est, sicuti omnes homines ea cognita habere tenentur, quæ sunt præcipua fidei, atque vniuersalia iuris diuini præcepta: adhuc tamè qui sacerdotes sunt, quasi cælestis interpretes voluntatis, alia multa, quæ in sacris literis, ac sanctorum Patrum monumentis continentur, perspecta habere oportet. vnde notum est, quod Oseas dixit: *Quia tu scientiam repulisti, ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* quandoquidem sacerdos non tantum institutus est, vt Deo incensum, & panes offerat: sed etiam vt sit tanquam publicum quoddam oraculum, ad quod plebs in suis

3. Bellarm. libro 1. de concil. c. 3. & c. 11. & lib. 2. c. 2.

lib. 1. de concil. c. 3. & c. 11. & lib. 2. c. 2.

lib. 1. de concil. c. 3. & c. 11. & lib. 2. c. 2.

b. c. de qui. bus 20. di.

lib. 1. de concil. c. 3. & c. 11. & lib. 2. c. 2.

lib. 1. de concil. c. 3. & c. 11. & lib. 2. c. 2.

lib. 1. de concil. c. 3. & c. 11. & lib. 2. c. 2.

2. S. Chryf. hom. 32. in act. apostol.

b. S. Greg. ho. 39. in S. Lucam.

c. Oseas c. 4.

d. Louis. 4. 21

S. Hier. in Aggum 6.2. in suis necessitatibus, dubitationibus, ac difficultatibus confugiat, responsum, ac subsidium opportunum acceptura, tanquam ab eo, qui sit optimè instructus, quid diuina præcepta, ac sanctorum Patrum monumenta requirant.

Inter alios verò sacerdotes, hoc Archipresbyterorum munus esse solet, ut nominis ipsius, & tituli appellatio demonstrat.

Nec de ijs nos loquimur, qui generales Archipresbyteri, aut pastores pastorum, siue maiore aliquo titulo, iuxta regionum mores distingui consueverunt: nam ad eos sermo noster non pertinet, sed ad uos ipsos tantum Archipresbyteros diocesis nostræ, quorum singuli cum diuersis parochis sitis præpositi ut nostis, & gradu alijs sacerdotibus præeatis, decet etiam scientia alios præcellere.

Verum, Dilectissimi, cum ad cognitionem hanc consequendam, industria aliqua, atque exercitatio sit necessaria, ideo sermonis nostri initio monuimus vos, congregationes quasdam in posterum habendas esse, quibus multa huius generis pertractentur, quæ vobis non mediocre fructum erunt allatura.

Et si quis diceret, quid opus est tot laboribus, totque congressibus, ac disputationibus? nonne Deus illuminauit omnem hominem venientem in hunc mundum? nonne signatum est super nos lumen vultus tui Domine?

S. Th. 1. par. 2. 94. art. 3. Respondemus, si homo ea dona, quibus à Deo initio exornatus fuerat, integra, inuiolataque retinisset, non alia utique eruditione necessaria ad statum illum, aut studio indiguisset. Verum cum Dei legem præuaricatus, Principi tenebrarum aurem præbisset, tanta confestim demersus fuit caligine, ut plurima non agnoscat, quæ oporteret, aut sæpe falsa pro veris accipiat, nisi ingenium diligentia exerceat, & ad Deum in primis veritatis lumen confugiat. Hinc Gymnasia publica olim instituta, hinc disciplina inuenta, hinc seminaria, totque alia præclara instituta, quibus homines, & præsertim hi qui se ministerio Ecclesia-

stico addicunt, edocentur, variæque exercitationes sapienter excogitata, quibus pro regionum more disciplina apprehenduntur; hincque & à nobis colloquia illa inter Archipresbyteros prodita, quæ vobis antea significata fuerunt.

Altera est illa facultas hominis, quæ voluntas dicitur, cuius est bonum appetere; cum parum referat intelligere, quid verum, & quid bonum sit, nisi illud consequi, aut implere valeamus. At vero, ubi deprauata est voluntas, ac corruptus affectus, tunc latè grassantur flagitia, atque abundè scelera incipiunt dominari, quod magnorum malorum est seminarium. Hinc dixit S. Augustinus: *Non vides te erubescere debere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? Quid enim est, quod velis habere malum? Dic mihi. Nihil omnino. Non uxorem, non filium, non filiam, non seruum, non ancillam, non villam, non tunicam, postremo non caligam, & tamen vis habere malam vitam. Rogo te, præpone vitam tuam caligam tuam. Omnia, quæ circa iacent oculis tuis elegantia, & pulchra tibi chara sunt, & tibi ipse vilis es, sedus es. Si tibi possent respondere bona, quibus est plena domus tua, quæ habere optasti, quæ perdere timuisti, nonne & tibi clamarent: Sicut tu nos bona vis habere, sic & nos volumus bonum habere Dominum.*

Quod si iustissimum hoc est studium, bonam habendi voluntatè, id eo magis in sacerdotibus vigere debet, qui alijs sunt tamquam candelabra proposita in domo Domini, ut luceant ijs qui in ea sunt, omni tempore. Etenim si experimur difficile esse, homines per se à malo auertere, atque à deteriori parte ad meliorem traducere; quis tandem his persuaserit, ut placidi, & moderati sint, cum sacerdotes perturbationum duces, & patronos habeant? Quod quidem adeo necessarium esse omnibus per spectum est, ut non sit necesse pluribus persequi, cum res ipsa satis loquatur.

Postquam igitur audistis, Dilectissimi, vobis in primis elaborandum esse, ut duplicem

plicem hanc facultatem, qua alijs animantibus excellitis, tanquam excelsum Dei munus, optimè exultam, exornam, tamque geratis;

Supereft nunc, dilectissimi, tertia pars sermonis nostri, quam diximus ad officij vestri obligationem pertinere, ut scilicet populum fidei vestræ, ac custodiæ commédatum tum cognitione, tum moribus imbuere curetis, atque ad cælestia pasqua perducere. Quod quidem maiorem à vobis ipsis diligentiam, ac sollicitudinem exposcit, non enim vos sufficit ea vobis ipsis acquisuisse quæ supra memorata sunt, nisi eadem quoque in eos qui vobis subiecti sunt pro eorum conditione transfundere curaueritis.

Multi inani quadam conscientia suæ fiducia freti, existimant se muneri suo satisfecisse, si vitam suam integrè, innocenterque agant, si nemini nequitia, aut improbitatis exemplum præbeant. Non satis est hoc, Archipresbyteri amatissimi, non satis hoc est; maiorem virtutis foecunditatem functio vestra pollicetur, quam ut vestri incolumitate sit contenta. Heli sacerdos probus erat, sed quia filios dissimiles habuit, quos non emendauit, diuinam vindictam non eua sit; Non satis est vos bonos esse, nisi alios quoque bonos facere studeatis. Nec satis est, vos vitia præcidisse, quibus alij lædi potuissent, nisi eos vltro & pietate iuuare, & officijs, ac virtutibus imbuerere quærat.

a. Ecclesiast. 34. Verum id quidem est, in primis dandam vobis operam esse, ut vos ipsos absterfis omnibus sordibus, puros, expolitofque populo exhibeatis; nam ab immundo, quis mundabitur? et a: qui sibi nequã,

b. in Apolog. S. Chrysof. c. peccatum illius, qui aliorum cura præfectus est, pestilentissimum esse: nec ita atramento infici panum, aut lanam, sicuti illius culpa in alios peruadit, qui illius fidei crediti sunt. Nam tanquam venenum quoddam subtilissimum permanat in eorum viscera. Summa igitur hæc vobis futura erit, ut quod dixit Apostolus a: non quaro, quæ vestra sunt, sed vos; sic ipsi curam omnem, & sollicitudinem in eo defigatis, ut quærat non commendationem, non plausum, non temporalia commoda, non hæc cuiuscunque sint generis fluxa, & caduca: sed eos ipsos, idest salutem eorum, emendationem, atque in virtutibus profectum. Hinc enim dicimur piscatores animarum, non piscantes ad ludum, & solatium, sed ad lucrum vitæ æternæ: nam si piscator, qui pisces capere debuit, referret in rete, aut in cista lapides, seu lutum, aut stramenta, rideretur ab omnibus, qui dicerent, quid fecisti? debuisti pisces afferre, & nos pisces expectabamus, tu vero portas lapides, aut paleas inutiles: Sic vos debetis quærere animas, & in ijs laborare, cætera tanquam ad vos non pertinentia nihili facientes, & omnino prætermittentes, ne inanis vester sit labor apud Dominum: sed æterna præmia ab eo reportetis, qui vobis gratiam suam largiatur in nomine patris,

& filij,
& spiritus sancti.
Amen.

SERMO QVARTVS

Ad Parochos Ciuitatis Bonon.

Bonus Pastor animam suam
dat pro ouibus suis.

S. Ioan. X.

Postquam vos hodiè fratres RR. huc vnà conuenisse video, qui administri nostri estis in animarum curatione: opportunum esse censui nonnulla vobiscum de ijs rebus agere, quæ ad communis nostri huius officij rationem, ac pastoralis curæ administrationem pertinet. Atque inter multa, quæ nobis hoc argumento se offerunt, in eo potissimum versandum esse duximus, quod hodie in Euangelio traditur: quo dicitur: *Bonus Pastor animam suam ponit pro ouibus suis*. Quamuis enim Euangelium illud satis notum omnibus sit, & peruulgatum, tamen sicut in aquarum fontibus perennibus accidere solet, vt quo plus fodias, plus liquoris haurias, & aqua ipsa dulcior, vberiorque semper fluat; sic in sacris Euangelij thesauris, quo plus quæras, & inuestiges, plus mysterij semper, plusque vtilitatis ad vitam nostram instituendam inuenies.

Scopus igitur Euangelij ille est: nobis ideam quandam boni Pastoris, siue Episcopi, siue Parochi effingere, & secundum artem perfectæ doctrinæ nobis virtutes ostendere, quibus eum instructum esse oportet, & vitia, quibus carere debet: nam his duobus constat iustitia christiana; diuertere scilicet à malo, & sequi bonum. vnde dicitur ^b: *Sacrificate sacrificium iustitiæ*.

Sed mirabitur fortasse aliquis (cum de bono Pastore, eiusque munere sit agendum, quod multiplex est, ac penè infinitum, est enim ars artium vt nostis, & quam plurima postulat) cur hic rem

vnam tantum, & alteram exprimit? Si quidem Apostolus ad Timoth. scribens non vnum tantum, sed multa recenset Episcopo necessaria; Inquit enim ^{c. 1. ad Tim. 3}: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, ornatum, prudentem, pudicum, hospitalem, doctorem, sanctum, continentem.* & rursus cum de vitiis agit, à quibus abesse Episcopum oportet; multa commemorat, ait enim: *Oportet eum non vinulentum esse, non percussorem, non litigiosum, non iracundum, non turpis lucri cupidum.* Quare igitur hoc loco vna tantum virtus proponitur? cum dicitur, *bonum Pastorem animam suam pro ouibus suis ponere,* & vnum tantum vitium, cum dicitur *Mercenarium, si videt lupum venientem, si-gere, & oues dimittere?*

Respondendum est, quòd sicut argentiarii, & ratiocinatores paruo aere magnam summam numerant; & alibi Saluator noster omnia præcepta, vnico inclusit, dicens ^d: *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem.* & Apost. ^e: *in hoc vno tota lex, ἀνακεφαλῶτε.* Quod perinde est, ac si diceret, *in hoc vno recapitulatur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* sic nunc paucis multa complexus est, & tanquam signa potissima ad dignoscendum bonum, seu malum Pastorem, nobis relicta esse voluit; exemplo medici, qui rogatus de alicuius valerudine, signum aliquod exprimit adeo clarum, & euidens, vt inde alia multa conicere liceat, quibus bonæ, aut aduersæ valetudinis ratio constare solet. Nam si dicat medicus, defecit pulsus, virtus languescit, aut alia huiusmodi, ex hoc vno lethali signo, facile reliqua diiudicamus, tametsi non memorentur.

Cum ergo inquit Saluator noster: *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus*

bus suis. Hinc licet, Dilectissimi, à maiori colligere, multo magis obstrictum esse, alia quæ minora sunt, & inferiora præstare, sicut alibi cum dicitur: *non concupisces;* inde sequitur, multo minus licere fornicari. Et cum præcipit diebus festis non operari, nec fodere: igitur multo minus licebit lasciuire, aut turpia, probrosaquè exercere.

Quòd si dicas, nihil hic mandatum est Parocho de eleemosynis erogandis. Respondent viri sancti, hoc tanquam minime dubium prætermitti: nam si animam suam effundere cogitur, quanto magis pecuniam largiri? Si dices, nihil de residentia cauetur; quæ est dubitatio? cum longè minoris sit, manere in ecclesia, quàm se mortis periculo exponere?

Si dices, non iniungitur Parocho, vt prædicet; quid rursus id dubitationis habet? cum in prædicando, verba effundantur, hic sanguis ipse emittatur? Idem igitur, etiam ad alia omnia, quæ obijci possent, recte pertinet.

Et si quis quæreret, an Parochus visitare gregè assidue debeat, an officio & charitate omnes complecti, an subditorum crimina debita ratione inquirere, & corrigere? an illorum necessitatibus, tam spiritualibus, quàm corporalibus prouidere, & huiusmodi alia obire? satis hoc vno, quod mortem etiam si opus sit, appetere fortiter debet, omnibus sit manifestum, omnia illa, quæ supra memorata sunt, ab illo multo magis esse præstanda.

^{a. Job 2.} *Nam pellem pro pelle, vt ait B. Job 2, & cum-eta dabit homo:* nihilque mortalibus hac corporis vita iucundius esse solet; hincq; ^{b. S. Th. 2. 2. q. 124. ar. 4} S. Thomas concludit ^b, mortem de ratione martyrii esse, quoniam tunc maximè testificamur, nos Dei honorem cæteris omnibus rebus anteferre.

Quòd si in aliis rebus quibuscunq; præter mortis euentum, hoc assereremus, tunc non constaret nos verè martyres esse, quamdiù scilicet vita ipsa, quæ rerum omnium pretiosissima censetur, à nobis retineretur. Vnde in eo versatur extremus gradus fortitudinis, maximæque **charitatis significatio; & ideo Apostol.**

dicebat ^{c. ad Heb. 12}: *Nondum vsque ad sanguinem restitisti.*

Hæc igitur nos commonefaciant (Dilectissimi) conditionis, & profectus nostri; hincque discamus, quousque nobis sit progrediendum, & quantum à meta propolita, firma saltem animi præparatione, distemus, ideoque quisque secum dicat: si tanta difficultate soleo pecunias in pauperes conferre, quomodo sanguinem pro his effundam? Si ego toties monitus à Prælato meo, vt visitem, vt scribam, vt prædicem, vt orem, vt commisso mihi gregi diligenter inuigilem: si in his inquam non magni laboris, aut periculi ei non obsequor, quomodo vitam, cum oportuerit pro gregis salute profundam? quæ quidem res semper nobis ante oculos versari deberet, & tanquam viuum quoddam exemplar animis nostris perpetuò defixum esse.

Sequitur alterum caput, quod ad id spectat, quod fugiendum est; inquit enim: *Mercenarius autem videt lupum venientem, & fugit.* Quòd si dicas: Nonne grauius homicidium est, aut sacrilegium, aut vsura? Respondemus, quamuis etiam concedatur hæc peccata esse grauiora: non tamen effici, quin illud sæpe sit mortale, licet ex leuitate materia fieri possit, ut aliquando sit ueniale. Imò ^{1. Th. 2. 2. q. 125. ar. 3. in corp.} potest interdum considerari hoc peccatum grauius homicidio: quia ibi proximi corpus, hic eius anima perimitur: ibi vnus, hic multi periclitantur, nempe salus animæ pastoris, & plebis. Vnde eo etiam magis cauendum est hoc malum, quia parochi officio propius aduersatur, ac vitium censerur adeo intus cordi defixum, vt difficile possit euelli: siquidem fuga mercenarii oritur ex prauo quodam male affecti cordis germine, & ex rerum temporalium laqueis, quibus animus irretitus comprimitur, ac diuina charitate prorsus expoliatur; qua sublata tanquam radice, omnes rami arboris pallefcunt, & desuunt. Nam si radix mala, & rami inutiles: & quemadmodum præstantissima est virtus, Charitas, quæ inde dignoscitur, ut modo

modo diximus, cum quis salutem gregis, commodo anteponit suo; Sic vicissim dicimus, timorem hunc mercenariū, tamquam charitati aduersarium, in vitium exire perniciosissimum; quod quoniam frequens valde in multis, & minus notum esse solet, ideo cautiū est obseruandum, ac vitandum.

Animaduertendum est igitur, fortitudinem magnam esse virtutem, quæ hominem propensum reddit, vt animā pro Dei gloria exponat, semperq; cum charitate, cum zelo Dei, cum mundi contemptu, & christiana magnanimitate coniuncta est. Paratus sum (inquit Apostolus, non tantum alligari, sed etiam mori, pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Hæc cum inter duo extrema medio loco sit collocata, procul a se pellit audaciā, & timorem; & vtrunq; significauit psalmus, quo dicitur: incensa igni, & suffossa, ab increpatione vultus tui peribunt. Nam, vt explicat ibi s. Augustinus, incensa sunt, quæ furore inflammato, & arrogantia tumore perpetrantur; suffossa verò, quæ ignauia nimia comprimuntur; vtrumque autem in die iudicij condemnabitur. Peccant autem homines frequentius timoris vitio, quam audaciæ: propterea quòd solet audacia legibus coerceri, & Magistratus auctoritate puniri: cæterum timori aut nunquā, aut raro poena est iniuncta. Quapropter illius culpa latissime patet.

Et propterea comparatur lupo, qui multiplex est, & sobolem ex se numerosam gignit. Nam si quis quærat: cur tu Paroche non confers elemosynas in pauperes? Respondes plerunq;: timeo ne alijs largiens, ipse egeam; ecce lupum auaritiæ. cur non visitas? cur non circumis plebem tuam? vereor inquit laborem: ecce lupum ignauia. cur non prædicas? terrent me inquit hominum sermones: ecce lupum ambitionis. cur non defers concubinos? timeo inquit vitæ meæ, ne illi offensi, mihi insidiantur: ecce mercenarium. cur non religiose omnia agis? cur non humiliter? cur non mansuete negligent me, inquit: ecce lupum vanitatis, & am-

bitionis. Contra hos clamat Ezech. Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis manum vestram. & alibi dicitur: custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, animam illius de manu tua requiram. Et in Ecclesiastico: Noli querere fieri iudex, nisi valeas, virtute irrumperere in iniquitates: ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in agilitate tua.

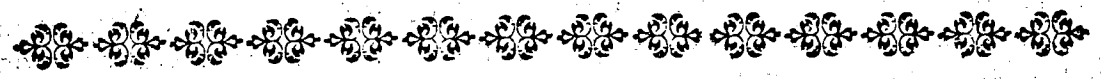
Hæc est igitur fundi nostri calamitas, quòd timemus, vbi non est timendum: timemus mala poenæ, & non mala culpæ, aduersus id, quod scribit S. Petrus: Nemo vestrum patiatutur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, sed autem vt Christianus, non erubescat. si miles stipendiarius tempore belli, cum sonat clavicum, & tuba ciet omnes, nollet ille cum hostibus congregari, dicens, timeo tormenta bellica, aut nudatos gladios: nonne vt desertor hic plecteretur? Nos qui verè milites sumus, non tantum non deseramus officij nostri castra, veritatem, honestatem, iustitiam, integritatem: sed etiam gloriosum nobis existimemus, si pro his tuendis, damna aliquot referamus; sicut Duces belli libenter cicatrices solent ostendere; nam, vt Princeps Apostolorum ait: Si quid patimini propter iustitiam, beati.

Et ne quis temerè excuset se, quasi hoc humanis impar sit viribus, fatemur quidem permagnum id esse, ac maxime difficile, sponte mortem oppetere, vitro iugulum offerre. Quapropter philosophi omnes fatentur, fortitudinem esse virtutum omnium difficillimam, ac versari circa ea terribilia, & ardua, quæ postrema sunt, ac quæ natura humana vehementissime refugit, & horrescit: hinc delectatio illa, quæ actus virtutum comitari solet, in hoc fortitudinis, ac martyrii opere minime requiri. S. Thom. & alij plerique affirmant. Quòd verò idem sit impossibile homini, nemo opinor, qui sani sit capitis, vniquam audebit affirmare: nam videmus Decios, Curtios, Codros pro patriæ salute, vel potius pro mundana gloria id facisse. Quòd si illi liberæ voluntatis imperio obsequeres tantum edere facinus potuerunt, natura

tura summè repugnante: quanto id nos facilius præstare poterimus ductu, & impulsione spiritus sancti, in quo omnia se posse aiebat Apostolus. Christi præcepta, quæ feruentur, impossibilia Hæretici blasphemabant: in eos sæpius inuehitur S. Hieron. & catholicam assertionem firmat, anathema esse, qui Christi præcepta impossibilia dixerit. Hoc idem Concilium Tridentinum de fide tenendum proponit. Mors est in olla Elisei, mors est colocyntide amarior in actu martyrii; sed infundatur diuinæ gratiæ farina, & omnia statim dulcescent. Aquis Marath amarius nihil. virga Moy sis immissa, statim dulces sunt effectæ.

Crucis sanctissimæ lignum immergatur torrenti amaritudinis, qui sanctos in martyrio videtur obruere; & statim omnia suauia fiunt, & dulcia. Nihil enim, vt ait s. Bernardus, ad medendum nostris vulneribus magis accommodatum, & opportunum, quam Christi crucis, & passionis meditatio. Et s. Augustinus sæpius inculcat, quæ dura, & difficilia suapte natura sunt, gratia accedente diuina, fieri mollia, & facillima. Hoc est, quod dicit sacer psalmus: Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatastis cor meum; Quod nobis præstet is, qui cum patre, & spiritu sancto viuunt, & regnat in secula seculorum. Amen.

a. ad Philip. 4. b. Lib. 2. in Matth. in explanat. c. 5. & lib. 1. & 3. cons. Pelag. & in expositione Symboli ad Damas. Ali es citat Belarm. lib. 4. de iustificat. c. 11. & 12. c. 18. g. 1. Petr. c. 4. d. s. Bernard. in serm. 22. & 43. in Cantic. e. s. Aug. in trac. de laudibus charitatis non procul a princ. tom. 9. & serm. 9. & de i. por. 48. S. Th. in 1. 2. q. 107. ar. 4. f. Psal. 118.

SERMO QUINTVS.

Ad Presbyteros non curatos, De sacro Missæ celebrando.

Ecce Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus: & in tempore iracundia, factus est reconciliatio. Eccles. 44.

lebrantibus sunt communia, visum fuit nobis RR. Presbyteri, postquam singuli qui hic adestis, sacro hoc estis ordine insigniti, atque in offerendis sacrificijs altissimo Domino nostro ministratis; opportunum valdè, de his hodie vobiscum nonnulla agere; vt ex paucis his verbis, vos muneris vestri institutum, præstantiam, ac finem plenius agnoscentes, eo vos digniores, & Deo acceptiores sacerdotes exhibeatis. Persequemur igitur ordine, quantum licebit, singula verba proposita, vt ita clarius omnia explicentur.

EC verba sumpta ex Ecclesiastico quamuis proprie referantur ad Patriarchas veteres Noë, Abraham, Isaac, & alios; soleatque Sancta Ecclesia eadem Christo Domino applicare, atque ad Pontifices, qui magni sunt Sacerdotes transferre; quoniam tamen in ijs agitur de Sacrificio, & eius fructu; ac de alijs mysterijs, quæ omnibus sacerdotibus sacrum missæ ce-

Primū dicitur, ECCE SACERDOS, cuius nominis, atque officij originem, excellentiam, & fructum ostendit Apostolus ad Hebræos dicens: Omnia Patriarchæ ex hominibus assumptus, pro hominibus consti-

d. s. Bernard. in serm. 22. & 43. in Cantic. e. s. Aug. in trac. de laudibus charitatis non procul a princ. tom. 9. & serm. 9. & de i. por. 48. S. Th. in 1. 2. q. 107. ar. 4. f. Psal. 118.

a. ad Hebr. cap. 5.

Yy consti-

constituitur in ijs, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis: Quæ verba ostendunt nobis, non solum ratione sacerdotij, cur olim institutum sit, nempe ut offerat sacrificium Deo; verum etiam finem, & fructum huius sacrificij, qui est per sacrificiorum oblationes, sibi, & alijs gratiæ infusionem, & remissionem peccatorum à Deo impetrare.

Munus ergo sacerdotis, duo respicit: quorum alterum spectat ad ipsius sacrificij substantiam: alterum ad eius præcipuum effectum, videlicet ad virtutum semina inferenda, & peccata auertenda.

Verum, ut clarius hoc explicemus, sciendum est, cum sacerdotis, & sacrificij nomina coniuncta sint, nec alterum sine altero consistat, ut Concilio Tridentino declaratum est, ipsam sacrificij oblationem vniuersè sumptam, de iure naturæ dici. Naturaliter enim vnus quisque suam agnoscens imbecillitatem, nec se propriis viribus ea consequi posse intelligens, quæ sibi defunt: interiore quodam impulsu recurrit ad eum superiorem, à quo possit adiuuari: siquidem inferiora naturaliter subsunt superioribus, à quibus eorum facultas, vigor, & conseruatio dependet.

Quare homo naturali rationis ductu, rebus quibusdā, quæ sensu percipiuntur, vitur, easque Deo offert, ut his tanquam instrumentis debitum honorem, atque obedientiam testetur illi, qui omnem hunc mundum regit, & cuius potestati parent omnia, & cui se subiectum agnoscens, ab eo auxilium palam, ac demisse petit.

Sacrificiorum autem cum olim essent tria præcipua genera; videlicet, Holocaustum, quod totum incendebatur ad reuerentiam diuinæ Maiestatis, & perfectionis. Secundum sacrificium, pro remissione peccati, cuius pars reseruabatur sacerdoti. Tertium, hostia pacifica, pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentium: cuius pars vna Deo offerebatur, alia cedebat sacerdoti, tertia vsui offerentium.

Hæc tamen omnia imperfecta, vnum illud singulare sacrificium adumbrabant, quo Christus se Deo patri esset oblaturus, ut in Epistola ad Hebræos explicat s. Paulus, & latè sanctus Thomas declarauit.

Sacrificium ergo hoc vnum uti finis, & complementum omnium sacrificiorum veteris legis, verè, & propriè sacrificium est, quod scilicet offertur in mensa altaris per sacerdotes rite ordinatos, & quasi iure publico constitutos, non solum pro peccatis populi, sed etiā pro semetipsis, qui circumdati sunt infirmitate, prout ab Apostolo ad Hebræos declaratum est, & in Tridentino Concilio cautum fuit.

Alia verò sacrificia Christiani populi sibi cum hominibus veteris legis communia, non adeò proprie appellantur sacrificia, non enim sunt à lege noua instituta, aut post aduentum Christi cognita tantum, sed à lege ipsa naturæ manarunt; vnde metaphoricè, & secundum similitudinem quandam dicuntur sacrificia, & hæc tripliciter, sicuti est triplex hominis bonum.

Primum est bonum animæ, quod Deo offertur interiori quodam sacrificio per deuotionem, orationem, & alios huiusmodi interiores actus; & hoc valde bonum, acceptumque Deo est sacrificium, de quo in psalmo: Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietum; quod quidem dicitur sacrificium spirituale, de quo beatus Petrus: Superedificamini domos spirituales, sacerdotium sanctum, offeretes spirituales hostias acceptabiles Deo. Et hoc complectitur omnes actus virtutis, qui Deo offeruntur, & in eum diriguntur, ut ait sanctus Augustinus: inter quos maxime numeratur, actus poenitentiae; de qua Dauid: Sacrificium Deo spiritus contribulatus.

Secundum est hominis bonum, quod dicitur corporis; & hinc surgit sacrificium illud, quod Deo offertur, præcipuè per actum martyrii; deinde per ab-

stinentiam corporis, & mortificationem. Nam de martyrio dicebat Apostolus: Ego enim iam delibor, & tempus resolutionis meae instat, scilicet ut sacrificari debeam. Et in Sapiencia dicitur: Quasi holocausti hostiam accepit illos. De actu abstinentiæ corporis dicit Apostolus: Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem. De actu diuinæ laudis, quæ fit ore laudes canentes Deo, idem Apostolus testatur dicens: Offeramus hostiam laudis semper Deo, idest fructum labiorum confitentium nomini eius.

Tertium est hominis bonum in rebus externis situm, quarum sacrificium Deo offerimus: vel per nos, cum bona nostra illi consecramus: vel per alium, cum illa proximis propter Deum communicamus, atque in elemosynas conferimus; docente Apostolo: Beneficentia autem, & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostijs promeretur Deus. Et de actibus iustitiæ in vniuersum dicitur: Sacrificate sacrificium iustitiæ.

Verum in his animaduertendum illud est maxime, non omnem actum virtutis dici sacrificium; sed illam tantum, qui Deo offertur, idest qui ad eius laudem, & gloriam exercetur: hoc enim est de ratione vera, & propria sacrificij, ut Deo offeratur. Possunt enim alioqui virtutes secundum moralem rationem exerceri, pro ut Gentiles multi fecerunt. Sed quia Deo non dicantur, sacrificij nomen non merentur. Sicuti si quis naturali charitate in alium afficiatur, & miseriæ illius commiseratione tangatur: hoc ad sacrificij rationem non pertinet. Nam & virginitas, non ut virginitas, sed quia Deo dicata, laudatur: nec ieiunium, nec fortitudo, nec alia huiusmodi, nisi in Deum dirigantur, virtutes, aut virtutum actus appellari merentur, ut s. Augustinus declarauit.

Hinc etiam illud elicitur, omnes Christianos dici sacerdotes, quia debent offerre Deo animas suas: &

hoc est spirituale sacrificium virtutum: & ita nos vocat sanctus Petrus Apostolus dicens: Genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, & in Apocal. Fecisti nos Deo regnum, & sacerdotes: non tamen, ut dicantur ex æquo omnes Christiani esse sacerdotes: nam hæc positio hæreticorum est damnata in Conc. Trid. qui externum sacrificium prorsus abrogare moliebantur. Nos etenim dicimus, quod attinet ad internum, & spirituale sacrificium, omnes Christianos æque sacerdotes censerì posse; sed quod spectat ad externum, secus esse, cum illud tantum iis comperat, qui ex ritu nouæ legis initiati sunt.

SACERDOS MAGNVS. Dicitur magnus hodie sacerdos, si cum veteribus comparetur, quoniam eorum sacerdotium non conferebat ex opere operato gratiam, nec remittebat peccata. At nostri sacerdotes vtrumque per sacramentum faciunt, & offerunt non sanguinem hircorum, sed Christum ipsum; ideo magni procul dubio sunt hi nostri sacerdotes, illis collati. Si igitur tanta perfectio ab illis exigebatur, dicente scriptura: Mandamini qui fertis vasa Domini. & in psal. Sacerdotes Dei induantur iustitiam; quanta in nobis erit hodie necessaria, qui maiores illis sumus?

Dicitur præterea Sacerdos magnus, quia facit res magnas, imò maximas, & præter modum admirabiles, qualis est panis in corpus Christi trās substantialiō: & quia impetrant à Deo gratiam, & iustificationem pro se, & alijs, qua nihil potest esse maius. Nos enim abutimur nimium hoc nomine in rebus terrenis, cum appellamus aliquid magnum; nam in pusillo, quid potest esse magnum? aut quid magnum esse, quod non sit æternum? ut ait s. Gregorius?

QVI IN DIEBUS SVIS PLACVIT DEO. Hoc ostendit sacerdotes illos veros esse, qui non tantum externa, sed interna offerunt Deo sacrificia, & ideo illi placent, vnde dicitur

Handwritten marginal notes on the left side of the page, including references to various authors and works.

Handwritten marginal notes in the center column, providing additional scriptural or patristic references.

Handwritten marginal notes on the right side of the page, including references to various authors and works.

^{a. Genes. 4.} citur in Genesi 4; quod Deus respexit ad Abel, & ad munera eius; Ad Cain autem, & ad munera illius non respexit; quoniam hæc carebant interiori illo affectu, quo delectatur Deus. Hincque intelligimus illud præcipue sacerdotibus conari debere, ut Deo placeant. Placent autem, quando se ipsos offerunt Deo in sacrificium; & odorem suavitatis. Et hanc ob causam dicunt aliqui b, spirituales hostias, simpliciter loquendo, meliores esse hostiis corporeis. Nam spirituale sacrificium actus est virtutis, qui reddit hominem Deo gratum, & quo nemo potest male uti. At sacrificia exteriora possunt communia esse bonis, & malis; & ideo si fiant ab immundo corde, & à Deo auerso, non placatur illis Deus, Isaia dicente c: *Quo mihi multitudinem victimarum vestrarum, dicit Dominus? plenus sum; holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui. Incensum abominatio est mihi.* Et sanctus Matthæus d: *Misericordiam volo, & non sacrificium;* quamvis hoc non contigat ratione sacrificii, quod in se ipso omnia spiritualia sacrificia longe antecellit, cum in illo offeratur pretiosissima hostia Christus Dominus noster; sed ratione offerentium, quibus venenum fit in mortem, si indigni, si polluti offerant. Quæ tamen omnia, quoniam à sacris Theologis variis distinctionibus plenius fuerunt explicata, nec ita hoc loco videntur necessaria: ad ea, quæ ab ipsis tradita sunt, vos in præsentibus rejicimus e.

^{g. Sotus post s. Th. in 4. dist. 13. q. 1. ar. 6. §. 5. fit ergo articuli resolutio.} Quod si spirituale, & externum sacrificium simul iungantur, & externum illud à puri cordis munditia oriatur; tunc dubium non est, hoc sacrificium, quod vtraque hostia, & oblatione nititur, longe perfectius, quam simplex illud spirituale, censendum esse.

Dicimus etiam, cum hic debeat esse finis omnium actionum nostrarum,

ut Deo placeant: cum ut ait Apostolus f: *sive manducatis, sive bibitis, omnia in Dei gloria facite.* Et alibi g: *Servi obedite Dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, sed ut servi Christi.* Ideo cum sacrificia offerre possimus in triplici genere bonorum, de quo supra curandum est, ut in vnoquoque eorum, mens nostra cupiat in primis Deo placere; nam nullus labor noster, aut opus nostrum potest esse meritum, nisi Deo probetur, & illi per gratiam acceptum sit. Vnde S. Ecclesia de ieiunio loquens ait h: *Tunc nobis proderunt suscepta ieiunia, si tue erunt placita pietati.*

Imò ut amplius dicamus; cum aliquod opus aggredimur, hæc tria curare debemus. Primo, ut placeamus Deo, qui in cælis est, quod præ cæteris est necessarium. Secundo, ut rectæ conscientie nostræ satisfaciamus. Tertio, ut cæteros homines exemplo nostro excitemus; ad colendum, & venerandum Deum. Nam licet nobis ipsis, & proximis placeamus; adhuc tamen nihil ageremus, nisi hoc à Deo reciperetur. Vnde Apostolus scribebat i: *Non qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat.*

Et propter hanc causam dicunt multi, hoc pertinere ad sapientiam: quoniam ille demum est sapiens, qui ita se gerit, ut placeat Deo. Et Ieremias k: *In hoc gloriatur, qui gloriatur, scire, & nosse me.* Nam quid prodest scientiis affluere, omnesque disciplinas notas habere, nisi didiceris quomodo placeas omnipotenti Deo?

Additur autem huic verbo: **QUI IN DIEBUS SVIS PLACVIT DEO;** ut ostendat veram sacerdotis sapientiam, qui nouit tempora, & rationes illorum. Alij enim sunt dies hominis, alij dies Dei. Sunt dies hominis, qui nobis in hac vita assignati sunt, ad operandum: ideoque dicuntur dies nostri, quoniam ijs vti arbitratur nostro possumus, sive in rebus diuinis, & æternis pro-

procurandis, sive in rebus terrenis amplectendis. Qui ergo intra horum dierum spatium, animum suum conuertit in eam cognitionem, & sollicitudinem, quomodo Deo placeat; ille verè est sapiens, quia cogitat finem. Subsequuntur enim deinde dies illi, qui dicuntur Dei; in quibus ille exercet iudicium suum; tempusque illud non tam misericordie, quam iustitiæ censetur. Felices igitur sacerdotes illi, qui in diebus vitæ suæ, dum spatium illis suppetit, in id vnum intendunt neruos ingenij sui, ut Deo placeant. Infelices verò, qui id quærunt tantum, ut placeant hominibus: nam hi in tempore nouissimo confundentur, cum dicat Dauid propheta l: *Confusi sunt, qui hominibus placent.*

INVENTVS EST IVSTVS. Hæc verba proprie vix possunt alteri, quam Christo conuenire. Nam gratia, & iustitia initio fuit primo parenti, & Angelis in ipsa eorum origine, & creatione communicata: sed non inuenta fuit in eis; quoniam Angeli multi in cælo, & Adamus in paradiso defecerunt. Alij potuerunt quidem amissam iustitiam recuperare, veluti Sancti, & iustificati omnes fecerunt: sed isti non sunt inuenti iusti quolibet tempore, vel momento vitæ suæ. solus verò Christus inuentus est iustus, qui peccatum numquam fecit. Vnde apud S. Matthæum legitur m: *Vnus est bonus Deus.* & sanctus Augustinus dicit n: quod Deus non fecit Christum de non iusto iustum, pro ut in aliis hominibus, ab eo factum est. Nam Christus iustitiam intus habebat ingenitam, quia Deus erat non solum essentialiter, sed etiam hypostatice, ut Theologi aiunt.

Sed hæc Ecclesiastici verba initio proposita, transferuntur etiam ad Pontifices, & sacerdotes: qui diuinæ largitatis munere ditati, iustitiam, & æquitatem in omni vita coluerunt, qui pro-

pterea diuinæ participes effecti iustitiæ, iure, ac merito, iusti appellari possunt.

Inquit etiam: *Inuentus est iustus;* ut vos admoneat, exploranda esse diligenter, & examinanda consilia, & facta hominum, qualia, & quanta fuerunt; & sicut lapide indice, sive lydio probatur aurum, an verum, adulterinumue sit; purum, an permixtum; & ad libram expenditur, iustine ponderis sit, an secus. Sic in nouissimo die examinabuntur omnes, non superficie tenus, sed quam accuratissime. Ideo curare debet quisque pro virili sua; ut tunc inueniatur iustus, non solum quod ad fidem attinet, & religionem; sed in moribus, & toto vitæ cursu, ut deprehendatur fuisse fidelis seruus Dei, & vigilans, & sollicitus salutis suæ; ne alioquin tamquam fur, cum furto ipso in manibus deprehendatur.

Hæc igitur verba, quanti sint ponderis, & quam frequenter recolenda, vnusquisque secum consideret, cum maxime ad salutis nostræ incolumitatem pertineant: Ita ut, cum incertus sit mortis nostræ articulus, quæramus nos tales exhibere, ut iusti quolibet momento inueniamur à Domino.

FACTVS EST RECONCILIATIO. Hoc est officium peculiare sacerdotum, ut concilient Deum populo o: & propterea dicuntur mediatores Dei, & hominum, & legatione apud Deum fungi, & plorare debere pro peccatis populorum. Hac enim de causa relicta fuerunt ecclesiis eorum bona, & prouentus: ut ipsi lachrymis, sacrificiis, orationibus redimant peccata populorum. Quod scribit Joel propheta p: *Inter vestibulum, & altare plorabunt sacerdotes: & dicent, parce Domine, parce populo tuo.* Vnde in scriptura quandoque legitur, Deum propter probitatem, & innocentiam sacerdotis, ignouisse populo

Yy 3 flagi-

d. S. Antoni. in 3. p. iii. 14. c. 17.

e. Joel. c. 2.

flagitioso : sicut legimus, Deum propter Loth pepercisse ciuibus Segor, quod etiam S. Ambrosius adnotauit ^a.

Et hinc colligimus, tanta debere sacerdotem virtutum copia florere, & bonitate vndique circumfluere : vt cum Deo ille acceptissimus sit, possit etiam illius furorem auertere, & diuinam vltionem mitigare : ac veluti sepem sese obijcere, atque interponere, inter iram Dei, & populi delicta ^b.

Hinc quæso cogitent sacerdotes omnes, quonam modo possint pro alijs auxilium implorare, & Deum illis conciliare ; si eisdem sacerdotibus iratus sit Deus, & offensus. Quamobrem dicebat S. Gregorius ^c, & iure quidem eos qui non sunt in Dei gratia, debere maxime cauere à cura animarum; quoniam non sunt apti, vt pro alijs possint intercedere.

Cogitent etiam ijdem vnumquodq; horum capitum, quæ modo memorauimus, diligenter secum reputantes, si ijs virtutibus careant, quid possint proficere. Quid verò si virtutum loco vitia prius inseruerint? Et qui debent placere Deo, studeant placere Diabolo? Qui debet esse iustus, sit rapax, auarus, litigiosus? Et qui debet aliorum offen-

siones sedare, ipse potius aduersus se diuinam prouocet vindictam? Quid iste faciet? cuius criminis non erit reus? Quæ supplicia illi non conuenient?

Postquam igitur intellexistis Reuerendi sacerdotes, quàm præclarum munus geritis, & quanta vobis occasio offertur, vt diuinam misericordiam non vobis solum, sed & vniuerso populo impetrare valeatis; vestrum est, eo nunc ardentius excitari, vt sicuti caractere, vitæ instituto, habitu, ac functione ab alijs differtis; sic sanctitate, religione, innocentia, ac puritate, alijs antecellatis; & quemadmodum in fœcundo solo iactum semen copiose multiplicatur: ita ex vitæ vestræ actionibus, crebra prodeant virtutum exempla, quibus populus ædificetur, & Deus glorificetur.

gratia, & intercessione Domini nostri Iesu Christi,
qui Dominus est
dominantium,
& viuit
ac regnat in secula
seculorum.
Amen.

SERMO

SERMO SEXTVS.

Ad Senatores, & Magistratus, qui administrant Rempublicam.

Diligite lumen sapientia, omnes qui præstis Populis.
Sapient. c. 6.

POSTQVAM ea est humanæ naturæ conditio, vt non solum homo, licet ratione præditus, atque intelligentia illustratus, se ipsum sine aliorum præsidio regere, & tueri nequeat: Verùm etiam ipsæ Ciuitates ad retinendam in Populis religionem, pacem, iustitiam, mutuamque societatem, Magistratum auctoritate indigeant, tum Ecclesiasticorum, tum Politicorum, pro varijs eorum functionibus: existimauimus operæ pretium esse (Viri clarissimi) nonnulla, pro vt diuina nobis gratia suppeditauerit, vobiscum hoc argumento communicare, quos ad isthæc ciuilia, quæ geritis munera, adscitos esse nouimus. Non quia prudentiam vestram nostra ope, aut consilio indigere iudicemus; sed potius quia, quemadmodum anima cum corpore magnam habet necessitudinem, & huius actiones illa tamquam superior dirigit: sic Ecclesiasticam auctoritatem cum Politica maximè conuenire, & hæc illi vt digniori subijci, atque inseruire nouimus, quandoquidem vtraque ad communem Populi salutem, diuersis licet gradibus, fuit instituta.

Ex varijs autem Magistratum vestrorum in Ciuitate nostra ordinibus, cum duo sint præcipui, ad quos reliqui omnes referri videntur: Primus eorum qui summi Pontificis auctoritate ærarium, annonam, vectigalia, stipendia, atque alia quædam iuris publici munia erga personas, domos, familiaeque ad-

ministrant, qui quòd in vnum simul conueniunt, ac communi consilio deliberant, Senatores, seu Quinquaginta Viri dicti sunt. Alter eorū, qui causas, & lites de bonis, & prædijs, seu facultatibus inter aliquos controuersis, iis postulanti bus, dirimunt, & decernunt, quos communi nomine Magistratus vocamus: siue singuli seorsum, siue plures inter se collatis suffragiis iudicent, ac sententiis latis de causis decernant. Idcirco cum quædam sint, quæ vniuersè ad omnes, atque æquo pertineant, siue eorum functio in administrandis negotiis publicis, siue etiam in rebus priuatis diiudicandis, ac examinandis litibus, versetur: & alia sint præterea, quæ propria tantum, & peculiaria cuiusq; administrationis esse videntur; propterea his, quæ priuata sunt, separatim relictis, ab iis primum, quæ omnium administrationi communia censentur, exordiemur: vt intelligamus scilicet, quæ fuerit olim origo istarum administrationum, & quam ob causam fuerint in Ciuitatibus institutæ: tum quæ media in his exercendis, ac (prout oportet) debito fine concludendis, adhibenda esse videantur.

Nostis viri Clarissimi, olim quoscunque ad huiusmodi munia vocatos, etiã Reges, & Principes censere solitos fuisse ^a, se ad solam subditorum populorum vtilitatem præesse debere, sicuti patres filiorum curam suscipere tenentur; ideo que ad principatum subeundum, tamquam ad onus, & rem plurimis implicatam molestis, ac periculis, inuitos accedere consueuisse ^b, à qua cupiebant quamprimum liberari.

Postea verò mutata temporum conditione, ac degenerante nimis humanæ naturæ

^a. Arist. lib. 3. Politic. 2

^b. Plato in p. & 7. lib. de leg. Lam. prid. in vii. Alex. Sem.

^a. S. Ambrosii lib. 1. de Abraham 6. 8.

^b. Reg. 6. 22 ubi S. Hieronimus.

^c. S. Gregorius 1. par. pastor. 6. 19.

naturæ ratione, cæpisse homines, quam antea infirmitatem putabant, nunc sanitatem cenſere: & ſicuti infirmi hanc ſanitatē cupiunt ſolatij, & commodi cauſa: ſic homines conuerſos eſſe, vt non tantum appetant Magiſtratus, ſed vltro etiam has dignitates ambiant, & modis omnibus affectent.

a. Arist. 3. Phis. sex. 91
c. 7. Ethic. c. 8.

Itaque corrupta, ac peruerſa proprii finis, qui loco principij in his, quæ ad mores pertinent, ratione: mirum nihil eſt, ſi in adminiſtrationibus publicis maiores quotidie ſurgunt perturbationes, & ſolicitudines: ſi frequentius ciuium querimoniæ, & ſeditiones audiuntur: ſi Ciuitates, grauioreſ ſuſtinent calamitates: ac in ſumma, ſi populorum ſtatus quotidie in deterius labi videtur: quoniam qui eis præſunt Magiſtratus, diuerſo admodum ab eo, quod olim inſtitutum fuit, conſilio, ad hæc munera accedunt.

Et quamuis inter vniuerſos, qui huiusmodi muneribus funguntur, non dubitamus, multos quoque inueniri nobiles, & claros viros: qui inter magnos labores, ac vigilias, quas in his impendunt miniſterijs, aliena potius, quam propria commoda libenter procurant; attamen quod ab authoribus grauiſſimis prolatum, & frequenti omnium opinione receptum (& vtrina non pluribus & quotidianis experimentis probatum eſſet) hoc videlicet ſtudium quærendi, quæ ſua ſunt, late admodum in Magiſtratibus vigere, minime potuimus ſilentio prætermittere.

b. Arist. lib. 3. Polit. c. 4. Plato l. 13. de Repub. vel de inſto. Plutarch. in præceptis gerenda Reip.

Illud addentes, quod ſatis ex veteribus legibus perſpectum eſt, tanti olim æſtimatum fuiſſe hoc conſilium, vt Magiſtratus ad publicam ſolum vtilitatem ſuſciperentur, vt illicitas quaſcumque artes, per quas alienus ab hoc fine ingreſſus ad hæc publica munia aperiretur, grauius damnarint: & non ſolum ambitum omnem, quem comperiffent, pœnis publicis, & ignominia, ad aliorum exemplum mulctarent: ſed eos etiam, qui hæc munia appetere, eo ipſo indignos iudicarent, cum id non leue eſſet argumentum, eos à vero, & proprio

Magiſtratum ſine abeſſe, atque ad ea, quæ ſua ſunt, quærenda, propius aſpirare.

Amplius nec ſatis id præbatur, eum, cui Magiſtratus deferretur, ſibi in animum propoſuiſſe, ſe ad eam adminiſtrationem accedere pro Reipublicæ incolumitate, atque ciuium tutela; ac vt iisdem in tranquillitate vitam degerent, ab hoſtibusque tuti, ac minimè inter ſe iniurijs conſeruarentur.

Verum præter ea requirebatur, vt ijs, qui fidei, ac gubernationi eorum committebantur, recte, honeſtè, atque ex virtutis præſcriptione viuerent; ſiquidè, id tantum curare, vt populus mutuos inuicem contractus, ac legitimas conuentiones cuſtodiat, iuſtaque libertate potiatur, non implet debitas Magiſtratus partes, cum hæc potius conſiderationes dici poſſint; ſed amplius oportet eos ſolicitos eſſe, vt inſtar bonorum Paſtorum, gregem ſuum, quam beatiffimum eſſe cupiant, & talem efficere pro viribus enitentur.

Hoc tanquam ſine præcipuo, & ſcopo indubitato ſibi propoſito, tum ad media descendendum eſt, quibus hoc ipſum munus exerceri debet. Ac primum ab ijs inchoandum, à quibus in eo perſurgendo abſtinendum eſt: vt ſicuti ingreſſus purus, ſimplex, totuſque ad publicum bonum conuerſus, requiſitus eſſe debet: ſic & eiudè tenoris ſint media, ab omni lucri cupiditate aliena, pro vt ſacris legibus, ac etiam veteribus olim græcorum, & latinorum decretis, accurate cautum fuit. Quis eſt enim qui ignoret, eos, qui alijs præſunt, magnis etiam pœnis propoſitis olim ab omni quaſtu reuocatos fuiſſe? Quis non nouit integritatem ſummam requiſitam in Magiſtrato, vt non ſolum ab omni malo, ſed & ab omni ſuſpitione prorsus eſſet alienus? Quis non legis Iulie reperundarum meminit, in omnes tam grauius animaduertentis, qui munuſculis etiam oculos adieciſſent? Quod & Iuſtiniani conſtitutionibus confirmatum, & iteratum ſæpius fuit. Vnde & olim traditum legimus: *duobus maximè collabi Reipub. ſolere.*

c. Exod. 22. Deut. 10. Iob. 19.

d. Authent. vi Iudic. ſi ne quoque ſuffrag. c. 1. Et Authent. de mand. Princip. cap. 1. Et Authent. de non alien. reb.

a. Val. max. lib. 4. c. 3. b. Cic. ad Quin. fr. epiſtola 1.

Lexa. Venere, & cupiditate eorum qui præſunt. Hincque etiam ſcripſit Cicero: *nihil eſſe negotij continere eos, quibus præſis, ſi ſe ipſum contineas.* Et ideo laudat Quintum fratrem, quod in Aſia nullum ſignum, nulla pictura, nullum vas, nulla veſtis, nullum mancipium, nulla conditio pecuniæ eum à ſumma integritate, & continentia deduxerit.

c. Cic. ad Quin. fr. epiſtola 11 prima.

Post hæc, vbi omnes vitij aditus fuerint excluſi, ſcimus id quoque à ſapientibus viris accuratè conſcriptum, atque exemplo obſeruatum fuiſſe: vt qui alijs præſent, exemplum illarum rerum omnium, ac virtutum præbere contenderent, quas in alijs fulgere optarent; & ideo in hominibus audiendis, in rebus cognoſcendis, tanta lenitate, diligentia, moderationeque vterentur, vt nulla alia poteſtas ab ijs, quibus præſent, deſiderari poſſet.

Sed nec hoc ſatis eſt; verum id præterea ex Chriſtiana diſciplina conſiderandum ab vnoquoque eſſe ſcimus, qui ad eam curam vocatus eſt: vt quiſque hoc ſibi munus magni à Deo beneficii loco datum eſſe reputet, quod ei ſe miniſtrum, & quodammodo coadiutorem præbere debeat. Nam cum Deus per ſe omnia poſſit exequi, cum ſit omnipotens: quemadmodum tamen voluit inſtrumenta cauſarum, quæ ſecundæ dicuntur, in mundi huius machina gubernanda adhibere; ſic quiſque veſtrum, cum ſe ad hæc munera gerenda adſcitum fuiſſe videat: agnoſcere debet, ſe ad diuinum miniſterium quodammodo iuuandum accerſitum fuiſſe, ac ſummi Regis coadiutorem interim in coelis, ſi ſapienter ſe gerat, haberi. Hincque non tam oneris, & laboris aſſiduitate, ex ijs quæ ſibi ſingulis diebus gerenda incumbunt, commoueri, aut retardari debet; quam ſingularis inſtar priuilegij, & diuinæ liberalitatis beneficio ſibi peculiariter tributo excitari, & inflammari: adeo vt nullum nec tempus, nec cauſam, nec locum prætermittat, quo poſſit publico hoc miniſterio perſurgere: ac potius in varia rerum publicarum cura tacitè ſecum exultare, quem Deus tanta

fuerit benignitate, & gratia dignatus.

Quid hinc ſequetur? non ſolum quod veſtri quicumque in hoc impenſi grefſus, & ſermones, & actiones longe leuioreſ reddentur: ſed etiam quod magna iſdem ſentient ſe in graui negotiorum mole, hilaritate perfundi, tamquam veri diuinæ maiſtatis miniſtri, nempe vacui prorsus priuato omni affectu, & publicam tantum intuentes vtilitatem. Legimus Alphonſum Aragonum Regem ſæpè dicere ſolituſ: ſi ſibi contigiffet naſci temporibus ijs, quibus Reipublica Romanorum maximè floruit, ſe Senatui ſuaſurum fuiſſe, vt è regione curiæ templum Ioui Poſitorio conſtrueret: vbi Senatores antequam Senatuum ipſum ingrederentur, odia, perturbationes, cupiditates, ac nequitias omnes tamquam venenum è viſceribus eductum deponerent, ſinceramque mentem, ac boni publici auidiſſimam induerent. Hanc enim vnã rationem maxime omnium ad incolumitatem Reipublicæ, ac diuturnitatem accommodatam arbitrabatur. Hoc regium documentum vos amplecti ſummopere deſideramus, cum præſertim ex ſaluberrimis Apoſtolorum Principis monitiſ depromptum ſit, qui ſcriptum reliquit: *Deponetes omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulationes, & inuidias, & omnes detractiones: ſicuti modo geniti infantes, rationabiles, ſine dolo lac concupiſcite.*

d. Ant. Pa. nar. de di. Etis Alpho. ſi. Regis lib. 3. c. 2. in princ.

e. S. Petri. epiſt. i. c. 2.

His iactis fundamentis, cum ea erunt gerenda negotia, quæ conſilij communicationem expoſcunt: ſatis vniuſcuuſque veſtrum prudentiæ notum eſſe ſcimus, ea maturè prius cogitanda, & præmeditanda eſſe, quam in conſilium veniant, quoad reſ ipſæ, de quibus agendum erit, occaſio, & tempus poſtulant. Inde qua decet modeſtia, ac libertate ea à ſingulis proferenda eſſe, quæ illis ſincera dictabit conſcientia, cupientibus publicum cæteris priuatis rebus anteferri. Tum alijs benigne audiendis non ſolum ſe comparare, ſed etiam vt in eorum ſententiam concedant, vbi meliora intellexerint, ſe accingere, vt ita ſe fideles Dei miniſtros perpetuo præ-

præbentes, & cætera, quæ in consilijs feruari oportet, implentes: summa mentis puritate ex confesso abscendant: & quod reticendum erit, dimisso consilio, inuolabiliter obseruet: & quod executioni fuerit mandandum, incorruptè, & integre præsent.

De alijs verò rebus, seu negocijs, quæ iudiciario more erunt dirimenda, siue à singulis, siue à pluribus simul collectis fuerint terminanda, cum satis omnibus perspectum esse possit, ex ijs etiã, quæ à varijs Doct. in hoc genere fuerunt pertractata, quæ nam in vero iudicio, Christiano etiam more requirantur, & quæ vitanda, & quæ amplectenda sint; nos in ijs recensendis non immorandū duximus: id tantum attingentes, quod ubi iudex quod iustum est, iustè iudicabit: dubitare non debet, quin magnam hoc nomine apud Deū, & homines laudem mereatur, quippe qui finem litibus, & controuersis imposuerit, vnde & pax, & concordia in populo vigeat. quod inter homines maxime salutare, & ab omnibus, sūmis est votis optandū.

Hincque septima beatitudo, qua dicitur: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur*, asseritur à sacris theologis dono sapientiæ respondere, tum quoad meritum, tum quoad præmium: pacifici enim dicuntur, quasi pacem faciētes, vel in semetipsis, vel in alijs. Quod aliud nihil est, quam ad debitum ordinē redigere ea, in quibus pax constituitur; nam *pax, est tranquillitas ordinis*, vt ait S. Aug. Cum autem ordinare, sit actus sapientiæ: ideo qui lites dirimunt, & pacem conciliant, meritò dicuntur habere donum sapientiæ: quo quidem dono, quia homines maxime similes filio vnigenito Dei, qui est patris sapientia, redduntur; propterea consequuntur iidem, vt filii etiam Dei vocentur.

Illud potius quærendum videtur, quodnam subsidium, aut quæ cautio sit ineunda, vt hæc ipsa, quæ diximus, ex sententia succedant. Quamuis enim hæc à nobis ipsis magna ex parte pendere, & ad manum quodammodo parata videantur: vsus tamen ipse quoti-

die docet, hæc præstare longe difficilimum esse: siue id accidat ob hominis infirmitatem, ac corruptam illius conditionem: siue ob dæmonis astum, siue quacunque alia ratione id fiat. Propterea initio sermonis ex verbis Salom. id præfati sumus, quod ille inquit: *Diligite lumen sapientiæ, omnes qui præstis populis*. Nisi enim sapientissimus ille Rex vsu longo didicisset, facile omnes in alijs regendis, aut eorum rebus iudicandis labi, ac decipi; non ita hoc lumen sapientiæ illis, qui præsent alijs, optasset. Hæc verò sapientia, quale, quantumue donum Dei sit, & virtutes omnes excelat, non est necesse multis recensere, cum ipsemet Salomon dicat: *Proposui sapientiam Regnis, & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius*.

Verum cum duplex esse possit sapientia, altera vera, altera falsa; sicuti aurum aliud est verum, aliud falsum; & margaritas scimus alias pretiosas, alias emittas; cumque sapientia, quæ falsa dicitur, omnino sit respuenda, ac cauendum, ne illi adhæreamus; de qua Ieremias: *Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec diues in diuitijs suis: sed qui gloriatur, in hoc gloriatur, scire, & nosse me*. Et hinc in prouerbijs dicitur: *Sapientia hominum non est mecum, & non scientiam sanctorum*; Ideò laborandum in primis est, vt vtramque discernamus, nec alterius ficta imagine decipiamur. Tum vt eam, quæ cum virtute coniuncta est, cum adhuc & duplici modo possit obtineri, nos qua perfectiore licet ratione, ad munera nostra cumulatè implenda adipiscamur.

Itaque quod ad primum attinet, cū à fine potissimum discerni soleant bona, & mala, omneque agens agat propter finem: idcirco qui finem sibi in terrenis opibus, aut humana gloria, & eò magis in turpitudine, aut alijs flagitijs præstituit, eoque curam suam, labores, industriamue confert: hæc quamuis aliquibus sapientia videatur, iuxta illud Prophetæ: *Sapientes sunt, vt faciant mala*: hæc tamen verè non est sapientia: cum scriptum sit: *In maleuolam animam*

a. Iauell. lib. de Polit. christiana tract. 3. c. 1. & seq.

b. In tract. 4. idem Ia. mell. de iudicio civil. c. 1.

c. S. Thom. 2. 2. q. 58. art. 2.

d. S. Thom. 2. 2. q. 45.

e. S. Augustinus lib. 19. de Ciuit. Dei c. 13.

f. Sapient. 7

g. Ierem. 9.

h. Prouerb. 30.

i. Ierem. 4.

k. Sapient. 1.

non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Verum sicuti prudentia carnis dicitur, & non simpliciter prudentia, quæ inimica est Deo. Sic hæc sapientia videtur cum tali prudentia conuenire, vt absolutè non sit sapientia, quæ altissimam causam respicit; sed quodocunque à fine deflectit, tunc modo terrena sapientia, modo animalis, & quandoque diabolica sapientia nuncupetur.

Quando autem de altera sapientia loquimur, cum hæc quoque varijs modis interdum sumi soleat; nos in præfenti, de ea tantum agemus, quæ in diuinarum rerum contemplatione uersatur, ac summa sollicitudine querit, vt res humanæ ad diuinas regulas ordinentur: cuius cum uarii gradus considerari possint, ad duos tamen potissimum redigi solent: sicuti duplex est rerum cognitio; altera quæ legendo, audiendo, & inuestigando acquiritur; altera quæ spiritus sancti munere, pijs, ac fidelibus Dei seruis diuinitus infunditur, quod non minimum est inter cælestia spiritus sancti dona; de qua sic legitur: *Proposui illam Regnis, & Sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius: arena est exigua, & tanquam lutum estimabitur argentum in conspectu illius. super salutem, & speciem dilexi eam, & proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius*.

Hæc verò hominem plerunque non solum extra corporis sensum rapit, miraque eum altissimarum rerum cognitione illustrat; sed etiam incredibili suauitate, quæ à carnalibus hominibus gustari nequaquam solet, recreat, & replet: de qua, cum multa à S. Doct. varijs, atque admirabilibus exemplis fuerint commemorata, nos hic alia non adiciemus, cupientes huius potius vos Dei gratia verè participes fieri, quam verbis ad eam assequendam admoneri.

Nunc reliquū est, vt illud, quod apud Iob legitur, nos quoque dilectissimi, inquiramus. Quærens enim sanctus ille vir, à quibus, & qua ratione hæc præ-

tiosa margarita inueniri possit, inquit: *Sapientia ubi inuenitur? & quis est locus intelligentiæ? non inuenitur in terra suauiter uiuentium: abissus dicit, non est in me: & mare loquitur, non est mecum; Vnde ergo sapientia uenit? abscondita est ab oculis omnium uiuentium: volucres celi quoque later. Denique inselligit uiam eius, & ipse nouit locum illius, & dixit homini: Ecce timor Domini, ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia*. Quibus ex verbis cum intelligamus à Deo solo sapientiam petendam esse, alibi etiam clarè docemur, verum initium illius obtinendæ, esse timorem Domini. Vnde ad eam parandam, dubium non est, à vitæ puritate, & innocentia esse exordiendum; tum per illius mandatorum obseruationem esse progrediendum, sanctoque hoc desiderio intima cordis nostri, cum orationis studio excitanda, cum dicat Salomon: *Optaui, & datus est mihi sensus, & uenit in me spiritus sapientia*.

Hæc autem, cum in omni actionum genere debeant esse vnicuique uestrū proposita, tum vero præcipuè in ijs exercendis, quæ ad hæc ipsa uestra munera spectant, obseruari oportet: vt scilicet, cum alijs iustitiæ, atque integritatis exempla ministrare debeatis, vos ipsos in primis iustos, ac innoxios mēte, verbis, atque operibus ipsis præbeat.

Quare intra limites authoritatis, & iurisdictionis vobis delatæ consistētes, ab aliarum rerum, quæ ad vos non pertinent, & præsertim Ecclesiasticarum tractatione, ac diffinitione uos abstinere curetis: illud attente memoria repetentes, quod Ozæ accidit, qui ausus extendere manum ad arcam Dei, fuit ab eo, propter temeritatem, morte percussus. Itemque, quod scriptum fuit de Ozia Rege laico, qui cum incensum instar sacerdotis adolere uellet Domino, restiterunt ei sacerdotes dicentes: *Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum Domino*; & quia noluit parere, fuit lepra percussus in fronte. Quod & præclaris multis rationibus, & tremendis exemplis, quam graue id peccatum sit, percucuti sunt sancti Doct. Et vos si plurimum

a. ad Rom. 8. S. Thom. 2. 2. q. 55. art. 1.

b. 1. Th. 2. 2. q. 47. art. 2. & q. 55. art. 1.

c. S. Iacob. 3. S. Th. 2. 2. q. 45. art. 1.

d. Iauel phil. Christ. 4. par. irac. de don. Spi. sancti c. 8.

e. S. Th. 2. 2. q. 45. art. 5. in respons.

f. Gran. in festo S. Tho. Aquin. c. 2.

g. Sap. c. 7.

h. S. Th. 2. 2. q. 45. art. 3.

i. S. Hier. ep. 22. ad Euseb. Soc.

k. Cass. col. lat. 19. c. 4. b. Bernard. in cans. serm. 85.

k. Iob. 28.

l. Sapient. 7.

m. Paralip. 1. c. 13.

n. 2. Taval. c. 26.

o. S. Chrys. in verb. Isaiæ Vidi Domini num. ho. 5.

Urbium desolationes, Regnorum euer-
siones, aliasque calamitates, pestem,
bella, annonæ penuriam aliis animo
reputabitis; inter cætera peccata gra-
uissima, quæ Dei iram concitarunt, hoc
potissimum in causa fuisse animaduer-
teris; tuncque vastationes, clades, & fla-
gella demum grassata esse intelligetis,
cum iustitiæ hic ordo peruerti cœptus
est: & seculares Ecclesiasticam iurisdic-
tionem, quæ Vicarii Christi est, vsur-
pare ausi sunt.

Deinde illud etiam vobis curandum
erit, vt non solum ab iis cauere studea-
tis, quæ ad vos non pertinent; sed in
iis etiam, quæ muneris vestri sunt, cir-
cumpectè admodum ambuletis: memo-
res, quod Iosaphat dixit ad Iudices à
se ipso constitutos. Videre quid facia-
tis, non enim hominis exercetis iudi-
cium, sed Domini: & quodcumque iudi-

caueritis, in vos redundabit. Sit timor
Domini vobiscum, & cum diligentia
cuncta facite, non enim est apud Do-
minum nostrum iniquitas, nec persona-
rum acceptio, nec cupido munerum.

Itaque per hos gradus incedentes,
viri clarissimi, dubitare nihil deberis,
quin thesaurum hunc cælestem, vobis
superna gratia aliquando communica-
ri sentiat: per quem tanquam à te-
nebris excitati, post hæc contemplatio-
ne, & actione cum Deo coniuncti, feli-
citer in publicis negotiis tractan-
dis exultetis: & simul tutum vobis,
atque aliis, qui vestra autoritate, ac
opere adiuuabuntur, aditum ad æter-
nam beatitudinem patefaciatis. gra-
tia, & benignitate Domini nostri Iesu
Christi, qui est Dominus dominantium,
& viuit ac regnat in secula seculorum,
Amen.

SERMO SEPTIMVS.

Ad Doctores, & publicos in Gymnasio
lectores.

Qui ad iustitiam erudiunt mil-
tos, fulgebunt sicut stellæ.

Daniel 12.

QUOTIES in eam cogitationem
venio, quibus artibus, atque in-
sidijs, olim primi progenitores
nostri à nequissimo dæmone circumuerti
fuerint, vt à Dei obedientia desciscerent,
ac sanctum illius præceptum violarent,
nullū arbitror esse vitæ institutum, ex his
quæ publice probata, & in hominū existi-
matione sunt posita, in quo vel maiore
periculo laboretur, vel cautiùs inuigila-
re oporteat, ac eorum, qui se literarū stu-
dijs, scientiarumq; cognitioni tradunt,
huic primus parens noster in altissi-
mo felicitatis gradu à Deo collocatus,
excellenribus animi dotibus, ac singula-
ribus naturæ muneribus instructus, rerū

omnium copia affluens, ac veluti terre-
stris Angelus, qui vniuerso orbi præside-
ret, in Paradiso constitutus. At princeps
tenebrarum, liuore terro in genus hu-
manum accensus, conceptumque prius
viris euomere, atque hominem ex bea-
titudinis atque deiecere cupiebat. Sed
quid ageret? cum bonis omnibus, quæ
operari possunt, homo tunc cumularus vi-
deretur: stipes, diuitias, regnumque
mūdi polliceretur, quid proficeret? cum
homini imperiū in vniuersa à Deo crea-
ta datum esset, eodem dicente: *Do-
minamini piscibus maris, & volatilibus cæli,
& vniuersis animantibus terræ.* Et prophe-
ta testante: *Omnia subiecisti sub pedibus
eius, oves, & boues vniuersas, insuper & pe-
cora campi: Volucres cæli, & pisces maris,
qui perambulant semitas eius.* Si perpetuā
corporis valetudinem, viriumque firmi-
tatem sponderet, quorsum hoc? cum il-

le ea naturæ conditione esset præditus,
vt non morbis, non imbecillitati senij
esset obnoxius, non languore vlllo con-
ficiendus, sed perpetua florens iuuenta,
mortem etiam ipsam posset superare?
Si delicias, voluptates, alia suæ illece-
bras deferret, quàm stulta oblatio? cum
ille in amenissimo paradisi horto consti-
tutus, rerum omnium varietate, & copia,
quæ oculos, aures, sensusque omnes ob-
lectare possunt, circumflueret.

Quemadmodum igitur veteranus mi-
les, aut dux exercitus, omnibus explo-
ratis, quibus munitissimū oppidum pos-
sit expugnare: eò tandem se conuertit,
quò murus fragilior, ac minus firmus fa-
cilis admotis cedat machinis, ac tor-
mentoribus vi dirui queat, illuc copias
militares, illuc apparatus omnes belli-
cos intendit. Sic callidus dæmon inue-
terato astu, omnes nocendi vias edoctus,
qua inermem magis præsentit hominē,
incautum est adortus. Quare agnoscēs
eum ad intelligendum natura propensif-
simum, nihilq; suauius ei esse, quàm mul-
tiplicem rerum scientiam quotidie adi-
pisci; habere illum tamen, fines ad co-
gnoscendum præscriptos, nec cum ho-
mo esset, licere ei in arcana Dei my-
steria, eo non largiente, penetrare, seu
velle plus sapere, quàm oportet sa-
pere.

Quid fecit Cacodæmon? temerariam
libertatem suadere aggressus est. *Eratis*
inquit, *Sicut Dij, scientes bonum & ma-
lum;* hocque infano indebitæ scientiæ
studio, eum supra se attollere, ac erro-
ribus implicare enixus fuit. Hincq; ille
qui antea cœlestibus tutus præsidij, at-
que vndique munitus, & insuperabilis
videbatur, prostratus concidit, & capti-
uus abductus est.

Quid hinc factum est? sicuti serpentes
quidā afflatu noxio solent apposita om-
nia ita inficere, vt ad quæcunque, siue
plantas, siue fruges, siue animantia
pestifer ille halitus peruenerit; eadem
veneni vis in eos, qui illa tetigerint,
aut gustauerint, transfundatur. Sic
exitiali hac dæmonis fraude accidit,
vt humanum genus hoc cæco scien-

tiarum studio, tanquam veneno à pri-
mo parente hausto, ita fuerit infe-
ctum, ac peruersum: vt quod alioquin
erat præstantissimum, atque ad homi-
nes cum Deo coniungendos aptissi-
mum: iam illius abusu, ac falsa qua-
dam illius quærendi, atque ad arbi-
trium exercendi, imagine extimula-
tum, tot fuerit erroribus, fraudibus,
periculis, & commentis circumuen-
tum; vt inde cæperint homines, non
solum inani literarum fastu, ac stu-
diorum ostentatione se efferre, atque
satanico illo veneno intumescere, sed
etiam multiplici errorum lapsu impli-
cari. Vnde illud Apostoli: *Scientia*
inflat. Et alibi: *Videte, ne quis vos*
decipiat per philosophiam, & inanem fal-
laciā, secundum traditionem hominum.
Et rursus: *Doctrinis varijs, & peregrini-*
nis nolite abduci.

Et Lactantius ait: Dæmones esse vo-
catos, quod ante Plato in Cratylo tra-
diderat, quasi *δαίμονας* à peritia, &
scientia; quoniam semina illa eorum
superbiæ, & ebrietatis, ob quam à Deo
secesserunt, ipsi cum scientia coniun-
xerunt, quæ eos inflat; quod & S. Aug.
scriptum reliquit.

Hincque postea tot hæreticorū mon-
stra à dæmone propagata inualuerunt,
quæ scientiarum varietatem, & disci-
plinarum vbertatem iactitantes, tot pa-
riter errorum segetes protulerunt. Quid
aliud olim Nouatum, Nestorium, Ma-
nichæum, Sabellium, & alios ab ca-
tholica Ecclesia præcidit, quàm quòd
ingenii viribus fidentes, solos se sapere
existimantes, apud infirmos sibi glo-
riam venantes, se dæmoni ipsi, cuius
vexilla secuti sunt, addixerunt?

De his scribit Lirinensis, quòd vo-
labant per vniuersa sacræ legis volumi-
na, vbique scientiam, copiam, variet-
tatemque profundentes: & quod ex sua
persuasionem proferebant, id aliquo do-
ctrinæ titulo adumbrare conabantur; vt
rudibus tenebras offunderent, ac qua-
dam disciplinarum farragine imperitos
seducerent.

Quorsum hæc dicat aliquis? an ergo

huc nos ea de causa accerfisti; vt nostrum in fcientiarum disciplinis vitæ institutum, nobis exprobrares, atque bonarum artium studia accusans, nobis illarum commercium interdiceres?

Minime verò Nam fcientia à Deo est, & in Cantico. Annæ dicitur ^a: *Deus fcientiarum Dominus* ^b: Et cum docere hominem fcientiam. Inò Saluator ipse Apoftolis suis iniunxit ^c: *Docete omnes gentes*. Et antea per Prophetas dixerat ^d: *Quia tu fcientiam repulisti, & ego repellam te*. Et: *ignorans ignorabitur* ^e. Et in themate supra à nobis proposito ex Daniele dicitur ^f: *Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stelle*. atque alia huiusmodi multa sunt in sacris literis, quæ testantur obstringi hominem ad fcientiarum cognitionem. Vnde & Apoftolus scripsit ^g: *Alios in ecclesia positos fuisse Apoftolos, alios Euangelistas, alios Doctores*. Et apud Gratianum ^h collectæ sunt sanctorum multorum auctoritates idem affirmantium.

Quoniam verò ex altera parte negari nō potest, quin impius ille Satan, magnū homini vulnus hac vna ratione infixit; dum falso illo cælestes fcientias acquirendi colore, eum à Dei obedientia auertere, atque in has præcipitare miserias conatus est. Propterea memorare oportet, non desinere illū inueterato suo astu, postquam hoc sibi ostium per fcientias ad nocendū homini iam semel apertū fuisse agnoscit: multiplices alias quotidie vias intruere, quibus hoc cognoscendi studium hominibus ingenitum ⁱ, eximiamque cum suauitate coniunctum, nouis assiduo inuentis peruertat, atque in transfuersum agat: id moliens, vt hoc docendi, discendi, ac cognoscendi instrumento, alijs, atque alijs fraudibus obliuio, hominem paulatim à recta semita abducatur, atque omnino perdat.

Quapropter cum cautè admodum, & circumspèctè in eo homines versari deceat: existimauimus ad officii nostri rationè, ac vestram etiam, Doctores celeberrimi, & eorum, qui sub vestra disciplina daturi sunt operam studijs, vtilitatem pertinere, nonnulla hoc argumento at-

tingere, quibus labores vestri posthac & tutiores, & Deo acceptiores sint euasuris quandoquidè acerrimus, & nequissimus hostis hic noster, nullum iam pridem intentatum relinquere cessat angulum, vt homines hac studiorum occasione perdat, extrema illis proponens, nunc vt sapere nitantur plusquam oportet, pro vt initio ab eo factum est: nunc vt fcientiam omnem negligant, ac si quam apprehensuri sunt, eam deprauatam, aut fædatam sordibus hauriant. Quod præcipue aduersus gymnasiorum vsum inducere molitus est; ex quibus, cum tam amplum, ac solidum Christiano Orbi fructum prouenire cognosceret: alijs, atque alijs artibus ea perturbare non desit, ac modò in vniuersum tollere, modò ex parte minuere, modo erroribus corrumpere, nunc figmentis inquinare, interdum turpitudine, & prauitate multa deformare, aggressus est.

Itaque cum priscis vsque temporibus cerneret ille, frequentissimis auditorum classibus, præclaras multas Academias varijs in locis, cum ingenti sacrosanctæ Religionis incremento celebrari, & præsertim in Alexandrina Schola, quàm plures tum diuinarum, tum humanarum rerum cognitione, quam plurimum præstitisse, qui multiplici doctrina, & eloquentia christianam Religionem illustrarant; prout de Panteno, Clemente Alexandrino, Origene, & alijs relatum est ^k. Ille suscitauit Iulianum eum, qui Apoftata dictus est, proditorem Christiani nominis, & diuinæ legi rebellem, qui gentilium libros Christianis interdiceri ausus est, falso pietatis colore: Dicebat enim irridens, Christianorum lege cautum esse, ne rebus inutilibus, & superstitiosis, quas vt fabulas traducerent, occuparentur ^l;

Atqui fraudulentum illius consilium fuit, vt dum fideles ab earum rerum cognitione arceret, illi earundem rudes, & inermes, gentilium errores non facile possent redarguere, atque hac ratione illorum impietas nullo repugnante, magis inualesceret:

Verum illius fraus satis tunc etiam detecta, & reiecta fuit: siquidem præter egregium librum, quem scripsit sanctus Basilus de vtilitate capienda ex libris gentilium, S. Gregorius Nazianzenus aduersus Iulianum duas celeberrimas orationes edidit. Et sanctus Cyrillus lib. octo, & alij multi. donec deinde Iouianus Imperator nefarium illud Iuliani decretum contraria lege abrogauit ^a.

^a. Nicephor. in hist. Eccl. lib. 10. c. 39.

Posthac quod Principi tenebrarum hac via non successit, alia ferè contraria aggressus est; si quidem agnoscens ingenium hominis facile in sublime ferri, nec suis contentum finibus, libenter etiam supra se assurgere; Idcirco hac occasione multorum leuitatem allicere conatus est: vt inuestigandi, scrutandi, ac cognoscendi specie, permulta vana, curiosa, ac sæpe falsa, & ficta veris adicerent, aut absurda intermiserent: quò nouitate hac alijs peritiores, atque admirabiliores apparentes, adumbratis eorum commentis, non solum veteres disciplinas, & receptas traditiones corrumpere; sed etiam in ipsa arcana Dei mysteria, ac tremenda religionis sacra virus suum traicerent. Vnde tot hæreses, schismata, dissidia, atque opinionum varietates in ecclesia Dei exortæ fuerunt, & membra ipsius ecclesiæ pene discissa, & conuulsa aliquando tuere.

Sed nec passa est summa Dei prouidentia, & misericordia, tam pecciferis zizanij, quamuis diu serpsissent, ac longe, lateque se in agros fertiles effuderint, sinceram, fecundumque illius triticum opprimi, aut extingui; sed summorum Pontificum auctoritate, & vigilantia, tum Synodorum frequenti indictione, ac disputationibus, præstantissimorum doctorum ex omnibus Christiani Orbis partibus, singulis fere ætatibus collectorum; denique diuini illius spiritus incendio, qui ignem in terrâ dispergit, vt ardeat; factum est, vt sanctum illius verbum semper reuiresceret, ac vehementius quotidie, & solidius confirmaretur ^b.

^b. In somis Conciliorum.

Postea verò, cum subinde aliæ iniuriæ, & insectationes aduersus Academias,

& studia literarum inique exorirentur: quæ nisi magnis sumptibus eadem exerceri, immodicisque stipendijs frequentari permittebant, varijsque alijs impedimentis damna illis ingentia interebant; factum est tamen perenni summorum Pontificum vigilantia, vt his omnibus incommodis assidue obuiam iretur: ac per singulas ferè ætates, nouæ constitutiones ad gymnasia instauranda, ac literarum studia publicè promouenda ederentur, quæ satis notæ sunt ^c.

^c. In Decret. 1010 tit. de Magistr. & Clem. de Magistr.

Adhuc verò istis minimè acquiescens Satanas, nouum posterioribus seculis monstrum proferre ausus est, quo studia generalia, & Academias publicas concuteret. Nam cum studiorum fundamenta nimium fixa, atque inconcussa esse animaduertisset; quædam extrinsecus alia obseruanda esse duxit, quæ interdum Academias consequi solent: veluti in publicis professoribus æmulationes, contentiones, inanes ingenij ostentationes, altercationes, quibus veritas amittitur, curiositates, imposturas plurimas, quibus falsa pro veris venditant. Inde in scholaribus sectas, rixas, obscenitates, petulantiam, summam vitæ licentiam, nullum ferè Dei timorem, & alia huiusmodi, quæ ideò dæmon Seminaria filiorum suorum appellabat. Auctorem huius pestilentis dogmatis protulit Iohannem Wicleff Hæresiarcham pessimum, qui latè zizania hæc disseminare conatus est.

Verum hæresis hæc in Concilio Constantien. vt perniciosissima fuit damnata: cum non studiorum vsus, sed abusus sit improbandus: nec ideò vinum tollendū, quia ebrietatem interdum pariat: aut cibaria prohibenda, quòd crapulæ aditum præbeant; sed vitiosus eorum vsus sit corrigendus, vt in omnibus, quæ in Orbe creata sunt, rebus frequenter accidit: quæ naturæ quodam corruptæ vitio, atque ipso temporis lapsu, sordes contrahunt, nisi extergantur, & expolientur.

Quibus rationibus, atque alijs, cum peruersa hæc istius Wicleff hæresis vna cum alijs illius erroribus in Concilio Constantien. fuisse damnata. Non

^a. Conc. Constant. sess. 8. Alphons. de Cast. verb. studia.

destitit idem monstrum alia figmenta excogitare: quibus infirmiores saltem hominum mentes transuersas ageret, atque suo ipsius consortio addiceret, quærens etiam creaturas facere in tentationem, & muscipulam^b. Attamen diuinæ placuit semper benignitati, ecclesiam suam sanctam per fideles suos ministros non deserere: & quæ obseruanda, cauendæ erant, seu falsa, ac noxia, seu etiam curiosa, vana, atque inutilia, ac mendacijs periculose admixta detegere, prout notum est^c.

Quamobrem & si aduersus memoratas obiectiones, hæc gymnasiolorum, & Academiarum disciplina inconcussa semper steterit; quia tamē negari non potest quin ab aduersarijs motæ controuersie nonnulla præcauenda doceant, multaq; obseruanda demonstrēt, quæ nos in literarum studijs efficiant aduersus omnia certamina, & impedimēta tutiores^d. Ideo illud in primis sūma vobis cura animaduertendum existimamus; vt sicuti trapezitæ aurum purum ab adulterino secerne magna solertia contendunt; sic vos ea tantum, quæ ad sanam doctrinam pertinent, vt ait Apostolus, amplecti, atque alijs tradere elaboretis: illud que memineritis, vt veteres traditiones, probataque decreta tanquam maiorum deposita custodiatis: cauentes quod ait Apostolus^e: *Ne doctrinis varijs, & peregrinis abducamini*; quæ mores nouos, iniustitios, atque à Christiana Republica alienos inducunt, siue etiam quæ possent bonos mores corrumpere: cum, vt dicitur illo carmine græco, quod citat Apost. f: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*.

Imò sicut etiam ex vipera conficitur theriaca ad venenum expellendum, & ex senibus, & dumis struuntur sepes, ac maceris ad arcendos fures, & feras, ne agris nocent. Sic prudentiæ vestræ erit, quæ noxia sunt scientiis, bene discernere; & in eo maxime industriam exercere, vt ex vitiosioribus seminibus, quæ antea dispersa fuerunt, vos, & vobis ipsis, & alijs qui studijs vestris operam daturi sunt, fructum faciatis: sicuti & ex inimicis, cordatos viros proficere posse

iam pridem notum est.

Quod si quis adhuc acrius vrgeret, vt paulò certior aliqua ei ratio ostenderetur, qua posset se tutum, & incolumem in tot difficultatum laqueis, & periculis tueri. Responderi posset, nihil magis appositum censei verbis iis, quæ ex Daniele, initio sermonis depromptimus, dum ait: *Qui erudiunt alios ad iustitiam, fulgebunt sicut stelle*. Quo loco, non solum proprium Doctorum munus paucis attingit, sed etiam eximium, ac singulare præmium, quod illis à Deo præparatum est, declarat.

Primum igitur cum inquit: *Qui erudiunt alios ad iustitiam*: indicat hoc munus ex iis esse, quæ dicuntur ad alterum. Nam doctor respicit discipulum, sicut pater filium, & dominus seruum. Iuæ autem cum sint officii huius partes: Primo erudire alios, quod est, ex rudibus illos peritos, & instructos reddere: Secundo ad iustitiam, qui est finis, videlicet vt iustitię scientiam assequantur.

Propterea cum duplex sit iustitia: altera vitæ, altera doctrinæ; necesse est, vt Doctor, qui ad iustitiam alios erudire debet, vtramque ipse antea præstet; primo quidem iustitiam vitæ, quæ in conuersatur, vt talem se exemplo suo præbeat, qualem se ipse erga Deum, & homines proficitur: hoc enim propriè est, iustum esse quod se ipsum, quando verax est in verbis, & factis^h, & implere nititur quod Deo infans in baptismo, ac adultus in pœnitentia, item quod hominibus, quando ad gradum Doctoris, atque ad publice profitendum adscitus fuit, solemnium iuramento iopondit.

Hanc igitur vitæ iustitiam, quæ ad se ipsum spectat, Doctor exercens, curabit hoc sui exemplo, auditores pariter erudire: vt ipsi in eorum vita, & moribus eandem præstare discant iustitiam, & veraces esse, omnibus in rebus contendat.

Alterā est iustitia, quæ doctrinæ dicitur, quod est verum, & proprium obiectū intellectus: cum scilicet ea doceatur, quæ sanā, integram, salutaremq; doctrinā decet, quod præcipuū Doctoris munus est.

Nam

Nam si nemo nomen artis temere fortitur: sed sutor vt quis dicatur, necesse est, vt calciamenta conficiat; vt faber, vt pictor, vt citharædus, artis peritia facit: & nullum sine actu nomen, sed omne concretum nomen ab actu sumitur; eò magis qui se Christianum doctorem profitetur, ea in primis tradere debet, quæ in schola æternæ sapientiæ discuntur, ac sub illo Magistro, cuius Cathedra in cælo est: secum omnino statuens, omnia ipsius studia, & quæ alijs tradit, siue in linguis, siue in artibus liberalibus, siue in contemplatione naturæ, seu quauis alia facultate; talia in primis esse, quæ non solum nihil profus à vera Religione, bonisq; moribus discrepent; sed etiam auditores ad Deum scientiarum omnium authorem cognoscendum, & colendum dirigant. Nam sicut medicina illa, quæ ex natura sua, corpori nullam vtilitatem affert, inepta est. Sic sciētia, quæ nihil adiuuat ad animæ languores curandos, nec serenitatem conscientie inducit, nec eam summo bono coniungit, inanis profus est censenda.

Deinde etiam, vt eadē, quæ traditis, talia sint, quæ cum receptis, & veteribus auctorum eiusdē disciplinæ sententijs congruāt; ne uè facili negotio nouas opiniones, ab antiquis diuersas inducere queratis; cum vius doceat, multos, qui acri sunt ingenio, & captandæ ab auditoribus laudis studiosi, facile in nouarum rerum traditiones labi, vt cæteris acutiores videantur: vnde magnū aliquando rebus publicis detrimentum eos attulisse constat.

Videte verò (Viri doctissimi) hæc ipsa iustitiæ traditio, & explicatio, quam vobis præclarum, insigneq; præmium erit allatura. Nam thema ex Daniele propositum, ait: *Qui erudiunt alios ad iustitiam, fulgebunt sicut stelle*. Quæ verba non existimetis hyperbolicè, aut per modū amplificationis prolata fuisse; sed propriè, & peculiariter vobis persuadete, ad Doctores pertinere: quippè qui, præter essentiale illud præmium, quod omnibus sanctis post hanc vitam erit comune, vt diuina fruuntur

visione: hi præterea, qui actum docendi recte exercuerint, coronā illam splendidissimā, quam aureolam sacri Theologi vocant, adipiscuntur: quæ non secus ac maiores stellæ in firmamento splendescet.

Quæadmodum enim in humana hac nostra militia, propter singularem aliquam victoriam aduersus hostes partam, solent trophæa erigi, & tanquam virtutis insignia, ac perpetua laudis monumenta victoribus decerni. Sic Christi militibus, quibus in hac vita aduersus triplices maximè hostes dimicandum est, carnem, mundum, & dæmonem, triplex quoque triumphus decretus est, quæ aureola vocatur, pro vario certaminis genere, quo maxime excelluerint, & hostem debellauerint.

Nam aduersus carnē, cuius conflictu hominis natura exagitur, virginittatis aureola proponitur. Aduersus mundi persecutionē, & tyrānidem, quā fideles Dei serui vsque ad sanguinis effusionē sustinent, altera aureola martyribus est præparata. At verò aduersus dæmonē, qui falsis erroribus, & occultis insidijs homines seducere nititur, tam in fide, quam in moribus, tertia est aureola constituta, in eorum gratiam, qui sanam doctrinam, & veritatis lucem vnā cum vitæ probitate diffundere conantur, quæ aureola Doctoribus est assignata.

Atque hæc doctrina per quā huiusmodi aureola comparatur, cum à facultate animi nostri, quæ dicitur rationalis, proficiscatur: Doctores etiā dum eā exercent, Christo Domino Saluatori nostro similes reddere consuevit, qui quæcunque audiuit à Patre, nota fecit nobis.

Id tamen non omittendum, hanc aureolam, non omnibus Doctoribus, sed ijs tantum destinatum esse, qui docēdi munus, siue verbo, siue scripto in ijs, quæ ad salutem tam nostram, quam aliorum pertinent, exercuerint; siue ad depellendos errores, qui aduersus fidē & mores possunt excitari: vel ad inducendas virtutes, per quas diabolus à cordibus hominum expellatur. Quod si munere

1. ad Rom. 14.

c. Clem. in Strom. lib. 1. Theodoret. de græc. affect. lib. 1. 2. in fi. Hier. ep. 26 ad Pamaç. Conc. Later. sess. 8. Concil. Trid. sess. 22. de obserua. & euian.

d. S. Aug. li. 16. de civ. Dei 62.

e. ad Hebr. 13.

f. 2. Cor. 15.

h. S. Th. 2. 2. q. 100. art. 1. & seq.

g. Daniel 12.

hoc Doctor, aut nunquam, aut raro tantum fungatur, quamvis ad Doctoris gradum ascenderit; aut si alium finem in docendo, quam Dei gloriam, & discipulorum mentes veritate fidei erudire, ac tenebras peccati expellere, sibi constituerit; sed potius ad humanam laudē, & temporalia stipendia comparanda, labores, & industriam suam direxerit; hic profectō ad hanc aureolā claritatem, perpetuumq; triumphum, non est quod audeat aspirare.

Quapropter hac præclarissimæ huius mercedis spe excitati (Doct. celeberrimi) contendite, vt posthac eos vos in munere vestro exhibeatis, quos quicunque gymnasia vestra frequentant, veræ scientiæ, ac salutis per vos (Deo iuuante) adeptæ, auctores agnoscant, & vos merita apud omnes laudis existimatione perfruamini.

Hoc postulat à vobis sanctissimus ille pater, & pastor noster Petronius, qui cū istius præclarissimi vestri muneris in hac Vrbe instituendi primus auctor fuerit: debet à vobis hoc ipso honore; qui in vestrū redundabit fructū celebrari. Sanctū & salutare hoc fuit eius cōsiliū, cum à Theodosio Imperat. Catholico impetrauit, vt hæc nostra patria, generali omnium scientiarum Academia decoraretur, & alijs singularibus priuilegijs auctoritate & consensu Celestini primi Pontif. maximi insigniretur. Hoc sibi vult professio illa fidei, quam emittitis. Id vos ipsi cum aliquem Doctoratus laurea exornatis, celebri, & toto ferè terrarum orbi vulgato testimonio pollicemini. Hæc demum via est, per quam facile vobis iter ad cælum paratum est: vbi tanquam stellæ in æternum illud firmamentum ad sciti, fulgeatis in perpetuas æternitates.

SERMO OCTAVVS.

Ad Medicæ artis professores.

Asa Rex in infirmitate sua non quesuit Dominum, sed magis in Medicorum arte confusus est. 2. Paralip. c. 16.

I quis paulo attentius secum cōsideret, tam varia esse morborū genera, & infirmitates vsque ad eo frequentes, quibus humanum genus affiduo afficitur, vt nondum hæc potuerint auctorū libris comprehendere, pro vt ipsimet in eorum monumentis testantur^a, & vos (viri peritissimi) vsu, & experientia optime nostis; Non poterit non vehementer mirari, hominem inter omnia animantia præstantissimum, atq; ad imaginem & similitudinem Dei factum, his corporis miserijs, animiq; perturbationibus, atque alijs externis afflictionibus, ad eum vitæ statum redactum

fuisse: vt non defuerint olim graues viri, ac sapientes habiti, qui eundem nō nasci, seu quā ocyssimè mori, optimū esse responderint.

Verū quoniam, quod ad corporis morbos, atque ægrotudines attinet, medicinæ postea præsidium, priscis vsque temporibus inuentum est, qua infirmitatum damna pellerentur, & membris pristina restitueretur incolumitas: magnū pij, atque eruditi viri argumentum hinc sumpserunt, agnoscendæ diuinæ beneficiæ, gratiasq; illi agendi: quæ immi- nuendæ, atque adeo tollendæ calamitatis huius, vitæque diutius protrahendæ subsidium nobis largita esset.

Sed tamen quia alij inuenti sunt, qui hanc medendi, & ægros curandi artē improbarūt; & inter cæteros olim extitere Anabaptiste, & eiusmodi quamplures ingenio abutētes viri, qui medicinæ vltimū

varijs

varijs suis commentis tamquam diuino cōsilio repugnantem damnarunt, vtentes etiam exemplo Asæ Regis, à nobis supra in themate proposito; operæ pretium esse duximus, hinc sermonis nostri exordia sumere, ostendentes tantum abesse, hanc medicorum artem, si ab illis, qua congruit ratione exercentur, esse inter Christianos damnandā, aut inutilem censendam: vt potius inter officiosas valde, ac salutare disciplinas sit connumeranda.

Et quamvis hoc ipsum ad disputationem potius, quā ad concionē accedere, aliquibus possit videri; quoniam tamen cum eruditus viris nobis est congressus, quos cupimus pro munere nostro, ad hanc artem cum virtute obeundam, eo magis excitari; Ideo non alienum, sed necessarium potius celsimus, nonnulla antea hoc argumento diligentius examinare; quoniam aliās superuacaneum foret, medicos officii sui vlla in parte admonere, si hæc illorum ars secundum propriam vim, ac naturam, vel omnino inutilis, vel prorsus repudianda iudicaretur.

Fuerunt igitur, qui animaduertentes plurimam morborum partem, quibus homo tam frequenter laborat, ex corporis imbecillitate, membrorumq; fragilitate proficisci, secum argumentantur in hūc modū. Potuisset diuina prouidentia aliter hominem constituere, si sibi placuisset integrum illum, atque incolumem ab his ægrotudinibus tueri, sicuti & magnam brutorum partem ab eis præseruauit.

Verū cum hominem natura fragilem, ac tantis morborum generibus obnoxium, in hanc lucem emisit: quod summa sapiētia, vt cætera omnia, factū esse censendum est; nefas quodammodo existimari potest, quærere istis morbis auxilio medicinæ obuiam ire: quæ nil aliud agit, quā vt corrupta instaret, & malè se habentia restituat.

Hincque iidem hæretici digressi sunt in varijs rebus persequendis, ac animantibus multis recensendis: à quibus, robore, sensibus, fortitudine, agilitate,

temperamento, ac vitæ spatio superamur: tacitè diuinam hanc erga hominem deliberationem notantes, quæ illum tanta cutis mollitie, & teneritate, quasi dedita opera constare voluerit: vt eum, modicum quid frigoris, caloris, venti, procellæ, solis, vmbra noctis posset concutere; cum & reliquæ non solū feræ, leones, tigres, lupi, sed etiam pecora, & armenta minime his cœli, & tēpestatum iniurijs sint exposita, ipse tamen tam facile singulis hisce varietatibus periclitaretur.

Rursus illud subdentes, quod alioquin maxime mirum videri posset, hominem minimo quoque lapsu, vulnusculo, aut leui etiam percussione terri, concuti, & affligi; cum alia animantia, corio, pilis adeo sint obtecta, & munita, vt ab his plagis, & incommodis immunia ferè facta videantur.

Hæc soliti fuerunt aliquādo viri veræ lucis ignari, nec ea sapientes, quæ oportet, secum cōminisci; concludentes minimè quæri debere, quemadmodum huiusmodi morbi, qui ex hac fragili corporis constitutione manant, Medicorum arte expellantur: hinc tacitè notātes humanum hoc summi Dei officium, minus perfectè, quā oportuit, conditum fuisse: & eos, qui ægrotudinibus opem ferre contendunt, in parum digno, ac necessario opere versari.

Verū aduersus istorum ineptias satis nobis esset, gentiles auctores afferre, qui iudicio, & doctrina longè præstantes, ac admirabilem hanc hominis fabricam, vsūq; partium intuentes, cum satis pro dignitate, verbis vllis illius decus, ac præstantiam explicare se hāud posse intelligerent: quasi in extasim rapti, ad Dei sapientiam contempandam in libris suis se contulerunt, verba aliquot mirifica proferētes, quæ apud eos leguntur^a.

Nos verò ad eos nunc accedimus, qui veritatis luce illustrati, ac solidis sacrae Theologiæ fundamentis innixi, sapientissimè, ac sanctissimè rem hanc rotam examinarunt^b; considerantes Deum, cum perfectus sit in omnibus

operi-

^a Plin. lib. 6. c. 51.
^b Aug. lib. 22 de Ciuit. Dei c. 22.

^a Gal. de vsu part. lib. 1. c. 9. & seq. c.

^b S. Thom. in 1. q. 91. artic. 1.

operibus suis, eò magis perfectionem hanc in hominis opificio, quod microcosmon, atque mundi compendium dixerunt, declarare voluisse^a.

Cum verò artificis sit, in opere, quod fabricare sibi habet propositum, ad finem præcipuè respicere; cumq. finis, & forma sint idem numero, prout finis, & agens idem est specie^b; cumq. materia adhibeatur propter formam, instrumèta autem propter actiones agentis: Sic in formâdo homine placuit diuinè providentiæ, ad finem potissimum, ob quem creabatur homo, consilia sua dirigere.

Quèadmodum igitur faber, qui ferram conficit ad secandum, eam struit ex ferro, vt magis idonea & apta sit ad id; nec eam quærit ex vitro componere, quamuis sit pulchrior materia, quoniam pulchritudo talis finem suum potius impediret; Sic finis proximus humani corporis in hunc mundum, cū sit anima ratione prædita, ad operationes rationi consonas gerendas; ideo oportuit corpus hoc ita constitui, quod conueniret maximè tali formæ, & eiusmodi actionibus^c. Et propterea si quid in constitutione huius corporis videtur deficere, id prouidè à Deo factum arbitrari debemus; vt congrua inter corpus, & animâ proportio seruetur; & ob necessitatè materiæ, quæ ad animæ operationes accommodata esse debet.

Vnde quod attinet ad vires sensitivas interiores, fuit homo eas nactus perfectiores præ aliis animatibus, quia fini suo sic conueniebant^d.

Quod verò ad exteriores sensus attinet, dubium non est, in nonnullis à multis animantibus superari; nam quamuis homo perfectiorem habeat tactū aliis animantibus, qui est fundamentū aliorum sensuum: superatur tamen à nonnullis aliis tum olfactu, tum visu, tum auditu, velocitate, robore, & aliis quibusdâ huiusmodi. Omitto modò pilos, pennas, & varia alia tegumenta, quibus animalia rationis expertia vestiuntur; hæc enim nocuissent homini, quod nimis crassa, & terrestria essent ad vsum rationis, & contemplatio-

nis, quæ propria sunt hominis munia. Vnde istarum rerum loco, data fuerunt homini manus, & industria, quibus parare sibi posset tegumenta, & alia vitæ necessaria; hincq. solet manus appellari organum organorum^e.

Ex quibus intelligimus, tantum abesse, vt quidquam in hominis structura sit arguendum: vt potius, quò magis eius artificium expendatur, eò maiori sapientia cuncta fabrefacta fuisse appareant: hincq. medicinæ præsidium maximè commendandum, quod Dei auxilio, & rationis opere ea possit tollere incommoda, quæ in humanam naturam ex primi parentis lapsu inuecta sunt; quæ alioquin cæcis oculis defuisse videbantur; vt alia multa omittam, quæ ad corporis nostri ornamentum, & ad animum excolendū condita fuisse, omnes intuentur, latius à Doctoribus alibi enarrata^f.

Fuerunt alij, qui diuersa ratione vsum medicinæ minimè probandum esse dicerent, considerantes morbos ferè omnes ex propria hominum culpa, videlicet ex intemperantia, & crapula oriri: Vnde illud vulgatum Theognidis: *Multò plures occidit gula, quàm gladius*. Et quod ait Plin. g: *Plurimum homini negotij alius exhibet, eòq. mores veniunt, vt homo maximè cibo pereat*. Et Seneca latè in hoc vitium inuehitur, inter cætera dicens^h: *Medicina quondam paucarum fuit scientia herbarum, quibus si steretur fluens sanguis, vulnera coirent paulatim. Deinde in hanc peruenit tam multiplicem varietatem, postquam inuenta sunt mille cõditura, quibus auiditas excitaretur, hinc innumerabiles morbi, supplicia luxuria, à quibus erant immunes, qui nondum se delitijs soluerant, qui sibi imperabant; sibi ministrabant, nihil opus erat tam magna Medicorū supellectile, simplex erat ex simplici causa valetudo, multos morbos multa ferula fecerunt*. Et S. Chryst. scriptū reliquitⁱ. *Attende Medicorum disciplinam, qui parcitatem victus, salutis nominant matrem; Nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, & cætera, quibus febris, atque languores corporis comparantur*

ex lu-

exluxurijs, & voluptatibus aiunt generari, & tanquam de fonte quodam malorum riuos ad corporum læsionem, & ad animarum perturbationem cõmeare testantur. Et rur-

ius idem in homil. de pœnit. ait^a: *Pedum dolores, & grauedinem capitis, vomitum, apostema, hydropisim, & phlegmata, milleq. aliorum morborum torrentes, à delicatis cibis, crapulaq. prouenire, dicunt medici: à pessimo fonte prauos riuulos, bonam corporis habitudinem, & animæ sanum intellectum non tam lædentes, quàm depopulantes*. Quæ quidem S. etiam Ambrosius affirmat^b.

Quare cum tot morbi ex ingluuie orientur, miratur multi vementer, cum alia animalia naturam sequantur ducem, nec amplius appetere soleant, quàm eis necesse sit; Cur homo naturali præditus ratione, & ad eam amplectendam, & sequendam factus, cibo tamen, & potu tam frequenter abutatur, vt se ipsum nimia hac cupiditate præcipiter, & in morbos, ac denique interitum ruat. Hincq. aiunt cum ipse sponte sua, atque aduersus rationis sibi à Deo traditæ frænum, se ipsum conficiat, indignum videri auxilio medicinæ, qui sibi infirmitatem accersuit. Vnde Democritus dicebat, homines frustra à Deo sanitatem petere, ignorantés quòd potestatem eius penes sese habeant. Qua de re multa apud S. Hieron. legere est^c, itemq. apud Gratianum in Decreto^d, recensentem varias ad hæc auctoritates, vsque eò, vt qui podagræ morbo, quæ insanabilis videbatur, curari non potuerant, proscensione bonorum, & inedia conualuerint.

Verum quamuis certum id sit, sanitatem maximè sobrietate, abstinentia, & frugalitate conseruari, quod sapientes omnes affirmant; attamen negari nõ potest, hoc ex priori alia culpa descendere, quam nos ex parentum nostrorū vitio contraximus, cui obuiam quotidie eundem est; ideoq. ei magna fragilitate nostrâ sæpè succubimus, & quod valde dolendum est, duplici pharmaco hi, qui ægroti sunt, vt plurimum egere videntur: Alterò spirituali, quoniã mor-

bus, originali labe extimulante, frequenter ex propria ingluuie oritur: vnde qui æger est, eo ipso se à præscripto rationis aberrasse, ac incontinentè fuisse testatur; ideoque in primis à culpa medenda, ac peccato expiando exordiri deberet; Alterum est pharmacum corporale, quod à Medicorum arte expectatur.

Cum verò dupliciter hi morbi cæteris animantibus non æquè sint communes, ideo ab eis non esse in re nostra argumentandum planè constat: hincq. etiam subditur, homines, qui ex naturæ fragilitate in hos morbos incidunt, non ideo fuisse remedio destituendos, sed potius miseratione iuuandos, prout infra declarabitur.

Tertij dicunt, inutilem esse prorsus omnem Medicorum operam, non solū, quia vt ait Apost. e: *Statutum est hominibus semel mori*. Et in psal. dicitur^f: *Quis est homo qui viuet, & nõ videbit mortem?* Sed etiam, quia unicuique annorum numerus, vitæq. terminus à Deo fuit constitutus, quem nullus arte, aut diligentia transgredi licet: quod in sacris literis sæpè nobis est traditum, quale illud est^g: *Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est, constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt*. Et in Ecclesiastico dicitur, (vbi de creatione hominis loquitur^h) *Numerum dierum, & tempus dedit*.

Constat igitur in facultate Medici non esse vitam producere, suis à Deo spatijs præfinitam; qua de causa olim etiam morbi à quibusdâ diuini vocati sunt, quòd à Deo immitterentur, & secreta quædam, & latens eorum esset ratio, cui obuiam ire, hominibus non liceret, iuxta etiam illudⁱ: *Non est malum in Ciuitate, quod non fecerit Dominus*. Et quòd ab ipso pender sanitas, & valetudo. Vnde in Sapientia legitur^k: *Etenim neque herba, neque malagma sanauit eos, sed tuus Domine sermo, qui sanat omnia*. Et in Deuteronomio^l: *Auferet Dominus à te omnem languorem, & infirmitatē*.

Verum quamuis hæc non nihil imbecillas mentes turbare videantur: nec tæ-

a. S. Tho. in 1. in d. 9. 91. art. 3.

b. Arist. 2. physic. tex. 79.

c. Arist. 2. physic. tex. 74.

d. S. Tho. in 1. q. 78. art. 4.

e. Arist. 3. de ani. sex. 38.

f. S. Basil. homil. 3. in d. etum illud. Attende tibi. Et hom. 2. 1. in aliquos scripturæ locos, vbi de creatione hominis. S. Ambrosius in Exameron. lib. 6.

g. Plin. lib. 26. c. 8.

h. Senec. epi. 95.

i. S. Chryst. in homil. de Iona.

a. S. Chryst. homil. 1. de pœnit. prope fin.

b. S. Ambrosius de Helia & ieiunio cap. 16.

c. S. Hieronymus cont. Iovin. lib. 2.

d. Nihil. c. ne tales. c. legimus de cons. dist. 5.

e. Hebr. c. 9.

f. Psal. 88.

g. Job 14.

h. Eccles. 17.

i. Ioan. Fern. lib. 1. de abditis rerum causis in princ. Et Franc. Valer. c. 28. de sac. philof.

k. Sap. 6. 16.

l. Deut. 6. 7.

Et tamen intellecta, nõ ideo vsum medicinæ impediunt, nec eam à Christiano homine propellunt; siquidem in sacris literis clara sunt eius testimonia, quæ suo loco afferemus; & vñ ipse in Christiana Republica passim receptus, satis docet Medicorum disciplinam, & artem, debita ratione, ex Christianisq. institutis adhibitam, salutarem esse, vt infra etiam declarabimus.

Vnde quod obiiciebatur, terminum vitæ haud quaquam propagari posse; nostis vos optimè (Viri peritissimi) etiã ab authoribus vestris, ea quæ valetudinem soler lædere, dupliciter distingui: quædam tanquam congenita, quæ ex generationis principiis, tanquam in ipsa radice oriuntur, quæ vitari nequeunt; alia esse, quæ extrinsecus adueniunt, quæ multum & prodesse, & obesse possunt ex vario vitæ, & disciplinæ, ac morum instituto. Vnde te quamuis peculiari Dei iudicio vitam hominum ob illorum merita, & demerita, etiam quoad principia intestina posse, & solere modo contrahi, modo produci, & longius prouehi sacra litera testentur, quale illud est: *Timeas Dominum Deum tuum, & custodias omnia mandata, & præcepta eius, quæ præcipio tibi, vt prolongentur dies tui.* Et illud: *Iniqui sublatis sunt ante tempus suum.* Et in psalmo: *Viri sanguinem, & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Quod variis in locis à Doct. notatum est, celerius scilicet homines propter eorũ peccata extingui: infirmitatibus tamen extrinsecus aduenientibus, postea curationis remediis occurrere, easq. expelli, & sanitatem diutius conseruari experientia ipsa satis est compertum. Hincq. Gratianus in Decreto post multa relata, conclusit: *Quamuis certissimè sciamus neminem ultra terminum sibi à Deo præfixum esse videndum, omnibus tamen languentibus, non incongrue medemur.*

Nec repugnat, à Deo sanitatem pendere, qui vulnerat, & sanat. Nam vt à sacris Theologis sapièter respõsum est, à diuina prouidentia non solum rerum effectus præordinantur; sed etiam discernitur, quibus ex causis, & quo ordine

ea debeant prouenire; inter quas illæ recensentur, quæ causæ secundæ vocantur; Ex quibus non immutatur diuina dispositio, sed potius impletur, quoties opportunè illæ adhibentur.

Sic medicinæ solent tanquam secundæ causæ, & instrumenta quædam adhiberi, vt voluntati diuinæ satisfiat: quæadmodum & panis, & vini, ac quotidiani cibi adiumento vtimur, quibus vitæ huius status & conseruatur, & profertur, prout à diuina sapientia nobis ratione vtentibus faciendum esse Deus mandauit.

Quod si quis adhuc pertinaciter vgeret, non ita rem se habere, auctoritate quorundam scripturæ locorum, quæ quæ sibi mutuo aduersari videntur, veluti cum in psalmo dicitur: *Posuisti terminos qui præteriri non possunt.* Et cū de Ezechia legitur, quod additi sunt ei quindecim anni vitæ. Possunt hæc manifestè dilui ex recepta Theologorũ distinctione, qui considerant terminos vitæ humanæ dupliciter, videlicet prout à diuina prouidentia pendent, & tunc aiunt esse omnino immutabiles, nec prodici, aut contrahi vllatenus posse. Aut prout pendent à secundis causis, & tunc termini illi immutari possunt, quoniam multa sunt, quæ secundarum causarum vim impedire queunt.

Rursus alii honestiore quadam, magisq. pia, ac religiosa ratione, medicine vsum impugnare aggressi sunt, dicentes: Ex infirmitatibus commoda magna hominibus prouenire, quod & Gentiles multi, licet nondum lucis fulgore fructes præfererent. Nam Plin. iunior clare inquit, scribens ad familiarem suam: *Nuper, me cuiusdam amici languor admouit, optimos esse nos, dum infirmi sumus: quem enim infirmum, aut auaritia, aut libido sollicitat? Non amoribus seruit, non appetit bonares, opes negligit, & quantulumcumque sit relicturus, satis habet: tunc Deos, tunc hominem esse se meminit, inuidet, nemini, neminem miratur, neminem despicit, ac nã sermonibus quidem malignus aut attendit, aut alitur.* Et de Platonis legitur: *eum Academiam sibi elegisse in loco insalubris*

caeli, non quod sanitatem contemneret: sed vt inde, impetus libidinis magis frangeretur. Et in sacris literis, & præsertim in psalmis, quamplura huiusmodi leguntur: veluti cum dicitur: *Multiplicatae sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt,* (videlicet) conuerti ad Dominũ.

Et alibi: *Conuersus sum in arumna mea, dum configitur spina.* Et rursus: *Cum occideret eos, querebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Et iterum: *Imple facies eorũ ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* Hincque & Apostolus Paulus dicebat: *Cum infirmior, tunc potens sum.* Et: *Virtus in infirmitate perficitur.*

Cuius etiam rei clarissima non desunt exempla. Nam de filia S. Petri Petronilla, legitur in eius vita, cum illa aliquando ægritudine laborans in lecto iaceret, & quæsitum esset à Beato Petro, cur qui alienos sanaret, filia suæ sanitatem non restitueret; respondit, quia sic expedit ei. Veruntamen vt nemini de sua potestate dubitandi locum relinquere; eam surgere iussit è lecto, & conuiuio ministrare, quæ paulò post in eundem morbum recidit.

In vita quoque S. Thomæ Cantuariensis quiddam non ab simile conscriptum legitur, & alibi etiam: Ex quibus intelligere possumus ad nostram potius æternam incolumitatem, has corporis temporales afflictiones à Deo permitti; cum & in Ecclesiastico legatur: *Infirmitas grauis, sobriam facit animam:* tantum abest, vt ad Medicos sit confugiendum, qui salubre hoc remedium animæ nostræ auferant, cum & multos sciamus aduenientibus læguoribus omnia profus pharmacæ respuisse. Et de gloriosa S. Agatha notum sit, eam narrare solitã, se nunquam corpori suo pharmacæ vlla admouisse, quamuis illud peculiari ab ea ratione factum fuisse à Theologis asseratur.

Verumtamen tam et si hæc ita se habeant, ac diffiteri non possumus, ex languoribus corporis, magnam plerunque mentis incolumitatem deriuasse, quod quotidie etiam terè experimur. Nihilominus

minus nõ ideo perpetuam hanc esse regulam constituendam, docent nos ea, quæ supra ex Ecclesiastico, variisque scripturæ locis attigimus, vbi medicinæ vñs vehementer commendatur, quamuis nec omnibus eam expedire Deus permittat.

Adde quod ea est hominum imbecillitas, ac tenuitas, vt unde animum sumere, peccata tua agnoscere, ad Deum conuerti, ac meliorem vitæ suæ rationem inire deberent, ipsi tamen huius carnis pondere pressi non assurgant, sed deorsum potius ferantur; quorum calamitatis Ecclesia sacra, vt Mater benignissima miserata, solet pro his, qui morbo laborant, Deum deprecari, orationesque proprias proponere, ac Missam pro infirmis celebrandam decernere; vt hinc perspiciamus consilium, & studium Sanctæ Ecclesiæ illud esse, vt præcedente sancta oratione, alijs etiam præsidis, iustis tamen, & congruentibus, inter quæ est Medicorum opera, infirmorum valetudini prospiciamus: ac cum diuina voluntate in primis conuenientes, humanam tamen, ac congruentem sollicitudinẽ, receptaque in Populo auxilia minimè prætermittamus.

Vltimum, in quo solet Medicorum curatio condemnari, vt alia omittamus, illud est; quod disciplina hæc minimè certa, & quæ veritati respondeat: sed obscura potius, ac ualde fallax perhibetur, ita ut ei minime sit fidendum.

Primum enim aiunt non conuenire Medicos in originali causa morbi, vt præcipue eorummet authores testantur: ex quo necesse est, multa absurda sequi, cum aliter morbi illi, qui ex hoc, aliter qui ex illo principio oriuntur, sint curandi, pro ut ipsi indicare quærunt.

Deinde innumeras inter eos contentiones, in quibus pertinacissimè inter se se pugnant, quas vos optimè nostis, & scripti sunt hac de re varij à recentioribus commentarij; præterquam quod recentiores huius artis professores, loco pharmaci à veteribus medicis probati, nouum per sæpe substituunt, quod contrariam, nedum diuersam, plerunq;

a. Gal. lib. 1. de san. tu. m. 4.

b. Denton. 6.

c. Job 2.

d. Psal. 54.

e. Glor. in c. episcopi 11. q. 3. Glo. in c. Di. lect. 1. simia. 12. q. 1.

f. S. Tho. 2. 2. q. 83. ar. 2.

g. S. Thom. in pri. par. q. 117. ar. 2.

h. Ps. 103.

i. Isai. 38.

k. S. Tho. in Job. c. 14.

l. Adrian. quodlib. 12. q. 26.

m. Cap. cum prid. m. de renunciat.

n. Plin. lib. 4. epist. ad Maximu.

o. Hier. lib. 2. aduersus Iovin.

i. Cornel. Cel. lib. 1. de medic. Galenus lib. introdu. ff. sine medicus. c. 9. & in libro 1. sine pl. medic. c. 29.

k. Ioan. Manar. lib. 14. Epist. medicis. Epist. 11.

medendi vim habet. De quo cum multa etiam apud nostros relata fuerint; ostendentes, quod in nomine morbi, in remedio, in ratione curandi, aliisque multis grauissimis differentiis inter se discrepant, nos plura verba facere superfedemus.

Subijciunt alij, ea, quae ex India, Arabia, atque externo Orbe afferuntur, ad capienda ingenia inuenta esse, atque in remedio ea posita, ac magni aestimata, quae longe nascuntur, nec nobis gignuntur, immo ne illis quidem, alioquin non ea venderent.

Mixturas etiam medicamentorum a multis sepe damnatas fuisse, tum historicis, tum aliis, qui medendi artem professi sunt, prout de Erasitropho affirmat Plutarcus, & Galenus, & alij; Et in summa, medicinam omnem siue simplicem, siue compositam, noxiam potius esse humano corpori, satiusque fore ab illa abstinere ex ipsorummet Medicorum monumentis docere querunt.

Vnde illud prouerbum celebratum: Summa medicina est, non uti medicina. Hincque constat hominum millia multa, sine medicis vitam traduxisse, & Populum Romanum ultra sexcentos annos medicis usum non fuisse, Plinius tradit. Et de Babiloniis, Iberis, & aliis, varij authores idem referunt; quamuis non defint alij, qui id, & fortasse uerius, negant.

Verum, quamuis superius dicta magnorum non careant virorum autoritate, non tamen ea sunt, ut nos huius scientiae praestantiam, ac dignitatem in dubium vocandam, nedum damnanda putemus; cum praesertim de ea in sacris literis tam praecleara testimonia relicta legamus, veluti in Ecclesiastico cum dicitur; Honora medicum propter necessitatem; Etenim creauit illum Altissimus. Et deinde: A Deo est omnis medela. Et paulo post: Altissimus creauit de terra medicina, & vir prudens non abhorrebit illam. Et paulo post: Fili in infirmitate tua da locum medico, etenim illum Dominus creauit; & non discedat a te, quia opera eius sunt necessaria. Et apud Ieremiam; Nunquid

resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? Sed & in Euangelio dicitur: Non opus esse bene ualentibus medico, sed male habentibus. Et: Non egent qui sani sunt medico. Immo Saluator noster Christus Dominus a sacris scriptoribus, medicus saepe solet appellari.

Possimus hic multos commemorare Prophetas, Apostolos, Euangelistas, Martyres, & sanctos alios uiros, qui aegrotos sanarunt, non solum uirtutis gratia a Deo acceptae, sed tamquam medici, qui hac scientia floruerunt, & remediis huius ipsius facultatis usi sunt, quorum nomina cum ab aliis copiose relata fuerint, & uobis cognita esse sciamus, nos in praesenti praetermittimus.

Non desunt etiam plurimorum sanctorum, eorundemque eruditissimorum, tum Graecorum, tum Latinorum auctoritates: qui eximiam utilitatem, quam medicina humano generi affert, monumentis suis celebrarunt. Inter caeteros S. Basilius non uno in loco in eius laudem mire digreditur. Nam quaerens nunc quid ex uerae pietatis proposito sit, uti medicina, respondet: sicuti agricultura ad subleuandas uictus necessitates; & texendi ars ad indumenta homini necessaria; & aedificatio ad alia humani uictus praesidia, fuit a Deo indulta: Sic medicina ad corpus nostrum uariis noxiis expositum, curandum, atque ad operationes conualidandum fuit a Deo moderatore concessa. Idem in epistola ad Eustratium medicum, ait: Quis

quis artis istius uestra cognitionem, caeteris praetulit studiis, quae ad tuendam praesentem vitam faciunt, is mihi uidetur decorum aspectus solertis iudicij, siquidem quae pretiosissima omnium est uita, cum dolore esset transgredenda, nisi illam cum sanitate coniunctam habere liceret; sanitatem uero ars uestra suppeditat.

Sanctus etiam Gregorius Nazianzenus, comparans animarum medicinam, cum corporum curatione, quamuis illa ratione subiecti, & finis, & facultatis longe aliis omnibus scientiis anteferat, ab hac tamen, quae circa corpus versatur, varia sumit argumenta, quibus ostendit, ignem interdum, & ferrum, & asperiora

riora remedia sustineri, ut corpus integrum, incolumeque reddatur.

Eodem etiam argumento multa apud Damascenum in Paralellis legere est. Et apud Tertullianum scribentem: Est haec peruersitas hominum, salutaria abijcere, medicamina vitare, ac mori citius, quam curari desiderare. Vnde medicina praesidium cum plures refugiant, plures stulti, plures timidi, & male uerecundi facti sunt. Et apud alios Theologos, quam plura, quae huc pertinent, perspicui utiliter possunt.

Praeter haec, notum est, etiam in iure ciuili, in iure Pontificio, in aliisque disciplinis, magno cum honore, ac celebritate, huius scientiae necessitatem, & utilitatem recenseri. De cuius encomijs, quoniam praecleara multa a uarijs authoribus collecta inueniuntur; nos amplius de his dicere superfedebimus, cum & usus ipse antiquissimus Hospitalium, Xenodochiorum, & Nosochomorum, & aliorum locorum: in quae languentes, & afflicti omnium morborum generibus, magna miseratione, & pietatis exemplo quouis tempore suscipi, & curari, & nutriri solent. non obscure hanc medendi consuetudinem omnium ferè nationum perpetuo extitisse testetur.

Negari id quidem non potest ad eam apte, & scite profitendam, atque exercendam permulta esse necessaria, quae non facile in unumquemque cadunt. Vnde illud celebre dictum: Vita breuis, ars longa, iudicium difficile. Ex quo factum est, ut cum per facile cuique uideatur, se medicum profiteri: difficillimum tamen sit, dignum se, atque idoneum Medicum praestare; atque ideo ea, quae saepe a censoribus huius artis animaduersa sunt, non ad medicinae facultatem, sed ad Medicorum quorundam imperitiam, & insipientiam arguendam certum est pertinere; cum arduum perquam sit in tam uario, ancipiti, fluctuata rate perpetuo nauigare.

Quid igitur concludendum? Medicos, ut ait Ecclesiast. honorandos, quos Deus instituit, itaque eos accersendos,

tanquam Dei ministros, ad quos diuino primum fratri auxilio confugiamus; non sicut Aza Rex fecit, quod in themate proposuimus, qui in infirmitate sua non quaesuit Dominum, sed magis in Medicorum arte confusus est. Hic enim Rex quoniam abusus est potius hoc praesidio, nec ut Dei beneficium agnouit: sed totum se humanis applicuit remedijs, nulla Dei habita cogitatione; Deus illum neglexit, & mortuus est. At uero Naaman Syrus curatus fuit a lepra lotionem aquae. Et Ezechiae ulcus sanatum est superimposito ficuum cataplasmate. Et S. Ioannes Euangelista usus dicitur balneo, abluitionis gratia, quod ad sanitatem aliqui referunt. Imò Christus Dominus luctum imposuit oculis caeci, ut collyrium, & instrumentum sanitatis, quamuis ipse eo non indigeret, qui mirabiliter sanabat: uti tamen uoluit, tum (ut quidam aiunt) ad indicandum medicinae usum, tum ad maiorem suae uirtutis declarationem, qui medicamento potius rei naturae contrario sanitatem inducebat.

Quapropter ut finem tandem faciamus, erat nobis in animo aliqua in unum colligere, quae ad ueram, ac Christianam exercendam huius artis disciplinam conducere uidentur: ut ea uobis ante oculos assidue uersarentur, quibus industria uestra, & labores, amplissimis praemijs a summa Dei liberalitate compensarentur.

Verum cum haec uobis partim profumma peritia, ac prudentia uestra sint nota, partim summorum Pontificum constitutionibus, Innocentij III. & Pij V. & Gregorij XIII. comprehensa; partim demum a sacris Theologis ad uestram instructionem, ac salutem collecta. Et denique non nulla alia in libello nuper edito, de Christiana medendi ratione, conscripta fuerint: haec uobis repetenda minime censemus. Pauca quaedam tantum promuneris nostri ratione, atque erga uos studio attingentes.

Primum est, ut sicuti Parochi animabus curandis fuerunt instituti, assiduè illorum saluti inuigilare debeat,

a. Tirag. de nobil. c. 31. nu. 448. b. Tirag. supra num. 470. c. seq. d. Plin. li. 24. c. 1. & lib. 29. f. 1. e. Plin. li. 4. Sympos. 9. 1. Plin. sup. lib. 22. c. 25. Galen. lib. 3. Method. meden. c. 2. f. Corn. Cel. lib. 5. Plutar. lib. de sanit. tuæ. g. Plin. li. 19. c. 1. h. Franc. Kalles. de sacr. philos. c. 74. i. Eccl. c. 30. k. Ierem. c. 8.

k. s. Matt. 9. s. Marc. 2. s. Luc. 5. l. Cyril. li. 7. contra Iul. tom. 2. S. August. in psal. 58. & 103. m. Ambr. ser. 28. de Qua dragesima. S. Ignatius in epist. ad N. phes. m. Tirag. d. nobil. c. 31. nu. 81. 82. & seq. n. S. Basilius regul. fessus discip. interrog. 55. o. S. Basilius epist. 80. p. S. Gregorius Nazian. in Apolog. 1. pag. 53. ubi Elias, q. S. Ambr. psal. 118. serm. 22. Et c. contraria. de cons. dist. 5.

h. 4. Reg. 5. a. i. 4. Reg. 20. k. Euseb. lib. 4. c. 24. l. S. Io. c. 9. m. Frac. Valles. de sacra Philos. cap. 39. n. S. Hieron. in c. Isaie 38. o. Cap. cum infirmitas. de penit. p. S. Gregorius lib. moral. 12. tit. 14. c. 2. & tit. 22. c. 4. S. Antonius in 3. part. tit. 7. c. 1. Summif. in verb. Medicus. Nauar. in Manual. tit. 25. n. 6. q. Baptista Coarom. Imolen. de Christiana medendi ratione.

nec quicquam prætermittere, quo possit illorum incolumitas adiuuari: cum tamen sciant recte viuēdi, atque in virtutibus proficiendi subsidiū, à Dei providentia, ac misericordia in primis pēdere. Sic Medicos ad curāda corpora constitutos, obstringi quacunq; possint industria, ratione, ac etiā consilio, morbo laborantibus opem ferre; sibi nihilominus persuadentes, illorum sanitatem, aut interitum à Dei beneplacito pendere, qui dixit per Prophetam suum: *Ego occidam, & viuere faciam: ego percutiam, & ego sanabo: & non est, qui de manu mea possit eruere.* Et ideo faciles successus, non à sua curatione, sed à Dei gratia agnoscendos, eidemq; tribuendos esse.

Secundum est; ut sicuti Parochi præter examen de eorum doctrina sumptū, habent præscriptos Canones, decreta Conciliorum, aliasq; constitutiones, quibus in munere suo obeundo hæere debent, nec arbitrato suo alia temerè aggredi. Sic Medicos oportet non rudes, atque imperitos ad curationē accedere; sed theoreticè, ac practicè omnia nouisse, quæ sunt necessaria, nec à recepto probatorum Medicorum instituto temerè discedere; & præter iuramentum Hippocratis ab ijs fideliter custodiendum, cætera quoque ab eisdem, dum ad Medici Doctoris gradum proucherentur promissa, integrè obseruari debere.

Tertium: cauendum illis monemus à fallaci illa sententiā, quam Plato aliquando protulit; dicere publicis medicis uti mendacio pro medicamento ad cōmunem utilitatem. Nam tamerisi non defuerunt olim aliqui ex Christianis etiam auctoribus, qui mendacium publicæ rei causa excusari posse censuerint; attamen postquam sancta Ecclesia decreuit, in sacris literis cautum esse, nemini licere, etiam pro alterius vira memiri; rhodididem à Catholicis, Deumq; timentibus Medicis seruandum omnino erit, quod communiter etiam à Theologis probatum esse videmus.

Quartum; ad eiusdem curati similitudinem: sicuti enim ille non solum sancta Sacramenta, atque alias spirituales medicinas plebi suæ ministrare debet; sed etiam cum Dei minister sit, curare, ut suo ipsius exemplo, ac morum disciplina, eò facilius alios in via Domini instituat. Sic Medicus cum in curādo corpore sit Dei minister, ad id delectus, ut hoc Dei opificium conseruet, ac quasi fugiens retineat; debet se talē in vitæ suæ actionibus probare, ut à Dei timore, ac præceptis pēdere dignoscatur; hincq; si frugalitatem, temperantiam, & abstinentiam alijs frequenter suadet: ipse eadem sectetur, & suo exemplo cæteros ad eandem disciplinā amplectendam impellat: omniaq; ea auerferet, quæ in exercenda arte sua, Deo possunt displicere.

Quintum; quemadmodum instrumentum non potest deferre actionem principalis agentis, nisi idoneū sit, ac opus in quod fertur, bene præparatū: ita cum Medicus non solū sit Dei, qui operatur principaliter vitam, & mortem, instrumentum animatum: sed etiam alijs inanimatis utatur ad id instrumentis, veluti potionibus, pharmacis, & linimentis; utiq; nō potest sanitatē per hæc instrumenta ad ægotū deferre: nisi ea nō solū integra, ac quantū in eo est, recte se ex medicorum arte habentia fuerint; sed etiam in ijs adhibendis omnis cesset superstitio, dæmonū inuocatio, aut praua quælibet observatio; pariterq; curare debet, ut infirmus ad ea percipienda sit bene comparatus, ac iuxta Cōstitutiones Apostolicas Deo se per confessionis Sacramentū conciliauerit, quod supra etiam attigimus.

Sextum: cum agnoscatis artis vestræ propriū esse, sanitatē aliorū præseruare; seu amissā restituere, ac morbos expellere. propterea cauendū vobis maximè memoramus, ne forte Cacodæmonis insidijs prauus vllus vnquā animo vestro subrepat appetitus nouarū agritudinū quacūq; specie, siue experientia sumenda, siue doctrinā ostēdendæ, siue luctiquarēdi studio, quod impiū nimis esset:

b. Deuterum. 32.

b. Plato, lib. 3. de Rep. circa princip. c. Super eo. de vsuris. & c. nequis arbitretur. cum seqq. 22. q. 2.

d. S. Tho. 2. 2. q. 110. artic. 3. Magist. 1. 3. dist. 38. vbi S. Bonauen. Catechism. Rom. in 8. præcepto. Aut. obseruat. in 10a. Cassian. Roma impress. in colla 17. pag. 740. Ioan. Molan. in lib. 1. de fide hereticis seruanda. cap. 5.

e. Bulla Pij V. et Greg. XIII. Io. Molan. lib. de pijs testam. cap. 48.

esset: cū imo sanctos martyres Cosmā, & Damianū vobis aliqua saltem ex parte imitādos pponere debeatis, qui à Græcis ἀδάργυροι vocati fuerunt, quoniā gratis, & nulla mercede accepta medebantur. Vnde tales vos quoq; saltem erga inopes, & afflictos præbere cupimus, ad sanctorum horum imitationem.

Deniq; sicut solent Medici vere amātes, & studiosi aliorū sanitatis, eos etiā dū benè ualent, admonere, ut à nimio æstu solis, à vino vehemētiore, ab acerbioribus pomis, atq; eduliis noxiis abstinēat, ne morbū cōtrahant. Sic opportunè uos eosdem instruere debetis, ut animi morbos, ac vitia declinent, ex quib; corporis ægritudines subsequi, autho-

res vestri, ut nostis, expressè tradiderūt. Et ex sacro Euang. quo dicitur: *Ecce sanus factus es.* euidentis est ob peccata, & Dei offensiones, infirmitates, ac languores, quādoq; generari. Idcirco vos, officij vestri esse memineritis, frequēter eos qui curæ vestræ cōmittuntur, admonere, & hortari: ut à vitæ turpitudine, ac sceleribus, se maximè abstinēat: & vos itē exemplo cōtinentiæ, & sobrietatis vestræ eosdē confirmare. Ita enim fiet, ut tum ope artis vestræ, tum saluberrimis monitis, homines illa duo maxima, & generi mortalium optatissima consequantur, ut sit mens sana in corpore sano; gratia in primis, & benignitate Domini nostri Iesu Christi. Amen.

a. Plat. lib. 3. de Rep. Galen. lib. quod animi mores corp. iuper. sequantur cap. 6.

b. S. Ioan. 5. vbi Cor. Ian. sen. & S. Aug. lib. de fide, & operib. tom. 4.

SERMO NONVS.

Ad Scholares Academiae Bononien.

Bonitatem, disciplinam, & scientiam doce me. Psal. 118.

VAE à me officia vniuerso huic populo, singulisq; illius ordinibus, pro pastoralis munere deberi intelligo; ea vobis (Dilectissimi) multo magis, ac dupliciter quodāmodo præstanda esse agnosco. Nam præter generalem illam officij mei rationem, quæ vobis cum alijs, qui in hac ciuitate degunt, communis esse debet; ut omnes scilicet assidua pietate, beneuolentia, ac sollicitudine complectar: accedit singularis alia vobiscum necessitudo, quæ iure proprio partes meas, atque operā omnem exposcit. *Debitor sum*, dicebat Apostolus, *Græcis, ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus.* & tamen notum est, eum erga Corinthios multo plus studij gessisse, cum dicat: *In gratia Dei conuersatus sum in hoc mundo, abundantius autem apud vos.* Et rursus: *Ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.* Quod & erga aliquos etiam alios eum ostendisse, eiusdē declarat Epistolæ. *Credo vobis non ignotum esse, me*

a. Ad Rom. cap. 1.

b. 2. Cor. 1.

c. 2. Cor. 2.

d. Epist. ad Timot. ad Titum, & ad Philimon.

olim militiæ vestræ tyronem, iisdem vobiscum studijs educatum, in iisdem Gymnasijs versatū, ipsum adolescentiæ cursum vobiscū traduxisse; postea etiā publicè profecti munus per aliquot annos in Gymnasio vestro exercuisse.

Hoc initio sermonis nostri dictum esse volumus, ut intelligatis nostram erga vos beneuolentiam longè esse antiquissimam; nosque tum studiorum similitudine, tum vitæ societate, tum quotidiana penè olim consuetudine, vobis fuisse coniunctissimos. Quod si aliqua deinde nobis honoris, aut dignitatis accessio diuina bonitate facta fuit; scitote parem quoque benedicti vobis merendi voluntatem accessisse: præcipue verò cū Episcopale munus, regendæq; Ecclesiæ Bononien. cura nobis demandata fuit; cogitantibus simul, erga eos, quos tātoperè dilexissimus, eo maiore etiā beneuolentiæ vim in hac pastoralis cura esse declarandam.

Suspicitur hic fortasse aliquis ex hoc sermonis ingressu argui posse, esse aliquid in moribus, vitæque vestrae instituto, quod nostra indigeat animaduersione. Sicuti enim aduenienti-

bus Medicis, & serio cum aliquibus agentibus; indicium est, morbos ibidem non deesse, qui curandi sint. Sic Episcopus visitans Ecclesias, Sodalitates, Collegia, piaq. loca: quorsum hæc agit? nisi ut admoneat, emendet, reformet, & coerceat, quæ oportuerit? Pariter igitur, cum in præsentis Archiepiscopus ad vestrum se ordinem conuertens, illum officiose incipiat alloqui; profectò hoc primordio indicare videtur, aliquid se in cœtu vestro agnoscere, quod muneris sui partes desideret.

Hic quæso animaduertite (Charissimi) pro vestro ingenio, & humanitate, neminè hodie esse, qui si paulo liberius de rerum statu, hominumq. institutis loquamur, iure negare possit, præsentia tempora multum à præteritis differre; multaq. hodie (per Dei gratiam) in melius cõmutata inueniri, quæ olim nimium collapsa, ac relaxata conspiciantur.

Immo ut rem totam clarius aperiam: quæ circumfusa hominum mētibus caligo videbatur, ut videntes non viderent, & intelligentes non intelligerent, eã, certū est, post effusam Trid. Concilij lucem, extenuari, ac paulatim homines à tenebris oculos attollere, rebusq. suis decentius multo cauere cæpisse.

Nam si repetamus sublimiores quosque & præstantiores in Christiana Republica gradus, incipientes ab Episcopis, Canonicis, Sacerdotibus, à Regularibus, atque ab vniuerso Clero: à Beneficiorum collatione, à Diuinorum celebratione, à cultu Ecclesiarum, tum à laicorum disciplina, ab eorum sodalitatibus, à cura familiari, à filiorum educatione, à matrimoniorum celebratione, & descendamus vsque ad milites, tanta olim licentia operam suam profitentes; certè multa memorare licebit fœde inquinata, ac deprauata, quæ hodie sanctiori norma dirigi, ac instaurari cæpta dignoscuntur.

Et quod pluris faciendum est, non ægreferunt homines recens hoc viuendi institutum; mirantur potius, & eru-

bescunt, se tali obrutos pridem caligine, in tanta diu sepultos ignoratione iacuisse: gaudent nunc, exultantque, cum nouam huius seculi faciè inchoatam intuentur; & quæ fieri nunquam potuisse existimabant, nunc nō magno negotio, in hominū mores inducta, cõmuniq. populorum plausu excipi cæpta conspiciunt.

Nec ista in Vrbe Roma tantum, atque apud Sedem Apostolicam celebrari; sed in alijs quoque nobilibus Italiae, & cæterarum Prouinciarum ciuitatibus propagari, ac quotidie efflorescere audiuntur, quæ dexteram cælestis auxiliij sibi impertitam fuisse prædicant.

Igitur ut ad vos redeamus (Adolescentes nobilissimi) si quis hūc reliquarum rerum cursum respiciens, nōnulla quoque in cœtum hūc vestrum, ob cõmunem illam temporum calamitatem labētisq. æui de cursum irrepsisse suspicaretur, quæ ad meliorem essent normā redigenda; nullam (opinor) ordini vestro iniuriam faceret, non vos aliqua in re offenderet iniquè.

Sed quænam hæc sunt, subdat aliquis, quæ emendatione aliqua in præfenti egere videantur? Nos non id agimus, ut errata, si qua latent in nobilissimo hoc vestro consensu, vobis ante oculos statuamus: vos ipsi pro ingenuitate, ac prudentia vestra, rectius ea potestis animaduertere. Id tantum vos pro paterna charitate, & veteri erga vos beneuolentia, & hortamur, & monemus, & quàm maximè possumus suademus, ut vos non tantum scholares, sed Christianos scholares esse memineritis. Prima, quam professi estis militia, Christiana est; prius vos huic nomen dedistis; prius vos eius legibus sacramento obstrinxistis. Cauete nunc, ne dum scientiam toto pectore amplectimini, in eaq. meliorem, aut fortasse totum ætatis vestræ cursum consumistis; turpiter à pristina illa defecisse videamini. Bene enim monuit S. Chrysostomus^a. Adolescentibus in ludo litterarū positis, non tam placent solida,

^a. S. Chrysost.
in Prolog. in
S. Math.

quàm picta: & pulchra potius, quàm vtilia sectantur: nec tam agentia diligunt, quàm sonantia: & magis gaudent foliorum amœnitate conspergi, quàm fructuum vberitate nutriri.

Dicetis ergo; quid tandem nobis faciendum suades, ut posthac vberiores, & fructuosiores in studiis progressus faciamus? Nihil sanè ad id aptius, nihil accommodatius censerem, quàm quod illis verbis comprehenditur, quæ per os Davidis à Spiritu sancto dicta sunt^a: *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.* Quibus vera Christianæ scientiæ adipiscendæ methodus, ac litterarum cognitionem hauriendi regula, continetur.

Sicuti enim qui arduas rupes quærunt ascendere, ac difficilia loca penetrare, non fortuito illuc iter arripiunt, sed fidis ducibus, ac præfidiis se præmuniunt. Sic qui laboriosam virtutis semitam ingredi, ac doctrinæ thesaurum absconditum eruere, sibiq. illius opes comparare expetunt; cum rem minime vulgarem, aut ad manum paratam aggrediantur: sed quæ multo labore, non leui industria, ac Dei in primis auxilio, qui Dominus scientiarum dicitur, indigeat; debent sibi persuadere, certos, ac proprios gradus esse constitutos, per quos ut eò perueniatur, Christiano homini prudenter sit incendum. Hi autem sunt illi, quos Propheta sibi à Spiritu sancto veluti dictatos fuisse declarat, cum ait: *Bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me.*

Noueritis igitur dilectissimi, eos qui in studijs proficere, ac scientiam litterarum consequi cupiunt: primum debere, hoc sibi bonitatis fundamentum constituisse, sine quo quamuis ædificium in altum quandoque surgere posse videatur; attamen quàm lubrica, & inanis ea spes fuerit, statim detegitur; cum illud rimas agere, nurare, ac ruina minari incipit, ac denique tamquam nullo innixum robore, rueret conuenit. Præcedere igitur cum omnino debeat hoc bonitatis præsidium;

cauendum in primis est, ne eius imagine quandoque decipiamur, cum tripliciter hæc bonitas nuncupetur. Prima est bonitas, quæ naturalis: Altera, quæ moralis: Tertia, quæ spiritualis siue lupernaturalis appellatur; quarum singularum mentio per similitudinem quandam in sacris literis inuenitur, ut Sanctus Chrysostomus adnotauit^b. Nam cum apud Sanctum Matthæum legatur^c: *Sunt Eunuchi, qui de matris utero sic sunt nati*; hic bonitas naturalis. *Sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus*; hic bonitas moralis. *Sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnū cælorum*; hic bonitas spiritualis indicari videtur.

Inter hos igitur tres gradus, cum BONITAS spiritualis sit, quæ Christiano homini præcipuo in pretio habēda, ac plurimi facienda est: declaranda nobis sunt notæ quædam singularū, ne earum similitudine fallamur, ac in obtinenda spirituali, eo magis nobis laborandum esse sciamus. Sunt enim quidam temperamento quodam corporis sic constituti, ac ita quodammodo nati, factique videntur, ut nesciant cuiquam nocere, vniquam irasci, sint pacifici, continentes, & officiosi; quæ quidem quamuis laus aliqua sit, quia tamen non ab industria, aut labore vllō proficiscitur, verum virtutis nomen nō meretur, ut ait Sanctus Chrysostomus dicens^d: *Multos possum ostendere, qui suapte natura mulierum abhorrent consuetudinem, easq. ut abominabiles fugiunt; hos ne dic quæso continentes appellabimus; hos laudibus prosequemur? minime. Continentia est, voluptatum stimulos superare: & in bellis, maxima certamina clarissimos triūphos pariunt, non quando nemo resistit.* Et aliter de bonitate animantium, seu arborum, aliter de hominum bonitate iudicamus; nam ut ait S. Ambrosius^e: *Illares, quod bona essent, à natura fuerunt constitutæ; sed hominibus bonitas, ex electione, labore, & voluntate, quam Deus adiuuat, obuenit.* Vnde S. Chrysostomus inquit^f: *Sicut bruta, virtutum, quas habent, mercedem, aut laudem capere non debent. Sic homines, si horum aliquid à natura habuissent;*

^b. S. Chrysost.
in cap. 19.
S. Math.
homil. 32.

^c. S. Math.
cap. 19.

^d. S. Chrysost.
homil. 35.
in cap. 9.
S. Ioan.

^e. S. Ambrosius
lib. 1. in
virg. c. 3.

^f. S. Chrysostomus
homil. 13 ad op.
Antioch.

natura enim munera, non habentium, sed datoris sunt laus & commendatio.

Secunda est BONITAS, quæ moralis vocatur, quæ ad virtutem propius accedit, quatenus ex electione prodijt, & habitum immobilem fuit adeptâ; quia tamen caret circumstantia vltimi finis; cum eò non dirigatur, vt Deo seruiat, & legi eius obediat, non meretur illa veræ bonitatis nomen, cum radix merendi sit charitas: Charitatem autem sanctus Augustinus vocat a, animi motum ad diligendum Deum propter Deum, & proximum propter Deum. Hincq. dicit idem Sanctus Augustinus b: Multi sunt, qui secundum quandam vitæ huius consuetudinem, dicuntur boni homines, boni viri, bona femina, innocentes, & quasi obseruantes ea, quæ in lege præcepta sunt, deferentes honorem parètib; suis, non machantes, non homicidium perpetrantes, non furum facientes, non falsum testimonium aduersus quenquam perhibentes: & cætera, quæ in lege mandata sunt, velut obseruantes. Quia verò ista omnia, quæ faciunt, nesciunt ad quem finem referant, inaniter faciunt; Si enim per ostium non intrant, quid prædest eis? unde gloriantur?

Tertia sequitur BONITAS, quæ vocatur spiritalis, quæ vera est, & meritoria, & Deo grata, quâdo ex spiritu illo interiore nascitur, vt soli Deo placeat, qui verus est fons, & author totius bonitatis. Nam ut scribit S. Dionysius: Sicuti aqua, vt viuâ dicatur, necesse est, vt coniuncta sit, & continuata cum suo principio; alioquin aqua est quidem, sed non viuâ, at intermorta. Sic hominum bonitas à diuino fonte debet exurgere, & cum eodem fidei, spei, & charitatis motu coniungi; vnde dicebat Isaias c: Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

Requirunt etiam alia nonnulla, quæ hic breuitatis causa non persequimur; sufficit enim intelligere, id potissimum in ea requiri, vt in Deum actiones suas referat: & quicumque studijs operam rectè, & vtiliter dare cupit, ille à Deo ingenij lumen, laboris vires, assiduitatem, atque fructuosam præceptorum in-

dustriâ præcetur; tum quicquid ex studijs suis boni egressurum est, id à Deo, vt bonitatis omnis auctore agnoscat, omnemq. vitæ suæ actiones eò dirigat, vt in coelis cū illo æternis bonis perfruatur.

In hac autem bonitate assequenda, eo acriore vobis est impetu nunc contendendum, quo magis, vt ait S. Ambrosius d: Vicina est lapsibus adolescentia, quia variarum æstus cupiditatū, seruore calentis inflamatur ætatis. Et S. Hieron. ad Nepotianū inquit e: Sicut ignis in lignis viridibus suffocatur: ita sapientia adolescentia reurationibus, & libidine impedita, non explicat suum fulgorem: nisi labore, & studio, & oratione, incentiuâ iuuentutis vitia repellantur.

Hoc iactò fundamento, quod potius interiorem renouatæ voluntatis vim respicit, tunc sequitur secundus ad scientiâ gradus, qui dicitur DISCIPLINA: Cuius nomen latè patet non solū apud gentiles authores, sed etiâ in sacris literis. Nam pro eruditione, pro coertitione, pro consuetudine, pro instituto viuendi, pro moderatione, & alijs modis accipitur. vnde illud f: Apprehendite disciplinam, nō quando irascatur Dominus. Et g: Disciplina tua correxit me in finem. Et h: Disciplina tua ipsa me docebit. Et i: Tu vero odisti disciplinā. Et scripsit S. Cyprianus de disciplina, & habitu virginū. Et S. Augustinus de disciplina Christiana. Et Boetius de disciplina scholarium; & alij multi hoc titulo.

Nos his omissis, dicimus hoc loco disciplinam ex sanctorū etiam authorum sententiâ rectè accipiendâ videri pro ea exteriori virtute, quæ necessaria homini est ad vitia, obscœnitates, intemperantiamq. omnem fugiendam, ad bonos mores suscipiendos, ad societatem honestam, ac probitatem, innocentiam, integritatemq. in omni cōsuetudine retinendam; ita ut quemadmodum homines multi ex habitu, idiomate, moribus, & viuendi instituto, cuius regionis, cuiusue professionis sint, ab ignotis etiam facile distingui possunt. Sic scholaris quocūque sit loco, quicquid operis agat, quicquid audiat, quicquid scribat,

d. S. Ambr. offic. lib. 1. cap. 17. & c. 47.

e. S. Hieron. epist. 2. ad Nepotian.

f. Psal. 2.

g. Psal. 17.

h. Psal. eod.

i. Psal. 49.

k. S. Antoninus in sum. tom. 3. c. 1. s. 2.

bat, quicquid legat, si disputet, si præceptorem comitetur, si in Gymnasio sit, si publicas, si priuatas Academias frequentet, idem, ac sui similis vbique conspiciatur: videlicet, vt Christi Saluatoris sui in primis discipulus dignoscatur, cum sancto eius timore perpetuo cōiunctus: ab eoque veram hausisse disciplinam, atque in ea profecisse, planè intelligatur.

Huic disciplinæ se Sanctos omnes tradidisse, atque hanc adolescentibus vt maximè necessariam suasse nouimus. nam inter cæteros S. Cypri. scriptum reliquit a: Sicut fructus non inuenitur in arbore, in qua flos prius non apparuit; sic in senectute honorem legitimum consequi non poterit, qui in adolescentia disciplina Christiana cognitione non laborauit.

Verum quoniam præter hæc, alia multa ad hanc disciplinam pertinentia, vobis tradenda essent maximè necessaria, & quæ paucis compræhendi nequeunt, atque vsu potius ipso, quàm sermone solent se in mores insinuare: operam dedimus ad maiorem, & certioram vestrum profectum: vt nobilis quædam, ac præclara societas titulo PERSEVERANTIAE institueretur. Cuius præter nos ipsos, qui eam ex animo sumus amplexuri, alios etiam vobis ductores insignes adiungere decreuimus, qui vos per hanc morum semitam, summa facilitate, & iucunditate etiam deducant, prout seorsum ex breui Commētariolo nostro paulò post vobis tradēdo, intelligetis. Hortamur igitur vos in Domino, vt tam honorificam rei benè gerendæ occasionem alacri mente arripiatis.

Vltimus est gradus à Propheta vobis expositus, qui in scientia cōstitutus est, ad quam post præsidium duarum virtutum, quæ supra memoratæ sunt, bonitatis scilicet, & disciplinæ, accedendum est, quæ quoniam tanquàm apex laborum, & exercitationum vestrarum, censeretur solet; cum hanc ob causam vos, & scholares, & literarum studiosos, & Academia Bononiensis milites profiteamini. Ideò cum valdè patens sit hic campus, in quo vos exercere debetis, va-

riisque feris, & monstris expositus: ac lubricum valdè solum, per quod est incedendum, nisi cautè admodum, & circumspèctè vobis hunc cursum perficiendum proponatis; propterea non possum ex multis non quædam saltem vobis attingere: quibus obseruatis tutius, ac felicius, hoc vobis debeat iter succedere.

Idcircoq. quoniam externarum scientiarum, gentiliumque facultatum curiositas solet sæpè nobilia ingenia à proposito sibi cursu diuertere, atque ad inutilia studia allicere; monemus vos, id memoria retinere, quod de se ipso testatur S. Hieronymus, & apud Gratian. in Decreto relatum est c; illum scilicet, cum plus æquo se gentilium auctorum lectioni tradidisset, grauitè correptum fuisse. Et in Carthaginensi Concilio scimus gentilium librorum vsum non omnibus permissum fuisse.

Quid ergo si & vobis honesta aliqua, & modesta ratio proponatur, quæ non liberalium artium studia interdicit, nec bonorum à vobis auctorum lectionem abscindat; sed veram in illis versandi, atque proficiēdi rationem demonstrat?

Nam & Moyse omni Aegyptiorum scientia eruditus fuisse perhibetur; & David in Babylone, Chaldæorum doctrina præstitisse; & Paulus ipse Apostolus, poetarum græcorum testimonijs, veluti Epimenidis, Arati, & Menandri vtitur: & Orthodoxi Patres nostri tum græci, tum latini, adeo huiusmodi scientijs claruerunt, vt eos illis excelluisse nemo sit, qui ex eorum voluminibus non agnoscat.

Verum quia hæc cautè admodum, & magno iudicio amplectenda esse ijdem tradiderunt, & exemplo suo docuerunt; ideò nos quædam ex ijs nunc attingenda esse censuimus, quæ vobis non mediocri vsui futura esse speramus. Scripsit S. Basil. vt multi vestrum nouerunt, egregium libellum ad adolescentes d: Quomodo ex libris gentilium proficiant: vtens inter cætera ea similitudine, quod sicuti apiculæ diuersis insident floribus, & sparsim ea tantum decerpunt, vnde fauum, & mel conficiant. Sic ex Ethnicorum

a. S. Cyp. lib. de 12. abusionibus seculi c. 2.

Supra part. 5. fol. 364.

c. S. Hier. in Epist. ad Euseb. lib. 22. Et apud Gratian. in c. legimus. diff. 37.

S. Hier. in Epist. ad Marcellinum orat. 84.

d. S. Basil. homil. 24. ad Adolescentes.

a. S. Aug. lib. 2. de doct. tri. christ. cap. 7.

b. S. Aug. tract. 45. in S. Ioan.

c. Isa. c. 12.

d. S. Basil. homil. 24. ad Adolescentes.

eorum libris ea sunt sumenda, quæ ad virtutes excitandas, mores inducendos, ac Christianam pietatem promouendam prodesse possunt. Alia etiam multa addidit S. August. monens, ut sicuti populus Israel ab Aegyptijs vasa aurea, & ornamenta pretiosa abstulit; idola autem, ac superstitiones falsas ijs reliquit. Sic nos ex secularibus libris, quæ vera sunt, tanquam de metallis quibusdam diuinæ prouidentia, quæ vbiq; infusa est, in usum nostrum transferamus, ac ab ijs tanquam iniustis possessoribus vindicemus.

Hincque in libro confessionum a tractatam adolescentiam suam deplorat, quod nimium curiosis scientijs non eo, quod decuit, consilio traduxerat. Et in libris retractationum b accusat se, quod nimium quandoque tribuerit secularibus disciplinis. Et in Epistola ad Memorium Episcopum scribit e, minimè vocandas esse eas liberales artes, quæ non liberant hominem à peccati seruitute, nec in veram afferunt libertatem: ut alios multos omittamus, qui hoc argumentum ad reuocandos studiosos ad veram scientiarum cognitionem eruditè, & copiosè persecuti sunt d.

Et quia tempus non patitur ut cætera, quæ ad rem pertinerent, nunc persequamur, & speramus etiam, Dei gratia largiente, qui vobis lumen suum enixè petentibus non denegabit. Nolumus nos vnum hoc, tanquam sigilli loco præmittere, quo mens vestra in calce; sermonis huius sit obsequanda.

Etenim præclaram vobis afferimus sententiam sancti Bernardi, qui exponens verba illa Apostoli Pauli ad Cor. e

Qui se putat aliquid, scire nondum scit, quomodo oportet eum scire: ait, Apostolum animaduertentem Corinthios elatos maxime opibus ingenij, eloquentiæ flumine, & scientiarum varietate, criminibus simul affluere, & emendatione magna indigere, cum eorum doctrina profus inanis esset, protulisse hæc verba: *Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo oportet eum scire.* Hinc S. Bernar. in sermone suo in Cantica ait; *Studia, & scientiæ ex fine præcipue commendantur, aut damnantur. Nam f: Qui scire volunt eo sine tantum ut sciant, turpis curiositas est; Qui scire volunt, ut sciatur ipsi, turpis vanitas est; Qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus, turpis questus est. Sed sunt quoque qui scire volunt, ut adificent, & charitas est; Et item qui scire volunt, ut adificentur, & prudentia est.*

Cum igitur ad aliquos ex his veluti fontibus vniuscuiusque studia, & confitua referri soleant; duo illi tantum christiano homini probandi sunt, qui vel prudentiam, ut salutem suam profint; vel charitatem, ut alios iuuent, sibi proponunt, & nunquam scientiam à conscientia sejungunt. Quod vos Deus consequi posse largiatur, gratia, & benignitate

Domini nostri Iesu Christi,
qui est Dominus dominantium, &
viuit ac regnat in seculis
seculorum,
Amen.

f. S. Bernar.
serm. 36. in
cantica.

SERMO DECIMVS.

Ad Societatem studiosorum Perseuerantiæ.

Audite filij disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Prouerb. 8.

In die Natiuitatis B. Virginis.

HAEC sunt verba epistolæ, quam hodie in sacro missæ in honorem beatæ Virginis sancta recitat ecclesia, de sapientissimi Salomonis volumine desumpta, quæ nos opportuna maxime huic loco esse existimauimus, propterea quod cum ad vos (dilectissimi) qui scientiæ studia colitis, & qui sodalitatem vestram beatæ Virginis patrocinio pridem consecratis, sermo hic noster præcipue dirigatur; nihil aptius, aut commodius à nobis fieri posse duximus, quam si ex Sapientiæ libro eandem gloriosam Virginem vobiscum loquentem, ac studia vestra instituentem induceremus; ut sicuti Natiuitatis illius hodie à nobis memoria celebratur; sic eandem audiatis nouam quandam virtutis, & gratiæ adipiscendæ rationem vobis proponentem, per quam hodie vos quoque illi occurrere, atque cum ea coniungi incipiat is.

Quid ergo ait? *Audite filij disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam.* Tria sunt paucis his verbis comprehensa, quibus perfecta studiorum vestrorum ratio continetur: ostendunt enim finem vobis propositum: tum media, quibus ad finem perueniatis: demum qua ratione adeptum finem diutissime retinere valeatis. Finis est, *Estote sapientes*: medium est, *Audite disciplinam*: extremum illud, *Nolite abijcere eam*: quibus verbis virtus perseuerantiæ continetur, & præclara instituti vestri insignia celebrantur.

tur. Nunc singula ordine persequamur.

Primum est, **AVDITE DISCIPLINAM**: Quid est disciplina? hoc nomen multipliciter sumi solere apud varios auctores satis notum est. Siquidem tum ad veram rerum cognitionem hauriendam, tum ad animi comparandum affectum, omnesque sensus ex præscripto rectæ rationis conformandos soleat pertinere a. Vnde varij libri de disciplina Christianorum, virginum, scholarium, atque aliorum conscripti fuerunt.

Nos his omissis, dicimus disciplinæ verbum ex eorum nominum genere esse, quæ ad aliquid dicuntur, & ad aliud referri solent, sicut pater, & filius: dominus, & seruus: doctor, & discipulus; unde disciplina dicitur ea ars, seu facultas, quæ discitur, doctrina, quæ docetur; disciplina discitur à discipulo; doctrina docetur à doctore.

Ait ergo, *Audite disciplinam*, quæ duo verba, duo nobis ostendunt; primo disciplinam apprehendendam esse, id est, aliquid esse discendum, & cognitione hauriendum, quod antea nesciebamus. Alterum est, *Audite*, quod modum nobis, seu rationem adipiscendæ huius intelligentiæ indicat: ac si diceret, cum vobis necessaria sit disciplina, & rerum cognitio, curate, ut eam audiendo vobis comparetis: cum sensus auditus, sensus disciplinarum vocetur b.

Quæramus igitur nos primum, an disciplina hæc exterior sit homini ad salutem necessaria, & quid scire vnusquisque debeat. Quod quidem & si propositione ipsa videatur arduum, & difficile; non indiget tamen vlla disputatione, cum res ipsa loquatur, Homo enim

a. S. Anon.
3. par. tit. 5
c. 1. 5. 2.

b. Arist. 1.
Metaphys.
cap. 1.

e. S. Aug. in
lib. de doct.
Christiana
lib. 2. c. 49.

b. lib. 1. c. 12
cum sequ.

b. lib. 1. c. 1.
& sequ.

e. S. Aug. ep.
231.

d. S. Gre. Ne
quærat, orat.
in laudem
S. Basilij. &
orat. 21. in
laudem S.
Athanasi.
Hier. Epist.
4. ad Da-
S. Chrysost.
2. de sacer.
& lib. 4.
S. Cyrill. l. 8
contra Iul.
S. Greg. in 1.
lib. Reg. lib.
3. c. 3.

e. ad Cor. 3.

*Plin. in pro
am. lib. 7.*

vt inquit ille^a, ex tenebroso matris utero in lucem exit nudus, inermis, imbellis, egenus, ac miserabilis, & tamquam ex naufragio in has terrarum salebras proijcitur, nec fari, nec ingredi, nec vesci, nec quicquam omnino nisi plorare noscens: Ideoque illius intellectum tanquam tabulam rasam veteres prodiderunt^b, in qua nisi characteres imprimantur, rudis ille, horridus, imperitus, elinguis, rerumque ignarus perpetuo permanebit.

*Arist. 3. de
anima text.
14.*

Verum utinam sicut illi hominis miseriam, & calamitatem aliqua ex parte agnouerunt, sic vniuersam illius cladē, & ærumnam mentis lumine consequi, & meditatione complecti potuissent, ac morbi denique huius exitialis vim, & radicem altius introspeXissent: illi enim cum ab eis ratio exigitur, cur, cum cætera animantia nunquam, aut raro non finem suum assequantur; solus homo ab eo tam facile detorqueatur, & tot impedimentis, difficultatibus, & calamitatibus circumseptus deprehendatur: nihil aliud respondent, quam naturæ hæc conditionem esse, quam idcirco nouercam aliqui appellarunt.

Sed clementissime Deus, cuius bonitatem cuncta mirantur, & prædicant; qui cælum, & vniuersa, quæ eius ambitu continentur non necessitate, non naturæ impulsu, sed propria charitatis tuæ magnitudine, & liberalitate condidisti; qui implet omne animal benedictione; qui sua uis es vniuersis, & miserationes tuæ super omnia opera tua; quomodo fieri potest, ut hominem ad imaginem, & similitudinem tuam factum, quem elegisti ante constitutionem mundi, eundem ad dolorum procellas, ad solitudinū tempestates, ad errorum tenebras, & supplicia creaueris?

Non potest (Dilectissimi) in mentem prudentis alicuius, intelligentisque viri cadere; Deum, quo nihil melius, sapientiusque excogitari potest, cum initio hominem conderet miro corporis artificio; eximiaque oris maiestate insignem, ut omnibus animantibus, & mundi imperio præset; illi deinde naturæ

vim usque adeo infirmam, cæcam, inuolidam, & improvidam, qualis hodie conspicitur, adiunxisse, quæ transuersa metu, spe, gaudio, tristitiaque raperetur, ac sæuo dominatu iræ, & concupiscentiæ, tamquam furij agitata, præceps in scelera duceretur: tum corpus tot vitæ incommodis obiectum, & omnium ferè rerum iniurijs obnoxium illi tradidisse, in quo anima nobilissima tanquam vinculis includeretur, ubi perpetuò torque retur.

Durum hoc nimis, & repugnans æternæ illius sapientiæ, bonitatis, clementiæ, charitati, & altissimo illius consilio videretur, si hoc modulo rem metiremur. Alius hoc repetendum est. Nam egimus nos aliquid omnino, aliquid commisimus, quod nos in has miseras coniecit, indignosque primæuis humanæ naturæ muneribus, & iustitiæ originalis præstantia spoliatos reddidit.

Quapropter cum Sanctis viris respondemus^f; ex parentum nostrorum lapsu, & peccati originalis crimine, tanquam ex infecta radice, pestiferum hoc virus in omnem posteritatem manasse; hancque non naturæ conditionem esse, sed peccati pœnam, quam si homo non peccasset, non utique pateretur. Olim enim cum manibus suis illum ad imaginem, & similitudinem suam Deus effinxisset, amplissimis etiam eundem muneribus instruxerat, ac omni ex parte rectum, & perfectum creauerat.

At ubi ille se ab eius obedientia subduxit, auremque dæmonis fraudibus præbuit; in tantam illico lapsus est caliginem, totque errorum tenebris fuit circumseptus, ut ad eas dispellendas, magnis indigeat ingenij neruis, summa vigilantia, ac mentis contentione, & quod caput est, summo diuinæ opis præsidio, sine quo timidæ sunt, & incertæ omnes cogitationes nostræ. Hinc sæpe monemur^d. *Notam fac mihi viam, in qua ambularem.* Et^e: *Doce me iustificationes tuas.* Et^f: *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris.*

At dices, quomodo ergo tot pauperibus, agricolis, mulieribus, cædonibusque

*c. S. Aug. 19
de ciuit. Dei
c. 12.*

*d. Psal. 42.
e. Psal. 118.
f. Psal. 31.*

busque erit consultum, qui literas non norunt, nec legere, aut scribere vnquam didicerunt?

*a. S. Th. 2. 2.
q. 76. art. 2.
Syluestr. in
verb. igno-
rantia. n. 6.*

Respondemus, hoc ad alterum illud caput pertinere: quid sit id, quod scire vnusquisque debet. Qua in re dicimus, hominem dupliciter considerari^a; aut secundum naturam speciei, quatenus ratione, & arbitrio præditus est; aut secundum naturam, quam vocant indiuidui, id est peculiari illius vocationis, & status, quem à Deo sortitus est.

Quapropter secundum priorem naturam, constans est sacrorum theologorum sententia: ea vnumquemque scire compelli, quæ omnibus sunt ad salutem necessaria: qualia sunt, fidei articuli, & vniuersalia iuris naturalis præcepta, ac communia iuris Ecclesiastici mandata, à quorum cognitione, & obseruatione nemo immunis est. Hinc institutum illud fuisse nostis, ut rudes catechizentur, ut pueri doctrina Christiana imbuantur, ut plebs admoneatur, ut iuuentus instituat, ut boni mores passim disseminentur.

Si verò secundum proprium functionis suæ statum spectetur; iidem affirmant, vnumquemque ea nosse compelli, si salutis suæ eum cura tangit, quæ ad illius officium administrandum, statumque rectè gubernandum, necnon ad res quædam proximas, & circumstantes pertinent: quarum cognitio ab eruditis scientia facti appellatur, ut dignè ambulet vocatione, qua vocatus fuit;

Hincque fit, ut præter illa communia iuris diuini præcepta, non eadem mercator atque Episcopus cognita habere debeat; non eadem villicus, & parochus; non eadem miles, & sacerdos; sed vnusquisque officii, & vitæ suæ benè instituendæ disciplinam exploratam habeat, cuius rationem Principi Deo reddere tenetur. Vnde omnibus Christianis edicitur: *Audite disciplinam.*

Sed rursus mirum illud videretur, cur dicat: *Audite disciplinam*, cur nos magis adigit ad audiendum, quam ad videndum, legendum, meditandum, colloquendum, tractandum, differendum,

aut alio quouis sensu percipiendum?

Dicent fortasse qui secularibus disciplinis dant operam, auditum esse maxime capacem disciplinæ, & cæteris sensibus hac in parte excellere.

Nos respondemus, hoc propositæ dubitationi non sufficere, sed ex fonte sacrarum literarum id quoque petendum esse. Nam cum duplex sit discendi ratio^b; aut sponte inueniendo, sicut sanctus August. attestatur in libr. confess. c. inquires: *Quicquid de arte loquendi, & differendi; quicquid de dimensionibus figurarum, & de musicis, & de numeris sine magna difficultate, nullo hominū tradente intellexi, scis tu Domine Deus meus; aut audiendo ab alijs discimus, & percipimus. Disciplina, quæ Christiani hominis propria est, & ad salutem necessaria, ea est eiusmodi, ut solo tantum auditu percipi possit. Nam fides, ut ait Apostolus^d, ex auditu: auditus autem, per verbum Dei.*

Ratio ea est, quod homo naturæ suæ viribus, & ingenii industria ea tantum consequi potest, quæ à natura proficiunt, & ratione, ac sensibus inuestigari possunt: At in his, quæ supra naturam sunt, & rationis humanæ limites excedunt: qualia sunt ea, quæ fidei sunt; non possumus ea nos ingenii nostri viribus inuenire, cum eorum initia sublimiora sint, quam ut eò mentis nostræ acies possit peruenire.

Ideo necessarius est in iis auditus, quia à Deo sciente, & uidente, patefacta & reuelata, nobis ab alijs prædicantur, atque à catholica Ecclesia nobis tamquam diuinitus accepta proponuntur^e; quæ nos cum audimus, non ut uerba hominum accipimus, sed ut uerè sunt uerba Dei; quibus auditis cor nostrum inclinamus, quod est donum gratiæ, & infusæ fidei, ac assensum præbemus, tanquam certis, & indubitatis, licet ea non uiderimus, nec ratione humana comperita habeamus; & hæc est fides, quæ quod ad ipsas res credendas pertinet, ex auditu prouenit. Non negamus quidem, quin quandoque possit Deus cor hominis in his illustrare, nullo extrinsecus sermone uerborum adiecto; sed perrarum id est,

*b. S. Th. 2. 2.
q. 117. art. 1.*

*c. S. Aug. lib.
4. Confess.
c. 10.*

*d. Adrom.
10.*

*e. S. Th. 2. 2.
q. 6. art. 1.
& 2.
Cais. in 2. 2.
q. 1. ad. 3.*

est, & paucis largitum; diciturque ille etiam auditus, sed interior; prout in psalmo ^{a. Psalm. 84} : *Audiam quid loquatur in me Dominus.*

Sequitur altera pars; ESTOTE SAPIENTES: qui finis est. Cur enim audimus? cur discimus? cur studemus? cur scholas, & gymnasia frequentamus? cur sacras conciones, & sermones auscultamus? Nempe ut simus sapientes: illa sunt media, hic finis: illa instrumeta, hoc opus: illa consilia, hæc executio: illa præparant, hæc perficiunt.

Maxime autem hoc refert (dilectissimi) quoniam multi disciplinæ ordinem non agnoscentes, aut peruertentes potius, stultè labuntur: & quæ sunt media, tanquam finem vsurpantes, in cursu ipso semper consistunt, finem se tenere existimantes; unde ad extremum, omnem operam lusisse, inanique se ipsos labore consumpsisse deprehenduntur. Sicuti si quis quotidie cæmenta, lapides, ligna, aliamque ad fabricandum materiam diligenter congereret, nec vnquam ædificaret: aut si quis milites conscriberet, commeatum, armamenta que colligeret, equos instrueret, exercitumque adornaret, nec vnquam prælium gereret, aut in pugnam descenderet; Quorsum tot munimenta, cur tot præsidia, tantus apparatus, tot labores, tot curæ, & sollicitudines?

Cur igitur monemur hodie, ut disciplinam audiamus? ecce, ut sitis sapientes. Primo ut sitis; nam non satis est in christiana disciplina verbis scientiam profiteri, ac magna facundia, disputandi soletia, & verborum etiam fulminibus de Deo, deque æternis rebus dicendi vim declarare. Verum actionibus ipsis, & operibus est hæc scientia comprobanda. Habent, ut vos optime nostis, aliæ scientiæ communes locos ad eas, quæ tractant demonstranda, à coniugatis, ab antecedentibus, à simili, à maiori ad minus, & ab alijs huiusmodi. At in dialectica Christi, vnus est tantum locus, ab operibus. Nam scriptum est ^{b. Mat. 7} : *A fructibus eorum cognoscetis eos.*

Quod igitur dictum fuit, *Audite disciplinam*, est cuiusdam præludij loco. Fingite enim sic loquentem; cum libros euolueritis, cum cognitione animos vestros imbueritis, cum studiorum varietate ingenia vestra excolueritis, atque eruditione illustraueritis, mementote ea omnia huc pertinere, ut sitis sapientes: ne forte inani illo, & specioso doctorum, seu dialecticorum, aut iurisperitorum, & philosophorum, ac etiam Theologorum titulo delectati, & decepti, ulterius vobis progrediendum non putetis. Imo date operam, ut quæ cognitione, & disciplina eritis consequuti, re ipsa, & verissima sapientia comprobetis.

Quænam uerò hæc est Sapientia? nostris insignia multa, & præclara de ea, in sacris literis, & præsertim à Salomone prædicari. dicam illud tantum, quod ipse quodam in loco attestatur ^{c. Sapient. c. 7} : *Præposui sapientiam regnis, & sedibus: & diuitias nihil esse duxi, in comparatione illius.*

Duplex autem hæc Sapientia inuenitur; aliter enim à gentilibus, qui de ea uolumina scripserunt, sumi solet; aliter à Christianis, & Theologis. Hincque Apostolus Paulus sæpe vtriusque meminit, & alteram cum altera confert: ne falsæ sapientiæ, quam Ethnici in cælum efferebant, imagine decipiatur. Vnde ad Corinth. scribens ait ^{d. 1. Cor. 1} : *Scriptum est, perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentum reprobo. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi inquisitor huius seculi? nonne stultam fecit Dominus sapientiam huius mundi? Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam querunt: nos autem prædicamus Christum crucifixum: Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis, atque Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Discrepant itaque hæc inter se multipliciter, quæ ad tria redigimus; quarum alia attingunt principium, alia medium, & alia finem.*

Quoad initium; dixerunt illi, Sapientiam humanis viribus, ingenijque nostri facultate, tum exercitatione, indu-

stria, alijsque studiorum subsidijs comparari posse. Nostri humanam quidem hanc industriam non excludunt, sed in primis diuina gratia, & cælesti magisterio opus esse contendunt; quoniam ipsi inscitiam nostram, rectèque viuendi imperitiam, atque in malum, propensionem, non à natura ipsa, quemadmodum in primis fuit à Deo creata: sed à crimine nostro profectam esse agnouerunt; siquidem Deus hominem rectum corpore, & animo condidit, & quæ ab ipso proxime procedunt, omni vitio carent: culpa autem integra hominis est, dicente propheta ^b : *Ecce in iniquitatibus conceptus sum.* Ideo ut contraria contrariis curentur, dicunt nostri, timorem Domini verum sapientiæ initium esse: dicunt in maleuolam animam introire non posse sapientiam: dicunt hanc humilibus, & paruulis communicari: elatis autem, & virium suarum fiducia fretis, & sensu carnis suæ insatis, eam abscondi, & denegari: dicunt denique non sola lectione, sed oratione; non disputatione tantum, sed compunctione; non audiendo solum, sed gemendo; non oris fecunditate, sed cordis humilitate obtineri.

Quod ad media attinet, dixerunt illi, sapientiam in cognitione veritatis versari, quæ ad intelligendi vim tantum spectaret, ac mentis acumine, exercitatione, multaque speculatione perficeretur. Nostri, hac inani, & sterili speculatione non contenti, eam non ad intelligentiæ tantum, sed & ad volūtatis vires pertinere dixerunt. Vnde Anaxagoram, & Thaletem, ac huiusmodi homines scientes vocarunt, sed non sapientes; eo quod inquirerent difficilia, admiranda, ac planè diuina: quæ tamen sunt exiguæ utilitatis, si cum sapientia, de qua agimus, comparentur.

Idcircoque veræ sapientiæ dignitatem non præcipue in eo versari, quod

auditum, sed quod factum; non quod cognitum, sed quod amatum; non quod creditum, sed quod obseruatum; non quod ex labijs exeat, sed quod introrsum cor sentiat, & gustet; cum uitam in primis bene institutam, ac probitatis, innocentiae, atque honestatis splendore fulgentem requirat. Hincque in Ecclesiastico scriptum legitur ^{d. Eccles. 1} : *Fili concupiscens sapientiam, conserua iustitiam;* hæc iustitia versatur in obseruatione mandatorum Dei. Vnde scriptum est ^{e. S. Math. cap. 5} : *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam scrib. & phar. non intrabitis in regnum Dei;* Cur hoc? quoniam illi dicunt, & non faciunt: Christianos autem oportet vtriusque præstare, & cum rerum cognitione veram pietatem, religionem, ac vitæ exempla coniungere, cum ex vtroque vera confletur sapientia.

Ac sicut ille laudatur, qui ad cytharæ sonum concinne vocem flectit, & composite saltat, corporisque membra ad illius numerum circumagat, & vertit; Sic in sapientia, quod ratio dicat, quod intelligentia præscribit, quod rerum cognitio suadet, id à Christiano homine cum vsus venit, cum occasio postulat, cum aliorum ædificatio exigit, impigrè, sincerè, & libenter quoque præstandum est.

In fine etiam ii ferè omnes discrepant, nam ut nihil dicamus de ea felicitate, quæ ad mores pertinet, & in perfectavirtutis actione consistit: Sed solam alteram consideremus, quæ in nobilissima mentis operatione ab illis collocatur, quæ & diuinarum rerum contemplatio, ac proinde sapientia appellatur. Nonne videmus, quàm angustis huius breuifimæ vitæ spatiis eam circumscribant, ac septam teneant? At nostri sublimiorem nobis finem, ac longe præstantiora præmia, ac perpetuam in omnia secula felicitatem, quæ futuræ erit vitæ, propositam agnoscentes, huius ipsius sapientiæ finem, non nuda Dei cognitione, sed dilectione; non speculando solum, sed amplectendo; non videndo tantum, sed possidendo, & fruendo diffinierunt.

Hinc sequitur, vt humana sapientia diuina sapientia prorsus non abiciat: sed vt ancillam, & pedissequam sibi ministrantem secum deducat. Quod si eam (quod absit) cornua quandoque erigentem, seque temere extolentem intueatur; tunc illam, vt infanam prorsus, ac inani tumore laborantem repudiet, ac contemnat: In quam sententiam multa in sacris literis, & ab Apostolo scripta reperiuntur.

Tertia superest pars: ET NOLITE ABIICERE EAM. Qui de virtutibus scripserunt, in ijs tria considerare solent, quod eligens, quod sciens, quod cum immobilitate. Hic iuncta hæc animaduertitis: nam ad electionem pertinet, *Audite disciplinam*: ad scientiam, *Estote sapientes*; ad immobilitatem, *Nolite abicere illam*.

Postquam igitur alias duas partes supra complexi fuimus, nunc de tertia agendum restat, quæ in primis est necessaria, ac perseuerantiæ virtute continetur.

a. S. Bernard. epist. 129. Hæc enim virtus, vt ait S. Bernard. *Vigor virium, virtutum consumatio est, nutritrix ad meritum, mediatrix ad premium. Soror est patientia, constantia filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis.* Et subdit: *Tolle perseuerantiam: nec obsequium mercedem habet: nec beneficium gratiam: nec laudem fortitudo.* S. etiam Chryl. b. S. Chryl. ex varijs in S. Matt. locis hom. 17. hortans ad perseuerantiam in oratione, inquit: *Quando dico charissimi, roga Deum, obsecra eum, famulare illi; dicis, Rogauit semel, secundo, & tertio, & decies, & vigesies; & quidnam accepi inquis? Ne recedas, quo-*

usque accipias; finis postulati, acceptio deprecantis est. Tunc cessa quando acceperis, immo magis nec tunc cesses: sed tunc perseuera, agens gratias pro eo, quod accepisti, vt perseueret tibi quid acceperis. Hinc est, quod dici solet, diabolum soli semper perseuerantiæ insidiari, quia vt idem S. Bernard. c. asserit: *Sola meretur vix gloria, coronam virtutibus.*

c. S. Bernard. ead. ep. 129

Verum cum videamus vestram hanc societatem præclari huius tituli denominatione insignitam esse: vosque hoc ipsum præcipue profiteri, vt inchoata à vobis studia, ac disciplinas vsque in finem continuetis; iamque in hunc vsque diem perspiciamus omnes vos per Dei gratiam magnis itineribus in hunc cursum incitatos esse: propterea superuacaneum existimamus, sponte, vt dicitur, currentibus calcaria addere.

Tantum in memoriam animis vestris redigimus. immortalia illa præmia, quæ perseuerantibus sunt in celo proposita: vt intercedente huius beatæ, & gloriose Virginis præsidio, cuius vos patrocinio iam pridem addixistis, eam cumulatem consequi; atque alios etiam exemplo vestro ad idem brauium comprehendendum excitare valeatis.

Quod vobis Deus per insignitam misericordiam suam largiri dignetur. Amen.

SERMO VNDECIMVS.
Ad Optimates, & Primarios vrbs Bonon.

Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabit in regnum caelorum.

S. Matth. 18.

In die S. Michaelis Archangeli.

Ongressus hic vester (Viri clarissimi) ac perhonorifica illustriorum ferè omnium, qui in hac Ciuitate fulgēt, ordinum præsentia, maximis priuilegijs, ac splendoribus exornata, non nullam nobis proportionem quadam discipulorum Domini imaginem refert, qui cum se arcta præalijs familiaritate cum Salvatore nostro iunctos, atque ab eo sibi arcana multa, & diuinæ legis mysteria communicari viderent; in magnam spem fuerant erecti, fore, vt in regno quoque caelorum cæteris superiores essent futuri; Imo sicut in aulis Principum hi, qui apud eos gratia, & auctoritate cæteris præstant, inter sese apertis contentionibus, vel certè æmulationibus occultis decertant, vt priorem locum apud eosdem obtineant; sic ipsosmet discipulos cupiditas quædam inceserat intelligendi, quis eorum maior in regno caelorum futurus esset, cum illorum quisque hunc quasi primatum varijs rationibus ad se pertinere contenderet. Vnde ait S. Marcus ^a, & S. Lucas ^b, quod in via intrauit hæc in eos cogitatio, & disputauerant, quis eorum maior esset.

a. S. Marc. c. 9. b. S. Luc. c. 9. & c. 22.

In præsentem igitur die, postquam Evangelium hoc legitur, quo vos (Viri præstantissimi) huc conuenisse videmus, (quorum autoritas cæterorum statum nobilitate, aut opibus, siue scientia, aut alijs gradibus longe antecellit) quoniã posset fortasse hæc cogitatio alicuius mentem perstringere, num quemadmodum vos dignitate, & loco in terris præstatis, ita etiam excellere, & emine-

re debeatis in caelis. Idcirco non alienum esse existimauimus, nonnulla vobiscum hodie hoc argumento, vt maxime rationibus vestris salutari, intercedente B. Dei Virgine, & gloriose S. Michaelis Archangelo, differere.

Etenim clara est Saluatoris Domini nostri responsio, dicentis c: *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabit in regnum caelorum.* Quæ verba cum valde sint ardua, atque ad instruendos eorum animos, qui ad huiusmodi gradus aspirant, valde accommodata; idèò diligenter examinanda erunt, vt quo quisque loco, se ipsum recte censere possit, facile perspiciat.

c. S. Matth. 18

Itaque primum exordium videtur à rationibus, quæ Apostolorum aliquorum pulsare mentes poterant, cur ita se dignos putarent, qui alijs eminent, vt scilicet illas cum nostris affectibus conferentes, quanti hæc sint, possimus dignoscere.

In primis enim poterant fortè aliqui ex discipulis secum dicere; Domine nos sumus alijs clariores, quia semè Abraham sumus, atque à Regia Dauidis progenie descendentes, idcirco alijs præferri debemus. Sic forte hodie quoque possent multi arbitrari ad excelsiorem se locum adsciscendos, quod sint clara stirpe prognati, quod maiorum habeant imagines, quod antiqua eorum familia recensere possit nobiles proauos, atauos, ac maiores alios. Quid adhuc pridem respondit Dominus per Apostolum suum ^d: *Nō multi sapiētes secundum carnē, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, vt confundat sapientes, & infirma mundi eligit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia eligit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non gloriaretur omnis caro in conspectu eius.* Et ^e: *non est personarum acceptio Deus: sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.*

d. 1. ad Cor. 1

e. Rom. 2

Alij forte dicebant: Nos illi sumus, quibus tu maiora arcana tua communi-
casti, & quos consiliorum tuorum parti-
cipes effecisti; interfuimus enim claris-
sima illi transfigurationi tuæ in monte
a. i. Mat. 17 Thabor^a, tuque initia gloriæ tuæ nobis
aperuisti, cur ergo non eadem in cælis
prærogatiua fruamur? Hodie, simili-
bus admodum rationibus possent sibi
multi temerè blandiri, quod cum
Magistratus Ciuitatis sua illis secreta
conferant, Principes terrarum quando-
que illos consulant, hique auctoritate,
ac consilio alijs præsent; idcirco se cæ-
teris potiores in cælo quoque futuros
existimare. Quid verò Dominus ait ^b?
b. i. Ioan. 6. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis
diabolus est? Quo maiora vobis charis-
matum meorum munera impertui, eò
constantiorẽ a vobis fidem, & integri-
tatem, animique puritatem exigo. nam ^c
c. i. Luc. 12. cui plus datum est, plus etiam petetur ab eo.

Alij: nos priores cæteris te secuti su-
mus, diutius tibi adfuimus, ideò alijs præ-
ferri debemus, nam priores tempore po-
tiores iure esse debent; hocque sibi pri-
uilegium maturitas nostra iure deposcit.
Ad hæc Dominus: Non ego gressus cor-
poris metior, sed animi alacritatẽ, & qui
aliorum in me diligendo charitatem an-
teuerunt, ideoque ^d *d. i. Mat. 20* primi erunt nouissi-
mi, & nouissimi erunt primi, nec enim æta-
tem annorum numero, sed virtutum me-
ritis expendo, hincque *e. i. Marc. 10* paruulos venire ad
me iubeo, talium enim est regnum calorum ^e.

Alij: nos sumus propinquiores, arctis-
sima tibi consanguinitate cõiuacti, ideò
alijs præferendi. Quid Dominus? Non
nouam carnem, & sanguinem: qui ^f *f. i. Mat. 12* fecerit
voluntatem patris mei, hic frater meus, soror,
& mater est.

Alij: nos linguis locuti sumus, pro-
phetauimus, sermonumque dono florui-
mus. Sic hodie fortè multis in mentem
venit se iactare, quòd dicendi copia, &
verborum facundia alios obruant, & in-
uoluant, & aduersarios magniloquentia
perfringant. Quid adhæc Dominus? *g. i. ad Cor. 4*
Regnum Dei non est in sermone, sed in virtute &

Alij: nos sapientiæ diuitiis, animique
robore præstitimus, vnde alijs digniores

sumus. Quid Dominus? Iam dixi per
Prophetam meum ^h *h. i. ierem. 9. 9.* non gloriatur sapiens
in sapientia sua, nec diues in diuitijs suis,
nec fortis in fortitudine sua, sed qui gloriatur
in hoc gloriatur, scire, & nosse me.

Hæc, & alia huiusmodi solet humanus
sensus infirmitati hominũ suggerere, dũ
morbo hoc laborant, vt alijs præferri cõ-
pant, quæ quidẽ impura alia pariunt vl-
cera; cum hinc liuor inuidiæ, hinc acer-
bitas odii, hinc contemptus fratrum,
hinc scandalum proximorum, hinc præ-
sumptio meritorum, hinc arrogans vi-
rium suarum fiducia scaturiat. Quid igitur
ad huiusmodi petitiones respondi-
se Dominum legimus? Dupliciter; olim
quidem cum mater filiorum Zebedei po-
stulasset ⁱ *i. Math. 20* Dic vt hi duo filij mei sedent,
vnus a dextris, & alius a sinistris in Regno
tuo: Ille inquit: Nescitis quid petatis: Po-
testis calicem bibere quem ego bibiturus sum?
Ac si diceret, quod alibi aperuit: Non-
dum prima disciplinæ meæ elementa
tenetis: non sunt viæ meæ, viæ vestræ.
In cursu Domini contraria est semita in-
cedendum, & aduersus fluminis impetũ
continenter est nitendum; Qui vult sa-
piens esse, stultus fiat ^k, Qui vult locu-
pletari, indigeat; Qui vult gaudere, lu-
geat; Qui vult saturari, esuriat; Qui
vult vincere, perdat; Qui vult ascende-
re, descendat; Qui vult præesse, seruiat;
Qui vult maior esse, fiat minor.

Hodie verò cum discipuli aliquid am-
plius petere videantur, quis scilicet eo-
rum maior sit futurus; (quibus verbis ta-
citè id censetur includi, quæ ratio ab il-
lis sit tenenda, vt maiores cæteris eua-
dant;) Ideò inquit ^l *l. i. Mat. 18*: Nisi conuersi fueritis,
& efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in
regnum calorum. Quibus verbis non so-
lùm eorum fiduciam inanibus hæren-
tem adminiculis elidit, sed etiam initia
vera detegit, quibus illis sit ingredi-
endum; perindè ac si diceret, tantũ
abest, vt vos de priore loco solliciti
esse debeatis, vt nec liceat vobis ad
ingressum Regni mei vllatenus aspi-
rare, nec fores ipsas cæli attingere:
m. i. Mat. 18 nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut
paruuli ^m.

Quæ

Quæ verba prout videtis, Dilectissi-
mi, sunt tripartita. Nam pars extrema,
qua dicitur: Non intrabitis in regnum
calorum, est tanquàm finis; priores duæ,
sunt tanquàm media perueniendi ad fi-
nem; ista tanquàm instrumenta, illud
tanquàm opus, quod his instrumentis
est extruendum. Fingite Dominum di-
centem; Finis hominis quis nam est?
vtique beatitudine perfrui. Ratio au-
tem perueniendi ad hunc finem, quæ-
nam est? duplex; prima, vt conuertami-
ni; secunda, vt efficiamini sicut paruuli.

Verũ cur hæc duo tantum remedia
nobis proposuit? nõne & alia multa sunt
necessaria? Nonne enim est scriptum ⁿ:
n. i. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu
sancto, non potest introire in regnum Dei?
Et alibi: Nisi penitentiam egeritis, omnes
b. i. Luc. 13. simul peribitis ^b & alia huiusmodi alijs
in locis.

Respondemus, quæ duo hic propo-
nuntur, esse illa vniuersalia christianæ
legis præcepta, quibus vera absoluta-
que virtutis ratio continetur ^c, quod est:
c. i. Th. 2. 2. Diuerte a malo, & fac bonum ^d. Hæc enim
d. i. Psal. 33. vbi quis præstiterit, ille omnem iustitiæ
e. i. Isai. 61. partem impleuit. Sic Isaias Propheta ^e:
Quiescite peruersè agere, & discite benefa-
cere. Vtrunque autem superioribus the-
matis verbis comprehenditur. Nam dum
ait: Nisi conuersi fueritis, priorem illam
partem respicit, diuerte a malo. Cum
vero ait: Et efficiamini sicut paruuli, al-
teram complectitur, fac bonum: quæ in
virtute consecranda posita est. His autè
duobus tanquàm cardinibus totius chri-
stianæ philosophiæ orbes voluuntur; nam
qui vtrunq; bene præstat, ille penitentia
exercet, sacramenta colit, cæteraque
omnia obit, quæ ad christiani hominis
munus pertinent.

Hincq; non obscurè etiam liquere po-
test, cur ab ea parte incæperit, nisi conuersi
fueritis. Nam sicut agricolæ cum agrum
sterilem excolere, atque ad frugem bo-
nam redigere cupiunt; solent in primis
in eo laborare, vt saxa euellant, vepres,
ac sentes abscindant, ac quicquid no-
xium est, radicitus tollant. Inde vites, &
arborea frugifera conserunt, triticum

feminat, vnde messis oritur. Sic in chri-
stiana vita, qui volunt hanc animæ no-
stræ vineam diligenter excolere, solent
eam in primis ab omni scelere, & male-
ficio expurgare; Inde virtutes in ea infe-
rere, & probitate, ac morum innocentia
eam exornare; sic Ieremias Proph. ^f *f. i. ierem. 17.*
Stitui te super gentes, & regna, vt dissipes,
euellas, disperdas, adifices, & plantes.

Iure igitur hoc loco initium sumitur
ab hac conuersione, quæ est depulsio ma-
litiæ, & amputatio vitiorum.

Quapropter videndum in primis est,
quid sit hæc conuersio, & in quem sensũ
accipiatur. Atqui certum est conuersio-
nem generali nomine accipi pro muta-
tione, & translatione alicuius rei in aliã,
siue cum definit res vna, & succedit alia;
hoc autè pertinet tam ad res naturales,
quæ materia, & forma constant, quàm ad
spirituales. In rebus naturalibus sumitur
conuersio, cum substantia, aut accidens
mutatur in aliud: veluti cum granum si-
napi minimum, mutatur in arborẽ ma-
gnam ^g; aut aer in aquam, siue ignẽ; vel
alimentum in sanguinem, vel alia huius-
modi, quæ nihil ad rem nostram. At spi-
ritualis animæ cõuersio, de qua agimus,
vim mentis indicat, quæ in illud dirigi
cæpit, a quo antea erat auersa, & aliena.
Hincq; dixerunt Sacri Theologi, in qua
libet cõuersione, duos includi terminos,
alterũ appellatum a quo, alterũ ad quẽ.

Promiscuè verò hoc nomen accipi so-
let, tam in bonam, quàm in malam par-
tẽ. Nam cum quis a bonitate transit ad
malitiam, seu a Dei obediẽtia ad res fla-
gitiosas; illa dicitur conuersio, quæ inclu-
dit auersionẽ scilicet ab incommutabili
bono (vt Theologi aiunt) & conuersionẽ
ad cõmutabile bonum, quæ sunt res hu-
ius seculi. Vnde Apost. ^h *h. 2. Timor. 4.* A veritate (inquit)
auertent, ad fabulas autem conuer-
tentur. Et Ierem. Proph. ⁱ *i. ierem. 2.* Duo (ait) mala
fecit populus meus, dereliquerunt me fontem
aqua viva; ecce auersionem. Et foderunt
sibi cisternas dissipatas, quæ non valent con-
tinere aquas; ecce conuersionem.

Aliquando autè accipitur in bonam
partem, scilicet cum quis transit a vitijs
ad virtutes, & tunc a commutabili bono

a. Psal. 50.
b. Ier. 2.

transmigrat ad incommutabile, pro vt in Psalmo a: *Et impij ad te conuertentur.* Et Proph. Ier. b: *Conuertimini ad me in toto corde vestro,* Hoc igitur loco sumitur conuersio in bonam partem; monemur enim, vt si salui esse volumus, conuertamur ad Deum creatorem nostrum.

Hæc autem conuersio in adultis vt plena, perfecta que sit, à duobus veluti fontibus ex parte nostra, debet etiam proficisci; scilicet, ab intellectu, & voluntate; quæ sunt duo principia spiritualis vitæ, vt sciamus, & velimus.

c. ad Heb. 11

Intellectu siquidem conuertimur ad Deum per fidem, credentes illum esse verum Deum, & qui solus beare animas nostras potest. Vnde illud c: *Accedentem ad Deum, oportet credere.* Hincque Apostolus loquens de Iudæis, qui auersi erant à Deo, quoniam carebant lumine fidei, inquit d: *Cum autem conuersi fuerint ad Dominum, auferetur velamen;* quod sanctus Ambrosius interpretatur de conuersione per fidem.

d. 2. ad Cor. 3

Altera est conuersio descendens à voluntate: non enim satis est, vt credamus vera esse, quæ Deus præcepit; sed etiam oportet, vt erga illa afficiamur, ac eadem diligamus, oblectemurque nos in ijs obseruandis. Vnde Dauid e: *Cogitavi vias meas, & conuertii pedes meos in testimonia tua.* Inquit pedes, quoniam isti sunt duo pedes, quibus ad Deum accedimus, cognitione scilicet, & dilectione.

e. Psal. 118.

Infideles, & Hæretici carent utroque pede; nec enim credunt, nec diligunt mandata Dei; Christiani Catholici in veritate instituti, illi utroque pede conuersi sunt ad Deum, at Catholici iniusti vno tantum pede conuersi sunt ad Deum; nempe intellectu, quia credunt, & fidem habent integram; verum altero pede voluntatis, & dilectionis claudicant; nã plus diligunt hæc bona creata, quam Deum ipsum, ideò conuersi sunt potius ad res seculi, quam celi.

Idem verò est, quod valde obseruare oportet, claudicare altero tantum pede, vel utroque pede; quo ad finem scilicet ipsum obrinendum, Nam ita prauis christiani,

qui nolunt deserere vitæ turpitudinem, excluduntur à Regno cæli, sicuti hæretici, & Infideles, quamuis illi grauius aliquando, & acerbius, aliis ex causis puniantur. Sed vobis tibi infelix, & miserabilis homo, qui te Catholicum profiteris: & orthodoxam fidem colis, & perperam viuis. Quid agis? scire enim debes, nihil tibi hanc fidem profuturam, nisi improbitatem vitæ deseras, & ad Deum conuertaris.

Ex quibus liquido constare potest (Dilectissimi) cur fuerit dictum, hoc loco: *Nisi conuersi fueritis;* nempe vt ostenderet omnimodam necessitatem huius conuersionis, quam demonstrat hæc verba, *Nisi conuersi fueritis.* Nam cum doctrina Euangelica constet partim consiliis, partim præceptis; ne dubitandi cuiquam locus relinqueretur, an hoc ad consiliu, vel ad præceptu pertineat. Ideò ex hæc verborum conceptione, voluit nobis testatum relinquere, hæc non admonitionis, sed præceptionis esse: nec voluntatis, sed necessitatis; quia cum verba sint negantia, non affirmantia, arctius cogit, sicuti Theologi d distinguere solent inter præcepta negatiua, & affirmatiua.

d. S. Bonan. 1. dist. 48. art. 2. q. 12

Sed & amplius huius præcepti necessitatem affirmat communis schola Theologorum f inquit: poenitentia sacramentum, cuius virtute ad Deum conuertimur, sic esse lapsis post Baptismum, necessarium, sicuti nondum regeneratis Baptismus ipse est necessarius, quod Tridentino Conc. cautum est g. Nam cum hominis felicitas in eo posita sit, vt Deo coniungatur dicente psal. h *Mihi autem adhaerere Deum bonum est;* id autem fiat per charitatem, quæ nititur obseruatione mandatorum illius; cum à S. Ioan. i scriptum sit: *Hæc est charitas Dei, vt mandata eius custodiamus.* Idcirco qui committit aduersus legem Dei, per peccatū lethale, separat se statim ab illius gratia, vt legitur apud Proph. k *Iniquitates vestra diuiserunt inter vos, & Deum vestrum.*

f. S. Thom in 3. q. 84. ar. 11. q. 5. & 6. & q. 86. art. 2.

g. Sess. 14. c. 1

h. Psal. 72.

i. I. Ioan. 5.

k. Isal. 59.

Itaque siue consideres hominem cum in hanc lucem vitæ prodit; & dubiu non est, cum filius iræ nascatur l, ob veterem culpam progenitorum in eum transfusa,

l. ad Ephe. 2.

a. S. Aug. in S. Ioan. 1. tra. 64. 44.

sam, & propagatam a, indigere illuminatione, quam ille per Baptismum regenerationis consequitur; siue etiam hominē spectes rationis vsu fruuentem: & quia homo in hoc lubrico, sæpè labitur in peccata; huic quoque dubium non est, conuersionem esse necessariam b, per sacramentum poenitentia: quæ est detestatio prioris vitæ, cum proposito noua instituenti: & hæc proprie conuersio dicitur, siue cum Deo reconciliatio, & restitutio in gratiam illius; quæ vt profit, vera, & constans, nõ falsa, aut mutabilis esse debet. Hæc quo ad primam partem.

b. Magist. in 4. sentent. dist. 14.

Sequitur altera, qua dicitur: *Et efficiamini sicut paruuli.* Quid hoc est fieri paruulū? Reperimus hoc nomen in sacris literis multipliciter accipi. Nam apud Dauidem legitur c: *Dimiserunt reliquias suas paruulis suis.* Et rursus d: *Allidet paruulos suos ad petra.* Et alibi aliter.

e. Psal. 16.

d. Psal. 136.

Verum nolumus nos in re perspicua laborare, si enim originem sermonis Dominici, & occasionem illam respiciamus, vnde profecta est hæc sententia Saluatoris nostri, planè liquebit, quo sensu hanc vocem Dominus ipse acceperit: ait enim Euangelista, quod erat orta contentio inter discipulos, & accesserant ad Dominum petentes: *Quis eorum maior futurus esset in Regno caelorum.* Et tunc Dominus aduocans puerum, & vt ait S. Marcus e: *ἐναγγελισάμενος αὐτό,* idest, excipiens eum in vlnas suas, statuit in medio eorum dicens f: *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum.* Et: *quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno caelorum.* Itaque de paruulo infante, & tenello puero hic agi, non est dubium.

e. S. Marc. cap. 9.

f. S. Math. cap. 18.

Fortasse autem hic locus non leuem aliquibus afferet admirationem, quid sibi velit noua hæc, & insolita docenditatio. Nam si quis nostrum in corona nobilium, & magnorum virorum, puerum manibus complecteretur, eumque populo produceret, existimarèt aliqui fabulam ab eo agi. Et tãquam histrionem in scena velle eos ludicris rebus,

& ioculatorio gestu oblectare, obmurmurentque maximè, quòd longè hoc à Doctoris grauitate, cõcionatorisq. auctoritate abesset.

Verum aliter res se habet; nam qui ita agit, argumentum potius præbet summæ difficultatis, ac grauitatis rei, de qua agitur g; quæ non nudis doceri verbis contenta est: sed imaginem ipsam oculis auditorum subijci postulat, vt eò arctius, & tenacius illorum mentibus infigatur. Si quidem vt carmine illo traditum est;

g. Gran. Rhe. 3. thor. Eccl. 1. dist. lib. 4. cap. 20.

Segnius irritant animos demissa per aures, Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus.

h. Iere. 6. 19.

Hinc Ieremiam legimus h, cum populo captiuitatē, & Urbis Hierosolymæ excidium pronuntiare vellet, catenas collo circundedis, & lagunculam quandam præsentem populo cõfregisse. Ezechielem pariter i pilos abscissos dispersisse, gladiumque euaginasse. Agabum etiam Proph. de quo in Actibus Apostolorum, zonam manibus, pedibusque suis alligasse dicentem k: *Sic Spiritus sanctus ait: virum cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudæi, & tradent in manibus gentium.* Hæcque agebant illi, vt hac expressa rerum effigie, populorum animi magis permouerentur. Sic hodie Saluator noster, quoniam nuda verba ad rei magnitudinem exprimendam satis momenti habere non videbantur, addidit paruuli istius complexum, què discipulis suis exhibuit. Qua ex re vos quoque (Dilectissimi) facile intelligere potestis, non vulgare hic negocium, sed longè omnium grauissimum, difficillimumque proponi.

i. Ezech. 6. 5.

k. Act. Apo. 13. c. 21.

Attramen animaduertendum est, in paruulis quædam esse bona, quædam nõ bona. Nam Apostolus Paulus ait l: *Cum essem paruulus, loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus; quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli.* Et ad Epheos scribens ait m: *vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrine.* Sunt etiam quædam bona de quibus Dauid n: *Sapientia præstans paruulis.* Et S. Matthæus o: *Abcondisti à sapientibus,*

l. 1. ad Cor. 13.

m. Ad Ephe. 4.

n. Psal. 18.

o. S. Math. cap. 11.

Sapientibus, & reuelasti ea paruulis.

Quapropter nunc monemur, vt non prauos, sed candidos puerorum mores, non pueriliter, sed prudenter æmulemur; & hoc perspicue declarauit nobis Apostolus ad Corint. scribens ^a: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote.* Et Princeps Apostolorum ^b: *quasi modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite.*

a. 1. ad Cor. 14.

b. 1. Petr. 2.

c. Tract. 7. in S. Matth.

d. Homil. 60. in S. Matth.

e. Arisp. Eth. lib. 6. c. 8.

Hoc sanè nullam contineret difficultatem, cum præsertim Origenes ^c, S. Chrysoft. ^d & alij ita interpretètur: nisi illud obstaret, quod supra à nobis propositum est. Diximus enim hic agi de ea parte iustitiæ, quæ in bono sectâdo, & virtute comparanda versatur.

At verò cum in pueros virtus proprie non cadat ^e, si naturam tantum spectemus: carent enim ijs, quæ ad virtutis habitum sunt necessaria; & in primis electione, cuius ætas illa minimè compos est, vt norunt omnes. Quomodo exemplum paruuli huic sententiæ potest conuenire?

Respondemus, non agi hic de virtutis habitu, qui consultatione, & assuetudine acquiri solet, & propterea in puerum cadere minus potest: sed de vitæ innocentia, & puritate, cuius simulacrum status puerorum præ se ferre videtur.

Duæ igitur virtutes sunt, quæ in verbo paruulorū, nobis proponuntur imitandæ.

Prima est cordis simplicitas, & innocentia, cum pueri dicantur quasi puri: nesciunt enim decipere, nō struunt dolos, non peierant, non falsum testimonium dicunt, non inuident, non obtruncant alijs, non cogitant malum, non thesaurizant, læsi nō meminerunt, turpes, & obscœnas voluptates ignorant, carent malitia, & non discernunt inter diuitem, & pauperem.

Altera est, humilitas, quæ in ijs summa dignoscitur; nō enim appetunt honorem, non extolluntur diuitijs, aut genere, sibi nihil arrogant, nihil de se prædicant, omnem curam in parentes reijciunt, eos audiunt, & sequuntur, &

quamuis sanguine clari, alijs se subiiciunt, nec quicquam prorsus de se ipsis sentiunt, aut loquuntur. Vnde Apostolus ad Galat. ^f *Quandiu paruulus hæres est, nihil differt à seruo, sed sub tutoribus, & curatoribus est.* Et hoc clare attestatur præfens Euangelium, cum subdit ^g: *Quicumque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior erit in Regno celorum.*

f. ad Gal. 4.

g. S. Matth. 18.

Et si quis quærat, cur duæ istæ potissimum virtutes à nobis exigantur, vt in cœli regiam recipiamur.

Respondemus; puritatis, & simplicitatis verbo, eam vitæ, ac morum sanctimoniam significari, quæ ad regnum cœlorum adipiscendum est necessaria; quæ quidē tum in corpore, tum in mente vniuscuiusque requiritur. In corpore, vt omnis foeditas, & carnis obscœnitas, quæ ideo immunditia appellatur, & puritati aduersaria est, à nobis longè repellatur. *Nihil enim coinquinatum, vt ait Apostolus, introibit in Regnum cœlorum. Nec fornicarij Regnum Dei possidebunt* ^h. In mente verò, vt ei purum, mundum, sincerumq. cor exhibeamus, non terrenis desiderijs, aut illorum imaginibus inquinatum; hincq. *Beati mundi corde dicuntur, quoniam ipsi Deū videbunt* ⁱ.

h. 1. ad Cor. 6.

i. S. Matth. cap. 5.

Sic etiam quod ad simplicitatē pertinet, dicebat Petrus Apostolus ^k: *Deponentes omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationem, & inuidiam, & omnem detractionem.*

k. 1. Petr. 2.

Quod verò ad humilitatem pertinet, quis non summam illius agnoscat necessitatem? Nam cum animus noster tumore illo infectus, quē olim à Satanæ veneno hausit, in excelsa immoderatè assiduò feratur, sublimiaq. petere inaniter conetur, fræno rationis coerendus est: vt vehementissimus hic superbiæ affectus, propriæ conscientiæ stimulo, suiq. ipsius cognitione deprimatur; Deoq. subiectus, sibiq. ipsi vilis reddatur, qui veræ humilitatis affectus est.

Cum igitur multiplices illæ rationes supra à nobis relatæ, quibus se quisque maiorem, digniorem, ac præstantiorem alijs esse putat, ab hac pestilenti super-

bia

biæ radice exoritur, quæ continenter in folia, ac fructus vanitatis, ac inanis gloriæ erumpit, ac frequentius in feracibus virtutum campis exoriri solet: propterea non possumus eo vehementius vos ipsos, qui hic adestis, magnisq. huius sæculi ornamentis, ac naturæ dotibus effulgetis, non admonere, vt inclusum hoc humanis visceribus venenum cauentes, atque abhorrentes, humilitatem amplectamini, quam vniuer-

sa Sanctorum cohors Græcorum, & Latinorum; & inter ceteros SS. Basil^a & Chrysoft.^b Cyprianus ^c, Hierony.^d Augustinus ^e nō cessant eximijs extollere encomijs; vt vos eorum autoritate, & exēplo eo magis excitati, eam gloriosa Virgine illius custode ac patrona intercedente obtinere ab omnipotente DEO valeatis gratia, & benignitate Domini nostri IESV CHRISTI. Amen.

a. Cōfir. Monasti. c. 17. Et in sermone de abdicat. verum.
b. Homil. 15. c. 48. in Acta Apo. Et ad Pop. Antioch. homil. 38.
c. Serm. de Nat. Christi.
d. In Epist. Phil. Paul. epist. 27.
e. Epist. 56.

SERMO DVODECIMVS

Ad Aduocatos, & Patronos causarum.

*Eia ergo Aduocata nostra &c.
Ex Hymno B. Mariæ.*

In die Natiuitatis B. Virginis.

INTER eximias, atque innumerabiles gloriosæ Virginis laudes, atque singularia erga humanum genus merita, cū illud nominatim à Sancta Ecclesia prædicari soleat, quod eadem humani generis apud Deum aduocata nominetur, & habeatur: visum fuit nobis hodie opportunum maxime argumentum, quo vobiscum (ornatissimi Ciuitatis nostræ Aduocati) & causarum Patroni, ac reliqui, qui consilio, ac iuris scientia vestra Populi huius nostri causas tuemini, nonnulla ageremus, quibus munus vestrū posthac alacrius sub hoc tam insigni cælestis Reginæ vexillo excoleretis, sanctius administraretis, & fructuosius tum vobis, tum alijs pariter exerceretis.

Antequam igitur rem ingrediamur, primum illud quæredum videtur, quomodo eam aduocatam generis humani prædicamus, cum scriptum sit ^a, *quod vnus est mediator Dei, & hominum, Christus Iesus.* & quod ^b aduocatum habe-

a. 1. Tim. 2.

b. 1. Ioan. 2.

mus in cœlis Christum Saluatorem nostrum. Nonne hinc detrahimus gloriæ Saluatoris, honoremq. illius in alium transferimus? Cauete (dilectissimi) ab impijs huiusmodi vocibus, quas demon perpetuus salutis nostræ hostis, per hæreticos & satellites suos infirmis mentibus insufurrare conatur; vt fluctibus huius sæculi periclitantes, ab hac maris stella auertat, & secum in profundum præcipientes demergat.

Vetus hæc est Catholicæ Ecclesiæ institutio, & ab ipsis Christianæ Religionis primordijs perpetua temporum serie ad nos vsque perducta; vt Deiparam Virginem fidelium aduocatam, diuinæq. conciliatricem gratiæ profiteamur. Nam vt S. Iacob Apostolus in Missa sua inquit ^c: *Commemorantes sanctissimam, immaculatam, gloriosissimam, Dominam nostram Matrem Dei, & semper Virginem Mariam, cum omnibus Sanctis, & iustis, nos ipsos, & inter nos, & omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.* S. Irenæus ^d, S. Ephræm ^e eam Aduocatam disertis verbis appellant; S. Gregorius Nazianzenus carminibus suis inquit ^f: *Te semper præsidem vitæ meæ, te tuum erga filium mihi patronam sentiam acceptissimam.* S. Augustinus sæpe, sed

c. S. Iacob. Apostol. in diuina Missa.

d. Iren. lib. 5. aduers. heres. c. 19.

e. S. Ephra. serm. 1.

f. In carm. Christus peccati.

inter

inter cetera, in quodam sermone confitetur^a, quod mundus beatam Virginem constituit fidei suae oblidem apud Deum.

Et ne in recensendis Sanctis Patribus, qui idem libris suis testati sunt; Græcis, & Latinis, qui innumeri sunt, sim longior, sufficiant nobis preces illæ sanctissimæ, & toto Christianorum orbe receptissimæ, ac frequentissimæ, quibus passim Episcopi, Sacerdotes, Clerici, Laici, viri, mulieres, pueri, & puellæ in Ecclesiis, in domibus, in urbibus, in agris, & locorum vbique vtuntur, dicentes^b: *Salve Regina. ad te clamamus, ad te suspiramus. Eia ergo aduocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos conuerte. Et rursus: Sub tuum præsidium confugimus sancta Dei genitrix.*

Nec ideo iniuriam nos facere diuinæ misericordiæ dicimur, si ad huius opem confugiamus; Nam vt præclare S. Bernard. scriptum reliquit^c: *Homines, qui peccatores sunt, & graui se peccatorum sarcina oneratos agnoscunt, ad Christi thronum interdum accedere quodammodo verentur, calestemq. in eo maiestatem quam offenderunt, reformidant, ne sicut fluit ceru à facie ignis, sic pereant ipsi à facie Dei*; sciunt enim non solam illi tribui misericordiam, sed tribui pariter & iudicium, cum dicat Proph. ^e *Misericordiæ, & iudicium cantabo tibi Domine.* Et alibi^f: *Duo hæc audiui, quia tibi Domine potestas, & misericordia.* Et rursus^g: *Iustitia, & pax osculata sunt.* Sciunt, quod quamuis factus fuerit ille homo, vt nostræ infirmitati, & miseræ compatere- tur, mansit tamen Deus, & peccatorum nostrorum iudex. Vnde, & *Deus vltionū* quâdoque vocatur^h. Ideo internunciū amore plenum, & timore vacuum expetunt, ac mediatorem illum, qui apud Deum plus omnibus Sâctis valeat, qui facilem nobis ad illum quamuis offensum, accessum præparet; huic autem vsui nemo reperitur vtilior, nemo opportunior beatissima illius matre, quæ tota humanitatem, tota pietatem, tota suauitatem, tota solatium spirat. *Ego, inquit, mater pulchræ dilectionis, &*

sanctæ spei.

Huius sanctissimæ matris figuram videtur prudentissima illa mulier Tecuites præsignasseⁱ, quæ ita sapienter aduocauit apud Regem David pro Absalone, vanò, superbo, ac fraticida, in exiliumq. ideo pulso à Hierusalem, vt patrem David induxerit ad ignoscendum filio, atque ad misericordiam erga illum exercendam, atque ab exilio reuocandum.

Sic Virgo Maria pro mundo, qui rebellis fuerat factus Deo suo; & propterea in exilium damnatus à cœlesti Hierusalem, ita aduocat assiduo, & interpellat, vt Deum patrem placet, ac mundum conuersum ad penitentiam, atque ad gloriam perducatur. Vnde S. Bernardus inquit^k: *Securum habes accessum ad Deum o homo, ubi mater stat ante filium, filius ante patrem: mater ostendit filio peccatus, & vbera: filius ostendit patri latus, & vulnera: ibi ergo nulla poterit esse repulsa, ubi sunt tot amoris insignia.* Nonne animaduertistis (Charissimi) quàm crebra, quàm admirabilia erga languentes, erga afflictos, & grauissimò scelerum multitudine reos, beatæ Virginis auxilia, quotidiè celebrentur? Mirati sunt quandoque nonnulli, tam multa toto fidelium orbe illius miracula ad sacras eius imagines prædicati, locupletibusq. relata testibus comprobari. Desinant mirari, qui in ea omnia miserationis, & dilectionis plena, nihil asperum, nihil durum, nihil difficile vnquã aut legerunt, aut audierunt, aut suspicari sunt^l.

Quid mirum igitur, si fidelium animi ita natura veluti duce affecti videntur, vt in rebus dubijs, in periculis, in angustijs, tam prompto, alacriq. studio, ad eius auxilium accurrant? quæ omnibus benignitatis sinum aperiat, atque vniuersis exorabilem, & beneficentissimã se ostendat? præsertim quod hic non dignitates, non dona Dei separamus, sed sicuti^m qui Sanctos laudat, Christū laudat in sanctis, qui Sanctos inuocat, Christi per sanctos auxilium inuocat, qui sanctos adorantⁿ, Dei dona in sanctis

his adorant; sic vberius multo id fieri in eadem laudanda, inuocanda, & adoranda censendum est, ex cuius vtero processit is, per quem sancti sunt, quotquot sunt sancti.

Tranreamus ad alia; & quæramus potius, quibus illa gradibus ad tantã fuerit sublimitatem euecta, vt fidelium tutrix, piorum mater, Christianorum aduocata constitueretur. præsertim cum non sit personarum acceptator Deus^a, sed sit diues in omnes, qui inuocant nomen eius. Cur ergo illius gratia ita se in Virginem hanc effudit, vt de ea canat Ecclesia: *Sola sine exemplo, placuisti Domino Nostro Iesu Christo.*

S. Chrysostomus^b, & S. Augustinus varijs in locis nos admonentes, vt præclara sanctorum gesta, heroicaq. illorum virtutes æmulemur, sæpius inculcant, non aliam illos naturam sortitos, ac nostram; non dissimilem nactos animam, non alium habitasse orbem, iisdem cibis enutritos, iisdem moribus, ac legibus institutos, in eadem hominum societate degisse; imo voluisse Deum, nõ per angelos, sed per homines eius Euangelium prædicari, peccata remitti, errorum tenebras dispergi: vt nullum excusationis locum negligens anima inueniret, aut ad naturæ diuersitatem, & virium disparem conditionem errore seducta confugeret. *Reposita est, inquit Apostolus^c, corona iustitiæ, quam reddet Deus iustus iudex, non solum mihi, sed & ijs, qui diligunt aduentum eius.*

Et si mireris, vnde ergo talis, tãtusq. Apostolus Paulus, s. Stephanus, s. Laurentius, s. August. s. Hieronym. s. Bernardus, s. Petronius, s. Dominicus, s. Franciscus, & tot alij inuictissimi heroes nostri emerferunt?

Respondet s. Chrysost. ^d non utique naturæ conditione illi præstãtiores fuerunt, sed voluntate; præclarum in illis fuit propositum, ardor immensus, virtus eximia, mirabilis voluntas. Nam sicuti qui ex mari aquam haurire cupiat, quo vas profundius, & capacius attulerit, eo plus aquæ secum comportarit; sic supernorum siciens charisma-

tum, quo alacriorem adhibuerit voluntatem, atque inflummatum magis cælestium rerum desiderio animum, eo largius ijs sentiet se inebriari. *Haurietis, inquit Propheta^e, aquas in gaudio, de fontibus Saluatoris.*

Hinc dicimus, & gloriosam Virginẽ, non immeritò sic placuisse altissimo, totq. & tam copiosa dona præ cæteris fuisse promeritam, quod eam singulari studio obsequendi Domino insignitam inuenerit.

Et si quæramus, quanam fuerint potissimæ illius virtutes, quæ adeò diuinã sibi beneuolentiam deuinxerint: Non patitur tempus vt singulas persequamur. Quis enim id possit? cum scriptũ de ea sit^f: *Multæ filie congregauerunt diuitias, tu sola supergressa es vniuersas?* Perstringemus tamen breuiter ex his vnã, atque alteram tantum, quæ ad rem nostram præcipuè pertinere videntur; vt cum illi totius orbis patrociniũ delatum fuisse sciamus, vos quoque, Patroni, eruditissimi, quorum consilio, & prudentia ciuium nostrorum causæ nituntur, intelligatis quibus vos pariter studijs instructos esse oporteat, vt vestra industria, vestriq. labores æterno iudici nostro in cælis commendentur.

Cum igitur tota aduocadi, causaq. agendi ratio, in loquendi potissimum munere versetur, siue consulentibus responsa dentur, siue apud iudices de iure disceptetur; Discite (dilectissimi) à præstantissima hac aduocatorum præfide, veram, cælitusq. acceptam dicendi disciplinam. Inuenietis enim in primis, quod cum, vt sapiens ait^g: *Tempus sit loquendi, & tempus tacendi.* Et moneat s. Iacobus^h: *Vt omnis homo velox sit ad audiendum, tardus ad loquendum, quoniã in multiloquio non deest peccatum.* Inuenietis, inquam, quàm sapienter illa silentij tempora obseruarit, cum vt ait s. Ambros. ^k *Loquendi parciat, legendi fuerit studiosior, conseruans omnia^l, & conserens in corde suo;* & ideo in tota Evangelica serie quinquies tantum eam locutam fuisse legimus, magno fidelium documẽto; vt hinc intelligerent, tacẽdi potius,

a. S. Aug. serm. 2. de ann. Dom.

b. Bellarm. tom. 3. cõrou. 3. li. 1. c. 15.

c. S. Bernard. ser. de verb. apocalyps.

d. Psal. 67.

e. Psal. 100.

f. Psal. 61.

g. Psal. 84.

h. Psal. 93.

i. 2. Reg. 14.

k. S. Bernard. in ser. Na. iiii. B. Mar.

l. Innoc. III. serm. 2. de assumpt.

m. S. Grego. Nazianze. orat. de laudibus Athanasii.

n. Parm. c. 8. de oratione.

a. Act. 10.

b. S. Chrysost. lib. 1. de compunct. cord. & cor. po. homi. de for. rep.

c. 2. Tim. 4.

d. S. Chrysost. in homil. de laud. Sabij Paul.

e. Isa. 12.

f. Prou. 31.

g. Eccles. 3.

h. S. Iacob. epist. 1.

i. Prou. 10.

k. S. Ambros. lib. 2. de Virg.

l. S. Luc. c. 2.

potius, quam differendi studium illis esse confectandum, *Est enim lingua, ut inquit S. Iacobus, inquietum malum, omnia perturbans;* quæ cum tanquam naus in portu silentij tuta conquiescat, non est inde nisi opportuno, & vrgenti tempore soluenda: tuncq. prouidentia gubernaculo, veritatis remis, & charitatis aura, vt salubriter possit appellere, dirigenda, & cum Dauide Propheta inchoandum^b: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantia labijs meis.*

Quoniam verò, vt ait Scriptura^c: *Homo sapiens tacebit vsque ad tempus;* si quidem non semper tacendum est, quoniã aliàs nobis hanc dicendi facultatem, sensaq. nostra exponendi, diuina bonitas non concessisset; sed tantũ intempestius, ac petulans loquedi modus improbat; & præsertim in aduocatis, ne procaciter, vel vociferando causas tueantur^d. Ideo discite ab eiusdem Virginis exemplo, quomodo non amplius hortus conclusus, sed fauus distillans fuerit: vt & vos quo tempore, aut ad quem vsus hunc sermonem exercere debeatis, planè dignoscatis.

Nam quod primum illius verborum initium nobis Euangelium tradit; Angelo sibi nunciante parituram esse filiũ, qui magnus futurus esset, & regnaturus in æternum. Illa quamuis ingentia sibi promitti, ac regiam offerri sedem intelligeret; quoniam hæc tamen à sancto eius proposito virginitatis tuendæ aliena esse prospiciebat, verebaturq. ne hic illius modestia, pietas, & sanctitas læderetur. Videte quàm consideratè, & sollicitè in primis omnia examinauerit dicens: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Vos autem cum suspicamini malas ad vos causas delatas esse, cũ pollicitationibus, magnisq. præmijs auctoritatem, consiliumq. vestrũ in rebus iniustis implorari auditis, occurrat hæc animis vestris statim responsio: Quo modo fiet istud, quoniam iniquitatè non cognosco? Quomodo ego qui iuris disciplinam, qui Christiana præcepta profiteor, qui aliorum potius

fraudes propulsare debeo, aduersus boni viri officium partes meas interponã? absit, vt ex peritiæ meæ promptuario, quidquam non nisi liberale, honestum, ac Christiano viro dignũ proficiatur.

Hic est torius huius muneris ferè cardo (dilectissimi) vt animis vestris fixũ, immotumq. maneat, quoduis potius perpeti, quàm vt improbam, turpemve causam ne cogitatione quidem suscepisse vnquam censeamini^e; ne vobis id obijciatur, quod ait Propheta^f: *Si videbas furem, currebas cum eo, & cũ adulteris portionem tuam ponebas. Nolite, inquit Apostol. & communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.*

Secundum sermonis Beatæ Virginis exemplum est, cum Angelo sibi respondenti, & magnum incarnationis Dei mysterium interpretanti, dicentiq. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi &c.* ipsa quamuis antea animi pendens, agnito tamen diuino consilio, statim cessit illius monitis, nec rem longioribus voluit verbis protrahere, dicēs^h: *Ecce Ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum.* Quod longe saluberrimum nobis quoque in re nostra documētum relinquit, vt quamuis antea bona fide negocium aliquod simus aggressi; cum tamen rem longe aliter ac putabamus, se habere deprehenderimus, cedamus statim melioribus rationibus, nec rectum iudiciũ pertinaciter subuertere queramus: non enim defendi debet, quod ratione ininiti non potestⁱ.

Vnum hoc inter ea peccata solet numerari, quæ in Spiritum sanctum dicuntur, cũ scilicet veritatè agnitam vsque ad eò impugnamus, ac malitiam iuri præferre studemus. Videte quid aduersus hoc hominum genus quandoque dixerit Apostol. *O plene omni dolo, & fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, nõ desinis subuertere vias Domini. rectas?* Quorsum aliquãdo tot appellationes, tot prorogationes, tot documentorum, testiumq. repetitiones? postquam iustitiæ arcem tormentis inconcussam animaduert-

mauertistis? rectè inquit S. Bernard. ^a *Dies diei eructat lites, & nox nocti indicat malitiam.*

Tertium illud est, cum beata Virgo post Angelicã salutationem, Elisabeth verbis cõfirmatam, fore scilicet, vt beata inter omnes mulieres diceretur, & adijcientem: *Beata quæ credidisti, quoniã perficientur omnia, quæ dicta tibi sunt à Domino.* illa non fastu elata, cepit se ipsam extollere: sed potius ad Dominum cõuersa, suam agnoscens humilitatem, Deo omnia tribuere, eiusq. pietati gratias agere est exorsa, dicens^b: *Magnificat anima mea Dominum. Quia respexit humilitatem ancilla sua.*

Vt hinc nos pariter intelligamus, nihil esse quod nos, aut ingenij vbertate, aut scientiæ opibus, aut prospero rerum successu intumescamus: sed quo copiosius his affluere visi fuerimus, eo demissius de nobis sentiamus, & omnia Authori ipsi, ac parenti bonorum omnium Deo accepta feramus. *Quid enim habes homo,* ait Apostolus^c, *quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Christiani lingua, nil nisi humile, modestum, pium, ac verax sonare debet. *Ad quem,* inquit Isaias^d, *respiciã, nisi ad pauperculum & contritum spiritu, & trementem sermones meos?*

Quartum est, cum gloriosa Virgo, amisso aliquãdo puero, eum in templo inuenisset sedentem in medio doctorũ, inquit: *Fili quid fecisti nobis sic e? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Quibus ex verbis summam agnoscimus māluerudinem, & dexteritatem. Cum enim aliæ matres ius maternum in medium proponere, & perturbatione cõmotæ, in filios, qui ipsarum voluntati obstitunt, acerbius inuehi soleant: ipsa contra, lenioribus filium verbis affata, illi reditum in paternam domum persuadere conata est, vnanimesq. illinc mutua pietate iuncti abscesserunt.

Quod exemplum, quàm præclarum est nobis, quàm salutare? Non statim etiam in bona causa, est nobis ad Iudices, & ad Tribunalia profiliendum: nõ statim auctoritas omnis exercenda;

prius mollibus verbis aliorum animus est tentandus: ac fraternè, & amanter quoad eius fieri potest, vnusquisque priuatim veri, rectiq. admonendus. In hoc, bonorum patronorum prudentia, & pietas maxime elucet: vt contentiones in primis sedare, lites præcidere, animos cõciliare, pacem inducere, omni conatu, & industria studeant: palãq. omnibus quanta maxima poterunt diligentia testatum relinquunt, se pacis, & trãquillitatis potius, quàm litium, & contentionum esse amatores; cum dictum sit à Domino^f: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur;* Et Apost. *g Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetũ esse ad omnes:* cum alioquin litigatores aliqui, demonũ imitatores videantur.

Vltimum est, cum eadem beata Virgo nuptijs præfens, vinum defecisse animaduertent, nemine eam interpellatè, sed intimis charitatis visceribus mota, inquit, *Vinũ nõ habet.* quibus verbis, aliorumq. necessitati subueniendi se studiosissimam declarauit. Vt nobis itidem sit documento, tunc linguam exercendam, cum charitas postulat, cum proximi adiuuandi officium nos monet. Nemo dicat, ille me non rogauit, & quod deterius est, nihil inde mihi lucri, aut commodi accedit. Si pauper est, si orphanus est, si pupillus, aut vidua est, si carceribus vinctus est, si quisquam alius aliena ope destitutus est^h; satis Christus pro illo petit, & interpellat; satis ille mercedem offertⁱ; satis te Christianum vrget officium, nisi immemor diuinę sis legis, qua iuberis proximos charitate complecti; & æternæ salutis sis oblitus, quæ pietatis munera exercentibus tantum est præparata.

His igitur tam præclaris exẽplis admoniti, dilectissimi, satis potestis intelligere, quæ vobis posthac sermonis vestri ratio, ac causas amplectendi, agendiq. disciplina sit ineũda; vt nobile hoc linguæ instrumentũ vobis à Deo tributum, munere suo fungi censeatur, atque in vsu suo retineatur. Et postquã vitæ vestræ institutum in causis aliorũ apud Magistratus, & Iudices quotidie agẽdis

a. S. Iacob. epist. 3.

b. Psal. 140.

c. Eccl. 20.

d. e. in lo. co. 9. 4. Et S. Anthon. in. par. 3. tit. 6. 6. 1.

e. S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 3.

f. Psal. 49.

g. ad Ephes. cap. 5.

h. S. Luc. 1.

i. c. cor. 13. scopi. dist. 68. & l. v. non nouam C. de iudic.

k. Mat. 13.

a. S. Luc. 1.

b. 1. ad Cor. 13. 4.

c. Isa. 66.

d. S. Luc. 2.

f. S. Matth. cap. 5.

g. 2. ad Timoth. 2.

h. 23. q. 3. cap. ostendit. et alijs cap. sequen.

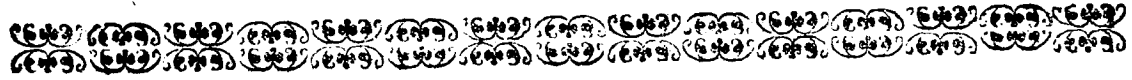
i. S. Thom. 2. 2. q. 71. art. 4.

versari solet. Memineritis quæso sup-
mi illius iudicis, qui iudicaturus est vi-
uos, & mortuos: ad cuius tribunal tre-
mendum sistendi omnes estis, & reddi-
turi de factis proprijs ratione: quæ ne-
mo arte vlla eludere, aut calliditate sup-
plantare potest; nam quod in ore piorum
omnium esse solet: *Liber scriptus proferetur,*
in quo totum continentur, unde mundus iudicetur.

Quod si sanctissimi etiam viri, qui totam
ætatē vigilijs, ieiunijs, ac pietatis ope-
ribus traduxerunt, cogitantes tamen no-
uissimum illum diem, ac iudicij seueritatē
cōtremiscebant: *verentes*, ut ait Iob ², *om-
nia opera sua.* Quid vobis in tam lubrico
solo, difficilique saltu timendum est?

Porro, ut foeliciter vobis omnia ce-
dant, optatoque laborum vestrorum fructu

potiamini, ad clementissimam hanc hu-
mani generis aduocatam recurrere: Illius
exempla in iusto clientum vestrorum pa-
trocinio suscipiendo imitami, in veri-
tate dicenda, in miserabilium protectione
tuenda, in Deo laborum vestrorum
suffragatore agnoscendo, in controuersis
quoad eius fieri potest præcidendis,
ac componendis. Et denique in vniuersum
eiusdem prudentiam, humilitatem, mansue-
tudinem, patientiam, pietatemque sequimini:
ut illa se vobis eo benigniorem, alacrioremque
aduocatam præbeat, ac causam
vestram in cœli Regia apud filium suum
perpetuo tueatur, ac eiusdem coheredes
tandem efficiat, qui cum Patre, & Spi-
ritu sancto vivit & regnat in secula se-
culorum. Amen.

SERMO DECIMVS TERTIVS.

Ad disceptantes litibus in iudicio.

*Vnde bella, & lites in vobis?
nonne ex concupiscentijs vestris?
S. Iacob. 4.*

VOTIENS mecum confi-
dero, dilectissimi, magnas tur-
bationes, & incommoda, quæ
ex iudicialibus controuersijs
in ciuitates inuehantur, ac simul quam
vehementi affectu, atque animi ardore
lites frequentes leuib; plerumque ex cau-
sis permulti suscipere, & obstinate in
eis persistere soleant; Tum etiam quid sa-
cræ literæ, quid Sancti Doct. de huius-
modi litibus fugiendis scriptum relique-
rint: cum Saluator noster dixerit: *Si
quis voluerit tecum iudicio contendere, &
unicam tuam tollere, relinque illi & pallium.*
Et rursus, *Si quis te percusserit in unâ ma-
xillam, præbe illi & alteram.* Et Aposto-
lus ^b: *Delictum est in vobis*, ait, *quod iudi-
cia habetis.* Et S. Bernardus præter alios
Doctores, nostis quam valde litigandi

consuetudinem damnet ^c. Non possum
non humanæ huius miseræ maxime mi-
fereri, ac vos pro meo erga vos mune-
re, & beneuolentia, quo maiore possum
animi studio cohortari: ut ex his vos
curarum turbinibus, atque anxietatibus
quamprimùm eximere curetis, ac rebus
vestris in posterum, atque animi tran-
quillitati salubrius consulatis.

Etenim si in primis litium istarum ori-
ginem inspiciatis, inuenietis proculdu-
bio dæmonem humani generis hostem
vaferrimum, sicuti exitialis illius plagæ
author fuit, qua olim fauciati parentes
nostri, posteritatem omnem miserabili
culpæ originalis clade labefactarunt: Sic
non desinere varijs quotidie artibus, at-
que hoc ipso præsertim litiū instrumen-
to, honesta quadam defensionis, & ius-
titia specie adumbrato, conari amici-
tiam inter homines concutere, pacis
foedera dissoluere, charitatē erga Deū
euellere, & denique hominem perdere.
*Iam enim sex millia annorum penè complen-
tur,*

^c. S. Bernar.
lib. 1. de cō-
fide. cap. 3.

^a. S. Cypria.
de exhorta-
tione marty-
rij in præsa-
none.

ur, ut ait S. Cyprianus ^a, *ex quo hominē
diabolus impugnat. Omnia genera tentandi,
& artes, atque insidias deyciendi vsu ipso
vetustatis edidicit. Si imparatum inuenerit
militem Christi, si rudem, si non sollicitum,
ac toto corde vigilantem, circumuenit
nescium, fallit incautum, decipit imperitum.*
Et alibi in hunc sensum: *Mentitur, ut fal-
lat; blanditur, ut noceat; solatur, ut perdat;
bona promittit, ut mala tribuat; ostentat pa-
cem, ut bello perimat; vitam pollicetur, ut
sempiterna nos morte condemnet.*

^b. S. Thom.
in 1. part.
9. 63. ar. 2.

Quoniam igitur ille odij, & iniden-
tia stimulus cōcitatus ^b, cæpit initio ho-
minem falsa rerum imagine deludere,
rectique specie decipere, proposita illi
meliore rerum suarum conditione, ut in
deteriorem traheret; nunc videns nego-
cium sibi olim ex sententia processisse,
ac miserum hominē, ut cupiebat, è gra-
tia & innocentie statu delapsus fuisse,
numquam desistit, qua parte debiliore
arcis murum expertus est, eundem bel-
licis tormentis, & machinis quatere, ut
tandem per ruinas in oppidum irrumpat.
Hincque ipsa spe plura lucrandi, ac melio-
ra obtinendi, non cessat, miseros homines,
& incautos ad tribunalia perducere, ac
in iudiciorum, & litium voragine protrudere,
tot superiectis laboribus, sumptibus,
atque angustijs, ut eos in summam
perniciem, ac desperationem penè redigat.

Itaque pestifer ille halitus, quo ho-
minem inficere serpens perfidus olim
aggressus fuit, ita se in humani generis
viscera infudit, sic insanus ille tumor
membra omnia peruagatus est; ut nihil
frequentius inter homines, quam cæcū
hoc maiora acquirēdi, aliosque anteuer-
tendi studiū videas; hincque lites, cōten-
tiones, hæreses, schismata, tum bella, &
Regnorum euerfiones quotidie erumpere.

^c. S. Iacob.
c. 4.

Vnde merito S. Iacobus scribit ^c. *Vnde
bella, & lites in vobis? nonne ex concupiscentijs
vestris, quæ militant in membris vestris?*
Sic olim accidit discipulis Christi an-
tequam Spiritu sancto essent confirmati.
Nam cum orta olim fuit cōtentio inter
eos, *quis maior esset in Regno Cælorum* ^d; &
cum mater illa filiorum Zebedei petijt, ut
alter sederet à dextris, alter à sinistris ^e:

^d. S. Luc. c.
22.

^e. S. Math.
c. 20.

quo alio hæc spectabatur, quam ut iidem
maiores, & clariores essent alijs? quos
Dominus redarguit, cum dixit: *Nescitis
quid petatis.*

Hodie si recte consideretis, lites quæ
agitantur, causæ de quibus in iudicio
contenditur, & quæ ferè omnia in tri-
bunalibus certantur, eò pertinent, an
huic ille sit antefereendus, in agri, domus
vel peculij dominio, aut possessione.
Quam multa verò hoc colore iustitiæ,
honoris, ac dignitatis suæ tuendæ, hisce
litibus damna, periculaque delitescunt?

Nam ut omittamus ea, quæ modo li-
tium istarum, & cōcertationum semina at-
tigimus; ex quibus tanquam radicibus
non possunt nisi noxiæ plantæ, ac fructus
funesti erumpere; cætera quæso etiam
quæ inde subsequuntur, paulo diligen-
tius persequamur.

Ac primum materiam ipsam, in qua
labores, vigiliæ, sollicitudines, sumptusque
vestri versantur, inspicere. Quid in iudi-
cijs vestris aliud, ut plurimum agitur, aut
controuertitur, quam de gleba, de pa-
riete, de stillicidio, de domo mox rui-
tura? quod si addas etiam de latifundio,
& agro amplissimo, quid tandem aliud
id erit, quam sordidum terræ solū, quod
sexcentos cōmutauit, & cōmutabit in
posterum possessores, donec singulos in
puluerem suum, & limum redigat?

Media verò, quibus hæc in iudicio so-
lēt exerceri, quam sunt dubia, quam fal-
lacia, & perplexa? à pelle animalis mor-
tui, ut dicebat ille, patrimonij vires pē-
dere? instrumentum quod magis fumo,
& vetustate consumptum, eo plus autho-
ritatis habere? rerum fidem à testibus
mentiendi artificibus sumendam esse?
veritatem per tormenta, & quæstiones,
quæ acerbitate sua innocentiam plerumque
opprimunt, exigendam esse? acta ipsa,
quibus nihil ferè infirmius plerumque est,
iudicibus legem præscribere? quot erra-
ta in illis, siue imprudentia, seu imperi-
tia, vel socordia, aut fraude, aut quocum-
que alio lapsu nunc notarij ipsa cōscri-
bentis, nunc causidici eadem dictantis,
interdum & iudicis perperam ea interpre-
tantis, facile in ijs exurgunt? quicquid

vitij in ea vndecūq; irrepit, perit iustissima alioquin causa, clarissimosq. viros cum tota familia ad extremam indigne redigit egestatem.

O miseros homines, o infelicem vitæ conditionem, in quam lubrico, fragiliq. solo, opum nostrarū ratio posita est? & tamen infani homines ad hæc quotidie tāquam ad turissimā arcem confugiūt. Et quis tandem finis horū iudiciorum? nisi vt ea, quæ ad imbecillū hoc corpusculū tuendum, fragilēq. vitā ad paucos dies producēdam, in orbe hoc dispersa sunt, modo huic, modo illi adiudicētur.

Vicissim verò cogitate quæso pro vestra prudentia, nobis litem acerrimā cū aduersario callidissimo, & nequissimo imminere, qui cælestem hereditatē nobis ab æterno Patre, vt adoptatis per gratiā filijs testamento relicta, intercipere molitur: & tāquā spurios, aut abdicatos à patre filios, seu potius ingratos, ac rebelles, paternaq. hereditate indignos, quærit expellere. Quid nō ille molitur? quas nō tentat nocēdi vias? quid nō fruit insidiarū, vt in hoc iudicio succumbamus? satis ille obtinet, si nos non obtineamus, sūmaq. illi victoria est, nos optatis caruisse. An desunt illi fortasse accusatores? an testes, an documēta, an multiplices oīum generū probationes?

Videte, quā causæ suæ bonitati, iustitiæq. fidat, quā putet rem suam aduersus nos in tuto esse: nam hæc omnia quæ nos in iudicijs nostris magni solemus ad tuendum ius nostrum æstimare; ille vti leuia, & inutilia abijcit; ore nostro nos vult arguere, ac cōfessione propria, cōscientiæq. testimonio cōprehendere: positiones instruit, quibus statim cōuincamur, quæ crimen prodant, nosq. ei manus illico dare cōpellant; ac quod dicebat Dominus per Proph. *Arguā te, & statuā cōtra faciē tuam*^a. Sic ille nos cū furto deprehensos, ex ore etiam nostro vult iudicare. Nouit ille quoties alios ad mentiendū, & peierandum induxisti; quoties impio auxilium præbuidisti; quoties improbā causam prudens, sciensq. suscepisti; quoties litem dolo malo protaxisti; quoties causā aduersarijs pro-

didisti; quoties puellæ, quæ se fidei tuæ cōmiserat, pudicitia perfidus expugnasti; quoties domum tuam perditis hominibus, lusoribus, blasphemis, sicarijs, & lenonibus etiam aperuisti.

Hæc omnia, & longè plura alia deteriora iam in acta relata sunt: instat peremptorius ille terminus tibi ad audiendū irtractabilem sententiā indictus; & tu miser tremendum hoc iudiciū, aliud agēs, negligis; & puerorū more, qui lapillos, & conchas, & nuces persequuntur; totus alienis, & valdè leuib; litibus intērus, ad propriā hanc, inestimabilemq. de cælesti hereditate litem, ac ad tantum æternorum omnium bonorū discrimen, dormire videris.

Equidem cū mecū quandoq; cogito nostram viuendi rationē, & quā leuiter tot bona nobis oblata, tantamq. cælestium opum amplitudinē negligimus; simulq. video in rebus tam perspicuis, tamq. grauib; homines adeo cecos, ac stupidos deprehendi: existimatuos omnes qui rectē sapiunt, planē arbitror, dignissimā hanc esse causam, cur officium iudicis, ad publicā vtilitatē imploretur.

Nam si leges cōmunes decernere solēt curatores minoribus, prodigis, & furiosis: quoniā cū integri non sint iudicij, temere profundūt patrimonij sui vires: interest autē Reipublicæ, ne quis re sua male vtatur. Video ego regnū cæleste amplissimū, locupletissimū, ac sempiternū nobis summa Dei misericordia oblātū, incōsulto à nobis prætermitti, & repudiari. Quod maius argumentū esse potest parū sanæ mentis nostræ, qui cōmoda nostra reijcimus? Quomodo nō indigemus curatoribus, cū facultatibus nostris abutamur? & quod dementiae inditiū esse solet, bonis nostris renūciemus? Sumus, vt nostis, conscripti hæredes in testamento, sumus hæredes voluntarij, sumus instituti sub cōditione, quā vocatis potestatiuam. Sic enim ait S. Ioan.^b *Quotquot autē receperunt eū, dedit eis potestatem filios Dei fieri*; ob idq. sacra scriptura, in qua disertis verbis tam præclara hereditas nobis relinquatur, noui, vel veteris testamenti nomine appellatur.

Datum

Datum est & nobis tempus ad deliberandum. Tota enim hominum vita nihil aliud nos monet, quā vt rebus nostris consulamus, & deliberemus de adeunda hereditate; ob idq. positi sumus in hoc mundo, vt ratione, & consilio metiamur vires huius hereditatis.

Nos verò ignari rerum omnium, contententes conditionem in testamento adiectam, mandataq. Dei violantes, statim nos abdicamus omnibus bonis. Vtinam saltem si suspecta est nobis hereditas, vteremur iuris remedio, & inuentarium conficeremus bonorum omnium. Quis vnquam ea sibi describi curauit? Quā pretiosam suppellectilem: quā amplas possessiones: quot latifundia: quos aurī acervos: quantam bonorum omnium copiam deprehendisset? Consulite cælestes illos Scribas, qui omnia fideliter tabulis suis consignarunt, obstupescetes vos adeo segnes, inertesq. fuisse. Verum postquam nondum integrum lapsus est tempus deliberandi, & adeundæ hereditatis; expergiscimini aliquando, & noua consilia inite, ne regnum hoc tam amplum, tam opulentum, tamq. beatum è manibus vestris elabatur.

Multa autē sunt, quæ ad lites fugiendas, & contentionem omnem euitandam mouere christianū hominem deberent, à Doctoribus varijs in locis cōmemorata^a. Vnde & S. Augustinus ait: *Nihil esse similius actibus demonum, quā litigare*: dicente Apostolo^b: *Oportere seruum Dei non litigare, sed mansuetum esse, & ad omnes patientem*. Hincq. litigium inter graua peccata, vt plurimum, connumeratur^c, ac ferè semper ex peccato originem trahit, vel enim nascitur ex superbia, iuxta illud Proverb.^d *Inter superbos semper iurgia sunt*. Vel oritur ex impatientia, iuxta illud Ecclesiastici^e: *Non litiges cum homine linguato, & non instruas in ignem linguam eius*. Siue ex iracundia, iuxta illud Proverb.^f *Homo iracundius, incendit litem*. Vel tandem pullulat ex auaritia, quæ omnium malorum radix appellatur. Et hoc ipsum, D. Chrysof. affirmat, cum

inquit: *Vnde putas lites in Ecclesia, inimicitias, altercationes inuicem, nisi propter auaritiam, propter inuidiam, aut propter superbiam, & propter varios honores? tolle hæc, & nulla discordia inuenietur in Christianis*.

Nunquid ergo Magistratus, Tribunalia, totamq. hanc iudicandi rationē damnamus? absit: Nam ad Respublicas constituendas, ciuium tranquillitatem conseruādā, homines ab aliorum iniurijs vindicādos, & vnumquemque in officio continendum, necessaria hæc esse nō ignoramus. Vnde ait Salomō^h: *Qui ad iustitiam erudunt multos, fulgebūt quasi stella in perpetuas aternitates*.

Verum hinc cupimus, dilectissimi, eo clarius vos diuinam clementiam, & infinitam illius erga vos misericordiā agnoscere. Videbat ille totam vestram hanc operam in terrenis tantum possessiunculis adiudicandis, prædijq. diuidendis versari, litesq. has omnes, quæ tot laboribus, & molestijs exercentur, de paupere admodum regno esse; propter quod Apostolus Corinthios monuitⁱ: *Vt hæc secularia iudicia illis, qui in Ecclesia contemptibiliores essent, demandarent*. Vnde & videmus eos, qui altiore præditi sunt spiritu, & ad christianæ vitæ perfectionem aspirant, hæc omnia contemnere, & tanquam impedimenta à se abijcere.

Verum quoniā vicissim videbat sublimis Dei prouidentia^k sublatis tribunalium iudicibus, omnem humanæ vitæ ordinem facile posse perturbari, & tāquam duce ab exercitu abducto, milites omnes hostium prædæ, & potetiorum improbitati exponi. Quid ergo ille egit? non humanam hanc necessitatem quamuis terrena tractatē voluit desertam esse; sed gratiæ suæ potius munere, & beneficentia exornandā, quippe qui eos qui illam fideliter, sapienterq. obirent, cælesti etiam præmio dignos duxerit, dicente Propheta^l: *Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiā omni tempore*. Vt ita ex infinis rebus sublimia, ex terrenis cælestia, ex caducis æterna dona caperent, & tanquam ex

g. In cap. 5. Math. 21. homil. 11.

h. Dan. 12.

i. 1. Cor. 6.

k. S. To. Chry. s. hom. 6. ad pop. Antiochen.

l. Psal. 105.

a. S. Gregor. lib. moral. 23. par. 5. cap. 12. Gratian. in Decret. dist. 46. in prin. S. sequitur. cum Glos. Et dist. 90. in prin. S. litigiosus. Et vtrouque Glos. et Turrecr.

b. Epist. 2. ad Tit. c. 2.

c. S. Thom. 2. 2. q. 116. art. 1. et 2.

d. Pro. c. 13.

e. Eccl. c. 8.

f. Pro. c. 26.

b. S. Ioan. c. 1.

a. Psal. 49.

luto aurum colligerent, ac prudentes mercatores imitati, vilem, abiectamq. suppellectilem preciosa purpura, margaritifq. permutarent, modo qua decet integritate, vigilantia, fide, ac pietate hæc persequerentur.

Quoniam verò omnia hæc suos habent gradus, & vt modo dicebamus, sunt alia alijs digniora, & fructuosiora; meminisse ideo oportet, dilectissimi, vestra hæc munera, quæ non suapte natura sublimia, & generosa, sed urgente tantum hominum necessitate ita instituta, atque à Deo decorata sunt; non ideo totos ad se homines assiduò pertrahere debere. *Sed aliud esse tempus, vt ait Salomon^a, serendi, aliud colligendi, tempus plangendi, aut saltandi, tempus acquirendi, & tempus perdendi.* Sic & dignioribus rebus suum quoque locum esse reseruandum; nec tempus Deo seruiendi, terrenis litibus continenter esse occupandū, nedum terram nimis amplectimur, cœlum amittamus.

Sed potius homines, qui rectè sapiunt, ita paratos esse oportere, vt si expediat, iniuriæ magis, & damna sustineantur, quàm quòd lites, & controuersia in iudicio subeantur^b. Exemplū fugiendæ litis, & amplectendæ tranquillitatis nobis sit iustus Abraam, qui vt contentionem exortam inter ipsum, & Loth, ac vtriusque Pastores dirimeret, sic inquit^c: *Ne sit iurgium inter me, & te, & inter Pastores meos, & tuos; fratres enim sumus: si ad sinistram ieris, ego ad dexteram tenebo; si tu dexteram elegeris, ego ad sinistram pergam.* Quibus verbis satis significauit res has caducas neutiquam amoris quieti, pacis tranquillitati esse præferendas, omneq. litigij genus cum proximis esse fugiendum, etiã si illi nobis inferiores sint.

Nam vt apud S. Chrysof. legitur^d: Eorum contentio magnam nobis affert ignominiam, & non illis imputatur quæ sunt, sed in nos transfertur quod reprehendendum. Quid enim minus rationi consentaneum, quàm homines, qui fratres in Christo sunt, qui eandem naturam sortiti, qui eiusdem sunt fami-

liæ, qui eodem loco habitaturi sunt, quos mansuetudinis, lenitatis, & omnis philosophiæ Doct. esse oportebat, inter se contendant, & digladientur? Erat pax, concordia, & summa sanguinis necessitudo inter Abraam, & Lot; Vbi tamen aucta sunt armenta, multiplicati greges, affluerunt diuitiæ multæ, statim discinditur concordia. Antea erat pax, & charitatis vinculum, nunc rixa, & contentio: vbi enim meum, & tuum, illic omne litium genus, & contentionis occasio; vbi autem hæc non sunt, ibi securura versatur pax, & concordia.

In hanc eandem sententiam multa à S. Bernardo prolata^e accipi possunt; veluti cum mirari se ait, quomodo religiosè summi Pontificis aures audire sustineant tot pugnas verborum inuicem contententium, & alia huiusmodi, non vt ea tanquam peccata omnino damnet: sed vt illis, si alia fieri potest ratione, prouideatur^f.

Quod & à S. Gregorio studiose in multis testamentorū, legatorum piorū, viduarum, Monasteriorum, aliorumq. locorum causis, curatum fuisse: vt proposito omni iudiciorum strepitu, diffinirentur, & sopirentur, variæ illius epistolæ testantur^g.

Quapropter illud vobis perpetuò propositum, ac firmum esse debet, lites (quoad fieri potest) esse fugiendas, contentiones omnino vitandas, sectandam pacem, tranquillitatem, retinendamq. in primis charitatem: à qua nullo vos vel ingenti lucro, aut damno, nulla spe, nulla vi, aut extremi etiam periculi metu vnquam auelli, aut separari oportet.

Quod vobis per
infinitam gratiam
suam, misericors
Deus concedere
dignetur.

e. S. Bernar.
lib. 1. de cō
sideratione
c. 3.

f. S. Greg. in
pastor. par.
2. c. 7.

g. Lib. 1. ep.
60. lib. 5.
Epist. 9. &
35. lib. 7.
Epist. 45.
& 48. lib.
9. epist. 10.

SERMO DECIMVS QVARTVS.

Ad Moniales triplici voto obstrictas.

Apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum, thus, & myrrham. S. Matth. 2.

Intra Octauam Epiphaniæ.

SOLEMNIS ista celebritas sacrae Epiphaniæ, quam sancta ecclesia Christiano populo hoc tempore proponit, non solum fidelibus vniuersis, verum ac tutum iter ad salutem, Magorum exemplo apte ostendit; sed præcipuè religiosis omnibus congruit, itavt in eam intuentes, hinc vitæ institutum agnoscat quod peculiariter debent imitari. Quod vt clarius vos, charissimæ in Domino, intelligere, salutaremque inde fructum percipere valeatis; curabimus seriem ipsam sacri Evangelij enarrantes, ea vobis in memoriam redigere, ex quibus plenius vnaquæque vestrum an Magos verè imitetur, hodie possit agnoscere, atque hanc solemnitatem eo hilariore mente, feruentioreque spiritu celebrare.

Et quoniam tria sunt præcipue, quæ Monialis, vbi se Deo dedicare constituit, obseruare debet. Primum antequàm professionem emittat. Secundum in ipso actu professionis. Tertium post professionem peractam. Exordiemur à prima parte, quæ est ante professionem, vt ducibus hisce Magis, Regibus sapientissimis, vnaquæque Monialis videat, quem itineris cursum, seu quam vitæ rationem hi fuerint secuti, vt ad Dominum peruenirent.

Primum igitur legimus initium, quo Magi excitati fuerunt, vt ad Christum Dominum iter arriperent, stellam fuisse, quæ ipsis in cælo apparuit; Sic Mo-

nialis sibi debet persuadere, principium suæ conuersionis, si verè ad Deum conuersa est, à lumine quodam interiore, atque cælesti quadam inspiratione descendisse, atque ideò maiores ei gratias habere, quòd nullis meritis suis, sed tantum diuina benignitate, tam excelsum fuerit donum cōsecuta. Sic sanctus Petrus non absimili proposito dicebat^a: *Virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit, in admirabile lumen suum.*

Secundo; Magi visa stella, statim domo egressi fuerunt ad quærendum, & inueniendum Saluatorem Mundi. Sic Monialis concepta inspiratione diuina, quæ ei dicat, mundum vt fallacem esse deferendum; non eget longa cunctatione, aut multorum consultatione^b; sed debet quamprimum domos, & consanguineos relinquere, vt Dominum quærat, ac ei tota mente seruiat; Sicuti Apostoli Iacobus, & Ioannes leguntur relictis retibus statim secuti fuisse Dominum^c: ac sanctorum multorum exemplo docemur, eos, qui cum Christo iungi volunt, amplius secularis vitæ sollicitudine, & paternæ domus consuetudine non detineri^d.

Tertio; Magi instruere se subinde ceperunt, *Vbi est qui natus est Rex Iudæorum?* Sic monialis, licet deliberarit seculo renuntiare, tamen antequàm Monasterium certum deligat, in quod se transferat, prudenter faciet, si inuestigare, ac perquirere curabit, vt instruat in quo Monasterio obseruantia magis uigeat: quæ sint constitutiones tutiores; quæ regula arctior: quæ obligatior; & alia quibus possit aptius, & plenius Deo seruire^e.

Quarto; Magi oblitum honorum, graduumque suorum, ingrediuntur paruam domum,

b. S. Th. 2. 2. art. 2.

a. 1. Petr. 2.

b. S. Th. 2. 2. art. 189.

c. S. Matt. 4.

d. S. Th. 2. 2. art. 189.

e. S. Th. 2. 2. art. 186.

domum, ac Deum infantem natum ibi inueniūt, ait enim Euangelista a: *Intran-tes domum inuenerunt puerum.*

a. s. Mat. 2.

Sic Monialis proponere sibi debet, relictiis consanguineis, habitatione propria, & domo, atque alijs vitæ commodis abdicatis, ingressuram se angustum Monasterium, vbi se totam Deo dedit, atque humilem Christum semper præ oculis habeat b.

b. s. Th. 2. 2. q. 186. ar. 3

Quinto; Magi vt debitum Deo cultum præbeant, descendunt ex equis; missam faciunt comitum, & seruorum turbam; ingrediuntur, genua flectunt; seq; alios prorsus ab eo, quod antea erant, ostendunt. Sic Monialis deliberare debet, habitum exuere secularem; præcidere capillos; præcingere lumbos; vestem induere rudem; omniaque sua etiam exteriora immutare, vt arctius se cum Deo coniungat c.

c. s. Th. 2. 2. q. 187. ar. 6

Hæc quod attinet ad primam partem, antequam fiat professio. Ex quibus intelligere potest Monialis, quid sibi antea erat agendum, vt huic sanctæ vocationi rectè responderet, secumque in Domino gaudere, ac summas bonorum etiam auctori Deo gratias agere, si eadem præstitit: sin minus aut fragilitate, seu inconsideratione, aut alia quauis causa singulos hosce, quibus ad perfectam vitam incedendum est, gradus, non ante mente complexa fuerit; non ideo tamen animum debet despõdere, aut irritum vocationis suæ statum censere; sed diuinæ misericordiæ firma spe concepta, nouum spiritum assumere: vt quæ sequuntur ritè adimpleat, ac eo alacriore mente, pleniorique opere, superius omissa, compensare studeat.

Nunc igitur ad ea, quæ in actu professionis facienda sunt, accedimus. In quo Magi ipsi satis euidentis exemplum præbent Monialibus, quid ab ipsis pariter sit præstandum. Etenim Magi in signū suæ subiectionis tria offerunt Christo Domino, quæ sunt, aurum, thus, & myrrham; quæ quidem referūt tria religionis vota, quæ Monialis in actu solemnibus professionis suæ, & Domino spondet, & offert. Aurum enim, vt notum est, re-

spondet voto paupertatis; thus exprimit votum obedientiæ, cum thure sacrificetur Deo, cui parendum est; myrrha declarat votum castitatis, cum myrrha præferuet corpora à corruptione.

Verum quoniam hæc ipsa trium votorum professio ad perfectionem religionis necessaria d omnibus Monialibus est communis; nam singule eodem ritu, eadem verborum conceptione, parique obligatione tacita, vel expressa solemniter profitentur, & Deo se totas consecrant; possent fortasse nonnullæ ex his quæ adsunt Moniales sibi tacitè persuadere, earum statum in tuto esse, ac vano spiritualis superbiæ flatu, circumferri, quod Magos hæc tria offerendo, optimè essent tribus solum emissis religionis votis imitata. Attamen quia ad exemplum Magorum multa alia requiruntur, quæ mox dicemus, ipsaque professio vt vera, vt sancta, atque omni ex parte perfecta sit, alia nonnulla postulat. Idcirco cum omnium religiosorum status hæc ipsa trium votorum professione nitatur, interest maximè, hæc omnia quomodo habere se debeant, benè, ac clarè explicata tenere, vt eò tutius Monialis quæque, salutis suæ in Domino possit confulere.

Igitur ad varias circumstantias respiciendum est, quibus dona Magorum sociata faciunt, vt pariter Moniales, singula vota sua cum illis circumstantiis coniungant, vt Magos sicut in munere oblato sunt imitata: ita in præmio, & remuneratione non inferiores dici possint.

Primum itaque, quod obtulerunt Magi, est aurum: quo designatur votum paupertatis, quoniam aurum est propriè diuitum, & qui illud reiiciunt, ostendunt cum paupertate velle se ipsas cõiungere; sed hoc aurum illi cum tribus circumstantiis obtulerunt, quæ pariter voto paupertatis sunt necessaria.

Prima est: *Apertis thesauris suis*; quo significatur, in voto paupertatis omnia bona mobilia, & immobilia, quæcunque illa sint, noua, & vetera, magna, & parua, esse à Moniali denuntianda, profere-

d. s. Th. 2. 2. q. 186. ar. 6 & 7. s. Antoni. par. 3. tit. 16. c. 1. §. 9

renda, ac detegenda Prælati, ita vt nihil sibi Monialis clam, & absque licentia retineat, nihil vt proprium suum referuet, nihil inuito Prælato occultet: sed apertè cuncta profiteatur, & in manibus suæ Abbatiæ reponat, ac monasterio ad communem vsum resignet a; ita vt vere dicere possit: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te b.*

a. c. non dicitur 12. q. 1. & c. cū ad monasteriū. de statu Monach. b. s. Mat. 19

Secunda circumstantia est, qua dicitur, *Obtulerunt*; quod significat, prompto, libentique animo id factum fuisse, ac puro corde, vt Deo placerent. Nam vt in psalmo dicitur c: *Omnis gloria filie Regis ab intus.* Et alibi dicitur d: *Holocausa medullata offeram tibi, cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis.* Quo loco hæc tria eadem vota significantur; nam *INCENSUM* ibi quoque innuit votum obedientiæ; *Boues*, votum paupertatis; & *Hircis*, votum castitatis.

e. Psal. 44. d. Psal. 65.

Sed hæc tria simul iunguntur illis verbis, *Holocausa medullata offeram tibi*; vt ostenderet hanc professionē debere esse tanquam holocaustum medullatum, id est tanquam sacrificium illud, quod totum incendebatur in honorem Dei, nulla prorsus parte reseruata in alium vsum: nā per professionem offert religiosus, & religiosa omnia bona Deo, quæ habet, & habere potest, cum per votū paupertatis offerat bonū totum, & integrū rerum omnium exteriorum: per votum autem castitatis offert bonum proprii corporis, quo abrenuntiat omnibus delectationibus carnis: per votum etiam obedientiæ offert bonum animæ, quod est propria voluntas, cum omnibus potentijs, & habitibus animæ e. Et præterea hoc holocaustū debet esse medullatū; quod ex visceribus cordis, atque intimo animo seruiendi Deo proficiscitur, ita vt obici nequaquam illis id possit, quod dicebat f: *Va filij desertores, vt faceretis consilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum.*

g. s. Th. 2. 2. q. 186. ar. 7

f. Isai. 6. 30.

Tertia circumstantia est, *Thesauris suis*: quod ostendit debere hanc oblationem tanto animi ardore fieri, vt licet res ali-

quas charissimas habuerit, nihilominus pro Christi amore se eis libenter expoliet. Nam verbum *Thesaurus* consuevit significare re maxime charam; cum dici soleat, *Vbi est thesaurus tuus, ibi & cor tuū.* Et quia thesaurus Græca voce appellatur aggregatio pecuniæ, siue opum, aut aliarum rerum pretiosarum, quæ reponitur, vt cum opus fuerit, in meliorem vsum expromatur. Sic Monialis, quæcunque antea habebat, nunc in vsum optimum, ac sibi commodissimum trāsferre statuit: vt scilicet ea Domino Saluatori dedicans, sibi lucretur vitam sempiternam.

Altera fuit oblatio *Incensi*, quod respondet voto obedientiæ: quoniam sicut thure sacrificatur Deo, sic voto obedientiæ voluntas nostra eidem consecratur.

Verum hic quoque tres circumstantiæ sunt obseruandæ. Prima est humilitas, nam Magi procidentes, thus obtulerūt. Sic Moniales cum intima animi demissione debent obedientiam suam testari. Secundo cum deuotione, & subiectione, ac pio affectu; nam ipsi adorauerunt eum. Sic Moniales obedire superioribus suis debent, tanquam ministris Dei cum honore, & reuerentia, nihil repugnantes, sed reuerenter, deuotè, ac religiosè se gerentes. Tertio cum alacritate, & celeritate. Nam Magi visa stella statim dederunt se itineri, progressi sunt, promptèque omnia executi. Sic Monialis posthabitæ aliis impedimentis, nihil aliud quærere debet, quam vt exequatur, quod sibi à superioribus suis iussum est. Nam obedientia dicitur incensum odoriferum, quatenus per eam omnia opera bona, quæ religiosus facit, dummodo sit in gratia Dei, etiam si sint minora, valde placent Deo. Itaque alii homines sæpe dubitare solent, num ea quæ faciunt, grata sint Deo. At verò religiosus, qui in aliqua re ex obedientia versatur, solutus est hoc dubio: scit enim ea item, quæ sibi non placēt, & quæ vilia sunt, si per obedientiam debito modo fiant, esse Deo gratissima s.

g. s. Th. 2. 2. q. 186. ar. 5. in resp. ad 5.

Tertia

Tertia oblatio fuit *Myrrha*, quæ virginitatem nobis ostendit, cum Myrrha adhibearur ad tuenda corpora à putrefactione; Virginitas autem omnem impuritatem arcet, templique huius integritatem tuetur. Sed hæc quoque tres requirit circumstantias.

Prima: vt sicut Magi delicias Regias reliquerunt, quærentes Dominum; Sic Monialis domum, luxum, mensas, & alia irritamenta carnis, & sensus deferat, & solum Christum quærat.

Secunda: Magi occasiones quibus à cepto itinere diuertere possint, declinant: atque laqueos Herodis, quibus à Christi obsequio retrahi, & in errorem immitti poterant, effugiunt. Sic Monialis crates, alloquutoria, verba leuia, lubricaque alias mundi, & carnis illecebras, quibus facile ab vnione spirituali cum Deo per professionem inita, tanquàm effrenati appetitus impetum, & inuisibilis hostis retia quædam, totis viribus vitare debet.

Tertia; Magi solitudinem amplectuntur, intrant domum, lætantur congressu pueri, & Matris eius; Sic Monialis debet solitudinem quærere, ibi libenter morari, mortificationem diligere, dare se orationi, & colloquia frequenter miscere cum puero, & iuauissima Matre illius.

Sequitur tertius actus, qui post professionem celebratam attenditur: cuius mirificum exemplum Magi Monialibus præbuerunt, vt sciant quid ipsæ quodque postea debeant præcipuè obseruare. Nam Euangelium ait, Magos post oblata Christo Domino munera, non amplius cum Herode cōgressos esse, nec cum eo colloquia habuisse; Sed inquit: *Per aliam viam reuersi sunt in regionem suam*: Sic Monialis facta professione, & Deo consecrata, constanter sibi proponere debet, posthac aliam prorsus viam sequi, nec sibi amplius commercia cum hominibus sæculi, mundi, que delitijs retinenda esse; sed diuersas prorsus cogitationes, colloquia, a-

ctiones, desideria, ac familiaritates instituendas esse: vt se non verbis tantum, sed re ipsa, & quotidianis operibus declaret seculo iam renūtiasse, ac in Christi Domini familiam transiisse.

Verum superest aliud nouissimo loco memorandum, quo omisso cætera parui essent momenti. Hoc enim sibi persuadere debet monialis, nisi ipsa sit in gratia Dei, parum agere; licet se ipsam offerat, & professionem emittat. non enim omnia munera, quæ Deo offeruntur, idè illi sunt grata, & accepta; sed necesse est, vt is qui illa offert, non inuisus & odiosus sit Deo. Cuius rei clarum exemplum habemus in duobus fratribus Abel, & Cain, quorum vterque munera Deo obtulit; & tamen legitur, quod Deus respexit ad Abel, & munera eius; ad Cain autem, & ad munera eius non respexit. Hincque apud Isaiam legitur: *Quo mihi multitudinem vitimarum vestrarum? plenus sum, incensum abominatio est mihi, Neomenias, & kalendas vestras odiuit anima mea*. Quapropter sacræ literæ cum de nostris operibus loquuntur, admonent nos, vt curemus ea Deo accepta, & grata esse. Sic in quadam oratione Quadragesimæ ait sancta Ecclesia: *Tunc nobis proderunt suscepta ieiunia, si tuæ sint placita pietati*.

Et in psal. *Tunc acceptabis sacrificium iustitia, oblationes, & holocausta*. Et in Epistola ad Romanos ait Apostolus: *Obsecro vos, vt exhibeatis corpora vestra hostiæ viuentem, sanctam, Deo placentem*.

Quid igitur dicent Moniales nobis faciendum erit? Nempè vt ad Deum toto corde conuersæ, agnoscat gratiam singularem, quæ vobis ab illo collata est: quod vos nihil tale merentes, à mundi laqueis, carnis illecebris, ac dæmonis magna ex parte insidijs exmerit: atque in sacrum illud Monasterium munitum diuinis officijs, exercitijs spiritualibus, disciplinis, ieiunijs, obseruantijs, constitutionibus, silentio, solitudine, orationibus, vitæ communione, sancta charitate, atque omnium

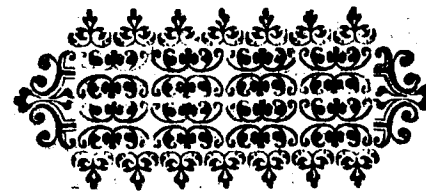
nium spiritualium diuitiarum abundantia adsciuerit, adeo vt dici possit verè: *Turris fortitudinis à facie inimici*. & Moniales intra claustra vestra receptæ dicere possint: *hac est generatio quærentium Dominum*; cum, vt ait Doctor quidam Ecclesiasticus, si qua in hoc mundo imago Paradisi potest exprimi, ea nusquam aptius, quàm in Monasterio, vbi regularis obseruantia custoditur, soleat referri.

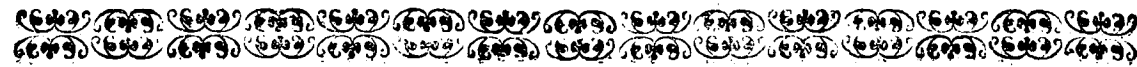
Quapropter Monialis, præter ea quæ dicta sunt; intuens habitum, quo se induit, mysterijs refertum, cingulum quo præcincta, capillos qui sibi præcisi, nomen quod mutatum, & cætera, quibus se abdicauit, vt expeditius seruiat Domino, debet per singulos dies benedicere Domino, dicens cum Propheta: *Dirupisti Domine vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini inuocabo*. Quinimò si magnitudinem diuinæ erga se gratiæ meditetur, animaduertet plus Dominum erga se, quàm erga Magos beneficium fuisse: cum ab illis non nisi res materiales, & terrenas, aurum, thus, & myrrham acceperit: at Moniales inspirarit, vt non solum bona temporalia, sed & corpus ipsum, ac voluntatem plenè ei subiecerint. Nam vt scribebat Sanctus Augustinus in epistola ad Armentarium, & Paulinam: *Nec idè te venisse pæniteat, immò gaude iam tibi sic non licere, quod cum tuo detri-*

mento licuisset; *fælix est necessitas, quæ ad meliora compellit*.

Quare sicut cum ecclesia consecratur, solet quotannis eodem die anniuersaria solemnitas Dedicacionis celebrari; Sic Monialis quo die professionem suam emisit, ac templum corporis sui Domino dedicauit, deberet singulis annis, licet obligationis vinculo non obstringatur, illius memoriam recollere, nouas ei gratias agendo, ac confessionem generalem illius anni repetendo, præcedente ieiunio, aliisque pijs precibus, quibus se per totam illam hebdomadam plus solito colligeret, ac diuinam sibi gratiam, & opem conciliare studeret. Hoc ita faciens, atque professionem suam, tanquàm eximium Dei donum agnoscens, quo ad virtutem, & perfectionem peruenitur: probabiliter existimari poterit, si eadem in sancto proposito perseverat,

Deum qui diues est in misericordia, & salutis humanæ cupidus, maxime gratam, & acceptam illius professionem habiturum; quotidieque magis suam illi gratiam, & spiritum largiturum Amen.

SERMO DECIMVS QVINTVS.

Ad diuerforum ordinum status simul collectos.

Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessarium: Maria optimam partem elegit, qua non auferetur ab ea.

S. Luc. c. 10.

In die Assumptionis B. Virginis.

MIRCVMFVSA hæc vestra dilectissimi, ante oculos nostros tot insignium virorum frequentia, adeoque multiplex diuerforum ordinum, qui hic adstant, gradus, variaque inter eos viuendi instituta, nos admonent: vt quid hodie præsentis Euangelij occasione, de varijs humanæ vitæ officiis à Christo Domino nostro maxime probatum fuerit, ex Sanctorum Patrum Græcorum, Latinorumque sententia, ea quæ ad rem vestram pertinent, breuiter differamus.

Nam cum duæ essent sorores, quæ Dominum nostrum hospitio susceperunt: Martha, quæ circa frequens illius ministerium versabatur: Maria, quæ tota audiendo verbo Dei erat intenta; cumque in hac operum, & officiorum dissimilitudine, vtraque se operam suam melius fortasse collocare existimaret, nec inter se ambæ satis conuenirent, tum respondit Dominus: *Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessarium; Maria optimam partem elegit, qua non auferetur ab ea.*

S. Luc. 10.

Ex quibus verbis, cum de multiplici viuendi hominum instituto, differendi argumentum Doctores colligere soleat,

nos antequam ea, quæ vniuscuiusque vestrum vtilitati, charissimi, congruere possint, ingrediamur: primum de vera verborum istorum, ac contextus Evangelici intelligentia, vnde hæc tractatio defumi solet, nonnulla breuiter differemus.

Fortasse enim hæretici aliqui, qui Christianis operibus, sanctisque exercitationibus præter modum infensi sunt, prauo otio profus dediti, ex hoc Domini nostri sermone, propugnaculum aliquod sumere audebunt, ad euertendos omnes labores, vigilias, disciplinas, atque humanas penè vniuersas operationes; sic dicentes: Ecce erant hæc duæ sorores Martha, & Maria; Martha in ministrando Domino occupabatur; Maria interiorem fidem sequebatur: *audiebat enim verbum Domini.*

In hac officiorum dissimilitudine hodie Saluator noster tanquam iudex consistens, improbat inanem Marthæ sollicitudinem, quæ operum fiducia nitebatur; Mariæque instituto subscribit, quæ sedens, & conquiescens, verbo Dei hærebat: ostendens scilicet totam iustificationis rationem, non operosis negociis, sed fidei doctrina contineri; hocque illud vnum esse, quod solum nobis ad salutem sit necessarium.

Verum non opus est multis immorari in tam nefaria, dolosaque commentatione refellenda; nam legenti sacras literas, nihil frequentius in oculos incurrit, quam opera ad salutem esse necessaria. S. Matth. ^b: *Voca operarios, redde illis mercedem.* Et Apostolus ^c: *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis.* Et Symbolum Athanasij:

b. S. Matth. cap. 20.
c. 2. Petr. 2.

Athanasij: *Qui bona egerunt, ibunt in resurrectionem vitæ: qui verò mala, in ignem æternum.* Sed hoc omisso, ex eiusdem Euangelij nostri verbis, eorum nequitiam arguamus, & superbum Goliath mucrone proprio confodiamus.

a. S. Luc. 10. Quid ait Euangelium ^a? *Maria optimam partem elegit, qua non auferetur ab ea.* Inquiunt ipsi, de fide hic agi. Nos respondemus non ad fidem, sed ad charitatem hæc verba pertinere ^b. Nam fides, & spes in cælesti patria deficiunt. *Charitas autem nunquam excidit*, vt ait Apostolus ^c; quod & testimonio Saluatoris alibi confirmatur; qui loquens de hac ipsa Maria, inquit ^d: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.*

Itaque, aut de charitate hoc loco est sermo, aut de fide non nuda, qualem hæretici iactant, sed quæ per dilectionem operatur; siquidem nec remissionem peccatorum, nec iustificationem assequimur, nisi concurrat fides, spes, & charitas, vt Tridentino Conc. traditum fuit ^e.

Amplius, si vitam ipsius Magdalene intueamur, euidentissimum erit, eam non otiosa fide, sed summis laboribus, sanctissimisq. operibus, ætatis suæ spatia traduxisse. Nam siue initium cōuersionis illius, siue progressum, siue exitum vitæ respiciamus, animaduertemus eam continenter hanc vitæ rationem ample-

xam fuisse ^f. In cōuersione admiramur illius pænitentiam, lachrymarum imbres, vnguenti effusionem, seculi abiectiōnem, summamq. carnis afflictionē; nobilem fœminā videmus peccati aculeos sentiētem, in publicum dissectis criminibus prodeuntem, nihil probra, nihil aliorum maledicta verentem, delicias omnes spernentem, humi stratā, ac pedibus Saluatoris prouolutā, proprijs capillis illius pedes, nouo in omnē posteritatem exēplo, absterfisse: cuius pietatis ardore permotum Saluatorē dixisse legimus ^g: *Bonum opus in me operata est.* Posthæc eandem legimus ^h, facultates suas in ministerium Domini cōtulisse ⁱ, illum ad crucem, mortēq. & monumentum etiam, scētatum fuisse. Post obitum

g. S. Matth. c. 26.
h. S. Luc. c. 8.
i. S. Ioan. c. 19. & 20.

verò illius, se in solitudinem apud Massiliam recepisse, ibi perpetuò panem lachrymarum comedisse, calicē afflictionis potauisse, insomnes noctes multas egisse: ac perpetua carnis suæ maceratione, vitiorumq. detestatione, corporis sui sacrificiū Domino obtulisse, vt multa alia prætereamus, quæ ab Episcopo Roffensi, in libello, *Quod vna tantum sit Magdalena*, præclare collecta, & ex re-ceptis apud Massilienses historijs, nobis relicta fuere.

Aggredimur nunc aliā explicationē, in quā cōuenire omnes ferè solent tum Græci, tum Latini Authores ^k, Theophilact. S. Ambrosius, S. August. Eusebius Emiff. S. Greg. Ven. Beda. S. Anselmus, S. Bernardus, & alij. Interpretantur hi *Maria optimam partem elegit*, id est, optimam vitæ rationem, atq. optimum opus amplexa est, quod sese ad audiendum verbum Dei totā applicuerit. Aiunt enim hoc duarum sororum exemplo, exprimi nobis duplicem humanæ vitæ typum, & imaginem: quarum altera actiua, altera cōtemplatiua nuncupatur: ac Dominū quidem cōtemplatiuā, quæ fuit Mariæ, actiuæ, quæ fuit Marthæ, prætulisse.

Verum nos sicuti quedam ex his vera planè esse, & ab omnibus probata asserimus, sic quedam etiam clariore explicatione omnino indigere affirmamus. Nā quod duæ tantum sint humanæ vitæ species, proprie inter se distinctæ, videlicet actiua, & contemplatiua, quibus deinde innumera alia hominum instituta subiiciantur, ita vt cætera omnia ad hæc duo tanquā præcipua capita redigantur, hoc scimus à B. Thoma, quem ceteri sequuntur, euidenter probatū fuisse ^l; sicut & illud pariter receptū est, cōtemplatiuam vitam actiuæ per se oppositam, illi planè præstare ^m.

Cæterum quod hæc contemplatiua absolutè cæteris omnibus vitæ generibus emineat, atq. omnium sit præstâtissima, hoc nequaquā solet approbari; si quidē illud vitæ genus omnium præstâtissimū esse dicitur, quod ex vtraq. actione scilicet, & cōtemplatione cōpositum est, cum totum præstantius suis partibus

k. S. Ambro. Theophilactus, Beda in cōment. ad cap. 10. S. Luc. S. Greg. hom. 14. i. Ezeq. S. Anselmus homil. vni-ca. super ijs verbis. S. Bernard. serm. 3. de ast. mpt. S. Augustin. de verbis Domini sermo. 26. & 27.
l. S. Thom. 2. 2. q. 179. art. 1. of 2.
m. S. Tho. 2. 2. q. 182. art. 1. of 2.

esse cēseatur. Nec ideo hanc tertiā esse speciem vitæ ab alijs diuersam cōtendimus, sed dicimus vnā esse^a, quæ duplicē illā vitā, tanquā duas partes permixtas continet; partimq; in actione, partim in contemplatione se exercet, vicesq; suas alternat: & vbi maior necessitas, charitasq; feruentior postulauerit, in eam statim se partem, siue actiuā, siue cōtemplatiuam effundit. Hoc optimum dicimus esse vitæ institutum, quod forte olim nobis adumbratum fuit in veteri testamento, exemplo illius Aioth, qui in libris Iudicum^b memoratur fuisse ambidexter, ita vt se vtraque manu, in omnem actionem æquē exerceret.

Quæ quidem sententia fuit grauissimorum Patrum^c appellatium hoc mixtum vitæ genus, illudq; præclarissimū, atque inter alia omnia eminētissimū, quod sequutus est Saluator noster, in quo eluxit absolutissimū, perfectissimūq; vitæ exēplar^d: sequuta est Beata Virgo, audiens verbū Dei, & conferens in corde suo, eadēq; laboribus nullis, aut vitæ incommodis parcēs: sequuti sūt sancti Prophe-tæ veteres, Moyses, qui tabernaculū modo ingrediebatur, modo egrediebatur: sequuti sunt Dauid, Samuel, Eliseus, & alij: sequuti sunt Apostoli Petrus, Paulus, & reliqui: sequuti sunt Martyres, & Cōfessores, Episcopi, qui in Episcopali munere, hoc institutum profitentur.

Quapropter cum Dominus dixit, *Maria optimam partem elegit*, magno mysterio videtur verbum illud *Partem* protulisse; vt scilicet intelligeremus, partē cum parte, nō partem cum toto cōferri: quasi dicat, contemplatiua Mariæ præfertur actioni Marthæ, sed nō ideo hæc contemplatiua, in vniuersum omnibus alijs est anteferenda; quā sententiam^e S. Bernardus, & latius Caietanus persequutus est.

Cæterū quoniā dubitāt adhuc aliqui an hic verus, propriusq; Domini nostri sensus fuerit, cum nequaquā admittant eum de vita contemplatiua, sed de vita spiritali Mariæ intellexisse, cōsiderando illius lacrymas, pænitiā, & tā alia multa, quæ in illius vita leguntur: Nolu-

mus nos in præsentī hoc pluribus perfequi, sed ad ea potius nos trāsferre, quæ viuēdi vniuscuiusque vestrum instituto longe fructuosiora sunt futura. Siquidē cum diuina prouidentia omnium cōmoditati, atque vtilitati mirē prospexerit, varia eis laborum, operum, disciplinarum, atq; officiorum genera proponēs; quibus si quisque vt decet, defungatur, debitū diligentiae suæ fructū, ac præmiū cōsequetur: ea tamen est humanæ naturæ imbecillitas, immodicusq; amor sui; vt nō desint, qui modum tenere nescientes, nunc aliena damnant vitæ munia, nunc eadē nimis affectāt, nunc proprijs plus æquo tribuunt, nunc etiam eadem omnibus alijs volunt anteferre.

Quid verò dicit Saluator noster? *Porro vnum est necessarium*; Quod antequā quale id sit, & quomodo à nobis cōsecrandum, vsuq; implendum cognoscamus, prius de varijs vitæ studijs, quæ homines interdū decipiunt, nōnulla agenda esse censuimus.

Nam in primis sunt aliqui, qui turbātur erga plurima, nec vnquam in eodem vitæ statu cōquiescunt, vitæq; mutationem ex qualibet leui causa libēter arripiunt, & stare loco nesciunt: ita vt Ethnicus ille miratus sit, quidnā esset, quod nemo sua contentus sorte viuat, laudet diuersa sequentes:

Verū ad hoc quid respondet Paulus Apostolus^f? *Vnusquisque in vocatione, qua vocatus est, in ea permaneat: Seruus vocatus es? non sit tibi cura: qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini*; Quam quidem sententiam idem Apostolus sæpē repetit, admonens singulos, vt maneat in vocatione sua.

Quod Sanctus Chrysoctomus inter cæteros, vt magna incōmoda ostenderet, quæ ex officiorum mutatione in Ecclesia oriuntur, sic inquit^g: *Non vides in ossium transpositionibus, qua casu, vel incommodo quopiam contingunt, quando legitimum transgressa locum, alium occupare cæperint, quo pacto totū corpus ledant, mortemq; sæpe numero adferant? Nō satis est, membrū esse vnitū corpori, nisi propriū locum*

locum obtineat, nec enim spiritum à capite, seu cerebro potest accipere, si loco cesserit: sic in corpore mystico Ecclesiæ accidit, vbi quis in aliorum munera vult irrepere; nam quantum in ipso est, diuinum ordinem peruertit, & Ecclesiastici corporis symmetriam discindit, quod conseruari debuit, vt inquit Apostolus.

Ad Ephes. συναρμοζοῦμενον καὶ συμβιβασζόμενον, id est, compactum & connexum, vt communis versio ait. Est mirum hoc dæmonis artificium, falsis homines illudere imaginibus, meliorumque expectatione bonorum eos ex arce constantiæ deiicere; nihil magis ille odit, quàm conscientiæ pacem, ac tranquillitatem; quam cū muneris cuiusque sui functione videt comparari, tum ille nouis molitur mentem cogitationibus assiduo implicare; ac sacerdotibus, coniugij bona; magistratibus, aulicam vitam; patribus familias, ruris tranquillitatem; doctoribus, cænobiorum commoda; militibus, mercatorum opes; alijs alia immittit, vt nusquam consistamus, semper fluctuemus, omni que vento sicut paruuli circumferamur.

Alij sunt, qui in arrepto à se vitæ instituto sic sibi blandiuntur, adeo se efferūt, vt solos se sapere, qui eum cursum sunt ingressi: cæteros qui ea non pergunt, à via quodammodo deflexisse putent: & sicut artifices merces suas magnis solēt præconijs extollere, & alijs anteferre; sic ipsi iudicium suum aliorum professio ni superbè nimis anteponunt. Hoc morbo olim Corinthios laborasse testatur Apostolus^e, qui cum ingenii opibus, & sapientiæ nomine florere, sic his studiorum ornamentis cæperunt intumescere, vt in varias veluti factiones dissecti, nemo alteri concederet, sed quisque sibi primas vindicaret.

Quem errorē, & reliquis quoque, qui literarum studia cōsecrantur, quoniam commune ferè esse, & Apostolus ipse^d, & post eum Authores alij tradiderunt^e; Non est id mihi consilij, vt eorum quemquam, qui hic adsunt, hoc nomine perstringam; quorum & prudentia, & modestia satis spectata est;

sed ab alijs tradita, & multis fortasse non inutilia persequimur.

Nam si quis, exempli causa, in Iuriscōsultorum libros incidat, animaduertet, eos sic se in iuris prudentia laudibus effundentes, vt cum eorum disciplina nihil putent conferendum; cum per eam & hominum commercia retineri, & inde mundi totius administrationem pendere prædicent. Medici verò, nihil humano generi eorum facultate vtilius datum esse clamant; quippe qua corpus hoc nostrum, quo tanquam organo ad Deum colendum, cælestemque eius gratiam hauriendam vtimur, conseruatur. Philosophi, hæc omnia tanquam vilia, & caduca aspernantur, nihilque sublimius, aut excellentius ea disciplina profitentur, quæ à terrenis his rebus abducta, in altissimarum, cælestiumque rerum contemplatione versatur. Oratores autem, sicuti Theauri absconditi nullus est vsus, sic nisi ornate, copiosèque eloquendi facultas accedat, cætera prorsus inania, steriliaque esse putant.

Nam quid de Theologis dicemus? qui sibi tanquam cum Deo versantibus, eiusque arcana penetrantibus, scientiarum omnium sceptrum deberi contendunt. Ita dum suum cuiq; pulchrum videtur, eademq; philautia pariter omnes inuoluit, omnes cæcis ignorantie, atque arrogantie fluctibus labimur. Ad hæc autem quid dicit Apostolus^f? *Si quis se existimat scire aliquid, non dum cognouit quæadmodum oporteat eum scire; & alibi^g: Semper discentes, & nunquam ad veritatis scientiam peruenientes.*

Idem quoque in vitæ institutis suscipiendis, plerumque accidere videmus: vt sibi quisque quod magis accommodatum visum fuerit, id solum vt præstantissimum iactet, cætera pro nihilo ducat. Quot sunt, qui cum legerint, cælorum regnum in Euangelio^h iis deferri, qui sipientibus potum, esurientibus cibū præbuerint, & proximos fuerint charitate complexi? Apostolum etiam tam sæpē nos ad patientiā, labores, pericula, aliorumq; sollicitudinē excitantem, non sibi persuasum habeant, hanc omnibus ru-

a. e. nif. de venunc.

b. Iud. c. 3.

c. S. Tho. 2. 2. q. 188. art. 6.

Innoc. iij. c. ni. si. de renūc. Et c. licet. de regular.

S. Antonin. Archiepisc. in 4. par. iij. 10. c. 4. s. 2. 3. Caiet. 2. 2. q. 182. ar. 1. Cass. Catal. glor. mundi in vlt. par. consid. 33.

d. S. Thom. in 3. q. 40. art. 1.

e. S. Bernar. serm. 3. de Assumpt. Maria. Et Caiet. 2. 2. q. 182. art. 1.

f. 1. Cor. 6. 9.

e. 1. Cor. 12. S. Chrysoct. in præm. ad Cor.

g. S. Chrysoct. ad Ephes. 4. hum. 11.

d. 1. Cor. 8. e. S. August. lib. 2. de doct. Trin. Chrysoct. 1. 18. & seq. S. Bernard. serm. 36. in Cann.

f. 1. Cor. 8.

g. 2. Tim. 3.

h. S. Math. 25.

tiorem, certioreque ad salutem viam esse, quæ in assidua pietatis exercitatione versatur?

Alij contra, cum videant Dominum nostrum, in presenti Euangelio clarè respōdentem; Mariam, quæ ad pedes eius orando, flendo, meditandoque iacebat: optimam partem elegisse; non statim existiment, fugam sæculi, solitudinis silentium, ac contemplationis quietem, longe omnium Deo ipsi esse acceptissimam?

Verum quid Dominus in hac tam multiplici varietate, fragilique hominum iudicio pronuntiat? *Vnum est necessarium*. Quid verò hoc vnum est? Nos omissis varijs antiquorum, de huius vocabuli proprietate, distinctione, ac significationibus, & id tantum quod ad rem nostram pertinet, persequentes; dicimus id nunc vnum à Salvatore nostro appellari, quod omnibus est necessarium, si beati esse, ac perpetua frui felicitate exoptamus. Itaque hoc, quod summum bonum est, atque homini necessarium ad salutem, vnum vocatur duplici ratione. Primo propter finem, qui homini propositus esse debet, qui vnus tantum est. Secundo propter medium illud, & instrumentum, quo ad finem perueniendum est, quod & ipsum vnum omnino est.

Incipiamus à fine: Dicimus, finem Christiani hominis esse vnum tantum, qui Deus ipse est, ut eo fruamur, & cum illo coniungamur. *Vnam, inquit David, petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vite mea.*

Cur verò hoc nomen, *vnum*, Deo potius, quam aliis quibuslibet rebus tribuatur; & quod optima omnium sit gubernatio, quæ fit per vnum, cum latè, & subtiliter à B. Thoma fuerit declaratum, non est, quod hic repetatur. Certum quidem est, id quod nobis vnicum esse debet, non aliunde quam ab vno Deo pendere oportere: alioquin qui aliud quid præter Deum quærit, ille non vnum, sed plura consecrari dicitur.

Meministis quod olim Salomon dixit: *Scribendi plures libros, nullus est finis.* Cur hoc? Nunquid existimatis, Authores eos damnari, qui multa volumina

cōscripserunt? minime certè. Sed ut ait S. Hieron, *plures illi libros scribere dicuntur, qui non eundem spectant finem.* Quatuor fuerunt Evangelistæ, & tamen non sunt plures libri; quia idem argumentum, idem author, idem finis. *Nolite, inquit s. Iacobus, fieri plures Magistri,* eos intelligens, qui diuersa docent, nec conuenientia in fide catholica, ac Dei gloria. Propterea hoc vnum maximè nobis in singulis rebus exquirendum, & expectandum est: quis finis nos ad vitam degendam perducatur: an ut seruiamus mundo: an ut ambitioni studeamus: an ut inane nobis gloriam captemus, & popularem auram conciliemus: an ut opes, & luxum cumulemus: & quis tandem verè noster sit finis, antequam rem aggrediamur, accuratissimè excutiamus: nec nos ipsos decipiamus. Nam Salvatoris ore hodie pronuntiatum est, vnum hoc esse necessarium: quo sublato, omnem humani operis structuram concidere, expectandum est.

Non negamus perueniendi ad hoc vnum, suos posse gradus esse dispositos: & finem, ut vocant, sub fine dari: alterum proximum, alterum remotiorè, sed præcipuum. Verum caute quæso, ne quis se ipsum fallat: nisi enim alter hic finis propinquior alteri illi ultimo subseruiat, atque ab eo prorsus pendeat, nihil agis, omnemque laborem, & operam ludis. Et propterea, si libros legis; si clientibus operam tuam nauas; si causas in foro agis; si publicè literarum studia profiteris; si medendis corporibus operam tuam impendis; si consulentibus das respōsa; si familiam tuam vtiliter gubernas, nec tamen in hoc vnum præcipua mēte intendis; o frustra susceptos labores, o inanes curas, o ridicula hominum cōsilia, o miseranda ædificia, quæ cum architecto ipso concident, & eum in æternam perniciem obruent.

Cum igitur Xpiani hominis finis, hoc vno contineatur; proximum illud est, ut cognoscamus mediū quoque; illud, per quod tanquam curricula est incedendum, ut metā ipsam feliciter attingamus. Hoc verò & vnum

f. S. Hier. in Eccl. c. 12.

g. Iacob. 3.

a. S. Thom. 2. 2. q. 90. S. Ioann. 15. S. Paul. ad Rom. 13.

b. Aug. lib. 2 de Ord. ca. 18. & Psal. 62. prope finem.

c. Basil. Regul. suspens. disputa. Respons. 20.

d. Coloss. c. 1.

e. Ad Gal. 5.

f. 1. Petr. 4.

& vnum dici potest quod in diuinorum mandatorum obseruatione situm est, cum scriptum sit: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Ea enim quamuis multiplicia sint; quoniam tamen omnia sibi mutuo sunt connexa, atque in vna dilectione, & charitate defixa; propterea vnum tantum præceptum, subindèque vnum tantum instrumentum, ad salutem obtinendam appellari possunt. Idcirco saluator dicebat: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem.* Et Apostolus memorans præcepta legis: *Non adulterabis: non occides: non furtum facies, & cetera: in hoc vno, ait, instauratur: diliges proximum tuum.* Hincque S. Augustinus inquit: *Charitas dicitur vnum, quia facit vnum.* Vnde credentium dicitur anima vna, & cor vnum: & populus vnus: & Ciuitas vna, quæ iure, ordineque sociata est.

Accedit & alia ratio, cur legis præcepta, quæ obseruanda sunt, si summi boni cōpotes esse volumus, vnum esse dicantur; quoniam scilicet omnia nobis tamquam totum quiddam integrum plenè, perfectèque implèda sunt; *qui enim in vno offendit, ut notum est, sit omnium reus.* Nam vniformis ut ait s. Basil. debet esse Christiani hominis vita, ut tãquam harmonia diuersis quidem vocibus, in vnum tamen coeuntibus, sibi constet; & lingua cum moribus consentiat: iustitia cum castitate: liberalitas cum sobrietate: veritas cum mansuetudine: pietas cum innocentia congruat. Qualis domi, talis foris, cum vxore, cum liberis, cum maioribus, æqualibus, cum ignobilioribus, idem semper, & simul incedat, dicente Apostolo: *Deo per omnia placentes in omni opere bono fructificantes.*

Hoc est igitur vnum, quod est necessarium, ut omnia impleas præcepta: ut nil in vita tua dissonum sit: totus tibi ipse, & vbique respondeas: nam, *modicum fermentum totam massam corrumpit.* Vnde Apostolorum Princeps monuit: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus.*

Verum, ut paucioribus omnia, quæ à nobis dicta sunt, contrahamus: ac me-

dium, & finem simul copulemus: ac vno verbo quid sit, hoc vnum, explicemus: Dicimus hoc illud vnum esse, ut nos diuine voluntati omnino pareamus: nam ut ait Apostolus: *qui adhæret Deo, vnus spiritus efficitur cum illo.*

Tunc ergo assequemur hoc vnum, cum Deo nos subiicemus, & illi res nostras omnes commitemus, dicentes cum Propheta: *Nonne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.*

Quare si vult ipse nos pauperes esse, & ignobiles, esse velimus nos quoque idipsum: si vult nos orbari filiis, libenter & id velimus, dicentes: *Beneplacita tua fac Domine.* Hoc verè amicitia, & charitatis ratio exigit, ut vnum ex duobus conglutinetur. Vnde scriptum est: *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

Non est difficile iis, qui sana sunt mente hoc assequi: nam & qui bene cernunt, & clarè perspiciunt, illi vnum vbique vident; At qui infirma sunt acie, sicuti ebrii, illi duplicia intuentur, & res geminatas. Cur id? consulte medicæ artis peritos: dicunt illi: cum humor crystallinus oculorum, sursum & deorsum adducitur, tunc radii oculorum in diuersa rapiuntur, & res geminatae se iis obiciunt: ut vbi obtutus defixus est in rem certam, tunc vnum tantum cernitur.

Nos igitur vnum tantum intenta mentis acie contemplemur; & ab incertis huius mundi rebus internos animi oculos auertamus, & ad solum Deum eos conuertamus: ita quamuis res creatæ multæ, & diuersæ sint, tanquam vno tamen medio ad beatitudinem assequendam nobis inseruiant; nam qui intellectum, & uoluntatem in solum Deum cōiicit, non ad exteriora distrahitur, nec in illis aliud intuetur, uel diligit, quam Deum, ad quem cognoscendum, & amandum illa dicunt. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas.*

Nunc & ego uos extremo loco, Viri

g. 1. Cor. 4. 6

h. Psal. 62.

i. Galen. lib. 4. de causa sympt. 2

k. ad Rom. 1.

a. S. Luc. 10

b. S. Aug. contra Max. lib. 1 non longe à principio. S. Dionys. Areop. lib. 1 de diu. nom. c. 13. S. Th. part. 1. q. 11. art. 3. & 4.

c. Psal. 26.

d. S. Th. p. 1. q. 11. art. 3. & 4. & q. 103. art. 3 in corp.

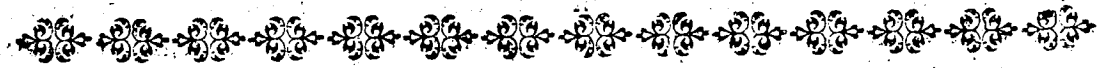
e. Io. Gerson. li. de laud. scrip. 11. sonbata.

celeberrimi, & filij amantissimi, monere volo, illud est; vt memineritis nos breui quo ad corpus attinet, vnum omnes futuros: siquidem vniuersi vitam cum morte sumus commutaturi, & in puluerem, ac cinerem erimus redigendi; cuius vnus rei memoria, quantum ad vitia, quæ animum in varias partes distrahunt, effugienda conferat, satis intellexit ille, qui dixit: *Memorare nouissima ista, & in aeternum non peccabis.*

Quod verò ad mentē spectat (vt scilicet ad vnum, qui Deus est, & intelligendo & diligendo tendat) rogemus gloriosam hanc virginem, quæ actiuam, & contemplatiuam vitam est perfectissimè amplexata, & quæ hodie etiam assumpta est in cælum; vt dissoluta ab huius corporis vinculis anima, ad cælum omnes conscendamus: & post nouissimos dies,

in vltimo vniuersali iudicio, quando omnes vna resurgemus, & in vno loco collecti, ab vno iudice, in vno eodemque tribunali actionum nostrarum rationem sumus reddituri, vnam, & eandem sententiam obtineamus, vna luce, & vna felicitate, quæ in sola Dei visione consistit, perpetuo cum eadem felicissima

Virgine, animo & corpore iunctim perfruamur gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, qui est Dominus dominantium, & viuit ac regnat in secula seculorum, Amen.

DE EPISCOPIS BONONIENSIS ECCLESIAE.

COLLECTOR.

POST illa omnia, quæ hæcenus in hoc opere collecta sunt, ad Ecclesiae Bononiensis administrationem pertinentia, Catalogum hunc tanquam corollarium placuit adijcere; vt lector in hac amplissima ecclesia, clarissimam, antiquissimamque Episcoporum successionem agnoscens, inter quos, alij ad summum Pontificatum euecti sunt, alij etiam Sanctorum, & Beatorum numero adscripti, perpetuum fidei sanctæ cultum in ipsa floruisse intelligeret. Quapropter Illustrissimus D. Cardinalis Archiepiscopus, non solum curauit à Carolo Sigonio nostrorum temporum historico celeberrimo, vitas omnium Episcoporum Bononiæ magna diligentia conquisitas, atque ex ipsis vetustatis, & obliuionis tenebris erutas, ordine describi, ac typis edi; sed etiam in aula Palatii Archiepiscopalis ferriem huiusmodi depictam, omnium oculis proponi: ex cuius crebra recodatione, & quotidiano aspectu, tum Clerus, populusque omnis, ad pastorum suorum sanctè, & præclare gesta imitanda inflammaretur; tum etiam successores Præsules ad salutariæ æmulationis studium acrius excitarentur.

CATALOGVS EPISCOPORVM ECCLESIAE BONONIENSIS.

Ex Historiis Caroli Sigonij excerptus.

S. ZAMA, qui anno Christi 270. primus à S. Dionysio Pontifice ordinatus Bononiam venit, ac sede in suburbio posita fidem Christi propagare contendit. Is Confessor mortuus est, sepultus ibi vbi confedit, id est ad ædem, quæ postea fuit S. Felicis. Dies eius notatur in Calendario 1x. Kalendas Februarias.	An. Christi. 270
S. Faustianus secundus Episcopus circa annum 313. is ecclesiam post persecutionem Dioclitiani grauitè afflictam reparauit. Dies eius celebratur 1111. kalen. Febr. Vtriusque adhuc extat sepulchrum ad S. Felicem. Corpora horum Episcoporum S. Zama, & S. Faustiniani translata fuerunt in Metropolitanam Ecclesiam, ac sub maiori Altari recondita die 4. Maij 1586. à Gabr. Palæoto Card. Archiepiscopo.	313
S. Basilius Episcopus circa annum 350. Hic aut inchoauit, aut inchoatam perfecit basilicam Sanctorum Petri, & Pauli extra urbem in platea, quæ nunc S. Stephani dicitur. mortuus 611. Idus Mart.	350
Eusebius Episcopus circa annum 370. is summus auctor velandarum virginum fuit. Cum s. Ambrosio corpora sanctorum Vitalis, & Agricolæ Christianis incognita reperit. Cum eodem synodo Aquileiensi interfuit, atque in eo sententiam dixit. mortuus circa annum 400.	370
S. Felix Mediolanensis, diaconus, & discipulus s. Ambrosij. is anno 424. à Ioanne Imp. monasterium s. Mariæ in monte Palensi accepit, qui nunc mons Oualus dicitur. mortuus anno 429. sepultus in æde s. Felicis. dies celebratur pridie Nonas Decembris.	400
S. PETRONIVS Constantinopolitanus, Episcopus anno 430. is urbem ecclesiis, & monasteriis, ecclesias reliquiis sanctis ornauit. Bononiensem ecclesiam reformauit. Protector ciuitatis ascitus. Sepultus est in æde s. Stephani à se condita. Dies eius celebratur 1111. Nonas Octobris.	430
S. Paternianus Episcopus circa annum 450. Sepultus est in æde s. Felicis. Dies eius celebratur 1111. Idus Iulias.	450
S. Tertullianus Episcopus circa annum 470. is reliquias ss. Vitalis, & Agricolæ Namatio Aruernorum Episcopo postulanti concessit. Sepultus est in æde s. Felicis. Dies celebratur v. kalen. Maias.	470
S. Iocundus Episcopus circa annum 485. Sepultus est in æde s. Felicis. Dies celebratur 1611. Kal. Decembris.	485
Laurentius Episcopus anno 501. interfuit duabus synodis Romanis contra Laurentiū Pontificem schismaticum, Symmacho Pontifice sedente.	501
S. Theodorus Episcopus circa annum 530. Sepultus est in æde s. Felicis. Dies celebratur v. Nonas Maij.	530
N.N.N. Episcopi desiderantur.	
Luminosus Episcopus circa annum 640. interfuit synodo Romanæ cõtra hæreticos Monothelitas s. Martino Pontifice.	640
Victor Episcopus circa annum 675. interfuit Concilio Lateranensi aduersus Monothelitas, Agathone Pontifice.	675
N.N. Episcopi desiderantur.	

- Petrus circa annum 770. is à Carolo Magno rege priuilegium accepit, & anno 780 iussu eius causam de oratorijs ecclesie Regienfis cognouit. 770
N. N. Episcopi desiderantur.
 Ioannes Episcopus circa annum 860. is post annum 872 iussu Ioannis vii Pontificis causam inter episcopos Veronensem, & Tridentinum cognouit. 860
N. Episcopus desideratur. Hoc tempore Hungari Basilicam ss. Petri & Pauli extra urbem positam, & monasterio s. Stephani coherentem incenderunt; & Basilica altera s. Petri in media urbe condita est.
 Ioannes Rauennas Episcopus, antequam consecraretur, anno 909 Archiepiscopus Rauennas, & mox Pontifex maximus factus est. 909
N. N. Episcopi desiderantur.
 Albertus Episcopus circa annum 960. anno 973 synodo Rauennati pradia sua ab Episcopo Parmensi possessa recuperauit. 960
 Clemens Episcopus circa annum 990. Canonicos multis pradiis donauit. 990
 Frugerius Episcopus circa annum 1015. corpora ss. Vitalis, & Agricolæ anno 1019 in Confessionem s. Io. Baptistæ, quæ est pars templi s. Stephani, transtulit. 1015
 Adelfredus Episcopus circa annum 1042. multa pradia Canonicis, quos ad quinquaginta numerum redegerat, dedit: & multa illis priuilegia à Victore ii Pontifice impetrauit. 1042
 Lambertus Episcopus post annum 1060. Adelfredi concessiones per Alexandrum ii Pontificem confirmauit, & à Gregorio vii Pont. confirmationem priuilegiorum Agapeti, Pelagij, Gregorij Dialogi, & Formosi Pontificum accepit. 1060
 Sigifridus Germanus, anno 1074. cum Gibertum antipapam consecrasset, à Gregorio vii Pont. excommunicatus est. 1074
 Bernardus anno 1083 Episcopus. Confessionem ædis s. Lucie Ruffeni consecrauit. obiit anno 1104. 1083
 Victor Canonicus reg. s. Io. in monte, cuius Bonon. anno 1104. iussu Paschalis ii Pont. abbates in paræcia sua episcopalia officia sibi vindicantes coercuit: & ab eodem confirmationem priuilegij Gregorij vii accepit. 1129 deposuit. 1104
 Henricus à Fracta, cuius Bonon. Episcopus anno 1130. Is 1141 pridie Nonas Octobris inuenit corpus s. Petronij incognitum ciuitati in æde s. Stephani. Et à Lucio ii Pont. confirmationem priuilegij Paschalis ii accepit. 1145 obiit. 1130
 Gerardus Canonicus regularis s. Ioannis in monte, cuius Bonon. Episcopus an. 1145. obtinuit confirmationem priuilegij Lucij ab Eugenio ii Pontifice: & ab Anastasio iii in emphyteosim accepit omnes fundos, quos ecclesia Rom. in comitatu Bononiensi possidebat. & 1161 deposuit. 1145
 Ioannes Canon. reg. s. Io. in monte, cuius Bonon. an. 1161. Confirmationem priuilegij Anastasij ab Alexandro ii Pont. obtinuit: & Basilicam s. Petri incendio consumptam instaurauit. Item alijs priuilegijs ab Alexandro ornatus est. 1188 obiit. 1161
 Gerardus Gisla, siue Gisella, Canon. reg. s. Io. in monte, cuius Bonon. anno 1188. Istitulum Principis sacri Imperij ab Henrico V. Imper. accepit, quo etiam nunc Episcopus utitur: & à Cælestino iii Pont. multis priuilegijs ornatus anno 1198 obiit. 1188
 Gerardus Areostus cuius Bonon. anno 1198. Concessiones Adelfredi, & Lamberti Episcoporum confirmauit: & Canonicis exactionem decimarum suarum concessit. 1213 deposuit. 1198
 Henricus Consolimæus cuius Brixianus, Canon. reg. s. Victoris, Episcopus anno 1213. cum Prætoris ciuitatis de iurisdictione contendit: & priuilegium à Friderico ii Imper. obtinuit, de iurisdictione in castris suis exercenda: & pro decimis, quas exigebat à Ciuitate, castra duo Centum, & Plebem accepit. Monachos Humiliatos, Fratres Prædicatores, & Fr. Minores in urbem accepit. 1241 obiit. 1213
 Octauianus Vbaldinus Florentinus Episcopus, anno 1241. arbiter pacis à ciuibus electus. inde anno 1244 adhuc electus deposuit, in numerum Cardinalium cooptatus. 1241
 B. Fr. Iacobus Boncambius ordin. prædicat. cuius Bonon. Episcopus 1244. multa in Episcopio ædificauit. Fratres penitentiae Iesu Christi ad portam s. Mammæ recipit. Registrum Communis confectum probauit. obiit 1260. 1244
 Octauianus Vbaldinus Cardinalis Episcopus an. 1260. Fratres eremitanos ad s. Iacobum, & Carmelitas ad s. Martinum, & Seruitas in Burgo s. Petronij collocauit. obiit 1295. 1260

- Sclatta Vbaldinus, Octauiani iunioris frater, Episcopus 1295. Fratribus Seruitis monasterium s. Ansani dedit. anno 1299. obiit. 1295
 Fr. Ioannes Sabellus Romanus ord. præd. an. 1299. Episcopus. monasterium s. Helenæ fratribus Seruitis dedit. an. 1302. obiit. 1299
 Hubertus Placentinus Episcopus anno 1303. Fratres Armenios ad portam s. Mammæ recepit. Constitutiones ecclesie s. Mariæ maioris scripsit. 1322. obiit. 1303
 Arnaldus Acarisus, cuius Bonon. anno 1322. Episcopus. monasterium virginum prope s. Thomam in via maiori conditum probauit. anno 1330. ad aliam ecclesiam translatus est. 1322
 Stephanus Agonettus Narbonensis Episcopus anno 1330. an. 1332. moritur. 1330
 Lambertus de Podietto Gallus 1332. Episcopus. quatuor monasteria flagrantia infamia sustulit. 1334. abdicauit. 1332
 Albertus, siue Bertrandus Acciaiolus Florentinus Episcopus an. 1334. Carthusienses extra portam Pratelli collocauit. 1338. ad aliam ecclesiam translatus est. 1334
 Beltraminus Parauicinus Mediolanensis Episcopus an. 1339. Fratres Seruitas in via maiori locauit, ubi nunc sunt, exactis virginibus, quæ ab Arnaldo Episcopo ibi locata fuerant, quia petulanter uiuebant. 1353. obiit. 1339
 Ioannes de Naso Galeratis Mediolanensis diocesis Episcopus an. 1353. ecclesiam nouam Carthusiensium consecrauit. 1361. Centi obiit. 1353
 Aimericus Chatti Gallus anno 1361. Episcopus. an. 1365. confirmationem priuilegiorum Friderici ii. à Carolo ii Imp. obtinuit. 1374. obiit. 1361
 Bernardus anno 1372. Episcopus. Constitutiones ecclesie synodales composuit. 1378. obiit. 1372
 Philippus Caraffa Neapolitanus ecclesie Bonon. archidiaconus an. 1378. fit Episcopus, inde Card. presb. tit. s. Martini in montibus. Caput s. Dominici una cum Priore ex arca extraxit, & tabernaculo condidit. 1389. obiit. 1378
 Bartholemaus Raymundus cuius Bonon. & abbas s. Felicis Episcopus 1392. Basilicam sancti Petri, & Sacrarium refecit, & eleemosynam pauperibus dandam instituit. 1406. obiit. 1392
 Antonius Corrarus patricius Venetus, & Card. electus. anno 1407. propter schisma Gregorij xi Pontificis patri sui non iniit. 1412. deposuit. 1407
 Ioannes abbas s. Proculi, cuius Bonon. Episcopus 1412. an. 1415. Concilio Constantiensi inter Commissarios affuit. 1417. obiit. 1412
 B. Fr. Nicolaus Albergatus, cuius Bonon. Prior Carthusie Episcopus anno 1417. singularis homo sanctitatis. Iudæos signum ferre coegit, & vsuras eorum coercuit. Canonicos s. Mariæ Rhenanæ, & s. Saluatoris cum Canonicis s. Ambrosij Eugubini iunxit. Imaginem Deiparæ virginis à s. Luca depictam religionis causa in urbem detulit. 1443. obiit Cardinalis s. Crucis uocatus. Eodem sedente Bartholomæus Zambecarius abbas s. Bartholi, cuius Bononiensis anno 1428. à populo tantum lectus ecclesie præfuit, ac post annum se abdicauit. 1417
 Nicolaus prior Canonicorum Lateranensium Romæ Episcopus 1443. eodem anno in itinere obiit. 1443
 Thomas Sergianensis 1445. Episcopus. inde Cardinalis, inde Pont. anno 1447. Nicolaus v. est dictus. 1445
 Ioannes de Podio, cuius Bonon. & Canonicus ecclesie, Episcopus 1447. factus, & mortuus. 1447
 Philippus Calandrinus Nicolai v. Pontificis frater ueterinus Episcopus 1448. inde Cardinalis Monasterium Sororum Corporis Christi institutum probauit; & ecclesiam s. Mariæ de Charitate fratribus tertij ordinis s. Francisci dedit. 1476. obiit. 1448
 Franciscus Gonzaga, Ludouici Marchionis Mantuæ filius Card. Episcopus fit 1476. eo probante Eremitani ad portam Castellionis, & monachi eremitæ s. Hieronymi ad s. Barbatianum sedes posuerunt; & populus ædem s. Mariæ in Galeria condidit. 1483. Legatus Bononiæ obiit. 1476
 Iulianus à Ruuere Saouensis Card. Xysti Pont. nepos, Episcopus fit 1483. & Legatus Bononiæ, porticum amplam ante Basilicam s. Petri construxit. 1502. deposuit. & mox pontifex factus est, & Iulius ii. uocatus. 1483

1502 Io. Stephanus Ferrerius Vercellensis 1502, Episcopus. inde Card. Paridi Crasso Canonico Bononiensi auctor fuit, vt librum de cæremoniis Cardinalium, & Episcoporum in suis diœcesibus scriberet. Montem Pietatis erectum probauit, qui est sub Scholis, ecclesiam s. Georgij fratribus Seruitis dedit. 1510. obiit.

1510 Franciscus Alidosius Card. Bononiæ Legatus anno 1510. obiit 1511.

1511 Achilles Crassus, cuius Bonon. Card. Episcopus 1511. Testudinem basilicæ refecit, & aulam Episcopij, & constitutiones s. Mariæ maioris confirmauit. 1523. obiit.

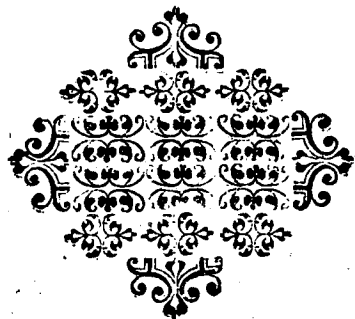
1523 Laurentius Campegius, cuius Bonon. Episcopus Feltrinus, Card. Episcopus Bonon. factus est anno 1523. Sorores s. Marthæ, & s. Bernardini ad Pulliolas collocauit. 1539. obiit.

1539 Alexander Campegius Laur. filius anno 1539. Episcopus successit, concilium Tridentinum in ædes suas admisit. Clericos regulares Societatis Iesu, & fratres Capuccinos accepit. 1554. Cardinalis obiit.

1554 Ioannes Campegius Alexandri patruelis, Episcopus anno 1554. meretrices conuersas in monasterium contulit. Pueros mendicantes ad s. Gregorium collocauit. Confirmationem priuilegiorum Episcopi à Iulio 111. Pont. obtinuit, ecclesiam s. Blasij fratribus Eremitanis dedit. 1563. obiit.

1565 Rainutus Farnesius Pauli 111. Pont. nepos presb. Card. Episcopus factus est an. 1565. ac donata ecclesia eodem anno obiit.

1566 Gabriel Palæotus cuius Bononiensis, absoluto Concilio Tridentino, cui Rotæ Auditor interfuerat, à Pio IIII. Cardinalis creatus an. 1565. A Pio V. Episcopus Bononiæ anno 1566. A Gregorio XIII. erecta in Metropolim ecclesia Bononiensi, Archiepiscopus an. 1582. A Sixto V. anuo 1589. inter sex seniores Cardinales, ex veteri S.R.E. instituto, summo Pontifici assidentes adicitus, viuit adhuc.

C A T A L O G V S
S A N C T O R V M
E T B E A T O R V M.

Qui aut ciues, aut Episcopi Bononienses fuerunt, quorum memoria circiter annos infra notatos describitur.

M A R T Y R E S.		C O N F E S S O R E S.	
301	{ S. Agæus } { S. Hermes } { S. Caius }	martyres sub Maximiano Imperatore.	270 S. Zama Episcopus Bononiensis. 313 s. Faustianus Episcopus Bononiensis. 350 s. Basilius Episcopus Bononiensis. 400 s. Felix Episcopus Bononiensis. 430 s. Petronius Episc. & Protector Bonon. 433 s. Iuliana vidua, in ecclesia s. Stephani. 451 s. Paternianus Episcopus Bononiensis. 470 s. Tertullianus Episcopus Bononiensis. 485 s. Iocundus Episcopus Bononiensis. 530 s. Theodorus Episcopus Bononiensis. 1026 s. Bononius abbas Leocedi, apud Verceil. 1159 s. Guarinus Card. Canon. regularis. (las. 1267 s. Parisius Monachus Camaldulensis.
301	{ S. Vitalis } { S. Agricola }	martyres sub Maximiano.	
301	S. Proculus martyr sub Maximiano, non, vt vulgo fertur, sub Iustino Imp. aut Theodorico Rege. meminit enim eius S. Paulinus Nolanus, qui vixit ante annum 400. Christi.		
B E A T I.		B E A T A E.	
1260	B. Iacobus Boncambius, Episcopus Bonon: ord. præd.	1223	B. Diana de Andalois, ord. præd. prima abbatissa s. Agnetis.
1335	B. Bartholemæus, ord. præd. Archiepiscopus Armeniæ.	1333	B. Ymelda de Lambertinis, ex Martyrologio monialium s. Mariæ Magd.
1340	B. Guido de Spathis, ord. s. Francisci.	1463	B. Catherina de Nigris, ord. s. Claræ prima abbatissa monast. corp. Christi.
1398	B. Fr. Io. de Lana, ord. erem. s. Aug.	1476	B. Ioanna de Lambertinis, ord. s. Claræ, in monast. corp. Christi.
1443	B. Nicolaus Albergatus, Card. & Episcopus Bonon.	1482	B. Paula de Mezzauacchis, ord. s. Claræ in monast. corp. Christi.
1444	B. Stephanus instaurator religionis Canonicorum s. Saluatoris.	1520	B. Helena de Oleo, in ecclesia canon. regul. s. Ioan. in monte.
1445	B. Bartholomæus Beroaldus, ord. Iesuatorum.	1533	B. Apollonia soror tertij ord. s. Francisci, in ecclesia Fratrum Annuntiatæ.
1468	B. Coradinus Areostus, ord. præd. (rum.		
1471	B. Marcus Elephantutius, ord. s. Francisci de obser. sepul. Placentiæ.		
1474	B. Eganus de Biancis, ord. Iesuatorum.		
1480	B. Ludouicus Morbiolus.		
1494	B. Ioannes conuersus, ord. præd.		
...	B. Gregorius conuersus, ord. præd.		
...	B. Antonius à Cruce, ord. præd.		

I N D E X
**PRAECIPVARVM RERVM
 ET VERBORVM**
 QVAE IN HOC OPERE
 CONTINENTVR.

- A** B I M E L E C H dictum
 par. 1. pag. 51. col. 1.
 Abraham exemplum est su-
 giendi lites. par. 7. pag.
 578. col. 2.
 Absolutionis poenitentium ri-
 tus. par. 3. pag. 113. col. 1.
 A diapsus nullas esse actiones in singularibus. par.
 1. pag. 11. col. 2.
 Academiam Bonon. quis instituit. part. 7. pag. 542.
 col. 2. Vide Gymnasium.
 Acclamations in fine Synodi dioec. haberi solita.
 par. 4. pag. 212. col. 1.
 Actiones Episcopi ad eum ipsum spectantes. part. 1.
 pag. 55. col. 2.
 Actiones hominum quaedam ad Deum pertinent,
 quaedam ad proximum, quaedam ad eos ipsos.
 par. 1. pag. 55. col. 1.
 Actiones quando sunt bonae, aut malae. par. 1. pag.
 11. col. 2.
 Actiones relatiuae ab vno fieri non possunt. par. 1.
 pag. 23. col. 2.
 Actiua, & contēplatiua vita. par. 3. pag. 185. col. 1.
 Actiuam, & contēplatiuam vitam perfectissime est
 amplexata B. Maria Virgo. par. 7. pa. 586. col. 1.
 Actus sunt, qui homines saluant, aut damnant. par.
 1. pag. 28. col. 1.
 Actuum bonitas duplex; moralis, & meritoria.
 par. 1. pag. 28. col. 2.
 Administratio potestatis ordinis facilius est, quam
 iurisdictionis. par. 1. pag. 52. col. 1. & 2.
 Admonitionum sunt diuersae rationes. par. 1. pag.
 26. col. 1. & 2.
 Adrianus voluptatem cepit ex colloquio cum homi-
 nibus etiam infimis. par. 1. pag. 69. col. 2.
 Aduentus Christi non fuit simpliciter necessarius,
 sed conuenientissimus. par. 1. pag. 14. col. 2.
 Aduentus tempore, quae praecipue a concionatori-
 bus tractanda. part. 2. pag. 53. col. 1.
 Aduocata nostra dicitur Beata Virgo Maria. part.
 7. pag. 569. col. 1.
 Aduocata nostrae Beatae Mariae figura fuit Thecui-
 tes. par. 7. pag. 570. col. 2.
 Aduocati quid sequi, & cauere debeant exemplo
 Beatae Mariae Virginis. par. 7. pag. 569. 570.
 571. &c.
 Aegritudo ex duplici fonte oritur. par. 7. pag. 545.
 col. 1.
 Aegrotos Parisiis in aede sacra solent denunciare cu-
 riones. par. 1. pag. 63. col. 2.
 Aegyptiorum scientia Moyses eruditus. par. 7. pag.
 555. col. 2.
 Affirmatiua promissio refertur ad congruum tem-
 pus. par. 1. pag. 70. col. 1.
 Agēs, & finis est idem specie. par. 7. pag. 544. col. 1.
 S. Agricola reliquiarum translatio. par. 4. pag.
 276.
 Aioth adumbrabat vitam mixtam. par. 7. pa. 586. col. 1.
 Alexandrina schola. part. 7. pag. 538. col. 2.
 Alphonsi Aragoniae dictum. part. 7. pag. 533.
 col. 2.
 Altarium priuilegiatorum decreta ex Prouinciali
 Concilio. par. 4. pag. 232. col. 2.
 Ambitionis egregius artifex Cotta, ut scribit Cice-
 ro. par. 1. pag. 55. col. 1.
 Ambitus olim multatus. par. 7. pag. 532. col. 1.
 Angelus absque ratiocinatione res apprehendit, &
 apprehensus immobiliter haeret. part. 1. pag. 71.
 col. 1.
 Angliae laus. par. 5. pag. 406. col. 2.
 Angli hospitio benignè excipiendi. par. 5. pag. 406.
 col. 2.
 Anápyros Medici dicti sunt SS. Cosma, & Damia-
 nus. par. 7. pag. 551. col. 1.
 Anima rationalis, est naturaliter quodammodo ca-
 pax gratiae. part. 1. pag. 6. col. 1.
 Anima ratione praedita, est finis proximus humani
 corporis. par. 7. pag. 544. col. 1.
 Animis praesse est laboriosissimum. par. 1. pag. 33.
 col. 1.
 Animalia bruta nonnulla habent sensus exteriores
 perfectiores homine, non interiores. par. 7. pag.
 544. col. 1.
 Animantia omnia habent instinctus ad tuendam se
 ipsa. part. 1. pag. 4. col. 1.
 Animantibus ceteris homo tactu praestat. part. 7.
 pag. 544. col. 1.
 Animus hominis mutabilis est ipsius arbitratu. par.
 1. pag. 33. col. 1.
 Annus Sanctus, & annus Iubilei cur ita vocetur.
 par. 4. pag. 328. col. 1. vide Litera. & Iubilei.
 Apostolus constitui voluit contemptibiles ad secu-
 laris

laria iudicia componenda. part. 1. pag. 54. col. 1.
Apostoli sequuti sunt mixta pila genus. par. 7. pag. 586. col. 1.
Appellationes non admittuntur nisi à diffinitiva, vel diffinitiva vim habente. par. 4. pag. 268. col. 2.
Appetitua potentia obiectum est bonum. part. 1. pag. 49. col. 1.
Arbitrij liberi vsu, cooperante gratia, homo potest se à Diabolo eripere. par. 1. pag. 41. col. 1. & 2.
Archiepiscopales aedes Bonon. à fundamentis partim aedificatae, partim ampliatae. part. 6. pag. 482. col. 2.
Archiepiscopatum Toletanum recusavit Ioannes Hurtado. par. 1. pag. 29. col. 1.
Archipresbyter unusquisque duplicem personam refert. par. 7. pag. 518. col. 2.
Archium constitutum in Archiepiscopali Palatio. par. 4. pag. 270. col. 1.
Argumenta secularium praesentium de sese. par. 7. pag. 568. col. 2.
Agnosas dictos esse populorum praesides, & virginum custodes Episcopos. part. 1. pag. 56. col. 2.
Artes quaedam inter se subordinatae sunt. par. 1. pag. 11. col. 1.
Articuli Examini pro Confessarijs. par. 3. pag. 108 col. 1. & 2.
Attributa Sanctissimae Trinitati, posse, scire, & velle. par. 4. pag. 284. col. 1.
Atritionis quae sit vis. par. 3. pag. 123. col. 1.
Auctoris eiusdem, est tribuere formam rei, & facultates eam conservandi. par. 1. pag. 64. col. 2.
Auditus vocatur sensus disciplinae. par. 7. pag. 57. col. 2.
Augustinus deplorat, quod nimium studuerit secularibus disciplinis. par. 7. pag. 576. col. 1.
Augustinus flevit tempore ordinationis suae. part. 1. pag. 29. col. 1.
Augusti dictum. part. 1. pag. 69. col. 2.
Aureola Doctorum. part. 7. pag. 541. col. 2.
Aureola triplex. par. 7. pag. 541. col. 2.
Aureolam non omnes Doctores consequuntur. par. 7. pag. 541. col. 2.

B

Babilonij, & Iberi non utebantur medicina. par. 7. pag. 548. col. 1.
Baptisimum administrandi ritus. part. 3. pag. 86. col. 1.
Baptisteria nova instituta in diocesi Bononiae. part. 3. pag. 85.
Baricelli munus. par. 6. pag. 444. col. 2.
Beatitudo increata solius Dei est propria. par. 1. pag. 39. col. 1.
Beatitudinem homo per virtutum merita potest adipisci. par. 1. pag. 39. col. 1.
Beatitudinem ut homo consequatur, indiget supernaturalibus auxilijs. par. 1. pag. 13. col. 1.
Beatus nemo nascitur. par. 1. pag. 39. col. 1.
Beatum quae faciunt hominem opera, non indifferen-

tia, sed bona esse oportet. par. 1. pag. 28. col. 2.
Beneficentiae laus an praecipue fulgeat in Episcopo. par. 1. pag. 51. col. 1.
S. Bernardus ait spiritum internum facere onus exonerans. par. 1. pag. 81. col. 1.
Bibliopolis praescribuntur regulae. part. 2. pag. 37. col. 1. Vide Edictum.
Bibliotheca apud S. Sophiam Constantinopoli. par. 1. pag. 75. col. 1.
Bibliotheca Episcopi clericis praesertim pauperibus pateat. par. 1. pag. 74. col. 2.
Bibliotheca Episcopi cum suo bibliothecario, & constitutionibus extruatur. par. 1. pag. 74. col. 2.
Bibliotheca Episcopi utilitas, & commendatio. par. 1. pag. 15. col. 1.
Bibliothecam extruere ad orientem, refertam libris praecipue theologiae, & iuris pontificij Episcopus debet. par. 1. pag. 74. col. 2.
Bibliothecam Hierosolimis fecit. Alexander Episcopus. par. 1. pag. 75. col. 1.
Blasphemia castigata per Bullam Pij Quinti. par. 2. pag. 77. col. 1.
Bona Archiepiscopalia ab Oeconomis curanda. par. 6. pag. 482. col. 1.
Bona Ecclesiastica cur relicta sacerdotibus. par. 7. pag. 529. col. 2.
Bona opera fieri saluator praecipit in exemplum. par. 1. pag. 51. col. 1.
Bona quaedam caelestia voluit Deus, ut per certas personas, & causas conferrentur. part. 1. pag. 10. col. 1.
Bona sua coronat Deus, cum nostra remunerat opera. par. 1. pag. 41. col. 2.
Bona temporalia quomodo possunt etiam post mortem prodesse. par. 1. pag. 75. col. 2.
Bona testamento quibus sunt relinquenda. part. 1. pag. 73. col. 2.
Bona testamento relinquuntur praecipue intuitu futurae vitae. par. 1. pag. 75. col. 2.
Bonitas actionum duplex; moralis, & meritoria. par. 1. pag. 28. col. 2.
Bonitas triplex; moralis, naturalis, spiritualis. par. 7. pag. 53. col. 2.
Bonum hominis triplex. part. 7. pag. 526. col. 2.
Bonum ex integra causa constat. part. 1. pag. 32. col. 1.
Bonum quanto communius, eo fructuosius. part. 7. pag. 517. col. 2.
Bonorum tria sunt genera. par. 2. pag. 66. col. 1.
Bonos vix putat alios vulgus, quam beneficos. par. 1. pag. 51. col. 1.
Bononia instituitur Academia à Theobaldo, S. Petronij precibus. par. 7. pag. 542. col. 2.
Bononiae laus. par. 5. pag. 396. & 422. col. 2.
Bononiae numerus locorum piorum magnus. part. 4. pag. 298. col. 2.
Bononiae scholae quadraginta de doctrina Christiana. par. 2. pag. 7. col. 2.
Bononiae sexcenti, & amplius ministri sunt doctrinae Christianae. par. 2. pag. 7. col. 2.

Bononiensis

Bononiensis Ecclesiae Episcoporum Catalogus. part. 7. pag. 591.
Bononiensis populi fides commendatur. part. 2. pag. 5.
Bononiensium civium Episcoporum nomina. par. 4. pag. 294. col. 1. Vide Litera.
Bononiensium civium, & Episcoporum, qui fuerunt Beati, aut Santi Catalogus. part. 7. pag. 595.
Bononiensium Episcoporum vita, descripta à Carolo Sigonio. par. 7. pag. 590.
Breviora reddit omnia ordo, & ratio, & modus. par. 1. pag. 65. col. 2.
Bulla Cerae Domini. par. 3. pag. 110. col. 2. Vide Summarium.
Bulla Pauli III. Summarium de societate corporis Christi. par. 3. pag. 125. col. 1.

C

Calaxerij, seu baricelli munus. part. 6. pag. 443. col. 2.
Caelum primum mobile movet inferiores. part. 1. pag. 8. col. 1.
Caerorum regnum nihil inquinatum ingreditur. par. 1. pag. 73. col. 2.
Caerimoniae diuise in quatuor capita. part. 5. pag. 394. col. 1. Vide Congregatio. & Instructio.
Caerimonijs sacris praesecti Bononiae instituti. par. 3. pag. 124.
Caeremonialis liber Rom. breui edendus. par. 4. pag. 227. col. 2.
Calamitates incidere propter peccata. part. 5. pag. 422. & 426. col. 1.
Calamitatum nostrarum descriptio. par. 5. pag. 421. col. 1.
Calamitatum remedia, sunt sancta sacramenta. par. 5. pag. 424. col. 1.
Canonici doctores, aut licentiatii saltem ex dimidia parte sint, ex Concilio Tridentino. part. 1. pag. 68. col. 2.
Canonici, & capitulum sunt unum veluti corpus, cuius Episcopus est caput. part. 1. pag. 68. col. 1. & 2. Vide in verbo Episcopi.
Canonici secularibus, & clericis ceteris praecellere debent. part. 7. pag. 514. col. 1.
Canonici sunt Senatus Ecclesiae, & membra Episcopii. par. 7. pag. 513. col. 1.
Canonicorum examen. part. 4. pag. 250. col. 2.
Canonicorum gratiae. part. 7. pag. 512. col. 1.
Canonicorum variae functiones. part. 7. pag. 514. col. 2.
Canonicalium aedium fabrica cura. part. 6. pag. 483. col. 1.
Capella maior Bononia à fundamentis erecta. part. 6. pag. 292. col. 1.
Capellani monialium licentia. par. 6. pag. 475. col. 1. Vide Formulæ licentiarum.

Carcere detenti quomodo iuuandi. par. 5. pag. 428.
Vide Congregatio. Vicarius. & Custodes.
Card. Montaltus dum legationis munere Bononiae perfunderetur, infirmorum Congregationi annuos census attribuit. par. 5. pag. 419.
Cardinalis Palaeotus infirmorum congregationi annuos redditus assignavit. par. 5. pag. 419.
Card. tit. S. Praxedis literarum tenor. part. 4. pag. 289. col. 1.
Card. tit. S. Praxedis virtus. par. 4. pag. 288. col. 2. & 293. col. 1.
Caroli Sigonij laus. part. 7. pag. 590.
Caroli Sigonij liber de Episcopis Bononiensibus. par. 4. pag. 291. col. 1.
Cassiani exemplum de vita rusticorum. par. 2. pag. 43. col. 2.
Casus Archiepiscopales Bononiae reservati. part. 3. pag. 111. col. 2.
Casus conscientiae. par. 3. pag. 115. Vide Congregatio.
Casus conscientiae examinandi sunt, & congregationes habendae. par. 1. pag. 53. col. 1.
Casuum conscientiae liber Reuerendi Patris Ludouici Lusitani. par. 3. pag. 116.
Catalogus Episcoporum Ecclesiae Bononiensis. part. 7. pag. 591. col. 1.
Catalogus Sanctorum, & Beatorum, qui fuerunt aut Episcopi, aut ciues Bononienses. part. 7. pag. 595.
Cathecumini iuuandi Congregatio. part. 5. pag. 412.
Cathedralis Ecclesiae Bononiensis pars subterranea, extructa, & ornata. par. 4. pag. 282. col. 2.
Cathedrali Ecclesiae Bononiae seruientium clericorum conditiones. par. 3. pag. 148. col. 1.
S. Catherinae Senensis exempla, opportuna sunt monialibus. part. 2. pag. 49. col. 2.
Cauonae praesecti munus. part. 6. pag. 468. col. 2.
Cauonis familia quomodo instituenda. part. 6. pag. 469. col. 1.
Causae excusantes à residentia. part. 4. pag. 240. col. 2.
Causae fori Episcopalis. part. 4. pag. 268. col. 1. Vide Forum.
Causae secundae non mutant Dei dispositionem, sed implent. par. 7. pag. 546. col. 2.
Causae mouentes ad euitandas lites. part. 5. pag. 577. col. 1.
Causae nequeunt gignere potiores effectus, quam ipsae sunt. par. 1. pag. 9. col. 1.
Causarum pauperum decreta. par. 6. pag. 443. col. 1.
Causarum quinque sunt genera, complectentia summam difficultatum, quae accidunt in administratione Episcopali. par. 1. pag. 20. col. 2.
Causas morborum saepe esse peccata. par. 7. pag. 511. col. 2.
Cautio de pronunciando recte Pater noster, Ave

Maria . par. 2. pag. 32. col. 1.
 Cautio, ut curati bene visitent infirmos. part. 3. pag. 172. col. 1.
 Charitas, an sit virtus maxima Episcopi. part. 1. pag. 48. col. 2.
 Charitas est fundamentum, & finis, & forma virtutum. par. 1. pag. 48. col. 2.
 Charitas non est potissimum medium Episcopalis functionis. par. 1. pag. 48. col. 2.
 Charitas sola est iusti ponderis moneta. part. 1. pag. 28. col. 2.
 Charitatis commendatio. part. 1. pagina 48. column. 2.
 Charitatis congregationi Bononiæ Archiepiscopus præest, & etiam sæpius conuocat. part. 5. pagina 428.
 Charitate, & zelo multi præstant, qui tamen ad regendos populos non sunt admodum idonei. par. 1. pag. 48. col. 2.
 Chrysmatis sacramentum. par. 3. pag. 96. Vide Instructio. Indictio. & Formulæ.
 Christus alijs hæredibus cohæres ascribendus est testamento. par. 1. pag. 76. col. 1.
 Christus auctorem se præbuit salutis, doctorem, & medicum. par. 1. pag. 15. col. 1. & 2.
 Christus habuit potestatem excellentiæ. part. 1. pag. 17. col. 2.
 Christus medicus appellatur. part. 7. pag. 548. col. 2.
 Christus rigore iustitiæ liberavit nos. part. 1. pag. 15. col. 1.
 Christus sequutus est mixtum vitæ genus. par. 7. pag. 586. col. 1.
 Christus solus proprie inuentus est iustus. part. 7. pag. 529. col. 1.
 Christus venit ministrare, non ministrari. part. 1. pag. 42. col. 2.
 Christus venit non initio, nec medio tempore, sed maximè congruo. parte 1. pagina 14. columna 2.
 Christus venit, ut tum remedium afferret, tum exemplum præberet. par. 1. pag. 15. col. 2.
 Christum in Euangelica lege pontificale officium gessisse, & continua successione duraturum reliquisse. par. 1. pag. 16. col. 2.
 Christiana documenta pro hospitibus, seu cauponis. par. 6. pag. 467. col. 2.
 Christiani omnes quomodo sint sacerdotes. part. 7. pag. 527. col. 1.
 Ciuilia, & religiosa officia, in veteri lege fuerunt ordinata. par. 1. pag. 17. col. 1.
 Claudicare vno, vel utroque pede, idem est quoad finem. par. 7. pag. 566. col. 1.
 Clausura monialium ingredi quibus liceat. part. 6. pag. 474.
 Clementis VIII. Indulgentia plenaria pro translatione Reliquiarum. part. 5. pag. 305. column. 1.
 Clericus interpretetur nomen tuum, & nitatur esse, quod dicitur. part. 1. pag. 57. col. 2.

Clerici bonorum Ecclesiasticorum vsuarij, non domini dicuntur. par. 1. pag. 77. col. 1.
 Clerici dicuntur, qui ordinem recipiunt. par. 1. pag. 18. col. 1.
 Clerici dicuntur, utpote in sortem Domini vocati. part. 1. pag. 18. col. 1.
 Clerici vocatio. par. 7. pag. 502. col. 1.
 Clericorum Ecclesiæ Cathedralis conditiones. part. 3. pag. 148. col. 1.
 Clericali habitu, familia Præsulum vti debet. par. 1. pag. 30. col. 2.
 Climachi exemplum de vita rusticorum. par. 2. pag. 44. col. 1.
 Climachi exempla. parte 3. pagina 198. columna 1.
 Codrus, & Curtius, & Decij, mortui pro patriæ salute. part. 7. pag. 524. col. 2.
 Cænæ Domini Bulla. parte 3. pagina 110. column. 2.
 Cognitio, & dilectio sunt duo pedes, quibus ad Deum accedimus. parte 7. pagina 568. columna 1.
 Cognitio rerum est triplex. parte 2. pag. 67. column. 2.
 Cognitio sui declaratur. part. 2. pagina 61. column. 1.
 Collectorum munus cur institutum. part. 1. pag. 74. col. 1.
 Collegio Anglorum Rhemensis, elemosina collecta Bononiæ. part. 5. pag. 406. col. 2.
 Coloni Monialium licentiæ. part. 6. pag. 477. column. 2.
 Comparatio medici spiritualis, & corporalis. part. 7. pag. 550. col. 1.
 Composita, vel mixta vita, est pretiosissima. part. 7. pag. 585. col. 1.
 Conatu maiore qui operatur, magis ad dona gratiæ disponitur. par. 2. pag. 82. col. 2.
 Concilium Prouinciale Bononiæ primum. part. 4. pag. 217. column. 1. Vide Synodus. & Diœcesis.
 Concilium Tridentinum multorum oculos aperuit. par. 7. pag. 552. col. 1.
 Concilij celebrandi ratio. parte 4. pagina 235. column. 2.
 Concionatores sanctimonialium de quibus monentur. part. 2. pagina 49. Vide Prædicatio.
 Conclusiones à principijs proficiuntur. par. 1. pag. 42. col. 1.
 Concubinitus. Decretum prouincialis Concilij de eo. par. 4. pag. 274.
 Concupiscentia quæ est appetitiui sensus præcipua portio, gignit prauas affectiones, & peccata. par. 1. pag. 8. col. 2.
 Concurfus examen. par. 4. pag. 246. col. 1. Vide Inquisitio.
 Conditio personarum, quæ rei præficiuntur, indicare solet eius grauitatem. parte 1. pagina 13. column. 2.

Confessarij

Confessarij conditiones. par. 3. pag. 108. column. 1. Vide Articulus. & Examen.
 Confessarij monialium licentiæ. part. 6. pag. 474. column. 1.
 Confessarijs deputatis pro Iubilæo, quædam animaduertenda. part. 4. pag. 337. col. 2.
 Consanguinei non sunt augendi ex redditibus Ecclesiæ. part. 1. pag. 30. col. 1.
 Confitendi modus editus Bononiæ. part. 4. pagina 337. col. 1.
 Confirmationis sacramentum in locis remotioribus ministrandum est. par. 1. pag. 53. col. 1.
 Confirmationis sacramentum tractatur. part. 3. pag. 96. Vide Chrysmata. Instructio. & Formula.
 Congregatio Charitatis pro ijs, qui sunt in carcere. par. 5. pag. 428.
 Congregatio infirmorum instituta Bononiæ. par. 2. pag. 54. col. 2.
 Congregatio Oeconomici mensæ Archiepiscopalis. par. 6. pag. 481.
 Congregatio pro elemosynis. par. 5. pag. 405.
 Congregatio pro rebus hospitalium. part. 5. pagina 346.
 Congregatio reformationis de fabricerijs. par. 6. pagina 472.
 Congregatio reformationis, de quibus tractare solet. par. 6. pag. 453.
 Congregatio reformationis spectans ad Sanctimonialia. par. 6. pag. 474.
 Congregationis Concilij Tridentini ordo, circa hospitalia. par. 5. pag. 403. col. 2.
 Congregationis misericordiæ erecta in periculo pestis, indictio. par. 5. pag. 426. col. 2.
 Congregationem pro cæremonijs sæpius infra annum habet Illustrissimus Archiepiscopus. part. 5. pag. 393.
 Congregationes casuum conscientiæ habendæ. par. 3. pag. 115.
 Congregationes duæ doctrinæ Christianæ institutæ: vna virorum, altera seminarum. par. 2. pag. 7. col. 1.
 Congregationes extraordinariæ. parte 5. pagina 420.
 Congregationum numerus pro rebus Tribunalis Archiepiscopatus Bononiæ. part. 6. pag. 437. column. 1.
 Congregationum utilitas. parte 7. pagina 518. column. 1.
 Consanguineorum mollitiem grauitè interdicit Concil. Trid. par. 1. pag. 78. col. 1.
 Consanguineorum nimia cura, in testamentis reprobat. par. 1. pag. 77. col. 1.
 Consilium, quod Ietro dedit Moysi. part. 1. pag. 54. col. 1.
 Consilij capiendi fructus. parte 6. pagina. 432. column. 2.
 Consilij, & præceptis constat doctrina Euange-

lica. par. 7. pag. 566. col. 2.
 Constantinus in Concilio Niceno, ultimo loco sedit post Episcopos. parte 1. pagina 13. columna prima.
 Constitutiones fori, & Curie Archiepiscopalis Bononiæ. part. 6. pag. 431. col. 1.
 Contemplatiuam vitam, absolute non esse præstantissimam. par. 7. pag. 581. col. 2.
 Contentus sua sorte nemo est. parte 7. pagina 586. column. 2.
 Contritionis definitio, & necessitas. part. 3. pag. 119. col. 1.
 Contritionis veræ, & non veræ signa. part. 3. pag. 122. col. 1.
 Conuenientia nostro statui, verè propria dicenda. par. 1. pag. 42. col. 2.
 Conuersio bona in adultis debet proficisci ab intellectu, & voluntate. parte 7. pagina 566. column. 1.
 Conuersio includens auersionem. parte 7. pag. 565. column. 2.
 Conuersio quid sit. par. 7. pag. 565. col. 2.
 Conuersionis duo termini sunt; à quo, & ad quem. par. 7. pag. 565. col. 2.
 Conuertitæ. Decretum Concilij prouincialis de eis. par. 4. pag. 265. col. 2.
 Corporis Christi societates erectæ Bononiæ. part. 3. pag. 124.
 SS. Cosma, & Damianus ἀνάρτυροι dicti sunt. part. 7. pag. 551. col. 1.
 Crates sanctimonialium non adeunda sine licentiâ. part. 6. pag. 474.
 Culpa non potest cadere in Deum. part. 1. pag. 36. column. 1.
 Cultus duplex, internus, & externus. part. 6. pag. 460. column. 1.
 Cultus sanctarum Reliquiarum, qualis. par. 4. pag. 290. col. 1.
 Cupiditate, & Venere maxime collabi Rempub. par. 7. pag. 532. col. 2.
 Curati quomodo visitabunt infirmos. part. 3. pagina 172. col. 1. Vide Cautio.
 Curatis animaduertenda, pro Iubilæo consequendo. par. 4. pag. 340. col. 1.
 Curatores quibusdam leges decernunt. part. 1. pag. 5. col. 2. & pag. 576. col. 2.
 Curiosus est populus, in rebus domus Episcopi perscrutandis. par. 1. pag. 74. col. 1.
 Curiositatis vitium, quid complectatur. part. 1. pag. 42. col. 2.
 Curiositatis vitium redarguitur. part. 2. pagina 59. col. 2.
 Custodis carcerum munus. parte 6. pagina 443. col. 2.

D

Damianus refert exemplum de S. Ruffino, contra violatores festi. par. 6. pag. 462. col. 1.

- Deci, pro patriæ salute appetunt mortem. parte 7. pag. 524. col. 2.
- Defectus numerantur, qui impediunt ab Ordinatione. par. 3. pag. 144. col. 1.
- Defunctorum animas, quomodo possumus adiuuare. par. 3. pag. 193. col. 2.
- Dæmones à scientia nomen habent. par. 7. pag. 537. colum. 2.
- Denunciationis Ordinandorum formula. part. 3. pag. 143. colum. 2.
- Deuotio lætitiâ gignit, reddentem omnia aduersa facilia. par. 1. pag. 80. col. 2.
- Deus æquè delectatur voluntate, ac ipsa opere, si quis præpediatur. par. 1. pag. 41. col. 2.
- Deus cuique rei dat necessaria, ad sui munus exequendum. par. 1. pag. 38. col. 2.
- Deus dat gratiam vniuersis, quæ sufficit. par. 1. pag. 38. colum. 2.
- Deus dat Magistratus, pro meritis populi. par. 1. pag. 6. col. 1.
- Deus Episcopo elargitur omnia, quæ essentiali perfectionem attingunt illius ordinis. parte prima. pag. 70. col. 1.
- Deus Episcopum coronat pro desiderijs, quando per eum non stetit. par. 1. pag. 40. col. 1.
- Deus ignoscit deficientibus officio suo, modo petant veniam. par. 1. pag. 39. col. 2.
- Deus non potest peccare. parte 1. pagina 36. colum. 1.
- Deus nunquam deest diligentiam debitam adhibentibus. par. 1. pag. 39. col. 2.
- Deus finit res creatas agere cursus suos. parte prima. pag. 70. colum. 1.
- Deus vnicuique dedit secundum propriam virtutem. par. 1. pag. 82. col. 2.
- Dei ministri omnibus exemplo esse debent. part. 1. pag. 76. col. 2.
- Dei ministros tantum excellere merito, quantum gradu, oportet. par. 1. pag. 76. col. 2.
- Dei prouidentia omnia complectitur. part. 1. pag. 3. colum. 2.
- Dei visionem, quamuis superet naturam hominis, esse tamen proprium nostrum finem. part. 1. pag. 9. colum. 1.
- Deo conuenit vniuersi appellatio. part. 7. pag. 588. colum. 1.
- Diabolus spirat vehementius in fine, par. 1. pag. 72. colum. 1.
- Diaconorum præcipuum munus olim quid fuit. part. 1. pag. 63. col. 2.
- Dialecticæ Christi vnus est locus, ab operibus. par. 7. pag. 560. col. 1.
- Dictum pictoris cuiusdam de altero pictore religioso. par. 1. pag. 81. col. 2.
- Dies hominis, & dies Dei qui sint. part. 7. pag. 528. colum. 2.
- Dignitates ecclesiasticæ, ad quid institutæ. par. 4. pagina 749. col. 2.
- Dignus, & indignus, & non dignus, in quo differant. par. 3. pag. 138. col. 2.
- Dilectio, & cognitio, sunt duo pedes, quibus ad Deum tendimus. par. 7. pag. 566. col. 1.
- Diligentia est vita omnium officiorum, & artium. par. 1. pag. 57. col. 2.
- Diligentia plurima homo in initio vitæ solet. part. 1. pag. 72. col. 1.
- Diligentiæ commendatio. par. 1. pag. 57. col. 1.
- Diligentiæ exempla. par. 1. pag. 57. col. 2.
- Dimissoriales literæ, pro peregrinis Ordinandis Bonon. par. 3. pag. 146. col. 1.
- Diocæsane Synodi indictio. part. 4. pag. 203. col. 1. Vide Edictum Formula. Indictio. & Synodus.
- Discendi ratio duplex: vel per se ipsum inueniendo, vel ab alijs discendo. par. 7. pag. 559. col. 2.
- Disciplina. De ea libri scripti. part. 7. pag. 554. & 557. col. 2.
- Disciplina morum non generatim, sed sigillatim exposcit tractari. par. 1. pag. 49. col. 1.
- Disciplina refertur ad aliud. par. 7. pag. 547. col. 2.
- Disciplina nomen latè patet. part. 7. pag. 544. col. 2.
- Disciplina nomen multipliciter sumitur. part. 7. pag. 557. col. 2.
- Disponere male de bonis in morte, quandoque non nisi ab incredulitate proficiscitur. part. 1. pag. 77. colum. 1.
- Dispositionem Dei, causæ secundæ non mutant, sed implent. par. 7. pag. 546. col. 2.
- Diuinorum officiorum decreta in Prouinc. Concilio. par. 4. pag. 224. col. 1.
- Docilitas cum vigilantia sit coniuncta. part. 1. pag. 70. col. 1.
- Doctores omnes non consequuntur aureolam. par. 7. pag. 541. col. 1.
- Doctorum aureola. par. 7. pag. 541. col. 2.
- Doctorum status periculosus. par. 7. pag. 537. colum. 2.
- Doctrina cœlestis à solo Prælate potissimum petenda. part. 1. pag. 12. col. 1.
- Doctrina Euangelica constat consilijs, & præceptis. par. 7. pag. 566. col. 2.
- Doctrinæ Christianæ maioris. pars prima. par. 2. pag. 15. col. 2.
- Doctrinæ Christianæ maioris, pars secunda. part. 2. pag. 19. colum. 2.
- Doctrinæ Christianæ scholæ quomodo commendari solent. par. 2. pag. 29. col. 2. Vide Magister. Patres familias. & Ordo.
- Doctrinæ nouitas fugienda. parte 7. pagina 541. colum. 1.
- Dogma Witticelli damnatum contra Gymnasia. par. 7. pag. 539. col. 2.
- Domicilium Episcopi si ita fabricetur, ut distincta habeat loca exercendis Episcopalibus officijs, commoditatem, & dignitatem asserre. part. 1. pag. 74. col. 2.

Domus

- Domus est triplex. parte prima. pagina 78. columna prima.
- Domui suæ disponere, apud Isaiam tripliciter interpretatur. par. 1. pag. 78. col. 1.
- Dominicæ diei institutio. parte 6. pagina 460. columna 1.
- Dona cum augentur, augentur eorum rationes. par. 1. pag. 136. colum. 1.
- Dona Dei supernaturalia, & infusa, maiorem vim habent, quam inclinationes naturales. par. 1. pag. 82. col. 1.
- E** Brii duplicia intuentur. parte septima. pagina 589. col. 2.
- Ecclesiæ cuiusvis rerum necessariorum summarium. par. 6. pag. 493. col. 2.
- Ecclesiæ dispositio dicitur ordinatissima ad varietatem graduum. parte prima. pagina 18. columna prima.
- Ecclesiæ in vniuersum suffragatur vnctio spiritus sancti, non autem singulis seorsum. par. 1. pag. 70. col. 1.
- Ecclesiæ legitimi ministri, qui sint habendi. par. 1. pag. 17. col. 2.
- Ecclesiæ militantis varietas iurisdictionis est, instar triumphantis hierarchiæ. parte prima. pag. 18. colum. 2.
- Ecclesiæ omnia munia obire vnus non potuit. par. 1. pag. 18. colum. 1.
- Ecclesiæ omnia officia, ad consecrationem sanctissimæ Eucharistiæ respiciunt. parte 1. pagina 18. columna prima.
- Ecclesiarum fines sunt distincti multis ab hinc annis. par. 1. pag. 19. col. 2.
- Ecclesiasticus corrigit quæ impediunt, aut retardant cœlestem felicitatem. parte 1. pagina 11. columna secunda.
- Ecclesiasticus est dirigens, politicus subministrans. par. 1. pag. 11. colum. 1.
- Ecclesiasticus laborat, ut populus sit purus tum culpis grauibus, tum leuibus. parte prima. pagina 11. colum. 2.
- Ecclesiastici ob characterem, & alia, sunt aptiores ad spiritualia munera. parte prima. pagina 10. colum. 1.
- Ecclesiastici redditus, cur fuerint Episcopo permisi. par. 1. pag. 27. col. 1.
- Ecclesiastici redditus, sunt instrumentum aliquando noxium. par. 1. pag. 27. col. 1.
- Ecclesiastica bona non alienanda. Decretum Prouinciale. par. 4. pag. 278. col. 2.
- Ecclesiasticorum, & secularium graduum in vno corpore comparatio. parte prima. pagina 19. colum. 1.
- Ecclesiasticos fructus, ad propinquos per testamentum Præsulum transferri, deplorandum est. par. 1. pagina 77. columna secunda.
- Ecclesiasticis fructibus onus semper annexum est, ut in pios vsus, non in profanos distribuantur. par. 1. pag. 77. colum. 2.
- Edictum de Hospitalibus. parte 5. pagina 396. colum. 1.
- Edictum de libris prohibitis. parte secunda. pag. 70. colum. 1.
- Edictum de translatione plurimarum Reliquiarum. par. 4. pag. 305. col. 2.
- Edictum de sacris Ordinationibus. par. 3. pag. 142. colum. 1.
- Edictum pertinens ad Bibliopolas, & Typographos. par. 2. pag. 73. col. 2.
- Edictum Pij V. contra blasphemos. part. 2. pag. 77. colum. 1.
- Edictum pro celebratione Synodi diocæsane. par. 4. pag. 203. col. 2.
- Eleemosyna. Decretum Prouincialis concilij de eleemosynis. par. 4. pag. 233. col. 1.
- Eleemosynæ collectæ Bonon. pro collegio Anglorum Rhemensis. par. 5. pag. 406. col. 1.
- Eleemosynæ, seu beneficentiæ commendatio. par. 1. pag. 51. col. 1.
- Eleemosynæ studium ita est Episcopo annexum, ut celebratio horarum canonicarum. par. 1. pag. 52. colum. 1.
- Eleemosynæ vis pro defunctis. par. 3. pag. 194. col. 2.
- Eleemosynas varijs modis distribuit Archiepiscopus Bononiæ. par. 6. pag. 486. col. 2.
- S. Elisabeth Regina Vngariæ exemplum. par. 2. pag. 52. col. 1.
- Episcopus adiutus complurium oculis, & auribus, potest omnibus locis prospicere. parte prima. pagina 63. col. 1.
- Episcopus aggrediatur prius magis necessaria. parte 1. pag. 67. col. 1.
- Episcopus an possit præstare sollicitudinem, quæ requiritur. par. 1. pag. 62. col. 2.
- Episcopus assumitur ad laborum, & difficultatum fastigium. parte prima. pagina 72. col. 1.
- Episcopus auctoritatem querere debet non varijs ornamentis, sed vite meritis. parte prima. pag. 484. colum. 2.
- Episcopus carere debet vitijs, tum grauibus, tum leuibus. par. 1. pag. 73. col. 2.
- Episcopus contraxit duplex coniugium cum Ecclesia. par. 1. pag. 43. col. 1.
- Episcopus commoda sua sequens, non intrat per rerum ostium. parte prima. pagina 45. colum. 1.
- Episcopus creatur sapiens nemo leto animo. par. 1. pag. 34. col. 2.
- Episcopus curabit extinguere Canonicorum dissidia. par. 1. pag. 68. col. 2.
- Episcopus debet adhibere orationis præsidium, ut medium, non ut finem. parte prima. pagina 50. columna prima.

Episcopus

- Episcopus debet esse affabilis, cum dignitate alloquendo, & audiendo.** parte prima. pagina 69. columna prima.
- Episcopus debet esse balsamum aromatizans.** par. 1. pag. 22. col. 1.
- Episcopus debet esse canonicè vocatus.** par. 1. pag. 42. colum. 2.
- Episcopus debet esse exemplum fidelium, & formæ gregis.** par. 1. pag. 22. col. 2.
- Episcopus debet esse ornatus omnibus virtutibus, quas Apostolus requirit.** parte 1. pagina 22. colum. 1.
- Episcopus debet extruere Bibliothecam libris repletam.** parte 1. pagina septima. columna secunda. Vide Bibliotheca.
- Episcopus debet fieri omnia omnibus.** par. 1. pag. 47. columna 1.
- Episcopus debet habere Oeconomus.** par. 1. pag. 30. colum. 1.
- Episcopus debet habere potestatem ordinis, & iurisdictionis.** par. 1. pag. 22. col. 2.
- Episcopus debet habere zelum animarum.** par. 1. pag. 22. col. 1.
- Episcopus debet omnium virtutum officinam in pectore habere.** parte prima. pagina 46. columna secunda.
- Episcopus debet Moysis exemplo traducere populum de tenebris Aegypti, ad caelestem terram promissionis.** par. 1. pag. 44. col. 1.
- Episcopus defectus sui populi scire debet.** parte 1. pag. 23. colum. 1.
- Episcopus designet certas horas suo auditorio.** par. 1. pag. 69. col. 2.
- Episcopus dicitur Angelus, custos, dux, præco, salteræ, lucerna, pastor, medicus, miles armatus.** par. 1. pag. 21. col. 1.
- Episcopus distribuere fructus ecclesiasticos in usus eis præscriptos, iustitiæ potius, quam charitatis vinculo astringitur.** parte prima. pagina 51. columna 2.
- Episcopus doctrina, & exemplo omnes subditos perficere debet.** parte prima. pagina 21. columna prima.
- Episcopus Ephesus in Apocalypsi monetur de spiritu Episcopali.** parte prima. pagina 80. columna secunda.
- Episcopus est adiutor Pape, in partem sollicitudinis vocatus.** par. 1. pag. 19. col. 2.
- Episcopus est instar oculorum.** parte prima. pag. 58. colum. 1.
- Episcopus, & pastor animarum nostrarum est Christus.** par. 1. pag. 42. col. 2.
- Episcopus externis auxilijs cur indigeat.** par. 1. pag. 70. colum. 1.
- Episcopus faciles aditus ad se esse patiatur, etiam in cubiculo.** par. 1. pag. 69. col. 1.
- Episcopus Gratianopolitanus Vgo, populi proteruitatem precibus superans, fructuose Ecclesiam moderatus est.** parte prima. pagina 40. colum. 2.
- Episcopus in quo præcipue laborare debet.** parte 1. pagina 56. colum. 1.
- Episcopus nemini omnino deesse debet.** parte prima. pagina 32. col. 2.
- Episcopus non est dominus ad arbitrium bonorum Ecclesiasticorum.** parte prima. pagina 27. columna 2.
- Episcopus omnes virtutes conuenientes in unum, habere debet.** parte prima. pagina 48. columna prima.
- Episcopus omnia studia ad finem tamquam sagittarius tela intendat.** parte prima. pagina 45. columna 1.
- Episcopus omnibus hominibus debitor est.** parte prima. pag. 46. col. 2.
- Episcopus perfectionis statum merito proficitur.** parte 1. pag. 50. col. 2.
- Episcopus propter Ecclesiam est inuentus, non Ecclesia propter Episcopum.** parte prima. pagina 42. colum. 2.
- Episcopus quæcunque fere præcipit, eadem exequi debet.** par. 1. pag. 23. col. 2.
- Episcopus. Quædam generatim ab Episcopo consideranda.** par. 1. pag. 41. col. 1.
- Episcopus quænam media sequi debet.** par. 1. pag. 45. col. 1.
- Episcopus renunciaturus, quomodo deliberare debet.** par. 1. pag. 37. col. 2.
- Episcopus res domesticas cum moderatione debet administrare.** par. 1. pag. 74. col. 1.
- Episcopus si vocatus non sit canonicè, longius vix progredi potest.** par. 1. pag. 42. col. 2.
- Episcopus sui similis semper ubique deprehendi debet.** par. 1. pag. 73. col. 2.
- Episcopus testando, quibus potest, & debet consulere.** parte 1. pag. 77. col. 1.
- Episcopus timere debet periculum vanæ laudis.** par. 1. pag. 31. col. 1.
- Episcopus transferre se non potest, inconsulto summo Pontifice.** par. 1. pag. 37. col. 2.
- Episcopus varijs nominibus appellatur.** parte 1. pag. 21. col. 1.
- Episcopus, vt respondeat nomini, totus vigila re, & superintendere debet.** parte 1. pagina 58. colum. 1.
- Episcopi actiones ad se ipsum spectantes.** par. 1. pag. 55. colum. 2.
- Episcopi alia est ratio, quam secularis viri, circa eleemosynas.** par. 1. pag. 51. col. 2.
- Episcopi aliud est vitæ genus, aliud Anachorite, vel Monachi.** par. 1. pag. 50. col. 2.
- Episcopi animus recreatur thesauro magno sanctorum Patrum.** par. 1. pag. 72. col. 2.
- Episcopi, appellati quidam Magistratus in Attica, & India.** parte prima. pagina 56. columna secunda.
- Episcopi apud Persas oculi Regis dicti sunt.** parte 1. pag. 56.

- pag. 56. colum. 2.**
- Episcopi arguuntur, qui moribundi, de carne, & sanguine plus, quàm de animæ suæ quiete cogitant.** parte 1. pag. 76. col. 1. & 2.
- Episcopi ars est architectonica.** parte prima pag. 12. colum. 2.
- Episcopi auctoritatem maiorem esse, quàm simplicium sacerdotum, ostendunt eius vestes, & ornamenta.** par. 1. pag. 18. col. 1.
- Episcopi auxilio Dei omnia præstare possunt.** par. 1. pag. 80. col. 1.
- Episcopi axiomata propria.** parte prima, pagina 42. columna 1.
- Episcopi boni conatus sæpe oppugnantur.** par. 1. pag. 32. col. 1.
- Episcopi carnis, & sanguinis plus, quàm animæ suæ curam habentes, redarguntur.** par. 1. pag. 76. col. 1. & 2.
- Episcopi coadiutores sunt Canonici.** par. 1. pag. 68. col. 2.
- Episcopi complures alias boni, consanguineorum tenevitæ perditæ labuntur.** parte prima pagina 77. colum. 2.
- Episcopi consecratio, est spiritualis coniugij celebratio.** par. 1. pag. 24. col. 1.
- Episcopi consiliarij à iure sunt Canonici.** par. 1. pag. 68. col. 2.
- Episcopi consiliarij, alij tributi à iure, alij sponte electi.** par. 1. pag. 68. col. 1.
- Episcopi contemplatiua vita sæpe ex amoris proprii radice emergit.** par. 1. pag. 50. col. 2.
- Episcopi corporis cura ex medicorum disciplina seruari debet.** parte prima, pagina 66. columna secunda.
- Episcopi cuiusdam præclarum exemplum.** par. 1. pag. 60. col. 1.
- Episcopi deficientes circa medium eleemosynæ, quantum peccant.** par. 1. pag. 52. col. 1.
- Episcopi difficultates à propinquis.** par. 1. pag. 29. col. 2.
- Episcopi difficultates prouenientes à causa efficiente.** par. 1. pag. 20. col. 2.
- Episcopi difficultates à causa finali.** par. 1. pag. 33. colum. 1.
- Episcopi difficultates à causa formali.** par. 1. pag. 31. colum. 1.
- Episcopi difficultates à causa instrumentali.** par. 1. pag. 25. col. 1.
- Episcopi difficultates à causa materiali.** par. 1. pag. 28. colum. 1.
- Episcopi difficultates proponuntur, vt fiat Episcopus cautior, non vt terreatur.** par. 1. pag. 38. colum. 1.
- Episcopi domesticos, oportet esse integros.** par. 1. pag. 21. colum. 2.
- Episcopi domus, debet esse exemplo omnibus.** par. 1. pagina 21. columna secunda.
- Episcopi domus, debet esse tamquam promptuarium virtutum.** par. 1. pag. 30. col. 2.
- Episcopi, est purgare, illuminare, & perficere populum.** par. 1. pag. 59. col. 1.
- Episcopi finis proximus, qualis sit.** par. 1. pag. 43. colum. 2.
- Episcopi, fructus Ecclesiæ, vt patrimonium Christi obtinent.** par. 1. pag. 77. col. 2.
- Episcopi gerunt vices Apostolorum.** par. 1. pag. 64. colum. 2.
- Episcopi illa virtus est præstantior, cuius crebrior est usus.** par. 1. pag. 52. col. 1.
- Episcopi instituti sunt, vt luce scientiæ, tenebras pellant.** par. 1. pag. 49. colum. 2.
- Episcopi instrumenta necessaria, agendi, & dicendi.** par. 1. pag. 25. col. 1.
- Episcopi iurisdictione in inferiores suos, nullis est finibus circumscripta.** parte prima. pagina 19. columna 2.
- Episcopi maxima virtus, an sit charitas.** par. 1. pag. 48. colum. 2.
- Episcopi maximæ virtus, an sit scientia.** parte prima. pag. 49. colum. 2.
- Episcopi maxima virtus, an sit præsidium orationis.** par. 1. pag. 49. colum. 2.
- Episcopi maxima virtus, quæ sit habenda.** par. 1. pag. 48. col. 2.
- Episcopi media varia examinantur.** parte prima. pagina 45. colum. 2.
- Episcopi mens debet esse veluti publicum horreum, & institoris officina.** parte prima. pagina 22. columna 1.
- Episcopi mens, non potest esse omnibus nota, nisi longo usu.** parte prima. pagina 25. columna secunda.
- Episcopi mercenarij qui sint.** parte prima. pagina 44. colum. 2.
- Episcopi munus, an præcipue consistat in laboribus assiduis corporis, & lustrandis omnium ordinum domicilijs.** par. 1. pag. 55. col. 1.
- Episcopi muneri, sollicitudines intima ratione sint coniunctæ.** par. 1. pag. 43. colum. 1.
- Episcopi monentur, ne differant vsque ad horam mortis distribuere bona.** parte prima. pagina 78. columna 2.
- Episcopi necessaria virtutes.** parte prima. pagina 47. colum. 2.
- Episcopi negocia duplicia; ad instantiam partis, & exurgentia ex officio.** parte prima. pagina 60. columna prima.
- Episcopi nomen à gentilibus attributum est varijs vitæ institutis.** parte prima. pagina. 3. columna prima.
- Episcopi nomen apud Plutarchum, & Sophoclem quid significet.** parte prima. pagina 56. columna prima.
- Episcopi nomen apud Romanos, quomodo sumptum.** parte prima pagina 56. columna secunda.
- Episcopi nomen comprehendit pascendi, & vigilandi cu-**

di curam. par. 1. pag. 56. col. 2.
 Episcopi nomen quid significet. par. 1. pag. 3. col. 1. & pag. 56. col. 1. & 2.
 Episcopi nomine quomodo utitur Arcadius Iuriconsultus. par. 1. pag. 3. col. 1.
 Episcopi nomine, quo pacto utitur Cicero. par. 1. pag. 3. col. 1.
 Episcopi officium est, auellere vitia, & virtutes inferere. par. 1. pag. 31. col. 2.
 Episcopi officium est instar nauis onera portantis. par. 1. pag. 43. col. 1.
 Episcopi olim quæsitæ ex bonis Ecclesiæ quouis titulo, in alios non poterant transferre, sed Ecclesiæ cedebant. par. 1. pag. 77. col. 2.
 Episcopi personæ præcipua negotia. par. 1. pag. 60. col. 1.
 Episcopi præcipuus scopus quis sit. par. 1. pag. 50. col. 1.
 Episcopi præcipua opera, an in mortificatione sit posita. par. 1. pag. 50. col. 1.
 Episcopi præcipuum, an sit munus prædicationis. par. 1. pag. 53. col. 2.
 Episcopi præcipuum, non esse officium visitationis. par. 1. pag. 53. col. 2.
 Episcopi præcipuum officium, est vigilantia. par. 1. pag. 56. col. 2.
 Episcopi redditus quomodo sunt expendendi. par. 1. pag. 51. col. 2.
 Episcopi simulacrum, & nudum nomen quidam referunt. par. 1. pag. 53. col. 2.
 Episcopi suppellex, & victus, qualis esse debet. par. 1. pag. 21. col. 2.
 Episcopi, sunt lux mundi. par. 1. pag. 49. col. 2.
 Episcopi Vaurenſis commendatio. par. 1. pag. 63. col. 2.
 Episcopi Vicario, quæ negotia committi solent. par. 1. pag. 60. col. 2.
 Episcopi vigilantia accurata, nullatenus prætermittenda est. par. 1. pag. 41. col. 1.
 Episcopi vigilantia erga se ipsum. par. 1. pag. 73. col. 1.
 Episcopi vigilantia habenda circa tempus mortis. par. 1. pag. 75. col. 1.
 Episcopi vigilantia in testamento. par. 1. pag. 77. col. 1. & 2.
 Episcopi virtutes propriæ quædam. par. 1. pag. 22. col. 2.
 Episcopo conuenit cura animarum, ut particulari agentis. par. 1. pag. 19. col. 2.
 Episcopo cur non Deus dedit facultates naturales ad suum finem assequendum, ut dedit cæteris animantibus. par. 1. pag. 40. col. 1.
 Episcopo Deus elargitur omnia, quæ essentialem perfectionem attingunt illius ordinis. par. 1. pag. 70.
 Episcopo methodus certa non potest præscribi, qua sit progrediendum. par. 1. pag. 46. col. 1.
 Episcopo non sufficere scripturam sermonis pastorali.

lis. par. 1. pag. 25. col. 2.
 Episcopo tribuitur nominatim, præesse in solitudine. par. 1. pag. 57. col. 1.
 Episcopum conferentem fructus Ecclesiæ in usus præscriptos mirantur omnes nunc, cum tamen in iure officij ad id teneatur. par. 1. pag. 51. col. 2.
 Episcopum contemplationi intendere, neglectis actionibus, dicitur esse tentare Deum. par. 1. pag. 50. col. 2.
 Episcopum non satis est, esse probum in vita priuata. par. 1. pag. 33. col. 2.
 Episcopum oportet bonos ecclesiasticis prouentibus augere, malos per Vicarium coercere. par. 1. pag. 55. col. 2.
 Episcopum oportet eligere illa præ cæteris gerenda, quæ necessitate, aut utilitate alijs præstant. par. 1. pag. 67. col. 1.
 Episcopum oportet habere affectum paternum, & spiritum quendam internum, seu feruorem, quem spiritum Episcopalem vocamus. par. 1. pag. 80. col. 1.
 Episcoporum Bononien. Catalogus. part. 7. pag. 59.
 Episcoporum Bon. series depicta in aula palatii Archiepiscopalis. par. 7. pag. 59.
 Episcoporum difficultates omnes recensere, nihil aliud est, quam maris altitudinem metiri. par. 1. pag. 20. col. 2.
 Episcoporum non deesse exempla, qui feliciter Episcopalem semitam transegerunt. par. 1. pag. 79. col. 2.
 Episcoporum excusationes. par. 1. pag. 35. col. 2.
 Episcoporum origo, & successio. parte 1. pag. 17. col. 2.
 Episcoporum perpetua successio ex quibus scripturis deducitur. par. 1. pag. 17. col. 2.
 Episcoporum quorundam excusatio, quod ad Episcopale munus vocati fuerunt. par. 1. pag. 35. col. 2.
 Episcoporum sine curis pastoralibus uiuentium conditiones tanguntur. par. 1. pag. 60. col. 2.
 Episcoporum statum, qui summæ est perfectionis, exigere non commune aliquid, sed ut pro dignitate illius functio exerceatur. par. 1. pag. 82. col. 1.
 Episcoporum verum exemplar Carolus Card. Borromeus. par. 1. pag. 60. col. 1.
 Episcopis Deus promisit per Isaiam; Ponam uiuos filios tuos doctos à domino. par. 1. pag. 64. col. 2.
 Episcopis dictum est, quod unctio eius docebit vos de omnibus. par. 1. pag. 65. col. 1.
 Episcopis omnibus etiam minorum Ecclesiarum est necessaria sollicitudo interior bene nutriendi gregem. par. 1. pag. 58. col. 2.
 Episcopis prohibentur aucupia, venationes, & speculacula.

Macula. par. 1. pag. 73. col. 2.
 Episcopos dictos esse populorum præsidēs a pascuas, & custodes virginum. par. 1. pag. 56. col. 2.
 Episcopos non multos saluos fieri, scripsit S. Chrysostomus. par. 1. pag. 60. col. 2.
 Episcopos quosdam gestire suo officio satisfacere, & tamen sateri se non duci spiritu, & feruore huius administrationis. par. 1. pag. 81. col. 1.
 Episcopale officium aliquos male capeſſere, non animo perseuerandi, sed ut gradum ad ampliora. par. 1. pag. 44. col. 1. & 2.
 Episcopale officium olim quodammodo præfigurabatur. par. 1. pag. 14. col. 2.
 Episcopale officium partim ad Præsulem, partim ad subditos refertur. par. 1. pag. 4. col. 2.
 Episcopale munus est iucundum, si perfunctoriè exerceatur; laboriosum, si fideliter. par. 1. pag. 60. col. 1. & 2.
 Episcopale munus, quodammodo fuisse mandatum Patriarchis, prophetis, sacerdotibus, & alijs. par. 1. pag. 14. col. 1.
 Episcopale pectus, & animus nisi adsit; virtutum thesaurum, & vigilantiam non satis esse. par. 1. pag. 81. col. 1.
 Episcopalis administratio, est ars artium. par. 1. pag. 43. col. 1.
 Episcopalis auctoritas maior sacerdotali. par. 1. pag. 18. col. 1.
 Episcopalis ordo primum obtinet locum, in auxilijs supernaturalibus necessarijs. par. 1. pag. 13. col. 1.
 Episcopalis potestas est duplex. par. 1. pag. 18. col. 2.
 Episcopalis sublimitas sic præstat regiæ, ut anima corpori, ut aurum plumbo, ut spiritus carni, & diuina humanis. par. 1. pag. 12. col. 2.
 Episcopalis administrationis cura, quo ordine facienda. par. 1. pag. 66. col. 2.
 Episcopalis anima, & vera forma, est spiritus internus. par. 1. pag. 81. col. 2.
 Episcopalis functionis potissimum medium non est charitas. par. 1. pag. 48. col. 2.
 Episcopalis iurisdictionis potestas, quàm latè pateat. par. 1. pag. 23. col. 1.
 Episcopalis mensæ redditus, loco dotis, ad onera matrimonij, ecclesijs assignari. part. 1. pag. 51. col. 2.
 Episcopalis muneris difficultates posse superari. par. 1. pag. 38. col. 2.
 Episcopalis muneris dignitas. par. 1. pag. 61. col. 1.
 Episcopalis muneris principia, esse communia omnibus Episcopis. par. 1. pag. 3. col. 1.
 Episcopalis officij institutio. par. 1. pag. 13. col. 1.
 Episcopalis officij magnitudini nulla par virtus, atque industria inueniri potest. par. 1. pag. 38. col. 1.
 Episcopalis officij perfungendi gratia, Christus descendit in terram. par. 1. pag. 42. col. 2.
 Episcopalis officij rationes non ad speciem describi, sed sincere. par. 1. pag. 79. col. 1.

Episcopalis officij summa quæ sit. par. 1. pag. 14. col. 1.
 Episcopalis ordinis potestas duas habet partes, unam sacerdotio communem, alteram Episcopo propriam. par. 1. pag. 22. col. 2.
 Episcopalis potestatis finis est consecratio, & oblatio Eucharistiæ. part. 1. pag. 18. col. 1.
 Episcopalis spiritus necessitas. part. 1. pag. 79. col. 1.
 Episcopalis spiritus nisi adsit, numquam veros Episcopales fructus posse expectari. part. 1. pag. 80. col. 2.
 Episcopalis spiritus, siue propensio interior, an sit in hominis potestate. part. 1. pag. 81. col. 2.
 Episcopalis spiritus utilitas, & commendatio. par. 1. pag. 80. col. 2.
 Episcopalis vigilantia præſidia. par. 1. pag. 65. col. 1.
 Episcopalis visitationis fructus. part. 1. pag. 53. col. 2.
 Episcopales redditus, officij bene gerendi causa assignatos fuisse. par. 1. pag. 43. col. 1.
 Episcopales virtutes partim sunt consilij, partim præcepti. par. 1. pag. 48. col. 2.
 Episcopalia munera qui intermittit, specie pietatis errat. par. 1. pag. 67. col. 2.
 Episcopalibus functionibus, gratia diuina acquiritur. par. 1. pag. 42. col. 1.
 Episcopatus, non suæ, sed populi utilitatis causa esse institutos. par. 1. pag. 42. col. 2.
 Episcopatus, plurimi Sancti susceperunt inuiti. par. 1. pag. 29. col. 1.
 Episcopatum alio consilio, quàm Diuini honoris, & pascendæ plebis qui suscipiunt, non dicuntur suscipere ex Dei spiritus motione, tamen si ad illum sint legitime vocati. part. 1. pag. 44. col. 2.
 Episcopatum appeteret nemo, si sciret quid iugeret. par. 1. pag. 34. col. 2.
 Episcopium Cicero appellat phaselum. part. 1. pag. 56. col. 2.
 Episcopia Cæsar, & Linius vocant nauigia speculatoria. par. 1. pag. 56. col. 2.
 Erasitrophus damnauit mixturas medicamentorum. par. 7. pag. 548. col. 1.
 Euangelica doctrina constat consilijs, & præceptis. par. 7. pag. 566. col. 2.
 Euangelica parabola de centum ouibus. par. 1. pag. 32. col. 2.
 Euangelicum salem, esse feruorem Episcopi. part. 1. pag. 81. col. 1.
 Eucharistiæ sacramentum tractatur. part. 3. pag. 124. Vide Ritus.
 Eucharistiæ τειν τειτάρ appellat S. Dionysius. part. 1. pag. 18. col. 1.
 Euouian, id est, bonitatem naturæ maximè prodesse ad quacumque opera. part. 1. pag. 82. col. 1.
 Examen, & inquisitio Canonorum. par. 4. pag. 250. col. 2.

*Examini per concursum decreta Prouincialis Conci-
lij.* par. 4. pag. 246. colum. 1.
Examini articuli pro Confessarijs. par. 3. pag. 108.
colum. 1. Vide Instructio. & Forma.
Excellentiæ potestas fuit in Christo. par. 1. pag. 17.
col. 2.
Excusatio de populi proteruita diluitur. par. 1. pag.
37. col. 1.
*Excusatio Episcopi de tadio, & molestijs sine fructu
prosternitur.* par. 1. pag. 37. col. 1.
*Excusatio importunitatis factæ ab amicis, non prodest
Episcopo imperito.* par. 1. pag. 36. col. 1.
*Excusatio, quod impeditur Episcopus à Magistrati-
bus.* par. 1. pag. 36. col. 2.
Excusatio Saulis non profuit ipsi. par. 1. pag. 36.
colum. 1.
Exempla de punitione violantium festa. par. 6. pag.
461. colum. 1.
Exempla funeribus nobilium propria. par. 3. pag.
197. col. 1.
*Exempla sanctorum Ecclesias suas omnibus alijs
testamento preferentium.* par. 1. pag. 77.
col. 2.
Exempla sanctorum quærentium Reliquias. par. 4.
pag. 290. col. 1.
Exempla sex funeralium monitionum. par. 3. pag.
192. col. 1.
Exercitationes pro diebus festis, & alijs. par. 6. pag.
455. col. 1.
*Exheredant quidam se ipsos, vt propinquos hære-
des faciant.* par. 1. pag. 77. col. 1.
*Exploratorum industriam apud multos in vsu esse,
par. 1. pag. 69. col. 2.*
Extremæ vnctionis sacramentum. par. 3. pag. 174.
colum. 1.
*Ezechielis animalia plena oculis, indicant attentio-
nem.* par. 1. pag. 57. col. 1.

F

Fabricerios reformandi Congregatio. par. 6. pag.
472.
*Factoris ruralis licentia accedendi ad crates Mo-
nialium.* par. 6. pag. 476. col. 2.
*Factoris vrbani licentia accedendi ad crates Monia-
lium.* par. 6. pag. 478. col. 1.
Familiam innocentem Episcopus facere debet. par.
1. pag. 21. col. 2.
*Famulorum licentia accedendi ad crates Monialiũ,
par. 6. pag. 475. col. 2. Vide Formulæ licetiar.*
S. Faustini corporis translatio. par. 4. pag. 291.
*Felicitas dicitur status omnium bonorum aggregatio
ne perfectus.* par. 1. pag. 38. col. 2.
Felicitas non est huius vitæ terminis definita. par. 1.
pag. 38. col. 2.
Felicitatis per se compos est homo. par. 1. pag. 38.
colum. 2.
*Ferrum vt magnete, sic quidam honore ducuntur,
par. 1. pag. 37. col. 2.*
Festorum, quæ obseruantur Bonon. index. par. 6.

pag. 456. colum. 1.
Festorum instituendorum finis. par. 6. pag. 457.
colum. 1. Vide Exercitationes. Nundinæ.
Literæ. Instructio. & Exemplum.
Fides. De ea tractat Concilium Prouinciale. par. 4.
pag. 219.
Fides nuda, vel otiosa non iustificat. par. 7. pag. 581.
colum. 1.
Fidei professionis forma, ex Bulla Tñ. 4. par. 2.
pag. 6. col. 1.
Fidei professionem qui debeant emittere. par. 2. pag.
5. colum. 1. & 2.
*Fidem solam necessariam esse ad salutem dicunt hæ-
retici.* par. 7. pag. 584. col. 2.
*Figura Beatæ Mariæ aduocata nostræ fuit Thecui-
tes.* par. 7. pag. 570. col. 2.
Filius hominis quid significet. par. 2. pag. 59. col. 2.
Finis appellatus est causa causarum. par. 1. pag. 33.
colum. 1.
Finis cuiusque artis est certus. par. 1. pag. 45. col. 2.
Finis duplex; communis, & proprius. par. 1. pag.
44. colum. 1.
Finis duplex; practicus, & speculatiuus. par. 1.
pag. 13. col. 1.
Finis duplex; proximus, & remotus. par. 7. pag.
588. col. 2.
Finis Episcopalis officij. par. 1. pag. 43. col. 2.
*Finis Episcopalis potestatis est Eucharistiæ consecra-
tio, & oblatio.* par. 1. pag. 18. col. 1.
Finis, & agens sunt idem specie. pag. 544. col. 1.
Finis, & caput omnium ordinum, est sacerdotium.
part. 1. pag. 18. col. 1.
Finis gubernationis, est pax. par. 1. pag. 7. col. 2.
*Finis hominis, vires naturæ superat, saltem quoad
modum operandi.* par. 1. pag. 39. col. 1.
*Finis, instrumenta, & media in artibus sunt incer-
ta.* par. 1. pag. 45. col. 2.
Finis in vnaquaque arte est certus. par. 1. pag. 45.
colum. 2.
Finis medici, est sanare. par. 1. pag. 45. col. 2.
Finis Naucleri, est appellere ad portum. par. 1. pag.
45. col. 2.
*Finis operis, & operantis in Episcopali munere non
debet differre.* par. 1. pag. 44. col. 1.
Finis Oratoris, est persuadere. par. 1. pag. 45. col. 2.
Finis potestatis ciuiliis est felicitas huius vitæ. par.
1. pag. 9. col. 1.
*Finis practicus, & naturalis hominis, est conuictus
tranquillus, adeptus per virtutes morales.* par. 1.
pag. 13. col. 1.
Finis præcipue in opere respicitur. par. 7. pag. 544.
colum. 1.
Finis proprius Episcopi, qualis sit. par. 1. pag. 44.
colum. 1.
*Finis proprius, est medium, respectu finis commu-
nis.* par. 1. pag. 44. col. 1.
Finis propter se ipsum principaliter queritur. par.
1. pag. 44. colum. 2.
*Finis proximus humani corporis, est animæ ratione
præditæ operatio.* par. 7. pag. 544. col. 1.

Finis

*Finis quodammodo duplex constitutus est homini
constantia anima, & corpore.* par. 1. pag. 13. col. 1.
Finis speculatiuus consistit in fruitione Dei. par. 1.
pag. 13. col. 1.
Finis sui rationem, non norunt animalia bruta. par.
1. pag. 41. col. 1.
Finis, & forma virtutum, est charitas. par. 1. pag.
48. col. 2.
*Finis Christiani populi, non sufficere sacularem po-
testatem.* par. 1. pag. 9. col. 1.
*Finis æterno adipiscendo, vnicique suum munus con-
gruens assignauit Deus.* par. 1. pag. 42. col. 1.
*Finis, & medijs respondere debent instrumenta agen-
tis.* par. 1. pag. 13. col. 1.
*Finem æternum ostendere per actus hierarchicos, est
Prælati.* par. 1. pag. 12. colum. 1.
Finem artis non esse in artificis potestate. par. 1. pag.
33. colum. 2.
*Finem charitatis respiciens sollicitudo laudanda, quæ-
nis agitet mentem.* par. 1. pag. 63. col. 1.
Finem cum medijs proportionem habere oportet.
par. 1. pag. 9. colum. 2.
Finem respicere debet Episcopus in omnibus studijs.
par. 1. pag. 45. col. 1.
*Finem sequuntur homines, qui superat naturam,
nempe visionem Dei.* par. 1. pag. 9. col. 1.
Finem vt suum consequantur, omnia sunt creata.
par. 1. pag. 5. col. 1.
Fine, sapiens, & insipiens maxime differunt. par. 1.
pag. 43. col. 2.
*Fœminæ. De fœminis male nuptis decretum Pro-
uinciale.* par. 4. pag. 263. col. 1.
Forma describendi matrimonia in libro Parochi.
par. 3. pag. 160. col. 1.
Forma edicti de examine per concursum. par. 4. pag.
247. col. 1.
Forma examinis faciendi, & inquisitionis. par. 4.
pag. 249.
Forma iuramenti notariorum. par. 4. pag. 242. col. 2.
Forma Synodi trium dierum. par. 4. pag. 211. col. 1.
*Forma veri pastoris cum zelo, ac sollicitudine debet
esse coniuncta.* par. 1. pag. 53. col. 2.
Formam, quam accepit materia retinet. par. 1. pag.
33. col. 1.
Formula admissionis in Congregatione Oratorij. par.
5. pag. 385. col. 1.
*Formula breuis instructionis prædicatorum in diœce-
si Bononiæ, cum profecturi capiunt benedictionem ab
Archiepiscopo.* part. 2. pag. 56. col. 1.
Formula denuntiationis eorum, qui sunt Ordinandi.
par. 3. pag. 143. col. 2.
*Formula edicti de processione ante Sacram Ordina-
tionem.* par. 3. pag. 149. col. 2.
Formula edicti in examine Ordinandorum. par. 3.
pag. 146. col. 1.
Formula exercitiorum in Oratorio Bonon. par. 3.
pag. 391. col. 1.
Formula iuramenti intrantium claustra monialiũ.
par. 6. pag. 478. colum. 2.
Formula licentiæ dandæ Concionatoribus diœcesis.

parte 2. pagina 57. columna. 1.
Formula licentiæ pro Collectoribus eleemosynarum.
par. 5. pag. 411. col. 1.
*Formula literarum ad Curatos, cum concionatores
in eorum loca mittuntur.* par. 2. pag. 57. col. 2.
*Formula literarum ad Parochos diœcesis, circa con-
firmationis sacramentum.* par. 3. pag. 100. col. 1.
*Formula literarum de Synodi diœcesana celebratio-
ne.* par. 4. pag. 202. col. 1.
Formula matrimonij denuntiandi. par. 3. pag. 158.
colum. 1.
*Formula testimonij à Curato perhibendi de Conciona-
tore.* par. 2. pag. 57. col. 1.
*Formula testimonij Parochi de pauperibus paro-
chiæ.* par. 5. pag. 411. colum. 2.
Formula ritæ Conuictorum Seminarij. par. 5. pag.
358. col. 1.
*Formule licentiarum accedendi ad crates Sanctimo-
nialium.* par. 6. pag. 474. col. 1.
Formule licentiarum circa cibos Quadragesimales.
par. 6. pag. 467. col. 1.
Formule variæ literarum testimonialium. par. 3.
pag. 145. col. 1.
*Formule quarundam obseruationum pro Prædica-
toribus, specialiter tempore Aduentus Domini,
& Quadragesimæ.* par. 2. pag. 53. col. 1.
Forum interius prælato est concessum. par. 1. pag.
12. colum. 2.
Fori Episcopalis causæ. par. 4. pag. 268. col. 1.
S. Francisci dictum. par. 2. pag. 68. col. 2.
S. Francisci exemplum. pag. 62. col. 1. & par. 6. pag.
461. col. 2.
Fraternitatum institutio est bona. par. 7. pag. 517.
colum. 2.
Fugere, quàm graue sit peccatum Pastoris. par. 7.
pag. 523. colum. 2.
*Functiones præstandæ ab Ordinandis in Ecclesijs af-
signatis.* par. 3. pag. 149. colum. 1.
Functiones variæ Canonicorum. par. 7. pag. 514.
colum. 1.
Funeralium monitionum exempla. par. 3. pag. 192.
colum. 1.
*Funera. Breue Gregorij XIII. confirmanis pragma-
ticam funeralium.* par. 3. pag. 183. col. 2.
Funeralium Ordo in diœcesi Bonon. par. 3. pag. 186.
colum. 1.
Funeribus nobilium propria exempla. par. 3. pag.
197. col. 1. Vide Libellus. Pragmatica. &
Sermo.

G

*Generalis nulla regula videtur appositè omnia
singularia membra cõplecti.* par. 1. pag. 46. col. 1.
*Gentilium libris plus æquo quod se dederit, S. Hie-
ronymus corripitur.* par. 7. pag. 555. col. 2.
*Gentilium literas Christianis interdicit Iulianus
Apostata.* par. 7. pag. 538. col. 2.
*Gentilium sapientia differt à Christiana, principio,
medio, & fine.* par. 7. pag. 560. col. 2.
*Genus humanum vitijs, & miserijs multipliciter in-
quinauit*

quinavit originale peccatum. parte 1. pagina 46. colum. 1.
 Gigantum arma induere non conuenit homini exiguae staturae. par. 1. pag. 33. col. 2.
 Gradu quantum excellunt ministri Dei, tantum oportet merito excellere. par. 1. pag. 76. col. 2.
 Graecorum poetarum testimonijs uirtus S. Paulus. par. 7. pag. 555. col. 2.
 Gratia Dei, & seruo Episcopalis reddunt officium Episcopi facile. par. 1. pag. 39. col. 2.
 Gratia Dei facit idoneos, ubi sola natura deficit. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Gratia Dei vires dedit ad gloriam aeternam ex misericordia. par. 1. pag. 41. col. 2.
 Gratia diuina acquiritur per Episcopales functiones. par. 1. pag. 42. col. 1.
 Gratiae capax est naturaliter quodammodo anima rationalis. par. 1. pag. 6. col. 1.
 Gratiae Dei efficacia. parte 7. pag. 525. col. 2.
 Gratiae quae sunt, perficiunt naturam, non inuertunt. par. 1. pag. 70. col. 1.
 Gratiam Deus dat uniuersis, quae sufficit. parte 1. pag. 38. col. 2.
 Gratuitus homo expoliatur ex peccato, & vulneratur in naturalibus. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Gratus, & non odiosus debet esse, qui offert munera. par. 7. pag. 582. col. 2.
 Grauitas rei iudicari solet a conditione personarum, quae illi praeficiuntur. par. 1. pag. 13. col. 2.
 S. Gregorij miraculum, de Missa pro defunctis. par. 3. pag. 194. col. 2.
 Gregorius Papa XIII. statuit Romae fieri preces pro defunctis. par. 4. pag. 324. col. 1.
 Greg. Papae XIII. Breue, confirmans pragmaticam funeralium. par. 3. pag. 183. col. 2.
 Greg. Papae XIII. Indulgentia pro oratione publica Bononiae. par. 4. pag. 317. col. 2.
 Gubernatio temporalis Principis, ut sic, non dirigitur ad finem caelestem. par. 1. pag. 9. col. 1.
 Gubernatio vnius est optima. par. 7. pagina 588. colum. 1.
 Gubernatione alterius, humana indiget natura. par. 1. pag. 3. colum. 2.
 Gula, multorum morborum causa. par. 7. pag. 544. colum. 2.
 Gymnasium publicum Bononiae institutum a Theodosio Imperatore, procurante Sancto Petronio. par. 7. pag. 542. col. 2.
 Gymnasia, Daemon appellat seminaria suorum filiorum. par. 7. pag. 539. col. 2.
 Gymnasia impugnat dogma Vuitcleffi. par. 7. pag. 539. col. 2.
 Gymnasia Pontificum legibus conseruata. par. 7. pag. 539. colum. 2.
 Gymnasiorum, & scholarum institutio. par. 7. pag. 520. col. 1.
 Gymnasiorum fructus. parte septima, pagina 538. columna secunda.

Habitus virtutum moralium posse comparari industria. par. 1. pag. 46. col. 2.
 Haeretici bonis operibus praeter modum infesti. par. 7. pag. 584. col. 2.
 Haeretici fidem solam aiunt necessariam esse ad salutem. par. 7. pag. 585. col. 1.
 Haeretici vanitate scientiae seducti. par. 7. pag. 537. colum. 2.
 Haeretici utroque pede cognitionis, & dilectionis claudicant. par. 7. pag. 566. col. 1.
 Heli bonus erat, tamen quod commueret sceleribus filiorum, probatus Deo non est. parte 1. pag. 21. colum. 2.
 Hierarchiae caelestis imaginem refert ecclesiastica. par. 1. pag. 18. col. 2.
 Hierarchiae triumphantis instar est varietas iurisdictionis ecclesiae militantis. parte 1. pagina 18. colum. 2.
 S. Hieronymus corripitur, quod plus aequo studuerit libris Gentilium. par. 7. pag. 555. col. 2.
 Hippocratis iuramentum. par. 7. pag. 550. col. 1.
 Holocaustum medullatum quomodo offertur. par. 7. pag. 581. col. 1.
 Homo ad beatitudinem supernaturalibus indiget auxilijs. par. 1. pag. 13. col. 1.
 Homo creatus, ut in societate uiueret, ob quatuor causas. par. 1. pag. 4. col. 1.
 Homo dicitur microcosmos. parte 7. pagina 544. colum. 1.
 Homo duplex est. parte 2. pag. 66. col. 2.
 Homo duplicem habet facultatem, intellectus, & voluntatis. par. 7. pag. 519. col. 2.
 Homo dupliciter consideratur. par. 7. pagina 559. colum. 1.
 Homo est animal maxime varium. parte 1. pag. 66. colum. 2.
 Homo est compos felicitatis verae. part. 1. pag. 38. colum. 2.
 Homo est conditus dominus ceterarum rerum. par. 1. pag. 38. colum. 2.
 Homo, & sol generant hominem. par. 1. pag. 19. colum. 2.
 Homo ex duabus substantijs est compositus. part. 1. pag. 9. col. 2.
 Homo ex peccato expoliatur gratuitis, & vulneratur in naturalibus. par. 1. pag. 39. col. 2.
 Homo habet natura propensionem ad virtutem. par. 1. pag. 6. col. 1.
 Homo habet sensus interiores perfectiores animalibus, non exteriores. par. 7. pag. 544.
 Homo plurima initio uti solet vigilantia. par. 1. pag. 72. col. 1.
 Homo potest capebere caelum in omni ordine, & statu vitae. par. 1. pag. 33. col. 2.
 Homo quod vsu liberi arbitrij, cooperante gratia potuit se a Diabolo eripere, iustitia fuit. par. 1. pag. 41. col. 1.
 Homo rationem, mentem, & arbitrium habet. par. 1. pag. 41. col. 1.

Homo tactum habet praestantiorum alijs animantibus. par. 7. pag. 544. col. 1.
 Hominis bonum triplex. par. 7. pag. 526. col. 2.
 Hominis compositio ab aliquibus reprehensa. par. 7. pag. 543. col. 2.
 Hominis finis vires naturae superat, saltem quoad modum operandi. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Hominis liberatio, Dei iustitiam, & misericordiam ostendit. par. 1. pag. 41. col. 2.
 Hominis miseria, ex originali peccato manat. par. 7. pag. 558. col. 2.
 Hominis nascentis miseria. par. 7. pag. 558. col. 1.
 Homini cur melius sit aliena ope egere, quam si per se potuisset. par. 1. pag. 40. col. 1.
 Homini ex anima, & corpore constanti, duplex quodammodo finis constitutus est. par. 1. pag. 13. colum. 1.
 Homini, quod Deus per gratiam vires dedit ad gloriam aeternam, misericordia fuit. par. 1. pag. 41. colum. 2.
 Homini miserabiliter lapsa Deus caeleste auxilium obtulit. par. 1. pag. 41. col. 1.
 Homines decipiuntur specie recti. par. 1. pag. 35. colum. 2.
 Homines indigent auxilijs mutuis. par. 1. pag. 4. colum. 1.
 Homines non tam imperitia pereunt, quam malitia. par. 1. pag. 49. col. 2.
 Hominum vniuersitatem egere cura optimatum. par. 1. pag. 4. col. 1.
 Hominum vniuersum genus infecit labe primorum parentum. par. 1. pag. 14. col. 1.
 Honorum affectu quidam homines magis, quam ferorum magnetes, ducuntur. parte 1. pagina 35. colum. 2.
 Hospitale Mendicantium Bononiae insigne. par. 5. pag. 405.
 Hospitalia, De hospitalibus congregatio. par. 5. pag. 396. Vide Edictum.
 Hospitalitas Deo grata. parte sexta, pagina 467. colum. 2.
 Hospites quomodo excipiendi ab Oeconomis in Archiepiscopali palatio. par. 6. pag. 486. col. 1.
 Hospites quomodo excipiendi a cauponibus. par. 6. pag. 470. col. 2.
 Hospitiorum Christiana documenta. parte 6. pag. 467. col. 2.
 Hostias spirituales, simpliciter loquendo, meliores esse corporeis. par. 7. pag. 528. col. 1.
 Humilitas: cohors SS. Patrum laudantium humilitatem. par. 7. pag. 569. col. 2.
 Humilitatem aduocati discant a Beata Virgine. par. 7. pag. 573. col. 1.
 Hybernia, & Scythia, qui pro fide exulant, Archiepiscopales sedes semper pateant. par. 6. pag. 486. colum. 2.
 Hydrie sex in Cana Galileae, quid significant. par. 3. pag. 165. col. 1.

Iacob exemplo, pastores vigilare debent. par. 1. pag. 71. col. 2.
 Iberi, & Babilonij non utebantur medicina. par. 7. pag. 548. col. 1.
 Idololum, malus pastor. par. 2. pag. 67. col. 1.
 Ieiunij quadragesimae edictum. par. 6. pag. 463. col. 1.
 Ieremias vidit virgam vigilantem. par. 1. pag. 57. colum. 1.
 Iethro consilium, quod dedit Moyse. par. 1. pag. 54. colum. 1.
 Ignorantia, plurima mala gignit. par. 1. pag. 49. colum. 2.
 Imago rei oculis subiecta, plus mouet, quam verba. par. 7. pag. 567.
 Imagines sacrae. Decretum Provinciale de illis. par. 4. pag. 230. col. 2.
 Imaginum sanctarum liber. par. 4. pag. 310.
 Imitationis exempla, non ab vno sunt haurienda. par. 1. pag. 47. col. 1.
 Imperatorem indicandi potestatem habent sacerdotes. par. 1. pag. 13. col. 1.
 Impressoribus quid iniungitur circa libros prohibitos. par. 4. pag. 223. col. 2.
 Inclinatione naturalis magnam habet vim in actionibus. par. 1. pag. 82. col. 1.
 Index festorum, quae obseruantur Bononiae. par. 6. pag. 456. colum. 1.
 Index omnium Reliquiarum sanctarum, quae ad metropolitana ecclesiam fuerunt translatae. par. 4. pag. 307. col. 2.
 Index quinque librorum de sacris Imaginibus. par. 4. pag. 310.
 Index capitum, quae in prima parte operis continentur. par. 1. pag. 1.
 Index rerum, quae in secunda parte operis continentur. par. 2. pag. 2.
 Index rerum, quae in tertia parte continentur. par. 3. pag. 84.
 Index rerum, quae in quarta parte continentur. par. 4. pag. 201.
 Index rerum, quae in quinta parte continentur. par. 5. pag. 347.
 Index rerum, quae in sexta parte continentur. par. 6. pag. 430.
 Index sermonum, qui in septima parte continentur. par. 7. pag. 501.
 Indictio administrationis sacramenti confirmationis. par. 3. pag. 96. col. 1.
 Indictio orationis in periculo pestilentiae. par. 5. pag. 425. col. 2.
 Indictio postremae processionis pro sancto Iuliano. par. 4. pag. 343. col. 2.
 Indictio Synodi dioecesan. par. 4. pag. 203. col. 1.
 Indulgentia Gregorij XIII. ad publicas orationes institutas Bononiae. par. 4. pag. 317. col. 2.
 Indulgentia Plenaria Clementis VIII. in sanctarum Reliquiarum translatione. par. 4. pag. 305. col. 1.
 Indulgentia plenaria Sixti V. in translatione Reliquiarum.

quiarum SS. Zamæ, & Faustini. par. 4. pag. 292. colum. 1.
 Indulgentia pro mulieribus, quæ ornant sacellum sanctissimæ Communionis in metropolitana Bononiæ. par. 3. pag. 136. col. 1.
 Indulgentiæ. Decretum de ijs in Prouinciali Concilio. par. 4. pag. 231. col. 1.
 Indulgentiæ Pontificum concessæ fraternitati Sancti nominis Dei. par. 2. pag. 79. col. 1.
 Indulgentiam concedit Illustrissimus Archiepiscopus. par. 4. pag. 325. col. 2.
 Indulgentiarum uis pro defunctis. par. 3. pag. 194. colum. 1.
 Inferiora pendere à superioribus. par. 1. pag. 5. col. 1.
 Infirmariorum congregatio. par. 5. pag. 419.
 Infirmariorum congregationi annuos redditus assignauit Illustrissimus Cardinalis Archiepiscopus. par. 5. pag. 419.
 Infirmariorum congregationi annuos census attribuit Illustrissimus Cardinalis Montaltus legatus Bononiæ. par. 5. pag. 419.
 Infirmities esse uiles. par. 7. pag. 546.
 Inquisitio in examine ad dignitates. par. 4. pag. 249. col. 2.
 Inquisitionis officij reformatio. par. 2. pag. 71. col. 2.
 Institutio matrimonij. par. 3. pag. 167. col. 1.
 Instructio ad deputatos examini Ordinandorum. par. 3. pag. 146.
 Instructio ad Parochos, de administranda extrema unctione. par. 3. pag. 174. col. 1.
 Instructio ad parochos, de festo sanctificando. par. 6. pag. 459. col. 2.
 Instructio ad parochos, de rebus pertinentibus ad Chrisma. par. 3. pag. 97. col. 2.
 Instructio ad parochos, de sacramento Matrimonij. par. 3. pag. 155. col. 1.
 Instructio ad parochos, de sacris Ordinationibus. par. 3. pag. 143. col. 1.
 Instructio, de sacramento Baptismi. par. 3. pag. 85. colum. 1.
 Instructio, & literæ commendatiuæ clericis peregrinantibus ad Urbem sanctam. par. 4. pag. 329. colum. 2.
 Instructio, pro concionatoribus infra diocæsim Bononiæ. par. 2. pag. 34. col. 1.
 Instructio, pro Iubilæo consequendo. par. 5. pag. 337. colum. 1.
 Instructio, pro meditatione mysteriorum Passionis. par. 4. pag. 337. col. 2.
 Instructio, pro meditatione mysteriorum Rosarij. Domini Iesu Christi. par. 4. pag. 337. col. 1.
 Instructio, pro Prefectis sacrarum cæremoniarum. par. 5. pag. 394. col. 1.
 Instructio, pro Prefectis scrutiniij Synodalis. par. 4. pag. 217. col. 1.
 Instructio quoad Episcopos in administratione hospitalium iussu Congregationis Concilij Tridentini. par. 5. pag. 403. col. 2.
 Instrumentum debet esse aptum materie, ad quam adhibetur. par. 1. pag. 28. col. 2.

Instrumenta agentis debent habere proportionem cum medijs, & fine. part. 1. pag. 13. col. 1.
 Instrumenta aliquando in ipso actu mutari. par. 1. pag. 27. col. 1.
 Instrumenta nisi sint accommodata, omnis perit labor. par. 1. pag. 24. col. 2.
 Instrumenta presulis remotiora, quæ sint, & quàm debilia. par. 1. pag. 26. col. 1. & 2.
 Instrumentorum duplex genus; proximum, & remotum. par. 1. pag. 24. col. 2.
 Instrumentorum vim multa impediunt. par. 1. pag. 26. col. 2.
 Integritas uitæ est, perpetuum quoddam prædicandi genus. par. 1. pag. 50. col. 2.
 Intellectus, & uoluntas, in adultis debent concurrere in conuersionem bonam. par. 7. pag. 566. colum. 1.
 Intellectus hominis tamquam tabula rasa. par. 7. pag. 558. col. 1.
 Intellectus, & uoluntatis facultatem habet homo. par. 7. pag. 519. col. 1.
 Intellectum practicum, ut subest appetiui recto, quomodo dirigit prudentia. par. 1. pag. 49. col. 1.
 Inuentarium rerum Ecclesiæ faciendum. par. 4. pag. 273. col. 1.
 Inuocatio, & ueneratio Sanctorum. par. 4. pag. 228. col. 1.
 Ioannes Hurtado Archiepiscopatum Tolentanum declinauit. par. 1. pag. 29. col. 1.
 Iob in conspectum prodeunte, omnes suos gestus componebat. par. 1. pag. 75. col. 2.
 Iouinianus abrogauit nefarium Iulianum decretum. par. 7. pag. 539. col. 1.
 Irregularitates referuntur. par. 3. pag. 14. col. 1. Vide Defectus.
 Isaiæ dictum, Dispone domus tuæ, tripliciter interpretatur. par. 1. pag. 78. col. 1.
 Iudicij anno, quis ordo seruatus. par. 4. pag. 326. Vide Annus Sanctus, & Literæ.
 Iubilæi breuæ Gregorij XIII. concessæ Bononiæ. par. 4. pag. 334. col. 1.
 Iubilæum consequuturi, quid animaduertere debent. par. 4. pag. 335. col. 1.
 Iudæi. Summarium constitutionum de illis. par. 5. pag. 75. col. 1.
 Iudæus, quantumuis fuit electus ad Apostolicum Collegium, non tamen excusatur. par. 1. pag. 36. colum. 1.
 Iudicari ab hominibus non possunt sacerdotes. par. 1. pag. 13. col. 1.
 Iudicij arbitrio, quod pauciora relinquunt leges, eò meliores sunt. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Iudicij fori Archiepiscopalis Bononiæ partes. par. 6. pag. 138. col. 1. Vide Constitutiones fori.
 Iudices delegandi. Decretum Prouincialis Concilij de illis. par. 4. pag. 271. col. 2.
 Iulianus Apostata Christianis interdixit templum. par. 7. pag. 538. col. 1.
 Iuramentum Hippocratis. parte 7. pagina 550. columna 1.

Iuramenti intrantium claustra monialium formula. par. 6. pag. 478. col. 2.
 Iurisdictionis, & ordinis potestas in Episcopo. par. 1. pag. 18. col. 2.
 Iurisdictionis potestas, respicit corpus mysticum fidelium. par. 1. pag. 18. col. 2.
 Iurisdictionis potestas, est magis necessaria populis. par. 1. pag. 52. col. 2.
 Iurisdictionis potestas, est periculiosior. par. 1. pag. 52. colum. 2.
 Iurisdictionis potestatis administratio difficilior est, quàm ordo. par. 1. pag. 52. col. 2.
 Iurisdictionis potestate potestas ordinis est prestantior ex suo genere. par. 1. pag. 52. col. 1.
 Iurisprudentiæ laus. par. 7. pag. 587. col. 2.
 Iustitia exigit postponi, ea quæ sunt arbitrij ijs, quæ sunt obligationis. par. 1. pag. 67. col. 2.
 Iustitia fuit, quod homo usu liberi arbitrij, cooperante Dei gratia, potuit se ex Diabolo potestate eripere. par. 1. pag. 41. col. 1.
 Iustitia originali labefacta calcitrarunt mens, & sensus. par. 1. pag. 1. col. 1.
 Iustitiæ Christianæ duæ sunt partes. par. 7. pag. 522. col. 1.
 Iustitiæ rigore Christus liberauit nos. par. 1. pag. 15. colum. 1.
 Iustitiam, & misericordiam Dei ostendit hominis liberatio. par. 1. pag. 41. col. 1.

L

Lachrymandum esse pro peccatis, par. 3. pag. 196. colum. 2.
 Latendum potius, quàm dolendum ob mortem. par. 3. pag. 192. col. 2.
 Laici, & clerici, sunt duo genera Christianorum. par. 7. pag. 512. col. 2.
 Laici, immiscentes se spiritualibus actibus, castigati à Deo. par. 7. pag. 535. col. 2.
 Legatorum piorum prouisor deputatus Bononiæ. par. 6. pag. 497. col. 2.
 Lex diuina est certa regula. par. 1. pag. 12. col. 1.
 Legem diuinam interpretari, Prælati proprium est munus. par. 1. pag. 12. col. 1.
 Legem, mutum esse magistratum. par. 1. pag. 7. col. 2.
 Leges, ad regendum non sufficere. par. 1. pag. 6. colum. 2.
 Leges non possunt omnia comprehendere. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Leges parum profunt, nisi Magistratus eas exequuntur. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Leges, quod pauciora relinquunt arbitrio Iudicis, eò meliores sunt. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Legum moderatio, magistratum aequitati est permittenda. par. 1. pag. 7. col. 2.
 Leonidæ Epigramma. par. 1. pag. 56. col. 2.
 Libellus de matrimonio ad usum Parochorum. par. 3. pag. 162.
 Libellus de modo confitendi. par. 6. pag. 469. col. 1.
 Libellus de superstitionibus. parte 2. pagina 49.

columna 1.
 Libellus pertinens ad sacras Ordinationes. par. 3. pag. 143. col. 1.
 Libellus precum editus, de translatione SS. Zamæ, & Faustini. par. 4. pag. 301. col. 2.
 Libellus precum editus in translatione plurimarum SS. Reliquiarum. par. 4. pag. 307. col. 1.
 Libellus sermonum funeralium ad usum Parochorum. par. 3. pag. 191.
 Libellum sibi porrigi, quasi elephantum stipem, dixit Octavianus. par. 1. pag. 69. col. 2.
 Libelli editi Bononiæ.
 De oratione 40. horarum.
 De mysterijs Rosarij.
 De modo confitendi.
 Instructio pro Iubilæo consequendo.
 De stationibus.
 Exercitatio. pro diebus festis, & alijs.
 Remedia contra peccata.
 Meditationes ante, & post sacram Communionem.
 Instructio pro meditatione Passionis Domini,
 Et his similia. par. 4. pag. 337. col. 1. & 2.
 Liber cæremonialis Roman. breui edendus. par. 4. pag. 227. col. 2.
 Libri editi de missa, ad usum sacerdotum Bononiæ. par. 3. pag. 125.
 Libri, quos habere debent confratres Congregationis Oratorij. par. 5. pag. 390. col. 1.
 Librorum, qui ad rem faciunt compositio, est quædam prædicatio. par. 1. pag. 60. col. 2.
 Librorum gentilium usus non omnibus permissus. par. 7. pag. 555. col. 2.
 Librorum prohibitorum edictum. par. 2. pag. 70. colum. 1.
 Libros imprimendi regula in Concilio Prouinciali. par. 4. pag. 223. col. 2.
 Licentiæ forma pro Confessarijs. par. 3. pag. 114. col. 1. & 2.
 Licentiarum formulæ, pro ingredientibus claustra Monialium. parte 6. pagina 477. colum. 1. & 2. Vide Formula.
 Linguae usus, à bonis aduocatis est maxime curandus. par. 7. pag. 572. col. 1.
 Literæ ad Parochos de sanctificatione festorum. par. 6. pag. 459. col. 2.
 Literæ commendatiuæ pro laicis peregrinantibus ad Urbem sanctam. par. 4. pag. 330. col. 2.
 Literæ communes ad Episcopos Bononienses, quibus inuitantur ad sacram translationem Reliquiarum, & eorum nomina. par. 4. pag. 293. col. 2.
 Literæ communes ad Parochos tempore uisitationis. par. 6. pag. 489. col. 1.
 Literæ dimissoriales pro peregrinis ordinandis Bononiæ. par. 3. pag. 146. col. 1.
 Literæ pastorales de multarum sacrarum Reliquiarum translationibus. par. 4. pag. 294. col. 1.
 Literæ pastorales de Iubilæo in anno sancto. par. 4. pag. 326. col. 1.

Literæ pastorales de translatione SS. Reliquiarum Vitalis & Agricolæ. par. 4. pag. 276. col. 1.
 Literæ pastorales in periculo pestilentie. par. 4. pag. 421. col. 1.
 Literæ pastorales in promulgatione Brevis Greg. XIII. pro oratione vespertina. par. 4. pag. 320. col. 1.
 Literæ testimoniales Parochi pro Ordinandis. par. 3. pag. 144. col. 2.
 Literarum tenor Cardinalis Sanctæ Praxedis. par. 4. pag. 289. col. 1.
 Lites fugiendi exemplum est Abraham. par. 7. pag. 578. col. 2.
 Litium origo. par. 7. pag. 575. col. 1.
 Litigandi consuetudo reprobatur. par. 7. pag. 574. col. 1. & 2.
 Loca pia multa Bononiæ. par. 4. pag. 298. col. 2. Vide Eleemofyna.
 Locatio. Decretum Prouincial. Concilij, de locationibus rerum Ecclesiæ. par. 4. pag. 273. col. 1.
 Locationis prædiorum Archiepiscopatum cura. par. 6. pag. 483. col. 2.
 Locrensi lex. par. 2. pag. 60. col. 1.
 Lupus multiplex. par. 7. pag. 524. col. 1.

M

Magistratus debet spectare Prælatus, quasi cynosuram ecclesiasticam. par. 1. pag. 12. col. 2.
 Magistratum, legem esse loquentem. par. 1. p. 7. col. 2.
 Magistratus, & adiutores Dei sunt, & secundæ causæ. par. 3. pag. 133. col. 1.
 Magistratus instituti sunt, ad populorum utilitatem. par. 7. pag. 552. col. 1.
 Magistratus, nisi exequantur, leges parum prosunt. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Magistratus politicus Ecclesiastico seruit. par. 7. pag. 531. col. 1.
 Magistratus pro meritis populi Deus dat. par. 1. pag. 6. col. 1.
 Magistratus quomodo sese gerant in consultationibus. par. 7. pag. 533. col. 2.
 Magistratum aequitati, moderatio legum est permittenda. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Magistratum duo præcipui ordines Bonon. par. 7. pag. 531. col. 1.
 Magistratum ope, nisi sustentaretur populus, facile rueret. par. 1. pag. 5. col. 2.
 Magistratum secularium utilitates multe. par. 1. pag. 7. col. 1.
 Magistratibus normam Prælatus debet statuere. par. 1. pag. 12. col. 2.
 Magistri scholarum doctrinæ Christianæ, quomodo accendunt pueros ad virtutem. par. 2. pag. 25. col. 1.
 Magnanimus debet esse piger, & otiosus, quomodo intellexit Philosophus. par. 1. pag. 63. col. 1.
 Magorum sanctorum, & Monialium collatio. par. 7. pag. 579. col. 1.
 Magorum tria munera, referunt tria vota Monialium. par. 7. pag. 589. col. 1.

Maiora minoribus esse anteponenda. par. 1. pag. 67. col. 1.
 Maioribus rebus, quod dandum esset tempus, non transferatur ad minora. par. 1. pag. 67. col. 1.
 Mala oriuntur ex singulis defectibus. par. 1. pag. 32. col. 1.
 Malè nuptis prouidetur. par. 4. pag. 267. col. 1. Vide Fœminæ.
 Malitia potius, quàm imperitia homines percutit. par. 1. pag. 49. col. 2.
 Mandata Dei multiplicia, possunt dici unum. par. 7. pag. 589. col. 1.
 Manus est organum organorum. par. 7. pag. 544. col. 1.
 Beata Maria Virgo actiuam, & contemplatiuam vitam perfectissimè est amplexata. par. 7. pag. 586. col. 1.
 Beata Maria Virgo dicitur aduocata nostra à sanctis Patribus. par. 7. pag. 569. col. 2.
 Beata Maria Virgo docet aduocatos, quid sequi, & cauere debeant. par. 7. pag. 569. col. 1.
 Beata Maria Virgo quinquies tantam loquuta fuisse legitur. par. 7. pag. 571. col. 2.
 Beata Mariæ aduocata nostra figura, fuit Thetuites. par. 7. pag. 570. col. 2.
 Mariæ Magdalene vita, breuiter explicata. par. 7. pag. 585. col. 1.
 S. Martini intercessione quidam liberatur à tremore membrorum. par. 6. pag. 461. col. 1.
 Materia formam, quam accipit, retinet. par. 1. pag. 33. col. 1.
 Materia prudentiæ sunt singularia contingentiæ. par. 1. pag. 68. col. 1.
 Materialis causæ qualitas in regendo. par. 1. pag. 29. col. 2.
 Matrimonium cum timore Dei esse incundum. par. 3. pag. 163. col. 2.
 Matrimonium. Nonnulla animaduertenda à mulieribus circa matrimonium. par. 3. pag. 160. col. 2.
 Matrimonium cur sacramentum magnum dicitur. par. 3. pag. 167. col. 2.
 Matrimonij abusus repræhenduntur. par. 3. pag. 162. col. 1.
 Matrimonij dignitas, & institutio. par. 3. pag. 167. col. 1.
 Matrimonij quàm sit arctum vinculum. par. 3. pag. 171. col. 1.
 Matrimonij ritè contrahendi causæ. par. 3. pag. 165. col. 1.
 Matrimonij sacramentum tractatur. par. 3. pag. 155. Vide Instructio. Formula. Libellus. Monitiones.
 Matrimonij tria bona. par. 7. pag. 506. col. 1.
 S. Maurilij exemplum de pena festi violati. par. 6. pag. 461. col. 1.
 Media cum sine proportionem habere oportet. par. 1. pag. 9. col. 2.
 Media eligit prudentia, vigilantia exequitur. par. 1. pag. 64. col. 1.
 Media singularia omnia, nulla regula generali, & certa

certa appositè cõplecti posse. par. 1. pag. 46. col. 1.
 Mediatores dicuntur sacerdotes. par. 7. p. 529. col. 2.
 Medicamentorum alia perfectæ, alia imperfecta. par. 1. pag. 9. col. 2.
 Medicamentorum mixturas damnauit Erasistrachus. par. 7. pag. 548. col. 1.
 Medicinæ laus. par. 7. pag. 587. col. 2.
 Medicinæ usum damnant Anabaptistæ. par. 7. pag. 542. col. 2.
 Medicinam exercentium Sanctorum exempla. par. 7. pag. 548. col. 2.
 Medicinam laudant viri Sancti. parte 7. pag. 548. col. 2.
 Medicina non sunt vsi Romani, annos 600. part. 7. pag. 548. col. 1.
 Medicina non vtebantur Babylonij, & Iberi. par. 7. pag. 548. col. 1.
 Medicina nunquam vsa est Sancta Agatha. part. 7. pag. 547. col. 1.
 Medicus appellatur Christus. par. 7. pag. 548. col. 2.
 Medici officium quod sit. par. 1. pag. 33. col. 2.
 Medici præcepta spernens, se interimis. parte 1. pag. 15. col. 1.
 Medici spiritualis, & corporalis comparatio. part. 7. pag. 550. col. 1.
 Medici quid animaduertere debent, circa cibos Quadragesimales. par. 6. pag. 464. col. 2.
 Meditationem orationis S. Valerius Episcopus sibi reseruauit; multa alia Vincentio Diacono permisit. part. 1. pag. 49. col. 2.
 Medullatum holocaustum quomodo offertur. part. 7. pag. 581. col. 1.
 Meliora quæ sunt ex genere, prius amplectenda. part. 1. pag. 68. col. 1.
 Meretricibus prospicitur. Vide Concubinitus. par. 4. pag. 275. col. 2.
 Metamorphosis voluntatis plurima sunt. part. 1. pag. 33. col. 1.
 Methodus Ioannis Polanchi, ad iuuandum morituros, Bononiæ editus. par. 3. pag. 174. col. 2.
 Microcosmos dicitur homo. par. 7. pag. 544. col. 1.
 Ministri Dei exemplo omnibus esse debent. par. 1. pagina 76. col. 2.
 Ministri Ecclesiæ legitimi, qui sint habendi. part. 1. pag. 17. col. 1. & 2.
 Ministros Dei deuotione antestare cæteris oportet, quanto antestant dignitate. part. 1. pagina 76. col. 2.
 Ministros Dei tantum excellere oportet meritis, quantum gradu. par. 1. pag. 76. col. 2.
 Miracula de virtute Missæ pro defunctis ex Sancto Gregorio. par. 3. pag. 194. col. 2.
 Misericordia hominis ex originali peccato manat. part. 7. pag. 558. col. 2.
 Misericordia hominis nascentis. par. 7. pag. 558. col. 1.
 Misericordia fuit, quod Deus homini per gratiam vires dedit ad gloriam eternam. par. 1. pag. 41. col. 2.
 Misericordiam Dei, & iustitiam liberatio hominis ostendit. par. 1. pag. 41. col. 1.

Misericordiæ Congregatio Bononiæ erecta. part. 5. pag. 426. col. 2.
 Missas frequenter celebrare debent Canonici. part. 4. pag. 225. col. 1. Vide Libri. Miracula.
 Mixta vel composita vita, est præstantissima. par. 7. pag. 575. col. 1.
 Mixtum vitæ genus, sequuta est Beata Maria Virgo. part. 7. pag. 586. col. 1.
 Mixtum vitæ genus, sequutus est Christus. part. 7. pag. 556. col. 1.
 Mobilium bonorum Archiepiscopatum cura. part. 6. pag. 484. col. 2.
 Modus confitendi impressus Bononiæ. par. 4. pagina 337. col. 2.
 Modus facilis, & utilis ad sacros Codices legendos. par. 5. pag. 392. col. 1.
 Modus seruandus in oratione quadraginta horarum Bononiæ impressus. par. 6. pag. 437. col. 2.
 Mollis, & dissolutus in opere, dissipat illud. parte 1. pag. 81. col. 1.
 Monasterium est imago Paradisi. par. 7. pag. 583. col. 1.
 Monialis nihil proprium sibi reseruare debet. par. 7. pag. 581. col. 2.
 Moniales quid obseruent, pro Iubilao consequendo. par. 4. pag. 339. col. 1. Vide Ratio.
 Moniales. Decretum Concilij Prouincialis de eis. part. 4. pag. 258. col. 1.
 Monialium bona visitantibus, quid animaduertendum. part. 6. pag. 480. col. 1.
 Monialium deputati circa bona temporalia, quid animaduertere debent. par. 6. pag. 478. col. 2.
 Monialium obedientia debet habere suas circumstantias. par. 7. pag. 581. col. 2.
 Monitiones de Matrimonio. parte 3. pagina 162. col. 1.
 Monitiones pro Concionatoribus apud sanctimoniales, cum exemplo Sanctæ Catherinæ Senensis. par. 2. pag. 49. col. 1.
 Monstri genus est, melius alijs velle, quàm sibi. part. 1. pag. 77. col. 1.
 Morbi cognitio anteire curationem debet. par. 1. pagina 23. col. 1.
 Morbi ex duplici fonte oriuntur. part. 7. pag. 545. col. 1.
 Morbi olim diuini vocati sunt. par. 7. pag. 545. col. 2.
 Morborum causas, quandoque esse peccata. part. 7. pag. 551. col. 2.
 Morborum multorum causa, est gula. par. 7. pagina 544. col. 2.
 Mores regentis, quales esse debent. part. 1. pagina 48. col. 1.
 Morum disciplina non generatim, sed sigillatim exposcit tractari. par. 1. pag. 49. col. 1.
 Moralitas, & meritoria bonitas actiuum. part. 1. pag. 28. col. 2.
 Moralium virtutum habitum, posse comparari industria. par. 1. pag. 46. col. 2.
 Mors est de ratione Martyrij. par. 7. pag. 525. col. 1.
 Mors,

Mors, quibus est timenda. par. 3. pag. 425. col. 1.
 Mortem dolere non debemus. par. 3. pagina 129. column. 2.
 Mortuos qui lugent, quomodo excusantur. par. 3. pagina 192. col. 1.
 Moyſes cum Deo tractare ſolitus fuit. par. 1. pag. 49. column. 2.
 Moyſes ſcientia Aegyptiorum eruditus. par. 7. pag. 555. col. 2.
 Moyſis recuſatio oneris, non eum defendit poſtea delinquentem. par. 1. pag. 36. col. 1.
 Moyſi quod conſilium dedit Iethro. part. 1. pag. 54. column. 1.
 Moyſem, & prophetas, & ſacerdotes paſtoris munus habuiſſe. par. 1. pag. 16. col. 2.
 Mulier eſt laqueus. par. 1. pag. 29. col. 2.
 Mulier generoſa, eſt quaſi nauis inſultoris. part. 1. pag. 43. col. 1.
 Multitudo omnis, eſt particeps unitatis. part. 1. pag. 8. column. 1.
 Mundus principaliter regitur pontificia, & regali poteſtate. par. 1. pag. 12. col. 2.
 Munera offerens, debet eſſe gratus. part. 7. pag. 582. col. 2.
 Myſteria cur tremenda à Sanctis patribus appellentur. part. 1. pagina 25. col. 1.

N

Nascentis hominis miſeria. part. 7. pag. 558. column. 1.
 Natura non excellant Sancti alijs hominibus, ſed praſtantia voluntatis. par. 7. pag. 571. col. 1.
 Natura ſola ubi deficit, gratia Dei facit idoneos. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Naturae, & gratiae dona quomodo differunt. par. 7. pag. 511. col. 2.
 Naturae vires ſuperat finis hominis, ſaltem quoad modum agendi. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Naturam humanam indigere alterius gubernatione. par. 1. pag. 3. col. 2.
 Naturam nouercam aliqui vocauerunt. par. 7. pagina 558. col. 1.
 Naturaliter homo habet propenſionem ad virtutem. part. 1. pag. 6. col. 1.
 Naturaliter quodammodo anima rationalis, eſt capax gratiae. par. 1. pag. 6. col. 1.
 Naturalibus in bonis vulneratur homo, & gratuitis expoliatur. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Naucleri finis, eſt appellere ad portum. part. 1. pag. 45. col. 2.
 Neceſſaria ad ſuum munus exequendum, Deus dat unicuique. par. 1. pag. 38. col. 2.
 Neceſſitas felix, quae ad meliora compellit. part. 7. pag. 583. col. 2.
 Neceſſitas ſpiritus Episcopalis. par. 1. pag. 80. col. 2.
 Negatiua praecipua arctius cogunt, quam affirmatiua. par. 7. pag. 366. col. 2.
 Negotia communia, ſingularibus anteponenda. par. 1. pag. 67. col. 1.

Nemo debet diſtineri occupationibus, ad ſe villo pacto non pertinentibus. par. 1. pag. 42. col. 1.
 Nemo naſcitur beatus. par. 1. pag. 39. col. 1.
 Nemo ſolus ſibi ſufficit. par. 1. pag. 4. col. 2.
 Nemo ſua ſorte contentus. par. 7. pag. 586. col. 2.
 Niceno in Concilio Conſtantinus vltimo loco ſedit poſt Episcopos. par. 1. pag. 15. col. 1.
 Nomen quod infanti imponendum. part. 3. pagina 86. col. 2.
 Nominis Dei Societas, Bononiae erecta. part. 1. pag. 78. col. 2. Vide Statuta. Indulgentia.
 Nomina Dei, non ſunt ſynonima. par. 1. pag. 21. column. 1.
 Normam Magiſtratibus ſtatueret Praelatus. par. 1. pag. 12. col. 2.
 Notarij fori Archiepiscopalis partes. part. 5. pag. 459. col. 2.
 Notarijs quaedam praſcribuntur in Prouinciali Concilio. par. 4. pag. 269. col. 2. Vide Forma iuramenti.
 Nouitas doctrinae fugienda. par. 7. pag. 541. col. 1.
 Nundinae prohibitae in feſtis per Bullam Pij Quinti. par. 6. pag. 458. col. 1. & 2. Vide Subſcriptio.
 Nundinarum, Bononiae Catalogus. par. 6. pag. 457. column. 1.

Obedientia monialium debet habere ſuas circumſtantias. pag. 581. col. 2.
 Obedientia praecipitur, victima conſulitur. par. 1. pagina 67. col. 2.
 Obedientiam eſſe meliorem, quam victimam, quid ſignificet. par. 1. pag. 67. col. 2.
 Odioſius eſſe non debet, qui offert munera, ſed gratus. par. 7. pag. 582. col. 2.
 Oeconomiae libri, & ſyngrapha. par. 6. pag. 485. col. 1. & 2.
 Oeconomi. Bona Archiepiscopalia ab eis curanda. par. 6. pag. 482. col. 1.
 Oeconomi, diſpenſatores ſunt vocati. par. 1. pag. 74. column. 1.
 Oeconomi officium quouſque extenditur. par. 6. pag. 482. column. 2.
 Oeconomi quatuor Bononiae. par. 1. pag. 30. col. 1.
 Oeconomorum inſtitutum liberat Episcopum, ab omni ſuſpitione auaritia, & pecuniam male erogandi. par. 1. pag. 74. col. 1.
 Oeconomorum inſtitutum vindicat Eccleſiam ab exactione Collectorum. par. 1. pag. 74. col. 1.
 Oeconomorum officium. par. 1. pag. 44. col. 1.
 Oeconomos debet habere Episcopus. par. 1. pag. 30. column. 1.
 Officium Vicarij foranei. par. 6. pag. 497. col. 2.
 Officij ſubditorum ſumma eſt libenter parere. part. 1. pag. 17. col. 1.
 Officiorum diuinorum decreta in Prouinciali Concilio. par. 4. pag. 224. col. 1.
 Officia, & ſtudia vitae, varia eſſe. part. 7. pag. 586. column. 2.

Officia

Officia inter diuerſa, vnum praecellere neceſſe eſt. par. 1. pag. 19. col. 1.
 Officioſa verba, vulgari ſenſu quomodo capiuntur. par. 1. pag. 54. col. 2.
 Opus quodcunque tria debet habere. part. 7. pagina 528. col. 2.
 Opera, ad ſalutem eſſe neceſſaria. part. 7. pag. 584. col. 2.
 Opera bona Saluator praecipit fieri in exemplum. par. 1. pag. 51. col. 1.
 Opera, quae beatum faciunt hominem, non indifferentia, ſed bona eſſe oportet. part. 1. pag. 28. col. 2.
 Opera, quae conceduntur in feſtis. par. 6. pag. 454. column. 2.
 Operibus bonis praeter modum inſenſi ſunt haeretici. par. 7. pag. 584. col. 2.
 Oratio communis in Septuageſima inſtituta. part. 4. pag. 324. col. 2.
 Oratio indiſta Bonon. peſtilentiae periculo imminente. par. 4. pag. 425. col. 2.
 Orationis commendatio. par. 1. pag. 49. col. 2.
 Orationis communis maior eſt efficacia. part. 4. pag. 320. col. 1.
 Orationis meditationem ſibi reſeruauit Sanctus Valerius Episcopus. par. 1. pag. 49. col. 2.
 Orationis praſidium adhiberi debet ab Episcopo, vt medium, non vt finis. par. 1. pag. 50. col. 1.
 Orationis pro defunctis efficacia. part. 3. pag. 194. column. 2.
 Orationis veſpertina inſtitutio in communi, per Breue Greg. XIII. part. 4. pag. 319. col. 1.
 Orationem Saluator noſter ita colebat, vt alia neceſſaria non praetermitteret. par. 1. pag. 50. col. 1.
 Orationum quadraginta horarum libelli editi Bononiae. par. 4. pag. 318. col. 1. Vide Libellus.
 Orationum ſanctarum Bononiae inſtitutarum ſumma. par. 4. pag. 316. Vide Indulgentia.
 Oratoriae artis laus. par. 7. pag. 587. col. 2.
 Oratoris finis, eſt perſuadere. par. 1. pagina 45. column. 2.
 Oratorium in Archiepiscopali Palatio pro ſacris Reſcriptis extructum. par. 4. pag. 304. col. 1.
 Oratorij Bonon. exercitia. par. 5. pag. 391. col. 1.
 Oratorij Congregatio in metropolitana Bonon. inſtituta. par. 5. pag. 383.
 Oratorij viſitatio, quomodo facienda. part. 6. pagina 498. col. 2.
 Ordo colatur, rebus praecat. parte 1. pagina 68. column. 1.
 Ordo funeralium in dioceſi Bonon. part. 3. pagina 486. col. 1.
 Ordo pro fraternitate Bonon. peregrinante Romam. par. 4. pag. 331. col. 1.
 Ordo pro maritandis pauperibus puellis. par. 5. pag. 407. col. 2.
 Ordo ſacer, eſt inſtar coniugij. par. 7. pagina 506. column. 1.
 Ordo ſeruandus à Parochis in doctrina Chriſtiana. par. 1. pag. 31. col. 1.
 Ordo ſeruandus in dioceſi, cum adminiſtratur con-

firmationis Sacramentum. parte 3. pagina 106. column. 2.
 Ordo ſeruari ſolitus ab Illuſtriſſimo Cardinali Archiepiscopo in Synodo dioceſana vnus, vel duorum, & aut trium dierum. part. 4. pag. 205. col. 1. & pag. 210. col. 1. & pag. 211. col. 1.
 Ordo ſeruatus in translatione ſanctarum Reliquiarum Vitalis, & Agricolae. part. 4. pag. 280. column. 1.
 Ordo vniuerſitatis plus nitet ex varietate rerum. part. 1. pag. 4. col. 2.
 Ordinis character, facit eccleſiaſticos aptiores ad ſpiritualia. par. 1. pag. 10. col. 1.
 Ordinis poteſtas, eſt praſtantior ex genere ſuo, poteſtate iuriſdictionis. part. 1. pag. 52. column. 1. & 2.
 Ordinis ſacramentum dicitur, quod ordine certo diſpenſetur. par. 1. pag. 17. col. 2.
 Ordinem vitae peruertere non oportet. part. 7. pag. 587. col. 1.
 Ordinationes. De ijs edictum. par. 3. pagina 142. column. 1.
 Ordines duo praecipui Magiſtratum Bonon. par. 7. pag. 531. col. 1.
 Organum organorum, eſt manus. part. 7. pag. 544. column. 2.
 Origenes fuit de ſchola Alexandrina. part. 7. pag. 538. column. 2.
 Originale peccatum multipliciter inquinauit humanum genus vitijs, & miſerijs. part. 1. pag. 467. column. 1.
 Originali ex peccato, hominis miſeria manat. part. 7. pag. 558. col. 2.
 Originali iuſtitia labefaetata, calcitrarunt mens, & ſenſus. par. 1. pag. 5. col. 1.
 Otium eſt tacitum quoddam venenum. part. 1. pag. 57. col. 2.
 Otium redarguitur. par. 7. pag. 507. col. 2.
 Otioſi verbi ratio eſt reddenda. par. 1. pag. 66. col. 1.

P

Pacis bonum reſpondet dono ſapientiae. part. 7. pag. 534. col. 1.
 Pantenus fuit de ſchola Alexandrina. part. 7. pag. 538. col. 2.
 Papae conuenit cura animarum, vt vniuerſali agentii, Episcopo autē, vt particulari. par. 1. p. 19. col. 2.
 Paphnutio Abbati tres artiſices praepoſiti ſunt à Deo. par. 2. pag. 44. col. 1.
 Parabola de Zizanijs, non vigilantes paſtores arguit. part. 1. pag. 62. col. 1.
 Parabola ouis perditae, ſed recuperatae. part. 1. pag. 61. column. 1.
 Paradisi imago, eſt monaſterium. par. 7. p. 583. col. 1.
 Parochus praedicationis officium non poteſt exercere, aut mandare tanquam actum propriae ordinationis ſuae. par. 1. pag. 20. col. 1.
 Parochus, quid ſuper obſeruatione Quadrageſimae, animaduertere debet. par. 6. pag. 465. col. 1.
 Parochi, adiutores tantum ſunt Episcoporum. part. 1. pag. 19. col. 2.

Parochi

Parochi quo pacto debent edocere doctrinam christianam. par. 2. pag. 31. col. 1. Vide Ordo.
Parochi quos libros habere debent. par. 6. pag. 497. colum. 1.
Parochorum instructio circa sacramentum extreme unctionis. par. 3. pag. 174. col. 1.
Parochis animaduertenda in periculo pestis. par. 5. pag. 427. col. 2.
Parochis dantur communes literæ tempore visitationis. par. 6. pag. 489. col. 1.
Parochis multa facere non licet. par. 1. pagina 20. colum. 1.
Parvulus multipliciter dicitur. par. 7. pagina 567. colum. 1.
Pastorale officium semper fuisse adumbratum ab exordio mundi. par. 1. pag. 16. col. 1.
Pastorales literæ in translatione reliquiarum SS. Vitalis, & Agricolæ. par. 4. pagina 276. colum. 1. Vide Literæ.
Pater noster, rectè pronuciari debet. par. 2. pag. 32. colum. 1. Vide Cautio.
Patresfamilias monentur pro vsu doctrinæ christianæ. par. 2. pag. 28. col. 1.
Patrum Sanctorum cohors laudantium humilitatem. par. 7. pag. 569. col. 2.
S. Paulus Græcorum poetarum testimonijs vitur. par. 7. pag. 555. col. 2.
Pauperes duodecim cibant, & eis inseruit Illustrissimus Archiepiscopus. par. 4. pag. 300. col. 2.
Pauperes. In eorum causis, quid agendum. part. 6. pag. 443. col. 1.
Pauperum Bononiæ triplex genus. part. 5. pag. 419.
Pauperum querele quomodo mitigandæ. par. 2. pagina 42. col. 1.
Peccatum originale multipliciter inquinavit humanum genus vitijs, & miserijs. part. 1. pag. 46. colum. 1.
Peccati fomes manet post baptismum. part. 1. pag. 31. col. 2.
Pede vno, vel utroque claudicare, idem est quoad fidem. par. 7. pag. 566. col. 1.
Pede utroque cognitionis, & dilectionis claudicant heretici. par. 7. pag. 566. col. 1.
Pedes duo, quibus ad Deum accedimus, sunt cognitio, & dilectio. par. 7. pag. 566. col. 1.
Pedo aliquando utendum, sepius autem fistula. par. 1. pag. 26. col. 2.
Peregrinorum ordinandorum Bononiæ literæ dimissoriales. par. 3. pag. 146. col. 1.
Pericula, & labores arduis rebus se adiungunt. part. 1. pag. 20. col. 1.
Pericula, que improviso incessunt, existunt grauiora, ut ait S. Gregorius. par. 1. pag. 38. col. 2.
Perseuerantia virtus inter duo extrema constituta est. par. 1. pag. 72. col. 2.
Perseuerantia congregatio primum Bononiæ instituta. par. 5. pag. 364. col. 1. Vide Congregatio. Statutum.
Perseuerantiam esse nervos victoriæ Christianæ. part. 1. pag. 71. col. 2.

Pestilentia in periculo congregatio instituta. par. 5. pag. 420. col. 1. Vide Congregatio.
S. Petronille exemplum. par. 7. pag. 547. col. 1.
S. Petronius impetrauit à Theodosio, quod Bononia fieret Academia. par. 7. pag. 542. col. 2.
Philantia omnes inuoluit. part. 7. pag. 587. col. 2.
S. Philastri exemplum de violatione festorum. par. 6. pag. 462. col. 1.
Philosophiæ laus. part. 7. pag. 587. col. 2.
Pictoris cuiusdam dictum de altero pictore religioso. par. 1. pag. 81. col. 2.
Piorum legatorum prouisor deputatus Bononiæ. par. 6. pag. 497. col. 2.
Podagra curata inedia. par. 7. pag. 545. col. 1.
Pœna aliquando manet post culpam dimissam. part. 4. pag. 327. col. 2.
Pœnæ pecuniaria, quibus locis assignari possunt. par. 6. pag. 436. col. 1.
Pœnis pecuniarijs, & mulctis prouidetur. par. 4. pag. 270. col. 2.
Pœnitentia lapsis ita necessaria est, ut nondum regeneratis baptismus. par. 7. pag. 566. col. 2.
Pœnitentiæ descriptio. par. 7. pag. 567. col. 1.
Pœnitentiæ dilata periculum. par. 5. pag. 328. col. 2.
Pœnitentiæ efficacia. par. 5. pag. 327. col. 1. & 2.
Pœnitentiæ sacramentum tractatur. par. 3. pag. 107. Vide Ritus.
Pœnitentiariorum Metropolitanæ Ecclesiæ Bononiensis partes. par. 3. pag. 113. col. 2.
Politicus dissimulat, & fert leuiora peccata. part. 1. pag. 11. col. 1.
Politicus ecclesiastico seruit. par. 1. pag. 11. col. 1.
Politicus est ut ministrans, ecclesiasticus ut dirigens. par. 1. pag. 11. col. 1.
Politicus nihil aliud exequi debet, quam ut populus sit aptus ad suscipiendam formam, quam Ecclesiasticus præstituit ad vitam æternam. part. 1. pag. 12. col. 1.
Politicus ornare populum bonis moribus studet in finem practicum, quæ est felicitas politica. par. 1. pag. 11. col. 2.
Pontifici, & Regali potestate principaliter mundus regitur. par. 1. pag. 12. col. 2.
Populus facile rueret, nisi Magistratum ope sustentaretur. par. 1. pag. 5. col. 2.
Populus in veteri lege in duos ordines fuit distributus, officiorum ciuilium, & religiosorum. part. 1. pag. 17. col. 1.
Populi subiectio sub Prælati, habet multas utilitates. par. 1. pag. 6. col. 1.
Populi aliqui magis victus necessitate, quam diuini verbi inopia laborant. par. 1. pag. 49. col. 2.
Posse dicimur nos id, quod per alios possumus. part. 1. pag. 39. col. 2.
Potentia appetitiua obiectum, est bonum. par. 1. pag. 49. col. 1.
Potestas duplex est; temporalis, & spiritalis. par. 1. pag. 10. col. 1.
Potestas excellentiæ in Christo. part. 1. pag. 17. colum. 2.

Potestas

Potestas iurisdictionis est magis necessaria populis. par. 1. pag. 52. col. 2.
Potestas iurisdictionis est periculosior. part. 1. pag. 52. col. 2.
Potestas secularis est ministrans Ecclesiasticæ. par. 1. pag. 11. col. 1.
Potestatem secularem non sufficere christiano populo, ad suum finem assequendum. par. 1. pag. 9. col. 1.
Præbenda theologalis, & pœnitentiaria est instituenta. par. 1. pag. 53. col. 1.
Præceptum de festorum denunciatione. par. 6. pag. 456. col. 2.
Præcepta negantia, arctius cogunt. par. 7. pag. 566. colum. 2.
Præceptorum diuinorum obseruationis medium, in duas partes diuiditur; declinare à malo, & facere bonum. par. 1. pag. 46. col. 1.
Prædicatio verbi Dei quomodo tractanda. part. 2. pag. 33. col. 2. Vide Formulæ, vide Instructio.
Prædicatio: In prædicatione verbi Dei triplex difficultas versari solet, intellectus, sermonis, & auditoris. par. 1. pag. 20. col. 1.
Prædicationes in Septuagesima fiunt Bononiæ. part. 4. pag. 326. col. 1. & 2.
Prædicatoris Monialium licentia. par. 6. pag. 475. colum. 1. Vide Formulæ licentiarum.
Prædiorum Archiepiscopaliū locatio quomodo fiat. par. 6. pagina 483. colum. 2. Vide Locatio.
Præfetti ceremoniarum admonentur de quibusdam. par. 5. pag. 394. col. 1. Vide Instructio.
Præfetti familiæ Archiepiscopalis munus. part. 6. pag. 487. col. 2.
Pragmatica funeralium Bononiæ edita. part. 3. pag. 180. col. 2.
Precarij tantum successores sumus rerum, quibus hic fruimur. par. 1. pag. 76. col. 1.
Preces dicendæ in processione pro Iubilæo. par. 4. pagina 342. col. 1.
Preces dicendæ in processione Synodali diocesana. par. 4. pag. 204. col. 2. Vide Libellus.
Presbyteri, Angeli, & Diij vocantur. part. 1. pag. 18. col. 2.
Presbyteri omnes sunt pares potestate consecrandi, & offerendi Eucharistiam. par. 1. pag. 18. col. 2.
Presbyterium cum choro adificatum. part. 6. pag. 482. col. 2.
Primogeniti gerebant officium sacerdotum. part. 1. pag. 14. col. 1.
Primogeniti prærogatiua portionis duplicatæ fruebantur. par. 1. pag. 14. col. 1.
Princeps censeitur virtute ceteris antecire. part. 4. pag. 8. col. 2.
Princeps potentiarum est ratio vna. part. 1. pag. 8. colum. 1.
Princeps vnus si bonus est, multorum etiam consilio vitur. par. 1. pag. 8. col. 1.
Principis temporalis gubernatio, ut sic, non dirigitur ad finem cœlestem. par. 1. pag. 9. col. 2.

Principia sunt, unde conclusiones proficiscuntur. par. 1. pag. 42. col. 1.
Processio in translatione plurimarum sanctarum Reliquiarum. par. 4. pag. 305. col. 2. Vide Edictum.
Processio pro Iubilæo quomodo fiat. par. 4. pag. 342. col. 2. Vide Indictio. Iubilæus. Preces.
Processionis anni Iubilæi ordo, depictus in atrio Metropolitanæ Ecclesiæ Bononiæ. part. 4. pag. 344.
Procuratorum vrbanoꝝ, & ruralium Archiepiscopi officium. par. 6. pag. 486. col. 2.
Procuratoribus decernuntur quedam in Concilio Prouinciali. par. 4. pag. 269. col. 2.
Progressum non faciens in via domini, regreditur. par. 1. pag. 72. col. 2.
Promissio affirmatiua, refertur ad congruum tempus. part. 1. pag. 70. col. 1.
Propheta sequuti sunt vitæ mixtæ genus. part. 7. pag. 586. col. 1.
Protoplasti culpa, quæ mala intulit. par. 1. pag. 5. colum. 2.
Prouerbia, & vulgaria dicta.
Accipi plena manu. par. 1. pag. 54. col. 1.
Aliis sapere, sibi ipsi desipere. par. 1. pag. 73. colum. 1.
A pelle animalis mortui, patrimonij vires pendere. par. 7. pag. 575. col. 2.
Aurum se putantes tenere, carbones esse deprehendunt. par. 1. pag. 66. col. 2.
Causas libenter capiat, qui vult discedere ab amico. par. 1. pag. 37. col. 2.
Duplum, quam alij vident, qui literas didicerunt. part. 1. pag. 49. col. 2.
Inter Scyllam, & Charybdim. par. 1. pag. 32. col. 1.
Medicina summa est, non vti medicina. part. 7. pag. 548. col. 1.
Oculus Domini impinguit equum. part. 1. pag. 53. col. 2.
Patere legem, quæ ipse tuleris. par. 1. pag. 25. col. 2.
Plures occidit gula, quam gladius. part. 7. pag. 544. col. 2.
Plus vident oculi, quam oculus. par. 4. pag. 6. col. 2.
Quod caret alterna requie, durabile non est. par. 1. pag. 72. col. 2.
Sapientia in exitu canitur. par. 1. pag. 76. col. 1.
Sponte currentibus calcaria addere. part. 7. pag. 562. col. 2.
Suum cuique pulchrum. par. 7. pag. 187. col. 2.
Prouidentia Dei omnia complectitur. part. 1. pag. 3. col. 2.
Prouidentia Dei varios vitæ status hominibus assignauit, ad æternam salutem consequendam. part. 1. pag. 41. col. 2.
Prouinciale Concilium Bononiense primum. par. 4. pag. 217.
Prouincialis Concilij capita constitutionum. part. 4. pag. 218. col. 1. & 2.

Prouincialis

Prouincialis Concilij constitutiones circa fidem. par. 4. pag. 219. col. 1.
Prouincialis Synodus futura Bononiensis indicatur. par. 4. pag. 234. col. 1. Vide Synodus. Concilium.
Prouisio contra nundinas in festis. par. 6. pag. 457. colum. 1.
Proximum quanam actiones respiciunt. part. 1. pag. 55. col. 2.
Prudentia, agenda præcipue respicit, quatenus veritatis rationem continent. part. 1. pag. 49. colum. 1.
Prudentia dirigit intellectum practicum, vt subest appetitui recto. par. 1. pag. 49. col. 1.
Prudentia eligit media, vigilantia exequitur. par. 1. pag. 64. col. 1.
Prudentia est generalis, & vniuersalis virtus. par. 1. pag. 64. col. 1.
Prudentia non considerat præcipue agenda, vt rationem boni habent. par. 1. pag. 49. col. 1.
Prudentia non ducit appetendi vim per fines bonorum artium. par. 1. pag. 49. col. 1.
Prudentia non sufficit, ad exequendum omnia. par. 1. pag. 49. col. 1.
Prudentiæ materia, sunt contingentiæ singularia. par. 1. pag. 68. col. 1.
Prudentiæ partes. par. 1. pag. 49. col. 1.
Prudentiam cum respiciat sollicitudo, debet esse cum ratione coniuncta. par. 1. pag. 62. col. 2.
Puellarum in monasterio educandarum decreta in Concilio Prouinciali Bononiæ. par. 4. pag. 266. colum. 2.
Puerorum virtutes. par. 7. pag. 568. col. 1.
Purgatorij penas esse graues. par. 4. pag. 323. colum. 1.

Q

Quadragesimalis ieiunij editum. part. 6. pag. 463. col. 1. Vide Formulæ.
Quadragesimalibus super cibis deputati, quid animaduertant circa licentias. part. 6. pag. 464. colum. 1.
Quadragesimalibus super cibis, quid Medicis animaduertendum. par. 6. pag. 464. col. 2.
Quadragesima horarum oratio de die tantum. part. 6. pag. 464. col. 1.
Quarterias seu regiones quatuor Ciuitatis Bononiæ. par. 3. pag. 96. col. 1.
Querelæ pauperum quomodo mitigandæ. part. 2. pag. 42. col. 1.
Quinquaginta viri appellantur Senatores Bononiæ. part. 7. pag. 531. col. 2.
Quinques tantum loquuta legitur Beata Virgo. par. 7. pag. 571. col. 2.

R

Ratio adhibita in elemosina collecta pro Anglis. par. 5. pag. 407. col. 1.

Ratio seruanda à Monialibus pro Sancto Iubilæo. par. 4. pag. 339. col. 1.
Rationes ad mitigandum querelas pauperum. par. 2. pag. 42. col. 1.
Ratiocinatoris officium. par. 6. pag. 487. col. 2.
Recreatione Episcopis non aliter vtendum, quam ad corporis vires meliores acquirendas. par. 1. pag. 66. col. 2.
Reditus episcopales, officij bene gerendi causa assignatos fuisse. par. 1. pag. 43. col. 1.
Reformatio abusu, qui orti sunt in funeralibus post pragmaticam. par. 3. pag. 184. col. 2.
Reformatio pro causis sacri officij Inquisitionis. par. 2. pag. 71. col. 2.
Reges multis oculis vident, & multis auribus audiunt. par. 1. pag. 8.
Regiones quatuor Bononiæ, seu quarteria. par. 3. pag. 96. col. 1.
Regulæ administrandi hospitalia in dioc. Bononiæ. par. 5. pag. 399. col. 1.
Regulæ clericorum Metropolitana Ecclesiâ Bononiæ. par. 5. pag. 362. col. 1.
Regulæ conuictorum Seminarij. parte 5. pag. 360. colum. 1.
Regulæ generales de foro Archiepiscopali Bononiæ. par. 6. pag. 431. col. 1.
Regulæ societatis Corporis Christi. par. 3. pag. 126. colum. 1.
Regularum Oeconomix Archiep. mensæ summa. par. 6. pag. 481. col. 1.
Rei cuique suum tempus est. par. 1. pag. 70. col. 2.
Relatiuæ actiones, ab vno fieri non possunt. par. 1. pag. 23. col. 2.
Religio est virtus homini propria. part. 3. pag. 137. colum. 2.
Reliquiæ Sanctorum. par. 4. pag. 229. colum. 1. Vide Cultus. Exemplum. Index. Libellus. Literæ. Ordo. Translatio.
Remedia contra peccata. parte 4. pagina 337. col. 1. Vide Libellus.
Rempubicam duobus maximè collabi: Venere, & cupiditate. par. 7. pag. 532. col. 2.
Renouatio hominis quomodo fiat. parte 3. pag. 94. colum. 2.
Reseruatio casuum. par. 3. pag. cx1. colum. 2. Vide Casus.
Residens in quibus potest delinquere. par. 1. pag. 53. colum. 1.
Residentia corporalis actionibus vacua reprobatur. par. 1. pag. 53. col. 1.
Residentia est tanquam basis administrationis pastoralis. par. 1. pag. 53. col. 1.
Residentia non est præcipuum officium, & summa totius rei. par. 1. pag. 53. col. 1.
Residentix necessitas. par. 1. pag. 53. col. 1.
Residentiam non faciens sine præscriptis a Sancto Concilio causis, sponsum ecclesiæ se non esse ostendit. par. 1. pag. 53. col. 1.
Responsio generis non satisfacit, vbi de specie agitur. par. 1. pag. 64. col. 1.

Ritus

Ritus absoluendi penitentem. par. 3. pagina 113. colum. 1.
Ritus adhibendus in administranda extrema vnctione. part. 3. pagina 177. col. 2.
Ritus administrandi sacramentum Baptismi. part. 3. pag. 90. col. 1.
Ritus administrandi sanctam Eucharistiam in Ecclesia. part. 3. pag. 126. col. 1.
Romani, 600. annos non sunt vsi medicina. part. 7. pag. 548. col. 1.
Rosarium. part. 4. pag. 337. colum. 2. Vide Instructio.
Rusticorum vitæ commendatio. par. 2. pag. 43. colum. 2.
Rusticorum vitæ exempla ad eius commendationem. par. 2. pag. 43. colum. 2.

S

Sacellani Canonorum Ecclesiæ Metropolitanæ Bononiæ officium. par. 7. pag. 575. col. 1.
Sacelli extructi in Metropolitana Ecclesia descriptio. par. 4. pag. 304. col. 1. & 2.
Sacerdotes debent sanctitate alijs antecellere. par. 7. pag. 530. col. 2.
Sacerdotes dicuntur mediatores. par. 7. pag. 529. colum. 2.
Sacerdotes habent potestatem iudicandi de Imperatore. par. 1. pag. 13. colum. 1.
Sacerdotes non possunt ab hominibus iudicari. part. 1. pag. 13. colum. 1.
Sacerdotes quomodo sint omnes christiani. par. 7. pagina 527. colum. 1.
Sacerdotis munus. par. 7. pagina 525. col. 2.
Sacerdotis munera non sunt concessa Angelis. part. 1. pag. 22. col. 2.
Sacerdotum officium gerebant primogeniti in lege naturæ. part. 1. pag. 14. col. 1.
Sacerdotibus cur sint bona Ecclesiastica relicta. par. 7. pag. 529. col. 2.
Sacerdotium est caput, & finis omnium ordinum. par. 1. pag. 18. col. 1.
Sacramentum ordinis dicitur, quod ordine certo dispensetur. par. 1. pag. 17. col. 2.
Sacramenta magna quæ appellantur. par. 3. pagina 167. col. 2.
Sacramenta omnia à Christo instituta, & quando. par. 3. pag. 169. col. 1.
Sacramenta sunt remedia calamitatum. part. 5. pag. 424. col. 1.
Sacrificij oblatio, est de iure naturæ. par. 7. pag. 526. colum. 1.
Sacrificia quedam semper fuisse per fidem mediatoris expiantia peccatum. par. 1. pag. 16. col. 1.
Sacrificiorum tria genera. par. 7. pag. 526. col. 2.
Salomonis tres domus. par. 4. pag. 151. col. 2.
Saluiani episcopi Massiliensis laus. par. 1. pag. 75. col. 2.
Samuel quid significauerit dicens, melior est obedientia, quam victima. par. 1. pag. 67. col. 2.

Sancti. Decreta Prouincialis Concilij de eorum veneratione, inuocatione, & reliquijs. par. 4. pag. 228. & 29.
Sancti excellabant alijs hominibus præstantia voluntatis, non naturæ. parte 7. pagina 571. colum. 1.
Sancti viri laudant medicinam. parte 7. pag. 548. colum. 2.
Sanctorum, & beatorum, qui fuerunt ciues, aut Episcopi Bononiæ catalogus. par. 7. pag. 595.
Sanctorum exempla, qui exercuerunt medicinam. par. 7. pag. 548. col. 2.
Sanctorum exempla quærentium Reliquias sanctas. par. 4. pag. 290. col. 1.
Sanctos qui laudant, Christum laudant in ipsis. par. 7. pag. 570. col. 2.
Sanctimonialium concionatorum monitiones. par. 2. pag. 49. col. 1.
Sanctimonialia reformandi congregatio. par. 6. pag. 474.
Sapiens, & insipiens maximè differunt sine. par. 1. pag. 43. col. 2.
Sapientia duplex est: vera, & falsa. par. 7. pag. 534. col. 2.
Sapientia duplex: Gentilium, & Christianorum. par. 7. pag. 560. col. 2.
Sapientia Gentilium discrepat à Christiana principio, medio, & sine. parte 7. pagina 560. colum. 2.
Sarræ, & Thobia exemplum. par. 3. pag. 171. colum. 2.
Saulis excusatio, ipsi non profuit. par. 1. pag. 36. col. 1.
Schola Alexandrina celebris. parte 7. pagina. 538. colum. 2.
Schola clericorum metropolitanæ Ecclesiæ Bononiensis. par. 5. pag. 362.
Scholæ doctrinæ Christianæ quomodo commendari solent. par. 2. pag. 29. col. 2. Vide Doctrina. Magister.
Scholarum, & Gymnasiorum institutio. par. 7. pag. 520. col. 1.
Sciendi varius est scopus, & finis. par. 7. pag. 556. colum. 2.
Scientia facti, & iuris. parte 7. pagina 559. colum. 1.
Scientia naturaliter suaui homini. par. 7. pag. 537. colum. 1.
Scientiæ abusus nocet. parte 7. pagina 555. columna secunda.
Scientiæ vanitate hæretici ducti. par. 7. pag. 537. colum. 2.
Scientiam Aegiptiorum Moyses habuit. par. 7. pag. 555. colum. 2.
Scotis in Archiepiscopaliibus adibus prouisa est hospitalitas. par. 6. pag. 486. col. 2.
Scrutinium in Synodo Diocesana. par. quarta. pagina 213.
Scrutinium quomodo faciendum. par. 4. pag. 252. colum. 2.

Ggg

Scrutinij

Scrutiniū Synodalis instructio pro prefectis . part. 4. pag. 217. col. 1.
 Secundis causis cur Deus voluit gubernare mundum. par. 1. pag. 6. col. 1.
 Seminarij collegium conuictorum Bononiæ institutum. par. 5. pag. 358.
 Seminarij decreta in Prouinciali Concilio . part. 4. pag. 255. col. 1.
 Seminarij fabrica curanda . parte 6. pagina 483. colum. 2.
 Seminarij Bononiæ regulæ. part. 5. pagina 348. colum. 1.
 Senatores Bonon. appellantur quinquaginta viri. par. 7. pag. 531. col. 2.
 Senatus Ecclesiæ sunt Cancernici . parte 7. pag. 513. colum. 1.
 Sensus disciplinæ vocatur auditus. par. 3. pag. 157. colum. 2.
 Sensus exteriores, non interiores habent nonnulla animalia perfectiores homine. part. 7. pag. 544. colum. 1.
 Septuagesimæ tempore prædicationes fiunt Bononiæ. par. 4. pag. 326. col. 1. & 2.
 Septuagesimæ temporis ritus, eiusque ratio. part. 4. pag. 324. col. 2.
 Sermo cur homini datus sit . parte 1. pagina 4. colum. 2.
 Sermo ad aduocatos, & patronos causarum. part. 7. pag. 569.
 Sermo ad Canonicos, & Capitulum Metropolitanæ Ecclesiæ. par. 7. pag. 508.
 Sermo ad Clerum vniuersum Bonon. part. 7. pagina 502.
 Sermo ad discipulantes litibus in iudicio. part. 7. pagina 574.
 Sermo ad diuersorum ordinum status simul collectos. par. 7. pag. 584.
 Sermo ad Doctores, & publicos Gymnasij lectores. par. 7. pag. 536.
 Sermo ad generalem congregationem Archipresbyterorum diocesis Bononiæ. parte 7. pagina 516.
 Sermo ad Medicæ artis professores. par. 7. pag. 542.
 Sermo ad Moniales triplici voto obstrictas . part. 7. pag. 579.
 Sermo ad Optimates, & Primarios Vrbis Bononiæ viros. part. 7. pag. 563.
 Sermo ad Parochos Ciuitatis Bononiæ. par. 7. pagina 522.
 Sermo ad Præbiteros non curatos de Sacro Missæ celebrando. par. 7. pag. 525.
 Sermo ad scholarès Academiæ Bononiæ. par. 7. pagina 551.
 Sermo ad Senatores, & Magistratus, qui administrant Rempublicam . parte 7. pagina 531.
 Sermo ad societatem studioforum perseverantiæ. parte 7. pag. 557.
 Sermo de Reliquijs translatis à Mediolano . part. 4. pag. 287. col. 1.

Sermo de Sacramento Baptismi . parte 2. pagin. 92. col. 2.
 Sermo de Sacramento Confirmationis. par. 3. pagina 101. col. 2.
 Sermo de Sacramento Eucharistiæ. part. 3. pag. 137. colum. 1.
 Sermo de Sacramento Ordinis . part. 3. pagina 151. colum. 1.
 Sermo de Sacramento Pœnitentiæ. part. 3. pagina 118. col. 2.
 Sermo in festo Sanctissimæ Trinitatis . part. 4. pag. 283. col. 2.
 Sermo Pontificalis in die S. Petri. part. 2. pag. 584. colum. 1.
 Sermo Pontificalis in die S. Petronij . part. 2. pag. 64. col. 2.
 Sermonum funeralium libellus . parte 3. pagina 191.
 Serpentem propè dormire, nulla est securitas. par. 1. pag. 27. col. 1.
 Sigonij laus. par. 7. pag. 590.
 Sigonij liber de Episcopis Bonon. part. 4. pag. 291. colum. 1.
 S. Simonis Stylitæ corpus Antiochiæ pro muro habitum. par. 4. pag. 290. col. 1.

Similitudo ducta .

Ab ægro obediente, vel non obediente medico. par. 1. pag. 15. col. 1.
 Ab Æthiophe, ex Æthiophe nato. part. 1. pag. 5. col. 2.
 Ab agricola qui agrum sterilem excolere nult. par. 7. pag. 565. col. 1.
 Ab agricola post fructus laborum perceptos tandem exultante. par. 1. pag. 70. col. 2.
 Ab alis non habente, & volare nitente. part. 1. pag. 36. col. 2.
 Ab ambulante in pendulo. par. 1. pag. 23. col. 2.
 Ab ape decerpente à floribus fauum, & mel. par. 7. pag. 555. col. 2.
 Ab aqua viua. par. 7. pag. 554. col. 1.
 Ab arbore Syluestri insita. par. 1. pag. 80. col. 2.
 Ab arcu, qui non semper sustinetur contentus. par. 1. pag. 70. col. 2.
 Ab armamenti Principum . part. 1. pag. 75. colum. 1.
 Ab artifice merces suas laudante . part. 7. pag. 587. col. 1.
 Ab aspiciente amplum mare . part. 1. pagina 20. col. 2.
 Ab aula Principum. par. 7. pag. 563. col. 1.
 A circumspiciente è vertice montis. part. 1. pag. 65. col. 1.
 A coniugio corporeo prolem propagante. part. 1. pag. 7. colum. 1.
 A corporis varijs officijs. par. 1. pag. 18. col. 1.
 A distinguente gemmas in thesauro regio. par. 1. pag. 47. col. 2.

A Duce

A Duce castrum expugnante. par. 7. pag. 537. colum. 1.
 A Duce imperante artibus inferioribus . part. 1. pag. 12. col. 1.
 A Duce non bene arcem propugnante. par. 1. pagina 34. col. 1.
 Ab exercitu sine Duce. par. 7. pag. 577. col. 2.
 A ferro ignito. par. 1. pag. 39. col. 1. & 2.
 A fidibus canente. par. 1. pag. 63. col. 2.
 A fructu non sine flore apparente. par. 7. pagina 555. col. 1.
 A gubernante nauem . par. 1. pag. 11. col. 1.
 Ab harmonia. par. 7. pag. 589. col. 1.
 Ab homine, & sole concurrentibus ad generationem. par. 1. pag. 19. col. 2.
 Ab Horologio. par. 1. pag. 23. col. 1.
 Ab igne corpora frigida calefaciente . part. 1. pagina 47. col. 1.
 Ab igne, qui suffocatur in ligno viridi. par. 7. pagina 544. col. 2.
 Ab ingredientibus iter arduum. par. 7. pag. 553. colum. 1.
 A lembo remissa manu statim retro labente. par. 1. pag. 59. col. 1. & 2.
 A literis, quæ sunt media ad philosophiam . part. 1. pag. 11. col. 1.
 A medicamentis perfectis, & imperfectis. part. 1. pag. 9. col. 2.
 A medicina, quæ ex sua natura nullam affert utilitatem. par. 7. pag. 541. col. 1.
 A medico temperante medicinam, & assistente agroteo. par. 1. pag. 15. col. 1.
 A membris luxatis. par. 7. pag. 506. col. 1.
 A mercatore permutante vilia pretiosis. part. 7. pag. 578. col. 1.
 A mercatore post labores quiescente. part. 1. pag. 70. col. 2.
 A milite ignauro. par. 1. par. 43. col. 1.
 A morbo diuturno. par. 1. pag. 71. col. 1.
 A naufragis, qui dum merguntur aquis, tabulam comprehendunt . part. 1. pagina 35. columna 2.
 Ab oculo in capite posito . parte 1. pagina 58. colum. 1.
 Ab Oeonomo Regiæ domus . par. 1. pagina 28. colum. 2.
 Ab opifice cognoscente instrumenta artis suæ . par. 1. pag. 47. col. 2.
 A pædagogico discipulos examinante. part. 1. pag. 59. colum. 2.
 A Palatio Principis. par. 1. pag. 74. col. 2.
 A parante res ad fabricam, vel militiam, sed his non viuentem. par. 7. pag. 560. col. 1.
 A patre cupiente augeri virtutes filiorum. part. 1. pag. 72. col. 1.
 A patrefamilias in leuioribus rebus operam suam conterente. par. 1. pag. 67. col. 1.
 A pice, & statuaria. par. 1. pag. 31. col. 2.
 A pyratis adorientibus naues onustas . part. 1. pagina 3. colum. 1.

A respiciente cynosuram, seu picxidem marinam . par. 1. pag. 61. col. 2.
 A rore. par. 1. pag. 47. col. 1.
 A saltante, & canente ad sonum citharæ. par. 7. pag. 561. col. 2.
 A serra ad secandum idonea. par. 7. pagina 544. colum. 1.
 A statuario inepto. par. 1. pag. 26. col. 2.
 A iberiaca, quæ ex vipera conficitur. par. 7. pagina 540. col. 1.
 A thesauro abscondito . parte 7. pagina 587. colum. 2.
 A trophæo erigi solito, ob partam victoriam. part. 7. pag. 541. col. 2.
 A turre tamquam specula in vrbe. part. 1. pag. 58. col. 1.
 A varietate morborum . parte 1. pagina 46. columna 1.
 A vase, quo hauritur aqua . parte 7. pag. 571. colum. 1.
 A veneno pauxillo vas magnum corrumpente . part. 1. pag. 21. col. 2.
 A venis dispensantibus alimenta corpori. part. 1. pag. 19. col. 1.
 A vento cæcia, qui ad se nubes contrahit, & alijs cæli partibus serenitatem parit. par. 1. pag. 43. colum. 1.
 A victore pacem perpetuam retinente. . part. 1. pag. 71. col. 2.
 A vinea torrente, aut grandine afflicta. part. 1. pag. 36. col. 2.

Socialis vita multos diu continere non posset, nisi aliquis omnibus præsideret . part. 1. pag. 5. col. 1.
 Societatis Corporis Christi erectio. par. 3. pag. 125. col. 1. Vide Summarium.
 Societate gaudet homo ob quatuor causas. part. 1. pagina 4. col. 1.
 Sodalitatis S. Nominis Dei statuta. part. 2. pag. 78. colum. 1.
 Sollicitudo quamuis agitet mentem, quia ad finem charitatis dirigitur, est laudanda. par. 3. pag. 63. columna 1.
 Solitudo Africæ, Ponti, & Alpium. part. 1. pag. 58. col. 2.
 Species omnes morborum non sunt cognitæ. part. 7. pag. 542. col. 1.
 Spiritus Episcopalis nisi adsit, nunquam veros Episcopales fructus posse expectari. parte 1. pagina 80. col. 2.
 Spiritus Episcopalis quid sit . parte 1. pagina 80. colum. 2.
 Spiritus Episcopalis necessitas. parte 1. pagina 80. colum. 2.
 Spiritus Episcopalis utilitas, & commendatio. part. 1. pag. 80. col. 2.
 Spiritus internus, est velut omnia, & vera forma Episcopalis. par. 1. pag. 81. col. 2.
 Spiritus internus, & ardens conatus, suauiores reddit labores. par. 1. pag. 82. col. 1.

ggg 2 Spiritus

Spiritus internis facit onus exonerans. part. 1. pag. 81. colum. 1.
Spiritus Sanctus conanti sedulo semper opitulatur. par. 1. pag. 82. col. 2.
Spiritus Sancti unctio suffragatur Ecclesie in uniuersum, non autem singulis seorsum. part. 1. pag. 70. colum. 1.
Spirituales hostias, simpliciter loquendo, meliores esse corporeis. par. 7. pag. 528. col. 1.
Statuta Congregationis perseuerantiae scripta à Carlo Sigonio. par. 6. pag. 364. col. 1.
Statuta sodalitatè Sanctissimi nominis Dei erectæ Bonon. par. 2. pag. 28. col. 1.
Studia, & officia vitæ, varia esse. part. 7. pag. 586. colum. 2.
Subditorum officij summa est parere libenter. par. 1. pag. 17. colum. 1.
Substantijs ex duabus est homo compositus. part. 1. pag. 9. col. 2.
S. Sulpitij Bituricensis exemplum violationis festorum castigata. part. 6. pag. 461. col. 1.
Summa præcipuarum rerum fori Archiepiscopalis. par. 6. pag. 430.
Summa provisionum pro fabricerij laicis Ecclesie Bonon. par. 6. pag. 472. col. 1.
Summa regularum Societatis Corporis Christi erectæ Bononiæ. par. 3. pag. 126. col. 1.
Summarium Bullæ in Cæna Domini anno 1593. par. 3. pag. 110. col. 2.
Summarium constitutionum Apostolicarum circa Iudeos. par. 2. pag. 75. col. 1.
Summarium Pauli III. de erectione Societatis Corporis Christi. par. 3. pag. 125. col. 1.
Summarium regularum Congregationis Catechumeni. par. 5. pag. 413. col. 1.
Summarium regularum Oeconomie Archiepiscopalis Mensæ. par. 6. pag. 481. col. 1.
Summarium rerum in uisitatione fieri solitarum. par. 6. pag. 489. col. 1.
Summarium rerum pertinentium ad ministros uisitationis. par. 6. pag. 492. col. 2.
Summarium rerum, quæ ad Ecclesias, earum cultum, atque ornamenta pertinent. part. 4. pagina 200.
Summarium statutorum congregationis infirmariorum. par. 5. pag. 419. col. 1.
Superstitiones circa funera in diocesi sublata. par. 3. pag. 190. col. 2.
Superstitiones rusticorum damnantur. par. 2. pagina 39. colum. 2.
Syndici Mensæ Archiepiscopalis munus. par. 6. pag. 487. col. 1.
Syngrapha, & libri Oeconomie, part. 6. pag. 485. col. 1. & 2.
Synodus diocesana, Edictum pro eius celebratione. par. 4. pag. 203. col. 2.
Synodus Diocesana de quibus tractare debet. par. 4. pag. 237. col. 1.
Synodi Diocesana ordo ponitur, parte 4. pagina 293.

Synodi Diocesanae ruius diei forma. part. 4. pagina 206. col. 1.
Synodi duorum dierum ordo. parte 4. pag. 210. colum. 1.
Synodi trium dierum norma. par. 4. pag. 211. col. 1.
 Vide Acclamations.

T

T Actum habet homo præstantiorem cæteris animalibus. par. 7. pag. 544. col. 1.
Taxa mercedis Caballerij, & executorum, & custodis carcerum. par. 6. pag. 451. col. 1.
Taxa mercedis fori Ecclesie Bonon. in ciuilibus. part. 6. pag. 449. col. 2.
Taxa mercedum fori Ecclesie Bonon. in criminalibus. par. 6. pag. 446. col. 1.
Τελειν Τελειων S. Dionysius appellat Eucharistiam. par. 1. pag. 18. col. 1.
Tempus exacte partiri non norunt multi. par. 1. pag. 65. col. 2.
Tempus, quod maioribus rebus dandum esset, ne transferatur ad minora. par. 1. pag. 67. col. 1.
Tempus satis longum unicuique est si bene collocetur. par. 1. pag. 66. col. 2.
Tempus suum cuique rei est. par. 1. pag. 70. col. 2.
Tempore in dispartiendo consultitur successoribus Episcopis. par. 1. pag. 66. col. 2.
Tempore mortis uigilantia Episcopi maximè est habenda. par. 1. pag. 75. col. 1.
Tempore nihil pretiosius. par. 1. pag. 67. col. 1.
Temporalia bona quomodo possunt etiam post mortem prodesse. par. 1. pag. 75. col. 2.
Testamentum. Exemplum sanctorum præferentium Ecclesiis suis omnibus alijs in testamento. part. 1. pag. 77. col. 2.
Testamento bona quibus sunt relinquenda. part. 1. pag. 75. col. 2.
Testamento bona relinquuntur præcipue intuitu futuræ uitæ. par. 1. pag. 75. col. 2.
Testamento Christus alijs heredibus coheres ascribendus est. par. 1. pag. 76. col. 1.
Testamento introduci repente eos, qui nunquam introducti fuerunt in affectum, reprehendit Saluianus Episcopus. par. 1. pag. 76. col. 2.
Testamenti præsulum fructus ecclesiasticos ad propinquos transferri deplorandum est. par. 1. pag. 77. col. 2.
Testandi facultas, qua sententia a Summo Pontifice concedi solet. par. 1. pag. 78. col. 1.
Testando quibus potest, & debet consulere Episcopus. par. 1. pag. 78. col. 1.
Testimonij formula danda a Parocho de pauperibus Parochie. par. 5. pag. 411. col. 2. Vide Formula.
Testimoniales literæ Parochi pro Ordinandis. par. 3. pag. 144. col. 2.
Thecutes fuit figura Beatae Mariæ Virginis aduocate nostræ. par. 7. pag. 570. col. 2.
Theodosius instituit Bononiæ Academiam imperante

trante S. Petronio. par. 7. pag. 542. colum. 2.
Theologalis lectio habenda est. par. 1. pag. 53. colum. 1.
Theologalis præbenda est instituenda. par. 1. pag. 53. col. 1.
Theologia laus. par. 7. pag. 587. col. 2.
Theologiae libris præsertim, & iuris pontificij bibliothecam instructam habere Episcopum, maxime referre. par. 1. pag. 74. col. 2.
S. Thomæ Cantuariensis exemplum. par. 7. pag. 547. col. 1.
Timoris ritium cur frequentius est, quam audaciæ. par. 7. pag. 524. col. 1.
Titus Imperator uiro adhortatus est alios ad petendum pro ut uellent. par. 1. pag. 69. col. 2.
Tobia, & Sarrae historia de nuptijs. par. 3. pag. 165. colum. 2.
Translatio SS. Reliquiarum, est actio insignis ecclesiastica. par. 4. pag. 276.
Translatio prima SS. Reliquiarum Vitalis, & Agri colæ. par. 4. pag. 276.
Translatio secunda Reliquiarum ex Mediolano delatarum. par. 4. pag. 286.
Translatio tertia SS. Zamæ, & Faustini. par. 4. pag. 291.
Translatio quarta plurimarum Reliquiarum. par. 4. pag. 304. Vide Reliquiarum. Edictum. Libellus. Index.
Translationis Sanctorum Zamæ, & Faustini edictum. par. 4. pag. 299. col. 1.
Tribunalis Archiep. Bononiæ reformatio. par. 6. pag. 436. col. 2.
Tribunalis reformationi, multæ congregationes institutæ. par. 6. pag. 437. col. 1.
Tridentinum Concilium grauitè interdicat molliorem erga consanguineos. par. 1. pag. 78. col. 1.
Tridentinum Concilium multorum oculos aperuit. par. 7. pag. 552. col. 1.
Tridentinum Concilium optauit Canonicos doctores, aut licentiatos saltem ex dimidia parte esse. par. 1. pag. 68. col. 2.
Trinitatis attributa tria: Posse: scire: & Velle. par. 4. pag. 284. col. 1. Vide attributa.
Typographis prouidetur per edictum. par. 2. pag. 73. col. 2. Vide. Edictum.

V

Valerius Episcopus multa permisit Vincentio Diacono. par. 1. pag. 49. col. 2.
Vaurenſis Episcopi commendatio. par. 1. pag. 63. colum. 2.
Venerationis sanctorum decreta in prouinciali Concilio. par. 4. pag. 228. col. 1.
Venere, & cupiditate maximè collabi Rempub. par. 7. pagina 532. col. 2.
Vgo Episcopus Gratianopolitanus populi proteruiâ precibus superans, fructuose ecclesiam suam moderatus est. parte 1. pagina 40. colum. 2.
Vicarij Foranensis officium. parte sexta. pagina 497. columna 2.

Vicarij generalis mores. parte sexta. pagina 432. colum. 1. & 2.
Vicarij munus de reclusis in carcere. par. 6. pag. 435. colum. 1.
Vicarij opera coercere malos Episcopum oportet, bonos ecclesiasticis prouentibus augere. parte 1. pag. 55. col. 2.
Vicarij partes in causis ciuilibus. par. 6. pag. 433. colum. 1.
Vicarij partes in causis criminalibus. par. 6. pag. 434. colum. 1.
Vicarij sæpe uocantur ad dignitates ecclesiasticas. par. 1. pag. 54. col. 2.
Vicario Episcopi, quæ negotia committi solent. par. 1. pag. 60. col. 2.
Vicario in bono non est sita administrationis Episcopalis summa. par. 1. pag. 54. col. 1.
Vicarium suum, sanctum Petrum, & successores eius reliquit Christus. par. 1. pag. 19. col. 1.
Vicariorum generalium Illustrissimi Archiepiscopi Catalogus. par. 6. pag. 431.
Vicariorum officium defenditur. par. 1. pag. 54. colum. 2.
Victima consulitur, præcipitur obedientia. parte 1. pag. 67. col. 2.
Victima meliorem esse obedientiam, quo sensu Samuel dixit. par. 1. pag. 67. col. 2.
Victoriam debet præcedere certamen. par. 1. pag. 37. colum. 2.
Vigilantia accurata Episcopi nullatenus prætermitterenda. par. 1. pag. 41. col. 1.
Vigilantia an sit necessaria in omnibus Ecclesijs minoribus. par. 1. pag. 58. col. 2.
Vigilantia appellatur ars artiũ. par. 1. pag. 71. col. 1.
Vigilantia contemplationem rerum ad agendum excitat. par. 1. pag. 61. col. 2.
Vigilantia designatur gruibus de nocte excubias habentibus. par. 1. pag. 57. col. 1.
Vigilantia. Docilitas sit cum uigilantia coniuncta. par. 1. pag. 70. col. 1.
Vigilantia Episcopalis nullum in hac uita terminum agnoscit. par. 1. pag. 71. col. 1.
Vigilantia Episcopi communicatione cum alijs fructuosior redditur. par. 1. pag. 68. col. 1.
Vigilantia Episcoporum in testando. par. 1. pag. 77. colum. 2.
Vigilantia erga se ipsum. parte 1. pagina 73. columna prima.
Vigilantia est Episcopi præcipuum officium. par. 1. pag. 56. colum. 2.
Vigilantia est munienda externis auxilijs. parte 1. pag. 65. colum. 1.
Vigilantia excitat actiones aliarum uirtutum. par. 1. pag. 63. col. 2.
Vigilantia exequitur, media prudentia eligit. par. 1. pag. 64. col. 1.
Vigilantia exercetur potius agendo, quam meditando. par. 7. pag. 61. col. 2.
Vigilantia externis auxilijs munienda est. parte 1. pag. 65. col. 1.

Vigilantia habenda præcipue circa tempus mortis. par. 1. pag. 75. col. 1.
Vigilantia idem est cum sollicitudine. par. 1. pag. 62. colum. 1.
Vigilantia in agendo potius, quam in meditando posita est. par. 1. pag. 61. col. 2.
Vigilantia in executione commendatur exemplis. par. 1. pag. 64. col. 1.
Vigilantia non vitantes pastores, arguit parabola de Zizanij. par. 1. pag. 62. col. 1.
Vigilantia potissima officij Episcopalis est pars. par. 1. pag. 61. col. 2.
Vigilantia promouetur ex vita, & gestis Sanctorum patrum. par. 1. pag. 6. col. 2.
Vigilantia sit coniuncta cum docilitate. par. 1. pag. 70. col. 1.
Vigilantia vocatur superintendentia. par. 1. pag. 63. col. 2.
Vigilantia commendatio auctoribus. par. 1. pag. 62. col. 1.
Vigilantia commendatio ex scripturis sacris. par. 1. pag. 57. col. 1.
Vigilantia Episcopalis præsidia. par. 1. pag. 64. colum. 2.
Vigilantia externa auxilia respiciunt res, vel personas, vel sunt mixta. par. 1. pag. 65. col. 1.
Vigilantia laus. par. 1. pag. 70. col. 2.
Vigilantia studium nunquam est intermittendum. par. 1. pag. 79. col. 1.
Vigilantiam oculo, in Principis sceptro pingebant Aegyptij. par. 1. pag. 57. col. 1.
Vigilantiam ostendebant leones in vestibulis sacris effecti. par. 1. pag. 57. col. 1.
Vigilantiam significant Ezechielis animantia oculis plena. par. 1. pag. 62. col. 1.
Vigilare debent pastores nocte ipsa exemplo Iacob. par. 1. pag. 71. col. 1.
Vigilare totus, & superintendere debet Episcopus, ut respondeat nomini. par. 1. pag. 58. col. 1.
Vinea quotuplex sit. par. 3. pag. 151. col. 2.
Vires quod superat, non est tenendum. par. 1. pag. 33. col. 2.
Virgam vigilantem vidit Hieremias. par. 1. pag. 57. col. 1.
Virginitatem myrrha refert. par. 7. pagina 582. colum. 1.
Virtus Episcopi maxima, quæ sit habenda. parte 1. pag. 48. col. 2.
Virtus generalis, & vniuersalis est prudentia. par. 1. pag. 64. col. 1.
Virtus illa Episcopi est præstantior, cuius crebrior est usus. par. 1. pag. 52. col. 1.
Virtus moralis, & intellectualis, inter duo extrema ponitur. par. 1. pag. 32. col. 1.
Virtus nulla, atque industria par magnitudini officij Episcopalis inueniri potest. par. 1. pag. 38. colum. 1.
Virtutis callem esse arduum, & illius limites tueri esse difficile. par. 1. pag. 71. col. 2.
Virtutis specie vitia fallunt. par. 1. pag. 23. col. 2.

Virtutes calorum assistunt consecrationibus. par. 1. pag. 25. col. 1.
Virtutes Episcopales partim præcepti, partim consilij sunt. par. 1. pag. 48. col. 1.
Virtutes in Episcopo necessarie. par. 1. pag. 47. colum. 2.
Virtutes omnes in Episcopo conuenire in vnum debent. par. 1. pag. 48. col. 1.
Virtutes propria quædam Episcopi. par. 1. pag. 22. colum. 1.
Virtutes quædam naturales suo modo aliqui dixerunt. part. 1. pag. 82. col. 1.
Virtutes quot complexus sit Christus nomine pastoris. par. 1. pag. 43. col. 2.
Virtutum fundamentum, & finis, & forma est charitas. par. 1. pag. 48. col. 2.
Virtutum meritis homo potest beatitudinem adipisci. par. 1. pag. 39. col. 1.
Virtutum moralium habitus posse comparari industris. par. 1. pag. 46. col. 2.
Virtutibus exornare populum, quàm sit difficile. par. 1. pag. 32. col. 2.
Visitatio bonorum Monialium, quomodo facienda. par. 6. pag. 480. col. 1.
Visitatio infirmorum, ut à curatis bene fiat. par. 3. pag. 172. colum. 1. Vide Cautio.
Visitatio ipsa Illustrissimi Archiepiscopi. par. 6. pag. 491. col. 2.
Visitatio Oratorij. par. 6. pag. 496. col. 2.
Visitationis decreta in Prouinciali Concilio. par. 4. pag. 243. col. 1. & 2.
Visitationis Episcopalis fructus. par. 1. pagina 53. colum. 2.
Visitationis negocium tractatur. par. 6. pag. 488. cum sequent.
Visitationis rerum summarium. par. 6. pag. 489. colum. 1.
Visitationis generalis auctoritas. parte sexta. pag. 489.
Vita breuis, ars longa, iudicium difficile. parte 7. pag. 549. col. 1.
Vita composita, vel mixta, est præstantissima. par. 7. pag. 585. col. 1.
Vita duplex, actiua, & contemplatiua. par. 7. pag. 585. col. 2.
Vita hominis est socialis, quatuor ob causas. par. 1. pag. 4. colum. 1.
Vita hominis, quomodo breuior, aut longior fieri dicitur. par. 7. pag. 546. col. 1.
Vita Mariæ Magdalene breuiter explicata. par. 7. pag. 585. col. 1.
Vita omnium officiorum, & artium in diligentia consistit. par. 1. pag. 57. col. 2.
Vita omnium rerum charissima. parte 7. pag. 523. colum. 1.
Vita socialis multos diu continere non posset, nisi aliquis omnibus præsideret. parte 1. pagina 5. colum. 1.
Vite integritas, est perpetuum quoddam prædicandi genus. par. 1. pag. 50. col. 2.

Vita

Vita patrum referuntur in exemplum rusticorum. par. 2. pag. 44. col. 1.
S. Vitalis Reliquiarum translatio. par. 4. pag. 276.
Vitium in eminenti loco quamuis leue, facile inficit. par. 1. pag. 21. col. 2.
Vnitas ordinis, vel aggregationis. par. 1. pag. 7. colum. 2.
Vnitatis est particeps omnis multitudo. par. 1. pag. 8. colum. 1.
Vnitatem commendant apum, & gruuum exempla. par. 1. pag. 7. col. 2.
Vnitatem vnus per se facit. par. 1. pag. 7. col. 2.
Vnus. Ab vno non sunt sumenda imitationis exempla ex sententia B. Antonij. par. 1. pag. 47. colum. 1.
Vnus non potest facere relatiuas actiones. par. 1. pag. 23. col. 2.
Vnus non potuit omnia munia Ecclesie obire. par. 1. pag. 18. col. 1.
Vnus Princeps si bonus est, consilio cultorum vitatur. par. 1. pag. 8. col. 1.
Vna ratio est principis potentiariu. par. 1. pag. 8. colum. 1.
Vnum cor cætera membra mouet. par. 1. pagina 8. colum. 1.
Vnum est elementum præpollens in mixtis. par. 1. pag. 8. col. 1.
Vnum est necessarium, quid sibi vult in euangelio. par. 7. pag. 588. col. 1.
Vnum possunt dici præcepta Dei, et si multiplicia. par. 7. pag. 589. col. 1.
Vnum præcellere necesse est inter officia diuersa. par. 1. pag. 19. col. 1.
Vnum vel plures regendi comparatio. par. 1. pag. 28. col. 2.
Vnius appellatio Deo conuenit. par. 7. pa. 588. c. 1.
Vnius gubernatio est optima. par. 1. pag. 7. col. 2.

Vnionis ecclesiarum decreta in Concil. Prouinc. par. 4. pag. 253. col. 1. & 2.
Vocatio clerici quenam sit. par. 7. pag. 502. col. 2.
Vocatio multiplex. par. 7. pag. 505. col. 1.
Voluntas ne miraculis quidem potest necessario duci. par. 1. pag. 27. col. 1.
Voluntas nullis vinculis potest astringi. par. 1. pag. 26. col. 2.
Voluntatis, non natura præstantia, Sancti excellant alijs hominibus. par. 7. pag. 571. col. 1.
Voluntarijs anteferenda sunt necessaria ex genere. par. 1. pag. 67. col. 2.
Vota tria Monialium referuntur per tria munera Magorum. par. 7. pag. 580. col. 1.
Wiclefij dogma contr 3 Gymnasia. par. 7. pa. 539. colum.

X Enodochium. Vitale.
 Xenophonis. r. 1. pag. 8. col. 2.

Z
Zama quando Bonon. aduenit. par. 4. pag. 295. col. 2.
Zama & reliquorum Episcoporum Bononiæ memoria. par. 7. pag. 591.
Zanæ reliquiarum translatio. par. 4. pag. 291.
Zelum animarum Episcopus debet habere. par. 1. pag. 22. col. 1.
Zelum, & charitatem quidam Episcopi habent, sed non secundum scientiam. par. 1. pag. 67. col. 2.
Zelo, & charitate multi præstant, qui tamen ad regendos populos non sunt admodum idonei. par. 1. pag. 48. col. 2.
Zizaniarum parabola, non vigilantes pastores arguit. par. 1. pag. 62. col. 1.

Registrum

* a b c d e f g. A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
 A a B b C c D d E e F f G g H h I i K k L l M m N n O o P p Q q
 R r S s T t V u X x Y y Z z.
 A a a B b b C c c D d d E e e F f f G g g.

Omnes sunt Terniones, præter * Quintern. & Ff, Ggg, Duern.

Apud Iulium Burchionium, & Ioannem Angelum Ruffinellum.
 Romæ, Excudebat Aloysius Zanettus.

M. D. LXXXIII.

